Laboratorio
Restauro
Pandimiglio
ROMA
1969

407

Ἅπαντά ἐστι δυοκαίδεκα.

Α Β Γ Δ Ε Ζ Η Θ Ι Κ Λ Μ Ν Ξ Ο Π Ρ Σ Τ Υ Φ Χ Ψ Ω

Αα Ββ Γγ Δδ Εε Ζζ Ηη Θθ Ιι Κκ Λλ Μμ Νν Ξξ Οο Ππ
Ρρ Σσ Ττ Υυ Φφ Χχ Ψψ Ωω.

ΑΑα ΒΒβ ΓΓγ.

Ἐτυπώθη ἐν Ῥώμῃ, ἐξ Ἑβραϊκοῦ Ζανίτου,
Ἔτει τῆς θεοζωΐας.

͵ͱ φ οζ.

ἀλλ' ἐκφεύγοντες. θαρρῶ μὲν οὖν ἔγωγε πεπεῖσθαι τοὺς θεοὺς τῆς εἰρήνης παῖδας, ὅτι καὶ αὐτοὶ τοῖς λόγοις πειθόμενοι, τῇ ἀληθείᾳ ἐπιχειρήσετε, διγνωμονεῖν καὶ δυσθεραπεύτους τοὺς θεοὺς λέγειν, ἀπολαύοντες δὲ τῶν τῆς ἀληθείας χαρίζεσθαι. οὐ δημία γὰρ τέχνη διδάσκεται, ἀλλὰ μᾶλλον ἡ μείωσις τῶν δυσκόλων καὶ πικρῶν παθημάτων· οὐδὲ τὸ ὀρθόδοξον ἰατρεύεται. ἄπαγε· οὐ καινοτομία εἰσάγεται· μειδιῶ γὰρ αὐ εἰλόμενος μᾶλλον θανάτους, ἢ φθορὰν λιπαρεῖν τῆς ἀληθοῦς πίστεως καταδίκαζε. σιώπα τοίνυν ἀδελφοὶ θεοφιλῶ, σιώπα. ἕως πότε δημιεργεῖτε τὴν στάσιν; ἕως πότε εἰ μὴ ἀμφοῖν, θατέρῳ γοῦν χολωτεῖτε ποδί; διηρθρωτο οἱ ναοδοῦς· οἱ χαμερπεῖς ὑφοῦντο· μὴ τὸν κακὸν ὄπτον ὑφαίνωμεν ὑμῖν, φησὶν ὁ ἐχθρὸς τὰ τῆς ἀληθείας ὑπαυτόφωρα ζιζάνια· λυθήτω τὸ μεσότοιχον τῆς φραγμοῦ· γενώμεθα σῶμα ἓν, ὑπὸ τὴν αὐτὴν κεφαλὴν· ὅθεν δὲ κεφαλὴ αὐτοῖς ὁ χριστὸς, ᾧ πάντες διδασκάλῳ θεῷ τῆς ζωῆς χορηγῷ, δι' εὐσεβοῦς καὶ καθαρᾶς τῆς συνειδήσεως ὑπομένοντες, γενώμεθα τοῦ θεοῦ θεοῦ πατέρα αὐτοῦ· ὅθεν οὐ διὰ βίου ἀχρείου τινὰ καὶ ὀρφανὸν ἀπολείψει· ἀλλὰ πατέρα ἀγαθὸν καὶ ζωοποιὸν αὐτοῦ πνεῦμα τὸ ἐκ τοῦ θεοῦ, εἰς ἀεὶ παρεβολέως, ἀϊδίως δὲ ἀρχεισδῶς παρεβαλλόμενόν τε καὶ ἐκπορευόμενον καὶ δι' αὐτοῦ πηγάζον καὶ ἀναβλύζον οὐσιωδῶς καὶ ἐνυπόστατος, παρὸν τε καὶ χορηγούμενον ἑκάστῳ ἄκπτωτον δύναμιν, καὶ ἀπολύτητον ἐκουσίαν, καὶ ἀθάνατον ζωὴν ἐν μακαριότητι· ἧς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, καὶ μὴ τῆς ὀρθῆς ὁδοῦ ἐκπεσόντας, εἰς ὄρη καὶ ἐρημίας καὶ βάραθρα ἐκπεσεῖν, καὶ τόπους, οὓς οὐκ ἐπισκοπεῖ τὸ φῶς τοῦ παντοκράτορος τοῦ ἀληθινοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

Τέλος τοῦ πέμπτου κεφαλαίου καὶ τῆς ὅλης πραγματείας τοῦ Γενεσίου.

αὐτῆς σε χάριτος ἀξιοῦται· ὥστε ὅσα ἂν δήσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα καὶ ταῦτα ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Ἔγνως ἀρα καὶ τούτους ὅτι δεδεμένοι εἰσὶ τῇ γεγραφὴ ἁμαρτίαν ὑπόπτοι τῇ αὐτῇ, καὶ τὸ λύειν τούτων ἐπίγνωσιν ἔχουσι τῆς σοφίας χορηγοῦ ἐδωρήσατο· ὁ δὲ σὺ τῷ λύειν καὶ δεσμεῖν, καὶ τῇ γνώσει καὶ λύσει πιστεύειν ἠσυχῶ, χρεισὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ δι' αὐτοῦ ἐγκελεύσας· πείθου λοιπόν, ὅτι ἀεὶ τῆς πέτρας ταύτης στοιχεῖς οὐ δύσῃ, καὶ εἰκότως· ἐκείνος γάρ ἐστιν ἡ θύρα τῆς σωτηρίας· ὁ μὲν εἰσερχόμενος δι' αὐτοῦ εἰς τὸ τῆς πίστεως ἐπίγνωσιν, ἵνα γινώσκῃ αὐτὸν τὸ ποτήριον τοῦ χρεισοῦ, τὸ δύνασθαι δῦναι ποτὲ σωτηρίαν. ὥσπερ γάρ φησιν ὁ χρεισὸς, ἐγώ εἰμι ἡ θύρα, ὁ μὴ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας, ἀλλὰ ἀλλαχόθεν ἀναβαίνων, ἐκεῖνος κλέπτης ἐστὶ καὶ λῃστὴς· οὕτω δὲ ὁ ἀπόστολος αὐτὸ τοῦτο φησίν· ὁ μὲν πιστεύων δι' ἐμοῦ τὸν υἱὸν τοῦ ἀοράτου θεοῦ καὶ πατέρα ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ παθόντα, καὶ ἀναστάντα. Ἐν τ' ἄλλα τῆς οἰκονομίας μυστήρια, ἔστι φρικτὸς ὄντι, καὶ σωθῆναι δεδύνηται. ταῦτα τοίνυν ἐν ἅπασι πᾶσιν τῇ διδασκάλου γεγραφῇ ἔχοντες, ἐν ἐκκλησίᾳ ὑποτασσώμεθα καὶ ἐν αὐτῇ μένωμεν, καὶ ἐν τῇ ὑποταγῇ αὐτῆς διάγωμεν διαμένειν εἰς τὸν αἰῶνα τὸν ἅπαντα, ἵνα ἴλεων τὸν κύριον ἔχωμεν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ φοβερᾷ τῆς ἀνταποδόσεως. γένοιτο, γένοιτο.

Ἐπίλογος.

Ἤδη καὶ δικαίως τοῦ ἡμετέρου ὑπάρχειν ἐπιλογισμοῦ, ὑπὲρ ἀπολογησάμενοι τῆς ἐν τῷ ὄρει τῆς ἐν φλωρεντίᾳ συνόδου πάντα ἀδρῶς, εἰρήκαμεν δὲ ταῦτα, διὰ τὴν κοινῶν πατέρων καὶ διδασκάλων λαβόντες ἀφορμὰς, οὓς ἡ ἐκκλησία δοξάζει ἁγίους, ἔχειν αὐτὴν ἐπόμενοι· καὶ τοιαῦτα θεολογήσαντας καὶ ὡδηγιδωκότας, ἀληθῆ ὄντας δογματοποιούς, οἷς ὁ ἐφέσιου ἐν τῇ συνόδῳ μὴ δυνάμενος ἀπλήγλη, καὶ διορρήσας τὸν ἀφανῆ ἐξέκλινε· τὰ πίλειται δὲ τὸ ἔργον ἡμῖν, οὐκ ὀλίγα μοχθήσαντι καὶ πονηκόσι, διὸ, παίτας τοὺς διερχομένους ταῦτα ὡδηγαλῶ, μὴ μῦ σπουδείας, ἢ πεισμονῆς, μηδὲ φεῖς τὸ ἴδιον διαβλέποντας βούλημα, δίδναι· ἀλλὰ μῦ καθαρᾶς διαθέσεως τοῦ ἑαυτῶν συνείδησιν κεκτῆσθαι διηκόντας τοῖς ῥηθεῖσιν. οἶδμαι γὰρ τὸν ταῦτα τῶν ὀδυνῶν τὸν τρόπον, τῆς νόσου ἀπαλλαγήσεσθαι, καὶ τῶν ἐκτεθηκότα καὶ πονήσαντα, χρείας ἀνομολογήσειν· σαυτὰ γὰρ τὰ ῥητὰ πολλαχόθεν καὶ συναρμόσαντι. ὑπέσυμβ δὲ τὸν πόνον, ὡς οἶδε κύριος ὁ τῶν κρυπτῶν γνώστης, οὐ δόξαν παὰ θνητῶν θεσκαιρον, οὐδὲ κέρδος ἑαυτοῖς θεσαποιῆσαι βουλόμενοι, ἀλλὰ καθαρᾷ καὶ ἀδιαβεῖ γνώμῃ, τῇ ἀληθείᾳ ὅσον οἷόν τε συναγορῆσαι γλιχόμενοι· ἤ τις τοῖς μὴ θεσδήλως τοῖς ἁγίοις αὐτοπλήγλη ἐθέλουσι ζῆν κατὰ δογματικὸν. ἴσε καὶεῖνο ἐφιέμενοι, τ' ἔργου ἡμᾶς θαι, ὡς αὖ οἱ λόγων τοιοῦτων ἄπιεροι, καὶ ὅμως θεὶ τὸ δόγμα τοῦτο διδάζοντες, μὴ θεφασίζοιντο ἴσε, τὰς γνώμας καὶ ῥήσεις τῶν ἁγίων μὴ εἰδέναι σαφῶς· ἀλλὰ ταῦτ' ἔδοξέ μοι δίκαιον τοῦ συντάξαι τῶν ῥητῶν τούτων ποιῆσαι, καὶ τοῖς βουλομένοις ἀναπῆψαι ποτὲ, ὥσπερ δρωζίαν τινὰ πολυτελῆ θεσθῆναι· καὶ τοῦθεν ἡ τοῦ θεοῦ ἐκκλησία, ἡ ἄσπιλος νύμφη, ἡ μηδένα σπῖλον ἔχουσα ἢ ῥυτίδα, λαμφθήσεται λίαν αὖθις ἀναφανήσεται, ὥσπερ ἐν ἔσι καὶ ἔσαι, κἀν διαρρήγνυσιν οἱ τἀναντία φρονοῦντες· οὐδαμοῦ γὰρ εὑρεθῆσι πλανωμένη, οὐδ' ἑτέραν δόξαν κηρύττουσα· ἀλλ' αὐτὴν ἐκείνην, ἣν ἔσω τὸ σωτηρίου παράλαβε σώματος. δίομαι δὲ καὶ αὖθις ὑμῖν ὦ φίλτατοι, διελθεῖν αὐτὰ μῦ ἀγάπης καὶ τῆς ἐν πνεύματι πίστεως· καὶ εἰ μὲν ἀληθῆς καὶ δίκαια δόξη, πειθῶμαι· εἰ δὲ τοιοῦτον, ἀποδείξαι· καὶ τοὺς λόγους θεσθεῖναι, γεγραφῆ καθηδόντας· ἵνα καὶ ἡμεῖς αὐτὰ διασκεψάμενοι, τὸ δοκοῦν μῦ ἀγάπης εἰπωμεν, ἢ μεταπεισθέντες, ἢ

διηγεσ-

Ἠκουσας τὸ χρυσοῦ τῇ ψυχῇ ϗ τῷ σώματι; ἤκουσας τ̃ θεορρήμονος ϗ θεοφεύ-
γους τοῦδε πατρός, ὅτι οἱ πολεμοῦντες τλιῶ ἐκκλησίαν ἀφανίζονται ϗ λήθῃ πα-
ραδίδονται· ἡ δὲ ἐκκλησία αἰωνῖ. ϗ ῥίπτουσι μὲν οἱ μαχόμενοι βέλη, ἀλλ' αὐτοὶ
βάλλονται. διὰ τί ταῦτα; διότι χειρὸς αὐτλιῶ ἱστρίωσε· χειρὸς αὐτλιῶ τῷ ἰδίῳ
αἵματι ἐκτήσατο ἔθνη· διʼ οὗ ὁ οὐρανὸς ἱστρίωται· γῆ ἔθρασται. τῷ λόγῳ γάρ φησι κυ-
ρίου, οἱ οὐρανοὶ ἱστριώθησαν, ϗ τῷ πνεύματι τ̃ στόματος αὐτοῦ, πᾶσα ἡ δύναμις αὐ-
τῶν, φησὶν τῷ λόγῳ ᾧ ἱστρίωσε τὸν οὐρανὸν, ἱστρίωσε τλιῶ ἐκκλησίαν αὐτοῦ; εἰ-
πών· ὅτι ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τλιῶ ἐκκλησίαν. πρίσμα πέτρας; τῇ σφρα-
γῖδι τῆς πίστεως ὁμολογίᾳ πέτρου τ̃ ἁλιέως· ἥτις στριωθεῖσα, ἐγκαθέδρα ἀσάλευτος
ϗ ἀκλόνητος ϗ ἀπόρθητος, ὡς περ ϗ ὁ οὐρανὸς ἵσταται ϗ ἐγκαθέδρα τῇ δυνάμει
τ̃ λόγου. διὸ ἐν οὐρανῷ ϗ ὅτι γῆς ἡ ἐκκλησία ϗ ἀγία ὄζει· μᾶλλον δὲ κατὰ τὸν
χρυσορρήμονα ϗ χρυσολόγον τὸν δὴ πατέρα, ϗ τ̃ οὐρανοῦ ϗ τῶν ἀγγέλων ᾗ πά-
σης τῆς κτίσεως, ἡ ἐκκλησία τιμιωτέρα. διὸ ϗ πάλιν λέγων ὁ χριστός, ὁ οὐρανὸς
ϗ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου, οὐ μὴ παρέλθωσι. ζητεῖται, διὰ τολιῶ ὁ
ὁρατὸν ϗ τλιῶ γλιῶ ϗ τὰ πάντα σαλευθῆναι, ἡ τλιῶ ἀμείῳ ἐκκλησίαν. ὅτι-
δραμοῦνται μὲν οἱ αἱρετικοὶ, ἀλλ' οὐ καταχύσουσιν, δύσουσι τὰς κεφαλὰς αὐτῶν ἐν
τῇ πέτρᾳ, ϗ σκορπισθήσονται· ὅτε ἐν τῇ πέτρᾳ ἡ ἐκκλησία τεθεμελίωται. ἰσχὺς τῦ-
το ἡ ἐκκλησία ὥσπερ πέτρα, μένει ἀσάλευτος· ἀσφαλὴς ἡ πεποίθησις· ὁ χριστὸς
ἔφη. οἱ γὰρ ἐξ ἀρχῆς τὸ κηρύγματος αὐτλιῶ πολεμήσαντες, ϗ πολιορκήσαντες, ἠ-
φανίσθησαν ϗ τὸ μνημόσυνον αὐτῶν μετ' ἤχου ἀπόλοιτο, ἡ δὲ ἐκκλησία κάθηται ϗ λάμ-
πει ὡσεὶ τὸν ἥλιον. ποῦ οἱ βασιλεῖς οἱ αὐτλιῶ τυραννήσαντες; ποῦ οἱ ἄρχοντες; ποῦ
οἱ αἱρετικοί; ποῦ ἄρειος ϗ δυνόμιος; ποῦ νεστόριος ϗ φώσκορος; ποῦ σεβῆρος ϗ δι-
τυχής; ποῦ οἱ σὺν αὐτῷ, ϗ οἱ μετ' αὐτοὺς πάντες; οὐκ ἀπόλοντο; οὐκ ἠφανίσθη-
σαν; ἀλλ' ἡ ἐκκλησία ϗ τότε ϗ νῦν ϗ ἀεὶ ὄζει τῦ ϗ ἔστιν μέχρι ϗ αὐτῆς τῦ αἵμα-
τος τῆς σωτηρίας ϗ περιπάτησεν. Ἐτὶ οὖν τοσαῦτα ϗ λίαν καλὰ ἀπὸ τῷ τ̃ ἱε-
ροῦ ἐκείνου πατρὸς μελιῤῥύτων θεσπισθέντα λόγων, ἵνα ἔζην ἵνα ϗ ὅπερ συμ-
βῇ ἐκείνῳ θεσσαλονικεῖ. διὰ λαβεῖν ἐσάζε διηγήσασθαι· οὕτω γὰρ εὔρομεν εἰς τὸν βίον
αὐτοῦ, ὃν ὁ μέγας φώτιος γράφει, οὗ ἡ ἀρχή· ϗ πάντων μὲν τῷ ϗ θεὸν πολιτευ-
σαμένων ὁ βίος, μᾶ πολλὰ ἄλλα φησί. Τούτῳ δὲ νυκτὸς εἰς θεσσαλονίκην ἰσαμέ-
νῳ, φαίνεται τι θεῖον ϗ ὀφθαλμῷ ὑψηλότερον· ϗ ὥσπερ εἰς μέσον αὐτὸ θεῖναι
γλώττης ἀγών, οὕτω δὴ ϗ ἀκοῦσαι, καινόν τι ϗ φερωνύμιον. ἀλλὰ ϗ θεσσα-
λὴν δίον τὸν νοῦν· ϗ γὰρ οὐδὲν ἧττον τ̃ φόβου, ϗ ἡδονῇ συγκέκραται τὸ δήλημα·
δίο πνὲς ἄνδρες, λαμπροὶ τλιῶ σολλιῶ, φοβεροὶ τλιῶ ὄψιν, ἱεράσθεν ἔδοξαν αὐτῷ κα-
τιλθεῖν· ϗ τῷ μεγάλῳ τούτῳ, ϗ αὐτῷ θεσσύνεσθαι φαινομένῳ, ϗ θέσσασθαι
θεσπελθεῖν· ὧν ὁ μὲν, τόμον, ἄτερος δὲ, κλεῖς κατέχειν ἐφάνη· τὸν ἰωαννῆλιῶ δὲ, τὸ
καινὸν αὐτῷ τ̃ ἔθνους καταπλαγῆναι, φόβῳ ληφθῆναι· τοὺς δὲ, τῷ χεῖρα ὀπίσω μβλέπειν
μβίους, δέκα σῆσαι, λύσαι τι τὸν φόβον αὐτῷ, ϗ θαῤῥεῖν ἐγκαλύσαι· τῷ δὲ, πυθο-
μβένῳ τίνες αὖ εἶεν, οἵγε τηλικαῦτης δόξης ἠξιωμβένοι, θεῖς αὐτὸν ἐγκλύθαι, μὴ
φοβοῦ τούτους εἰπεῖν· οἵδε, ἡμεῖς ἥκομεν σοι πεμφθέντες θεοῦ χειρός· εἶτα τ̃ μὲν
τλιῶ χεῖρα ἐκτείνοντα, τὸν τόμον ὀπισθίσθαι, δόξαι τὸ λέγοντα τὸ βιβλίον· ἐγὼ γὰρ
ἰωαννῆς, ὥσπερ ἡ τ̃ θεοῦ σοφία τὸ σῆθος αὐτῆκε, ϗ ὀπτεσεῖν αὐτῷ παραδέδωκε. ἥτις
δὴ σοι ϗ δι' ἡμῶν τὰ τῷ γεγραφὼν εὐαγγέλια θήσῃ· ϗ χθεσχωλήσῃ ταύτῃς θεὸς τὰς
ὀπίγωσιν· τὸν δ' ἄλλον, δόξαι, ϗ τλιῶ χεῖρα ὀρίζοντα φάναι, τὰς δὲ τὰς κλεῖς ἐμὲ
δὴ πέτρον ἴδοι, τὸν ὧδε θεοῦ ταύτας ἐγχειρισθέντα· ὃν ϗ τιῶ δι' ἡμῶν πίστευε, τῆς

αὐτῆς

ἐὰν μὴ παρέλθωσιν οἱ λόγοι μου, οὐ μὴ παρέλθωσιν οἱ λόγοι μου. ὁ δὲ λόγος τοῦ θεοῦ αὐτὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν παρῆλθεν, ὁ δὲ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου, οὐ μὴ παρέλθωσιν. διὰ πολλῶν μὲν τῶν οὐρανῶν ἁφανισθῆναι, καὶ τὴν γῆν σεσαλεῦσθαι, ἡ τοὺς λόγους τοὺς ἐμοὺς δέχεσθαι. τίνες ὄντες οἱ λόγοι αὐτοῦ, ἐν μέσῳ ἐξεφέρομεν· ἐδωκέν μοι ἐντολὴν ὁ πατὴρ· οὐκ ἀμφιβάλλω ἐγώ, ἀλλὰ τὸν αἱρετικὸν ὑπονοεῖς· τί οὖν εἰσὶν οἱ λόγοι; ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσιν. πῶς λόγοι; τὸν εἰ πέτρος· ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν· καὶ πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. ὅτι ταύτῃ τῇ πέτρᾳ, οὐκ εἶπεν ὅτι πέτρῳ, οὐ γὰρ ὅτι τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλ' ὅτι τῇ πίστει τοῦ πέτρου, τὴν ἑαυτοῦ ἐκκλησίαν ᾠκοδόμησεν· τί δὲ ἦν ἡ πίστις αὐτοῦ εἰ μὴ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ ζῶντος. πέτρα καὶ ἔλαιον τὴν ἐκκλησίαν, λέγουσιν τὴν κύριον, καὶ μὴ σαλεύσωμεν· καὶ γὰρ ἡ ἐκκλησία λέγεται πεφασμένη· ἀλλ' ὑπὸ νικηθεῖσα. τί οὖν ἐστιν ὅτι τῇ πέτρᾳ; ζητεῖσθαι ὅτι τῇ ὁμολογίᾳ τοῦ πέτρου οὐκοδόμησεν χρήματα· οὐ λίθους βάλλεις, οὐ ξύλα, οὐ σιδηρεῖα· οὐχ φησίν· οὐ γὰρ ἔστιν κἀκεῖνα τὰ οἰκοδομή· ταῦτα οἷα ἂν εἴη, ταῖς χερσὶν λύεται· ὁμολογίαν δέ, οὗτε δαιμόνιον νικήσαι δύναται· καὶ μάρτυρες οὖσιν οἱ μάρτυρες, οἱ τὰς πλουσίους ξιόμενοι, καὶ τῷ πίστει οὐκ ἀποκλείουσιν. ὧν ξίνων ἀφεγμάτων· ὁ πύργος διορύσσεται, καὶ ὁ θησαυρὸς ἁρπάζεται· ἡ σὰρξ διαπαντᾶται, καὶ ἡ πίστις οὐκ ἀναλύσεται· τοιαύτη γὰρ μάρτυρες ἡ δύναμις· ὅτι τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσας μου τὴν ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. ἀφεστήκατε τῇ ἀκριβείᾳ· ἐκείνους καλεῖ πύλας ᾅδου, τοὺς θανατοῦντας. τί οὖν, εἰς τὸν ᾅδην εἰσέρχεται τις ὅτι κινδυνεύσῃ; ναί· ὥσπερ γὰρ πύλαι πόλεως ἔισοδος εἰς τὴν πόλιν, οὕτω πύλαι ᾅδου, ἔισοδος εἰς θάνατον. ἀλλὰ τί γάρ φησιν οὐ κωλύσει τοὺς πεφασμένους; οὐχί· ἵνα δείξω μου τὴν δύναμιν· καὶ μή τις αὐτὴν πολεμήσῃ, ἔχουσιν εἰπεῖν, εἶχε πολεμῆσθαι, ἐνικήθη ἄν· διὰ τοῦτο ἀφίημι αὐτὴν πολεμηθῆναι, ἵνα μὴ τῇ ἐρημίᾳ τῆς πολεμουμένης, τὰ τῆς νίκης ὑπογράφῃ· καὶ πύλαι ᾅδου οὐκ ἴσχυσεν οὐ περισβαλοῦσιν αὐτῇ. τί οὖν, πολεμηθήσεται μὲν οὐ νικηθήσεται δέ. χλιάζεται ἡ ἐκκλησία, ἀλλ' οὐ καταπονεῖται· ἀλλ' οὐ γίνεται ὑποδρύχιος. δέχεται βολὴν, ἀλλ' οὐ δέχεται βαύμιγγα· δέχεται μηχανήματα, ἀλλ' ὁ πύργος οὐ σαλεύεται. καὶ τί λέγω ἡ ἐκκλησία; ἵνα λόγον ὁ ἁλιεὺς ἐφθέγξατο, καὶ ἔπηξεν ὡς πύργος ἄσφος. πόσοι τύραννοι ἐφιλονείκησαν ἀφανίσαι τὸ ῥῆμα τοῦτο, καὶ οὐκ ἴσχυσαν. ὅτι γὰρ τῇ πέτρᾳ τεθεμελίωται. ἐπέπεσον πόσοι τύραννοι, βασιλεῖς, ἡγεμόνια τὰ φοβερώτατοι· ξίφη πικρότατα· θηρία ὀδόντας θανάτου περισσοτέρους· πῦρ τὰ κάμινοι· καὶ τίνι μὴν βελοθήκῃ αὐτὰ ἐξεκένωσεν ὁ διάβολος, τῇ δὲ ἐκκλησίᾳ οὐκ ἔβλαψε· δέχεται πύλας γὰρ ᾅδου οὐ καταχύσουσιν αὐτῆς· καὶ μαρτυρεῖ τὰ φεγγάτα· μαρτυρεῖ τὴν ἡμερωμένην ἡ πίστις· πόσοι ἐπολέμησαν καὶ φθείρεσθαι; ἀλλ' οἱ μὲν πολεμήσαντες, σεσίγηνται· καὶ λίθη ἐδόθησαν· ἡ δὲ ἐκκλησία αὐθεῖ. ποῦ Κλαύδιος; ποῦ Αὔγουστος; ποῦ Τιβέριος; ὀνόματα δὲ φιλᾶ, τοῦτον δὲ οὐδεὶς μέμνηται· ἐπειδὴ γὰρ τὴν ἐκκλησίαν ἐπολέμησαν, καὶ τὴν μνήμην ἀπώλεσαν· ἡ δὲ ἐκκλησία λαμπρὸν τὸν ἥλιον λάμπει.

ὅτου λέγει· ὅπου γὰρ ἐκ πνεύματικῆς ἀκολουθούσης πέτρας, ἡ δὲ πέτρα ἦν ὁ χριστός· οὐκ ἔστιν ὁ λίθος ὁ ἐξ ὄρους ἀχειροτμήτου ἀποτμηθείς· ὁ δὲ χριστὸς φησὶ πᾶς πέτρου, σὺ εἶ πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν, καὶ τὰ λοιπά, ὡς πολλάκις εἴρηται. Ἴδοὺ οὖν δέδεικται ὅτι πέτρα καὶ λίθος ἡ τοῦ χριστοῦ ἐκκλησία ἐστίν. ὅστις οὖν ἐν αὐτῇ παροικεῖ, φῶς ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν· ὁ δὲ κεκλημένος τὰς ἐντολὰς αὐτῆς, καὶ παροικεῖ, ἢ φωτὸς ἐν αὐτῷ ὑπάρχοντος ἢ ἀληθινοῦ, τοῦ φωτίζοντος πάντα ἄνθρωπον εἰς τὸν κόσμον ἐρχόμενον· φῶς γὰρ ἡ ἀλήθεια ἐστὶ γνώσεως ἕξις· καὶ φωτίζονται παρ' αὐτῆς οἱ θέλοντες καὶ μένοντες ἐν αὐτῇ· οἱ δὲ μὴ βουλόμενοι ἀποστατοῦντες, τὸ τῆς αἰσθήσεως κάλυμμα ἔχουσι περὶ ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, καὶ παροικοῦσι καὶ συμβιβάζονται καὶ τέλειον ἀφανίζονται καὶ τέλειον δεόμενον ἔχουσιν ἕως ὁ κύριος ἔρχεται, ὅτε τὰ ἐμὰ παύσεται τῆς φωνῆς μου ἀκούειν· τὰ δὲ ἐκ ἐμοῦ, ἐκ ἀκούσεται μου τῆς φωνῆς· καὶ ὁ λύκος ἁρπάζει αὐτά, καὶ σκορπίζει τὰ παρόντα. ὅταν ἔλθῃ καὶ τὰ λογικὰ παρόντα, μὴ ἀκούοντα τῆς τοιμένος φωνῆς· ὀλιγόψυχοι γὰρ καὶ σκορπισθησόμενοι εἰς αἱρέσεις καὶ ἀτοπίας καὶ χίσματα. ὅτι δὲ οὐ δυνατόν ἐστι καταπαῦναι, ἢ πλανηθῆναι, ἢ σωζεσθῆναι, ἢ ἀπολέσθαι τὴν ἐκκλησίαν, ἀλλὰ μᾶλλον ἔστι μαχόμενος αὐτῇ ταῦτα πάσχειν. δέδεικται μὲν καὶ παρὰ πολλοῖς καὶ καλοῖς λόγοις ἡμῶν δὲ ἰσχυροτέρας πρὸς ὀλίγα ἡ ἱερὰ χρυσοστόμου, τῆς χρυσῆς σάλπιγγος, ἣν αὐτὸν ἡ θεία ἀκούσαμεν, ἐν τῷ λόγῳ τῷ εἰς τὴν πεντηκοστήν· ἧς ἡ ἀρχή· ὁ οὐρανὸς ἡμῖν γέγονε σήμερον καὶ γῆ· λέγει γὰρ ἐν αὐτῷ, μὴ πολλὰ ἄλλα, οὐδέ· Πολὺ γὰρ τῷ θεῷ διαφέρουσιν αἱ ἐκκλησίαι ἢ τοίχοις ἀσφαλιζόμεθα, ἀλλὰ χάριτι φυλαττόμεθα. ὅτι ἡ ἐκκλησία ἐστὶν ὁ οὐρανὸς καὶ γῆ ἐστι μεμιλωμένη· καὶ θάλασσα ἐξηρανθή· καὶ ἀὴρ ἐπλατύνθη· καὶ φῶς διοὺς ἐφωτίσθη· νόμος ἐκάθη· προφῆται ἀπεστάλησαν· θαύματα ἐγένετο· πλάνος ἐφείζετο καὶ ἐρράπισθη· πέτραι ἐρράγησαν, καὶ πάλιν σωθήσονται· μάννα κατεφέρετο, καὶ ἐχιδνόμορφοι παρεσκεύαζον ζάπτειρα· ὅτι τὴν ἐκκλησίαν προφῆται· ὅτι ἡ ἐκκλησία ἐποίησαν· καὶ τί πολλὰ λέγω; ὅτι τὴν ἐκκλησίαν ὁ μονογενὴς τοῦ θεοῦ υἱός, υἱὸς ἀνθρώπου ἐμνήσθη, ὡς φησὶν ὁ παῦλος· ὅσον τὸ ἴδιον αἷμα οὐκ ἐφείσατο, ἵνα τῆς ἐκκλησίας ἐφίσηται· τὸ αἷμα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ ἐξέχυσε· διὰ τὴν ἐκκλησίαν· τὸ οὖν αἷμα· διὰ τοῦτο αὐτῆς τὰ φυτὰ μαραθῆναι οὐ δύναται, οὐδὲ φυλλορροεῖ· οὐκ ἐπάκειται καρῶν αἰάγκης· οὐ δουλεύει χείμῳ· ἐν θέρει μὴ καμοῦσα ζεῖ φύλλοις, ἐν δὲ χειμῶνι οὐ γυμνοῦται· οὐ γὰρ καιρῶν αἰάγκη, ἀλλ' ἡ πνεύματος αὐτὴν χάρις γεωργεῖ· διὰ τοῦτο οὐκ αἰασπᾶται. ἀλλ' οὐκ ἔστι θαυμαστὸν, ὅτι μὲν αἰασπᾶται· πόσοι οὖν αἱρέσεις ἐπολέμησαν τὴν ἐκκλησίαν, ὅτε νεόφυτος ἦν ὅπλα κατ' αὐτῆς ἐφορμήσασαι· νυνὶ μὲν γὰρ διὰ τὴν τοῦ θεοῦ χάριν καὶ τὴν τοῦ πνεύματος δύναμιν, καὶ βασιλῶν ἐν εὐσεβείᾳ, καὶ στρατηλατῶν καὶ οἰκουμένην πᾶσαν τῆς πίστεως ἐμπεπλῆσθαι· τότε δὲ ἐν ἀρχῇ ὀλιγοψύχοις βασιλεῖς ἐν ἀσεβείᾳ στρατηλάτας ἀσεβεῖς· διατάγματα ἀθέτων· δωμοὶ αἱματόμβροι· πάντα χοῦν καπνοῦ, καὶ κνίσας ἀὴρ ἐμολύνετο· διὰ μανίας ἐβακχεύοντο· διὰ βόλος ἐχόρευε· πατὴρ ἀπεκήρυττεν υἱόν· υἱὸς ἠτίμαζε πατέρα· ἡ φύσις ἐχίζετο καὶ ἡ εὐσέβεια. πῶν τοίνυν οἱ τραλμῶντες τῇ ἐκκλησίᾳ αἱρεσιῶται τάττει· ὅτι νεόφυτος ἦν, οὐκ ἐδικαίωτο· ὅτι τοῦ οὐρανοῦ ἦψατο. πεσοῦσαι αὐτῆς ἐβεβήκασι· ὅτι ἔνδικα ἔπασχον ἐπόησαν, οὐδὲ εἷς αὐτῶν ἐκρέμασεν, ἀλλ' οἱ ἔνδικα ἔπασχον μυριάδας ἐσαγήνευσαν· νυνὶ, ὅτι ἡ γῆ καὶ θάλασσα, οἰκουμένη καὶ οἴκιστος χώρα καὶ πόλις καὶ πάντα τὰ πέρατα, τῆς εὐσεβείας ἐπλήσθη, τότε ἦν ἐζεις αὐτῆς κρατῆσαι; ἀλλ' οὐ δύναται· χριστὸς ἀπεφθέγξατο, ὅτι πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. διὰ τοῦτο ἔστι δεῖ τὸν οὐρανὸν ἀφανισθῆναι, καὶ τὴν γῆν ἐμπεπλῆσθαι, ἢ τὴν ἐκκλησίαν παθεῖν. τίς ταῦτα λέγει; αὐτὸς ὁ χριστός· ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ

χθὲν τὸ γεάμμα τῦ ἁγιωτάτου καὶ κῦ πάπα ὁσιωτάτου τῆς ἁγίας ἀποστολικῆς ἐκ
κλησίας ἐπισκόπου τῆς ῥωμαίων Κελεστίνου, μῦ τῆς προσφόρου τιμῆς φαγιωσά
σασαι. Ἀκούεις Ἀρκαδίου καὶ Πρεϊέκτου, ὡς πασῶν ἔχει τὴν ἐκκλησιῶν τὸ προε
δρεῖον ὁ τῆς ῥώμης ἀρχιερεύς; ἆρα ἢ ἄλλο, ἢ διότι πασῶν ὀρθὴ κεφαλή; τὸ δὲ εἰπεῖν
Κύριλλον μὲν τῆς προσφόρου τιμῆς αἰσχρῶς ἀλλοτριῶσαι τὰ ὀφειλόμενα τῷ Κελεστίνῳ ἀπεκα
λύφθη, ἵνα δείξωσιν οἱ πατέρες ἐν τῷ ἀνακαλύψαι τὰς ἑαυτῶν κεφαλάς, καὶ μετ' αἰδοῦς
ἀκριβῶς τὴν λειτουργίαν. ἐν δὲ τῇ ἁγίᾳ τετάρτῃ συνόδῳ ὃ κῦ θεῖον γεάμμα ἐπι
γεγράφει, τοιάδε φησίν· Ἵνα ὁ μακαριώτατος ἐπίσκοπος τῆς ῥωμαίων πόλεως, ὃν τὸ
ἱεροσύλῳ κῦ παύτων ἡ ἀρχαιότης παρέχει, χώραν ἐν δυνάμει ἔχῃ τὸ αἰτιᾶσθαι πίστεως ἐν
ἱρίων ἀνακρίνῃ. Ἐπεὶ ὃν ἐν τῇ πίστεως κῦ ἱρίων δύναμιν ἔχει τὸ αἰτιᾶσθαι. εἰκό
τως κῦ κεφαλὴ ἐν διδασκάλου τῦ ἐκκλησιῶν τὸ χριστῦ πασῶν ἐν τῷ ὅρῳ γεγράπται,
ἐν παρ' ἡμῖν τιμᾶται ἐν προσκυνεῖται, κῦ πᾶσαν ὑπακολῦ κῦ δύπιδιαν ἔχῃ ἐν
ἴξει παρ' ἡμῖν, ἕως ἂν ἐν τῇ δι τῇ βίῳ ἰσόμεθα, μεμπιδύοι τὸ λέγοντες· πύθ. ἐν
τοῖς ἡγουμένοις ὑμῖν ἐν ὑπίκειται· αὐτοὶ γὰρ ἀγρυπνῦσιν ὑπὲρ τῆς ψυχῶν ὑμῖν, ὡς λό
γον ἀποδώσοντες· ἐν μείνωμεν αὐτῷ ἃ παυσόμεθα ἀεὶ ποιεῖσθαι ἐν ταῖς ἱεραις τῆς λει
τουργίαις κῦ τὰς τῆς ἁγίων ἡμῶν ὠφελδόσης, ἵνα μή τις τῆς ἀθέσμων πλανη
σεως παχθέντες, ἐκπέσωμεν τὸ στερεγμοῦ τῆς ὀρθοδοξίας· καλῶς δὴ ἐσόμεθα, ὅτι
ὁ μὲν ὑπόσχεσιν ὑμῖν ἐν ὑπίκειται σωτηρίαν ποτὲ ἑαυτῷ ἐν ὁ μὴ μεμνημένων αὐτῷ,
ὅτι ἱερεύς ἐστιν, ὅτι μέλη ἱρίως ὀφείλει ἔχειν οἰκοίαν· καθὼς ὁ ξίσκαιδέκατος κανὼν
τῶν ἀποστόλων κῦ δευτέρας συνόδου, ἀναφανδὸν μαρτύρηται, λέγει γὰρ οὕτως κῦ λέγει·
Ταῖς τῆς αἱρετικῶν ζιζανίων δόγματοσοφίαις ἐν τῇ τῦ χριστῦ ἐκκλησίᾳ ὁ πονηρὸς κατα
βαλὼν, κῦ ταύτας ὀφεῖν τὸ μισεῖν ἀφορίζοις τῇ μαχαίρᾳ τὸ πνεύματος· ἐφ' ἑτέ
ραν ἦκε διανοίας ὁδόν, τῇ τῆς χισματικῶν μανίᾳ, τὸ τὸ χριστῦ σῶμα μερίζειν δύ
ασθαι· ἀλλὰ καὶ ταύτην αὐτοῦ τὴν δύβουλίαν, ἡ ἁγία συνόδος ἀναστέλλουσα
παντελῶς, ὥρισε τὸ λοιπόν, ἵνα εἴ τις ἀρισβύτερος ἢ ὅλως κλῆρος ὡς δηθεν ἐν ἐκκλη
σίᾳ τῶν τὸ οἰκείου καταγνοὺς δύσκόπου, πρὸ συνοδικῆς ἐξετάσεως κῦ ὀφειλούσης
καὶ τῆς ἐν αὐτῷ τελείας καθαιρέσεως, ἀποσχίσαι τολμήσῃ τὴν αὐτῷ κοινω
νίαν, καὶ τὸ ὄνομα αὐτῷ ἐν ταῖς ἱεραῖς τῆς λειτουργίαις δύχαις κῦ τὸ ὀφειλόμενον,
τῇ ἐκκλησίᾳ οὐκ ἀφαίρει, τοῦτον ὑποκεῖσθαι καθαιρέσει, καὶ πάσης ἱερατικῆς ἀπο
στερεῖσθαι τιμῆς. ὁ γὰρ ἐν ἀρισβυτέρου τάξει τεταγμένος, καὶ τῆς μητροπολιτῶν
προκαθέζων τοῦ κρίνειν, καὶ πρὸ κρίσεως αὐτὸς καθαιρούμενον ὅσον τε ἐν αὐτῷ τὸν
οἰκεῖον παιδεύει καὶ δύσκοπον, οὐδὲ οὐδὲ τῆς τοῦ ἀρισβυτέρου ὄντων ἄξιος τιμῆς ἢ
ὀνομασίας, οἱ δὲ τούτοις συνιπόμενοι, εἰ μὲν τῆς ἱερωμένων εἶεν τινες, κῦ αὐτοὶ τῆς
οἰκίας τιμῆς ἐκπίπτουσαν· οἱ δὲ μοναχοὶ ἢ λαϊκοὶ. ἀφορίζέσθωσαν παντελῶς τῆς
ἐκκλησίας, μόνοις αὖ τοῖς προτοῖς χισματικοῖς συναίρεσιν δηλῶσαντες, πρὸς
τὸν οἰκεῖον δύσκοπον δύσραφεῖσι. Ἀρ' ἤγνως κἀνταῦθα, ὅπου τοὺς μὲν ἱερεῖς τῆς
ἱερωσύνης ἀπείργει, κῦ οὐδ' ὀνομασίαν ἱερέων ἔχειν, τοὺς μὴ μεμνημένους τῆς ἀρ
χῆς αὐτῷ, τοὺς δ' ἐνομένους αὐτοῖς. καὶ τούτων τοὺς ἱερωμένους αἰτίας μὲν κελεύει μό
νον, τοὺς δ' αἰτίας, οἵας δηποτοῦν τάξεως ὄντας ἀφορίζει. συνίστε λοιπὸν ἀδελ
φοὶ δηλ τὸν κύριον, συνίστε· μηδὲ θέλετε αἰδέσασθαι τὴν ἀλήθειαν οὕτω φανερᾶν οὖ
σαν, καὶ πρὸς τοὺς ἡμέτερας τῆς ψυχῶν ἡμῶν αἰτιᾶσθαι· σπλεῖν γάρ ἐστι, μᾶλ
λον δὲ μωρὸν καὶ αὐθέντον γυμνοῖς ποσὶ λακτίζειν πρὸς κέντρα· ὃν γὰρ τρόπον τὰ
ὠὰ τῆς λίθου, οὕτως αἱ κεφαλαὶ ὑμῶν τῇ ἐκκλησίᾳ συντρίβονται, λίθος γὰρ ἐν σκαν
δάλου πέτρα ἡ ἐκκλησία, ἐν αὐτὸς ὁ χριστὸς παρεικάζεται. παῦλος ὁ μακάριος

θεολογία κεκοσμημένους καὶ ἀρετῇ· καὶ δὴ τελεύτῃ τὸν ὅσιον σοφίᾳ πάσῃ καὶ ἀληθείᾳ ἐξελάμπουσα· ὃς ἐκπύρωσιν μὲν πάσαν προεῖδε, καὶ πάντα τὰ ἡμῶν τοῦτον ἐδίδαξε· γεγόνασι δὲ, καὶ τούτων οἱ χείρονες καὶ ἰδιῶται καὶ ἀμαθεῖς, αὐτὰ πλέονσι τούτῳ· εἰ δέ καί τις μέτοχος λόγου αὐτὰ πλέγῃ τῇ ὄρᾳ, οὐκ ἀπὸ σοφίας, ἀλλ' ἀπὸ κακίας καὶ ψεύδους καὶ ματαίας δοξολήψιας, καὶ κενῆς δόξης, ἣν βούλεται καρποῦσθαι ἀπὸ τῆς ἀλογίας τῶν πλήθους, ταῦτα λέγει. ὃν τινα ὄρων καὶ ἡμεῖς ἀνὰ χεῖρας λαβόντες διήλθομεν ἅπαντα θέσει· καὶ τοῦτον ἐν μέσῃ ψυχῇ πεισάντες ἀληθῆ εἶναι, φεύγομεν καὶ καταπατόμεθα. ἐξ οὗ λαβόντες τὰς ἀφορμὰς, τῇ πίστει ἀρθέντες αὐτοῦ ἐπαποδυόμεθα· ὧν τὸ πεπλεῖον ἔξω τοῦτο εἶναι τῆς ἀρχῆς τῶν πάντα. ὁ οὐ δυνήσεται τις ἀρνήσασθαι νοεῖν ἔχων. ἀλλ' οὐκ ὀρθῶς φρονεῖν φασίν· ἀπὸ γὰρ τῆς κοινῶν παιδείων ἐδιδάχθησαν. εἰ οὖν ἐκεῖνος ὁ θεῖος θεόπνους οὐκ ὀρθῶς φρονεῖ, φεύδεται ὁ χειρὸς, εἰπών· ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσεται· οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσιν· αὐτὸς γὰρ αὐτῇ ἐπηγγείλατο μετ' αὐτῆς εἶναι, καὶ πύλας τοῦ ᾅδου οὐ κατισχύσειν αὐτῆς. διὸ, ἵνα μὴ τὸν χειρὸν ψεύστην φήσωμεν, ὅπερ βλάσφημόν ἐστι καὶ μόνον ἐννοηθῆναι, ἁπλανῆ τέλει τοῦ θεοῦ λόγου θμεν ἐκκλησίαν καὶ τοῦτο πάλιν μαρτυρήσει αὐτὸς ὁ σοφώτατος θεόδωρος, φησὶ μιχαὴλ ἀπιστέλλων τὸν βασιλέα, ἀπὸ φωσφόρου πάντων τῆς ἡμερινῆς, οὕτω· Ἡμεῖς δὴ τὸ αὐτὸ σωπλαγθέντες καὶ πείθουσιν τῆς θεοσέπτου ὑμῶν βασιλείας, ἡμέτεροι δὴ σκοποὶ καὶ ἡμέροφοι· καὶ μετ' ὀλίγα φησίν· διηγησάμεθα πάντα τὰ ὑμῖν ἀποφεύμενα· εἰ δέ τι ἀμφιβαλλόμενον ἢ ἀπιστούμενον τῇ θείᾳ ὑμῶν μεγαλονοίᾳ δοκεῖ, διελθεῖν ὧδε τὸ ἀρχιρίως δύσεβῶς· ἡ μεγάλη καὶ θεοσεμνὸς αὐτῆς χεὶρ, ὡς ζηλοτυποῦσα τὰ πάντα ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν πάντος, πεπλάσατο ὧδε τῆς ὁρισθυτέρας φύσεως διέξοδος τέλει διηνεκέσιν· ὡς ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς, πατὴρ ὧδε δόντος ἐξισόθη· αὖτη χειρομίμητο βασιλεῖ, ἡ κορυφαιοτάτη τῆς ἐκκλησιῶν τοῦ θεοῦ, ἧς πέτρος ὁ θεόφθογγος· φησὶν ὁ κύριος φησί· σὺ εἶ πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ, οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς ἐν ἑτέρᾳ διηγολῇ φησὶ πρὸς ναυκράτιον, ἧς ἡ ἀρχὴ οὐ πληθήσει τὸ οἷς μου δὲ φωνῶν ἀκροάσεως, φησί. Μαρτυρεῖ ἄρτι κατεπάστον θεῖῳ καὶ θεόπνευστον, ὅτι ἰσχυρὸς ἀπέρρηξαν τοῦ σώματος τοῦ χειροῦ, τοῦ κορυφαιοῦ θεόντου ἐν ᾧ χειρὸς ἴδιτο τὰς κλεῖς τῆς πίστεως, ἧς οὐ κατίσχυσαν ἀπ' αἰῶνος, οὐδ' αὖ κατισχύσουσι μέχρι συντελείας αἱ τοῦ ᾅδου πύλαι, τὰ τῆς αἱρετικῶν δηλαδὴ σώματα, ὡς ἡ τοῦ ἀψεύδους ὑποχρίσις. Ἀκούεις ὅτι ἐκείνη ἐστὶν ἡ κορυφὴ τῆς τοῦ χειροῦ ἐκκλησίας, ἧς ὁ πέτρος θεοτόθεντός ἐστι· καὶ ὅτι οὐ κατίσχυσέ ποτε αἱ πύλαι τοῦ ᾅδου, οὐδ' αὖ κατισχύσουσι ταύτης μέχρι τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος, τὰ τῆς αἱρετικῶν δηλονότι ἀπύλαστα σώματα· καὶ τέλει ὑποχρίσει τοῦ ἀψεύδους σωτῆρος. εἰ οὖν οὐδέποτε κατίσχυσαν, ἀλλ' οὐδὲ κατισχύσουσι οἱ αἱρετικοὶ τῆς τοῦ χειροῦ ἐκκλησίας, πῶς ὑμεῖς ὅλως ἐλπίζετε λέγειν, ὅτι πεπλάνηται; ἢ πῆς ἀπλανὴς ὧδε τῆς διδασκάλων κηρύττεται. τοῦτο δὲ δείκνυται καὶ ἐν τῇ ἁγίᾳ τετάρτῃ συνόδῳ, ἐν ᾗ θεοστεφθέντων γεγράφθαι ὧδε τῆς δοτοσολικῆς καθέδρας, ἀρχιεπίσκοπος διόσκορος ὑγιαθεῖς θεὸς τέλει συνόδου ἔφη· Κελεύσατε ἡ ὑμετέρα μακαριότης πατέρες ἁγιώτατοι, τὰ θεοστεφθέντα ὑμῖν γεγραμμένα τῷ ἁγίου καὶ μεγάλῃ θεοστεφθείσης ὁμολογουμένῃ πάπα Κελεστίνου, τῆς δοτοσολικῆς καθέδρας διαπρέποντος ἀναγνωσθῆναι· ἐξ ὧν γνῶναι δυνήσεται ἡ ὑμετέρα μακαριότης, ὁ ποῖαν ἔχει φρονήσει πασῶν τῆς ἐκκλησιῶν. Τὰ αὐτὰ ὅμοια τούτοις, καὶ Περίκλιος ὁ διόσκορος ἔφη· Εἰ μὴ πάνυ βεβαία, Κύριλλος ἀληθεστάτης εἶπεν. Ὑποδηχθὲν

πατὴρ, πύργον καὶ κλεῖθρον ζωῆς αἰωνίου, & ποιμήν, & ἀποστολικοῦ κήρυκα; καὶ ὁπαλαιᾶς αἱρέσεως τῆς κωνσταντινοπόλεως λέγε τὰς αἱρέσεις τῆς εἰκονομάχων; πόθεν τοῦτο, εἰ μὴ ὅτι ἐκεῖνος εἶχεν ἐξουσίαν σπείρειν τὰς λοιπὰς ἐκκλησίας, ὡς αἱρέσεως πάσης αὐτόπτης ὤν, καὶ ὑπεραφιγμένος πάσης ζάλης αἱρετικῶν. καὶ τούτου μάρτυς ὁ αὐτὸς ἐν τῇ πρὸς αὐτὸν παραλύσει ὁπισολῇ λέγων. Τ' μεῖς ἦν ὡς ἀληθῶς « ἡ ἀθόλωτος & ἀκαπήλευτος πηγὴ ἐξ ἀρχῆς τῆς ὀρθοδοξίας. ὑμεῖς ὁ πάσης αἱρε- « τικῆς ζάλης ἀφιγμένος. ὁ ἄδολος λιμὴν τῆς ὅλης ἐκκλησίας. ὑμεῖς οἱ θαλίκι- « τος πόλις & φυγαδευτήριον τῆς σωτηρίας. Ἀκούεις, πῶς ὕδιον λιμένα τῆς ὅλης « ἐκκλησίας ἀποκαλεῖ τὸν τῆς ῥώμης ἀρχιερέα, ἵνα ὥσπερ τὰ πλοῖα μένον τῆς θα- λάσσης βασανιζόμενα ὑπὸ τῆς κυμάτων πρὸς τὸν λιμένα ἔρχονται, μὴ μένωσιν ἔξω & καταπονῶσιν ὑπὸ τῆς κυμάτων τὸ & κλύδωνος, οὕτω & ἐκκλησίαι πᾶ- σαι κλυδωνιζόμεναι ὑπὸ τῆς αἱρέσεων δίκην κυμάτων, πρὸς τὸν τῆς ῥώμης ἀρ- χιερέα, ὡς πρὸς λιμένα σωτήριον, ἔρχονται· ἵνα γαλήνην & ἠρεμίαν πᾶσαν δι- ῥήσουσιν. ἐκεῖ γὰρ ἔθετο χριστὸς τὰς κλεῖς τῆς πίστεως ἐν πέτρῳ τῷ ἀποστόλῳ, ποι- μαίνειν & κυβερνᾶν ὅλην τὴν ἐκκλησίαν, οὐκ ἐκείνῳ μόνῳ, ἀλλὰ & τοῖς διαδόχοις αὐτοῦ· λέγων πρὸς αὐτὸν, & σύ ποτε ἐπιστραφεὶς στήριξον τοὺς ἀδελφούς σου· ὅπερ « ἐπὶ τῷ πέτρῳ μόνῳ σωΐζει, ἀλλὰ & τοῖς διαδόχοις αὐτοῦ. αὐτίκα γὰρ Σίλβεστρος ὁ μέ- γας πάπας ῥώμης μὲν τὸ βάπτισμα κωνσταντίνου, τὴν αἵρεσιν ἀρείου κατέλυσεν. & ἐν αὐτῇ, Ἰούλιος & Λιβέριος Ἀθανάσιον ἐδικαίωσαν, & εἰς ἀληθεστέρειαν ἔπεμψαν ὑπὸ τῆς ἀρειανῶν διωκόμενον. Δάμασος δὲ ὁ πάπας τὴν αἵρεσιν μακεδονίου πα- τριάρχου ὄντος κωνσταντινουπόλεως, εἰς γῆν κατεδίκασεν. Κυρῖλλος ὁ θεῖος τὴν & δυσεβοῦς νεστορίου αἵρεσιν, & αὐτῆ κωνσταντινοπόλεως πατριάρχου ὄντος, δίκῃ Κυ- ρίλλου & ἀγῶνος ἀφανισμοῦ παρέδωκε. Λέων ὁ ἁγιώτατος, τὴν ἄθεον τῶν δύ- τροπων & διοσκόρου αἵρεσιν κατεδίκασεν. Μαρτῖνος τὸ & Ἀγάθων, ταύτην τῆς μονο- θελιτῆς τὴν μικρὰν αἵρεσιν, λόγοις & ἔργοις κατέβαλλον. Γρηγόριος ὁ μέγας δίκαι- λογος, τὴν τῆς εἰκονομάχων δυσσέβειαν ἀναθέμασι καθυπέβαλεν. εἶτα μὴν τὸν « ἀφρονα καὶ τὸ σχίσμα. Νικόλαος πρεσβύτερος σωματικῶς εἰς κωνσταντινούπολιν ἦλ- θεν, ἐν τῷ καιρῷ & φωτίου, & διεκρούσατο τὸ σχίσμα· ὃν μὴ διξάμενοι, ἀφορισμῷ « παρ' αὐτοῦ ὑπεβλήθησαν. μεθ' ὃν τοῦτον, οὐ διλέγοι οἱ κατὰ καιροὺς ἄνδρες ἀρχιερεῖς « δικαίλογοι τε & καλοῦντες τοὺς ἑρμικοὺς διορθώσαντο καὶ ὑπακοῦσαι τῆς ἐκκλησίας, « ἕως οὗ ἐνθρόνιζε συνόδους ἐν λουγδούνῳ, ἵνα οἱ ἑρμικοὶ ὀρθόδοξα καλοῦσιν· εἰς ἣν ἐξῆρχε « πάπας Γρηγόριος δίκαιος, & ἀνώθησαν, καὶ πάλιν ἀπέπεμψαν· & πάλιν ἀρίσθεν- τοὺς τῆς ἐκκλησίας ἐδέχοντο· & συγκροτῆται σύνοδος ἐν κωνσταντινουπόλει, μὴ λιγάτων τοῦ πάπα, ἐν τῷ καιρῷ ἰωάννου βίκου πατριάρχου κωνσταντινοπόλεως· & ἐδικαίωσαν μὲν πρὸς ὀλίγον, διέξαντες ὑπακοὴν & εἰρηνεύειν· μὴ διὰ ταῦτα, πάλιν πρὸς τὸν ἴδιον, & πρότερον ἐρράφησαν ἔμετον. ἀλλὰ & αὖθις οὐκ ἀπέκαμον οἱ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας πρωϊστάμενοι, διεγείρειν αὐτοὺς πρὸς ὑπακοὴν & εἰρηνεύειν αὐτοὶ δὲ ἅπαξ ἐκκεκωφηκότες, οὐκ ἤκουον. ἔφθασεν οὖν τὸ πρᾶγμα & ἕως ἡμῶν & εἰσῆλθε τοῖς ἡμετέροις ὀφθαλμοῖς; ὃ πολλοὶ τῆς πρὸ ἡμῶν, & πατριάρχαι καὶ βασιλεῖς ὑπεθύμησαν ἰδεῖν. & οὐκ εἶδον· ἡμεῖς δ' εἴδομεν τὸν μακαριώτατον Εὐγέ- νιον τὸν τρίτον, τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας ἄρχειν ἀρχιερέα, πόσῳ σπουδὴν πρὸς κα- τεβάλλετο ἵνα τὸ ἄμοιρον ἔργον τοῦτο· & ξυρίσεις & ἀναλώματα ἔπεμψεν, ἵνα τὸ ξαῦ μα θεραπεύσῃ τὸ μέγα τοῦτο· & συνόδους ἐνήγαγεν ἐν φερράρίᾳ & φλωρεντίᾳ ἀξιο λόγοις τῆς ἰταλίας πόλεσιν, μεγάλαις & θαυμασταῖς· λόγοις ἔχουσα & σοφοῖς ἄνδρας,

θεολογίᾳ

λύειν τὰς ὑμετέρας ἀμφισβητήσεις· ἀλλ' ὑμεῖς ὡς ὀρθ, ἐπ' ἐφάρτι πολογίαις ἀεὶ καλινδεῖσθε· ὅθεν ἔνεστί μοι εἰπεῖν πρὸς σε, σωτόμως καὶ ἀληθῆ λόγον, ὃν περ καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους χριστοὺς παρήγγειλμαι λέγειν, ὅτι πάσι λέγω ὁ πάντας ἐπιθύμητι καὶ εἰσακούσωτί μου, τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς φάγεσθε. καὶ τὸν προφήτην· ἐὰν δὲ μὴ θέλητε μηδὲ εἰσακούσητέ μου, μάχαιρα ὑμᾶς κατέδεται· τὸ γὰρ στόμα τοῦ πάντα ἔφη ταῦτα. ἆρα ἔχεις εἰπεῖν τοιοῦτόν τινα τοῦτον; ἀνάγνωθι καὶ ἴδε, εἰ οὐκ ἐγρύζε ὁ ἐκεῖνος ἔφη· εἰ οὖν ἐγρύζετο, ὀφείλετε, μᾶλλον δὲ ἀναγκαῖόν ἐστιν, ἀκούειν ἐκείνου καὶ
» δὲ τὰ ἔργα αὐτοῦ μὴ ποιεῖν, αὐ ποιηρὰ ὤσιν· οὕτω γὰρ ἡμῖν ἐνετείλατο ὁ κύριος· ἐπὶ
» τῆς μωσέως καθέδρας ἐκάθησαν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι· πάντα οὖν ὅσα
» ἂν λέγωσιν ὑμῖν ποιεῖν, ποιεῖτε· καὶ δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν, μὴ ποιεῖτε. ἐπεὶ οὖν καὶ ἐν τῇ τοῦ πέτρου καθέδρα κάθηται, ὀφείλομεν αὐτοῦ ὡς τοῦ πέτρου ἀκούειν, καὶ μιμεῖσθαι τοὺς λόγους αὐτοῦ· τὰ δὲ ἔργα αὐτοῦ μὴ μιμεῖσθαι εἰ ποιηρὰ ὤσιν· ἵνα τοὺς ἡμᾶς· ἅγιοι διδάσκωσιν· οὗτος οἱ νόμοι καὶ οἱ κανόνες βοῶσιν ὡς φθάσαντες ἀπιδίξαμεν, καὶ ἔτι ἀποδίξομεν ἐν ὀλίγῳ. νῦν δὲ βουλόμεθα ἀνακαλύψαι ὅπερ ὑμεῖς ἴσως καὶ τοῦ πάπα τὸ τῷ λατίνων αἱρέσεως ἔχετε· λέγετε γὰρ ὡς δέχεται τὴν ἀμαρτίαν φύσιν αὐτόν· ἀλλ' οὐκ ἔστι τοῦτο, οὐκ ἔστιν ὦ φίλοι· ἀλλὰ σοφιστεύεσθε ἀδελφοί, σοφιστεύετε οὐκ ἀληθῶς· κατεμίσησε γὰρ ὑμᾶς, καὶ εἶπεν ὑμᾶς ὁ ἀφορισμός· καὶ ἠφανίσθητε παντελῶς. ἀλλ' ἄλλο ἐστὶν ὃ ἴσως ἐν τῇ ψυχῇ νοσπλεῖσθε ὡς ἐρεῖτε μοι· αἰδούμενοι εἰς τὸ φανερὸν εἰπεῖν, μήπως χείρονες πάντων αἱρετικῶν ὀνομασθήσεσθε καὶ φανερωθήσεσθε· καὶ ἤδιστα τοῦτο μισάδες ὑπ' ὀδόντα· καὶ ἄλλο ἐστὶν ὃ τῆς χείλεσιν ἔχετε· ὅμως εἰσί τινες μωροὶ, οἳ καὶ φανερῶς λέγουσι τοῖς λατίνοις αἱρετικοῖς, καὶ πρό γε πάντων τὸν πάπαν· καὶ δέχεται τοῦτο, οὔτε τοῖν ἴσωσιν θέλει τε, οὔτε τὸ μνημόσυνον τοῦ πάπα ἀκούειν αἰνίσσεσθαι· οὔτε τοῖς ἀσπαζομένοις τοῖν ἴσωσιν ἱερεῖς, ὁρᾶν ἀποδίχεσθαι· οὔτε τοῖς συγκοινωνοῦντας αὐτοῖς, χειστιανοὺς ὅλως ἔχετε· καὶ εἴ που ἀριθμήσητε τὸ μνημόσυνον τοῦ πάπα ἀκούοντες, αὐτίδωρον ἢ λαμβάνετε· ἀλλὰ μὴ γένοιτο, τοῖς ἐδόντας κατ' αὐτοῦ τῷ ἱερέων, ὠμότατα δρύχετε· καὶ χείρονας τῶν ἰουδαίων ἡγεῖσθε. ταῦτα οὖν διελιῶντες εἰπεῖν, θυμόν τινων φοβούμενοι, πρὸς τὸ τὸ πρόδηλον ἀποσκίασμα ἡμυνόμενοι ἐκφεύγετε. μάχεσθε καὶ ὑμεῖς τῷ ἀληθείᾳ, ὑπὲρ ὕσου σπιᾶς. ἀλλ' ἡμεῖς ἐν τοῖς πρότερον εἰρημένοις πάσαρα βιβλίοις ἐνθέντες, πολλὰ κατὰ τούτου εἰρήκαμεν. τῷ ἀληθείᾳ ὡς ἐν ὀλίγῳ διαῤῥήδην κηρύξαντες, καὶ τοὺς λατίνους ὀρθοδόξους εἶναι φανερῶς ἐν τοῖς δόγμασιν ἐτραπώσαμεν· καὶ αἱρετικὰς παρ' ὑμῶν συκοφαντουμένους παρεστήσαμεν μάλα ἡμυνόμενοι. ἐν δὲ τῷ παρόντι, τῷ πέμπτῳ δηλαδὴ τούτῳ, οὐκ ὀλίγα εἰρήκαμεν· τὸν τῆς ῥώμης ἀρχιερέα, ὀφθαλμὸν ὄντα τοῦ πέτρου κατοδηγοῦντες· καὶ ἐπ' ἀποδίξομεν τοῦ πέτρου ὀφθαλμὸν εἶ) αὐτόν, καὶ τοποτηρητὴν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ· καὶ αὐτὸν μόνον ἔχειν ἐξουσίαν πᾶσαν ἐκκλησίαν ἁπλῶς διϊθύνειν καὶ κυβερνᾶν, δεσμεῖν τε καὶ λύειν, δύλεγεῖν καὶ καθαρεύειν, βαπτίζειν καὶ ἰᾶσθαι· καὶ χάριτας καὶ δυνάμεις μόνον ἔχειν τὸν πίστιν καὶ τὸν ἱεροσυνὴν ἐξιτάζειν. αὐτίκα γὰρ ὁ μέγας θεόδωρος ὁ στουδίτης ἐν τῇ πρὸς παχύλιον πάπαν ὑποτολῇ, τοιαῦτα φάσκει. Ἀκούετε ἀποστολικοὶ κάρες, θεοπρεσβύτεροι τοῦ μιλοῦ τοῦ χριστοῦ πρεσβύτου· κλειδοῦχοι τῆς ἐπάνω βασιλείας· πέτρας τῆς πίστεως, ἐφ' ᾗ οἰκοδόμηται ἡ καθολικὴ ἐκκλησία· πέτρος γὰρ εἰ, τοῦ πέτρου θρόνου κοσμοῦντες καὶ δίπων, καὶ μετά τινα· δίκαιος δὴ ἀπὸ δυσμῶν ὁ χριστομίμητος ἀνάστηθι καὶ μὴ ἀπόστη εἰς τέλος. πρὸς σὲ γὰρ εἴρηκε χριστὸς ὁ θεὸς ἡμῶν· καὶ σύ ποτε ἐπιστρέψας, στήριξεις τοὺς ἀδελφούς σου. Ἀκούεις πῶς λέγει τὸν τῆς ῥώμης ἀρχιερέα ὁ μέγας θεόδ

πατὴρ,

πού τό παιδί μέρος τῆς σοφίας· οἵμοι τῆς τάλαινα, πού ἡ παρθενία μου; πού ἡ τῆς ἐκκλησίας καλλονή· πού ὁ ζῆλος καὶ τὸ κατόρθωμα τῆς ἀρχιερατικῆς μου ἐργασίας καὶ μοναχικοῦ μου τάγματος, χορός τε καὶ ἀριθμός· πού τά τῶν μοναχῶν τάγματα, καὶ μοναστριῶν; οὐκ ἰδού κατεπόθησαν ὑπό τοῦ μωαμεθανισμοῦ; καὶ οὐκ ἐν αὐτῇ μόνῃ τῇ βασιλευούσῃ τῶν πόλεων ἐγένετο τοῦτο τό κακόν, ἀλλά καὶ εἰς τάς μετ' αὐτήν, ἔτι πλείω καὶ χείρονα· καὶ ὀφθαλμοῖς ἀνοιγομένοις ὀφθαλμοῖς καθ' ἡμέραν καὶ νοουμένοις τίνος ἕνεκεν ταῦτα; ἢ ὑμεῖς εἴπατέ μοι ὦ τόν κύριον, εἰ μή εἴπητε ὡς εἰώθατε λέγειν ὅτι ὦ τάς ἁμαρτίας ἡμῶν τετέλεκται, οὐκ ἔστιν ὅπως ἐγώ λέγω· ἢ γάρ μᾶλλον ἡμεῖς, ἢ τά λοιπά τῶν χειστιανῶν ἔθνη ταῖς ἰδίαις τοῦ θεοῦ παροργίζομεν ἁμαρτίαις· εἰσί γάρ ἄλλα ἔθνη πλέον βλάσφημα καὶ ἁμαρτωλά· πῶς οὖν πάσχουσιν ὅπως ὡς τό ἡμέτερον ἀθλιώτατον καὶ ἐλεεινόν ἔθνος; καί μοι τῆς ταλαιπώρου· ὅταν διαβλέψω πρός τοῦτο, ἄλλος ἐξ ἄλλου γίνομαι· καὶ ἡ ψυχή μου ταράττεται, καὶ ἐλεγμός μου τό πνεῦμα· ὅτι τῶν ἰουδαίων τό ἔθνος, δύο ἁμαρτίας ποιῆσαι, ἐλέγετο ἐδόκει καὶ τόν προφήτην· δύο καὶ ποιήσει ὁ πόησε φησίν, ὁ προφήτης ἐμοῦ ἐγκατέλιπε πηγήν ὕδατος ζωῆς, καὶ ὤρυξεν ἑαυτῷ λάκκους συντετριμμένους· καὶ ἡ ἐκκλησία ἐμέ δή ξύλου ἐσταυρωσαν, τόν δέ βαραββᾶν ἠτήσαντο καὶ ἀπέλυσαν. προφήτου τοίνυν, εἰδωλολατρεῦσαν, ἠχμαλωτίσθη εἰς μηδίαν καὶ βαβυλῶνα· δεύτερον, σταυρώσαντες τόν κύριον ἡμῶν καὶ θεόν, αἰχμάλωτοι γεγόνασιν εἰς πάντα τά ἔθνη. τό δέ ἡμέτερον ἔθνος, ὡς τῆς συμφορᾶς, φεῦ τῆς ὀδύνης, οὔτε εἰδώλοις ποτέ ἐλατρεύσεν, οὔτε πεπόνθασι θεοῦ ἕνεκεν· τίνος ἕνεκεν τά δεινά ταῦτα πάσχει; καί οὐ μόνον τά αὐτά, ἀλλά καὶ χείρονα τῶν κακῶν ἰουδαίων πάσχει. ἐκεῖνοι γάρ αἰχμαλωτισθέντες, πάντων ἐθνῶν γεγόνασι δοῦλοι, ὡς μισηθεῖς καὶ ἐχθροί θεοῦ· ἤτοι δέ, οὐ μόνον τοῖς ἔθνεσιν ἐγένοντο δοῦλοι, ἀλλά καὶ ἰουδαίοις αὐτοῖς. τοῖς οὖσι δούλοις πάντων ἐθνῶν. ὧν τῆς ἐμῆς συμφορᾶς, οὐκ ἔστι λοιπόν κλαῦσαί τε καὶ θρηνῆσαι, καὶ ἐξετάσαι, καὶ ἰδεῖν τινα αἰτίαν, δι' ἣν ταῦτα πάσχομεν; ἐγώ μέν οὐ δύναμαι συνορᾶν ἄλλην· οὐδέ τό ἡμέτερον ἔθνος χείρον ὄζει πάντων ἐθνῶν ταῖς ἁμαρτίαις, ἀλλά μᾶλλον καὶ βέλτιον. εἴρηται γάρ δή, καὶ ἀληθῶς εἴρηται, ὅτι τό ἡμέτερον ἔθνος, πάντων ἐθνῶν διαφέρει τῇ ἀρετῇ καὶ ταῖς ἔθεσι, ἀλλ' ἡ τό χίσμα καὶ ἡ σχισμή καὶ ἀκαταξία προς τινα ῥωμαῖνα ἐκκλησίαν αὐτῶν καὶ μόνην κρίνω αἰτίαν τῆς ἀπωλείας τοῦ ἡμετέρου ἔθνους. ἀφ' οὗ γάρ ἐμίανθημεν ἀπ' αὐτῆς, τίνα κατάραν οὐκ ἐλάβομεν· καὶ πάσχομεν, ὅσα καὶ πάσχομεν· καὶ πάσχοντες οὐ μετανοοῦμεν· ἀλλά καὶ χείρονες γινόμεθα· καὶ βλασφημοῦμεν κατ' αὐτῆς τῆς θεοῦ ἐκκλησίας· καὶ ῥητά καὶ ἄῤῥητα κατ αὐτῆς αἱμιδῶς ἐμοῦμεν. ὅθεν ἀδελφοί μου, ἰάσωμεν τόν δόγωσιν ὑμῶν τόν κύριον, προσελθωμεν τῇ ἀληθεῖ τῶν χειστιανῶν ἐνώσει· γνωρίσωμεν τό πλήρωμα ἡμῶν· μή χείρονες τῶν ἰουδαίων ἐθνῶν μεθα· μή τῇ πεισμονῇ καὶ τῇ κακίᾳ σου τῇ προσλήψει. κλείωμεν τά ὦτα θεοῦ μή ἀκούειν καὶ συνιέναι. ἀκούσωμεν θεοῦ κυρίου ἐρῶντος τοῖς ἀποστόλοις, ὁ ἀκούων ὑμῶν ἐμοῦ ἀκούει· καὶ ὁ ἀθετῶν ὑμᾶς, ἐμέ ἀθετεῖ· ὁ δέ ἐμέ ἀθετῶν, ἀθετεῖ τόν ἀποστείλαντά με. ἔστιν οὖν εἰπεῖν τό ἀληθές· ὁ ἀκούων θεοῦ πάντα, θεοῦ κυρίου ἀκούει· ὁ δέ μή ἀκούων τοῦ πάντα, τόν κύριον οὐκ ἀκούει· ὁ δέ μή θεοῦ κυρίου ἀκούων, ἀκούει αἰχμαλώτων καὶ κατακοπέντων μαχαίραις. εἶδον καὶ καλῶς μέμνημαι, ἐν ταῖς ὁδαλίσκαις τινος βαρλαάμ μοναχοῦ, ἡνίκα ἐν κωνσταντινουπόλει, μετά τινος λειψάτου ἀποστολικοῦ, περί τῆς ἀρχῆς θεοῦ πάπα· ἵνα συμπεραίνων ὁ λειψάτος φησίν· ἐγώ μέν ἱκανός εἰμι σαίτα τά ὑφ' ὑμῶν προσφερόμενα ὁδαλύσασθαι· οὐ γάρ ἀπέστειλεν ἡ τοῦ χριστοῦ ἐκκλησία καὶ ὁ προκαθίζομενος ταύτης ἄκρος ἀρχιερεύς αὐθεντικόν, μή εἶδέ τα ὁδαλύειν

πρὸ τούτου ἀφώρισε τὴν δόξαν, ὑφ' τὴν ἐξουσίαν τὸ χρυσόμου· καὶ ἔτριβε
ὁ τάφος αὐτῆς, ἕως οὗ ἀναλίσαντες αὐτὸν, ἔλυσε τὸν ἀφορισμόν· καὶ ἐστὶ δύ
θις ὁ κλόνος τῷ τάφῳ αὐτῆς, πῶς δὲ καὶ νῦν γέγονε ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν, ἐπὶ τοῦ
καιροῦ Νικολάου πάπα τοῦ πάπα ῥώμης. ἀρχιρέως μεγίστου; καὶ οἱ ἁγιώτατοι βασιλέως
κωνσταντίνου τῷ λεγομένου δραγάση ὁρίσθεις πρεσβύται πρὸς αὐτὸν, ἕως ἔτι νῦν
ζῶσι· πρὸς οὓς ἀπεκρίθη, καὶ ὕβρεσι λοιδορίαις ἐπεμψε γράμματα φόβου ἐπ' ἐμοῦ·
ἐν ᾗ ὑφ' ὑβρίδι τοῦ πρεσβύτου, καταρώμενος τὴν πατρίδα ἄλωσιν καὶ τὸν ἀ-
φανισμὸν τῶν ἀθλίων γραικῶν· ἐν ᾗ μὴ πολλὰ ἄλλα, σωρεῖς τὰς λοιδορίας καὶ
ὕβρεις αἷς πρὸ ὑβρίδι τῶν γραικῶν καθ' ἑκάστου αἰσχρῶς ἐβλασφήμησεν, θαυμασίως
» ἐπὶ τούτου λέγει· Πάντα τὰ ἡμῖν τὸν ἡμόμβριον εἰληφότα ὅρον ἐδίξατο· ἐλλιπῶς δέ,
» οὔτε ἐδίξατο, οὔτ' ἐλπίς ἐστιν ὡς ἔοικεν οὐδεμία δίξασθαί ποτε τὰ ἐψηφισμένα ὑ-
» πὲρ ὁμονοίας τε καὶ ἑνώσεως· αἰσθολαὶ γὰρ αὐτοῖς ὑπ' αἰσθολαῖς ἀεὶ γίνονται· καὶ
» πρόφασίς τε καὶ ἀπολογία αἱ αὐταὶ πασταῖσιν ἐφ' ἑκάστοις. μὴ γὰρ οἰέσθωσαν ἔλ
» λιπῶς οὕτω παντὸς στρέφεσθαι τοῦ τῆς ῥώμης ἀρχιρέα, καὶ πᾶσαν τὴν ἐκκλησίαν
» ἐκκλησίαν ὥστε μηδὲν σωτήριον ἴχνη ποιεῖσθαι παρ' ἑκάστην αἰσθολὴν αὐτοὶ ἀπο-
» κεντούμενοι ῥαψῳδοῦσιν· οὗ μὴν γὰρ παίτα σωτήριον, κἀγὼ μέθα δέ, ἀποβλέποντ-
» τες εἰς ἱπόστασιν τὴν αἰδίον ἀρχιρέα καὶ κύριον· ὃς, τὴν ἄκαρπον ἐκείνην συκῆν ἐξη-
» ντρῆσαι ἄχρι ῥιζῶν τρίτου ἔτους ἐκέλευσε· ἵνα γεωργοῦ ἀποκόπτειν ἤδη τὸ φυτὸν ἀξιοῦν-
» τος, ἐξὸν τὸ μηδένα φέρειν καρπόν. Ὦ τῆς κακῶν τῆς χιλίων τριακοσίων πεντήκοντα ἕξ
φησὶ τρίτῳ ἔτει ἔγραψε τὸν ἁγιώτατον, καὶ τῆς ἀποστολικοῦ τρίτῳ ἁλῶναι κωνσταν-
τινούπολις. ἆρα δύναται εἰπεῖν. ὅτι οὐκ ἀληθὲς τὸ θεάγιμα τοῦτο; οὐμμοῦ· φανε-
ρὸν ὄντος τοῦ θεάγματος. ἐπὶ τῆς συμφορᾶς ἐξαίρετόν τοῦτο βοῦσης. τρία ἔτη φησὶ
θεσμοθετῆσθαι ὑμᾶς ὑπερίδαι ἀπὸ τοῦ χρίσματος, καὶ τῆς διαρρίσεως, καὶ ἐνωθῆναι
ἀληθῶς τῷ ὄρφ. καὶ τὸν ἐντολὸν τοῦ σωτῆρος τὸν ἐν τῇ συκῇ· εἰ δὲ μὴ, ἀποκοπήσε-
σθε, ἵνα μὴ καὶ τὸν γῆν καταργῆτε. θαῦμα θαυμάτων τὸ μέγιστον τοῦτο· ὅτι καθάπερ
φησὶν αὐτὸς Νικόλαος πάπας ἐν τῇ ὑπερόλῃ αὐτῇ, ὅτι τὰ ἑλλιπῶν τὰ ἡμῶν, τὸ
μέγα, τὸ φοβερόν, τὸ σοφὸν, τὸ ἔνδοξον, τὸ αἰώνιον, τὸ κρατῆσαν πάσης γῆς, ὅλου τοῦ
ὅπου βαρβάρους καὶ δίκην θεοῦ ἀποδίκνυται. ταῦτα διηγουμένῳ ἔπεισί μοι πλεῖ-
σαι, καὶ θρηνῆσαι τὴν ἀπόλειαν τῶν ἡμετέρων ἡμῶν, εἰ καὶ ὑμεῖς ἀγνοεῖτε. ἐπὶ πάν-
των δέ νυν, ἵν' ἐντεῦθεν ἄρξωμαι, μηνθῆτε ἀδελφοὶ καὶ πατρίς, πόσον τε καὶ πο-
ταπὸν ὑπῆρχε τὸ ἡμῶν ἡμῶν· ἕως γὰρ σοφὸν, ἔνδοξον, ἡγεμονικὸν, φερώνυμον, αἰώνιον, πᾶ-
σαν τὴν οἰκουμένην ὑποτάξαι εἰς μοναρχίαν. καὶ μὴν ἐπὶ τῇ κατ' ἀρετὴν ἀσουδῇ
τε καὶ ἀμωσυνῇ, πάντα τὰ ἡμῶν νικῆσαν νησείας, ἀχρυσονίας, ἐσσυλχαΐς, ἐλεημο-
συνάις· καὶ πᾶσαν ἁπλῶς ὑπομαξάμενον ἀρετὴν, καθάπερ ἀπόγονος τὰ πάμπαν,
διετέλει ἐν ἀρίστοις τῶν θεῶν. ἀλλὰ νῦν, φεῦγε τὴν κακὴν, ἀπόλλυσθε πᾶν· ἡ ἁλῶσα
κωνσταντινούπολις· ἧς μόνον ἐν τῷ μηδένα, ἔστι ἐκρηξαι φωνὴν μὴ κραυγῆς καὶ
ὀλολυγμοῦ, καὶ πνεῦσαι τὰ λοίδια. ἀλούσης γὰρ, ἐμαίνθη θυσιαστήρια· κατε-
πατήθη τὸ ἱερὸν· χύσις αἵματος πολλὴ γέγονε· ἐμιαίνθησαν μονάστριαι· ἐφθάρησαν
παρθένοι· ἀπεκεφαλίσθησαν βρέφη· ἀπέθανον μαχαίρας τῆς ἀσεβῶν, ἄρχοντες,
ἱερομόναχοι. ἱερεῖς, ἡγούμενοι, ἄνδρες, γυναῖκες· γάμοι ἐχωρίσθησαν, καὶ κατεπατήθησαν ἐβεβήλωθησαν, σκῦλα ἱερὰ συνεθλάσθησαν· εἰκόνες κεκοσμημέναι κατε-
πατήθησαν ἐσκυλεύθησαν. οἴμοι τῆς παλαιπώρου τὸ καὶ ἀθλίου· τίς ἱκανὸς ἐκ-
βαγωδῆσαι τὸ πάθος, καὶ ἀναγγεῖλαι τὴν συμφοράν; φεῦ ποῦ ἡ βασιλικὴ ὑβρίσα
σις ἐβρίσταξις; ποῦ ἡ παλαιὰ συνταξις· ποῦ ὁ τοσοῦτος ἱσμὸς τῶν ἀρχόντων·

ποῦ

νήθημεν ἀπὸ ὁδοῦ ἀληθείας. ὥστε οὐ δεῖ κρίνειν τινὸς βίον, ἢ ἐξεταζέσθαι· ἱκάνον γὰρ τὸ ἔργον ἐν ἐκείνῃ τῇ παρδήμῳ παρηγόρει φανήσεται. οὐκοῦν ἀδελφοὶ σωθῆτε, καὶ μὴ μάχεσθε τῇ σωτηρίᾳ ὑμῶν· τοῦτο εἰδότες, ὅτι ὁ μὴ ὑποτασσόμενος τῇ τῆς ῥώμης ἀρχιερεῖ, οὐχ ὑποτάσσεται τῷ χριστῷ, τῷ εἰπόντι πρὸς πέτρον, σὺ εἶ πέτρος, καὶ τὰ λοιπά· ἀλλ' οὐδ' ἔξει σωτηρίαν ποτέ· τὸ γὰρ λέγειν ὑμᾶς τὸ εἶναι ἁμαρτωλοὺς, μὴ βούλεσθαι ὑποζυγίαν ἐκείνῳ, τοῦτο ὡσεὶ αἱρέσεών ἐστι. ἐμεδαμῶς αἱρέσεσιν ἐχόντων. τί κρίνεις τὸν ἀρχιερέα τῆς ἐκκλησίας, ὃν οὐκ οἶδα τί ὄζει; οὐδεὶς γὰρ, φησὶν ἡ γραφὴ, γινώσκει τὰ τοῦ ἑτέρου. πῶς ὑμεῖς κρίνετε ὃν οὐκ οἴδατε ὅλως, ὡς ἁμαρτωλόν; πάντες εἰσὶ μοι οἱ τὸν θεῖον λαχόντες τοῦ πέτρου. ἀσεληνῖς καὶ ἁμαρτωλοί εἰσιν; ἢ ἐξεπίτηδες χεῖρον τοῦτον οἱ λοιποὶ τῆς ἐκκλησίας ἀρχιερεῖς καὶ λογάδες, πάπαι ἁμαρτωλόν; οὐκ αἰσχύνεσθε καθυβρίζειν τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἐκλογέως; οὐκ οἴδατε ὅτι καὶ ἐν καισαρουπόλει τὸν ἡμιώτερον ἐστὶ τὸν ἐν πᾶσιν ἐνάρετον ἱποίοιεν πατριάρχην; οἶδε γὰρ τοῦ αἱρετοῦ τιμᾶν καὶ πολέμιος. ὅτι καὶ κεῖ τὸν ἡμιώτερον καὶ ἐνάρετον ὅλα πάντας, τοιοῦτον ἀρχιερέα ἐστὶ βασιλέα αὐτῆς. εἰ δὲ καὶ ἁμαρτωλός ὄζει τί πρὸς ἡμᾶς; αὐτὸς γὰρ ἑαυτῷ λόγον δώσει, ὡς καὶ ἡμῖν ἕκαστος. οὐδεὶς γὰρ ἄλλου κριθήσεται ὡς λίαν ἐκθειάζεις τὸν πάπαν· ἡμεῖς δὲ κἄθεφτον ἐστὶ αὐτὸν οἴδαμεν, ἁμαρτίαι καὶ ὀλισθήματα καταπεδῆναι δυνάμενον· ὥστε τοῦτο ἀκολουθεῖν αὐτῷ τὰ πρὸς τοῦ πέτρου οὐκ ἀποδεχόμεθα. ἡμῖν δὲ εἴρηται, ὡς τοῦτο οὐδέν ὄζει· ἀνάγκη γάρ ὄζειν ἱπποδῶν ποιμένι τινὶ ὃς καὶ κεῖνος, ὡς ἄνθρωπος καθ' ἡμέραν ἁμαρτάνει· εἰ γὰρ μία ὥρα ὁ βίος ἅπας ὑπῆρχεν ἡμῖν, οὐδ' ἅπαξ ἴσως ἐστὶν ὅπου ἐστὶ δυνάμεθα. ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας αὐτῆς ἕκαστος ὡς πολλάκις εἴρηται, αὐτὸς ἀπολογίαν δώσει. ἀρκεῖ γὰρ ἡμῖν αὐ καλῶς ποιμαινόμεθα, κἂν τὸν ἐν θεολογίᾳ μέγαν χρηματίσει. οὔ φησιν ὁ σασιώδης καὶ φίλιεις. ἁμαρτωλὸν οὐ θέλω ἀρχιερέα μου εἶναι. πρὸς οἷς ἀπολογητέον· ὅτι καλῶς ἐντρεπόμεθα ὑμῶν; ἃ καθαπόπτης αἰακαλύψομεν, εἰ καὶ ὑμεῖς συσκιάζειν θέλετε διελιῶντες. νυνὶ δὲ πρὸς ὃ εἰς τὸ φανερὸν λέγετε, πρὸς ἐκεῖνο ἀπολογούμεθα· ὅτι ἀπὸ κακίας ψυχῶν τοῦτο λέγετε· οὐ γὰρ γινώσκετε αὐτὸν ἁμαρτωλόν· οὐδὲ τὸν ἐκείνου οἶδατε βίον. ἀλλ' αὐχῶ ὑμᾶς συκοφαντοῦντες καὶ λοιδορεῖτε αὐτοῦ πέτρου δηλονότι, καὶ ἰησοῦ τὸ κυρίου χρῆμα φέρετε εἰς τὸν γλυκύ. οἱ γὰρ ἐκεῖνον ἁμαρτωλὸν λέγοντες, ὅμοια τοῖς ἰουδαίοις λέγουσιν· ἐκεῖνοι γὰρ τὸν ἐκ γῆς τυφλὸν ἰδόντες βλέποντα, καὶ τῷ φθόνῳ τηκόμενοι, ἐφωτῶσιν αὐτὸν λέγοντες, πῶς ἠνοίξῃ σου τοῖς ὀφθαλμοῖς; ὁ δὲ φησὶν, ἄνθρωπος ἰησοῦς λεγόμενος, ἐπέχυσέ μου ἄφρα, νίψαι εἰς τὸν κολυμβήθραν τὸ σιλωὰμ, καὶ νιψάμενος ἀνέβλεψα· ἐκεῖνοι δὲ ὑφρίζοντες τῇ θυμῷ, φασὶ, δὸς δόξαν τῷ θεῷ· ἡμεῖς οἴδαμεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἁμαρτωλός ὄζει· πρὸς οὓς ὁ τοτὲ τυφλὸς ἀντέφη· εἰ ἁμαρτωλός ὄζει, οὐκ οἶδα· ἓν οἶδα, ὅτι τυφλὸς ὢν, ἄρτι βλέπω. ἐν γὰρ τούτῳ τὸ θαυμαστόν ὄζει, ὅτι ἁμαρτωλὸς ὢν, ἠνοιξέ μου τοὺς ὀφθαλμούς· ἐκ τοῦ αἰῶνος οὐκ ἠκούσθη ὅτι ἠνοίξέ τις ὀφθαλμοὺς τυφλοῦ γεγεννημένου· εἰ μὴ ἦν οὗτος παρὰ θεοῦ, οὐκ ἠδύνατο ποιεῖν οὐδέν. δυνάμεθα οὖν φρίψαι πρὸς τὸν δεξιὸν τὸ πέτρου ταῦτα· ὃς ἐστιν ὁ ἱερὸς πάπας, ὅτι εἰ ἁμαρτωλός ὄζει, πῶς κατεφάσκετο ὑμῖν, ἐν ἀφωτίσει τοῖς γραικοῖς, τικόλαος φωτὸς ἐν τῷ κυμῷ ἓν φωτίου, καὶ ἐκ ἓ ἀφωτισμοῦ ἐκείνου, κἂν ἔλεγεν ἰῶτα ἓν· ἀλλ' ἐγόγγυζον οἱ γραικοὶ ὡς ἐκεῖνος ἐν τῷ ἀφοτισμῷ ἦφε, αἱμιάλωτοι εἰς πάντα τὰ ἔθνη, ὥσπερ οἱ ἰουδαῖοι. εἰ ἁμαρτωλός ὄζει, πῶς ἐπηκούσθη; γέγραπται γὰρ ὅτι ἁμαρτωλῶν ὁ θεὸς οὐκ ἀκούει, οὕτω μὴν ἔλεγε, ὁ δὲ ἰησοῦς

φή, κατεπρῦσα τ' ἰδίᾳ ἀδελφὲ καὶ ἀρχόντες, πῶς ἀκάθαρτος γάρου καὶ εἰς λίθραν ἐνέπεσε, καὶ τὴν ἐλάττω ὑπέμεινεν ἀτιμίαν; καὶ τοῦ ἀδελφοῦ ἐνδεκαλοῦντος, καὶ τῆ θεῷ θεραπεύοντος, οὐδεμιᾶς ἔτυχε συγγνώμης; καὶ μετ' ὀλίγον, καὶ οὐκ ἴσχυσεν ἴλεων ποιῆσαι τὸν θεόν· ἀλλὰ καὶ σφοδρῶς ἐπετιμᾶτο, ἵνα μάθωμεν ἡμεῖς ὅσον κακόν ἐστι τὸ, τοῖς ἄρχουσιν ἐλέγχειν, καὶ τοὺς ἱερεῖς κρίνειν ἴσους. καὶ μετ' ὀλίγον· εἰ δὴ τῆ σαρκικῶν γονέων οὔσης, πολλῷ μᾶλλον δεῖ τῆ πνευματικῶν πατέρων, τοῦτον φυλάττεσθαι χρὴ τὸν νόμον· καὶ ἕκαστον τὸν ἑαυτοῦ βίον ἰρμάζεσθαι καὶ πολυπραγμονεῖν· ἵνα μὴ ἀκούσωμεν κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν, ὑπόκρι τὰ, τί βλέπεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῆ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ ἐν τῆ σῆ ὀφθαλμῷ δοκὸν οὐ κατανοεῖς; καὶ μὴ πάνυ βραχέα. ὅταν πρῶτα ἀπὸ τῆς ἀρχομένων οἱ ἡγούμενοι, καὶ τοῦτο αὐτοῖς προφέρηται, καθάπερ τῆ ἡλέι ἔλεγεν ὁ θεός· ἔλαβόν σε ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ πατρός σου. ὅταν δὲ ὑβρίζωνται, καθάπερ ὅτι τοῦ σαμουὴλ, οὐ σὲ ἐξουθενήκασι φησὶν, ἀλλ' ἢ ἐμέ. ὁ τιμῶν τὸν ἱερέα, τὸν θεὸν τιμᾷ· ὁ δὲ μαθὼν τοῦ ἱερέως καταφρονεῖν, ὁδῷ προβαίνων, καὶ εἰς τὸν θεὸν ὑβρίσει ποτέ· ὁ δεχόμενος ὑμᾶς, φησὶν, ἐμὲ δέχεται. καὶ τοὺς ἱερεῖς σου φησὶν ἐντίμους ἴχε. ἐντεῦθεν ἔμαθον οἱ ἰουδαῖοι τοῦ θεοῦ καταφρονεῖν, ὅτι μανδρίως καταφρόνησαν, ὅτι αὐτὸν ἐλίθαζον. καὶ εἰ μὴ γάρ τις πρὸς τὸν ἱερέα δι' ὑβρεως ἔχεται, πολλῷ μᾶλλον πρὸς τὸν θεόν· κἂν πονηρὸς ᾖ ὁ ἱερεύς, ὁ θεὸς ὁρᾷ ὅτι ἕνεκα τιμᾷ εἰς αὐτὸν τιμὴν, καὶ τὸν οὐκ ἄξιον τιμῆς, θεραπεύει, αὐτὸς ἀποδώσει σοι τὴν ἀμοιβήν. καὶ μετὰ βραχέα πάλιν, οὐκ οἶδατε, ὅτι ὁ ἱερεὺς ἄγγελός ἐστι κυρίου, μὴ γὰρ τὰ ἑαυτοῦ λέγει; εἰ καταφρονεῖς τοῦ ἱερέως, οὐκ εἰσὶ καταφρονεῖς, ἀλλὰ τοῦ χειροτονήσαντος αὐτὸν θεοῦ. καὶ πόθεν δῆλον φησὶν, ὅτι ὁ θεὸς αὐτὸν ἐχειροτόνησε; οὐκοῦν, εἰ ταύτην ἔχεις τὴν ὑπόληψιν, ἡ ἐλπίς σου κενήσεται. εἰ γὰρ μὴ ἐπιστρέψει ὁ θεὸς δι' αὐτὸ μηδὲν, οὔτε λουτρὸν ἔχεις· οὔτε μυστήριον μετέχεις· οὔτε δι' ὁμιλιῶν ἀπολαύεις· οὐκ ἄρα χειροτονὸς εἶ. τί οὖν φησι, πάντας ὁ θεὸς χειροτονεῖ; ἀλλὰ πάντων δὲ αὐτὸς ἐπιστρέψει; εἰ καὶ αὐτοὶ εἰσὶν ἀνάξιοι; ἀλλὰ τὸ σώζεσθαι τὸν λαόν. εἰ γὰρ δι' ὄνου καὶ βαλαὰμ ἀνθρώπου μαντοῦ ἐνήργησε, πολλῷ μᾶλλον δι' αὐτοῦ ἱερέως. εἰ γὰρ διὰ τοῦ ἰούδα ἐνήργησε, καὶ διὰ τῆς ψευδοπροφήτου προφητευόντων, οἷς φησὶν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς, ἀποχωρεῖτε ἀπ' ἐμοῦ οἱ ἐργάται τῆς ἀνομίας· πολλῷ μᾶλλον διὰ τῆς ἱερέων ἐπιστήσει· ἐπεὶ εἰ μέλλοιμεν τοῖς βίοις ἐρευνᾶν τῆς ἀρχόντων, αὐτὸν μέλλοιμεν χειροτονεῖν τὸν διδάσκαλον, καὶ τὰ ἄνω κάτω γίνεται· ἄνω οἱ πόδες, καὶ κάτω ἡ κεφαλή. εἰ γὰρ τὸν ἀδελφόν σου οὐκ ὀλιγωρήσει σοι κρίνειν, πολλῷ μᾶλλον οὐδὲ τὸν διδάσκαλόν σου. καὶ μετ' ὀλίγα· σὺ προβάλου εἶ, μὴ ἀμελήσῃς τὸν ποιμένα· μὴ καὶ ἐφ' οἷς ἐκεῖνος κατηγορεῖς, ἀθῷος εἶ. καὶ πῶς ἐμοὶ λέγει φησὶν, αὐτὸς μὴ ποιῶν; οὐκ αὐτὸς σοι λέγει. εἰ αὐτῷ πείθῃ, μισθὸν οὐκ ἔχεις· ὁ χειμὼν ταῦτα παραινεῖ· μὴ κρίνωμεν τὰ ἀλλήλων, ἀλλὰ τὰ ἑαυτοῦ ἕκαστος. καὶ μετ' ὀλίγον· μὴ λέγωμεν, παρακαλῶ, κακῶς τοὺς διδασκάλους. ἰοὺ πῶς πατέρα ἔχῃ μυρίων κακῶν ἔνοχον, οὐ συνοικίζει; μὴ δοξάζου φησὶν ἐν ἀτιμίᾳ πατρός σου. πολλῷ μᾶλλον ὅτι τῆ πνευματικῶν πατέρων ταῦτα λεκτέον. αἰδέσθητι, ὅτι καθ' ἑκάστην ἡμέραν σοι θυσιάζεται· αἰσχύνεσθαι ποιεῖ τὰς χεῖρας ὑπὲρ σέ· τὸν οἶκον τὸν ἱερὸν κοσμεῖ ὑπὲρ σέ. ἀγρυπνεῖ ὑπὲρ σέ. δέχεται ὑπὲρ σοῦ τὸν θεὸν, ἵστηκε παρακαλῶν ὑπὲρ σέ· λιτὰς ποιεῖ ὑπὲρ σοῦ. πᾶσα ἀπὸ ἡ εἰς θεὸν λατρεία ὑπὲρ σέ. ταῦτα αἰδεσθη-

πάντα τὰ μέλη κ᾽ φερομηθουιθήτω τούτων ὡς ὑβραικιστιθήτω, ἀλγεῖ ὅτι τῇ ἀϋτῦ νεία μέλους τινος, κ᾽ φερομηθεῖται κ᾽ θεραπεύει ὡς φερεῖρηται, λέγ᾽ γὰρ κ᾽ διαῤῥήδην ὅσα· τίς ἀσθενεῖ, & οὐκ ἀσθενῶ; τίς σκανδαλίζεται, & οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι; εἰ δὲ μέλος πάσχοι μηθὲν ἅπτ αὐτῦ τὸ σῶμα ὅλον, στενάζει. οὐμῖν οὖν δοκεῖ τὴν κεφαλὴν, αὐτὸ ἄρα τοῦτον & ἀληθῆ τοῦτον εἶναι. δεῖ δὲ ὅλως τὸ σύμβολον ὁμολογουμένως, & μίαν ἐκκλησίαν κηρύττειν, γνῶναι τίς ὅστιν αὕτη ἡ μία ἁγία καθολικὴ & ἀποστολικὴ· ἡ γὰρ δύπκη ὅστιν. ἡ δὲ ἀποστολικὴ, ταύτην δ᾽ ἔστιν εἰπεῖν ἢ τὴν λατίνων, ἢ τὴν ἑλληνικῶν· ἄλλη γὰρ οὐδεμία ταύτας οὐκ ἔστι· αἱ γὰρ ἄλλαι οὐδεμία ταύταις θρησκείαι. οὐδεμιᾷ παραγωγαί εἰσιν. & πλήρεις αἱρέσεων. ἀμέθυπτον ἀκριβῶς· κ᾽ ἴδοι, ὅτι εἰ μὴ τὴν τῆν ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν ἔχῃ ταύτην. ἰοὺ τὸ σύμβολον ἀξιοῖ, εἰς οὐδὲν τοῦτο ὁμολογίαν & πίστεως συγκλείς· ἓς πύλας ᾅδου, οὐ κατισχύσῃ ἐπαγγέλλεται ὁ χριστός· πᾶσα γὰρ ἡ τῆν ἑλληνικὴν ἐκκλησία, μᾶλλον δὲ ἡ καθολικὴ πᾶσα, κατεπόθη ὑπὸ & μωαμεθ. ἢ οὐχ ὁρᾷς ὅτι πάντες κ᾽ πατριάρχαι, & ὅσοι τοῦτο κ᾽ ἱερεῖς, ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν & μωαμεθ εἰσὶ. & ὑπ᾽ αὐτῦ λαμβάνουσι τὴν ἐξουσίαν τῆς ἀρχιερωσύνης; & τὸν πρῶτον αὐτῦ καθεσπάζονται, & ὑπ᾽ αὐτῦ κ᾽ μὴ ὄντες μοι οὖν χρῶνται. που ἄρα θήσῃ, τὸ, πύλαι ᾅδου, τοῦτ᾽ ἔστιν αἱρετικῶν σώματα οὐ κατισχύουσι τῆς & χριστοῦ ἐκκλησίας; ἐκεῖ ἔνθα οὐ μόνον αἱρετικῶν σώματα, κατακυριεύσαν αὐτῆς ἀλλὰ & ἀσεβῶς & ἀλλοτρίαν ἴδιον αὐτῆς κατακράτησαν; ἐκεῖ ἔνθα οὐδὲ ἱερουργῖν ἐπ᾽ ἀδείας ὅστιν, οὐδὲ σημαίνειν, οὐδὲ τὸ & σταυροῦ σημεῖον ἐμφαίνεται; ἐκεῖ, ἔνθα ἐδύναταί τις εἰπεῖν παῤῥησίᾳ τὸ γλυκὺ & χριστοῦ ὄνομα; εἰ δὲ ἐπὴ διχῶς διαιρεῖται· ἐκεῖ, ἔνθα ἱερουργοῦσιν & ἀζυμοφάγοις ἱερεῖς, οἱ & χριστοῦ ἐχθροὶ εἰσέρχονται κ᾽ μυκτηρίζουσι, κ᾽ καταπατοῦσι κ᾽ βεβηλοῦσι τὰ θυσιαστήρια, κ᾽ ῥίπτουσι τὰ ἅγια, κ᾽ τύπτουσι τοὺς ἱερεῖς & ὠθοῦσι, καὶ γελῶσι τὴν & χριστιανῶν θρησκείαν; οὐμῶν. ἀλλ᾽ ἐκεῖ δεῖ, ἔνθα κ᾽ τὸ & χριστοῦ σημεῖον ἀγαλάματι, & αἱ ἐκκλησίαι κακοσκηνώμαι τυγχάνουσι οὖσαι, & σπάνιαι, κ᾽ σπάνιαι, κ᾽ θυσιαστήρια παῦται μὴ πῆς ὀφθῆται & προσκυνοῦνται· & τοῖς ἱερεῦσι μακρόθεν μετ᾽ αἰδοῦς ὑποξίστανται οἱ λαοί· ἐκεῖ, ἔνθα κηρύττεται ἀγαῤῥήδην ἢ & χριστοῦ πίστις· ἐκεῖ, ὅπου οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς καὶ οἱ ἄρχοντες. ἱερόθυροι ἴσορῆσαι τοὺς ἱεροὺς τόπους, κ᾽ τὴν κορυφαίων προσκυνῆσαι τὰς καρᾶς, σὺν ἐκείναις προσκυνοῦσι κ᾽ τὸν προκαθεζόμενον ἀρχιερέα, & ἀσπάζονται τοὺς πόδας αὐτῦ. ἐκεῖ, ἔνθα παρησίας γίνονται παῤῥησίᾳ, & ψαλμῳδίαι & προσόχαί. ὅπου φόβος οὐδὲς, πῶς εἰπεῖν τοιοῦτον. ἐκεῖ, ἔνθα ὁ ἄκρος ἀρχιερεὺς ἐκπέμπει διδασκάλους καὶ κήρυκας εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην κηρύττειν κ᾽ καταγγέλλειν τὸν & θεοῦ λόγον· μιμητὴς τοῦ χριστοῦ ὤν, μᾶλλον δὲ αὐτῦ & σωτῆρος ἡμῶν ὅτι τῆς γῆς ὑπάρχων. ὥσπερ γὰρ ἐκεῖνος τοῖς ἀποστόλοις ἔφη, Ἰδοὺ ἀποστέλλω ὑμᾶς, πορεύθεντες εἰς & κόσμον ἅπαντα, κηρύξατε τὸ εὐαγγέλιον πάσῃ τῇ κτίσῃ, οὕτω κ᾽ οὗτος ἀποστέλλει διδασκάλους εἰς πάντα κόσμον τῇ προμηθείᾳ αὐτῦ· ὅτι, οὐ μόνον εἰς χριστιανοὺς πορεύονται. ἀλλὰ κ᾽ εἰς τὰ ἔθνη πάντα· ἢ ἐκ & χήματος & ἁγίου φραγκίσκου ἢ ἐκ & ἁγίου δομηνίκου, ἢ ἐξ ἄλλου & ταγμάτος. ἐκεῖ τοίνυν ὁμολογήσωμεν εἶ τὴν ἐκκλησίαν, ἔνθα ἐκ ἔστιν αἵρεσις, ἢ ἀκρισία ἢ ἀπιστία· ἀλλὰ μᾶλλον ὑπάρχῃ ἡ πίστις ἀῤῥαγὴς, κ᾽ ἀκλόνητος· ἀλλ᾽ οὐκ ἐν τῇ αἱρετικῇ, ἔνθα πλεονάζει ἡ ἀπιστία & ἡ ἀκρισία. κ᾽ ἐκ ἐμοὶ οὗτος ὁ λόγος· ἀλλὰ παρὰ τοῦ θεοδώρου ὁ σουδίτης. κ᾽ εἰπάτω τὴν μαρτυρίαν ταύτην ἰοὺ οὐδυνήσεταί τις ἀρνήσασθαι· ἐν τῇ πεντεκαιδεκάτῃ κατηχήσῃ αὐτῦ. ἰοὺ ἀναγινώσκετε μοὶ, οὐ γοεῖτε δὲ, διὰ τί οὐ θέλετε, τοιαῦτα εὑρεμοὶ· φαίνεται γὰρ ὁ διάβολος

σκαλος

» ἵμ᾽ προσθήν σου· τοὺς σοὺς ἐχθροὺς καταβίβλησο μὴ τὸ ἀθεμίτου αὐτῷ δόγμα-
» τος, τὸ ἀρχαῖον κράτος ἐξηπατημένῳ σοι δῶρον τῶν ἐν ὑψίστοις βασιλεύοντος θεοῦ,
» ὃς οὖ μὴ τὸ βασιλεύειν ἔλιπας. ἀπόβλεψον εἰς τὸν προφητικόν μου λόγον τὸν
» βασιλέα Μαρκιανὸν, μὴ τῷ ἐκείνου πίστιν ἀσυλίας, ἀπαίρῃς· τῷ αἱρετικῷ πί-
» ξυ τυραίδα δῴῃς τάχος ἐκείνου· τὸν ὀρθόδοξον καὶ δυτυχῆς μαθητὴν, ἀπο-
» δίωξον τῆς ἀκροπόλεως, καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως, ἅμα καὶ τοῦ ἱεραπκοῦ ἀ-
» ξιώματος κατενιχθῆναι θεατίσατο. θεώρησον ὡ γενησόμενα ἐπὶ καὶ αὐτῷ βασι-
» λεῦ, ὁποία τῇ ἐν χαλκηδόνι συνόδῳ ἀναμφισβήτητος ἐκδίκησις γέγονε, καὶ τὸ σοῦ
» πολεμίου ἐκδίκησις, ὃ τῆς αἱρετικῆς διδασκαλίας πάτρου τοῖς δήμοις ἐκλύτερο-
» σον. ταῦτα ὁρισθεὶς ἡ ἁγία τοῦ θεοῦ καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ ἐκκλησία, ἵνα τὸν
» ὑπ᾽ αὐτῆς καθαιρεθέντα δῴῃς τὰς προειρημένας αἰτίας, εἰς κοινωνίαν τοῦ λοιποῦ μὴ
» προσδέξηται· ἀλλὰ δῴῃς θείων ὑμνῳδιῶν τὸ αἰτιοχέων πόλεως μεθέξει γε-
» νέσθαι ἐκδικάσατο· αὐτὸ δὲ καθαρῆσαι ἄνδρα ἔργοις τε καὶ λόγοις τὸ προσωπεῖον κοσμῆν-
» τα, φύλακά τε ἀκριβῆ τῆς ἐν χαλκηδόνι ἁγίας συνόδου, καὶ τῇ ἐν αὐτῇ διδαχθέν-
» των. ὁ παντοκράτωρ θεὸς, δῴῃ φυλάξοι τὸ ὑμέτερον κράτος ἐν εἰρήνῃ δῴῃ παντός.

Ὁρᾷς ἐκ τῶν ἐξουσίαν ὁ θεῖος θεσπέσιος ἐκεῖνος; ἀκούεις πῶς ἐκδύεται οὐ τὸν πάτερα μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν χειρόν, ἐν τῇ εἰπεῖν, πάτερος τῆς πίστεώς μου τὸν χιτῶνα δῴῃρήκατε; ἐλίφατε οὖν καὶ ἴδητε ἀκριβῶς καὶ σκέψασθε τῶν ὅπισθεν ἅπασαν· καὶ σώσετε τῶν αὐθεντίαν τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας. καὶ ἐνώθητε αὐτοῖς, μὴ μάχεσθε τῇ ἀληθείᾳ. εἰ δὲ κατὰ προσώπου τῆς ἐκκλησίας ταῦτα λέγῃ, ἀλλ᾽ αὐτός ἐστιν ὁ τῶν ἐκκλησίαν ἰδίων καὶ κυβερνητῶν. Ἔτι προθήσομαι καὶ ἀπὸ τολικῶν διδασκάλων μαρτυρίας εἰς τοῦτο. Κύριλλος ὁ μακάριος ἀλεξανδρείας
» ἀρχιεπίσκοπος ἐν τοῖς θησαυροῖς ὕτω λέγῃ. Ὅτι δῶ ἡμᾶς, ὡς μέλη ἑαυτοῦ ἐμφύσει τῇ κε-
» φαλῇ ἑαυτοῦ, τῷ τῆς ῥώμης ἀρχιερεῖ, καὶ τῷ ἀποστολικῷ θρόνῳ, ἀφ᾽ οὗ ἡμεῖς περ ἐ-
» ζητήσαμεν τὰ πιστεύειν καὶ τὰ δοξάζειν μέλλομεν καὶ κρατεῖν· ὅτι αὐτὸ μόνον ἐστὶν ἐ-
» λέγχειν, διορθοῦν, διδάσκειν, διπαιοῦν, διπαιοῦσθαι, ἁγιάζειν, λύειν τε δύνασθαι. Λ᾽ κάλ-
ὸ αὐτὸς λέγων κυρίλλῳ τῷ μακαρίῳ, ὅτι ὀφείλομεν ὥσπερ τὰ μέλη τῷ σώματι, οὕ-
τω καὶ ἡμεῖς ἑαυτοὺς τῷ ἀποστολικῷ θρόνῳ· Ὅτι αὐτὸ μόνον ἐστὶ τὸ διδύνειν καὶ
κυβερνᾶν τὴν καθόλου τῆς χειραυῶν ἐκκλησίαν. εἰ οὖν οὕτω γράφει, ὡς οὕτω
φρονῶν γράφει· εἰ δὲ οὕτως ἐφρόνει, οὕτω καὶ ἐποίει· εἰ δὲ ἐκεῖνος ἐπαγγελίᾳ καὶ ἀ-
δῶ ἀποδίδου τότε τῷ τῆς ῥώμης ἀρχιερεῖ, τίς ἔσται ὁ αὐτὸς λέγων, ἀλλ᾽ ἢ πῶς ἀμα-
θεῖς καὶ αὐόητοι; τούτων οὖν μεμνημένῳ, ἔπεισί μοι καὶ σφόδρα γελᾶν· μᾶλλον δὲ
κατ᾽ ἀλήθειαν, ὡ γελᾶν, ἀλλὰ θρηνεῖν τε καὶ στενάζειν τοὺς οὕτως ἐθελοντὶ καυμώντας τοῖς ὀφθαλμοῖς πρὸς τὸ φῶς, καὶ μηδ᾽ αἰσχυνομένους ἀκούειν τὸ ἀληθές. τίς γάρ ἐστιν ὁ ἀρνησάμενος τῶν ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας ὁμολογουμένων ἀφόβως ὁμολογίας; ἤτοι τὸ τῆς πίστεως σύμβολον; ἐν ᾧ δῴῃρέθη ὁμολογοῦμεν, μίαν, ἁγίαν, καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν ἐκκλησίαν, τῶν εἰς πάντα μέρη τῆς οἰκουμένης διεσπαρμένην, ταύτην οὐκ αἴ ποτε μίαν τις εἴπῃ, αἰ μὴ αἱ λοιπαὶ πᾶσαι ὥσπερ μέλη συναρμολογούμεναι καὶ τὸν μακάριον παῦλον, ἡμᾶς ὧν αὐτῇ ὡς κεφαλῇ· ἃ συναρμολογούμενα, ἓν ἀποτελοῦσι σῶμα. καὶ ὥσπερ, κατ᾽ αὐτὸν τὸν ἀπόστολον, ἃ δύναται ὁ πούς, ἢ ἡ χεὶρ, ἢ ἄλλο μέλος τοῦ σώματος ἐρεῖν τῇ κεφαλῇ, χρείαν σου οὐκ ἔχω, ὅταν αἱ λοιπαὶ ἐκκλησίαι δύνανται εἰπεῖν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς ῥώμης, χρείαν σου οὐκ ἔχομεν. πᾶσαι ἀπ᾽ αὐτῆς τὸ κράτος ἔχουσι· καὶ πᾶσαι ὑπ᾽ αὐτῆς σπεύδονται. μαρτυρήσῃ τοῦτο πᾶσα ἡ τῶν διδασκάλων γραφή· καὶ ἐκείνη μᾶλλον ὡς κεφαλὴ σπεύσουσι

πάντα

τήρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς· καὶ ὅτι ταύτῃ σου τῇ ὁμολογίᾳ, οἰκοδομήσω μου τὴν « ἐκκλησίαν, & πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. & σωτῆρος φησαίσης ὅτι πύ « λαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσι τῆς αὐτοῦ ἐκκλησίας, & ἐξαίρας ἀπ' αὐτῆς τὸν ἀπ' αἰῶνος « ἐπωνυμίαν, ἣν τις εἴρηται χειρὸς ἰησοῦ καὶ θεοῦ τοῦ παντοκράτορος υἱός. πέτρος ὁ « μεγαλόκηρυξ υἱὸς & βροντῆς, ὁ ἀναξίως εἰς πηδήσας τῇ αὐτοῦ χάριτι ἁγίᾳ & θεοῦ ἐκ- « κλησίᾳ καὶ μαθητὴς τοῦ τῆς ἀρχιεροσύνης θεόντος ἰγνατίου & μάρτυρος, ὃς τῇ δεξιᾷ « πέτρου τοῦ ἀρχιεροσύνου ἐδέξατο, καὶ εὐσταθίου & ὁμολογητοῦ καὶ μεσιδρυτῶν « τεσσαρακοσίων δίκα καὶ ὀκτὼ ἁγίων πατέρων, τῶν ἐν νικαίᾳ ἀθροισθέντων, λέγω « ὑπόμνησιν, ὅπου οὐ δεῖ τὸν χειρὸς, καὶ ὑὸν & θεοῦ ὀνομάζειν καὶ τοῦ θείου & σωτῆρος « τοιοῦτοῦ, & τοῦ τῶν θείων γεγραφῶν ἀναδόσιν, καὶ ἐκθεσιν τῶν πατέρων· ἀλλὰ « τὸν ἕνα τῆς τριάδος, τὸ πάθος τὸ ὑπὲρ ἡμῶν ὑπομείναντα εἰς τοῦ τῆς θεότητος οὐ « σίαν καὶ τοῦ ἀρείου καὶ ἀπολιναρίου καὶ δυομιτῶν ἀναδόσιν βουλόμενος δέχε τῆς « τοιαύτης φωνῆς ἀθετησαμένου τοῦ σωτῆρος ἐναντρώπησιν· καθ' ἣν ὁ χειρὸς καὶ « τὸ πάθος ὑπέμενε. λέγεται δὲ καὶ ἐκ σοῦ ἅγιον κληθήσεται υἱὸς θεοῦ· καὶ « ἀναστὰς αὐτοῦ κύριος ὁ θεὸς τὸν θρόνον δαβὶδ & πατρὸς αὐτοῦ. ὅτι πᾶσι δὲ τούτοις « τοῖς ἀσεβέσι & βλασφήμοις ὠτοῦ βλεμήμασι, καὶ τοῦ τεσσαρακοστοῦ λειτουργοῦσαν « βουλῆς, δέχε & θέσθαι ἐν αὐτῇ, ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς. μικρὰ ἄνωθεν εἰρήκασι· « καὶ πολλὰ παρ' ἡμῶν καὶ τῆς ἐν χειροδικαιοδιλφότητος ὑμῶν τε & τῆς ἐν τῇ αἰκουμένῃ, « καὶ & θεοσεβεστάτου ἀρχιεπισκόπου Ἀκακίου τῆς παρ' ὑμῶν βασιλευούσης καὶ φι- « λοχρίστου πόλεως πραγματείας, ὁλοσχερῶς οὐκ ἠβουλήθη· & δέχε τοῦτο νῦν ἡ ἁγία « & θεοῦ ἐκκλησία τῆς μητρικαῖς αὐτῆς φωναῖς, ὡς πρὸς τὸν ἔχοντα αὐτὸν ὑὸν « φθεγγομένη οὐ παύεται ὦ φιλόχριστε βασιλεῦ, τῆς ἐμῆς ταπεινότητος τὸν δισταμὸν ἐν « ᾧ προσφέγγονται τὰ πλήθη τῶν πιστῶν, μὴ συγχωρήσῃς δέχεσθαι τοῦ & διαβό « λου χειρὸς καὶ μονογενοῦς υἱοῦ & θεοῦ ὑπωνυμίαν. μὴ συγχωρήσῃς ἀναδιαθῆναι « τοῦ ζωσίμου ὑμνῳδίαν· ἥτις & τῶν ὑμετέραν πόλιν διέσωσε κινδυνεύουσαν· ὡς « ἀγγέλων ἀναδόσιν, αἰόθεν δέχου φυλάξου. πέτρον τὸν τῇ ἀρειανικῇ θρησκείᾳ « ἐπακολουθήσαντα τῆς τῶν αἱρετικῶν ἐκκλησίας ἀπόλασον. τίνος ἕνεκα πέτρος & « ἐμοὶ πίστιν ἀθετήσας, ῥηγνύει & κόσμου τοῦ σώσιν; τίνος ἕνεκα πέτρος ῥηγνύει « τὸν χιτῶνα μου, τὸν ἄνωθεν ὑφαντόν; ὁ θεὸς & πατὴρ ἐνετείλατο τῷ κορυφαίῳ, « τί δίοι καλεῖας τὸν αὐτοῦ υἱόν· ὁμονοήσῃς ἐν τῇ ὁμολογίᾳ & κορυφαίου τῶν ἀποσ- « τόλων, ἐθνομαλίωσέ με. τὸ ἅγιον ἀνεύμα ἐφ' ἱκάστης δέκαθρυπτεταί μοι λέγον· μὴ « πείνης εἰδέναι τι εἰ μὴ ἰησοῦν χειρὸν, & τοῦτον ἐσταυρωμένον οἱ ἐχθροὶ οἱ ἀπειθεῖς, « οἱ βλασφημοῦντες οἱ ἔξω & ἀποστόλων τὸν μονογενῆ & θεοῦ υἱὸν σφαγιάσαντες καὶ λιθο- « βολήσαντες καὶ τῷ ξύλῳ & σταυροῦ περιπήξαντες ἀ δεῖλοι τὸν αὐτοῦ χιτῶνα, καὶ « πέτρος τῆς πίστεως μου τὸν χιτῶνα δέκαθρήσατε; οἱ τὰ ᾅδου πύλαι οὐκ ἴσχυσαν κατ' « ἐμοῦ καὶ πέτρος πιστεύεται τὸ τεῖχος μου καταβαλεῖν; ἐγὼ δυσεβέσι βασιλεῦ ὡ « θέντα σε τῆς βασιλείας ταύτης ἐπαπείλησον· & τοὺς πονηροὺς καὶ ἀπειθεῖς τῷ ἐμοὶ θείων δογμάτων, δίδωκα αὐτὴ τῆς ταφῆς σου· δυσμένως τε ὄδον λυτέρξε

ἵμ σεσ-

μὸς ὢν τῆ αἱρετικῶν, ὡς οὐχ ὑποτάσσεται τῆ αὐτῆ συνόδῳ, λιῶ φθάσαντος ἐκδεδωκασι καὶ τῆ συνῶν καὶ ὡρίων εἰκόνων, ἐν ἰβιάζοντο ὑπογράψαι τῆ παρ' αὐτῆ ἐκτεθέντι ὅρῳ, φησίν· Ἀνάγνωτί μοι τὸν ὑμέτερον ὅρον· καὶ ἤρξατο λέγειν, Ὅρος τῆ ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς ἕκτης συνόδου. Μὴ περαιτέρω σεβάσμιε μεγαλη τῆ φωνῆ ὁ ἱερὸς σύμφωνος ἐβόησε· πῶς τολμᾶτε τὴν ἁγίαν καλέσαι τὴν ὑμετέραν σύ- νοδον, ἥ τε τὰ ἄγια ἰδιβίβλωσεν. ἐκείνη γὰρ ἐν τῆ αὐτῆς πράξει, συνέθετο μὴ λέ- γειν τοὺς ἀποστόλους καὶ τοὺς μάρτυρας, ἁγίους. ἀλλὰ ποῖ ἀπέρχη; εἰς τὸν ναὸν τῆ ἀποστόλων· εἰς τὸν ναὸν τῆ μάρτυρος γεωργίου. πόθεν ἔρχη; ἐκ τῆ ναοῦ τῆ τεσ- σαράκοντα. Διὰ τοῦτο φησὶν ὁ θεῖος ἀνήρ, πῶς τολμᾶτε τὴν ὑμετέραν συναγωγὴν, καλέσαι ἁγίαν, ὅπ αὐτὴ τὰ ἄγια ἰδιβίβλωσε, καὶ οὐ θέλει τοὺς ἁγίους καλεῖσθαι ἁ- γίους. ὦ τῆς ὑμετέρας ἀγνοίας· τοὺς ἀποστόλους τὸ θεῖον καὶ σωτῆρος ἡμῶν ἰησοῦ χρι- στοῦ, οὐ θέλετε καλεῖσθαι ἁγίους, καὶ τὴν ὑμετέραν κουστωδίαν, τὴν τῆς ἐκκλη- σίας σωναθροιθεῖσαν, καλεῖτε ἁγίαν; πῶς δὲ καὶ οἰκουμενικὴ ἂν κληθείη, ἐφ' ᾗ ἐκ ὁ ῥώμης δύδεκατος σωέδρος ἢ χωρὶς ἀδύνατον πάντως τὰ ἐκκλησιαστικὰ κανο νίζεσθαι. Ἀκούεις ὅτι ἢ δύνατον καλεῖσθαι οἰκουμενικὴ συνόδος, ἐὰν μὴ ὁ ῥώμης συνή σῃ αὐτῆ; καὶ ὅτι χωρὶς αὐτῆ ἀδύνατόν ἐστι κανονίζεσθαι τὰ ἐκκλησιαστικά; πῶς οὖν ὑμεῖς οὐ νοεῖτε ταῦτα; διὸτι οὐ θέλετε ἰδεῖν, ἐδὲ ἀκούειν τὴν εἰδότων· διὸ καὶ ἐβαπτίσθη ἅπαξ ἡ ὑμετέρα καρδία τῆ πεισμονῆ, καὶ οὐ δύναται ἀκούειν ἢ ὁρᾶν τῆ ἀληθείας. Ἔτι μάξιμος διάκονος ὢν τῆ αἱρετικῶν, τῆ φρισβυτέρου ῥώμης κατέλαβεν, καὶ μάρτυρον τὸν ἀγιώτατον πάπαν ὕρσι, ὃν τῆ τρισκαιδεκά- τῃ τοῦ μαρτίου, καὶ ἡ ἡμετέρα ἐκκλησία δοξάζει ἅγιον. τίνος ἕνεκεν; ἀλλ' ὅπ ὡς κε φαλὴν ἐπέστον τῆς ἐκκλησίας ἐγίνωσκε, φεύγει αὐτὸν ἐδραμὼν. ἐκεῖθεν γεάφει φεύγει μάρτυρον φρισβύτερον κύριον δηλονοτὶ, ἧς ἡ ἀρχή· Νόμῳ θείῳ καὶ θεσ- θλωσύμνυος θεοπέμπτε πάτερ, μετ' ὀλίγα φησί· τῆ τοῦ ἁγιωτάτου πάπα μάρ- τύρου σωνοδικῶν· ὃν οὐκ ἂν ἠγνόησε ἁγιώτατον πάντα εἰ μὴ κύριον πάσης τῆς ἐκ- κλησίας ἐγίνωσκε. διὸ καὶ ἐδιώθη αὐτῆ ποιήσαι σωνόδον μὴ τῆ ὑπ' αὐτὸν δηπεφό- ντων, καὶ ἀναθεματίσαι τοὺς ἀρχηγοὺς τῆ αἱρέσεως δόγματος, τῆ μίαν δὴ χρεισοῦ θέλησιν ληρεδούντων. τοῦτο ἐν τῆ συναξαρίῳ τοῦ ἁγίου μαξίμου γέγραπται, καὶ ἀναγνώτω ὁ βουλόμενος τῆ τρισκαιδεκάτῃ τοῦ αὐγούστου. εἰσὶν ὑμᾶς. οὐκ ἔ- στιν ἐκεῖνος ὁ διυάμενος κανονίζειν, ἐξετάζειν, κυρῶσαι, διϊθύνειν, κυβερνᾶν τὴν τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαν, οἷα κυβερνήτης τὴν ναῦν διϊθύνει, πῶς ταῦτα ἐγχέουσι καὶ ἄλ- λα πλεῖστα καὶ ὅμοια τούτοις; ἃ δὲ τὸ μῆκος τοῦ λόγου ἐῶμεν. εἰ γὰρ θελήσωμεν ἐκεῖ τούτων λέγειν, ὀκνεῖ ἡμᾶς διηρημένους ὁ χρόνος. πῶς δὲ καὶ ἀφορισμοῦ αὐτοὺς καθυποβάλλοντες, οὐκ αὐτεῖπον οἱ παρ' ἡμῖν αἱαθεματιδίται; καί τοι γε ἀρχιπίσκοποι καὶ ὑπίσκοποι, καὶ πατριάρχαι ἦσαν· ἀλλ' ὥσπερ πατρὶ ἀκούοντες ὑπήκουον, καὶ νῦν, οἱ μηδὲ τὰ ἐν ποσὶν εἰδότες, ἀπλήρουσιν· οἷς ἐγὼ ἑκατόπους κεί- νω τῆς ἐκκλησίας, ἐγκρεμίζω τε καὶ πολεμίους, καὶ αὐτάρτας τῆ ἀποστολικῶν καὶ συ- νοδικῶν κανόνων· οἵπινες ὑποστάτιεθαι τὴν ἐκκλησίαν καλῶς παρίδωκαν. αὐτί- κα γὰρ ἡ ῥιλή, Γουσιτιάνειος πεαρὰ, θεσσαλίζομεν φησὶ κατὰ τοὺς τῆ ἁγίων ὅρους, τὸν ἁγιώτατον τῆς φρισβυτέρας ῥώμης πάπαν, φεύγειν εἶναι πάντων τῆ ἱε- ρέων· τὸν δὲ κωνσταντινουπόλεως, δεύτεραν τάξιν ἐπέχειν μὴ τὸν ἀποστολικὸν θρό- νον. Ἔτι ὁ πέμπτος τῆς ἐν καρθηκῃ συνόδου κανὼν, τὰ αὐτὰ ἔστω λέγει. ἔτι Ἀναστά σιος ἡ ἁγίου μαξίμου ὁ μαθητὴς, μὴ τιμᾶν συγγραφεῖν ἡ ἁγίου μαξίμου φησὶ μετὰ- πεμπτα καὶ ἄλλα· ἔτι μὴν ὁ μάρτυρα τὸν παναγίου καὶ κορυφαίου ἀποστολικοῦ πάπα καὶ μάρ-

ἁγίου μαξίμου ὁ μαθητὴς, φησί· Τῆς πίστεως συμφώνως ἐκ παίτων διωκομένης, εἰ μὴ τῇ οἰκείᾳ χάριτι βοηθήσῃ σωτὴρ ὁ ἀεὶ βοηθῶν, ἀτέρμα θροσθείσης ἂν τῇ ἀρισθυτέρᾳ ῥώμῃ καταλιμπάνων ἡμῖν, τὸν ἀφθαρτὴ πρὸς τὸν κορυφαῖον ἐπαγγελίαν αὐτῷ συγκυρεῖν μέλλοις. Τίς δὲ ἡ ἐπαγγελία ἡ πρὸς τὸν κορυφαῖον; εἰ ἴσμεν, τὸ, ἐγὼ ἐδεήθην ὑπὲρ σοῦ· ἵνα μὴ ἐκλείπῃ ἡ πίστις σου· καὶ τὸ, στήριξον τοὺς ἀδελφούς σου· καὶ τὸ, πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. Ἐκ τῆς ἐξηγήσεως τοῦ ἁγίου Μαξίμου, μετά τινος Θεοδοσίου ὑπηκόου καισαρείας.

Θεοδόσιος. Δίξαι τῷ φωνῷ, καὶ μὴ ὑφορᾶσαι τὸν ἔννοιαν αὐτῆς.

Μάξιμος. Περφανῶς καινοὺς καὶ ξένους τῆς ἐκκλησίας καὶ πρὸ τῆς φωνῆς εἰσάγει τὸ νόμους. εἰ καθ' ὑμᾶς οὐ δεῖ ὑφαίνειν τὰς τῆς γραφῆς καὶ τῆς πατέρων ἐννοίας, ἐμβάλλομεν πᾶσαν τῷ γραφῷ, τῷ τε παλαιᾷ καὶ τῷ καινῷ. ἤκουσα γὰρ λέγοντος τοῦ δαβὶδ, μακάριοι οἱ ἐξιχνιάζοντες τὰ μαρτύρια αὐτοῦ, ἐν ὅλῃ καρδίᾳ ἐκζητήσουσιν αὐτόν. καὶ πάλιν· σωίησόν με, καὶ ἐξιχνιάσω τὸν νόμον σου, καὶ φυλάξω αὐτὸν ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου. καὶ πάλιν· θαυμαστὰ τὰ μαρτύριά σου, διὰ τοῦτο ἐξιχνίασεν αὐτὰ ἡ ψυχή μου. καὶ ὁ κύριος ἐν διαγγελίοις, ἰχνιάζειν φησὶ τὰς γραφάς. πλεοφορηθήτω οὖν ὁ διαπόντος μου, ὅτι οὐκ αἰτήσομαι δίξασθαι φωνῇ χωρὶς τῆς ἐγκειμένης αὐτῇ διανοίας, ἵνα μὴ ἡμάρτημα περφανὲς ἰουδαῖος. Θεοδόσιος. Εἴ τι εἶπον οἱ πατέρες, λέγω, καὶ ἐγγεγράφως ποιῶ· δύο φύσεις, καὶ δύο θελήσεις, καὶ δύο ἐνεργείας· καὶ εἰσελθέτω μεθ' ἡμῶν κοινώνησον, καὶ γενήσεται ἕνωσις. Μάξιμος. Δίασοζε, ἐγὼ οὐ βούλομαι δίξασθαι συγκατάθεσιν παρ' ὑμῶν ἐγγεγραμμένην περὶ τούτου τοῦ γράμματος, φίλος ὑπάρχων μοναχός. ἀλλ' ἐπεὶ κατέπυξεν ὑμᾶς ὁ θεὸς τὰς τῆς ἁγίων πατέρων δίξασθαι φωνάς, καθὼς ἅπαντες ὁ καιρὸς, πρὸς τὸν ῥώμης περὶ τούτου ἐγγράφως ἀποστείλατε· ἤνωται ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ πατριάρχης, καὶ ἡ κατ' αὐτὸν συνοδος. καὶ μετά τινα· καὶ καθεδίξεται ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ πατριάρχης μιμήσασθαι τῷ θεοῦ τὸν συγκατάβασιν· καὶ ποιήσουσιν ὁμοῦ κέλευσιν ὡς ἐκκλησιαστικόν. ἡ δὲ, συνοδικὸν δίνουσιν πρὸς τὸν πάπαν ῥώμης. καὶ πάντως, εἴπερ εὑρεθῇ τρόπος ἐκκλησιαστικὸς τοῦτο δηλῶσαι, δεῖ τῷ ὀρθῷ ὁμολογίαν τῆς πίστεως συμβιβάζειν ὑμῖν περὶ τούτου.

Ὁρᾷς σὺ ὁ μὴ βουλόμενος καὶ τοῖς δεδόχθαι τῷ πάτερ τῷ αὐτῷ τῷ πάτρῳ ἐξουσίαν ἔχειν, πῶς οὐ δύναται ἄλλος τὶς τῆς πατριαρχῶν, τὰ περὶ τῷ πίστιν ἐξιτάζειν καὶ κανονίζειν, εἰ μὴ μόνος ὁ πάπας τῆς ῥώμης; πῶς δὲ καὶ τολμᾷ τοῦτο λέγειν, ὁ βλασφημεῖν αἰσθῶς. ἐγὼ γὰρ καὶ ἀκούειν μόνον ὑμῶν δύναμαι· μή τι γὰρ ὅλως λέγειν, ὅτι ἡ τοῦ χριστοῦ πίστις μέχρι τοῦ πάτερ ἐστίν· ἀπὸ δὲ τοῦ πάτερ, καὶ ἕως τοῦ νῦν, οὐκ ἔστιν. ὑμεῖς δὲ πῶς λέγετε τοῦτο, βλάσφημον ὅλως ὄν. θαῦμα ὄζει· ἐπὶ τούτου τινὸς, πᾶσα ἡ πίστις φθαρτὸν καὶ ἀπόλωλεν. ὦ τῆς ἀνοχῆς σου χριστὲ βασιλεῦ· πῶς εἶασας τὸν πίστιν σου καὶ τὴν ἐκκλησίαν σου μόνῳ τῷ πάτρῳ, ὃ μὴ καὶ τοῖς δεδόχθαι αὐτῷ. πῶς δὲ καὶ ἕως τοῦ νῦν ἐκυβερνᾶτο; πῶς ἐβαπτίσθημεν; πῶς αἱ συνοδοι ἠθροίζοντο; πῶς οἱ αἱρετικοὶ ἀπελάθησαν; πῶς ἡ ἐκκλησία ἐλαμπρύνθη, μὴ οὔσης ἀρχῆς; πῶς ὅλως ἐκκλησία καὶ πίστις μέχρι τοῦ νῦν ἐπεκράτησε, ἐλλιπέστερον ἂν εἶπον, εἰ μὴ πάντως ἀρχὴν εἶχε καὶ ἐξουσίαν, καὶ ἵνα τὸν ποιμένα καὶ βασιλέα, καὶ τὴν ἀναγκαίαν φωνὴν, μία ποίμνη καὶ εἷς ὁ ποιμὴν αὐτῆς; πολλῶν ἀρχὴν οὐ δεῖται τὸ σῶμα. ὅπου γὰρ πολλοὶ ποιμένες

οὐκ ἄλλος κεφαλὴ τ̃ πληρώματος τ̃ ἐκκλησίας ὄζιν. ἐκ τ̃ς ὑπογολ̃ς τ̃ βασιλίως Ἰουστινιανοῦ, φησὶ τὸν πατριάρχην κωνσταντινουπόλιως Ἐπιφάνιον, ἀπὸ τ̃ς συναθροιθίσης αὐτ̃ ἱερ̃ς συνόδου ἐν τ̃ῳ τρούλῳ, ἧς ἡ ἀρχή· Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς αὔγουστος, τ̃ς ὀρθ̃ς καὶ ἀμωμήτου πίστως, ἰῶπερ κηρύττει ἡ ἁγιωτάτη τ̃ χριστοῦ καθολικὴ τ̃ ὑποστολικὴ ἐκκλησία, κατ' οὐδένα τρόπον καινισμὸν δεξαμένης, ἀκολουθοῦντες, ἡμεῖς τοῖς τ̃ῳ ἁγίων ὑποστόλων καὶ τ̃ῳ μετ' ἐκείνους διαφωνάντων ἐν ταῖς ἁγίαις τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαις διδάγμασι, δίκαιον ἀνέθημεν ἅπασι ποιῆσαι φανερὸν, ὅπως ἴχνομεν ἀεὶ τ̃ς ἐν ἡμῖν ἐλπίδος. τὰ ἐξ̃ς τ̃ς αὐτ̃ς ὑπατείας, ἐν ᾗ διαρρήδην δέδεικται ἡ πίστις τ̃ ὁμολογίας ἣν ἔχ̃ πρὸς τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν. μ̃ δὲ ταῦτα ἐν τ̃ῃ ὑπομνήμῃ ἑτέρα ὑπατείᾳ· ἧς ἡ ἀρχή·

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς ὑπάτῳ τ̃ῳ ἁγιωτάτῳ καὶ μακαριωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ τ̃ς βασιλευούσης ταύτης πόλεως, καὶ οἰκουμενικ̃ῳ πατριάρχῃ, τοιαδὶ φησί· Γινώσκειν βουλόμενοι πᾶν ὅ,τι ἂν ἁγιωσύνῃ πάντα τὰ εἰς ἐκκλησιαστικὴν ἀφορῶντα κατάστασιν, ἀναγκαῖον ἡγησάμεθα ταύτης περὶ αὐτῶν χρήσασθαι τ̃ς θείας συλλαβ̃ς, καὶ δι' αὐτ̃ς δῆλα αὐτῇ καθιστῆσαι τὰ κινηθέντα· ἅπερ καὶ αὐτὴν εἰδέναι κατείσμεθα. διεγόντες γάρ τινας ἀλλοτρίους τ̃ς ἁγίας καθολικ̃ς καὶ ὑποστολικ̃ς ἐκκλησίας τ̃ῃ τ̃ῳ ἀσεβῶν αἱρετικοῦ, καὶ δυτυχέσι ἀκολουθοῦντας πλάνῃ, καὶ τὰς τούτων βλασφημίας κεχεημένους, θεῖον περιεθήκαμεν ἔνδικον· ὅπερ καὶ σὴ ἁγιωσύνη γινώσκει· δι' οὗ τῶν τ̃ῳ αἱρετικῶν μανίαν ἠλέγξαμεν· οὐδὲν παντελῶς ἐναλλάξαντες, ἢ ἐναλλάττοντες, ἢ παρεξηγθόντες τ̃ς μέχρι νῦν σοῦ θεοῦ κεχρύσης καὶ ἐκκλησιαστικ̃ς καταστάσεως· καθὰ καὶ σὴ γινώσκει μακαριότης. ἀλλὰ δ̃ῃ πάντων φυλάττοντες τὴν κατάστασιν τ̃ς ἱερωσύνης τ̃ῳ ἁγιωτάτων ἐκκλησιῶν, ἐπὶ τὸν ἁγιώτατον πάπαν τ̃ς πρεσβυτέρας ῥώμης καὶ πατριάρχην, περὶ οὗ καὶ ὅμοια τούτοις γεγράφαμεν, οὔτε γὰρ ἀνεχόμεθά τι τ̃ῳ εἰς ἐκκλησιαστικὴν ὀρθώσεως κατάστασιν, μὴ καὶ τ̃ῃ αὐτ̃ῃ ἀναφέρεσθαι μακαριότητι, ὡς κεφαλ̃ῃ οὔσῃ πάντων τ̃ῳ ὁσιωτάτων τοῦ θεοῦ ἱερέων· καὶ ὑπεδὴ ὁσάκις ἐν τούτοις τοῖς μέρεσιν αἱρετικοὶ ἀνεφύησαν, τ̃ῃ κρίσει ἐκείνου καὶ γνώμῃ κατηργήθησαν. ἔξεσιν οὖν καὶ ἡμῖν εἰπεῖν καὶ συμπεραίνεσθαι οὕτως· πάντες οἱ θέλοντες αὐτὸν καὶ ἔχοντες κεφαλὴν, τ̃ θεοῦ εἰσὶν ὅσοι καὶ ἀληθ̃ς ἱερεῖς καὶ πιστοὶ δοῦλοι· οἱ δὲ μὴ θέλοντες, μηδὲ ἔχοντες ἐκεῖνον κεφαλὴν, οὐκ εἰσὶ τ̃ θεοῦ ἱερεῖς. οὕτω γὰρ ἡ ἱερὰ ἐκείνη σύνοδος τ̃ ἰουστινιανοῦ ἀπεφήνατο· ἐν τ̃ῳ εἰπεῖν, ὡς κεφαλὴ οὔσῃ πάντων τ̃ῳ ὁσιωτάτων τ̃ θεοῦ ἱερέων, ὅτι δὲ καὶ ἡ κρίσις πᾶσα τ̃ς τ̃ θεοῦ ἐκκλησίας, ἐν αὐτ̃ῳ ὄζιν, ἄκουσον· καὶ ὁσάκις ἐν τούτοις τοῖς μέρεσι τοῖς ἀναθολικοῖς δηλαδὴ, αἱρετικοὶ ἀνεφύησαν, τ̃ῃ κρίσει ἐκείνου καὶ γνώμῃ κατηργήθησαν. ὥστε οἱ μὴ πρὸς τοῦτο ὑπόμνοι, σχισματικοί εἰσι, καὶ εἰς αἵρεσιν ὀλισθαίνουσι. καὶ διὰ τοῦτο ὅσα ποιοῦσιν, ἀδόκιμα πάντα καὶ ἀνωφελῆ τυγχάνουσι. καὶ τούτου μάρτυς, ἡ ἐν καρχηδόνι συνόδος, ἐκ τ̃ς ὑπατείας ἐπὶ μαυρουσίου ἢ ἐν καρχηδόνι σύνοδος καὶ ὁ μέγας κυπριανὸς ὑπομνήσει· ἧς ἡ ἀρχή· Ἐν κοινοβουλίῳ ὄντες ἀγαπητοὶ ἀδελφοὶ, φησὶν, Ἑνὸς ὄντος τ̃ βαπτίσματος, καὶ ἑνὸς τ̃ ἁγίου πνεύματος, καὶ μιᾶς ἐκκλησίας ὑπὸ χριστοῦ τ̃ κυρίου ἡμῶν, ἐπάνω πέτρου τ̃ ὑποστόλου ἀρχὴν ὄντος λόγῳ τ̃ς ἐντόπου τεθεμελιωμένης· καὶ διὰ τοῦτο τὰ ὑπ' αὐτ̃ῳ, δηλονότι τ̃ῳ σχισματικῶν καὶ αἱρετικῶν, γινόμενα, ψεῦδη καὶ μάταια καὶ κεναὶ ὑπάρχειν, πάντα ὄζιν ἀδόκιμα. Λοιπὸν πῶς ἀδόκιμα καὶ κενὰ καλεῖ τὰ γινόμενα ἔξω τ̃ς ὑπαζαγ̃ς ἐκείνου; οὔτε καὶ διακεκριμένης τ̃ς πίστεως πανταχόθεν, ἐκεῖθεν ἡ βοήθεια τούτῃ προσμεθύεται. Ὁ ἅγιος Ἀναστάσιος, ὁ

ἁγίου

νέας τὸ φραγελλούργημα. πάλιν ἐκδίξεται τὴν ἐντεῦθεν ἡμωρίαν, καὶ πῶς μέλλουσαν ἀπολαύσειν κόλασιν, οὐ μὴν πολλὰς ταύτας ἡμέρας ἀπεργομένην αὐτῇ. εἰ δὲ ὁ μακάριος ἰωάννης τὸν βίον καταλιπὼν, τὴν πίστιν τηρήσας, καὶ σπείξας τοὺς σαλδομβίους, ἀλλ' εἰς ἀληκτους αἰῶνας τὴν ἀδιάπαυστον ζυφὴν καὶ ἀθάνατον ἐκληρονόμησεν. ἡ δὲ νέα δαλιδὰ δόξα, ἡ καὶ μικρὸν τῆς πλάνης ξυράσασά σε, ἱππάγριον ἑαυτῇ καταραν, ἐκ πολλῶν σομάτων· δισμύσασα φορτίον ἁμαρτημάτων βαρὺ καὶ δυσβάστακτον, προσθεῖσα τοῦτο τοῖς προλαβοῦσιν αὐτῆς ἁμαρτήμασι. διὸ ἐγὼ ἁμαρτωλὸς καὶ ἐλάχιστος, ὡς πιστευθεὶς τὸν θρόνον τοῦ μεγάλου δεσπότου, ἀφορίζω σε καὶ κοινωνὸν τῆς μεγαλοφυΐας τῆς ἀρχαίων μυσπείων χειροῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν· οὐ μόνον ἀλλὰ καὶ παντοῖον ὑπόσκοπον ἢ κληρικὸν, ὄντα τῆς τάγματος τῆς ἁγίας τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας, τολμῶντας ὑπαγορῦσαι καὶ μεταδοῦναι ὑμῖν, ἀφ' ἧς ὥρας εἰσαγωγῆτε μου τὸ παρόντα δισμὸν, θέλω ὑπὸ καθαίρεσιν εἶναι εἴ τι διάσπαθε τινὰ ὡς ἐξουσιαστὴν, καὶ παρεξῆλθεν τοὺς δοθέντας ὑμῖν κανόνας, ὧδε τοῦ στόματος τῆς ἁγίων δαπόστολων, ἔστω ὑπεράθροι ὡς πρῶτον μὴ οὐ μικρὸν ὑμῖν τὸ ἁμάρτημα γένηται ἐν τῇ φοβερᾷ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, ὅτι οὐ δυνήσεται ἀξίωμα βιωτικὸν τινὰ ὠφελῆσαι· ἐκείνων δὲ τὰ ἔντος ἐκχυθήσονται, φεῦ ὑπόδιγμα παντὸν. Ἀρσάκιον δὲ ὃν εἰσηγάγετε εἰς τὸν θρόνον τῆς ὑπερόπτης αὐτὸ τοῦ μεγάλου ἰωάννου, ἐκ μὴ θάνατον καθαιρεῖσθαι. σὺν πᾶσι τοῖς συγκατανήσασιν αὐτῇ τῇ πρεσθείσῃ ὑβρισταῖς. οὗ τινος, μὴ δὲ τὸ ὄνομα ἐγγεγράφθαι τοῖς ἱεροῖς δίπτυχοις· ἀνάξιος γάρ ὄζει, ὡς μοιχεύσας τὴν ὑβριστὴν. πᾶσα γὰρ φυτεία μὴ φυτευθεῖσα ὧδε τοῦ πατρὸς ἡμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς, ἐκριζωθήσεται. προσπαθήσωμεν τῇ καθαρίσει θεοφίλου, ἀφορισμὸν ἀναθεματισμὸν καὶ τελείαν ἀλλόξιωσιν χειροτονισμοῦ.

Βλέπεις καὶ ταῦτα τὴν αὐθεντίαν ἣν ἔχει ὁ θεῖος θρόνος ἐκεῖνος; ὅτι τὸν μὲν ἀρσάκιον οὐ μόνον ζῶντα καθήρησεν, ἀλλὰ καὶ μὴ θανατον. ἀρσάκιον δὲ φησιν ὃν κἀτὴ τὸ μεγάλου ἰωάνου εἰσηγάγετε εἰς τὸν θρόνον, καὶ μὴ θάνατον καθαιρεῖσθαι αὐτόν. τοῦτο δὲ ταυτόν ὄζει εἰπεῖν, ὅτι οὐ βουλόμεθα γεγράφθαι αὐτὸν ἐν τῇ βίβλῳ τῆς ἀρχιερέων ἐν τῇ μελλούσῃ κρίσει. ἐκεῖ γὰρ ἰωάννην τὸν χρυσοῦν ἀρχιερέα τῆς κωνσταντινουπόλεως, καὶ εἴ τις ἔστω ῥᾳδίως δυσφημόμεθα· ἀρσάκιον δὲ ἀδαμῶς. τῇ δὲ θεοφίλου καθαιρέσει τῆς ἀλεξανδρείας, τῇ ὧδε τῆς ἐν θεσσαλονίκῃ συνόδου γεγομένῃ, ἐφ' ᾧ τὸ ὑπομεληθῆναι αὐτὸν τῆς κατακρίσεως καὶ ἐξορείας τοῦ χρυσοστόμου, χάριν τῆς δόξης, οὐκ ἠρκέσθη ὁ θεῖος ἔρως ἀρχιερεύς, καίπερ συνοδικῇ οὔσῃ, καὶ ἐφ' ὑποστηριγμῷ αὐτῇ, ἀλλὰ προσπάθησιν αὐτῇ. καὶ ἀφορισμόν· καὶ ἀναθεματισμόν· φεῦ τῆς κακῶν, καὶ τελείαν ἀλλόξιωσιν χειροτονισμοῦ. ὦ τοῦ θαύματος· τὸν ἅπαξ καπνιδίσαντα ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τῆς ἁγίας τριάδος, καὶ γεγραμμένον ἐν τῇ βίβλῳ τῆς χειροτονῶν, ἔστω ἀπαλείφει αὐτὸν τῆς βίβλου, καὶ ἐκδύει αὐτὸν τοῦ χειροτονισμοῦ. τοῦτο δίκαιον ἀρμόδιον τὴν ἐξουσίαν ἣν ἔχει ὁ θεῖος θρόνος ἐκεῖνος. εἰ οὖν καθ' ὑμᾶς τῷ πάπᾳ μόνῳ δέδοται, καὶ οὐ τοῖς δασκάλοις, πῶς ἀρσάκιος καὶ θεόφιλος καὶ ἀρκάδιος καὶ δόξα, καὶ οἱ λοιποὶ οἱ τότε καθαιρεθέντες καὶ καταδικασθέντες ὧδε τοῦ ῥώμης ἀρχιερέως, οὐκ εἶπον, οὐ προσέχομεν τοῖς σοῦ ὑβριστικοῖς, ὅτι τῷ πάπᾳ μόνῳ καὶ οὐχὶ σοὶ δέδοται τοῦτο. ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὐκ ἔχει, οὐ δὲ ἐτόλμων εἰπεῖν, συγχώρησιν δὲ μᾶλλον ἢ τοῖς ὑπαγορεύοις παρ' αὐτοῦ. ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἀρκεῖ κατ' ἐμὲ γεγόμενα, τὸ καὶ τοῖς δασκάλοις πέτρου καὶ τῶν λοιπῶν δαποστόλων, ἔχειν τὴν αὐτὴν ἐξουσίαν, καὶ οὐκ ἔλαττον τούτων τοῖς δασκάλοις ἔχειν.

Ἐλεύσομεθα δὲ καὶ εἰς ἄλλας δαποδείξεις, καὶ μαρτυρίας ἀναπρόῤῥητους, ὅτι ἐκεῖνος καὶ οὐκ ἄλλος

» τῷ ζαχαίῳ ἰδίᾳ ζῆλ, λέγοντες, γέγραπται ὅτι ἀσπίδα καὶ βασιλίσκον ἐπιβήσῃ,
» & καταπατήσεις λέοντα καὶ δράκοντα. αὐτὸς δ' ἀπεκρίθη, οὐσὶ τῷ ὑποταγῷ
δίδωμι, ἀλλὰ τῷ πίστει· ὁ δὲ πάπας, καμοὶ καὶ τῷ πίστει. πῶς οὖν οὐκ αἱρε-
τικὸς λέγηται ζιαὐτα; πῶς αἱρετικοὶ ἀπεκορατίδησαν ἀφ' ἑαυτῶν ἄκρου ἀρχιερέως
καὶ τῆς ἱερᾶς συνόδου, εἰ μὴ ἐκεῖ τῆς ἀποστόλων ἡ ἐκκλησία ἰδύνατο, μὴ δὲ ταῦτα
οὐ. πῶς δὲ οὐκ εἶπον τοῦτο οἱ κῆ καιρὸς ἐχθροὶ καὶ πολέμιοι τῆς ἁγίου ἐκκλησίας,
οἱ αἱρετικοὶ δηλονότι, ἐκεῖνοι μὲν γὰρ ἐλαυνόμενοι καὶ διωκόμενοι ἀφ' ἑαυτῶν οἰκου-
μενικῆς ἐκκλησίας, ἐβλημῆσαν εἰπεῖν τοῦτο οὐκ εἶχον. ὑμεῖς δὲ νῦν λέγοντες τοῦτο,
φαίνεσθε ὑπαπολογούμενοι ἐκείνων. διὸ οὖν ἄρειον μακεδόνιον, καὶ δύνομον,
νεστόριον, διόσκορον, σεβῆρον, καὶ τοὺς λοιποὺς ἐκείνου τῆς αἱρετικῆς δυσσεβοῦς χο-
ρείας, κἀκεῖνοι, & χρείας ὁμολογήσαι & ἀποδοῦναι ὑμῖν, ὅτι ἅπερ ἐκεῖνοι οὐδ' εἰς
νοῦν ἐπεμνήθησαν εἰπεῖν, ὑμεῖς ἐκείνων ὑπαρατιζόμενοι λέγετε. ἀλλ' ὅτι πολ-
λὰ καὶ ἄπιστα ἀπὸ τούτου ἀναφαίνονται ἄτοπα, καὶ τυφλοῖς δῆλον. ἀφῶ τοῦτο, ἄλ-
λως μὴν ἀφ' ἑαυτῶν. ἀφ' ἕξομεν δ' ἄλλας μάρτυρείας καὶ ῥητὰ τῆς ἁγίων τῆς ἐκ-
κλησίας διδασκάλων, φανερῶς δεικνύοντα τὸ προκείμενον ἡμῖν τοῦτο ζήτημα,
ὅτι ὁ τῆς ῥώμης ἀρχιερεύς, πασης ὀρθῆς τῆς ἐκκλησίας κεφαλὴ καὶ διδάσκαλος· καὶ
αὐτῷ μόνῳ δέδοται κρίνειν τὰ & ὀρθοτάζειν τοὺς πάσαν τὴν
οἰκουμένην· καὶ ἀπολαύνειν & θρόνου αἱρετικοὺς, & ἀποκαθιστᾶν ὀρθοδόξους. καὶ
ἄφεσιν ὑμῖν εἰς μάρτυρειον, & ἱερεῦ χρησόστομε τοὺς κρίσιν ἐπάξομεν· ἐὰν κα-
κρίθη ἀδίκως ἀφ' ἑαυτῆς ἐν κωνσταντινουπόλει καὶ ἀποδικάσθη, πῶς ὁ Ἰννο-
κέντιος ὁ πάπας, μαθὼν τοῦτο, βασιλέα τὸ & βασίλισσαν, καὶ πάντας τοὺς τότε ἱε-
ρεῖς & ποιμένας, ἀφορισμῷ καθυπέβαλεν, αὖ μὴ τὸν χρυσόστομον εἰς τὸν ἑαυτοῦ
ἐπαναγάγοιεν θρόνον. κρίναντες γὰρ τὸν χρυσόστομον, πεπληρωμένα τῆς ἀδόξειας, καὶ
καταδικάσαντες, εἰς ναυκοσίαν, πόλιν τῆς ἀρμενίας, ἐξορίᾳ πικρᾷ καθυπέβαλον.
αὐτὸς δὲ γράφει φησὶ Ἰννοκέντιον τὸν ἁγιώτατον ῥώμης ἀρχιερέα, οὐ γὰρ εἶχον πῶς
φησὶ ῥώμοισε οἱ τῆς αἱρετικῆς ἀρχιερεῖς ἀδικούμενοι, εἰ μὴ φησὶ τὸν ῥώμης ἀρ-
» χιερέα· μεμνημένοι & κυρίου εἰπόντος φησὶ πέτρου· & σύ ποτε ἐπιστραφεὶς, στήρι-
» ξον τοὺς ἀδελφούς σου. ὅθεν Ἰννοκέντιος ὁ θεῖος, δικαίμως τὰ & ἱερεῦ ἰωαννου γράμ-
ματα γράφει φησὶ τοὺς ἐν κωνσταντινουπόλει, ὅπως τὸν ἰωαννου εἰς τὸν ἑαυτοῦ ἐπα-
ναπαλίσωσι θρόνον, ὃ μὴ ποιησάντων, & & ἰωαννου φησὶ θεὸν ἐκδημήσαντος, ἐκ
δευτέρου γράφῃ φησὶ ἀρκάδιον & ἀδόξιαν τοὺς βασιλεῖς, ὑπεροπλῶν ἔχουσαν ὕπως.

» Ἐπιστολὴ Ἰννοκεντίου πάπα.

» Φωνὴ αἵματος τοῦ ἀδελφοῦ μου ἰωαννου, βοᾷ φησὶ πρὸς τὸν θεὸν κατὰ σοῦ βασιλεῦ,
» ὡς ποτὲ ἄβελ τοῦ δικαίου κατὰ τῶ ἀδελφοκτόνου κάϊν· καὶ φασὶ τρόπῳ
» ἐκδικηθήσεται. οὐ μόνον δὲ τοῦτο πέφευγας, ἀλλὰ καὶ ἐν καιρῷ εἰρήνης δίωγ-
μον μέγαν κατὰ τῆς τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας, & τῆς ἱερέων αὐτῆ σωτηρίου, ἐξέωσας
τὸν μέγαν τῆς οἰκουμένης διδάσκαλον, ἐκ & θρόνου αὐτῆ ἀκρίτως· σωτηρίδωξας
αὐτῆ & τὸν χρισόν. οὕτω γὰρ οὕτως ὁδύρομαι φησὶ αὐτῆ, ἔδει γὰρ τὸν κλῆρον ἔλαχε
μὴ τῆς ἁγίων ἀποστόλων ἐν τῇ & θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν ἰησοῦ χρισοῦ βασιλείᾳ. καὶ
ἡ ἀφόρητος ἡ συμφορὰ, ἀλλὰ θλίβομαι φροντίζων σφόδρα τὸν μὲν τῆς σωτηρίας τῆς
ὑμετέρων ψυχῶν· ἔκπληξι καὶ φόβῳ τῆς τερπθέντων καὶ λιμωξάντων τῆς ἐκείνου παι-
δεύσεως διδαχῆς & νουθεσίας. οὐ γὰρ μόνον ἡ κωνσταντινουπολιτῶν ἐκκλησία ἐζημιώ-
θη τῆς ἐκείνου μελιρρύτου γλώττης, ἀλλὰ καὶ πᾶσα ἡ ὑφήλιος ἐχήρευσε, ἀπολέ-
σασα τοιοῦτον ἔνθεον ἄνδρα· πεπλωμένης μιᾶς γυναικὸς ἀφ' ἁρπασάσης τοῦτο γε-

νέσθαι

νήθημεν ἀπὸ ὁδοῦ ἀληθείας. ὥστε οὐ δεῖ κρίνειν τινὰς βίον, ἢ διαστρέφειν· ἐκ γὰρ τοῦ ἔργου ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ παντὸς ἔργου φανήσεται. οὕτω καὶ ἀδελφοὶ σώσετε, καὶ μὴ μάχεσθε τῇ σωτηρίᾳ ὑμῶν· τοῦτο εἰδότες, ὅτι ὁ μὴ ὑποτασσόμενος τῷ τῆς ῥώμης ἀρχιερεῖ, οὐχ ὑποτάσσεται τῷ χριστῷ, τῷ εἰπόντι σὺ εἶ πέτρος, καὶ τὰ λοιπά· ἀλλ' οὐδ' ἕξει σωτηρίαν ποτέ· τὸ γὰρ λέγειν ὑμᾶς τὸ εἶ ἀμάρτωλον, μὴ βούλεσθαι ὑποζευχθῆναι ἐκείνῳ, τοῦτο μισοῦν αὐθρώπων ἐστὶ καὶ μισθαμοῦς αἰσθησιν ἐχόντων. τί κρίνεις τὸν ἀρχιερέα τῆς ἐκκλησίας, ὃν οὐκ οἶδα τί ὄζει; οὐδὲ γὰρ, φησὶν ἡ γραφὴ, γινώσκει τὰ τοῦ ἑτέρου. πῶς ὑμεῖς κρίνετε ὃν οὐκ οἴδατε ὅλως, ὡς ἁμάρτωλον; πάντες εἰπὲ μοι οἱ τὸν θεῖον λαχόντες τὸν πέτρου. ἀσελγεῖς καὶ ἁμάρτωλοί εἰσιν; ἢ ἐξεπίτηδες γέγονται οἱ λοιποὶ τῆς ἐκκλησίας ἀρχιερεῖς καὶ λογάδες, πάντων ἁμαρτωλῶν; οὐκ αἰσχύνεσθε καθυβρίζοντες τῆς ἐκκλησίας τὸν ἐκλογέα; οὐκ οἴδατε ὅτι καὶ ἐν καισαρείᾳ νουμπέλει τὸν πμιώτερον τῶν ἐν πᾶσιν ἐναρίζον ἐποίουν πατριάρχην; οἶδε γὰρ τὸν αἱρετὸν τιμᾶν καὶ πολέμιος. ὅτω καὶ κεῖ τὸν πμιώτερον καὶ ἐνάριζον ἔδρᾳ πάντας, ποιοῦσιν ἀρχιερέα καὶ βασιλέα αὐτῷ. εἰ δὲ καὶ ἁμάρτωλός ὄζει. τί πρὸς ἡμᾶς; αὐτὸς γὰρ ἑαυτῷ λόγον δώσει, ὡς καὶ ἡμῖν ἕκαστος. οὐδεὶς γὰρ ἄλλου κριθήσεται ὡς λίαν ἐκθειάζεις τὸν πάππαν σου· ἡμεῖς δὲ κἄθεσπον τὸ εἶ αὐτὸν οἴδαμεν, ἁμαρτία καὶ βλασφημία καταπεπτωκὸς δωδεκάμηνον· ἵνα τοῦτο ἀκολουθῇ αὐτῷ τὸ ἔδει τιμᾶν οὐκ ἀποδιχόμεθα. ἡμῖν δὲ εἴρηται, ὡς τοῦτο οὐδέν ὄζει· ἀνάγκη γάρ ὄζειν ὑπεύθυνόν τινι ὃς κἀκεῖνος, ὡς ἄθεσπος. καθ' ἡμέραν ἁμαρτάνει· εἰ γὰρ μία ὥρα ὁ βίος ἅπας ὑπῆρχεν ἡμῖν, οὐδ' ἅπαξ ἔζων ἂν ἀναμένεσθαι. ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ ἁμαρτεῖν αὐτὸν ἕκαστος ὡς πολλάκις εἴρηται, αὐτὸς ἀποδώσει λόγον. ἀρκεῖ γὰρ ἡμῖν ἂν καλῶς ποιμανθῶμεν, κἂν τὸν ἐν θεολογίᾳ μέγαν χρηνεύσειν. οὗ φησιν ὁ ἁγιώνυμος καὶ φίλτατος, ἁμαρτωλὸν οὐ θέλω ἀρχιλέα μου εἶναι. πρὸς οὓς ἀποληπτέον· ὅτι καλῶς ἐννοοῦμεν τὰ διανοήματα ὑμῶν· ἃ οὐδαμοῦ τὰς αἱρετὰς ἀναπολύομεν, εἰ καὶ ὑμεῖς συνιέναι θέλετε ἀδιλεῖς ὄντες. νῦν δὲ πρὸς δεῖς τὸ φανερὸν λέγετε, πρὸς ἐκεῖνο ἀποληπτέον ἐσμὲν· ὅτι ἀπὸ κακίας ψυχῆς τοῦτο λέγετε· οὐ γὰρ γινώσκετε αὐτὸν ἁμαρτωλόν· οὐδὲ τὸν ἐκείνου οἶδατε βίον. ἀλλ' αὐτάδελφοι συκοφαντεῖτε καὶ λοιδορεῖτε αὐτὸν πέτρου ἀξιοῦχον ὄντα, καὶ ἰησοῦ τὸ κυρίου χρῆμα φέροντα εἰς τὸν γλυκὺ. οἱ γὰρ ἐκεῖνοι ἁμαρτωλὸν λέγοντες, ὅμοια τοῖς ἰουδαίοις λέγουσι· ἐκεῖνοι γὰρ τὸν ἐκ γλυκυτῆς τυφλὸν ἰδόντες βλέποντα, καὶ τῷ φθόγγῳ τηκόμενοι, ἐρωτῶσιν αὐτὸν λέγοντες, πῶς ἠνοίξησου τοὺς ὀφθαλμούς; ὁ δὲ φησὶν, ἄθεσπος ἰησοῦς ἐπεσύμβος, ἐκεῖνός μου ἥψατο, νίψαι εἰς τὸν κολυμβήθραν τὸ σιλωὰμ, καὶ νιψάμενος ἀνέβλεψα· ἐκεῖνοι δὲ ὑποζύγιον τῷ θυμῷ, φασὶ, δὸς δόξαν τῷ θεῷ· ἡμεῖς οἴδαμεν ὅτι ὁ ἄθεσπος οὗτος ἁμαρτωλός ὄζει· πρὸς οὓς ὁ ποτὲ τυφλὸς ἀποφαίνει· εἰ ἁμαρτωλός ὄζει, οὐκ οἶδα· ἓν οἶδα, ὅτι τυφλὸς ὢν, ἄρτι βλέπω. ἐκ γὰρ τούτου τὸ θαυμαστόν ὄζει, ὅτι ἁμαρτωλὸς ὢν, ἠνοίξῃ μου τοὺς ὀφθαλμούς· ἐκ τοῦ αἰῶνος οὐκ ἠκούσθη ὅτι ἠνοίξῃ τις ὀφθαλμοὺς τυφλοῦ γεγεννημένου· εἰ μὴ ἦν οὗτος παρὰ θεοῦ, οὐκ ἠδύνατο ποιεῖν οὐδέν. δ' αὖ θαυμάσεται ἀνὴρ σρίψας πρὸς τὸν ὀφθαλμὸν τὸ πτύελον ταῦτα· ὃς ἐστιν ὁ ἱερὸς πάππας, ὅτι εἰ ἁμαρτωλός ὄζει, πῶς κατηξίωσε ὑμῶν, καὶ ἀφώρισε τοὺς γραικοὺς, νικόλαος πρῶτος ἐν τῷ κυρῷ φωτίου, καὶ ἐν τῷ ἀφορισμῷ ἐκείνου, οὐκ ἤλεγξεν ἰωάννην; ἀλλ' ἐπῄνουν οἱ γραικοὶ ὡς ἐκεῖνος ἐν τῷ ἀφορισμῷ ἔφη, αἱ μὲν λοιποὶ εἰς πάντα τὰ ἔθνη, ὥσπερ οἱ ἰουδαῖοι. εἰ ἁμαρτωλός ὄζει, πῶς ἐπηκούσθη; γέγραπται γὰρ ὅτι ἁμάρτωλῶν ὁ θεὸς οὐκ ἀκούει, οὕτω μὲν ἔδει, ὁ δὲ ἐπηκούσθης

» π· ταῦτα ἐννόησον, καὶ μετὰ πάσης ἀληθείας αὐτῷ θεράπευε. καὶ μετ' ὀλίγον,
» ἄκουσον τί φησι πρὸς τὴν ἀρχόντων τὴν Ἰουδαϊκῶν ὁ θεός· ὅτι τῆς μωσέως καθέδρας
» ἐκάθισαν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι· πάντα οὖν ὅσα ἂν λέγωσιν ὑμῖν ποιεῖν,
» ποιεῖτε· κἂν δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν μὴ ποιῆτε. τί γὰρ ὠφελοῦσιν αἱ τοῦ βίου χεῖρες ἐκείνων; ἀλλ'
» ὅμως οὐδὲν οὕτω κατέβιβασεν αὐτοὺς ἀπὸ τῆς ἀξίας, οὐδὲ δυνατὸν ἀποφῆναι τοσοῦ-
» τον ἐν τοῖς ἀρχομένοις. καὶ μάλα εἰκότως· εἰ γὰρ ταύτης ἀπελαύοιμεν τῆς ἐξουσίας
» οἱ ἀρχόμενοι, ὀφθήσονται πάντας ἀπολλυμένους, καὶ ἐν τῷ βήματος καταβιβά
» ζοντες· ὅθεν τοῦτο καὶ παῦλος τὸν ἀρχιερέα τὴν Ἰουδαίων ὑβρίσας, καὶ εἰπών, τύ
» πτειν σε μέλλει ὁ θεός, τοῖχε κεκονιαμένε· καὶ σὺ κάθῃ κρίνων με; ἐπειδὴ πῶς ἤ-
» κουσε λοιδορούμενος αὐτὸν καὶ λεγόντων, τὸν ἀρχιερέα τοῦ θεοῦ λοιδορεῖς; διὰ
» ξαι βουλόμενος, ὅσῳ ἀπονέμειν δεῖ τοῖς ἄρχουσι τιμὴν καὶ τιμωρίαν, φησὶν, οὐκ ἦν
» δεινὸν ἀρχιερέως τοῦ θεοῦ ὢν. ὅθεν τοῦτο καὶ ἀλλαχοῦ φησί· πίθεσθε τοῖς ἡγουμέ-
» νοις ὑμῶν καὶ ὑπείκετε, αὐτοὶ γὰρ ἀγρυπνοῦσιν ὑπὲρ τῆς ψυχῶν ὑμῶν, ὡς λόγον ἀπο-
» δώσοντες. διὸ πολλῆς θεραπείας ἀπολαύειν αὐτοὺς δεῖ. καὶ μετ' ὀλίγα, ἐννόησον
» τί φησι πρὸς τὴν Ἰουδαίων ὁ χριστός· ὅτι τῆς μωσέως καθέδρας ἐκάθισαν οἱ γραμ-
» ματεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι· πάντα οὖν ὅσα ἂν λέγωσιν ὑμῖν ποιεῖν, ποιεῖτε. νυνὶ δὲ
» οὐκ ἔστιν εἰπεῖν, ὅτι τῆς μωσέως καθέδρας ἐκάθισαν οἱ ἱερεῖς· ἀλλ' ὅτι τῆς τ' χρι-
» στοῦ· τιμὴ γὰρ ἐκείνου διδασκαλίαν ἐδέξατο. διὸ καὶ ὁ παῦλος φησὶν· ὑπὲρ χριστοῦ
» πρεσβεύομεν, ὡς τοῦ θεοῦ παρακαλοῦντος δι' ἡμῶν. Ἤκουσας τοῦ διδασκάλου
τούτου, πῶς δεῖ τιμᾶν τοὺς ἱερεῖς; εἰ οὖν ὅτι τῆς ἱερέων τοσαῦτα φησί, πολλῷ μᾶλ-
λον ὅτι τῆς ἀρχιερέων, καὶ πατριαρχῶν, καὶ διδασκάλων τῆς ἐκκλησίας· οὓς καὶ
ὑμεῖς νυνὶ, οὐ μόνον οὐ τιμᾶτε, ἀλλὰ καὶ αἰσχρῶς ὑβρίζετε. πόσῳ ἔξεστι εἰκὸς μοι
τιμωρίαν; πολλῷ κατ' ἐμέ· μᾶλλον δὲ οὐ κατ' ἐμέ, ἀλλὰ κατὰ τὸν χρυσοῦν τῆς
γλώττης καὶ θαυμαστὸν ἰωάννην· ὃν φησὶν, ὁ τοῖς ἱερεῖς ὑβρίζων, χριστὸν ὑβρί
ζει· ὁ δὲ χριστὸν ὑβρίζων, τίνα ἀπολογίαν δώσει ἐν ἐκείνῃ τῇ φοβερᾷ ἡμέρᾳ; οὕ-
τως οὖν συμπαραίνει ὁ χρυσόστομος· εἰ ἴσμεν ὅσα τῆς ἐκείνου μελιρρύτων λό-
γων ὑμῖν προειθήκαμεν· καὶ ταῦτα, ὅσῳ τιμὴν ὀφείλομεν δοῦναι τοῖς ἄρχου-
σιν, ὅτι δὴ τῆς καθέδρας κάθηνται τῆς ἰησοῦ καὶ θεοῦ. ὑποτάγητε οὖν αὐτοῖς,
καὶ ἡμεῖς ὑποτασσόμεθα· οὐχ ὡς ἁγίοις τῇ ἀρετῇ, ἀλλ' ὡς ἄρχουσι· καὶ γὰρ
οὐδ' ἡμεῖς ὡς ἁγίων τιμῶμεν ἀρχιερέα τιμῶμεν, ἀλλὰ κατὰ τιμὴν ἀρχῆς καὶ τιμὴν ἱερωσύνης. εἰ γὰρ ἅγιος ὄζει, ἡμᾶς οὐχ ἁγιάζει ὄντας ἁμαρτωλούς·
εἰ δὲ ἁμαρτωλὸς ὄζει, ἡμᾶς οὐ βλάπτει ὄντας δίκαιον. πῶς δοκεῖτε, ὄζει τὸ εἶναι πά-
ντας κληρονομήσει τιμὴν βασιλείας τῆς οὐρανῶν; οὐμήνουεν. ἀλλ' ἢ δι' ἀρετὴν αὐτῷ
ἔστιν ἴσχε. πολλοὶ γὰρ πάπαι τιμὴν πόλεσιν κληρονομήσουσι τιμὴν αἰώνιον. οὐ δεῖ τὸ
δεῖν λατῖνοι καὶ ἄκεφοι ἀρχιερεῖς τῆς ῥώμης, ἀλλὰ δεῖ τὰς ἀμβρὶας αὐτῷ· καὶ πολ-
λοὶ πατριάρχαι κωνσταντινουπόλεως γραικοὶ δηλονότι, καὶ ἀλεξανδρείας, καὶ ἀντιο
χείας, καὶ ἱεροσολύμων, τὸ ἄσβεστον κληρονομήσουσι πῦρ· οὐ δεῖ τὸ δεῖν γραικοὺς τῆς
πατριάρχας, ἀλλὰ δεῖ τὰς κακίας αὐτῷ. καὶ τὸ αἰσθάλιν· οὐ γὰρ ἀποστολικὰ
φία ὠφελεῖ τοὺς θεοῦ· ἵνα οἱ τῆς παρούσης ζωῆς ἄρχοντες, καὶ τῆς μελλούσης φανή-
σονται κληρονόμοι· ἀλλ' οἱ ἐναρέτοι πάντες· ἢ οὐκ ἀκούετε τῆς σοφίας λεγού-
σης, ὅτι τότε παρρησίᾳ ὁ δίκαιος ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, κατὰ
πρόσωπον τῶν θλιψάντων αὐτόν. οἱ δὲ, ἰδόντες ταράξουσι καὶ ἐροῦσι· οὗτος
ὃν εἴχομεν ποτὲ εἰς γέλωτα, καὶ εἰς παραβολὴν ὀνειδισμοῦ οἱ ἄφρονες· πῶς
δὲ κατελογίσθη ἐν υἱοῖς θεοῦ· καὶ ἐν ἁγίοις ὁ κλῆρος αὐτοῦ ἔστιν· ἄρα ἐπλα-
νήθημεν

φή, κατεπῆσα τ' ἰδίᾳ ἀδελφῷ καὶ ἀρχόντος, πῶς ἀκάθαρτος γέγονε καὶ εἰς λέπραν ἐνέπεσε, καὶ τῷ ἰχθύῳ ὑπέμεινεν ἀτιμίαν; καὶ τοῦ ἀδελφοῦ ἐκβαλομένου τὸν καὶ τῷ θεῷ προσπίπτοντος, οὐδεμιᾶς ἴσχυε συγγνώμης; καὶ μετ' ὀλίγον, καὶ οὐκ ἴσχυσεν ἴλεων ποιῆσαι τὸν θεόν· ἀλλὰ καὶ σφοδρῶς ἐπετίμησεν, ἵνα μάθωμεν ἡμεῖς ὅσον κακόν ἐστι τὸ, τοῖς ἄρχουσιν ἐλέγχειν, καὶ τοῖς ἱερεῦσι κρίνειν βίους. καὶ μετ' ὀλίγον· εἰ δεῖ τῷ σαρκικῶν γονέων οὔτως, πολλῷ μᾶλλον δεῖ τῷ πνευματικῶν πατέρων, τῶν φυλάττεσθαι χρὴ τὸν νόμον· καὶ ἕκαστον τὸν ἑαυτοῦ βίον ἐρευνᾶσθαι καὶ πολυπραγμονεῖν· ἵνα μὴ ἀκούσωμεν κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν, ὑπόκεισαι τὰ, τί βλέπεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ ἐν τῷ σῷ ὀφθαλμῷ δοκὸν οὐ κατανοεῖς; καὶ μὴ πάνυ θεραπεύεται. ὅταν τιμῶνται οἱ ἐν τῇ ἀρχομένων οἱ ἡγούμενοι, καὶ τοῦτο αὐτοῖς προφέρηται, καθάπερ τῷ πλεῖ ἔλεγεν ὁ θεός· ἔλαβόν σε ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ πατρός σου. ὅταν δὲ ὑβρίζωνται, καθάπερ δεῖ τοῦ σαμουὴλ, οὐ σὲ ἐξουθενήκασι φησὶν, ἀλλ' ἐμέ. ὁ τιμῶν τὸν ἱερέα, τὸν θεὸν τιμᾷ· ὁ δὲ μαθὼν τοῦ ἱερέως καταφρονεῖν, ὁδῷ προβαίνων, καὶ εἰς τὸν θεὸν ὑβρίσῃ ποτέ· ὁ δικαίωμος ὑμᾶς, φησὶν, ἐμὲ δίκαται. καὶ τοῖς ἱερεῖς σου φησὶν ἐπίμως ἴχε. ἐντεῦθεν ἔμαθον οἱ ἰουδαῖοι τοῦ θεοῦ καταφρονεῖν, ὅτι μωσέως καταφρόνησαν, ὅτι αὐτὸν ἐλίθαζον. καὶ εἰ μὴ γάρ τις πρὸς τὸν ἱερέα ὡς λαϊκῶς δίκαται, πολλῷ μᾶλλον πρὸς τὸν θεόν· κἂν πονηρὸς ᾖ ὁ ἱερεύς, ὁ θεὸς ὁρᾷ ὅτι δίκαται εἰς αὐτὸν τιμωῦ, καὶ τὸν οὐκ ἄξιον τιμῆς, θεραπεύεις, αὐτὸς ἀποδώσει σοι τῷ ἀμοιβαίῳ. καὶ μετὰ βραχέα πάλιν, οὐκ οἶδατε, ὅτι ὁ ἱερεὺς ἄγγελός ἐστι κυρίου; μὴ γὰρ τὰ ἑαυτοῦ λέγει; εἰ καταφρονεῖς τοῦ ἱερέως, οὐκ ἐμὲ καταφρονεῖς, ἀλλὰ τὸν χειροτονήσαντα αὐτὸν θεόν. καὶ πόθεν δῆλον φησὶν, ὅτι ὁ θεὸς αὐτὸν ἐχειροτόνησεν; οὐκοῦν, εἰ ταύτῃ ἴχθυς τῷ ὑπόληψιν, ἡ ἐλπίς σου κενέωται. εἰ γὰρ μὴ ἐνήργει ὁ θεὸς δι' αὐτοῦ μηδέν, οὔτε λουτρὸν ἴχθυς· οὔτε μυστηρίων μετέχθυς· οὔτε δι' λογίων ἀπολαύεις· οὐκ ἄρα χειροτονεῖ. τί οὖν φησὶ, πάντας ὁ θεὸς χειροτονεῖ; δίκα πάντων δὲ αὐτὸς ἐνήργει; εἰ καὶ αὐτοὶ εἰσὶν ἀνάξιοι; δίκα τὸ σώζεσθαι τὸν λαόν. εἰ γὰρ δι' ὄνου καὶ βαλαὰμ αὐθεφόπου μαντοῦ ἐνήργησε, πολλῷ μᾶλλον δίκα τῶν ἱερέων. εἰ γὰρ δίκα τοῦ ἰούδα ἐνήργησε, καὶ δίκα τῶν ψευδοπροφητῶν προφητευόντων, οἷς φησὶν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς, ἀποχωρεῖτε ἀπ' ἐμοῦ οἱ ἐργάται τῆς ἀνομίας· πολλῷ μᾶλλον δίκα τῶν ἱερέων ἐνεργήσῃ· ἐπεὶ εἰ μέλλοιμεν τοὺς βίους ἐραυνᾶν τῶν ἀρχόντων, αὐτὸν μέλλοιμεν χειροτονεῖν τὸν διδάσκαλον, καὶ τὰ ἄνω κάτω γίνεται· αὖω οἱ πόδες, καὶ κάτω ἡ κεφαλή. εἰ γὰρ τὸν ἀδελφόν σου οὐκ ἐπιτρέπει σοι κρίνειν, πολλῷ μᾶλλον οὐδὲ τὸν διδάσκαλόν σου. καὶ μετ' ὀλίγα· σὺ προβάζου εἶ, μὴ θεραπεύζου τὸν ποιμένα· μὴ καὶ ἐφ' οἷς ἐκεῖνος κατηγορεῖς, σὺ θύτας δώσεις. καὶ πῶς ἐμοὶ λέγει φησὶν, αὐτὸς μὴ ποιῶν; οὐκ αὐτός σοι λέγει. εἰ αὐτῷ πείθῃ, μιθὸν οὐκ ἴχεις· ὁ χειστὸς ταῦτα παραινεῖ· μὴ κρίνωμεν τὰ ἀλλήλων, ἀλλὰ τὰ ἑαυτοῦ ἕκαστος. καὶ μετ' ὀλίγον· μὴ λέγωμεν, παρακαλῶ, κακῶς τοῖς διδασκάλοις. ἐκεῖνος ἔχει μυρίων κακῶν ἔνοχον, οὐ συνειδέζει; μὴ δοξάζου φησὶν ἐν ἀτιμίᾳ πατρός σου. πολλῷ μᾶλλον δεῖ τῷ πνευματικῶν πατέρων ταῦτα λεκτέον. αἰδέσθητι, ὅτι καθ' ἑκάστην ἡμέραν σοι δίκονεῖται· αἰαγινώσκεσθαι ποιεῖ τὰς γραφαὶ δίκα σέ· τὸν οἶκον τὸν ἱερὸν κοσμεῖ δίκα σέ. ἀγρυπνεῖ δίκα σέ. δύχεται ὑπὲρ σοῦ τὸν θεὸν, ἵσπερ ἐκκαλῶν δίκα σέ· λιτὰς ποιεῖ ὑπὲρ σοῦ. πᾶσα αὐτῷ ἡ εἰς θεὸν λατρεία δίκα σέ. ταῦτα αἰδεσθη-

πεύτα τὰ μέλη καὶ προμηθουμένη τούτων ὡς ὑπερωκισμένη, ἀλγεῖ ὅτι τῇ αὐτῇ νεία μέλους πνοὴ, καὶ προμηθεῖται καὶ θεραπεύειν προείρηται. λέγει γὰρ καὶ ἁγαρρήδλιν βοᾷ· τίς ἀσθενεῖ, & οὐκ ἀσθενῶ; τίς σκανδαλίζεται, & οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι; εἰ δὲ μέλος τι ὑποπτηθῇ ἀπ' αὐτῆ τε σώματος, σεσηπε καὶ ὀζει. οὐμῶμοιν ὅλα πᾶν τὸ κεφαλὴν, αὐτὸ παρ' ὅλων & ἀλγηδόνων οὖσαν. διὸ δὲ ὅλους τὸ σύμβολον ὁμολογοῦντας, & μίαν ἐκκλησίαν κηρύττοντας, γράφει τίς ἐστιν αὕτη ἡ μία ἁγία καθολικὴ & ἀποστολικὴ· ἡ γὰρ δυτικὴ ἐστι. ἡ ἀνατολικὴ, ταύτην δ' ἴσμεν εἶπεῖν ἢ ἡ λατίνων, ἢ ἡ ἑλληνικῶν· ἄλλη γὰρ οὐδεμία ταύτας οὐκ ἔστι· αἱ γὰρ ἄλλαι οὐδεμίαι ταύτας θρησκεῖαι, οὐδεμιᾶ σωτηρίαι εἰσὶ. & πλήρεις αἱρέσεων. ἀριθμητὸν ἀκριβῶς καὶ ἴδοι, ὅτι εἰ μὴ τὴν ἑλληνικὴν ἐντὸς ἐκκλησίαν εἴη ταύτην. ἰδοὺ τὸ σύμβολον ἀξιοῖ, εἰς οὐδὲν τῶν ὁμολογίαν ἡ πύλη ᾅδου συγκλείσει· ἐς πύλας ᾅδου. οὐ κατισχύσουσιν ἐπηγγείλατο ὁ χριστός· πᾶσα γὰρ ἡ τῶν ἑλληνικῶν ἐκκλησία, μᾶλλον δὲ ἡ ἀνατολὴ πᾶσα, κατεπόθη ὑπὸ ἡ μωάμεθ. ἢ οὐχ ὁρῶμεν ὅτι πάντες καὶ πατριάρχαι, & ὅπου τοῦ καὶ ἱερεῖς, ὑπὸ τῶν ἐξουσίαν ἡ μωάμεθ εἰσὶ. & ὑπ' αὐτῆ λαμβάνουσι τὴν ἐξουσίαν τῆς ἀρχιερωσύνης; & τὸν πῶς αὐτῆ καθαπτάζονται, & ὑπ' αὐτῆ καὶ μὴ ὀκνοῦντες ἔχονται. που ἄρα θήσῃ τὸ, πύλαι ᾅδου, τουτέστιν αἱρετικῶν σώματα οὐ κατισχύουσι τῆς ἡ χριστοῦ ἐκκλησίας; ἐκεῖ ἔνθα οὐ μόνον αἱρετικῶν σώματα, κατακυριεύσαν αὐτῆς ἀλλὰ & ἀσεβεῖς & ἀλλοτρίαν ἴδιον αὐτῆς κατακράτησαν; ἐκεῖ ἔνθα οὐδὲ ἱερουργεῖν ἐνταῦθα ἔξεστιν, οὐδὲ σημαίνειν, οὐδὲ τὸ ἡ σταυροῦ σημεῖον ἐμφαίνεται; ἐκεῖ, ἔνθα ὡ δύναται τις εἰπεῖν παρρησίᾳ τὸ γλυκὺ ἡ χριστοῦ ὄνομα; εἰ δὲ εἴπῃ, δικαίως διαρρήδην ἐκεῖ, ἔνθα ἱερουργοῦσιν ἡ δυσκόμβριον ἱερέων, οἱ ἡ χριστοῦ ἐχθροὶ εἰσέρχονται καὶ μυκτηρίζουσι. καὶ καταπατοῦσι καὶ βεβηλοῦσι τὰ θυσιαστήρια, καὶ ῥίπτουσι τὰ ἅγια, καὶ τὺπτουσι τοὺς ἱερεῖς & ὠθοῦσι, καὶ γελῶσι τὴν τῶν χριστιανῶν θρησκείαν; οὔμμοιν. ἀλλ' ἐκεῖ διὸ ἔνθα, ἔνθα καὶ τὸ ἡ χριστοῦ σημεῖον ἀγαλάμενοι, & αἱ ἐκκλησίαι κεκοσμημέναι συγχέουσιν οὖσαι. & σέβασται. καὶ σημαῖαι, καὶ θυσιαστήρια ταῦτα μὴ πρὸς ὀφθαλμὸν & προσκυνοῦνται· & τοῖς ἱερεῦσι μαχόμενοι μετ' αἰδοῦς ὑπείξιν ταῦτα οἱ λαοί· ἐκεῖ, ἔνθα κηρύττεται ἀγαρρήδλιν ἡ χριστοῦ πίστις· ἐκεῖ, ὅπου οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς καὶ οἱ ἄρχοντες. ἱερὰ ἔθνη ἐσόμενα τοὺς ἱεροὺς τόπους, καὶ τὴν κορυφαίων προσκυνήσαι τὰς κάρας, σὺν ἐκείναις προσκυνοῦσι καὶ τὸν προκαθεζόμενον ἀρχιερέα, & ἀσπάζονται τοὺς πόδας ἀὐτῆ. ἐκεῖ, ἔνθα παρησίαι γίνονται παρρησίᾳ, & ψαλμῳδίαι & προσόδοι. ὅπου φόβος οὐδὲς, πᾶν εἰπεῖν τοιοῦτον. ἐκεῖ, ἔνθα ὁ ἄκρος ἀρχιερεὺς ἐκπέμπει διδασκάλους καὶ κήρυκας εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην κηρύττειν καὶ καταγγέλλειν τὸν ἡ θεοῦ λόγον· μιμητὴς τοῦ χριστοῦ ὤν, μᾶλλον δὲ αὐτῆ ἡ σωτῆρος ἡμῶν ὅτι τῆς γῆς ὑπάρχων. ὥσπερ γὰρ ἐκεῖνος τοῖς ἀποστόλοις ἔφη, Ἰδοὺ ἀποστέλλω ὑμᾶς, πορευθέντες εἰς ἡ κόσμον ἅπαντα, κηρύξατε τὸ εὐαγγέλιον πάσῃ τῇ κτίσῃ, οὕτω καὶ οὗτος ἀποστέλλει διδασκάλους εἰς πάντα κόσμον τῇ προμηθείᾳ αὐτῆ· ὅτι, οὐ μόνον εἰς χριστιανοὺς πορεύονται, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ἔθνη πάντα· ἡ ἐκ ἡ χώματος ἡ ἁγίου φραγκίσκου ἡ ἐκ ἡ ἁγίου δομηνίκου, ἢ ἐξ ἄλλου ἡ ταγμάτος. ἐκεῖ ζώντων ὁμολογησομένη ἐν τῇ ἐκκλησίαν, ἔνθα ἐκ ἔστιν αἵρεσις, ἢ ἀκρισία ἢ ἀπιστία· ἀλλὰ μᾶλλον ὑπάρχει ἡ πίστις ἀῤῥαγὴς, καὶ ἀκλόνητος· ἀλλ' οὐκ ἐν τῇ ἀνατολῇ, ἔνθα πλειονάζει ἡ ἀπιστία & ἡ ἀκρισία. καὶ κἀμοὶ οὗτος ὁ λόγος· ἀλλὰ παρίτω θεόδωρος ὁ σουδίτης. καὶ εἰ πάντων τῶν μαρτυρίαν ταύτην ἐν οὐ δυνήσεται τις ἀρνήσασθαι· ἐν τῇ πεντηκοστῇ κατηχήσει αὐτῆ, ἐν ἀναγινώσκεται μοι, οὐ τοῖς δὲ, ὅτι οὐ θέλετε, πάντα εὐθέως· φαίνεται γὰρ ὁ διάβολος

σκαλος

» ἡμᾶς σοῦ· τοὺς σοὺς ἐχθροὺς καταβάλλεσθαι μὴ τῷ ἀθεμίτου αὐτῶν δόγμα-
» τος. τὸ ἀρχαῖον κράτος ἐξεπόρισάμεθα σοι διὰ τῶν ἐν ὑψίστοις βασιλεύοντος θεοῦ,
» ἐξ οὗ καὶ τὸ βασιλεύειν ἐλήφαμεν. ἀπόβλεψον εἰς τὸν θεοφιλεστάτου σου διαδεξά-
» μενον βασιλέα Μαρκιανὸν, καὶ τῷ ἐκείνου πίστει ἀσμένως, ἀσπάζου. τῷ αἰρετικῷ πί
» ξῃ τυραννίδι δίδου τάχος ἐκείζωσον· τὸν οὐαλεντινιανὸν καὶ δυτυχῆ μαθητὴν, ἀπο-
» δίωξον τῆς ἀκεφαλοπόλεως, καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως, ἅμα καὶ τῶν ἱεραπτικοῦ ἀ
» ξιώματος κατενεχθῆναι θεσπίσατε. θεώρησον ὦ γενναιότατε υἱὲ καὶ ἀπαθὲς βασι-
» λεῦ, ὁποία τῇ ἐν χαλκηδόνι συνόδῳ ἀναμφισβήτητος ἐκδίκησις γέγονε, καὶ τὸ σοῦ
» πολυμνίου ἐκδίκησις, ἔτι τῆς αἱρετικῆς διδασκαλίας πάντοθεν τοὺς δήμους ἐκλύτερον-
» σον. ταῦτα ἀρισθδύει ἡ ἁγία τοῦ θεοῦ καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ ἐκκλησία, ἵνα τὸν
» ὑπ' αὐτῆς καθαιρεθέντα διὰ τὰς φρενοβλαβείας αὐτοῦ, εἰς κοινωνίαν τῶν λοιπῶν μὴ
» παρεισδέξηται· ἀλλὰ διὰ θείων ὑμῶν συλλαβῶν τὸν αἱρεσιάρχου πόλεως μισθούσιον γε
» νέσθαι ἀποκελεύσατε· αὐτὸν αὖθις δι' καθαιρεσιν ἄνδρα ἱερεῖς τε καὶ ἱερουσίους κοσμῆ
» σαι, φύλακά τε ἀκριβῆ τῆς ἐν χαλκηδόνι ἁγίας συνόδου, καὶ τῆς ἐν αὐτῇ διαγωνίσα-
» σαντων. ὁ παντοκράτωρ θεὸς, διαφυλάξοι τὸ ὑμέτερον κράτος ἐν εἰρήνῃ διὰ παντός.

Ὁρᾷς ὦ τῆς ἐξουσίας ὁ θεῖος θεσμὸς ἐκεῖνος; ἀκούεις πῶς ἐκδυσωπᾷ σου τὸν πάτερα μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν χειρὸν, ἐν τῷ εἰπεῖν, πάτερ τῆς πίστεώς μου τὸν χιτῶνα διαῤῥήξασα; βλέψατε οὖν καὶ ἴδητε ἀκριβῶς καὶ σκέψασθε τίνι ὑπεσταλμένῳ πᾶσαν· καὶ σώσετε τὴν αὐθεντίαν τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας. καὶ ἴνα ὑπὸ τοῦτο, ἐμὲ μὴ μάχεσθαι τῇ ἀληθείᾳ. εἰ γὰρ δεῖ πρόσωπον τῆς ἐκκλησίας ταῦτα λέγειν, ἀλλ' αὐτός ἐστιν ὁ τὴν ἐκκλησίαν ἰθύνων ἐμὲ κυβερνῶν. Ἔτι προθήσομεν ἐμὲ αἱ τελικῶν διδασκάλων μαρτυρίας εἰς τοῦτο. Κύριλλος ὁ μακάριος ἀλεξανδρείας ἀρχιεπίσκοπος ἐν τοῖς θησαυροῖς ὕστερον λέγει. Ὅτι δεῖ ἡμᾶς, ὡς μέλη ἡμεῖναι τῇ κε
» φαλῇ ἡμῶν, τοῦ τῆς ῥώμης ἀρχιερεῖ, καὶ τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου, ἀφ' οὗ ἡμῖν τὸν ἐ
» τι ζητῆσαι τὰ πιστεύειν καὶ τί δοξάζειν μέλλομεν καὶ κρατεῖν· ὅπου αὐτὸ μόνον ἐστὶν ἐ
» λέγχειν, ἐκδιορθοῦν, ἐπιμᾶν, ἐπικυροῦν, διαθέναι, λύειν ἐμὲ δεσμεῖν. Λυκίφ
ὁ αἰπλέγων κυρίλλῳ τοῦ μακαρίου, ὅτι ὀφείλομεν ὥσπερ τὰ μέλη τοῦ σώματος, οὕτω ἐμεῖς ἡμεῖναι τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου· ἐὸν ἐστὶ μόνον ἐστὶ τὸ διδύνειν καὶ κυβερνᾶν τὴν καθόλου τῆς χειστιανῶν ἐκκλησίαν. εἰ οὖν οὕτω γεγραφε, ὡς οὕτω φρονῶν γεγραφε· εἰ δὲ οὕτως ἐφρόνει, οὕτω κὰ ἐποίει· εἰ δὲ ἐκεῖνος ὑποτάγηλω ἐμὲ αἰ
δῶ ἀπιδίδου τότε τοῦ τῆς ῥώμης ἀρχιερεῖ, τίς ἔσται ὁ αἰπλέγων, ἀλλ' ἢ πιὲς ἀμα
θεῖς ἐμὲ αὐόητοι; ζήτησον οὖν μεμνημένῳ, ἵππιοί μοι ἐμὲ σφόδρα γελᾶν· μᾶλλον δὲ κατ' ἀλήθειαν, ἐ γελᾶν, ἀλλὰ θρηνεῖν τε ἐμὲ στενάζειν τοὺς οὕτως ἐθελοντὶ καμμύον
τας τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸ φῶς, καὶ μηδ' αἰνχρυμένους ἀκούειν τὸ ἀληθές. τίς γάρ ἐστιν ὁ ἀρνησάμενος τὸν ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας ὁμολογουμένῳ ἐκφώνως ὁμολογίαν; ἤτοι τὸ τῆς πίστεως σύμβολον; ἐν ᾧ δηλῶ ὁμολογοῦμεν, μίαν, ἁγίαν, καθολικὴν ἐμὲ ἀποστολικὴν ἐκκλησίαν, τὸν εἰς πάντα μέρη τῆς οἰκουμένης διεσπαρμένην, ταύτην οὐκ αἴ ποτε μίαν τις εἴπῃ, αἰ μὴ αἱ λοιπαὶ πᾶσαι ὥσπερ μέλη συναρμολογούμεναι καὶ τὸν μακάριον παῦλον, ἐμεῖναι αὐτῇ ὡς κεφαλῇ· ἃ συναρμολογούμενα, ἓν ἀποτελοῦσι σῶμα. ἐμὲ ὥσπερ, κατ' αὐτὸν τὸν ἀπόστολον, ἐ δύναται ὁ πούς, ἢ ἡ χεὶρ, ἢ ἄλλο μέλος τοῦ σώματος ἐρεῖν τῇ κεφαλῇ, χρείαν σου οὐκ ἔχω, οὕτως οὐδὲ αἱ λοιπαὶ ἐκκλησίαι δύνανται εἰπεῖν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς ῥώμης, χρείαν σου οὐκ ἔχομεν. πᾶσαι ἀπ' αὐτῆς τὸ κράτος ἔχουσι· ἐμὲ πᾶσαι ὑπ' αὐτῆς στηρίζονται, μαρτυρήσῃ τοῦτο πᾶσα ἡ τῶν διδασκάλων γραφή· καὶ ἐκείνη μὲν ὡς κεφαλὴ χειτάσεται

πάντα

πήρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς· καὶ ὅτι ταύτῃ σου τῇ ὁμολογίᾳ, οἰκοδομήσω μου τὴν « ἐκκλησίαν, & πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. † οὕω σωτὴρος φήσαντος ὅτι πύ « λαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσι τῆς αὐτῆ ἐκκλησίας, † ἐξαίρει ἀπ' αὐτῆς τὴν ἀπ' ἐκείνῃ « ἐπωνυμίαν, ἣν τις εἴρηται χριστὸς ἰησοῦς καὶ ὑιὸς τοῦ παντοκράτορος ὑός. πέτρος ὁ « πρωτότοκος υἱὸς † ἀληθοῦς, ὁ ἀναξίως εἰς πρεσβύτερα τῇ αὐτοχθόνων ἁγίᾳ † θεοῦ ἐκ « κλησίᾳ καὶ μιᾶνας τον τῆς ἀρχιερωσύνης θρόνον Ἰγνατίου † μάρτυρος, ὃς τῇ δεξιᾷ « πέτρου τὴν ἀρχιερωσύνην ἐδέξατο, καὶ Εὐσταθίου † ὁμολογητὴ καὶ πρεσβυτέρῳ « τελακοσίων δικῶν καὶ ὀκτὼ ἁγίων πατέρων, τῶν ἐν νικαίᾳ ἀθροισθέντων, λέγει « ἐπόλμησεν, ὅπου οὐ δεῖ τὸν χριστὸν, καὶ υἱὸν † θεοῦ ὀνομάζειν καὶ τὴν θείαν † σωτῆρος « νομοθεσίαν, & τὴν τῶν θείων γραφῶν παράδοσιν, καὶ ἐκθεσιν τῶν πατέρων· ἀλλὰ « τὸν ἕνα τῆς τελάδος, τὸ πάθος τὸ ὑπὲρ ἡμῶν ὑπομείναντα εἰς τὴν τῆς θεότητος οὐ « σίαν καὶ τὴν ἀρειου καὶ ἀπολιναρίου καὶ δυτομίου παράδοσιν βουλόμενος ἀφ' ἧς « ζωώσης φωνῆς ἀθετησαμένη τὸν σωτήριον ἐναντρωπησιν· καθ' ὃν ὁ χριστὸς καὶ « τὸ πάθος ὑπέμεινε. λέγεται δὲ καὶ εἰς ὀξὺ ἡμῶν, ὡς † ἀσίρματος ἀβρακὰμ δηλα « δόμενος· ἐναυξήσας δὲ καὶ τὴν πολυθεΐαν· ὁ γὰρ τοῖς † λόγου, ζωῆς θεοῦ παρει « σάγη ἵνα τεθνεώτα, & δύο ζῶντας. λύει δὲ καὶ τὸ ὁμοούσιον· καὶ τὰς ἁγίας συνό « δους ἐξωθεῖται. τὴν τε ἐν νικαίᾳ καὶ ἐν κωνσταντινουπόλει καὶ ἐν χαλκηδόνι, ἀλ « λὰ & τὴν ἁγίαν παρθένον μῆτραν, μὴ θεοτόκον ὁρίζηται· εἰ γὰρ μὴ ἐξ « αὐτῆς ὁ λόγος σαρκωθεὶς ἐνηνθρώπησε, πῶς χρεία τῆς παρθένου; ἀφ' ἧ δὲ & ὁ γα « βριὴλ ἔλεγε πρὸς αὐτὴν, τὸ γεννώμενον ἐκ σοῦ ἅγιον κληθήσεται υἱὸς θεοῦ· καὶ « ὅσῳ αὐτῷ κύριος ὁ θεὸς τὸν θρόνον δαβὶδ † πατρὸς αὐτοῦ, ὅτι πᾶσι δὲ τούτοις « τοῖς ἀσεβέσι & βλασφήμοις αὐτῷ βλασφήμασι, καὶ τὴν τελεσαγίαν λειτουργίαν « βουληθεὶς, ἀφ' † θεὸς ἐν αὐτῇ, ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς, μυρία ἄτοπα εἰργάσατο· « καὶ πολλὰ παρ' ἡμῶν καὶ τῶν ἐν χριστῷ ἀδελφότητος ὑμῶν τε & τῆς ἐν τῇ ἀγαθωσύνῃ, « καὶ † θεοσεβεστάτου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας τῆς παρ' ὑμῶν βασιλευούσης καὶ φι « λοχρείστου πόλεως παραπεθείς, ὑπερίδωμεν οὐκ ἠβουλήθη· & ἀφ' οὗ τοῦτο τοῦ ἡ ἁγία « † θεοῦ ἐκκλησία τῆς μητρικαῖς αὐτῆς φωναῖς, ὡς πρὸς τὸν ἴδιον υἱὸν αὐτῆς ὑὸν « φθεγγομένη οὐ παύεται ὦ φιλόχριστε βασιλεῦ, τῆς ἐμῆς τιμιότητος τὸν διὰ τοῦ ἐν « ᾧ πεισφέρονται τὰ πλήθη τῆς πίστεως, μὴ συγχωρήσῃς ἀφανισθῆναι τῷ † διαβό « λου χριστοῦ καὶ μονογενοῦς υἱοῦ † θεοῦ ἐπωνυμίαν. μὴ συγχωρήσῃς ἀβαπτίστους εἶναι « τὸ βραβεῖον ὑμνῳδίαν· ἵνα & τὴν ὑμετέραν πόλιν διέσωσε κινδυνεύουσαν· ὡς « ἀγγέλων ἀβράδοσιν, αὐόθεν δίζει ἀφύλακτον. πέτρον τὸν τῆς ἀρχαικῆς θρησκείας « ἐπακολουθήσαντα τῆς τῆς αὐτοχθόνων ἐκκλησίας ἀπόλαυσον. τίνος ἕνεκα πέτρος † « ἐμοὶ πίστιν ἀθετήσας, ῥηγνύει † κόσμου τῷ σωτῆρι; τίνος ἕνεκα πέτρος ῥηγνύει « τὸν χιτῶνα μου, τὸν ἄρραφον ὑφαντόν; ὁ θεὸς & πατὴρ ἐνετείλατο τῷ κορυφαίῳ, « τί θεοι καλεῖαι τὸν αὐτοῦ υἱόν· ὁμοουσίῳ ἐν τῇ ὁμολογίᾳ † κορυφαίου τῷ ἀποστό « λων, ἐθεμελίωσέ με. τὸ ἅγιον πνεῦμα ἐφ' ἑκάστης ἁγιάζουσί μοι λέγει· μὴ « κρίνῃς εἰδέναι τι εἰ μὴ ἰησοῦν χριστὸν, & τοῦτον ἐσταυρωμένον οἱ ἐχθροὶ οἱ ἀπειθεῖς, « οἱ ἀπόβουλοι οἱ ἔξω † ἀποπλανῶντος τὸν μονογενῆ † θεοῦ υἱὸν σφαγιάσαντες καὶ λιθο « βολήσαντες καὶ τῷ ξύλῳ † σταυροῦ προσπήξαντες ὁ θεῖλος τὸν αὐτοῦ χιτῶνα, καὶ « πέτρος τῆς πίστεως μου τὸν χιτῶνα ἁρπάζει; εἰ τὰ ᾅδου πύλαι οὐκ ἴσχυσαν κατ' « ἐμοῦ καὶ πέτρος πισεῦται τὸ τεῖχος μου καταβαλεῖν; ἐγὼ δυσσεβέστατε βασιλεῦ ὦ « θέντα σε τῆς βασιλείας ταύτης. ἐπαπήγαγον· & τοὺς πονηροὺς καὶ ἀπειθεῖς τῷ ἐκ « ὁμοῦ θείων δογμάτων, ἀνέδωκα αὐτὴ τῆς παφῆς σου· δυνάμεώς τε ὁδὸν ἐκείνῃ ἔξω

ἔμ πρε-

τυος, τῶ πάσης ἀληθῶς τῆς ὑφ' ἥλιον ἐξαρχοντος. Ἔτι ὁ μέγας χρηματίσας ὁ θεολόγος ἐν τῷ εἰς τὸν μέγαν βασιλειον ἐπιστολίῳ, φησίν· ὅτι ὁ πάντας τὸ τότε καιρὸν, ἀπεστειλε δυο ἐπισκόπους, Λουκίφερα τε καὶ Εὐσέβιον, εἰρωνεύσας τῶν ἐκκλησιαν καισαρείας καππαδοκίας. πῶς ἀπεστειλεν εις τῶν ἀναβολῶν ὁ ῥώμης ἀρχιερευς, εἰρωνεύσας τας ἐκκλησίας, εἰ μὴ ἄρχων ἦν καὶ κυβερνήτης πάσης τῆς οἰκουμένης; ἔτι Ἀνατόλιος ὁ κωνσταντινοπόλεως πατριάρχης ἐχειροτονήθη ὑφ' διοσκόρου τοῦ αἱρετικοῦ· ὁ δὲ ἁγιώτατος πάπας Λέων ἐν τῇ ἐπιστολῇ τῇ πρὸς μαρκιανὸν βασιλέα μὴ πολλὰ καὶ ἄλλα φησί· πῶς δὲ τῆς τοῦ πατριάρχου ἀναβολῆς χειροτονίας, ἀνέξεται εἰ ἁγιωτατος, ἵνα τὸ πρεσβεῦσαι αὐτὸν τῇ ὀρθοδοξῳ πίστει. ἰδοὺ φανεται ἀπὸ τούτου, εἰ ὁ ἀναπόλιος πρεσβύτερος τῆς αἱρέσεως τοῦ διοσκόρου, ἐκεῖθεν αὐ παρ' ἐκείνου· οὐ δύναται αὐτὸν πεῖν, πατριάρχης γὰρ ἦν κωνσταντινοπόλεως· εἰ δὲ τοῦτο κεῖται, καὶ τῶν λοιπῶν ἁπάντων· τοῦ ἀλεξανδρείας· τοῦ ἀντιοχείας· καὶ τοῦ ἱεροσολύμων· ὥστε κεῖται πάντων δόξαν. ἔτι Ἀγαπητὸς ὁ πάπας ἦλθε συνοδικὸς εις κωνσταντινοπολιν, ἵνα καθέλῃ Ἄκακιον τὸν ζαπτζουάτος, πατριάρχην γνήσιον καὶ κωνσταντινουπόλεως, αἱρετικὸν ὄντα. Ἐκεῖ αὖτε χειροτονεῖ Μιλωὴ τὸν ἁγιώτατον. ποθεν τοῦτο; ἢ ὅτι κῦ πάντων ἔχει τὸ κράτος· καὶ ὅτι ἀρχῆθεν δέδοται τοῦτο ὑφ' τῷ κυρίῳ τοῦ ἀποστόλου πέτρου, καὶ τοῖς μετ' αὐτὸν. ἔτι Πέλαγος συναρτίσας ῥώμης. εἰς τὸν πατριαρχικὸν ἀνήχθη θρόνον, κῦ τὸν ζωναρᾶν. ἰδοὺ ἰδίχθη ὅτι ὁ ῥώμης ἔχει τὸ κωνσταντινοπόλεως ἀξίωμον· λέων δὲ ὁ ἁγιώτατος, διόσκορον ἀλεξανδρείας, κῦ ἰουβεναλιον ἱεροσολύμων κατεδίκασε, καὶ ὡς αἱρετικοὺς κατέκρινε. φῆλιξ δὲ ὁ ἁγιώτατος, πέτρον τὸν ἀποχείας ἀκάθηρτε, καὶ ἀναθέματι καθυπέβαλεν. ὥστε ὁ ῥώμης ἄκρος ὢν ἀρχιερεύς, κῦ πάντων τῶν πατριαρχικῶν θρόνων ἔχει τὸ κράτος. πῶς οὖν τότε, νῦν δ' οὔ; οὐκ ἔστιν ὅστις αὐ εἴπῃ. ἀλλα καὶ τότε καὶ νῦν καὶ μεχρι τῆς τοῦ κόσμου συντελείας ἔχει τὸ κράτος. ἵνα δὲ εἰδῆτε ὅτι ἀληθῆ λέγομεν κῦ ἵνα ἐξουσίαν ὁ θεῖος θρόνος ἐκεῖνος ἔχει, αὐταῖς λέξεσι τοῦ ἐπιστολίου φηλικος ἐπισκόπου, ἅπερ ἔχει οὕτως.

Τῷ ἐνδοξοτάτῳ καὶ γαλλιωτάτῳ υἱῷ. Ζηλώνι αὐγούστῳ, φῆλιξ ἐπίσκοπος, ἐν κυρίῳ χαίρειν.

Πρέπει τῇ σῇ φιλανθρωπίᾳ ταῦτα, ἃ πρέπει, τῇ τῶν πραγμάτων ἀπαγγελίᾳ τάξει· ἄπερ καὶ αἰτῆσαι ἀπαγγελίαν εἰς ὠφέλειαν τὰ τῆς σῆς γαληνότητος κράτους· καὶ καθάπερ ὡς ἐγγὺς τυγχάνων, οὕτω καλῶ, τοῦ ἐμοῦ ἱκετηρίαν δέξασθαι τῆς φιλαγάθους ὑμῶν ἀκοῆς, ὡς χειροτονικώτατος ὢν βασιλεύς· μηδαμῶς τε ἢ σῆ δόσεβεια διαπορήσῃ, ὅτι ἐγώ τινα μετὰ κῦ θεσπεσίας τῆς ὄψεως ἡμῶν ἀγαπᾷν· πολὺ ἐκείνου τοῦ βουλομένου σὺν μετὰ τοῦ θεοῦ εἰρηνεύειν ἔχειν· ἐπειδήπερ ἐκ πίστης ὡρμημένος τῆς ὄψεως, οὐκ ἀμφισβητῶ τοῦ θεσπεσίου θρόνου τοῦ ἐξουσίαν, καὶ τῆς αἰωνίου ζωῆς τοῦ ἀπέδοσιν ἐκ τῶν ἄνωθεν ῥοπῆς ἁρπάζ· ὄψε τε τῆς ὑμῶν ἐκκρίτου δέξασθαι καταξίωσον τοῦ σκήπτου καὶ στόφεσιν ὁμολογίας τοῦ μακαριωτάτου πέτρου, τοῦ θεσπεσίου τῶν ἀποστόλων· ὃς καὶ τὰς τῆς βασιλείας κλεῖς ὑπὸ τοῦ σωτῆρος πεπιστευθεὶς, θεσπεσίῳ τῇ φιλοχρίστῳ ὑμῶν βασιλείᾳ, τοῦ ἐν ὑψίστοις μὴ ἀγγέλων ἀφηγησαμένου. ὃς καὶ τοῦ ἀποστόλου καὶ ἀμώμητον πίστιν εἰς τὸν κύριον ἡμῶν ἰησοῦν χριστὸν, καὶ μονογενῆ τοῦ θεοῦ υἱὸν, θεσπέσιος ἐκθέμενος, ἐμακαρίσθη ὑπ' αὐτοῦ τοῦ σωτῆρος· εἰπόντος γὰρ αὐτοῦ θεσπεσίου πρὸς τὸν κύριον· σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος, ἀκήκοεν παρ' αὐτοῦ, μακάριος εἶ σίμων βαριωνᾶ, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέ σοι, ἀλλ' ὁ πα-

τήρ

μὸς ΦΦδ΄ τῆ αἱρετικῶν, ὡς οὐχ ὑποτάσσεται τῇ αὐτῆ συνόδῳ, ἰῶ Φθάσαντες ἐκδιδάσκασι καὶ τὴν σεπτῶν καὶ ἁγίων εἰκόνων, ἓν ἐβιάζοντο ὑπαγορεύσαι τοῦ φαρ αὐτῆ ἐκτυθῆναι ὅρῳ, φησίν· Ἀνάγνωτί μοι τὸν ὑμέτερον ὅρον· καὶ ἤρξαντο λέγειν, Ὅρος δ ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς ἕκτης συνόδου. Μὴ παραπέσῃ θορύβαρτι μεγάλῃ τῇ φωνῇ ὁ ἱερὸς στέφανος ἐβόησε· πῶς τολμᾶτε ἁγίαν καλέσαι τὴν ὑμετέραν σύ- " νοδον, ἥτις τὰ ἅγια ἐβεβήλωσε. ἐκείνη γὰρ ἐν τῇ αὐτῆς θορύβει, συνέθετο μὴ λέ- " γειν τοὺς ἀποστόλους καὶ τοὺς μάρτυρας, ἁγίους, ἀλλὰ ποῦ ἀπῆρχη; εἰς τὸν ναὸν τῆ " ἀποστόλων· εἰς τὸν ναὸν τῶ μάρτυρος γεωργίου. πόθεν ἤρχη; ἐκ τῶ ναοῦ τῆ τεσ- " σαρακοντα. Διὰ τοῦτο φησὶν ὁ θεῖος ἀνὴρ, πῶς τολμᾶτε τὴν ὑμετέραν συναγωγὴν, " καλέσαι ἁγίαν, ὅτι αὐτὴ τὰ ἅγια ἐβεβήλωσε, καὶ οὐ θέλει τοὺς ἁγίους καλεῖσθαι ἁ- " γίους. ὦ τῆς ὑμετέρας ἀγνοίας· τοὺς ἀποστόλους τὸ θεῖον καὶ σωτῆρος ἡμῶν ἰησοῦ χρι- " στοῦ, οὐ θέλετε καλεῖσθαι ἁγίους, καὶ τὴν ὑμετέραν κουσωδίαν, τὴν τῆς ἐκκλη- " σίας συναθροιθεῖσαν, καλεῖτε ἁγίαν; πῶς δὲ καὶ οἰκουμενικὴ κέκληται, ἐφ ᾗ " ἐκ ῥώμης οὐδὲ κἠσε θεόπρος. ἢ χωρὶς ἀδυνάτων πάντως τὰ ἐκκλησιαστικὰ κανο " νίζεσθαι. Ἀκούεις ὅτι ἀδύνατον καλεῖσθαι οἰκουμενικὴ συνόδους, ἂν μὴ ὁ ῥώμης συνή σῃ αὐτῇ; καὶ ὅτι χωρὶς αὐτῆ ἀδύνατόν ἐστι κανονίζεσθαι τὰ ἐκκλησιαστικά; πῶς οὖν ὑμεῖς οὐ νοεῖτε ταῦτα; διότι οὐ θέλετε ἰδεῖν, ἀλλ ἀκούειν τῆ εἰδότων· διὸ καὶ ἐβαπτίσθη ἅπαξ ἡ ὑμετέρα καρδία τῇ πεισμονῇ, καὶ οὐ δύναται ἀκούειν ἃ ὁρᾶν τὴν ἀλήθειαν. Ἔτι μάξιμος διάκονος ΦΦδ΄ τῆ αἱρετικῶν, τὴν φρισβυτέραν ῥώμης κατέλαβε, καὶ μάρτυρον τὸν ἀγιώτατον πάπαν εὗρε, ὃν τῇ τελειοδεκά- τῃ τοῦ μαρτίου, καὶ ἡ ἡμετέρα ἐκκλησία δοξάζει ἅγιον. τίνος ἕνεκεν; ἀλλ ὅπως καὶ φαλλὴν ἐκεῖνον τῆς ἐκκλησίας ἐχίνωσε, φεῦς αὐτὸν ἔδραμεν. ἐκεῖθεν γεάφει φεῦς μάρτυρον φρισβύτερον κύφεσυ δηεσολλῶ, ἧς ἡ ἀρχή· Νόμῳ θείῳ καὶ θεσπε- " θεμωσύμβολος θεοπέμπτε πάτερ, μετ ὀλίγα φησί· τῆ τοῦ νεῶ ἁγιωτάτου πάπα μάρ- " τύρου συνοδικῶν· ὃν οὐκ ἂν ἴγνεφσε ἁγιώτατον πάπαν, εἰ μὴ κύριον πάσης τῆς ἐκ- " κλησίας ἐγίνωσκε. διὸ καὶ ἐδιήθη αὐτῆ ποιῆσαι συνόδον μὴ τῆ ὑπ' αὐτὸν ὑπισκό- πων, καὶ ἀναθεματίσαι τοὺς ἀρχηγοὺς τῶ ἀσεβοῦς δόγματος, τῆ μίαν θελήσεως θέ λησιν ληρωδούντων. τοῦτο ἐν τῇ συναξαρίῳ τῶ ἁγίου μαξίμου γέγραπται, καὶ ἀναγνώτω ὁ βουλόμενος τῇ τελειοδεκάτῃ τοῦ αὐγούστου. εἰ σοὶ καθ ὑμᾶς, οὐκ ἔ- στιν ἐκεῖνος ὁ δυνάμενος κανονίζειν, ὀρθοτάζειν, κυβερνᾶν, διϊθύνειν, κυβιρνᾶν τὴν τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαν, οἷα κυβερνήτης τὴν ναῦν διϊθύνει, πῶς ταῦτα ἐγκύονζε καὶ ἄλ- λα πλεῖστα καὶ ὅμοια τούτοις; ἀ δεῖ τὸ μῆκος τοῦ λόγου ἐῶμεν. εἰ γὰρ θελήσωμεν φθεῖρουτον λέγειν, ἐκλείψῃ ἡμᾶς διηγουμένους ὁ χρόνος. πῶς δὲ καὶ ἀφορισμοῦ αὐτοὺς καθυποβάλλοντες, οὐκ αὐτῶπον οἱ παρ' αὐτῆ αἱαθεματιθέντες; καί τοι γε ἀρχιεπίσκοποι καὶ ὑπίσκοποι, καὶ πατριάρχαι ἦσαν· ἀλλ' ὥσπερ πατρὶ ἀκούοντες ὑπήκουον. καὶ νεῶ, οἱ μηδὲ τὰ ἐν ποσὶν εἰδότες, καὶ πλέοντες· οὓς ἐγὼ ἐναντίους κεί- νων τῆς ἐκκλησίας, ἐχθρούς τε καὶ πολεμίους, καὶ αὐτάρτας τῆ ἀποστολικῶν καὶ συ- νοδικῶν κανόνων· οἵ πινες ὑποστάτιεσθαι τῇ ἐκκλησίᾳ καλῶς παρίδωκαν. αὐτὴ γὰρ ἡ ῥλη. Γουσταίνειος πατρὶ, θεσπίζομεν φησὶ κατὰ τοὺς τῆ ἁγίων ὅρους, " τὸν ἁγιώτατον τῆς φρισβυτέρας ῥώμης πάπαν, πρῶτον εἶναι πάντων τῆ ἱε- " ρέων· τὸν δὲ κωνσταντινουπόλεως, δεύτεραν τάξιν ἐπέχειν μετὰ τὸν ἀποστολικὸν θρό- " νον. Ἔτι ὁ πέμπτος τῆς ἐν σαρδικῇ συνόδου κανὼν, τὰ αὐτὰ ἅπερ λέγει. ἔτι Ἀναστά " σιος ὁ ἁγίου μαξίμου ὁ μαθητὴς, μετὰ τοῦ συγγραφέως ὁ ἁγίου μαξίμου φησὶ μετά- " πεμψαν καὶ ἄλλα· ἔτι μὴν καὶ μάρτυρα τὸν παναγίου καὶ κορυφαίου ἀποστολικοῦ πάπα καὶ μάρ-

ἁγίου μαξίμου ὁ μαθητὴς, φησί· Τῆς πίστεως συμφώνως ἐκ παίτων διωκομέ- «
νης, εἰ μὴ τῇ οἰκείᾳ χάριτι βοηθήσῃ σωτὴρ ὁ ἀεὶ βοηθῶν, ἀτίρμα θεοσεβείας «
καὶ τῇ ὀρισβυτέρᾳ ῥώμῃ καταλιμπάνων ἡμῖν, τὴν ἀψιδῆ πρὸς τὸν κορυ- «
φαῖον ἐπαγγελίαν αὐτῷ συγχεῦμψας. Τίς δὲ ἡ ἐπαγγελία ἡ πρὸς τὸν κορυ- «
φαῖον; εἰ ἴγνως, τὸ, ἐγὼ ἐδεήθην σοῦ· ἵνα μὴ ἐκλείπῃ ἡ πίστις σου· καὶ τὸ, στή- «
ριξον τοὺς ἀδελφούς σου· καὶ τὸ, πύλαι ἅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. Ἐκ τῆς
ὁμολίξιως τοῦ ἁγίου Μαξίμου, μετὰ τινος Θεοδοσίου ἐπισκόπου καισαρείας.

Θεοδόσιος. Δίξαι τῷ φωνῷ, καὶ μὴ ἐρεύνησης τὴν ἔννοιαν αὐτῆς.

Μάξιμος. Πεφανῶς καινοὺς καὶ ξίνους τῆς ἐκκλησίας καὶ πρὸ τῆς φωνῆς εἰ- «
σάγεται νόμους. εἰ καθ' ὑμᾶς οὐ δεῖ ἐρευνᾶν τὰς τῆς γραφῆς καὶ τῆς πατέρων ἐν- «
νοίας, ἐκβάλλομεν πᾶσαν τὴν γραφὴν, τὴν τε παλαιὰν καὶ τὴν καινήν. ἤκου- «
σα γὰρ λέγοντος τοῦ δαβὶδ, μακάριοι οἱ ἐξερευνῶντες τὰ μαρτύρια αὐτοῦ, ἐν ὅλῃ «
καρδίᾳ ἐκζητήσουσιν αὐτόν. καὶ πάλιν· σωίησόν με, καὶ ἐξερευνήσω τὸν νόμον «
σου, καὶ φυλάξω αὐτὸν ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου. καὶ πάλιν· θαυμαστὰ τὰ μαρτύριά «
σου, διὰ τοῦτο ἐξερεύνησεν αὐτὰ ἡ ψυχή μου. καὶ ὁ κύριος ἐν διαγγελίοις, ἐρευ- «
νᾶτε φησὶ τὰς γραφάς. πλεοφορηθήτω οὖν ὁ διαπόντις μου, ὅτι οὐκ αἰξομαι δί- «
ξασθαι φωνὴν χωρὶς τῆς ἐγκειμένης αὐτῇ διανοίας, ἵνα μὴ ᾖμαι πρόσφατος «
ἰουδαῖος. Θεοδόσιος. Εἴ τι εἶπον οἱ πατέρες, λέγω, καὶ ἐγγράφως ποιῶ· «
δύο φύσεις, καὶ δύο θελήσεις, καὶ δύο ἐνεργείας· καὶ εἰσελθὼν μεθ' ἡμῶν κοινώνησον, «
καὶ γενήσεται ἕνωσις. Μάξιμος. Δίκαιόν, ἐγὼ οὐ θέλω δίξασθαι συγ- «
κατάθεσιν παρ' ὑμῶν ἔγγραφον πρὸς τοιούτου πράγματος, φιλὸς ὑπάρχων μονα- «
χός. ἀλλ' ἐπεὶ κατέυξε ὑμᾶς ὁ θεὸς τὰς τῆς ἁγίων πατέρων δίξασθαι φωνάς; «
καθὼς ἅπαντες ὁ καιρὸς, πρὸς τὸν ῥώμης πρὸ τούτου ἐγγράφως ἀπεστίλατο· ἤ- «
γουν ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ πατριάρχης, καὶ ἡ κατ' αὐτὸν συνοδος. καὶ μετὰ ταῦτα· «
καὶ καταδέξεται ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ πατριάρχης μιμήσασθαι τὸ θεοῦ τὴν συγκα- «
τάβασιν· καὶ ποιήσουσιν ὁμοῦ κέλδυσιν ἐκδικητικήν. ἡ δὲ, συνοδικὴν δόσι- «
σιν πρὸς τὸν πάπαν ῥώμης. καὶ πάντως, εἴπερ εὑρεθῇ τρόπος ἐκκλησιασ- «
τικὸς τοῦτο δηλῶσαι, δίξῃ τὴν ὀρθὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως συμβιβάζειν ὑμῖν «
πρὸς τοῦτον. «

Ὁρᾷς σὺ ὁ μὴ βουλόμενος καὶ τοὺς διαδόχους τοῦ πέτρου τὴν αὐτὴν τῷ πέτρῳ ἐξου-
σίαν ἔχειν, πῶς οὐ δύναται ἄλλος τὴν τῆς πατριαρχῶν, τὰ πρὸς τὴν πίστιν ἐξετάζειν
καὶ κανονίζειν, εἰ μὴ μόνος ὁ πάπας τῆς ῥώμης; πῶς δὲ καὶ θέλομεν τοῦτο λέγειν,
βλασφημεῖν αἰσθῶς. ἐγὼ γὰρ καὶ ἀκούειν μόνον ὑμῶν δύλαβοῦμαι· μή τι γὰ ὅλως
λέγειν, ὅτι ἡ τοῦ χριστοῦ πίστις μέχρι τοῦ πέτρου ἦν· ἀπὸ δὲ τοῦ πέτρου, καὶ ἕως τοῦ
νῦν, οὐκ ἔστιν. ὑμεῖς δὲ πῶς λέγετε τοῦτο, βλάσφημον ὅλως ὄν. θαῦμα δέδιν· ὑπὲρ
τοῦτον τὸν θρόνον, πᾶσα ἡ πίστις ᾤχετο καὶ ἀπόλωλεν. ὦ τῆς ἀοχῆς σου χεί-
ρες βασιλεῦ· πῶς ἔτασας τὴν πίστιν σου καὶ τὴν ἐκκλησίαν σου μόνῳ τῷ πέτρῳ, καὶ
μὴ καὶ τοῖς διαδόχοις αὐτοῦ. πῶς δὲ καὶ ἕως τοῦ νῦν ἐκυβερνᾶτο; πῶς ἐβαπτίσθη-
μεν; πῶς αἱ συνοδοι ἐχρόνιζο; πῶς οἱ αἱρετικοὶ ἀπελάθησαν; πῶς ἡ ἐκκλη-
σία ἐλαμπρύνθη, μὴ οὔσης ἀρχῆς; πῶς ὅλως ἐκκλησία καὶ πίστις μέχρι τοῦ
νῦν ὑπεκράτησε, θλιμερότερον αὖ εἶπον, εἰ μὴ πάντως ἀρχὴν εἶχε καὶ ἐξου-
σίαν, καὶ ἵνα τὸν ποιμῆρα καὶ βασιλέα, καὶ τὴν διαγγελικὴν φωνὴν, μία πεῖμνη καὶ
εἷς ὁ ποιμὴν αὐτῆς; πολλῶν ἀρχὴν οὐ δύνατα τὸ πρᾶγμα. ὅπου γὰ πολλοὶ ποιμένες

οὐκ ἄλλος κεφαλὴ τ̃ πληρώματος τ̃ ἐκκλησίας ὄζιν. ἐκ τ̃ ὑπογολ̃ τὸ βασιλέως Ἰουστινιανοῦ, πρὸς τὸν πατριάρχην κωνσταντινουπόλεως Ἐπιφάνιον, ἀπὸ τ̃ συναθροισθείσης εἰπ̃ ἱερ̃ συνόδου ἐν τ̃ τρούλῳ, ἧς ἡ ἀρχή· Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς αὔγουστος, τ̃ ὀρθ̃ καὶ ἀμωμήτου πίστεως, ἣν παρ' ἡμῶν κηρύττει ἡ ἁγιωτάτη τ̃ καθολικοῦ καὶ ἀποστολικὴ ἐκκλησία, κατ' αὐδίνα τρόπον καὶ νόμον διξαμένης, ἀκολουθοῦντες, ἡμεῖς τοῖς τ̃ ἁγίων ἀποστόλων καὶ τ̃ μετ' ἐκείνους διαφωτάντων ἐν ταῖς ἁγίαις τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαις διδάγμασι, δίκαιον ὡήθημεν ἅπασι ποιῆσαι φανερόν, ὅπως ἔχωμεν πρὸς τ̃ ἐν ἡμῖν ὑπόνοιαν. ἐκ τὰ ἔπη τ̃ αὐτ̃ ὑπογολ̃, ἐν ᾗ διαῤῥήδην δείκνυται ἡ πίστις τὸ ὁμολογία ἣν ἔχει πρὸς τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν. μεθ' ἃ ταῦτα ἐν τ̃ ἑπομένῃ ἑτέρᾳ ὑπογολ̃· ἧς ἡ ἀρχή·

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς ὑπάρχῳ τ̃ ἁγιωτάτῃ καὶ μακαριωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ τ̃ βασιλευούσης ταύτης πόλεως, ἐκ οἰκουμενικ̃ πατριάρχῃ, τοιαδὶ φησί· Γινώσκειν βουλόμενοι τὴν σὴν ἁγιωσύνην πάντα τὰ εἰς ἐκκλησιαστικὴν ἀφορῶντα κατάστασιν, εὐαναγκαίως ἡγησάμεθα ταύτας πρὸς αὐτὴν χρήσασθαι ταῖς θείαις συλλαβαῖς, καὶ δι' αὐτ̃ δῆλα αὐτῇ καθιστῶσαι τὰ κεφάλαια· ἅπερ ἐκ αὐτὴν εἰδέναι πεπίσμεθα. Διορῶντες γὰρ πᾶσαν ἀλλοτρίους τ̃ ἁγίας καθολικ̃ καὶ ἀποστολικ̃ ἐκκλησίας τ̃ τ̃ ἀσεβῶν νεστορίου, καὶ εὐτυχίους ἀκολουθοῦντας πλάνῃ, καὶ τ̃ τούτων βλασφημίαις κεχεημένους, θεῖον ἐφάνη καθήκειν ἡμῖν δικαίῳ· ὅπερ καὶ ἡ σὴ ἁγιωσύνη γινώσκει· δι' οὗ τοίνυν τ̃ αἱρετικ̃ μανίαν ἠλέγξαμεν· οὐδὲν πάντως ἐναλλάξαντες, ἢ ἐναλλάττοντες, ἢ παρεξηγοῦντες τ̃ μέχρι νῦν σοὶ θεοφ̃ κεχτ̃ύσης καθολικ̃ ἐκκλησιαστικ̃ καταστάσεως· καθὰ ἐκ ἡ σὴ γινώσκει μακαριότης. ἀλλὰ δὴ πάντων φυλάττοντες τὴν κατάστασιν τ̃ ἑνώσεως τ̃ ἁγιωτάτων ἐκκλησιῶν, τ̃ πρὸς τὸν ἁγιώτατον πάπαν τ̃ πρεσβυτέρας ῥώμης καὶ πατριάρχην, πρὸς ὃν καὶ τὰ ὅμοια τούτοις γεγράφαμεν, οὕτω καὶ αὐτοὶ ἐσχόμεθά τι τ̃ εἰς ἐκκλησιαστικὴν ὀρθότητα κατάστασιν, μὴ ἐκ τ̃ αὐτ̃ εἰς αφίρεσθαι μακαριότητι, ὡς κεφαλὴ οὖσι πάντων τ̃ ὁσιωτάτων τ̃ θεοῦ ἱερέων· καὶ ἐπιθυμοῦμεν ὁσάκις ἐν τούτοις τοῖς μέρεσιν αἱρετικοὶ ἀναφύωσιν, τ̃ γνώμῃ ἐκείνῃ τ̃ πρεσβυτέρᾳ ῥώμῃ κρίνειν ἐκείνους τὰ σεβασμίου θρόνου κατηρτίσθησαν. Ἔξεστιν οὖν ἡμῖν εἰπεῖν ἐν συμπεράσματι οὕτως· πάντες οἱ θέλοντες αὐτὸν καὶ ἔχοντες κεφαλὴν, τ̃ θεοῦ εἰσὶν ὅσοι καὶ ἀληθῶς ἱερεῖς καὶ πιστοὶ δοῦλοι· οἱ δὲ μὴ θέλοντες, μηδὲ ἔχοντες ἐκεῖνον κεφαλὴν, οὐκ εἰσὶ τ̃ θεοῦ ἱερεῖς. οὕτω γὰρ ἡ ἱερὰ ἐκείνη συνόδος τ̃ ἰουστινιανοῦ ἀπεφήνατο· ἐν τ̃ εἰπεῖν, ὡς κεφαλὴ οὖσι πάντων τ̃ ὁσιωτάτων τ̃ θεοῦ ἱερέων. ὅτι δὲ καὶ ἡ κρίσις πᾶσα τ̃ τ̃ θεοῦ ἐκκλησίας, ἐν αὐτ̃ ὄζιν, ἄκουσον· καὶ ὁσάκις ἐν τούτοις τοῖς μέρεσι τοῖς εὐαγγελικοῖς δηλαδὴ, αἱρετικοὶ ἀναφύωσαν, τ̃ κρίσει ἐκείνῃ ἐν γνώμῃ κατηρτίσθησαν. ὥστε οἱ μὴ τούτῳ ὑπόμενοι, χισματικοί εἰσι, καὶ εἰς αἵρεσιν ὀλισθαίνουσι. ἐν δὲ τοῦτο ὅσα ποιοῦσιν, ἀδόκιμα πάντα ἐν ἀωφελῆ τυγχάνουσι. καὶ τούτου μέρους, ἡ ἐν καρχηδόνι συνοδος, ἐκ τ̃ ὑπογολ̃ ἣν πρὸς ἰακουάριον ἡ ἐν καρχηδόνι σύνοδος ἐν ὁ μέγας κυπριανὸς ὕπεμφεν· ἧς ἡ ἀρχή· Ἐν κοινοβουλίῳ ὄντες ἀγαπητοὶ ἀδελφοὶ, φησὶν, Ἐνὸς ὄντος τ̃ βαπτίσματος, ἐν ἑνὸς τ̃ ἁγίου πνεύματος, καὶ μιᾶς ἐκκλησίας ὑπὸ χειρὸν τ̃ κυρίου ἡμῶν, ὑπάνω πέτρου τ̃ ἀποστόλου ἀρχὴν ἔσαν λόγῳ τ̃ ἐνότητος τεθεμελιωμένης· καὶ ἐν ἐκ τούτου τὰ ὑπ' αὐτ̃, δηλονότι τ̃ χισματικ̃ ἐν αἱρετικ̃, γινόμενα, ψευδῆ καὶ μάταια ἐν κενὰ ὑπάρχειν, πάντα ὄζιν ἀδόκιμα. Λ'κούεις πῶς ἀδόκιμα ἐν κενὰ καλεῖ τὰ γινόμενα ἔξω τ̃ ὑποζυγ̃ ἐκείνου; οὕτω καὶ διωκισμένης τ̃ πίστεως φανταχθεῖσι, ἐκεῖθεν ἡ βοήθεια τούτῃ προσμεθύεται. Ὁ ἅγιος Ἀναστάσιος, ἐν

ἁγίου

νίας τὸ φραγγέλιον. πλὴν ἐπιδείξαι τὴν ἐντεῦθεν τιμωρίαν, καὶ τὴν μέλλουσαν ἀτελεύτητον κόλασιν, οὐ μὴν πολλὰς ταύτας ἡμέρας ἀπεκδέχομαι αὐτή. εἰ γὰρ ὁ μακάριος ἰωάννης τὸν βίον κατέλιπε, τὴν πίστιν τηρήσας, καὶ σπείρας τοῖς σπουδαίοις, ἀλλ' εἰς ἀλήκτους αἰῶνας τὴν ἀδιάπαυστον ζωὴν ἀθανάτου σκηνοῦσι. ἡ δὲ νέα καλλιδὰ δόξα, ἡ μικρὸν τοῦ ξηροῦ τῆς πλάνης ξυρήσασα, ἐπήγαγε ἑαυτῇ κατάραν, ἐκ πολλῶν σωμάτων· δισμύσασα φορτίον ἀμαρτημάτων βαρὺ καὶ δυσβάστακτον, ὀφειλῆσα τοῦτο τοῖς ὀφείλουσιν αὐτῆς ἀμαρτήμασι. διὸ ἰκὼ ἁμαρτωλὸς ἐκλάχιστος, ὡς πιστευθεὶς τὸν θρόνον τοῦ μεγάλου ἀποστόλου πέτρου, ἀφορίζω σὲ καὶ κείνην τῆς μιαλήλιας τοῦ ἀχράντου μυστηρίου χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν· οὐ μόνον ἀλλὰ καὶ παιδίον βλέποντα ἢ κληρικὸν, ὄντα τῷ τάγματος τῆς ἁγίας τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας, τολμῶντας βλαβρῆσαι καὶ μεταδοῦναι ὑμῖν, ἀφ' ἧς ὥρας ἀναγνῶτε μου τὰ παρόντα δισμὸν, θέλω εἶσθαι καθαίρισιν εἰ δὲ διάσπαθι πινὰ ὡς ἐξουσιασταὶ καὶ παρίξηθητον τοῖς δοθέντας ὑμῖν κανόνας, ὧδε τοῦ στηρίξαι τοῦ ἁγίων ἀποστόλων, ἵστασθε βλασφήμοι ὡς θεὸν τὸν μὴ οὐ μικρὸν ὑμῖν τὸ ἁμάρτημα γένηται ἐν τῇ φοβερᾷ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, ὅτι οὐ δωνήσεται ἀξίωμα βιωτικὸν πινὰ ὠφελῆσαι· ἐκείνων δὲ τὰ ἐντὸς ἁρπαγήσονται, θρῆνος ὑπόδειγμα παίτων. Ἀρσάκιον δὲ ὃν εἰσηγάγετο εἰς τὸν θρόνον τῆς βλασκοπῆς αὐτὸ ἡ μεγάλου ἰωάννου, ἐκ μὴν θάνατον καθαιρεῖμεν, σὺν πᾶσι τοῖς συγκοινωνήσασιν αὐτῇ τῇ θρεσθίσῃ βλασκόποις. οὗ τινος, μὴ δὲ τὸ ὄνομα ἐγγεγράφθω τοῖς ἱερεῖς διπτύχοις· ἀνάξιος γάρ ὄζιν, ὡς μοιχεύσας τὴν βλασκοπὴν, πᾶσα γὰρ φυτεία μὴ φυτευθεῖσα ὧδε ἡ πατρὸς ἡμῶν ἐν οὐρανοῖς, ἐκριζωθήσεται. θρεσπαθήμεθα τὴν καθαρίσῃ θεοφίλου, ἀφορισμὸν ἀναθεματισμὸν ἐκ τελείαν ἀλλοξίωσιν χειροτονισμοῦ.

Βλέπεις κἀνταῦθα τὴν αὐθεντίαν ἣν ἔχει ὁ θεῖος θρόνος ἐκεῖνος; ὅτι τὸν μὲν ἀρσάκιον οὐ μόνον ζῶντα καθήρησεν, ἀλλὰ καὶ μὴ θανάτου. ἀρσάκιον δέ φησιν ὃν κατὰ τοῦ μεγάλου ἰωάννου εἰσηγάγετο εἰς τὸν θρόνον, ἐκ μὴ θάνατον καθαιρεῖμεν αὐτόν. τοῦτο δὲ ταυτόν ὄζιν εἰπεῖν, ὅτι οὐ βουλόμεθα γεγράφθαι αὐτὸν ἐν τῇ βίβλῳ τῆς ἀρχιερίων ἐν τῇ μελλούσῃ κρίσει. ἐκεῖ γὰρ ἰωάννου τὸν χρυσοῦ ἀρχιερία τῆς κωνσταντινουπόλεως, ἐκ εἴ ἴσασι ῥᾳδίως ἀποφαινόμεθα· ἀρσάκιον δὲ ἀδαμῶς. τῇ δὲ θεοφίλου καθαιρίσῃ τοῦ ἀλιξανδρείας, τῇ ὧδε τῆς ἐν θεσσαλονίκῃ συνόδου γνωμούσῃ, ὀφεῖλε τὸ βλασφημηθῆναι αὐτὸν τῆς κατακρίσεως ἐκ ἐξορείας τοῦ χρυσοστόμου, χάριν τῆς δύσδοξίας, οὐκ ἠρκέσθη ὁ θεῖος θρόνος ἅπαξ ἀκρίς ἀρχιερεύς, καίπερ συνοδικῇ οὔσῃ, καὶ ὀφειλούσῃ αὐτῇ, ἀλλὰ θρεσπέθησεν αὐτῇ. καὶ ἀφορισμὸν· καὶ ἀναθεματισμὸν· φεῦ τῶν κακῶν, ἐκ τελείαν ἀλλοξίωσιν χειροτονισμοῦ. ὦ τοῦ θαύματος· τὸν ἅπαξ βαπτισθέντα βλὲ τοῦ ὀνόματος τῆς ἁγίας τριάδος, καὶ γεγραφέντα ἐν τῇ βίβλῳ τῶν χειροτονῶν, θέλει ἀπαλείφει αὐτὸν τῆς βίβλου, καὶ ἐκδύει αὐτὸν τοῦ χειροτονισμοῦ. τοῦτο δίκαιον ἀριδήλως τὴν ἐξουσίαν ἣν ἔχει ὁ θεῖος θρόνος ἐκεῖνος. εἰ οὖν καθ' ὑμᾶς τοῦ πέτρου μόνου δέδοται, ἐκ οὐ τοῖς ὀφειλέταις, πῶς ἀρσάκιος καὶ θεόφιλος, καὶ ἀρχαῖος καὶ δύδοξία, ἐκ οἱ λοιποὶ οἱ τότε καθαιρεθέντες καὶ καταδικασθέντες ὧδε τοῦ ῥώμης ἀρχιερίως, οὐκ εἶπον, οὐ θρεσχρώμεθα τῆς ὧδε σὺν βλασφημίοις, ὅτι τοῦ πέτρου μόνου ἐκ οὐχὶ σοὶ δέδοται τοῦτο. ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὐκ εἶχον, οὐ δὲ τόλμων εἰπεῖν, συγχώρησιν δὲ μᾶλλον ἢ τοιαῦτα τοῖς ἐπαισθήτοις, παρ' αὐτοῦ. ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἀρκεῖ κατ' ἐμὲν γνώμην, τὸ καὶ τοῖς ὀφειλέταις πέτρου καὶ τοῦ λοιπῶν ἀποστόλων, ἴσχυν τοῦ αὐτοῦ ἐξουσίαν, καὶ οὐκ ἔλαττον τούτων τοῖς ὀφειλέταις ἴσχυν.

Ἐλαυσόμεθα δὲ ἐκ εἰς ἄλλας ἀποδείξεις, ἐκ μαρτυρίας ἀναντρέπτους, ὅτι ἐκεῖνος ἐκ ἄλλος

» τῷ ζαχήλῳ ἐδίξατο, λέγοντος, γέγραπται ὅτι ἀσυίδα καὶ βασιλίσσαν δηλώσῃ,
» & καταπατήσῃς λέοντα καὶ δράκοντα. αὐτὸς δ' ἀπεκρίθη, οὐ σοὶ τῷ ὑποτεταγμένῳ
δίδωμι, ἀλλὰ τῷ πέτρῳ· ὁ δὲ πάπας, ἐμοὶ καὶ τῷ πέτρῳ. πῶς οὖν οὐκ αἰχύνεσθε λέγοντες ταῦτα; πῶς αἱρετικοὶ ἀποκορακίδησαν ἀφ' ἑαυτοῦ ἄκρου ἀρχιρέως καὶ τῆς ἱερᾶς συνόδου, εἰ μέχρι τῆς ὑποτόλων ἡ ἐκκλησία ἐδύνατο, μὴ δὲ ταῦτα οὕ. πῶς δὲ οὐκ εἶπον τοῦτο οἱ κῆ καιρὸς ἐχθροὶ καὶ πολέμιοι τῆς Θεοῦ ἐκκλησίας, οἱ αἱρετικοὶ δηλονότι. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ ἐλαυνόμενοι καὶ διωκόμενοι ἀφ' ἑαυτῆς οἰκουμενικῆς ἐκκλησίας, ἔλεγον εἰπεῖν τοῦτο οὐκ εἶχον. ὑμεῖς δὲ νῦν λέγοντες τοῦτο, φαίνεσθε ὑφαπολογούμενοι ἐκείνων. διὸ οὖν ἄρειον μακεδόνιον, καὶ δύνομον, νεστόριον, διόσκορον, σεβῆρον, καὶ τοῦ λοιποῦ ἐκείνου τῆς αἱρετικῆς δυσσεβοῦς χορείας, πιάσητε, & χαίρετε ὁμολογήσαντες & ἀποδύσαντες ὑμῖν, ὅτι ἅπερ ἐκεῖνοι οὐδ' εἰς νοῦν ἐποιήσαντο εἰπεῖν, ὑμεῖς ἐκείνων ὑφαπτιζόμενοι λέγετε. ἀλλ' ὅτι πολλὰ καὶ ἄπειρα ἀπὸ τούτου ἀναφαίνεται ἄτοπα, καὶ τυφλοῖς δῆλον. ἀλλὰ τοῦτο, ἄλλοις μὲν ἀφείσθω τούτων. ἀφ' ἑαυτοῦ δὲ ἄλλας μαρτυρίας καὶ ῥητὰ τῶν ἁγίων τῆς ἐκκλησίας διδασκάλων, φανερὸν δείκνυσι τὸ προκείμενον ὑμῖν τοῦτο ζήτημα, ὅτι ὁ τῆς ῥώμης ἀρχιρεύς, πασης ὀρθῆς τῆς ἐκκλησίας κεφαλὴ καὶ διδάσκαλος· καὶ αὐτῷ μόνῳ δέδοται κεῖσθαι τὰ & ὀρθοτάζειν τὴν πίστιν· καὶ κανονίζειν πᾶσαν τὴν οἰκουμένην· καὶ ἀπολαύειν τῆς θείας αἱρετικοὺς, & ἀποκαθιστᾶν ὀρθοδόξους. καὶ φερόντων ὑμῖν εἰς μαρτύριον, τῆς ἱερᾶς χρυσορόμου τὴν κρίσιν ἐπάξομεν· ἵνα καταπεσὼν ἀδίκως ἀφ' ἑαυτοῦ ἐν κωνσταντινουπόλει καὶ ὀρθοδοξήσῃ, πῶς ὁ Ἰννοκέντιος ὁ πάπας, μαθὼν τοῦτο, βασιλέα τὸ & βασίλισσαν, καὶ πάντας τοὺς τότε ἱερεῖς & ποιμένας, ἀφορισμῷ καθυπέβαλεν, εἰ μὴ τὸν χρυσόστομον εἰς τὸν ἑαυτοῦ ἐπαναγάγοιεν θρόνον. κρίναντες γὰρ τὸν χρυσόστομον, πεισθέντα τῆς ὀρθοδοξίας, καὶ καταδικάσαντες εἰς κουκουσὸν, πόλιν τῆς ἀρμενίας, ὀρθοδοξίᾳ πικρᾷ καθυπέβαλον. αὐτὸς δὲ γράφει πρὸς Ἰννοκέντιον τὸν ἀνωτάτω ῥώμης ἀρχιρέα, οὐ γὰρ εἶχον πῶς προσβάλωσι τοῖς αἰτίοις ἀρχιρεῖς ἀδικούμενοι, εἰ μὴ πρὸς τὸν ῥώμης ἀρχιρέα· μεμνημένοι & κυρίου εἰπόντος πρὸς πέτρον· & σύ ποτε ἐπιστραφεὶς, στήριξον τοὺς ἀδελφούς σου. ὅθεν Ἰννοκέντιος ὁ θεῖος, δικάζομος τὰ & ἱερᾶ ἰωάννου γράμματα γράφει πρὸς τοὺς ἐν κωνσταντινουπόλει, ὅπως τὸν ἰωάννην εἰς τὸν ἑαυτοῦ ἐπαναγάγοιεν θρόνον. ὃ μὴ ποιησάντων, & τὸν ἰωάννην πρὸς θεὸν ἐκδημήσαντος, ἐπιστέλλει γράφων πρὸς ἀρκάδιον & ἀρδοξίαν τοὺς βασιλεῖς, ὀπισθόλευκα ἔχουσαν ὕπατος.

» Ἐπιστολὴ Ἰννοκεντίου πάπα.

» Φωνὴ αἵματος τοῦ ἀδελφοῦ μου ἰωάννου, βοᾷ πρὸς τὸν θεὸν κατὰ σοῦ βασιλεῦ,
» ὡς ποτὲ ἄβελ τοῦ δικαίου κατὰ τοῦ ἀδελφοκτόνου κάϊν· καὶ φανερὰ τρόπῳ
» ἐκδικηθήσεται. οὐ μόνον δὲ τοῦτο πέπρακας, ἀλλὰ καὶ ἐν καιρῷ εἰρήνης διωγμὸν μέγαν κατὰ τῆς τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας, & τῶν ἱερέων αὐτῆς σωτηρίου. ἐξέωσας τὸν μέγαν τῆς οἰκουμένης διδάσκαλον, ἐκ τοῦ θρόνου αὐτῆς ἀκρίτως· σωτηρίδωξας αὐτὸν & τὸν χρυσόν, οὗτοι γὰρ τὸν κλῆρον ἔλαχε μετὰ τῶν ἁγίων ἀποστόλων ἐν τῇ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ βασιλείᾳ. κἂν ἡ ἀφόρητος ἡ συμφορὰ, ἀλλὰ θλίβομαι φροντίζων περὶ τοῦ μὲν τῆς σωτηρίας τῆς ὑμετέρων ψυχῶν· ὑπὲρ καὶ περὶ τῆς στερρότητος καὶ λιμωξαίτου τῆς ἐκείνου παῤῥησίας διδαχῆς & νουθεσίας. οὐ γὰρ μόνον ἡ κωνσταντινουπολιτῶν ἐκκλησία ἐζημιώθη τῆς ἐκείνου μελιῤῥύτου γλώττης, ἀλλὰ καὶ πᾶσα ἡ ὑφήλιος ἐχήρευσεν, ἀπολέσασα τοιοῦτον ἄνδρα· πεισθεῖσα μιᾷ γυναικὸς ἀφ' ἑαυτοῦ τοῦτο γε-

νέσθαι

τοιοῦτοι, τῷ δισμῷ τῷ ἀμύρπαν, οὔτε λύονται, οὔτε τιλὼ θύραι δεωνθεῖεν τῆς οὐ- "
ρανίου βασιλείας εἰσελθεῖν. Ταῦτα μὲν οἱ ἀντικοὶ παπίρες τὸ δὲ διδάσκαλοι αὐ- "
τοσόλως οὕτω τὶ ὡς ὁρᾶς, δὲ σαφῶς καθαγγέλλουσι· μετ' αὐτοὺς δὲ, τοὺς αἱρετικοὺς διδασκάλους εἰς μέρτυρίαν παρίξομεν· καὶ ἐκείνους ὁμοφωνοῦντας τούτοις, λαμπρῶς ὧδε δείξομεν. Ὁ δὲ θεὸς τοῦ δαμασκοῦ μέγας φωσὴρ παρίπω· ὃς δὲ ἐν τῷ λόγῳ τῷ παρ' αὐτῷ ποιηθέντι εἰς τιλὼ μεταμόρφωσιν τοῦ κυρίου, οὗ ἡ ἀρ- "
χὴ, Δεῦτε πανηγυρίσωμεν ὦ θεόφιλοι σύστημα, μὴ πολλὰ ἄλλα, οὕτω καὶ ὧδε ὁ θεοκειμένου φησίν· Ὡς μὲν ἄνθρωπος τιλὼ πνεῦσιν θεβάλλεται· ὡς δὲ θεὸς, λα- "
θραίως σοφίζει τὸν θεῶτον ἀκολουθήσαντα, ἐν τῇ οἰκείᾳ θεογνωσίᾳ θεμελίοις, "
τῆς ἐκκλησίας θεμέθρον ὑπάξιον· Τοῦτο ὡς θεὸς ὑμνεῖ, καὶ δι' αὐτοῦ φθέγγε- "
ται· τίς δὲ ἡ πνεῦσις, ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; ὁ δὲ πέτρος, ὑπὲρ τοῦ ζήλου καὶ ὁ- "
μόθυμος, καὶ τοῦ ἁγίου θεοφορεσύμβιος πνεύματος, ἔφησε· σὺ εἶ ὁ χριστὸς, ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ "
τοῦ ζῶντος. ὦ μακαρίου στόματος· ὦ πανολβίων χειλέων. καὶ μετ' ὀλίγα, αὕτη ἡ "
πίστις ἀκλινὴς καὶ ἀκλόνητος, ἐφ' ᾗ ὡς πέτρᾳ ἡ ἐκκλησία ἐστήρικται. ἧς ἐπαξίως ἐ- "
πώνυμος γέγονας· ταύτης πύλαι ᾅδου, αἱρετικῶν στόματα, δαιμόνων ὄργανα, κα- "
ταθραυσθήσεται μὲν, ἀλλ' οὐ κατακύσουσι· καθαιρεθήσονται, ἀλλ' οὐκ ἐκπορθήσουσι. "
δεῖλη νηπίων αἱ πλημαὶ αὐτῷ γεγόνασι τὶ δὲ ἔσονται· ἀθυμήσουσιν αὐτῷ αἱ γλῶσ- "
σαι, καὶ ὑπ' αὐτοὺς ἔσονται. κρ δ' ἑαυτοῦ γὸ τυγχ κακὰ, ὁ τῇ ἀληθείᾳ αὐτικαθιζά- "
μενος. ταύτιμι αὐτὸς μὲν, οἰκείῳ ἐκτήσατο αἵματι· σοὶ δὲ ὡς πιστοτάτῳ ἐγχεί- "
ζει θεράποντι. ταύτην ἀκλόνητον κὴ ἀκύμαντον σαῖς λίξαῖς δεφύλαξον. ὅτι μὲν "
γὸ οὐ θεδίξαπίσται πώποτε, οὐ σφθήσεται, οὐ πορθηθήσεται, ἀσφαλὴς ἡ πετρί- "
θησις· ὁ χριστὸς ἔφη· δι' οὗ οὐρανὸς ἐστρίωται· γὴ ἥδρασται καὶ μένει ἀκεράδαντος. "
τῷ λόγῳ γὸ οἱ οὐρανοὶ ἐστρεώθησαν. κὴ μὴ πάνυ θεραχέα, χριστὸν καθιστάνουσι, "
τὸν σὲ κλιδοῦχον τῆς βασιλείας κηρύξαντα· τὸν, τὸ δισμιῶν δύνασ δὲ λύειν σοι "
δωρησάμενον. δὲ μετά τινα δὲ ἄλλα, πάλιν φησίν. ἀλλὰ τί πέτρον κὴ ἱκανὸν κὴ "
ἰσχύριμι παρείληφε; πέτρον, τιλὼ μέρτυρίαν ἰῶ ἀληθῶς μεμερτύρηκεν ἐκ παῖδος "
μέρτυρομένην δικινύναι ἐκ λόμβους, πεσούμβους τε τιλὼ οἰκείαν ἐπίφασιν, ὡς ὁ πα- "
τὴρ ὁ οὐράνιος ταύτιμι αὐτῷ ἀπεκάλυψε· καὶ ὡς θεμέθρον καὶ πάσης τῆς ἐκκλη- "
σίας δεξόμενον τὰ πηδάλια. Ὁρᾷς ὡς θεμέθρῳ τῷ πέτρῳ, καὶ πάσης τῆς ἐκ- "
κλησίας ἔχοντι τιλὼ ἀρχιλω, θεγχείσαδε τὰ πηδάλια; οὕτως ἀασίδι καφῇ καὶ
ζυσῃ τὰ ὦτα παρόμοιοι εἰσὶν, οἱ μὴ ἀκούειν καὶ βλέπειν ἐθέλοντες. ναί φασιν·
ἀλλὰ τῷ πέτρῳ μόνῳ ἐδόθη τοῦτο, οὐ μιλὼ δι' κὴ τοῖς δεμδόχοις αὐτοῦ. τοῦτο δ' ὡς
μωρῶν αὐθρώπων ἀπόφθεγμα, δὲ μηδαμῶς αὐθησιν ἰχνότων ὑπάρχον· ἴδοι μὲν
ἡμᾶς ἰᾶσαι ἀναπολόγητον, ὅτι κὴ δίκαιον λόγον, οὐ χρὴ ζητεῖν τοιαύτας ἀπολογίας
τινός. δεῖ δὲ τοὺς βουλομένους ζηνταίως ἐκείνοις ἀμύνασθαι, ζήτεῖν ἡμᾶς αὐτὸ, ὡς
ἀπαιδευσίας αἰσχίστων. εἰ τοῦτο γοῦν δώσωμεν, δὲ τὴν καθόλου πίστιν ἀναιρήσομεν·
κὴ πλάνιμι κηρύξαντες χριστόν· καὶ μυρία ἀτοπήματα ἐντεῦθεν φανήσονται· εἰ γὰ
πίστις ἦ χριστοῦ, μέχρι ἦ πέτρου ὑπῆρχε, καὶ τῷ λοιπῶν ἀποστόλων· μὴ δὲ ταῦτα,
οὐδαμῶς. εἰ τῷ πέτρῳ μόνῳ καὶ τοῖς ἀποστόλοις ἐδόθη, οὐ μιλὼ κὴ τοῖς δεμδόχοις αὐ-
τοῦ. ὦ μωρίας φανερωτάτης· ὦ δικαιοσύνης διεστραμμένης. πῶς αἱ συνόδοι ἐκρίνοντο,
συναιρεῖσαι τιλὼ ἐκκλησίαν; πῶς κανόνες συνοδικοὶ γεγόνασιν, εἰ ἐξουσίαν οὐκ
εἶχον; πῶς κωνσταντῖνος ὁ μέγας, τῷ συλλείτρῳ τιλὼ ἰσαποστόλῳ δέδωκεν ὡς τῷ πέ-
τρῳ, καὶ οὐκ ἔλαττον; ὡς θεγγίγραπται ἐν τῷ τούτου διαταίσματι. πῶς δὲ κὴ ὁ βα-
σιλεὺς τῆς ἀλαμανίας, ἀλιξάνδρῳ τῷ πάπᾳ κλίνας τὸν αὐχένα, τὸν ποιμένα αὐτοῦ
τῷ

» ὡς ἐκ τ αὐτ πηγῆς ℭ χαρίτος ϯ ἱερὸς πνεύματος αἵμησον· καὶ μαθητὴς ὢν ϯ διδα-
» σκάλου πίστεως, οὐκ ἄλλο τι παρὰ τοῦτο διδάξαι, ἢ ὃ αὐτὸς ϯ παύλος ἔλαβε. βεβαιοῦ-
ται ἔτι τοῦτο τῷ φερομένῳ κανονικῷ συνήθως τιθέμενον·
» ἐν ᾧ σαφῶς πολλοῖς ἄλλοις καὶ τοῦτο δηλοῖ· ψηφιζόμενοι ἀποφαινόμεθα, ἵνα ἡ ἱερο-
» λία ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία τελῶ ἀρχηλῶ ἔχῃ· ὡς δὴ τῶν τέσσαρσι θρόνοις, ἀλλεξαν-
» δρείας φημί, καὶ ἀντιοχείας, ἱεροσολύμων ℭ κωνσταντινουπόλεως· οὕτω καὶ δεῖ πά-
» σαις τὴν καθόλου κόσμου ἐκκλησίαις. ἀφ' οὗ δίδοται νοεῖσθαι, τελῶ ῥωμαϊκῷ πασῶν
περιεῖναι, ὡς τελῶ ἀρχηλῶ κατὰ χρόνους· ἢ οὐ μόνον ἡ ἀντιοχείας ἐκκλησία, ἀλλ'
ἔτι καὶ ἡ κωνσταντινουπόλεως, καὶ αἱ λοιπαὶ ὑφιστάμεναι. χρηγόριος δὲ ὁ θεόλογος,
» οὕτω φησίν· ἡ τῆς κωνσταντινουπόλεως ἐκκλησία, τῷ θείῳ τῷ ἀποστολικῷ ὑπο-
» κειμένη ὄρῳ, ἔτι ἐκ τῆς συνόδου κωνσταντινουπόλεως, τὴν κωνσταντινουπόλεως φησὶν
» ὑπερορᾶν, ἴσην προσήκει περὶ πάντων τιμᾶν, καὶ τὴν ῥωμαϊκὴν ὑπερορᾶν. ἔτι
» Ἀνδρέας φάσκει· σοῦ τοῦ θείου ὄντος οὐρανίου χαρίσματος, ἡ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία·
» κοσμηθεῖσα ὑφ' ϯ κυρίου, ℭ οὐ παρ' ἄλλου τινός, σώζεται. ℭ ὥσπερ τροφεῖ ἡ θύρα
» ἄγεται, οὕτω τῆς ἁγίας ταυτησὶ καὶ ἀποστολικῆς ὀρθοδοξίας τὸ ἀξίωμα, πᾶσαι αἱ
» λοιπαί, ϯ κυρίᾳ συναγωγοῦσιν, ἀκολουθοῦσαι. ἔτι Κάλλιστος λέγει· ἐκ ἧς ἔσται ἐκ τῆς
» κεφαλῆς τὰ μέλη χωρίζεσθαι· ἀλλὰ καὶ τελῶ τῆς γραφῆς μαρτυρίαν, πάντα τὰ μέ-
» λη τῇ κεφαλῇ ἕπεσθαι ὀφείλει. οὐδεὶς δὲ ἀμφιβάλλει τελῶ ἀποστολικῷ ἐκκλησίαν
» πασῶν εἶναι μητέρα· ἧς τὸ κανόνων οὐδαμῶς προσήκει χωρίζεσθαι. ἔτι χρηγόριος,
» ἀναφανδὸν λέγει· οὐδενὶ ἐξέστω, ἢ θέλῃ, ἢ δύναται παρεῖναι ϯ ἀποστολικοῦ θρόνου
» τὰς ἐκκλησίας, οὔτε τῆς ἡμετέρας ὑφαιρέσεως τελῶ ὑπηρετῶν. ἴστω δέοντα τῆς αὐτοῦ ἐκ
πώσεως λύπης μεστὸς, ὃς αὖ τὰς ἀποστολικὰς ἐκθλίψει αὐτοπιῶν ἐκκλησίας, καὶ ὅτε
τόπον αὐθις ἐν τοῖς ἱερεῦσιν ἴσχοντα· ἀλλ' ἀλλότριος ἡφείσθω τοῦ ἱεροῦ μυστηρίου.
ἔτι Κυπριανὸς ὁ ἀγιώτατος φάσκει· ὃς αὖ τελῶ καθέδραν ϯ πέτρου, ἐφ' ᾗ ἡ ἐκκλη-
σία ἐστήρικται, καταλίπῃ, ἐν ἐκκλησίᾳ ἑαυτὸν εἶναι μὴ θαρρείτω. ἔτι Νικόλαος ἄκρος
ἀρχιερεύς, οὕτω λέγει· τελῶ ῥωμαϊκῷ ἐκκλησίαν μόνος ὁ χριστὸς ἐθεμελίωσε· καὶ
δεῖ τῇ πέτρᾳ τῆς πίστεως, μικρὸν ὅσον ἡμισυμβόλῳ ἐστήριξεν· ὃς ἐν τῷ ἱερῷ πέ-
τρῳ καὶ κλειδοῦχῳ αἰωνίου ζωῆς, δύναμίν ἅμα καὶ οὐρανίου βασιλείας τοῖς νόμοις
παρέδωκεν. οὐ τοίνυν πάντα τὰ γήϊνα ῥιζώματα, ἀλλ' ἐκεῖνο τὸ ῥῆμα ᾧ σωί-
σησαν οἱ οὐρανοὶ καὶ ἡ γῆ, καὶ δι' οὗ πάντα τὰ στοιχεῖα γέγονε, τελῶ ῥωμαϊκῷ ἐστή-
ριξεν ἐκκλησίαν. ἐκείνου ὄντως ϯ δικαιώματος δίκαιον ἐν ἀπολαμβάνειν, οὗ τοῦ
ἀξιώματος σωΐζεται. ὅθεν οὐδεὶς ἀμφιβάλλει, ὅπου ὃς αὖ τινος ἐκκλησίας τὸ δί-
καιον ἀφέλοι, ἀδίκως ποιεῖ· ὃς δὲ τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας τελῶ ἀξίᾳ, παρ' αὐτοῦ
ϯ πασῶν τῆς ἐκκλησιῶν τὸ κεφάλαιον ἔχοντος, δοθεῖσαν ἀφέλοι, δῆλον αὐαμφιβό-
λως εἰς αἵρεσιν ὀλισθαίνει. καὶ ὥσπερ ἐκεῖνος νοεῖται ἄδικος, οὕτω καὶ δῆλον αἱρετι-
κός. τελῶ γὰρ πίστιν κατὰδυνασύει, ὃς ἐναντίον ἐκείνῃ ποιεῖ, ἢ δεῖ μήτηρ τῆς πίστεως.
ἔτι ℭ Πελάγιος λέγει· τὸ χίσμα αἴτιον εἶναι· ℭ διὰ τῆς ἀλλοδίκων δεινὰ μεῶν τοιού-
τοτρόπως θλίβειν ὀφείλῃ τοὺς αἱθερόπους, ℭ τῆς κανονικῆς γραφῆς τὸ ἀξίωμα,
καὶ τῆς παλαιῶν κανόνων ἢ ἀλήθεια διδάσκει. ὃς τις αὖ τοίνυν ϯ ἀποστολικοῦ διή-
ρηται θρόνου, ἐν χίσματι αὐτὸν εἶναι οὐδεὶς ἀμφιβάλλει. καὶ τῆς ῥωμαϊκῆς καὶ
οἰκουμενικῆς ἐκκλησίας ἀπουδάζειν ξάπιζαν αἰασῆσαι. ὅθεν ὡς χισματικόν ἐ-
στι μὴ ἔχειν κεφαλὴν τελῶ ῥωμαϊκῷ ἐκκλησίαν, οὕτως αἱρετικὸν καὶ τὸ ταύτης δί-
καιον ἀφαιρεῖν. φανερὸν γὰρ ὅτι οἱ ἀπὸ τῆς ἑνώσεως τῆς πίστεως, καὶ ἐκ τῆς συνοδικῆς
πέτρου ϯ ἀποστόλου, ὁποίῳ αὖ τρόπῳ ἑαυτοὺς διήρησαν, οὗτοι μήν γε καὶ οἱ

τοιοῦτοι,

πρὸς δὲ τὸ δεύτερον, ὅτι οὐ διοῦσιν οἱ τῶν ἄκρων ἀρχιερεῖς τὸν διστὸν τῷ πέτρῳ, ἀποκριτέον, εἰ καὶ σκληρά τισι δόξῃ τὰ ῥηθέντα. εἰ γὰρ περικαθεζομένῳ ὦ ἀδελφοί, τῷ θρόνου ῥώμης ἐγκαλεῖτε. ὅτι οὐ διοῖ ὡς ὁ μακάριος πέτρος, πῶς οὐκ ἐγκαλεῖτε καὶ τοῖς ἀρχιερεῦσι τοῖς ἀνατολικοῖς, μὴ διοῦσι τὸν διστὸν τῷ περὶ αὐτῷ ἀρχιρίων καὶ ἀποστόλων; τουτέστι γὰρ ἀλιξανδρείας. μὴ διοῦσι τὸν βίον τὸ μάρκου· γὰρ αὐτοχείας, ἰγνατίου τῷ θεοφόρου· γὰρ ἱεροσολύμων, ἰακώβου τῷ ἀδελφοθεου· γὰρ κωνσταντινουπόλεως, ἀνδρέου τῷ πρωτοκλήτου; ἀλλὰ μόνον γὰρ ῥώμης ἐγκαλεῖν οἴδατε. ἀλλὰ τί; διότι λατῖνος, καὶ τὸν πάπαν κύριε, καὶ τὸν πατριάρχην καὶ ἀρχιεπίσκοπον, ἰδίαν ἔλαβον καὶ ἐχθύας. ταῦτα μὲν οὖν ἐγκαλεῖν οἴδατε· τὸν δὲ φιλαργυρίαν καὶ μίθον καὶ ἰδιωτίαν οὐκ οἴδατε ἐγκαλεῖν. εἰ δὲ καὶ ἀμάρτωλοί, καθ' ὑμᾶς, εἰσὶν οἱ τῆς ῥώμης ἀρχιερεῖς. τί πρὸς ὑμᾶς; οὐχ ἡμέτερον δέον ἐξετάζειν καὶ κατακρίνειν τοὺς ἄρχοντας ἡμῶν τῷ προφήτου δεσπότου βοῶντος, ἄρχοντα τοῦ λαοῦ σου, οὐκ ἐρεῖς κακῶς· ἀλλ' οὐδὲ ἑταίροις καὶ τῷ ποιμένων, πρόβατα ὄντες. ἀκούομεν γὰρ τοῦ σωτῆρος λέγοντος· ὅτι τῆς καθέδρας μωσέως, καθίσαν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι· πάντα οὖν ὅσα ἂν εἴπωσιν ὑμῖν τηρεῖν, τηρεῖτε καὶ ποιεῖτε· καὶ δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν, μὴ ποιεῖτε. δύνασθε γὰρ κἀκεῖνοι εἰπεῖν πρὸς τὸν κύριον, ὅτι οὐκ ὀφείλομεν ἀκούειν τῶν ἀρχιρίων, εἰ καὶ ὅτι τῆς μωσέως καθέδρας κάθηνται, ὑπὲρ ἁμάρτωλοί τυγχάνουσι· ἀλλ' οὐκ εἶπον· ἴσμεν γὰρ τοῦτο, τὸ, ὅτι τῆς μωσέως καθέδρας ἐκάθισαν. δηλονοῦν ὡς τὴν ἐξουσίαν ἔχουσι τῆ μωσέως, εἰ καὶ ἁμάρτωλοί εἰσι, τὸν βιστὸν τῆ μωσέως οὐ βιοῦσιν. οὐ γὰρ φησὶν ὡς ὁ μωϋσῆς, οὐδὲ ἅγιοι ἦσαν. οὔτω καὶ οὗτοι, τὸν θρόνον φυλάττουσι τῆ μακαρίᾳ πέτρου, καὶ τὴν ἐξουσίαν ἐκείνου ἔχουσι, καὶ ὡς ἀρχαὶ καὶ ἐξουσιασταὶ καλοῦνται· καὶ ἡμεῖς ὑπακούομεν. εἰ δὲ οὐ βιοῦσι τὸν βίον πέτρου, ἐν καιρῷ λογισθήσονται λόγον τῷ λόγῳ δώσουσι, καὶ ἡμεῖς ὑπὲρ ἐκείνων δώσομεν. ὃ γὰρ ἡμεῖς ἐκείνοις ὀφείλομεν, ποιοῦμεν. καὶ τὸν ὑποζύγιον ὡς ἴσον, δίδομεν. τὸ μακαρίου χρηματίσου ἀκούοντες λέγοντος· Τὰ προβατα, μὴ ποιμαίνειν θέλειν τοὺς ποιμένας, μηδὲ ὑπὲρ τοὺς ἑαυτῶν ὅρους ἐπαίρεσθαι· ἀρκεῖ ὑμῖν, εἰ καλῶς ποιμαίνεσθε. Ἵνα δὲ τελείως ὑπομνήσῃ, ἀρξώμεθα θέλειν ὑμῖν καὶ ἀπὸ μαρτυρίων τῆ ἁγίου τῆς ἐκκλησίας διδασκάλων, ὅτι ἡ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία τῆ ἄλλων προέστατο, καὶ μου ἀρχὴν κατέχει ὡς τῆ ἄλλων προτέρα & πλουτέρα πασῶν. ὁ ἅγιος ἀνάκλητος φησίν· Ἡ ἱερατικὴ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία κὴ ἀποστολικὴ, οὐ θεσμὸν τῆ ἀποστόλων, ἀλλὰ παρ' αὐτοῦ τῆ κυρίου καὶ σωτῆρος τῆ ἡμετέρου τὴν ἀρχὴν ἔλαβεν· ὃς τῆ μακαρίῳ πέτρῳ τῆ ἀποστόλῳ εἶφη, σὺ εἶ πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν. ἰδοὺ οἱ μεγάλοι ἀπόστολοι πέτρος καὶ παῦλος τῆς αὐτῆ μαρτυρίῳ καθιέρωσαν. Μάρκελλος ὁ ἅγιος, οὕτω λέγει· Παρακαλοῦμεν ὑμᾶς, ἵνα μὴ ἄλλο διδάξητε μηδὲ νοήσητε, ἢ ἐκεῖνο, ὃ θεσμὸν τῆ μακαρίου πέτρου & ἀποστόλου, & τῆ λοιπῶν ἀποστόλων καὶ πατέρων ἐλάβετε· ἐκεῖνος γὰρ ὄζει ἡ κεφαλὴ πάσης τῆς ἐκκλησίας· ᾧ φησὶ κύριος, σὺ εἶ πέτρος, & τὰ ἑξῆς. ἐκείνου γὰρ ὁ θρόνος παρ' ὑμῖν ἰδοὺ, ὃς μὴ ταῦτα κυρίου κελεύοντος μετέχθη· ὃν ἡμεῖς σωτηρίᾳ καὶ χάριτι θείᾳ τοῦ σήμερον ἔχομεν. Επ Λέων ὁ μακάριος πάπας φησίν· Ἐπεὶ ὁ μακαριώτατος πέτρος ὁ ἀποστολος, θρόνῳ τοῦ κυρίου ἔλαβε τὴν ἀρχὴν· ἡ δὲ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία ἐν τοῖς ἐκείνου θεσμοῖς, ἴντομον ἔχει πιστεύειν ὅτι ὁ ἅγιος δηϊσκοπος μέρος ὁ ἐκείνου μαθητὴς, ἐς τὴν τῆς ἀλιξανδρείας θρόνος διφκησεν ἐκκλησίαν, ἡν ἐπέρας καιρὸς τῆ διδασκαλιῶν αὐτοῦ τὰ ψηφίσματα ἐδιβάσωσεν· ἀναμφιβόλου ὄντος

» συσῆναι, διότι ὅπου ὄζει ἡ ἱεραρχικὴ ἱεραπεία, καὶ ἡ κεφαλὴ τῆς χειροτονικῆς θρη-
» σκείας, ἀπὸ τῆ βασιλέως τῆ οὐρανῶν διδομένη, ἄδικόν ὄζει ἵνα ἐκεῖ ὁ γήϊνος βα-
» σιλεὺς ἔχῃ ἐξουσίαν. τῆτο δὲ τὸ ὕψος τῆς βασιλείας ἡμῶν, ἰδίαις χερσὶ καθαρώ-
» σαντες, εἰς τὰ τίμια λείψανα τῆ ἁγίου καὶ κορυφαίου ἀποστόλου Πέτρου ἐθήκαμεν·
» καὶ ἐκεῖ ὠμόσαμεν ταῦτα πάντα ἀδιαφθόρως διαφυλάττειν· καὶ τοὺς διαδόχους
» ἡμῶν βασιλεῖς, ἐν τῆς ὑποτιθέμενον ἡμῶν ταῦτα φυλάττειν. ἀδιαδόκως δὲ
» τῆ πατρὶ ἡμῶν τῆ ἁγίῳ καὶ καθολικῆ ἐκκλησίᾳ καὶ πάσῃ, ἐξ ἀυτῆ πάσι
» τοῖς διαδόχοις αὐτῆ ἐκκλησίοις, ἕως κυρίου καὶ σωτῆρος ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ φοιτησίου
» τος, ἀδιαδόκως ὅλα τὰ προσηγορευμένα καλῶς εἰς τὸν αἰῶνα διαφυλάττειν.

Ὁρᾷς πῶς ὁ ἐν βασιλεῦσιν αὐτοκράτωρ, ὁ μέγας Φλαμ Κωνσταντῖνος, ἰδοὺ ὁ ταῦτα ἃ ἡ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία κέκτηται, διδοὺς, καὶ οὐ δυναστείᾳ ἔλαβεν ἢ παρά τινος ἅρπασεν· καὶ ὅτι ταῦτα εἰς δόξαν καὶ τιμὴν τῆ ἐπουρανίου βασιλέως ὁ θεσπέσιος ἀφιέρωσεν· καὶ δίκαιος καὶ δίσεβὴς μὴ πάσης ὑλῆς θεϊας τῆ ἐκκλησίᾳ παρίδωκε. ταῦτα ἔλαβε σίλβεστρος ὁ ἁγιώτατος, δι' ἁγίας δυο ταύτας· μίαν μὲν, διὰ τὴν ζίσιν τῆς πίστεως καὶ προθυμίαν τῆ βασιλέως, ἵνα μὴ σκανδαλίσῃ τὴν δίλάβειαν τῆς ψυχῆς αὐτῆ, ἀποτίμησας τὰ δῶρα· δευτέραν δὲ, ἵν' εἰς τιμὴν τὴν ἐκκλησίαν ἀγάγῃ, πλουτοῦσαν καὶ διδομένην καὶ καταφερτουμένην ἀδιαδόκως τῆ διωκτῆ τυράννων, βασιλέων τῆ πρὸς αὐτὴ Κωνσταντίνου· πρὸς τούτοις δὲ, ἵνα καὶ κοσμικὴν δύναμιν ἔχῃ· ἐπεὶ πολλοὺς εἶχε τοὺς ἀντιδίκους, καὶ τότε καὶ νῦν ἔχει πνευματικοὺς τε καὶ κοσμικούς. ὁ νοῶν, νοείτω. καὶ εἰ μὴν ἰδοὺ πλουτεῖ, ἐδιώκετο αὐ αὖθις ὥσπερ ἐν τῷ καιρῷ τῆ σιλβέστρου, καὶ χεῖρον νῦν ἢ τότε διὰ τῆ εἰς φανερὸν μὲν χειροτονίαν, ἐν τῷ κρυπτῷ δὲ ἐλλειπίζοντων, καὶ σαρκικῶς τὴν ἔνσαρκον τῆ χριστοῦ παρουσίαν μὴ δεχομένων, καὶ πολλάκις θηλυστέρως σμικρύναι αὐτὴν, καὶ εἰς τὸ μηδὲν ἀποκαθιστᾶσαι. τρίτην δὲ ἀπολογίαν ταύτην εἰκότως παρίξομεν, ὅτι φερτὸν οἱ θαυμασιοὶ ἄνδρες ἀρχιερεῖς ἐκεῖνοι οἱ θεσπέσιοι, ἐν θεῷ πάντων ὁ μακάριος σίλβεστρος, ὡς ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις, ἡ πίστις ἡ ἀπολωθήσεται ἀπὸ τῆς ἀνθρώπους· καὶ οὐκ ἔξει τὴν αὐτὴν ζίσιν τὴ δίλάβειαν ἡ ἐκκλησία τότε κατ' ἀρχὰς πλουτοῦσα ἡ τῆ χριστοῦ ἐκκλησία· ἐν ἀφιερώσουσι μὲν οἱ ἔχοντες, οἱ δὲ μὴ ἔχοντες, ὡς οὐδὲν λογιδήσονται. διὰ τῆτο ἔχουσαν καὶ ἀρκοῦσαν τὴν ἐκκλησίαν ἠβουλήθησαν ἵνα, θεὸς τὸ μὴ καθαφορεῖσθαι παρά τινος. ὁ γὰρ ἰδὼν τὴν ἐκκλησίαν τῆς ῥώμης, ὡς ἐγὼ εἶδον, καὶ ἰδοὺ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς καὶ οἱ ἄρχοντες ἱερόμενοι θεῷ αὐτὴν δίλάβειαν καὶ αἰδῶ ἀποδιδοῦσι, μάρτυρήσῃ μοι τὰ λίθοτε. εἰ γὰρ ἰδοὺ πεπηρὰ, τιμὴν οὐκ αὐ ἐτιμᾶτο διὰ τῆ κενοδοξούντων, καὶ βουλομένων τὰς τιμὰς βιαίως ἔχειν. τί οὖν, ἐχὶ τῆτο οὐκ ἔστιν ἐκκλησία; καὶ ἵνα κεν τοῦτο, οὐκ ὀφείλομεν διδόναι ἀποδεκτὸν καὶ τιμὴν τὴν φρίπουσαν, ἐπεὶ πλουσία ὄζει, καὶ παῤῥησίαν μεγάλην ἔχει; ἄπαγε τῆς ἀποπίας· ἐπεὶ καὶ αὐτῆ τῆ χριστῆ ἐγκαλέσομεν, πῶς χαλεπὸν ἦν, καὶ πῶς χρίαν ἀσπάσασθαι, καὶ ἀκτημοσύνῃ κηρύξαι, εἶτα διδάξαι ἑαυτὸν βασιλέα αἰώνιον οὐ-
» ρανὸν τε καὶ γῆς ὄντα). καὶ αὖ· ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ὄζει γῆς. καὶ πάλιν, ὁ-
» τὰν ἔλθῃ ὁ υἱὸς τῆ ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ αὐτῆ. ἆρ' εἰπεῖν ταῦτα οὐκ ἀληθῆ ὄντα ἐδυνάμην ὑδαμῶς. ὥστε ὅτω καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ ἀπίδοι, ὡς τῷ νυμφίῳ αὐτῆ χριστῷ, πῶς χρὴ γδυνηθῆναι ἐκ τῆ ἀκαρπου τῆ ἰσδαίου σωναγωγῆς κατ' ὀλίγον ἢ πλουτῆσαι αὐτὴν, ὅς ὕδατος δηλονότι καὶ πνεύματος. νῦν δὲ πλουσία ὄζει καὶ πολλὴν παῤῥησίαν ἔχει.

θεὸς

ματα τῆ βασιλικῶν ἀλόγων. ὁμοίως καὶ τὰ βασιλικὰ σκήπτρα, καὶ πάντα τὰ σίγνα καὶ βάνδα, καὶ τὰ λοιπὰ κοσμήματα τῆς βασιλικῆς μεγαλειότητος, καὶ τιμὴν δόξαν τῆς ἡμῶν ἐξουσίας. ἄνδρας τὸ δυσβιβάστους πληρικοὺς πολλῶν τάξεων, τῇ αὐτῇ ῥωμαϊκῇ ἐκκλησίᾳ δουλεύοντας, θεσπίζομεν κοσμεῖσθαι καὶ ἔχειν ἐκείνην τιμὴν ὑπερλόγους καὶ μεγαλωσυνίαν, ἣν κεκόσμηται ἡ μεγάλη σύγκλητος ἡμῶν, ἤγουν οἱ πατρίκιοι καὶ οἱ κόνσουλοι, ἤγουν ὕπατοι, καὶ τὰ λοιπὰ ἀξιώματα. καὶ ὡς ἡ βασιλικὴ στολὴ κεκόσμηται, οὕτω θεσπίζομεν κοσμεῖσθαι καὶ τὸν κλῆρον τῆς ἁγίας ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, καὶ οἷον τρόπον ἡ βασιλικὴ δύναμις ἐκ πολλῶν ὀφφικίων κεκόσμηται, ἤτοι κουβικουλαρίων, πορταρίων, ἐξκουβιτόρων, οὕτω καὶ τὴν ἁγίαν τῆς ῥωμαίων ἐκκλησίαν κοσμεῖσθαι θέλομεν. καὶ ἵνα ἐκ πλάτος τὸ ὑπερφανὲς φῶς ἀστράπτῃ, θεσπίζομεν καὶ τοῦτο, ἵνα οἱ κληρικοὶ τῆς ἁγίας τῆς ῥωμαίων ἐκκλησίας, καβαλλικεύωσιν ἄλογα κεκοσμημένα ἐκ ὀθονίων λευκῶν. καὶ ὡς ἡ ἡμετέρα σύγκλητος φορεῖ ὑποδήματα ἤτοι σανδάλια λευκὰ δι' ὀθονίων, οὕτω καὶ τὰ οὐράνια ὡς καὶ τὰ γήϊνα πρὸς αἴνεσιν τοῦ θεοῦ. ἐπίκεινα δὲ πάντων, διδόαμεν ἄδειαν καὶ ἐξουσιάζομεν αὐτῷ τῷ ἁγιωτάτῳ πατρὶ ἡμῶν τῷ σιλβέστρῳ, ὑπισχνεῖσθαι καὶ πάντας τοὺς πόλεως ῥώμης, καὶ πᾶσι τοῖς ἐκκλησίοις αὐτοῦ μακαρίοις ὑπισκόποις, εἰς τιμὴν καὶ δόξαν τοῦ κυρίου καὶ σωτῆρος ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, εἰς τιμὴν αὐτοῦ μεγάλην καὶ ὑπερφυλικὴν ἐκκλησίαν, ἵνα ἐάν τις τῆς συγκλήτου ὑπερθῇ μὴ ἰδίᾳ θελήματος, ἀλλὰ δι' ἀρίστου γνώμης κληρικὸς, καὶ ἐν τῷ ἀριθμῷ τῶν ἁγίων κληρικῶν συναριθμεῖσθαι, μή τις τολμᾷ ἀπὸ πάντων ὑποδύζειν τοῦτο. ἐπὶ τούτοις δὲ πρὸς τούτοις, ἵνα καὶ ὁ αὐτὸς θεοσεβὴς πατὴρ ἡμῶν σιλβέστρος μέγας ὑπίσκοπος, καὶ πάντες οἱ ἐκκλησίοι αὐτοῦ ὑπίσκοποι ἵνα φορῶσι τὸ ἐκκλησίαστικὸν, ἤτοι τιμὴν στεφάνιν ἰδοὺ παριδώκαμεν αὐτῷ ἐκ τῆς κεφαλῆς ἡμῶν, ἐκ χρυσίου καθαροῦ καὶ μαργαριτῶν τιμίων, καὶ ἵνα αὐτοὶ χρήσωνται εἰς τὰς κεφαλὰς αὐτῶν εἰς αἴνεσιν τοῦ θεοῦ, καὶ εἰς τιμὴν τοῦ ἁγίου καὶ κορυφαίου πέτρου. αὐτὸς δὲ ὁ μακάριος πάπας σιλβέστρος, χάριν τιμῆς στεφάνιν, ἤτοι τιμὴν παπαλήθραν ἰδοὺ ἔδωκε πρὸς δόξαν τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πέτρου, οὐκ ἤθελε βασάζειν στεφάνιν ἐκ χρυσίου ἢ μαργαριτῶν· ἡμεῖς δὲ ὅτι οὐκ ἤθελεν ὁ ἅγιος σιλβέστρος ἐκ χρυσίου στεφάνιν, τὸν χάριν λαμπρὸν λῶρον, σημαίνοντα τὴν ἁγίαν τριάδαν, τῇ ἁγίᾳ κεφαλῇ αὐτοῦ, ταῖς ἰδίαις χερσὶν ἐπιθήκαμεν· καὶ κεκτυπωμένον τὸν χαλινὸν τοῦ ἵππου αὐτοῦ ἐκ τιμὴν θεοσεμνύσιν καὶ τὸν φόβον τοῦ ἁγίου πέτρου, στράτεργος ὀφφίκιον ἐποιήσαμεν. θεσπίζοντες ἵνα πάντες οἱ ἐκκλησίοι αὐτοῦ τοῦ λώρου χρήσωνται εἰς τὰς προσευχὰς, πρὸς μίμησιν τῆς βασιλείας ἡμῶν. ἐκ τούτου δὲ, ἵνα μὴ τὸ ἀξίωμα τῆς ὑπισκοπῆς καταφρονῆται, ἀλλὰ πλέον φανῇ τιμὴν βασιλείαν ἡμῶν τιμὴν γήϊνον, καὶ κράτος δόξῃ καθοσιωμένην, ἰδοὺ τὸ παλάτιον ἡμῶν ὡς προείπομεν, καὶ τιμὴν ῥωμαίων πόλιν, καὶ πάσης τῆς ἰταλίας, καὶ δυσμικῶν χωρῶν ἐπαρχίας τόπους, καὶ κάστρα· τῷ προσηγαπημένῳ μακαριωτάτῳ ὑπισκόπῳ καὶ πατρὶ ἡμῶν σιλβέστρῳ, καὶ καθολικῷ πάπᾳ, παραδίδομεν· καὶ ἀφήκαμεν αὐτῷ καὶ τοῖς ἐκκλησίοις αὐτοῦ ἐξουσίαν καὶ δύναμιν στερεὰν βασιλικοῦ προστάγματος· ἐκ ταύτην τιμὴν κέλευσιν, καὶ πραγματικὸν σύνημα ἐθεσπίσαμεν ἐκμεῖναι· καὶ τοῖς πατράσι τῆς ἁγίας τῆς ῥωμαίων ἐκκλησίας εἰς τὸν αἰῶνα παραχωρήσαμεν. ἐκ τούτου δὲ χρήσιμον ἐνόησαμεν τιμὴν βασιλείαν ἡμῶν, καὶ τὸ κράτος τῆς βασιλείας, εἰς τὰς ἀναβολικὰς χώρας μεταφέρειν, καὶ ἐν τῇ βυζαντίων χώρᾳ, τόπῳ χρησίμῳ, τιμὴν πόλιν ὀνόματι ἡμῶν ἱδρυνθῆναι, καὶ τιμὴν ἡμῶν βασιλείαν ἐκεῖ

Ωω συνη-

μόνον περὶ τῆς χρίσματος καὶ τῆς διαφίσεως τῆς ἐκκλησιῶν, ἀλλὰ καὶ ἐγγεγραμμένου χειροῦ αὐτοκράτορος, καὶ περὶ τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης περάτης συνόδου, ὁ μέγας Κωνσταντῖνος, ὁ ἐν βασιλεῦσιν ἀοίδιμος, Σιλβέστρῳ τῷ ἁγιωτάτῳ ἄνδρι κεχρισμένῳ ἐδωρήσατο· ὡς ἐν τῷ θεσπίσματι φέρεται, καὶ ἐν τοῖς ἱεροῖς τῶν κανόνων βιβλίοις εὑρίσκεται. ἀλλ' ἡμεῖς καὶ τοῦτο αὐτολεξεὶ θήσομεν· ἵνα μὴ ἄλλα δόξωμεν λέγειν, ἢ ἐκεῖνα αὐτὰ τὰ ῥήματα.

Θέσπισμα ἐκ βασιλικῶν ἀντίτυπον καὶ μεγάλου Κωνσταντίνου,
πρὸς τὸν ἁγιώτατον Σίλβεστρον ῥώμης πάπαν.

Δίον ἐκείναμεν μὴ πατέων τῆς σαρκικῆς ἡμῶν, καὶ πάσης τῆς συγκλήτου καὶ τῶν ἀρχόντων, καὶ μὴ παντὸς τοῦ λαοῦ τοῦ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῆς ῥωμαϊκῆς δόξης, ἵνα ὡς ὁ ἅγιος πέτρος, ἐν προσώπου τοῦ ἰσοῦ τοῦ θεοῦ ὄζιν εἰς τὴν γῆν, οὕτω καὶ οἱ ἐπίσκοποι οἱ διάδοχοι τοῦ κορυφαίου τῆς ἀποστόλων, ἀρχὴν ἐξουσίαν εἰς τὴν γῆν ἐπέχωσι, πλέον παρ' ὅσα ἔχει ἡ βασιλεία τῆς δόξης ἡμῶν. καὶ τοῦτο παρεχωρήθη ἀφ' ἡμῶν καὶ ἀπὸ τῆς βασιλείας ἡμῶν· καὶ θέλομεν ἡμεῖς αὐτὸν τὸν κορυφαῖον τῆς ἀποστόλων καὶ τοὺς διαδόχους αὐτοῦ, ἐν προσώπου αὐτοῦ, προστάτους πρὸς τὸν θεὸν πατέρας εἶναι καὶ διφένσορας. καὶ ὥσπερ ἡ βασιλικὴ ἐξουσία ἡμῶν εἰς τὴν γῆν σέβεται καὶ θεμᾶται, οὕτω θεσπίζομεν σέβεσθαι καὶ τιμᾶσθαι τὴν ἁγίαν τῆς ῥωμαίων ἐκκλησίαν· καὶ πλέον τῆς βασιλείας ἡμῶν καὶ τὸν ζητῶν θρόνον, τὴν ἁγίαν καθέδραν τοῦ ἁγίου πέτρου δοξάζεσθαι καὶ ὑψοῦσθαι· δίδοντες αὐτῇ δύναμιν καὶ δόξης ἀξίωμα· καὶ βεβαιοῦντες θεσπίζομεν ἵνα ἔχῃ ἐξουσίαν ἀρχικὴν· καὶ εἰς ταύτην κεφαλὴν τῆς πανάρχου θρόνου, ἤτοι τῆς θρόνου τῆς ἀλεξανδρείας, τῆς ἀντιοχείας, τῆς ἱεροσολύμων, καὶ τῆς πόλεως τῆς βυζαντίων· καὶ ἁπλῶς εἰς ὅλας τὰς ἐκκλησίας πάσης τῆς οἰκουμένης. καὶ ὁ ἐπίσκοπος ὁ μέλλων εἶναι εἰς τὴν ἁγίαν τῆς ῥωμαίων ἐκκλησίαν, ὀφείλῃ εἶναι ἔνδοξος καὶ ὑψηλότερος ὑπὲρ πάντας τοὺς ἱερεῖς τοῦ κόσμου· καὶ ἔτι δεῖ πρὸς διαφύλαξιν τοῦ θεοῦ καὶ διόρθωσιν καὶ στήριξιν τῆς πίστεως τῆς χριστιανῶν, ἵνα κρίνηται παρ' αὐτοῦ. δίκαιον γάρ ἐστιν ἵνα ἐκεῖσε ὁ ἅγιος νόμος, ἔχῃ τὴν κεφαλὴν καὶ ἀρχὴν, ὅπου ὁ ἅγιος νομοθέτης χριστὸς ἵδρυσε ὁ σωτὴρ ἡμῶν, τὸν μακάριον ἀπόστολον πέτρον, ἐπίλυσιν κρατεῖν τὴν καθέδραν· καὶ ὅπου τὸ πάθος τοῦ σταυροῦ ἔπαθε, καὶ μακαρίου θανάτου ποτήριον ἔπιε, καὶ ἐνθρόνιζε ἀκόλουθος καὶ μαθητὴς καὶ κυρίου αὐτοῦ. καὶ ἐκεῖ τὰ ἔθνη ἵνα κλίνωσι τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, δηλαδὴ τὴν ὁμολόγησιν καὶ ὀνόματος χριστοῦ, ὅπου ὁ διδάσκαλος αὐτῶν ὁ μακάριος ἀπόστολος παῦλος, δηλαδὴ τὸν χριστὸν κηρύττας τὸν τεράχηλον, τὸν στέφανον καὶ μαρτυρίου ἐδέξατο· καὶ ἕως τέλους τοῦ κόσμου ἵνα αἰαζητῶσι τὸν διδάσκαλον, ὅπου τὰ τῆς ἁγίων αὐτῶν λείψανα κατάκουνται. καὶ ἐκεῖ ὑπήκοοι καὶ εἰς τὴν γῆν ὑποκείμενοι, καὶ οὐρανίως καὶ θείως καὶ σωτῆρος ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ δουλεύωμεν ὀφφικίοις, ὅπου ἐδουλεύσαμεν τοῦ ἀποστόλου ζητῶν βασιλεῖ. καὶ δίδομεν οἷον αὐτοῖς τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις, τοῖς μακαρίοις κυρίοις μου τοῦ πέτρου καὶ παύλου, καὶ μὴ αὐτοῖς τοῦ μακαρίου Σιλβέστρου καὶ πάτερι ἡμῶν, τοῦ μεγάλου θεσπόπου καθολικῆς πάπα τῆς πόλεως ῥώμης, καὶ πᾶσι τοῖς διαδόχοις αὐτοῦ, οἵτινες ἕως τέλους τοῦ κόσμου μέλλουσι προκαθῆσθαι εἰς τὸν θρόνον τοῦ μακαρίου πέτρου, ἀπὸ τῆς σήμερον, τὸ ἡμέτερον βασιλικὸν παλάτιον τὸ λατερανήσιον, τὸ κατβαῖνον καὶ κατρικιῶνα ὅλα τοῦ κόσμου παλάτια. ἐπέκεινα δὲ καὶ τὸ διάδημα, ἤτοι τὸν στέφανον τῆς κεφαλῆς ἡμῶν, ἅμα καὶ τὸν λῶρον καὶ τὸ ὠμοφόριον, ὅπερ περικυκλοῖ τὸν βασιλικὸν τεράχηλον· ἅμα δὲ καὶ τὴν πορφυρᾶν χλαμύδα, καὶ χιτῶνα κόκκινον, καὶ πάντα τὰ βασιλικὰ ἐνδύματα· ἐξιππά-

μαζα

ἀρας. ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ, ἀρήσῃς κατ' ἐμοῦ καὶ σοῦ. ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν οἱ μαθηταί, ὅπου τὸν πάτερα αὐτοῖς θεῶτον κατέστησε. Ταῦτα μὲν αὐτὸς ὁ χριστὸς θεὸς τοῖς παθοῦσι ὡς εἴρηται εἶπε. μὴ δὲ τλῶ αἰκίασιν, ὡς ἰωαννὴ τοῦ τῆς θεολογίας υἱοῦ δοκεῖ, γνησιόφωτο τὸ ἱερὸν ἀγγελίου, ὁ πάτερας ἰδὼν τὸ γλυκυτατον τοῦ δεσπότου θεόσωπον, φησί· κύριε· τί σοι ἀρεστόν ἐστιν ἐμὲ ποιῆσαι; ὁ ἰησοῦς ἤρεσε τοῦτον, ἔφη, πάτερ φιλεῖς με; καὶ ἐν ἑκάστῃ ἑρμηνείᾳ ποιμάνα θεουχρέισατο αὐτὸν, ἐν τοῖς λέγων, ποίμαινε τὰ θρέβατά μου· ποίμαινε τὰ ἀρνία μου· ὃς, ἀχθεσθεὶς τῇ τριτῇ ἑρμηνείᾳ φησὶ μὴ θαρμοῦ τοῦ δακρύων, κύριε, σὺ πάντα οἶδας· σὺ γινώσκεις ὅτι φιλῶ σε. οὐ ὁ κύριος τῇ τριτῇ ἑρμηνείᾳ τὸ τριτὸν τῆς ἀρνήσεως ἐξιάσατο· εἶτα τῆς οἰκουμάνης θεογλείζεται ποιμάνα καὶ διδάσκαλον. καὶ τοῦτο πολλοῖς μὰν δοκοῦσιν λόγοις καὶ μάρτυσιν. οὐχ ἧττον δὲ ὁ ἰωάννης ὁ μέγας τῆς δαμασκοῦ ὀφθαλμὸς ἐν τῷ βίῳ βαρλαὰμ καὶ ἰωασαφὰτ τοῦ ἰνδῶν, μάρτυρεῖ λέγων ὧδε· ἔφυγεν ὁ πολέμιος διάβολος αἰχμωθεὶς τῇ μεγαλοία πάτρᾳ. ὁ δὲ, κορυφαῖος αὖθις λεγόμενος, ὢ; περ διδάσκαλος τῆς οἰκουμάνης χριστὸς ἀνεδείχθη; τοῦτο καὶ ὁ σοφὸς λέων ὁ βασιλεύς; ἐν τοῖς ἐξαποστειλαρείοις; πῆ μὰν λέγει, μὴ τλῶ θείαν ἔγερσιν, τερὶ τοῦ πάτερα φιλεῖς με πυθόμενος ὁ κύριος τοῦ ἰδίων θεοβάτων θεοβάλλεται ποιμάνα ἀρχεῖν· πῆ δὲ, σήμανε διδοὺς τλῶ τοῦ θεοβάτων νομεῖ· εἰς ἀγάπης αὐτόκτισιν, ἣ τοῦ ποιμάνη Φεοπόδα αἰτοῦ. διὸ δὲ ἔγεγθε· εἰ φιλεῖς με πάτερ, ποίμανε τὰ ἀρνία μου· ὁ δὲ πάτερας σωσεὶς τὸ θεοπεῖον ὅτι μέγα, δὲ πολλῆς διόμβου δ' δυνάμεως, ἰδὼν τὸν ἰωάννου ἀκολουθοῦντα, τὸν λίαν ὑπὸ χριστοῦ φιλούμβον, ἔφη· ὄβετ δὲ, τί ὠσανεὶ λέγων· ἐμὲ κύριε καὶ διδάσκαλε θεογλείζῃ κορυφεῖ τοῦ μαθητοῦ, τοῦτον δὲ τὸν ὧδε σοῦ φιλούμβον, τί θεοστάτεις ἔτι); ὃς καὶ ἠτήσατο παρ' αὐτοῦ τλῶ ἐκδικεῖων καθέδραν, δὲ τλῶ μητέρα θεοῦ τῆς αὐτοῦ αἰτήσεως ἐξαπέστειλε ζητῆσαι, ἃ ἐκδικεῖων ἢ ἐξ δωτύμων καθῆσαι αὐτὸν ἐν τῇ δόξῃ τοῦ σωτῆρος, ἐν οἷς δηλοποιεῖται ἡ θεοτοκαθέδρια αὕτη. εἰ δὲ καὶ θεὲ νοητὴς καθέδρας οἱ διδάσκαλοι ἐξίλαβον τοῦτο, ὅμως δυνάμεθα καὶ οὕτω νοῆσαι. ἀλλ' ἵνα μὴ θεόφασιν ἐχωσί τινες ὅτι θεὲ πάντων τοῦ μαθητοῦ εἶπεν, ὅσα αὐ λύσητε δὲ ὅσα αὐ δήσητε, ὁποκείσεται ὁ κύριος, ὡσαεὶ ὅπου μοῦ αὐτοῦ· πάτερ. καὶ αὐτὸν θέλω μεῖναι ἕως καὶ πάλιν ἔρχομαι τί θεός σε; σὺ ἀκολούθει μοι. τὸ γὰρ ἀκολούθει μοι, οὐδὲν ἄλλο δηλοῖ, ἢ ὅτι ἀκολούθησόν μου τῇ ποιμαντικῇ βακτηρίᾳ ταύτῃ. καὶ ὥσπερ ἐγὼ ὧν μαθητοῦμαι, ὑπάρχω ὑμᾶς, πατὴρ ὑμῶν καὶ δὲ κορυφὴ δὲ διδάσκαλος; θεοτίζων καὶ ἀχρυπνῶν ὑπὲρ ὑμῶν. ὅταν δὲ σὺ ἴδῃ αὐτὸν ἐμοῦ· καὶ ἵπου μου τῇ ἀρχῇ ταύτῃ, διδάσκων καὶ θλιπτηριζων ζωὴ ἀδελφοί σου. σὲ γὰρ θέλω εἶ δεῖ τῆς γῆς; αὐτὸν ἐμοῦ. διὸ καὶ μάρει ἕως τῆς σήμερον· καὶ μάρει ὁ πάτερας ὑπόμβος τοῦ χριστοῦ ἀγαθοῦ τοῦ διδάσκοντος αὐτοῦ, ὡς θεόσω χωρεῖν ὁ λόγος δηλώσῃ. ταῦτα μὰν ὁ σωτὴρ, ὡς εἴρηται θεὲ τοῦ παθοῦς δὲ μὴ τλῶ αἰκίασιν. οἱ δὲ ἅγιοι δὲ τὰ θεσπιτικὰ τοῦ οἰκουμάνικῶν σωμάτων. Φασιεσόταζα τὸ θεσκύμβον παρεισῶσι· τί οὖν δικαίωμα ἔχει θεὲ τοῦτο εἰπεῖν, ἀλλ' ἢ ὁ ὧδε πολλῶν ἀκαίρως λεγόμβον, ὅτι τλῶ ζωλῶ αὐτοῦ οὐ βιοῦσι τοῦ πάτερος. ἐκεῖνος γὰρ πάντως μοῦ· οὗτοι δὲ, πλάσιοι· δὲ ἑτέραν ζωλῶ. διάγγ ὁ πάπας τυῦ, μοῦ ὁ μακάριος ὐκ ἔζησον πάτερες. πῶς τοῦτο διάδοχος; δύο εἰσὶ τὰ ἐγκαλούμβα ἑστεῶθαι· καὶ οὐ δεῖ ὧδε ἀλεφθῆναι. θεοῦτον μὰν, ὅτι ἐκεῖνος πάντως· ὄβετ δὲ, πλάσιος· δ' δὲ πάτερα ἐκεῖνος ἄλλως ἔζη ζωλῶ, καὶ ἄλλως ὄβετ. δὲ θεὲς μὰν τὸ θεοῦτον, οὕτως δοκιμεῖον αὐτοῖς, ὅτι ἅπερ πλουτεῖ καὶ κέκτηται, οὐκ αὐτὸς ὄβετ ἐζήτησε, ἀλλ' ὡδὶ δυνατεία ὧδε πνος ἔλαβε· ἀλλὰ θεὲ πολλῶν ἐτῶν καὶ ἑνιαυτῶν, καὶ οὐ

μόνον

δὲ ἐξ αὐθεντικῶν μεμαθήκας· ἀλλ' ὁ πατήρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ταύτην τὴν θεωρίαν ἀπεκάλυψέ σοι θεολογίαν. ὁ μὲν οὖν πατήρ μου ἐδίδαξέ σε ταῦτα. ἐγὼ δέ σοι λέγω, ὅτι σὺ εἶ πέτρος· καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν· καὶ πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς· καὶ οὐ μόνον τοῦτο ἐστι, ἀλλ' ἐπειδήπερ λέγω· καὶ δώσω σοι τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν· καὶ ὅσα ἐὰν δήσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐν τοῖς οὐρανοῖς· καὶ ὅσα ἐὰν λύσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν τοῖς οὐρανοῖς. τίς οὖν ἐν χριστιανοῖς τολμᾷ, ἀρνήσεται ταῦτα; ἐγὼ μὲν φανερῶς ἀποβάλλοι αὐτὸν χριστιανισμόν· ἀλλὰ τί πρὸς τοῦτο φασὶν οἱ αἱρεσιάρχαι; πρὸς πάντας τοῦτο ἔφησεν ὁ χριστὸς ἵνα λέγῃ, λάβετε πνεῦμα ἅγιον· ἂν τινων ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας, ἀφίεται αὐτοῖς· ἂν τινων κρατῆτε, κεκράτηνται. καὶ ἀλλαχοῦ ἐδόθη δίδωμι ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν, τοῦ πατεῖν ὄφεων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ. καὶ αὖ, πορευθέντες εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα, κηρύξατε τὸ εὐαγγέλιον πάσῃ τῇ κτίσει. καὶ ἐπειδή, ὅσα ἂν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐν τῷ οὐρανῷ· καὶ ὅσα ἐὰν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν τοῖς οὐρανοῖς. ταῦτα καὶ ἡμεῖς ὁμολογοῦμεν, καὶ φαμὲν πρὸς αὐτούς· ὅτι κατ' ἐκείνως τούτους κατέσησε διδασκάλους τῆς οἰκουμένης καὶ πᾶσι τοῖς χάρεσι ἴδιόν ἐστι, τὸ τὴν ἀφεσιν ἁμαρτημάτων· ἐπειδὴ εἰς τὸν κόσμον πρέσβεις αὐτοὺς ἐξαπέστειλεν, ἀναγκαῖον γὰρ ἦν αὐτοὺς ἔχειν ἐξουσίαν ἐκπέμπειν, διδάσκειν, κηρύττειν, καὶ λύειν πᾶσι λαοῖς τὰ πεπεσηκότα· ἀλλὰ χρήσιμον ἦν, μᾶλλον δὲ ἀναγκαῖον, καὶ ἄνωθεν ἔχειν ἀρχήν, ὥστε εἶναι καὶ ἐν αὐτοῖς τάξιν καὶ κορυφὴν, ἵνα μὴ ἀκέφαλοι ὦσι, καὶ σύγχυσις μᾶλλον γένηται ἐν αὐτοῖς, ἢ συμφωνία· καὶ οὕτω λύσις. καὶ ταξία αὐτοῖς ἐπακολουθήσῃ. ἵνα γὰρ οὐκ ἦσι τάξις, ἐκεῖ λύσις. ἀταξία γὰρ ἀρχὴ λύσεως, γενητόριος ὁ τῆς θεολογίας ἐπώνυμος τοῦτο φάσκει. ὁρᾷ μὲν γὰρ ἐν ταῖς κοσμικαῖς ἀρχαῖς, τὰς συγχύσεις καὶ διαιρέσεις, καὶ ἀφανισμοὺς οὓς ὑφίστανται, ὅταν οὐκ εἶσιν ἡνωμέναι. ἀμέλλω μέναι γὰρ δύο ἀρχαὶ, οὐδὲ τὴν ἡγεμονίαν, ἀμφότεροι διαφθείρονται. καὶ ὁ σωτὴρ ἔφη· πᾶσα γὰρ φησι βασιλεία μερισθεῖσα καθ' ἑαυτὴν, ἐρημοῦται. οὐκοῦν ποιητὴς μὲν πρὸς πάντας τοῦτ' ἔφησεν ὁ χριστὸς, καὶ οὐδεὶς τοῦτ' ἀντέστη. ἀλλ' ἰδίως πρὸς πέτρον ἔφη· σὺ εἶ πέτρος· καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν, καὶ τὰ ἑξῆς· ἵνα μὴ γένηται ἐν αὐτοῖς σχίσμα ὡς ἔφημεν καὶ πρόσχῃ. εἰ δὲ ταῦτ' ἀληθῆ, ὡς αἱ κοσμικαὶ ἀρχαὶ, ὅταν μὴ ἡνωμέναι ὦσιν, ὅλεθρον καὶ ἀφανισμὸν ὑφίστανται, πῶς ὁ χριστὸς ὤφειλεν ἑνᾶσαι τὴν ἐκκλησίαν αὐτοῦ χωρὶς κεφαλῆς; ἵνα σύγχυσιν ἔχῃ, καὶ ἐκ τῆς συγχύσεως διαφθαρῇ. ἀλλ' ὡς ἀπάσης τάξεως ὑφορισμὸς, καὶ ὡς τὴν τάξιν αὐτὸς ὢν ὁ συνεσταλμένος, ἐν τάξει καὶ τὸ ἑαυτοῦ σύστημα, τὸ ἐκκλησιαστικὸν διηγεῖται κατέστησε μάθειν. καὶ ὥσπερ αὐτὸς δεῖ τῆς γῆς ἦν κορυφὴ καὶ κύριος καὶ διδάσκαλος τῆς μαθητῆς, καὶ πατὴρ καὶ ποιμὴν, οὕτω ἐκλόμενος πρὸς τὸν πατρικὸν αἰτίαν θρόνον, τὸν πέτρον αὐτοῖς ἐπιστάτην κατέστησε. καὶ πατέρα καὶ διδάσκαλον· καὶ ἁπλῶς αὐτὸ ἐποπτηρίου καὶ ἡγεμόνα, δίκαιον δὲ καὶ ἀλλαχοῦ πρὸς τὸ πάθος, τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ πρωτεῖον δοθῆναι τῷ πέτρῳ. ἵνα φησί· πέτρε, πολλάκις ἠθέλησεν ὁ σατανᾶς ὑπῆναι σᾶσαι ὑμᾶς ὡς τὸν σῖτον, ἐγὼ δὲ ἐδεήθην περὶ σοῦ, ἵνα μὴ ἐκλείπῃ ἡ πίστις σου· καὶ σύ ποτε ἐπιστραφεὶς στήριξον τοὺς ἀδελφούς σου. Ἀκούεις τοῦ, ἐγὼ ἐδεήθην περὶ σοῦ· καὶ τοῦ, σύ ποτε ἐπιστραφεὶς στήριξον τοὺς ἀδελφούς σου; τί σοι δοκεῖ τοῦ, ἐπιστρέψαντες ἀδελφοί, ἢ τοῦ ἐγὼ αὐτῷ περὶ χλιῶ καὶ στήριξον αὐτούς; καὶ ἀλλαχοῦ τὸ αὐτὸ δίκαιον, ἐν τῷ εὐαγγελίῳ, Σίμων, Σίμων, πρόσθες εἰς τὸ θάλασσαν, βάλλει ἄγκιστρον, καὶ τὸν ἀναβαίνοντα τὸν πρῶτον ἰχθὺν ἄρας,

ΑΠΟΛΟΓΙΑ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΕΜΠΤΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ ΤΩΝ ΕΝ ΤΩ ΟΡΩ ΤΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

Ὅτι δικαίως ἐρρέθη καὶ ἀληθῶς, ὡς ὁ Πάπας ὀφείλει κεφαλὴ πάσης τῆς τοῦ χριστοῦ ἐκκλησίας.

ΙΔΟΥ καὶ τὸ πέμπτον ϗ πλάζαιοι † ὄρους κεφάλαιον, ἔχει ἀπολογίαν λαβεῖν, καθὼς κ᾽ τὰ φθάσαντα. ἐπεὶ οὖν οὐχ ὑπισχνοῦμαι εἰπεῖν τὰ δοκοῦντα σοὶ τῇ παρούσῃ θέσει τῶν τεσσάρων κεφαλαίων, οὐδὲ σοὶ τοῦτο δίκαιον ὄφειλε ἡμᾶς σιωπῆσαι, κ᾽ μὴ δοῦναι τῷ ἀρίστευσαν ἀπολογίαν. εἰκὸς οὖν ὀφείλει μὴ πάσης ἀφθυμίας κ᾽ σοὶ τοῦτο τὰ δύσκολα τὰ φάναι, ἵνα μὴ ἄμοιρον μείνῃ· ἀλλὰ κ᾽ μὴ τῷ ἄλλων αὐτὸ συναριθμηθείη ὠχυρωμένον ταῖς τῶν ἱερῶν πατέρων ϗ διδασκάλων ἐκφάνσεσιν κ᾽ θεολογικαῖς μαρτυρίαις· ὡς ἂν μὴ πεπληρωμένῳ πᾶσαν τὴν ἀμετρίαν ὑπόκρισιν. τί δὲ τοῦτ᾽ ὄφελος; ἡ τῆς ἐκκλησίας ἀρχὴ, τὸ † πάπα ἀφορπεῖον· ὡς ὁ ἱερὸς τῆς συνόδου ὅρος ὁμερρήθη βοᾷ. Ἐπὶ δυοῖν ζόμεθα τῷ ἀποστολικῷ καθέδραν, ϗ τὸν ῥωμαϊκὸν ἀρχιερέα, εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην τὸ ἀφορπεῖον κατέχειν· αὐτόν τε τὸν ῥωμαϊκὸν ἀρχιερέα, ὁμόδοξον ἂν τῷ μακαρίᾳ πέτρου † κορυφαίῳ τῆς ἀποστόλων, κ᾽ αὐτὸ † χριστοῦ ὅτι γῆς ἐποπτηρητὴν, καὶ πατέρα, ϗ διδάσκαλον τῶν χριστιανῶν ἁπάντων. Τοῦτο ἀληθὲς οὐκ οἶδα πῆς ὄζει ὁ δυναμένος ἀρνήσασθαι, ἀφθόνως τὸ χριστοῦ καὶ τῶν διδασκάλων δογμάτων ἀφορπεῖον. ὁ μὲν οὖν χριστὸς ἀφ᾽ ἑαυτοῦ † ἰδίου παθόντος, τῷ ἀφ᾽ τὰ μέρη καισαρείας τῆς φιλίππου ὁδὸν ποιούμενος, ἠρώτησε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγων· τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι ἂν) τὸν υἱὸν † ἀνθρώπου; καὶ ὅσα τὸν ἀκριβῆ τῆς θεολογίας νοῦν. ὅταν μὲν οὖν ἀφ᾽ τὰ κοινῶν ἐννοιῶν τῶν ἀνθρώπων ἠρώτησεν, οἱ ἀποστολοι φθάνουσι τῷ ἀπολογίαν, λέγοντες αἱ μέρος, οἱ μὲν ἰωάννην τὸν βαπτιστὴν ἕτεροι λέγουσιν εἶναί σε ἠλίαν· ἄλλοι ἱερεμίαν· ἕτεροι δὲ ὡς ἕνα τῶν ἀφορπῶν. ὅταν δὲ τῷ αὐτῶν γνώμῃ ἠρώτα μαθεῖν, ϗ τίνα αὐ ἔχωσι περὶ αὐτοῦ ὑπόληψιν, ἐν τῷ εἰπεῖν, ὑμεῖς δὲ, τίνα με λέγετε ἂν) ; τότε οὐδεὶς τῶν ἀποστόλων ἐφθέγξατο· οὐδεὶς ἀπεκρίθη. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ ἀφέστροι τοῖς ἄλλοις, ὁ δὲ πέτρος, καὶ πίστεων ἀφέστρος, καὶ τῆς οἰκουμένης ἁπάσης. καὶ οὗτοι μὲν ὡς ἀφέστροι τῶν ἄλλων, τῶν ἄλλων τὰς γνώμας ἔλεγον· ὁ δὲ πέτρος, τῶν ἀποστόλων ὑπάρχων ἀφέστρος, ὑπὲρ ἐκείνων τὴν ἀποκρισιν ἐποιεῖτο. ὑπεχώρησαν γὰρ ἐκείνῳ τὰ ἀφορπῖα οἱ θιασῶται, ὅθεν καὶ μὴ παῤῥησίας ἀποκείνεται τῷ χριστῷ λέγων, διδάσκαλε· ἐρωτᾷς τίνα σε γινώσκειν ζόμεθα ἂν) ; σὺ εἶ ὁ χριστὸς, ὁ υἱὸς † θεοῦ † ζῶντος. σκόπει τὴν ὁμολογίαν † πέτρου ὡς ὑψηλήν. διὸ καὶ ὁ σωτὴρ ἀφ᾽ αὐτόν· μακάριος εἶ σίμων βαρ᾽ ἰωνᾶ· ὅτι σὰρξ κ᾽ αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέ σοι τοῦτο, οὐκ αἰθερσπίνη σοφία σε τοῦτο ἐδίδαξεν· οὐ-

δὲ

θανάτου. † παγκόσμιον ἐκείνῳ & φοβερὰν ἐξανάστασιν, ἰῶ ὑπάρχῃ τοῖς παῤ ἁ-
σιν ἡμῶν, ὡς προείρηται, καὶ αὐτός ἐστιν ὁ ἐπαγγελόμενος· καὶ ἐν αὐτῷ προφή-
της θαλήσας ὑπέδειξεν αὐτῷ, ηλιόμβρος ἐν νεκροῖς, καὶ ἀπαρχὴ ἐξ αὐτῶν προπότο-
κος· ἰῶ καὶ ὅτι σωτηρία τῶν ἀγίων, κοινῶς πᾶσι παρέξεται. διὰ τοῦτο & προ-
τόκος & οἰκουμενικῆς ἐκείνης ἀναστάσεως ὁ χριστὸς λέγεται, καθὼς παῦλος ἔφη
ὁ μακάριος, ἵνα δείξῃ ἡμῖν ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ ἀρχηγὸς & τέλειος καὶ τελειωτὴς ταύ-
της. φησὶ γάρ· χριστὸς ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν, ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων ἐγένετο· ἵνα
ᾖ αὐτὸς τὰ πάντα ἐν πᾶσι πρωτεύων, καὶ ἵνα ὑποτάξῃ αὐτῷ τὰ πάντα. καὶ αὖ,
χριστὸς ἀπέθανε, & ἀνέστη & ἔζησεν, ἵνα & νεκρῶν & ζώντων κυριεύσῃ. καὶ ἔτι, ὁ ἀ-
γάπας ἐποίησε τὸν κύριον ἐκ νεκρῶν, καὶ ἡμᾶς διὰ ἰησοῦ ἐγερεῖ, εἰς τὸ φανερωθῆναι αὐ-
τῷ. καὶ ἔτι, καὶ ἡμεῖς ἁρπαγησόμεθα ἐν νεφέλαις, εἰς ἀπάντησιν † κυρίου εἰς ἀέρα, &
οὕτω πάντοτε σὺν κυρίῳ ἐσόμεθα. ὁ αὐτὸς παῦλος ἐν ταῖς τῶν ἐπιστόλων προ-
ξεσιν, ὡς γράφει λουκᾶς, φησὶ, προς ἀγρίππαν τὸν βασιλέα διαλεγόμενος, τέλ-
μῶ οὖν βίωσίν μου τέλ ἐν ἱεροσολύμοις, ἴσασι πάντες οἱ ἰουδαῖοι· προγινώσκον-
τές με ἄνωθεν, ἐὰν θέλωσι μαρτυρεῖν, ὅτι κατ' τέλ ἀκριβεστάτην αἵρεσιν τῆς ἡμε-
τέρας θρησκείας ἔζησα φαρισαῖος· καὶ νυνὶ ἐπ' ἐλπίδι τῆς προς τοὺς πατέρας ἐπαγ-
γελίας ἑστηκὼς κρίνομαι· εἰς ἣν τὸ δωδεκάφυλον ἡμῶν ἐν-
τενῶς νυκτὸς καὶ ἡμέρας λατρεῦον, ἐλπίζει καταντῆσαι· περὶ ἧς ἐλπίδος ἐγκαλοῦμαι
βασιλεῦ ἀγρίππα ὑπὸ ἰουδαίων. τί ἄπιστα κρίνεται παρ' ὑμῖν, εἰ ὁ θεὸς νεκροὺς ἐ-
γείρει; Ἤκουσας καὶ πάντα θα τῶ μακαρίᾳ παύλου, πῶς νοεῖ τέλ ἐπαγγελίαν ἣν
λέγει προς ἑβραίους, ὅτι τέλ τῶν σωμάτων ἀνάστασιν ἐντοῦ; διὸ καὶ φησίν· εἰ τοῦτο
ἐστὶν ἡ ἐπαγγελία, καὶ τοῦτ' ἔλπίζομεν, τί ἄπιστα κρίνεται ὑμεῖς εἰ ὁ θεὸς νεκροὺς ἐ-
γείρει, ὅτι ὑπάρχει τοῦτο. αὕτη δι' ἐμοῦ ἐστὶν ἐκείνη ἡ ἐπαγγελία, ἣν ἐπηγγεί-
λατο, ἡ † σωμάτων ἀνάστασις. ἵνα μὴ λέγωσί τινες, ὅτι φάγωμεν καὶ πίωμεν, αὔριον
γὰρ ἀποθνήσκομεν· καὶ ἵνα πιστεύωσιν, ὅτι ἐστὶν ἄλλος αἰών, ὁ τὸν παρόντα διαδέχό-
μενος, λοιπὸν τοῦτό ἐστιν ὃ φησιν ὁ μακάριος παῦλος· ὡς ἂν ἐνομίσαμεν τέλ ἐπαγ-
γελίαν οἱ προ ἡμῶν, ἤγουν τέλ τῶν σωμάτων ἀνάστασιν· † θεοῦ προ ἡμῶν κρεῖτ-
τόν τι προβλεψαμένου. τοῦτο τί ἐστιν; οὐδὲν ἄλλο, εἰ μὴ, καὶ ἡμεῖς ἵνα ἔλθωμεν εἰς τὸ
εἶν & μὴ ἐκείνους τελειωθῆναι, πρὶν & ἡμᾶς ἡμέδας, & εἰς τὸ εἶν ἔλθεῖν. ἀλλὰ & τοῦ-
το κατ' ἰσλιὼ γνώμην, καλῶς ἠρμηνεύθη παρ' ἡμῖν· καὶ οὐ καλύει τὰς ψυχὰς τῶν
ἁγίων εἶν μὴ † θεοῦ, ὡς πολλάκις εἴρηται· διὸ μὴ ἐσχλεῖτε ἡμῖν, λέγοντες τοις
ἁγίοις ὡς οὐκ ἀπέλαβον ἔτι. ἐναντία δίομαι ὑμῶν ἀδελφοὶ, διὰ τὰ σπλάγχνα
† κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, † ἀγαπήσαντος ἡμᾶς ἀχρείους ὄντας & ἀμαρτωλοὺς καὶ
ἀπιστοῦντας, & τέλ ψυχὴν αὐτοῦ θέντος ὑπὲρ ἡμῶν. μὴ ἀποβάλητε διὰ πίστιν
τέλ & ἐλπίδα καίαν, ἀδελφοὶ, οἰκείους τῆς αὐτῆς πίστεως, καὶ ὀρθοδόξους τῇ † θεοῦ
χάριτι· μὴ δι' ἀποπέμπετε ὁμοπίστους χριστιανοὺς καὶ ὁμογλώσσους, ὑπὲρ ὧν ὁ χρι-
στὸς τὸ ἴδιον αἷμα ἐξέχεεν, ἵνα τοις πάντας σώσῃ. ἀλλὰ δεῦρο σὺν μοὶ ἡμῖν,
ἵνα δοξάσωμεν ὁμοθυμαδὸν ἐν ἑνὶ σώματι, τοις ἁγίοις εἶν μὴ † θεοῦ, καὶ δὲ ψυχαὶ,
& κράξωμεν ὁμοφώνως προς τὸν δικαιότατον· πιθάμεθα καὶ ψυχαὶ τῶν δικαίων,
αἰτοῦσί σε κύριε. ἵνα & αὐτοὶ δοξαζόμενοι παρ' ἡμῖν, ἀπαδοξάσωσιν ἡμᾶς, & προ-
σεδάσωσιν ὑπὲρ ἡμῶν ἐκτενῶς, τὸν ἀθλοθέτην ἰησοῦν τὸν χριστὸν καὶ σωτῆρα ἡμῶν,
τοῦ καταξιῶσαι καὶ ἡμᾶς τῆς αὐτῆς ὁμηγυριαίας τε καὶ στάσεως, ηλιοίτε, ηλιοίτε.

Τέλος † τεταρτου κεφαλαίου.

τὰ ἡμῶν, ὑπόλωλεν ἡ ἐλπὶς ἡμῶν, διὰ τοῦτο προφητεύσω, καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς· τάδε λέγει κύριος κύριος· ἰδοὺ ἐγὼ ἀνοίγω τὰ μνήματα ὑμῶν λαός μου· καὶ δώσω τὸ πνεῦμα μου εἰς ὑμᾶς, καὶ ζήσεσθε· καὶ θήσομαι ὑμᾶς εἰς τὴν γῆν ὑμῶν, καὶ γνώσεσθε ὅτι ἐγώ εἰμι κύριος, ἐλάλησα, καὶ ποιήσω λέγει κύριος. Ἀπηγγέλη τὸ ἀμφιβαλλόμενον παρ' ὑμῖν· ἢ τί δηλοῖ βούλεται τὸ λεγόμενον, ὀρθότατα μὲν καὶ ἀληθέστατα εἶπε μακαρία πάντων παρ' ἡμῖν δὲ ἀγνοούμενον· τὸ οὐκ ἐπομένως δηλοῦτο τὴν ἐπαγγελίαν οἱ πρὸ ἡμῶν πάντες, τῷ θεῷ πρὸ ἡμῶν κρεῖττόν τι προβλεψαμένῳ, ἵνα μὴ χωρὶς ἡμῶν τελειωθῶσιν. ἔγνω τι πῶς ἐπαγγελία; καὶ πότε ταύτην ἐπηγγείλατο ὁ θεός; ἐν τῷ ἀποστῆσαι τὸν Ἰσραὴλ τὴν γῆν νικρῶν ἐξανάστασιν· διὸ ἐώρα τὰ σώματα ἃ φθείρονται, τὰ ἐστὶ πᾶς ἀπόλονται, ἀπέγνω τὴν σωτηρίαν αὐτῶν καὶ φησὶν ὑπόλωλεν ἡ ἐλπὶς ἡμῶν· διὰ τοῦτο προφητεύσω ἔκλεκται γάρ τὰ ὀστᾶ ἡμῶν, τουτέστι φθειρόμεθα· ποῦ ἡ τῶν νεκρῶν ἐξανάστασις; ὅτι τὰ σώματα ἡμῶν φθείρονται, καὶ ὑποπλοῦται κονιορτός· ἐνόμισαν γὰρ ἐν τῷ παρόντι τὸν μακαριότητα εἶναι. τότε φησὶν ὁ θεός πρὸς τὸ προφητεύσω· διὰ τοῦτο, ἐν τίνι; ἐν τῷ λέγειν αὐτοὺς ἔκλεκται γάρ τὰ ὀστᾶ ἡμῶν. προφητεύσον οὖν ἐπὶ τοῖς ὀστέοις τούτοις, καὶ λάλησον πρὸς αὐτά, ἢ τὰ ἑξῆς. εἶτα φησὶ πρὸς προφήτευσον οὖν ἐπὶ τὸ πνεῦμα· καὶ προεφήτευσα καθὼς ἐνετείλατο. εἶτα ἢ γνώσεσθε ὅτι ἐγώ εἰμι κύριος ἐν τῷ ἀνοῖξαι με τοὺς τάφους ὑμῶν λαός μου· καὶ ἀνάξω ὑμᾶς ἐκ τῶν μνημάτων ὑμῶν· καὶ εἰσάξω εἰς τὴν γῆν τὴν Ἰσραήλ. αὕτη ἐστὶν ἡ ἐπαγγελία ἣν ἐπηγγείλατο ὁ θεὸς, ἢ ὑπέχρεος τοῖς πατράσιν ὑμῶν διὰ τὴν προφητείαν τούτου· αὐτοὺς, καὶ δοῦναι αὐτοῖς, τοῖς ἀξίοις δηλονότι, καὶ κεκαθαρμένοις ἀπὸ τῆς ἐπιγείου Ἱερουσαλὴμ, τὴν ἀμάντον ἢ ἀπολλύμενον, ἣν οὐκ ἐπομένως ἔπεμψε θεὸς πρὸ ἡμῶν χρεῖττόν τι προβλεψαμένου, ἵνα μὴ χωρὶς ἡμῶν τελεσθῶσι, τουτέστιν, ἵνα μὴ χωρὶς ἡμῶν ἐκεῖνοι ἀναστῶσι μηδὲ τὴν τρυφὴν καὶ τὴν λαμπρότητα ἢ σώματος ἀπολήψονται, πρὶν αὖ καὶ τοὺς σωμαδούλους καὶ ἀδελφοὺς ἀπεμείνῃσιν ἀναστῆναι. ἡμεμένης δὲ τῆς παγκοσμίου ἀναστάσεως, τότε πληρωθήσεται ἡ ἐπαγγελία ἢ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ· καὶ ἀναστήσονται πάντα τὰ τῶν ἀνθρώπων σώματα· καὶ τὸ σωζόμενον, ἅμα ψυχῇ ἢ σῶμα ἀπολήψονται τὸ πλήρωμα· τουτέστι τελείως τὴν μακαριότητα. Τούτῳ τῷ λόγῳ συμμαρτυρήσει μοι ἢ λουκᾶς ὁ θεόπαλος διαγγελίσης· ἐν οἷς ἐν ταῖς τῶν ἀποστόλων ἐξόδοις φράζει, λέγων· πρὸς ἰουδαίους· Ἄνδρες ἀδελφοὶ ὑμῖν ὁ λόγος τῆς σωτηρίας ἀπεστάλη· οἱ δ' ἄρχοντες ὑμῶν, τοῦτον ἀγνοήσαντες, μὴ τυχόντος πλήστου, ἀναιρεθῆναι τὸν δίκαιον ἐποίησαν· ἢ τελέσαντες πάντα τὰ περὶ αὐτοῦ γεγραμμένα, καθελόντες ἀπὸ τοῦ ξύλου, ἔθηκαν ἐν μνημείῳ· ὁ δὲ θεὸς αὐτὸν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν· ὃς ὤφθη ἐπὶ ἡμέρας πλείους τοῖς συναναβᾶσιν αὐτῷ ἀπὸ τῆς γαλιλαίας εἰς ἱερουσαλὴμ· οἵτινες εἰσὶ μάρτυρες αὐτοῦ πρὸς τὸν λαόν· καὶ ἡμεῖς διαγγελίζομεθα τὴν πρὸς τοὺς πατέρας ἐπαγγελίαν γενομένην· ὅτι ταύτην ὁ θεὸς ἐκπεπλήρωκε τοῖς τέκνοις αὐτῶν ἡμῖν, ἀναστήσας ἰησοῦν. Ἀκούεις; τὴν ἐπαγγελίαν φησὶ τὴν γενομένην πρὸς τοὺς πατέρας· ποίαν ἐπαγγελίαν; τὴν τῶν νεκρῶν ἐξανάστασιν δηλαδή· ἣν ἐβεβαίωσε καὶ ἐδήλωσεν ὁ θεὸς ἡμῖν τοῖς τέκνοις τῶν πατέρων ἐκείνων, διὰ ἀναστάσεως ἰησοῦ χριστοῦ ἐκ νεκρῶν· οὗ ἡμεῖς ἐσμὲν ἀψευδεῖς τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ μάρτυρες· αὐτοῖς γὰρ ὀφθαλμοῖς ἑωράκαμεν· καὶ αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν. καὶ ἰδοὺ διαγγελίζομεθα ὑμῖν ἰησοῦν χριστὸν προτόκον ἐκ νεκρῶν ἀναστάντα, εἰς βεβαίωσιν τῆς ἀψευδοῦς αὐτοῦ ἐπαγγελίας. ἐδήλωσε γὰρ διὰ τῆς αὐτοῦ ἀναστάσεως καταργήσας τὸν

ἡμῖν καὶ διδάσκαλοι, οὗτοι οἱ ἱεραρχαὶ καὶ θεοφόροι, οἱ σήμερον πλυτῦμεν ἁγίους & θεοφόρους, καὶ χλεχωρούμεθα δι' αὐτῶν πρὸς θεογνωσίαν, καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν σω τῆρα ἡμῶν. ἀλλ' ὅτι ἡμεῖς αἰνοῦμεθα, οὗτι μεθ' ἡμᾶς ἄλλοι· καὶ τοῦτό ἐστιν ὁ φῶς ἡμῶν κρεῖττον ὁ παῦλος νομίζει εἶναι· ἵνα μὴ χωρὶς ἡμῶν τελειωθῶσιν ἐκεῖνοι· ἀλλ' ἵνα φθεμβώσι & ἡμᾶς ἦθεν εἰς τὸ εἶναι· καὶ τότε ἅμα καὶ ἡμεῖς μετ' αὐτῶν τὸν τῶν σωμάτων ἀνάστασιν ἐκδυσόμεθα· καὶ τὰ γέρα σὺν αὐτοῖς καὶ ἐις στεφανους ἀπολη-ψόμεθα ἐν τῇ ἐπαγγελαμβύᾳ καὶ ἀρχηγοῦ τῆς ἀναστάσεως, καὶ τελειωτοῦ ἰησοῦ. ἡγοῦμβύης γὰρ τῆς καθολικῆς ἀναστάσεως τῶν σωμάτων, ὅτι ἡγέρθη ἔτι ἔστι, οὗτε μὲν φθορά· ἀλλ' ἀμφότερα παύεται, καὶ ὑδὲις ἔτι ἡγνᾶται, οὗτε μὲν ἀποθνήσκει. δῆλά τοι τοῦτο, ἡ ἀνάστασις οὐκ ἐγήγερται τότε. καὶ δῆλα τί ἄλλο; ὅτι οὐκ ἐπληρώθη ὁ καθ' ἑλεηθεὶς τύπος τῶ προφήτου ἐκείνου τάγματος. λέγει γὰρ ὁ θεῖος ζηχα-
» ρίας ὁ τῆς θεολογίας ἐπώνυμος, πληρωθῆναι δεῖ τὸν ἄνω κόσμον. χειρὸς καλέσει,
» μὴ αἰτητὸν νομίσῃς· & ὑπηρέτης πρὸς τὸν κύριον, κύριε γέγονεν ὡς ἐπέταξας, καὶ
» ἔτι τόπος ἔστι. τῶ τόπου οὖν τούτου μὴ ὄντος τότε πεπληρωμβύου, ἡ ἐξανάστασις τῶν νεκρῶν οὐκ ἐγήγερται· & αὖτη ἐστὶν ἡ ἐπαγγελία, ἣν ὁ παῦλος πρὸς ἑβραίους φησὶν, ὡς οὐκ ἐνομίσαμεν οἱ πρὸ ἡμῶν ἔτι. ἣν ἐγὼ οἶμαι ὑ γινώσκειν ὑμᾶς ἔτι. ἡμεῖς δ' ἀναλε-ξάμβυοι καὶ αὖθις τὸ εἰρημβύον, δηλονότι δίξομβύ ὑμῖν πῶς ἐπαγγελία· & πότε δ' ἐπαγ-γελίαν ταύτην ὑπῆρχεν κύριος ὁ θεός· & πρῶτον αὐτὸν, & ἐξ ἀρχῆς ἀπ' ἀρχῆς ὑπῆρχεν, ἵν' ὅτε ἐρῶμβύ· ἐν τῇ τῶν ἰσραὴλ ἀποστολῇ τῆς σωτηρίας αὐτοῦ, ἐν τῇ μὴ νομίζειν
» δ' τῶν νεκρῶν ἐξανάστασιν, ἐν τῇ λέγειν, ἐξαπεφωνήκαμβύ ἀπόλωλεν ἡ ἐλπὶς ἡμῶν·
» φάγωμβύ, πίωμβύ· αὔριον ἀποθνήσκομβύ. τότε ἐμπνεῖ κύριος τὸν πνεῦμα εἰς πᾶν
» δ' τὸ πρόσωπον τῆς γῆς καὶ ἔσται ἐν τῇ σωμάτων ἀνάστασιν. & ἐπαγγέλλεται αὐτοῖς ὅτι ἀνα-στήσει κύριος τὰ ὀστᾶ αὐτῶν τὰ ξηρὰ, καὶ ἐνδύσει αὐτὰ σάρκας καὶ νεῦρα καὶ δέρμα· & πνεῦμα δώσει. καὶ ἀποκατασήσει αὐτοὺς εἰς τὴν ἱερουσαλήμ. ἣ ὄψεσθε εἰρηνικὸν ὄρος τε καὶ λόγον). ποῦ ταῦτα κεῖται; ἐν τῇ ἰεζεκιὴλ τῇ προφήτῃ· ἐν κεφαλαίῳ ξια
» κοστῷ ἑβδόμῳ. φησὶ γὰρ ὁ θεῖος ὧδε προφήτης· Ἐγένετο ἐπ' ἐμὲ χεὶρ κυρίου, καὶ ἐξέ-
» γαγέ με ἐν πνεύματι κυρίου, καὶ ἔθηκέ με ἐν μέσῳ τοῦ πεδίου, καὶ τοῦτο ἦν μεστὸν ὀστῶν
» ἀνθρώπων· καὶ περιήγαγέ με διὰ αὐτὰ κύκλῳ κύκλῳ· & ἰδοὺ πολλὰ σφόδρα διὰ προσώπου τοῦ πεδίου· & ἰδοὺ ξηρὰ σφόδρα. καὶ εἶπε πρός με, υἱὲ ἀνθρώπου,
» εἰ ζήσεται τὰ ὀστᾶ ταῦτα; καὶ εἶπα, κύριε κύριε, σὺ οἶδας αὐτά· καὶ εἶπε πρός
» με, υἱὲ ἀνθρώπου, προφήτευσον διὰ τὰ ὀστᾶ ταῦτα· καὶ ἐρεῖς αὐτοῖς, τὰ ὀστᾶ τὰ ξη
» ρὰ ταῦτα ἀκούσατε λόγον κυρίου· τάδε λέγει κύριος τοῖς ὀστέοις τούτοις· ἰδοὺ ἐγὼ
» φέρω εἰς ὑμᾶς πνεῦμα ζωῆς· καὶ δώσω ἐφ' ὑμᾶς νεῦρα· καὶ ἀνάξω ἐφ' ὑμᾶς σάρ-
» κας· & ἐκτενῶ ἐφ' ὑμᾶς δέρμα· καὶ δώσω εἰς ὑμᾶς πνεῦμα μου, καὶ ζήσεσθε· καὶ
» γνώσεσθε ὅτι ἐγώ εἰμι κύριος. & προφήτευσα καθὼς ἐνετείλατό μοι, καὶ ἐγένε-
» φωνὴ ἐν τῷ με προφητεύειν· καὶ ἰδοὺ σεισμὸς ἐγένετο μέγας· καὶ προσήγαγε τὰ
» ὀστᾶ, ὀστέον πρὸς τὸν ἁρμονίαν αὐτοῦ. καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ ἐπ' αὐτὰ νεῦρα καὶ σάρκες
» ἐφύοντο· καὶ ἀνέβαινεν ἐπ' αὐτὰ δέρμα ἐπάνω· καὶ πνεῦμα οὐκ ἦν ἐν αὐτοῖς. καὶ
» εἶπε πρός με, προφήτευσον δὴ τὸ πνεῦμα· προφήτευσον υἱὲ ἀνθρώπου. & εἶπον
» τῷ πνεύματι· τάδε λέγει κύριος κύριος· ἐκ τῶν τεσάρων πνευμάτων ἔρχου πνεῦ
» μα, καὶ ἐμφύσησον εἰς τοὺς νεκροὺς τούτους καὶ ζησάτωσαν. & προεφήτευσα καθότι ἐνε-
» τείλατό μοι· & εἰσῆλθεν ἐπ' αὐτοὺς πνεῦμα ζωῆς, & ἔζησαν καὶ ἔστησαν δὴ ἐπὶ τῶν πεδίων
» αὐτῶν συναγωγὴ πολλὴ σφόδρα σφόδρα. & ἤκουσε πρός με λέγων, υἱὲ ἀνθρώπου,
» τὰ ὀστᾶ τὰ ξηρὰ ταῦτα, πᾶς οἶκος ἰσραὴλ ὄστιν. αὐτοὶ λέγουσι, ξηρὰ γέγονε τὰ ὀ-
στᾶ ἡμῶν,

ψυχων αὐτῷ μόνον λέγωσιν, ἀπολαμβάνειν τελείως φασίν· ὅταν δὲ περὶ τοῦ ὅλου
ἀνθρώπου τελείως. πῶς γὰρ τῆς κοινῆς ἀναστάσεως μὴ γενούσης, τὸ συναμφότερον
ἀπολαμβάνειν δύνανται; διὸ καθὸ μὲν ψυχαί, τελείως ἀπολαμβάνειν τοὺς ἁγίους
λέγομεν· καθὸ δὲ οὐ μόνον ψυχαί ἐσμεν, ἀλλὰ καὶ σώματα ἐνδέδεμαι, οὐ
τελείως ἀπολαμβάνειν αὐτοὺς φαμέν. ὡς γὰρ εἶδός ἐστιν ἐν τῷ σώματι ἡ ψυχή· καὶ
ἡ μὲν ὕλη, ὅπερ ἐστὶ τὸ σῶμα, οὔπω ἀΐδιον, οὐδ' ἀπείραλον· ἡ δὲ ψυχὴ ἀθάνατος ὖσα,
τελείως ἀπολαμβάνει. ὅτε δὲ τὸ συναμφότερον ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος, καὶ τὸ συ-
ναμφότερον ἠγωνίσατο, οὔπω τελείως λέγομεν ἀπολαμβάνειν τὸν ἄνθρωπον. ὅταν
δὲ ἀπὸ μέσου τὸ πᾶν λογιζώμεθα καὶ τὸ πρωϊαίτερον ἐννοοῦμεν, τότε τελείως λέ-
γομεν ἀπολαμβάνειν τοὺς ἁγίους. ὅτε δὲ πρωϊαίτερα καὶ κυριωτέρα ἐστὶν ἡ ψυχὴ τοῦ
σώματος, καὶ τυφλοῖς δῆλον. τοῦτο γάρ ἐστιν ὃ καὶ προσδόμενα ἐν τῇ ἀποκαλύ-
ψεως ἰωάνου τῷ διαγγελισοῦ· ὅτι ἐδόθη αὐτοῖς ἑκάστῃ στολὴ λευκὴ, καὶ ἐρρέθη
αὐτοῖς ἵνα προσμείνωσιν ἔτι ὀλίγον, ἕως πληρότη τὸν τῶν σωμάτων ἀνάστασιν. οἱ
πάντες οὖν ἀπὸ μιᾶς στολῆς ἔλαβον, ἁπλαῆς ἐν τῇ κρίσει στολὰς λήψονται. εὔδηλον
οὖν ὅτι ἡ μία στολὴ ἡ δοθεῖσα, τῆς ψυχῆς ἐστὶν ἡ ἀπόλαυσις, ἥτις καὶ τελεία λέγε-
ται καὶ ἔστι· ἡ δ' ἄλλη, ἡ μακαριότης ἐστὶ τοῦ σώματος, ἵνα ἀπολήψηται μὴ τὴν ἀνά
στασιν καὶ τὴν κρίσιν. Καὶ ἐπεὶ περὶ τούτου ἀρκούντως εἴρηται, οὐ δεῖ περαιτέρω
λέγειν. Πρὸς δὲ τὸ τῆς ἀποστόλου, ὃ ὡς ἡδυπάθειν ἡμῖν καὶ ἀναπρόῤῥητον ἐπιφέρεται;
ἢ μὴ πολλῆς παῤῥησίας φατὲ, τὸ, οἱ ἅγιοι πάντες μαρτυρηθέντες διὰ τῆς πίστεως,
οὐκ ἐκομίσαντο τὴν ἐπαγγελίαν, τοῦ θεοῦ περὶ ἡμῶν κρεῖττόν τι προβλεψαμένου;
ἵνα μὴ χωρὶς ἡμῶν, τελειωθῶσιν· ἐν τούτῳ γὰρ λέγεται, ὡς ὁ μακάριος παῦλος φη-
σὶν, ὅτι οὐκ ἐκομίσαντο τὴν ἐπαγγελίαν οἱ ἅγιοι. περὶ τούτου καὶ ἡμεῖς δώσομεν
τὴν ἀπολογίαν. μόνον δεόμεθα ἵνα ἀπαρέγχως ἀκούητε τῶν λεγομένων. περὶ μὲν
γὰρ ἀνδρας σοφοὺς, οὐκ ἂν ἐπολμήσαμεν ταῦτα φάναι· εἰδότες ἀκριβῶς, εἰ ἡμεῖς
ταῦτα οἴδαμέν τε καὶ ἐγνωμεν, πολλῷ μᾶλλον ἐκεῖνοι. περὶ δὲ ὑμᾶς οὓς οὐ νο-
μίζω ὅλως εἰδέναι ταῦτα, οἵ τινες δεῖ τοῦτο καὶ αἰτιάσεσθε· εἰ γὰρ εἴδειτε, οὐκ
ἂν αἰτιάσεσθε τῇ ἀληθείᾳ, οὕτω φανερᾷ οὔσῃ. ἐπεὶ οὖν ὡς ἐγὼ οἶμαι ὅλως τοῦτο
οὐκ ἔγνωτε, τὸ, οὐκ ἐκομίσαντο τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ θεοῦ· ἡμεῖς αὐτὸ ἐρμηνεύ-
σομεν κατὰ τὸ ἡμῖν ἐφικτόν. τὸν λόγον γὰρ τοῦτον ὁ μακάριος παῦλος, λέγει, διὰ
τὴν καθολικὴν καὶ οἰκουμενικὴν τῶν σωμάτων ἀνάστασιν. ἵνα ὡς χριστιανοὶ, πάν-
τες μὲν πιστεύομεν ὅτι ἡγέρθησεται· πότε δὲ ἔσται, τοῦτο οὐκ οἴδαμεν. πολλοὶ κατὰ τὰς
ἱερὰς γραφὰς, πιστεύομεν τοῦτο ἡγέρθεσθαι ἐν τῷ τέλει τῶν αἰώνων, ὅταν πλη-
ρωθῇ πᾶσα ἡ τῶν ἀνθρώπων φύσις· νομίζων ἕκαστος τὰ ἰδίαια τῆς ἴδιας ἐργον αὐτῆ, εἴ-
τε ἀγαθὰ, εἴτε φαῦλα, κατὰ τὸ ἱερὸν διαγγέλιον. καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἐπαγγελία ἣν
ἐπηγγείλατο ὁ θεὸς τοῖς πατράσιν ἐν ταῖς προφήταις ἀνασῆσαι αὐτούς. ἐπαγγε-
λία γὰρ, ἤτοι ὑπόσχεσις λέγεται· ὑπέσχετο γὰρ ὁ κύριος ἀνασῆσαι τὴν τῶν ἀνθρώ-
πων φύσιν, ἐν τῇ ἀπιστεῖν τοῖς ἀνθρώποις τὴν τῶν σωμάτων ἀνάστασιν. τοῦτο γὰρ εἰ
ἐγεγόνει ἐν τοῖς πατράσιν, οὐκ ἂν ἡμεῖς ἤλθομεν εἰς τὸ εἶναι· καὶ τοῦτο ἐστὶν ὅπερ ὁ
παῦλος φησὶν· οὐκ ἐκομίσαντο οἱ περὶ ἡμῶν τὴν τῶν σωμάτων ἀνάστασιν, ἢ θεοῦ
περὶ ἡμῶν κρεῖττόν τι προβλεψαμένου ἵνα μὴ χωρὶς ἡμῶν τελειωθῶσιν· τουτέστιν
ἵνα μὴ χωρὶς ἡμῶν ἐκεῖνοι ἀνασῶσιν. εἰ γὰρ ἐγήγειτο ἐν ἐκείνοις ἡ ἐξανάστασις τῶν
σωμάτων, καὶ ἀπέλαβον ἓκαστα σώματα μετὰ τῆς ψυχῶν, ἤτοι ἡ ἐνσαρκος οἰκονομία οὐ
ἐνηργήθη, ἤτοι πέτρος, ἤτοι παῦλος, ἤτοι ὁ λοιπὸς τῶν ἀποστόλων χορὸς, οὔτε οἱ πατέρες

σαι τὰς ὑπομονὰς αὐτῶν. ἵνα δὲ ὑπισχνῆται καὶ ἐμφανίσῃ πᾶν τὸ μακάριον τέλος, μίαν καὶ μόνην μυστηρίου φησὶν ὁμολογίαν ἐν παρεισάγειν. αὕτη δ' ἐστὶν ἡ τῆς ἀποκαλύψεως ἀναίνου τῷ ἀναγνώστῃ, ἣ οὐ δύναται ἀρνήσασθαι. φησὶ γάρ· Καὶ ὅτι ἐδόθησαν τοῖς πέμπτῳ σφραγῖδα εἶδον ὑποκάτω τοῦ θυσιαστηρίου, τὰς ψυχὰς τῶν ἐσφαγιασμένων διὰ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, καὶ διὰ τὴν μαρτυρίαν ἣν εἶχον· καὶ ἔκραξαν φωνῇ μεγάλῃ λέγοντες· ἕως πότε ὁ δεσπότης ὁ ἅγιος καὶ ἀληθινὸς, οὐ κρίνεις καὶ ἐκδικεῖς τὸ αἷμα ἡμῶν ἐκ τῶν κατοικούντων ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ ἐδόθη αὐτοῖς ἑκάστῳ στολὴ λευκὴ· καὶ ἐρρέθη αὐτοῖς ἵνα ἀναπαύσωνται ἔτι χρόνον, ἕως οὗ πληρώσωσι καὶ οἱ σύνδουλοι αὐτῶν, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτῶν, καὶ οἱ μέλλοντες ἀποκτίνεσθαι ὡς καὶ αὐτοί. καὶ μετὰ ταῦτα, καὶ ἀπεκρίθη εἷς ἐκ τῶν πρεσβυτέρων λέγων μοι· οὗτοι οἱ περιβεβλημένοι τὰς στολὰς τὰς λευκὰς τίνες εἰσὶ, καὶ πόθεν ἦλθον; καὶ εἶπον αὐτῷ, κύριέ μου σὺ οἶδας, καὶ εἶπέ μοι· οὗτοί εἰσιν οἱ ἐρχόμενοι ἐκ τῆς θλίψεως τῆς μεγάλης· καὶ ἔπλυναν τὰς στολὰς αὐτῶν, καὶ ἐλεύκαναν ἐν τῷ αἵματι τοῦ ἀρνίου· διὰ τοῦτό εἰσιν ἐνώπιον τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ, καὶ λατρεύουσιν αὐτῷ ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ. Ἠκούσατε τοῦ ἱεροῦ τῆς ἑορτῆς; τίς φησι κρείττων καὶ ἑπτάνυκα

καὶ ἠξίωσας ἀπολαμβάνειν αὐτά. Εἶπε Ἀνασάσιος ὁ θεοφόρος πατὴρ ἡμῶν, ὁ ἁγίου ὄρους σπουδαῖος λειτουργός, ἐν ταῖς ἀποκρίσεσιν, αἷς ποιεῖται πρὸς τινας ἐρωτήσεις, ὅλως φησὶν αὐτὸν ποιεῖσθαι, φανερώτατα τὸ ζητούμενον δηλοῦντα. τῶν μὲν γὰρ ἁγίων τὰς ψυχὰς ἐν τῷ ᾅδῃ φησί, τὰς δὲ τῶν ἁμαρτωλῶν ἐν τῷ ἅδῃ εἰς ἀπορφάνιτας διαρρήδην τὸ σαφέστατον ἢ ἐρώτησις τοιαυτηνοῦ καὶ ἡ ἀπόκρισις, ἤδη. Ἐρώτησις. Ποῦ δὲ ὅλως θέλομεν λέγειν εἶναι τὰς ψυχάς, καὶ εἰ ἄρα ἐν τῷ ἅμα πᾶσαι εἰσίν; Ἀπόκρισις. Οὐδεὶς μὲν ὁ θεῖος τύπος σαφῶς ἀπαγγέλλει· ὅμως ἐν τῷ τοῦ χρυσοῦ λόγῳ μανθάνομεν, ὅτι αἱ μὲν τῶν δικαίων ψυχαί, μὴ τῆς ψυχῆς τοῦ ἁγίου λησοῦ ἐν τῷ ᾅδῃ δίσκῳ ὑπάρχουσαι. καὶ γὰρ καὶ ὁ θεῖος Ἀντώνιος περὶ τοῦ τόπου τῶν ψυχῶν, οὕτως ἰώρακεν, ἐν τῷ ᾅδῃ δίσκῳ ὑπάρχειν τὰς ἁγίας ψυχάς. ὡσαύτως καὶ ὁ θεοφόρος Παμβὼ, καὶ ἕτεροι τινὲς τῶν πατέρων. ὡσαύτως καὶ Ἰωάννης ὁ τῆς κλίμακος οὕτω λέγει· μνήμων μόνιμος ὁ λῃστὴς ἐκεῖνος ἐν τῇ βασιλείᾳ ἡ πίστωτο, καὶ ὅλον τὸν ᾅδην ἐκλυπρούμενον. πάλιν τε τὰς τῶν ἁμαρτωλῶν ψυχάς, πᾶσα ἡ παλαιὰ καὶ καινὴ διαθήκη, ἐν τῷ τοῦ ᾅδου δισμωτηρίῳ ὡς ἐν φυλακῇ, μένειν φησί. καθὰ καὶ ὁ τῆς πλουσίου ἐκείνου κύριος εἶπεν. ὁμοίως καὶ Δαβὶδ ὁ θεοφόρος φησίν, ἀποστραφήτωσαν οἱ ἁμαρτωλοὶ εἰς τὸν ᾅδην. τὸ δὲ εἰπεῖν ἀποστραφήτωσαν, σημαίνει ὅτι πού ἐκεῖ αἱ ψυχαὶ τούτων ὑπάρχουσιν· εἶτα ἀπάρχειν καὶ ἀπολαμβάνουσι τούτων τὰ σώματα, τὸ ἴδιον ἕκαστος. καὶ εἰ δ' οὕτως ἡ ἀπόφασις τοῦ κειτοῦ κατ' αὐτὴν ἐξέρχεται, λέγουσα· ἀποστραφήτωσαν οἱ ἁμαρτωλοὶ εἰς τὸν ᾅδην. ὁ δὲ ὑποστρέφων, θεσπέσιον ἔνδειξιν ὑπῆρχεν ὑποστρέφειν. Ἀλλὰ καὶ ὁ πανυγιεικότατος τῆς ὅντως καὶ θεοφόρος πατὴρ ἡμῶν, ὁ κρήτης Ἀνδρέας, ὁ ἀξιώτατος ποιμὴν αὐτῆς, μετὰ πάντας τοὺς ἁγίους, οὓς ἐχρησάμεθα μάρτυσιν, ὅτι τῇ τοιάδε ἡμῶν ὑποθέσει, παρείτο καὶ αὐτὸς τὰ αὐτὰ συμμαρτυρήσων ἡμῖν. εὑρὼν γὰρ ἐν ἑνὶ τῶν θαυμασίων αὐτοῦ λόγων, ὃν εἰς τὴν παγκάρπιν διανοίνης ἡμῶν κοίμησιν ὑφηγήλλως πεποίηται, ἡ δ' ἀρχὴ τοῦ λόγου, Ὅσοι τὸ σεπτὸν καὶ σεβάσμιον τοῦτο μνῆμα τοῦτο, ἄγγιστά πως τῆς ἀρχῆς, καὶ θεοτοκίου οὕτω διαλαμβάνει, Καὶ μήν τοι καὶ τῶν ἁγίων αἱ ψυχαὶ, τὸν ἀειδῆ τόπον ἐκεῖνον διέρχονται μὲν, οὐ κατέχονται δέ· πλὴν τῶν ὅσαι, τῇ καθ' ἓν βίον ῥαστώνῃ τὸν δι' ἀμαρτίας θάνατον ἐπιπασάσαντο. ὅσαι γὰρ ἐπίπου τυχὸν τοῖς θείοις νόμοις ἑαυτὰς ὑποζεύξασαι, τὴν ἐν οὐρανοῖς πολιτείαν ἐν σπουδάσμασι διὰ σαρκὸς ἐπιδείξαντο, πρὸς τόπους δηλονότι φωτοειδεῖς ἀρίστους τῇ τοιᾷδε τῶν ἁγίων ἱερᾷ κατασκῇ, μεγαλοδώρως ὡδηγήσαντο· οὓς ὀλισθοπους κύριος, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ καὶ τὸ λόγιον ἀεὶ πανταχοῦ ὁλοκλήρους. ὧν τό, τι καὶ κάλλος καὶ μέγεθος, καὶ τὴν εἰς ἄπαν μακαριότητος θείαν, πρεσθύτερον δὲ καὶ τῆς ὑπὲρ νοῦν ὠραιότητος, εἰδέναι αὖ εἰκότως ξανότερον τε καὶ ὑψηλότερον οἱ μᾶλλον ἡμῶν θεοφιλέστατοι, καὶ ταῦτα ἥδρυμένοι λίαν τῆς εὐχερείας ἐδίξαντο, οἷς καὶ μᾶλλον ἁρμόσει ὡδηγεῖν τῆς παίτα σοφῶς διεξαγούσης προνοίας. Ἡ καίσατε δὲ τὸ θαυμασίου τούτου καὶ μεγάλου αἰδρὸς, πῶς αἱ τῶν δικαίων καὶ ἁγίων ψυχαὶ, λιξάντων τοῦ δρόμου τὸ βίου τούτου, λαμβάνουσι τὴν ἐπιχείρα; τοῦτο δ' αὐτὸ ἔστι τὸ εἰπεῖν τὴν ὑπόκρισιν ἣν αὐτοῖς μαθηταῖς ὑπηγγείλω λέγων, ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, κἀκεῖ ἡμεῖς ὦμεν· καὶ ὅπ πρὸς τόπους φωτοειδεῖς ὡδηγήσονται, καὶ θεῖα πλησιάζουσι, καὶ τὴν μακαριότητα θαυμασίως ἀρραβωνίζονται· ἢ μᾶλλον, τὸ κάλλος καὶ μέγεθος, καὶ τὴν ὑπὲρ νοῦν ὠραιότητα, ἣν ἔστιν αὐτὸς ὁ θεὸς, ξανότερόν τε καὶ ὑψηλότερον καταθεάσασθαι. πῶς οὐ σχολάζει ὅ· τούτοις ὦ φίλοι καὶ ἀδελφοὶ; ἀλλὰ μόνον πρὸς τὸ καταλείπειν τοὺς ταῦτα πανθομολογίας καὶ τέρψεις, καὶ βλασφημιῶν αὐτοὺς ὀσημέραι διὰ

πάντος

ἀκούσεις τὸ, οὐ χρεία τρίσβιων ἐκεῖ, λυθείσης τῆς παιπηλύρας; Ναί φασιν οἱ υἱοὶ θεολόγοι, ὑποληπτέον μερικῶς. καὶ τὸν θεὸν ὁρᾶσιν οἱ ἅγιοι εἰς πρόσωπον· πλὴν τὰ ἀπόῤῥητα ἀγαθὰ, ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, οὐκ ἀπολαβεῖν ἔτι. οὐ γὰρ δίωμαι θαρρῶν ἀνύποπτος μηδεὶς ἁγίους εἶναι τὰ νῦν μὴ τῆς χειρὸς. ὦ τῆς αἰσίας. τοῦτο κατ' ἐμὲ, ἄξιόν ἐστι γελᾶσθαι μᾶλλον ἢ ὑπολογίας τινός. ἐδιήχθη γὰρ πρὸ ὀλίγου τὸ ἄτοπον τοῦτο λογίδριον μεσοῦντος πάσης αἱρέσεως· καὶ οὐ δεῖ πρὸς τοῦτο παλιλλογεῖν. ὅπερ δὲ αἵρεσις τοῦτο σκοπεῖν μὴ μακροθυμίας. Εἰ τὸν θεὸν ὁρῶσι νῦν τῆς ἁγίων αἱ ψυχαὶ τὰ δὲ ἀπόῤῥητα ἀγαθὰ οὐχ ὁρῶσιν, ἀναμφιβόλως μείζονα εἰσὶν ἐκεῖνα, ἢ αὐτὸς ὁ θεός. ἵστε ἐκεῖ να μὴ ἀπορρήτων τοῖς ἁγίοις τυγχάνουσιν· ὁ δὲ θεὸς, ὁρᾶσθαι αὐτοῖς ὑπάρχει. τοῦτο οὐδεὶς ὑγιὰ τὸν νοῦν ἔχων, εἴποι ἄν. ἀλλὰ σκοπεῖν τὴν αἵρεσιν ταύτην. ἵνα σκοπεῖν οὕτως. ἐκεῖνα τὰ ἀπόῤῥητα ἀγαθὰ, ἢ ὡς μείζονα οἱ ἅγιοι οὐχ ὁρῶσιν αὐτὰ, ἢ ὡς ἥττονα. εἰ μὲν οὖν ὡς ἥττονα, οὐ χρεία. ἢ γὰρ μειζόνως αὐτὸν ὑπολαμβάνοντες, οὐ φρονοῦσιν ἢ ἥττονος. εἰ δὲ διὰ τὴν τοῦτο πάντως ἀῤῥήτως αὐτὸν ὑπολαμβάνουσι, ἢ μειζονοπρεπῶς ὑπολαμβάνοντες. εἰ δὲ ὡς μείζονα οὐκ ὑπολαμβάνουσιν ἀπὸ τοῦ τὸ ἐλάσσημον, ὅτι εἰσί τινα μείζονα τῆς ἢ θεοῦ θεωρίας καὶ ὑπολαύσεως· ἴδωμεν τίνα δὲ, ὅτι καὶ τὰ ἀγαθὰ ἐκεῖνα θεωρήσουσιν οἱ ἅγιοι, ἀῤῥαβῶνα τῆς ἐκλησίας, ὑπὸ τὴν ἐν αὐτῇ ἀδομβρίαν. ὁ μὴ πιστεύων; ἰρδυνησάτω ἐν τῇ δευτέρᾳ ἢ σκέψει βεβαίως μᾶλλον· καὶ ἀῤῥήτως ἰδόμενον ἢ ἁγίων Μακαρίους, ἔχει οὕτως· Νέον φυτὸν ἐφύτευσα πρὸ ἐλαίας, τῇ ἢ θεοῦ τεραπίζῃ γενήμενον· ὡς ἰρὸς γὰρ προδόντων τὴν ἢ κυρίᾳ ὁδὸν ἀῤῥήτως δικαιοσύνῃ σε κύριος· καὶ βλέπεις τὰ ἀγαθὰ τῆς κάτω σοφίας; ἐκφυφῶν τῆς θείας ἀγαλλιάσεως. Τί καὶ περὶ τούτου ἔπραξε αἱ οἱ τὴν δόξαν ταύτην ἀρτούμενοι; ὄντως ἀασίδη καφῇ καὶ διούσῃ τὰ ὦτα, παρόμοιοι εἰσίν· οἱ τὴν ἔνσαν μὴ μισοῦντες, τὸ χρῖσμα δὲ ἀγαπῶντες. οὐ γὰρ ἐδίδαξεν οὔτ' ἀκούσας, οὔτε ἰδὼν, οὔτε συνείδας. Δαμασκηνὸς ὁ θεῖος ἐν τῷ δευτέρῳ ἤχῳ τῆς ὀκτωήχου φησί· Ζωοδότα χριστὲ, ἱκουσίως πάθος ὑπομείνας ἀῤῥᾳθυμίας ἐν ᾅδου δὲ καταλθὼν οὐκ δυνατὲς, τοὺς ἐκεῖ τὴν ὕλαυσιν μὴ ἔχοντας τὴν σὴν, ἀφαρπάσας ὡς ἐκ θηρὸς κρατῶν, ᾧδήδισον αὐθ' ᾅδου οἰκεῖν ἐδεδώρησαι. Περὶ θεραπείας φησὶν ἡμῶν ταῦτα γέγραπται. ἆρα φοβοῦνται ἢ χριστοῦ ἐκκλησία, καὶ φάλλει τὸ μὴ ἐν ἀληθείᾳ, καὶ ᾅδει τοῦτο περὶ ἀπάντων ἐκ πλανῶν ψυχῶν. καὶ τίς αὐ τοῦτο εἴπῃ νῦν κύριος; ἆρα ᾧδημυθῆται καὶ τὸν χριστὸν ἐν τῷ λίγῃ ὁ ἅγιος ὕστ. χριστὲ ζωοδότα, ὑπὲρ τῆς ἱκουσίου πάθους· καὶ καταλθὼν ἐν ᾅδου ἐδέ τοὺς δεσμοὺς, καὶ ὡς δυνατὸς, ἀφαρπάσας ὡς ἐκ θηρὸς κρατῶν, ἢ ἀλλοῖόν δηλαδὴ ἐχθρῶν τι καὶ πολεμίτερος, τοὺς τὴν ᾅδου ἐκεῖ τὴν σὴν ἀναμφιόντας. ἐκ αὐτῆς τῆς καθοικίας ἢ σώτους καὶ ἀφιγορῶς τόπου ἐκείνου, οὗ καθοικοῦντες ἦσαν, ἐδωρήσω αὐτοῖς οἰκεῖν τὸν ᾧδήδισον· ᾧδημυθῆται τὸν χριστὸν, ἢ ὡς ἀληθὲς τοῦτο λίγῃ τὸ καὶ δοξάζει; ὅπως ἐρῶν τις τὰς ὑμετέρας θεολογίας, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἀκαίρους φιλονεικίας, ἐκπλήξαιτο ἂν ἐκ καιρὸν τῆς ἀῤῥαιόνας. μὴ ἀληθείας, ἐγὼ οὐ δύναμαι ἀκούειν λόγους οὕτω σαθροὺς καὶ ἀσυστάτους· οὓς καὶ ὑπολαμβάνω ὑπὸν εἶ φιλίσματα. τί δὲ καὶ ὅταν ἀπὸ τοῦ ἐσθ' λίγῃ, Ξίνη σε ἢ γαύρωσις, καὶ ἐν ᾅδου κάθεδος φιλαίθρωπον ὑπάρχει σου λύσας γὰρ αὐτὸν, καὶ τοὺς πάλαι δεσμίους σωτηρίας σεαυτῷ ἐνδόξως ὡς θεὸς, τὸν ᾧδήδισον αἰοίξας, ἀπολαβεῖν τούτου ἠξίωσας. Ἤκουσας καὶ ταῦτα· καὶ πλὴν φησὶν ἐν τῷ ᾅδῃ καὶ ἰσυλλύσας αὐτὸν, καὶ τοὺς δεσμίους, ἤγουν τοὺς ἀπ' αἰῶνος ἁγίους ἐκεῖ καθεύδοντας, ἐξαναστήσας μὴ σωτοῦ, ἤνοιξας τὸν ᾧδήδισον,

καὶ

μάρτυς θεωρεῖς θεόσωπον, ἤδη λυθέντων τῆ ἀληθείᾳ Εὐδοξίᾳ, τῆ ἰωφάσεων. «
Ἰδοὺ μὴν ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, οὐ φαυερόν τι ἔργον ἐστὶ τῆ ἤδη ἡμῖν εἰρημένων. ζευ-
κτέον, θεόσωπον θεῷ θεόσωπον· καὶ νεῦ ἀπολαύουσι τῆς θεώσεως. καὶ ἐν ᾧδῇ «
δίσῳ νεοὶ χορεύουσι στεφανηφόροι. καὶ νεῦ παρίστανται τῆ Θεοῦ θρόνῳ μὴ σὺ
γκλητοι ἅγιοι. τί ἄλλο δεώμεθα ἐντοεῖν, ἢ ὅτι ἀπολαμβάνουσι νεῦ καθ' ὑμᾶς;
ὡς θεοῦμεθα· καὶ ἤδη ἀφθαρσίας ἐλπίζομεν. εἰ δ' οὐκ ἀρκεῖσι τούτοις, δίξο-
μεν κὴ ἄλλα ἐκ τῆ ὁμοίων γραφῶν. ἐν τῆ ἑνάτῃ ὠδῇ τῆ ἁγίου πατέρων, ἐν τῷ
πάτριοι οὕτω λέγει, Μεγάλων ἠξιώθητε τῆ τιμῆ ὅτι γῆς, οὐρανοφορεῖς ἅγιοι; «
ὅτι χειροῦ τύπον ἐτιμήσατε χριστικῶς. καὶ νεῦ σταυροὶ ἐκδέμονται, κὴ τὸ ἀφικάλυμ- «
μα τῆς σαρκός, αὐτὸν αὐτὸ θεόσωπας εἰς θεόσωπον ὁρᾶτε, κὴ τῆ μιζόνων ἀξιῦ «
μοι. καὶ ἄλλοθι, ἀεὶ θεοίσασι τῆ ὑμνοιῶντας σε λέγε πάντες. καὶ τελεῦ σεῦ δὲ «
φημοιῶντων σαφήνειαν, τῆ διαπότῃ παρεισὼς Ονήσιμε ὅλος πεφωτισμένος, ὅλος «
ὑπερλαμπρος, ὅλος ταῖς ἐκείθεν ἀστραπαῖς καταλαμπόμενος. Ϲ ἀλλαχοῦ, καὶ θε- «
ραπῶν μάρτυρις τὸ θεῖον κάλλος γαυώτερον κὴ λαμπρότερον. καὶ πάλιν, ὅπου τά- «
ξεις ἀγγέλων, ὅπου τῆ δικαίων οἱ δῆμοι ἀγάλλονται. κὴ ἐν ἄλλῳ, Ϲ βασιλείας «
οὐρανῶν, σαφῶς ἠξιώθητε, καὶ παλαμπόμενοι τῆς Τριάδος ταῖς αὐγαῖς ἀξιάγαστοι. «
κὴ πάλιν Σάββα παμμάκαρ, τῆ ἀγγέλων ἰσοτίμοις, ὁμόσκηνε ὁσίων, συνόμιλε «
θεοφθόγγε, μάρτυρον Ϲ ἀποστόλων συγκληρονόμε, φῶς τὸ αἰώνιον ὁ νεῦ καθοι- «
κῶν, οὗ ταῖς φρυκτωρίαις λαμπόμενος ταῖς θείαις, τῷ ἀκροτάτῳ τῆ ἰφιτῆ ὁ πα- «
ρεισὼς παῤῥησίᾳ λειλαμφυσμένος. Ἀκούεις; φῶς τὸ αἰώνιον φησὶ· φῶς γὰ «
ὁ θεός ἐστιν αἰώνιον· καθοικεῖ δὲ νεῦ μὴ τὸ θεοῦ, εἶτα τὸ ἄκρον τῆ ἰφιτῆ· τί δῆλον
βούλεται; τὸ γὰ ἄκρον τῆ ἀγαθῶν, τὸ ἄκρον τῆ ἰφιτῆ, τὸ ἄκρον τῆ καλῶν, οὐ-
δὲν ἄλλο ἐστιν, εἰ μὴ αὐτὸς ὁ θεός. ἕξει δὲ παρίσταται αὐτῆ, καὶ καθοικεῖ μετ'
αὐτῆ, τί οὖν ἄλλο θεὸς θεοῦ σημαίνει, ἀλλ' ἢ τὸ ἀπολαμβάνειν ζωὴ ἁγίους νεῦ
καθ' ὅσον εἰσὶν ψυχαί. εἰ δὲ βούλει Ϲ ἄλλα ἀκοῦσαι, ἰδοὺ λέγομεν. Καὶ αὖτοῦ «
φωτισμοῦ νεῦ ἀπολαύσει· καὶ ἐν ἄλλῳ, τῆ ἁγίων ὁ χορὸς εὗρε πηγὴν τῆς ζωῆς, «
κὴ θύραν ᾅδου δίσσου. καὶ πάλιν, κὴ οἱ δίκαιοι λάμψουσιν ὡς φωστῆρες. καὶ ἀλλα- «
χοῦ, ὀπτῆρες ἄθλους διελθόντες, οὐρανίους ἔλαβον στεφάνους οἱ μάρτυρες οἱ ἀλη- «
θεῖς. καὶ πάλιν, οἱ ἀθλοφόροι μάρτυρες κὴ οὐρανοπολῖται, ὅτι γῆς ἀθλήσαντες, πολ «
λὰς βασάνους ὑπέμεινας, καὶ πλεῖον ἀπέλαβον τὸν στέφανον ἐν οὐρανοῖς, ἵνα φερ- «
σβδίωσιν ὑπὲρ τῆ ψυχῶν ἡμῶν. κὴ πάλιν, σταυρόφημοι μάρτυρες, ὑμᾶς οὐχ ἡ γῆ κα «
τέκρυψε, ἀλλ' οὐρανὸς ὑπεδέξατο. ἰωάννης ὑμῖν ᾅδου δίσσου πύλας· κὴ ἐντὸς «
ἡμόμενοι, τῶν ξύλου τῆς ζωῆς ἀπολάβετε, χειρὶ φερισβδίσατε. Ποῦ εἰσὶν οἱ λέ- «
γοντες, ὅτι οὐκ εἰσὶν οἱ ἅγιοι, ἤγουν τῆ ἁγίων αἱ ψυχαὶ, ἐν ᾅδου δίσῳ τὰ νεῦ; οὐκ
ἀκούσασι τῆ δικαιοσκοποῦ λέγοντος, ἰωάννης ὑμῖν ᾅδου δίσσου πύλας; οὐκ ἀκούσα-
σι τι, ἐστὶς ἡμόμενοι; οὐ γινώσκουσι τὸ, τῆ ξύλου τῆς ζωῆς ἀπολαμβάνουσι, Ϲ φερι-
σβδίουσιν ὑπὲρ ἡμῶν. εἰ οὖν οὐκ ἀπέλαβον, οὐδὲ φερισβδίουσιν, οὐδὲ χειρὶ
θεωροῦσιν· οὐδὲ παρίστανται αὐτῆ· οὐδ' ἀπολαύουσι τῆ θείου φωτός. Ϲ ἁπλῶς
εἰπῶν, κατ' αὐτοὺς, οὐδὲις τῆ ἁγίων ὄζει νεῦ μὴ τῆ χειροῦ. κὴ ποῦ ταῦτα ἀ φάλ-
λομεν; αὖα φαμὲν; ἄπαγε. ποῦ δὲ Ϲ τὸ, πνεύματα κὴ ψυχαὶ τῆ δικαίων, αἰνέσα- «
τε κύριε. Ϲ τὸ, λυθέντων τῶν ἰσόπτερον, ἄγιοι, θεόσωπον θεὸς θεόσωπον τὸν θεοῦ
καθορᾶτε. αἳ γὰ νεῦ οὐκ εἰσὶ μὴ τῆ χειροῦ, οὐκ ἀπέλαβον· εἰ δ' οὐκ ἀπέλαβον,
οὐδὲ φερισβδίουσιν· εἰ δ' οὐ φερισβδίουσι, τί κὴ ᾅδα καλοῦμεν; εἰ γὰ νεῦ οὐ φερι-
σβδίουσιν, οὐδὲ πώποτε φερισβδίσουσιν· ὃν γὰ τῆ μέλλοντι, φερισβεία οὐκ ἔστ' οὐκ

ἀκούεις

» ὁσίοις τοῖς ἀπ' αἰῶνος ἀγαλλομένη, σοῦ τὸ κάλλος ὁρῶντες τὸ θεῖον ζαπώπεον. καὶ
» ἐν ἄλλοις, νιῶ οὐκ ἐν αἰνίγμαπ πάτερ, οὐκ ἐν ἐσόπτρῳ κατοπτεύσες τὸν τῆς θεαρ-
» χίας φωπαγωγὸν· θεὸς θεόσοπον δὲ καὶ σοφὸν, θεόσοπον τοῖς ὑαρ νοιῶ λαμπρό
» τητος καὶ θεοπτίας ἀξιούμενος. καὶ πάλιν, σοὶ ἀγγέλοις χορεύσες μάκαρ Οὐτέσμια,
» μάρτυρίου σιφανῶ κατακοσμούμενος, θρόνῳ τῷ φαεσρῷ τὸ σοπτερὸς παρίσασαι.
» καὶ ἀλλαχοῦ, ἁγίων τάγματα τὸν ἐν ἁγίοις αἰωπαυόμενον ἀσωμάτως ὑμνοῦντα,
» ζυφῆς ἐνθέου νιῶ ὑπολαύσει, & γαληθότης χορεύσει. καὶ ἐν ἄλλῳ, τοῖς ὑαρ νοιῶ
» λαμπρότητος ἰμφορούμενοι ἅγιοι, θείας διφορσμίας τὸ λαμπρὸς πληρούμε-
» νοι, θεοῖ χρηματίζετε τῇ θεὸς αὐτὸν ἐγγύτητι, τοῖς θεουργικαῖς μαρμαρυγαῖς ὁμι-
» λοῦντες, καὶ δόξης τῆς ἀφράστου φωπιζόμενοι ἀκτῖσι. καὶ πάλιν, διφωτίζωσαν
» ἱεραῖς μελωδίαις, ὡς τῆς ἄνω βασιλείας πληρούμενοι, ὡς ὑπολαύσειε κάτοροι.
» καὶ ἀλλαχοῦ, συμπολίτας τῆς ἀγγέλων. καὶ πάλιν, αἱμάτων τιμίων σωβαφεῖς,
» μάρτυς κατοικίσας σωτῆρα πορφύραν πολύτιμον· ἵνα σολισθέντος, κατοικεῖς
» τὰ ἄνω ἀληθῶς βασίλεια, θεῷ παμβασιλεῖ παρισάμενος. Τὸ δὲ παρίσασθαι τῷ
» παμβασιλεῖ θεῷ, καὶ κατοικεῖν τὰ ἄνω βασίλεια ἀληθῶς, τί ἄλλο θεὸς θεοῦ ση-
» μαίνει. ἢ ὅτι ὑπολαμβάνει καθὸ ψυχαὶ νιῶν οἱ ἅγιοι; ἐν ἄλλοις δὲ, Πατρόθεν ὕ-
» μνον θεοσέπτως, θεὸν νόμου καὶ ἐν νόμῳ ἐκλάμψασι· καὶ τὸν ἐκ σαρδίνης κύκλον
» καὶ διασότως γνώμῃ δύθεία τὸ θεοσεβὲς κόσμου, καὶ ἀδύτου φωτισμοῦ νιῶ ὑπολαύσ-
» σι. καὶ ἐν ἄλλῳ, νιῶ δὲ παρίσασαι μάκαρ, ὁρίσεις τῆς θεᾶς ὑαρ τῆς τιμίας σου.
» καὶ πάλιν, ὑπεπόθησας τῆς ἄνω βασιλείας, ἧς νιῶ ὑπολαύσεις ἀληθῶς μακαριώ-
» τατα. & ἐν ἄλλῳ, ὑαρραίῳ πίσεις ἀρετῆς γηγενοῦς πάτερ Αὐτόνιε, σωσαμίζῃ ἀγ
» γέλοις ἐν τῇ βασιλείᾳ τῆς οὐρανῶν. καὶ πάλιν, θεοκήρυξ Αθανάσιε, κιθύνους ὑπο
» μείνας καὶ σωτηρίῃς πιεσμοὺς, ζυφῆς τῷ φιλοθέσιον νιῶ ἱξιώθης, ἔνθεον ἡμό-
» βμος τῆς θείων μυήσεων· ζύλῳ θεοσπλάσας ζωῆς τῆς ἀκηράτου· διαμοσώσης ὡς
» νικητὴς· σίφει κοσμούμενος, καὶ ἀξιοθήκατο τῆς ἄνω βασιλείας· ὡσαύτως ὡμολόγησας, καὶ
» κάλλει ἀφθάρτων. καὶ πάλιν, Φωτὶ τῷ τελεσπλήρῳ καὶ τελεφορῷ· πλουτήσεσιν
» νιῶ ἀλλαμπόμενος. καὶ αὖ, οὐκ ἐν αἰνίγματι νιῶ καθορᾷς δόξαν· ἵνα ὑπόθησας
» θεοῦ ἐκ βρίφους, μάκαρ Εὐτύχη· θεόσοπον δὲ μᾶλλον νιοὶ θεὸς θεόσοπε,
» λυθέντων τῆς ἰσόπτρου τῆς σαρκὸς πατὴρ ἡμῶν. καὶ πάλιν ἐν ἄλλοις, ἐκ χαλεπῆς
» στενώσεως, & φθορᾶς, θεὸς διρύχωσεν πλάσις θεοπλάσου καὶ τορπνὸν καπελύπη-
» σας, ἁγίων ὁλόμβμος φαιδρειδῆς λαμπρότητας, καὶ τὰς τῆς ἀγγέλων ὑποπτέρυσιν
» χορείας, θεῷ παρισαμένας & ἐορτὰς ἀπαύστως. καὶ ἀλλαχοῦ, ἡ γῆ μὲν κατακέ-
» κλυφεν ὑμῶν τὰ σώματα νιοὶ, ὁ οὐρανὸς δὲ ἅγιοι φέρει τὰ πνεύματα ἀεὶ, τῇ θεή-
» νῳ παρισῶντα τῆς δόξης, μεῖ' ἀγγέλων ἀγαλλόμενα. καὶ ἀλλαχοῦ, καὶ νιῶ ῥικεῖς
» τοῖς οὐρανοῖς, μάρτυρον ὅσπερ ἁγίων καὶ θεῷ δικαίων. καὶ ἐν ἄλλῳ, παῤῥησίαν πλου-
» τήσας πρὸς τὸν χριστὸν ἱεράρχα Εὐμενίου, οὗ καὶ τῇ θεήνῳ ἅγιε ἐν δόξῃ νιῶ παρί
» στασαι μεῖ' ἀγγέλων ἁγίων. καὶ αὖ, ὅρμῳ γαλήνῃ θεοστερμίσθης, ἀναπαυόμενος
» θεῷ πόνων, καὶ σιφανηφόρος χορεύσες ἐν ὑπολαύσει μεῖ' μαρτύρων χριστοῦ, Νι-
» κήτα διασώσει, σαύτης ἀξίως σε δοξάζομεν. καὶ πάλιν ἐν ἄλλῳ, ὑπολαύσης
» δόξης τῆς ἁγίας Τριάδος ἐστηγμένων ἀμέσως. καὶ ἐν τῇ ἐνάτῃ ὠδῇ τῆς κανόνος
» τοῦ ἁγίου Γωάννου τοῦ θεολόγου νιῶ οὐκ ἐν αἰνίγματι, θεὸς θεόσοπον δὲ θεόσο-
» πον, τοῖς ζυφῆς τὸν γλυκάρρουν ὁρᾶν ἐξίωσας, καὶ τὸν πολυμνήτης εἰρήνης, καὶ τοῦ
» πηγαίου τῆς ἀθανασίας, ἧς νιῶ ἀρδεύομεν, ὑπολαύσεις τῆς θεώσεως. & αὐχούσῃ
» πατρὶ τῇ, οὐκ ἔτι ὁρᾶς ἐν ἐσόπτρῳ καλῶν τὸ ἀπερίσκεπτον ὁσία, θεὸς δὲ θεόσοπον

μάρτυς

ἴφη. πᾶν γὰρ τὸ ὀρθόδοξον βιβλίον, ἀεὶ τούτου ἁγιάζεται, καὶ τοὺς ψυχὰς
τῶν ἁγίων ἐν τῷ οὐρανῷ ἔχῃ, δαιμονικούς τε καὶ θεομάχους οἱ τούτου τοιητὰ, ὀρθρου-
σίως ἀναβοῶσι· μεγάλας σωῖ χάριτας διὰ πολλὰς ὁμολογῶ ὑμῖν, ὅτι οὐ κατεκύ-
σατε οὐδ' ἠφανίσατε ταῦτα, ἢ ἀπελείψατε τῇ τύχῃ παντὸς τοῦ βιβλίου· ὥσπερ καὶ
οἱ περὶ ὑμῶν ἰδράσαντες ἐν τοῖς ἀεὶ τῆς τῶ ἁγίου πνεύματος διαπορθύσεως λόγοις τὰ
ἐν βιβλίοις. ὅμως δὲ ἐκείνοις περῶρ τὸ τοιοῦτον ἀπίβη, ἀλλὰ μόνοις εἰς ὃν τὰ
βιβλία, καὶ μάρτυροῦσι τῷ κακούργῳ τὰ τάλαντα· ἐν ὑμῖν δὲ καὶ μάλα καλῶς ταῦ
ζονται καὶ ᾄδονται μὴ μελωδικῶς καθ' ἡμέραν· ἐν μιμήσει, καὶ ζωῇ, καὶ λόγοι, καὶ
μεταφορικῆς καὶ περιπτοσάρκια, καὶ σιγῇ, καὶ ξενιτεία, καὶ ἰδιόμελα, καὶ κοντάκια,
καὶ οἶκοι, καὶ σωῶ ἐξέτασις, καὶ ἐξαποστειλάρια, καὶ ἵνα μὴ καθ' ἕκαστον λέγω, πᾶσα ἐκ-
κλῶς εἰκὼν ἡ τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν συγγραφή, ταύτην ἔχῃ τὴν δόξαν. οἱ γὰρ τῆς
ἐκκλησίας θεολόγοι τὸ καρδιόπαλον, πόσης αἱ τε καὶ μελῳδοὶ, ὑμνῳδοὶ διανύσα
ὀρθοπεμῶμοι, τοῦτ' ἐδογμάτισαν· ὡς ἐξ ἑνὸς κράτῆρος πάντες ἐσθίοντες σαφέως,
πάντες ἀρδεῖν μεταλαμβάνοντες· διὸ καὶ οὐ διαφωνοῦσιν, οὐδ' ἀπλήστουσιν ἀλλήλοις
λοις, οὐδ' ἀπόφασις ὄζει ἐν αὐτοῖς. πόθεν οὖν ἀρξόμεθα; ἀπὸ τῆς φερωνύμου τῶ
μελῳδοῦ σεπτεμβρίου, ἐν τοῖς ἰδιομέλοις ἢ ἁγίων Συμεών τῶ στυλίτου. Ἢ ἁγία ἀρτεμι
χὴ, φησὶ, πάτερ συμεών, ἀγγέλους σωῶσα ἁγαλλεται. Θεὸν ἄλλως καὶ πῶ τῆς
ἀσωμάτων χορεῶν ἐν οὐρανοῖς· ἐν ἑτέρῳ δ' αὖθις, καὶ σωῶ ἀγγέλοις θεοῦ πάσης
σάρμος· τῇ εἰκοστῇ ὀγδόῃ τῶ αὐτοῦ μηνὸς, τῶ ἁγίου κυριακοῦ, καὶ νεωῶ οἴκου τοῦ
θεοῦ ἀδιάσειστον ὄζει πάντως διὸ φραγμὸς ὀκτωβρίῳ περάτῃ τῶ ἁγιαζομένου, μὴ
δικαίως ἐνδοτικὸς θείαις δόξαις καταπλαρίσας· ἐλάπτει τῶν τερπνοτάτων ἢ ἄφθο-
νον ἀεὶνέων· ἐλάπτει τῶν ζωφόρων ἀλλήλων· ἐλάπτει τὰ κάλλη τῆς οὐρανίου
τὰ ὄντως ἐφάσμια· ἐλάπτει παρθενάρχῶν τὰς χορείας μακαριώτατα· τῆς ἀσωμά-
του εἰκόνος ἢ ἐκτὴ τῶ ἁγίου μεγαλομάρτυρος δημητρίου· ἐχῇ μὲν ἡ θεοτάτου σωῶ
καὶ ἀμώμου οἰκίδιον δημήτριον, τῶν οὐρανίων ἱερουσαλὴμ καθοικητήριον· καὶ καὶ
δις εἰς τὰ ὑπερκόσμια σκιρτῶμα, πεπτωκὼς σὺν δημήτριος μάρτυς σοφὸς, χριστοῦ ὁ
θεοῦ προσκηνᾶ ἀμώμως· καὶ ἀναχωῦ τῆς θεοῦ ἀδιαλείπτως παρεστάμενος·
καὶ πάλιν, βασιλεύοντος ἢ μακαρίᾳ ἐνηχῆ πλοῦ, παρεστάμενος χειρῶ ἑκατονῶ ἱκά
τοι. καὶ πῶ, νεωῶ προσκυνῆν χειρῶ καὶ δορᾶς τῶ προς προσκυνῆν ὦ κύριλλε· ἢ ἰσό
πλουν ἀληθείᾳ λυθέντων, ἰωάννης σὺν τῇ ἑρμῃ. Θ πάλιν, μιμνήσθητι καὶ ἡμῶν πά
τερ βασίλειε, πάρεσῶ τῇ χριστῇ σῇ προσευχῇ· ἀλλαχοῦ δὲ καὶ νεωῶ ἐν οὐρανοῖς τῶν
ἰσόπλουν λυθέντων αὐτόνοι, καὶ διαφερόντως τῶν ἁγίων τεσσάρων ἐν τυχάνων
ἀμώμως. Θ ἐν τοῖς ἢ μεγαλομαρτύρων, πῆ μὲν φησὶ, καὶ ἰδίᾳ ἐν θεῶ τῶν τῆς νίκης
σου στεφάνων· καὶ δὲ, συμβασιλεῦσι χριστῶ λαμπρότατα, πορφύραν ἐξ αἵματος
ἐνδυσάμενος φαιδρὸν· καὶ τῶ σκήπτρου τῶν ἄθλων σου διαπορφύρωμος, καὶ στεφά
νῳ τῆ δόξης ἐξαρίπτων ἀπαράτοις εἰς αἰῶνας. καὶ ἀλλαχοῦ· σὺ μετρεῖς τὸ χεῖ
ρος ὁ μάρτυς θεσαμβδίων τῶν πλαίλλω, καὶ καλαμβάνει τὰ οὐράνια· καὶ ἐν θεόφω
δόξης τῶν καθημένῳ, ἀεροστάρει τῆς σφαγῆς τὸ αἷμα. καὶ ἐν ἄλλῳ, ὁ λαμπρὸς
ἀριστεὺς γεώργιος, ἐν τῇ ἐνδόξῳ αὐτοῦ ἀθλήσει· τὰς ἄνω δυνάμεις δοξάζων, καὶ
σωῶ αὐταῖς ἀγαλλόμενος νεωῶ· ἐν δὲ τῇ ἐν ἁγίᾳ τῷ μεγάλου σταύλου, ἰουλίτης εἰκό-
σῃ ἑβδόμῃ, νεωῶ ὑπ' ἐν αἰνίγμασι, καὶ ἐν ἐσόπτρῳ χριστὸς σοι ὀπτάνεται· ἀεὶς ἀεὶ
σωπον δὲ μᾶλλον ὀφθαλμοῖς ἀεὶσωπον, τελείως σοι τὴν δόξαν ἀποκαλύπτων τῆς θεοῦ
σεως. Θ ἐν ἄλλοις· ἐκ χριστοῦ πεπόνθασι ὦ ἀθλοφόροι μάρτυρες, ψυχὰς μὲν ἔχετε
εἰς οὐρανοὺς ἐν χερὶ θεοῦ. Θ πάλιν, οἱ ἱερεῖς σου χριστὲ, δικαιοσυνῶν ἐνδύσωνται,

σίαν, καθολικοί ἐσμεν, καὶ λεγόμεθα· καὶ τοὺς μὴ λεγομένους καθολικοὺς, ἤτοι τοὺς μὴ ὀρθοδόξους αὐτῇ, χισματικοὺς καλοῦμεν, καὶ οἴμαι δικαίως. πρὸς οὖν τὴν ἐρώτησιν ὑμῶν φαμὲν, ὡς εἰ ὑπῆρχε καινὴ ἡ ἐρώτησις ὑμῶν, ἰδιάκαμεν ἂν τὴν ἀπολογίαν ἀφ' ἡμῶν, ὡς ἡ δύναμις· ἐπεὶ δὲ ἓν ὑμεῖς ποιεῖτε, καὶ ἄλλοι πρὸ ὑμῶν πεποίηται, οὐ χρεία δεῖ ὧν οἱ διδάσκαλοι ἡμῶν, καὶ τὴν ἀπολογίαν ἀπέδωκαν ὡς ἐνὸν, ἡμᾶς ἀπολογεῖσθαι τολμηρῶς οὕτω καὶ αἰσθῶς· ἀλλ' ὅπερ ἐκεῖνοι ὠξίωσαν, αὐτὸ καὶ ἡμεῖς προσθήσομεν. πίστεως γὰρ ὁ προμηνυθεὶς ἀρχηγέτης τῆς μεγάλης ἐκκλησίας πρὸς τὸν μέγαν ἀρχιερέα χρηστήριον τὸν ἄφλογον, ταύτην ἓν ὑμεῖς νῦν προβάλλεται ἐρώτησιν, αὐτὴν καὶ αὐτὸς πρὸς αὐτὸν πεποίηται· λέγει γὰρ ὡδὶ ἐν τῇ αὐτοῦ βιβλίῳ τῇ ἄφλογον. Πίστευε ἐρώτησις.

» Ε'αὶ νῦν ἐν τῷ οὐρανῷ εἰσὶν αἱ ψυχαὶ τῶν δικαίων, τί ὄζιν ὅπερ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς
» κρίσεως, μέλλουσιν ἀπολαβεῖν; Γρηγορίου ἀπόκρισις. Τοῦτο αὐτοῖς ἐν τῇ κρί-
» σει θαυμασίως ὑπάρξει· νῦν γὰρ τῶν ψυχῶν μόνων, τότε δὲ καὶ τῶν σωμάτων τὴν
» μακαριότητα ἀπολήψονται. ὥστε ἐν αὐτῇ τῇ σαρκὶ αὐτοὺς ἀγαλλιαθήναι, ἐν ᾗ
» πόνους ὑπὲρ χριστοῦ καὶ βασάνους ὑπέμειναν· ὄζει ταύτην γὰρ τὴν δικαίαν αὐτῶν δό-
» ξαν, ἐν τῇ γῇ ὑπὲρ αὐτῶν γράφεσθαι· διπλασίονα νεμηθήσονται. καὶ τοῦτο δὲ,
» πρὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἀναστάσεως δεῖ τῶν ψυχῶν τῶν δικαίων γράφεσθαι· ὅτι ἐδό-
» θη αὐτοῖς ἀνὰ μιᾶν στολὴν λευκὴν· καὶ ἐρρέθη αὐτοῖς ἵνα ἀναπαύσωνται ἔτι ὀλί-
» γον καιρὸν, ἕως οὗ πληρωθῇ τὸ μέτρον τῶν συνδούλων καὶ ἀδελφῶν αὐτῶν. οὕ-
» τως τοίνυν ἀπὸ μιᾶς στολῆς ἔλαβον, διπλῆς ἐν τῇ κρίσει στολὰς λήψονται. ἐπειδὴ
» γὰρ ἀρτίως ταῖς ψυχαῖς μόνοις, τότε ταῖς ψυχαῖς ὁμοῦ καὶ τοῖς σώμασι τὴν δόξαν
» δωρήσονται. Ἡ κοῦσαι τὴν θαυμασίαν ὑμῶν ἀπορίαν τί καὶ ἐρώτησιν· πῶς καὶ ἕτερος πρὸς ὑμῶν ταύτην μεθ' ἑτέρου, προσφέρεται τῷ μεγάλῳ τούτῳ πατρὶ καὶ διδασκάλῳ τῆς ἐκκλησίας· καὶ πῶς τὴν ἀπολογίαν ἰδίξατο· πῶς νῦν καὶ ἔτι τῷ πάθει τῷ χρίσματος μέλλετε, ὀφείλετε δίκην δώσειν τοῖς ἁγίοις ἡμῶν πατράσιν, ἔτι λέγοντας, ἔτι Ἀθανάσιος ὁ μέγας, ἐν ταῖς πρὸς αὐτὸν ἐρωτήσεσι πρὸς τοῦ αὐτοῦ
» τούτου, οὕτωσὶ ἀποκρίνεται. Ε'ρώτησις. Ποῦ δὲ ἆρα θέλομεν λέγειν, ὅτι εἰσὶ
» νῦν αἱ σωζόμεναι τῶν εὐσεβούντων ψυχαί; Α'πόκρισις. Ξένον ὑπάρχει καὶ φο-
» βερὸν τὸ ἐρώτημα· καὶ οὐδὲ αὐθεντικοῖς ἀποκεκρυμμένον· οὐ γὰρ συνεχώρησεν
» ὁ θεὸς ἀναλύσαι πινὰ τῶν ἐκεῖσε πρὸς ἡμᾶς διηγήσασθαι· ποῦ, ἢ πῶς εἰσὶν αἱ ἀφ'
» ἡμῶν ἐξελθοῦσαι ψυχαί. ὅμως ὡς ἐκ τῶν γεγραφῶν, μανθάνομεν ὅτι αἱ μὲν τῶν
» ἁμαρτωλῶν, ἐν τῷ ᾅδῃ ὑπάρχουσιν, ὑποκάτω πάσης τῆς γῆς καὶ θαλάσσης· ὡς
» φησὶν ὁ ψαλμὸς, ἐν σκοτεινοῖς καὶ ἐν σκιᾷ θανάτου, καὶ ἐν λάκκῳ κατωτάτῳ,
» καὶ ὡς γέγραπται ἐν τῷ Ἰὼβ· εἰς γῆν σκοτεινὴν καὶ ζοφερὰν· εἰς γῆν σκότους
» αἰωνίου· οὗ οὐκ ἔστι φέγγος· οὐδὲ ὁρᾶν ζωὴν βεβηκῶς. αἱ δὲ τῶν δικαίων ψυχαὶ,
» μετὰ τὴν χριστοῦ παρουσίαν, ὡς ἐκ τοῦ λῃστοῦ τοῦ ἐν τῷ σταυρῷ μανθάνομεν, ἐν
» τῷ ᾅδῃ δίσφ ὑπάρχουσιν. οὐ γὰρ ὄζει μόνην τὴν ψυχὴν τοῦ ἁγίου λῃστοῦ, χρι-
» στὸς ὁ θεὸς ἡμῶν, τὸν ᾅδην δίσσον ἐώοιξεν· ἀλλὰ καὶ ὄζει πάσας λοιπὸν ταῖς τῶν
» ἁγίων ψυχάς. Ο'ρᾶτε πῶς ἀπλίγετε; ὅμως εἰ ἠπιώσητε τί ἄδητε μεγάλῃ
» φωνῇ, οὐκ ἂν ἀμφιβάλλετε, ὅτι καὶ ὑμεῖς τοῦτο αὐτὸ δοξάζετε. ἀλλ' ἔτι σοί μοι δο-
» κεῖν τι, εἰ καὶ σκληρὸν ὑμῶν ἂν δόξῃ. ἀληθῶς ἀδολεσχία ὄζει μεγάλη ἐν τοῖς ὠσὶν
ὑμῶν. ᾄδετε γὰρ αὐτὰ μεγάλῃ φωνῇ, οὐδὲν δ' ὅμως γινώσκετε, ἀλλὰ μᾶλλον κα-
ταγινώσκετε. τὸ γὰρ ἀγνοεῖν ἐστὶ μὴ γινώσκειν, καταγινώσκειν ὄζει, τῆς τῶν σοφῶν

ἕξη.

ἁγίους, ἵνα λέγῃ· Ἐγὼ δ' ὅτι μὴν ἔξεισιν αὐτοῦ, καθάπερ καὶ ταῖς τῶν ἁγίων ψυχαῖς, ὁποτεδήποτε βούλεται καὶ καιρὸν δύνηται χαρίζεσθαι ναοῖς τε οἰκείοις ἐμφιλοχωρεῖν, καὶ τοῖς ἑκάστοτε δικαίοις ὁμιλεῖν ἀναγκαῖον τὸ ἡγοῦμαι καὶ ἀληθὲς εἶναι· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὰ φαίδρα αὐτῶν, τὴν οὐρανῶν ἀπολείπειν, καὶ τῆς ἐκείσε λαμπρο-
φορείας μετὰ τῶν ἀγγέλων διανοητικῆς ἀφιστάσεως· ἣ γὰρ αὖ λατρεία ἐγγὺς ὁ ὑ-
πὲρ πάντας χειδὼν, εἴγε δεῖ τὸ τῶν σαρκὸς φορεῖν ἀφίσησιν τῆς μετ' αὐτῶν κοι-
νωνίας, καὶ τῆς τοῦ θεοῦ πρὸς πρόσωπον θεωρίας, ἧς καὶ ἀδὲ πάντα τὸν
βίον ἐξαιρέτως ἀπήλαυσεν. Μαρτυρεῖ μοι τῷ λόγῳ, καὶ τὸ εἰς αὐτὸν ἀδὲ τῆς
ἐκκλησίας ᾄδόμενον, οὕτως ἔχον· Πεζεύτα κῆρυξ χριστοῦ, τῷ θρόνου τῆς με «
γαλωσύνης οὐδέποτε χωρίζῃ· καὶ ἱκέτῃ ἀθανασιωθεὶς εἰς πάρεισι σὺν τοῖς ὑ- «
ψίστοις λειτουργῶν, τῷ οἰκουμένῳ δοξολογῶν· παῖ Χριστοῦ δοξαζόμενος. Ἰδοὺ ἐν τῷ «
τῷ λαμπρῷ καὶ θεοφανοῦς τῆς πρὸς πρόσωπον θεωρίας τοῦ θεοῦ, τοὺς ἁγίους
ὑπολαμβάνει διηκρίζεται· καὶ τὸν ἅγιον ἠλίαν καὶ μετὰ σώματος τῆς τοιαύτης «
ἀξιοῦσθαι θεωρίας φάσκει, ὅπερ καὶ πλέον τοῦ δικαίου ἐστίν. εἰ οὐκ ἄλλό τι ἐστὶν «
ἡ ἁπλουστέρα βασιλεία, καὶ τὰ ὑπερφέρα ἀγαθὰ, ἀδὲ τῷ τοῦ θεοῦ πρὸς «
πρόσωπον θεωρίαν, διέστηκεν ἡμῶν· ἴσως γὰρ ἐκεῖνα μείζων τῆς θεωρίας αὐτὴ «
τοῦ θεοῦ. ἀλλ' οὐδὲν τῆς διδασκάλου τῆς ἐκκλησίας μάχεται καὶ σήμερον τοῦτ' εἴ- «
ρηκεν, ὅτι δεῖ τι μεῖζον εἰς ὑπόλαυσιν, τῆς τοῦ θεοῦ θεωρίας. ὃ δὲ φησιν ὁ μέγας «
χρηγόριος, ὅτι εἰσὶ μὲν δικαίων πνεῦμα ψυχαὶ, αἳ πρὸς ἐκ τῆς ἐπουρανίου βασιλείας «
πρὸς μονὰς διίστανται, καὶ ὅτι τῆς τελειωμένων δικαίων αἱ ψυχαὶ, διίκνυσιν ὅτι
εἰσὶ καὶ πνεῦμα μὲν δικαίων ἀτελῶν ψυχαί. ποῦ δὲ αὗται εἰσὶν, ἴσως ἀμφιβάλλει
τις, ἐν τῷ τρίτῳ κεφαλαίῳ τοῦ ὄρους, ἱκανῶς περὶ τούτου ἀπελογησάμεθα, ἔνθα «
περὶ τῆς τῶν ψυχῶν καθάρσεως ἐφημεν, καὶ οὐ δεῖ ἐστὶ αὖθις περὶ τῆς ἅπαξ εἰρη-
μένων παλιλλογεῖν. ἀλλ' ὅθεν ἐξήλθομεν πάλιν ὑποστρέφωμεν· θαυμάζω τοί-
νυν καὶ ὑπορῶ, πῶς εἰσὶ τινὲς οὕτως ἀμελοῦντες τῆς ἀληθείας τῆς πίστεως, ὡς
μὴ μόνον οὐ βούλεσθαι μαθεῖν, ὅπως ὑπεραφέντες σωθῶσιν, ἀλλὰ καὶ τῆς κειμέ-
νων ἐν τοῖς ἱεροῖς τῆς διδασκάλου βιβλίοις περφανῶς φθορεῖς ἐγχρόνους· καὶ οὐ-
τι καλῶς νοοῦσιν. οὐτ' ἀκούειν θέλουσι τοῦ ἔχουσιν οἱ διδάσκαλοι δόξαν περὶ τῆς
κοινῆς ταύτης τῆς χριστιανῶν ὁμολογίας· ἀλλὰ μόνοι μικρά τινα ῥαΐδια λα-
βόντες ἄγουσιν ὑποψίας αὖθις καὶ κάτω· καὶ δοκοῦσί τινα ἡδυσμάτια φέρειν ἐκ τῆς
αὐτῆς ποικιλίας πρὸς ἀπατεωτικὴν τῆς ἀληθείας, ἃ πρὸς τούτων, οἱ διδάσκαλοι
περιθέντες διέλυσαν λόγοις καὶ συγγράμμασι· ἐξ ὧν ταχέως ἐλέγχονται οἱ νόοι
δογματικοί. ἔδει γὰρ αὐτοὺς θεωρεῖν καὶ σκέπτεσθαι ὅπερ οἱ ἅγιοι λέγουσι καὶ ὑ-
ποχωρεῖν αὐτοῖς, ἐν οἷς λέγουσι. μὴ δ' ἐρῶσι δὲ θεραπείαν ἐν τοῖς ᾄδομένοις τῆς ἁ-
γίων εἰρημένοις ἐν οἷς ἀμφιβάλλουσι, τότε ἐξελῶ αὐτοῖς ἀπορεῖν, ὅπερ καὶ δύνανται· οὐ μὴν δὲ ἀπορεῖν περὶ τῆς ἤδη εἰρημένων τὸ καὶ σεσαφωνισμένων. τίς δέ
ἐστιν ἡ θαυμασὴ αὐτῆς ἀπορία ἵνα ἡμῖν περφέρουσι, καὶ σφόδρα μεγαλαυχοῦ-
σιν; ὡ καθολικοὶ, ἐὰν ὡς λέγετε, νῦν ὑπολαμβάνωσιν αἱ ψυχαὶ τῆς δικαίων, μή-
πω ἠρωμένης τῆς ἀναστάσεως, θεμιτὸν ὄζει ἡγεῖσθαι τῶν ἀνάστασιν, καὶ τὸν κεί-
μενον ὅτι θεοῦ καθίσας, καὶ κείμενον ποιῆσαι· τί δὲ καὶ λήψονται τότε, εἰ νῦν ἀ-
πέλαβον; καὶ ἡμεῖς πρὸς αὐτούς· καθολικοί ἐσμεν, καὶ καθολικοὶ βουλόμεθα
λέγεσθαι, εἰ καὶ ὑμεῖς τὸ ὄνομα τοῦτο κατ' εἰρωνείαν ἡμῖν περφέρετε· καὶ ὕβρει
λογίζεσθε· πιστεύοντες γὰρ εἰς μίαν ἁγίαν καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν ἐκκλη-

» χαις. μὴ μῆναι δ' ἔστ' ἐκτὸς τῆς ἐκείνου πολιτείας, ἀπιθάνως, πως καὶ δικαίως
» ἐνίστασθαι τῷ λαμπρῷ. τίνα γοῦν τὰ κῆ τῷ πολιτῷ, καὶ μὴ τῷ πολιτικῷ τὸ
» θαυμαστὸν τοῦτο λογικὸν γλύμμα; παρεμβάλων αὐσφίξεις μελῶν, εἰθέ-
» τοι τοιούτοις ἀπαλλατίμμοις πράγμασι, μήτοι εἰ τῇ ἐκείνα σαρκὶ προσπλάττοιτο,
» κῆ πῶς γὰρ οὐκ ἔμελλεν ὁ λογικὸς ζῆσθαι τις; καὶ μὴ δικαίως δοξάσθειεν, εἰ τῷ
» ἐκδημίαν τοῦ λόγου τυγχάνειν ἐν τῷ κατ' ὄλιμπον ὄρει τῶν θεῶν; ἢ προϊσταμένου ἄγ-
» γελοι πύλας ἀνοίγοντες αὐτῷ τὰς τῶν ᾅδου θύρας, καὶ πρὸς τῷ ἐκείθεν μακα-
» ριότητα ἀγαβιβάζοντες· καθαρῶς ἐμφανιζομένου τῷ προσώπῳ κυρίου, καὶ
» ἀγγελικαῖς συνεισαγόμενον τάξεσι, ὑφ' ὧν ἡ μακαρία τελεταῖ δοξάζεται καὶ μεγα-
» λύνεται, νῦν καὶ εἰς ζῆς ἀπολύτους αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν. Ὁρᾶς ἀπλῶς
» γὰρ ὅτι ἄγγελοι προϊσταμένου, καὶ τὰς τῶν ᾅδου θύρας αὐτῷ ἀνοίγοντες,
πρὸς τῷ ἐκείθεν διαβιβάζουσι μακαριότητα; πῶς ἄλλως πολιτεύσεται ὁ τοιούτοις διδασκάλοις τῆς ἐκκλησίας; ὁ δὲ προμνημονευθεὶς θεῖος χρηματίσας ὁ θεόλογος, ὁ τῆς ἀριστοβύτορας ῥώμης ἀρχηγός, ἐν τῷ τετάρτῳ βιβλίῳ τῶν θεολόγων, ἐν ταῖς πρὸς πέτρον τὸν ἀρχιθεόκοσμον αὐτοῦ ἀποκρίσεσι πρὸς ζοῦτο, ζοιαῦτα
» λέγει. Πέτρος. Ἀρίσκει ὁ λόγος. ἀλλὰ γνῶναι θέλω, ταὶ νῦν πρὸς τῆς ἀπολύ-
» ψεως τῶν σωμάτων, ἐν τῷ οὐρανῷ προσδιχθῆναι δύνανται αἱ ψυχαὶ τῶν δικαίων.
» Γρηγόριος. Τοῦτο, οὔτε πρὸ παίτων τῶν δικαίων εἰπεῖν ὁ μακάριος ἔστι, οὔτε πάντων
» παντελῶς ἀρνήσασθαι. εἰσὶ μὲν γὰρ δικαίων πολῶν ψυχαί, αἳ πρὸς ἐν τῇ ἐπουρανίῳ
» βασιλείᾳ, ποὶ μοναῖς δίξανται. τῆς δὲ ζωμίας ταύτης τῶν δίκαιων, τὸ ἕτερον
» δίκτυον, εἰ μὴ ὅτι τῆς ὁλοκλήρου δικαιοσύνης, ἔλλειμμά τι ποτὲ ἔχον; ἐπεὶ ὅσον τῶν
» τελειωμένων δικαίων αἱ ψυχαί, διὰ δίκης νίκης ἐκ τῆς σαρκὸς κλεισθεῖσαι εὐθὺς
» δύνουσιν ἐν ταῖς οὐρανίαις καθέδραις ὑποδέχονται, φωτεινότεραι τῶν φωτῶν καθέστηκεν.
» αὐτὴ γὰρ ἡ ἀλήθεια, διϊσχυρίζεται μάρτυρες λέγουσα, ὅπου τὸ σῶμα, ἐκεῖ συναχθήσον-
» ται καὶ οἱ ἀετοί. ζοιοῦτον, ὅτι ἔνθα αὐτὸς ὁ λυτρωτὴς ἡμῶν σὺν τῇ σαρκὶ ἔπαιλα-
» βεν ὑπάρχει, ἐκεῖ ἀδιαίρετος συναχθήσονται αἱ τῶν ἁγίων ψυχαί· καὶ ὁ παῦλος δὲ
» ἐπιθύμει ἀναλῦσαι καὶ σὺν χριστῷ εἶναι. ὃς τοι οὐκ εἰσὶν ἐν οὐρανῷ ὑπάρχειν ἐκ
» ἀπιστεῖ, οὐδὲ τῷ τοῦ παύλου ψυχίῳ, ἐν τῷ οὐρανῷ ὑπάρχειν ἀρνήσεται. αὐτὸς γὰρ
» φησὶ τῆς τοῦ σώματος διαλύσεως. καὶ τῆς ἐν τῇ ἐπουρανίῳ πατρίδι κατοικίας λέγει.
» οἴδαμεν γὰρ ὅτι ἐὰν ἡ ἐπίγειος ἡμῶν οἰκία τοῦ σκήνους καταλυθῇ, οἰκοδομὴν ἐκ
» θεοῦ ἔχομεν οἰκίαν ἀχειροποίητον αἰώνιον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Οἶδας ἄρα ἡ ἔκστασις
ἡ φησὶν ἔστ' ὁ ἅγιος, ὅτι διὰ θείου νίκης ἐκ τοῦ βίου τούτου αἱ ἅγιοι, ἅπαν-
τες αἱ τῶν τελειωμένων δικαίων ψυχαὶ, ἐν ταῖς οὐρανίαις καθέδραις καὶ μοναῖς κατοικοῦσι; πόθεν σοι δοκεῖ εἰπεῖν ὁ καλὸς ἐκεῖνος ἐφέσιος, ὅτι μέχρι τῆς κοινῆς ἀναστάσεως, οὐκ ὀφείλουσι λαμβάνειν αἱ τῶν δικαίων ψυχαί; ἴσθι γὰρ αὐτὸν ἄθεσπον
» ὄντα λόγιον, μὴ ἐναπορρήτως θεσφατεῖν οὕτω τοῖς ᾅδου τῆς ἐκκλησίας διδα-
σκάλοις εἰρημένοις· μᾶλλον δὲ καὶ αὐτὸς ἑαυτῷ ἀντιλέγει· ἐν μὲν τῇ δευτέρᾳ πρὸς τὴν παμφθίσιν ζῆς ἀπαθείας καὶ τῶν πίστεων, ἀριθμῶν παντελῶς τῶν τῶν ἁγίων λαόλαυσιν, ἔνθα φησί· Ἐν ἡμεῖς οὔτε ζεῖς ἁγίους λαοθεῖν τῶν ἡτοιμασμένων αὐτοῖς βασιλείαν καὶ τὰ ἀπόῤῥητα ἀγαθὰ, οὔτε ζοῖς ἀμύητοις εἰς τῶν ναὸν ἐμπεσεῖν ἤδη φαμέν· ἀλλ' ἐκδίχεσθαι τὴν ἴδιον ἑκατέρου κλῆσιν· καὶ εἰ τὸ καιρῷ δ' μέλλοντος μὴ τῶν αὐάστασιν ἐν τῶν κρίσιν. ἐν τούτῳ μὲν ὡς ἑρᾷς, φαν-
τασίᾳς ἀρνεῖται τῶν λαόλαυσιν τῶν ἁγίων, ἐν δὲ τῷ λόγῳ τῷ παρ' αὐτῷ πεπιθόνι, εἰς τῶν μυήμαν τῶν ἁγίου πλυσῶ, ὁμολογεῖ ἐξερρῆχθαι αὐτοὺς λαμβάνειν τοὺς

ἁγίους

τ θεοῦ θεωρείας. εἰ τὸν μὲν ὁρῶσι, τὰ δὲ οὐχ ὁρῶσιν. ἀλλὰ τοῦτο, οὐδὲ οἱ δαίμονες αὐ φάσαιεν. Τί δὲ ὁ μακάριος Παῦλος, ὀλιθυμῶ, φησὶν, ἀναλύσαι καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι· εἰ οὖν ἐπεθύμει ἀναλύσαι, ὥστε εἶναι μετὰ τοῦ Χριστοῦ· ἐνῆν δὲ μὴ τελεωθῆναι οὐκ ἦν μετὰ τοῦ Θεοῦ μένων, λυπεῖται καὶ πάσχει, καὶ ψεύδεται ἐλεγχόμενος ὁ θεῖος τῆς ἀληθείας κήρυξ. ἀλλὰ ταῦτα μὲν καὶ ἀμφότερα ἄτοπα. εἰ γὰρ θελήσωμεν ὀπόσοι ἔξω τὰ ἄτοπα ταῦτα λέγειν συλλογισμῷ, ὀλισθήσομεν τοὺς μὴ ὁμολογοῦντας τελεωθῆναι τὸν ἅγιον, χαίροντας πάντων αἱρετικῶν, καὶ αἱρετὰς τῆς ἐνσάρκου τοῦ Κυρίου οἰκονομίας. ὃς ἐγήγερται ἀθάνατος, καὶ ἀνέρχεται πρὸς τὸν πατέρα, ἵνα δωρήσηται τοῖς ἀπ' αἰῶνος κεκοιμημένοις δικαίοις δηλονότι, τελείαν δόξαν καὶ ἀπόλαυσιν. καὶ οὕτω πιστεύομεν ὅτι δίδωκεν αὐτοῖς καὶ δίδωσιν σήμερον, τοῖς εἰλικρινῶς βιοῦσι καὶ δικαίως ἀπ' αὐτοῦ λαμβάνουσιν. εἰ δὲ καθ' ὑμᾶς οὐκ ἔδωκεν, οὐδὲ ἐσαρκώθη· ἐπλανήθημεν δοξάζοντες σεσαρκωμένον θεὸν τὸν Χριστόν, ὃς οὐκ ἐσαρκώθη. καὶ οὕτω λοιπὸν καὶ τὸν ἡμέτερον λόγον δείκνυμεν διὰ ῥᾳδίως αἱρετὰς αὐτοὺς τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας τοῦ κυρίου ἡμῶν καὶ θεοῦ Ἰησοῦ τοῦ Χριστοῦ. Ἐπεὶ δὲ πάντα χρὼ τελεῖν εἰρωνίαν ζητοῦμεν, ἐθελόμεθα ἐλλείπειν ὑμᾶς μὴ πάσης ἀγάπης, καὶ μὴ σκανδαλίζειν ὑμᾶς τὸ συνόλον, φέρε καὶ ἀπὸ τῆς ἁγίων ἐκκλησίας διδασκάλων τὸν λόγον ποιήσωμεν διεξοδικώτερον. ἐν τῇ ἁγίᾳ τὰ εἰρημένα καλῶς ἐν ταύτῃ τῇ δόξῃ, εἰς μέσον προθῶμεν· ἵνα γνῶτε σαφῶς, πῶς οἱ ἅγιοι πάντες, καθ' ὑμᾶς, εἰσὶν ἐν τῇ δόξῃ τοῦ θεοῦ καὶ τὸν θεὸν ὁρῶσιν εἰς πρόσωπον, καὶ διαφαίνονται τούτου τῇ θεωρίᾳ. ἐν δὲ οὐκ ἄλλο ἐστὶν ἡ ἀπόλαυσις τῆς ἁγίων, εἰ μὴ ἡ τοῦ θεοῦ θεωρία. καὶ πρὸς τοῦτο μὲν ἐκεῖνο τὸ ῥητὸν τοῦ Χριστοῦ εἰρημένον πρὸς τοὺς ἁγίους ἀποστόλους, εἰς μέσον ἤδη κεῖται. Φησὶ γὰρ, Πάτερ ἃ θέλω ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, κἀκεῖνοι ὦσι μετ' ἐμοῦ, ἵνα θεωρῶσι τὴν δόξαν τὴν ἐμὴν, ἣν δέδωκάς μοι, διὰ ἠγάπησάς με πρὸ καταβολῆς κόσμου. Τί δηλοῦν βούλεται τὸ εἰρημένον, καὶ γὰρ πρὸς τοὺς μαθητὰς εἴρηκε τοῦτο· ὅπου ἐγὼ φησι, κἀκεῖνοι μετ' ἐμοῦ· οἱ ἀπόστολοι εἰσὶ μετ' αὐτοῦ, πῶς ἐρεῦμεν; ἐὰν σε τοῦτο λέγειν. ἐγὼ φοβοῦμαι τὸν θεόν· καὶ οὐ λαβοῦμαι λέγειν αὐτὸν ψεύστην, ὅτι ἀληθῆ λέγειν μεμάθηκεν· οὐκ αὖθις ὅταν γλυκάνας χρῶσι ἰοὺς ἐν τῷ λόγῳ, οὐ πλατυσμὸν τὸν ἀπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν διὰ θρόμβων. καὶ ὅτι μεγάλως ὠφελοῦσι τοὺς κοιμηθέντας αἱ ἐκεῖ λειτουργίαι καὶ δι' ἀρχῆς τοῦ λόγου. Ὁ θάνατος ἀδιλοφοεῖ, τὴν ἀδιαφόρησιν δηλοῖ, τοιαῦτα φάσκει· Χαίρομεν δὲ ὅτι τοῖς δικαίοις, καὶ ζῶσι μόνοι, ἀλλὰ καὶ τετελευτηκόσιν ἐπαινοῦσι, καὶ ἀμέτρως λοιδοροῦσι, καὶ ἐσταυρωμένοις, μὴ ἐλεήμονες σαφῶς εἰσὶν· ἐπειδὴ θεωρεῖ κεκύφασιν. οὗτοι καὶ ἐκεῖ μεταστάντες, οἱ δίκαιοι δηλαδὴ, μακάριοι· ὅτι θεοῦ χεῖρον ἀπῆλθον· οἱ ἁμαρτωλοὶ ὅπου κἂν ὦσιν, πόρρω τῆς βασιλείας εἰσὶ, καὶ ἤρξαντο καὶ ἀκροῦσαι ἄξιον, οἱ δίκαιοι, κἂν τε ἐνταῦθα, κἂν τ' ἐκεῖ, μετὰ τοῦ βασιλέως εἰσὶ καὶ πολλῷ μᾶλλον ἐγγύτερον· ἐδιὰ τοῦτο πέφευγε, καὶ ἀφῆκε πίστεως, ἀλλὰ θεάσασθαι θεὸν πρὸς πρόσωπον. Καὶ χρησίμως δὲ ὁ θεολόγος ἐν τῷ τέλει τοῦ λόγου τοῦ εἰς τὸν ἅγιον κυπριανὸν, φησὶ· Καὶ τελεῖ τὰς ἁγίας τελετὰς ἀλλαμπὴν, ἣν νεῦσα τῆς ἔξι. Καὶ πλατύτερον ἐν τῷ εἰς τὸν ἀδελφὸν μακρίναν χρησίμως ὁ αὐτὸς θεὸς τοιοῦτον φάσκει. ὁ δὲ μεγαφρασὴς, εἰς τὸν βίον τοῦ ἁγίου ἰωαννικίου πρὸς τὸ τέλος τοῦ λόγου, ἔτσι ὀλιγαρρήδην φησὶ καὶ ὁ μὲν θεῖος ἰωαννίκιος, τῷ σπουδῷ μετὰ μὲν θεοῦ ὢν ἠγάπα μεταφοιτᾷ, χοροῖς ἀγγέλων ὡδὰ πομπεύμενος· τῷ σώματι δὲ, σορῷ καταπέπηγε· μεθόριος δὲ ὁ λειμὼν λάμψας βίον εὐπατερικὸν

χαῖς,

ἀπάρξομαι ἀδελφοί; ἢ πόθεν ἢ καταρχὴν ποιήσομαι; πάντοθεν ὀρθὸν τὰς θείας γραφὰς καὶ τὸ ἱερὸν εὐαγγέλιον, καὶ τὰς διδασκάλους τῆς ἐκκλησίας, σφόδρα σαφῶς ἀπλέγοντας τοῖς παρ' ὑμῖν λεγομένοις· ὑμεῖς δὲ, οὐδὲν ἀναγκαῖον σωπᾶτε ἐξ ὧν λέγετε· ἀλλ' ἢ μόνον, ὡς οὔπω μὴ τῆς κοινῆς ἀναστάσεως γενομένης, οἱ ἅγιοι οὐκ ἀπέλαβον καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ τὰ κατ' ἀξίαν αὐτοῖς. τοῦτο μὲν ἀδελφοὶ ὡς δοκεῖ τοῖς λογίοις, οὐδὲ μίαν δύναμιν ἔχει. ὅτι δὲ ὑπολαμβάνουσιν οἱ ἅγιοι καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ ὑπὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἐξόδου αὐτῶν, διηχθήσεται, ἢ θεὸς διδοὺς ἡμῖν λόγον ἐν αὐτοῖς ἢ γόμασις. ἀλλ' ἀρχόμεθα, κατὰ τάξιν· καὶ ζητῶ ὀφείλομεν τὸν λόγον ὡς ἐν δικαστηρίῳ προθῆται· ὅπως ἀσφαλῆ τὸ δόγμα βεβαιότερον ᾖ καθαρώτερον ἢ ἡλίου, ἐξεταζόμενον ἀκριβῶς καὶ πῦσιν τι ᾖ ὑπόκρισιν. Ἐρωτῶμεν οὖν ὑμᾶς ἀδελφοὶ, διὰ ποίαν αἰτίαν οὐ βούλεσθε τοὺς ἁγίους ὑπολαμβάνειν τὰ νεκρῶν; εἰ μὲν ὅτι ἡ ἀνάστασις οὐκ ἦλθεν ἔτι· τοῦτο γὰρ αἱρετίζει μὴ τοὺς ἁγίους ὑπολαμβάνειν. πάντοτε γὰρ ὁ θεὸς δίκαιός ἐστι· καὶ νεκρῶν, καὶ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἀναστάσεως. εἰ οὖν δίκαιός ἐστι, καθὼς καὶ ἐστὶ, γέγραπται γὰρ, δίκαιος κύριος, καὶ δικαιοσύνας ἠγάπησεν, οἱ δὲ ἅγιοι δέξα τὸν ὄντως δίκαιον τοὺς ψυχὰς παρέδωκαν ἑαυτῶν· ὅπως μὴ ἢ δικαίᾳ θεοῦ ἀναπαύσωνται, νεκροὶ ὄντες μὴ ἢ δικαίου θεοῦ ᾖ· ἐπεὶ μὴ θάνατον οἱ τοιοῦτοι τοῖς βεβαίοις δίκαιοι· καὶ σὺ φάλλεις θεσσαλονικέως, ἀνάπαυσον αὐτοὺς λέγων ἵνα
» ὦσι οἱ δίκαιοι ἀναπαύονται. εἰ δὲ οὐκ ἀναπαύονται μὴ ἢ δικαίου δίκαζεται αὐτῶν
» ἡ δικαιοσύνη· ὅπερ καὶ σοὶ οὐκ ἀρέσκει. οὐδαμῶς φασι τὰ νεκρὰ ὑπολαμβάνουσι οἱ δίκαιοι, ἢ τῆς ἀπολαύσεως ὅλως μετέχουσιν· ἀλλ' ἐλπίζουσιν ἐν καιρῷ ἀπολαύσῃ· καὶ τούτῳ δὲ φραγνοῦται καὶ ἀγαλλιῶσι. τοῦτο δὲ παρόμοιόν ἐστι τοῖς διψῶσι καὶ κεκαυμένοις ὅταν ὑδρεύεσθαι πηγὴ πνι. τῇ δίψῃ φλεγόμενοι, καὶ τὸ ὕδωρ ὁρῶντες ἐγγὺς αὐτῶν, καὶ γλιχόμενοι μὲν ἐμπλησθῆναι τοῦ ὕδατος, τοῦ καταψύξαι τὸν φλογμόν τε καὶ καύσωνα τὸν ἐν τῷ κόπῳ καὶ τῆς ζαλαπωρείας, ἀσεβέστως δίπως κεκαυμένοι, οὐ δύνανται πιεῖν· καὶ οὕτω μᾶλλον ἐκπαίονται τῇ θυμοῖα τοῦ ὕδατος· καὶ ἡ δίψα τούτοις μᾶλλον αὔξεται, καὶ δικαίως ὡς εἰκὸς καταφλέγει. ἀλλὰ τοῦτο ἐστὶ τὰ ὑπομάζια βρέφη γελάσονται· εἰ τὴ ὑπίδι τοῦ ποτοῦ διψήσει ὁ δίψων, κἂν καὶ τοῦ ὕδατος οὐ μεταλαμβάνῃ. κατ' ἐμὲ δὲ, οὐ μόνον οὐκ διψήσουσι τοῖς ἁγίοις συμπεραίνει ὁ ὑμέτερος λόγος, ἀλλὰ καὶ λυπηθῆναι καὶ πάθος ὑφίστασθαι. ὅπερ δὲ τοῦτ' ἀληθὲς, σκεπτέον. τὸ ἄκρον τῆς ἀγαθῶν, ὡς τοῖς ἁγίοις καὶ θεολόγοις δοκεῖ, ἔστι μόνος ὁ θεός· ἔστι δὲ χαρὰ καὶ ἀγαλλίασις καὶ ἔφεσις καὶ ἐπιθυμία. οἱ μὲν οὖν εὑρόμενοι τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ τῆς χαρᾶς ἐν ἀγαλλιάσεως ἀναμφιβόλως τεύξονται. οἱ δὲ ἅγιοι εὑρόμενοι, καὶ λυπηθῆναι. εἰ δὲ λυπηθῆναι, πάσχουσι, καὶ τούτῳ οὐδεὶς αἱρετὸς, ἔστω οὖν κατ' ὑμᾶς πάσχειν τοὺς ἁγίους. ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἄτοπον· ὅπως καὶ νεκροὶ πάσχοιεν ἐν τῷ σώματι καὶ τῇ ζωῇ τῇ θεοσκαίρῳ ταύτῃ, πολλὰ παθόντες, ἵν' ἐκεῖ ἀπαθεῖς μείνωσι καὶ ἀναπαύσωνται. τί δ' ἔτι φασὶν οἱ τῆς ἀληθείας πολέμιοι; ὁμολογοῦμεν ὅτι οἱ ἅγιοι εἰσὶν ἔν πνι τόπῳ καὶ ἀναπαύονται· ἀλλὰ τὰ ἀπόῤῥητα
» ἀγαθὰ, ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, οὕπω ἀπέλαβον. ἐν τούτῳ ἔτεσι μοι καὶ σφόδρα γελᾷν· ὅτι τὸν θεὸν καθορῶσαν εἰς πρόσωπον αἱ τῶν ἁγίων ψυχαὶ, καὶ παρεστάμεναι τῇ τελεσθῇ, ἐν τῷ τοῦ θεοῦ θεόνῳ ἀμέσως, τὰ ἀπόῤῥητα ἀγαθῶν οὐκ ἀπολαμβάνουσιν ἔτι. ὦ τῆς αἰσθησίας. ποῖα νομίζετε ἀπόῤῥητα ἀγαθὰ, τὰ μείζω τῆς τοῦ θεοῦ θεωρίας; ἐννοήσατε τί λέγετε, ὅτι βλασφημία μεγίστη ὄζει. εἰ γὰρ τὸν θεὸν ὁρῶσιν εἰς πρόσωπον, ὅπερ ὠδίνει· καὶ ἀρτήσαιμι, εἰσὶ δὲ ἕτερα ἀγαθὰ ἃ οὐ βλέπουσι, ἆρα μείζονα εἰσὶν ἐκεῖνα τῆς

ἢ θεοῦ

ὥρας ἐν μετανοίᾳ καὶ ἐν καθάρσει, καὶ μὴ φθάσασιν ἐντεῦθεν ἱκανοποιῆσαι δριμεῖαν. ἡ ἡ μὲν ἐξουσία δυνατὴ τοῦτο ποιῆσαι, ὁ δὲ τῆς δικαιώσεως κύριος οὐ δύναται· ἀλλὰ ταῦτα μὴ ὄφελε εἰρῆσθαι καὶ καλῶς καὶ ἱκανῶς κατ' ἐμὲ γνώμην. οὐ κατεφιλόνικον δὲ ἀποδεῖξιν, ἀλλὰ τῆς ἀληθείας ὅσον οἷόν τε σωτηρίους ζητοῦμεν, ταῦτ' ἔφημεν. τὸν δὲ ζητοῦντα μὴ πειθόμενον, οὐδ' ἂν τις ἐκ νεκρῶν ἀναστὴς καὶ τὸ λοιπὸν, πεῖσαι δυνηθείη ἄν. σὺ δ' ὀρθοδόξει ἐχέ· ἱκανῶς καὶ τὰ τελευταῖα κεφάλαια τὰς ἀποδείξεις καὶ μαρτυρίας, αἷς ἀπὸ τῆς ἱερᾶς γραφῆς καὶ θεολόγων καὶ διδασκάλων τῆς ἐκκλησίας ἀναλεξάμεθα, καὶ τὸ ἡμῖν ἐφικτὸν ἐκτησάμεθα. ἀφ' ὧν ἐδείξαμεν φανερῶς ὡς αἱ ψυχαὶ μεγάλην ἀφέλειαν ἔχουσι μετὰ θάνατον. ἐν τούτοις μὲν· ἐν τούτοις δέ, ὅπου οὐκ ἦσαν ἄλλως πως, ἢ ὡς οἱ τῆς ἐκκλησίας φωστῆρες διδάσκουσιν.

Τέλος τοῦ τρίτου κεφαλαίου.

ΑΠΟΔΕΙΞΙΣ ΤΟΥ ΤΕΤΑΡΤΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ ΤΩΝ ΕΝ ΤΩ ΟΡΩ ΤΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ Περὶ τῆς ἀπολαύσεως τῶν ἁγίων.

ΤΟ δὲ πέταρτον τῶν ὅρων κεφάλαιον ᾧ ἐγκαλοῦσιν ὡς σφαλερᾷ τῇ ξένῃ τῆς ὀρθῆς δόξης τῷ οἱ ἅγιοι δηλαδὴ εἰσὶν ἐν τῇ δόξῃ τοῦ θεοῦ, καὶ ἀπῤῥαίνονται τούτου τῇ θεωρίᾳ τελείως καθὸ ψυχαὶ τῆς θείας ἐκείνης μετέχουσιν ἀπολαύσεως, τίνες μὲν ἐξέρχονται ἐξ αὐτῶν, δηλονότι τῶν χισματικῶν· χισματικοὺς γὰρ ἐγὼ ἐκείνους καλῶ, τοὺς μὴ ἑπομένους τῇ ἱερᾷ συνόδῳ· πῶς δ' ἀρνοῦνται· καὶ ποῖς μὲν τοῖς ὁμολογοῦντας, οὐδεὶς ἡμῖν λόγος· ποῖς δὲ τοῖς ἐπιπορεύοντας, ἢ παναπτὰ φάσκοντας, ἀνάγκη ὀφεῖν ἱκανὸν δοῦναι λόγον, καὶ γλυκαίνειν ἀπολογήσασθαι· ὅπως καὶ τοῦτο μετὰ τῶν ἄλλων ὀχυρωθῇ· καὶ ἵνα οἱ βουλόμενοι τὴν διαφορὰν συνιέναι τοῦ σχίσματος, γνωρίσωσι τὴν ἀλήθειαν· γνωρίσωσι δὲ, ὅταν τὴν τοῦ χισματικοῦ μανίαν· καὶ ὡς μηδένα λόγον ἔχοντες, ἐναπομένωσι τῇ συνόδῳ, καὶ τοῖς ἁγίοις τοῖς ποιφανῶς θεολογοῦσι ταύτην τὴν δόξαν. Κατὰ συνέχειαν οὖν τῶν προτέρων εἰρημένων, ἀρχώμεθα καὶ αὖθις μετὰ ἀγάπης ἀπολογήσασθαι καὶ ποῖς τοῦτο. ΘΕΑ καλῶς σοὶ ὑμᾶς, τοὺς ἐκ θεοῦ ἀκούειν τὰ ῥηθησομένων, ὅπως παῖ μὲν προσκομμα τῆς εἰρήνης καλυπτόν, ἐν μέσου γένηται· ἡ δ' ἀλήθεια τὰς ψυχὰς πάντων ἐμφυτευθεῖσα, καρποφορήσῃ καρπὸν εἰρήνης τε καὶ ἀγάπης, παυθῇ τε ἡ ἔρις τε καὶ ἡ φιλονεικία, ἀκολουθήσῃ δὲ ἡ ὁμόνοια καὶ ὁ τοῦ θεοῦ ἔρως. πόθεν οὖν ἀπαρ-

κῇ τὸν σεσφίτλω; ἀλλ' οὗτοι εἰσὶν οἷς λέγομεν μέσους. ἄλλως τε καὶ εἰ οἱ ἁμαρτάνοντες ἀπὸ μόνης ἐξομολογήσεως τῆς ἐπὶ τέλει τοῦ ζῆν συγχωροῦνται, σχεδὸν πάντα ὅσα μὴ θανάτου ἡ ἐκκλησία νενομοθέτηκε πιεῖν. Δοῦπερ ὑπάρχουσιν ἐπαπορῆσαι ἡμῖν· ὅπου εἰ δεῖ βοηθῆσαι τοῦ κοιμηθέντος. καὶ εἰ ἔστιν ὅλως ὠφελούμενα οἱ ἔχοντες πρὸς ὠφέλειαν· οἱ δὲ μὴ ἔχοντες, πῶς ἂν αὐτῷ σεσωσμένοι ξένται; καὶ σεσῶς τοῦτο ζητεῖα ἡ λύσις γνήσεται. ὅπου ἔστοι, δύο τοῖς ὠφελουμένοις ἔχουσιν· ἐνταῦθα τὴν ἐκκλησίαν· καὶ ἐκεῖσε τὸ καθαρτήριον πῦρ, ὃ ἡ τοίνυν δῆλα τοῖς μεταβουλομένοις. ἀκριβὲς ἀσύνετόν ἐστι, καὶ οὐκ ἴσμεν, ὅπου ἡ τοῦ χρόνου ἐκκλησία, ὅσχεται ἀεὶ ἂν τὴν κοιμωμένων, καὶ κῇ πᾶν σαββάτον μόνως σεσῶσθαι τὴν ψυχὴν μέσον ποιεῖται; καὶ ἵνα δὲ τοῦ ἐκείνου ἄγλωσσήμενον σεσῶσθαι μόνους ψυχῶν, ἐν τῷ σαββάτῳ τῷ σεσῶ τῆς ἀποκρέω Φρμὶ, καὶ τῷ σεσῶ τῆς σεσηκοστῆς. τοῦτο δὲ γίνεται, ἵνα ὁμοῦ πάντας συμσεβιλάζῃ. καὶ τοὺς μὲν τυχόντας ὀλιγωρείας ὧν ἐπὶ τῆς οἰκείων αὐτῶν, ἴσως ὡς μὴ ἔχοντας, ἵνα καὶ αὐτοὶ μὴ πάντων κοινωνοὶ τύχωσι ταύτης. Εἶτα τὸ τρίτον καὶ διαφέρειν σεσφέρουσι, κάλα γαμεῶντες καὶ τῷ ὀφρεῶ ἐπιγεγόμενοι· Ἔστω λέγοντες ὅτι νεῶ καθαίρονται αἱ ψυχαί, ἕως τῆς κοινῆς ἀναστάσεως· κῇ ἔσι καιρὸς ἵνα σιεσθῶσι τῆς ὠδύνης καὶ τῆς στεναγμῆς καὶ δακρύων τῆς ἐν τῷ ᾅδῃ, ὥσπερ λέγεται· μὴ δὲ τὸ καθαρθῆναι, καὶ τῆς τῆς ἀγγέλων καθοικίας μέτοχοι γίνονται. ἐν τῇ ἡμέρᾳ δὲ τῆς ἐναλλαγῆς, κῇ τὸν μακάριον παῦλον, δίριθῆσονται καὶ ζῶντες· οἵ πνες οὐ φθάσουσι τοὺς κοιμηθέντας ἀναστάνους, ὅτι ἐν ῥοπῇ ὀφθαλμοῦ κῇ ἐν ἀτόμῳ, κῇ οἱ ζῶντες ἐναλλαγήσονται, καὶ οἱ νεκροὶ ἐγερθήσονται· ποῦ λοιπὸν καιρὸς ἐν τῇ ῥοπῇ τοῦ ὀφθαλμοῦ, σιεσαθῆναι κῇ κοπάσαι· πῦ δὲ κῇ λειτουργίαι κῇ ἡγιασμοῦ, καὶ τἆλλα, ὅτι ἐσαχὺς ὁ καιρὸς κῇ ὁ ἀγὼν τελεῦται· κῇ οἱ στέφανοι δίδονται· κῇ ἕκασος ἀπολαμβάνει καθ' ἕ ἔσαξε. τί οὖν σεσὸς ταῦτα ἐρεῖτε ὑμεῖς, οἱ τῷ ἐν Φλωρεντίᾳ συνόδου σύρροντες, καὶ ἡγιαίας αὐτῷ κηρύττοντες; οἱ καιροὶ πᾶσιν τοῖς καθαιρομένοις ἐν τῷ ἀιδῆ ἐκείνῳ καὶ σκοτεινῷ τόπῳ· τί κῇ σεσὸς ταῦτα αὖ ἔπιπτε; σεσὸς τοῦτο οὖν μὴ μακροθυμίας τὴν ἀκολουθ χορηγήσατε· ὅτι δίκαιος ὢν ὁ κύριος, κῇ δικαιοσύνας ἀγαπᾷ. καὶ τῷ τῆς αἰθερίων σωτηρίαν ἀεὶ σεσπουδάνται. Τοὺς μὲν νεῦ ἀποθνήσκοντας ἐν μετανοίᾳ ἀληθεῖ, ὡς πολλάκις εἴρηται, τῷ καθαρτηρίῳ ὠδῷ πέμπει, καιροὺς δίδους αὐτοῖς τῆς καθάρσεως, ἐκάστῳ κῇ τῷ ἀναλογίαν· τῆς πλημμελημάτων αὐτοῦ· τοῖς δέ τι δι', πολυειδῶς κῇ πολυτρόπως τῷ σωτηρίᾳ ἐργάζεται. σεσῶτα μὲν ποιῶ ἀεὶ καιρὸν δῶσι τὸν τῆς ἐπιχείρου δηλαδὴ πιεσαιτμόν· ὃς κῇ τὰς ἱερὰς γεγραφάς, μεγάλῳ ἐπίρειαν δῶσι ἐν τοῖς ἐκλεκτοῖς δούλοις τοῦ θεοῦ· ἡ δ' ὑπομονὴ αὐτῆς σώσῃ αὐτοὺς, κῇ τὸν λόγον τῆς κυρίου, ὅτι ὁ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται· οἵ πνες δὲ τῷ τέλει τῆς βίου χρήσονται, δι' ἄλλου τρόπου σῶσῃ αὐτοὺς, δριμυτέραν δίδους αὐτοῖς τῷ ποινῷ τῆς καθάρσεως ἐκείσε πυρὸς ἐν μιᾷ καιρῷ ῥοπῇ, ἢ τοῖς ἐν χρόνοις ἑκατόν. Ἐ ὧδε δίγμασιν χρῆσιν, ἡ ἐξουσία ἐν ἐνὶ κῇ τῷ αὐτῷ πλάσματι, δύο πρὸς χρῆσονται· ὧν τὸν μὲν καταχρηστῆς χρόνου ἵνα ποιῆσαι ἐν φυλακαῖς, κῇ ἀπολυθῆναι· τὸν δὲ, ποινῇ ἑτέρᾳ δεσμωτέρᾳ τῆς φυλακῆς, ἐν μιᾷ ὥρᾳ δοθῆναι αὐτῷ βασάνους κολασθείσας δίκῃ, καὶ ἀπολυθῆναι· πῶς οὖν ἐν τῷ δύο δεσμωτέραι ὑπάρχει δίκαιον, εἰπέ μοι· ὁ τὸν ἐνιαυτὸν ἐν τῇ φυλακῇ ποιήσας, ἢ ὁ τὰς βασάνους λαβὼν ἐν ἐσχάτῳ μορίῳ ὥρας; νῦν δηλον ὅτι οὕτω. οὕτω καὶ ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ, καὶ τῇ τῆς ἐν φθαλμοῦ ῥοπῇ. Ὁ τῷ δυναμένων κύριος, ὁ πάντα δυνάμενος, καὶ τοῦτο δύνασθαι ποιῆσαι, δίδοὺς τῷ ποινῷ ἐν ἀκαρεῖ χρόνῳ, τοῖς τότε δίριθῆσιν ἐν ἐκείνῃ τῇ

ὥρᾳ

σωθῆναι αὐτὸν, & ἐν τῇ βασιλείᾳ τῇ οὐρανῶν ἀπενεχθῆναι. & ὧδε διηγεῖται προφέρουσι, λησταὶ τινὲς μὲν δακρύων μιᾷ νυκτὶ καταυγάζοντες, καὶ δύθις ὀστρύξαντες· & ὡς οἱ ἄγγελοι ἐλθόντες, καὶ μηδὲν ἄλλο διέφυγεν, ἢ τὰ ὑπὸ μικροῦ χρόνου δάκρυα, τῇ δαιμόνων ἀπιδοώντων, ὡς οὐδὲν ἀγαθὸν κέκτηται· οἱ ἅγιοι ἄγγελοι τὸ καταβιβρωσκόμενον χλεύασαντο τοῖς δάκρυσιν, ἐν τῇ πλάστιγγι ἓν ζυγοῦ θέντες, οὕτω κατήχθησαν τοῖς δαίμοσιν τῇ τοῦ θεοῦ ἐλέει. καὶ τῆς πόρνης τὸ πεφιλόσοφημένον παρεισάγουσι· καὶ ἄλλα ὅμοια· μὴ σωτήριοι οἱ ἀνθρωποι, ὅτι ὑπὸ ἡμῶν ταῦτα εἰσί· καὶ ἡμεῖς οὕτω λέγομεν· ὅτι ἴσασιν ἐκεῖνον, τὸ χρυσὸν δάκρυσι, καὶ τῆς αἰωνίου κολάσεως ἠλευθέρωσεν· ἵνα αὖ ἐκπλεονάσωμεν καὶ ἀμφιβόλως, εἰ μὴ τινὰ μετάνοιαν ἐκείνων & τὰ δάκρυα ὑπεδέξατο· ἀλλ' οὐκ εἰς τὴν βασιλείαν τῆς οὐρανῶν ἀπηνέχθη, εἰ μὴ δίκῃ & καθαρτηρίου πυρὸς ἠξιώθη ἄξιος. οὗτοι εἰσὶν οἱ ἐν τῷ καθαρτηρίῳ καθαιρόμενοι, οἱ θερμὴν μετάνοιαν δείξαντες, καὶ μὴ σωτηρίως μεμιγμένης καρδίας ἀπελθόντες· οὐ γὰρ ἀφοσιωπολησία ὧδέ τοῦ θεοῦ. ἔστιν οὖν ἀνάγκη ἵνα ὁ τὸν θεὸν ἰδὼν ἐφιλήμενος, τὴν ψυχὴν αὐτοῦ εἰς τὸ ἀρχαῖον κάλλος ἀναπάγῃ, ὃ εἶχε ἀφ' ἧς & ἧς καταδίκης & τῆς ὧδε δείσας· δίκῃ τοῦτο καὶ καθαίρει αὐτὸν αἰωνίως ὤν. ἀπολιθήσας δὲ ἡμῶν πικρός, ἐξέωθεν αὐτοῦ. οἱ γοῦν βουλόμενοι τὸν ὧδε δεῖσον οἰκῆσαι καθαρθέντες οὕτως, ὡς τὸ μηδένα αὐτῶν ἢ μῶμον ἢ μῦρτος ἐν ἑαυτοῖς ἔχειν. ἐν γὰρ αἰῶνι μὴ μετάνοια. εἰ γὰρ ἦκεν, οὐκ ἂν οἱ ζῶντες εἰργάζοντο τοὺς μὴ τὴν ἐξομολόγησιν δοθέντας τοῖς ἀπειρομένοις κανόσι· ἀλλ' ὥσπερ ἐξομολογουμένοις τοῖς ζῶσιν ὑπὲρ μικρὰ δίδοται ὑπὸ τῆς πνευματικῶν πατέρων, ὥστε ἀποκαθάραι τὰς ὑπομιχθείσας κηλίδας τῆς ψυχῆς αὐτῆς, καὶ ἵνα κτήσωνται ἀντὶ τὸ θεοῦ τὸ τυχεῖν τῆς ἐπουρανίου ζωῆς, οὕτω καὶ τοῖς ἐν τῇ τέλει τῆς ζωῆς μετανοοῦσι, καὶ ἐν θερμοῖς δάκρυσιν ἐξομολογουμένοις, καὶ δύθις ἀπελθοῦσιν, ὑπὲρμικρὸν δίδοται τὸ καθάρσιον πῦρ, ἐν ᾧ ὀδυνᾶται καὶ πάσχει ἡ ψυχὴ, μεμνημένη τοῦ καιροῦ ὃν ἀπώλεσεν ἐν τοῖς αἰσχίστοις μιάσμασι. σωτήριον δὲ τὸν καιρὸν, καὶ τῆς ὀδύνης ἀπαλλάττει ἡ λύσις καὶ ἡ θεοσφόρος καὶ ἡ θεοδόχη ὡς πολλάκις εἴρηται. ὁ δὲ ἀπιστῶν, τοῦτο παρ' ἡμῶν ἀκουσάτω· πῶς φάλλει μεγάλῃ τῇ φωνῇ· δακρύων καὶ στεναγμῷ τῇ ἐν τῷ ᾅδῃ τὸν δοῦλον σου ἐλευθέρωσον σωτήρ. οἱ ἅγιοι γὰρ, οὔτε στενάζουσιν, οὔτε μᾶλλον δακρύουσιν· ἀλλ' οἱ δὲ ἐν τῷ ᾅδῃ εἰσίν· οἱ δ' ἀπιστοῦντες καὶ ἀσεβεῖς, δακρύουσι μὲν ἐν τῷ ᾅδῃ καὶ κολάζονται, ἀλλ' οὐ δεῖ ἐκείνων μιμεῖσθαι, ὡς αἰσχίστων ὄν, καὶ τοῦτο πολλάκις ἔφημεν. Ἕ πεται τούτοις ἤδη οἷς λίγομεν, τοὺς ἐν μετανοίᾳ τελευτήσαντας, καὶ μὴ ἐκπεποιήσαντας· οἷς οὐ φαμὲν μὴ τὴν ἀσεβῶν καὶ ἀπιστωσμένων εἶναι ἐν τῷ σκοτεινῷ καὶ ζοφερῷ τῆς κολάσεως τόπῳ, & στενάζειν ἀωφελῶς, καὶ δακρύειν αὐόνητα. ἀλλ' ἐν τῷ μέσῳ φιλανθρώπως τῆς καθάρσεως τόπῳ, ἐν ᾧ μερικῶς ὀδυνῶνται καὶ στενάζουσι πῶς ἐστρήθησαν ἐκόντες τὴν ἀγαθὸν, καὶ οὐκ ἔτυχον τούτων δύθις μετὰ τὴν δέλυσιν τῆς σωμάτων. δεῖ οὖν δὸμεθα λυτρωθῆναι τοὺς σπότους, καὶ λυθῆναι τῆς δισμῶν, τῆς κατεχόντων αὐτοὺς αἰωρῶν, καὶ ἐκβιῶναι τῆς φυλακῆς· καὶ συνάδομεν τῇ θεοφήτῃ μαλαχίᾳ ὃς φησὶν, ὡς πῦρ ἐν χωνευτηρίῳ, καὶ ὡς πόα πλυνόντων, πλυνεῖ καὶ καθαριεῖ ὁ θεὸς τινάς· τὸ δὲ πῦρ ἐκεῖνο τὸ αἰώνιον, οὐ καθαρίζει τινὰς οὐδὲ πλύνει. εἰ οὖν οἱ ἅγιοι οὐ δέονται πλύσεως, ἢ καθαρισμοῦ, ἄμωμοι γάρ εἰσιν· ἀλλ' οὐδὲ οἱ ἐν τῷ ᾅδῃ ὄντες ἀσεβεῖς καὶ ἀμετανόητοι ποτὲ πλυθήσονται ἢ καθαρθήσονται, ἀπιστωσμένοι γάρ εἰσιν· τίνες ἄρα εἰσὶν οὓς πλυνεῖ καὶ καθαριεῖ ὁ θεὸς

» Βασιλ. Πῶς ἐγκέχωσται τοῖς ζητοῦσι πάθησιν ἡ ψυχὴ, ὡς ἄγρωσις τὰ πάθη
» αὐτῆς ἐν τῷ φρονήματος τῆς σαρκὸς ἐπφύσημα, διίρπει, δι' ἀλλήλων τὰ ῥήμα-
» σιν ἔχοντα, καὶ ἄλλα ὑπ' ἄλλοις ῥηνύμενα. ὡς γὰρ ἡ ἄγρωσις πολυγονώτατον ἐ-
» στὶν ἐν βοτάναις, καὶ οὐδαμοῦ καταλήγει αὐτῆς ἡ ῥῆσις, ἀλλ' ἀεὶ τὸ πέρας τῆς
» φορᾶς ῥήσεως, ἀρχὴ τοῦ ἐφιξῆς γίνεται, οὕτω καὶ ἡ τῶν ἁμαρτημάτων ὀξὶ φύ-
» σις· αὐτὴ ἑαυτῶν διαδέχεται· καὶ ῥηνὰ μὲν ἡ πορνεία πορνείαν· ἡ δὲ ἐν τῷ φό-
» βῳ δεισιδαιμονία, φόβους γίνεται μήτηρ· καὶ ὁ ἐν κλοπαῖς μελετήσας, καταπολε-
» ῥᾳδίως τὸ ἀδικήματος· ἡ γὰρ φορωθοῦσα ἁμαρτία, ἁφορμὴ ἁμαρτίας γίνεται.
» ἐὰν οὖν γυμνώσωμεν τὴν ἁμαρτίαν διὰ τῆς ἐξομολογήσεως, ἐποιήσαμεν αὐτὴν
» ξηρὰν ἄγρωσιν· ἀξίαν τοῦ καταβρωθῆναι ὑπὸ τοῦ καθαρτικοῦ πυρός· αὕτη δὲ
» καίεται ἐν τοῖς βάθεσι τοῦ θρυμοῦ. καὶ μετ' ὀλίγον· ἐὰν οὖν μὴ ῥήσεται, ὡς ἄγρω-
» σις ξηρὰ ἡ ἁμαρτία ἡμῶν, οὐ βεβρωθήσεται ὑπὸ τοῦ πυρός; οὔτε καυθήσεται. καὶ
» πάλιν· διὰ θυμὸν ὀργῆς κυρίου, συγκέκαυται ὅλη ἡ γῆ· διίκνυσιν; ὅπου γὰρ ἔνι
» τῷ πυρὶ τῷ κολαστικῷ ὠφελεῖσθαι ἐπ' ἐνεργείᾳ τῆς ψυχῆς· καθὼ καὶ ὁ κύ-
» ριος ὑποφαίνει λέγων· πῦρ ἦλθον βαλεῖν ἐπὶ τὴν γῆν· καὶ τί θέλω εἰ ἤδη ἀνή-
» φθη. Περφυρικόν. Καὶ ἔσται ὁ λαὸς, ὡς ὑπὸ πυρὸς καταπαυμένος. Βασιλ. κ'
» Οὐκ ἀφανισμὸν ἀπειλεῖ, ἀλλὰ τὴν καθαρσιν ὑποφαίνει· κατὰ τὸ εἰρημένον πα-
» ρὰ τῷ Δανιήλ, ὅτι εἴ τινος τὸ ἔργον κατακαήσεται, ζημιωθήσεται· αὐτὸς δὲ
» σωθήσεται· οὕτω δὲ ὡς διὰ πυρός. Ἀκούεις τοῦ μεγάλου βοὸς τούτου παιδὸς, πῶς
» ἁπλωύεται καὶ διατείνεται ἡ ὁμιλία ἐνταῦθα, ἐν δὲ τῷ μέλλοντι δοκιμάζε-
» ται ὑπὸ τοῦ πυρὸς καὶ καθαρίζεται; καὶ ὅτι ἐπ' ἐνεργείᾳ τῆς ψυχῆς ὠφελεῖ τὸ ἀ-
» γαθοῦ διαστόνου ὠκονόμηται τὸ κολαστικὸν ἐκεῖνο πῦρ; καὶ ὅτι ἡ ὠφελησαμένη
» ὕλη τῆς ἁμαρτίας ἀφανίζεται, καὶ ὡς ἄγρωσις ξηρὰ κατακαίεται, ἐὰν γυμνω-
» θῇ διὰ τῆς ἐξομολογήσεως· αὐ δὲ μὴ γυμνωθῇ, οὐ καταβιβρώσκεται ὑπὸ τοῦ
» καθαρτικοῦ πυρός; καὶ ὅτι οὐκ ἀφανισμὸν ἀπειλεῖ, ἀλλ' ὑποφαίνει τὴν κάθαρ-
» σιν; ταῦτα λέγων ὁ μακάριος Βασ. ἐπάγει τὸ Δανιηλικὸν ἐκεῖνο ῥητὸν, τὰ αὐ-
» τὰ δὲ σωθήσεται, οὕτω δὲ ὡς διὰ πυρός· τὸ γὰρ σωθήσεται, σωτηρίαν δηλοῖ κα-
» τὰ τὸν ὀρθὸν λόγον, καὶ οὐκ ἀπώλειαν, ὡς πως βούλονται. Εἰ οὖν τὰ περῤῥη-
θέντα πάντα, καὶ αἱ ῥήσεις τοῦ μεγάλου βασιλείου φῶς ἐστὶ, καὶ τὸ ὠφελοῦν λεγόμενον πυρ γαθάριον, ψεῦδος ὄζει· εἰ δ' ἀληθὲς, ὥσπερ καὶ ἔστι, καλῶς ὁ ἱερὸς ὄχλος λέγει καὶ ἀληθῶς· καὶ ὑπαγιτῶς οἱ λαπῶσι δοξάζουσι καὶ ὀρθῶς· καὶ ὅτι μεῖς δικαίως ἰωώθημεν καὶ ἁμαρτήτως τῇ τοῦ θεοῦ ἁγίᾳ ἐκκλησίᾳ ὁμολογοῦμεν καὶ καλῶς ποιοῦμεν καὶ εὐσεβῶς πεφωτισμένοι τὴν ἕνωσιν καὶ τὸ συμφέρον τῆς εἰρήνης καὶ ὁμονοίας. Ἐβουλόμεθα οὖν καὶ ἄλλας μαρτυρίας καὶ ῥήσεις ἁγίων πατέρων παρεθεῖναι ταύτῃ τῇ ὑποθέσει· ἀλλ' ὁ μὲν ζητῶν πειθόμενος, οὐδ' ἄλλοις πεισθήσεται, ἀλλ' οὐδ' ὅσοις ἂν ἐπιμεῖναι. ἀρκεῖν τοῦτο ἡγούμεθα τὰ εἰρημένα· πρὸς δὲ φιλομαθεῖς καὶ φιλομαθεῖς αὖθις τὸν λόγον ποιουμένοις, καὶ τὴν δίαιαν σωτηρίαν ὀρεγομένοις, καὶ τὴν ἀλήθειαν ὡς ἐνὸν ἐν ὀλίγοις σωπῶντας καὶ ἀσταζομένους πρεπόντως· καὶ μὴ κατ' ἔριν καὶ φιλονεικίαν μόνοι ὅπου αὐ τύχοι λέγοντας. ὥσπερ ποιοῦσιν οἱ τὴν ἀλήθειαν ἀφειδῶς πως καὶ ἀμελῶς ἄγοντες μηχθηρίαν καὶ ἀμβλύτητα νοὸς ὑποῤῥίπτοντες. καὶ ταῦτα μὲν οὕτως· πρὸς δὲ τὰ ὑπαπορούμενα ὑμῖν, τὸν λόγον τρέψωμεν. Φασὶ γὰρ οἱ αἱρετικόμενοι τούτοις, πρῶτον ὅτι ἀρκεῖ τῇ αἱθερίᾳ ἐν τῇ πολυταίᾳ τῆς ἀποδημίας αὐτοῦ ἡμέρᾳ, ἡ μετὰ δακρύων μετάνοια, καὶ ἡ θερμὴ ἐξομολόγησις· ὥστε

σωθῆ

καὶ ξύλον καταφάγῃ αὐ δύκολως τὸ πῦρ, κὴ ζημιωθήσεται· τοῦτέστι περὶ καρδὴ κολασθήσεται· ἢ ἔργου ὡς ἀξίου ἀφανισμοῦ καμόμου καὶ ἀφανιζομένου· αὐτὸς δὲ σωθήσεται· οὕτω δὲ, ὡς διὰ πυρός, εἰ δὲ καὶ οὗτος εἴπῃς, οὐκ ἂν ἀμάρτῃς· ὅτι οὖ πᾶς τὸ ἔργον μένει, τοῦτέστιν ὅς τις ἐκ τούτου ἀπελλάσεται ἁμαρτήματα ἴσχων θανάσιμα, μένει τὸ ἔργον ὡς καρὺ, σιδήρου δίκην, ἢ λίθου, ὅπερ οὐ καταφάγεται δύκολως τὸ πῦρ· καὶ οὐδὲ λήψεται μισθὸν τοῦ ἔργου αὐτοῦ, τὴν αἰώνιον κόλασιν. οὗ δὲ τὸ ἔργον κατακαύσεται, σωθήσεται αὐτὸς ὡς διὰ πυρός. ὥσπερ καὶ τὸ χρυσίον, ὑπιδὲν μὴ συμμιγῇ ὕλῃ τινὶ ἀλλοτρία τῆς αὐτοῦ φύσεως, κίβδηλον γένηται, καὶ τῆς προτέρας λαμπρότητος ἐλαττούμενον, ἀχρειοῦται· δοκιμαζόμενον δὲ διὰ πυρὸς, ἢ καλία ἐκείνη καίεται· καὶ ἀφανισμοῦ παραδίδοται· τὸ δὲ χρυσίον πάλιν τὴν προτέραν ἀπολαμβάνει λαμπρότητα. οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ διὰ τοῦ πυρὸς τῆς καθάρσεως, ἀποβαλοῦσα τὸν ῥύπον, ὑφ' οὗ ἐκ τῆς ἀμελείας καὶ ῥαθυμίας κατερύπου το, πάλιν εἰς τὴν προτέραν λαμπρότητα καὶ δόξαν ἐπανέρχεται. καὶ τούτους μου τοὺς λόγους βεβαιώσει ὁ οὐρανοφάντωρ καὶ ἱερὸς βασίλεος, ἐν τῇ ἐξηγήσει τοῦ μακαρίου προφήτου Ἡσαΐου, ἐν τῷ ῥητῷ τοῦ οὕτως ἔχοντος· Ἢν ἐκπλύνῃ κύριος τὸν ῥύπον τῶν υἱῶν καὶ τῶν θυγατέρων αὐτῶν· καὶ τὸ αἷμα Ἰερουσαλὴμ ἐκκαθαριεῖ ἐκ μέσου αὐτῆς, ἐν πνεύματι κρίσεως, καὶ ἐν πνεύματι καύσεως. Τρανῶς τὰ αὐτὰ τῷ ἰωαννῃ, ὁ λόγος προσαρμόζει, περὶ τοῦ κυρίου λέγοντος, ὅτι αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρί. πρὸς δὲ αὐτὸ, ὅτι ἐγὼ μὲν ὑμᾶς βαπτίζω ἐν ὕδατι εἰς μετάνοιαν· ἐπεὶ οὖν ἀμφότερα σωτηρία ὁ κύριος, τό, τε ἐξ ὕδατος εἰς μετάνοιαν, καὶ τὸ ἐν πνεύματος εἰς ἀναγέννησιν, καὶ ὁ λόγος αἰνίσσεται ἀμφότερα τὰ βαπτίσματα, μή ποτε ζητεῖς εἶναι δύο τὰ βαπτίσματα; ὅ, τε τοῦ ῥύπου καθαρισμὸς, καὶ ἡ διὰ τοῦ πνεύματος ἀναγέννησις. καὶ ἡ ἐν τῷ πυρὶ τῆς διακρίσεως βάσανος· ὥστε τὸ μὲν ἐκπλύνειν, πρὸς τὴν ὧν δόσιν τῶν ἁμαρτιῶν λαμβάνεται· τὸ δὲ, πνεύματι κρίσεως, καὶ πνεύματι καύσεως, πρὸς τὴν ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι, διὰ τοῦ πυρὸς δοκιμασίαν. δίονται δὲ αἱ μὲν κατ' ἄγνοιαν ἁμαρτίαι, διονεὶ ῥύπος τῆς οὔσης, τὴν ὠφέλειαν τῆς ψυχῆς ἀφανίζουσαι. καὶ τῷ φυσικῷ κάλλει αὐτῆς λυμαινόμεναι, τῷ ἐκ τῆς πλύσεως καθαρισμοῦ· αἱ δὲ προεξαθανάτου ἁμαρτίαι τὴν ἐκουσίως ἐξαμαρτανόντων μὴ τὸ λαβεῖν τὴν ὄπτησιν, εἰς μετάνοιαν προσαρμόζουσαι, διὸ μένει ἡ ἐκ τοῦ καύματος κρίσεως. ἐπεὶ δὲ ὁ ἐξομολογούμενος, καὶ πλυθῆναι αἰτούμενος, καὶ καθαρισθῆναι, καὶ τὴν μὲν αἰσχύνην, πλύσεως φησὶ δεῖσθαι· τὸ δὲ ἁμαρτίαν καθαρισμοῦ λέγων· Ἐπὶ πλεῖον πλύνόν με ἀπὸ τῆς ἀνομίας μου, καὶ ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας μου καθάρισόν με. οἱ μὲν πάντη αἰτήκοοι τῶν θείων μαθημάτων, φασὶν μαθεῖν τὸν λόγον ἡμαρτηκότες, οἱονεὶ βερυπωμένοι, τὰ μὲν ἀπὸ τὰ ὕδατος δίονται καθαρισμοῦ· οἱ δὲ μὴ τὸ λαβεῖν τὴν ζωὴν ὄπτησιν ἑαυτοῖς, αἱμάτων ὄντες ἄκοροι, τὸ ἐκ τοῦ πυρὸς δίονται καθαρισμοῦ. ἔστι δὲ καὶ ἁπλούστερον ἐκλαβεῖν, ὅτι τὰ μὲν ὄπτόλαια τῆς ἁμαρτημάτων, ῥύπῳ τινὶ ἔοικε· τὰ δὲ διὰ βάθους, ἐκ διαθέσεως τῆς πρὸς τὸ κακὸν τῆς πλημμελούντων ἁμαρτανόμενα, αἵματι παρεικάζεται. διὸ ἐκ μέσου τῆς ἡμαρτηκότων, διὰ τῆς τοῦ πνεύματος καύσεως, ἐκκαθαρίζεσθαι τὸ αἷμα λέγεται. Προφητικόν. Καὶ καυθήσεται ὡς πῦρ ἡ ἀνομία. Βασίλειος. Ἐπὶ δὲ τινα ἡ ἀπειλὴ διειρήσεως ἔμφασιν, ἔσται καυθήσεται ἡ ἀνομία ὡς πῦρ· ἢ τὸ ἀφανισθῆναι ὕλην ἐκ τῆς ἀνομίας, ἀφανισμὸν ὀνομάζει ἐπὶ διειρήσει τῆς αἰθερίου πνοῆς ἢ ἀναθοῦ διαστάσεως ἀποτόμης). Προφητικόν. Καὶ ὡς ἀγρωστις ξηρὰ, κατακαήσεται) ὑπὸ πυρὸς, καὶ καυθήσεται) ἐν τοῖς φλόγεσι τοῦ πυρὸς.

ἄξια ἐν τῷ αὐτοῦ βιβλίῳ καὶ ἐν τῇ αὐτῇ διηγήσει ὁ μακάριος οὗτος πατὴρ ἡμῶν διδάσκαλος Θεόδωρος παίζει, διηρθρωμένος τὴν τῆς ψυχῆς μὴ θάνατον κάθαρσιν· ἃ δηλῶ τὸ μικρὸς ἐστι καὶ θεῖα μὴ ὑπὸ τὸ θεῖον· ἐκεῖνοι δὲ τοὺς ἐκλελυμένους ἰδίᾳ Θεοῦ πάντα πόνῳ. κἂν τις οὖν ὑπὸ πόνου δηλωθῇ ἢ εἶδεν ἐκείνων, οἶμαι πάσης φιλονεικίας καὶ ἔριδος ἑαυτὸν ἀπαλλάξειν· αἱ γὰρ ψυχαὶ ἐξιοῦσαι τοῦ τοῦ βίου ἀπολεῖς ἐν ἱκανοποιήσει, ἐν κολάσει καὶ πυρὶ καθαίρονται, οὐ κωφικῇ, ἀλλὰ καθαρτικῇ· καὶ οὐκ αἰωνίῳ, ἀλλὰ πρὸς καιρόν· ἔστιν ὅτε ἐκείνη τῇ μερικῇ κολάσει καὶ τῷ πυρὶ ἐκείνῳ καθαρθῶσι τῆς ἁμαρτίας αὐτῆς, ὧν οὐκ ἔφθασαν ἐν τῷ παρόντι τελείαν ἀποδοῦναι τῷ ἱλασμῷ τοῦ. λυσιτελοῦσι δὲ αὐταῖς, καὶ τῆς δακρύων καὶ στεναγμῶν τῆς ἐν τῇ ᾅδῃ λυτρωθῆναι, καὶ σωτήριον τὸν καιρὸν καθ' ἓν ἐκεῖ ἤμελλον δέχεσθαι καὶ τὸ μέτρον τῆς ἁμαρτίας αὐτῆς, αἱ ὑπὲρ αὐτῆς γινόμεναι λειτουργίαι καὶ ἀνοδίαι, καὶ τἄλλα τῆς ἀνθρωπείας ἔργα, καὶ τὸν θεῖον καὶ ἱερὸν ὅρον. καὶ ὥσπερ εἴ τις καταδικασθείη ἐν φυλακῇ ποιῆσαι μῆνας ἕξ ἢ χρόνον, ἡ ἐξουσία δύναται οἰκείων τινῶν δέησιν προσδεξαμένη τὸν καιρόν, καὶ τῆς φυλακῆς ἀπολῦσαι, δέσμιον ἐν ἀδείᾳ ὑπάρχειν· οὕτω καὶ ψυχάς τινες καταδικασθεῖσαι δέσμιαι τῆς ἀμελείας αὐτῆς, ταῖς ἱερῶν δεήσεσι, καὶ ταῖς τῆς οἰκείων ἀνοδίαις, τῆς κολάσεως ἐκείνης λυτροῦνται· καὶ τὴν βασιλείαν αὐτῆς χαρίζεται ὁ ἀμνὸς καὶ Φιλάνθρωπος θεός. τοῦτ' αὐτὸ καὶ ὁ μακάριος ἰωάννης ὁ δαμασκηνὸς ὡς ἐκ προσώπου τοῦ τοθνηκότος ᾄδει δυνάμενον. Εἰκὼν εἰμὶ λέγων τῆς ἀῤῥήτου δόξης σου, εἰ καὶ τύγματα φέρω πολλὰ σμάτων, οἰκτίρησον τὸ σὸν πλάσμα δέσποτα, καὶ καθάρισον σῇ ἀπλαγχνίᾳ, καὶ ἡ παθητικὴ παγίδα Θεοῦ μοι. Θεὸς δίσυ πάλιν τοιῶν πολίτην μι. Ὁ μίσως καὶ εἰς τὸ Θεοκλητικὸν, τοῦ σωβάτου εἰς τὸν ὄρθρον, τὸ δὲ τέσυ ἦχου εἰς τὴν ἑβδόμην ὠδὴν ἡ κανόνος μου κανόνος, τὸ τείτον ζοπάριον, λέγε· Πολλή σου καὶ ἄφατος ἡ ἀπλαγχνία, ἀμέτρητος ἄβυσσος ἡ τῆς φιλανθρωπίας σου· παιτιμήτων ὧν ἄφεσιν δοῖς μετασῶσι πρὸς σὲ δόξαν· καὶ τῇ χάριτι τῇ σῇ καθαρμοὺς αὐτοὺς αὐάδειξον. Ἔγνως ἄρα τὸ, καθάρισον σῇ ἀπλαγχνίᾳ· καὶ τό, καθαρμοὺς αὐτοὺς αὐάδειξον; τίνος ἕνεκεν κεκλεικὰς τοθνηκάς, ἵνα δηλῶ ἡ πυρὶς ἐκείνη τῆς καθάρσεως καθαρθῇ· καὶ ἡμεῖς πάλιν, δηλαδὴ ὑπὲρ αὐτῆς μετασάντων δώμεθα; ἀλλ' ἵνα αὐτοὺς καθαρμοὺς ὑποδείξῃ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κατακρίσεως, τοῦτο δὲ λαβὼν ὁ διδάσκαλος λέγει, Θεοῦ ἡ μακαρία παῦλα· ἑκάστου τὸ ἔργον, φανερὸν λέγοντος, ὁποῖόν ἐστι, τὸ πῦρ δοκιμάσῃ· ὅπερ ἐν πυρὶ ἀποκαλύπτεται· οὗ τινος τὸ ἔργον μενεῖ ὃ ἐποῴκοδόμησεν, μισθὸν λήψεται· ἐμενάμεν δὲ οὐδὲν ἐνοῦσαν τὸ ῥυθὲν καὶ ἡμεῖς κατ' ὀλίγον ἡμετέρας, οὕτως, εἰ καὶ ἄλλοι ἄλλως πως ἐξηγήσαντο, ὅπερ οὗ τινος τὸ ἔργον μενεῖ, τοῦτ' ἔστιν ἄψαυστον τῷ πυρὶ, ὅπερ ἐστὶν ὕλαι ἀφθαρσίᾳ ἐπιμισθὸν λήψεται· καὶ τοῦτο ἐστὶ τὸ τῆς δικαίου ἔργον. δηλοῦσι δὲ καὶ δίκαιοι δηλαδὴ τὸ πυρὸς ἐκείνου· καὶ οὐδὲν αἰτιᾶται, ὡς ὁ χρυσοῦς ἰωάννης μαρτυρεῖ ἐν τῇ τετάρτῃ ὁμιλίᾳ τοῦ κατὰ θαῦμα διαγγελίου· λέγει γάρ· Οἱ μὲν ἅγιοι, δηλαδὴ τοῦ πυρὸς τὸ ἀφθαρσίᾳ καὶ οὐδὲν πίσονται ἀνδρὸς· ἀλλὰ μᾶλλον καὶ φαιδροὶ φανοῦνται. πῶς γὰρ πίσονται οἱ ἐντεῦθεν ἱκανοποίησαν ἑαυτοὺς πλείστῳ; Οὗ τινος δὲ τὸ ἔργον καταφλεχθήσεται, ζημιωθήσεται· τουτέστιν, ὅς τις ἡδέως καὶ κεῦφα ἁμαρτήματα, καταφλεχθήσονται μὲν αὐτὰ, ὡς καλάμη καὶ χόρτος· ἐπειδὴ καὶ δύκολος αὐτὰ κατενδύσει τὸ πῦρ· τοῦτο γὰρ αἰνιττόμενος ὁ μακάριος παῦλος ἔλεγε· ὅς τις δὲ ἐποικοδομήσει ἐπὶ τὸν θεμέλιον τοῦτον ξύλα, χόρτον, καλάμην· οἷονεὶ λέγων· ὅς τις αὖ ἀπέλθοι ἐντεῦθεν ἁμαρτήματα ἔχων συγγνωστὰ, ὥσπερ καλάμην καὶ χόρτον

καὶ

λυζωθείη τῆ αἰωνίω ἐκείνη Ϲ ἀπολυτίτου πυρός· Ϲ οὐ μόνον λυζωθείη τῆς κα-
δικης, ἀλλὰ κ̓ δικαίως ηξίωται τῆς οὐρανίας κατοικίας. κ̓ τὸ λόγιον, ὡς χρυσὸν ἐν χα
νωτηρίω ἐδοκίμασεν αὐτούς· κ̓ ὡς ὁλοκάρπωμα θυσίας προσεδέξατο αὐτούς.
Ϲ ὧδε δίδυμα δ̓ καθάρσιος ταύτης διδάσκει ὁ αὐτὸς χρηματίζεις ἐν τῆ αὐτῆ προ-
ρηθείση ῥήσει πρὸς τὸν αὐτὸν πίτρον κ̓ συνάχθει τὰ αὐτὰ λόγου· φησὶ γὰρ Ὅταν
πίτρε ταύτῃ τῆ ὠφέλειαν πολλάκις καὶ αὐτὰ αἱ τῶν θνητῶν ψυχαὶ, ὤφθη-
σαν δικαίως ὄυσαι· καθὼς ὁ προλεχθεὶς φίλιξ ὁ ἐπίσκοπος, ὧδέ πνος ὡρίσθυτέ-
ρου, πάντη τῆ ζωῆ δ̓ λαβεστάτου, ἀκηκοίναι ἔλεγε· ὅς τις ὡρισθύτερος ἴσως προσ̓
θλιτίας ταύτης, ζῶν ὑπῆρχε· κ̓ ἐν τῆ προαστείω τῆς πόλεως Κωνσταντινουπόλεως κα-
τώκει· τῆς δ̓ ἐκκλησίας τὴν ἀρχιεπισκοπὴν τῆς ἐν ταῦτῳ τῷ λεγομένῳ Γαυριά-
να προστάτου προϊστάτο· ὁ φιλόπτωχος οὗτος ὡρισθύτερος εἰς τὰ θερμὰ τὰ ὄντα ἐν τῷ
αὐτῷ τόπῳ, ὁσάκις ἡ τοῦ σώματος ἰδιάγκαζε χρεία, λούεσθαι εἰώθει· ἤν ποτε δὲ ἡ-
μέρα ἐκείνη ὅτε τὸ λούσασθαι εἰσελθὼν, εὗρεν ἄνδρα πτωχὸν ἀγνώριστον, ἔτι μόνον εἰς
τὴν αὐτοῦ ὑπουργίαν ὅς τις ἐν τῷ ποδῶν αὐτοῦ τὰ ὑποδήματα λύων· καὶ τὰ ἱμά-
τια αὐτοῦ ὑπεδέξατο. ἐξερχομένου δὲ αὐτοῦ ἀπὸ τῶν θερμῶν, τὰ σύνεσθα αὐτοῦ ἐπε-
δίδωκε· κ̓ πᾶσαν ὑπουργίαν μετὰ μεγάλης τιμῆς ἐξετέλεσεν. ἐν δὲ τῇ πολλάκις
τοῦτο γενέσθαι, ὁ αὐτὸς ὡρισθύτερος ἐν μιᾷ τῶν θερμῶν ἀπερχόμενος, ἐν ἑαυτῷ
λογιζόμενος εἶπε· τῇ αὐριὸν ἐκείνῃ τῇ ἥτις μοι γενήσεται ἐν τῷ λούεσθαι ὑπουργεῖν
εἰωθότα, μὴ ὤφειλον κενὸς ὀφθῆναι· ἀλλά ποιῶ δῶρον, βαστάσαι χρεία. δυὸ δὲ
ὡρισθοέας λαβὼν, ἐπορεύθη. ἐν τῷ τόπῳ οὗ ὡδεγενόμενος, αὖθις τὸν αὐθρω
πον εὗρε· κ̓ διὰ τὸ εἰωθὸς, ἐν ἅπασι τῶν λούσασθαι ἐπιτήδειον. λουσαμένου δὲ
αὐτοῦ κ̓ φορίσαντος, καὶ ἤδη λοιπὸν μέλλοντος ἐξέρχεσθαι, ἅτε μετ̓ ἑαυτοῦ ὡρισ-
θοέας ἐβάσταζε, τῷ ὑπουργήσαντι αὐτοῦ αὐθρί. διλογίας χάριν ἐπεδίδωκε. ὁδὲ
καλῶν ἀγαπᾶν ἔτυκτε ταῦτα αὐτὸν δεξάσθαι. ἐκεῖνος δὲ πτωχὸν κ̓ θλιβόμενον
ἀπεκρίθη λέγων· ἐμοὶ ταῦτα δῶρα τί παρέχεις; οὐδὲ ὁ ἄρτος, ἄρτος ὅστι· κ̓ ἄρτος φα-
γεῖν αὐτὸν οὐ δύναμαι. ἐγὼ γὰρ ὃν θεωρεῖς, πότε τὸ τόπου κύριος ὑπῆρχον· ἀλλὰ
δῶρα τὰ πταίσματά μου ἐνθάδε κομιδικάθλιβε. ἵνα δὲ μοι τὸν ἐλεήμονα ἐν θέλεσι,
τὸν ἄρτον τοῦτον ἀφ̓ ἑαυτοῦ τῷ παντοδυνάμῳ θεῷ προσένεγκε, καὶ ὑπὲρ τῶν ἁ-
μαρτιῶν μου παράσχεσθαι πόνε δὲ ὑπακοῦσαι γένωσκε, ἐὰν δὲ τῷ λούσασθαι λε-
θεῖν ἐμὲ ἐνθάδε μὴ εὕρῃς. ταῦτα δὲ εἰπὼν, ἀφανὴς γέγονε· κ̓ ὃς τις ἀληθῶς ὢν
νας ἐνωρεῖτο, ἀφανὴς γενόμενος, ἐδηλοποιήθη ὅτι πτωχὸς ὑπῆρχεν ὁ διακρι-
θεὶς ὡρισθύτερος, ἐβδομάδι δὲ ἡμέραις ἑαυτὸν ἐτοιμάσας ἐν ἡμέρᾳ αὐτῷ συνε-
σφιγξε· σωτηρίαν δὴ θυσίαν καθ̓ ἑκάστην τῷ θεῷ προσφέρειν. μὴ δὲ τοῦτόν τις
τὰ θερμὰ ὑποκρίψας, οὐδαμοῦ αὐτὸν ἔτι λοιπὸν ἐκεῖσε εὑρεῖν. ἐξ ἑτοίμου οὖν δύ
κυνται μόσον ταῖς ψυχαῖς συμβάλλεται αἱ ἁγίαι θυσίαι· ὡς πάσαι ταύ
τῃ Ϲ αὐτὰ τῇ θνητῶν τὰ σπίδιματα, οὐδὲ τῇ ζωῇ τῶν αἰτούντων· καὶ ἐκ
σημαίνειν μὴ ὑπάρχουσιν, ἅτε δὲ αὐτῆς τὰ πταίσματα λυτρούμενα τοῦ τῇ θεῷ ἀμώμου
καὶ ἁγιαζόμενα καθαρῶς ἐν τόμοθεσία, τὸ μὲ ποιεῖν θυσίας ὑπὲρ τῶν κεκοιμημένων;
ἀλλὰ δίδοναι ταῖς ἐκ φυλακῆ Ϲ οὐ ταῖς ἱερεῦσιν, ὅπου τὸ πτεῦμα τῶν θνητῶν, οὐ
τῇ ἐν φυλακῇ φρουρίζεται, ὥς τι ζύσεως δεόμενα· ἀλλὰ θυσίαν προ
σφέρειν τῷ θεῷ, τὸν ἱερέως κ̓ δεκρίνων ἐλέησον καλὸν μὲν γὰρ κ̓ διάφορον ἔργον
ἐστὶ Ϲ τὸ δίδοναι ἐλεημοσύνην ταῖς ἐν φυλακαῖς, Ϲ ἐν ἄλλοις θυσιάζειν ἔργοις.
Ϲ οὐδεὶς οὕτω μωρὸς, ὥς τι λέγειν τὸ ἐναντίον· κρίνεται δὲ τὰ καθ̓ ἑκάστην, τὰ ἱερὰ θυσία
γὰρ τῇ κεκοιμημένῃ, προσφερομένη τῷ θεῷ ὑπὲρ αὐτῆς Ϲ ἄλλα ἀόμοια Ϲ μείους

μαι καὶ τελεῖσθαι τῆς κακοιμημένων· τίνος ἕνεκεν; ὑπὲρ τίνων; καὶ τίς ἡ τοιαύτη; εἰ μὲν γὰρ ὑπὲρ τῶν ἁγίων εἴπῃς, ψευδὴς ὁ λόγος· πεφανέρωται σοι ὁ Ἐλεήμων, καὶ κατὰ πόδας ὁ χρηστότερος ὁ τοῦ λόγου· ἐν τῇ βιβλίῳ τῆς ἀποκαλύψεως πρὸς πάντων φησί· τῶν τελειωμένων ἁγίων αἱ ψυχαὶ, οὗτοι νίκησαν τῆς σαρκὸς κλεισθέντων ἐν ξύλῳ σωτηρίας, ἐν ταῖς οὐρανίαις καθέδραις ὑποδέχονται, φανεροῦσθαι καὶ φωτὶ καθυσηκούσας. Εἰ οὖν ἐν ταῖς οὐρανίαις καθέδραις καὶ μὴ ἐν χειροῦ εἰσὶν, οὐ χρεία ὑπὲρ ἐκείνων προσφορᾶς, κόλυβα, καὶ θυσίας ὑπὲρ ἀμύητων προσφέρειν θεῷ· εἰ δὲ ὑπὲρ τῶν ἐν ᾅδου κατεχομένων εἴπῃς αὖ, καὶ οὐδὲ τοῦτο ἀληθές· μᾶλλον δὲ ὑδὲ οὐ τοῦτο φήσῃς, εἰ μὴ σφόδρα μανείης· εἰ δὲ μή, καὶ ὁ πλούσιος ἔτυχε αὖ σκηνῆς ὕδατος, ἐν τῇ φλογὶ καιόμενος. ἀλλ' οὐκ ἔστι τοῦτο, οὐκ ἔστι· ὥστε ὑπὲρ τῶν μέσων, ἄκαιρον καὶ μὴ βουλόμενος ὁμολογήσῃς γίνεσθαι ταῦτα. ὑπὲρ τίνων δή; ὑπὲρ τῶν μετανοησάντων· ὑπὲρ ὧν πολλάκις εἴπομεν. τίνος ἕνεκεν καὶ διὰ τί; ἵνα ἐξιλιώσηται τὸν θεὸν ὑπὲρ αὐτῶν· καὶ ὅπερ οὐκ ἔφθασαν ἐκεῖνοι ζῶντες ἐπανορθώσασθαι, οὐ ὑπὲρ αὐτῶν ἀναπληρώσῃς. οὗ φησιν ὁ ἀναπίος, οὐ διὰ τοῦτο· ἀλλ' ὑπὲρ τῶν ἱερίων τοῦτο ἐτάχθη, ἵνα καὶ αὐτοὶ ζῶσιν, ἐξιλασμοὺς καὶ προσφορὰς λαμβάνοντες· ὧν τῆς μανίας· ὧν τῆς αἰσίας. ἢ οἰκειότερον εἰπῶν, ὧν τῆς αἰμαθείας καὶ βλασφημίας. ἢ τοῦ θεοῦ ἄπιστος νύμφη, ἡ μώμου πανταχοῦ αἰωνίου ἐκκλησία, ἡ πανοικτίρμονος καὶ ἀληθινοῦ θεοῦ, κηρύττει πλανᾶσθαι; ἄλαλα γλυπθήτω τὰ δόλια χείλη, τὰ κατὰ τῆς τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας λαλοῦντα. οὐ γὰρ ἀρκεῖ τοῖς ἱερεῦσι ζῆν, ἡ ἐκκλησία προσέταξε τοῦτο γίνεσθαι. τοῦτο γὰρ καὶ νοῆσαι μόνον αἰσχρὸς ὄζει, καὶ ἀνόητον πανταχοῦ· ἀλλὰ πρὸς ὠφέλειαν τῶν κακοιμημένων τετυπωμένον, ὡς πολλάκις εἴρηται. καὶ οὐ δεῖ πολυλογεῖν. μιᾶς μόνης ἢ δύο μνημονεύοντα μυρτυρίων, αἱ τελεσθέντα ἐπαμύνασθαι· ἐνθ' οὕτω περὶ τοῦ προτεινόμενα παρ' ὑμῶν ἀποκριθήσομαι, καὶ οὕτω καταπαύσω τὸν λόγον. Γρηγόριος ὁ θεολόγος ὁ τῆς τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας προστάτης, ἐν καὶ πρότερον ἐμνήθην, ἐν τῷ προμνημονευθέντι λόγῳ τῷ καὶ βιβλίῳ τῆς θεολόγων πρὸς πάντων, οὕτω φησίν· Πίτερας. Ἐροτᾷ σε, φησὶ, πατὴρ μακαριώτατος, τί λοιπὸν δύνανται τὰς τῆς τελευτῶντων ψυχὰς μὴ θάνατον ὠφελῆσαι. Γρηγόριος. Εἰ καὶ τὰ παίσματα πατρὶ μὴ θάνατον ἀσυγχώρητα οὐκ οἶσί, πολὺ δύνανται τὰς ψυχὰς ἡ ἱερὰ προσφορὰ τῆς ὀστημείου θυσίας βοηθῆσαι. Ἀκούεις ὅτι μὴ θάνατον ὠφελοῦνται αἱ ψυχαί; δεῖ οὖν γνῶναι ποῖαι. αἱ μὲν τῶν ἁγίων, οὐδὲν αὐτὰς ἔχων τὸν νοῦν εἶπον. ἀλλ' οὐδὲ αἱ τῶν ἀπογνωσμένων· ἔπεσαι δὲ τῶν ἐν μετανοίᾳ τελευτήσασι ταύτην γίνεσθαι τὴν ὠφέλειαν, τὴν κάθαρσιν τε καὶ τὴν βοήθειαν. ἡ γὰρ ἀρκεῖ τῷ ἀνθρώπῳ μόνη ἡ ἐξομολόγησις καὶ ἡ μετάνοια, κομίσαι αὐτὸν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ὡς οἱ ἀμαθεῖς καὶ αἱρέσεις πολλάκις ἡμῖν προφέρουσιν· ἀλλὰ δεῖ καὶ ἱκανοποιῆσαι θεῷ τῶν ἁμαρτημάτων ὁμοῦ καὶ ἡμελημάτων· ἡ γὰρ μετάνοια καὶ ἡ θερμὴ ἐξομολόγησις, ἁφορμὴ γίνεται τῷ ἀνθρώπῳ τῆς πρὸς σωτηρίαν ὁδοῦ· εἰ δὲ φθαρεῖς ἀναδημήσῃ τὸν βίον καὶ τῆς παρούσης ζωῆς, λύτρωσις γίνεται αὐτῷ τῆς ἀτελευτήτου κολάσεως, διὰ αὐ ὑπέσχη ἀναμφιβόλως μὴ μετανοήσας· τῆς ζωῆς δὲ καὶ τῆς ἀγαλλιάσεως τοῦ παραδείσου, οὐ γίνεται κληρονόμος, αὖ μὴ ἱκανῶς ἑαυτὸν καθάρῃ, καὶ ἄξιον ἀποδείξῃ τῆς κληρονομίας ἐκείνης. ὅθεν ὁ φιλόψυχος καὶ φιλάνθρωπος κύριος προνοούμενος πάντων τὴν σωτηρίαν, καὶ θέλων πάντας σωθῆναι, μεταποίησεν τῷ ἀνθρώπῳ ὁλοψύχως ἐφ' οἷς ἑαυτῷ συνοίσει παίσμασι, καὶ μὴ φθάσαντι ἱκανοποιῆσαι ἐν τῷ παρόντι, τὴν δίκην καθάρσεως αὐτῷ δίδωσι τιμωρίαν· ἵνα δίκῃ τῷ προσκείμενον ἐκείνου καὶ καθαρπικοῦ πυρὸς καθαρθείς,

λύσῃ-

τὸ δοξάσαι τινὰ τῇ πίστει καθόλου, ἢ ὠφελιμώτερος· ἀλλὰ πιστεύοντες λίαν ὠφέλιμον εἶναι μὴ παύσωμεθα ἀεὶ μισθὸν ποιεῖν ἀδελφοὶ ὑπὲρ τῆς κεκοιμημένων· διότι μεγάλην ἔννοιαν καὶ βοήθειαν ἔχουσιν, ἡμῶν ὑπομνησκόντων αὐτοῖς ἐν τῇ ἁγίᾳ θυσίᾳ, ἣν ἐπικαλούμεθα ὑπὲρ τῆς ἁγίας καὶ ἐνδόξου δεήσεως, ἣν ποιούμεθα καὶ τῆς ἄλλης ἀπάσης διαπύρου. οἶδε ζητοῦμεν οἱ θεῖοι καὶ ἱερεῖς ἑστῶτες προσκαλούμενοι, ἐν ταῖς αὐτῇ ἁγίᾳ τάξει, ἵνα φασίν· Ἐπὶ πολλοῖς δὲ τοῖς ὑπὲρ τῆς κεκοιμημένων, ἐν ψαλμοῖς καὶ ἐν προσευχαῖς ἁγίᾳ τὸν ἁγίων τελετὴν ἡμερῶν ἐγερθέντα· καὶ ἵνα τί; ἵνα μείνωσι τῇ ἁγίᾳ τελετῇ τῶν κεκοιμημένων· παραπλησίως καὶ ἐπὶ παλαιοῦ τύπου· μωσῆς γὰρ ὁ λαὸς οὕτως ἐπιτάξας· καὶ ἐπειδὴ ὑπὲρ μνήμης αὐτῇ. καὶ δίδοται ἐν τῇ ὑπαρχόντων αὐτῇ ζῇ; πένησι, εἰς ἀναμνησιν αὐτῇ. ταῦτα μὲν οὖν περὶ δύσεβῶν λέγομεν. ὧδε δὲ ἀσεβῶν, ἐὰν καὶ τὰ ἔ κόσμου δῴς πένησιν, οὐδὲν ὠνήσῃς· αὐτῷ· ὧ γὰρ θεὸν ἔχει ἐχθρὸν ἐν θεῷ ἐὰν τὸ θεῖον, δηλονότι καὶ μεταστάντι. οὐ γάρ ὅσιν ἀδικία ὧδε τῇ θεῷ, δίκαιος γὰρ κύριος καὶ δικαιοσύνας ἠγάπησε· καὶ ἰδοὺ αἴθεσπος καὶ τὸ ἔργον αὐτῇ· καὶ σὺ ἀποδώσῃς ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτῇ. Λέγουσι τῇ ἱερῶν ἀποστόλων· πῶς νομοθετῶσι προσάγειν θυσίας τε καὶ δίνας ὑπὲρ τῆς πίστει κοιμηθέντων, τοῦτο ὅσιν ὁ πολλάκις ἔφημεν ὑπὲρ τῆς μετανοησάντων μὲν ἑστάναι μὴ καθαρᾶς καὶ συντετριμμένης καρδίας, μὴ φθασάντων δὲ τελεῶσαι τοὺς δοθέντας αὐτοῖς καιρούς· ὑπὲρ τούτων δὲ χρὴ μαθεῖν μαθόντων· ὑπὲρ τούτων ὀφείλομεν τὸ θεῖον, καὶ ὧδε καλοῦμεν καὶ δίδομεν. ὅθεν αὐτοῖς δίδοται ἄνεσις καὶ ὠφέλεια· καὶ τοῦτο ὅσιν ὅπερ ἡ ἔ θεοῦ ἐκκλησία ἐν τῇ ἑαυτῆς ὅρῳ καλεῖ καθαρτήριον· ἐν ᾧ καθαίρονται μὴ θάνατι αἱ ψυχαὶ, ἁγίᾳ τῆς τῇ ζώντων πίστει ὑπακοείας, προσδεχῶν δὲ δόσεων συνιχῶς ὑπὲρ αὐτῇ γινομένων, ὁ ὑπὲρ τῇ ἁγίου, αἰδεῖς δὲ φθορᾶς ἐπιούσης, οὐδὲ ὑπὲρ τῇ ἀσεβῶν, ἀλλ' οὐδ ὑπὲρ τῇ ἀμεταμελήτων χειμαζῶν. τοιοῦτο γὰρ πίστονται ἀμφοτεροὶ καὶ ἀμεταμελήτοι χειμαζοί, ὃ πίστονται δὲ αὐτοὶ οἱ μὴ γινώσκοντες τὸν ἀληθινὸν θεὸν ἐποσοῦν χειρον· καὶ ἔτι πολλῷ χεῖρον οὗτοι ἐκείνων. ὁ γὰρ μὴ γνοὺς, φησὶ τὸ διαγράμμου, τὸ θέλημα ἔ κυρίου αὐτῷ, ποιήσας δὲ ἄξια πληγῶν, δαρήσεται ὀλίγα· ὁ δὲ γνοὺς τὸ θέλημα ἔ κυρίου αὐτῷ, καὶ μὴ ἑτοιμάσας, μηδὲ ποιήσας πρὸς τὸ θέλημα αὐτῷ, δαρήσεται πολλαί. ὑπὲρ τούτων γὰρ εἰ ἤκουσας τῇ ἱερῶν ἀποστόλων λεγόντων, ὅτι· ταῦτα μὲν, ὑπὲρ δύσεβῶν λέγομεν· τουτέστι μεταμεληθέντων· ὧδε δὲ ἀσεβῶν οὐδὲ εἰ τὰ ἔ κόσμου δῴς ὑπὲρ αὐτῇ, ὠφελήσῃς αὐτόν. τὸ αὐτὸ καὶ ὁ τῶν γλωττῶν χρυσοῦ ἰωάννης· Οὐδὲν φησὶν, ἐντεῦθεν μὴ δέχεσθαι ἡμᾶς τὰ ἀμπτήματα αὐτῷ, ἀπελθόντι ἐκεῖ, δυνήσεται τοὺς δεῖ τούτους δύνασθαι φθάνειν· ἀλλ' ὥσπερ οἱ ἀπὸ τῇ δεσμωτηρίου τούτου, μὴ τῇ λύσιν προσδοκῶντες δεῖ τὸ δικαστήριον οὕτως καὶ αἱ ψυχαὶ πᾶσαι, ὅταν ἐντεῦθεν ἀπέλθωσιν ἀμετανόητοι, τὰς ποικίλας ὀφειλήματα σφᾶς τῇ ἁμπτημάτων δεῖ τὸ φοβερὸν ἄγονται βῆμα. Ὁρᾶς καὶ ἐνταῦθα, πῶς αἱ αἰτιώμεναι τῇ ἐντεῦθεν ἀποδημοῦσαι ψυχαὶ, οὐκ ἔχουσι βοήθειαν μὴ θάνατον· ἀλλ' οὕτως καθὼς ἐξέρχονται, τουτέστι μὴ τῇ φορτίων τῇ ἁμπτημάτων δεῖ τὸ φοβερὸν ἄγονται βῆμα. αἱ δὲ μετανοήσασαι, ἔ θερμοῖς ταῖς δάκρυσι τὸν θεὸν ἐξιλεώσασαι, μεγάλως βοηθοῦνται ἁγίᾳ τῇ ὑπὲρ αὐτῇ γινομένων ἱερῶν θυσιῶν τε καὶ πλειτῇ. οὗ φησιν ὁ ταῖς νίοις βωμολόχος ἱπόμβμος· οὐδεμία ὠφέλεια ὅτι τοῖς κατοιχομένοις οὐδὲ βοήθεια. ἁγίᾳ τοῦτο γὰρ ἔ ἤργησαν τὰς τούτων μνήμας· εἰ δ' ἴσιν, ἰῶμεν αὐτὸ φασὶ τῇ δυσλαγχνίᾳ ἔ θεοῦ. ἡμεῖς δὲ προσεύχεσθαι τοῖς ἱερεῦμεν· τί δηλονότι βούλεται τὰ παραπεσόντα ἄν τι κῇ πᾶν σαίβεσθαι μισθαποδοσίαν ἄν τι προσφοραί, καὶ αἱ κατ' ἔτος γινόμεναι μνήμαι καὶ

καὶ δέχε τὴν δίκην τῆς ἱερέων μου, συγχωρῶ δίδωμι τῇ αὐθρί σου. τότε καὶ τοῖς ὑπηρέταις ἔφη, λύσατε αὐτὸν & δότε τῇ γυναικὶ αὐτοῦ. ὁμοίως & ὁ ἱερεὺς πατριάρχης; χάψας πάντων τῆς αἱρετικῶν τὰ ὀνόματα, καὶ αὐτῆς τῆς Θεοφίλου, ἔθηκεν ὑπὸ κάτω τῆς ἁγίας ζωπύξης· καὶ ἐν αὐτῇ τῇ νυκτὶ ἐν ᾗ ἡ βασιλὶς τὴν ὀπασίαν ἐώρακεν, ὁρᾷ καὶ αὐτὸς θεῖον ἄγγελον, τὸν μέγαν εἰσιόντα ναόν· καὶ φησὶ αὐτὸν ἔφη, ὦ δέσποτα, εἰσηκούσθη ἡ δέησίς σου· καὶ συγχώρησις ἔτυχε Θεόφιλος. ἔξυπνος οὖν γενόμενος, τὴν ἱερατεράπιζαν καταλαμβάνει· καὶ ἀναλιξάμενος τὸν θεῖον μικρὸν γεγραφότα χάρτην, εὗρεν, ἃ θεοῦ κελεύσαν, τὸ τῆς Θεοφίλου ὄνομα ἀπηλειμμένον Θεόθεν. διὸ τούτου οὖν τοῦ λόγου, τὸ φερόμενον τὸ καθαρτήριον δόγμα, διαῤῥήδην ἐμφαίνεται; ὅτι εἰ μὴ ἅγιος, οὐκ ἂν δικαίως ὁ δίκαιος ἐπορεύετο· εἰ δὲ παντελῶς ἀπηγωσμένος, καὶ μετανοίας καρπὸς οὐκ ἐκαρπώσατο, οὐκ ἂν ἔτυχε συγχωρήσεως. ὥστε τῆς μέσης μερίδος τυχὼν, & ἐν μετανοίᾳ διορθώσας, ὠφελήθη δέ τῆς τῆς θεοτόκου καὶ ἁγίων ἀνδρῶν δεήσεως. ἀεὶ δὲ τῆς ἀπηγωσμένων, εἰ τὸ κόσμον ὅλον δώσῃς ὡς πολλάκις εἴρηται, οὐ βοηθήσῃς αὐτῷ οὐδ' ὅλως. μάρτυς ἐν τούτῳ ὁ θεσμοπρομυθεὺς ἱερεὺς ἰωάννης ὁ δαμασκηνὸς, ἐν τῷ θεσμοπρομυθείῳ λόγῳ· ἔνθα φησίν· Ὁ δ' αὖγε βίον, πονηρὸν καὶ πικρόν, συμπεφυρμένον ὅλον ἐν ταῖς ἀκαίροις, καὶ πλήρης πόλων ὑλῶν τ' ἀκαθάρτων, ὃς μέτοχος σωτηρίας δικαίως ἐκρίθη, ἀλλ' ἀδίκως ὁμοῦ καὶ ἀδεφόρως, ταῖς τῆς ἡδονῶν ἐκπλήκτοις δυσωδίαις, θεσπίζων ἀπάσας τὰς σαρκὸς ὀρέξεις, & μηδὲν ὅλως θεῖ ψυχῆς φροντίζων, ἔχων τὸ τὸ φρόνημα σαρκικὸν ἅπαν, εἰδ' οὕτως φθαδεὶς ἐκδημήσῃ τοῦ βίου, τούτῳ παντελῶς ἀδίδις ὀρέξει χεῖρα· ἀλλ' οὔτω ταῦτα τὰ κατ' αὐτὸν δέδεκται, ὡς μήτε ὑπὸ συγγένους, ἢ τέκνου, ἢ ἀδελφῶν, ἢ συγχωρῶν, ἢ φίλων δέησεως τυχεῖν· ὅτι μηδὲ ἔχει θεὸς ἐν μέτρῳ τοῦτον. Ὁρᾷς πῶς φησὶν ὁ ἅγιος ὅτι, ὅτι θεῖ τῆς τοιούτου μαζιάζειν ὁ δίκαιος· ὅτι οὐκ ἔχει ὁ θεὸς αὐτὸν ἐν μέτρῳ. θεῖ τοῦτον γίγραπται, μὴ ἦτον ἐν τῇ ἀδῃ μετάνοια· καὶ τὰ λοιπά. θεῖ δὲ τῆς μέσων τυγχάνει τῆς ἐν μιζανοίᾳ τελευτησάντων, καὶ μάλα δέησεως τὸ θερέγμα, καὶ ὄντως ὠφέλιμον. οὐ δίδομεν οὖν ἀφορμὰς & θεσφάσης, τῷ ζωΐζειν τινὰ μὴ ποιεῖν ἡμερησίας, ἀλλὰ φυλάττειν αὐτὰς μὴ θαλάσσαν· ἄτοπον γὰρ τοῦτο καὶ βέβηλον, καὶ τῆς θείας νομοθεσίας ἀλλότριον· ἀλλὰ καλλιεῖν καὶ θαρρεῖν καὶ εἰς ἅπαν δι' εὐσεβείας, τὸ πάντα αἴθεσπον, θεοσεβῆ καὶ φιλόχριστον εἶ)· καὶ καθαίρειν ἑαυτὸν δι' ἀγαθοεργίας παντοίας, ἀπεχόμενον πάσης ἀκαθαρσίας· ἐχόμενον δὲ τῆς τῶν θεοῦ φανερῶν θεσταγμάτων, ὡς αὖ θεὸς τὸ τέλος ἐλπλακώς, μὴ παῤῥησίας λίξῃ θεὸς τὸν διαστόμα· ἱτίμη ἡ καρδία μου. καὶ οὕτως ἡδέως θεσουπαντήσῃ τῆς ασεβαίοις δόκησις ἀγγέλοις. ἀλλὰ τοῦτο μὴν ὀλίγοι ποιοῦσι, & ὀλιγάκις, καὶ τὸν τῶν διαστόπα λόγον· ὅτι ὀλίγοι φησὶν οἱ σωζόμενοι. τοῦτο λοιπὸν δόκησάμενοι, ὅτι ἐργῶδες λίαν τινὰ διῤῥῆναι τῆς θεσπίτης μερίδος, ἐξ ἀνάγκης ἐπάγομεν τῷ δυσπόρατον, ἀσωτολικοῖς τε καὶ πατρικοῖς ἐπόμενοι ῥήμασιν. ἐπειδὴ ὄντως οἱ καθοιχόμενοι, τῇ τῶν θεοῦ ἀγαθοπωφιλουῦται· καὶ ἡ φιλανθρωπία ἐπαυξάνεται· καὶ ἡ τῆς αἰωνίσεως ζωῆς βεβαιοῦται· & ἡ θεὸς τοὺς θείους ναοὺς σωφρονικὴ θερμοτέρως πληθύνεται, & ἡ θεὸς τοὺς πένητας δι' οἰκίας πλατύνεται. ἴδε καὶ πόσους τρόπους τὸ θερέγμα δόκησις καὶ ὠφέλιμον· καὶ ἐν πέσοις τρόποις ἡ τῆς καθοιχομένων ὠφέλεια, ἀφορμὴ γίνεται τοῖς τῆς ἁπάντων καταλλαγῆς. τοῦτο οἱ μὲν θέλοντες, μηδὲ εἰργόντος, τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ τάξιν αἰωρεῖσιν· παύουσι καὶ τὰς τῆς νεκρῶν λειτουργίας, ὥστε μὴ γίνεσθαι· οἵτινες οὐκ εἰς μάτην ἔδοξε τῆς διδασκάλων ἐπινοῆσαι. ἀλλὰ μὴ ἡμιοῖς τοῦ-

τοῖς δο.

λαβὼν, ἕως τὸς ἰχνημάτοις καὶ θανάτου ἐγεύσατο; μὴ δι' αὐτοὺς τὰ γένεα καὶ τοὺς τεφάνους ἡτοίμασεν; μὴ τοῖς ἀγγέλοις ἐρεῖ, δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τ πατρός μου, τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν κληρονομήσατε βασιλείαν; οὐκ ἔστι τοῦτο, οὐκ ἔστιν· οὐδεὶς ἔστιν οὕτως ἀνόητος ὡς τ' εἰπεῖν· ἀλλὰ διὰ τὸν ἄνθρωπον πάντα εἰργάσατο. διὰ τοῦτο καὶ σταύρου θέλει σωθῆναι. τίς γάρ ἐστιν ἐξ ἡμῶν, ὃς ποιήσας ἄρτον καὶ καλέσας τοὺς φίλους αὐτοῦ, οὐ θέλει σταύρου ἐλθεῖν, καὶ τὴν αὐτοῦ καλὴν ἀπολαῦσαι; ἢ διὰ τί ἐκοπίασε ποιήσας τὴν παιδαιτίαν, ἀλλ' ἢ διὰ τοὺς φίλους αὐτοῦ; εἰ δὲ μὴ πάντες, ἢ τὶς, ἔλθωσι, πολλὴν ὁ φίλος τὴν ἀγαπάκτησιν κέκτηται. εἰ οὖν ἐν ἡμῖν τοῖς βεβοῖς ταῦτα, πολλῷ μᾶλλον ὅτι τὸ σταυροῦ καὶ παροικήρμενος, πλουσιοδώρου τε καὶ ἀφθονοπαρόχου καὶ ἐλεήμονος θεοῦ νομίσῃ τὰς αὐ· ὃς θέλει πάντας σωθῆναι, καὶ τῆς αὐτοῦ ἀπολαῦσαι θείας εὐφροσύνης καὶ τέρψεως. τοῦτο οὖν σκοπεῖτε πᾶς τις, ὅτι οὐ δεῖ πάντων λείψανον τὴν κεκοιμημένων ταῦτα ποιεῖσθαι, ὡς πολλάκις εἴρηται· καὶ νυνὶ πλειόντερον. δεῖ τὴν ἁγίων οὐκ ἔστι χρεία, δεῖ τὴν ἀπελπισμένων τε καὶ ἀπηγωσμένων, οὐκ ὠφέλιμον· ἵστασι γὰρ ἐκείνων τὴν μὴ Φθασάντων ἱκανοποιῆσαι. ὥσπερ ἕκαστος τὴν αὐθρώπων, ὁ μικρὰν ἀρετὴν ζύμην κτησάμενος, μὴ πυφθακὼς δὲ ταύτην ἀρτοποιῆσαι· ἀλλὰ βουλήθης μὲν, μὴ δυνηθὴς δὲ τοῦτο, ἢ ῥαθυμίας ἢ ἀνανδρείας ἕνεκα, ἢ τῆς ἐξ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἀναβολῆς; ἁρπαγὶς δὲ παρ' ἐλπίδα, τούτου οὐκ ἐπιλειφθήσεται ὁ δίκαιος κριτὴς καὶ δικαστής· ἀλλ' ἐγερεῖ αὐτὴν μετὰ θάνατον τοὺς οἰκείους· καὶ τούτων τὰς γνώμας ἰθυνεῖ· καὶ τὰς καρδίας ἑλκύσῃ· καὶ τὰς ψυχὰς ἐκπλήμψει πρὸς ἀγωγὴν & βοήθειαν τούτου· & ἀπόδυσιν κινηθέντες θεόθεν, καὶ ἀναμένου τοῦ διαπότου τὴν καρδιῶν αὐτὴν, ἀναπληρώσουσι τοῦ οἰκουμένου τὰ ὑστερήματα· ὥσπερ ὅλη πολλῶν γέγονε. καὶ τούτου μάρτυς, τερπιανὸς ὁ βασιλεύς· καὶ θεόφιλος ὁ οἰκονομάχος· ὧν τὸν μὲν, ἴσασιν ἢ τὸ μακαρίου χρηματήριον τοῦ ἁγιλόγου πάπα ῥώμης δίκησε· τὸν δὲ, τὴν θεοφόρων καὶ ἁγίων ἀνδρῶν, καὶ τῆς βασιλίασης. οὐ γὰρ ἄν ποτε οὗτοι ἐσώθησαν, μὴ καὶ αὐτοὶ πρὸ ἀρίστου ἔχοντες, λιῶ ἢ τοῦ θεοῦ δικαιοσύνη οὐκ ἠθέλησεν ἀπολέσθαι· ἢ εἰ μὴ ἀρίστου, ἀλλ' ὀψομεθήσεν γε. οὐ γὰρ ἂν ἔχυσεν ἡ τὴν ἁγίων ἀνδρῶν ἐκείνων δέησις; καὶ ἡ τῆς βασιλίασης σπουδὴ ὑπὲρ θεοφίλου, εἰ μὴ ἐκείνος πρῶτον ὠμελέτησε τὸ οἰκεῖον πάθημα, καλὸν εἶναι φήσας τὰς ἁγίας εἰκόνας τιμᾶσθαι καὶ σέβεσθαι· λιῶ γὰρ ἐνάρετος ὁ ἀνὴρ σφόδρα, δι' ἣ δὲ τὸ νοσεῖν τὴν τὴν εἰκονομάχων αἵρεσιν, ὡς ἡ κατ' αὐτὸν ἰσορία δηλοῖ, τὸ σῶμα αὐτοῦ ὑπέλιαν αἰσχρὸν, ὥστε τὰ ἤκατα αὐτοῦ φαίνεσθαι. εἶτα καὶ ἔργῳ δείξας τὴν τὴν σεβασμίων εἰκόνων προσκυνήσιν ἁγίαν εἶναι, ὡς ἐπιλάβετο ἐγκολπίου τινὸς τὴν παρισώτων, & λαβὼν κατεφίλει· καὶ μετ' ὀλίγον ἁρπαγὶς, πρὸς τὰ ἐκεῖθεν δικαιωτήρια κατερρίφη. ὑπὲρ οὗ δηλονότι ἐπτενεῖς ἠγώμεθα τὴν θεοφόρων καὶ ἁγίων ἐκείνων αἰδέσεων, καὶ αὐτῆς τῆς βασιλίασης, συγχώρησις αὐτοῦ δίδοται. ἢ γὰρ βασίλισσα κατεῖδε ἐν ὀνείρῳ τὸν θεόφιλον δεδεμένον, συρόμενον ὑπὸ πλήθους ἀπείρου, πρόσηγουμένου καὶ ἐπομένου· καὶ ἔμπροσθεν αὐτοῦ, δέκα φοβερὰ κολαστηρίων ὄργανα φερόμενα· ἢ τις ἔδοξεν ἀκολουθεῖν τοῖς ἀπάγουσιν, ἕως οὗ ἐλθόντες πρός τινα κριτὴν φοβερὸν, ἔστησαν ἔμπροσθεν αὐτοῦ τὸν θεόφιλον· πρόσπεσοῦσα οὖν εἰς τοὺς πόδας τοῦ φοβεροῦ ἐκείνου κριτοῦ ἡ βασίλισσα, ἐκτενῶς ἱκετεύει σὺν δάκρυσιν, ὑπὲρ τ ἀνδρὸς αὐτῆς. πρὸς ἣν ὁ φοβερὸς ἔφη κριτὴς, ὦ γύναι, μεγάλη σου ἡ πίστις· δέξαι σὺ,

ἀφίλειτον. ποῦ εἰσὶν οἱ λέγοντες μὴ εἶ καθαρσιν ψυχῶν μὴ θάνατον; ἰδοὺ χρυσόμορφάσκει, οὐκ ἔχουσιν αἰτιᾶσθαι. ἀλλὰ καὶ ὁ παῦλος αὖθις ναναίων χρημάτων ζῶντος τούτοις οἰονεὶ μαχόμενος φησίν· Οὐδὲν ἀλογίστως αὐδὲ ἀπερισκέπτως, ὑπὸ τοῦ θεοῦ κηρύκων καὶ μαθητῶν ἐδιδάσκετο· ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα παίπαν ἐπιφιλὲς καὶ θαρίσιον· τὸ μὴμελῶν δηλονότι ποιεῖν ὅτι τῆς θείας καὶ παμφαοῦς μυσταγωγίας, ἧς ἐν ὀρθῇ πίστει κεκοιμημένων. Ἀκούεις καὶ τούτου, ὅτι οὐδὲν ποιεῖ ἡ ἐκκλησία χωρεὶς λόγου; ἀλλὰ πάντα μὴ λόγου. καὶ ὅτι σπουδαίους τοὺς ἱερεῖς ἀποστόλων· καὶ τὸ ποιεῖν μνείαν ἐν ταῖς ἱεροτελεσίαις ὑπὲρ τῶν πίστει κοιμηθέντων, λίαν ὄφελος ἐπωφελὲς καὶ τοῦ θεοῦ ἀρίστου· θέλει γὰρ παίπαν πᾶσι σωτηρίαν ὁ φιλόψυχος καὶ φιλάγαθος καὶ παντοκτίρμων θεός. τὸ γὰρ εἰπεῖν τὸν θεσπέσιον, ἵνα σὺ ἀποδῶσῃς ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ· καὶ θεμένοις πᾶς τις ὁ ἴσασιν· καὶ τὰ τούτων ἀκόλουθα, ὡς τῆς παρουσίας παίπαν τοῦ κτίσου, καὶ τῆς τότε φοβερᾶς ἀποφάσεως ἐρήμης, καὶ τῆς τοῦ κόσμου τοῦδε συμπερασμάτων. τότε γὰρ ὅλως βοηθείας οὐκ ἔσται καιρός· ἀλλὰ πᾶσι ἀδιάκλησις ἄφευκτος. τῆς παντηγύρεως γὰρ ἀθροισθείσης, οὐκ ἔτι θεαμάτων ἐμπέρασμα. ποῦ γὰρ οἱ πάντες τότε ποῦ λειτουργίαι ποῦ ψαλμῳδίαι ποῦ δοξολογίαι; διὸ περὶ τῆς ὥρας ἐκείνης, ἀλλήλοις διακαυρήσωμεν· καὶ τῷ φιλαδέλφῳ καὶ φιλανθρώπῳ καὶ φιλοψύχῳ χειρὶ τοῦ θεοῦ, τὰ τῆς φιλαδελφίας περισσότερον δίκαιον γὰρ οὐ μάλα· θέλει μὲν αὐτὸς ὡς φιλανθρωπος ἡμᾶς αἰτῆσαι· αὐτὸς δὲ οἶδα δοτὴρ ἄφθονος, ἀπονέμειν ἑκάστῳ τὰ περὶ σωτηρίας αἰτήματα· καὶ τότε ἡμῖν ὁλικῶς ἐκπεφοβημένοις, οὐχ ὅταν τὶς μόνον ὑπὲρ τῆς ἰδίας ψυχῆς ἀγωνίζηται, ἀλλ' ὅταν καὶ ὑπὲρ τοῦ πόλεως τοῦτο περιθύμως ἐργάζηται· τί δὲ καὶ τὸ μακάριον ἰσχεῖα δηλοῖ· ὅταν τὸ ξηρὸν χραίσῃ ἢ μόνον ὑπὲρ τῶν κεκοιμημένων, εἰ ἀμφότερα; ὅταν τις ὑπὲρ αὐτοῦ περιτύχῃ· οὐκ ἀπολογήσεται τὸ ξηρὸν ὑγρῷ, ὅτι μεγάλην αἴσιον ἐπαίρασιν ἔχουσιν, ὅταν ὑπὲρ αὐτῆς μνεία γίνηται; ἔτι δὲ καὶ ἐν τοῖς τῆς ἀγίων γενεότητος βίοις σωὶ πολλοῖς ἄλλοις, καὶ τοῦτο ἐρεῖμεν. Τίς τοι διοφέρει ἐκείνων κύριον, μαθητὴν ἔχειν ἐν ἀμελείᾳ βιώντα, καὶ τοῦτον πρὸς τὸ θεῖα πάσης ῥαθύμως φθάσαντα, ὁ πανοικτίρμων καὶ φιλόψυχος κύριος, μὴ δακρύων αἰτησαιμένη τὸ γένεσθαι, ὡς τὸ καὶ λίζαρον πλοῦτον, ἐν τῇ φλογὶ καταυόμενον μόχθει ξαχίλου ὑπέδειξεν. ὡς ἐντοῦθα πολλὰ τὸ ἀγία πονήσαντες, καὶ σωὶ δάκρυσι τὸν θεὸν λιπαρήσαντες, μόχθε τὸ ζώνης πάλιν ὑπέδειξεν. εἶτα καὶ αὖθις πόσους τοὺς κάπου τὸ ἀγία περιθήσαντος, παντελῶς ἔρημοι καὶ τὸ πυρὸς λελυμασμένοι ἐν ὀπάσιᾳ τοῦ γεώπου δίδυχεν. ἀλλὰ γὰρ ἡ ἀμελείαι, τὸ κόλασιν ὑπέμεινεν· ἀλλὰ τοῦτο καὶ δίλαβος ἡ τοιαύτη ἀμάρτια. Καὶ τίς αἰδυπαθὴς καθ' ἑαυτὸν τὰς θείας τῶν μάρτυρείας ἐκδιηγήσασθαι, τὰς ἐν τοῖς ἁγίοις βίοις ἐντεθαμμένας θείας ἀποκαλύψεις· ἐναργῶς παρισωσάς καὶ μὴ θάνατον μόγις τοῖς καθ' ἡμᾶς ἐνδείξασθαι τοὺς ὑπὲρ αὐτῶν γινομένας δίκας τὰ λειτουργίας καὶ ὑπομονὰς· αὐδὲν γὰρ τῶν θεοπνεύστων θεσπεσίων ἀφανίζει· ὅλως ἀλλὰ σωὶ τῷ φιλάγαθος αὐταμείβει· γινὸ τοῖς βοηθείας καιρὸς· γινὸ καὶ τοὺς ἁγίας ἐχρήσατο θεὸς ἡμῖν συμπαρισθῆναι ὑπὲρ τῶν κεκοιμημένων, καὶ δομένους ὑπὲρ αὐτῶν· ἐν γὰρ τῷ μέλλοντι ἀρισθεία οὐκ ἔστι, ὅτι ἡ λύσις τῶν παντηγύρεως ἤξει· καὶ βοηθείας οὐκ ἔσται ὑμῖν νῦν καιρὸς θεαμάτων καὶ συναλλάγματος, καιρὸς κότε ἐμέλλοντο· καὶ μακάριος ὁ μὴ χαυνωθεὶς τῇ ὑπόδῃ τῶν καὶ δίκῃ· μακαριώτερος δὲ ὁ καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ ὑπὲρ τῶν πλησίον ἀγωνιστάμενος. τοῦτο γὰρ μᾶλλον καὶ τέρπει καὶ καταθυμεῖ τὰ φιλοπάτριον πάντων· τὸ αὐτὸ δὲ θεῖν ἔκφυον εἰς τὸν τῆς πόλεως βοηθῆσαι· ἵνα καὶ θέλει ὁ ὑμέτερος καὶ ἐμὸς βασιλεύς, ἵνα ὑπὲρ ἀλλήλων ῥυόμενοι δυρχόμεθα, καὶ ζῶντες καὶ μὴ θανάτου. ἔχει τοῦτο καὶ

» Ϲ πάλιν· ἡ μὲν οὖν δίχη, τῆς θεαρχικῆς ἀγαθότητος; δῆτα πάντα μὲν ἀφεῖται
» τὰ δι' αἰθερωτὴν ἀδίκειαν τῷ κοιμηθέντι παίσμασι· πάντα δὲ τοῦτον, εἰ χά-
» ρα ζώντων, εἰς κόλπους ἄβρασμι καὶ ἴσασι καὶ ἰασοῖς, ἐν ᾧ ἀπὸ ἐκ τότε τοῦ νῦν
» καὶ λύπη καὶ στεναγμός· παρορᾶσης τῆς θεαρχικῆς ἀγαθότητος, Ϲ τὰς ἐγκειμένας
» τῷ κοιμηθέντι ἐξ αἰθερωτὴν ἀδικείας κηλίδας· ἐπίστρ οὐδὲς, ὡς τὰ θεῖα
» φασὶ λόγια, καθαρεῖς δυὸ ῥύπου. Βλέπεις ὁ αἰσχίστων, πῶς βεβαιοῖ ἀναφιλεῖς ὑ-
» πάρχειν τὰς ὑπὲρ τῶν πιστῶν κοιμηθέντων δυνάσεις; μᾶ δι' τοῦτον αὖθις ὁ τῆς θεολο-
» γίας ἐπώνυμος, θεορρήμων χρηστέρεια, ἐν τῷ εἰς παυσίριον τὸν ἀδελφὸν ἐπιταφίῳ
» λόγῳ, φεῖ τῆς ἰδίας μητρός· Ἡ καὶ δὴ, φησὶ, κάριγμα πάσης ἀκοῆς ἄξιον, καὶ
» μητρὸς παῖδος κεκοιτῶν δι' ὑποχίστως καλῆς καὶ ὁσίας· δοῦναι τὰ σαίτια τῷ παι-
» δὶ τὸν ἐκείνης πλοῦτον ὑπὲρ ἐκείνου δοῦναι ἐπαίφιον. καὶ μεθ' ἕτερα· τὰ μὲν οὖν
» παρ' ἡμῶν τοιαῦτα, καὶ τὰ μὲν, ὅσα δεδώκαμεν· τὰ δὲ, δώσομεν, τὰς δὲ ἴσας ἀπορ-
» φέροντες πηρὰς τὸ Ϲ μείμας. Ὁ ἐᾶς πῶς καὶ ἔδει ὁ μέγας τῆς ἀκλησίας φωστὴρ,
βεβαιοῖ, καὶ καλεῖ Ϲ ὁσίας καλεῖ τὰς ὑπὲρ τῶν κεκοιμημένων ἀπροσαγωγάς· Ϲ τὰς
κατ' ἔτος ἱπποίους μείμας συνίστησι; ποῦ ἡ τῶν ἀθλίων μαρᾶ συναγωγή; ἡ ταῦ-
τα ἐν μέσου ποιῶσαν αὐτοδίδασται, ἃ οἱ διδάσκαλοι καὶ φωστῆρες τῆς ἀκλησίας, κό-
πῳ καὶ μόχθῳ πολλῷ παρίδυκαν, ἐν τῷ ἱερῷ ἀποστόλων παίσματι ἀθροιζόντες
ἀλλὰ συναγωγὴ ποιηρὰ χισματικῶν, καὶ παπαδαρίων πνῶν πούφων, ἀγερωμό-
νων Ϲ σκοπιναῖν, ἐκ πάσης τῆς ἡμετέρας πόλεως συνιχαὶ τε καὶ συνιστάμεναι·
διδάσκοντες οἱ ἀμαθεῖς, μὴ ποιεῖν μείμας τῷ ἐν πίστει κεκοιμημένῳ, μηδὲ
μετέσας ἀγίων καὶ τελετὰς· μὴ συνάξεις ἱερὰς τε καὶ πανηγύρεις· μηδὲ συμβάλ-
λεσθαι τοῖς δυσεβέσι ἱερεῦσιν· ἀλλὰ χίζεσθαι ἀπ' ἀλλήλων· καὶ φεύγειν ὡς ὄφεις ἀπὸ
φλογός. εἰς αἰχμάλωτον δὲ καὶ αἰκατέρητον αὐτὴν, καὶ ὁ χρυσορρήμων ὄντως καὶ χρυσοπά-
τυμος Ἰωάννης παρίστα· ὁ τῆς φιλοπωχίας καὶ τῆς μετανοίας ὑδηγὸς καὶ διδάσκα-
λος· ὃς ἐν τῇ πρὸς φιλεπαπασίους αὐτοῦ Ϲ γαλάτας θεοφεγγεῖ ἑρμηνείᾳ, ἅπερ φη-
σίν· Εἰ γὰρ ἕλλησιν συμβαίνει καίεσθαι τοῖς ἀπολωλόσι τὰ παρ' αὐτῶν, πόσῳ γε μᾶλ-
λον τὸν πιστὸν ἐνδιαφέρειν δεῖ τῷ πρὸ τοῦ οἰκεῖα; οὐχ ἵνα πλέον ἡμῶν τὰ
καθεῖς ἐκείνα καὶ ταῦτα, ἀλλ' ἵνα μείζονα τούτῳ φέρεβάλῃς τὴν δόξαν· καὶ τί μὴν
ἀμέρτωλὸς ὁ τελώνικος ἦ, ἵνα τὰ ἁμέρτιμάτα λύσῃς· εἰ δὲ δίκαιος, ἵνα στεφθῇ·
καὶ ἡμῖν τε αὐτῷ μισθοῦ Ϲ αἰτησόσεως. Ϲ πάλιν ἐκ ἑτέρου λόγου αὐτὸ ὑπονοήσω-
μεν φησὶ, τοῖς ἀπολωλόσι ἀφίλειαν· δώσομεν αὐτοῖς τὴν στεφανικὴν ἐορτὴν, καὶ
λιτομησόμεθα λέγοντες· στεφανοφόρε καὶ φέρεζώσας πάλιν τὸ στεφάνιμα τῆς ὑπο-
μονῆς, καὶ τῆς τοῦ θεοῦ ἀκολουθίας ὑπὲρ τῆς αὐτοῦ παιδοφόνου μακαρίτου ἀδελφῆς φι-
λοῦμεν δὲ τὸ ὑπὲρ τῆς φερεκύδους μυστηρίου δίκαιος πάντας τὸν ἱερέα, ὑπὲρ τῆς ἐν πίστει κε-
κοιμημένου· ἵστασι δ' αὐτοῖς, πολὺ τὸ κέρδος ἐν τούτοις καὶ πολλὴν τὴν ἀφέλειαν·
Δ' πάντες τῷ χρυσῷ στόμι ψυχῶν Ϲ τῶν γλυκυτάτων, τῶν θείων φημὶ Ἰωαννῶν, ἐπ' ἀμφὶ οἱ
ἀσεβεῖς ὑπὲρ ἀσεβῶν ποιοῦσι, πόθεν ἡμᾶς ἀλλαι ἡμεῖς οἱ πιστοὶ ὑπὲρ ἐπιστῶν ποιεῖν
ἐφέλειαν; καὶ ψυχῶν εἰς ἀπόλειαν ταῦτα ἄσπερ ἐκεῖνα, ἀλλ' ἐπ μείζω δόξαν
πόρεσιν ἡμῖν τῷ κοιμηθέντι· Ϲ εἰ καὶ ἁμέρτωλός ἐστι, καθαίρεσθαι πάντα τὰ ἁ-
μαρτήματα· Ϲ λύομεν αὐτοὺς τῷ δεσμῷ· καὶ λύομεν ἐκ τῷ σώτορι· καὶ τῷ δε-
σπότῃ Ϲ στεναγμῷ· Ϲ ἔστω λευκοῦμεν· οἱ δὲ δίκαιος, οὐ λευκοῦμεν αὐτοὺς τῷ σώτορι,
οὐδ' ἀπολύομεν τῷ δεσπότῃ, οὐδὲ καθαίρομεν αὐτοὺς τὰ ἁμέρτιμάτα, ἀλλὰ στερ-
ἐκ μείζω δόξης αὐτῷ ἀπεύθυμεν· Ϲ ἵνα μεγάλων αὐτοὺς ἀποξιοῦμεν, ἕνεκεν καὶ

σίν τι ἢ λογισθήσειν ἐν τῷ αἰῶνι, πρὸς τὰ πονηρὰ τῆς πονηρίας, ἢ πρὸς τὸ
ἀδίκως κατοίκησις δηλοῖ χαλεπὴν τοῖς ἁμαρτωλοῖς. πῶς οὖν πείθει τοιούτους καὶ φοβερῶς
ῥήμασι; καὶ γὰρ ὁ μὴ θέλων εἶναι τοῖς ἁμαρτωλοῖς ἐν κολάσει, οὐδὲ τὸν ἰοῦδαϊκὸν ἐν κολάσει
σῃ θελήσει αὐτὸν εἶναι τούτου. ἀλλ' οὐκ ἔστι τοῦτο, οὐκ ἔστιν. Ἵνα δὲ διδάξῃ σαφῶς, ὅτι
οἱ ἀμετανοήτως ἀποθνήσκοντες εἰς κόλασιν ἀπέρχονται, ἐπιφέρει μοι τὸν ἐπάνω
λυσιν τῆς σωμάτων, ἵνα μὴ τὸ συναμφότερον κολασθῶσιν· ὅτι δὲ τελείαν λέγεται
κυρίως, καὶ ἔστιν ἡ ἀπέραντος κόλασις. οὐ χρεία οὖν τὸ λοιπὸν λέγειν περὶ τούτου, ὡς
ἀρκούντων τῶν εἰρημένων· εἰ δὲ τούτοις οὐ πειθήσεται ὁ αὐτὰ λέγων, οὐδ' ὅσα ἂν
τις εἴπῃ, πεισθήσεται. καὶ περὶ μὲν ταύτης, ἱκανῶς εἴρηται· καὶ οὐκέτι πραγματέον
περαίνειν. λείπεται οὖν περὶ τῆς δευτέρας μερίδος, γίνεσθαι τὰς προσευχάς,
καὶ τἆλλα τῆς λατρείας ἔργα· περὶ ἧς καὶ ἡ παροῦσα ἡμῖν ὄχλησις φαίνεται· ὡς οἱ ταύ-
της τυχόντες, οὗτοι καθαίρονται μὴ θνητόν. καὶ αὕτη ὄντως ἡ τῶν ψυχῶν κάθαρ-
σις, ἣν πειρασόμεθα δεῖξαι. Ἐν ἐκείνῃ τοίνυν τῇ ὥρᾳ τῇ φοβερᾷ τῆς ἐναλλα-
γῆς, καθ' ἣν ἡ ψυχὴ τὸ σῶμα χωρίζεται, ὃ φυσικώτατος δεσμὸς ἐστὶ μιγῆναι
θείῳ βουλήματι, αἱ ψυχαὶ αἳ πάντες ἀριθῶσιν ἐν μετανοίᾳ ἀληθεῖ, καὶ ἔστιν ἡ τῶν
πλημμελημάτων ἀῶς σάρκα φορεσθῆναι ἐπλημμέλησαν, ὡς δεῖ πεπονθέναι, καὶ
μηδ' ὅλως τι ἓν παρόντος αἰῶνος φερητίζουσαι ἢ φερνᾶσαι, ἀλλ' ἁπαξαπλῶς ὅλας
ὅλον τὸν νοῦν ἔχουσαι πρὸς ὃν πορεύονται τόπον, σύβολα τὰ παρόντα πάντα ἡγη-
σάμεναι, ἵνα μόνον κερδήσωσιν ὃν πεπόθησεν τυμφίον ἡμῶν τῆς μετανοίας, καὶ ἅπαν
πίσωσι τῷ φθορῷ κεκτημένον νιφίλιον, αὗται μεγαλίως ἀφίλιον ἔχουσι μῖσος
τὸν ἐν μετανοίᾳ τῷ διῤῥήθησαν, καὶ ἐν μετανοίᾳ κείνονται· ὥσπερ ἐκεῖναι αἱ διῤ-
ῥηθεῖσαι ἐν ἀπογνώσει, καθάκειντο. καὶ τοῦτό ἐστιν ὅπερ ἀκόλουθον ἀπολούμενον
ἔδαφος ἢ κεκτημένον· ἐν ᾧ διέρχονται, ἐπεὶ καὶ κεῖνοί εἰσι. καιρὸς δὲ λοιπὸν καὶ τῆς λύτρω-
σεως ὑπακοῦσαι αἷς ὑπεχρέωσεν ἡμῖν ἀφῆσαι ὑμῖν, ἐκδῦναι καὶ περὶ τοῦ παρόντος
ὁ περιπεμφθεὶς θεῖος θεὸς καὶ ἱερὸς ἰωάννης, ὁ μέγας ὀφθαλμὸς τῆς ἰωάς, ὁ ἐκ θέ-
ματος οὐ λάμψας, ὅστε γὰρ ἐν τῷ ἐκεῖ τῆς ἐντίσεως πεπαιρημένων σὺν τῷ πίστει
αὐτοῦ λόγῳ, τοῦ ὀπτεσφιλοῦ ὄντος· ὅπως ἂν ὑπὲρ αὐτῆς ἡμῶν μεθέμενοι λειτουργίας καὶ
διακονίας ταύτους ὀνίνησιν, ἢ δι' ἀρχῆς ἢ λόγου· τὰ τῆς βεσσαίτων ἰδίας· μὴ πολλὰ
καὶ ἄλλα, ἵνα τοῦτο φησὶν, Ὅτι σὺ ἢ λόγου μύσεως τὰ καὶ αὐτόπται οἱ τὸν ἢ κόσμου ὁ
ἐγὼ ζωγρήσαντες μαθηταὶ ἢ σωτῆρος, καὶ θεῖοι διάκονοι, θεῖ τῆς φιλεκτῆς καὶ ἀ-
γαπητοῦ καὶ ζωοποιοῦ μυστηρίου, μηνύειν ποτὲ δὲ τῆς πιστῶς κοιμηθέντων ἐθέλη-
σαν· ὁ δὲ κατὰ χριστὸν βιβαίας δὲ λίαν αἰωνηρῶντως ἢ χειστοῦ καὶ θεοῦ διάκονος καὶ
μέχρι πρώτου, διάκονος λοιπὸν καὶ καθολικὴ ὀπαδὸς, ἐκ τοῦ μέχρι ἢ νεᾶς, καὶ τῆς
ἢ κοσμοῦ λήξεως ἄχρι· οὐκ ἀλογίστως σαίτοις, οὐδὲ μυστήρια, οὐδὲ εἰκῇ. καὶ δὴ
ἔτυχε τοῦτο θαυμάσαντες. ὑδὲν γὰρ αὐτόπλεον ἢ τῆς χειστιανῶν ὀκλαδὸς θρησκείας πλη-
ρέστερον, δὲ οἷς αἰῶσι κατέχει ἀποδεδόσθαι· ἀλλὰ σαφῶς ὑπωφελῆ δὲ θεοῦ
ρίσεις, δὲ λίαν ὑπερφόρους· καὶ σωτηρίας μυρίους θεσσαλονίκης ἀλλ' οὐκ ἴσμεν ὅπου τὸ πεφ-
λαβιεσθαι ἢ θεοῦ ἐκκλησίαν τῆς πλάτης ἐχόμενον, ἢ αὐτόπλεον τὰ λαὸν τοῦ θεοῦ τῆς
δὲ ὑπερφόρους λίαν, δὲ θεσσαλονίκης σωτηρίας μυρίους· μετ' αὐτὸν δὲ ὁ πολὺς τὸ θεῖος
καὶ βαθὺς διονύσιος· καὶ αὐτὸς ἐστὶ τῆς κοσμικῆς μερίδων μυστικῶς θεολογίας, ἔτι δὲ
φάσιν· Οὐ γὰρ αὖ ὁ θεῖος ἱεραρχης, ὅτι ἐς αἰχμαῖς ἐπιμαρτυρίαις ὑπὲρ τῆς, ἐξίστατο
τὸ τὰ μὲν τῷ θεῷ θεσσαλονίκεσθαι, δὲ θεσσαλονίκεσθαι θεοῦ ἐπιγελᾶν
να· ἀλλὰ τοῖς αὐτοῦ ἤγουν ἀφωτίσεις, οὐ θεσσαλονίκεσθαι ταῦτα κεκτημένον ὃ καὶ
αὖθις Οὐκοῦν ὁ θεῖος ἱεραρχης, ὃς ἐφιστῇ τὰ φίλα θεῷ, δὲ πάντες ἀμφὶ θεσσαλονίκεσθαι

δυσώνος, δίος ὄζι μὴ ἐξερχομένη ἡ ψυχὴ, ὑριδίτη τὰ χαμαίζηλα καὶ θεόσπαρ
ἐκ ταὐτὰ φερούσα. αἱ γὰ ἐξέρχηται μὶ ἐν μετανοίᾳ ἰκανῇ, κ᾽ ἀληθεῖ ἐξομολογή
σ᾽ καὶ συντριβῇ τῆς καρδίας, μήπω ἴχουσα τὰ παρόντος βίε, τῆς θεοσπάρτου
της ζωῆς, τὰ πολυαγαθάρσου θησαυρὸν, γυναικός τι ἅμα κ᾽ τέκνων, φειδομένη τύ
των ἁπάντων, κ᾽ τὸν νοῦν συνεχῶς τούτοις θεοσπαστίνυσα, ᾗδης δίδιος αὐτὴν
λαμβάνει & σκότος ζοφώδης · & κολάσ᾽ καταδικάζεται, & τὸ πῦρ αὐτὴν καταφλέ
γᾳ. τοῦτο μάρτυρός᾽ ὁ τῆς τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας θεοσάτης, χρηγόριος ὁ δικάλογος, ἐν
τῇ διαλόγῳ τῇ δικαλόγου, ἐν κεφαλαίῳ, ἐν ᾧ πίστεως ὁ ἀρχιδίκαιος αὐτὸ, θεὸς
» αὐτὸν φησί. Τῇ παρ᾽ ἐμοῦ δικαζηπίσ᾽ λοιπὸν, ἱκανῶς ὁρῶ ἑμαυτὸν πληροφορηθέν-
» τα · τοῦτο δὲ ἀκριβῶς ἡ ἱρώτησις τοῦ ψυχικοῦ ἐκπύστεως · ὅτι καθὼς αἰωνίως ἐλέ-
» χθη, τῶν ἁγίων τὰς ψυχὰς ἐν τῷ οὐρανῷ εἶ᾽ πεπυτίον. τί δὲ φέρ᾽ τούτου ἢ φανέρ
» μαζος ἡ ἀλήθεια ἴχῃ, ἀγαθὸ · ἡ γὰ αὐθεοπίνη βουλὴ, τὰς τῶν ἀμέτρητων ψυχὰς
» οὐκ ἴχῃ θεὸς τῆς ἡμέρας τῆς κρίσεως δίκαιος κολάζεσθ. Γρηγόριος. Ἐκ τῶν
» ἁγίων ψυχὰς ἐν τῷ οὐρανῷ εἶ᾽ δικίσεσας, τὴ τ᾽ ἱερᾶς σωτηρίας πληροφορίαν.
» δίον ὄζιν, ἵνα & τὰς τῶν ἀδίκων ψυχὰς ἐν τῷ ᾅδῃ εἶ᾽ ὀκ φασὶ πεπύσῃς· ἐκ γὰ
» τῆς αὐταποδόσεως τῆς ἐνδοτάτου δικαροσύνης, ἐξ ἧς οἱ δίκαιοι δοξάζωνται, αἰανῆ
» καῖρον ὄζιν, ἵνα κ᾽ οἱ ἄδικοι πάντως κριθῶσι. καθάπερ γὰ τοῖ ἐκεῖ ἡ μακαριότης
» δίφραίνει, οὕτω πεύσει χρὴ ὅτι κ᾽ τοῖ ἀδίκους ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἐξόδου αὐτῶ
» τὸ πῦρ καταφλέγᾳ. Ἀκούεις ὅτι τὰς τῶν ἀδίκων ψυχὰς, ἤτοι τὰς τῶν ἀμέτρητων
& ἀμεταποήτων, ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἐξόδου αὐτῶν, τὸ πῦρ καταφλέγᾳ; δῆλον ἔν
ὄζι τοῖς μὴ φιλονεικοῦν ἰδίλουσιν, ὅτι ὥσπερ τοῖ ἁγίοις ἡ τῶν οὐρανῶν ἁρμόζεται
βασιλεία μῶ τὴν ἐνδύσ᾽ ἀπαλλαγὴν, οὕτω κ᾽ τοῖ ἀποτεθνωσμένοις, ἡ τοῦ ᾅδου ἅρ
μόζεται κόλασις · ἵνα ἀπὸ κολάζονται ἀφειμένοις τοῦ τελευταίαν ἡμέραν · ἵνα κ᾽
τὰ σώματα ἐνδυσάμενοι, τοῦ ἀπείρατον πόλασιν λήψωνται. τοῦτο & ὁ μακάριος
» συμμάρτυρός μοι μάξιμος, θεὸς κουβικουλάριον ἐφάνη · λέγᾳ γάρ. Τίς γὰ ἀ-
» γαπητὸ φησὶ τῶν κατ᾽ ἐμὲ ῥύπους ἀμέτρητα ἀποτεθνωσμένος, οὐ φοβεῖται τὴν τῶν
» ἁγίων ἀγγέλων δίκησιν · ὑφ᾽ ὧν κ᾽ τοῦ θείου φῶτος, τῆς παρούσης ζωῆς τὸ πέ-
» ρας διχόμενος, βίᾳ τῶ σώματος μετ᾽ ὀργῆς ἐξωθεῖται κ᾽ μὴ ἑαυτὸν ἁμαρτάνει. τίς κακη-
» λισθωμένου ἑαυτῷ σωτηρίαν τοῦ συνείδησιν, οὐ δίδωκε τοῦ ὠμοτάτην τῶν
» πονηρῶν δαιμόνων καὶ βορβαρώδη ὑπαίτησιν · ἐκείνου τούτων κ᾽ τὸν αἰῶνα μετὰ
» τοῦ ἔξοδον, θεὸς ἑαυτὸν ἀφειδῶς τοῦ ἀθλίαν ψυχὴν ἔλκοντος · καὶ τῶν ἀγγέλων
» τῶν αὐτῆ τῆς ὀπὶ τοῖς μέλλουσιν ἀγαθοῖς ἐλπίδος ἀγιωτάτου ἀπόγνωσιν. μᾶ δὲ τοῦ
» ἡδομένου κ᾽ τὸν αἰῶνα θεὸς τὰ πνεύματα τῆς πονηρίας δίκαγωσίν τι & λογο-
» θέτησιν, ἡ θεὸς τὸν ᾅδου κατάπωσις δέχεται, κ᾽ παρόικησις · ἐν ᾧ σκότος ἐκ
» τοῦ καὶ βαθυτάτη σκή · ζοφερὸν ἴχουσαι αἱ ἐκεῖσε καταδικασθῶσαι ψυχαὶ, τοῦ
» δριμυτάτους σκωληκοῦ, καὶ τὰ πικρότατα δάκρυα, καὶ τοῦ ὀδὶ τοῖς δεινοῖς κατά-
» φεσιν · ἐκδιχόμεναι δέχ᾽ παντὸς οὐδὲν ἄλλο, ἢ μόνον τοῦ ὀδὶ τῇ δικαίᾳ ψήφῳ,
» δικαίαν αὐταπόδοσιν. ταύτην οὖν συνίστησιν αὐτοῖς τοῦ ἄπαυστον λύπην καὶ ὀ-
» δύνην, ἡ τῆς ἀνακάμψεως ἐλπὶς, ἡ τῆς φοβερᾶς τοῦ χριστοῦ παρουσίας ἡμέρα, ἡ φεν-
» κοσθείσ᾽ ἀβεβαίωσις, ἡ θεοῦ τῶν διαιωνίων παντων ἀπολογία· καθ᾽ ἣν οἱ μὲν δι-
» καιωθέντες τοῦ χριστοῦ σώντες, λήψονται τῶν ἀπορρήτων ἀγαθῶν τὰς ἐπαγγελίας· οἱ
» δὲ τοῦ ἀρνησαμένους σάσιν λαχόντες, τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, καὶ τὸ ἐξώτερον σκότος, κ᾽ τὸν
» ἀκοίμητον σκώληκα, τὸν βρυγμὸν τῶν ὀδόντων, κ᾽ τὸ δεινικὸς δάκρυον, κ᾽ τὴν ἀπέ
» ραντον αἰσχύνην. Ἀκούεις κ᾽ τοῦ διδασκάλου τούτου, ὅτι μᾶ τοῦ γινομένου δέχεται

σίν τι

ἱερῶν δίκῃ, καὶ ὑγιεμοσυνῶν, καὶ θυσιῶν, καὶ τῆδε ἄλλων τῶν δικαίων ἔργων· ὡς ἐν τῷ θείῳ καὶ ἱερῷ ὄρει μάλα καλῶς λέγεται. Τείτῳ τε καὶ τελευταίῳ· τῆδε, ἐν θανασίμοις ἁμαρτήμασιν ἁπερχομένων ἐς τὸν δίον, καὶ μηδένα καρπὸν μετανοίας κτησαμένων ἐν τῷ παρόντι· ὧν τὰς ψυχὰς ὁ δίος καταβαίνειν ἐς ἄδου τιμωρίας ὅμως ἀνίσους πυρὶ θησαυρίσας ὁ ἱερὸς αἰνίσσεται ὄρος. Καὶ δεῖ μὲν τῆς δεφτέρης μερίδος, ἥτις ὀξυτάτη τῆδε σωζομένων τάξις. ἣ καὶ ἀπόλαυσις τῆδε δικαίων εἴρηται· δίρισαι τιμὴ ἀπολαυσίαι, ἰδίαν φερομένας καὶ τῆτο μέλλοντες ποιήσῃ· καὶ δηλα τῆτο οὐ δεῖ ἐνταῦθα πολλῶν λόγων, ὡς ἱκανῶς ἐκεῖ. ἢ θεοῦ σωτηρίου τος, ἀπολαυσόμενοι. Ἐπόμενον δὲ δεῖ τῆς δευτέρας καὶ τείτης ἐνταῦθα εἰπεῖν. καὶ περὶ μὲν τῆς τείτης, οὐδεὶς ἡμῖν λόγος· ἐπεὶ οὔτε ἡ ἐκκλησία ἔτι οἱ ἅγιοι δεῖ ἐκείνων τῆδε ἐν ἐκείνῃ λαχόντων. μισεῖν ποιεῖδε θέλουσι· καὶ ὅλως φερτοὺσι σωτηρίαι αὐτοῖς μὴ ἔξ ὡς ἀπεγνωσμένοις, καὶ ἀμετανοήτως ἐξῃθοῦσι τὸ τῆδε. δεῖ τούτων γὰρ οὐ δεῖ φερετίζειν ἡ ποτὲ ἢ φερσόχεθαι. οὐδὲ θυσίας φερσφέρειν ὑπὲρ αὐτῆδε, ἃ ὑγιεμοσύνας διδόναι, ἢ ὅσα ἄλλα ὑπὲρ τῆδε πιστὸς κοιμηθέντων καὶ μεζόνων σαίτων ἐν θερμοῖς τοῖς δάκρυσιν. ἄρεισαι· ἐπειδὴ ἐν δεσποτικῷ μᾶλλον, ἢ ἐν μετανοίᾳ τῆδε τῆδε μετέτησαν. καὶ ὥσπερ γὰρ δεῖ τῆς φερτῆς μερίδος, τῆς ἐν ᾅδᾳ δεῖ σῳ οὔσης, καὶ μὴ ἔτ χρείσσων, οὐ δεῖ ὑπὲρ αὐτῆδε θυσίας φερσφέρειν εἰς ἀφάρισιν ἁμαρτιῶν, ὡς ἱκανῶς ἐνταῦθα ἱκανοποιησάντων, καὶ νεῶ ἐκζυφώντων τοῖς ἀρήτοις τῆδε ἀγαθοῖν. οὕτως οὐδ' ὑπὲρ τούτων, ὅταν ἐν κολάσει ἔτ ᾅδου, δεῖ θυσιάζειν ὑπὲρ ἀφέσεως ἁμάρτιῶν. ἀλλ' οἱ νέοι θεολόγοι καὶ τοῦτο οὐ βούλονται· οὔτε γὰρ τοὺς ἁγίους ἐν βασιλείᾳ οὐρανῶν θέλουσιν εἶναι, οὔτε τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἐν κολάσει. ἡμῖν δὲ εἰ καὶ οὐκ ἰῶν σκοπὸς δεῖ τούτου τὰ νεῶ εἰπεῖν, ἀλλ' ἢ μόνον ὑπὲρ ἔτ καθαρτηρίου, ἃ ὄρει ζήτον τὸ ὄρος κεφάλαιον, ὅμως ἵνα μὴ ἀδυνάτως τοῖν ἔχῃ δυξωμεν δεῖ τούτου, ὀλίγα ἱερουμεν. ἐν τούτοις γὰρ ἐξῃθουσῶν τῆδε ψυχῶν ἀμετανοήτων, ὠφέλεια καὶ μὴ θάνατον οὐδεμία ὄρει. δεῖ τούτων γὰρ ὁ φερφήτης αἰνεπόμενος ἔλεγεν ἐν δὲ τῇ ᾇδῃ, τίς ἐξομολογήσεταί σοι; καὶ αὖ πάλιν· οὐκ ἔτι μετάνοια μὴ θάνατον ὁ ἱερὸς ἐλεφάντειος Φάσκει· θάνατον λέγων τελευταῖον τῆδε ἀδίκων καὶ ἀδίκων, ὡς ἐν τῷ πλουσίῳ τῷ καρομένῳ ἐν τῇ Φλογὶ δίκαιον, ζητοῦν ῥανίδα ὕδατος, καὶ μὴ δυναμένῳ τυχεῖν· ῥανίδα μετανοίας δηλαδὴ αἰτοῦντι, ἐν μὴ δίρισκοντι καὶ εἰκότως· τῷ χρόνῳ, οὐκ ἔτ ἐστὶ ἔλεον· ἦλθε τὸ θέρος, καὶ οὐκ ἐθέρισεν· χρόνῳ μοι νάει τὸν παρόντα βίον, τὸν συμπαλεγμένον ταῖς ἁμάρτιαις· θέρος δὲ, ἢ μέλλοντα, καὶ τὰς αἰ ταποδόσεις τῆδε ἔργων, ἐνταῦθα γὰρ ἐν τῷ χρόνῳ τοῦτῳ ὄρει ἡ μετάνοια· ἐκεῖ δὲ τὸ θέρος, ἤγουν ἡ ἀπόλαυσις. καὶ ἀλλαχοῦ πάλιν ὁ φερφήτης· ἀπέλειπεν φησιν ὁ θερὸς καὶ οὐδεὶς ἔπι, μὴ μετανόσαντά που ἐνταῦθα, ἁμήχανόν ὄρει μετανοῆσαι μὴ τὸν ἐν δεσμῷ ἀπαλλαγήν· λυθείσης γὰρ τῆς σωτηρίως, καὶ κλεισθείσης τῆς ἔτ ἡμερῶνος θύρας, οὔτε μετάνοια ἰχύει οὔτε δάκρυα ὠφελοῦσι· ὡς ἐν τῇ παραβολῇ ἔτ πένητ καρδίναμφαίνεται· λεγούσης ἐκείνου, κύριε κύριε ἄνοιξον ἡμῖν, ἀπεκρίθη δὲ ὁ νυμφίος χρεισὸς, οὐκ οἶδα ὑμᾶς, ἐξελθοῦσα γὰρ ἡ ψυχὴ τῶ σώματος, οὔτε δακρύῃ, οὔτε μετανοῆσαι δύναται· τῆδε Φυσικῶν ὀργάνων δι' ὧν ἡ μετάνοια δίκυται σαυθήναι· ἀχρυτεῖτ δὲ τῷ φερτῷ ἑτοιμάζεδε φερὸς τὴν ἔξοδον· ὅπ ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ, ἐν ἐκείνῃ τῇ ῥοπῇ, ἔν ἐκείνῳ τῷ ἀκαρεῖ χρόνῳ, ἐν ᾧ ἡ ψυχὴ ἀγωνιᾷ ἐξῃθοῦν ἔ σώματος, καὶ τῆς παρούσης ζωῆς· καὶ γὰρ φοβερός ὄρει ὁ καιρὸς ἐκεῖνος, καὶ ὁ ἀγὼν μέγιστος, καὶ ἡ ἐμπορία

δυσλύωτος,

καὶ τῇ ἀμαθίᾳ συζῶντες. ἀλλ' ὑδὲ δι' ἀλειχθῆναι ἐθέλουσιν, ἢ τῇ κακίᾳ κατάμονοι
ἐπὶ μίσῃ τῷ πρὸς λατίνους, ἢ καὶ δι' ὃ τι μηδὲν ὡς ἀληθῶς ἴχνη ἄξιον λόγου φά
νωσι· ἀλλὰ καὶ πάνυ ἐσμάτωσι, καὶ μηδὲν ὑγιὲς ἴχοντα. ὧδε τοίνυν πολλάκις ἡμῖν
προφέρουσιν, ὡ ὡς ψυχαὶ μὴν ἐσμὲν αἱ ἀρτύται παντελῶς ἀποδιοπομπούμεθα. εἰ γὰρ
ταὐτὰ ἐκείνων εἰς μίσον τιθεῖμεν αὐτοῖς ἀλαζόνα δόξαν τοῖς ἰδίοις φέρουσι. διὸ οὐ βουλόμεθα ταῦ
τα δημοσιεύειν, ὡς ἴσως ἀμφίβολα, καὶ τῆς αὐτῆς τάξεως ὄντα ἡμῖν· φέρε δή, πάνυ
σοι ἡμεῖς λόγον τῷ παρόντι κεφαλαίῳ καὶ θεραπείαν τοῦ προσπταίσαι δυνάσο
σθαι δώσομεν. Καὶ πρῶτον μὲν τὸν ἐκ δαμασκοῦ θεοφόρητον ἐσ πάμμεγαν ἰωάννην εἰς
μέσον προφέρομεν· μετ' αὐτὸν δὲ ἐσ τοῦ λοιποῦ ἑταιρείαν τῷ διδασκάλων τοὺς
ἐξ ἰώβας ἡμῖν ἀναπέλαστας. συμφώνους αὐτῷ θαρρήσομεν· ἔσται γὰρ ὁ μακάριος
τὸ αὐτό, ὅπερ οἱ τοῦ αὐτάρκτου, τῆς ἱερᾶς σιωπῆς, ἀρνοῦνται καὶ δυσβάλλονται,
προθυμίᾳ εἰς ἐξέτασιν ἐν τῇ θείᾳ τῷ κεκοιμημένων αὐτῷ μυστικῇ θεωρίᾳ, μάλα
καλῶς διισάφησιν· ὡς πολλῶν θεῖ τοῦτο διαπορησάντων, ὡς φάνεται, τῷ τότε καιρῷ· ἐσ λόγον ὁλόκληρον ποιησάμενος, τὰ κείνων ἐφίμωσιν ἀπύλωτα στόματα. καὶ ὥ
της ὀλιγωρῶς τὰ ἐκεῖ αἰσχρά, θαυμάσειν αἰ ἴσως, καὶ οὐδαμῶς ὑποπτοιάζων ἔ
σεσθαι πρὸς τὴν ἐξέτασιν· ἀλλὰ προθέσθαι τῷ τοῦτο φανερῶν λόγων τὸ καὶ
μάρτυρεῖν, τὸν λόγον ὡς ἐν δικαστηρίῳ μειέσομεν· καὶ ῥᾳδίως τοῖς βουλομένοις ἐ
δεῖν τὰ ἀληθείας προθύμως· ἐν τάξει τὰς μάρτυρίας, αἳ ἐκεῖνος ὁ θεῖος ἀνὴρ ὁ
πρόχαλδαῖος ἐκτίθεται· μεμνημένοι τοῦ λόγου τος, ὡς ὁ πολλάκις λίλητε τοὺς πα
λαιοὺς, τοῦτο παιδίον ἔφη· ἐσ ὁ τοὺς σοφοὺς παίσδραμεν, ἰδιώτας εὑίτυχε· καὶ ὁ
τοὺς διδασκάλους διέλαθε, τοῦτο μαθηταὶ ἐπεμήθησαν· τοῦτο δ' ἡμεῖς οὐ βλεμ
μεν εἰπεῖν· ἀλλ' ὥσπερ ῥάγα μὴ τὸν ξυνητὸν καταλιλειμμένου, καὶ σάχνα μὴ τὸν
ἀμητὸν διὰ τὸ πλῆθος παρισφαιμένου, καὶ πᾶσαν ἐπώραν ἁπλῶς ὅλῃ δένδροις μὴ
τῷ συλλογῇ ἐκλειπομένου δύσωρόν σαντες, οὕτω τοὺς βουλομένους, ἢ ἰησοῦ χρι
στοῦ σωτῆρος τοὺς σωιζομένους, καὶ τὸν λόγον διὰ τῆς ἐναργῶν ἀποδείξεων διβαιουμένους, δείξο
μεθα. εἰς ἓξ εἶναι γνωρικὰς μειέσας, ἑπτοῦ τάξεις, τοὺς θεοπαιδεύτους πάν
τας ἀπέρχεσθαι πάντομεν. ὁ καὶ δείξομεν μάλα γνησίως· ἢ γὰρ θεμιτὸν ἄλλως εἰ
πεῖν. μίαν μὲν καὶ θεφτέλιν, τὸν τῆς θεοφόρου ἐκ ἁγίων ἀνδρῶν σύλλογον· ὃς εἰσὶν,
ἀπόστολοι, μάρτυρες, ἱεραρχαι, ἀσκηταὶ, ὅσοι καὶ δίκαιοι. οἳ μὴ τὸ βαπτισθῆναι, οὐδὲ
μιᾷ ὅλως τῆς ἀμαρτίας κηλίδι ὑπέπεσον· ἀγνεία δὲ μᾶλλον ἐκ σωφροσύνῃ ἀσκή
σαντες ἑαυτοὺς, ἐκ καθαροὺς οἴκους τοῦ πνεύματος τὰ ἑαυτῶν κατεσκέασεν σώμα
τα· οἱ μισήσαντες τὸν κόσμον τοῦτον τὸν ὁρώμενον, καὶ μόνα ποθήσαντες τὰ οὐράνια.
ἔθεν ἐκ ἀπόλαβον ὃ ἡτοίμασεν ἑαυτοῖς τόπον τῆς ἀναπαύσεως. εἰ δὲ καὶ μὴ τὸ βα
πτισθῆναι, πνεῦμα ἁμαρτίας κηλίδι ὑπέπεσον, εἶτα ἔτι ζῶντες, ἢ καὶ μὴ τὸ ἀποθέσθαι τὸ
σῶμα καθαρθέντες, τῇ οὐρανίῳ θεοσδίχονται καθοικίᾳ. καὶ τὸν θεῖον καὶ ἱερὸν τῆς
σωτῆρος ὅρον· ὁμοίως δὲ καὶ οἱ θεὸ τῷ βαπτίσματος ὄντα τῷ ἀρετῷ σωθέντες,
θεοπάτορες, θεοφῆται, παγιάρχαι, καὶ δίκαιοι. οὓς ἦλθεν ὁ χριστὸς, καὶ ἐκ τῷ ἀλύ
των τῷ ᾅδου δισμῷ λύσας, αὐτῷ ἀγαγὼν εἰς παράδεισον καὶ τοῦτο δοκιμάσειν κέλευσε.
Δυτέραν δὲ, τῷ μέσων, ἤτοι τῷ ἐν μετανοίᾳ τελευτησάντων· καὶ ἐν ἐξομολογή
σει μὲν ἐκ σωζιβῇ τῆς καρδίας, ἀφέντων τὰ ἑαυτῶν πνεύματα. μὴ φθασάντων ἢ
ἱκανοποιῆσαι θεῖ τῷ ἡμέρημένων ὁμοῦ καὶ ἡμελημένων αὐτοῖς, διὰ τοῦ πολλά
κις αἰφνίδιον καὶ ἀθέρμαι μεταλλαγὴν· ταύτην ἐν τῷ καθαρτείῳ λέγομεν εἶ).
ἐκ ὅπερ οὐκ ἴφθασαν ἐκεῖνοι ζῶντες ποιῆσαι, ὑπὲρ τούτων οἱ ζῶντες δύνανται τὰ
πρὸς ἀπάρρυσιν, καὶ τὸν φάσκοντα· ἴσως ἴχῃ πνὰ πρὸς ὠφέλειαν ἐκ τοῦτο, διὰ τῷ

ἱερὸν

ἅπαντα· καὶ διαῤῥήγνυνται οἱ τοιοῦτοι τῆς χειροῦ ἐκκλησίας καὶ φρονοῦντες καὶ φρόνιμοι ὄντες. ἡμεῖς δ' αὐτῇ καὶ ὑπόμεθα καὶ ἀκολουθοῦμεν· ὡς μὴ δυνατὸν εἴη αὐτὴν ποτὲ πλανῆσαι· ἀλλὰ μᾶλλον ἀληθείας καὶ ὀρθοδοξίας, ὡς μετ' αὐτῆς ἔχουσαν τὸν νυμφίον αὐτῆς Ἰησοῦν τὸν χειρόν. ὑποπτεύομεν οὖν ἐκείνην ἔντος ἰσμὲν τῆς σωτικῆς κιβωτοῦ· δι' ἧς ἐκ τοῦ παιγνίου βίου τούτου, πρὸς τὸν ἀίδιόν τε καὶ μακαρίαν ζωὴν ἐπανήξομεν. Ἔ χετε οὖν ὑμεῖς ἱκανῶς ὀρθόδοξος τὴν τῆς εἰρηνεύων ἀπολογίαν. τούτοις ἐμμένετε, ὅτι οὐκ εἰσὶν ἕτεροι εἰ μὴ τὰ τῆς φωτεινῆς τῆς ἐκκλησίας διατάγματα. Ἐ μὴ τοῖς τῆς κατ' ἔριν Ἐ φιλονεικίαν εἰπεῖν τὸ Ἐ γράψασιν ἀκολουθήσητέ ποτε, ἢ συμφορήσητε· ὅτι οὐ κρεῖττον ζῆλον τοῦτο ποιοῦσιν, ἀλλ' ἵνα μόνοι τοὺς ἁπλουστέρους ἐξαπατήσαντες, ἀπολέσωσι· Ἐ συὰ αὐτοῖς καὶ αὐτοὶ εἰς τὸν κρημνὸν τῆς δυσεβείας ἐμπέσωσι.

Τέλος τ δ' πρὸς τὸ κεφαλαίου.

ΑΠΟΔΕΙΞΙΣ ΤΟΥ ΤΡΙΤΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ ΤΩΝ ΕΝ ΤΩ ΟΡΩ ΤΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

Ὅτι αἱ ψυχαὶ τῶν ἐν μετανοίᾳ τελευτησάντων, καθαίρονται μετὰ θάνατον.

ΚΑΙΡΟΣ τοίνυν καὶ περὶ τ τρίτου κεφαλαίου τοῦ ἐν τῷ ὄρῳ κειμένου, διαλαβεῖν. ποῖον δὲ τοῦτ' ἔζιν; ἡ τῶν ψυχῶν μετὰ θάνατον κάθαρσις. ὃ φῶς μὲν τοῖς χαμηλοῖς καθαρτήριον· φῶς δὲ τοῖς λαπίνοις, πυργατήριον λέγεται. οὗ ἡ μνεία ἐν τῷ θείῳ καὶ ἱερῷ ὄρῳ, τοιάδ' ἔζιν.

Ἔ πειδὴ οἱ ἀληθῶς μεταγνόντες ἀποθάνωσιν ἐν τῇ τοῦ θεοῦ ἀγάπῃ, πρὶν τοῖς ἀξίοις τῆς μετανοίας καρποῖς ἐκτοποιῆσαι φῶς τῶν ἡμαρτημένων ὁμοῦ καὶ ἠμελημένων, τὰς τούτων ψυχὰς καθαρπαῖς τιμωρίαις καθαίρεσθαι μετὰ θάνατον· ὥστε διὰ ἀποκουφίζεσθαι αὐτὰς τῆς τοιούτων τιμωριῶν, λυσιτελεῖν αὐταῖς τὰς τῶν ζώντων πιστῶν ἐπικουρίας· δηλονότι τὰς ἱερὰς θυσίας, καὶ δῴας, καὶ ἐλεημοσύνας, καὶ τἆλλα τῆς εὐσεβείας ἔργα, ἅπινα φῶς τῶν πιστῶν ὑπὲρ ἄλλων πιστῶν εἴωθε γίγνεσθαι κατὰ τὰ τῆς ἐκκλησίας διατάγματα. Τοῦτο δὲ ἅπαντες οἱ τῆς χισματικῶν ὀπαδοὶ ἀρνοῦνται· μὴ ἐννοοῦντες αὐτὸ τὸ φῶς εἶναι· μηδ' ὅπινα δόξαν οἱ διδάσκαλοι ἔχουσι περὶ τούτου· τῇ ἀπογνώσει μᾶλλον καὶ πισμονῇ χαίροντες,

δ' οἱ αἱρετικοὶ, οὐδὲ οἱ ἀλλότριοι τῆς χριστιανικῆς θρησκείας ποτὲ φρονήσουσι, ἢ ἔπαθον. καὶ ὅτι μὲν ἡ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησία διαφορὰν ἐνζύμου τε καὶ ἀζύμου μηδεμίαν οἴδεν, δέδεικται πολλοῖς καὶ λόγοις· νυνὶ δὲ διισχυρίσεταί τις τερέτισμα ἡ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία ἄζυμον, καὶ ἡ καθολικὴ ἐκκλησία ἔνζυμον ποιεῖ, διὰ τοῦτο μακαρίτης χρησμὸς τοῦ διδάσκαλου, πάσης ἀγιωτάτου καὶ θεοῦ τοῦ χρίσματος τὴν ἐκκλησιῶν γεννωμένου· οὗ τινὲς μανήμενοι, καὶ ἡ ἡμετέρα ἐκκλησία ἐπάσης ὕπεις μετ' εὐφημίας ἄγαν· ὥστε γὰρ ἑκατέρου ἐνζύμου τε καὶ ἀζύμου, ἀρίστας τὰς αἰτίας ἀποδίδωσι· καὶ τοῦ μὲν ἀζύμου τινὲς διὰτοῦτο, τοῦ δ' ἐνζύμου τινὲς διὰ τὸ καθολικὸν ἐκ παλαιοῦ χρῆσθαι φησὶν ἐκκλησίαν· καὶ καλῶς τε καὶ ἐπαινετῶς ἄμφω, διαφόρους λόγους ποιούσας·
» λέγει γάρ· Εἰωθότες πολλοὶ κινεῖν, διότι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τινὲς μὲν προσφέρουσι
» ἄρτους ἀζύμους, τινὲς δὲ ἐνζύμους· ἡ μὲν ἐκκλησία τῆς ῥώμης προσφέρει ἀζύ-
» ζυμους ἄρτους, ὅτι ὁ κύριος, ἐν ᾧ καὶ παθῶν μίξιν οὐκ ἔσχε σάρκα· αἱ δὲ ἄλλαι ἐκ-
» κλησίαι, προσφέρουσιν ἐνζύμους, ὅτι ὁ λόγος ἐσαρκώθη, ἐνεδύθη σάρκα, ἦν ἀ-
» ληθῶς θεὸς, καὶ ἀληθὴς ἄνθρωπος· καὶ γὰρ ἡ ζύμη συμμίσγεται τῷ φυράματι.
» ἀλλ' ὅμως εἴτε δι' ἀζύμου εἴτε δι' ἐνζύμου γίνεται, τὸ ἐκ Μαρίας σῶμα καὶ σωτῆρος ἡ-
» μῶν λαμβάνομεν. Ἠκούσας δὲ μεγάλου τούτου πατρὸς, πῶς οὐκ οἴεσθαι διαφορὰν εἶ-
ναι ἐνζύμου τε καὶ ἀζύμου; καὶ ὅτι οὐδὲ ἀμφοτέρου ἀναμφιβόλως τὸ τοῦ κυρίου γίνεσθαι σῶμα· καὶ ὅτι ὑπὲρ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ὑπερέπεσε φερόμενα τῇ ῥωμαϊκῇ διαλογότητι, καὶ ταῖς ἐν τῇ ἀναβολῇ. ἀρίστα γὰρ τὸ προκείμενον κατ' ἐμὲ διεσάφησε· τοῦτο μὲν γὰρ, τοῦ ἀζύμου χρῆσθαι φησὶ, διὰ τὸ εἰλικρινές τε καὶ καθαρώτατον τῆς σαρκὸς τὸ κυρίου ὅτι ἀμιγὲς αὐτόν τε καὶ ἀπρόσδεκτον μίσους παντός· τοῦτο δὲ, τοῦ ἐνζύμου, διὰ τὴν ἕνωσιν τῆς θεότητός τε καὶ ἀνθρωπότητος τῆς ἐπὶ τοῦ Σωτῆρος. καὶ ἐπάνω ὥσπερ γὰρ τὸ ἄζυμον λιπόταπόν τε καὶ καθαρώτατον δεῖ, διὰ τὸ αὐτὸ ζύμης εἶναι αὐτὸ, ζύμη δὲ ἡ ἁμαρτία κατὰ τὴν γραφὴν λέγεται, οὕτω καὶ τὸ τοῦ κυρίου σῶμα καθαρώτατον ὄν, καὶ ἀπρόσδεκτον ἁμαρτίας παντὸς, διὰ ἀζύμου ἐσχηματίσθαι λέγεται· τὸ δὲ ἔνζυμον, διὰ τῆς ζύμης ἀρτοποιεῖται καὶ εἰς ὑπόστασιν πυκνότητος γίνεται, οὕτω δὲ τὸ τοῦ κυρίου σῶμα διὰ τῆς φυσάματος τῆς ἀνθρωπίνης σαρκὸς τὴν ὑπόστασιν μίαν θεότητός τε καὶ ἀνθρωπότητος, διὰ τὸ ἐνζύμου ἐσχηματίσθαι· καὶ οὕτως διὰ τοῦ ἀζύμου τὸ καθαρὸν τοῦ κυρίου γίνεσθαι σῶμα ἀναμφιβόλως· καὶ τοῖς πιστεύουσι συμπαθὲς δεῖ κοινωνεῖν. Ἰδοὺ καὶ τὸ δίτομον τὴν παρ' ἡμῖν καλουμένην, ἀπεδείχθη καλῶς, ἀπὸ μιᾶς θείας πηγῆς ἀμφότερα ἐκπεπτωκὸς, καὶ σπαρὲν τοῦ αὐτοῦ μυρίπνου θησαυροῦ συνόδου, πανεύθυνον ἐν ἀζύμῳ τὸ σῶμα τοῦ χριστοῦ, καὶ ἐν ἐνζύμῳ ἐσθίον τὰ λοιπὰ, ἑνὸς ὄντος τοῦ δεσποτικοῦ σώματος, καὶ οὐ μεριζομένου εἰς δύο, ὡς ἡμεῖς οἱ φῆμι σωμὸ δ' ἀμὶ ὑπὲρ μόνοι, ἀκοντίζομεν καὶ μὴ βουλόμενοι, εἰ καὶ μὴ δεῖ γε φθόνῳ ἀλλὰ ἐν τῷ ἀπιστεῖν τοῖς λεγομένοις συμπαρέρπειν· καὶ δεῖ τοίνυν οὐκ ἐκφεύγειν τὸν τῆς ἀπιστίας, ὁ δὲ χριστὸς φησὶ τὴν ἐκκλησίαν αὐτοῦ μηδέποτε πλανᾶσθαι ὑπὸ ὑπαγγελλόμενον αὐτῆς εἶναι σωτῆρος· τὸ οὖν ἀληθὲς ἔστιν ὁ χριστὸς κηρύττειν
» ὑπαγγελίαν ἑαυτοῦ δεῖ πιστεύειν εἶναι ἀληθῆ φησὶ γὰρ, καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμὶ πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος· καὶ ἡμεῖς οὕτω πιστεύομεν μὴ τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ εἶναι ἄπιστον κεφάλαιον τοῦτο· τὸ δὲ πανταχοῦ μὴ ὑπάρχειν ὑπαγγελλόμενον μὴ ἀληθῆ εἶναι, καὶ ὅτι πλανᾶσθαι, ἐξ ἀνάγκης φύσεως ἔστιν· εἰ δὲ φύσει, ὡς θεὸς, καὶ ὅσα τοιαῦτα τῷ λόγῳ ὑπάρχει τὸν χριστὸν φεύγειν· τοῦτο γὰρ πάσης ἀνομίας καὶ βλασφημίας ὑπάρχειν. ἀλλὰ μετὰ τοῦτο, καὶ ἴσως καὶ μᾶλλον εἰς τὸν αἰῶνα ἡ τῆς

ἅπαντα·

μηδὲ τὸ ὅτι ὁ νόμος φησὶν, ἐν πάσαις ταῖς ἡμέραις ἀζύμους ἐσθίειν αὐτούς· καὶ ἐν πάσῃ τῇ κατοικήσει ὑμῶν, ἔδει ἄζυμα καὶ οὐ ζυμωτόν· ὃς δ' ἂν φάγῃ ἐξολοθρευθήσεται ἐξ Ἰσραήλ· ἅπαξ γὰρ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐν τῇ ἑορτῇ τοῦ πάσχα τοῦ μυστικοῦ, λαβεῖν τὸν ἄζυμον ἐκεῖνον ἄρτον, καὶ κλάσας ἐπιδιδοῦναι τοῖς μαθηταῖς, εἰπεῖν, λάβετε φάγετε, οὕτω καὶ ἐνταῦθα ἐποίησε. ἆρα τοῦτο καὶ ἐγνωσαν αὐτὸν, μεμνημένοι ἐκ τοῦ παρόντος· οὐσανεὶ μελετῶντες πρίμα, ὁ διδάσκαλος ὄζει, ὁ καὶ τὸν παραλαβόντα τὸν ἄρτον κλάσας τοιουτοτρόπως, καὶ διδοὺς τοῖς ἀδελφοῖς. ἐκλόμβοι δὲ ἐφάνη αὐτοῖ, ἄφαστος ἀπ' αὐτῶν ἐγένετο. ἢ πῶς ἐννοήσωμεν τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως; περὶ ὧν ὁ χρυσὸς λέγει, ἐν κεφαλαίῳ εἰκοστῷ τετάρτῳ τῆς διαγραφῆς τοῦ μέρους· φησὶ γὰρ πρὸς τοὺς ἰουδαίους, ὑπερηφάνους τοὺς ἀποστόλους πλάττοντας, τοῖς πάχυσι, οὐκ αὐτίκα τι τί ὑπέπιον σκιβίκῃ, ὅτι χρείαν ἔχει· καὶ ὑπέπιασεν αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ; πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν ὕπνον τοῦ θεοῦ ὅτι Ἀβιάθαρ ἀρχιερεύς, καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔφαγεν, οὓς οὐκ ἔξεστι φαγεῖν εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσι μόνοις, καὶ ἔδωκε καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ οὖσι. Εἰ γὰρ τοῦτο ἐμοὶ ὑμῖς· οἱ ἄρτοι οὗτοι οἱ τῆς προθέσεως, ἄζυμοι ὑπῆρχον, ἢ ἔζυμοι; εἰ μὲν ἔζυμοι, ἰουδαΐζομεν καὶ ἡμεῖς καθ' ὑμᾶς ἐζύμους ἄρτους θυσίαν ποιοῦντες· εἰ δὲ ἄζυμοι ἦσαν, ἆρα καὶ οἱ ἄζυμοι, ἄρτοι καλοῦνται, ἐπεὶ μὴ ἔζυμοι ἦσαν οἱ ἄρτοι ἐκεῖνοι τῆς προθέσεως, ἔδει τὸν χρυσὸν παῦσαι τὴν θυσίαν τὴν διὰ ἐζύμων, ἃς παλαιὰ τε καὶ σύμμικτος· ἵνα μὴ τὰ ὅμοια τοῖς ἰουδαίοις ποιῶμεν, καὶ ταύτην διδάξει μόνην διὰ ἀζύμων· εἰ δ' ἄζυμοι ἦσαν, καὶ ὁ ἄζυμος ἄρτος καλοῖτο, ἐδιήχθη αὖθις ἡ κανὼν ἀγαθὴ νικηφόρι, ὅτι καὶ ὁ ἄζυμος ἄρτος λέγεται, καὶ δεῖ, καὶ νενικηκὼς χρεὼν τοῦ ἐπιθέτου· οὔτε οὐδεὶς αὖ τῶν θεσμῶν ἔστι, ὃς οὐ δυνάμεθα ἐντεῦθεν ἄζυμον δι' οὗ τὴν θυσίαν ὑπῆρχεν ὁ χριστὸς, ἆρα τὸν διαγραφέα μὴ εἰπεῖν χρῆναι τοῦ ἐπιθέτου, ἄρτον λαβεῖν τὸν χριστὸν τῇ τῆς ἀζύμων ἡμέρᾳ καὶ τῇ ὥρᾳ τοῦ πάσχα ἄζυμος μὲν ἆρα ἂς ἐδόκει ἢ ἄζυμον ἐγκρυβῆναι. Τούτων ὕπο δυοῖν ὄντων, τὸ μὲν πρῶτον οὐκ εἰρηκέναι λογίδριον, ὅτι ἄρτον λέγει τὸ σῶμα αὐτοῦ οἱ μὲν ἄζυμον, ἄστρα δοκεῖ, ἐκείνως διελεῖν· τὸ δὲ, αἰχμωτίδωσαν οἱ τῇ θυσίᾳ ἀζύμῳ ἑορτάζοντες, οὐ βουλόμεθα αἰτιᾶσθαι, ἀλλὰ θεσὶ τοὺς μὴ εἰδότας τὰ ἐκείνων· ἢ μᾶλλον εἰδότας μᾶλ. ἐκ πιστευόντων δὲ καὶ ματαίαν θεσπίζειν φρονοῦντας καὶ λέγοντας ἕτεροι, θεοὶ θαύμασιν λέγομεν τὴν καὶ χαίρειν ἀποτρέπεσθαι, καὶ ἐκ τῆς βιβλοθήκης· καὶ εἴ τι ἐκ πυκνοῦ καὶ καθαίρεσθαι κατὰ τὰς βουλήσεις ἀναθέσεις, οὐδέποτε συγχέει ἀσεβείας δυνάμενος· μᾶλλον δὲ αἰχμωτίδωσαν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς σαλπισμοῦ, ἐξ τὰς ἐλπίδας ὕπνος πολέμιοι· τοὺς δ' ἀσυλλογίστους πάντα καὶ ἀφαιρεῖ· καὶ ἐκ τούτου μανθάνομεν ἐν οὗτος εἶπεν, καὶ ταῦτα ἀντιμαθόντας τοὺς φαρισαίους ὅτι, εἰ καὶ ἐν ἄζυμοι ἡμέραι ὑπῆρχον οὐδὲ εἰς λέγεται, καὶ οὐκ ἔδει διδόναι ἔζυμοι, ἀλλὰ διὰ τοῦτο, ἵνα δείξῃ τὸ ἄζυμον ἀριστοῦσι ἔζυμοι· τοῦ δὲ ἀδυνάτου τῆς παραβάσεως οὐκ ἀδυνατοῦ μὴ τοῦ παρόντος ἀναγκάζοντος αὐτοὺς· οἱ καὶ πρὸς ὁμολογοῦντος, ἐρεῖ μόνοι τὸ ἄζυμον ἔζυμον ποιῆσαι· καλὰ καὶ ἄνθρωποι αὐτοῖς, κἄτρεμε τὴν ἀναβολὴν διὰ τοῦτο ἐπίκουσαι ἔζυμα φιλόνικοι θαυμαρᾶν, σίτος ἔτι καὶ σωὴ ἔζυμον μᾶλλον ἢ ἄζυμον κἀθάλιψεν αὖ τὴ ἑαυτοῦ σῶμα ἐκμὸ δὲ τῆς σπερᾶς καθαρὰ· ἔπειτα ἡμεῖς τοῦ ἀναβλέψει, εἰ οὕτως· ἀλλ' οὐκ ἂν τοῦ δυνηθέντος οὐκ οἶδε σωὴ εἰ ἐφώλισεν αὖ, ἢ οὐκ ἐσπεργεῖς ἐπάνω τοῖς θεοῖς λόγοις κἀπὸ μὴ ἔχων ζύμην ἄρτος, ἐκ τῆ ἡμέρᾳ σῶμα καὶ οὐκ αὐτοῦ ἀλλὰ ἐμοὶ τοῦτο οὐ

πῶς ἐπελάθου τούτου ἀγαθὴ νικηφόρε; εἰκότως ἐπελήθης νικηφόρος· ὅτι τοῖς κοσμικοῖς ὅλη τοῖς φόβοις, ἰδιώτας αὐθεμίτους εἰκότως· οὐ μὴν δὲ τοῖς θεολογικοῖς ἐν ὑμνῳδίαις, καὶ τοῖς μετόχοις τοῦ λόγου. ἀλλ' ἴσως ἐρεῖ τις, ὅτι ὑμᾶς ἡμῶν ὄζει τοῦτο· ἴσθι γὰρ πάντως καὶ τὸ ἀληθὲς, ἐπεὶ γνωρίζεται καὶ τὸ θεώγμα. ἔνθα μὴν πάντως κρῖτος μετὰ τοῦ ἀληθοῦς, ὅτοι τὸ ἄζυμος· τότ' ὀρθῶς καὶ νοεῖται ἄζυμος· ἔνθα δὲ οὐ πάντως τὸ ἀληθὲς, τοιοῦτον ἄζυμος, τότ' ἀναγκαίως νοεῖται ὁ ἔνζυμος· ἑνταῦθα τοίνυν καὶ ὁ χειρὸς μὴ ἐποιομάσας ἄλλο εἰ μὴ ἁπλῶς ἄρτον, ἀληθῶς εἶπεν ὡς ἔνζυμός ὄζει· οὕτω καλῶς εἴρηται θεῷ τῷ ξανθοπούλῳ, ὅτι ἄρτον λέγει τὸ σῶμα αὐτοῦ, οὐ μὴν ἄζυμον. ἀλλ' ἡμεῖς δέξομεθα ῥᾳδίως τὸ ἐναντίον· ὡς ὅταν λέγηται καὶ ἁπλῶς ἄρτος χωρὶς τοῦ ἀληθοῦς, δεήσεται ἄζυμος εἶναι, καὶ οὐ δυνήσεται φυγεῖν τὴν Ἰουδαϊκὴν λογίαν, φασιεσπατίων οὖσαν. ἡ ἡμέρα δὲ ἀναστάσεως τοῦ κυρίου, ἣν τελεῖ ἡμέρα τὸ πάσχα τοῦ νομικοῦ, ὡς φησιν ὁ εὐαγγελιστὴς, ἀζυμιζόμενος μὴ τοῦ Ἰησοῦ, τὸ, ἀλλά γε σὺν πᾶσι τούτοις, τελείαν ταύτην ἡμέραν ἄγει σήμερον, ἀφ' οὗ ταῦτα ἐγράφη. ἐν αὐτῇ οὖν τῇ ἡμέρᾳ ἦσαν πορευόμενοι δύο ἐκ τῆς μαθητικῆς ἀπὸ κώμης ἀπέχουσαν σταδίους ἑξήκοντα δύο Ἱερουσαλήμ, ἥ ὄνομα Ἐμμαούς. καὶ μὴ μικρὸν φησι· καὶ παριδιάσαφε αὐτὸν, δηλονότι τὸν Ἰησοῦν, λέγοντες, μεῖνον μεθ' ἡμῶν, ὅτι πρὸς ἑσπέραν ἐστὶ, καὶ κέκλικεν ἡ ἡμέρα· ἐπεδύσας οὖν τὴν αὐτοῦ στολὴν αὐτῷ, εἰσῆλθε τοῦ μεῖναι σὺν αὐτοῖς. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ κατακλιθῆναι αὐτὸν μετ' αὐτῶν, λαβὼν τὸν ἄρτον εὐλόγησε· καὶ κλάσας ἐπεδίδου αὐτοῖς. καὶ μετ' ὀλίγα, καὶ ὡς ἐγνώσθη φησὶν αὐτοῖς ἐν τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου. Τούτου τί ἂν ἡμῖν λαμπρότερον ἢ καθαρώτερον γνώρισμα, τοῖς μὲν φιλονεικεῖν ἐθέλουσι, καὶ τοῖς τὰ σκάνδαλα μὴ ἀγαπῶσι; ἁπλῶς ἄρτον λέγει ἑνταῦθα ὁ θεῖος λουκᾶς· καὶ οὔτε ἔνζυμον λέγει, οὔτ' ἄζυμον· τί ἄρα ἐῶ, ἐννοήσωμεν, καὶ μὴ τοῖς ὀφθαλμοῖς κομμύσωμεν οὕτω πρὸς τὰ φανέντα· καὶ γὰρ ὡς ἐγνώσθη αὐτοῖς ἐν τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου, οὕτω καὶ ἡμῖν γνωσθήσεται, εἰ θελήσωμεν ἐξετάσαι. οὐ γὰρ ἰσωμεν ἕτοιμον αἰσθέσθαι, ὥστε μὴ ἰδεῖν τὴν ἀλήθειαν. εἰ γὰρ καὶ μὴ φιλοσόφοις ἡ ῥήτορσιν ἐσχηκόσαμεν λόγοις, ἀλλὰ τῷ φύσει αὐτῷ διδάσκαλον ἐπλουτήσαμεν· ὅτι μάλιστα ξένην δεῖν πάντως δυναμένην, καὶ ἀλλόγλωσσα τὸ φθέγγεσθαι, καὶ ἀγκεῖναι τὸ κρεῖττον ὑπὸ τοῦ χείρονος. τί οὖν ἐροῦμεν; ἔνζυμον ἦν, ἄπαγε· πῶς γὰρ τελεῖ ἦν ἡμέρα τὸ νομικοῦ πάσχα, καὶ οὐκ ἠδύναντο οἱ συμπορευόμενοι τῷ Ἰησοῦ, πλανῶντα τὸ καὶ λουκᾶν, βασάζειν, εἰ μὴ ἄζυμον, ἀρχόμενοι ἀπὸ Ἱερουσαλήμ· ἐπτὰ ἡμέρας φησὶν ὁ νόμος, ἔσθιε ἄζυμα, καὶ μηδὲν ἄζυμα. καὶ γὰρ ἐπάγει· ὃς δ' ἂν φάγῃ ζυμωτὸν, ἐξολοθρευθήσεται ἡ ψυχὴ ἐκείνη ἐκ συναγωγῆς υἱῶν Ἰσραήλ. εἰ οὖν ταῦτ' ἀληθῆ, πῶς ὤφειλεν ἐκεῖ εὑρεθῆναι ἔνζυμον, ἢ νόμου καλύοντος, μηδ' ὅλως δύνασθαι ἀπὸ τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης, ἕως τῆς εἰκάδος καὶ μιᾶς ἢ μιᾶς· ὥστε ἄζυμος ἦν. εἰ μὴν γὰ ἔνζυμος, καὶ κἀκεῖνοι θεανόμων ἐποίησαν θεοσεβέστερον ἔνζυμον τὴν τῆς ἀζύμων ἡμέρα· καὶ ὁ χειρὸς θεοβάτης ἐδείκνυτο, κλάσας ἔνζυμον, καὶ ἐπιδοὺς αὐτοῖς· εἰ δ' ἄζυμος ὥσπερ ἐ ἦν, μάτην ἐγκαλεῖτο ἡμῖν λοιπὸν· καὶ γὰρ πλεονεκτεῖ τοῦ νόμου ὑπάρχων ὁ χειρὸς, οὐκ ἂν ἔκλασεν αὐτὸν εἰ ἤδει ὅτι ἔνζυμος ἦν· ἐπεὶ ἐν ταῖς ἀπηρτισμέναις ἡμέραις θεοῦ τοῦ νόμου ἐποίει τοῦτο. κἀκεῖνοι δὲ τὰ ἰουδαϊκὰ ἐπεφρόνουν, καὶ τὸν νόμον ὡς ἔδει ἐτήρουν, οὐ μόνον τότε, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὰ πάθη αὐτοῦ, καὶ τὴν τοῦ κυρίου ἀνάληψιν. ὁποῖοι δέ τινες ἀπαίτουν ἄζυμον εἶναι τὸν θεὸν τοῦ Ἰησοῦ κλάσαντα καὶ δόντα τοῖς ἁγίοις μαθηταῖς. Εἰ δέ τις ἀπαίτους ἐστὶ τοῦτο εἰπεῖν, ὅτι ἔξω τῆς Ἱερουσαλὴμ ἦσαν, καὶ ἠδύναντο ἔνζυμον φαγεῖν ἄρτον, ἐνθυ-

μηθή-

τὰ προκείμενα δῶρα, & μὴ ἀλλαχοῦ τὸν νοῦν ἀναφέρειν. Πέμπτον, τὸ θυσιαστήριον, τουτέστι, καθιερωμένη ζάπεζα ἁγία ἀρχιερέως· ταῦτα γὰρ εἰσιν ἁγία καὶ ἅγια & μόνα, εἰ καὶ μὴ ἅπας ἀναγκαῖον τὸ ἔγκαινον ὡς τὰ ἄλλα. εἰ δὲ ταῦτα πάντα ἁγιά, ἀλλὰ τὸ μὲν ἔγκαινον ὀξυδὴ μικραὶ ζύμιλω, θαῦμα αὖ εἴη μέγιστον ὅπου & τὸ θυσιαστήριον, καὶ ὁ σκοπὸς, καὶ ὁ ἱερεὺς, καὶ ἡ ὕλη, & μάλιστα τὰ καθαιρώτερον, οἱ τῶν χειροῦ λόγοι, οἱ πῦρ μεταποιῆσι τὰ προκείμενα εἰς σῶμα καὶ αἷμα, δι' ὧν ὁ ὑρανὸς ἥδρασαι, γῆ ἐθεμελιώθη, & τὰ πάντα συνίσταται, οὐδὲν ἰσχύσιν ἐκτὸς τῆς ζύμης· τοῦτο δὲ διανοίας ὀξὺν ὑμοῖς ὕρημα, ἀλλὰ διανοίας, πάσης αἰσίας. πῶς δὲ οὐκ ἐγκαλεῖτε ἡμῖν καὶ ἁγὶ τὸν οἶνον, θαυμάζω, ὅτω ἱρυθρὸν πολλάκις προσφέρομεν, ἢ λευκὸν, ἢ ὑδρὶ, ἢ αὐστηρὸν, ἀλλὰ μόνον σὺν τ' ἄρτου. ὥσπερ γὰρ εἴρηκεν, ἐκ τ' χλωρήματος τῆς ἀμπέλου, καὶ ὁ διεῖλε λευκὸν, ἢ ἱρυθρὸν, οὕτω καὶ σὺν τ' ἄρτῳ· εἰπὼν ἄρτον, οὐ διεῖλεν, ἔνζυμον ἢ ἄζυμον, ἢ λευκὸν ἢ μέλανα, ἢ ὑδρὶ ἢ ὀξυδή· ἁγὰ τοῦτο ἡ ἐκκλησία στέργ ἀδιαφόρως ἀμφότερα· ἰδοῦσα γὰρ ἡ ἱερὰ συνόδος ἀκριβῶς, ὅτι ἄρτος ὄζιν ἀμφότερον, αἰ ἀμφιβόλως ἱερουργεῖ· καὶ οὐ μέμφεται θάτερον· καὶ ταῦτα μᾶλλον ὡς προαποδίδωκ), & χειροῦ τολισαῖος ἄζυμον. οὐκοῦν ἀδίκως ἐγκαλεῖτο τῇ οἰκουμενικῇ συνόδῳ, τῇ οὕτως καλῶς σάσῃ· καὶ ἀδίκως ἡμᾶς τοὺς αὐτὰ στέργοντας καὶ ὁμολογοῦντας, συκοφαντεῖτε καὶ διαβάλλετε. ὡς αὖ δὲ καὶ νικηφόρου καλλίσου, & ξανθοπούλου μηνᾶ, ἵππισί μοι καὶ σφόδρα γελᾶν· ὃς ἐφιλοτιμήθη μᾶ συγγρά ψαι τὰ ἐν τῷ ζιωδίῳ τοῦ διεισπόμενα σωαξάρια· τῇ ῥύμῃ δὲ τῆς καρίας & χίσματος κινηθείς, ἔγραψε καὶ σὺν τῆς προκειμένης ἡμῖν ὑποθέσεως, μεγάλα & θαυμαστά. ὅτι δὲ ταῦτα ἐν κωνσταντινουπόλει οὐκ ἀγνοῦσιν, πάντες ἴσασι· καὶ οὐ δεῖ με παραπέμψαι προβαίνειν· ἐν ταύτῃ μόνοι τῇ πόλει πίστις κατὰ τάξαν ἐν τῷ ζιωδίῳ ὡς διεισπονται. ὅτι δὲ λίαν ἀσυλλόγιστα, ὁ δικαιόμενος ἀναλιξάσθω τὰ αὐ τῷ εἰρημένα, καὶ διῄσει αὐτὸν ἐν πολλοῖς ἑαυτῷ αὐτολιζονζα. τὸ δὲ τὸ φοβερὸν αὐτοῦ λόγιον, & ὡς αὐτῷ δοκεῖ, ἀναπόῤῥητον· τῇ μεγάλῃ πέμπτῃ, εἰς τὴν ὥραν δόσιν τῆς μυστικῆς, μᾶ πολλὰ καὶ ἄλλα, φησὶν, ὅσα ὅπως ἄρτον λέγει τὸ σῶμα αὐτοῦ, οὐ μὴν ἄζυμον· ἀγνοήσαντες οἱ τῇ θυσίᾳ ἀζύμους προσφέροντες. τοῦτο δ' ὡς φοβερὸν τὰ παρ' αὐτοῦ εἰρημένον, ἄνω καὶ κάτω στρέφουσι οἱ ἐκείνῳ ὑπόμνοι. ἐκεῖνος γὰρ μὴν δοκεῖ λέγειν τὸ· ὑδὲν δὲ, ὡς διαζήσεται. & γὰρ ἡμεῖς μαθηταὶ ὄντες & φήσωμεν, εἰρωνίαν διάκειται, οὐχ ὑβρίζομεν αὐτὸν, ὡς ἐκεῖνος ἡμᾶς· ἀλλ' ἡ ἀπαλογία ἡμῖν ποιησόμεθα πρὸς τοὺς αὐτοῦ λόγους, αὐτὸ καὶ μόνον ὕβρεως πρὸς αὐτὸν λογισάμενοι· ὅτι διδάσκαλος οἰόμενος εἶναι, ὀξυγίσχαλα παρ' ἡμῶν, ἀμαθῶν ὄντων· & δὲ φαμὲν, ὡς ἐκεῖνος καθ' ἑαυτὸ λογιζόμενος συγγράψαι ἑαυτῷ τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ, διολισθήσας κατὰ διῖνος, κατὰ φιρεῖ βόθρον καὶ κεφαλῆς ἵππου. εἰπὼν γὰρ, ὅτι ὅπως ἄρτον λέγει τὸ σῶμα αὐτοῦ, μὴ μὴν ἄζυμον, ἐπελάθετο ὅτι & ὁ ἄζυμος, ἄρτος καλεῖται. ἴδοι γὰρ αὐτὸ, ὡς ὅταν λέγῃ τὸς ἄρτους, τὸν ἔνζυμον δὲ νοεῖ· ἀλλ' οὐ δύναται τοῦτο δεῖξαι· ὅτι πολλαχοῦ τῆς γραφῆς, καὶ ὁ ἄζυμος, ἄρτος λέγεται. φησὶ γὰρ ἡ ἱερὰ γραφή· Καὶ λαβὼν τοὺς ἄρτους τοὺς ἀζύμους. & ὅτι ἐν τῇ ἐξόδῳ λήψῃ μοσχάριον ἓν ἐνιαυσιαῖον, & κριοὺς ἀμώμους δύο, & ἄρτους ἀζύμους πεφυραμένους ἐλαίῳ, καὶ λάγανα ἄζυμα κεχρισμένα ἐν ἐλαίῳ· σεμίδαλιν ἐκ πυρῶν ποιήσεις αὐτὰ, & ὀπτήσεις αὐτὰ ὀπὴ κατωμῦ ἕν. καὶ μετ' ὀλίγα, & λήψῃ ἄρτον ἕνα ἐξ ἐλάου, καὶ λάγανον ἓν ἀπὸ & κανοῦ τῆς ἀζύμων τῆς προτεθειμένων ἐναντίον κυρίου· & ὁ θεοδώρειτος δὲ, ἐν τῇ ἐξηγήσει τῆς εἰς τὸν προφήτην δανιὴλ, φησὶν· ἄρτος γὰρ λέγεται, καὶ ὁ ζυμίτης & ὁ ἄζυμος. Ὁρᾷς, πῶς & ὁ ἄζυμος ἄρτος καλεῖται; πῶς

ηαί ζωντο. ἠδίσιστα γὸ ἀκειβῶς ἔπ' αἰκαῖ φερὸς τῦτο, ἐκ σίτου ἴη). οὐ γὸ δὴ τὸ μὲν ἔχειν μικραὶ ζύμιλω, ἦν σαίτα τὰ τελούμθμα ἀρνα· ϗ μάλιστα τὰ ἔ σωτῆρος ῥήματα· ἄπινα μίζαποιῶσι τὸν ἄρτον ϵ τὸν οἶνον σιν τῷ ὕδατι, εἰς σῶμα ϵ αἷμα αὐτό· ἀλλὰ ϗ τῦτο οἱ μὲν τῇ σιωόδῳ ἐπόμθμοι, ἀρνοῦνται· ϵ οὐ πείθονται πιστέψαις ἡ ἐκκλησία νομοθετεῖ, ὅτι ἐν τῇ κιθαικῇ φωνῇ ἐκείνῃ, τῇ λιτουργῇ· λάβετε φάγετε, τῦτό μου ἔστι τὸ σῶμα, καὶ τῦτό μού ἐστι τὸ αἷμα, τὸ μυστήριον τελοῦντες· ἀλλὰ μὴ ταῦτα, ἐν τῷ λίγειν, φασί, ϗ ποίησον τὸν μὲν ἄρτον τῦτον, τίμιον σῶμα ἔ χειροῦ σου· μὴ σωιέντες ὅτι τὸ μυστήριον τῦτο τῆς ἱερᾶς τελετῆς, ὁ χειρὸς παρέδωκε· ϵ ἄλλοις λόγοις οὐκ εἶπεν, ἢ τούτοις ϵ μόνοις, τοῖς, λάβετε φάγετε· καὶ τοῖς πίστι πάντες. ϗ οὔτε ποίησον εἶπεν, ὕτε τἆλλα ὅσα ἡμεῖς λίγομθμ· αὐτοὶ γὸ οἱ λόγοι ϵ μόνοι τὴν ἰχμὴν ἔχουσι· τὰ δ' ἄλλα πάντα ὅσα δῆτα ϵ λίγομθμ ἐ χρόμθμοι, ὑπὲρ ἡμῶν ταῦτα λίγονται· ἵν' ὅπως ἀξιωθθμὲν τἀυτοῦ αἵματος κοινωνήσωμ. ϗ τἀυτοῦ σώματος ἀφαιθῶ. ὥσπερ γὸ ἐν τῇ σαθαγιῇ ἔ σωτῆρος ϵ σαθὲν μαθῆς, ἄλλοις λόγοις οὐκ εἶπεν, ἢ πορευθέντες μαθητεύσατε σαίντα τὰ ἔθνη, ϵ σαπίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα ἔ πατρὸς ϵ ἔ ἱροῦ καὶ ἔ ἁγίου σνεύματος· καὶ αὐτοὶ οἱ λόγοι ἐν αἰ σπείσαι τύπος ἔ μυστηρίου· ὡς τῦτον λιγομθμῶν, τὸ σαπίσαι τελοῦσθαι· τὰ δὲ λοιπὰ ὅσα λίγομθμ, ὑπὲρ ἡμῶν καὶ ἔ σαπιζομθμένου ἅμα ϗ αἰτούμθμοι ταῦτα λίγομθμ, οὕτω κἀκεῖ φησὶν ὁ χειρὸς φερὸς τοὺς μαθητὰς, λάβετε φάγετε, ϵ τὶ ἑξῆς· τῦτο ποιεῖτε εἰς ἔ ἐμὸν ἀνάμνησιν· ϗ οὐδὲν ἄλλο ἔφη· ϵ οἱ λόγοι εἰσὶν οὗτοι οἱ μεταρθμίζοντες τὸν ἄρτον εἰς σῶμα χειροῦ, ϵ τὸν οἶνον εἰς αἷμα. τῦτο δ' αὖ συμβρτυρήσῃ μοι ϗ ὁ ἔ γλυκέως χρυσοῖ ἰωάννης, ἐν τῇ ὁμιλίᾳ ἀπὸ τῆς εἰς ἔ μυστικὸν δεῖπνον ἔ σωτῆρος, ϵ εἰς ἔ φοβόδοσιν τῷ μυστηρίων· ἐν ᾧ ϗ κῦ ἰωάννης ἡ δὲ ἀρχὴ ἔ λόγου, ὁλίγα φησὶν ἀναγκαῖα σήμερον ἐν ταύτῃ δὲ τῇ ὁμιλίᾳ· μὴ πολλὰ φησί, Πάρισι χειρὸς ἐκεῖνος ἔ τραπέζαν ταύτην κοσμῶν. ὁ γὸ ἔ τράπεζαν ἐκείνην κοσμήσας, ἐκεῖ καὶ ταύτην ἁγιοσμεῖ πάλιν. οὐ γὸ ἄνθρωπος ἔστιν ὁ ποιῶν τὰ σροκείμθμα γλυκέα σῶμα ϗ αἷμα χειροῦ, ἀλλ' αὐτὸς ὁ σαυρωθεὶς ὑπὲρ ἡμῶν χειρός. χεῖμα πλησῦν μένον, ἵστησιν ὁ ἱερεὺς ϗ σροσφέρει ἔ λόγου, τὰ ῥήματα ἔφθεγγόμθμος ἐκεῖνα· ἃ δὲ χάρις ϗ ἡ δύναμις, ἔστι ἔ θεοῦ, ἃ σαίντα ἐργαζομένη. τῦτό μού ἐστι τὸ σῶμα φησί· τοῦτο τὸ ῥῆμα, τὰ σροκείμθμα μεταρθμίζει. ϵ καθάπερ ἐκείνη ἡ φωνὴ ἡ λέγουσα, αὐξάνεσθε ϵ πληθύνεσθε ϵ πλησάσατε τὴν γῆν, ἐ ῥέθη μὲν ἅπαξ, δέδωκε πάντως δὲ ἔ χεῖρον γόνιμον ἅπασαν τὴν φύσιν τὴν ἡμετέραν φερὸς παιδοποίαν, οὕτω ϗ αὕτη ἡ φωνὴ, ἅπαξ λεχθεῖσα φέδωκε θείας γλώττης ἐκείνης, τὸ, τῦτό μού ἐστι τὸ σῶμα, καθ' ἑκάστην τραπέζαν ἐν ταῖς ἁγίαις ἐκκλησίαις ἐκείνου ἔ ῥήματος ἡ δύναμις, μέχρι τῆς σήμερον, ϵ ἄχρι τῆς αὖτις παρουσίας, τὴν θυσίαν ἀπηρτισμένην ἐργάζεται. Εἰ οὖν τῦτο τὸ ῥῆμα, εἰς σῶμα χειροῦ ϵ αἷμα τὰ σροκείμθμα μεταποιεῖ, ϗ φεικτὰ μυστήρια ἀπεργάζεται, ἀδύνατοῖ δὲ ταῦτα εἶη) τέλεια, δηλ. τὸ μὴ ἔχειν μικραὶ ζύμιλω, θεῖον αὖ ὄν· καὶ ταῦτα τῇ ὕλῃ ταύτῃ ἔ χειροῦ τελίσαντος τὸ μυστήριον ὡς σεραποδέδικται. Ἵνα δὲ μὴ θωσιν ἃ εἰσὶν αἰναγκαῖα σερὸς τὸ μυστήριον, ϵ τί αἰαγκαῖον σερὸς τὴν θυσίαν ἔστι; ϗ μὴ ἱρὰν ἄρτ ἔχουσιν ἄζυμον ϗ ἔνζυμον, ϗ ταῦτα σροσθήσομθμ. Πέντε ἐφείλει εἶη) ἐν τῇ θυσίᾳ. Πρῶτον ἡ ὕλη, ἄρτος ἐκ σίτου· ϗ οἶνος, ἀλλαδὴ ὀξ ἀμπέλου· Δεύτερον, οἱ ἔ χειροῦ λόγοι· τὸ, τῦτό μού ἐστι τὸ σῶμα· ϵ, τῦτό ἐστι τὸ αἷμα μου. Τρίτον, ὁ ἱερεύς, οὐ γὸ ἀνίερος, θυσίαν ποιῆσαι ποτέ· Τέταρτον, μὴ ἔχων ϵαθήμθν ἱερωσύνης. Τέταρτον, ἐάδηλος· τῦτο, σερηγουμθμένως ἔχῃ τὸν σκοπὸν τῶν ἱερέα σερὸς

τὰ σερ-

χα δύνασ. εἰ δὲ σὺ μιᾶς ἡμέρας καθ' ὑμᾶς ἐποίησε τὴ τεσσαρακαιδεκάτη φάγειν ποιήσας· εἰ δὲ τῇ τεσσαρακαιδεκάτῃ, ἑναντίως δείκνυται τῷ † νόμου πρόσταγμα, προστάτοντος τῇ παρασκευῇ δεκάτῃ ποιεῖν. εἰ δὲ ἑναντίος ὁ θεὸς ἑαυτῷ. λοιπὸν δεῖ πιστεύειν ὑμᾶς, ὅτι ὁ προείλατο, ἀλλὰ κῦ τὸν καιρὸν ἐποίησε. Ἔτι εἰ ὁ νόμος φησὶ πρὸς ἑσπέραν τὸ πάσχα γίνεσθαι· ὁ χριστὸς ἑσπέρας ἡμοιρῶν ἐπέλεσε, ὁ παρίδη, κῦ † διαγγελίστη λοιπὸν, λέγοντα· ὅτι ἐγήγερται ὁ ὢν ἐφ' ἑαυτοῦ. εἰ γὰρ ἔσχεν μίσης ἡμέρας, ἐξῆν αὐ ὑπὸν ὅτι προείλατο, ὁ καιρὸν ὁ ὥρας κῦ δῆλα τοῦτο κῦ ἐζύμου. ἀλλ' οὐχ οὕτως ἐγήγερται. Εἶτα ὁ οἱ μαθηταὶ ὡς πολλάκις εἴρηται, ἑαυτοῦ ὄντος, οὐκ ὤφειλον ἄλλως, ὁ ἐν τῷ ἀποδιδομένῳ καιρῷ ποιῆσαι. ἐνδέχεται οὖν ἐν τῷ τεταγμένῳ † νόμου καιρῷ κῦ τῇ ὥρᾳ ἑσπέρας, καὶ τὰ ἄζυμα ἔσαι, ὡς ὁ θηρόεις ἴφυ λουκας, ὅτι τῇ προτέρᾳ † ἀζύμων, ἐν ᾗ ἔδει θύειν τὸ πάσχα. πῶς οὖν προείλατο ἐποίησεν, εἰ τῇ προτέρᾳ τῶν ἀζύμων προσῆλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τῷ κυρίῳ τὸ πάσχα ἡμᾶς ἑτοιμάσαι. δέδεικται γὰρ ὅτι ὁ τὸ νομικὸν ἑτοίμασεν τότε πάσχα, κῦ ἐν τῷ τεταγμένῳ καιρῷ ἐπέλεσεν· κῦ γὰρ ὁ προείλατο, κῦ ὁ μεταβαί, θάνατος. ὡς τε καθ' ὑμᾶς ὁ χριστὸς θάνατος, ἐπὶ τοῦ προείλατο τὸν καιρόν, ἀλλὰ τοῦτο οὐδὲν τῷ † προτοῦτον νοήσῃ, ἢ ἔστι αὖ· ἀλλὰ μᾶλλον, ἐν τῷ καιρῷ ὁ κῦ τὸν νόμον ἐποίησε, πᾶς τις αὖ ἔστη. κῦ τοῦτο μαρτυρεῖ ὁ χριστὸς τῶν γλωσσῶν. οἱ δὲ τὰ αὐτὰ βουλόμενοι ἰουδαῖοι, παρέδοσαν τὸν καιρόν. φησὶ γὰρ ὁ μάγας ἐκεῖ· πατὴρ ἐν τῇ ἐγγάστρῳ ἡ τὸ τάρτη ὁμιλίᾳ † κῦ ἰωαννίου διαγγελίας, εἰς τὸ ἄζυμον τὴν ἴσως ἐκ † καίαφα εἰς τὸ πραιτώριον. Διὰ τί ἐκεῖ ἀπηγαγον αὐτὸν, ἵνα ἅπαντες ὦσιν σωμνωμένοι, ἵνα μὴ χεάμενος παῖτα ποιήσαι τῇ ἀφ' χερῶν· ἐκεῖνος γὰρ ἰμὼν πεφ' χερᾶς ἐ, κῦ πάντες ἔσαι αὐτὸν αἰαμφίεσται· οὕτω διανυπτέρευον ἐ κ' χύπτουσιν ὁ τοῦτο· ὁ γὰρ ἔφαγον τότε τὸ πάσχα φησὶν. ἀλλὰ δῆλ τοῦτο κ' χύπτουσιν. εἰπεῖν γὰρ ὅτι προῖα δεῖν ὁ ἰωάννης, ἐπήγαγον· ἵνα μὴ μιανθῶσιν ἀλλὰ τὸ πραιτώριον, ἵνα μὴ μιανθῶσιν, ὁ ἵνα φάγωσι τὸ πάσχα. τί οὖν ἐστιν εἰπεῖν· ὅτι ἐν ἑτέρᾳ ἔφαγον ἐ, κῦ νόμου ἴλυσαν δῆλ τὴν ὀθονείαν τῶν θεῶν τῶν σφαγῶν ταύτην. οὐδὲ γὰρ ἀνέχεσθε παρίδη τὸν καιρὸν τοῦ πάσχα φαγεῖν αὐτὸ πρὸς ἑαυτούς· ἀλλ' ἐκεῖνοι οἱ πάντα τολμῶντες, καὶ μυρίους καταπατοῦντες νόμους· ὑπεισῆλθ γὰρ σφόδρα ἴζιον τῇ θυμῷ, καὶ πολλάκις διαφθείραντες αὐτὸν, οὐκ ἴχυσαν, τότε λαβόντες αὐτὸν ἀ προσευκήτας, προσήλωσαν κῦ τὸ πάσχα ἀφεῖναι ὑπὲρ † τῶν φονικῶν αὐτῇ ἐπιθυμίαν ὀθονείαν. Ἀκούεις ὅτι ἐκεῖνοι μὲν παρίδησαν τὸν καιρὸν καὶ τὸν νόμον, ὁ δὲ χριστὸς οὐ παρίδη; ποῦ εἰσὶν οἱ λέγοντες ὅτι προείλατο ἐποίησεν; Τούτων τούτων οὕτως ἐχόντων, καὶ δῆλ διανυκτέρευσιν φανερῶς οὕτως ὅτι ἄζυμον παρίδωκεν ὁ χριστὸς τοῖς ἱερεῦσιν αὐτὸ μαθηταῖς ἐν τῇ † ἀζύμων ἡμέρᾳ· οἶμαι γὰρ οἶμαι, ὡς οὐκ ἐνιαυσίαν ἐλῶ τότε ἡ † ἀζύμων ἡμέρα, ἐν ἐνζύμῳ παρίδωδου αὐ τὰ μυστήρια, βουλόμενος ὅλως τοῦτο θεραδοῦναι· μηδαμοῦ λόγον ποιούμενος ἐνζύμου τὸ ἄζυμου, ὡς νίδὼς τῆς ὕλης τὸ οὐσίας † αὐτοῦ ὄν σίτου, πῶς κατηγορήσωμεν τοὺς μὴ ἀζύμων τῇ θυσίᾳ ποιοῦντας; ἢ πῶς ἔσαι σωθῶμεν, τὰς ἱερὰς συνόδους καλοῦσης ἐν τῇ αὐτῆς ὄρᾳ, ὅτι ἐν ἀμφοτέροις τοῖς μέρεσι τὸ † χριστοῦ σῶμα πλεῖται, κῦ ἐν ἀζύμῳ καὶ ἐν ἐνζύμῳ· ὁ παρέλαβεν ἄντως ἡ ἱερὰ ἐκκλησία θεῖα τῇ ἱερῶν ἀποστόλων. οἱ γὰρ ἱερὶ ἀπόστολοι, ὅτε οὐκ ἐλῶ ὁ τῆς ἀζύμων καιρὸς, κατ' οἶκον ὄντες, κλῶντες ἄρτον τῇ θυσίαν ἐπετέλουν, ὁ σωτὴρ μοῦ φαίνεται τούτους αἰτεῖν ἄζυμον. κῦ πάλιν ἐν ταῖς ἡμέραις † ἀζύμων, ἐν ἱερουσαλὴμ μὲ διεσπαρμένου ἐνζύμου, οὐκ ἐνζύμου αἰτοῦντες τῇ θυσίαν εἰρ-

ἐν ταῖς τῶν ἀζύμων ἡμέραις ἵνα ὁ νόμος ἐξολοθρευθῆναι ἐξ ὧν ἐσθίει ἄρτον ἐξέλιπε βοᾷ. ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὐκ εἶπον. διὰ τί δέ; διότι οὐκ ἔχουσιν εἰπεῖν. εἰ γὰρ ἀπὸ ἔργων προσερχομένων ψευδομαρτύρουσιν, ἐν ἄλλοις μὲν μαρτυρούντων, καὶ ταῦτα ψεύδονται, ὡς ἴσμεν· ἡ μαρτυρία οὐκ ἦν, διὰ τί τοῦτο οὐκ εἶπον ἡ ἐμαρτύρησαν ὅπερ αἰεὶ φιβόλως δικαίου ἀπολλύουσι τοὺς ἁμαρτάνοντας ἀεί; θαυμάζω οὖν τὰ πλεῖστα, πῶς οἱ ἰουδαῖοι ἀμαρτάνοντες αἴτιοι οὐκ ἦσαν· οὐδ' ὁ ἰούδας, πολλὰ κερδάνας, καὶ τοῦ οἰκείου διδασκάλου προσχείζουσιν αἴτιος καὶ πρόφασιν δικαιοτάτην ἐμοὶ καὶ τοῖς ἰουδαίοις. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ ἐκ προπατόρων ἔφερε τὸ πλάτος, τὸν φόβον καὶ τὸ δικαίου αἰτίαν, ἄλλο εἰπεῖν οὐκ ἔχον, ἢ ὅτι θεὸν ἕαυτοῦ καὶ ὑιὸν θεοῦ ἐνόμιζεν· καὶ πολλῶν δὴ τῶν ψευδομαρτύρων ψεύδεσθαι οὐκ ἠθέλησεν εἰπεῖν· τοῦ δ' οὗτος παραβάτου προδήλως ποιοῦσι τὸν χριστὸν· καὶ δικαίως αὐτοῖς κολάζεσθαι φέρει τῶν ἰουδαίων. ἀκούσῃς τε καὶ μὴ βουλόμενος μεγάλα ὠφελούμενος ἀποδικαιοῦται. οὗτος θρήνου εἰσὶν ἄξιοι καὶ ἐλέους οἱ τοιαῦτα φάσκοντες. ἀλλ' εἰ καὶ πονηρὸν ἐνόμισας τὸν ἄζυμος λῦσαι, διὰ τοῦτο δικαίως ἔχοις ἂν ἐγκαλεῖν τῇ ἁμαρτίᾳ ἐκείνῃ, διὰ τὸ ἄζυμα θύσαι, ὥσπερ οὐδὲ ἐκείνη μεμφῆναι τὸ αἰδεῖσθαι διὰ τὸ ἄζυμα θύσαι· καί τοι γε κεφαλὴν ὅσα τῆς ἐκκλησίας ἡδύτατο ἐγκαλεῖν καὶ καθαιρεῖσθαι, ἵνα μὴ ποιοῦντας ὡς ἐκείνη ποιῇ· ἐπειδὴ δυοῖν θάτερα οὐ δύνασθε ἄζυμον ἄρτον ἱερουργῆσαι τὸν χριστὸν, ὅτι ἐν τῇ ὑφαίνῃ παιδεύεσθε ζῆν μαθητὰς, ἢ ὅτως ποιεῖ ὡς τοὺς εἰς μήμλιον ἄμπελον ἐκβαλόντας. ὅτι δὲ καὶ ἐν ἑπτὰ ἡμέραις τὸ πάσχα, οὐ δεῖ διριθῆναι ἄζυμον, τὸ χριστόμου πάλιν πυνθάνεσθαι ἀκούσωμεν, ἐν τῇ πρὸς κορινθίους φησὶ τὴν ὀλισθηρὰ· φησὶ γάρ· Περὶ τοῦ ἐσπωμένου, ἔξω τῆς ὁρίων πάντων ἀπολαύνεται ἡ ζύμη· τί οὖν ὄζει τὸ ἄγιον; πᾶσης πειρᾶς ἀπολλάχθαι δεῖ τὸν πιστόν, ὥσπερ γὰρ ἐκεῖνος ἀπόλλυται ὅπου καὶ διριθῇ παλαιὰ ζύμη, οὕτω καὶ παρ' ἡμῖν, ἐὰν καὶ διριθῇ πονηρία· ἡ γὰρ δι' ὅπου ὀξεῖ μὲν τὰς σκιαὶ πολλὴ κόλασις, ὀξεῖ δὲ μᾶλλον, ἡ πολλῷ μείζων. εἰ γὰρ τὰς οἰκίας οὕτω καθαίρουσιν, ὡς ἡμῶν ὅπως θεωρᾶζεται, πολλῷ μᾶλλον ἡμᾶς τὸν ψυχὴν διεξοδεύειν δεῖ. ἐπεὶ οὖν μὴ ὅπως θεωρᾶζεται, πολλῷ μᾶλλον θεωρήσωμεν αὐτὸ, εἰ ὁ χριστὸς ἐν ζύμῃ ἐχρήσατο τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ, ὡς ἔναγχον τὸν νόμου ποιήσας. Ὁ δὲ χρυσορρήμων θεῖος ἰωάννης ἐν τῇ ὀγδόης τῆς πρὸς τὴν ὁμιλίᾳ τοῦ εὐαγγελιστοῦ ματθαίου, φησὶν, ὅτι μέχρι τῆς ἑβδόμης ἡμέρας, ἵνα μὴ ἕναστος ἡμῖν τῶν νόμου, τὸ πάσχα ἐπιτέλει. ἡ δὲ ἑβδόμη ἡμέρα, ἡ ὅτι τὸ σταυροῦ λῦσε, ἐν ᾗ φωνῇ μεγάλῃ εἶπε, τετέλεσται· τετέλεσται δηλαδὴ λέγων, ὅσα οἱ προφῆται καὶ ὁ νόμος προεγεγραφαί τε καὶ εἶπον. ὁ εἰ οὐκ ἐτέλεσε, ὡς φασιν, ἕναστος μᾶλλον δίκαιος τοῦ νόμου· τὸ πάσχα τὸ νομικὸν τελῶν οὐ κατὰ νόμον, ἀλλὰ ἄρτον ἄζυμον φυλάττων· καὶ ταῦτα τοῦ ἰούδα παρόντος ἐκεῖ, ὃς ζητῶν τρόπον προδοσίας. ὥστε προδοῦναι αὐτὸν τοῖς ἰουδαίοις. ἀλλ' οὐκ ἴσε τοῦτο οὐκ ἴσε. πληροῦσι δὲ οὐ τοῦ νόμου καὶ ποιητὴς ὡς προείρηται, καὶ τὸν νόμον ἐτέλεσε πάντα· ὃ ἄζυμα ἦσαν αἰαγκαίως, ὃ ἄζυμον παρέδωκε. τί οὖν ὑμεῖς βούλεσθε; ἐρωτῶμεν. ἄζυμον λῦσ' ὃ παρέδωκε ὁ χριστὸς, ἢ ἔνζυμον; εἰ μὲν ἄζυμον, προς ὑμᾶς ὁ λόγος· εἰ δ' ἔνζυμον, ὡδηγήσατε τὸ νόμου τὸν χριστὸν ἀποφαίνεσθαι, καὶ μὴ βούλεσθε· ὅπ τῇ πρὸ ἄζυμων ἡμέρᾳ ἐφύλαττεν ἔνζυμον ἄρτον. Τί δὲ φησὶν ὁ ξανθόπουλος; προσλαβὼν, ἤγουν προσ μιᾶς ἡμέρας ἐποίησε. τοῦτο μὲν τοῖς δὲ φρονοῦσι, μάταιον καὶ ἀδιανόητον· εἰ γὰρ προ μιᾶς ἡμέρας ἐποίησε, οὐκ ἐν τῷ καιρῷ ἐποίησεν· εἰ δὲ οὐκ ἐν τῷ καιρῷ ἐν τῇ ὥρᾳ ἐποίησε, ὡδήνησε ἐξ αἰάγκης δίκαιος εἶναι ὁ χριστός. ὁ γὰρ νόμος τῇ παραβεβηκυίᾳ τοῦ μηνὸς προς ἑσπέραν καλεῖ τὸ πά-

ἢ ἀζύμου· ἀλλὰ περὶ ἄρτου μόνου ἁπλῶς· ἵνα ὦμεν ἕτοιμοι εἰς τὸ μυστήριον, ἵνα νοήσωμεν ἀδελφοί, ἵνα νήσωμεν· ἀλλ' οὐχ ἁπλῶς τινι, ἀλλ' ἐκείνῳ τῷ ἔχοντι· ἐὰν μὴ τὶς ἔχῃ τι φησίν, οὐδ' οὐμὴ σωθῇ. καὶ γὰρ καὶ ἡμεῖς πιστεύομεν, καὶ λέγομεν ταῦτα ἅπερ ἐλάβετε καὶ ἀκούετε· οὐ γὰρ ἐκ μαθητῶν ἀλλ' ἐκ πίστεως λέγομεν ὅσα δὴ καὶ λέγομεν· ἵνα δὲ γνῶτε ὡς οὐ παρὰ τὰ τοῦ παλαιοῦ νόμου κατέπαυσεν ὁ κύριος ἡμᾶς, ἀλλ' ἄλλα μὲν ἡμέρωσεν, ἄλλα δὲ πᾶσιν, ἄλλα δ' ἀπεκόψεν, ἄλλα δ' ἐμόρφωσεν· καὶ ταῦτα προθυμοῦμαι. Τίνα γάρ ἐστι τὰ ἀφεῖλεν ὁ παλαιὸς νόμος; ἱερατικὰ, μυστικὰ, ἠθικὰ, καὶ σκιώδη· καὶ τὰ μὲν κεντικὰ, ἡμέρωσεν· τοῦ γὰρ δεῖν μαχαίρας κατενεπάμησεν, τὸ τοῦ νόμου κελεύοντος λιθοβολεῖσθαι· καὶ τοὺς ἁλόντας δεῖν μαχαίρᾳ, ὁ κύριος εἴρηκεν· ὁ αἰτῶν " μάρτυρος ἐξ ὑμῶν, προσέστω βαλλέτω λίθον ἐπ' αὐτοῦ· καὶ πάλιν, ὁ δόντα αὐτῷ " δόντος, καὶ ὀφθαλμὸν αὐτὶ ὀφθαλμοῦ, καὶ τὰ λοιπά· ὁ δὲ κύριος, ὅτις σε ῥαπίσῃ, φησίν, εἰς τὴν δεξιὰν σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην· τὰ δὲ ἠθικὰ, πᾶσιν ὁ κύριος· ἅπερ εἰσὶν αἱ ἐγκλίαι καὶ τὰ προσταχθέντα αὐτῷ· τὸ, μὴ κλέψῃς μὴ φονεύσῃς μὴ μοιχεύσῃς· ἅπερ οἱ θεῖοι ἀπόστολοι θεμέλιον ἔχοντες, τὸν κόσμον ἐφώτισαν ἐξ τῆς διαγγελικῆς διδασκαλίας· ἵνα φασὶ, μὴ ἀγαπᾶτε τὸν κόσμον μηδὲ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ, ὅτι ὁ κόσμος παράγεται καὶ ἡ δόξα αὐτοῦ· τὰ δὲ λοιπὰ, ἵνα μὴ καθ' ἕκαστον λέγω· τὰ δὲ τυπικὰ ἢ τὰ μυστικὰ, ἀμφότερα γὰρ ἐν ἀλλοῖς ἐστι, ἀπέκοψεν ὁ κύριος· τοῦ περιτομὴν ἀνέθετο, τὸ σάββατον, τὰς ζωοθυσίας, τὸ πάσχα καὶ τὸν ἀμνόν. τὰ δὲ σκιώδη, ἀνεμόρφωσεν ὁ κύριος· αὐτὶ τῆς σκιᾶς τοῦ ἀληθείαν μορφώσας· αὐτὶ τῆς καταρρήκτου θαλάσσης, ἡ μὴ φλὶξ ἔλθοι πρὸς ἡμᾶς " αὐτὶ τοῦ λαοῦ πυρὸς, αὐτὸς ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης· αὐτὶ μανναίου, ὁ χριστὸς· αὐτὶ τῆς " ῥάβδου, ὁ σταυρός· αὐτὶ τῆς κιβωτοῦ, τοῦ ἀϊδίου μνήματος αὐτοῦ ἐκκλησίαν· αὐτὶ τῆς ἀφ- " θάρτου τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης, τὸ πάσχα, ἐν ᾧ τὸ νίπτον ἐποίησε· καὶ τούτου ἡ ἀφέ- " σεις, καὶ τὸ παῦσε ἐκεῖνο· αὐτὶ τοῦ ἀμνοῦ, ὁ χριστός· αὐτὶ τοῦ αἵματος, τὸ τοῦ σωτῆρος " αἷμα· αὐτὶ τοῦ φίλης καὶ πυρός, τὸ ἅγιον βάπτισμα. καὶ τί δεῖ πάντα καταλέγειν; " πάντων εἰδότων ἀκριβῶς, ὅτι οὐ καταλύτης ὁ νόμου ὁ σωτὴρ ἡμῶν ἦλθεν, ἀλλὰ πλη- ρωτής. Ἐκ τίνος οὖν καὶ ἀπὸ τούτων, ὅτι οὐ περὶ τοῦ ἀζύμου φησὶν ὁ λέγων· σφαγιάσεις καὶ ἑψήσεις καὶ παύσει τὰ κατὰ νόμον θεσπισθέντα, ἀλλὰ περὶ τῆς θυσίας τῆς ἀμνάδος, τῶν " θείων, τῆς προβάτου, τῆς βοὸς· ἅπερ ἴσμαμεν καὶ ἐτύπου τὸν ἀληθινὸν ἀμνὸν " τοῦ θεοῦ, τὸν αἴροντα τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου· καὶ τυθέντος ἐκείνου, ἐπαύθη τοῦ- " τα ἃ ἐτύποιεν αὐτόν· τὸ γὰρ ἄζυμον, οὔτε θυσία ἦν, οὔτ' ἔπαυσεν αὐτὸ ὁ σωτήρ. εἰ " δὲ εἴπῃ τὶς ὅτι σκιὰ ἦν, ἐμοῦμεν ὅτι ἐμόρφωσεν αὐτὸ ὁ χριστὸς, τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ γενέσθαι ἀναλώσας. Ταῦτα οὖν ἱκανῶς εἰπόντες, ἐπανέλθωμεν ὅθεν ἐξήλθομεν, ὅτι οὐκ ἦν δυνατὸν ἐν τῇ τραπέζῃ ἐκείνῃ ἄζυμον ἄρτον ὑπάρχειν, ἤδη τῆς ἀζύμων πραγμάτων. καὶ γὰρ εἰ ἦν δι' ὃ ἰουδαῖος τότε ἄζυμον τὸν διδάσκαλον φαγόντα, οὐκ ἂν ἦν δυρικὸς μείζονα τῆς προθυσίας αἰτῆσαι, ἢ ὅπερ παρέβη τὸν νόμον, φυλάττων ἄζυμον ἄρτον, τῆς ἀζύμων ἡμέρας· ἦν γὰρ ζητῆσαι αἰτίαν ἐν δικαιοσύνῃ προδοῦναι αὐτὸν τοῖς ἰδίοις. οὐ μὴν δὲ, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνοι οὐκ ἂν εἶχον πρὸς πλάτον ἐγκλημα αὐτοὺς, τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν, ὅτι ἡμεῖς νόμον ἔχομεν, καὶ κατὰ τὸν νόμον " ἡμῶν ὀφείλει ἀποθανεῖν, ὅτι ταυτὸν ἡμῖν ἐποίησεν· ἀλλ' εἶπον ἂν ἄτοπα, ἅπερ " καὶ αἰτίαν ἦν εὔλογος καὶ δικαία, ὅτι ἀβάπτιστος ἦν τῷ ἡμετέρου νόμου. ἄλλο πάσχα ὁ νόμος ἡμῶν προστάττει, ἄλλο δ' αὐτὸς ἐποίησε· μὴ τὸ πάσχα μὴ δυρικὸν ἡμᾶς ἄζυμον ἄρτον ἔσθιον ἄζυμον ἄρτον ἔσθοντος καθόλου, αὐτὸς δὲ δυρικὸν φυλάττων ἄζυμον ἄρτον

ζύμων πραγμάτων. τὸ δὲ ἐπιθυμίᾳ ἐπεθύμησα τοῦτο τὸ πάσχα φαγεῖν μεθ' ὑμῶν. τοιοῦτον ἴσχει τὸν νοῦν· ὅτι κατὰ τὸν ἐνιαυτὸν τοῦτον, ὅτι ἔμελλεν ἡ σωτηρία τῆς οἰκουμένης γίνεσθαι, καὶ τὰ μυστήρια ἐκδεδόσθαι, καὶ τὰ λοιπὰ λύεσθαι διὰ τοῦ θανάτου, οὕτω κατὰ γράμμα αὐτὸ ὁ σωτὴρ λέγει, ὡς τι οὐδὲν ἄλλο διὰ νοῦ ἴσως εἶχεν, εἰ μὴ θανεῖν ὑπὲρ τῆς ἀναπλάσεως σωτηρίας. Εἰ δὲ λέγοι τις, ὅτι τὸ λέγειν τὸν ἱερὸν χρυσόστομον, ἵνα ἑτέραν μεταβαίνει τράπεζαν φερικαθισάτω, τοῦτο δηλοῖ τὸ εἶναι ἄζυμον, ἵνα παύσῃ τὰ κατὰ νόμον προσφερόμενα. νοείτωσαν, ὅτι τὸ, μεταβαίνει ἵνα ἑτέραν τράπεζαν, οὐ διὰ τὰ ἄζυμα λέγεται· ὅτι τὰ ἄζυμα, οὔτε θυσία ὑπῆρχον, οὔτε ὡς θυσίαν αὐτὰ ἐποίουν οἱ Ἰουδαῖοι· καὶ ἀναγκαῖον ἦν παύσῃ αὐτά· ἐφεστάτουν γὰρ τοῖς Ἰουδαίοις καὶ μανθανέτωσαν· ἀλλ' ὅτι οὐκέτι ζαπίζῃ σαρκίνῃ κρία καὶ αἷμα τῇ θυσίαν ποιήσητε. ὁσάκις γὰρ ἂν, φησὶ, τὸν ἄρτον τοῦτον ἐσθίητε, καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνητε, τὸν ἐμὸν θάνατον καταγγέλλετε, τῇ ἐμῇ ἀναστάσει ὁμολογεῖτε διὰ τοῦτο γὰρ λέγεται ἑτέρα ζάπιζα φερικαθισάτω· ὅτι φερικτὰ μυστήρια ἐν αὐτῇ ἱερουργοῦνται, τὸ σῶμα καὶ αἷμα τὸ ἀναστικὸν δηλαδὴ, καὶ οὐχὶ μοσχοθυσίαι καὶ αἷμα ταύρων καὶ τράγων. ἐκείνη μὲν γὰρ ἡ ζάπιζα, διὰ τὴν ἀμνοῦ καὶ τῆς μοσχοθυσίας, μνήμην ἦγε τῆς διὰ τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης διαβάσεως, καὶ τῆς ἐλευθερίας τῆς ἐν αἰγύπτῳ αὐτῷ δουλείας. αὕτη δὲ ἡ θεία καὶ ἱερὰ ζάπιζα, μνήμην ἄγει τὴν σωτηρίου ἀναστάσεως, τὴν ὑοῦ τοῦ θεοῦ, τοῦ ἀληθῶς τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου· ὃς διεβίβασεν ἡμᾶς οὐκ ἀπ' αἰγύπτου πρὸς τὴν ἐπίγειον ἱερουσαλήμ, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ θανάτου πρὸς τὴν ζωήν· καὶ ἀπὸ τῆς γῆς εἰς τὸν οὐρανὸν, τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῖν χαριζόμενος. καὶ τούτου μάρτυς, ὁ αὐτὸς χρυσόστομος ἐξηγούμενος τοῦτο αὐτὸ, ἐν τῇ αὐτῇ ὁμιλίᾳ· φησὶ γὰρ, Οὐκ ἐδοκιμάσθησαν οἱ μαθηταὶ, ἀκούσαντες λέγοντος αὐτοῦ, τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου· ἐπειδὴ πολλὰ καὶ μεγάλα περὶ τούτου ἐμυήθησαν αὐτοῖς ἐν διαλεχθείς, καθὼς ἐν διαφόροις τόποις ὁ ἰωάννης φησί· λέγει δὲ τὴν αἰτίαν τοῦ πάθους, τῶν ἁμαρτημάτων ἕνεκα τὴν ἄφεσιν. αἷμα δὲ καινῆς διαθήκης καλεῖ, ὡς τὴν καινὴν διαθήκην σωίσχον. ὥσπερ γὰρ ἡ παλαιὰ, σκιὰν τὰ καὶ μόχθους εἶχεν, οὕτω καὶ αὕτη τὸ αἷμα τὸ διαστικόν. δείκνυσι δὲ καὶ τοῦθεν ὅτι μέλλει ἀποθνήσκειν· διὸ καὶ διαθήκης μέμνηται· αἵματος δὲ καὶ τῆς παλαιᾶς, ἐπειδὴ κἀκείνη δι' αἵματος ἐγκεκαίνιστο. καὶ πάλιν λέγει τὸ θανάτου τὴν αἰτίαν, ὑπὲρ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. τί διδάσκων ἔλεγε, τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν καθάπερ ἐκεῖνο φησὶν ἐποίειτε εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἐν αἰγύπτῳ θαυμάτων, ὅτε καὶ τοῦτο εἰς τὴν ἐμήν. ἐκεῖνο τὸ αἷμα ἐξεχύθη εἰς σωτηρίαν τῆς πρωτοτόκων, τοῦτο εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. καὶ καθάπερ μωϋσῆς φησι, τοῦτο μνημόσυνον ὑμῖν αἰώνιον, οὕτω δὲ αὐτὸς εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν, ἕως αὖ ἔρχωμαι· πάσχα γὰρ ὠνομάσθη, διὰ τὸ μέλλω πνευματικοὺς ὑμᾶς ποιεῖν. Ἤκουσας τί τοῦτο δηλοῖ τὸ ἑτέραν ζάπιζαν φερικαθισάτω; ὅτι ἐκείνη μὲν σαρκικὴ καὶ τῆς ζαπίζης ἐκείνης ὑπῆρχον, ταῦτα δὲ πνευματικά· ἐκεῖνα ὁρατὰ, ταῦτα ἀόρατα καὶ ἄχραντα μυστήρια· εἰ καὶ χερσὶν ἱερέων διὰ ἄκρων αὐτὰ ἁγιαθότητα μεταχειρίζονται. Ὅτι ἐκεῖνα, μὲν μυστήρια, ἀλλὰ τύπος μόνον· ὃν ὅπερ ὀφθαλμοῖς βλέπεται, ἐκεῖνο μόνον ἐστί. ταῦτα δὲ, μυστήρια καὶ τύπος, ἀλλ' αὐτὴ ἡ ἀλήθεια. καὶ ὅτι ἄλλο τὸ εἶδος τὸ ὁρατὸν, καὶ ἄλλο τὸ νούμενον ἐν αὐτοῖς. ἐν γὰρ τῷ ὁρατῷ ἄρτῳ, ἐμφαίνεται τὸ ἀληθὲς καὶ κυρίως σῶμα, τὸ καὶ ἀγγέλοις αὐτοῖς προέλειπόν τι καὶ νόημον. διὰ τοῦτο φερικαθισάτω λέγεται, καὶ ἑτέρα ζάπιζα· καὶ διὰ τὰ ἄζυμα ἢ ἔνζυμα ὑπάρχῃ· διὰ γὰρ φερτῆς ἦν ἀνάγκη τοῦ χρῆσθαι τότε πρὸς ζυμωτοῦ ἢ ἀζυ-

ἀλλὰ μὴ τὸ διπτῆσαι εἶσε. ἀπελθοῦσα γὰρ λοὶ ἡ ζύμη ἐν τῇ ὥρᾳ τ πάχα, ἢ οὐδαμοῦ διείσιλθ ἀπὸ τῆς τρίτης ὥρας τῆς ἡμέρας ἐκείνης καθ' ἑαυτὸν ἕως ἑσπέρας τὸ πάχα ἐθύετο· οὕτω γὰρ καὶ μέχρι τῆς σήμερον οἱ ἰουδαῖοι ποιοῦσιν. ἔλαβεν δ' ἄρτον, πόθεν; ἐκ τῆς ξαπίζης ἐφ' ἧς ἔκειτο. τί δὲ ἔκειτο, ἄζυμα. λαβὼν δὲ τὸν εὐδοκιμοῦντα τὰ ἄρτον τῇ ξαπίζῃ ἐκείνῃ, εὐδοκίδωσι τὸ μυστήριον. τίς δὲ λοὶ, ἄζυμος. οὐ γὰρ ὤφειλεν ἄλλος εἶ), ἐπεὶ τὸ νομικὸν ἐπελεῖτο πάχα· καὶ τὰ ἄζυμα ἦσαν. ἀρξαμένων γὰρ τῶν ἀζύμων, οὐκ ἔχουσι χώραν τὰ ἔνζυμα κῆ τὸν νόμον· ἀλλὰ τί φασὶν οἱ ταὐταπία φρονοῦντες· οὐ τοῦτο λοὶ τὸ νομικὸν πάχα· πάντα ὤφειλον εἶ) ὁπόσα πυρὶ καὶ ἄζυμα, ἐν τούτῳ δὲ, καὶ ζωμὸς, καὶ ἄρτοι, κῆ ζυβλία, κῆ οἶνος· ὥς τι οὐ τοῦτο λοὶ. Ταῦτα λέγοντες, ἰοίκασιν ἓν καὶ ταυτὸ εἶ) πάχα κῆ δεῖπνον. ἀλλ' οὐκ ἔστι· ἄλλο γὰρ πάχα, καὶ ἄλλο δεῖπνος, ὡς ἔφηται. ἐν γὰρ τῷ πάχα κῆ ἡμῖν ἔφηται πολλάκις, εἰ καὶ αὐτοὶ ἐ σωπῶκαι, ὅτι πάντα τὰ ὤφειλον εἶ) ὁπόσα πυρί· ἓ ἥδιον ἐσθῶτες. καὶ αὐτὸ ἐποίησεν ὁ χριστός, ἕως τ δείπνου, εἶτα αὖθις ἐν τῷ δείπνῳ. Ἓ ἥδιον ζωμοῦ, καὶ ἄλλα ὅσα ἤρισκεν. ὅτι δὲ τὸ νομικὸν ἐπέλεισεν ὁ διαπότης ἡμῶν χριστὸς πάχα τότε, ὁ χρυσορρήμων χρυσόστομος μάρτυρήσει τοῦτο, ἐν τῇ ἀρχαιρεσίᾳ ὁμιλίᾳ εἰς τ διάγγελιστὴν ματθαῖον· λέγει γάρ. Μετὰ δὲ τὸ φαγεῖν τὸ νομικὸν πάχα, εὐδοκίδωσι τὸ μυστήριον. Τοῦτο δὲ ὁ θεμασκηνὸς ἰωάννης, ἐν τῷ εἴκοσ[ι] τετάρτῳ κεφαλαίῳ τῶν θεολογικῶν, οὗ ἡ ἀρχή. Ὁ ἀγαθὸς κῆ ἀναγαθὸς ἐ χαράγαθος θεὸς, μετά τινα κῆ ἄλλα φησὶν. Ἐν τῷ χαρωφ τοίνυν τ αἰτίας ἐ ἐνδοξιάσων, τὸ παλαιὸν πάχα μὴ τῷ μαθητῇ αὐτοῦ φαγεῖν, κῆ πληρώσας τ παλαιὰ πᾶσαι δηλονότι, νίπτει τοὺς πόδας τῷ μαθητῷ. Ἀκούεις, ὅτι τὸ παλαιὸν πάχα ἔφαγεν ὁ χριστός; πῶς φὴς ὅτι οὐ τοῦτο λοὶ τὸ νομικόν; οὐκ οἶδα γὰρ εἰ ἄλλο ἐστὶ τὸ παλαιὸν, κῆ ἄλλο τὸ νομικόν. Εἰ δὲ λέγῃ τις, ὅτι, εἰ ἐ ἐτοίμασε τὸ πάχα, ἀλλ' εἰ κῆ τ παλαιὸν τύπον ἐτοίμασε, δηλαδὴ ὥστε ἔχειν ἄζυμα ἐ ἀμυγδαλᾶς καὶ πικρίδας καὶ τἆλλα· ὅτι παύσασθε ἴδετε αὐτά. Ἴσασιν, φησὶν τοῦτο μὲν, ὅτι ὁ χριστὸς οὐκ ὤφειλεν ἄλλο, ἢ τὰ τοῦ νόμου ποιῆσαι, ἵνα μὴ εὐδόκιμος δόξῃ. εἶτα ὁ ἐτοιμάσας αὐτὸ, ὁ ζιβιδαῖος λοὶ; καὶ αὐτὸς ἰουδαῖος ὑπάρχων, οὐκ ἂν ἄλλο, ἢ ὃ ὁ νόμος φερσίτατλεν ἐποίησεν ἄν. εἰ δὲ λέγουσιν ὅτι οὐ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ πάχα παρέδωκε τὸ μυστήριον, διὸ καὶ ἠδύνατο εἶναι ἔνζυμον, οὐκ ἀφίσιν αὐτοὺς ἡ χρυσῆ γλῶττα. αὐτὸς γὰρ λέγῃ ἐν τῇ αὐτῇ ὁμιλίᾳ τῇ κατὰ ματθαῖον· Τίνος ἕνεκεν κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ πάχα, καὶ οὐκ ἐν ἄλλῃ ἡμέρᾳ λαβὼν τὸν ἄρτον ἔκλασε, καὶ τὰ μυστήρια ἀπετέλεσεν; ἵνα μάθωμεν παύτοθεν καὶ τῆς παλαιᾶς αὐτὸν ὄντα νομοθέτλαν· καὶ τὰ ἐν ἐκείνῃ ἦλθ ταῦτα φερσιαγεφέντα· ἦλθ τοῦτο, ἵνθα ὁ τύπος τλὺ ἀληθείας ὑπῆθσιν. Εἰ δὲ λέγωσιν ὅτι οὐ τὸ νομικὸν ἔφαγε πάχα τὸν ἑαυτοῦ ἐκεῖνον ὁ κύριος, ἦλθ τὸ λέγειν, ὑπεθυμίᾳ ἐπεθύμησα τοῦτο τὸ πάχα φαγεῖν μεθ' ὑμῶν, ἕως τοῦ με παθεῖν· ἐναμβριωόμενοι ὅτι οὐκ ἐπεθύμησεν λοὶ αὐτοῦ ὅπερ ἄλλος ἔφαγε· ἀλλ' ἄλλο τι καινὸν λοὶ, ὅπερ ἐπεθύμησε ὁ αὐτὸς χρυσόστομος καὶ οὐδεὶ τούτων, καὶ οὐκ ἄλλος ὑπόκειται δόσῃ. ἐν γὰρ τῇ αὐτῇ ὁμιλίᾳ φησί· Μετὰ δὲ τὸ φαγεῖν τὸ νομικὸν πάχα, εὐδοκίδωσι τὸ μυστήριον, λέγων· λάβετε φάγετε, καὶ τὰ ἑξῆς· ἐπειδὴ λοιπὸν παύσασθε ἴδει τὰ νομικὰ, καὶ τὸ κεφάλαιον τῆς νομικῆς ἑορτῆς, καὶ ἐφ' ἑτέρας μεταβαίνει τερατείας φερωνυμώτερον τὰ τῆς καινῆς. Ἀκούεις, ὅτι μετὰ τὸ φαγεῖν τὸ νομικὸν πάχα, παρέδωκε τὸ μυστήριον, δηλονότι καὶ τὸ νομικὸν ἔφαγε πάχα· καὶ μετὰ τὸ δεῖπνῆσαι παρέδωκε τὸ μυστήριον· πῶς φησὶ ὤφειλεν ἔνζυμον ἔτι κατέχειν, ἤδη τῷ ἀ-

δι' αὐτὸ μὴ τῇ δ΄ δώδεκα, οὐ παρέχῃ ἡμῖν ἀμφιβολίαν, ἢ ἀμφισβήτησιν οἱανοῦν. οὐδὲ γὰρ βουλόμεθα ὑποδιῖξαι ὑπὸ τούτου ὅτι ἄλλο δεῖπνος, ἢ ἄλλο πάσχα· ἀλλ' ὅτι ὁ καιρὸς ἐν ᾧ τῇ ἀζύμων, ἐν ᾧ ἀρχὴν ἐλάμβανον τὰ ἄζυμα ἐπὶ ἡμέρας ἑπτὰ ἐδίδοσαν· ἐν αἷς οὐ δεῖ διῤῥιθῆναι ζυμωτόν. ἀρξαμένου γὰρ τ̃ πάσχα, ἄρχονται τὰ ἄζυμα· ἀρξαμένων δὲ τ̃ῇ ἀζύμων, οὐδὲ ἠδύνατο ἐνζυμον ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτ̃ῶν κατέχειν, ἀπαγορεύοντος διαῤῥήδην τοῦτο τ̃ νόμου. μὴ δὲ τ̃ φαγεῖν αὐτοὺς τὸν ἀμνὸν, ἐστῶτας ℭ μὴ κουσδὲς, ℭ τἆλλα ποιοῦντας ὡς ἐν τῇ ὥρᾳ δεῖ αὐτ̃ὸ γίνεσθαι, ἀνέκειντο ἐθίοντες καὶ διπτοιοῦντες ἄλλα ἐδέσματα· καὶ οὐκ ἐκώλυεν αὐτοὺς ὁ νόμος κἀθέσθαι· τὸ πάσχα γὰρ ἐστῶτες ἐπὶ λοιπὸν, ὡς εἴρηται πολλάκις· τούτου δὲ χάριν, ἀνέκειντο διπτοιοῦντες. ἐν γὰρ ἐστῶτες πάσας ταῖς ἑπτὰ ἡμέραις ἔθιον, ἀλλ' ἢ μόνον ἐν τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ· εἶτα ἐκαθέζοντο χαίροντες. καὶ τοῦτο δίκαιον), ὅτι μὴ τὸ φαγεῖν τὸ πάσχα, ὁ σωτὴρ ἀνέκειτο μὴ τ̃ῇ μαθητ̃ῇ αὐτ̃ῷ, διπτήσας θύλακον. καὶ τοῦτο συμμαρτυρήσει μοι ἡ χριστ̃ὴ ἐκείνη γλῶττα, λέγει γὰρ ἐν τῇ ὀξηγήσει τοῦ εὐαγγελίου ὡσανεὶ ἐφεστώμενος· Διὰ τί εἰ τὸ πάσχα ἔθιον, ἐδανόμουν ἔθιον; οὐ γὰρ ἀναγκαιομένους ἔδει φαγεῖν· ἀλλ' οὐκ ἐν τ̃ῷ ἐθίειν τὸ πάσχα ἀνέκειντο, ἀλλὰ μὴ τὸ φαγεῖν αὐτὸ λοιπὸν ἐσωμένοι ἦσαν. μὴ δὲ τὸ διπτήσαι, λαβὼν τ̃ὸν ἄρτον εὐλόγησε καὶ εἶπε. λάβετε φάγετε· τοῦτό μου ἐστὶ τὸ σῶμα. τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. ὁμοίως καὶ τὸ ποτήριον μὴ τὸ διπτήσαι, λέγων· πίετε ἐξ αὐτ̃οῦ πάντες. Εἰ οὖν μὴ τὸ διπτήσαι ὡς φησιν ὁ εὐαγγελιστὴς, παρέδωκε τὸ μυστήριον, τοῦ τότε ἐνζυμον; ℭ γὰρ τὸ πάσχα ἦν, καὶ τὰ ἄζυμα. ἂν εἰσελθόντων, ἐνζυμον οὐχ εὑρίσκετο ἕως ἑπτὰ ἡμέρας. ὅτι δὲ τοῦτο ἀληθὲς, ἀκούσωμεν τ̃οῦ νόμου τί φησιν. Ἑπτὰ ἡμέρας ἔδεσθε ἄζυμα ἀπὸ δὲ τ̃ῆς πρώτης ἡμέρας, ἀφανιεῖτε ζύμην ἐκ τ̃ῶν οἰκιῶν ὑμ̃ῶν. πᾶς ὃς ἂν φάγῃ ζύμην, ἐξολοθρευθήσεται ἡ ψυχὴ ἐκείνη ἐξ Ἰσραὴλ, ἀπὸ τ̃ῆς ἡμέρας τ̃ῆς πρώτης ἕως τ̃ῆς ἡμέρας τ̃ῆς ἑβδόμης. ℭ ἡ ἡμέρα ἡ πρώτη, κληθήσεται ἁγία· καὶ ἡ ἡμέρα ἡ ἑβδόμη, κληθήσεται ἁγία ἔσται ὑμ̃ῖν. πᾶν ἔργον λατρευτὸν οὐ ποιήσετε ἐν αὐτ̃ῇς· πλὴν ὅσα ποιηθήσεται πάσῃ ψυχ̃ῇ, τοῦτο μόνον ποιηθήσεται ὑμ̃ῖν· ℭ Φυλάξεισθε τὴν ἐντολὴν ταύτην. ἐν γὰρ τ̃ῇ ἡμέρᾳ ταύτ̃ῃ ἐξάξω τὴν δύναμιν ὑμ̃ῶν ἐκ γ̃ῆς αἰγύπτου. ℭ ποιήσετε τὴν ἡμέραν ταύτ̃ην εἰς τὰς γενεὰς ὑμ̃ῶν, νόμιμον αἰώνιον. ἐναρχόμενοι τ̃ῇ πεντεκαιδεκάτ̃ῃ τοῦ μηνὸς τοῦ πρώτου, ἀφ' ἑσπέρας ἔδεσθε ἄζυμα· ἕως ἡμέρας μιᾶς καὶ εἰκάδος τοῦ μηνὸς ἕως ἑσπέρας· ἑπτὰ ἡμέρας ζύμη οὐχ εὑρεθήσεται ἐν ταῖς οἰκίαις ὑμ̃ῶν· πᾶς ὃς ἂν φάγῃ ζυμωτὸν, ἐξολοθρευθήσεται ἡ ψυχὴ ἐκείνη ἐκ συναγωγ̃ῆς ἰσραὴλ, ἴν' τε τοῖς γηώραις καὶ αὐτόχθοσι τ̃ῆς γ̃ῆς, πᾶν ζυμωτὸν οὐκ ἔδεσθε· ἐν πάσαις καθικεσίοις ὑμ̃ῶν ἔδεσθε ἄζυμα. Ἠκούσας ὅτι ἀρχομένου τοῦ πάσχα ἀφ' ἑσπέρας τ̃ῆς πεντεκαιδεκάτ̃ης ἡμέρας τοῦ μηνὸς, ἕως τ̃ῆς εἰκοστ̃ῆς πρώτ̃ης, οὐκ ἔδει διῤῥιθῆναι ζυμωτὸν ἐν οἰκίᾳ πρὸς αὐτ̃ό. ὁ δὲ κύριος, μὴ τὸ φαγεῖν τὸ πάσχα ὀρθρεσάδλιως εἴρηται πολλάκις, καὶ τὸ πάντα τελέσαι κατὰ τὸν νόμον, μὴ ταῦτα ἀκαπισὼν ἴφη, ἐπιθυμίᾳ ἐπεθύμησα τοῦτο τὸ πάσχα φαγεῖν μεθ' ὑμ̃ῶν πρὸ ℭ με παθεῖν· εἶτα συνεδίπνει τοῖς δώδεκα· δεῖπνος γὰρ λοιπὸν. μὴ δὲ τὸ διπτήσαι, λαβὼν τὸν ἄρτον εὐλόγησε. εἰπὼν δὲ, μὴ τὸ διπτήσαι, πᾶσαι αἱ ἑλληνικαὶ πρεσβεῖαι τ̃ῆς πρεσβείας ζητούσων. εἰ γὰρ ἔλειπε πρὸ ℭ διπτήσαι, κατέλυσε αἱ συναὶ ἐπαθείας τοῖς βουλομένοις λέγειν, λέγουσιν ὅτι πρὸ ℭ διπτῆσαι ἐποίησε τὸ μυστήριον, ἐν τ̃ῇ ὥρᾳ τ̃ῆς ἀπαλλαγ̃ῆς τ̃ῆς ἀζύμου. ℭ ἐχέτω τοῦτο· οὐδὲν καινὸν, εἰ γὰρ ἄζυμον ἄρτον ἔλαβεν ὁ χριστὸς, καὶ τὸ μυστήριον ἀπεπλήρωσεν.

ἀλλὰ

ἀμνὸν ⸫ ἀπὸ τῆ ἑορφῶν λήψεσθε, ⸫ ἔσται ὑμῖν ὡς τὸ τηρημένον ἕως τῆς τεσσαρεσ- "
καιδεκάτης ⸬ μηνὸς τούτου, ⸫ σφάξουσιν αὐτὸ, πᾶν τὸ πλῆθος τῆ ἐκ- "
κλησίας ⸬ υἱῶν ἰσραὴλ πρὸς ἑσπέραν · καὶ λήψονται ἀπὸ ⸬ αἵματος, ⸫ δώσουσιν ἐπὶ τῆ δύο φλιᾶ καὶ ἐπὶ τὸν "
φλιαὶ · καὶ ἐν τοῖς οἴκοις, ἐν οἷς ἂν φάγωσιν αὐτὸ ἐν αὐτοῖς . καὶ φάγονται τὰ κρέα "
ταῦτα ὀπτὰ πυρί · ⸫ ἄζυμα ἐπὶ πικρίδων ἔδονται . καὶ μετ' ὀλίγα · οὕτως φάγεσθε αὐτό · αἱ ὀσφύες ὑμῶν περιζωσμέναι καὶ τὰ ὑποδήματα ὑμῶν ἐν τοῖς ποσὶν "
ὑμῶν · ⸫ αἱ βακτηρίαι ὑμῶν ἐν ταῖς χερσὶν ὑμῶν · ⸫ ἔδεσθε αὐτὰ μετ' ἀπουσίας . πάσχα ἐστὶ κυρίου . Οἶδας ἆρα τί τὸ πάσχα ἐστὶ · λαβεῖν ἀμνὸν ἄμωμον, ἐνιαύσιον, ἀπὸ τῆς ἐκλογῆς ⸬ μηνὸς, καὶ φυλάττειν ⸫ αὐτὸν μέχρι ⸫ τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης · ⸫ τῆ τεσσαρεσκαιδεκάτη ⸬ μηνὸς πρὸς ἑσπέραν, θύσαι αὐτό · ⸫ τὰ λοιπά · καὶ φαγεῖν ὀπτὰ πυρί · ⸫ ἄζυμα ἐπὶ πικρίδων ἔδεσθαι αὐτά · ⸫ ταῦτα μετ' ἀπουσίας · ὅτι πάσχα ἐστὶ κυρίου . Τοῦτο ἐστὶν ἐκεῖνο τὸ νομικὸν πάσχα · ὅπερ ὁ νόμος προστάττει ποιεῖν τοὺς υἱοὺς ἰσραήλ . εἰ οὖν ταῦτ' οὕτως ἔχει, ⸫ οἱ μὲν λέγουσι περὶ ⸬ πάσχα · ὁ δὲ ἐξηγεῖται θεῖ ⸬ πάσχα, πῶν ἄρα πάσχα ἐζήτουν οἱ μαθηταὶ ἑτοιμάσαι; τὸ νομικὸν καὶ σωτῆρος αὐτῆς, ἢ ἄλλο τι καινόν . ⸫ γὰρ ἰουδαῖοι ὄντες, τὸ αὐτὸ πάσχα ὅπερ ἐδήλου τελεῖν ἐξέβασιν τὴς ἐρυθρᾶς θαλάσσης · πάσχα γὰρ ἐξόδασις ἐρμηνεύεται . διὸ ⸫ ὁ μὴ σωτὴρ εἶχον ὅπως τελεῖν, τοῦτο ⸫ ἑτοιμάσαι ἠθέλησαν · καὶ ὁ χριστὸς μὴ τυρεῖται ὧδε τῆ γραφῆ, ποιητὴς ⸬ νόμου καὶ πληρωτής. οὕτω γάρ φησιν αὐτὸς ⸬ περὶ ἑαυτοῦ · ἐγὼ οὐκ ἦλθον καταλῦσαι τὸν νόμον, ἀλλὰ πληρῶσαι · ⸫ αὖ, δικαιότερον τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν παρελθεῖν, ἢ ἓν ἰῶτα ἢν, ἢ μίαν κεραίαν παρελθεῖν ἀπὸ ⸬ νόμου · πῶς οὖν ἔδει αὐτὸν πρᾶξαι ἄλλα, ἢ τὰ ⸬ νόμου οὐκοῦν πληρωτὴς ὢν ⸬ νόμου, τὸ ὑπὸ ⸬ νόμου μὲν προστατόμενον, παρ' αὐτοῦ δὲ προτιμώμενον ἐν τῆ ὄρει, τῆ διὰ πᾶσι μυστῶν ὧδε δεδομένον πάσχα, ὡς ὁ νόμος δηλαδὴ ἔσεσθαι ἀπαιτήσει . ⸫ ἐὰν τοῦτο εἴπωμεν τὴς οὐκ ἀμύητοι, ὅτι οἱ μὲν ἀπόστολοι ὡς προεφθημεν, ἰουδαῖοι ὑπάρχοντες, ⸫ τὸν νόμον ὡς εἰκὸς ἴσμεν, τηροῦντες, εἰ ἤδεισαν αὐτὸν ὑπερῆς ὧδε τὸν νόμον ποιοῦντα, οὐκ ἂν αὐτῆ ἠκολούθουν καὶ σὺν αὐτῆ ἤθιον τὸ πάσχα · ἀλλ' ἤδεισαν ἀκριβῶς ὅτι τὸν νόμον ὑπέρει μέχρι παυτὸς · διὰ τοῦτο καὶ ἐδίωκον ἀκολουθεῖν αὐτῆ. ὅτι δὲ τὸν νόμον ὑπέρει, ἄκουσον τοῦ χρυσορρήμονος ἰωάννου, ἐν ὁμιλίᾳ ὀγδοηκοστῆ πρώτῃ ⸬ διαγγελισοῦ ματθαίῳ λέγοντος · Τίνος δὲ ἕνεκεν τὸ πάσχα ἐπιτέλει; διὰ παντὸς διεκνὶς μέχρι τῆς ἑκάτης ἡμέρας. ὅτι οὐκ ἦν ἐναντίος τῷ νόμῳ · ἵνα δὲ μὴ ἐναντίος ἡγῶνται τῷ νόμῳ, τὸ πάσχα ἐπιτέλει. Ἀποδέδεικται δοιγαρσὶν ἐκ τούτου ἀκριβῶς, ὅτι τὸ νομικὸν πάσχα ἠτίμασαν, ὡς φησιν ἔπερος τῷ διαγγελιστῶν, ἰῶ δὲ τὸ πάσχα καὶ τὰ ἄζυμα . τί οὖν ἐστὶ τὸ ζητούμενον; τί ἐκ τούτου βουλόμεθα ἀποδεῖξαι, ἐσαῦτα κατασκευάζοντες; πάσης ἀπειρίας ἀπαλλάξαι δεῖ τὸν πιστόν · πᾶσαν φιλονεικίαν ⸫ ἐκβαλὼν καὶ κατάραν ἀποσοβῆσαι δεῖ ἐκ καρδίας, τὸν τοῦ σκοποῦ αὐτὸ βουλόμενον. ὅτι ὁ σωτὴρ ὁ ἡμέτερος ἐν τῆ παραγομένῳ ⸬ νόμου καιρῷ, τὸ πάσχα ἐπέλυσε · καὶ οὔτε προλαβὼν ἐποίησεν, ὡς τινὲς βούλονται, οὔτε μεταθεὶς αὐτὴν ἐν τῆ ἰδίᾳ καιρῷ, καὶ ἐν τῆ παραγομένῃ ὥρᾳ · καὶ τούτου κύριος ὁ διαγγελιστὴς λουκᾶς, λέγων · Καὶ ὅτε ἐγένετο ἡ ὥρα, ἀνέπεσε μετ' αὐτῶν δώδεκα. οὐ γὰρ εἶπεν, ὅτε ἐγένετο ἡ ἡμέρα · ⸫ γὰρ οὐ παρῆλθεν ἑπτέρα πρὸς ἡμέρα ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐν ᾗ φησιν . ἦλθεν δὲ ἡ ἡμέρα τῶν ἀζύμων, ἐν ᾗ ἔδυνον τὸ πάσχα · ἀλλ' ὅτε ἐγένετο ἡ ὥρα · ἦλθεν δὲ ὅτε ⸬ πάσχα τῆς ἡμέρας ἐκείνη λυτὴ ὥρα, λυτὴ γὰρ ἀζύμων ἡμέρα φησίν . ἦρξε δίνεν ὅτε ⸬ πάσχα, ἐν ᾗ ἔθυον τὸ πάσχα, ἐν ᾗ τοῦτο ἔφαγον ὁ διδάσκαλος ἡμῶν καὶ ὁδηγός, ἤγουν χριστός · τὸ

» θότης, ἵνα φάγῃς τὸ πάσχα· καὶ ἀποστέλλει δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτοῖς·
» ὑπάγετε εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἀπαντήσει ὑμῖν ἄνθρωπος κεράμιον ὕδατος βαστάζων·
» ἀκολουθήσατε αὐτῷ, καὶ ὅπου ἂν εἰσέλθῃ, εἴπατε τῷ οἰκοδεσπότῃ· ὁ διδάσκαλος
» λέγει· ποῦ ἐστὶ τὸ κατάλυμα ὅπου τὸ πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν μου φάγω. καὶ αὐτὸς
» ὑμῖν δείξει ἀνάγαιον μέγα ἐστρωμένον· ἐκεῖ ἑτοιμάσατε ἡμῖν τὸ πάσχα φαγεῖν. οἱ
» δὲ ἀπελθόντες ἡτοίμασαν τὸ πάσχα. Λουκᾶς δὲ ὁ εὐαγγελιστὴς ῥητορικώτερος,
» οὕτω φάσκει· Ἤγγιζε δὲ ἡ ἑορτὴ τῶν ἀζύμων, ἡ λεγομένη πάσχα. καὶ μετ' ὀλίγα·
» Ἦλθε δὲ ἡ ἡμέρα τῶν ἀζύμων, ἐν ᾗ ἔδει θύεσθαι τὸ πάσχα. Ἐ ἀπεστειλε πέτρον
» καὶ ἰωάννην εἰπών· πορευθέντες ἑτοιμάσατε ἡμῖν τὸ πάσχα ἵνα φάγωμεν Ἐ ἀπελ-
» θόντες ἡτοίμασαν τὸ πάσχα. Ὅρα σοι ὡς ἀκριβῶς, πῶς προσέρχονται. καὶ τί αὐτῶν.
ποῦ θέλεις φασὶ, ἑτοιμάσωμέν σοι φαγεῖν τὸ πάσχα. τῇ ἑαυτῶν γὰρ ἐκείνῃ ἔδει
φαγεῖν αὐτοὺς, ὡς φασὶν οἱ εὐαγγελισταί· ὁ μὲν, τῇ δὲ προτέρᾳ τῶν ἀζύμων· ὁ δὲ,
Ἐ τῇ προτέρᾳ ἡμέρᾳ τῶν ἀζύμων, ὅτε τὸ πάσχα ἔθυον· ὁ δὲ, ἦλθε δὲ καὶ ἡ ἡμέρα
τῶν ἀζύμων ἐν ᾗ ἔδει θύεσθαι τὸ πάσχα. ποία δῆτα αὕτη, ἡ προτέρα τῶν ἀζύμων ἡμέ
ρα, ἢ καὶ οἱ ξεῖς εὐαγγελισταὶ ὁμοφώνως διαρρήδουσι, ταύτην ἡμῖν ὁ τὴν γλῶτ-
ταν χρυσοῦς σαφηνίζει. λέγει γὰρ ἐν ὁμιλίᾳ ἐγδοηκοστῇ προτέρᾳ τοῦ κατθαίου,
προτέρα τῶν ἀζύμων, τὴν προ τῶν ἀζύμων φησίν· εἰώθασι γὰρ ἀπὸ τῆς ἑαυτῶν
ἀεὶ ἀριθμεῖν οἱ ἰουδαῖοι, καὶ ταύτης μεμνημένοι καθ' ἣν ἐν τῇ ἑαυτῶν τὸ πάσχα ἔ-
μελλε θύεσθαι. τῇ γὰρ πέμπτῃ τὸ σαββάτου προσῆλθον. καὶ ταύτην, ὁ μὲν, τὴν
προ τῶν ἀζύμων καλεῖ· τὸν καιρὸν λέγων καθ' ὃν προσῆλθον· ὁ δὲ λέγει, ἦλθε
δὲ Ἐ ἡ ἡμέρα τῶν ἀζύμων, ἐν ᾗ ἔδει θύεσθαι τὸ πάσχα. τὸ ἦλθε τοῦτο λέγων, ἰσχὺς
ἐμοὶ, δεῖ θύραις ἐμοῖς, τὰς ἑαυτῶν διανοίᾳ μεμνημένος ἐκείνης· ἀπὸ γὰρ τῆς ἑαυτῶν
ἤρχετο. διὸ ἕκαστος προσπίπτει λέγων, ὅτι ἐθύετο τὸ πάσχα. Ἐ χρὴ οὖν ὅτι ταύ-
την τὴν ἡμέραν λέγει ἀπὸ τῶν ἀζύμων, ἐν ᾗ, ἐν τῇ ἑαυτῶν τὸ πάσχα ἔμελλε θύε-
σθαι. καὶ φαίνεται ο[illegible]μοι ὅτι ὁ καιρὸς ἐμοὶ τὸ πάσχα· διὸ Ἐ οἱ εὐαγγελισταὶ, ὁ
μὲν φησὶν, ὀψίας γενομένης, ἀνέκειτο μετὰ τῶν δώδεκα· ὁ δὲ, Ἐ ὀψίας γενομένης ἔρ-
χεται μετὰ τῶν δώδεκα· ὁ δὲ, καὶ ὅτε ἐγένετο ἡ ὥρα, ἀνέπεσε· Ἐ οἱ δώδεκα ἀπόστο-
λοι σὺν αὐτῷ. ἀλλὰ τοῦτο προσέρχονται μετ' ἀπορίας πρὸς τὸν διδάσκαλον, ὅτι δεῖ
θύραις ἐμοῖς, ὡσανεὶ λέγοντες ἡ ὥρα ἤγγικεν, ἐν ᾗ ὁ νόμος προστάσσεται ἀπολυ-
λάθαι ζυμωτὸν ἀφ' ἡμῶν· οὐκοῦν εἰπὲ ἡμῖν ποῦ ἡ ἑτοιμασία αὕτη γενήσεται· ὅτι
πάρεστιν ἡ ὥρα αὐτῆς. ὁ δὲ ἰδὼν αὐτοὺς ἐναγωνίους περὶ τῆς ἑτοιμασίας Ἐ πάσχα,
Ἐ ὅτι ὁ καιρὸς ἐμοὶ αὐτοῦ, ἀπέστειλεν αὐτοὺς, λέγων· ἀπέλθατε εἰς τὴν πόλιν, καὶ τὰ
ἑξῆς· Ἐ ἑτοιμάσατε ἡμῖν τὸ πάσχα. σκόπει σοὶ ἀκριβῶς· οἱ μὲν ἐρωτῶσιν ἵνα
ἑτοιμάσωσι τὸ πάσχα· ὁ δὲ, ἐξηγεῖται αὐτοῖς ποῦ ἆρα τὸ πάσχα ἑτοιμάσουσι. τί
οὖν ἐστὶ τὸ ζητούμενον; τὸ πάσχα τοῦτο τί ἐμοὶ τὸ μὴ Ἐ ἀρθὲν προσκειμένου· οὐ γὰρ
ἑτοιμάσατε πάσχα φησὶν, ἀλλὰ τὸ πάσχα. τοῦτο τί ἐμοὶ ὑπὲρ αὐτοὺς Ἐ αὐτὸς ἐναγώ-
νιοι γίνονται ἑτοιμάσαι; καὶ πῶς οὐφέλιμον οἱ ἰουδαῖοι ποιοῦσι τοῦτο; ποῦ δὲ τὸ πάσχα
» τελεσθήσεται; ἄκουσον περὶ τούτου τοῦ πάσχα τί φησιν ὁ κύριος πρὸς μωϋσῆν ἐν
» τῇ ἐξόδῳ. Ὁ μὲν θεὸς ὑμῖν ἀρχὴ μηνῶν πρῶτος ἔσται ὑμῖν ἐν τοῖς μησὶ Ἐ ἐνι-
» αυτοῦ· λάλησον πρὸς πᾶσαν συναγωγὴν υἱῶν ἰσραὴλ, λέγων· τῇ δεκάτῃ Ἐ μη-
» νὸς τούτου, λαβέτωσαν ἕκαστος πρόβατον κατ' οἰκίαν, ἐὰν δὲ ὀλιγοστοὶ ὦσιν ἐν τῇ οἰ-
» κίᾳ, ὥστε μὴ ἱκανοὺς εἶναι εἰς πρόβατον, προσλήψεται μετ' ἐαυτὸν τὸν γείτονα τὸν
» πλησίον αὐτοῦ, κατὰ ἀριθμὸν τῶν ψυχῶν ἕκαστος τὸ ἀρκοῦν αὐτῷ συναριθμηθήσε-
» εἰς πρόβατον. πρόβατον τέλειον ἄρσεν ἄμωμον ἐνιαύσιον ἔσται ὑμῖν· ἀπὸ τῶν

ἀμνῶν

ἔνζυμον λέγει, τὸ δ' ἄζυμον· ἀλλ' ἑκάτερον τούτων, σῶμα χριστοῦ ὁμολογοῦμεν· καὶ σῶμα χριστοῦ κηρύττομεν, ἓν καὶ ταυτὸ λογιζόμενοι, εἰ καὶ διαφόρως τελεῖται ἐν ἀμφοτέροις τοῖς μέρεσιν. ὅτι ἀδίκως τινὲς ῥωμαϊκιανὸν ἐκκλησίαν διασύρετε, ἄζυμα θύουσαν, καὶ ἡμᾶς τοὺς ὁμολογουμένους αὐτὸ τὸ σῶμα χριστοῦ, ἀληθῶς εἶναι, ἐρχόμεθα δυνάμει θεοῦ διὰ βεβαίων ἀποφαινόμενοι. Καὶ περὶ τοῦ μὴ ἱερατεύειν ὑμᾶς ἐν οὗτοι, πόθεν ἔχετε τοῦτο λαβόντες, ὡς ἔνζυμα δίον ὄζει, καὶ οὐκ ἄζυμα θύεσι, πῶς διὰ χειρὸς τοῦ περὶ τοῦτο τὸ μυστήριον τοῦτο νομοθετήσαντος τε καὶ παραδόντος, ἢ παρὰ τὴν ἀποστόλων, ἢ τὴν μετ' αὐτοὺς ἱερὸν διδασκάλων τῆς ἐκκλησίας; λίξατε ἡμῖν πόθεν ἡγάβετε τοῦτο· ἀλλ' οὐ δυνηθῆτε, πολλὰ καμόντες. οὐδὲ γὰρ τὴν διδασκάλων μάχεσθε τῆς σήμερον ἐπόλμησεν· ἀλλ' ἁπλῶς ἄρτῳ καὶ οἴνῳ τινὲς θυσίαν πλεῖσθαι οἱ πάντες λέγουσι. περιηρημένων δὲ πάντων οἱ διαγγελισταί· καὶ ὁ μακάριος παῦλος. ὁσάκις γὰρ ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον, οἱ διαγγελισταὶ λέγουσι, καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνητε· ὁ δὲ μακάριος παῦλος, ἐγὼ φησὶ παρέλαβον ἀπὸ τοῦ κυρίου, ὃ καὶ παρέδωκα ὑμῖν, ὅτι κύριος ἰησοῦς ἐν τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ, ᾗ παρεδίδοτο, ἔλαβεν ἄρτον. καὶ ὁ μακάριος δὲ ἰάκωβος ὁ τῆς ἱεροσολύμων πρῶτος ἱεράρχης, οὕτω φησίν· Ὁ μέγας ἀρχιερεὺς καὶ διδάσκαλος ἡμῶν, χριστὸς ὁ θεὸς, τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ ἐν ᾗ πρὸς τὸ πάθος ἀπήγετο, ἔλαβεν ἄρτον· καὶ μετ' αὐτοὺς ὁ θεῖος καὶ ἱερὸς βασίλειος, λαβὼν φησὶν ἄρτον ὅτι τὴν ἁγίαν αὐτοῦ καὶ ἀμωμήτων χερῶν. καὶ ὁ χρυσοῖς τιμῶν γλώττῃ ἰωάννης ὁ πάνυ, λαβὼν ἄρτον φησίν· καὶ ἵνα μὴ ἕκαστον λέγω, ἁπλῶς ἅπαντες οἱ τοῦ ἱεροῦ καταλόγου πατέρες, οὕτω φασί. διὰ ὧν δείκνυται, ὡς οὐκ ἀποβάλλονται τὸ ἄζυμον· ἐν γὰρ τῇ λίξει ταύτῃ ἔγνωσαν ἀκριβῶς ἐννοεῖσθαι ἀμφότερον. δεῖ τοῦτο ἡ ἐκκλησία οὐκ οἴεται μηδεμίαν εἶναι διαφορὰν ἐνζύμου καὶ ἀζύμου, εἰ μόνον ἐκ σίτου εἴη ὁ ἄρτος. τούτου χάριν καὶ νομοθετοῦσα λέγουσα, μὴ δεῖν ἕτερον εἰς θυσίαν προσφέρειν, ἀλλ' ἢ ἄρτον ἐκ σίτου, καὶ τὸν τοῦ κυρίου λόγον, παρεικάζοντες ἑαυτὸν σίτῳ· ἐὰν μὴ ὁ κόκκος τοῦ σίτου, γάρ φησι, πεσὼν εἰς τὴν γῆν ἀποθάνῃ, αὐτὸς μόνος μένει· ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ, καρπὸν πολὺν φέρει. οὕτω καὶ ὁ χριστὸς ἀποθανὼν πάντας ἐκ τοῦ ἅδου ἐρρύσατο. καὶ ῥήνημα δὲ ἐξ ἀμπέλου δεῖ τοῦ τοῦ λόγου· ἐγὼ εἰμὶ ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινή· καὶ, ἀπάρτι οὐ μὴ πίω ἐκ τούτου τοῦ γενήματος τῆς ἀμπέλου, τινὲς αἰτίασιν αὐτοῦ δηλοῦν. ἀπὸ τούτου οὖν δείκνυται διαῤῥήδην, μὴ δύνασθαι προσφέρειν ἡμᾶς μήτε κριθὴν, μήτε ὄλυρας, ἢ ἐξ ἄλλου τοῦ τῆς ἀπειρμάτων· ὥσπερ οὐδ' οἶνον σκευασὸν ἀπ' ἄλλου τινὸς, σίκερα ἢ μέλι ἢ γάλα, ἀλλ' ἐξ ἀμπέλου καὶ τοῦ κυριακοῦ φυτοῦ. λοιπὸν οὖν ἔξεστιν ἡμῖν δεῖξαι, τί ἐστὶν ὅπερ ὁ κύριος ἔφαξε τότε τὸ μυστήριον παραδιδοὺς, ἄζυμον ἢ ἔνζυμον. ἐπειδὴ οὐ φαίνεταί τις τῆς διδασκάλων διαῤῥήδην λέγων τί ἐστὶν, ὡς ἀποδεῖξαμεν. ὑμεῖς μὲν γὰρ λίγετε ὅτι ἔνζυμον ἐστὶν, παρ' οὐδενὸς τῆς ἁγίων τοῦτο λαβόντες. ἡμεῖς δ' ἄζυμον λέγοντες, παρὰ τῆς διδασκάλων τὰς ἀφορμὰς λαβόντες λέγομεν. ὅτι δὲ τὸ δ' οὕτως ἔχει, δῆλον· ἐν ταῖς γὰρ ὁ διαγγελιστὴς λίγει ματθαῖος, ἐν κεφαλαίῳ εἰκοστῷ ἕκτῳ· Τῇ δὲ πρώτῃ τῆς ἀζύμων, προσῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ ἰησοῦ, λέγοντες αὐτῷ· ποῦ θέλεις ἑτοιμάσωμέν σοι φαγεῖν τὸ πάσχα; ὁ δὲ εἶπεν· ὑπάγετε εἰς τὴν πόλιν πρὸς τὸν δεῖνα, καὶ εἴπατε αὐτῷ, ὁ διδάσκαλος λίγει, ὁ καιρός μου ἐγγύς ἐστι, πρὸς σὲ ποιῶ τὸ πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν μου· καὶ ἐποίησαν οἱ μαθηταὶ ὡς προσέταξεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, καὶ ἡτοίμασαν τὸ πάσχα. Ὁ δὲ θεῖος διαγγελιστὴς μάρκος λέγει· Καὶ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τῆς ἀζύμων, ὅτε τὸ πάσχα ἔθυον, λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, πῦ θέλεις ἑτοιμάσωμέν σοι ἀπελθόντες,

ΑΠΟΔΕΙΞΙΣ ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ ΤΩΝ ΕΝ ΤΩ ΟΡΩ ΤΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

Περὶ τῆς μυστικῆς διλογούσης καὶ ἱερᾶς τελετῆς, ὅπως· διὰ ἀζύμου τὸ καὶ ἐνζύμου ὀρθοδόξως καὶ ἀληθῶς τὸ τοῦ χριστοῦ καὶ θεοῦ σῶμα ἱερουργεῖται.

ΚΑΙ πρὸς τὸ δεύτερον τοῦ ὅρου κεφάλαιον, ἐρχόμεθα ἀπολογίαν δοῦναι τῶν ἐφέντων· ἐν ᾧ ἡμῖν ἐγκαλεῖτε λέγοντες, ὡς οἱ τῇ ἐκκλησίᾳ ἑπόμενοι, τὰ οὐκ ὄντα ἐφισβάλουσι, περὶ οὗ καὶ διαλαμβάνει ὁ τῆς αἰτίας συνόδου ὅρος, διὰ λέξεως οὕτως. Κείμενον τοῦ ὅρου.

Ἔτι ἐν ἀζύμῳ ἢ ἐνζύμῳ ἄρτῳ σπίνῳ, τὸ τοῦ χριστοῦ σῶμα τελεῖσθαι ἀληθῶς· ζητεῖ τι ἱερεὺς ἐν θατέρῳ αὐτὸ τὸ σῶμα τοῦ κυρίου ἐφείλειν τελεῖν, ἕκαστον διλογοῦσι καὶ τῶν τῆς ἰδίας ἐκκλησίας εἴ τι δυτικῆς ἐστι καὶ ἀποστολικῆς συνήθειας. Ἐν τούτοις τοῖς λόγοις δείκνυται διαρρήδην ἢ τῆς καθολικῆς πίστεως ὁμολογία, ὡς μηδεμίαν οἰομένην διαφορὰν ἐν τῷ τὸ σῶμα τοῦ κυρίου τελεῖσθαι ἔν τε ἐνζύμῳ ἄρτῳ καὶ ἐν ἀζύμῳ, ἀλλ' ἀφορῶσα μόνον πρὸς τὸ εἶδος, τῶν ὕλων, τὸν ἱερέα, τὸν τόπον, τὸν σκοπὸν, καὶ τοὺς λόγους, οὓς ἐκείζηται ὡς ταῦτα μόνα ἀναγκαῖα πρὸς τὸ μυστήριον· οὐ πρὸς τὸ εἶδος μόνον καὶ γίνεσθαι, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ δεῖ εἶδος· καὶ τούτων ἁπάντων πάντα, οἵτινα καλύπτει ἡμῶν σῶμα καὶ αἷμα, πῶς δὲ λέγουσι πρὸς τούτοις, καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ζύμην πρὸ ὑποκειμένην, νικρὰν θυσίαν ἱερουργεῖν τοὺς λατίνους. Ἰουδαϊσμὸν φρονεῖν, ἄζυμα θύοντας. Διὰ καλοῦμεν οὖν κἀν τούτῳ ὑμᾶς, μὴ μακροθυμίας ἀκοῦσαι τοὺς ἡμετέρους λόγους, καὶ μὴ καθαιρεῖς αὐτοὺς ἀπολέσαι καὶ νοῦν, συνειδήσεως, καὶ ἡ μὴ παρρησίας ἢ παλαίας προλήψεως· ὅπως διαγνῶτε τὴν ἀλήθειαν γνῶναι, καὶ μὴ εἰκῇ καὶ μάτην ἐρίζητε φιλονεικοῦντες καὶ ἀμαθῶς ἐγκαλοῦντες ἡμῖν, ὡς ἄπαπα δυσεβῆ φρονοῦσιν· δι ὀρθὰ δὲ καὶ ἀληθῆ φρονοῦμεν, ὡς ὑποστασόμενοι τῇ τῆς οἰκουμενικῆς συνόδου ἀποφάσει· ἥτις οὐδέποτε ἐπλανήθη, ἐπὶ τὸ καὶ τὰς παραδόσεις τῶν θείων καὶ ἱερῶν πατέρων βεβαίως ἐστηρίζομεθα, καὶ ὁλοχερῶς κατέχομεν ἅμα καὶ ἀπποιούμεθα, καὶ τὰ κείνων κηρύττομεν δόγματα καὶ συγγράμματα, καὶ τὰς ἱερὰς βίβλους ἐκείνων οὐ φθείρομεν, οὐδὲ τὰ τῆς ἡμετέρας κοιλίας φωνοῦμεν, καὶ τὸ δοκοῦν ἡμῖν συνιστῶμεν, καὶ τὸ παρ' αὐτῶν λεγόμενον οὐ παραχαράττομεν· ὅπερ εἰς τὸ πρόσω χωρῶν ὁ λόγος διλοῖ· καὶ ὡς πάντα φαμὲν ἀπὸ τῆς ἱερᾶς γραφῆς καὶ οὐκ ἀφ' ἡμῶν· ἵνα διαχθῇ διὰ πάντων, ὅτι τῶν εἰρημένων καὶ τῶν ἀληθείας ζητοῦμεν, καὶ οὐ βουλόμεθα τὸν ἕνα χριστὸν διαιρεῖν, ὥστε τὸν μὲν λέγειν χριστὸν, τὸν δὲ, λατῖνον· ἀλλ' ἐν δὲ τὸ μυστήριον τῆς νέας διαθήκης, τὸ τῆς ἱερᾶς τελετῆς διττὸν λέγομεν· ὥστε αὐτὸ τὸ σῶμα κυρίου, μερίζειν εἰς δύο· καὶ τὸ μὲν

ἔνζυμον

πατέρων καλῶς ἰδρῦσα, καὶ εἰκότως τιμήσασα, ὅσον ὀξήνωκεν δυσσεβείας γάμον τα· καὶ τὰ πέντε ἀῤθρα ἅπερ ἐδογμάτισε, καὶ ἡμῖν παρέδωκεν, οὐ καινόν τι εἰσῆξε καὶ ἐπεισόδιον, οὐδ' ἀφ' αὑτῆς ταῦτα συνέστησε· ἀλλ' ἀπὸ μαρτυριῶν τῆς ἁγίας γραφῆς, καὶ πλείστων χρήσεων τῶν ἁγίων τῆς ἐκκλησίας διδασκάλων, ἃ παρελάβομεν ὁμοῦ τε καὶ δυτικῶν θεολογήσασα, παρέδωκε· καὶ ἡμεῖς ἐφυλάξαμεν καὶ φυλάττομεν, καὶ τηρήσομεν· μάχεις αἱμαίνῃς καὶ θανάτῳ ὑπὲρ τούτων ἀγωνιζόμενοι ὡς ὀρθοδόξων καὶ τῶν τῆς πατέρων φωνῶν καλλιεύσμενα. Ἐπεὶ οὖν τὸ σχῆμα τοῦ αἱρηθῆναι τῆς παρ' ὑμῖν ἐγκαλουμένων, καὶ μᾶλλον τὸ κυριώτερον, καὶ τὰ ἐπόμενα τούτῳ συναναιρεῖται· ὡς καὶ τῆς κεφαλῆς τὸ σῶμα ἀφαιρεθείσης, ὅλον τὸ σῶμα νεκρὸν μένει· καὶ οὐκ ἔδει ἡμᾶς δοῦναι λόγον εἰς τὰ λοιπὰ, ὅλῃ συνὼ τῷ σχήματι καὶ ταῦτ' ἀπολωλότα· ἀλλ' ἵνα ἡ τὸ ἡμέτερον πόνημα τοῦτο, σχῇ εἰς ἀπολογίαν παντὶ τῷ βουλομένῳ τὴν ἐκκλησίαν πιθαρχεῖν, καὶ τοῖς κατηγοροῦσιν ἡμῶν, ὡς μὴ εἰδότας λατίνοις λωώσημεν, φέρε τὸν σχῆμα κοντὰ καὶ σχὲς τὰ λοιπὰ ἀποδώσωμεν λόγον· ἵνα δῆλα πάντων αἰσχρῶς ἀδίκως δίκην σχόντες ἡμᾶς· καὶ ὅτι ἀληθείαν ζητοῦμεν, καὶ τιμὴ εἰρήνην διώκομεν· καὶ οὐ βουλόμεθα σχίσματος σωτῆρι μὴ τῷ αὐτοῦ πυρός· ἀλλὰ ταύτας ἀποβάλλομεν, ὅπως τῷ πυρὶ ἐκείνου ὡς δυσβεῖς λυτρωθείημεν, καὶ μὴ ἀκούσωμεν τοῦ κριτοῦ λέγοντος, πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ· ἠγαπήσατε γὰρ τιμὴ δόξαν τῆς ἀῤθρότητος, ὑπὲρ τιμὴ δόξαν τιμὴ ἐμήν· οὐκ οἶδα ὑμᾶς. ὅθεν κρεῖττόν ἐστιν ἡμᾶς ἐκείνῳ καὶ τῇ αὐτοῦ ἐκκλησίᾳ ἕπεσθαι ἢ ἀκολουθεῖν, ἢ τοῖς δίκαλογισμοῖς τῆς πνευματικῶν αἱρέσεως, οἵτινες ὥδε τῇ ἱερᾷ γραφῇ, μέτριοι καὶ κενοὶ μεμαρτύρηνται.

Τέλος τοῦ τρίτου κεφαλαίου.

φῶς ἐξέλαμψε τὸ αἴδιον· καὶ ἐκ τῆς ὄντως ζωῆς, ἡ ζωοποιὸς προῆλθε πηγή. καὶ ἐκ τῆς αὐτοδυνάμεως ἡ τοῦ θεοῦ δύναμις ἐξεφάνη. καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς, πηγὴ
„ ζωῆς ὁ υἱός, φησί· λέγει γὰρ ὁ Δαβὶδ πρὸς τὸν πατέρα, ὅτι παρὰ σοὶ πηγὴ ζωῆς·
„ καὶ πάλιν ἕτερος προφήτης λέγει πρὸς τὴν Ἰουδαίων, ἐμὲ ἐγκατέλιπον, πηγὴν ὕ-
„ δατος ζῶντος. ὕδωρ δὲ ζῶν ὀνομάζεται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ἕπεται δὲ οὐδ' ἡμεῖς λέγομεν τὸν υἱὸν, πηγὴν ἀρχικὴν, ἢ ἀφ' ἑαυτῆς ἔχειν τὸ εἶναι πηγὴν, ἀλλ' ἐκ τοῦ πατρός. μόνη γὰρ πηγὴ τῆς ὑπερουσίου θεότητος ὁ πατὴρ, ὅτι οὐ πρόεισιν ἐξ ἄλλης πηγῆς. οὐδὲ γὰρ ἐξ ἄλλου τινὸς ἔχει τὸ εἶναι πηγή. ἴσα γὰρ τοῦ μὲν πατρὸς οὐδὲν ἄτοπον τὸ εἶναι πηγὴν· τοῦ δὲ υἱοῦ, ὁ πατήρ. καὶ ὁ μὲν πατὴρ, πηγὴ ὅτι καὶ ὡς γεννήτωρ καὶ ὡς προβολεύς· ὁ δὲ υἱὸς, ὡς προβολεὺς μόνον. ἔνθεν ὁ μὲν πατὴρ, πάσης ὅτιν ἁπλῶς πηγὴ τῆς πηγαζομένης θεότητος· ὁ δὲ υἱὸς, τῆς τοῦ πνεύματος μόνης. καὶ ὁ μὲν πατὴρ, οὐ πρὸς τόδε μὲν πηγὴ, πρὸς τόδε δὲ, ἐκπηγὴς· ὁ δὲ υἱὸς, πρὸς μὲν τὸ πνεῦμα πηγὴ, πρὸς δὲ τὸν πατέρα ἐκ πηγῆς. καὶ οὕτως ἡμῖν ἡ τῆς τοῦ ὡς περ καὶ τὰ λοιπὰ καλῶς ἐνοείται.

Ἐπίλογος τοῦ παρόντος κεφαλαίου.

ΤΟύτοις οὖν τοῖς λόγοις πειθόντες ἡμεῖς, τῇ ἀληθείᾳ ὑπεχωρήσαμεν· πολλὰ τοῖς κατ' ἔριν τὸ καὶ φιλονεικίαν λέγουσι, χαίρειν εἰπόντες· δι' ἣν δή τις ἂν οὐκ ἴσως ἡμῖν ἄλλοθεν σωτηρίας ἐλπὶς, ἢ τοῦ ἰωῶσθαι τῇ ἀληθείᾳ, καὶ τῆς κρείττονος ἕπεσθαι. δεόμεθα δὲ καὶ ὑμῶν μὴ τῆς αὐτῆς ἀγάπης ἐδεῖν καὶ συνίεναι τὰ εἰρημένα, μεθ' ἧς καὶ ἡμεῖς ταῦτ' ἴφημεν. εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλα, ἃ φασιν οἱ τῇ ἀληθείᾳ αὐτηκοϊζόμενοι· οὐδὲν δ' ὅμως ὅτι καὶ ἄξια λόγου. πολλῷ δὲ πλέω τε καὶ βελτίονα οἱ ταύτης αὐτοπροσωπούμενοι λέγουσι. καὶ ἡμεῖς εἴχομεν μὲν καὶ ἄλλα πολλά τε καὶ ἀναγκαῖα εἰπεῖν, καὶ συμπορεῦσαι τῇ ἀληθείᾳ, καὶ ἀποσοφίσαι τὰ παρ' αὐτῆς, ὡς ἄτοπα, συμπεραινόμενα καθ' ἡμῶν· ἀρκεῖν δ' ἡγούμεθα ταῦτα· αὖ μὴ μόνον ἐθέλοι τὶς ἰσχύειν εἰκῇ καὶ φιλονεικεῖν.

Ἵν' οὖν τοῖνυν ἐξεφάνθη καὶ ἀπεδείχθη κῦρος τῷ ἡμετέρᾳ δύναμει, λαμπρῶς τε ἅμα καὶ σαφῶς, τὸ παρ' ἡμῖν λατρευόμενον παράδοξον πνεῦμα, ὅτι οὐ μόνον ἐκ τοῦ πατρὸς, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύεται· καὶ ἴδιόν τοῦ υἱοῦ καὶ ἀπὸ τοῦ υἱοῦ, ὥς περ καὶ ἀπὸ τοῦ πατρὸς, δέδεικται ἤδη προεκκομιθεισῶν μαρτυριῶν καὶ ἀποφάσεων τῶν ἁγίων· τῶν μὲν ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ δεδηρῆσθαι δοώντων, τῶν δ' ἐκ πατρὸς καὶ υἱοῦ· τῶν δ' αὖθις, ἐκ πατρὸς δι' υἱοῦ· καὶ ἄλλων, ἐκ πατρὸς δι' υἱοῦ· καὶ ἀπὸ τοῦ πατρὸς. καὶ τοῦ υἱοῦ· καὶ ἐξ ἀμφοῖν οὐσιωδῶς· καὶ παρ' ἀμφοτέρων· καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ ὄζει, καὶ ἐξ υἱοῦ ἀναβλύζει· καὶ δι' αὐτοῦ πρόεισι· καὶ προχεῖται παρ' αὐτοῦ· καὶ ἐξ αὐτοῦ τὸ πνεῦμα ὄζει· καὶ προχέομεν φυσικῶς παρ' αὐτὸ· καὶ ἐξ υἱοῦ πνέει· καὶ ὁ υἱὸς τὸ πνεῦμα ἀποστέλλει· ἃ πάντα δηλοποιοῦσι τὴν ὕπαρξιν ἢ σαφῶς τοῦ πνεύματος, ἐκ ἢ πατρὸς ἅμα καὶ ἢ υἱοῦ. οὐκέτι οὖν ἢ λοιπὸν ἐγκαλεῖν ἡμῖν δύναται, ὅτι μὴ εἰδότες, καὶ ὡς ἀμαθεῖς, τῇ αἱρέσει ταύτῃ συνόδῳ ὑπετάγημεν· ἀλλὰ μᾶλλον εἰδότες ἀκριβῶς τῶν ἁγίων τοὺς ῥήσεις, καὶ τὸν κίνδυνον ὅσος ὄζει τοῦ μὴ βουλομένῳ ἑπεσθαι τῇ πατέρων τοῖς δόγμασι. ἐξὸν σχολαίζειν ὁ μὲν τῇ οἰκουμενικῇ συνόδῳ ἑπόμενος, καλῶς ποιήσαντος τῇ συνόδῳ ὑπετάγημεν. αὕτη οὖν ἡ οἰκουμενικὴ ἁγία καὶ μεγάλη σύνοδος, θείῳ νεύματι καὶ αὐτουδῇ τοῦ μακαριωτάτου πάπα Εὐγενίου, καὶ τοῦ εὐσεβοῦς βασιλέως Ῥωμαίων Ἰωάννου τοῦ παλαιολόγου συναθροισθεῖσα ἐν τῇ Φλωρεντίνων πόλει, καὶ μεγάλοις φωστῆρας καὶ λαμπροῖς θεολόγοις πλουτήσασα, τὰ τῆς περὶ αὐτῆς

παρ-

Ἀλλ' αὐτερωτάδωσαν παρ' ἡμῶν οἱ ταῦτα λέγοντες, εἰ τελεία ἡ ἐκ πατρὸς τοῦ κόσμου δημιουργία, ἢ οὔ. εἰ μὲν γὰρ τελεία, διὰ τί κὴ ὁ υἱὸς ἄπος, ἐ τὸ πνεῦμα· εἰ δ' ἀτελὴς, κὴ διὰ τοῦτο οὐδ' ἀναμβαίνεται ὁ υἱὸς κὴ τὸ πνεῦμα, σκιαφαίνουσαν ὅ, π φασίν. ἀλλ' οἶμαι τελεία μὲν ἡ ἐκ πατρὸς τῶν ὅλων ἀναγωγὴ, μία δὲ καὶ ἡ αὐτὴ ἀριθμῷ, ἐφ' ᾧ τὸ πνεύματος εἰς τὸν αὐτῶν προόδου ἢ εἰσήγησα· κὴ οὐκ ἄλλη μὲν ἐκείνη, ἄλλη δὲ τούτων· τότε γὰρ αὖ εἶχε χώραν ταῦτα τὰ παιδαριώδη ζητήματα. οὕτως οὖν ἐ δεῖ τῷ προκειμένου, τελεία μὲν ἐ ὑστερὴς ἡ ἐκ πατρὸς ἐκπόρευσις τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, ἡ αὐτὴ δὲ κὴ μία τῷ ἀριθμῷ ἐ ἡ ἐξ υἱοῦ τοῦ αὐτοῦ ὄζειν ἐκπόρευσις· οὐκ ἄλλη κὴ ἄλλη, οὐδ' ἄλλως κὴ ἄλλως, ἀλλ' οὐδ' ἄλλοτε ἡ ἐκ πατρὸς, κὴ ἄλλοτε ἐξ υἱοῦ, ἀλλ' ἅμα κὴ ἡ αὐτὴ ὁμοίως· μιᾷ κὴ τῇ αὐτῇ ἀριθμῷ δυνάμει προβαλλόντων ἀμφοῖν. Εἶτα τὸ τοῦ θείου Ἰωάννου, τοῦ Δαμασκηνοῦ φημὶ, αὖω ἐ κάτω προβάλλοντας, ὡς αὐτοπρέπειον· λέγοντος ἐκείνου τοῦ μακαρίου, Ἐκ τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμα ὑ λέγομεν. Καὶ ἡμεῖς ὑκ ἀρνούμεθα τὸν ἅγιον, λέγοντα τοῦτο ἀλλ' ὑ δ' ἀμφιβάλλομεν τὸ οὐδέποτε προῆς τοῦτο. τοῦτο γὰρ εἶπεν ὁ θεῖος ἐκεῖνος διδάσκαλος, ὑ διὰ τὸ μὴ εἶ), ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ λίγειδς, διὰ τοὺς αἱρετικούς. λέγ ὅμοιον τούτῳ ἐν τῷ ἑβδομηκοστῷ ἑβδόμῳ κεφαλαίῳ· Χριστόκοτι ὑ λέγομεν, τ' ἁγίαν παρ θένον. ἐν ἑτέρῳ γ' αὖτ λόγῳ, φησί· Διὸ κὴ θεοτόκον τ' ἁγίαν παρθένον κηρύττομεν, ὡς θεὸν κυρίως ἐ ἀληθῶς ἐξ αὐτῆς σαρκωθέντα ἡνωμένως, χριστόκοτι γὰρ αὐτ ὄσμεν χριστὸν γὰρ ἐγέννησεν. ἀλλ' ἐπειδὴ ἐπ' αἱρίσεσι τὸ θεοτόκου φωνῆς ὁ διάβολος ἐκίνησεν, ἐκείνου ταύτῃ κατεχρήσατο, ὑ χριστόκοτι, ἀλλ' ἐκ τ κρείττονος ταύτην καθομολογοῦμεν. ὁρᾷς ὅπως χριστόκοτι οἶδε μὲν τ' ἁγίαν παρθένον, οὐ λέγει δὲ, οὐ διὰ τὸ μὴ εἶ) χριστόκοτον, ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ λίγειδς· κὴ γὰρ τ' ἀσεμμάτων, τὰ μὲν ὐκ ἴσα, λέγει) δὲ· τὰ δὲ ὄντα, ὑ λέγεται· τὰ δὲ, ἔστι ὄζειν, ὕστι λέγει)· τὰ δὲ, ἄμφω ἐ ἴσι ἐ λέγει). ἄπαιρ γὰρ ἐνταῦθα σαφέστατα διήλωσεν. διὰ τὸν νεοφείσι ἐ τοὺς κατ' αὐτὸ, τὸ χριστόκοτον ὑ λέγομεν, ὑ διὰ τὸ μὴ εἶ), ἵνα ἐ διὰ τὸν δυνόμιον λέγοντα ἐκ μόνῳ τ υἱοῦ εἶ) τὸ πνεῦμα, ἐκ τοῦ υἱοῦ φησὶ τὸ πνεῦμα οὐ λέγομεν· εἰ γὰρ ἦ διὰ ὃ οὐκ ἴστιν, ἴλεγεν αὖ κὴ θεὸν τοῦτο, ὥσπερ λέγ κὴ θεὸν τοῦ υἱοῦ· τὸν δὲ υἱὸν, οὕτω τ πνεύματος λέγομεν, οὕτω μέν ἐκ τῶ πνεύματος. ἄλλως τε κὴ ἡ ἐκ δεῖ τῆς ἑλληνικῆς φωνῆς, τέως προκαταρκτικῶς αἰτίας σημαίνει· ὁποίας εἶ) τὸν υἱὸν, ἢ τ κόσμου αἰτίας, ἢ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, οὐκ ἴστιν εἰπεῖν. διὰ τοῦτο φοβοῦνται οἱ πατέρες ὑπ' αὐτοῦ τέως ἐκ ὀνομάσαι· ἵνα μὴ προκαταρκτικὴ αἰτία ὑποπέσῃ, τῇ διὰ δὲ μᾶλλον κεῖται, ὡς τάξει δηλοῦσα. διὰ τοῦτο κὴ ὁ μακάριος εἶπε, διὰ τοῦ υἱοῦ μᾶλλον προὶς τέως τάξιν ἀπιδὼν φησὶ, τέως ἐκ ὄζει τοῦ πατρὸς πηγὴν, ἵνα μίαν ἡμῖν δηλώσῃ προκαταρκτικὴν αἰτίαν θεότητός τε καὶ κτίσεως, τὸν πατέρα. Εἶτα τὸ τ θείου διονυσίου ῥητὸν προσφέρουσι, τὸ, μόνην πηγὴν τῆς ὑπερουσίου θεότητος, ὁ πατὴρ λέγων, μεγαλαυχοῦντας πῶς κὴ ὁ υἱὸς δικαίαν πηγὴν τ ἁγίου πνεύματος; εἰ μόνῳ πηγὴν τὸν πατέρα ὁ ἅγιος ἔφησεν. Ἀλλ' ἐν τούτῳ προῆκε μὲν ἡμᾶς καλέσασα τοῖς διδασκάλοις τῆς ἐκκλησίας, ἀθανασίῳ κὴ βασιλείῳ λέγουσι προφανῶς, ἐ τὸν υἱὸν πηγὴν τ ἁγίου πνεύματος. ὁ μὲν γὰρ ἱερὸς ἀθανάσιος ἐν τοῖς κ' ἀρειανῶν, ἐξηγούμενος τὸ ψαλμικὸν ἐκεῖνο ὅτι παρὰ σοὶ πηγὴ ζωῆς, Ἢ δι γὰρ, φησὶν, ὁ πατὴρ δηλοτέτη, παρ' ἑαυτοῦ ἔχει τὸν υἱὸν, πηγὴν τ ἁγίου πνεύματος. Βασίλειος δὲ ἐν τῷ κατ' εὐνομίου δ' λόγῳ φησί· Τί ὖν ἡμεῖς, πῶς κὴ ἀνθρώπινον τ πατέρα ἐ ἡμῶν τ υἱὸν ὁμολογοῦντες, τὸν κατ' αὐτὸ τὸ εἶ) ἐναπόπωσιν διαφεύγομεν, τί λέγοντες; ὅτι ἀγαθοῦ μὲν πατρὸς, ἀγαθὸς υἱὸς, ὁμοφυὴς δὲ τοῦ ἀνθρώπου,

λίαν αὐτὸ, παντὸς μᾶλλον αὐτὸ ἴδῃ πιθήσεται. εἰ οὖν ὧν σαφῶς ἀπηρνήσατο, ἡμεῖς ἐπαγωγὰς ταύτας πιστεύομεν, ἵνα τί οὐ κἀκεῖνα πιστεύσωμεν ἃ μὴ ἠρνήσατο δυσσεβῶς πιστεύομεν; Ἐπὶ οἵου γὰρ πατέρα καὶ υἱὸν ἡ εἰς ἓν συναλείφουσα προσωπον, εἴτις ἐξ ἀμφοῖν λέγοι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεσθαι, ἢ εἰ μὴ τοῦτο, δύο γοῦν τὰς ἀρχὰς, καὶ δύο ἀκολουθήσῃ τὰ ἄτοπα· ὁ Ϲ αὐτὸ οὐ μεῖον ἄτοπον τῆς προτέρου. Ἡμεῖς δὲ προς μὲν τὸ τῆς συναλοιφῆς, ὅτω φαμὲν ὡς εἰ μὲν προσωπικὸν εἴτην ὑποστατικὸν τοῦ προσώπου τοῦ πατρικοῦ, τὸν τοῦ προβάλλειν εἰσηγήσαι ἐπιθήσεται, τότ' ἂν τὸ ἄτοπον εἴπειζ τοῦτο· καὶ ἐμοὶ ἀληθῶς ὁ υἱὸς, ἐν μὴ τοῦ πατρὸς προσωπον, τοῦ συσταπικοῦ αὐτῷ κοινωνῶν ἰδιώματος. ἐπεὶ δὲ, τὸ μὲν συσταπικὸν τοῦ προσώπου, τοῦ πατρικοῦ ἰδίωμα, ἡ πατρότης καὶ τὸ γέγονέναι εἴρηται ὄν, τὸ δὲ προβάλλειν ἰδίωμα εἴπερ γνώρισμα τοῦ προσώπῳ αὐτῷ συσταπικὸν ὑπόμενον, τῆς ἀναγκαίας, τὸν κοινωνοῦντα αὐτῷ τούτου τοῦ ἰδιώματος ὁ μὴ συσταπικὸν ὄζει τοῦ προσώπου αὐτῷ, καὶ ἐν εἶναι προσωπον μετ' αὐτοῦ. ὥσπερ γὰρ κοινωνῶν τῷ πατρὶ ὁ υἱὸς, τοῦτο τὸ πνεῦμα ἴδῃ αὐτοῦ, ὥσπερ Ϲ ὁ πατὴρ, καὶ ὁ παρ' αὐτοῦ ὥσπερ καὶ ὁ ἐξ ἐκείνου πατὴρ ἀποστέλλεται, ὅμως ἡ καὶ ὁ προσώπου αὐτοῦ κοινωνεῖ, διότι τὸ πνεῦμα λέγεσθαι ὁ πατὴρ, ἢ παρ' αὐτοῦ ἀποστέλλεσθαι, οὐκ ἔστι τοῦ πατρικοῦ προσώπου συσταπικὸν, ἅπερ ἐδὲ τοῦ προβάλλειν κοινωνῶν τῷ πατρὶ, εἰς ἓν μετ' αὐτοῦ συναλείφεται προσωπον· διότι τὸ προβάλλειν, οὐ συσταπικὸν τοῦ προσώπου τοῦ πατρικοῦ. ὥστε ἴσως αἴ μὴ δίξῃ τις τὸ προβάλλειν συσταπικὸν ὂν τοῦ προσώπου τοῦ πατρικοῦ, ἐδὲ συναλοιφὴν τῶν προσώπων δύναται δίξαι. εἰ δὲ θαῦμα δοκεῖ τὰς δύο ὑποστάσεις μίαν ἀρχὴν ἴδῃ Ϲ μὴ συναλείφεσθαι, μεῖζον ἂν εἴη θαῦμα. ὅπου αἱ ζεῖς ὑποστάσεις μία εἰσὶν ἀρχὴ καὶ οὐ συναλείφονται. Εἶτα δυσαρχίαν ἡμῖν προσάπτουσι· λέγοντες· οὐ δύνανται φυγεῖν τὴν δυαρχίαν, οἱ τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν ἀρχὴν ποιοῦντες τοῦ πνεύματος· ἀλλὰ προτέρου μὲν λαπτοὶ οἱ παρ' αὐτῶν ἐγκαλούμενοι, δυαρχίαν οὐ βλημῶσι λέγειν· ἢ προτέρων καὶ δευτέραν ἀρχὴν, ἢ μίαν ἐκ δύο συνισῶσαν ἀρχὴν. μᾶλλον μὲν οὖν Ϲ ἀναδέκτους οὔτε προτέρους ὑποβάλλουσιν. ἀλλ' εἰ μέν τις αὐτοῖς ἔροιτο εἰ ἀρχὴν φασὶ καὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἴσως ἂν, ναί· καὶ εἰ τὸν πατέρα, ναί· εἰ δ' ὅτι τούτοις ὑπαγόμενοι, οὐκοῦν δύο λέγεται τὰ πνεύματος ἀρχάς, οὗ φασι· οὐ γὰρ τοῦτο συμπεραίνεις· ἡμεῖς δὲ τοῦτο τὸ ῥῆμα, τὸ δύο, ἐδαμῶς προσίεμεν. εἶτα Ϲ ἡμεῖς ὅταν μὴ τῷ χαρακτῆρι τοῦ θεολόγου λέγωμεν, ἢ ἐκ τῆς ἀρχῆς ἀρχὴ, δύο ἀρχὰς νοοῦμεν; Ϲ θεὸν ἐκ θεοῦ, δύο θεοὺς νοήσωμεν; οὐμενοῦν. ὁ δ' αὐγουστῖνος ὁ θεῖος, ὁ πατὴρ φησὶ καὶ ὁ υἱὸς, οὐ δύο ἀρχαὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἀλλὰ μία ἀρχὴ αὐτῷ Ϲ ἀμφοτέροις· καὶ οὐ καθὸ δύο, προβάλλουσι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· οὐδὲ καθὸ δύο, εἰσὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἀρχαί· ὥσπερ Ϲ τῆς κτίσεως, αἱ ζεῖς ἀρχαὶ, ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς Ϲ τὸ ἅγιον πνεῦμα, ἀλλα μία αὐτῆς ἀρχὴ, ἢ τρεῖς ὁ θεός. Ἐπὶ τε καὶ ἴδῃ τὸ μιᾷ Ϲ τῇ αὐτῇ ἀριθμῷ δυνάμει δημιουργεῖν αὐτοὺς, ἐκ τῆς αὐτῆς καὶ μιᾶς κοινῆς θεότητος προϊόντα, ἴδῃ τοῦτο εἰκότως εἷς θεὸς καὶ δημιουργὸς λέγεται εἷς, καὶ οὐ ζεῖς. τοῦτο οὖν καὶ δεῖ τῆς ἐκ πατρὸς Ϲ ὑπὲρ τοῦ πνεύματος ἐκπορεύσεως, ἱκανὸν πρὸς τοὺς ἀποροῦντας. ὅτι γὰρ μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ δυνάμει ὁ πατὴρ ἅμα καὶ ὁ υἱὸς, τὸ πνεῦμα προβάλλουσι, Ϲ ὅτι ἐκ τοῦ πατρὸς ἴδῃ λαβὼν ὁ υἱὸς τὴν ἐκπορευτικὴν δύναμιν ταύτην, ἴδῃ τοῦτο κυρίως καὶ ἀληθῶς, εἷς ἄτοπος Ϲ μία ἀρχὴ τῆς τοῦ πνεύματος ἐκπορεύσεως. ὥστε οὐδαμόθεν ἰσλογος ὁ λόγος, τοῖς δυαρχίαν ἐγκαλοῦσιν ἡμῖν. Ἀλλὰ φασὶν, ἢ τελεία ἐκ τοῦ πατρὸς ἡ ἐκπόρευσις, Ϲ ματαία ἡ ἐξ υἱοῦ· ἢ εἰ ἀναγκαία ἡ ἐξ υἱοῦ, ἀτελὴς ἡ ἐκ τοῦ πατρός.

Ἀλλ'

ἱπόλυπος μέχρι κ) νῦν, οὔπω ζηλωτὴς εἰπεῖν, εἰ μόνον χειραγωγεῖν βούλεται. Ἔπ
ὐσό τι τ μεγαλοφυοῦς καὶ πλείστων ἀγίων, ὁ μὲν υἱὸς, εἰκὼν τ πατρὸς λέ-
γεται, τὸ δὲ πνεῦμα εἰκὼν τ υἱοῦ κ) ὁ μὲν υἱὸς, ἐνέργεια τ πατρός· τὸ δὲ πνεῦμα,
ἐνέργεια τ υἱοῦ· κ) ὁ μὲν υἱὸς, λόγος τ πατρὸς· τὸ δὲ πνεῦμα, ῥῆμα τ υἱοῦ· καὶ ὁ
μὲν υἱὸς, διωδία τε πατρὸς· τὸ δὲ πνεῦμα διωδία τ υἱ. ἀλλ' ἐκεῖνα πάντα ὁ
υἱὸς λέγεται τ πατρός· ὡς ἐκ τ πατρὸς ὤν· κ) τὸ πνεῦμα ἅρα τὸ ἅγιον, ταῦτα
λέγεται τ υἱοῦ εἴ) ὡς ἐκ τ υἱοῦ ὄν. Ἔπ εἰ μὴ τὸ πνεῦμα ἐστὶν ἐξ υἱοῦ, οὐκ ἂν αὐτὸ
θεοπρεπῶς; ἀχαρίτωτοι ἦτε· ἀλλὰ ζητῶ ἀπορον λέγω· οὕτω γὰρ ἡ τελεία ὁρισθήσε-
ται εἰς δυάδα· ἔστι ἅρα ἐξ υἱοῦ τὸ πνεῦμα, εἰ μέλλοι θεοπρεπῶς, αὐτὸ ἀχαρί-
τως. Ἔπ φησὶν ὁ χρυσὸς ἐῖς μαθητὰς ὅταν ἔλθῃ ὁ παράκλητος ὃν ἐγὼ πέμψω «
ὑμῖν· κ) ἐὰν πορευθὼ πέμψω αὐτὸν πρὸς ὑμᾶς· τὸ γὰρ πέμπειν δηλοῖ τὸ ἀ- «
πὸ αἰτίας εἴ) δηλοῖ. Ϲ ὦρτι, ὁ θεῖος χρυσόστομος, πρὸς ἀρειανοὺς ἀποφαίνων. πῶς
τῆς αὐτῆς οὐσίας ὁ πέμπων καὶ ὁ πεμπόμενος ἐν τῇ τεσσαρακοστῇ ἑνάτῃ ὁμιλίᾳ τοῦ
κ) ἰωάννου λέγων Πάλιν ὅτι τὰ ἀνθρώπινα καταφέρῃς τ λόγον, κ) οὐκ ἐννοεῖς ὅτι «
ταῦτα πάντα δι' οὐδὲν ἕτερον εἴρηται, ἀλλ' ἵνα καὶ τ ἄνθρωπον εἰδῶμεν, κ) εἰς τὸ σα- «
βελλίου μὴ ἐκπεσωμεν νόσον· ἀλλὰ τὸ πνεῦμα πέμπεται ἐξ υἱοῦ, ἔστι ἅρα καὶ «
ἐξ αὐτοῦ. Ἔπ ὁ πνεῦς ἔστι φύσις, καὶ ἐξ αὐτοῦ ἔστι, κ) ζητῶ ὁ ἐκεῖνος λέγεται εἴ)· τὸ
δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔστ τ υἱοῦ, Ϲ παίτως φύσις· οὐ γὰρ ὡδὶ φύσιν, ὡδὶ ὡς δοῦλον,
ἔστι ἅρα τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἢ πνεῦμα ἅγιον, τουτέστιν ἢ θεῖον θεόπνευστον ἐν τῇ
τεσσαρακοστῇ, ἐκ τ υἱοῦ. Ἔπ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὄνομα ἀναφορικόν· κ) δῆλον ὅτι λέγεται
πνεῦμα πατρὸς κ) πνεῦμα υἱοῦ· Ϲ ἀναφέρεται ὡς πρὸς πίστιν ἢ θεοβάλλοντα·
πνέοντος δὲ εἰσὶν ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς, ἔστι ἅρα πνεῦμα πατρὸς κ) υἱοῦ, ὡς πνέον τον
κ) θεοβαλλόντων αὐτό. Ἔπ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον λαμβάνει ὡδὶ τὴν ὑπ' ἐκείνης
γὰρ φησὶν, ἐκ τ ἐμοῦ λήψεται ὃ δὲ λαμβάνει ἔστι ἡ οὐσία αὐτοῦ· ἄλλη γάρ ἐστιν ἄλ- «
λο μὲν ἡ οὐσία αὐτοῦ, ἄλλο δὲ τὸ ὃ λαμβάνει· ἢ γὰρ αὖ ἐκ συνόδου, ἀλλὰ μέν ἐ-
στιν ἐν ἄκρᾳ ἁπλότητος χωρουμένη ὡς θεὸς τῷ οὐσίαν αὐτοῦ ἅρα Ϲ τὸ εἴ) λαμβάνει
κ) ἐκ τοῦ υἱοῦ. Εἰσὶ δὲ Ϲ πολλὰ ἄλλα μάρτυρια τῆς θείας γραφῆς· ὡς τὸ, ὃν ἐγὼ «
πέμψω ὑμῖν ὡδὶ τοῦ πατρός· ὡς τὸ παρ' ἐμοῦ λήψεται Ϲ ἀναγγελεῖ ὑμῖν· ὡς «
τὸ ὅσα ἂν ἀκούσῃ λαλήσῃ· Ϲ ὡς τὸ πνεῦμα τὸ ἐμόν τε καὶ πατρὸς ἀποστελῶ, ἐν «
ᾧ στερεωθήσεσθε. καὶ ἄλλα ὅμοια· ἐξ ὧν μέρος μὲν εἰς πλάτος ἐσαφηνίσαμεν, μέ- «
ρος δὲ δι' ὑπὸ τὸ μῆκος εἰάσαμεν. Ἀλλὰ πρὸς μὲν τὸ δεῖξαι τὴν ἀλήθειαν τ συμ-
περασμάτων τοῦτο, ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ πατρὸς καὶ υἱοῦ ἐκπορεύεται, πολ-
λῶν ὄντων οἷς αὖ τις χρήσαιτο, Ϲ ὅθεν αὖ ἔστι χρήσεσθε. ἀρκεῖ πε ἐν τῷ παρόντι καὶ
ταῦτα. Ἐπὶ δὲ καί τινας αἱρετικοὺς πρὸς τοῦτο τ ἀλήθειαν ταύτην ὁρισ-
σομένων, κ) πρὸς ταύτας ὡς ἐφικτὸ ἡμῖν ἀποκρινομένους· τὰ ἐκείνων σοφίσμα-
τα λύοντες, ὡδὶ τῷ διδασκάλων κ) ταῦτα λαβόντες. πρῶτον μὲν φασι, πῶς ὁ
κύριος λέγων τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας ὁ ὡδὶ τ πατὴρ ἐκπορεύεται, οὐ πρόσ- «
θηκε καὶ ἑαυτόν. ἀλλ' οὐδ' ἠρνήσατο ἑαυτὸν, ἡμεῖς εἰποιμεν ἄν, ὥσπερ ἐν ἄλλοις
ποιεῖ τοῦτο γὰρ αἰ ἴσως βιαιότερον ἦν, κἂν μηδὲ τοῦτο ἱκανὸν πρὸς ὃ αὐτοὶ ἐξέλον-
ται· καὶ γὰρ ὁ αὐτὸς περὶ τῆς ἡμέρας ἐκείνης Ϲ ὥρας οὐδεὶς οἶδε φησὶν, οὐδὲ οἱ ἄγ- «
γελοι οὐδὲ ὁ υἱὸς, εἰ μὴ ὁ πατὴρ μόνος· Ϲ αὖ, ἢ ἐὰν μὴ διδαχῇ οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἀλλὰ τ «
πέμψαντός με πατρός· Ϲ οὐδὲ; ἔγνω τ υἱὸν εἰ μὴ ὁ πατήρ. Ϲ ὅμως ἡμεῖς, καλῶς «
γε ποιοῦντες, τοιοῦτον πιστεύομεν· κ) τὴν ἡμέραν ἐκείνην κ) ὥραν, ὅτε σοφῶς
αὐτὸ εἰδέναι, ὡς Ϲ ὁ πατήρ· Ϲ ἑαυτὸ ἐμφύσας τῷ παιδὶ γνώσεσθαι· Ϲ τὴν διδασκα-

τῷ στόματι δοῦναι τοῖς μὴ δεχομένοις τὰς τούτων φωνάς, ἢ τὸ πνεῦμα. πόθεν ὖν ὑμεῖς ἐκ μόνης τῆς πατρὸς ἔχετε δεῖξαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον; ἢ διδασκάλων ἀπάντων δοῦναι καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ, καὶ τὰ λοιπὰ, ἵνα μὴ καθ' ἕκαστον λέγω. πείθητε τοιγαροῦν τούτοις τοῖς διδασκάλοις· καὶ ὑπακούσατε ἡμῶν καλῶς ὑμῖν συμβουλεύσει. Ταῦτα δέ μου τὰ φερόμενα, ἐκ τῆς ἱερᾶς καὶ θείων τῆς ἐκκλησίας διδασκάλων ἁρπασάμενοι, δῶρ φιλοθεΐμ ἐκ τῶν ἐντεῦθεν ἡμῖν ἐπιφερόμενα φερόμην· ἃ τῆς πολλῶν ἀκούσαντες ἡμῶν, καθ' ἑαυτοὺς συνδράμετε μοι· οἷς πειθόμενος, τῇ ἱερᾷ ταύτῃ συνόδῳ ὑπετάγην. ἀκούσατε δὴ καὶ αὐτοῦ. Πνεῦμα υἱοῦ λέγεσθαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, αὐτὸς τὸ υἱὸς φησι, πνεῦμα καλῶν αὐτὸ ἀληθείας· ἴσα δὲ αὐτὸς ἡ ἀλήθεια. παῦλος τὸ μέγας πολλαχοῦ τοῦτο λέγει· ἐξαπέστειλε γὰρ, φησὶν, ὁ θεὸς τὸ πνεῦμα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν· καὶ ἐπειδὴ πνεῦμα χριστοῦ οὐκ ἔχει, οὐδὲ οὐκ ἔστιν αὐτοῦ. τοῦτο τὸ ῥῆμα καὶ μόνον ἀδελφοῦ ἀρκεῖ τὸ πᾶν δεικνύναι. τὸ γὰρ λέγεσθαι πνεῦμα υἱοῦ, οὐδὲν ἄλλο δηλοῖ, ἢ ὅτι ἐξ αὐτοῦ ἐστίν. ὃ γὰρ φασί τινες, τιμῶ ἀληθείας ἀποφεύγοντες, ὡς τὸ υἱοῦ πνεῦμα λέγεσθαι εἴη τὸ πνεῦμα, τιμῶ ὁμοουσιότητα παρίστανες ἀρχῆς τόμα ἐστίν. εἰ γὰρ ἦν τὸ ὁμοούσιον ἡμῖν τὸ πνεῦμα αὐτοῦ, ἦν τὸ αὐτὸ δὴ τοῦτο καὶ ὁ υἱὸς λέγεσθαι ἂν ἦν πνεῦμα θεοῦ, καὶ ὁ πατὴρ ἦν υἱοῦ καὶ ἦν πνεῦμα θεός· ἀλλ' οὐκ ἂν ἔφησεν οὐδεμιᾶ τούτων λεῖπεται τίνων τὸ τοῦ ἐκπορευόντος τι καὶ τοῦ προβάλλοντος πατρὸς τὸ προβεβλῆσθαι εἶναι· ἄλλο γάρ τι οὐδὲ ἐνταῦθα νοῆσαι θέμις· Ἔτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἢ ἐκπορεύεται ἐκ μόνου, ἢ οὐκ ἐκ μόνου τοῦ πατρός· αὐτοφάσεως γὰρ οὐδὲν μεταξύ· ἀλλὰ μὴν οὐκ ἐκπορεύεται ἐκ μόνου τοῦ πατρός· εἰ δ' οὐκ ἐκ μόνου, καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ ἄρα. ὅτι δ' οὐκ ἐκ μόνου τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται, δῆλον ἐντεῦθεν· φερόμενα μὲν οὐδαμοῦ, οὔτε τῆς θείας γραφῆς, οὔτε τῆς διδασκάλων εὕρηται εὑρημένος· δι' ὑπόπτης γε τῆς ἐμῆς οὐκ εὕρηται· οὐδὲν τοιμηθὲν εἰπεῖν. ἔπειτα τὸ προβάλλειν ἐνέργεια τοῦ πατρὸς οὐσιώδης οὖσα, οὐ προῆκε δι' υἱοῦ δηπουθενοῦν· ἀλλὰ δι' αὐτῆς προῆκεν, ἢ τις ἀποδείξει οὖσα τὸ ἡνωμένον δι' ἡμῶν. ὥστε καὶ τὸν υἱὸν ταύτης ἀδιάκοπον ἐνεργείας κοινωνεῖν, καὶ δι' αὐτοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεσθαι. ἔτι κοινῶς ὁμολογεῖται πάντων ὁμολογεῖται τῆς διδασκάλων, ὡς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον προέρχεται ἐκ υἱοῦ· εἰ οὖν προέρχεται ἐξ αὐτοῦ, προέρχεται πάντως φυσικῶς· οὐδὲν γὰρ ἐν τῇ θεᾷ ἐκτὸς φύσει, οὔτε δοῦλον. τῆς γὰρ κτισμάτων ὄντος τὸ μὴ φύσει ἐκ θεοῦ προϊέναι· εἰ τοίνυν καὶ φύσει ἐξ υἱοῦ τὸ πνεῦμα προέρχεται, ἢ δι' αὐτοῦ φύσει προέρχεται ἐν τοῖς θείοις δηλῶν ἐνδέχεται οἶμαι, ἢ καὶ γέννησιν, ἢ κατ' ἐκπόρευσιν· καὶ γέννησιν δὲ οὐ προέρχεται ἐξ αὐτοῦ· εἰ γὰρ αὖ ἐκ υἱοῦ τὸ πνεῦμα, προέρχεται ἄρα κατ' ἐκπόρευσιν· ὥστε εἰ μὲ ἐκ τοῦ πατρὸς προέρχεται εἴη αὖ ὡς ἐκπορευόμενον ἐξ αὐτοῦ. Ἔτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς ἐστὶ καὶ τοῦ υἱοῦ, πάντες οἱ διδάσκαλοι δοκοῦσιν αἰσθητικοί τε καὶ δυτικοί· ἀλλὰ τὸ, ἐκ τῆς οὐσίας πνὸς ὄντος ἐκ τῆ τρισάδι, ἐκ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ δεῖ. τὸ πνεῦμα ἄρα τὸ ἅγιον ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ υἱοῦ λεγόμενον ἐστὶ, καὶ ἐκ τῆς αὐτοῦ ὄντος ὑποστάσεως. εἰ δέ τις ἐλμινθοφλεγμαίνει λέγων, δεῖ τὸ ὁμοούσιον καὶ τὰ εἰρῆσθαι, καὶ ἵνα τὸ πνεῦμα διηχθῇ τῆς αὐτῆς οὐσίας πατρὶ καὶ υἱῷ, τοῦτο μὲν ἀληθές· ὅσον δὲ ἀληθές, τοσοῦτον συμπεφερεῖ μᾶλλον ἡμῖν. οὔτε γὰρ ὁμοούσιον πατρὶ καὶ υἱῷ μᾶλλον τὸ πνεῦμα, ὡς ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ καὶ ἐξ αὐτοῦ προϊόν, ἤγουν ἐκπορευόμενον· εἰ γὰ τιμῶ ὁμοουσιότητα ἁπλῶς δηλοῖ μόνον, ὡς αὐτοὶ βούλονται, ἴδιόν καὶ τὸν πατέρα ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ πνεύματος, καὶ τὸν υἱὸν ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πνεύματος λέγεσθαι. ἀλλὰ τοῦτο οὐδὲν

ἐστὶ λε-

τῆ αἰθερώδων. αὕτη ἡ πηγὴ, πηγὴ ζωῆς ὄσι· καὶ τὸ φῶς τοῦτο, φωτός ὄστι φῶς " ὅθεν μοι τὸ λεχθῆναι, ὅτι σοὶ πηγὴ ζωῆς ὄστιν, ἰφιξῆς σωτηρίας, καὶ ἐν τῷ φωτί " σου ὀψόμεθα φῶς· τουτέστιν ἐν τῷ ἁγίῳ σου, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· ὃν καὶ σὺ φωτισμὸν " ἔφη τῆς ἡμετέρας συμμορίας ἐν τῷ περὶ τοῦ καθοσιωλόγησας μέρει. πηγὴ δίνεως " ἐκ πηγῆς, ἐκ δὲ πατρὸς ὁ υἱός· καὶ ὁμοῦ ἄμφω μία πηγή· φῶς ἐκ φωτός· ἐκ τοῦ " πατρὸς ὁ υἱός· καὶ ὁμοῦ ἄμφω φῶς ἐστι, ὥσπερ θεὸς ἐκ θεοῦ, καὶ ὁμοῦ ἄμφω ἕν πού " θεν, εἰς θεός. καὶ ὅλον τοῦτο, οὐκ αὖθις δὲ ἀμφοῖν πηγάζοις, ἐκ ταύτης τῆς πηγῆς " τῆς ζωῆς. Ὁ αὐτὸς ἐν τῷ πέμπτῳ τῷ περὶ τετράδος, ἐν κεφαλαίῳ τετάρτῳ φη- " σίν· Εἰ δίνεω καὶ ὁ δίδοται, ἀρχηθεν ἔχει τοῦτο, ἀφ' οὗ δίδοται, καὶ γὰρ οὐκ ἄλλο " θεν ἔλαβεν ὃ παρ' αὐτοῦ ἐκπορεύεται, ὁμολογητέον ὄστι τὸν πατέρα καὶ δ υἱὸν, ἀρ- " χηθεν ἔχει δ ἁγίου πνεύματος. οὐ δύο ἀρχαὶ, ἀλλὰ καθάπερ ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς εἷς " θεὸς, ἓ πρὸς τὴν κτίσιν αἰαφορικῶς εἷς κτίστης, καὶ εἷς κύριος, οὕτως αἰαφορικῶς " καὶ πρὸς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, μία ἀρχή. πρὸς τὴν κτίσιν μὲν τοιὸ πατὴρ ἓ ὁ υἱὸς " ἓ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, μία ἀρχὴ καθάπερ εἷς δημιουργὸς, καὶ εἷς κύριος. Τὰ αὐ- " τὰ καὶ ὅμοια τούτων, καὶ ἐν τῷ ἱερομήνῳ, ἓ ἐν ἄλλοις πολλοῖς λόγοις τὸ ἓ βιβλίοις θεολογῶν ἔφη ὁ μακάριος πατήρ. καὶ τὰς αὐτὰς παίτα τὰ αὐτὰ σωάξαι, ἃ φη σὶν ἐν ταύτῃ τῇ ὑποθέσῃ ἀλλὰ καὶ ταῦτα ἀρκετά ἐστι πᾶσαν ψυχὴν μαλάξαι, καὶ πεῖσαι φρονεῖν· ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ ἐκ τοῦ ἐκπορεύεται, ὥσπερ καὶ ἀπὸ τοῦ πατρός. Ἀλλ' ἱρεῖ τις ἴσως τῷ ἐναντίῳ, ὡς οὐκ ὀφείλομεν ταύτῃ περισχεῖν, οὔτε μᾶλλον ἐπιδεῖς τοῖς αὐτοῦ λόγοις, ἀντικρὺ ὅτι διδασκάλου τινὸς καὶ λαμπροῦ, εἰ καὶ σὺ ἐφάρτισας ἡμῖν τὰς ἀκοὰς, ὁπότε τῷ αὐτοῦ συγγεγράμμασιν. περὶς δὲ ὁμολογητέον. Εἰ μὲν καὶ τὰ συγγεγράμμενα ταῦτα, οὐκ ἐδιδασκάθησαν ἁγίᾳ οἰκουμενικῆς συνό- δου, καλῶς ἂν εἶχεν ὅπερ εἰρῆς· ἐπεὶ δὲ οἰκουμενικὴ συνόδος περιτέτμηκε ταῦτα φυλάττειν, καὶ μάλιστα μὴ ἀρῶν τε καὶ ἀναθεμάτος, οὐ καλῶς λέγεις τὸν δὲ οὗτος ἐχθρὸν, ἄκουσον. Ἐκ τῆς περικπικῆς τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς ἕκτης συνόδου. " Ἀκόλουθον μὲν ἐν ἅπασι καὶ τοῖς ἁγίοις πατράσι καὶ διδασκάλοις τῆς ἁγίας ἓ θεο- " λογικῆς ἐκκλησίας, ἀθανασίῳ, ἱλαρίῳ, βασιλείῳ, αὐγουστίνῳ, θεοφίλῳ κυρίλλῳ, ἰωαννῃ τῷ " κωνσταντινοπολίτῃ, λέοντι, θεόκλῳ, καὶ πᾶσι τοῖς παρ' αὐτῆς συγγεγραφόσι περὶ " τῆς ὀρθῆς πίστεως, ἓ περὶς καπκεισιν τῆς αἱρετικῆς, διηγόμεθα. Ὁ μὴν καὶ " δόμη. Τοῖς δὲ καλλομένοις τὰς τῆς ἁγίων πατέρων φωνὰς, τὰς ὅπη συτάσης τῆς " ὀρθοῦ δογμάτων τῆς ἓ θεοῦ ἐκκλησίας ἐκφωνηθείσας, ἀθανασίου, κυρίλλου, ἀκα- " κεφσίου, ἀμφιλοχίου, ἓ θεηγόρου λέοντος ἓ ἀγωτάτου ἀρχιεπισκόπου τῆς ἀρισθου " πόρας ῥώμης, αὐγουστίνου, καὶ τῆς λοιπῆς· ἔτι τε καὶ τὰ τῆς οἰκουμενικῶν συνόδου " περικπικὰ, τῆς τε τρίτης φημὶ, καὶ τῆς ἕκτης, μὴ καθαπαζομένοις, ἀνάθεμα. " Ἀκούεις, ὡς ἀναθέματι καθυποβάλλει ὁ μὴ τὰς φωνὰς αὐγουστίνου δογμένος ἢ ἀκουῶ ἓ λοιπὸν μὴ ἀμφίβαλλε αὐγουστίνον ἔχειν ἅγιον καὶ διδάσκαλον· τὸ κλέος πολὺ ἐν τῇ ἓ θεοῦ ἐκκλησίᾳ. εἶδες ἄρα ἓ τοῖς λυτικοῖς διδασκάλοις πῶς κατὰ παίτα συμφωνοῦσι τοῖς ἀνατολικοῖς· ὡς ἓ αὐτὸ πνεύματος λαλήσαντος ἐν αὐτοῖς· καὶ ὅπι ἐκ ἓ υἱοῦ ἐκπορεύεται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἓ δίδοται, καὶ πέμπεται, ἓ ἀποστέλλεται, ἓ θεοχεῖται, ἓ ἐνίκει, καὶ θεόδοσι, ἓ αἰακελύζει, ἓ πηγάζει, καὶ πνέει· ἃ πάντα τίνι ἀΐδιον αὐτὸ σημαίνει θεόδοσον ἐκ ἓ πατρὸς ἅμα ἓ ἓ υἱοῦ· καὶ ὅπι οἱ λυτικοὶ σαφέστερα τῆ ἀνατολικῶν ἔοικε διαῤῥήδην ἐκπορεύομενον εἶ ἐξ ἀμφο τέρων, πατρὸς δηλονότι καὶ υἱοῦ· ἓ οὐ διαφέρεται ἀπ' ἀλλήλων, ἀλλὰ συμφω- νοῦσι κἀλλιστά τε ἓ ἐνθουσιασπικώτατα· ἓ οὐ δύνασθαι αὐτοὺς ὥδηγεῖσθαι τῆ

» ται· ἀλλ' ὅτι ἵνα ἡμεῖς ἐγβύνησιν· ὅτι ἴδιον τ̄ ἡῦ μόνε, ὅτι αὐτὸς οὐκ ἐγβύνησεν, ἀλ-
» λ' ἐκ τῆς τ̄ πατρὸς οὐσίας γεγβύνηται· οὕτω ἴδιον τὸ ἁγίου πνεύματος, ὅτι οὔτε ἐ-
» γβυνήθη αὐτὸ, οὔτε ἐγβύνησεν· ἀλλὰ τὸ μόνον ἐκ πατρὸς ἡοῦ τι ἐκπορεύεσθαι.
» Ο' αὐτὸς φησὶν ὁμοίως. Τὸ πνεῦμα τ̄ ἅγιον οὔτε ἀγβύνητον οὔτε γβυνητὸν ἡ ὁμολο
» γουμβένη πίστις δίδασκει· ἓ γὰρ, εἰ ἔτι μβὴ ἀγβύνητον, δύο πατέρας διϊσχυρίζεσθαι
» δέξομβεν· εἰ δὲ γβυνητὸν, δύο ἡοὺς πιστεύειν ἡμᾶς ἀναγκάσονται. ἀλλ' ὡς ἡ ὁμολογου-
» μβένη πίστις κατέχει, οὔτε ἀγβύνητον οὔτε γβυνητόν ἐστιν, ἀλλ' ἐξ ἀμφοτέρων ἐκπο-
» ρεύόμβενον· τοῦτό ἐστιν ἐκ τ̄ πατρὸς ἓ τ̄ ἡοῦ. καὶ ἵνα τοῦτο δίδασκαλίαν λάβω
» αὐτὸ τ̄ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ, τοῖς μαθηταῖς αὐτὸ διδάσκοντος, ἄκουσον· ὅταν
» δὲ ἔλθῃ, φησὶν, ὁ παράκλητος ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τ̄ πατρὸς, τὸ πνεῦμα τ̄
» ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται, ἐκεῖνος μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ. καὶ αὖ-
» θις αὐτὸς ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς χριστὸς μετὰ ταῦτα ἀνάστασιν αὐτὸ, ἵνα δείξῃ ἐξ αὐτοῦ
» ἐκπορεύεσθαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καθάπερ ἐκ τ̄ πατρὸς, ἐνεφύσησεν εἰς τοὺς μα-
» θητὰς αὐτὸ, καὶ εἶπε· λάβετε πνεῦμα ἅγιον. εἰ ἄρα πνεῦμα ὄντι πατρὸς καὶ ἡοῦ,
» ἓν πνεῦμα ἀμφοῖν. Ο' αὐτὸς ἐν τῷ κβ' μεσίμου δευτέρῳ βιβλίῳ· Ζητῶ παρ'
» ἡμῶν, εἰ ἐκ τῆς οὐσίας τ̄ πατρὸς ὄζιν ὁ ἡὸς, ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς καὶ τὸ πνεῦμα
» τὸ ἅγιον· δῶρόν τί ἐστιν ἡμῖν, τὸ δὲ ἴσον οὐκ ἔστιν ἡμῖν. ἰδοὺ ἀποκείνομαι κἀγὼ
» τοῖς λέβουσι κἀκείνοις τοῖς μὴ λέβουσι. ἐκ τοῦ πατρὸς ὄζιν ὁ ἡὸς· ἐκ τοῦ πατρὸς ὄζι τὸ πνεῦ-
» μα τὸ ἅγιον. ἀλλ' ἐκεῖνος γβυνητός· τοῦτο ἐκπορεύόμβενον. διὸ ἐκεῖνος μὲν, ἡὸς ὄζι
» τ̄ πατρὸς, ἀφ' οὗ ἐγβυνήθη· τοῦτο δὲ, πνεῦμα ἐκπορεύον, ὅτι οὐκ ἀμφοτέρων ἐκπο-
» ρεύεται. ἀλλὰ δῆλα τοῦτο φησὶ ἐκείνου λέγων, ὁ ἡὸς ἔφυ ἐκ τ̄ πατρός· τὸ δὲ πνεῦμα
» ἐκπορεύεται, ὅτι ὁ παρὰ τῆς ἐκπορεύσεως αὐτοῦ ὄζιν ἀφῳρισμένος· ὃς τοιοῦτον ἡὸν ἐ-
» γβύνησε· καὶ ἐν τῷ γβυνᾶν δίδωκεν αὐτοῦ, ἵνα καὶ ἐξ αὐτοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ
» πορεύηται. καὶ γὰρ εἰ μὴ ἐξεπορεύετο τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ ἐξ αὐτοῦ, οὐκ ἂν ἔπνε
» τοῖς μαθηταῖς, λέβειν πνεῦμα ἅγιον· καὶ τοῦτο ἐδίδου ἐμφυσῶν, ἵνα καὶ παρ' ἑαυτῷ
» ἐκπορεύειν δεῖ δηλῶν, ἀποκεκαλυμμένως ἐδίδου. ἐπειδὴ οὐκ ἔτι ἐγβυνᾶτο,
» οὐ μόνον ἐκ τ̄ πατρὸς, οὔτε μόνον ἐκ τοῦ ἡοῦ, ἀλλ' ἐξ ἀμφοῖν δήπουθεν αὐ ἐγβυ-
» νᾶτο, εἰ μὴ ἐξεπορεύετο ἡμῖν ἐξ ἀμφοῖν αὐ ἐλέγετο. καὶ διὰ τοῦτο, ἡὸς γὰρ ἀμφοῖν οὐδαμῶς
» ἂν λέγοιτο, οὐκ ἴδιον γβυνηθῆναι αὐτὸ ἐξ ἀμφοῖν. Ο' αὐτὸς ἐν τῷ αὐτῷ· Λεγέτω
» τοίνυν ἡμῖν, ὅτι ὁ ἡὸς οὐκ ἔστιν ἐξ ἑαυτοῦ, ἀλλ' ἐξ οὗ ἐγβυνήθη. οὐκ ἔστιν ἐξ ἑαυτοῦ
» τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀλλ' ἐξ οὗ ἐκπορεύεται. ἓ ἐπὶ παρ' ἀμφοτέρων ἐκπορεύεται,
» ὡς ἤδη ἀπεδείξαμεν, ὅθεν πνεῦμα πατρὸς ἓ ἡοῦ εἴρηται· καὶ τὰ λοιπά. Ο' αὐ-
» τὸς ἐν τῷ αὐτῷ βιβλίῳ, ὡς εἴη τ̄ πνεύματος τ̄ ἁγίου πηγὴ ὁ ἡός· Τοίνυν ὅσον ἀ-
» γαθότητος ὁ παπὴρ ἴσχε, τοσοῦτον δίδωκε τῷ ἡῷ· καὶ διότι φύσει, οὐ χάριτι ὄζιν ὁ
» ἡός, γβυνωμβένῳ δίδωκεν, οὐ διομβένῳ· καὶ ὁ πλήρης, πλήρη· ἡ πηγὴ τῆς ἀγαθότη-
» τος, πηγὴν ἐγβύνησεν ἀγαθότητος· ἓ δῆλα τοῦτο οὐκ ἀπέβαλεν ἐν ἑαυτῷ εἶδε, ὅπερ
» ἔλαβεν, οὔτε ἐλάττωσιν ἐν ἑαυτῷ ἐκεῖνος ὃ δίδωκεν. οὐδὲ γὰρ ἴσχε ἡ ἀπροφάσιστος, ὅθεν
» αὐ ἐκλείψῃ οὐκ ἴσχε τὸ πλήρωμα, ὅθεν αὖ αὔξῃ. τί δέ ὄζιν ἡ ἀγαθότης αὕτη, ὅτι
» μὴ ζωοποιοῦσα ζωὴν κἀντεῦθεν, ἐπειδὴ πηγὴν ἐγβύνησεν ἡ πηγὴ, καθάπερ ὁ πα-
» πὴρ ἐγείρει νεκροὺς καὶ ζωοποιεῖ, οὕτω ἓ ὁ ἡὸς οὓς θέλει ζωοποιεῖ. τοῦτ' αὐτὸς εἶ-
» ρηκεν ὁ ἡός, οὐκ ἐγώ. ὅθεν εἰκότως λέγεται τῷ θεῷ καὶ πατρὶ, ὅτι φῶς ἐστὶ πηγὴ
» ζωῆς ὄζί. τίς δέ ὄζτι ἡ πηγὴ αὕτη τῆς ζωῆς φῶς τῷ πατρὶ, εἰ μὴ φῶς οὐ λέγε-
» ται, ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεὸν, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος. καὶ
» οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν θεόν. φῶς ἓ καὶ κατ' ὀλίγον εἴρηται· καὶ ἡ ζωὴ ἦν τὸ φῶς

τῶν

κτισθέντα, οὐ γλυπθέντα, ἀλλ' ἐκ πατρὸς ἐκ τῆς ἀῤῥήτου ἐκπορευόμενον, καὶ ἐν πατρὶ καὶ ἁγίῳ οὐσιωδῶς ὑφιστάμενον. ὥστε ζῶντα ἐξ ἀμφοῖν ἐκπορεύηται, ὡς τὰ ἀχωρίστως ἐν ἑκατέρῳ μέρει, οὕτω τὸ ἅγιον πνεῦμα τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς καὶ τοῦ ἁγίου ἴδιον καὶ συμφυὲς, ὡς μήτε ἐξουσίας, μήτε θελήσεως μήτε ἀϊδιότητος, μήτε οὐσίας διάφορον, ἢ ἀποτμητὸν ἑκάτερον, ἀφ' οὗ ἐκπορεύεται. ἀΐδιον τοίνυν τὸν πατέρα, αὐτὸ γεννήσεως· ἀΐδιον τὸν υἱὸν μὴ γεννήσεως· ἀΐδιον τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον μετ' ἐκπορεύσεως. αὐτὸ γεννήσεως ὅλον ὁ πατὴρ ἐν υἱῷ καὶ ἁγίῳ πνεύματι ὅλος ὁ υἱὸς ἐν πατρὶ καὶ πνεύματι ὅλον τὸ πνεῦμα ἐν πατρὶ καὶ υἱῷ ὑφιστάμενον. πατὴρ καὶ υἱὸς καὶ ἅγιον πνεῦμα, ἕνα θεὸν παντοκράτορα ἐξουσίᾳ καὶ μιᾷ βασιλείᾳ καὶ μιᾷ γαλεότητι· καὶ τόπῳ καὶ νεύσει καὶ ἀεὶ παντὶ χρῷ βασιλεύοντα, καρδίᾳ πιστεύω καὶ στόματι ὁμολογῶ, καὶ ὑφανσίᾳ φιλῶ. Ὁ αὐτὸς ἐν τῇ ἀϐεὶ καθολικῆς πίστεως, Τίς γὰρ ἐφ' ἡμῖν εἰς οὐρανὸν κατέϐησε, τοιαύτα καὶ ὧντινα ἄλλα ἀκούσῃ ἢ γνῶναι διδύνηται, ἀϐεὶ τῇ ἐν τῇ τελευτῇ καὶ μεγαλοπρεπεστάτῃ, καὶ τῆς οὐσίας ἀϐεὶ μὴν σοῦ δοὺς πατὴρ, ὅπ παρ' οὐδενὸς εἶ, ἄστε καὶ ὑφ' ἑαυτοῦ ἀγεννήτως λέγεσθαι ἀϐεὶ δὲ τοῦ υἱοῦ σου, ὅτι γεννηθεὶς ἐκ σοῦ ὑπάρχει, ἀλλ' οὐκ ἀφ' ἑαυτοῦ· ἀϐεὶ δὲ τοῦ ἁγίου σου πνεύματος, ὅτι ἐκπορευόμενον, οὐκ ἔστιν ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλ' ἐκ σοῦ καὶ τοῦ σοῦ υἱοῦ ὢν καὶ πνεῦμα ὑπάρχει. Ὁ αὐτὸς ἐν τῷ αὐτῷ. Λοιπὸν τίς ἐν τούτῳ ὑφανθῆναι καὶ καθαρὰν ὥσπερ κρύσταλλον, ἔχων καρδίαν ἐκ πίστεως ἀρκέσῃ σοι εἰς τὰ σοὶ τῆς θεολογίας ἐν δύναμι μυστήρια· πῶς ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς ἐκ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τρία μὲν ὑπάρχει πρόσωπα, μία δὲ φύσις. πῶς οὖν μὴν πατὴρ, ἀγέννητος λέγεται· ὁ δὲ σὸς υἱὸς γεννητὸς· τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὔτ' ἀγέννητον, οὔτε γεννητόν, ἀλλ' ἐκπορευτόν. πῶς ὁ μὲν υἱὸς γεννώμενος, οὐκ ἐκπορεύεται· τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐκπορευόμενον, οὐ γεννᾶται. πῶς ὁ μὲν υἱὸς ἀφ' ἑαυτοῦ ὑπάρχει, ἀλλ' ἐκ σοῦ· οὐ μήν τοι σοῦ ὄντος ἐκ σοῦ ὑπάρχει· τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον, πῶς ἐκ σοῦ προέρχεται καὶ τοῦ υἱοῦ σου, οὐ μὴν ἔτι ὑμῖν ἀποτέμνεται, ἀπ' οὗ ἐκπορεύεται. καὶ μετ' ὀλίγα· Πῶς ὁ υἱὸς ἐκ σοῦ δι' ὑπάρχων, οὐχ ὕστερος ὑπάρχει σου· καὶ πῶς τὸ ἀμφοτέρων ὑμῶν πνεῦμα, προϊόν ἐστιν ἀμφοτέρων, ἀφ' ὧν μὴν τῆς προελεύσεως οὐ χωρίζεται τῆς προόδου. πῶς καὶ τὸ ἐν ἀδιαιρέτῳ μένον τρία· καὶ τὰ τρία, ἀδιαιρέτως ἓν ἐστί. Ὁ αὐτὸς ἐν τῇ βιβλίῳ τῆς μονολόγων. Ἐγνωκα ὅτι θεὸν ἀληθινὸν καὶ ἕνα· τὸ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ πνεῦμα ἅγιον, ἐξ ἑκατέρου ὁμοίως ἐκπορευόμενον· ὁμοούσιον πατρὶ καὶ υἱῷ, συνδοξαζόμενον καὶ συνεπεξεργαζόμενον τῷ ἑαυτοῦ καὶ θεῷ καὶ κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ χριστῷ ἐν ἅπασι θεοπρεπῶς κατὰ θεόν. καὶ τῆς ἁγίου; ἀποστόλους ἐν περάτων γλώσσαις ἐνεργεῖν· τὸ πάντας τοὺς ἁγίους καὶ ἐκλεκτοὺς τοῦ θεοῦ, ἐξ ἀρχῆς τοῦ κόσμου τῆς τῶν χειρῶν δημιουργίας, καὶ τὰ τῆς θεοφθόρου διαπορεύσαντα σώματα, ὑπὸ τὴν τῆς βασιλείας θαυμάσια διηγεῖσθαι· ὁ σὺν πατρὶ καὶ ἡμῖν θεοποιούμενος, συμπροσκυνούμενος, καὶ συνδοξαζόμενος ὑπὸ πάντων τῶν ἁγίων τοῦ θεοῦ· ἐν οἷς κἀγὼ ὁ ὑμῖν τῆς παρθενίας σου, ὅλῃ μου τῇ καρδίᾳ δοξάζω τὸ ὄνομά σου, ὅτι φώτισάς με· σὺ γὰρ εἶ τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν, τὸ θεῖον πῦρ, ὁ τῶν ἁγίων πατέρων διδάσκαλος· τὸ τῆς σῆς χρίσματι πᾶσαν διδάσκον ὑμᾶς τὴν ἀλήθειαν· τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ χωρεῖς ἀρίστως θεοπρεπῶς· ὅτι θεὸς εἶ ἐκ θεοῦ ἐκ τοῦ πατρὸς τῶν φώτων ἀῤῥήτως ἐκπορευόμενον, καὶ ἐν τῷ υἱῷ αὐτοῦ, κυρίῳ δὲ ἡμῶν Ἰησοῦ χριστῷ· Ὁ αὐτὸς ἐν τῷ αὐτῷ· Εἷς ὄντως θεὸς, ὁ πατήρ· ὃς μόνος οὐσιωδῶς ἐξ ἑαυτοῦ ἕνα υἱὸν ἐγέννησε καὶ εἷς υἱὸς, ὁ ἐξ ἑνὸς πατρὸς, μόνος οὐσιωδῶς γεννηθεὶς· καὶ ἓν πνεῦμα ἅγιον, τὸ μόνον οὐσιωδῶς ἐκ πατρὸς ἰόν τε ἐκπορευόμενον. Ὁ αὐτὸς ἐν τῷ αὐτῷ κεφαλαίῳ· Οὐδὲ γὰρ ἐν ἐκείνῃ τῇ ζωῇ ἴδιον αὐτὸν ἔσται τοῦ πατρὸς μόνου, ὅπ αὐτὸς οὐ γεγέννη-

μα, σὺν αὐθήσῃ τῷ σωματικῶς διηγάσθαι θεοῦ ἐκ τοῦ σώματος ἡ οὐσία τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐν, ἀλλ' ἐνδειξις δηλ καταλλήλου δηλώσεως, μὴ μόνον ἐκ τοῦ πατρός, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. τὸ γὰρ αὐτοπάτωρ φήσας, ἵνα μὲν ἦ ὅπερ ἐμφυσήσας δέδωκε, ἵνα δὲ, ὃ μὴ τοῦ αὐτοῦ ἀναλήψει αὐτῷ πέμψας. Ὁ αὐτὸς ἐν τῷ ἑπτακαιδεκάτῳ κεφαλαίῳ τοῦ πεντεκαιδεκάτου βιβλίου, τοῦ θεοῦ τελείου, οὗ ἡ ἀρχὴ, Ἅλις μὲν οὖν θεοῦ πατρὸς καὶ υἱοῦ, ἴσμεν ἃ περὶ τῆς ἀρχῆς, οὕτω φησίν· Ὡς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ τὰς ἱερὰς γραφὰς, οὔτε τοῦ πατρὸς ἐστὶ μόνον, οὔτε τοῦ υἱοῦ μόνου, ἀλλ' ἀμφοῖν. καὶ μετά πνα. οὕτω γὰρ καὶ ὁ πατὴρ, θεός· καὶ ὁ υἱὸς, θεός· καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, θεός· καὶ ὁμοῦ πάντες, εἷς θεός. καὶ μὴν τοι οὐ μάτην ἐν τῇδε τῇ τελάδι, οὐ λέγεται λόγος θεοῦ, εἰ μὴ ὁ υἱὸς· καὶ δῶρον θεῦ, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· οὐδὲ ἐξ οὗ ἐγεννήθη ὁ λόγος, καὶ ἐξ οὗ ἐκπορεύεται ἀρχεισθῶς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, εἰ μὴ ὁ θεὸς καὶ πατήρ. διὰ τοῦτο δὲ θεὸς τέθεικα ἀρχεισθῶς, ἐπειδὴ καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον δείσεται ἐκπορεύόμενον. ἀλλ' ἐπειδὴ κἀ τοῦτο αὐτὸς ὁ πατὴρ ἔδωκεν, οὐκ ἤδη ὑφεστηκότι καὶ μήπω ἔχοντι, ἀλλ' ὅτι ποτὲ τῷ μονογενεῖ λόγῳ δέδωκεν, ἐν τῷ γεννᾶν δέδωκεν, οὕτως ἄρα αὐτὸν ἐγέννησεν, ὡς ἐξ αὐτοῦ τὸ δοῦναι κοινὸν θεοῦ ἴδιον καὶ πνεῦμα ἀμφοῖν. Ὁ αὐτὸς ἐν τῷ εἴκοστῷ ἕκτῳ κεφαλαίῳ τοῦ αὐτοῦ βιβλίου, οὗ ἡ ἀρχή· Ἔπειτα δὲ ἐν τῇ ἄκρᾳ ζητάδι, ἔτι φησὶν Ἔνθεσθαι ὁ δυνάμενος νοεῖν δίχα χρόνου τὸν ἐκ πατρὸς γέννησιν τοῦ υἱοῦ, νοείτω δίχα χρόνου καὶ τὸν τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐξ ἀμφοῖν πρόοδον. καὶ ὁ δυνάμενος νοεῖν ἔνδα φησὶν ὁ υἱὸς, ὥσπερ ὁ πατὴρ ἔχει ζωὴν ἐν ἑαυτῷ, μὴ δίχα ζωῆς ὢν τοῦ υἱοῦ, ἤδη ζωὴν τοῦ πατρὸς δέδωκέναι· ἀλλ' οὕτως αὐτὸν ἀχρόνως γεγεννηκέναι, ὡς τὴν ζωὴν ἣν ὁ πατὴρ τοῦ υἱοῦ γεννῶν αὐτὸν δέδωκε, συναίδιον εἶναι τῇ ζωῇ τοῦ διδόντος πατρὸς, νοείτω. καὶ ὥσπερ ὁ πατὴρ ἔχει ἐν ἑαυτῷ, ὡς ἐξ ἐκείνου πρεσβεύειν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὕτω δεδωκέναι καὶ τοῦ υἱοῦ, ὡς ἐξ ἐκείνου πρεσβεύειν τὸ αὐτὸ πνεῦμα ἅγιον, ἐξ ἐκ πατρὸς ἀχρόνως· καὶ ὅπως εἰρῆσθαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ πατρὸς πρεσβεύειν, ὡς νοεῖσθαι τὸ πρεσβεῖον καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ· ἐκ τοῦ πατρὸς εἶ καὶ τοῦ υἱοῦ. εἰ γὰρ ὅ, τι ποτὲ ἔχει ἐκ τοῦ πατρὸς ἔχει ὁ υἱὸς, ἐκ τοῦ πατρὸς ἔχει πάντως καὶ τὸ ἐξ ἐκείνου πρεσβεύειν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. Ὁ αὐτὸς ἐν τῷ αὐτῷ βιβλίῳ· Ταύτῃ τοι πίστει δηλ σοῦ, καὶ ἐκ σοῦ, ἐν σοὶ, ὁμολογῶ, ὦ μακαρία καὶ δυλογημένη ἐν ἔνδοξε τελεσί· ὦ ἀληθὴς καὶ ἄκρα καὶ αἰώνιε μονάς· ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· ὁ θεὸς καὶ κύριος· ὁ θεὸς κλῆσις· ἡ ἀγάπη, ἡ χάρις, ἡ ἕνωσις, τὸ ἀληθινὸν φῶς, ὁ ἀληθὴς φωτισμὸς, ἡ ζωὴ ζωή· ζωὴ ἐκ ζώντος, ζωοποίησις τῶν ζώντων, πηγὴ, ποταμὸς, ἐκχυτός· εἷς ἐκ μηδενός· εἰς ἀφ' ἑνὸς· εἷς ἐξ ἀμφοῖν. ἀφ' ἑνὸς πάντα δι' ἑνὸς, ἐν ἑνί· ἐκ μηδενὸς, ὁ πατήρ· ἐκ τοῦ ἑνὸς ὄντος, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· τοῦτόν ἐκ παρὸς ἐγὼ. ἀληθὴς ὁ γεννήτωρ, ἀληθὲς ὁ γεννηθείς· ἀμφοῖν ἀγάπη τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. μονὰς μία, ἴση μεγαλότης, ἴση δόξα, μία καὶ ἡ αὐτὴ οὐσία. Ὁ αὐτὸς ἐν τῷ αὐτῷ βιβλίῳ τοῦ διόπερας· Ἐπὶ τούτοις ὁ πατὴρ ἀεὶ, καὶ ὑὸν ἀεὶ κτῆσις ἀναμφίβολον, πιστεύω ἐν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, θεὸν ἀληθινὸν, ἐποιηθέντα, ἐ

κτι-

τὸ ἅγιον ἐκπορεύεται. Καὶ μετ' ὀλίγα πάνυ, φησίν· Εἰ τοίνυν καὶ ὁ ἅγιος πατὴρ ὁ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται πνεῦμα, πόσος χάρις ὁ υἱὸς εἴρηκε καὶ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται; πάντως ὃν τρόπον εἰώθειν ἀναφέρειν πρὸς τὸν πατέρα καὶ τὰ ἑαυτοῦ, παρ' οὗ καὶ αὐτός ἐστιν. ὅθεν καὶ τοῦτό ἐστιν ὃ φησιν· ἡ ἐμὴ διδαχὴ οὐκ ἔστιν ἐμὴ, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με πατρός. εἰ τοίνυν καὶ ἐνταῦθα νοεῖται ὁ ἑαυτοῦ ἡ διδασκαλία, καί τοι ταύτην οὐχ ἑαυτῷ, ἀλλὰ τῷ πατρὶ εἰσφέρεις, πῶς οὐ μᾶλλον κἀκεῖνο δεῖ νοεῖν, καὶ παρ' αὐτοῦ ἐκπορεύεσθαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἔνθα οὕτως ἔφησεν ἐκ τοῦ πατρὸς αὐτὸ ἐκπορεύεσθαι, ὡς μὴ λέγειν καὶ παρ' ἐμοῦ μὴ ἐκπορεύεσθαι· παρ' οὗ δὲ ἔχει ὁ υἱὸς τὸ εἶναι θεός, ἔστι γὰρ θεὸς ἐκ θεοῦ, παρ' αὐτοῦ πάντως ἔχει τὸ, καὶ παρ' αὐτοῦ ἐκπορεύεσθαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. καὶ μετ' ὀλίγα· Τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐκ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται εἰς τὸν υἱόν, καὶ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύεται πρὸς τὸ ἁγιάζειν τὴν κτίσιν, ἀλλ' ὁμοῦ ἐξ ἀμφοτέρων ἐκπορεύεται, εἰ καὶ ὁ πατὴρ τοῦτο δέδωκε τῷ υἱῷ, ἵν' ὥσπερ ἐξ ἑαυτοῦ, οὕτω καὶ ἐξ ἐκείνου ἐκπορεύηται· οὐδὲ γὰρ δυνάμεθα λέγειν μὴ εἶναι ζωὴν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· ἐπεὶ καὶ ὁ πατὴρ ζωή ἐστι καὶ ὁ υἱὸς καὶ ἔχει τοῦτο ὥσπερ ὁ πατὴρ ζωὴν ἔχων ἐν ἑαυτῷ, οὕτω δέδωκε ζωὴν ἐκπορεύεσθαι καὶ ἐξ ἐκείνου ὥσπερ ἐκπορεύεται καὶ ἐξ ἑαυτοῦ. Γεννάδιος δὲ ὁ θεσσαλονίκης ἐν τῇ πρὸς Ἕλληνας τελευταίᾳ λόγῳ αὐτῷ, οὕτω φησί· Τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ πατρὸς καὶ υἱοῦ ἐκπορευόμενον, καὶ πάντα πατρὶ καὶ υἱῷ ὁμότιμον καὶ συναΐδιον ὑπάρχει. Τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν ἅγιον δαμασκηνὸν ῥώμης, περὶ τῆς καθολικῆς πίστεως. Πιστεύομεν εἰς ἕνα θεὸν πατέρα παντοκράτορα καὶ εἰς ἕνα κύριον ἰησοῦν χριστὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον θεόν, οὐ ξένης θεότητος, ἀλλὰ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἵνα θεὸν λαβόμενοι καὶ ὁμολογοῦμεν. οὐχ οὕτως ἵνα θεὸν ὡσανεὶ μειονοτικόν· οὔτε τὸν ὄντα πατέρα, τὸν αὐτὸν εἶναι καὶ υἱόν, ἀλλὰ πατέρα μόνον τὸν γεννήσαντα· υἱὸν δὲ τὸν γεννηθέντα· τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὔτε γεννητὸν οὔτε ἀγέννητον, οὐ κτιστὸν οὐ ποιητὸν, ἀλλ' ἐκ πατρὸς υἱοῦ τε ἐκπορευόμενον· τοῦ πατρὶ καὶ τοῦ υἱοῦ συναΐδιον, καὶ ἴσον καὶ συνεργόν. γέγραπται γὰρ· τοῖς λόγοις κυρίου, οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν, τουτέστιν, ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, καὶ τοῦ πνεύματος τοῦ στόματος αὐτοῦ πᾶσα ἡ δύναμις αὐτῶν. Ἔτι αὐγουστῖνος ὁ θειότατος ἐν τῷ βιβλίῳ τῷ πρὸς πέτρον περὶ πίστεως, ἐν κεφαλαίῳ ὀγδόῳ, ὅπου φησίν· Βεβαιότατα πίστευε, καὶ οὐδαμῶς τρόπον ἀμφίβαλλε, αὐτὸ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὁ πατὴρ ὄντι πνεῦμα τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ ἐκπορευόμενον. λέγει γὰρ ὁ υἱός· ὅταν ἔλθῃ ὁ παράκλητος τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται· ὅπου πνεῦμα ἑαυτοῦ εἶναι ἐδίδαξεν· ἐπεὶ αὐτός ἐστιν ἡ ἀλήθεια. Εἰ καὶ τοῦ υἱοῦ τὸ ἐκπορεύεσθαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ ἡ θεοφάνεια καὶ θεοπρεπὴς διδασκαλία ἡμῖν ἐκήρυξεν· ἡσαΐας μὲν γὰρ φησι, περὶ τοῦ υἱοῦ· πατάξει τὴν γῆν τῇ ῥάβδῳ τοῦ στόματος αὐτοῦ, καὶ τῷ πνεύματι τῶν χειλέων αὐτοῦ ἀνελεῖ τὸν ἀσεβῆ, περὶ οὗ φησι καὶ ὁ θεσπέσιος. ὃν ὁ κύριος ἰησοῦς ἀνελεῖ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ. Ὁ αὐτὸς ἐν τῷ εἰκοστῷ κεφαλαίῳ, τοῦ τρίτου βιβλίου τοῦ περὶ τριάδος, καὶ ἀρχὴ Εἰ δὲ καὶ τὸ θεσπέσιος ὁ παῖς ὁ υἱὸς λέγει, μὴ πολλὰ ἄλλα φησίν· Καὶ ὥσπερ τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ τὸ θεὸν εἶναι δῶρον εἴρηται, τὸ ἐκ τοῦ παῖς ἐκπορεύεσθαι δῶρον οὕτω καὶ τὸ πέμπεσθαι, τὸ γινώσκειν, ὅτι ἐξ ἐκείνου ἐκπορεύεται ἔξιν. οὐ μόνον δυνάμεθα λέγειν ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐχὶ καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύεται. οὐδὲ γὰρ μάτην τὸ αὐτὸ πνεῦμα, καὶ πατρὸς καὶ υἱοῦ πνεῦμα λέγεται· ἄτε μὲν συνοχεῖ, τί ποτε ἕτερον σημαίνειν βούλεται, πίνακα ἐμφυσήσας εἰς τὸ ἀρέσκοντος τῷ καθηγητῇ, εἶπε, λάβετε πνεῦμα ἅγιον. οὐδὲ γὰρ τὸ σωματικὸν ἐκεῖνο ἐμφύσημα,

θῇ, μήτε σοφὸς τὸν τρόπον τοῦτον ὅπερ ἔστιν ἴδιον τῷ σοφοῦ πνεῦμα μετακομίζεσθαι.
Μέγα, ἄγιον, καὶ ἀκατάληπτον τὸ τῆς τριάδος μυστήριον. Θεὸς ὁ πατὴρ, θεὸς ὁ υἱὸς, θεὸς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· τρεῖς ὑποστάσεις· καὶ μέντοι γινώσκει, ὅτι ἴδιόν ἐστι τοῦ πατρὸς, γνήσιον ἐκ τοῦ πατρὸς· ἴδιον τοῦ υἱοῦ ἐκ θεοῦ, ἐκ τοῦ πατρὸς ἴσως γεννηθέντος τοῦ πατρός. ἴδιον ἐκ τοῦ ἁγίου πνεύματος, τὸ, ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ υἱοῦ ἐκπορευόμενον, ἀπὸ μιᾶς οὐσίας θεότητος. Λέων ὁ ἁγιώτατος, καὶ αὐτὸς τῆς ὀρθοδοξοτέρας ῥώμης ἀρχιερεύς μεγίστης, ἐκτιθεὶς εἰς τὸν τεσσαρακοστὸν τρόπον λόγον, οὗ ἡ ἀρχὴ, Τῶν σπουδαίων παιδίων ἀδελφοὶ πολυτιμότατοι, οὕτω φησίν· Ἐν γὰρ τῇ θείᾳ τριάδι οὐδὲν ἀνόμοιον, οὐδὲ ἀλλότριον ἐστὶ καὶ ξένον τῆς οὐσίας ἐκείνης νοεῖται ὃ καινὸν μέμνασι, οὔτε ὃ μεταμέλει, οὔτε ὃ λύπη, οὔτε αἰδιότητι ἐλαττοῦται· τόπος δὲ ἐν παῖς τὴν ὑπερέχουσαν ἰδιότητα ἄλλου μὲν ἐκ πατρὸς, ἄλλου δὲ ἐκ υἱοῦ, ἄλλου τὸ ἁγίου πνεύματος· οὐ μὴν τοι ἄλλη θεότης, οὐδὲ ἑτέρα φύσις ἐστίν· εἴπερ ὅσα μὲν ἐκ πατρὸς ὁ υἱὸς ἔχει ὁ μόνου ἡμῖν, τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον, παρὰ τοῦ καὶ πνεῦμα ὄν, οὐχ ὡς πρὸ κτισμάτων ἅπερ πατρὸς ἴσον καὶ υἱοῦ, ἀλλ' ὡς μετ' ἀμφοτέρων ζῶν, ἐξ ὧν καὶ μόνον, καὶ ἀϊδίως ἐκ τούτων, ὅπερ ἔστιν ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱός· ὑφ' ἑνὸς μόνου τῶν Ὁ δὲ θεὸς ἀμφοτέρους ἐχθρὸς ἱερὸς βασίλειος ὀπτίλλων ἔλεγε, ἄγαν δὴ τὸ πνεῦμα θεοποιεῖ, ὃς ἐκ θεοῦ πατρὸς παρείληφεν ἰδιοδαχθὲν τὸ διαγγέλιον ἐκ χριστοῦ· ἀλλ' αὐτὸς ὁ κύριος ἔφη τὴν κοινὴν ἔδει τὰ παράκλητον τὸ πνεῦμα τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον πέμψειν ἐκεῖνος δὲ παρὰ τοῦ υἱοῦ λαμβάνειν ἐν τῷ παρόντι ἐν τῷ ἐμοὶ τὸ ἁγίου πνεύματος πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ πατρός, φησὶν· Ἀλλ' οὗτοι ἐπειδὴ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐξέρχεται ὁ υἱὸς, διὰ τοῦτο καὶ ἀναχωρεῖ, καὶ οὐσιωδῶς χωρίζεται ἀπὸ σώματος· οὐδὲ γὰρ ἐν τοῖς πατρικοῖς δόμοις ἐν σώματι, ἅτε δὴ σῶμα, ἐμφανίζεται· καὶ τὸ πνεῦμα δὲ τὸ ἅγιον, ἐπείπερ ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύεται, οὐ χωρίζεται τοῦ πατρὸς· οὐ χωρίζεται τοῦ υἱοῦ. πῶς γὰρ τρόπον δύναται χωρίζεσθαι τοῦ πατρὸς, πνεῦμα σῶμα τος ὂν τοῦ ὅτι ὁ σωτὴρ ἐκ τῆς ἀϊδιότητος δίῤῥημα ἐστι, καὶ τῆς θεότητος ἐμφαίνει τὸ ὑπόστασις.

Λυγουστῖνος δὲ ὁ θεόπαλος, ὁ νοῦς ἐκεῖνος ὁ ὑψηλόπαλος, ἐν πολλοῖς αὐτοῦ λόγοις τοῦτο καλὰ ἡμῖν αἴνυσιν· ὅτι δὲ καὶ παρὰ ὁρῶσιν ὅτι τοῦ ἁγίου πνεύματος τὸν λόγον ποιούμενος, οὗ ἡ ἀρχὴ· Ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς χριστὸς, ἐν δήλωσιν ἑαυτὸν αὖπας ἀπελθὼν ἐστὶν ἐν τούτῳ πολλὰ καὶ καλὰ φησὶ· πολλὰ ἄλλα καὶ περὶ τούτου δηλαμβάνει. Ἐνταῦθα τοίνυν ἴσως ζητεῖ τις, πότε καὶ πῶς τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύεται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ὁ μὲν υἱὸς, μόνου τοῦ πατρός ἐστιν· καὶ ὁ πατὴρ, μόνου τοῦ υἱοῦ ἐστὶ πατήρ· τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον οὐ θατέρου τούτων μόνον ἐστὶ πνεῦμα, ἀλλ' ἀμφοτέρων. ἴσμεν αὐτὸν κύριον, λέγοντα· οὐ γὰρ ἡμεῖς ἐσμεν οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τοῦ πατρὸς ὑμῶν τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν· ἴσμεν καὶ τὸν λόγον, ἀπέστειλεν ὁ θεὸς τὸ πνεῦμα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν, κράζον ἀββᾶ ὁ πατήρ. καὶ μὴ πάνυ ἐρεαχέα, φησὶν· ἀπὸ τοίνυν ὅς πνεῦμα, εἰς πατὴρ, καὶ εἷς κύριος, τουτέστιν ὁ υἱός; οὕτως ἐστὶ καὶ ἓν πνεῦμα ἅγιον· ὃ δὲ ἀμφιβολίας ἀμφοτέρων ἐστὶ· καὶ μετ' ὀλίγα· πολλαὶ δὲ καὶ ἄτοπαι εἰσὶ μυθεύσεις δι' ὧν ἀριδήλως δείκνυται τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ ἓν τὸ πνεῦμα· ὅπερ ἐν τῇ τριάδι λέγεται πνεῦμα ἅγιον καὶ ἕν δικαιοῦν, φησί· δέκατόν τοίνυν μοι πιστώσασθω καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· ἐπεὶ καὶ τοῦ υἱοῦ ἐστὶν αὐτὸ τὸ πνεῦμα. εἰ γὰρ μὴ παρ' αὐτοῦ ἐξεπορεύετο, οὐκ ἂν μὴ τῶν αὐτῶν εἴη, ἑαυτὸν ἐμφαίζειν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἐνεφύσησεν αὐτοῖς λέγων· λάβετε πνεῦμα ἅγιον· τί γὰρ ἦν ἐν ἐδηλοῦτο διὰ ταύτης τοῦ ἐμφυσήματος, εἰ μὴ ὅτι καὶ παρ' ἐκείνου τὸ πνεῦμα

σκαλος ἐν τῷ αὐτῷ βιβλίῳ τῇ ἁγίᾳ αὐτῆ, ἐν κεφαλαίῳ δικάτῳ, οὕτω δη-
ξοισιν· Ἐν τῇ οἰκουμένῃ αἱ ἡμέραι τῆ συμποσίων παρίρχονται, ἐπεισ δὲ τῆ κη-
ρυγμάτων διατελῶντας τὰ μυστήρια. τελειθέντων δὲ τῆ συμποσίων, ὁλοκαυτώ-
μασίν ὁ ἰωὰβ αὐλύγκει ὑπὲρ τῆ υἱῶν. καὶ γὰρ, ὑπὲρ τῆ ἁπτσόλων ἐν τ κηρύγμα-
τος ὑποτοιούτων, τὸν πατέρα ὁ λυχνὸς παρικάλει. καλῶς δὲ πέμπων, λέ-
γηται ἁμάζειν. ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸ ἐξ αὐτῆ ἐκπορδόμενον ταῖς τῆ ἁπο-
τόλων διανοίαις καρδίαις, ὅτι πρ αὖ παίσματος ἐσεῖναι ἠδύναῖο, ἐκαθάρισεν.
Ὁ αὐτὸς ἐν τεμαχος τῆ δυτέρῳ τῆ ἡθικῶν, ἐν κεφαλαίῳ δυτέρῳ, ὕτω φησίν.
Ἔρχεται ὥρα ὅτε οὐκ ἔτι ἐν παροιμίαις λαλήσω ὑμῖν. παρρησίᾳ γὰ ὄψει τὸ πα-
τρὸς ἀναγγέλας διῆρχεῖζεται, ὅτι ἐγὼ τ πατρὸς τοιλωικαῦτα τῆς μεγαλειότη-
τος αὐτῆ φανερωθὴν εἴδος, ℭ ὅπως αὐτὸς οὐκ ἄνισας τῆ ἡμιτῶν φύσεως· καὶ ὅπως
ἐξ ἀμφοτέρων τὸ πνεῦμα, ἑκατέρῳ συναΐδιον ἐκπορδύεται διάκρισιν. διοπερ
λαμπρῶς γὰ τότε ὀφόμεθα πῶς τὸ φούμενον τοῦτο, ἀφ' οὗ ἀνίχει οὐδαμῶς ὀζὶν
ὑποδεεσέρος· πῶς τὸ δι' ἐκπορδύσεως θεαζόμενον ὑπὸ τ θεοφιλούτων οὐχ ὑπα-
ρίχεται. αὐαπαμφῶς τότε ὀφόμεθα, πῶς ℭ τὸ ἐν διαιρετῶς τρία εἰσὶ, καὶ ἀ-
διαιρέτως τὰ τρία ἕν. Ὁ αὐτὸς ἐν τῇ ὁμολογίᾳ τῆς ἑαυτῆ πίστεως, καθὼς πάντες
ποιοῦσιν οἱ ἄκρῳ ἀρχιρεῖς, ὁμολογοῦντες τὴν πίστιν ἐν ταῖς ἑαυτῆ θεσλήψε-
σιν. Πιστεύω εἰς ἕνα θεὸν πατέρα παντοκράτορα· πατέρα ἡόν καὶ ἅγιον πνεῦμα·
ξία θεόσωπα, μίαν οὐσίαν. τὸν πατέρα ἀγέννητον, τὸν ἡὸν μονογενῆ· τὸ πνεῦ-
μα δὲ τὸ ἅγιον οὔτε γέννητὸν οὔτε ἀγέννητον, ἀλλὰ συναΐδιον ἐκ πατρὸς καὶ ἡοῦ
ἐκπορδόμενον. Ὁ αὐτὸς ἐν τῇ κτ ἰωαννίου διαγγελίᾳ, ἐν τῇ ἐμιλίᾳ εἰς τὸ ῥη-
τὸν τὸ, οὗσης ὀψίας τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, τῇ μιᾷ τῆ σαββάτων, ἧς ἡ ἀρχή· Ὥσπερ
ἀπέσταλκέ με ὁ πατὴρ, κἀγὼ πέμπω ὑμᾶς. μετ' ὀλίγα φησίν· Ὅταν ἔλθῃ ὁ παρά-
κλητος, ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τ πατρός, εἰ γὰ τὸ ἁποστέλλειθαι, τὸ σαρκοῦ-
σθαι μόνον νοεῖσθαι ὀφείλει, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀναμφιβόλως οὐδένα ἂν τρόπον
ἐλίγετο ἁποστέλλεσθαι, ὅπερ ἐδέπω ἐσαρκώθη, ἀλλ' ἤ τούτου ἁποστολὴ, αὐτὴ ὀζὶν
αὐτὴ ἡ πορόδος, ἡ παρὰ τῆ πατρὸς καὶ τῆ ἡοῦ ἐκπορδύεται. ὥσπερ τοίνυν τὸ
πνεῦμα ἁποστέλλεσθαι λέγεται ὅτι ἐκπορδύεται, οὕτω καὶ ὁ ἡὸς οὐκ ἀπεικότως ἁπο-
στέλλεσθαι λέγεται, διότι ἡμῖν ἄτω. Δάμασος ὁ ἀποστολικὸς θεόφρος ῥώμης, ἐς λῦ
κῳ τ χρόνον τῆς ἐν κωνσταντινουπόλει δυτέρας συνόδου, ἐν τῇ ὁμολογίᾳ τῆς κα-
θολικῆς πίστεως, λῦ ὁ πάπας ἐξέπεμψεν ἔδη, πρὸς παυλῖνον αἰτοχρίας δέη-
σεσθαι. Πιστεύομεν εἰς ἕνα ἀληθῆ θεόν· πατέρα καὶ ἡόν καὶ πνεῦμα ἅγιον· ὅτα
τῆ καὶ ὁρατῶν ποιητὴν, δι' οὗ τὰ πάντα ἐκτίσθη ἐν οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῇ. τοῦτον δὲ
να θεὸν, ℭ τοῦτον μίαν ἐξ θείου ἐνόμισεν τριάδα· τ πατέρα οὐκ ὄντα ἡόν, ἀλλ' ἔ-
χοντα ἡόν, ὃς οὐκ ἂν εἴη πατὴρ· τ ἡὸν οὐκ ὄντα πατέρα, ἀλλὰ ἡόν θεοῦ ὑπάρχοντα
φύσει. τὸ πνεῦμα δὲ τὸ ἁγιάκλητον, μήτε πατέρα αὐτὸν ἔξ, μήτε ἡόν· ἀλλ' ἐν τ
πατρὸς ἐκπορδόμενον καὶ τ ἡοῦ. ἴσον οὖν ἀγέννητος ὁ πατὴρ, γέννητὸς ὁ ἡός, οὐ
γέννητος ὁ ἁγιάκλητος; ἀλλ' ἐκ πατρὸς ἐκπορδόμενος καὶ ἡοῦ. Ὁ ῥμίσδης ὁ
ἀποστολικὸς πάπας, ἐν τῇ πρὸς ἰουστῖνον τ βασιλία ἐπιστολῇ κτ τῆ νεστορίου καὶ δύ-
τυχοῦς βλασφημιῶν, οὕτω φησί· Προσκυνοῦμεν πατέρα καὶ ἡόν καὶ ἅγιον πνεῦ-
μα· τὴν ἀξιπρεπεμένως ἀδιάσταστον, ἀκατάληπτον, καὶ ἀπεριόριστον τῆς τριά-
δος οὐσίαν. ἵνα δὲ κἂν ἀριθμὸν ὁ λόγος τῆ προσώποιν προσάπτειν, ἡ ἑνότης ὅμως
οὐκ ἀποβάλλει τὴν οὐσίαν. ὥσπ μὲν τοι, ὥστε ἡμᾶς συντρεῖν ἑκάστῳ θείῳ προ-
σώπῳ τὰ ἴδια· καὶ μήτε διὰ τῆ προσώποιν τὴν ἑνότητα τῆς θεότητος ἀναιρεῖ-
σθαι,

κ) διὰ τοῦτο ἐμφυσᾷ αὐτοῖς πνεῦμα λαβεῖν, ἀλλὰ τὸ ἐξ αὐτοῦ τὸ καὶ ἐν αὐτῷ
κ) ἴδιον αὐτοῦ. Ἐν τῇ ἑβδόμῃ δὲ πάλιν τὴν πρὸς τὸν αὐτὸν ἐρωτείαν ἐκδίκησιν φύσεως·
Ἀπολύων γὰρ ἁμαρτίας τὸν αὐτοῦ ἀποστείλαντος, τῷ ἰδίῳ λοιπὸν ἐπιτάττει πνεύ-
ματι· ὅπερ εἰπὼν μὴν αὐτὸς ὡς ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγος· καὶ ἐξέδιδαξε νῦν ἀπη-
γάζει φύσεως κοινὸν δὲ ὥσπερ πρᾶγμα πᾶσι τῇ μιᾷ σαρκοποιουμένῃ λέξει τὴν
ἕνωσιν, κ) ὡς πνεῦματι ἐμπνέει σωματικῶς· ἐνεφύσησε γὰρ τοῖς ἁγίοις εἰπών,
λάβετε πνεῦμα ἅγιον. κ) οὐκ ἐκ μέτρου δίδωσι τὸ πνεῦμα κ) πλεῖ ἰσαγγελικῶς·
ἀλλ' αὐτὸς εἰσήκει ἐξ ἑαυτοῦ, καθάπερ ἀμέλει κ) ὁ πατήρ. Τοιοῦτον τὸ ἀγγελικὸν
λευκότερον, ἢ κατὰ θεωρίαν γραφικήν. Τοῖς μὲν Φιλονεικοῖς ἰδιάζουσι, καὶ οὐ τῆς τὸ
φίλτρον μὴ ἀγαπῶσιν; ὅπου φησὶν ὁ παμμεγὰς ἐξ ἐμοῦ πατὴρ, ἐκ μὲν τοῦ ἴσου τὸ ἐξ
αὐτοῦ τι κ) ἐξ αὐτοῦ ἐξ ἴδιον αὐτοῦ· ἐν δὲ τῇ ἑβδόμῃ οὐκ ἐκ μέτρου δίδωσι τὸ πνεῦ-
μα κ) τῷ ἰσαγγέλῳ Φαείλῳ, ἀλλ' αὐτὸς εἰσήκει αὐτὸ ἐξ ἑαυτοῦ, καθάπερ ἀμέλει
κ) ὁ πατήρ. εἰ οὖν καθάπερ ὁ πατὴρ ἐκβάλλει τὸ πνεῦμα ἐξ ὁμοίως, τί ἐπὶ μὴς
ἀμφιβάλλετε; εἰ μὲν γὰρ διότι φησὶν ὁ ἄγγελος εἰσήκει, ἐξ οὐ λίαν ἐκβάλλει ἢ ἐκπορεύ-
σιν, ἢ ἐκπορεύει· ἀλλὰ τὸ εἰσήκειν· ἀλλοφοίτων τοίνυν βούλεται τὴν ἐκπορεύσιν, ἐκπο-
δὴ τῷ αὐτῷ ῥῆσιν κ) δῆλη ἡ πατρὸς ἰδιότης· λέγει γὰρ, εἰσήκει αὐτὸ καθάπερ καὶ
ὁ πατήρ. ὥστε ἐξ ὁ πατὴρ εἰσήκει τὸ πνεῦμα, εἰ οὖν εἰσήκει αὐτὸ ὁ πατήρ, ἔστω δὴ
οὐκ ἄλλό τι δεῖ ἐννοεῖν ἡμᾶς, ἢ ὅτι ἐκπορεύει αὐτὸ ὁ πατήρ, εἰσήκει δὲ τοῦτο καὶ ὁ
υἱὸς καθάπερ ἐξ ὁ πατήρ· ἐκπορεύει ἄρα τοῦτο ἐξ ὁ υἱὸς, καθάπερ ἔοικε καὶ ὁ
πατήρ. καὶ γὰρ ὅταν ἀκούσωμεν αὐτοῦ τὸ πνεῦμα ἢ πατρὸς, οὐκ ἄλλό τι ἐννοοῦ-
μεν, ἢ τὸ ἐκ ἢ πατρὸς ἐκπορευόμενον, ἔστιν οὖν, κ) ὅταν ὅτι ἢ υἱοῦ τοῦτο ἀκου-
σώμεν, τὸ πνεῦμα ἢ υἱοῦ, κ) ἐκ ἢ υἱοῦ ἐκπορευόμενον αἰσθανόμεθα εἶναι ἡμᾶς· καὶ
τούτῳ τῷ τρόπῳ ἀληθεύομεν, κ) τοῖς ἁγίοις συμφωνοῦμεν, λέγοντες ὅτι ἐκ ἢ πα-
τρὸς ἐξ ἢ υἱοῦ τὸ ἅγιον ἐκπορεύεται πνεῦμα· ἀλλὰ τοῦτο μὲν λαμβάνεται δίδυ-
κται· κ) τὰς αἰτίας δίκαιον ἡλίου ἐκπέμπεις ἡ ἐξήγησις κῶν, εἰς ἓν ὥσπερ οἱ δύο τε-
τράφθαλμοι, μὴ δυσαμόρφοι αἰτιολόγως, αὖθις καὶ κατὰ θεωρουμένων· ἐμοὶ δὲ
δοκεῖ δίκαιον ἐπὶ συνιστεράναμεν τῷ ἡμετέρᾳ λόγῳ, δύο τριάκοντα καὶ
τριῶν μαρτυριῶν αἰτιολικῶν ἁγίων ἀποδεικνύντες τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ ἐκ ἢ
υἱοῦ, ὅπως κ) δυτικῶν ἁγίων μνησθῶμεν, ἐξ μαρτυρίας ἐκ τούτων ἐκάστου, δύο ἢ τρεῖς
θεωρουμένους, εἰς ἔτι δεῖξιν ὅτι οἱ δυτικοὶ ἐξ αἰτιολικοὶ διδάσκαλοι συμφωνοῦσι,
καὶ ἀμφιβολία οὐδεμία ἔξεστιν ἐν αὐτοῖς. Καὶ πρῶτος ὁ ἐν ἁγίοις θεοφόρος καὶ
τῆς ἐκκλησίας πατὴρ καὶ διδάσκαλος, χρυσόρειος φημὶ ὁ δίγλωσσος, παρίστα συν-
μαρτυρήσων τοῖς αἰτιολικοῖς διδασκάλοις. τοῦτον γὰρ κ) ἡ αἰτιολικὴ ἐκκλησία διδ-
δάσκαλον καὶ ἅγιον ἴσχ· ἐξ τῶν μυήμων αὐτοῦ, ἐκάστου ἔτους μετὰ δεήσεως ἄχρι
ἐξ οὐ δυνάμεθα ἀριθμῆσαι. ἐνθεῖ γὰρ ἐν ἑνὶ τῷ αὐτῷ συγγράμματι, μὴ πολλὰ
ἄλλα φησὶν· Ὅθεν ἐξ αὐτὸ ἡ ἀλήθεια ἵνα τοῖς μαθηταῖς πίστιν θεσπίσῃ, εἶπεν· ἐὰν
γὰρ ἐγὼ μὴ ἀπέλθω, ὁ παράκλητος οὐκ ἐλεύσεται πρὸς ὑμᾶς. ἐπεὶ γὰρ ἀναγκαῖον
ἦν τὸν παράκλητον, τὸ πνεῦμα, ἐκ ἢ πατρὸς ἀεὶ κ) ἢ υἱοῦ ἐκπορευόμενον, τοῦτον χα-
ρίσεται ἑαυτὸν ὁ υἱὸς ἀποδημήσοντα εἴρηκεν, ἵν' ἐκεῖνος ἔλθῃ, ὁ ἢ υἱοῦ μηδέποτε ἀφιστα-
μένου; ἢ ὅτι οἱ δαιμόνιοι ἐν σαρκὶ σωματικοῖς ὀφθαλμοῖς ὁρῶντες τὸν κύριον καὶ
πνευματικῶς ἐλέγχων ὁρᾶν, ὀρθῶς αὐτοῖς ἀφαιρεῖται· ἐὰν γὰρ ἐγὼ μὴ ἀπέλθω, ὁ
παράκλητος οὐκ ἐλεύσεται. ὥσπερ αἰ εἰ ἀφαιρεῖσθαι αὐτοῖς ἔλεγεν, ἐὰν μὴ τὸ σῶ-
μα ἀφέλωμαι, τίς ἂν εἴη ὁ πνευματικὸς ἔρως οὐ δείκνυμι· ἐ εἰ μὴ σωματικῶς
με παύσεσθε βλέποντες, οὐδέποτε πνευματικῶς ἀγαπᾶν ἔσεσθε. Ὁ μὲν τοῖς διδα-

σκάλος

λείαν τῆ οὐρανῶν ἴσμεν ἐσόδον τῆ ἀνθρώπων. ὑμεῖς οὐκ εἰσήρχεσθε, οὐδὲ τοὺς ἐρχομένους εἰσελθεῖν ἀφίετε. λέγε τοῦτο λήψεσθε ἕξεστόν ἐστι κείμενα. Οὕτω καὶ οἱ τοιοῦτοι ποιοῦσιν· αὐτοὶ γὰρ πεπωθότες τὰς ὄψεις ὑπὸ φθόνου λήψεως, οὐκ ἐπαίοντα τῆ ἐκκλησίᾳ, καὶ ἡμᾶς ἐπαίοντας ἐμποδίζουσι. Εἴπε τί ἀναισθῆ; δηλοῦσι, λέγοντες ὅτι οὐδεὶς τῆ ἁγίων λέγει τὸ πνεῦμα ἐκ τοῦ υἱοῦ. ἐκπέφανται λέγει τὸν κύριον ἀδελφοί· καὶ ἴδετε πόσους ἁγίους βλασφημοῦμεν ὑμῖν τοῦτο λέγοντας.

Εἶτα ὁ αὐτὸς ἀθανάσιος ἐν τῆ πρὸς σεραπίωνα ἐπιστολῆ, οὕτω φησίν. Ἀμέλει τοῦ πατρὸς πέμποντος τὸ πνεῦμα, ὁ υἱὸς ἐμφυσᾷ, δίδωσιν αὐτὸ τοῖς μαθηταῖς· ἐπειδὴ πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ, τοῦ υἱοῦ ἐστί. Σωφάδιος τούτῳ καὶ ὁ μάμμιχος κύριλλος, ἐν τῆ ἐξηγήσει τῶν ἑπτὰ ἀναθεματισμῶν, ἔνθα φησίν· Ἄνθρωπος γεγονὼς ὁ τοῦ θεοῦ λόγος, ἐπεμεμύκει καὶ ὅτω θεὸς, πάντα ἔχων ὅσα καὶ ὁ πατὴρ, δίχα μόνου τοῦ εἶναι πατήρ· καὶ ἴδιον ἔχων τὸ ἐξ αὐτοῦ καὶ οὐσιωδῶς ἐμπεφυκὸς αὐτῷ πνεῦμα ἅγιον, εἰργάζετο τὰς θεοσημείας. Ἤκουσας τὸ ἐξ αὐτοῦ; ἆρα τί δηλοῖ οὐλέτερον, ἢ ὅτι τὸ ἐξ αὐτοῦ δηλονότι ἐκπορευόμενον· καὶ τὸ πάντα ἔχων ὅσα ὁ πατήρ. ἐννοήσατε ἄνθρωποι τοῦ θεοῦ, ἐννοήσατε. Ὁ δὲ ἅγιος ἱλάριος, ἐν τῷ λόγῳ τῷ μετὰ τὸν σεστικοσὴν ἀναγινωσκομένῳ, ἐν τῆ ἑορτῆ τῆς ἁγίας τριάδος, οὕτω φησί· Πιστεύομεν εἰς τὸν ἅγιον παράκλητον· πατέρα καὶ τὸν υἱὸν καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα, ἵνα θεὸν παντοδύναμον· μιᾶς οὐσίας, μιᾶς ὑπάρξεως, μιᾶς ἐξουσίας, δημιουργὸν πάντων τῶν κτισμάτων, ἐξ οὗ τὰ πάντα, δι' οὗ τὰ πάντα, ἐν ᾧ τὰ πάντα· πατέρα ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλ' οὐκ ἀφ' ἑτέρου· υἱὸν, ἐκ τοῦ πατρὸς γεννητὸν, θεὸν ἀληθινὸν ἐκ θεοῦ ἀληθινοῦ, φῶς ἀληθινὸν ἐκ φωτὸς ἀληθινοῦ· οὐ μὴν δύο φῶτα, ἀλλ' ἓν φῶς· πνεῦμα ἅγιον θεὸν πατρὸς καὶ υἱοῦ βλάσης ἐκπορευόμενον· οὐχ ἕτερον θεὸν, ἀλλ' ἵνα θεόν. Τὸ ῥηθὲν ἤδη κατ' ἐμὲ γνώμῃ, ἔλυσε πᾶν τὸ ἀμφιβαλλόμενον· εἶπεν ὁ ἅγιος βασὶ ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον βλάσης θεὸν πατρὸς καὶ υἱοῦ ἐκπορευόμενον, οὐδεμίαν κατέλιπε θέφασιν τῆ θεοφάσης ζητουμένου. ἀκούσατε τοίνυν ὑμεῖς καὶ σωθῆτε, οἱ τὸ σωτήριον ὑμῶν πάντων τῶν ἄλλων θεσπεσιώτερον· τί τὸ βλάσης θεὸν πατρὸς καὶ υἱοῦ ἐκπορευόμενον πνεῦμα ἅγιον, δηλοῦ βέλτιον. βλάσησον χρεισταὶ, καὶ μὴ ἐθηλοκάκως ὕπω καὶ ἀφιδῶς ἀπόρριπτε λόγους βλασφήμους κατὰ τῆ εἰδότων. καὶ γὰρ οἱ ἁμαθεῖς οὐ μόνον οὐ παιδάζουσι μαθεῖν, ἀλλὰ καὶ τοὺς φιλομαθεῖς ἐξυβρίζουσιν. Εἰ δὲ λέγει τοιούτων ἄρχεσθε βλάσφημα ῥήματα, τὸ σεμνὸν θεσπεσιούμενος παντοχοῦ τῆ ἡμῶν λόγων, δίκε τῶν τῆ γῆμους τιμῶ.

Εἶτα ἀθανάσιος ὁ μέγας ἐν τῆ πρὸς σεραπίωνα ἐπιστολῆ φησί· Τοιαύτην τάξιν καὶ φύσιν ἔχει τὸ πνεῦμα πρὸς τὸν υἱὸν, οἵαν ἔχει ὁ υἱὸς πρὸς τὸν πατέρα. Ἀλλὰ τάξιν καὶ φύσιν τοῦ υἱοῦ πρὸς τὸν πατέρα ἄλλην οὐ σωσεβόμεθα, ἢ τὸ τοῦ ἐξ αὐτοῦ, καὶ τὸ ἴδιον ἐκεῖνον αἰτίαν· τοιαύτην τοίνυν καὶ τὸ πνεῦμα πρὸς τὸν υἱὸν ὁ ἅγιος βλάσης τάξιν ἔχειν βούλεται· ὥστε καὶ τὸ πνεῦμα καὶ τοῦτον τὸν τρόπον, δεῖ λέγεσθαι καὶ νοεῖσθαι ἐκ τοῦ υἱοῦ. τούτῳ σύμφωνα καὶ ὁ οὐρανοφάντωρ θεῖος βασίλειος ἐν τῷ ἐπαναδιπλώσει κεφαλαίῳ τῆ πρὸς ἀμφιλόχιον, ὕπου θεολογεῖ. Ὡς τοίνυν ἔχει ὁ υἱὸς πρὸς τὸν πατέρα, οὕτω καὶ πρὸς τὸν υἱὸν τὸ πνεῦμα, καὶ τὸν ἐν τῷ βαπτίσματι πίστιν διδομένην τοῦ λόγου σωτάξιν. εἰ δὲ τὸ πνεῦμα τῷ υἱῷ σωτάττεται, ὁ δὲ υἱὸς τῷ πατρὶ καὶ τὸ πνεῦμα τῷ πατρὶ δηλονότι. Ὁ δὲ κύριλλος ὁ μέγας τῆς ἀλιξανδρίων φωσφόρος, ἐν τῷ ἕκτῳ τῆ πρὸς ἑρμείαν, οὕτω φησίν· Ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι ἐν ἡμῖν ἐσμὲν ἐκ τοῦ πνεύματος, οὗ ἔδωκεν ἡμῖν· ἐνοικεῖ γὰρ καὶ ἐνυλισμένον ἔχομεν. πλοιζέτω τίς αὐτὸν φύσει τι καὶ ἀληθῶς ὄντα θεόν, οὐκ ἀλλότριόν τι

καὶ

υἱός, ἀλλ' ἐκπορεύεται τῶν δηλαδὴ ὑποστάντων. τοῦτο δ' ἐστὶ, τῇ διαφόρῳ τῆς ὑπάρξεως τρόπῳ, καὶ ἐν τῷ δι' αὐτοῦ ἢ ἐκ τοῦ πεφυκέναι. ἐπεὶ δὲ καὶ ἡ κτίσις διὰ ἢ ἐκ τοῦ τὸ εἶναι ἔσχε, πάντα γὰρ δι' αὐτοῦ ἐγένετο, ὁ ἰωάννης ὁ διαγγελιστὴς λέγει, καὶ τὸ πνεῦμα δὲ διὰ τοῦ υἱοῦ πέφυκε καὶ τὸν χορὸν πάντων τῶν διδασκάλων, ἵνα μὴ κοινόν τι νομισθείη τοῦ πνεύματος τε καὶ τῆς κτίσεως· ἐν τῷ τὸ μὲν ὑποστῆναι διὰ ἢ ἐκ τοῦ, τὸ δὲ πεφυκέναι, ἐπεὶ ἔφασαν ἀποδιδοκὼς κοινὸν αὐτῷ τι καὶ ἐκεῖνο· διδοὺς μή τις τούτῳ δὲ τῷ κοινῷ καὶ ταυτότητα τῆς οὐσίας δοξάσῃ, τῷ ἀτρεπτῷ τε καὶ ζωτικῷ, καὶ αἰ ἀλλοιώτῳ καὶ μὴ τοιούτῳ, διήκειν ταῦτ' ἀπ' ἀλλήλων· τὸ, τὸ μὲν διὰ τοῦ υἱοῦ ὑποστῆναι, τὸ δὲ, διὰ ἢ ἐκ τοῦ πεφυκέναι, κοινὸν καταυτὸν ἠγησάμενος. διήκειν δὲ τρόπον εὗρε, τὸ τὸ μὲν ζωτικὸν καὶ ἀλλοιωτὸν εἶναι, τὸ δ' ἄτρεπτόν τε καὶ ἀναλλοίωτον· καί τοι, εἰ τὸ διὰ ἢ ἐκ τοῦ πεφυκέναι τὸ πνεῦμα, μὴ αἰτίαν ἐδήλου τὸν υἱόν, ὥς τὸ διὰ ἢ ἐκ τοῦ ὑποστῆναι τὸν κτίσιν, τοῦτο γὰρ αὐτὸν αἰτίαν δηλοῖ ῥᾴστη αὖ ἡ διήκεισις, πνεύματός τε καὶ τῆς κτίσεως· ἐξὸν γὰρ εἰπεῖν, ὅτι εἰ καὶ ἀμφότερα διὰ ἢ ἐκ, ἀλλ' ἡ μὲν κτίσις αἰτιατὸς ἐξ αὐτοῦ, τὸ δὲ ἀναρχίως· νυνὶ δὲ, τοῦτο μὲν οὐκ εἴπασι· ὃ γὰρ μὴ ἤδει ἀληθὲς ὄν, οὐκ ἦν ἐκείνοις εἰπεῖν, ἀλλ' ἄλλως εὗρε διήκεισιν, τὸν δὲ αὐτοῦ δόξασαν ἀληθῆ καὶ μόνον ὑπάρχουσαν· ἡ διὰ ἄρα, ὅτι τῆς διὰ οὗ ἢ πνεύματος ἢ ἁγίου ἐκφάνσεως, τοῦτ' αὐτὸ δύναται· ὅπερ ὅτι τῆς κτίσεως λεγομένης διὰ οὗ ὑποστῆναι. ἀλλ' ἐπὶ τῆς κτίσεως αἰτία λέγεται ἢ πιστεύεται ὁ υἱὸς εἶναι. καὶ διὰ τῆς διὰ τοῦτο σημαίνεται, καὶ ὅτι ἢ πνεύματος ἄρα αἰτίαν ἡ διὰ παρίσησι τὸν υἱόν. καὶ τίς αὖ δικαιοθείη καθ' εἱρμὸν τὰ περὶ τούτου ἐκθεῖναι λιπομένους, μῆκος ἄπρεπον ὑποφαίνοντα; Ἀλλὰ καὶ ὁ μέγας καὶ πολὺς ἀθανάσιος, πάλιν ἡμῖν τοῦτο συμμαρτυρήσων ἡμῖν τὸν υἱὸν εἶπον τῆς ἢ ἁγίου πνεύματος ἐκπορεύσεως· ὥσπερ γὰρ ἐν τῷ καὶ ἀρίστων τῶν πρότερον λόγων, οὗ ἡ ἀρχὴ, αἱ μὲν αἱρέσεις ὅσαι καὶ τῆς ἀληθείας ὀλιγοπίστησαν μανίαν ἑαυτοῖς, τοιάδε λέγει. Τοιαῦτα μὲν τοῖς ἰουδαίοις ὡς ἄνθρωπος ὁ κύριος διελέγετο· τοῖς δὲ μαθηταῖς αὐτοῦ τὸν θεότητα καὶ μεγαλειότητα δεικνὺς ἑαυτοῦ, οὐκ ἔτι ῥᾳδίως ἑαυτὸν ἢ πνεύματος, ἀλλὰ μείζονα ἢ ἴσον ὄντα σημαίνων, ἐδίδου μὲν τὸ πνεῦμα καὶ ἔλεγεν, ἐγὼ αὐτὸν ἀποστέλλω· καὶνοῦς ἐμὲ δοξάσῃ· καὶ ὅσα αὖ ἀκούσῃ λαλήσῃ. Ἤκουσας ἢ πάλιν τοῦ μεγάλου τούτου πατρὸς, οὐκ ἔτι ῥᾳδίως φησὶν ἢ πνεύματος ἑαυτὸν, ἀλλὰ μείζονα καὶ ἴσον· ἴσον μὲν καὶ τὸ ὁμοούσιον· μείζονα δὲ, οὐ μεγέθει τινὶ, οὐδὲ χρόνῳ, ἅπαγε· οὐδὲν γὰρ πρότερον ἐν τῇ θείᾳ τριάδι, ἢ ὕστερον· ἀλλὰ διὰ τὸ ἐξ αὐτοῦ ἔχειν τὸν ὕπαρξιν· καθάπερ ἀμέλει καὶ ἐκ τοῦ θεοῦ καὶ πατρός. πρὸ εἰσὶν οἱ λέγοντες ὅτι ἐκ μόνου τοῦ πατρὸς τὸ πνεῦμα ἐστὶ, καὶ οὐκ ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ υἱοῦ; οὐκ αἰσχύνονται ἐναντιοῦσθαι τοῖς ἁγίοις. ὦ τῆς ἀνοχῆς σου χριστὲ βασιλεῦ. ὑπὸ μέρους μὲν ἔχουσι τούτους ἁγίους· καὶ ἑορτάζουσι· καὶ προσκυνοῦσι· καὶ εἰκόνας αὐτῷ ποιοῦσι καὶ κοσμοῦσιν αὐτὰς χρυσίῳ· ὑπὸ μέρους δ' ἀρνοῦνται· διὰ τὸ λέγειν αὐτοὺς καὶ ἐκ τοῦ τὸ πνεῦμα, καὶ ὑβρίζουσιν αἰσχρῶς· καὶ τῷ μὲν φθείρουσι τὰ βιβλία, τῷ δὲ, παντελῶς καταπαίουσιν, ἵνα μὴ φαίνωνται. καὶ τοῖς μὲν, μεθύουσι ὑποκαλοῦσι· τοῖς δὲ, μὴ ὑπάρχῃ ἁγίους, ἐπειδὴ καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμα ὁμολογοῦσιν. Εἶτ' οὐκ αἰσχύνονται οἱ ἄνθρωποι ἡμῖν ἐγκαλεῖν, ὑποτασσομένοις τοῖς ἁγίοις καὶ διδασκάλοις τῆς ἐκκλησίας, καὶ φυλάττουσι τοὺς λόγους αὐτῷ. Ἔτι τε μάχονται ἡμῖν, διὰ τὸ ὑποτάσσεσθαι τῇ ἁγίᾳ καὶ οἰκουμενικῇ συνόδῳ, καὶ τὸν αὐτῆς ὅρον, ὥσπερ ἐγκόλπιον χρυσοῦν ὁλοχερῶς κατέχουσιν. ἀληθῶς παρόμοιοι εἰσὶ τ Φαρισαίων, οὓς ὀνειδίζει χριστὸς ὁ θεὸς ἡμῶν, λέγων· Οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταὶ, ὅτι κλείετε τὴν βασι-

λείαν

τας φησὶ, σφηκαταρκτικῶ δηλονότι, καὶ ἐκείνῳ τῷ ἀσεβεῖ ἀρειανῷ λέγουσαν· ἐμὸς ἐκ τοῦ πατρὸς μόνου· τὸ δὲ πνεῦμα ἐκ τοῦ υἱοῦ μόνου. καὶ ἐνοοῦντο ἂν ὁ υἱὸς σφηκαταρκτικῶν ἡμῶν τὸ πνεῦμα ἐξ τοῦ πατρὸς ἐξ τοῦ υἱοῦ· ἐξ τοῦτο ἐφυλάξατο λέγειν ἐκ πατρὸς ἢ υἱοῦ οἱ θεῖοι πατέρες ἐκείνου· τοῦτο δέ ὅτιν εἰπεῖν, οὔτε ἐκ τοῦ πατρὸς μόνου, οὔτε ἐκ τοῦ υἱοῦ μόνου· ἀλλ' ἐκ τοῦ πατρὸς ἐξ τοῦ υἱοῦ· ἐξ τοῦτο ἄρτιον δέ αὐτὸ, καὶ ἐξ αὐτοῦ, καὶ σφηῖται, καὶ σφηχεῖσθαι· καὶ ἐκπορεύεσθαι, καὶ μάλα καὶ τούτῳ ὡς καὶ ἐν ἄλλοις δέδειται· Καὶ ὁ θεῖος δὲ Ζαχαίας πατὴρ ἀρχὴν καὶ ἡγεμονικὴν ἐπιστήλεως, ἐν τῇ θείᾳ ὁλκῇ σφηῖται τῆς κλήσεως ἀρχηγέτας ἡμᾶς ἢ ἀρχὰς Πολλοῖς καὶ μεγάλοις σφηνόμοις, οὕτω φησί· Καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς δι' υἱοῦ ἐκπορευόμενον, καὶ αὐτὸ θεὸν ὄν γνωριζόμενον· Ἀκούεις, ἐκ πατρὸς δι' υἱοῦ φησὶν ἐκπορευόμενον· ὅπερ δέ ἐστι, αἰτίαν σημαίνει, εἴρηται σφότερον· Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς ἀθανάσιος, ἐν τῇ σφὸς σεραπίωνα ἐπιστολῇ ἧς ἡ ἀρχὴ, Τὰ γεγραμμένα ὑφ' ἁγίων θεόπνευστα, οὕτω φησίν· Ἓν καὶ γὰρ ὄντος τοῦ λόγου καὶ ζῶντος λόγου, μίαν ἔχει καὶ τελείαν καὶ πλήρη τὴν ἁγιαστικὴν ζωὴν, οὖσαν ἐνεργὸν αὐτὸ καὶ δωρεὰν, ἧς μεταλαμβάνουσι λέγεται ἐκπορεύεσθαι· ἐπειδὴ ἐκ τοῦ λόγου τὸ ἐκ πατρὸς ὁμολογούμενόν ἐστι λάμπειν, καὶ ἀποστέλλεται καὶ δίδοται· ἀμέλει ὁ μὲν υἱὸς ἐκ τοῦ πατρὸς ἀποστέλλεται καὶ δίδοται· ὁ δὲ υἱὸς τὸ πνεῦμα ἀποστέλλει· Ἀκούεις, ὅτι ἐνεργόν ἐστι καὶ δωρεὰ τὸ υἱοῦ τὸ πνεῦμα· τὸ ἅγιον· καὶ ὅτι ὁ πατὴρ ἀποστέλλει τὸν υἱὸν, ὁ δὲ υἱὸς τὸ πνεῦμα· Ἄλλος σοι παρέστω μάρτυς οὐκ ἐλάττων τούτου, πύελλος γὰρ ὁ μέγας, ἐκ τῆς αἰγυπτιακῆς διοικήσεως, σὺν τῇ συνοδικῇ φησί· Περιέχεται ἐκ πατρὸς τὸ πνεῦμα ἐκ φύσεως καὶ ἰδίαν ἐκπόρευσιν· ἀρα καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ θεοπάτορος χεῖσθαι ἐκ φύσεως κατ' ἰδίαν ἐκπόρευσιν σφηχεῖται· οὐ γὰρ ἐκ μέτρου δίδωσιν ὁ θεὸς τὸ πνεῦμα τῷ ἰδίῳ υἱῷ· ἀλλ' αὐτὸς ἐνίησιν αὐτὸ ἐξ ἑαυτοῦ, καθάπερ ἀμέλει καὶ ὁ πατήρ· Τὰ αὐτὰ καὶ σφὸς ἱρμίαν φησὶν ὁ διδάσκαλος ἐκεῖ· Ὅτι δὲ ὁ υἱὸς αἰτία τῆς ἐκ πνεύματος ὑπάρξεως, ὁ δίκην ἐστὶ θεὸς σφὸς σεραπίωνα, πολλοῖς σφότερον λόγοις ἀριδήλως ἐδίξαμεν· ἐνταῦθα ἐκ παντὸς τοῦτο δίξομεν, θεὸς ἐκ μεγάλου πατρὸς ἡμῶν χρηστηρίου τῆς νύσσης· ἐστὶ γὰρ ἐν τῷ σφότερῳ τῷ σφὸς δυνάμιον αὐτηρητικῶν; σαφῶς οἶδε θείας ἐνώσεως καὶ θεολογίας τῷ θείων σφηνεύσαντα τὸν λόγον πανάμωμος, Τὸ πνεῦμα, φησὶ, τοῦ πατρὸς καὶ τὸ ἄκτιστον σὺν αὐτῷ, πάλιν ἀπ' αὐτοῦ, τοῦ μὲν πατρὸς ὄν καθάπερ ἐκεῖνος θεολογεῖται· τῆς δὲ σφὸς τὸν υἱὸν καὶ τὸ ἄκτιστον σὺν αὐτῷ φύσεως, καὶ ἐν τοῦ πνεύματος αἰτίαν τῆς ὑπάρξεως ἐκ τοῦ θεοῦ τῷ ὅλων ἔχειν, ἀφίσται πάλιν ἐν τοῦ ἰδιάζοντος τοῦ μήτε μονογενῶς ἐκ τοῦ πατρὸς ὑποστῆναι, καὶ δι' αὐτοῦ τοῦ υἱοῦ πεφυκέναι, πάλιν δὲ τῆς κτίσεως ἐξ τοῦ μονογενοῦς ὑποσάσης, ὡς αὖ μὴ κοινότητα πρὸς σφὸς ταύτην ἔχειν νομισθῇ τὸ πνεῦμα, ἐκ τοῦ ἐξ τοῦ υἱοῦ πεφυκέναι, ἐν τοῦ ἀτρίπτως καὶ ἀλλοιώτως καὶ ἀσυγχύτως τῆς ἑτερουσίου ἀγαθότητος ἐξηρέσθαι τὸ πνεῦμα ἀπὸ τῆς κτίσεως· Ἐνταῦθα ὁ μέγας οἶδε πατὴρ ἡμῶν διδάσκαλος, οἶδε ἐξηρέσεώς τε καὶ θείας ἐνώσεως, τὸν λόγον ποιούμενος, σφηχειρίζεται μὲν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· ἐξαβάλλων δ' αὐτὸ σφὸς τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν, διείσκει πανταχοῦ μὲν αὐτῆς κοινὰ καὶ ἑνοῦντα, πανταχοῦ δὲ ἰδιάζοντά τε καὶ ἐξηρέσεως. τοῦ μὲν σὺν πατρὶ φησὶ κατὰ τὸ ἄκτιστον σὺναπόμενον, ἐξηρέσεως ἐστὶ πάλιν ἀπ' αὐτοῦ, ἵνα μὴ νομισθῇ πατὴρ καθάπερ ἐκεῖνος· τοῦ δὲ υἱοῦ κοινωνοῦν καὶ τὸ ἄκτιστον σὺναφείας, μία γὰρ τῆς τριῶν οὐσία· ἔτι τε καὶ τοῦ αἵματα εἶναι κοινῶς ἀμφότερα τὸ τῆς ὅλων θεοῦ, ὅμως αὖ ἐξηρέσεως πάλιν ἐμοὶ τούτου, τοῦ μήτε μονογενῶς ὡς

μα αὐτοῦ. εἰ δὲ χειρὸς ἐκ τοῦ πατρὸς πνεύματα, θεὸς ἐκ θεοῦ, καὶ τὸ πνεῦμα ἐκ
τοῦ χειρὸς, ἢ παρ' ἀμφοτέρων, ὡς φησιν ὁ χειρὸς, ὁ αὐτὸς τοῦ πατρὸς ἐκπορεύε-
ται· καὶ αὖτος ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται. Ἀλλ' ἴρεῖ τις, οὐκοῦν Φαμὲν εἶναι δύο
υἱούς, καὶ πῶς μονογενής; μάνοιμαι γε, οὐ τίς εἶ, ὁ ἀπολογιζόμενος τῷ θεῷ. εἰ γὰρ
τὸν υἱὸν καλεῖ τὸν ἐξ αὐτοῦ, τὸ δὲ ἅγιον πνεῦμα τὸ παρ' ἀμφοτέρων· ἀ μόνον
πίστει νοούμενα αὐτοῦ τοῦ ἁγίου, φωτεινὰ φωτοδότα, φωτεινῶν τινῶν ἐνεργείαν ἔ-
χει. καὶ αὖθις ἐκ τοῦ αὐτοῦ· πνεῦμα ἅγιον, πνεῦμα ἀληθείας ὄζει· φῶς τρέπον,
αὐτοῦ πατρὸς καὶ υἱοῦ ὄζει. ἆρ' ἐσόπεσας τὸ παρ' ἀμφοτέρων; τὸ, πνεῦμα ἀληθείας
ὄζει αὐτοῦ πατρὸς καὶ υἱοῦ, τί δηλοῖ; ὅτι ἔσπεσεν ἀκριβῶς καὶ ἐστόπεσεν· οὐ γάρ τι τοῦ
εἰκῇ καὶ ῥιόντων ἐστὶ τούτοις γε φερεγματεύεται; ἀλλ' ἐν ψυχῇ. Τοῦ αὐτοῦ Ἐπιφα-
νίου ἐν τοῦ αὐτοῦ λόγῳ τε καὶ διαλόγῳ. ὅτι γὰρ τρέπων οὐδεὶς ἔγνω τὸν πατέρα εἰ μὴ
ὁ υἱὸς, οὐδὲ τὸν υἱὸν, εἰ μὴ ὁ πατὴρ, οὕτω βλέπω λέγειν, ὅτι οὐδὲ τὸ πνεῦμα, εἰ μὴ ὁ
πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς, παρ' οὗ ἐκπορεύεται, καὶ παρ' οὗ λαμβάνει· καὶ οὐδὲ τὸν υἱὸν, καὶ τὸν
πατέρα, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ διδάσκον πάντα, ὁ πα-
τὴρ ἅμα πατὴρ καὶ υἱοῦ ὄζει, καὶ παρ' οὗ ἐκπορεύεται, καὶ παρ' οὗ λαμβάνει, τὸ δὲ εἰπεῖν
ὅτι ὄζει ἅμα πατὴρ ἐκ τοῦ υἱοῦ, οὕπω ἴσασιν τὸ ὄζει ῥῆμα, ὅτι ὑπαρκτικόν ὄζει,
ἐκ τοῦ εἶ δηλοῖ, οὗ λέγεται ὅτι ὄζεν. Ὁ αὐτὸς Ἐπιφάνιος ἐν τοῦ αὐτοῦ, ὕστερα λέγει·
Τοίνυν πατὴρ ἀεὶ, καὶ υἱὸς ἀεὶ· καὶ τὸ πνεῦμα, ἐκ πατρὸς ἐκ υἱοῦ πνέει. καὶ
ἔτι, πνεῦμα ἅγιον, οὐ συναίδιλφοι, ἀλλ' ἐκ τῆς αὐτῆς οὐσίας παῖδες ἐκ υἱοῦ. αὐτὸς
γὰρ ὁ μονογενὴς λέγει· τὸ πνεῦμα ἅ πατρὸς, καὶ τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύόμενον·
ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται, ἵνα μὴ ἀλλότριον νομισθῇ πατρὸς, μηδὲ υἱοῦ. Ἀκούεις,
ἵνα μὴ ξένον ἐκ ἀλλότριον νομισθῇ φησὶ πατρὸς, μηδὲ υἱοῦ, δηλῶν τοῦτο ἐκ ἅ πα-
τρὸς ἐκ υἱοῦ λέγεται ἐκπορεύεσθαι. Καὶ ὁ ἁγιώτατος μάξιμος, ἐν οἷς ἱρμηνεύει,
τί δήτα βούλεται τὰ φερόμενα ζαχαρία κέχρυσα λυχνία, καὶ τὰ ἐπ' αὐτῇ λαμπά-
δια, καὶ οἱ λύχνοι, ὕτω φησί. Τὸ γὰρ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὡσανεὶ φύσει κατ' οὐσίαν ὄζει,
ὡς ἐκ ἅ πατρὸς δι' υἱοῦ οὐσιωδῶς ὑμνηθέντος, ἀφεάτως ἐκπορευόμενον. Ἀκούεις
καὶ ταῦτα θα, ἐκ ἅ πατρὸς δι' υἱοῦ φησὶν οὐσιωδῶς ἐκ ἀφεάτως ἐκπορευόμενον, τοῦτο
δὲ ταυτόν ὄζειν εἰπεῖν, ἐκ ἅ πατρὸς καὶ ἐκ ἅ υἱοῦ, οὐσιωδῶς ἐκπορευόμενον· ἵνα-
δὴ ἡ ὄζει, ταυτὸν τῇ ἐκ, βούλεται ὡς ἐδήλωσαμεν. Ὁ αὐτὸς ἐν τῇ δευτέρᾳ τῇ πρὸς
μαρῖνον κύπρου ἀριστόπεσιν, ἧς ἡ ἀρχὴ· Νόμῳ θείῳ καὶ θεὸν ἀθωυλόμενος θεο-
πάμπτη πάτερ, νόμον ὑποδείδις αἰθερόπτοον, δειάδι φάσκει. Τῶν ἅ πανυ ἁγιωτάτων
πάπα συνοδικῶν, οὐκ ἐν τούτοις ὅσοις γεγεάφατι κεφαλαίοις, οἱ τῆς βασιλίδος
τῆδε πόλεως ἱπποκράβοντο· δυσὶ δὲ μόνοις, ὧν τὸ μὲν ὑπάρχῃ περὶ θεολογίας· ὅπ τε
φησὶν εἶπεν ἐκπορεύεσθαι καὶ τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ ὅτι τούτῳ συμφώ-
νους παρήγαγον χρήσεις ῥωμαίων πατέρων· ἵνα γε μὴν καὶ κυρίλλου ἀλεξανδρείας,
ἐκ τῆς πανηδίσης αὐτοῦ ἱερᾶς φερεγματείας, εἰς τὸν ἅγιον ἰωάννην τὸν διάγγε-
λιστήν. ἐξ ὧν, οὐκ αἰτίαν τοῦ υἱοῦ ποιοῦνται ἅ πνεύματος, σφᾶς αὐτοὺς ἀπόδει-
ξαν· μίαν γὰρ ἴσασιν τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ πνεύματος, τὸν πατέρα αἰτίαν· ἅ μὲν, καὶ τοῦ
ὑμνῆσιν· ἅ δὲ, καὶ τοῦ ἐκπόρευσιν. ἀλλ' ἵνα τὸ δι' αὐτοῦ φερεῖται δηλώσωσιν, καὶ
ταύτῃ τὸ συναφὲς τῆς οὐσίας καὶ ἀδιάλλακτον ἐνδείξωσιν. Ἀκούεις, ὅπ ἐκ-
πορεύεται καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· καὶ ὅπ συμφωνοῦσι αἱ τοῦ πατέρων
ῥήσεις; καὶ ὅπ καὶ κύριλλος ὁ μακάριος τοῦτα καὶ λέγει καὶ βεβαιοῖ, ἐν τῇ εἰς τὸν
διάγγελιστὴν ἰωάννην ἱερᾷ φερεγματείᾳ. τὸ δὲ λέγειν οὐκ αἰτίαν ποιοῦνται τοῦ
υἱὸν, οὐ τὸ μὴ εἶναι ἐξ αὐτοῦ, ἀλλὰ τὸ εἶναι μᾶλλον ἐνδείκνυται. οὐκ αἰτίαν ποιοῦ-

θαι διδάσκει παράκλητον, τὸ δὲ ἅγιον πνεῦμα τὸν ἐμφυτευόμενον δι' αὐτοῦ· καὶ ὅταν αὐ-
τοῦ ἐκπορεύεσθαι ἐκ τοῦ πατρὸς λέγηται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, σαφῶς δηλοῦσι διὰ τί
δίδωσιν ἡμῖν αὐτὸ εἶναι ἄλλο, φησὶ γὰρ διὰ τοῦτο ἐμφυτεύεσθαι· εἶτα πάλιν ἐπιφέρει
σιν ὁ θεόπνευστος ψαλμὸς, φυτεύσας πάντοτε τὸ πνεῦμα τοῦτο εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν
μῶν, καθάπερ ἐκεῖνος ἐβόα ὁ πατήρ· ἀρὰ γε τοσοῦτον διαφέρουσιν ἀλλήλων τὸ ἅγιον
πνεῦμα καὶ τὸ παράκλητον συνιέντες οἱ ἄνθρωποι, ὅτι μία ὄψις ἐστὶ τῆς πνευματικῆς
ἀναγωγῆς ἐπὶ ἑκάτερα λέγεσθαι δύνασθαι ταῦτα τὰ αὐτὰ ὀνόματα; ἢ δεῖ τὴν
ἡμετέραν ἀκοὴν, ὅταν ἀκούσωμεν, ἐξαπεστάλη ὁ θεὸς τὸν υἱὸν μετὰ ἡδονῆς
ἐκ γυναικὸς· ἐπὶ γαλήνης πάλιν φησὶν ὁ μακάριος παῦλος· καὶ αὐτὸς δὲ ὁ σω-
τὴρ λέγει ἐκπορεύεσθαι τὸν παράκλητον ἐξελεύσεται, ἥκει. ἐπὶ ἄλλοθι δὲ ὁ μὲν πατὴρ ἀπέστα-
λκε τὸν υἱὸν παντοκράτορα κόσμου· καὶ αὖ πάλιν ἀγαλλόμενος πάντοτε τοῖς ἀποστόλοις μα-
πάλιν, αὐτοῦ γὰρ ὀνόματι πέμψει ὁ παράκλητος· καὶ ἐκεῖνος. ὁ λόγος ἀπὸ ἐμοῦ ἔσται,
ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμῖν· ἀμφοτέρων τῶν ὀνομάτων αὐτὸ τὸ ἐμὸν δηλοῦσιν ἐκ τοῦ πατρός.
ἐκ τοῦτο καὶ παῦλος ἐπὶ τοῦ κυρίου φησὶν ὅταν λέγῃ· εἷς γὰρ ὁ πατὴρ ἐξ οὗ τὰ πάντα,
ἀλλὰ πάντα καὶ πάντες δι' αὐτοῦ· καὶ ὡσαύτως ὁ πατὴρ λέγει ζωὴν ἐν ἑαυτῷ,
ὥστε ἔνεστι καὶ τὸν υἱὸν ζωὴν ἔχειν ἐν ἑαυτῷ· καὶ γὰρ τοῦτο ἐστὶν ἡμῖν ἐκ τοῦ ἐστιν ἐν
δοκεῖν αὐτὸ τὸν ζωὴν, καὶ τὸν κύριον, ἀλλὰ ζωὴν ἐδόξασεν αὐτὸν, ἐκ τοῦ λέγειν ἐδόξα-
σεν αὐτόν. ἔτι καὶ ὅτι ἐκ τοῦ ἁγίου ὅταν ἀκούσωμεν πνεύματος πατρὸς,
πνεῦμα ἐκ πατρὸς νοήσωμεν· καὶ πνεῦμα ἐκ υἱοῦ, πνεῦμα δὲ υἱοῦ φρονήσωμεν· καὶ ὅταν ἀ-
κούσωμεν, τὸ πνεῦμα τοῦτο ἐκ τοῦ ἐκπορεύεσθαι, πηγάζειν εἶναι, πηγὴν, ἀναβλύζον,
στρεπτὸν ὄντα· ἀλλὰ μὴν ὑπερχρηστούμενοι ἀεὶ χρώμεθα, τοιοῦτόν ἐστι τὸ πνεῦ-
παντὸν ἐστὶν ἡμῖν ὀνομάσαι, ἢ ὅσα ἄλλα τῆς ὁμοίας ἀξιοῦσθαι τὸ πνεῦμα-
τος νοήσωμεν. ταύτην, ἴσμεν καὶ ὁ διδάσκαλος ἔλεγε τὴν ἐπίνοιαν, ἀδιαφόρως πάν-
των καὶ ἐπὶ τοῦ πατρὸς ἐπὶ τοῦ υἱοῦ· ἐπινοίᾳ φησὶν ἐκπορευόμενον, ἐπὶ ἑστὼ ἀλλόμενον, ἐ-
μόνον οὖν ἐπὶ τοῦ πατρὸς, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῦ υἱοῦ ἐπὶ ἐνόησα τοῦτο καλῶς· ἀλλ' ἐκ τούτων,
ἐνόησα τοῦ. ἐλθὼν τοίνυν ἐκεῖνος ὁ ἀληθείας κύριος, ἐ ὁμολογητὴς, ὁ μάρτυς ἐ πρω-
τοκλείς ἀθανάσιος, τὰ αὐτὰ συνεμάρτυρησεν ἡμῖν· οὕτω γὰρ ἐν τῇ ὁμολογίᾳ τῆς ἰδίας πί-
στεως, ἧς ἡ ἀρχὴ, Ὅσις αὐ βούλη σωθῆναι, πρὸ πάντων κρατεῖν ἐ καθολικὴν
πίστιν, αὕτη φησὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀπὸ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ, ὑποστὰν, οὐ κτιστὸν, οὐ
γεννητὸν, ἀλλ' ἐκπορευτόν. καὶ οὕτω ὁ διδάσκαλος ἀπὸ τοῦ πατρὸς φησὶν ἐ τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦ-
μα δῆλον, οὐ κτιστὸν, οὐ γεννητὸν, ἀλλ' ἐκπορευτόν. ἐν τούτῳ δὲ γεγράμμενος, ἐ
πνοὴ μου ἐ στόμα θρεμμάτων, καὶ φωνὴν ἐμβρέξας μὴ δακρύων τὸ ἐ ὀθόνιον μου, ἐ
κλαῦσαν ἐπὶ ἐκεῖνα ὅτι κεκμηκόσιν οἱ ὀφθαλμοί μου εἰς τὸ φῶς, ἐ εἰς ἐ ἀλή-
θειαν αἰτησόμενος· ἐ οὐ μόνον ἐπλήγωντας τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἁγίους ἐ
ἐκπλυσίας διδασκάλους ἀθετοῦντας καὶ ἀκαθέτους τοὺς μόνους, ἀλλὰ καὶ ὑβρίζον-
τας. πῶς οὖν ἐστὶν ὁμολογίαν τὴν ἐ συμπαθῆναι οἱ ταῦτα πεπονθότες; ὦ δ' αἰσχύ-
νου χρεὼ ἐ σωπὴν πῶς οὐκ ἀφλέγοντα τὴν ἐλασφήμων τὰ στόματα. οὐκ αἰδοῦ-
μαι λέγειν ὡς ὁ ἱερὸς ἀθανάσιος μέθυσος ἦν, ἐ ὅτι ταῦτ' ἐγραφε πλήρης ἦν οἴνου. ἀ-
λλὰ θεὸς πλήρης ἦν καὶ πνεύματος σοφίας, καὶ χαρίτος, ἀπὸ τῆς ἐ ἁγίου πνεύ-
ματος πηγῆς· ἀλλ' οὐχ οἱ ψιφοὶ λέγουσιν. ἵλεως γένοιτο κύριος αὐτοῖς ἐ ἡμῖν ἐ
παυσάτω ἀπ' αὐτῶν ἡ αἰσχύνη ταύτη· ἡμῖν δὲ γένοιτο τυχεῖν σ' φάσεως ἀθανασίου,
κάτω ἐν τοῖς πατράσι. ἐκεῖνος Παρέπου ἐ ὁ μέγας ἐπιφάνιος ἀρχιπίσκοπος κύπρου, σαφῶς
γράφων ἡμῖν ταύτην τὴν δόξαν· ἐλέγχει γὰρ ἐν τῷ λόγῳ, τῷ κατὰ λουκιφέρου ἀκαιρότερα, ὅτι
δίχα σοφῶν ἀμφότερα κεῖται ἐν τῷ αἱρετικῷ τῷ δικαίῳ· ὁ χριστὸς, καὶ τὸ πνεῦ-

ἰδίῳ ℭ συνείναι, ὅζι ἐνοῆσαι, καὶ δύω ὄντα τ κακοῦ τῆς διαιρέσεως ὑποθέμενοι τῇ συνόδῳ ὑποτάττειν. τῷ γὰρ τ θεοῦ καὶ πατρὸς φυσικῶν ἀγαθῶν κοινωνὸς πάρχων, φησὶν, ὁ υἱός, οὐκ ἐπακτῶς, οὐδὲ ἔξωθεν, οὐδὲ καταχρηστικῶς ἀλλ' οὐσιωδῶς ἔχει καὶ τὸ πνεῦμα, καὶ τὸν τρόπον τοῦτον, καθ' ὃν περ αὐ νοοῖτο καὶ ὁ πατήρ. εἰ οὖν φυσικὸν ἀγαθὸν ὄζι τ πατρὸς, τὸ ἐκπορεύειν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, κοινωνεῖ δὲ ὁ υἱὸς τῷ φυσικῶν ἀγαθῶν τ πατρὸς, οὐ καταχρηστικῶς, ἀλλὰ φυσικῶς ℭ οὐσιωδῶς, καὶ τὸν μέγαν κύριλλον, καὶ οὐ δύναται ἀρνήσασθαι, ἔχει ἄρα τοῦτο καὶ ὁ υἱὸς τὸ ἐκπορεύειν δηλαδὴ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐ μεταδοτικῶς, ἀλλ' οὐσιωδῶς, καθ' ὃν τρόπον καὶ ὁ πατὴρ ἐκπορεύει αὐτὸ οὐσιωδῶς. σαφέστερον δὲ σαφέστερα.

Ὁ δὲ συμεὼν ὁ μεταφραστὴς, ἐν τῷ εἰς τὸν βίον τ ἁγίου διονυσίου τ ἀρεοπαγίτου λόγῳ, τῇ τελείᾳ τ ὀκτωδείμ γεγραμμένῳ, τοιάδε φάσκει· Πέρας τὰ τῆς συναπτικῆς ἐνδημίας δίχεται· τὰ δὲ τ πνεύματος ἄρχεται· καὶ εἰς ἀρρήτους ὁ ὑμὸς γενέσεως ἀναφέρεται· καὶ θεὸς τὸν παῖδικὸν ἐπάνοδον θεόνον· ℭ τὸ ἐκπορευόμενον αὐτοῦ πνεῦμα, ὅτι τῷ τῆς ἀπίστων ἐθνῶν καταπέμπει τοῖς μαθηταῖς ὁδηγεῖν. Ἤκουσας, ℭ τὸ ἐκπορευόμενον αὐτοῦ πνεῦμα φησὶ, τοῦτο δὲ ὄζι, τὸ ἐξ αὐτοῦ ἐκπορευόμενον. ἀλλ' οὐ κεῖται φασὶ ῥητῶς οἱ τῆς ἀληθείας πολέμιοι, ἐκπορευόμενον ἐκ τ υἱοῦ· εἰ δὲ καὶ δίρηται που, νοεῖται ἐκ τ παλεῖς ἐκπορευόμενον, ἐκ τ υἱοῦ δή, ἀδιαμῶς ἐκπορευόμενον· διδόμενον δὲ, καὶ πεμπόμενον ἔχει τ υἱὸς· ὅτι τὸ πέμπειν, οὐ δίδωσι νοεῖν ἡμᾶς τὸ ἐκπορεύεσθαι. ℭ λοιπὸν ὅταν ἀκούωμεν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον πέμπεσθαι ἐκ τ παλεῖς, οὐ νοήσομεν ἐκ πορεύεσθαι ἐκ τ πατρὸς· ὁ δὲ παράκλητός φησιν ὁ χριστὸς, ὃν πέμψει ὁ πατὴρ ἐν τῷ ὀνόματί μου, οὐ δώσομεν ἐκπορεύεσθαι ἐκ τ παλεῖς; ℭ μάλα, ἀλλ' ὅπισθι φατὶ ὅτι οὐκ ἀφίσκεται ἐκ πορευόμενον καὶ ἐκ τ υἱοῦ ἐν τῇ θείᾳ γραφῇ, ἐκλόμεθα νεῦ ὑποδείξαι τοῦτο ῥητῶς.

Ὁ μέγας ἀθανάσιος πατριάρχης ἀποχίας, ὃς ἀφίσκεται καὶ ἀγίᾳ ὄρεσι συνὰ λεγόμενος, ἔστι ὅζι ἐν ᾗ οὐ ἡ ἁγία ἕκτη συνόδος λέγει, Ἀποδεχόμεθα τὸν ἅγιον ἀθανάσιον· ℭ θεόδωρος μελιτινῆς ἀποκρίθη· ἅγιον ὑπάρχειν πᾶσα ἡ ἁγία τοῦτον τὸν τῆς ὁσίας μνήμης ἀθανάσιον, τὸν ἡγούμενον ὄρους σκοπὸν ἀποχίας· καὶ ἐν μὴ δεχόμενον αὐτὸν, ὁ θεὸς ἀναθεματίσῃ. ℭ πάντες ὁμοφώνως εἶπον, τὸ, ἀμήν· ἔστι οὖν ὁ ἅγιος ἐν τῷ λόγῳ αὐτοῦ, ὃς ὑπογεγραφὼς ἔχει. ἐστὶ γὰρ καθ' ἡμᾶς ὀρθῶν δογμάτων τῆς ἀληθείας· ἡ δὲ ἀρχὴ τ λόγου, τῷ ἐστὶ τῆς ὑμοῦς ἡμῶν πίστεως οὗτος φησί. Τοῦ δὲ σώματος τὸ ἰδίωμα λαβόντες ὡς ὑπόδειγμα, τοῦ ἀληθοῦς χάριν τῷ θείων παρεισήσαμεν ἐχὲ τῆς τῷ μελῶν ἀναλύσεως τὸ καὶ εἰκασίας· ταύτῃ γὰρ, ℭ πνεῦμα σώματος αὐτοῦ, δηλονότι τ θεοῦ, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον λέγεται· σώματος ὄντος τ μονογενοῦς· καὶ πνεῦμα πάλιν ὀξ αὐτοῦ ἐκπορευόμενον, καὶ ἀποστελλόμενον, οὐ μόνον ὑπὸ τ πατρὸς, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τ υἱοῦ. καὶ μετ' ὀλίγα, καὶ μοὶ ὁ κύριος, ὀξ ἑαυτοῦ δείκνις αὐτὸ ὑπάρχον, ἐμφυσῶν τοῖς μαθηταῖς ἔλεγε, λάβετε πνεῦμα ἅγιον. Ἤκουσας, ὡς οὐ μόνον ὑπὸ τ πατρὸς φησὶν, ἀλλὰ καὶ παρὰ τ υἱοῦ. ποῦ εἰσὶν οἱ λέγοντες, ἐκ μόνε τ πατρός· καὶ ὡς οὐ κεῖται ῥητῶς, ἐκπορευόμενον ἐκ τ υἱοῦ. οὐκ ἀναλαβοῦσαι τοσούτους πατέρας ἀθυπεῖν, ὄντας ἁγίους καὶ μεγάλους φωστῆρας, ℭ λέγοντας θεοφανῶς, ℭ ἐκ τ υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι λέξεσι ℭ συλλαβαῖς. πῶς ἂν ἐρυθριῶσιν, ἀλλ' ἅτε ἀγρίαν ἀνάπλεον αὐτοῦ ἐσμοὶ ἁγίων διδασκάλων; ἀλλὰ τί φασιν οἱ νίοι ὀξηγηταί; πνεῦμα φησὶν ἐκ πορευόμενον ἐκ τῷ πατρός· καὶ ἀποστελλόμενον οὐ μόνον ὑπὸ τ πατρὸς, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τ υἱοῦ· καὶ ὀξεστέλλεσιν, ἄλλο τὸ ἐκπορεύεσθαι, καὶ ἄλλο τὸ ἀποστέλλεσθαι· καὶ τὸ μὲν ἐκπορεύεσθαι

—

μαθεῖν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεσθαι, ἑστῶτος αὐτοῦ ἐν τῷ Ἰορδάνῃ, καὶ τοῦ πνεύματος ἄνωθεν καταρχομένου ὡς περὶ αὐτὸν, καὶ φωνὴ πατρῴα ἄνωθεν μαρτυρούσα, οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς ἐν ᾧ ηὐδόκησα. πρὸς δὲ τούτοις φάναι δεῖν ὑπολαμβάνωσι τὰ θεῖα τῆς ἐκκλησίας αἱρετίσαντας δόγματα, καὶ τῶν τῆς γεγραμμένων ὀρθότητα διαστρέφοντας, ἐκνήφατε μεθύοντες ἐκ τῆς πεισμονῆς καὶ κακίας, ποιοῦντες πρεσβυτέρους ἀπρεσβυτέρους τε καὶ ἀπρεσβυτέρους, ἵνα δ᾽ ὑμῖν φανῇ τὸ λαμπρὸν τῆς ἀληθείας πρεσβεῦσαι κάλλος, ἐπὶ σοὶ ἡμῖν ἀναβοῆσαι πρὸς τὸν υἱόν, ἀληθῶς θεὸς υἱός εἶ· καὶ πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατήρ σου εἶναι θεός, καὶ αὐτὸς ἔχεις· καὶ θεϊκῇ δυνάστᾳ συμπαρεῖχές τὰ πάντα, τῆς δὲ μητρός σου τῆς ἐντεύξεσι, ἵλεων νύμφιος ἡμῖν πνεῦμα μεταδοτικὸν ἀγαθότητος, ἐκ πατρὸς ἥκοντος οὗ πρεσβεύομεν. καὶ αὖθις· ἀπρεσβύτερος ὢν Ἰησοῦ μου καὶ κύριε, καὶ ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ἑστὼς, τῷ παρικοῦ θεάτρου οὐκ ἤνεγκας. μή μοι δὲ ἡμύοντο φρονῆσαί ποτε τοιαῦτα μὴ ἔχοντες αὐτὸς ἔλαβες· πάντα γὰρ ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ, ἔχει καὶ ὁ υἱός, καὶ οὐδὲν ἐνυπάρχει τῷ πατρὶ, ὃ ὁ υἱὸς οὐκ ἔχει, πλὴν τῆς πατρότητος. νῦν γὰρ μὴ ἔχων αὐτὸς ἔλαβες, ἠλθόσε ἄρρενος, λέγων, λῦσόν ποτε, ὅτε οὐκ λῦσα. ἀλλὰ τοῦτο, καὶ ἐννοῆσαι μόνον, ὄζειν ἀσεβείας. Οὐκοῦν ὁ βουλόμενος ὀρθὰ φρονεῖν τὰ τοιαῦτα μὴ ὑπονοείτω, ἀλλ᾽ ὥσπερ ὁ ἱερὸς ἀθανάσιος, ὁ πολλὰ τὰ θεῖα, ἐν τῷ περὶ τῆς ἐν σάρκου οἰκονομίας λόγῳ, οὗ ἡ ἀρχὴ, Οἱ κακοτέχνως τὰς θείας γραφὰς ἑλκύσαντες νοεῖν, οὕτω λέγει· Μὴ ὑπονοείτω τις, ὅτι μὴ ἔχων αὐτὸς ἔλαβεν, αὐτὸς γὰρ αὐτὸ ἄνωθεν ἔπεμπεν ὡς θεὸς, καὶ αὐτὸς αὐτὸ κάτωθεν ὑπεδέχετο ὡς ἄνθρωπος· ἐξ αὐτοῦ οὖν, εἰς αὐτὸν κατῆν· ἐκ τῆς θεότητος αὐτοῦ, εἰς τὴν ἀνθρωπότητα αὐτοῦ. Ἀκούεις; αὐτὸς φησιν αὐτὸ ἄνωθεν ἔπεμπεν ὡς θεὸς, καὶ αὐτὸς αὐτὸ κάτωθεν ὑπεδέχετο ὡς ἄνθρωπος. καὶ οἷα μὲν θεὸς ἔπεμπεν, οἷα δὲ ἄνθρωπος ὑπεδέχετο· ὅλος γὰρ ἦν ἐν τοῖς κάτω· καὶ τοῖς ἄνω οὐδ᾽ ὅλως ἀπῆν. ἐν αὐτῷ γὰρ κατῴκει παῦ τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς. πρεσβεύσας οὖν τῇ σαρκὶ ὑπάρχων, ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ἐφαίνετο, ἀπρεσβύτερος δὲ τῇ θεότητι ὤν, ἃ παρικοῦ οὐκ ἤνεγκε κόλπου. ὅθεν ἐξ αὐτοῦ, εἰς αὐτὸν κατῆν· καὶ οὕτως οὐδὲν ὑμῖν σωτηρίου τὸ εἰρημένον παρὼμῴμοι, ἀλλὰ μᾶλλον ὑπὲρ ἡμῶν δέδηνται ὅν, καὶ πολλοῦ παρέχει ὑμῖν τοῦ ζῆν μίαν. πόθεν οὖν ἡμῖν δῆθεν ὅλως δύρήσεται, ὅτι οὐκ ἐκ τοῦ ἁγίου τὸ πνεῦμα· ἐγὼ οὐδ᾽ ὅλως γε σωφρῶ. καὶ ὁ μέγας δὲ ἰωάννης ὁ χρυσόστομος, ἐν τῇ ὁμιλίᾳ, οὗ εἰς τοῦ ἐναθρόπησιν τοῦ κυρίου ποιεῖται, οὕτω φησίν. Ἦλθεν ὁ χριστὸς εἰς ἡμᾶς· ἔδωκεν ἡμῖν τὸ ἐξ αὐτοῦ πνεῦμα, καὶ ἀνέλαβε τὸ ἡμέτερον σῶμα. Τὸ δὲ ἐξ αὐτοῦ, τί δηλονοῦν βούλεται, ἢ ὅτι τὸ ἐξ αὐτοῦ ἐκπορεύμενον πνεῦμα δέδωκεν ἡμῖν; ὥσπερ καὶ ὁ ἠγαπημένος μαθητὴς φησὶν, ὅτι ἐκ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ ἔδωκεν ἡμῖν, καὶ ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν. Κύριλλος δὲ ὁ μέγας ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τοῦ καθ᾽ ἰωάννην διαγραλίου εἰς τὸ ῥητὸν, τὸ, κἀγὼ ἐρωτήσω τὸν πατέρα. καὶ ἄλλον παράκλητον δώσει ὑμῖν, ὅτι φάσκει· Τῶν γὰρ τοῦ καὶ παρόντων ἀγαθῶν οὐσιωδῶς ὑπάρχων ὁ υἱὸς κοινωνὸς, ἔχει καὶ τὸ πνεῦμα καὶ τοῦτον τὸν τρόπον, καθ᾽ ὅνπερ αὐ νοοῖτο καὶ ὁ πατὴρ, οὐκ ἐπακτὸν οὐδὲ ἔξωθεν. οὕτως γὰρ μᾶλλον δὲ μανικὸν τὸ οὕτω φρονεῖν· ἀλλ᾽ ὥσπερ καὶ ἡμῶν ἕκαστος τὸ ἴδιον ἐν ἑαυτοῦ πνεῦμα σωμάτων, καὶ ἐκ τῆς ἐνδοτάτων ἀπαλάγχνων εἰς τὸ ἔξω προχέει· οὕτω γὰρ τοῦτο καὶ σωματικῶς αὐτὸ ἐντυπώσειν ὁ χριστὸς, δεικνὺς ὅτι καθάπερ ἐκ τοῦ μαθητοῦ καθεσθέντος τὸ πνεῦμα σωματικῶς, οὕτω καὶ ἐκ τῆς θείας οὐσίας θεοφορικῶς προχεῖται τὸ ἐξ αὐτῆς. Ἐνταῦθα τὸν βουλόμενον μὴ δύσχερείαις

ἰδίαν

πάση δυνάμει διηγωνίζεσθαι. Τὸ ἀσυγχύτως τῆς φύσεως ὁμολογοῦντες,
τοῦτ' ἔστι τὸ ἄτρεπτον καὶ ἀπαράλλακτον διαφορὰν οὐκ ἀρνούμεθα. ἐν ᾧ μόνῳ διακεκρίσθαι
τὸ γεννᾶν τοῦ γεννᾶσθαι καταλαμβάνομεν· τῷ τὸ μὲν ἄτρεπτον πιστεύειν εἶναι, τὸ δὲ, ἐκ τοῦ
ἀτρέπτου καὶ ἐξ αἰτίας ὄντος, ἀλλοίως πάλιν διαφορὰν ἐνεσοῦμεν· τὸ μὲν γὰρ, φύσει
χωρὶς ἐκ θεότητος, τὸ δὲ διὰ θεότητος φύσει ἐκ θεότητος ὂν καὶ τὸ μονογενὲς πατρὸς
φιλοῦν δεῖ θεότητα ἰδίου μέρους, καὶ τὸ ἐκ παθητοῦ εἶναι τὸ πνεῦμα μὴ ἀμφιβάλλειν τῆς τοῦ
ἰδίου μεσιτείας, καὶ ἑαυτῷ τὸ μονογενὲς φιλατρύσης, καὶ τὸ πνεῦμα τῆς φυσικῆς
πρὸς τὸν πατέρα χάριτος μὴ ἀπειρηκούσης. Ἐνταῦθα ὁ ἅγιος Βασίλειος, δεῖν λυομένης
ἅμα καὶ διακεκαλυμμένης θεολογίας τὸν λόγον ποιούμενος, ἔρχεται ἐπ' αὐτὰ τὰ διακείμενα τῇ θείᾳ πρόνοιᾳ, καὶ διακρίνει αὐτὰ τῇ αἰτίᾳ, καὶ φησί· τὰς οὐσίας καὶ φύσεως τὸ ἀσυγχύτως ὁμολογοῦντες, τουτέστι τὸ λυομένου αὐτῆς, ἤγουν εἰσὶ τὰ τρία πρόσωπα τῇ Φύσει καὶ τῇ θεότητι· καὶ οὐδὲν πρότερον, ἢ ὕστερον,
οὐκ ἀρνούμεθα τὰ διαφοράς, διὰ διαφέρουσιν ἀπ' ἀλλήλων· διαφέρουσι γὰρ καὶ
τὸ ἄτρεπτον καὶ ἀπάθητον, καὶ διακείμενα ἕτερον ἑτέρου· καὶ πιστεύομεν φησὶ, τὸ μὲν
ἄτρεπτον, τὸ δὲ, ἀπαθές· ἤτοι, τὸν μὲν πατέρα ἄτρεπτον, τὸν δὲ υἱὸν καὶ τὸ πνεῦμα, ἀπαθῆ· καὶ οὐχ ἕνωσιν μίαν τούτων, ἀλλὰ διάκρισιν δηλοῖ τούτων. Καὶ ἐξ αἰτίας φησὶ, ἐξ
ὄντος ἐξ αἰτίας, τουτέστι ἐκ υἱοῦ καὶ πνεύματος, ὄντων ἐξ αἰτίας ἐκ πατρὸς δηλονότι.
ἄλλως πάλιν ἐνεσοῦμεν διαφοράν· τὸ μὲν γὰρ, ἤτοι τὸν υἱὸν, πρόσεστι καὶ ἐκ
τοῦ πατρὸς, τουτέστι ἐκ πατρός· τὸ δὲ πνεῦμα, πρόσεστι μὲν διὰ ἐκ θεότητος, ἡνωμένως δὲ ἐκ θεότητος, τῷ πατρὸς δηλονότι. Λύσας τοίνυν τῆς διακρίσεως ἐνταῦθα, καὶ τὴν διάκρισιν λύσας ὁ ἅγιος πρὸς τῇ θείᾳ πίστει τὰ πρόσωπα· καὶ ὡς
ἡμεῖς καλῶς διελυσάμεθα· καὶ ὅτι τὸ μονογενὲς δεῖ θεότητα μᾶλλον καλῶς συλλογίζεται· καὶ τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς εἶναι τὸ πνεῦμα διὰ τῆς τοῦ υἱοῦ μεσιτείας οὐκ ἀμφιβάλλεται· καὶ ὡς οὐκ ἀπειρηκὼς ἡ μεσιτεία αὕτη τοῦ υἱοῦ, τῆς πρὸς τὸν πατέρα φυσικῆς τοῦ πνεύματος χάριτος. Διαλλάττει οὖν δίομαι ὑμῶν, πάτερ μου καὶ ἀδελφοί·
Παρίτω δὲ γε καὶ ὁ ἐκ Δαμασκοῦ ἡμῖν ἑαυτὸν, τὰ αὐτὰ μαρτυρήσων ἡμῖν περὶ
τῆς διαταύτης προθέσεως, καὶ ὅτι ἐκ πατρὸς δι' υἱοῦ ἐκπορεύεται τὸ πνεῦμα τὸ
ἅγιον. Οὗτος γὰρ ἐν τῷ ζ΄ κεφαλαίῳ τῆς θεολογικῶν, ὃ ἐστὶ ἀρχὴ, Τὸ θεῖον
ἀκατάληπτον ὄν, πάντως καὶ αἰώνυμον ἔσται, οὕτω φησίν· Αὐτὸς μὲν οὖν ὅτι ἐστὶν,
ὁ πατὴρ δηλονότι, τοῦ υἱοῦ ἄδυατος, τοῦ υἱοῦ γεννήτωρ, καὶ διὰ τοῦ υἱοῦ προβολεὺς τοῦ
ἐκφαντορικοῦ πνεύματος· καὶ μετ' ὀλίγα. τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἡ ἐκφαντορικὴ
καὶ κρυφίου τῆς θεότητος δύναμις τοῦ πατρὸς, ἐκ πατρὸς ὄζει διὰ υἱοῦ ἐκπορευομένη,
ὡς οἶδεν αὐτός. ὅτι δὲ ἡ διὰ αἰτίαν σημαίνει, προείρηται, καὶ οὐ δεῖ παλιλογεῖν.
Ἔτι δὲ ὁ ἅγιος κύριλλος, ἐν τῷ δευτέρῳ τῷ πρὸς ἑρμείαν φησὶ· ἅγιον δὲ πνεῦμα
προσρεῖς, τὸ ἐκ πατρὸς δι' υἱοῦ προχεόμενον φυσικῶς· Ὁ αὐτὸς ἐν τῷ δευτέρῳ τῷ θησαυρῷ, ἐν τῷ λόγῳ, οὗ ἡ ἐπιγραφή. ὅτι ἐν τῇ οὐσίᾳ τοῦ πατρὸς καὶ
τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὕτω διίξεισιν. Ὅτι τοίνυν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐν
ἡμῖν γεγόμενον, συμμόρφους ἡμᾶς ἀποδεικνύει θεοῦ, πρόδηλον δὲ καὶ ἐκ πατρὸς καὶ
υἱοῦ, πρόδηλον ὅτι τῆς θείας ἐστὶν οὐσίας, οὐσιωδῶς ἐν αὐτῇ καὶ ἐξ αὐτῆς προϊόν.
Ἀνασκιρτοῦσι δέ τινες τῆς φιλοκαλημένων χάσματικῶν, καὶ πλατὺ γελῶντες λέγουσι πρὸς ἡμᾶς· τί πάλιν ἡμῖν ὦ καθολικοὶ, καὶ πρὸς τοῦτο σπᾶτε; ἢ πῶν ἀποδώσετε λόγον, καταισφιζόμενοι τὸ γεγραμμένον; τοῦ ἀναγνωστοῦ λέγοντος
διαῤῥήδην οὕτω καὶ φανερῶς, ὅτι τὸ πνεῦμα εἶδεν ὁ μύστης αὐτοῦ πρεσβευτὴν καταχόμενον ὅπου τοῦ χριστοῦ. οὐκοῦν ὅπερ οὐκ ἔχει βαίνειν, πῶς ἂν ἐκ τοῦ υἱοῦ γεννᾶται

τὰ πῆς σωτῆρος, καὶ ὅτι καταδικάζεται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ὑπαρχθη· ὅτι ὁ κυρίλλος ἔχει τὸ κεφάλαιον, ὅτι λαμβάνεται τὰ κυρίλλου ἐν τοῖς δώδεκα κεφαλαίοις οἷς φάσκουσιν ὀξυθυμῶ καὶ τῶ νεστορίῳ. ὅτι οὐκ μαθητὴς ὢν ἐκείνου, ὥρμησε καὶ τὰ μεγάλου κυρίλλου, ὡς δῆθεν συμμαχῶν τῷ ἑαυτοῦ διδασκάλῳ· καὶ ἐν τῷ ἑνάτῳ κεφαλαίῳ, ἐν ᾧ ὁ κύριλλος φησὶν ἴδιον ἔχων ὁ υἱὸς τὸ ἐξ αὐτοῦ, καὶ οὐσιωδῶς ἐμπνέοντος αὐτοῦ πνεῦμα ἅγιον εἰργάζετο τὰς θεοσημείας, ὁ θεοδωρητὸς φησιν· εἰ ἐμοὶ ὡς ὁμοφυὲς ἔφη κύριλλος, ἐκ τῶν παρόντων ἐπιπορευόμεθα, ἴδε συνομολογήσομεν· καὶ ὡς δύσεβῆ διελόμεθα τὴν φωνήν· εἰ δ' ὡς ἐξ υἱοῦ ἢ δι' υἱοῦ τὴν ὕπαρξιν ἔχει, ὡς ἁλῶ σφήμων τοῦτο ἐγὼ δυσεβεῖν ἀπορρίψομαι. ἀκούεις πῶς ὁ θεοδωρητος ἐδιελίασε τὴν ἐκ καὶ τὴν διὰ ὅτι τῆς θεοτόκου ☩ πνεύματος; διὸ φησι μὴ τεθνηκοτος, εἰ δ' ὡς ἐξ υἱοῦ ἢ δι' υἱοῦ· καὶ εὐκότως ἐκεῖ καὶ ὧδε ἐδιελίαυε φόβον, οὐ γὰρ ἴσως φόβος· ὥσπερ καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε· καὶ γὰρ ἐκεῖνος ἀρνούμενος παντελῶς τὸ πνεῦμα ἀπὸ τοῦ υἱοῦ ὡς ὑμεῖς, οὔτε ἐξ υἱοῦ, οὔτε δι' υἱοῦ φάσκοντες· ὑμεῖς δὲ τὸ μὲν δι' υἱοῦ, ὁμολογεῖτε ἐγὼ δὲ μὴ δυνάμενος, τὸ δι' ἐξ υἱοῦ, οὐδ' ἀκούσας αἰτίχθη, καὶ γὰρ τὸ αὐτὸ σημαίνει καὶ τὸν θεοδωρητον· ὅτι δὲ τὸ δι' υἱοῦ ὁμολογεῖτε, δαμασκηνὸς ἐν τῇ ἐγδόῃ καὶ τῇ τεσσαρακαιδεκάτῃ τῆς θεολογικῶν αὐτοῦ κεφαλαίων, ἐκ πατρὸς δι' υἱοῦ ἐκπορευόμενον· ἐγὼ δὲ ὑμεῖς δὲ μεγάλη τῇ φωνῇ ἄδετε, πνεῦμα μεταδοτικὸν ἁγιαδότης, ἐκ πατρὸς ὡς σὺν αὐτῷ συνεπιρρέοντα ἐν δὲ τῷ καινοτάτῳ εἰς τὸν πεντηκοστὸν, τοῦ κυρίου θεοφάνεια· ἐν τῇ ἑωθινῇ ᾠδῇ· σὺ γὰρ πέμπεις θεότοκε, ἐκ πατρὸς δι' υἱοῦ συνεπιρρέοντα· καὶ ὅμως εἰ καὶ μὴ ἄλλοτε, ἀρνεῖσθε· ὑμεῖς δὲ ὅταν ἀκούσωμεν τῆς ἁγίας παλαιᾶς λεγόντων τὸν ῥῆσιν ταύτην, πνεῦμα μὲν ἐκ πατρὸς καὶ υἱοῦ, πνεῦμα δὲ ἐκ ☩ πατρὸς καὶ ☩ υἱοῦ, καὶ ἐκ πατρὸς δι' υἱοῦ, ☩ ἐκ πατρὸς καὶ ἐξ υἱοῦ, καὶ ἐξ ἀμφοῖν ουσιωδῶς, καὶ ἐξ ἀμφοτέρων ἐκπορευόμενον, τοῦτο μὲν τὸν διὰ, αἰτιῶνται· ὁ θεοδώρητος καὶ φήσουσι καὶ τεθνηκοτος φθόγγος· ἐκπέφανται καὶ ὑμεῖς ὧδε καλῶς ἔπαιες ἴδιόν· ἀλλ' ὅτι καὶ ὁ θεοδώρητος κατεδικάσθη, μὴ δι' ὁμοῦ τὸν ἐκπορεύσιν ☩ πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ☩ υἱοῦ, μᾶλλον δὲ ἀφωρίσθησαν τὰ συγγράμματα αὐτοῦ ἀναθεματισθέντος καὶ ☩ ἁγίου κυρίλλου, ἄκουσον κεφάλαιον ἓν καὶ δέκατον ἀπὸ τῆς ἀναπτικῶν τῆς πέμπτης καὶ αἰωνομνήστης συνόδου· ἔπεσ. αὐτοῦ ποιεῖται τὰ ἀσεβῆ συγγράμματα θεοδωρήτου, τῆς καὶ τῆς ὀρθῆς πίστεως καὶ ☩ κυρίλλου, καὶ τῆς δώδεκα αὐτοῦ κεφαλαίων, τῆς τὰ αὐτὰ τοῖς νεστοριανίζουσι θεοδώρῳ καὶ νεστορίῳ φρονήσαντα, ἐκδικῶν αὐτοὺς τε ☩ τὸν αὐτῆς κόσβοιαν, ἀλλὰ μὴν ἀναθεματίζει τὰ εἰρημένα ἀσεβῆ συγγράμματα, ☩ τοὺς ἀπόντας αὐτοῦς φρονήσαντας ἢ φρονοῦντας, καὶ πίστας τοὺς γεγενημένους καὶ τῆς ὀρθῆς πίστεως καὶ τοῦ ἐν ἁγίοις κυρίλλου, ☩ τῶν δώδεκα αὐτοῦ κεφαλαίων, καὶ ὀντὰ τὴν αὐτὴν ἀσεβείαν παλαιτήσαντας, καὶ ἀθεμίτως ἐν ἁγίᾳ ἕκτῃ συνόδῳ ἐν κεφαλαίῳ ἑνὶ τῶν φρονήσαντας· ἔπεσ. αὐτὸ ἀναθεματίζει τὰ συγγράμματα θεοδωρήτου τὰ καὶ τῆς ὀρθῆς πίστεως ☩ ἁγίου κυρίλλου, καὶ τῶν λεγομένων ☩ δώδεκα κεφαλαίων· ☩ θεοδώρητον τὸν μοψουεστίας, ☩ τὰ συγγράμματα τὰ αὐτοῦ, ☩ ἔπεσ. ὁ λέγεται τὰ συγγράμματα ☩ ἁγίου κυρίλλου, καὶ καλεῖται τὰ καὶ ☩ θεοδώρητου ☩ θεοδωρήτου καὶ ἀφωρίσθη ἔκτου οἰκουμενικῆ συνόδου, καὶ τὰ ὅμοια αὐτοῖς καὶ ἐν αὐτῇ ἀσεφρονημένων ἢ φρονούντων, καὶ ἀναθεμα ἔστω. Α

Τὰ ὅμοια δὲ ☩ ἡ ἐν τῇ ἁγίᾳ οἰκουμενικῇ συνόδου, καὶ ἡ ἑβδόμη διελαβαίωσεν· ὅτι δὲ ἡ διὰ λεγομένη δηλοῖ τὴν ἐκ, μεστὸν ἐστὶ τῆς θεοτόκου ☩ παλαιᾶς καὶ θεοῦ πατρὸς, ἄκουσον τοῦ θαυμασίου γρηγορίου τοῦ πλατωνικοῦ ἐν τῷ περὶ υἱοῦ λόγῳ οὕτως, ἐξ ἡ ἀρχὴ, ☩ πάντα δὲ δίκαιον ἔοικε μεζόντως ἐκ

πάσῃ

ἔχλν· τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐκ τ̄ πατρὸς καὶ τοῦ ἱοῦ, ὡς τ̄ πατρὸς δηλονότι καὶ τοῦ ἱοῦ, προθεωρουμένων αὐτοῦ· καὶ οὕτω συμπεραίνεται ἀληθῶς ἐκ τ̄ πατρὸς καὶ τοῦ ἱοῦ ἐκπορεύεσθαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, κἂν ὑμῖν ἀπαρέσκει. τὸ γὰρ προθεωρεῖσθαι τὴν ὑπόστασιν τ̄ πατρὸς, τῆς τ̄ ἱοῦ ὑποστάσεως, καὶ ταὐτὰ περὶ τῆς αἰτίας λέγω, τὴν δὲ ὑπόστασιν τ̄ ἱ.ῦ, τῆς τοῦ πνεύματος ὑποστάσεως περὶ τῆς αἰτίας λέγω, οὐδὲν ἄλλο δηλοῖ, ἢ ὁ πατὴρ μόνος ἄπρος τοῦ ἱοῦ· ὁ δὲ ἱὸς ἐξ αὐτοῦ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦτο λαβὼν ὡς ἓ πάλλα φυσικὰ ἀγαθὰ αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς ἄπρος τ̄ ἁγίου πνεύματος. καὶ οὕτως ὁ πατὴρ καὶ ὁ ἱὸς, ἀμφοῖν μία αἰτία τῆς τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐκπορεύσεως. ἀλλὰ τοῦτο ἓ ἅγιος ἔχει φύσιν, ὡς γὰρ σωμάτειαι περὶ τοῦ πατρὸς ὁ ἱὸς, καὶ τὸν τῆς αἰτίας λόγον. διὸ νοίᾳ καὶ μόνῃ προθεωρεύμενον τῆς αὐτοῦ ὑποστάσεως· ἓ οὕτως; ἀληθεύομεν λέγοντες τὸ πνεῦμα κ ἐκ τοῦ ἱοῦ. Εἰ δὲ τοῖς θεολογικοῖς τῆς θεότητος συνόδοις, εὕρηται μὲν τὸ πνεῦμα ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ πατρὸς, ἴδιον δὲ τοῦ ἱοῦ ἔχει, καὶ ἐξ αὐτοῦ ἀναβλύζον. Ἀκούεις ἐξ αὐτοῦ φησιν ἀναβλύζον, ὡς ἂν πηγὴς δηλονοτι τῆς ὑποστάσεως τοῦ ἱοῦ, καὶ ὅτι ἴδιον αὐτοῦ ἔχει τὸ δηλοῦν βούλεται ἐστοιχειωμένη ἀδελφοὶ, καὶ μὴ θηλύνωμεν ἐπιτρεπόντες τοῖς διδασκάλοις· οἱ μὲν ἄτοκοι τε, ὅτι ἴδιον λέγεται τοῦ ἱοῦ, ἐκ τοῦ ὁμοούσιον, ἐνθυμηθῆτε, ὅτι ἐλέγθη καὶ ὁ ἱὸς τῷ πνεύματι κατὰ τὸ ὁμοούσιον· ἀλλ' ἄτοπον τοῦτο καὶ ἐννοεῖν μόνον. οἱ διδάσκαλοι λέγουσιν ὅτι ὁ ἱὸς, τοῦ πνεύματος, οὕτω ἔχει, οὕτω λέγεται· τὸ δὲ πνεῦμα τοῦ ἱοῦ, καὶ μάλα. Ὁ δὲ κύριλλος ὁ τῆς ἀλιξανδρέων ἀρχιεπίσ, ἐν τῇ πρὸς νεστόριον ἐπιστολῇ, ἧς ἡ ἀρχὴ, τὸ σωτῆρος ἡμῶν ἐναργῶς λέγοντος, ὁ Φιλῶν πατέρα, ἢ μητέρα, ὑπὲρ ἐμὲ, φησίν· Εἰ καὶ ἔχει ἐν ὑποστάσει τὸ πνεῦμα ἰδικὴν, καὶ δι' νοεῖται καθ' αὑτὸ καθὸ πνεῦμα ἔχει, καὶ οὐχ ἱός, ἀλλ' οὖν ἔχει οὐκ ἀλλότριον αὐτοῦ· πνεῦμα γὰρ ἀληθείας αὐτόμασεν· καὶ ἔστι χριστὸς ἡ ἀλήθεια· καὶ πρόεισι παρ' αὐτοῦ, καθάπερ ἀμέλει καὶ ἐκ τοῦ θεοῦ καὶ πατρός. Ἀκούεις, προέρχεται φησὶ καθάπερ καὶ ἐκ τ̄ πατρός· ἀλλὰ προέρχεται φησὶν, οὐκοῦν ὁ ἅγιος, οὐκ ἐκπορεύεται. ὑμεῖς δὲ θαῦτὸν αὐτοῖς ἀπολογούμενοι, ὅτι ὁ αὐτὸς διδάσκαλος ἐξηγεῖται τί τὸ προέρχεται βούλεται κ τὸν αὐτοῦ νοῦν, ἐν τῇ ἐξηγήσει τοῦ θείου συμβόλου, ἵνα φησὶ· Διατοῦτ' ἀναπεμπόμενος δὲ τὸν θεῖ χριστοῦ λόγον οἱ τελεσμυσταγωγοὶ πατέρες, τὸν τῆ ἁγίου πνεύματος δύναμιν μυθοῦσι· πιστεύειν γὰρ ἔφασαν εἰς αὐτὸ, καθάπερ ἀμέλει εἰς τὸν πατέρα καὶ τὸν ἱόν, ὁμοούσιον γὰρ ἔστιν αὐτοῖς. καὶ προέρχεται μὲν, ἤγουν ἐκπορεύεται καθάπερ ἀπὸ πηγῆς, τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς· χορηγεῖται δὲ τῇ κτίσει, διὰ τοῦ ἱοῦ. ἐνεφύσησε γοῦν τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις λέγων, λάβετε πνεῦμα ἅγιον. ἐκ θεοῦ, καὶ θεὸς τὸ πνεῦμα ἔστι. καὶ οὐκ ἀλλότριον τῆς αὐτοπάτορος οὐσίας, ἀλλ' ἐξ αὐτῆς τε καὶ ἐν αὐτῇ, καὶ ἴδιον αὐτῆς· αὕτη μὲν οὖν ἡ ἁγίων πατέρων ἀδιάστατος καὶ ἀπλανεστάτη πίστις, ἤτοι τῆς πίστεως ὁμολογία. Βλέπεις τί τὸ προέρχεται σημαίνει κ τὸν ἅγιον κύριλλον; κ πᾶς τοιοῦτόν ἐστι τὸ προέρχεσθαι τοῦ ἐκπορεύεσθαι; πῶς ὑμεῖς ὅλως ζηλοῦτε λέγειν, ἄλλο ἐστὶ τὸ προέρχεται κ ἄλλο τὸ ἐκπορεύεται· κ συκοφαντεῖτε τὸν ἅγιον τοῦτον καὶ ἡμᾶς· δέομαι ἀδελφοὶ ἀδελφοὶ δέομαι τε. Ὁ αὐτὸς θεῖος κύριλλος ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τῇ εἰς τὸν προφήτην ἰωὴλ, τοῦ ἐκχεῶ ἀπὸ τ̄ πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα, τοιάδε λέγει· Ἢ μὲν γὰρ ἐστὶ θεὸς, καὶ ἐκ θεοῦ κ φύσιν ὁ ἱὸς, ὁμολόγηται γὰρ ἐκ τ̄ θεοῦ καὶ πατρὸς, ἴδιον αὐτοῦ τι καὶ ἐν αὐτοῦ, κ ἐξ αὐτοῦ τὸ πνεῦμα ἐστι, καθάπερ ἀμέλει κ ἐκ τ̄ θεοῦ ὁ πατήρ. Ἐννόησον καὶ τοῦθ' ὡς ἀγαπητὸν ἴδιόν φησι αὐτοῦ. κ ἐξ αὐτοῦ τὸ πνεῦμα ἐστιν, ὡς καὶ ἐκ τ̄ πατρός,

Παῖ γοῦν ῥῆμα, φησὶ τὸ ἱερὸν διαγγέλιον, δεῖ δύο ἢ τρισὶν μάρτυρσιν σταθήσεται· ἆρ' οὖν ὑμεῖς πιστώσεσθε πολλοῖς τὸ ὑμῶν μαρτυροῦσιν; οὐκ οἶμαι, τῇ πεισμονῇ τε καὶ προσλήψει, σὺν τῇ κακίᾳ κινήμασι. διὰ τοῦτο, ἵνα καὶ τῶν τρισὶν ὧν ἔφην χείρους τρισκαίδεκα προσθήσω· ἵνα μὴ δυνηθῇτε τὸ λοιπὸν αὐτοῖν, ἢ τοὐλάχιστον αὐτοῖν ἐξαθεῖν. Αὐτίκα γὰρ ὁ μέγας χρηγέτης ὁ γνώστης, ἐν τῇ εἰς τὸ πάτερ ἡμῶν ὁμιλίᾳ τετάρτῃ, ἧς ἡ ἀρχή, Οὐ τοῖς σκιαῖς τῶν μελλόντων, διὰ δὲ φάσεως· Ὁ μὲν μονογενὴς υἱός, ἐκ τῆς πατρῴας, ὀνομάζεται· ἐκ μέντοι τούτου, ὁ λόγος ἔσται αὐτοῦ τὸ ἴδιωμα. τὸ δὲ ἅγιον πνεῦμα καὶ ἐκ τῆς πατρὸς λέγεται, καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ μαρτυρεῖται· εἰ γάρ τις πνεῦμα χριστοῦ φησιν, οὐκ ἴσχυσεν εἶναι οὐκ ἔστιν αὐτῷ. Ἀκούεις ὅτι ἐκ τοῦ υἱοῦ μαρτυρεῖται· εἰ γάρ τινες τῶν ἀσεβῶν εἰσὶ τῶν, οἳ ῥᾳδίως τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας μηχανώμενοι, τοῦτο ἐκ, ἀπὸ λεγόντων ἀπὸ βιβλίων τινῶν, σιδήρῳ χρησάμενοι, ἀλλ' οὐ δι' εἴσκοντες βίβλοι τινὲς ἀφῃρέθησαν βοῶσαι τοῦτο τὸλμαν τῶν βιβλιοφθόρων. πῶς οὖν ἔστιν ὁ λέγων, ἐκ μόνου τοῦ πατρὸς, ὁ ἐφ' ἡμῶν, ὁ σταλεὶς μόνος ἐκεῖνος σωτῆρος πρὸς αὐτοὺς; ἢ θέτωσαν, ἢ διεξάτωσαν ἡμῖν, πόθεν τοῦτο λαβόντες ἔγραψαν· ἆρα τοῦ χριστοῦ, ἢ τῶν ἁγίων; καὶ γὰρ πρόδηλος ἐναντιοῦται τούτοις χριστὸς, καὶ οἱ ἅγιοι. ὁ μὲν οὖν χριστὸς φησιν, Ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται· οἱ δὲ ἅγιοι, ἐκ τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμα ἆρα τῆς ἁγίας πρεσβεύεται γραφῆς. εἰ γὰρ ὁ ἅγιος ἔσται ἐκ τοῦ υἱοῦ λέγων τὸ πνεῦμα, ἀληθεύει, φεύδεται ὁ ἐφέσου, καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ, λέγοντες ἐκ μόνου· τὸ γὰρ ἐκ μόνου, αἱρεῖται ἐν τῷ λέγειν καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ. Ὅτι δὲ ἐκ τοῦ υἱοῦ λαμβάνει τὸ πνεῦμα, καὶ ἴσχε τὸ εἶδος, ὁ μέγας βασίλειος ἐν τῷ ἕκτῳ τῶν πρὸς Εὐνόμιον αἱρετικῶν μαρτυρήσει, οὗ ἡ ἀρχή, Μόλις ποτὲ κορεσθεὶς τῶν εἰς τὸν μονογενῆ βλασφημιῶν· Ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ φησὶ, Τίς γὰρ αἰσθήσεται, εἰ τῷ ἀξιώματι, καὶ τῇ τάξει τρίτον ὑπάρχει τὸ πνεῦμα, τρίτον εἶδος αὐτὸ καὶ τῇ φύσει; ἀξιώματι μὲν γὰρ διαφέρειν τοῦ υἱοῦ, παρ' αὐτοῦ τὸ εἶδος ἔχον, καὶ παρ' αὐτοῦ λαμβάνον, καὶ ἀναγγέλλον ἡμῖν, καὶ ὅλως τῆς αἰτίας ἐκείνης ἐξημμένον παραδιδόσης ὁ τῆς δυσσεβείας λόγος. Ἠκούσας τοῦ θεοφαντορος τούτου πατρός; παρ' αὐτοῦ φησι τὸ εἶδος ἔχον, καὶ παρ' αὐτοῦ λαμβάνον. εἶδος πῶς καὶ πνεῦμα σωφρονικὸν τῇ ἡμετέρᾳ διανοίᾳ, μᾶλλον τοῦ ἁγίου κυρίλλου ῥητῶς λέγει; καὶ ὅπου ταυτόν ἐστιν εἰπεῖν, λαμβάνειν παρὰ τοῦ υἱοῦ, τοῦτ', καὶ ἐξ αὐτοῦ τὸ εἶδος ἔχειν; πῶς ὁ λέγων ἐκ μόνου; εἰ δὲ καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ λαμβάνει, καὶ παρ' αὐτοῦ ἴσχε τὸ εἶδος τὸ πνεῦμα, ὡς ὁ ἅγιος ἔσται φησὶν, ἆρα οὐκ ἐκ μόνου ἐστὶ τοῦ πατρὸς, ἀλλὰ δῆλον ὅτι καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ· οὐκοῦν ἀδίκως ἐγκαλεῖτε ἡμῖν ὦ φίλοι καὶ ἀδελφοί. Ὁ δὲ τούτου τοῦ μεγάλου πατρὸς ἀδελφὸς, χρηγέτης ὁ γνώστης φησὶ, ἐν τῷ σωτῆρι τῷ πρὸς τὸν αὐτὸν δυνόμιον αἱρετικὸν, οὗ ἡ ἀρχή, Οὐκ ἴσως ὡς ἔοικε τὸ παίτας ἐθέλειν διεργατῖν, τοιάδε φάσκει, Οὐ τέρπον προσθιωρεῖται ἡ ὑπόστασις τῆς αἰτίας λόγῳ, ὁ αὐτὸς λόγος καὶ περὶ τοῦ πνεύματος, ἐν μόνῃ τῇ τάξει τῷ καὶ τὸ αἴτιον καὶ αἰτιατὸν, διαφορὰν ἔχειν. ὡς γὰρ σωκράτην τὸν πατρὸς ὁ υἱὸς, καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ εἶδος ἔχον οὐχ ὑστερίζει καὶ ἴσως ὕπαρξιν, οὕτω καὶ τοῦ μονογενοῦς ἔχεται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· δηλονότι μόνῃ καὶ τὸν τῆς αἰτίας λόγον προσθιωρουμένῃ τῆς τοῦ πνεύματος ὑποστάσεως. Ἔγνως ὃ τοῦτον τὸν ἅγιον, ὡς σωκράτει τοῖς προειρημένοις, καὶ τὴν διάκρισιν ἐκλεόμενον ἀφέσεως τῶν ἰδίων προσώπων, τῇ αἰτίᾳ καὶ μόνῃ διακρίνει αὐτὰ, ἓν τέρπον γὰρ φησι προσθιωρεῖται ὁ πατὴρ τοῦ υἱοῦ τῆς τῆς αἰτίας λόγῳ, τὸ αὐτὸν τέρπον προσθιωρεῖται καὶ ὁ υἱὸς τοῦ πνεύματος, τῇ τῆς αἰτίας λόγῳ. τοῦτο δὲ ζητεῖν ὄντων εἰπεῖν, ὁ μὲν υἱὸς, ἐκ τοῦ πατρὸς μόνου, ὡς μόνου προσθιωρισμένου, τοῦ υἱοῦ. πῶς γὰρ ἄλλον δύναται προσθιωρισμὸν ἔχειν.

γουῶτων ; ὅπ ποτὲ μὲν λέγῃ δι' αὐτοῦ προϊέναι, ποτὲ δὲ ὅπ ἐξ αὐτοῦ προέισι, καθάπερ καὶ ἐκ τοῦ πατρός· καὶ αὖ, φυσικῶς ἐνυπάρχον αὐτῷ, & δι' αὐτοῦ, καὶ ἐξ αὐτοῦ, προέρχεται, & προχεῖται, καὶ ἐκπορεύεται, καθάπερ ἀμέλει καὶ ὑπ' αὐτοῦ νοεῖτε τοῦ θεοῦ & πατρός. τί ἀλλ' ἢ σαφεστάτη ἀλήθεια, ὅτι καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμα ὂν, καὶ ἐξ αὐτοῦ, καὶ δι' αὐτοῦ, ὡς ὁ ἅγιος Βασίλειος πολλαχόσι φησί ; πόθεν ἄρα δεδιήκασιν ὑμῖν ὡς ἐκ μόνου τοῦ πατρὸς τὸ πνεῦμα ; πάντων γὰρ ἁγίων λεγόντων, ὡς ἡμεῖς μὲν μικρὸν διέξομεν, λίαν συμφώνως, & πάντων τῶν ἐκπορεύεσιν καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ δογματιζόντων. Τοιγαροῦν πείθεσθε ἡμῖν καλῶς συμβουλεύουσι, μᾶλλον δ' οὐχ ἡμῖν, ἀλλὰ τῇ ἀληθείᾳ· καὶ μὴ αὐθαδῶς πως ἐγκαλεῖτε ἡμῖν, ὡς μὴ εἰδόσιν, ἢ ἀγνοοῦσι, καὶ ὄφλειν τοῦτο τῇ συνόδῳ ὑποβαλλοῦσιν. Ἴδωμεν γὰρ τοὺς ἁγίους πάντας, & τοῖς λόγοις αὐτῶν πειθόμενοι & ἐξακολουθήσαντες, λατίνοις ἰωώθημεν· μᾶλλον δὲ οὐ λατίνοις, ἀλλὰ τῇ ἀρραγεῖ καὶ ἀληθεῖ πίστει τοῦ πατρὸς, καὶ τῇ ὑγιαινούσῃ διδασκαλίᾳ τῶν θεολόγων καὶ θεηγόρων ἐκείνων ἀνδρῶν, τῶν ἐν τῇ συνόδῳ ταύτῃ ὀφθαλμῶν· οἷς ὁ ἱφίσου ἀρχιρεύς, δεηθείς, & μὴ δυνάμενος ἀποκρίνασθαι πρὸς τὰ παρ' αὐτῶν προτεινόμενα, διελιάσας ἐξέκλινε, τὸ μὲν προσδεξάμενος φερὲ ἰωάννου βοῶντος, Φέρετε τὸν ἱφίσου ὦδε, ἵνα ἀκούσῃ τὰς ἀποκρίσεις τῶν λόγων αὐτοῦ, οὓς ἐξέδωκεν ἐν μιᾷ συνελεύσει, Φεύγων τὴν συνοδον. ἢ δὲ συνοδος ἀποστείλασα σκάλεϊ αὐτὸν εἰσελθεῖν· ἐκεῖνος δὲ ἀσθένειαν προφασίζεται. καὶ πάλιν συνελεύσεως γενομένης, ὁ φερὲ ἰωάννης ἔλεγεν, ἤγετε ὁ ἱφίσου ὦδε, ἤγετε· οὐ γὰρ δίκαιον εἰπεῖν μὲν ἐκεῖνον, οὐκ ἀκούειν δὲ καὶ ἡμῶν ἀποκρινομένων. καὶ πάλιν ἡ συνοδος ἀποστείλασα σκάλεϊ, ἀλλ' οὐχ ὑπήκουσεν ἤγεῖν. ὅθεν κανονικῶς αὐτὸν καλέσασα μὴ ὑπακούσαντα, ἡ συνοδος ἀπεφώνατο. ὄφλει δὲ ἐπέμενεν αὐτολέξων, οὐ παῤῥησίᾳ, ἀλλ' ἐν ταῖς γωνίαις· ὅθεν ἐχθρὸς τῇ ἁγίᾳ ἀπεδείχθη συνόδῳ. εἰ δὲ καὶ θεὸς ὥραν εἰς διαλέξεις ἐχώρει, ἀλλὰ τῶν ἁγίων τὰς ῥήσεις ἡ καταδέχεται, διεφθαρμένα καὶ νόθα καλῶν τὰ παλαιόγραφα θεῖα καὶ ἱερὰ τῶν διδασκάλων βιβλία. ἀλλ' ἐκεῖνος μὲν διεφθάρη· καὶ τὸ σῶμα ἐκεῖνο τὸ φρυάξαν καὶ τῆς ἱερᾶς συνόδου, ὅπως αὐτοῦ διεφθάρη καὶ ἀχρεῖος ἐπληρώθη ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς αὐτοῦ πικρᾶς ἀναλύσεως, ἴσασιν οἱ ταλαιπωρηθέντες. ἡμεῖς δ' ἔχοντες τὰς προειρημένας ῥήσεις τοῦ μεγάλου κυρίλλου εἰς τὸ, ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται, & ἀκούσαντες τῆς ἱερᾶς ταύτης συνόδου τὰ αὐτὰ τούτῳ θεολογούσης ἐν τοῖς παρ' αὐτῆς ἐκτεθεῖσι ὅροις, καὶ ὑπὸ τούτου βεβαιωθέντες, ὅτι τὸ πνεῦμα ἔχει τὸ εἶναι, καὶ ὑπὸ τοῦ υἱοῦ, ἰωώθημεν τῇ συνόδῳ. τὸ γὰρ εἰπεῖν τὸν χριστὸν, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται, οὐδὲν ἄλλο ἐδήλωσεν ἡμῖν, ἢ ὅτι καὶ παρ' αὐτοῦ ἐκπορεύεται· οὐ γὰρ δυνάμεθα ἄλλως πως ἐννοῆσαι. ἀφ' οὗ γὰρ λαμβάνει τὸ πνεῦμα, ὑπὸ τούτου καὶ ἔχει τὸ εἶναι. ἀφ' οὗ δὲ ἔχει τὸ εἶναι, ὑπὸ τούτου καὶ ἐκπορεύεται· λαμβάνει δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ υἱοῦ καὶ ἔχει τὸ εἶναι παρ' αὐτοῦ, ὡς ὁ ἱερὸς καὶ θεῖος βασίλειος δηλοῖ, ἀρα καὶ ἐξ αὐτοῦ ἐκπορεύεται. τοῦτον οὖν τὸν τρόπον ἐβουλήθημεν αὖ καὶ τἆλλα ῥητὰ τῶν ἁγίων λέγειν ῥητῶς, εἶτα καὶ ἐξηγεῖσθαι· ἀλλ' ὅτι δύο προὔκειτο ἡμῖν, τὸ μὲν ὅτι ἐν βραχεῖ ἐπαγγελάμενοι τὸν λόγον ἐκδοῦναι, εἰς μῆκος ἄπειρον ἐκτείναμεν αὖ, τὸ δ' ὅτι ἄπιστα τοῖς ἐναντίοις φαίεσι τὰ οἰκοθεν εἰρημένα εἰς πλάτος ἡμῖν, ἔδοξε δηλ. τοῦτο μόνως καὶ μόνον τὰ ῥητὰ τῶν ἁγίων προθεῖναι, εἰς ἔλεγχον μὲν τῶν βουλομένων αὐτολέξῃ τῇ ἱερᾷ συνόδῳ, εἰς βεβαίωσιν δὲ καὶ σπερμὸν τῶν δι' ἀλαβῶς αὐτῇ ἑπομένων, ὀλίγα πινὰ οἰκοθεν λέγοντας ὑφ' ἑνὶ ἑκάστῳ ῥητῷ.

» παρ' ἐμοῦ. καὶ μετ' ὀλίγα ὁ αὐτὸς ἅγιος φησὶν ἐν τῇ αὐτῇ ἐξηγήσει, ἴδιον φαμὲν τοῦ
» ἁγίου τὸν παράκλητον, τουτέστι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὃ οὐκ ἐπισκεπτόμενον ἔξωθεν, ἀλ-
» λὰ δηκτικῶς ἐν αὐτῷ, καθάπερ ὄφις ἐν τοῖς ἀγιότητος διώκτοις, οἷς ὃ οὐ μὴ ἔστιν
» ἡ ἔφοδος, ἀλλ' ὁμοούσιον αὐτῷ καθάπερ ἀμέλει καὶ ὁ πατήρ. Οὐ γὰρ λαλήσει
» ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλ' ὅσα ἂν ἀκούσῃ. Ὅταν οὖν ἔλθῃ ἐκεῖνος, τουτέστιν ὁ παράκ-
» λητος, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁδηγήσει ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. βλέ-
» πει δὲ ὡς ἐχρήσατο ἡ φωνὴ, ὅρα τοῦ λόγου τὴν τάξιν· φορτικοὺς γὰρ ἔχειν ἐπ' αὐ-
» τοῖς τὸν παράκλητον, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας ὠνόμασεν αὐτὸν, τουτέστιν ἑαυτοῦ·
» αὐτὸς γάρ ἐστιν ἡ ἀλήθεια. ἵνα δὲ εἰδῶσι οἱ μαθηταὶ, ὡς οὐκ ἀλλοτρίαν καὶ ξέ-
» νην αὐτὸ διηρώτησαν, ἀλλ' ἑαυτοῦ ἐπέρους διδάσκειν ἐπαγγέλλεται, πνεῦμα τῆς
» ἀληθείας, τουτέστιν ἑαυτὸ, τὸν παράκλητον ὀνομαλεῖ. οὐ γὰρ ἀλλότριον τῆς τοῦ μο-
» νογενοῦς οὐσίας τὸ ἅγιον τοιοῦτον πνεῦμα. φορέσει δὲ φυσικῶς ἐξ αὐτῆς, οὐδὲν ἕτε-
» ρον παρ' αὐτὸν ὑπάρχον, ὅσον εἰς ταυτότητα φύσεως. εἰ καὶ τοιοῦτον τυχὸν ἰδιοσυστά-
» τως. καὶ μεθ' ἕτερα. Ὅταν οὖν ἔλθῃ ἐκεῖνος, φησὶν, οὐ λαλήσει ἀφ' ἑαυτοῦ· ἀλλ' οὐ
» δὲ ξένον ὑμῖν εἰσηγήσεται μάθημα. οὐ γὰρ τυχὸν εἰσοίσει νόμους. ἐπειδὴ δὲ πνεῦ-
» μα, καὶ οἷόνπερ τοῦ ὄντος ἐμοῦ, λαλήσει δὴ πάντα τὰ ἐν ἐμοί. καὶ μετ' ὀλίγα.
» Ἐπειδὴ πάντως ἐκ τῆς ἐμῆς οὐσίας ὄζει τὸ πνεῦμα, καὶ οἷον ἐμοῦ ὄζει τοῦ, τὸ ἐφεῖν
» αὐτὸ τὰ ἰσόμβια οὐκ ἐνδίσχεται, μὴ οὐχὶ πάντως ἐν ἐμοί τι ὑπάρχοι καὶ δι' ἐμοῦ
» φερῖον. Εἰς τὸ, ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν.
» Δοξάζει τοίγαρσιῶ τὸν υἱὸν ὁ παράκλητος, τουτέστι τὸ ἴδιον αὐτοῦ πνεῦμα, φαίη
» ἰσχύοι καὶ πάντα εἰδὼς. δοξάζει δὲ πῶς; ἃ γὰρ οἶδε καὶ δύναται τὸ πνεῦμα αὐτοῦ,
» πῶς ἂν αὐτὸς οὐκ εἰδείη τυχόν, ἢ πῶς οὐκ ἂν δύναιτο; καθάπερ αὐτός φη-
» σιν, ἐξ αὐτοῦ λαμβάνει τὸ πνεῦμα, καὶ τοι πάντα ἰσχύον καὶ καταρθοῦν, πῶς ἂν αὐ
» τὸς οὐκ ἴσχοι τὸ ἐφ' ἅπασιν ἰσχυρόν; καὶ μετ' ὀλίγα. Ἐπειδὴ δὲ ὁμοούσιόν τε ὄζει
» τῷ υἱῷ, καὶ φορέσει διαφερόντως ἐξ αὐτοῦ, πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ἐφ' ἅπασι πλειωτάτην
» ἴσχυν ἐνεργαί τε καὶ δύναμιν, ἀφ' οὗ τοῦτο φησὶν ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται. καὶ μεθ' ἕτερα.
» Ἀ κατηγορήσειν οὖν ἆρα παντελῶς, καὶ λοιδορίας ἀπάσης ἔξω κείσεται, τὸ λα-
» βεῖν λέγεσθαί τι παρὰ τοῦ μονογενοῦς τὸ πνεῦμα αὐτοῦ. φορεῖον γὰρ δι' αὐτοῦ φυσικῶς,
» ὡς ἴδιον αὐτοῦ, μὴ φαίην ἂν ἴσχειν πλείως λαμβάνειν λέγεσθαι τὰ αὐτοῦ. καὶ μετ'
» ὀλίγα. Καμοὶ δὲ τοῦτο φέρεται φυσικῶς. ἀφ' ταύτην εἴρηκα τὴν αἰτίαν, ὅτι ἐκ
» τοῦ ἐμοῦ λήψεται καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν. ταραττέσθω δὲ μηδείς, ὅταν ἐν τούτοις ἀκούῃ
» τὸ τῆς λήψεως ὄνομα· ἐνθυμείσθω δὲ μᾶλλον ἐκεῖνο, ὁρᾶσθαι γὰρ αὖ ὀρθῶς ὅτι πάν
» τα τὰ θεῖα διοῦ λαλεῖται μὴ καθ' ἡμᾶς, νοεῖται γοῦν οὐχ οὕτως, ἀλλ' ὑφ' ἡ-
» μᾶς. λαμβάνειν τὸ οὕτω τὸ πνεῦμα φαμὲν ἴκ τε τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ τὰ αὐτοῦ οὐχ
» ὡς ποτὲ μὲν οὐκ ἴσχον τὴν ἐνοῦσαν αὐτοῖς γνῶσιν τὴν δύναμιν, ἴσχον δὲ ὅτε μᾶλις
» ὅταν νοῆται λαμβάνον· ἀεὶ γὰρ σοφὸν καὶ δυνατὸν τὸ πνεῦμα ὄζει μᾶλλον δὲ αὐτὸ
» χρημα σοφία καὶ δύναμις, οὐκ ἐκ μετοχῆς τῆς τινος, ἀλλὰ φυσικῶς. καὶ μεθ' ἕτερα.
» Καρπὸς οὖν ἂρα ἐκ χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως τοῦ ἡγιασμένου ὑπάρχοι ὁ υἱός. πάν-
» τα τὰ αὐτοῦ καὶ φύσιν ἐπαίνεται. ἀφ' τοῦτο φησὶ, πάντα ὅσα ἴσχει ὁ πατὴρ, ἐμά ὄζει.
» ἀφ' τοῦτο εἶπον ὑμῖν, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λαμβάνει καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν· τὸ πνεῦμα δη-
» λονότι, τὸ δι' αὐτοῦ τε καὶ ἐν αὐτῷ, δι' οὗ τῆς ἁγίους αὐτοὺς ἐνοικεῖ. ἢ γὰρ ἕτερον παρ'
» αὐτὸν τὸ πνεῦμα αὐτοῦ· καὶν ὑπάρχοι τοιοῦτον καθ' ἑαυτὸ καὶ ἴδιος. πνεῦμα γὰρ τὸ
» πνεῦμα, ὃ οὐχ ἡμεῖς. Ἠκουσας τῆς ἀποφάσεως τοῦ μεγάλου τούτου πατρὸς, ἢ μᾶλ-
λον εἰπεῖν ἐκφάσεως ὃ δεῖλη ἠκουσμένα καὶ γῆ μὴ καὶ ἐκ τοῦ ἐμοῦ τὸ πνεῦμα ὑμολο-

γοῦσιν;

προβάλλει τὸ πνεῦμα, καὶ ὁ υἱὸς ἐκπορεύει τοῦ πατρὶ κ᾽ τὸν ζέφυρον ἰῶ αὖ τὸ πνεῦμα υἱὸς, & ὁ υἱὸς μὴ τ πατρὸς, δύο πατέρες τ πνευμάτος. & τὸν ζέφυρον οὐκ ἐκπορεύει ὁ υἱὸς τοῦ πατρὶ, τῆς ὑπάρξεως τ πνεύματος. νυνὶ δὲ, οὐ κ᾽ τοῦτον τὸν ζέφυρον προβάλλει ὁ πατὴρ τὸ πνεῦμα· ἀλλὰ καθο προβολὴς, κ᾽ οὐκ ἀπόκειται τοῦ υἱοῦ τὸ εἶ᾽ κ᾽ αὐτὸν ἄφυον τὸ πνεύματος. εἰ γὰρ πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ, ἔχει καὶ ὁ υἱὸς, καὶ οὐδὲν ἐναπολείπει τοῦ πατρὶ ὁ ὁ υἱὸς οὐκ ἔχει, ἔχει δὲ ὁ πατὴρ τὸ προβάλλειν τὸ πνεῦμα, ἔχει ἄρα τοῦτο καὶ ὁ υἱὸς. ἀπὸ τούτου λοιπὸν δείκνυται δηλαδὴ ὅτι οὐ μόνον ἐκ τοῦ πατρὸς ὄζει τὸ πνεῦμα, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ. καὶ τούτου μάρτυς ἡ θεία διδασκαλία πᾶσα γραφὴ, καὶ ὁ πάμμεγας κύριλλος, ἐξηγούμενος ὅλον τὸ χωρίον τοῦτο καὶ τὰ ῥητὰ τὰ προφερόμενα, μάλα γλυκαίως κ᾽ ὄρθα νενιχῶς τὰ λεγόμενα. Ἴδου γὰρ ἰδοὺ, πνεῦμα τῆς ἀληθείας, τουτέστιν ἵνα τὸ ἐκ κλίσει εἰπὼν, παρὰ τὸ πατρὸς αὐτὸ ἐκπορεύεσθαί φησιν. ὥσπερ γάρ ὄζειν ἴδιον πνεῦμα τὸ υἱὸ, φυσικὰς ἐν αὐτῷ τὸ ὑπάρχον & δι᾽ αὐτοῦ προϊὸν, οὕτω κ᾽ τὸ πατρός. οἷς δὲ τὸ πνεῦμα κοινὸν, τούτοις αὖ εἶη δήπου & τὰ τῆς οὐσίας ἰδιώσματα. μὴ γὰρ δή τινος ἡμᾶς τ δυσσεβεῖν εἰωθότων τ ἐξ ἀμαθίας ἀποκομιζόντων λόγους, ἃ μηδὲ θέμις ἐννοεῖν, ὡς ὑπουργικήν τινα τάξιν ἀποπληροῦν ὁ υἱὸς, τὸ ἅγιον τὸ πατρὸς πνεῦμα τῇ κτίσῃ δόξομεν. κ᾽ τοῦτο γὰρ ἀσυμφώνως πως ἡ κατάδικος εἰ πίστις φεύγει δὲ μᾶλλον ἀκόλουθον, ὡς ἐπίσης ἴδιον ὄζειν αὐτὸ, καθάπερ ἀμέλει κ᾽ τὸ θεὸ κ᾽ πατρὸς, ἀποστέλλεσθαι ἁγίοις αὐτὸ μαθηταῖς πρὸς ἁγιασμόν. Ἀλλὰ τίς ὁ κύριλλος, τὸ θαυμαστοῦ καὶ μεγάλου τούτου πατρὸς κυρίλλου τ πάνυ φημί; ὥσπερ γὰρ ὄζει φησὶ, τ υἱοῦ ἴδιον, οὐχ ὑπουργικῶς, ἀλλὰ φυσικῶς ἐν αὐτῷ τὸ ὑπάρχον καὶ δι᾽ αὐτοῦ προϊὸν, οὕτω καὶ τ πατρὸς. εἰ οὖν ὄζειν τρόπον ὄζει τ υἱοῦ, ἔστι καὶ τ πατρὸς τὸ πνεῦμα, νοεῖν ἡμῖν ἔπεισιν, ὅτι ἐκπορεύεται καὶ ἐκ τ υἱοῦ· ἐπειδὴ φησιν ὅδε ὁ ἅγιος, ὅτι ἐν τρόπῳ, ὑπάρχῃ τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμα, καὶ προέρχεται δι᾽ αὐτοῦ, τὸν αὐτὸν καὶ ἐκ τ πατρός. καὶ οὐ δεῖ σε νοεῖν ὅτι ὑπουργικοῦ τινα χρείαν ἀποπληροῦν ὁ υἱὸς, τὸ ἅγιον τοῦ πατρὸς πνεῦμα ἀποστέλλει τῇ κτίσῃ, ἀλλὰ φυσικῶς. εἰ γὰρ ὁ υἱὸς ὑπουργικῶς ἐνίησι καὶ οὐ φυσικῶς τὸ πνεῦμα, ἄρα & ὁ πατὴρ ὑπουργικῶς ἔχει τὸ πνεῦμα, καὶ οὐ φυσικῶς. ἐπειδὴ οὖν τρόπον νοεῖται τ υἱοῦ, νοεῖται καὶ τοῦ πατρὸς κατὰ τοῦτον τὸν ἅγιον. καὶ κοινόν φησι πατρὸς καὶ υἱοῦ τὸ πνεῦμα· ἐπειδὴ οὐ διωρισμένης οὐσίας εἰσὶν ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱός. εἰ οὖν κοινὸν, καθ᾽ ὃν τρόπον λέγεται τ πατρὸς, κατ᾽ αὐτὸν τ᾽τον & τ υἱοῦ λέγεται. ὥστε εἰ λέγεται τ πατρὸς ὅτι ἐξ αὐτοῦ ἐκπορεύεται, οὐ γὰρ ἄλλο δυνάμεθα νοεῖν, λέγεται δὲ & τ υἱοῦ τὸ πνεῦμα, ἄρα κ᾽ ἐξ αὐτοῦ ἐκπορεύεται. εἰ δὲ λέγοι τις ὅτι κ᾽ τὸ ὁμοούσιον λέγεται τ υἱοῦ & οὐ κ᾽ τὸ ἄφυον, ἐλέγξω αὖ, εὐπρόσωπος καὶ ἡμῖν. ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς τ πνεύματος· ἐπειδὴ μιᾶς οὐσίας εἰσὶ τὰ τρία πρόσωπα· ἀλλὰ τοῦτο οὐ λέγεται. ὁ δαμασκηνὸς σοι τοὺς μακαρίους σωτῆρας, ἐν τῷ ὀγδόῳ καταλήγῳ τῷ θεολογικῶν, τὸν δὲ υἱὸν φησιν, οὔτε τοῦ πνεύματος λέγομεν οὔτε υἱὸν ἐκ τοῦ πνεύματος. κ᾽ χρυσόρειος ὁ νύσσης ἐν τῇ τρίτῃ ὁμιλίᾳ τ πάτερ ἡμῶν, κολύπτει σοι τοὺς ὀφθαλμούς· ὁ υἱὸς φησὶ, τ πνεύματος οὔτε ὄζειν οὔτε λέγεται· οὔτε ἀπορρίφει ἡ χρεπὴ ἀκολουθία αὕτη· ἀλλὰ τὸ πνεῦμα λέγεται τ υἱοῦ, ὅτι παρ᾽ αὐτοῦ λαμβάνει, κ᾽ παρ᾽ αὐτοῦ ἐκπορεύεται. κ᾽ ἐξ αὐτοῦ ὄζει καθάπερ κ᾽ ἐκ τ πατρός. ἀλλὰ τοῦτο φησὶν ὁ ἅγιος ὅδε κύριλλος, ἴδιον αὐτοῦ ὄζει καθάπερ κ᾽ τ θεοῦ κ᾽ πατρός. πῶς τρόπῳ ὄζειν ἴδιον τ πατρός; ὅτι ἐξ αὐτοῦ τὸ εἶ᾽ ἔχει κ᾽ ἐκπορεύεται. τοῦτ᾽ αὐτὸ δεῖ σε νοεῖν, ὅτι κ᾽ ἐκ τ υἱοῦ ἐκπορεύεται, ὑπὲρ ἴδιον αὐτοῦ καθάπερ καὶ τοῦ πατρὸς

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΟΤΙ ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΕΚΠΟΡΕΥΕΤΑΙ

καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ, καὶ οὐκ ἐκ μόνου τοῦ πατρός. ὡς οἱ μὴ τὴν σωτῆρα τάξιν φυλάττοντες, λέγουσιν.

Ἄρτιον οὖν ἀπ' αὐτῆς τῆς φωνῆς ἡμῖν τὴν θεολογίαν τοῦτον ἀποκαλύψαντος ἔστιν ἰδεῖν ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγελίῳ, ἐν ᾧ παρακαλῶν ἐπὶ πλείοσι κατὰ τοῦτο φησὶ πρὸς τοὺς μαθητάς, Πολλὰ ἔχω λέγειν ὑμῖν, ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν ἄρτι· ὅταν δὲ ἔλθῃ ἐκεῖνος, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁδηγήσει ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν· οὐ γὰρ λαλήσει ἀφ' ἑαυτοῦ· ἀλλ' ὅσα ἂν ἀκούσῃ, λαλήσει, καὶ τὰ ἐρχόμενα ἀναγγελεῖ ὑμῖν· ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει· ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν. Ἆρ' ἤρξατο τοιγαροῦν ταῦτα εἰπεῖν οἱ πάντα φρονοῦντες; καὶ φασι γνώσιν λαμβάνειν, λόγου, λήψεως ἀκούειν αὐτοὺς τοῦ υἱοῦ, ὥσπερ ὁ υἱὸς αὐτοὺς τοῦ πατρὸς σοφίαν, καὶ τὰ λοιπά. καὶ ἡμεῖς ἄτοπον λογιζόμεθα· ἀλλ' ἐπὶ νοεῖν οὐ θέμις πολλὰ ἐν τῇ θείᾳ, ἵνα μὴ συμβῇ τοῦτο ἐννοοῦντας ἡμᾶς, ἐν λαμβάνειν φαμὲν τὴν οὐσίαν· ἣ τις σοφὴ καὶ ἀγαθὴ καὶ τέλεια ἕξις· καὶ δῆλα τοῦτο εἰ σοφίαν λαμβάνει, οὐδὲν ἄλλο εἰ μὴ τὸ εἶναι αὐτό. ἀκούσας οὖν ἡμῶν τὸ ἅγιον, ζητεῖς παρ' ἐκείνου ἀκούσαι, παρ' οὗ ἐκπορεύεται· τὸ ἀκούειν ἐκεῖ ἀντὶ τοῦ γινώσκειν ἕξει· τὸ δὲ γινώσκειν, εἶναι· ἐπειδὴ τοίνυν οὐκ ἔστιν ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλὰ παρ' ἐκείνου ἐκπορεύεται, τῇ ἀκοῇ ἐκεῖνο γινώσκειν ἕξει, τὸ δὲ γινώσκειν εἶναι· ἐπειδὴ τοίνυν οὐκ ἔστιν ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλὰ παρ' οὗ ἐκπορεύεται, ἀφ' οὗ ἕξιν ἐκείνου ἡ οὐσία, παρ' ἐκείνου ἡ γνῶσις· παρ' ἐκείνου ἅμα καὶ ἡ ἀκρόασις, ὅτερ οὐδὲν ἄλλο ἕξις ἢ οὐσία· ἀεὶ τοίνυν ἀκούει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὅτι ἀεὶ γινώσκει, καὶ γινώσκεται· καὶ ἔστι ταῦτα καὶ ἤκουσε καὶ ἀκούει καὶ ἀκούσεται· ὡς γὰρ ἤδη εἴπομεν, ζωὴ ἕξις αὐτῷ τὸ ἀκούειν ὅπερ τὸ γινώσκειν· καὶ τὸ γινώσκειν αὖπαλ, τοῦτ' ἔστιν ὅπερ τὸ εἶναι· παρ' ἐκείνου τοίνυν ἤκουσε καὶ ἀκούει καὶ ἀκούσεται, παρ' οὗ ἕξιν παρ' ἐκείνου δὲ ἕξιν ἀφ' οὗ ἐκπορεύεται· ἀλλ' ἵνα μή τινες εἰπεῖν ἔχοιεν ὡς ἐντεῦθεν, ἐμοῦ, αὐτοπαμμάφ· ἐκ τοῦ ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται τὸ πατρὸς ἐννοεῖται, καθ' ὑπόνοιαν ἐκ τοῦ αὐτοῦ κεφαλαίου ὑπεισπάττει, Πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατήρ, λέγων, ἐμά ἕξι· διὰ τοῦτο εἶπον ὑμῖν ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται, καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν. εἰπὼν δὲ ὅτι πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατήρ, ἐμά ἕξιν, αὖπαλ εἰσπάττει πάλιν τόμα βουλόμενον ὑποκλέψαι, καὶ τὴν υἱὸν αἴτιον τῆς ὑπάρξεως τοῦ πανάγιου πνεύματος. ὅτι δὲ ἀληθές ἕξι τὸ, πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατήρ, ἔχει καὶ ὁ υἱός, αὐτὸς αὐτὸ μαρτυρεῖ λέγων, πάντα τὰ σὰ, ἐμά· καὶ τὰ ἐμὰ, σά ἕξι, ζωὴ αἰώνιος δι' ὧν δι' ἀμφοτέρων φανερὸς αὐτὸς· πάντα ὅσα ἔχει, φησὶν, ὁ πατήρ, ἐν τῷ ἐμοῦ δίδωκε τῷ υἱῷ, πλὴν τοῦ εἶ) πατέρα. φύσει, εἰ μὴ ἦ πατήρ, ὁ πατὴρ

πνᾶ ἐγκαλοῦσιν ἡμῖν· μᾶλλον δὲ οὐχ ἡμῖν ἀλλὰ τῇ ἐκκλησίᾳ. ἡ γὰρ ἐκκλησία, ἐν τῇ ἑαυτῆς ὁρᾷ στίζει ὁρικῶς, μὴ ἐχούσης ἐξουσίαν. Περσὶ τοίνυν, ὅτι Τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ· ἐκ τούτου αὐτὸς ὁ υἱὸς, φησὶ τοῦ πατρὸς λαβὼν ἔχει. πάντα γὰρ, φησὶν, ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ, ἐμὰ τοῦ ἐμοῦ ἐδίδωκε τοῦ υἱοῦ, πλὴν τοῦ εἶναι πατέρα. “
Δοῦπερον, ὡς Η δι' ἀζύμου καὶ ἐνζύμου θυσία, μία καὶ ἡ αὐτὴ ὄντι καὶ τὸ τοῦ χριστοῦ παράγιον σῶμα, ἐν ἀμφοτέροις τελεταῖς τοῖς μέρεσι. Τρίτον, ὅτι Αἱ ψυχαὶ τῶν ἐν μετανοίᾳ τελευτησάντων, καθαρθεῖσαι πυρώσεως καθαίρουσι· μὴ θάνατον, ἀλλὰ τῆς τοῦ ζῆν τοῦ πιστῶν ὀλιγουρίας· καὶ τοῦτο, ἐπεὶ οὐκ ἔφθασαν ἱκανοποιῆσαι περὶ τῶν ἡμαρτημένων αὐτοῖς. Τέταρτον, ὅτι Οἱ ἅγιοι εἰσὶν ἐν τῇ δόξῃ τοῦ θεοῦ καθ' ὁλοχαί· καὶ τοῦ θεοῦ καθορῶσιν εἰς πρόσωπον, καὶ ἀφράστως αὐτοῦ τῇ θεωρίᾳ· καὶ αὐδις οἱ ἀμαρτωλοὶ εἰς τὸ γίνεσθαι εἰς βοᾶ, καθάπερ ἐκείνους ὁ μακαριότης ἀφράζει, ὅτε καὶ οὗτοι ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἐξόδου αὐτῶν, τὸ πῦρ καταφλέγει. Πέμπτον, ὅτι Ο πάπας, ἤτοι ὁ ἀρχιερεὺς ἀρχιρεύς τῆς ἐσπερίας ἀποστολικῆς καθέδρας, δεῖ κεφαλὴ πάσης τῆς ἐκκλησίας, δίκαιος τοῦ μακαρίου πέτρου τοῦ κορυφαίου τῆς ἀποστόλων, καὶ ἀληθὴς τοποτηρητὴς τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ. Οἱ δὲ τῆς ἐκκλησίας αἱρετικοὶ, τῆς ἐκκλησίας κατηγοροῦσιν, ὡς τὰ μὴ ὄντα ἀληθῆ, ἰδόξασι· καὶ ὅσοι εἰσὶν ὅμοιοι τούτων αἱρετικοὶ μιμηταὶ, ἀποστολικοῖς τε καὶ ὀρθοδόξοις γράμμασιν. ἡμῖν δὲ συμπορεῖται τῇ ἐκκλησίᾳ πολεμουμένῃ παρ' αὐτῶν, ὅτι εἰκός ὄντι ὅτι μᾶλλον ἰσχυτὸν, τὸν ἰσχυρὸν συμπορεύεται μετ' αὐτῆς ἰσχύσῃ ἰησοῦ τὸν χριστὸν, καὶ τῶν αὐτοῦ ἀγαθῶν ἐπαγγελίαν βεβαίως κατισχύσῃ, τὴν, πύλας ᾅδου οὐ κατισχύσῃ αὐτῆς, καὶ τὸ μετ' αὐτῆς εἶναι ἄχρι τῆς τοῦ κόσμου τούτου συμπερατώσεως· καὶ ὅτι πίστεα ὄντι ἀρραγῆς, εἰς ἣν οἱ θεοσεβόντες, ἀπολέσται· ἧς αὖθις οὐκ ἔστι σωτηρίας ἐλπίς. αὐτὸν τοίνυν ἰσχύσῃ μετ' αὐτῆς ὡς νυμφίον, ἃ δεῖ συμπορεύεται ἡμῖν δὲ μᾶλλον δεῖ ἐγκαλουμένοις παρ' αὐτῶν ὡς κακῶς ποιήσασι τοῦ μὴ λαθεῖν ἕνωσιν δίκαιοι, καὶ ὅτι ὡς ἀγνοοῦντας ἡμᾶς μεμφονται, καὶ ὡς ἀπολωλότων καταψηφίζονται, καὶ ταλαιπωροῦσι φοβοῦσι ἡμᾶς, καὶ ὡς αἱρετικοὺς ἀποῤῥίφονται. τούτοις οὖν ἀναγκαζόμενοι γράφομεν ταῦτα, ἵνα δείξωμεν ἡμᾶς μὴ ἀθέους καὶ ἀνεγκλήτους τῆς αὐτῶν μεμψεως ὄντι καὶ ὀρθοδόξους τῇ τοῦ θεοῦ χάριτι· αὐτοὺς δὲ μᾶλλον ἐνόχους ἰσχυροτέρους ποινῆς τε καὶ καταδίκης, ὅτι ἐκείνοι τολμηρόν τε καὶ αὐθαδῶς ἅμα ἡμῶν γε καταψηφίζονται. Καὶ πρῶτον μὲν ζητήσωμεν τὴν θεῖαν τοῦ θεοῦ θείαν χάριν, ὡς μὴ δυνάμενοί τι εἰπεῖν εἰ μὴ πρῶτον ἐκεῖνος ἀνοίξῃ τὸ στόμα ἡμῶν· αὐτὸς γάρ ὄντι ὁ εἰπὼν, ὅτι χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν. ἔπειτα δὲ καὶ ὅσον “
ἐγχωρεῖ ἡ σμικρότης τῆς διανοίας ἡμῶν, εἰς μέσον προθήσωμεν, ἐν οἷς ἐγκαλοῦσιν ἡμῖν ἀποκηρύττεσθαι, οὐκ ἀπὸ συλλογισμῶν ποιούμενοι τὴν ἀπόκρισιν· ἐν οἷς αὐ δικαίως ἐροῦσιν ὡς ἡ πίστις ἡμῶν ἀσυλλόγιστός ὄντι· οὐδὲ γὰρ οὐδὲ ἡμεῖς πρὸς τοῦτο ἰσχύομεν, ἀλλὰ διὰ μαρτυριῶν τῆς τῆς ἐκκλησίας διδασκάλων αἰῶνος. ἵνα φανῇ τὰ πολλὰ ὑφαλείφωμεν, ἀπὸ τοῦ πρώτου ἄρξομαι θεολόγου, τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, πρὸς τὸ πρῶτον τῆς παρ' αὐτῆς ἐγκαλουμένων ἡμῖν· ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον οὐκ ἔχει τὴν ὕπαρξιν καὶ ἀπὸ τοῦ υἱοῦ, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ πατρὸς μόνου. οὕτω μὲν οὗτοι λέγουσι· καὶ ὡς φασιν, ὀρθότατα δογματίζουσι, καὶ ἀληθῶς δοξάζουσιν· ἐπεὶ δὲ ἡμεῖς καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ λέγομεν ἐκπορεύεσθαι, ἑναντίοι, φασὶ, τοῖς ἁγίοις ἐσμὲν, καὶ αὐτοῦ τοῦ χριστοῦ λέγοντος, ὁ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται. τοῦτο μὲν οὗτοι λέγοντες οἴονται δικαίως. ἡμεῖς δὲ μὴ ἀγάπης τε καὶ εἰρήνης διαλείπομεν τῇ σωτηρίᾳ τοῦ θεοῦ, ὅτι καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ τὸ ἅγιον ἐκπορεύεσθαι πνεῦμα, καθάπερ ἀμέλει καὶ ἐκ τοῦ πατρός· οὐχ ὑβρίζοντες ὁριζόμενοι, ἀλλὰ μαθηταὶ τοῦ φήσαντος, εἰρήνην ἀφίημι ὑμῖν, εἰρήνην ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν· ἐφ' οἷς καὶ λέγομεν.

σιεπον ὀφθαλμὸν, καὶ πρὸς τὸ ἀδίκαιον ἐπατενίζοντας ἐκεῖνο δικαιωτήριον, ἐν ᾧ οὐδὲν ἡμᾶς ὠφελεῖ ἡ ἀλόγως ἐσταῦθα χομψὴ κατηγορία. οὐ χρεία γὰρ κατηγόρων ἐκεῖ, οἷς οὐδὲ ἡ τῆς ὄντως ἀληθείας χαριζομένων βοηθήσει σύσσιτος· οὐ χρεία γὰρ συνηγόρων ἐκεῖ. πρὸς γοῦν τὸ ἀληθῶς ἐκεῖνο δικαιωτήριον ἀποβλέποντες, πίστει τῇ λοιδορίᾳ φερομένῃ· ἀλλὰ μᾶλλον τῷ δόξαι ἡμῖν γυμνῇ τῇ κεφαλῇ καὶ παρρησίᾳ κηρύξομεν. τοῦτο δὲ μόνον πάντας εἰδέναι θέλω φιλῶ ἡμῖν, ὡς παῖ εἴ τι παρ' ἡμῖν ἐπεφάχθη ἢ ἐῤῥέθη, καὶ τὰ παρόντα, ὅτι συσάσῃ τῆς ἐκκλησιαστικῆς εἰρωνίης πέφανται κύριος οἶδε. & οὐκ ἐπ' ἀθετήσῃ οὐδενὸς τῆς ἡμετέρας ἐθῶν καὶ δογμάτων. ἀλλ' ὅστις ὅλῃ τῷ ἐκκλησιαστικῷ ταύτῃ ἦλθε εἰρωνίᾳ, καὶ τὸν τῆς ἐν φλωρεντίᾳ συνόδου ὅρον ἠδέξατο, ὡς τῆς ἡμετέρας ἐθῶν καὶ δογμάτων κατηγορικὸς, καὶ ὡς τῷ ῥωμαϊκῷ ἐκκλησίαν ἀριβῶς οὐ διηγορικὸς δυσεβέστερόν τι τῆς ἀνατολικῆς τῇ καὶ ἡμετέρας, καὶ οὐχὶ δὴ μᾶλλον διηγορικὸς τὸ αὐτὸ σέβας ἀποίμεν ἀμφοτέραις ὡς μιᾷ οὔσαις ἐκκλησίᾳ, καὶ μίαν κηρυττούσαις πίστιν τὴ καὶ ὁμοσέβειαν, ἐκπαγὸς ἂν τῆς χριστοῦ βασιλείας, & τῆς προσδοκηθείσης ἰούδα & τοῖς κοινωνοῖς αὐτοῦ καὶ σταυροῦσιν ἢ σωτῆρος σωτηρίαγμός· & γὰρ ἡ ἡμετέρα ἐκκλησία, τῷ αὐτῷ πίστιν κηρύττει ἰῷ καὶ ἡ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία ὁμολογεῖ & κατέχει, & οὐδέποτε ἐκ μόνης ἢ πατρὸς τὸ πνεῦμα ἐδόξασεν, οὔτε μὴν ἐπ' ἄμβωνος αὐτὴν ἐκήρυξεν, οὐδὲ τῷ δι' ἀζύμου θυσίαν ἐμπαθεῖσθαι· ἅπαγε οὐδὲ τῷ τῆς ψυχῆν καθαρσίαν ὑποσοιῶ, αἱρεσίαν· ἀλλ' οὐδὲ τῷ τῶν ἀγίων ἀποδοκιμασίαν ἀθετεῖ προσέτι δὲ οὐδὲ ἢ τῆς ῥώμης ἀποστῆται ἀρχιερέα ὡς μὴ ἔχῃ κεφαλὴν πάσης τῆς ἐκκλησίας, ὡς διεχθήσεται, ἐφ' ἱκανὸν λόγον ἀποδιδοῦσι· ἀλλὰ φιλονεικούντων τοῦτο ἐῤῥέθη, & γεγραφῇ παρεδόθη. οἷς ἡ ἢ πλήθους ἀλογία ἐπομένη, ἐκχύσεις ὕβρεως καὶ λοιδορίας κῇ τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας & ἡμῖν ἢ δυσεβῶς ἐπομένων αὐτῇ. ἀλλὰ τὸ προῤῥηθὲν φοβερὸν ὅρκιον ὥσπερ τι ἢ λόγου θυμήλιον προκαταβαλλόμενοι, τὸν λόγον ἐπαναλάβωμεν· ὡς ἡμεῖς κῇ θεῖον ζῦλον καὶ ὡς ἀληθῆ τῷ συνόδῳ ταύτην ὁλοχερῶς κατέχομεν· κῇ ὅτι οὐκ ἐνεκεν δόξης ἀθεσπίτης ταύτην ἐστηριζόμεθα· ἀλλ' οὐδὲ διάφορ ἕνεκα ὡς αὐτοὶ λέγουσι, ταύτην ἐγκολπωσάμενοι δικαίως κρατοῦμεν, ἀλλ' ὡς δόξαν χριστοῦ καὶ τῆς διδασκάλων τῆς ἐκκλησίας. αὐτοὶ δὲ ἀμαθίαν καὶ μοχθηρίαν νοσοῦντες, τολμῶσι λέγειν ὡς ὐκ ἔστι τὰ τῆ συνόδῳ πεφαχθέντα δόξα καὶ γνώμη τῆς διδασκάλων τῆς ἐκκλησίας. ἔστι δὲ τοὐναντίον ἅπαν· καὶ βεβαιοτῆς γνησιότερον φαίνου) οἱ ἱεροὶ διδάσκαλοι ταῦτα θεολογοῦντες· καὶ ἀπ' αὐτῆς ἡμεῖς τὴν τοιαύτην πίστιν καὶ δόξαν μαθόντες ὁμολογοῦμεν, κῇ κηρύττοντες, ταύτης ἐπραπτίζομεν· ἰῷ κῇ μέχρι τελευταίας ἀναπνοῆς δύχόμεθα φυλάττειν ἀμόλυντον, ἢ & συναπθανεῖν δυόμεθα, κῇ πρὸς τ σωτῆρος χριστοῦ τ θεὸν μετ' αὐτοῦ ἐν τῇ κρίσει ταθῆναι, κῇ μετ' αὐτοῦ αἰωνίως συμφυθῆναι ἔνθα δοῖη θεὸς, ἐς πάντα μᾶλ θεωρεῖ, λέληθε δὲ αὐτὸν οὐδὲν & ὅτι οἱ πρὸς αἱθεσπίτους ἀλλὰ πρὸς θεὸν ἀφορῶντες, τὴν εἰρωνίαν ταύτην κῇ τῷ τ ἐκκλησίας ἕνωσιν δῶν ὠφθημεν ἐστηρισμένοι, εἰ δέ τισι μὴ δοκεῖ, οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς· ὃ γὰρ ὀφείλομεν ἡμεῖς, τοῦτο κῇ ποιοῦμεν. ὑμεῖς δὲ τί φατε, οἱ τὴν ἱερὰν μὴ σέβοντες σύνοδον; οὐκ ἔστιν ὁ τοῦτης ὅρος δόξα τῆς διδασκάλων· ἀλλ' ἡμεῖς ἀποδεξόμεθα τοιαύτην, οὐκ ἀφ' ἡμῶν αὐτῶν, ἵνα μὴ ἀπίθανα δόξωμεν λέγειν. κῇ γὰρ τῆς ὑμᾶς πείσῃ φθεγγόμενος τὰ ἀυτὰ; ἀλλ' ἀπ' αὐτῆς τῆς θείων & ἱερῶν πατέρων & διδασκάλων τῆς ἐκκλησίας, ὁ μόνον τῆς δυπκῶν, ἀλλὰ κῇ τῆς ἀνατολικῶν· ὧν τοῖς λόγοις αἰδεσθείη αὖ & ὁ καταχθόνιος, ὡς ἀλλαμπομένων ὠφελ τ θείᾳ κῇ τελεσαρχικῷ ἀνδύματος. & μὲν τοι μὴν πάντα

πα-

ΕΡΜΗΝΕΙΑ
ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ ΤΟΥ ΣΧΟΛΑΡΙΟΥ
ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ἐκ τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς ἐν Φλωρεντίᾳ συνόδου,
ὅπη ὀρθῶς ἐφρονήσθη καὶ ἀπελογήσατο τὸ ἐκ
τοῦ ὀρθοδόξου τῶν πέντε κεφαλαίων.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

ΤΟ τῆς δυσβείας μέγα μυστήριον, μὴ καθαρᾶς γνώμης καὶ εἰλικρινοῦς διαθέσεως ἐραστὰς ἔχον, ἄξιον λοιδορεῖσθαι καὶ διώκεσθαι τοῖς ὀφθαλμοῖς τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος καὶ φανερὸν ποιεῖν τὴν πλάνην ἀπάτην ἐργάζεται. καὶ καθάπερ ἐκεῖναι ἀνωθεν δεῖται τοῦ γλαῦκος προσπταίσαι, οὐ μόνον τὰς λείας ὁδοὺς, ἀλλὰ καὶ τὰς κεκρυμμένας καὶ σκοτεινὰς χωρίας φοπίζουσιν, οὕτω καὶ οἱ τῆς διανοίας ὀφθαλμοὶ ἀληθείας ἐχόμενοι, καὶ μὴ ἰζοφωθέντες τῇ τῆς διεστραμμένης προλήψει, οὐ μόνον τὰ ὀρθὰ καὶ ὀρθάλυπα γινώσκουσι τῆς γραφῆς, τῇ τοῦ θείου χρησιμεύοντες βουλήσει, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐν τῷ βάθει τῆς λέξεως τὸ καὶ τοῦ νοήματος πνεῦμα ἀπτόμενοι ἐξανεβρόυσι, καὶ εἰς τὸ θεῖον θύς ταῦτα φεράγουσι, καὶ τοσοῦτοι πιόυσι· καθάπερ καὶ ἡ σοφία φησὶ, πάντα ὀρθὰ ἔστι τοῖς νοοῦσι, καὶ ὀρθὰ τοῖς εὑρίσκουσι γνῶσιν καὶ εὐθὲν ἐν αὐτῆς σκολιὸν οὐδὲ στραγγαλιῶδες. καὶ ἡμεῖς οὖν τοῦ ἡμετέρου δόξαν πᾶσι καταφανῆ ποιῆσαι βουλόμενοι, τῇ ἀληθείᾳ θαρροῦμεν, καὶ τῇ δυσβείᾳ τοῦ δηγμοῦ ἑαυτοὺς ὑπορρίπτομεν. ἔνθεν καλοῦμεν δὲ καὶ ὑμᾶς μὴ μιᾷ παρορμῆσαι καὶ βασανίσαι αἰτιᾶσθαι τοῖς ἡμετέροις λόγοις, ἀλλὰ μὴ καθαρᾶς γνώμης καὶ συνειδήσεως· οὐ γὰρ ἔστι μικρὸν ὁ λόγος, ὦ φίλοι, ἀλλὰ ὡς μεγάλων καὶ θείων· εἰ καὶ ἀπαγγελὰς ἀφανὴς καὶ ἀνίχνευος, ὡς ἔσθιον ἔχων ὡς τὴς ἐκκλησιαστικὴς εἰρήνης τῆς ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν ἡμαυρώσης, καὶ πολλοὶ τῷ ὡς ἡμῶν ἐπιθύμησαν ἰδεῖν, καὶ οὐκ εἶδον. τί οὖν, ὅτι οὐκ ἔγνων γεωμετρεῖσθαι, εἰσελθόντα ἐν δυνατείᾳ κυρίου; κἀγὼ μὴ ἔτι διδοὺς ἀνακρούω, καὶ τὸ σῶμα μου μελετήσω τοῦ δικαιοσύνην αὐτοῦ. ἀλλ' εἰ καὶ μέχρι τινὸς καὶ ἡμῶν, λέγοντες ὡς ἡμεῖς οὐ κρῖνον τὸν θεῖον ζῆλον τοῦ ἐν φλωρεντίᾳ συνόδου σέβομεν, ἀλλὰ δόξης ὑποκαίεσθαι γλυκόμενοι, ταύτην μεταμορφώσεσθαι καὶ ὅπως ἂν ἐκ δύσεων ταύτην ἐστηρίζομεθα, καὶ πολλὰ ῥητὰ τὰ καὶ ἄῤῥητα ἡμῖν λοιδορεῖσθαι· ὧν δὲ οὐδὲν ἡμῖν παμβασιλεῦ, ἡ ἀλογία τῆς πλήθους ἡ κόσμου λαμβάνουσι, ἀλλὰ καὶ λόγοις ἀπορρίπτῃ βλασφήμοις καὶ τῆς θεοῦ, ἔπεσεν ἡμῶν καὶ τῆς θεοῦ ἐξυβρίζουσα, ὥσπερ εἰ ἰθυνικὰ ἤμβροτόμεν ἡ ὀλίγα τοῦ πείσουσιν ἡμᾶς σιωπῆσαι, πρὸς ἐκεῖνον ὀρθοῦντας. τῆς παντὸς

τῆ διδασκάλων εἰρωνίᾳ καὶ τὸ παλινθῆ φερονεῖν ἡμᾶς ἐθελῆσαι. εἰ δὲ καὶ ἄλλο τι τῆ συμβόλῳ ἐφεθήκατε, ὃ τοῖς ἁγίοις ἅπασι κοινῶς ἀξιοῦμεν, τῇ μὲν καταφάσει συναγωνίζεται τῶν δ' ἀποφάσεων οὐκ εἰσάγει, καὶ τοῖς μὲν τῆ ἁγίων αὐθεντίαν ἰσχῆσαι λῶ, οἱ δ' ὡς τὴν ἴσην οἷς εἶπον ἔχοντι δύναμιν φανοῦνται χεῤῥόμβοι, ἵνα σπάσας μὲν τὸ χεῦμα λοιπὸν καὶ τρέπον ὡς αὐ εἶποι τὸς πλοῦς· οὔκουν οὐδὲ τοῦτο τῆς τῆ διδασκάλων συμφωνίας καὶ τῆ ἡμετέρων ἐθελ ταύτης λόγων ἀπήλλακται ὥστε παντελῶς ἡμῖν ξένον φερεῖν, τῆς τε γεγραφῆς καὶ τῆ διδασκάλων ἡ συμφωνία. Ἀλλ' ἐπεὶ καὶ δὴ σιγᾶν ἔγνωκα, μὴ τοῦ μήκους τῆ λόγων ἀηδῆς ὑμῖν γένωμαι διδιὼς, τὰ τῆς ἐμῆς κεφάλαια συμβολῆς ἐξαριθμήσασθαι, ἐξ ὧν τοῦτον ὑμᾶς ἀναπαῦσαι βάλομαι. λῶ μὲν ἔνιοι σκοπεῖν οἰκονομίαν, ζητεῖν μηδ' ὅτι νοεῖν λαβεῖν συνεβάλλετο· ἔνιοι δ' ἀληθῆ καὶ δοξῶν κοινωνίαν φερέτω εἶρηκα δεῖν λῶ τὸ μίαν φέρειν τῆ ἀμφισβητουμένων γνώμην λαβεῖν, εἶπον εἰ)· ταύτην δὲ καὶ τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως ὁμολογεῖν, ἢ φερεθέντας ἢ ἀφαιρεθῆναι, ὁπότερον καὶ ἡ θεία χάρις ὑπαγορεύσῃ. ὅτι δὲ τούτοις, ὑφ' ὧν ἔνιοι ταραττόμενοι τὴν εἰρωνείαν ταύτην ἐμελλον ἀπελπίζειν, ἀθρόα φανεταί πασι διδιξα, καὶ πάντα μᾶλλον ἢ καλύπτειν ὑμᾶς δόλῳ· δυνάμενα. εἶτα καὶ τὰ ποιήσοντα ταύτην, οὐκ ὀλιγῶν ἀλλ' εὐπετῶς παρεῖν τὰ πλεῖστα φερσένηκα· ἅπερ ἡ τῆ θείων γεγραφῶν καὶ τῆ διδασκάλων τῆς ἐκκλησίας ἕνωσις λῶ τὸ σύμπαν εἰπεῖν. ἐφ' ἃ δὴ πάντα μετ' ὀλιγοστείας ὑμᾶς ἐξηκόλουθηκα, εἰ καὶ μὴ τῆς ὀφειλομένης, ἀλλ' οὗ τῆς γε δυνατῆς ἐν τοῖς τοιούτοις τῆ λόγων. ταῦτα μὲν ἐγὼ, τοῦ μὲν κατορθοῦν, τύχῃ ἀγαθῇ μᾶλλον ἢ διανοίᾳ καὶ σοφίᾳ, τοῦ δὲ ἁμαρτεῖν πολλῶ ἔχοντα συγγνώμην, ἵνα καὶ γε ἔφεδυμήσασθαί τι καὶ παθεῖν ὑπὲρ τοῦ καλοῦ. ὑμῖν δ' αὖ εἴη λοιπὸν, οὐ μέλλειν, ἀλλ' ἢ ταῦτα φεύγειν αὖ δοκῶ μὲν τι λίγλη, ἢ ὃν πάω ζητεῖν, ἑκατέρου θεσι ἢ γνώμα λαβόντας.

Τέλος τῆ τῦ χολαρείου λόγου.

πολλὰ τὰ τ' συγγνώμην προέξοντα δικαίως παρασχεῖν τῇ πρὸς τοὺς διδασκάλους αἰδοῖ πολλῶν ἀγαθῶν ἐσμὸν σωτηριωμένην, τὰς ἐκείθεν ἀθύρας ἐξωνησόμεθα. ἀλλ' οὐκ ἔστι τὴν ἐν διηρθρωμένων τῆς ἀληθείας διαμαρτιῶν ἡμᾶς ὑπὸ τῆ τῆν διδασκάλων εἰρωνίᾳ, οὐ μᾶλλον ἢ καὶ κείνους τὸ παθεῖν ὑπὸ τῆ τὸ παιδίσκης ὀδηνίᾳ. ταύτην ζῆνων ἐλίσθαι δεῖ τινα ὁδὸν ἀληθῆ τε οὖσαν & προήγουσαν, & πρὸς τούτοις ἡμοῦσαν ἀσφαλείας. εἰ δ' ἔστι ἄλλον τινὰ σωτηρίαν τοῦτον ζητεῖν διδασκάλοις τὸ νῦν ὑπομηθύνζις ἀμείνω, τοῦτ' ἐμοῦ ἔργον ἐμοί. οὐδὲ γὰρ αὐτὸς φαίην τοῦτον μόνον ἀπαίτων ἄριστον εἶναι· ἀλλὰ τὸ μὲν σωτηρίαν αὐτοὺς καὶ συμβαίνοντας ἅπαντων δικαιοῦσθαι, τοῦτ' ἀναγκαῖον εἶναι φημι· καὶ τούτων δεῖ ὑποβεβλῆσθαι τῆς ἡμετέρας ὁμοίας ὥσπερ θαμάλιον· ἐς ζυγὸν χωρεῖς, μήτε καλῶς μήθ' ὅλως ἱδρυσομένης. ὦ δ' αὖ ταῦτα ἡμοῖζε τεύξῃ. ὑμέτερον ἔστιν ἀκριβοῦσθαι. καὶ ἃ γὰρ τῆν εἰρημένων εἰς τοῦτο τείνειν δοκεῖ, οὐ μᾶλλον εἰσηγούμενός τιν ἔρχειν ἰῶν, ἢ προπηδήσας ὑμῖν εἰκόνα καὶ τύπον τῆς τῆν διδασκάλων συμβάσεως εἰ δὲ καὶ γνώμη τις ἰῶν ἐμὴ καθαρῶς ἐκείνα, καὶ τοῦτον ἡγούμην τιν τρόπον εἶναι λυσιτελίστερον οὐδὲν θαυμαστόν· ἐξίστω γὰρ ἐμοί τε καὶ τῆν ἄλλων ἑκάστῳ φρονεῖν ὁτιδήποτε περὶ τούτων, ἕως ἂν ὑμεῖς ζῆνθε τὰ ζῆνα, καὶ ὥσπερ ἀναμφιβόλως μέλλει κρατεῖν, οὐ ζῆς ἁγίοις δὲ μόνοις ἀλλὰ & ζῆς τῆς γραφῆς ἀξιώματον, ὅπερ ἔφην εἶπεν, τινὶ ἕνωσιν ταύτην ἀποδίδοσθαι δεῖ· καὶ πολλῷ μᾶλλον ὁπόταν ὑμῖν καὶ κείνων πρὸς τὰ παρόντα ζῆτηται χρεία. ἐγὼ γὰρ εἶπον ἂν ὡς ἐλάχιστα δεῖσθαι τῆν τῆς γραφῆς, ἀρκουμένους τῇ δόξῃ τῆν διδασκάλων· εἰ καλῶς ἐκείνην ἐξήτασεν, καὶ ὧν ζῆτουν ἐκεῖθεν ἔχον τὰς ἀφορμάς. καὶ εἴ τις αὐτοὺς ἀπαίτοι τῆν λόγων τὰς ἀποδείξεις, δύθι δεῖ τινι γραφῇ κατέφυγον αὖ· ὃ κ' μηδενὸς αὐτοὺς ἀπαιτοῦντος, πολλοὶ καὶ πολλάκις φαίνονται πράττοντες. εἰ δὲ δεῖ ποτε καὶ κείνῃ χρήσασθαι, ἢ πρὸς τὸ συμπέρασμα ἐλέγχοντας μᾶλλον ἢ πρὸς τὸ σωτηρίαν τοὺς διδασκάλους τοῦτο ποιεῖν· τέως δὲ καὶ τῇ γραφῇ τινὶ ἀπὸ τῆς συμφωνίας ἀποδοῦναι τιμήν· ἧς αὖθι, οὔτε πιθανὸν οὔτε χρησίμους ἄλλως συνόδους· καὶ ἔλαττ' ἂν εἰ ῥωσθέν μέλλοιμι μόνον, ἄλλως ἀπὸ φιλονεικίας ἀμφισβήσεις αὐθαίρετοις τοῖς, τῇ ἀμφισβητήσεων οὐκ ἂν ἐξοκείλαιτε τούτων, ὡς πορρωτάτω τινὶ τῆς ἀληθείας δόξαν ἀπάγειν, καὶ ταῦτα προῖτον πίθηδε συμφωνεῖν & τοῦτο προῖτεν μὴ σοφίας καὶ τῶ γινομένου παντός. μὴ καὶ λάθωμεν αὐτὴ ἡ συμπάθεια ἀλλήλοις τῶν τῆς γραφῆς καὶ τῇ διδασκάλων, διῖσάντες αὐτά τε τῆς ἀληθείας κοινῆ, κ' ἡμᾶς ἐκείνοις συναφίσαντες. Ταῦτ' ἂν πατρίες εὐδόσμοι προῖς τινὶ ζητουμένῳ εἰρήνδο αὐτὴ παίτων ὑμῖν ἀρκέσειν ἡγοῦμαι· εἰ δὲ & ἄλλα πολλὰ προῖς τούτοις δεῖ τ' χρησίμων ἐνθυμηθῆναι, ἀλλὰ ταῦτα καθάπερ τῆς ἀρχῆς & κεφάλαιον ἐκείνοις εἶναι δοκεῖ. κἀντεῦθεν μὴν ἀρξαμένους ὑμᾶς, εἰκὸς δεῖν & διομένους ἀλλήλων ταῦτα προσθήσειν, κ' τὸ ζητούμενον κατεργάζεσθαι. τούτων δ' αὖθι, οὐδὲν ἂν τῆν ἐμῶν γνώμην συμβαίη. διὸ δὴ περὶ τούτων μόνον ὑμᾶς ὑπομήσας, ὥστε καὶ τὰς ὑπαρχὰς σῆς ἐκπόδων καὶ τινὶ ὑπὲρ τ καλοῦ προθυμίαν ἐνδιδόσθαι, καὶ λίαν ἀρκοῦντος ἔχειν ἡγοῦμαι· τοῦτο μόνον ὑμῖν προῖς τοῖς εἰρημένοις διόμενος, εἰ θεὸς ἔλεως δῶν ἔλιψας ἡμῖν, τινὶ ἀληθῆ τῆς γραφῆς κ' τῆν διδασκάλων συνιδεῖν ἕνωσιν δοῦν ἢ κ' ἡμῖν δ' θεὸς κ' πάσης τῆς ἐκκλησίας ἕνωσις ἔσαι, ἵνα & πρὸ συμβόλου ταύτην τῆς πίστεως ὁποία ποτ' αὖ εἶη φανεραὶ ποιεῖν ἀξιώσητε, ἵνα & τοῖς ἔξω λόγοις δύνησθε συμφωνεῖν & δι' πάντων λυόδας. εἰ δ' οὐ, δ' ἧς ἔργον αὖ εἶη τῇ γνώμη συναπιδεῖς. τοῦτο γὰρ εἰ & μὴ τῆς πίστεως τινὶ ἀκρίβειαν, τινὶ γοῦν προῖς ἀλλήλους

τῆν διδα-

φερίχουσιν ἔνιοι τὴν εἰπόντων· ἀλλὰ τὸ πλῆθος ἱρεῖτο; καὶ μὲν καὶ τούτῳ νικῶσιν. εἰ δὲ τὰς ὄψεις τὴν σωφόνων τιμάς, ὄψεις σφίσι δίξουσιν οὖσαι τὸν ἀκροχελῶν, ἀλλὰ τὴν δεινὸν οἴεσθε δόξαν μὴ ὄψεσθαι πάντων ὁμοῦ κρατυνομένων φερσθήναι; ἀλλ' οὐδὲ τῶν ὕλλογον· ἀπλόγιστος γὰρ οὐδενὸς οὕτως ἐστὶ φανερῶς, ἱκανόν ὄζιν αὐτὸν ὑπὸ δυοῖν μάρτυρεῖσθαι· αὖτη δὲ ζοσύπων σωπηρότερον ὑπάρηκεν. ἢ καὶ τὸ σφεῖς τὸν λάζαρον θαῦμα, καὶ τὸν τῆς σαμβρείπδος σωτυχίαν ὄψεσθαμούμεθα ὅπ μὴ πάντας ἴχει συμφωνοῦντας ὁ ταῦτα λέγων τοὺς ἀγγελιστάς; εἶτα δὲ τοὺς ἐν τοῖς δικαστηρίοις ἀγῶνας ἄλλον πνὰ διεπῆσθαι ζόπον, οἱ αὐθεφποι φερσήμας ἐρῶσι καὶ πάνυ δικαίως. ὅτι γὰρ σωπὴν φερυπομένατό ποτε λόγου φερὶς μάρτυρίαν μᾶλλον δὲ ζαύτης λόγῳ σωαποδομένη λόγου χρείαν εἰλήφατ· ζοῖς λαμβάνουσι μάρτυρας τὴν ζητουμένων, ἀξίους ὄντας πιστεύεσθαι, οὐθ' ἑαυτοῖς λοιπὸν οὔτε τοῖς ὄψεσθαι δοκοῦσιν. ἰὼ χλεῖτο, πάντας αὐθεφόπους ζητοῦντες μάρτυρας ἥκειν. οἶμαι τὰ τὴν ἄλλων διδασκάλων ἀξιώματα φερβαλεῖσθαι, ἐξ ὧν ὑπεσταλμένου τὸ τὴν τὴν εἰπόντων καθαφάσ σωάγεται, ἀλλ' οὐδὲ τῶν ἐρῶσι δίκαιον οὐδὲ νόμιμον ἔ), τὰ ἀγαρρήδην λεγόμενα πεφεύγοντας τοῖς ἀμφιβόλοις φερσίθεσθαι. ζωὐαπίστων γὰρ μᾶλλον, ὃν τὴν φανερωτάτων καὶ ταῦτα κρίνεσθε δῆ, ἃ γὰρ λέγεται κὴ τὴν ὑμετέρων ἀδελφῶν ἀξιώματα, οὐ τὸν ἴσον τρόπον φαίνεσθε ἐνόντα· ἀλλ' οἱ μὲν ὡς τὸν ἀποφασιν συμπεραίνοντα, οἱ δ' ὡς τὴ καταφάσ σωηρορωῦται πάντες ἰδίζοντο. οὐ τοῦτο δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ πολλοῖς ἄλλοις ἐν τὴν διδασκάλων οἱ τὴς ἡμετέρας φερῖσάμενοι ἀποφάσεως, ἐχεσθε ἐπίδιε. ὅθεν ἔκπλε τὴν τοιούτων, οὐ μᾶλλον τὴ σωπὴ τὴν ἄλλων ἢ ζοῖς ἡμετέροις λόγοις πίθεσθαι χρή. καὶ μὲν ὅτ' ὀπὶ τὸν ἄγνοια καταφύξωθι, αὐτοί τι ταῦτα πάντα οἰδότες, καὶ πολλῶν ἄλλων ὑμῖν δεομένων, καὶ τὸ μὴ βούλεσθαι μόνον ἐργλν ἔχοντες, εἰ δὲ καὶ τὰ ὄψεσθαι τὴν ἄλλων ἀγίων φερτιθῖσι ὀνείδη, οἷς φερσέχθ δῆθεν βαλόμεθα, καὶ δίκαια μὲν αἰτᾶσθαι τοὺς ἀδελφοὺς, ἡμᾶς δὲ φανερῶς ἀδικεῖν, αὐτοὶ δ' ἐν τιμῆς φερχόμενοι σωηδικᾶσθαι καὶ σωεκβεβλῆσθαι φήσομαι παρῳδοῦντες, οὐ γὰρ οἶμαι κἀκεῖ ζασιάσουσι φερὸς ἀλλήλους καὶ πάναγτία φερὶ ἡμῶν ψηφιούμενοι, τίς ἡμῖν λοιπὸν ἔζαι καταφυγή; τὸ δὲ μεῖζον, ἅπαντα ὑπὸ τὴν διαφύτη παρ' ἡμῶν τὴν εἰρωνείαν καὶ τὴν γνῶσιν τῆς ἀληθείας, ὧν τὴν μὲν καθάπερ πνὰ κλῆρον ἴδει διαφυλάττειν· τὴν δὲ φύρεσιν ἐχρὴν ὑπὸ τὴς ἐνταῦθα ζωῆς, ὡς δι' ἐκείνης μόλις σωθησομένης, τί τὴν ἅπάντων εἰπόντες, ὑχὶ καὶ φερσεπαναχωοῦσι φρόνιμον μὲν καὶ χρέος εἶναι δίκας ὀφείλειν, οὔτε γὰρ τὴν τὴν γεωφῶν ἐρῶσιν ἀσάφειαν, ἢ τοσούτοις ἡμῖν ἐκάδοσε ἰρμηνεῦσι, οὔτε τοὺς διδασκάλους σωηρόρους καλοῦμεν, φερικαπνώτας πάντας ἡμᾶς· εἰ δὲ μέλλοις παρίναι, οἱ μὲν αὐτὴν καὶ πάλιν σιγὴν τις οἱ δὲ πάναγτία μάρτυρησῶτες φερφανᾶς, οὐδὲ ὄψεσθε εἶναι σοι φερὶ τὰς ψήφους τὴν δικασῶν· ἀλλ' οὐδ' ἄμεινον ἐκείνοις ἀπάντων τὰ τὴν γεγενῶν αὐτοὶ ροῆς τολμήσομεν λέγειν, οὔτε τὰς εἰρωνίας ὀκνήσομεν μὲν, οὐ μὴν χρῶ δὲ διῖχνεισόμεθα· τῶν γὰρ οἱ καὶ τοὺς διδασκάλους ἀλλήλοις ὑπεναντιουμένους ὁρῶντες ὧν τὴν ὁμόνοιαν τὴν ἐν ἡμῖν σκανδάλων ἔδει, χήσεσθαι λόγοις; ἢ τὸν σιγὰν μὲν ἄμεινον ἔσται μηδὲν ἔχοντα εἰς ὁμολογίαν φερβάλλεσθαι, αὐτὸ δὲ τὰς τὴν ὑγκλημάτων ὁμολογίας τὰ τὰς σωπὰς ἀποχρήσει τὴν δικασῶν; ὥστε ἡμῖν τὸ φαυρεῖν τοὺς διδασκάλους τὰς ἐκκλησίας τὰς γνώμας, ἢ καχρεμίσομ ἀλλήλοις, ἢ κακῶς εἰρωνοῦσιν ἀπαραίτητον ἔχει παίζαχθαι τὴν μόμφην· τὸ δὲ σωάπτειν ἑαυτοὺς ὡς καὶ φερτερον ἔρηται, φερὸς πάσας τὰς χλεῖς ἀρκεῖ, εἰ γὰρ μὴ ἔ τὰ τὴς ἀληθείας ἡμῖν οὕτως φερεχώρουν,

πολλὰ

ἀλλήλοις τῷ λόγῳ, καὶ τῷ συμβόλῳ τῆς πίστεως τοὺς μὲν τῷ κατάφασιν τοὺς δὲ τῷ ἀποφασιν ὁμολογουμένους. ὅπερ εἰ γεγονὸς ἔτυχε χαλεπώτατον αὖ ἔδοξεν εἶναι, καὶ μείζων τῆς διαφορᾶς αὕτη, οὐδ' ὅμως τοίνυν οὕτω διακειμένους δυχερὲς αὖ ἐῶ τῇ διανοίᾳ συμβαίνειν· τοῦτο δ' ὡσαμένης τῆς ὕλης, καὶ τῆς σχημάτων λίαν ὀπιζεπιόντων ἐγὼ γὰρ οἶμαι, καί μοι μηδαμῶς ὀργισθῇτε, οὐ γὰρ χαλεπῶς ἔχω τὰ κοινῇ δόξαντα πᾶσιν ὑμῖν ἰδίας γνώμης ἀλλὰτ' ἰδίᾳ, ἀλλὰ συμβουλδίων ταῦτα φημί, καὶ τῆς ἐμῆς πιεσόμενος γνώμης, καὶ βουλόμενος εἴπερ ἄλλο τι, καὶ ἡμᾶς εἰρωνδίᾳ καὶ τοῖς διδασκάλοις πᾶσι θεοσεζιδῆ τῶν τιμῶν. οἶμαι τοίνυν ἐγὼ τὰς ἀποφάσεων δοκούσας ταύτας θεοτάσης, καὶ ἄμφω καλῶς ἐνδέχεδαι λέγεδαι, καὶ μηδέτερα πάλιν καλῶς· ἔστι τοὺς ἑκατέρας θεοσπαμένους, εἰ τὰς σωιζολυγμένας φυλάττοιτο δυχερείας, καὶ τῶν ἀληθειαν δύνασδαι σώζειν καὶ σοφίσιν αὐτοῖς ὁμογνωμονεῖν. καὶ τούτων ἕτοιμός εἰμι τὰς ἀποδείξεις ὁπόταν βουληθῆτε, παρέχεδαι. εἰ γὰρ οἶμαι τοῖς παροῦσι λόγοις ἢ θεὶ ἐκείνων σκέψις ἁρμόττει· ἀγνοεῖτε δὲ οὐδ' ὑμεῖς ἃ λέγω ἥμελλον, πολὺ δήπου ὁμοῦ τὰ τοιαῦτα ἐπισκιμμένοι. ἐῶ μὲν αὖ τοίνυν καὶ οὕτω θεόχεσθαι ἡμῖν τῆς φιλονεικιῶν ἀπαλλάττεδαι, τῇ τῆς νοημάτων ὡς εἰπεῖν συμφωνίᾳ τῶν θεὶ τοὺς λόγους ἐναντιότητα λύσει· νυνὶ δὲ τῶν μὲν καταφάσιν αὖθρις ἄλλοι καὶ σοφοὶ καὶ ἄτοπολλοὶ καθάπερ ὑπὸ κήρυκος λέγουσιν· ἅπτως αὐτῶν ἀπάσης αὖδι ἀμφιβολίας ἐφεύρομεν· τῶν δ' ἀποφάσιν εἶπεν οὐδείς, ἀλλὰ σιγῶσι μὲν αὐτῶν πάντες· λέγουσι δ' ἃ καὶ ταύτῃ καὶ τῇ καταφάσει δοκοῦσι συναγωνίζεδαι· καὶ τῆς σιγῆς ὀξὺ μὲν τῶν ἔξιν αὐτῆς αἰτιᾶσδαι χρὴ ζῆσαν δι' ἀλαδείας· ἢ τὸ τῆς λόγων ἔδος ὅπερ ἡ τῆς ἐν αὐτοῖς ἀριστυτέρων μίμησις δῆτα τοὺς ὑστέρους ἀεὶ διαβαίνουσα, κρατῶν ἐν σφίσι πεποίηκε δι' ὃ μὴ τοῦτο μόνον ἀλλὰ καὶ πολλὰ τῆς ὁμολογουμένων σιγῶσιν· οἱ μὲν ἀρχαιότεροι, τῆς μὴ διαῤῥήδην ὑπὸ τῆς γραφῆς φημένων ταῦτα· οἱ δὲ μετ' ἐκείνους, τῶν ἐκείνων ζητοῦντες δι' ἀλάδειαν. ἔστι μὲν οὖν καὶ ταῦτα νομίζειν ἅπαντα τῆς σιγῆς· εἰκὸς δὲ καί που κίνδυνον ὑφορωμένους, ὥζοις ἁπλουστέροις ἐν τῷ λόγῳ ὥοντο θεπιστῶδαι, τῶν τῆς ἀληδοῦς διδασκαλίαν φυλάξαδαι· τὸ δὲ σιγᾶν ἐναπτιμένους τοῖς λέγουσι, καὶ τῇ δόξῃ συμεισδύσης τῇ ψεύδει, οὐδένα λόγον ἴσχειν ἐδήχθη. εἰ δέ τις καὶ τῶν ἀποφάσιν πεῖναι δοκεῖ τῇ θεὶ τούτων σιωπῇ, τῇ γραφῇ καὶ μείρᾳ τῆς διδασκάλων μιᾷ οἷς ὡμίλησε, μᾶλλον ἴσμεν μαρτυρεῖν ἢ καταιρεῖς ἀποφάσιν· καί που καὶ φαιεροῖς ἠρημένοις, χαλεπὸν οὐδὲν ὄζι τοῖς εἰρηκόσι σωιάπτεδαι, ἢ καὶ πολλοὶ ἄλλοις ἐμέλλομεν αὖ σωιάπτειν σωιαραμένοις. τούτων οὖν οὕτως ἐχόντων μάτην κοπτόμεδα, τὰ συγκυκλωσαμένα δῆτα τῆς τῶν ἀποφάσεων, ὡς περ τῆς πολεμίων ἀλλήλοις καὶ ταῦτα θεὶ τούτων φιλοπονούμενοι· καὶ διακόπομεν ἀλλήλων τοὺς διδασκάλους οἷς αὐτὰ σωάπτει καὶ θεὸ τῆς οἰκείων λόγων τὰ θεράγματα. ἀλλ' ἄπειρον οὐκ ἔστι καθαρεῖς ἡμᾶς ἐρηνεύειν μὴ τῆς ἀμφισβητουμένων κρίσεως λυδέντων, καὶ διορισδέντος ἑνός τινος ἢ πάσιν ἀρίσκοντος ἅπτως ἐδὲ τῆς ἀληδείας ὄντυχεῖν ὄζι μὴ τῆς τῆς ἁγίων συμπνοίας ἐπ' αὐτὴν ἡμᾶς ὁδηγούσης. ὑπὲρ δὲ τούτων δὲ ἀμφοτέρων ἡμῖν πᾶσα ἡ σπουδή· ὅτι τῷ δὲ θεὸς θεοῦ καὶ τῶν αἰτίαν αἰσίστι τῷ μὴ πάντας τοὺς διδασκάλους ἑτέρᾳ πίστης, ἐπόταν ὑμῖν δῆτ' ἔ κοινοῦ διακεῖσε πεισδάνωνται; εἰ γὰρ οἶμαι σιγῆ τοῦτον ἀδίκημα παρῆχδῆν αὖ τοῖς ἡμελημένοις· μᾶλλον δὲ οὐδὲν ἧττον ἐκείνων, ὑπὲρ ἐκείνων καὶ οἱ τιμᾶδαι δοκοιῶτις ἀγανακτήσουσι. τὸ γὰρ σιγησάντων ἀξίωμα θεβαλεῖσδαι, καὶ μᾶλλον αὐτῆς ἀμύητα μὴν οὐδὲν ἧττον εἰσί· σοφίᾳ δὲ καὶ πολὺ

πολίτικα θεσέχουσιν

τ᾽ ἀληθείας. τοῦτο γὰρ ἀληθινῶν διδασκάλων ἦν ἔργον ὄν. ἐπεὶ δὲ καὶ τὴν ἀλήθειαν
ἀπό γε τῆς σοφωτέρων κρύπτειν οὐκ ἴδιόν· ἢ γὰρ ἂν φθονοῖεν τῇ τῆς ἀθανασίας φύ-
σει, τοὺς ἄμεινον παρασκευασμένους ἀπλιστέρως ἔχοντας· μηδὲ καὶ τοῦτο συμπε-
ρᾶναι τὸν τῆς διδασκαλίας λόγον ἐθέλοντες, ἄλλον τινὰ ζητεῖν καὶ τούτοις τὴν ἀλήθειαν
παρεκτίθησιν δόξαν ἀρκοῦσαν τοῖς σοφοῖς· καθάπερ καὶ αὐτοὶ τῆς γενομένης αὐ-
ταῖς ἐζήτουν λύσεως τὴν ἀλήθειαν, ἀλλ᾽ ὅσα τοῖς ἀμβλυτέραν λαμβάνουσι τὴν ἴσην
δύναμιν ἔχει, καὶ ἃ ταῖς ὁμολογουμέναις περὶ τῆς θείας ἐννοίας συμφέρουσι, πρὸς τ᾽
ταύτης θηρᾶν σοφίαν ἐπήρκεσαν ἐξαρκεῖν. ταύτην καὶ οἱ λοιποὶ τῆς διδασκάλων ἐπ-
λοντο τὴν ὁδὸν ἐν οἷς ἐδογμάτισαν. μὴ γὰρ ὅτι ταύτην ἐξεῖπον τὴν δόξαν ἄλλοις σι-
γηλοῦσι σκοπεῖτω τις· ἀλλ᾽ ὅτι κἀκεῖνοι πολλὰ κατέχον παρ᾽ ἑαυτοῖς ὧν ἠδύ-
ναντο λέγειν· ἃ τοσούτῳ μείζω κίνδυνον ἴσως ἐῴη κεν ἂν ὄντα πλείοσι τῆς αὐ-
θρώπων, ὅσῳ καὶ ἐναντιώτερα τοῖς ὑπ᾽ αὐτῆς λεγομένοις· διὰ διανοίας, καὶ πολλῷ βρα-
τίονος· ἐδίησεν ἂν τοῖς σωφρονοῦσιν. ἑτέρῳ δέ τινι μηχανῇ κἀκεῖνοι τοὺς ἀκολου-
θοῦν δυναμένους ὧν ἐφθόνουν παιδεύματι κοινωνοί. καὶ τοῦτ᾽ ὀκνεῖν σωιδεῖν εἴ τις
αὐτῶν τοῖς λόγοις προσέχοι. ὁ δὲ τοὺς διδασκάλους ἑκάστου παιδεῦσαι τίνος ὄζει πρὸς
τοὺς ὑπ᾽ αὐτῆς μεμυημένους, τοῦτο πολλῷ πρότερον πρὸς πᾶσαν ἀπὸ τοῦ ἐκπλη-
σίαν οἰκονομηκέναι τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας οὐδὲν ἀπιθανὸς θαυμάσῃ τις καὶ παύ
σαι λόγου νικώσης προνοίας. προνόησε γὰρ ἑκατέρας τῆς αἱρέσεων τῆς ἕξεως, καὶ
διδασκάλοις πᾶσαν ταύτης συμβαίνοντας, τοῖς μὲν ἀπλιστέροις· τοὺς δὲ λαβείᾳ
χρησομένους ἐπίσησε, τοῖς δ᾽ ὑψηλοτέροις τὸν νοῦν, τοὺς μάλιστα τὸ θαρρηκότας
ἐφῆκε· καὶ διδάσκει μὲν τὴν ἀναγκαίαν ἀλήθειαν ἅπασιν ὁμοίως, ἧς ἡ πίστις
ποιεῖ τοὺς σωθησομένους· κατὰ δέ τις διαρρηκνύτερος ὢν καὶ κρείττων ὑποψίας κι-
νδύνων, πρὸς τὰς τῆς μειζόνων ἄγαν μισοῖς· καὶ τούτῳ τὸν πόδον ἁρμοσθῆτω, ἀλλ᾽
κίνους οὐ ἰδίως πρὸς ταῦτα παρεσκευάκει χαλκόμυον. ὥς τι τ᾽ ἄγιον τοῖς μὲν ἐπαγ
γειοῦμεθα τοῖς δ᾽ ὀκνεῖν μόσομεν τῆς σιγῆς· ἢ τῆς λόγων, καὶ τοῖς μὲν ἐν κεκρυμμένοις τοῖς
δ᾽ ὡς ἡμῖν ἀληθέσιν ἐπιστεμφόμεθα, ἐξεῖναι καὶ καὶ τ᾽ πνεύματος ἐκεῖνα τολμᾶν· ἢ
μόνον οἷς τῆς σιωπῆς ἐν τῆς λόγων ἐκάστῳ γένοιτο αἴτιον, καὶ κωλυτέον αἰὰν ἀνάγκη ἐστὶ
τοῦτο τῆς πρώτης ἐν τῆς ὕστερον, ἀλλὰ καὶ οἷς ἐφ᾽ ἑκάστου χρησαίμεθον φαίνῃ; ἐν τὰ μὲν
σιγῆσαι τὰ δ᾽ εἰρηκὸς ἐστὶ τῆς διδασκάλων οἷς τὸν τῆς ἀληθείας λόγον ἐκίπτει. εἰ
δ᾽ ἔν ὄζει ἐκεῖνο ἐν ἀληθείας πνεύμα πεφύ; καὶ πᾶσιν ὁμοίως διίργατεν τοὺς αἱ-
θρώπους, διὰ τὰ τ᾽ διδασκάλων ἄλλως ἔχειν οἴεσθαι χρή. ἀλλ᾽ ἵνα μὴ πολλὰ λέγων
ὑμῖν ἐνοχλῶ, ὅθεν τ᾽ λόγων τούτων ἠρξάμεθα, ἐκεῖσε πάλιν ἐπανειμι. Εἰ μὲν γὰρ
φανερῶς αὐτοφάσκοντες οἱ τ᾽ ἐκκλησίας ἐωρῶντο διδάσκαλοι, καὶ δίχα διαρριζόν-
τες οἱ μὲν ζῆσον ἐκ τ᾽ ἁγίου πεφῦσθαι τὸ πνεῦμα, οἱ δὲ τοῦτο κατέφασκον ὧν ταῦ
λέγουσι ζόφῳ, ἴδιόν τ᾽ μὲν αὐτίφασιν μέχρι τῆς λόγων ἕξ) νομίζοντας ἐν τὴν μάχην,
τοῖς δὲ νοήμασι καὶ σφόδρα σωιῆφθαι τούτους ἀλλήλοις ὑποπτεύοντας, πικρῶς τ᾽
ἐν τοῖς ῥήμασιν ἑκατέρους τοὺς λόγους διρίσειεν, καὶ τί σκοποῦντες ταῦτα πρᾳεῖ
λοντο· καὶ τυγχάνοντας μὲν, ἴδιόν δὲ δήπου τυγχάνειν, καὶ αὐτοὺς ἡμᾶς παιδεῦσαι
φιλονεικεῖν, ἢ λέγοντας ἑκάτερον καὶ φρονοῦντας μὴ τῆς ἑκατέρου λόγων, ἢ τὸ μά-
λιστα σωιάπτειν μέλλον ἡμᾶς ἐκ πάντων ἐκλεξαμένους. πολλοῖς γὰρ ἐνεχώρει
τρόποις ταῦτα παραινεῖσθαι· διαμφισβητοῦντας δὲ, ἀληθῆ μὲν ἅπαντα τῆς τῆς διδα-
σκάλων διανοίας οὐ δυναμένους γνῶναι. ἑκάτερον δὲ φρονοῦντας ἑκατέρους
ἁπλοῦς λέγοντας δὲ τὰ σωιόντα οὕτω καὶ τοῖς διδασκάλοις καὶ σοφοῖς αὐτοὺς δικλ-
λάττεσθαι. οὐ μόνον δὲ τοὺς διδασκάλους, ἀλλ᾽ οὐδ᾽ ἡμᾶς αὐτοὺς αὐτοφάσκοντας

ἀλλήλοις

ἀφ' ἑνὸς τόμβος πάντες ἠξίουν ἄλλος· εἰ ἐκ λόγος· καί τοι τὰ μὲν παρόντα λύσομεν ἴσως καλῶς. ⁊ πόνων ἡμᾶς αὐτοὺς ἀπαλλαξόμεν· καταψηφιούμεθα δ' τινων παντελῶς. καὶ τ χρεὼν τ διδασκάλων αὐτοὺς ἀποκλείσομεν· οἷς αἱ τῆ πατέρων σύνοδοι πᾶσαι καὶ τὴν τῆ κορυφαίων τάξιν ἀπένεμαν. ἃ γὰρ πλείω τῆ ἄλλων εἶπον ἐκεῖνοι, ταῦτα χαλεπόν ὄντι ἄπορ εἰπον. ὅτως ἐξύπτια ἀγνοίας ⁊ χάριτι τινὶ μόβος δὴ πλεῖσον προσῆλθον. παύτ' ἂν ἐκεῖνα λῆρος δόξουσιν εἶ)· καὶ ἀληθῶς ληρήσουσιν οἱ ταῦτα λέγειν τολμῶντες. εἰ δ' ἐκεῖνα παντα θαυμάζομεν. πῶ δίκαιον μόνα ταῦτα μὴ προσιέσθ; ἢ γὰρ ὅτι πάντων τῆ ὁμοίων δεῖ τὴν γνώμην ταύτην νικᾶν, ἢ μηδ' ἐφ' ἑνός τινος εἶ) κυρία. Ὅτι μὲν τοίνυν τὴν σιγὴν οὐκ ἐναντιομβίων ἀλλ' ἀλλαγμβίων ὑπάρχειν εἰκός, καὶ μὴ σφόδρα θαρρούντων ἐφ' ἑαυτοῖς, ἐν τούτῳ τῆ μέρει ἐκ τῆ εἰρημβίων οἶμαι δῆλον ὑπάρχειν. μβρτυρεῖ δὲ τῆ λόγῳ καὶ τὰ τῆ ἁγίων συγγράμματα· ἐν οἷς ἄλλοι μᾶλλον ἄλλων τισὶ θαρρυνόπερ ἐρρέθησαν, ὡς ἕκαστος δύσκημης ἢ χαρίεις εἶχε· καὶ οὐδὲν μᾶλλον λατῖνοι γραικῶν. ἢ γραικοὶ πρὸς ἑαυτοὺς ταύτῃ φέρονται διαλιμοχόπες. ἀλλὰ μὴν ⁊ τὸ ταυτα τοῖς ἄλλοις φρονοῦντας αὐαμφιβόλως τὴν ὁμολογίαν ὡς οὐκ ἀσφαλῆ τοῖς ἀπλουστέροις φυλάξαδ. ὅτ' ἀδύνατον ἔτι τῆς ἐκείνων τάξεως ἀπράδον εἶ) δοκῶ. εἰ γὰρ ἕνεκα τ μηδένα ἐν ἐκ τῆ λόγων ὠλέβος τὶ παθεῖν, φανερὸς τοῖς λέγουσιν αὐτιπίπτω, ⁊ φρονεῖν ⁊ λέγειν ἀπαγορδσαντες ἃ τοῖς ἄλλοις καὶ τῆς αὐαπνοῆς αὐτῆς σωπηδίτερα, καί τοι πάντες μᾶλλον αὐτοὶ ταῦτ' ἢ δόσαν ἀληθῆ, πῶς οὐκ αὐτὰ δὴ τοῦτο χαίρειν προδμίτεον ἐσίγησαν ἄν; τὸ γὰρ σιγῆσαι τῶ δοκεῖν αὐπλέγειν δήπου πρᾶόπερον. εἰκὸς γὰρ ἑῶ τοὺς ἀκούοντας ἐκ τ ἰῶ προϊέναι τὸ πνεῦμα, καὶ μὴ χωρεῖν τὰς πάνυ τὸν λόγον, ἄλλα τὶ πολλὰ τ αὐτόπων ἐνθυμηθῆναι, καὶ ταῦτα δὴ πρὸς ἃ λατῖνοι αὐπάγουσιν οἱ τὰ μακρὰ κατ' αὐτῆ ἐκδιδυκότες συγγράμματα, ⁊ ἃ φασιν ἀκολουθεῖν ἐξ αὐάγκης τῆ δόγματι· οἷόν ὄζι καὶ τὸ δίτται νομίζειν ἀρχὰς, καὶ τὸ τῆ ἄλλων θείων προσώπων εἶ) τὸ πνεῦμα κατὰ δίσιν ον, καὶ τἆλλα δὴ τὰ τοιαῦτα. εἰ γὰρ λατῖνοι περὶ τούτων ἀποφαίνονται, ⁊ μήτε φρονεῖν αὐτὰ μήτ' ἐξ αὐάγκης ἴσασδ τῆ δόξη διαφεύγοντες, ὅπως καὶ τὴμεῖς γραικοὶ ἠδυνήθησαν, ἀλλ' οἴονται πάντα μᾶλλον ἢ τῆ αὐτόπων ἀπηλλάχθαι τούτων τὴν δόξαν, ὅτως ἀκούσει τῆς προφάσεως οὐχ ὡς αἱ οἱ λέγοντες βάλλουσι, τί παθεῖν εἰκὸς ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους, τ ἁγίων ἁπάντων ἐκ τ ἰῶ τὸ πνεῦμα λεγόντων, ⁊ τοῦτο δόγμα τιθέντων ἁπλῶς ὡς ἔθος αὐτοῖς, μηδὲν δὲ προσπθέντων τῆ νεῶ λατίνοις εἰς ἀποδειξιν ἐξευρημένων τ δόγματος, καὶ πρὸς τὰς τ αὐτόπων τούτων ἀποφυγάς; ἐγὼ γὰρ οἶμαι τῆ μὲν δόξη νομίσαντας ἴσασδ τὰ τοιαῦτα, αὐπλέγοντος δὲ μηδενὸς μηδὲ ταῦτα τι φυλάττεσδαι παραινοῦντος, ⁊ τὴν δόξαν ὡς οὐδαμόθεν τύπων αἰτίαν ἡμᾶν. ὡς ἀληθῶς ⁊ αὐτόπως τούτοις ῥᾳδίως αὖ προσιέσδ. ἃ δὴ πάντα προσεισδομβίου. εἰκὸς ὄζι φέρεσδαι τῆς δόξης τοὺς διδασκάλους, καὶ σιγῆσαι τὸ μεγάλα ὠλαπτῆν δυνάμβον. εἰ δὲ ⁊ τὴς τῆ μαθητῆ ἀσφαλείας σφόδρα φροντίζοντες, παῖζα χοῦ παραινοῦσιν αὐτοῖς τῆ ἐν τῆ γραφῆ λεγομβίων ἴχνεσδ μόνον, ⁊ μηδὲν περιεργάζεσδ πλέον, ὥστ ⁊ πολλὰ τῆς γραφῆς ἐξηγουμένου τῆ τῶν πάντων δόξῃ ⁊ τῆ σφῶν αὐτῆ ἐναντίως. ἐᾶ' αἰδοῦνται τὸ δόξαι σαφεῖς πνις ὄντες ⁊ ὑπόλοιποι τ τοιούτων ἐξηγητῆ, μόνον ἵνα δυνηθῶσι πῖσαι τοὺς ἄλλους εἶσω μένειν τῆ ἔρον, ⁊ τῆ ἐκ τῆς προφπτείας ἀπηλλάχθαι κινδύνου, τί θαυμαστὸν εἰ τύποις ἐπόμβοι τοῖς λογισμοῖς, καὶ ταῦτα ἐσίγησαν, ὥσπερ εὖρον τὰς αὐ αὐτοὺς ⁊ πολλὰ ἄλλα τ ἀκινδύνως αὐ ἠρημβίων ὑποσχομένους; ἴδοι γὰρ μὴ λόγῳ μόνον τὸ λέον ὑπαγορδύειν, ἀλλὰ καὶ ἔργῳ φανερῶ αὐτὸ, ⁊ ῥᾳδίως σφᾶς αὐτοὺς δηδυκέ

τῆς

καὶ ὅπως ἐν αὐτῷ προσπέσωσι φέρτεροι, καὶ χαίρειος ἀξιοῖ δ' αὐτίκας ὁπόταν καὶ τοῦτο δοκῇ· καὶ τὴν δύδαιμονίαν δὴ πᾶσιν, ἐφ' ὧν αὐτοὶ κατεφέξαντο μᾶλλον ἢ σφίσιν ἐκεῖνος γένοιτο αἴτιος, ἄθλιον προσθήσειν· ὥστ' εἰ τὸ μὲν βέλτιον παρ' ἡμῶν, τὸ δ' αὐξειν, ἐκεῖθεν· καὶ ζῆλον μὲν, ἢ μῶμ, τὸ δ' ἐφικτεῖον τῷ πονουμένῳ, τῆς ἐκείνου μόνης εἶναι φιλανθρωπίας. μᾶλλον δὲ τὸ μὲν δέμμορτεῖν καὶ καλὸν, μόνης εἶναι τῆς ἡμετέρας βουλῆς· τὸ δ' ἐγγίσαι τῆς ἀγαθῆς καὶ προσφυῶς πως, ἐκ τῆς θείας χαίρειος ἥκειν. ἐπεὶ δ' οὔτε πᾶσιν ἴσον τὸ καλὸν ἡ βούλησις, οὔθ' ἡ φύσις τὸν ἴσον τρόπον σωζωνίζεται, ἀλλὰ δὴ καὶ ἡ ὁδὸς τῆς καρδίας οὐχ ὁμοία πᾶσι ῥοπὴ, καὶ τὸ τέλος ἡ κτῆσις, ἄλλοις ἄλλον ἀφηγήσεται τρόπον· ἀπίεσιν τῆς τ' ἀληθείας τὸ τε καλοῦ τελῶ φύσιν τυγχάνοντος· ὧν τῆς μὲν, ἐν τῷ θεωρεῖν, τὸ δὲ, ἐν ταῖς προέξεσι σοχαζόμεθα. καίτοι δύσιν αἱ διαφοραὶ τῆς μονῆς, καὶ τῆς ἐχάτης δύδαιμονίας ἡ ποικίλη τε καὶ πολυχειδὴς προσπάθεια κατάλαυσις. καὶ τῆς ἐκπλησίας οἷον οἱ διδάσκαλοι, τῷ τῆς σοφίας καὶ τῷ λόγων κεκμηκότες χαείσμασι, δηλοῦτόν σωπῶσαν αὐτοῦ· καὶ ταύτῃ προῆκον ἴδιξαν ἄξιοι γενόμενοι τοῦ δώρου· καὶ τυχεῖν τῆς ἀληθείας ἀπέλαυον· ἢ μόνη σοφίας καὶ τῷ ἐπ' αὐτῇ αὐτὸ δασμάσθαι τέλος γένοιτ' ἂν ἄξιον καὶ θεὸς ἐῶ ὁ ταῦτα διδοὺς, καὶ ταύτῃ προσάγων. ἀλλ' ὅτι προὸς τοῦ σοφίαν τὴν αὐτὴν εἰσηγήσαντο πάντες ὁμοσκόλου, ὅτ' ἀπὸ τῆς ἴσης σοφίας τὰ δ' ἀληθείας ἐξήτασαν. διὸ σοφοὶ μὲν ἅπαντες ἦσαν, διεσπόχθ δ' ἄλλος ἄλλου τῷ μέτρῳ· καὶ πάντες μὲν τῆς ἀληθείας ἐπέτυχον· ἐ τοσοῦτον μέν τοι ταύτης ὅλης καλείλαφεν ὅσον ἴσχυεν ἐκεῖνος· ἀλλ' ἐν οἷς μὲν ἐθαῤῥησεν ἕκαστος, ἀραρότως εἶπε καὶ προσφυῶς· ἄλλος δ' ἄλλο τι πλέον ἐτόλμησε· καὶ τὸ μὲν θαῤῥῆσαι τ' ἐκάστου σοφίας ἐτύγχανε, τὸ δὲ μὴ πλανηθῆναι τῆς ἀληθείας, τ' ἦ θεοῦ χαείσματος, τὴν τε γνώμην μεθ' ἧς ἐζήτουν ἀσπαζομένου, καὶ τὴν προθυμίαν καὶ τὸν πόνον οἰκτιείροντος. καὶ τοῖς μὲν δύλαβεστέροις μεμφομένου, τοῖς δὲ θαῤῥοῦσι καλῶς παρέχοντος τὴν ἀσφάλειαν. ἐκοινὸς καὶ ἡμᾶς τῷ μὲν δεῖ τὴν δύλάβειαν ἐπαινεῖν, τὸ δὲ θαυμάζειν τὴν παῤῥησίαν· καὶ νομίζω μὲν ἀληθῆ τὰ κοινῇ πᾶσι πάντων ἠξιωμένα, ἐφ' ἃ δὲ προῃνλύθασιν ἴσως, σοφίᾳ τὸ μείζονι καὶ τῇ πᾶσι τὸ πνεύμα τος συμμαχίᾳ θαῤῥοῦντες, μηδὲ τύπτειν καταφρονεῖν· μηδ' ἡ προπετῶς αἰδῶς τοὺς εἰπόντας, ἢ νομίζειν ἢ ἀτοῦσθαί τι τοὺς σημαίνας ἐκ τῆς εἰς ἐτέρους ἡμῶν, ἢ τὴν ἐν ἀγόητι δόξαν αὐτῷ παραῤῥεῖσθ ἂν καὶ ἄλλο τι νομίζωμεν ἀληθὲς ὧν αὐτοὶ θαῤῥοῦσιν ἐκείνοι. εἰ γὰρ μηδὲ τῆς ἐν ἀγόητι δόξης καὶ τῷ δι' ἐκείνου σφαλῶν δέησις πάντες μετέχομεν, καί τοι πάντες ὠκειωμένοι τῷ θεῷ καὶ γνήσιοι φανέντες ἐκείνου θεραπευταὶ, ὅτι καθμοῖς ποι διαφέροντες ἀδικεῖσθαι νομίζουσιν, ἢ φθονοῦσι τοῖς ὑψηλοτέροις οἱ ζαπεπόπεροι, χολῇ γε αἰτίατος εἵνεκα, καὶ τ' ἀληθείας γνῶσιν δέησις συμμεμοιρωκέναι, ἢ χαλεπῶς ἔδουσιν ἂν τις καὶ τῇ τ' ἀληθείας γνώσῃ τὴν διαφορὰν αὐτοῖς ἀφορίζοιτο. εἰ δὲ καὶ τὴν μέλλουσαν δύδαιμονίαν τὴν τοῦ θεοῦ γνῶσιν ἀποφαίνοντ' πάντες ὡς ἔστιν ἡ προτέρα καθαρωτάτη πάντως ἀληθεία, τ' δὲ διαφοραὶ πολλαὶ καὶ καθμοὶ εἴπερ καὶ τ' δύδαιμονίας εἶναι πιστεύονται, πῶς οὐ καὶ τὸ τ' ἀληθείας τὸ φῶς διαφόρως σφίσιν ἐπέλαμψεν, ὃ τ' φωτὸς ἐκείνου ἀπόρροιαι καὶ σύμβολοι λοιπὸν; ἢ πῶς οὐχ ἡμῖν, ἀλλ' ἄλλο τι λέγωμεν, ὡς καταλαμβανομένοις αὐτῷ, ὀργιῶνται; προφάσει τῆς εἰς ἑνοῦς αἰδοῦς ἀπειρομένοις μέν που τὴν προὶ τῷ θείων ἀληθείαν, λοιπὸν δ' ἐν τῷ μέλλοντι βίῳ προλαβεῖν δυνατὸν τοῖς ταύτης ἐπόπτας, ἀτιμάζουσι δὲ τὴν τῷ ἄλλων ἀγάπην καὶ τὴν χάριν, καὶ λοιπὸν ἐντεῦθεν ἀληθείαν ἐπειρίσασθαι. ἄλλως τ' εἰ μὲν πάντα μέλλομεν ἀποπλύσει ἃ μὴ κοινῇ καὶ καθάπερ

καὶ τοῖς τῆς ἀληθείας ἐχθίστοις, οὔτε λέγουσιν οὔτ' ἀκούουσιν ἀμύητοι τύπου φρονεῖν. ἐγὼ τοίνυν ὅπερ εἶπον τοὺς ἁγίους ἡγοῦμαι μηδὲν ἀποφαινομένους περὶ ὧν ἕτεροι λέγουσι φανερῶς, οὔτε σφόδρα σώφρονας εἶναι φημὶ λέγειν οὕτως, οὔτ' ἐναντιουμένους καθάπαξ τοῦτο ποιεῖν. τὸ μὲν γὰρ πόρρω τῆς ἐκείνων ἀρετῆς καὶ σοφίας ἐστί, τὸ δ' εἶχεν αὖ λόγον οὐδένα, πάντας ὁμοῦ καθάπερ σωθησομένους ἐᾶσαι· καὶ δόγματα πολλὰ καὶ πολλῶν ὁμολογουμένων, σωτηρίαν οὕτω γοῦν εἰσενεγκεῖν. ἀλλ' ὅλως τούτοις ἢ τισὶ δόξαν ἀμφιγνοοῦντας, ὡς ἀκινδύνως χρήσασθαι τῇ σιγῇ· ἢ τῇ μὲν γνώμῃ μὴ τῇδε εἰπόντων ἴσασιν, τὸ δὲ δημοσιεύειν αὐτῶν ἀποχεῖσθαι, ἕτερόν τι φρονοῦσιν. καὶ τούτων ἑκάτερον δυλαβείας τε καὶ φρονήσεως εὐσεβοῦσιν ἁγίοις ὄντων ἀπόδειξις. εἶτα γὰρ ὦ μὴ πάντα πᾶσιν ἰδιάῤῥητον εἰπεῖν, ἀλλ' οὐδὲ τῆδε ἀπόκρυφον ἢ δίκαιον ὄν, τοῦτο σιγῇ παρελθεῖν, καὶ τοῖς ἐκ τῶν μύθων ἔκπαγλον διώκειν, ὑποψίας φυγεῖν βουλόμενοι, θαυμασοὶ τῆς δυλαβείας εἰσὶ· δι' ὧν καὶ τοῖς ὑπ' αὐτῆδε εἰρημένοις ἀναμφισβητήτως προσκεῖσθαι δίκαιον ἅπαντας. εἶτα ἐν τῷ φανερὰ ποιεῖσθαι τὰς δόξας, συνιοράκοτες τι τῆδε οὐκ ἀμενηνὸν ἐνόμβρουν, καταχεῖν αὐτὰς ἐν σοφίσιν ἐνόμισαν, ἐπαινέσαι τῆς φρονήσεως. εἰ γὰρ τῆδε λόγων αὐτοῖς ἅτε διδασκάλων καὶ πατέρων ἔχουσι τάξιν, ἢ τῆδε ὑπ' αὐτοὺς ὠφέλεια τί κωλύσει ἔσεσθαι; οὐκ ἴδιά τα ἐλαφρὰ προπεῖναι· καὶ τὸν ἀληθῆ καὶ κοινὸν καὶ ταῦθα διδάσκαλον ἀφεῖσήσαντες, ὃς πολλὰ τῆδε ἀξιολόγων κατέῤῥηξε, μήπω δεινὰ μύθους ἐκεῖνα βασταζειν τοὺς ἀπόστολους εἰδώς. τί γὰρ ὄφελος ἀληθείας ὑψηλοτέρας τοῖς ὅπῃ τοῖς τῆδε ταπεινοτέροις ἀβεβαίοις ἐπικλονουμένοις; ὅτι δ' ἱκάτερον τούτων πολὺ τὸ εὔλογον ἔχει, καὶ πολὺ μᾶλλον ἢ τὸ ταναντία δοξάζειν τοὺς διδασκάλους, οὕτως ὡς ἡ καὶ ἐμβαλλειν ἐξεῖναι, καὶ ὅτι σιωπᾶσιν ὡς εἰρηται τούτοις οὐδὲν ὅτι χαλεπὸν, ὁπότερον αὖ τούτων μέλλοι κεῖσθαι, αὐτόθεν οἶμαι δῆλον ἅπασι καθεστάναι. εἰ μὲν γὰρ ἀγαθόν τι χρῆμα καὶ πολλῆς ἄξιον διφημίας ἡ περὶ ταῦτ' δυλάβεια πᾶσι δοκεῖ, πῶς οὐ δεῖ ταύτῃ τοῖς ἀείσοις φρονεῖσθαι τῆδε αὐθεντῶν; εἰ δὲ καὶ μή, καὶ πάντες ἅπαντα λέγουσιν οὗτοι καὶ τῆς ἴσης σοφίας καὶ τῆς αἰωθεν χάριτος, ἀλλ' ἴσ τις ἐν αὐτοῖς καθάπερ ἀγωνοθέτης καὶ τῆδε ἔσεσθαι διατρεῖδε ἀγώνων, οὗτοι καὶ σοφίας καὶ λόγων καὶ τῆς ταῦτα διδούσης καὶ βεβαιούσης χάριτος ἐκ θεοῦ τάξις τις καὶ ἔκθεσις, τί δήποτε αὖ ἅ τις ἄλλος πλείοσι τῆδε τοιαῦτα κεχρημένος εἶπε, ταῦθ' ἕτερον δυλαβηθέντα σιωπᾶν ἀξιοῦσθαι; ἐγὼ γὰρ ἵνα τι καὶ μικρὸν προσδιατείνω τῷ λόγῳ, τὰ κῆ τοὺς ἁγίους οὕτως ἔχειν ἡγοῦμαι· οὐ πᾶσιν αἰθεσπίσις πάντα δίδωσιν ὁ θεός· ἀλλὰ κοσμεῖ μὲν τοῦτον ἐκεῖνος, τιμᾷ δὲ ἄλλον ἄλλῳ τῆδε ἀγαθῶν· καὶ τὸν μὲν ἐν μοίρησι βραβεῖον ἔστι, τῷδε δὲ καὶ πλείω προσῆθηκε. καὶ καθάπερ ἄλλου πρὸς ἄλλο τῆδε χαρισμάτων ἐστὶ διαφορὰ, οὕτω καὶ καθ' αὐτὸ τῆδε τελειοτέρῳ τε καὶ διαβεβαιοτέρῳ διενεῖμε χαρισμάτων ἴκασον. τῆς δὲ διαφορᾶς αὐτῆδε καὶ τὸ πλῆθος. ἔστι μὲν ἡ τῶν διδόντος χαρίτος αἰτία, κατά τινα προορισμὸν καὶ προγνωσιν ἄῤῥητον· ἔστι δὲ δὴ που καὶ ἡ τῆδε λαμβανόντων ἱκανότης πρὸς ταῦτα διδασκαλεῖν· ἵνα μή τι τῆδε ἀγαθῶν κατὰ παῦλαν εἴπειν, ὡς ἀφ' ἡμῶν αὐτῆδε φιλοδωρούμενα λογιζόμενοι καὶ τῆδε ἡμετέρων προάξιον ταῖς μὲν εὐμενείαις αἱ πολεῖς, αἱ δὲ τυγχάνωσιν ἄθλοι· τοῖς μὲν οὐδ' ἀχαρίστοις ὀφθεῖσι δεῖ τινα χρῆται τρόπον ὁ διδώκως, ἄλλως αὖ εἴη μελίτης ἐκτιπεῖν· τοῖς δὲ καλῶς αὐτῆ χρησαμένοις καὶ τοῦτο μόνον ἀπαρκεῖν ἑαυτῆδε εἰσφέρειν θελήσασιν, οὐ μόνον εὐεργέτης ἀλλὰ καὶ φύλαξ γένηται τοῦ διδόντος· καὶ περὶ τὸν ἐκάστου σκοπὸν αὐτὸς ὁ δηγεῖ, καὶ λύσει τὰς δυσχερείας,

ἢ ὅπως

νόμους τὶ μὴ περὶ τῆ γλεῶν τὰς ἐκάστου φρένας, καὶ τοὺς ἀγῶνας περὶ τῆ τιφάνων ἐξήταζον. εἰ δὲ εἰδότες ὡς πρ ἄρα ἓ ἤδεσαν, οὐκ ἴδιοι δημοσίᾳ τοὺς ἐπόντας αἰσχυρύτεον, καὶ σωὶ δ' Φημίᾳ τούτων μεμπῆ ζ, ἓ τῆ ἐπ' ἀρετῆ καὶ σοφίᾳ περτιων αὐτοὺς ἀποδεχόμενος ὧρτυρας γίνεσθαι, καὶ τοῖς μὴ πείθεσθαι βουλομένοις ἃ ἓ τοῖς τὰς ἱερὰς γραφὰς ἀπιμάζουσιν ἀπιλεῖν. οὔτε γὰρ μιχρὸν τὸ τὸ δόγμα καὶ οἷον αἷ καταφρονηθῆναι, οὔτε τῆ περὶ τοὺς ἀδελφοὺς δ' λαβείᾳ, δόξης οὔτως αὐτοῖς ἀπαρισκούσης ὀλιγωρεῖν αἷ ἐβουλήθησαν, καὶ τῆς τῆ μὴ ταῦτα πάντων φθορᾶς αὐτοὶ δοκεῖν ἄμοι. ἀλλὰ μὶω εἰ πῶ σιγῆσαι μόνον ἤλπισαν περιέσεσθαι τῆ ἐπόντων, καὶ πίστιν πάντας τῆς ἐκείνων δόξης ἀφίεσθαι, οὔτε περὶς σοφῶν οὔτε περὶς διδασκάλων τὸ πάγ' αἷ ἰῶ. τὰ τὶ γὰ ἀδύνατα γίνεσθαι περσεδόκων· οὔκουν οὐδὶ γεγότασιν· ἀλλὰ τὸ πλεῖστον νυῦ τῆς οἰκουμένης καὶ κάλλιστον, μὴ τῆ εἰρηκότων ὄζει· καὶ διδασκάλων εἴποιμι αἷ ἂν τὸ τὰ μὲν ἀγαθὰ λέγειν, τὰ δὲ φαῦλα μόνον σιγᾶν, ἀλλὰ καὶ ταῦτα ὡδὶ γλν εἰς μέσον, καὶ φδ' γλν ἅπασι παραγνεῖν· καὶ πολλῷ μᾶλλον ὁπόταν ὑπ' τινων ἄλλων ὑπαγνῆται ταῦτα, καὶ ἓ πάντες ἄξια κρίνηται, κἀκείνων σοφῶν καὶ πίστιν ὄντων ἀξίων. εἰ δὲ κ τὶω σιγὴω ὅλως ἐνόμιζον τῦτ' αὐτὸ καταφρέξασθαι, ἴδιοι φείδεσθαι τῆ αἰσχυρύξιων, καὶ μὴ ζῆς κ' τῆ ἐπόντων ὑπαίτοις πᾶσαν ἀφβολὴω τιμῆς παριλθεῖν· εἰδότας ὡς λόγος μ' τιμῆς σιωπῆς ἀμύντερον βελτίων ἔσαι. ἴδιοι γὰ ἀγαπῆσαι μόνον σιγῶντας, εἰ τὰ τῆ ἐπόντων ζῆς ἱεροῖς λογίοις αἰσχυθῆ, ἢ εἴ τι τῆ ὁμολογουμένων ἐξ αὐτῆ φανερὸς σωίβαινεν αἰαιρεῖσθαι. νυῦ δὲ μηδενὸς ὄντος τοιούτου, ἀβοήθητος αὐτοῖς ἡ σιωπὴ καταλείπτο, καὶ συγκαταθέσεως μᾶλλον ἢ φυγῆς καὶ ἀρνήσεως φέρουσα δόξαν. κείνω δὲ κ' κατηγωκότας μὴν σὺκ εἰπεῖν, φεισδῆ δὲ τῆς τῆ ἀδελφῶν ἀτιμίας ἓ τῆ μὴ βύλεσθαι πόλεμον ἐγείρειν καὶ μάχας, δεῖ τὶω σιγὴω ἀποδῦναι ἓ τὶω ἐν τῆ βάθει κρύψαι δ' ἀσίας. ἀλλὰ τῦτο δειλίας ὁμοῦ κ' πονηρίας ἦν ὑπόνοιαν, οὐ μᾶλλον ἔμελλεν αὐτοῖς περσάξεσθαι πάντας ἢ φδ' ἐφανῶς ἀποσήσθαι. καὶ γὰ περὶ τῆς ἀληθείας οὐδενὸς φροντίζειν ἐχέτω, καὶ τῆ ἀγῶνα οὐδὲν αἷ ἤδιον ἰῶ. ἐξ ὧν αὐτοί τι καὶ πάντες ἂν ὠφελήμεθα· οἷς αἰσθόμενοι μέχει πάντως, οὔτε θαῤῥοῦντες σφίσιν αὐτοῖς οὔθ' ὑπὲρ τῆς τῆ ὅλων σωτηρίας ποιεῖν αἰσχόμενοι πάντως ἴδοιεν αἷ· ἀλλ' οὐδὲν τούτων ἅπάντων τοῖς μακαρίοις ἐκείνοις περσάπτειν δύσεβὲς ὄζειν ὅλως καὶ δίκαιον, ζωὴ αὐτοῦ γὰ κ' φρονεῖν καὶ σοφίᾳ καὶ τῆ τῆς ἀληθείας ἀγάπῃ μέχει τῦ γινομένου παντὸς ἀφιγμένους, δικαιότατ' αἷ ταῖς τῆ πατέρων ἓ διδασκάλων τιμαῖς αὐτοὺς φρεῖπομεν· ἓ πάντων ὁμοίως ὧν τε εἶσιν ὧν τι σιγήσαι περσεῖλοντο, δίκαιον αὐτοῖς εἰδέναι μὴν χρεῖν, ὡς ὑπὲρ ἡμῶν περσγομένους ἀμφότερα· κ' πάνυ σοφῶς. ὡς ἆρα κατηγωκότες ἐξ ἀνάγκης ἐσίγησαν ἓ ἴχθ τι περὶς ἀνάγκης λόγον ἡ σιωπὴ, ζῆς γε κ' ἓ λόγου ταύτη χρωμένους, εἰ δὲ λέγοι τις μηδὲ ζωὴ αἴτιον εἶν ἰσχυρίζοιτο, ὡς ἆρα τῆ σιωπῆ τὴν δόξαν κρατύνοι, κ' δηλοῦσι ταύτην ἀποδέχομαι μάλιστα μὲν ἓ τῦτ' ὄζειν εἰπεῖν, ὡς εἰ καὶ μὴ πάντα πάσιν αἰκειβῶς ἀποδέχομαι ἰῶ τὸ σιγᾶν, ἀλλὰ γε μᾶλλον τὸ σωφρονεῖν ἢ τὸ μισεῖν καὶ καταφρονεῖν ἀπόδειξιν ἔχθ· ἐγὼ δὲ νομίζω μήτε καθάπαξ ἀτιμαζόντων μήτε σφόδρα θαῤῥούντων εἶναι τῆ δόξη· παραιτῆμαί σ' ὑμᾶς ὦ ζεμιοὶ περὶ ὧν μάλλω λέγω· οὐ γὰ ἀποφαινόμενος ὡδὶ κρατεῖν βουλόμενος ταῦτα, οὐδὶ περὶ ζωτοὺ τῆ περκειμένων μᾶλλον ὑμῖν ἢ περὶ πάντος ἐκείνους σεσιγημένου τίω ἐμαυ περσπάθημ γνώμην. ἐρᾶτε γάρ μι καὶ ζῆς ἐμ περσθεν εἰρημένοις τὸ δόξαν περσχεσύειν ὑμῖν ἕως ἐξέμι φυλαξάμενον.

τελείας ὁμοιότητος χεῖνται· ἐκεῖνοι δὲ λέγουσι τὸ εἶδος ἑκάστου ἀπτεσθαι ὁμοιότητος ἧς ἐν τῷ τοῦ γένους ὀφείλεται λόγῳ. τῇ γὰρ περὶ τοῦ λόγου ἢ τοῦ εἴδους ὁμοιότητος πρὸς τὸ ἀφ' οὗ περίεστιν ἰδίως ἀφώρισται. ὁ δὲ βασίλειος καὶ γλύπτημα τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ λέγων οὐ συγχωρεῖ, καί τοι τἄλλα ἀδιῶς ἅπερ καὶ ἡμεῖς. ἀρ' οὖν ἔξεστι φωνεῖν ἑρμῆν ἐκείνους αὐτόν, ἢ μᾶλλον καὶ τοῦτον ἐᾷς ἄλλους πᾶσι σωφρονεῖν; ἑρμῆν γὰρ ἐκεῖνοι μὲν τὸν τῆς γλυπτικῆς ἐννοίας ὀρθῶς ὅτι τὰ ὑπὸ λεγομένης ὕλης ἐργασάμενος, χρήσασθαι τῇ φωνῇ τὸν δὲ πρὸς τὴν χρῆσιν ἀποδόντα τῆς λέξεως, ἀπὸ κακοῦ γὰρ ἐξέλαβεν αὐτὴν ὁ ἑρμῆς, γλυπτικὴν ἐχθρὸν τοὺς Ἑβραίους δουλωσαμένην, καὶ εἰς ἀπολείαν ταύτην ἀπάγουσαν. αὐτὸν τε φυλάξασθαι ἐᾷς τοῖς ἄλλοις πᾶσι συμβουλεύουσιν. τὸ δὲ δὴ μεῖζον, ὅτι τὰ αὐτὰ καὶ πρὸς ἑαυτοὺς παιδεύεις τοὺς διδασκάλους ἴδιόν τι αὖ. ὡς τὸ εἴ τις ἁπλῶς τἀκείνων ἐποίει, ἐᾷς τοῖς φαινομένοις μύθοις προσέχοι, παίζειν αὐτοὺς μᾶλλον ἐρεῖ· οὕτω τοῖς ἐναντίοις πολλαχοῦ καὶ πολλάκις λόγοις ἐχρήσαντο πρὸς διαφόρους ἀποδόντας ἐννοίας; ἐᾷς τί θαυμαστόν, ὅπου καὶ τοῖς λογίοις τοῦτο συμβέβηκε, που μὲν μείζω τοῦ υἱοῦ τὸν πατέρα λέγουσιν ἐναργῶς, που δὲ τὴν ἐν σοφίᾳ ἰσότητα φανερῶς ἀποφαινομένοις, καὶ ταῦτ' ἐν μόνοις που τοῖς διπλοῖς ἐν τῇ χειρὶ νοοῦσι φύσεως οἱ διδάσκαλοι. ἀλλ' ἔνιοι τούτων καὶ περὶ τὴν θείαν φύσιν αὐτὴν συγχεόντες ἀμφότερα· καὶ μείζω μὲν φασι τῇ αἰτίᾳ, οὐ μείζω δὲ πάλιν τῇ φύσῃ· καὶ ὡς ἐπὶ τοῦ σχήματος τὰ κινούμενα λέγουσι, πρὸς ἄλλο μέν τοι καὶ ἄλλο, τούτων ἑκάτερον. ἐᾷς εἰ καταλέγοι τὰς ἐν τοῖς θείοις λογίοις δοκούσας διαφωνίας, ἄλλων δ' ἄλλο τι καὶ πάντων ἀληθῶς λεγομένων, καὶ τὴν μὲν οἰκείως καὶ καταλλήλως τῇ τοῦ σωτῆρος θεότητι, τὴν δὲ ταπεινότερόν τι ἐᾷ αὐθεντικώτερον νοουμένων; ἆρ' οὖν ἀλλήλοις πάντας συγχεόντες, καὶ ἢ πιστεύσομεν τοῖς αὐτοκινήτοις, ἢ τὰ δοκοῦντα τούτων ἡδόμενοι, καὶ τούτοις ὑποδιδόντες τὴν πίστιν, τὴν λοιπὴν ὡς οὐχ ἡμῖν ἀρτίστοκον καταφερτέσομεν; ἀλλὰ δεδίᾳ μὴ μᾶλλον δίκας ὀφλήσομεν τῆς καταφάσεως, ἢ χάριτας λάβωμεν τῆς ἀλαζονείας, μᾶλλον δ' ἴσως ἀμφοτέρων δίκας ἐκτίσομεν, ἅτε κακῶς ἐᾷ ἄμφω ποιοῦντες. ἢ γὰρ ἡμῖν γε δικασταῖς ἐᾷ τούτων ἀμύστεις ἢ μᾶλλον ἡ διδασκάλοις ἡμῶν πάντα μὲν ὑπόσης νομίσαντας ἀληθῆ, ἐκάστου δ' αὐτῆς ὑποδιδόντας αἰτίας, καί τοι κἀ τούτου χωρὶς ἁπλῶς οὕτω κἀ αὐξητέως ἔφατο πύθεσθαι, ἀλλ' ὅμως οὐκ ἔστιν ἐφ' ὅτου τὴν λεγομένων ζητοῦντες αἰτίαν οὐκ ἐντεύξόμεθα, κἀ ἡμᾶς αὐτοὺς ἢ πολεμεῖν ἀλλήλοις, καὶ πάνυ τῆς ἀδυνάτου διαφωνίας ἀπαλλάξασθαι φρονήσει. ἀλλὰ μὴν κἀ ὅπου τοὺς εἰπόντας τι θεὶ τὴν φρονηματόντων, τοῖς σεσηπόσι σωφρονεῖν οὐ χαλεπὸν, οὐδὲ λόγου δεῖν ἡγοῦμαι διαιτωσθαι, ἵνα γὰρ παρὰ λόγον ἐᾷ σωφρονεῖν ἐξεπάζει, ἐᾷ τίς ἐκ τούτου τούτων ἡ φύσις, φρόνημον μὲν οὐδὲν αὖ ἐχορεύσαντο κατηγωκότας ἢ δόγματος σηκῷ παρῳδεῖν αὐτὸ· ὅπου γὰρ οὐδὲ τοὺς λέγοντας ἁπλῶς δ' λέγουσι νομίζομεν ἐπαινεῖν, αἰ μὴ τῆς ἐξετάσεως ὧσι πινὲς, κἀ ὧν πάσης τοῖς δόγμασι τοὺς λόγους συνᾴδειν, σχολὴν ἂν τις δοίη τῷ σηκῷ ἐπιδεῖ τὸ κατηγωκέναι. εἶτα γὰρ θεὶ ὧν οὐδὲν εἶπεν ἐστὶν, ἐᾷ πολλῶν ἄλλων ἀληθῶν καθαφιούμεθα· οὕτω ταῦτά γε κείνατος ἢ τοῖς τῆς διδασκάλων λόγοις πᾶσαν ὁμολογούμεθα τὴν ἀληθειαν, ἐᾷ μηδὲν ἐᾷ φήσομεν πλέον οὐδ' αὐτῷ τῷ θεῷ, ὃ τοῖς ἀνθρώποις ἀποκαλύπτων προσθήσῃ τῇ τῆς πίστεως ἀληθείᾳ· ὅτι θεὶ ὧν εἰρήκασιν ἕτεροι. εἰ μὲν οὐκ εἰδότες ἃ τοῖς ἄλλοις ἐδόκει, οὐκ ἀρτίτης ἀρα ἐᾷ τῆς θεὶ τὰς δόξας ὀρθότητος ἄθλον. ἀλλ' ἑτοίας ἀμοιβὴν, κἀ ἕλως προὶς τὴν σοφὸν αὐτῷ ἐύλησιν τὰς πηγὰς αὐτοῖς συνιχέουσιν· καὶ ὡς ἔοικε τοὶς θεὶ ταῦτα παριξήσασι

νόμοις,

τὰ τῆς ἡμῶν ὁμοιότητος· ὅτι δυσχερές ὄζιν οἷς ἐφ' ἡμῖν ἐχρησάμεθ' αὖ τῆς ὁμοιότητος σημείοις, ἀφ' τούτων τὴν σύμπνοιαν καὶ τὸ φρονεῖν ἀδελφὰ κἀκείνοις ψηφίζεσθαι· ὅτι κἂν δυνάντια φρονῶσιν τῷ σώματι πιστεύειν ὅλως εἰκός. ἴμοι γε δὴ τοῦναν πόσα μᾶλλον δεκτέον, μηδὲν αὖ ἀσφαλίστερον τούτου ἡμῖν δοκοῦντας εἶσθ τὸ καὶ δόξης ὁμοίως δώσειν ὑπειληφόσιν. εἰ γὰρ καὶ τῆς ἀληθείας ἐμάλλομεν ταύτην ἁρμόττειν, ἱκανὴ φησὶν ἡμῖν αὖ εἶπ παραίτησις, τὸ ἐκληθῆναι μὲν εἰρηνίλιν ἀγλὰ μὴ πολέμους μαχεσεῖ, καὶ τὴν αὐτὴν δεῖ τὴν πρὶν ἀμφισβητουμένων γνώμην λαβεῖν, ἑαυτοῖς δὲ θαρρεῖν οὐκ ἔχοντας, ὅτι τὰς γραφὰς ἀπεδῶν καὶ τοὺς διδασκάλους φαινομένης δέ πως κἀν τούτοις διαφορᾶς, ἐνθυμηθέντας ὡς ἀδύνατον τοῖς ὑπὸ τὰ πτερώματος ἐνηχουμένοις ἑκατόπτρου τι καὶ πλατὴς ἔχος φρονεῖν· ἢ βουληθέντας πᾶσιν ὁμοίως τὴν τῆς ἀγωνοσύης δόξαν τηρεῖν, ἁλλαχτὰς μᾶλλον ἢ δικαστὰς αὐτὴν γενέσθαι· καὶ σωάψαι μὲν ἀλλήλοις ἐκείνους ὡς ἐνεχώρει, σωᾶσθαι δ' ἴπιστα καὶ αὐτοὶ, καὶ ταύτην ὡς ἀσφαλεστέραν ἑλέσθαι τῆς εἰρήνης ὁδόν· ταῖς ἄλλαις πολλῶν τε καὶ φοβερῶν κινδύνων συνεζευγμένων. τούτοις ἡγοῦμαι καὶ πάνυ τὸν φιλάνθρωπον δυσκολανθήσεσθαι δικαστὴν, καὶ συγγνώμης ἀξιώσειν πολλῆς τοὺς ὑπθυμήσαντας μὴ τὸ μεγίστων, ἡγουμένους δέ τι κἂν φόβου κινδύνου χάριν αὐτῆς· τῆς δὲ κινδύνων σωισθέντας τὸ κἂν σέρξαντας τὸν κουφότερον. οἷς γὰρ ἅπαντα θυμοῖς καλῶς ἐκ ὀρθημένοις τῆς ποθουμένης ἀληθείας τυχεῖν, τούτων ἡ πονηρία γνώμης ἀλλὰ τῆ δυσχερείᾳ τῆς ἀληθείας ὑπηρέφιδος δεῖ τὸ ἀτύχημα, ὅτι μὴ τούτων τοῖς μὲ τὰ αὐτὰ τοῖς πλείοσι φάσκουσας θεολόγοις, οὐχ ὡς ἐκείνοις αὐτὴν ὀρθοῦντας, ἀλλ' ὡς ἄλλο τι βουλομένους τῆ αὐαγκαίων ὑπονοημάτων θεσθαι, θεὲ δ' ὧν εἶπον ἐκείνοι τ' ἴσως ἔχοντας γνώμην πρίπειν νοεῖν ἐκ πολλῶν ἄλλων ὁμοίων συνάγειν δυνατόν. τίς γὰρ οὐκ οἶδε πάντας ἁγίους αὖπον καὶ αἰπατὸν αὖω ἔκ τον ῥίφοντας, καὶ θεὸ γε πάντων τὴν νύσσης; ἀλλ' ὅ γε κύκλος χρὴ δῆς τούτοις ἀπαγορεύει. ἀρ' οὖν αὐπλέγων τοῖς ἄλλοις ταὐτὰ φησὶ, καὶ θεὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἀποβλέπτων τῆς αὐτοκυμήτης γένεσις γνώμης, ὥστε καὶ δεῖν ἢ μὴ τῆ ἄλλων πλὴν αὐτὴ, ἢ μετ' αὐτὴ μόνου τὴν ἀλήθειαν εἶ); ἢ πῶς αὖ ἔχοι λόγον ἢ τοὺς ἄλλους τοσούτους ὄντας τὸ δέον μὴ συνιδεῖν, ἢ τοῦτον πλανηθῆναι τοσοῦτον, καὶ ταῦτα μὴ πολλοῖς ἡδέσθαι χρησαμένους τοῖς ὀνόμασι τούτοις; μᾶλλον δὲ τῆς τὸ ἡδὺ δεῖ ὑποψίας ἐκεῖνοί τε πάντες ὁμοῦ καὶ ἕκαστ οὐδὲν ἧττον δεῖ τὴν τῆς ἀγωνοσύης δόξαν ἀπηλλακται, οὐκοῦν οὔτ' αὐπλέγουσι, καὶ ἀληθῆ λέγουσιν ἄμφω. εἰκὸς γάρ ἐστι θεὸς διαφόρους τῆ ὀνομάτων τούτων ἀποδόντας ἐννοίας, τοὺς μὲν χρήσασθαι, τὸν δὲ φυλάξασθαι. οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι δήπου θεὸς τὰς θεσέσεις ἀπέβλεψαν· ὁ δὲ θεὸς τὴν αἰρεσιτελικὴν τηχηλογίαν ἀπεῖδεν· ὥστε τοὺς μὲν εἰπόντας, φυλάξασθαι αὖ· τὸν δὲ διδαχθέντα, θαρρῆσαι, εἴ τις αὐτῆ ἐπαλλάττων τὰς τ' λόγου καὶ τῆς σωτηρίας αἰτίας ἐπύθετο. τί δὲ καὶ ἐν τοῖς θείοις θεσεσίοις τάξεως δυσθέσεσιν, ἢ τῆ θεολογία παρέχοι συνηθίσεσθαι; ἀλλ' ἔνιοι τὴν ἀξίων καὶ κατὰ τὰς τάξεως ὀνόματος φέροντας. ἀλλ' οὐδὲ πεσεῖ φαίδονται. ἐπὶ γὰρ ἔστ φρονεῖν τινα τάξιν οὐκ ἀνάγκης ὅτι θεοῦ καὶ πάλιν ἄλλην ἡμένειν ἐπεῖθεν, ὡς τῆ κτιστῆ φύσει θεσσικῶσαν. ἀλλὰ μὲν καὶ εἰκόνα μόνου τὰ παῖδος τὸν υἱὸν εἶ) μόνον φασὶν αὐγουστῖνός τε καὶ ἡ λοιπὴ τῆ δυτικῶν ἑταιρεία· καὶ τὰ τῆς εἰκόνος ὄνομα λέγουσιν ἴδιον εἶ) τῆς ὑποστάσεως τ' υἱοῦ. οἱ δὲ τῆς ἑώας διδάσκαλοι καὶ τὰ πτερώματα εἰκόνα τῶ υἱοῦ καὶ μὲν καὶ τ' παῖδες τὰ θαρρηκότας πάντας καλοῦσιν. ἀλλ' οὗτοι μὲν θεὸς τὴν κατ' οὐσίαν ταυτότητα βλέποντες, ταῦτ' ἀξιοῦσι· καὶ τῆ τῆς εἰκόνος ὀνόματι αὐτὶ τῆς

πλείας

μενίας, ἀγνοεῖ γὰρ οὐδεὶς ὑπόσα μεμπτὰ μετ' ἀφροσύνης ἀλλήλοις ἰδίᾳ τε καὶ κοινῇ τετολμήκασι. τούτων τοίνυν ἕνεκα καὶ πολλῶν ἄλλων ὁμοίων, οὐ γὰρ οἶμαι δεῖν ἀποκναίειν τὰς ὑμῶν ἀκοὰς ἕκαστα καταλέγοντα, δεῖν φημι πάντας ὑμᾶς τοὺς ἐν κλησίας διδασκάλους τιμᾶν ὑμᾶς, καὶ μηδένα τούτων ἡγεῖσθαι πλανᾶσθαι νομίζειν, μηδ' ἔχειν τι μάχης ἐν τούτοις ὑπονοεῖν· ἀλλὰ τιμᾶν ὑμᾶς πεπουμένους ὁμόνοιαν πολλῷ μᾶλλον ἐκείνους ἢ αὐτοὺς διδάσκοντας καὶ κατορθοῦντας δικαίως ὑπειληφότας, φεύγειν μὲν ἐκείνους ἀδελφὰ φρονοῦντας καὶ ἀλλήλοις συμβαίνοντας ὑπολαμβάνειν ἅπερ τὸ πᾶσιν ἐκείνοις ἀρέσκειν καὶ ὑμετέραν γνώμην διαῤῥοιπτοῦντας πεπαῦσθαι. τοῦτο δὲ εἰ καὶ παντάπασι ῥᾳδίως ἐπέγχαιεν ἄν, αὐτοῖς οἶμαι τοῖς διδασκάλοις συμφοραμβόμους ὑμῖν ῥᾴδιον ἀποδεῖξαι, ἀλλὰ μικρὰ καὶ τῆς ἐπολωτάτης δοκεῖ πόνου μοι εἶναι τοὺς φρονίμους δι' ὀλίγων δηλοῦν. εἰ μὲν γὰρ αὐτοφάσκειν ἀλλήλοις ἐδέχοντο οἱ ἅγιοι, καὶ λόγοις ἐναντίοις ἀπεκειμένοις ἐπὶ τῇ προκειμένῃ ἐχρῶντο, οὐδ' ἂν μοι χαλεπὸν ἂν ἦν συναπτειν αὐτούς. ἢ τίνι ἂν εἰεν λόγοις αὐτοὶ τῇ τῆς φρονίμου εἰρήνης συμφωνίᾳ. οὐ γὰρ ἂν ἐπέλιπεν ἡμᾶς οὐδέ τινες δεῖ τοῦτο καὶ μηχανᾶσθαι, ἃς ἡμῖν ἡ τῆς φιλοσοφίας δύναμις παρέχει, τὰς φαινομένας ἐναντιότητας λύειν μὴ τῆς ἀληθείας ἀδικούσης. ἀποκνήσει δ' ἄν τις ὅμως πρὸς τοῦτο, πολλῆς πραγματείας ἔργον ἢ πόνων εἰδώς. ἐμοὶ δ' οὐχ οὕτω τὰ τῆς ἀγίων ἐρεῖν ἄπαντες ἔχουσι, ἀλλὰ πολλῆς γέμει γαλήνης· καὶ παρέσθω ἡμῖν ἐφιᾶσι τὰς τῆς ὁμονοίας ἀκτῖνας. εἰ δέ τι καὶ σφόδρα λάτοι αὐτοῖς ἀπαμέμικτα, ὑπολαμβάνω ὅσῳ ἢ μέχρι τῶ φαινομένῳ. ἢ γὰρ διαφορὰ περὶ τὴν αὐτὴν ἀξιοῦσιν οἱ πλείους, ὁ δὲ τοῖς μὲν σοφωτέροις φυσίνα παρέχει δύνασθαι βόρβορον, ταπεινοῖ δ' αὖ τοὺς ἀπλουστέρους δι' ὗς, ἢ λόγῳ καὶ σιωπῇ τὰ τούτων αἰνίσσεται· οὕτω δὲ συμβαίνειν ἀλλήλοις ἐδὲν δοκεῖ χαλεπόν. καὶ ἡμεῖς γὰρ καθ' ἑκάστην διαφορὰν περὶ τὴν αὐτὴν φρονοῦντες καὶ λέγοντες, οὐδὲν ἧττον μιμόμενοι ἰωάννην· καὶ περὶ τούτων οὐδεὶς ἡμῖν συρέσσεται πόλεμος. καὶ εἰκότως· πολλῶν γὰρ ἐφ' ἑκάστου διαφερομένων, καὶ ἀλλοτρόπως ἄλλου παρ' ἄλλου, καὶ διαφορὰς ἀναγκαῖον ταῦτα λόγους σημαίνειν· ἃ τοῖς αὐτοῖς μὲν, διαφόρως δὲ διὰ τὸ λαμβανομένους, ἴσως ἂν τῇ τῶν πραγμάτων ὑπάρξει τοὺς περὶ τούτων λόγους συνᾴδειν βουλόμεθα, ὃ τι αὐτὸ ὅτι καὶ ἀληθεῖς ἂν θέλοιμι αὐτοὺς, ὅσον τοῖς λόγοις ἀληθείαν τῇ τῶν πραγμάτων ἴσασθαι ἀκολουθεῖν. εἰ δ' ἐκ τοῦ διαφόρως λέγειν περὶ τὴν αὐτὴν, ἁμαρτάνομεν καὶ πρὸς τοῖς ἀληθείαν αὐτοῖς ἰωάνου πούμεθα ἂν· ἢ τὰς τῶν ὄντων ὑπάρξεις ἐκ πολλῶν τινων καὶ διαφόρως ἐνυπαρχόντων αὐτοῖς συνίστασθαι βούλεται. ὅπερ τοίνυν ὅτι τούτοις διαφερόμεθα, οὔτε λόγος καὶ σιωπὴ πέφυκασιν ἡμᾶς συρέσσειν· τοιοῦτον γὰρ μᾶλλον καὶ διαλλάττοιεν ἂν δοκοῦσιν· ἔστιν ἐν ἴσῳ τῇ συγκατάθεσι τὸ τῆς σιγῆς καὶ ὑπὸ τῶν πολιτικῶν λαμβάνεται νόμων· πρὸς δὲ τὸν σιωπῶντα, πόλεμος οὐδὲς οὐδὲ μάχη πρὸς τοῦτο ἔχοντι. εἰ μὲν οὖν ἄλλον τινὰ τρόπον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ διδασκάλων ἔχομεν εἰληφότες, ὧ τὰς ὀξ ἐκείνων ἡμῖν ἀποπτομένας ἀμφισβητήσεις λύεσθαι δεῖ, καὶ ᾧ διωκόμεθα σιωπᾶν ἐκείνους ἐν οἷς αὐ διαφερόμενοι φαίνοιντο, τῇ ἡμῶν ἐγνωσμένων τούτων ἠμελημένων, καὶ οἷς χρῆσθαι πρὸς ἀλλήλους εἰώθαμεν, ἐκείνῳ δὴ καὶ χρηστέον. εἰ δὲ τοῦτο μὲν οὐκ ἔστι δίρειν, οὐ γὰρ ἠδύναντο αὐθρώπους τὸ διαλεγόμενοι καὶ αὐτοὶ τὴν ἡμετέραν ἔχοντες φύσιν, οἷς δ' ἐστὶ τῇ γραφῶν αὐτοὶ τοῖς εἰωθόσι τούτοις τῇ διαλλαγὴν ἐχρήσαντο τρόποις, καὶ ἡμῖν ἐοίκασι συμβουλεύειν μηδ' ὑπ' αὐτῇ ὀρᾶσθαι ἄλλους ζητεῖν νίκας αὖ δίχα συμφωνοῦντας ἀλλήλοις διίκνυσθαι· οὔτε παραπεῖσθαι δεῖ τὴν ἐκείνων εἰρήνην, ἧς ἤρπται

τὰς τῆς

τέχου καταλῆψιν ἡμᾶς μέλλειν ὀδηγεῖν. τοσούτων δὲ νεῶ ὄντων ἀξιωμάτων, ὧν τὰ μὲν αὐτὰ καθ' αὑτὰ μόνοι αἱρεῖ, τὸ δὲ πρὸς τὸ προκείμενον ἄπτεται, ἐκ δὲ τῆς ἕξεως τοῦ ἀληθεύειν ἡμῖν συμπεραίνεται, φορτίον τι χρῆμα καὶ βάσταγον ἡ τῆς μαθήσεως ταύτης καθύπαρξις χρήσεως, & φιλοπονίας μόνον κρίνει. οἶδα δὲ & ὑμᾶς ὦ χρηστοὶ οὐδὲ ταῖς ἐπαναλήψεσιν ἐν γε τοῖς τοιούτοις παρρωτῶντας, ἀλλ' οἰομένους αὐτὰς ὑποπτόν τι χρῆμα καὶ σφαλερόν. πολλῷ μᾶλλον τοίνυν τοῖς δὲ ἀδυνάτου συλλογισμοῦς αὐτοί τε ἐλαβεσθήσεσθε χρῶσι, καὶ χρωμένων ἄλλων, φυλάξεσθε. εἰσὶ γοῦν τοῖς τὰ μὲν τῆς γραφῆς ἀξιώματα συναπτειν ἀλλήλοις καὶ συμβιβάζειν ὡς αὐ μάλιστα συναπτοντο δεῖ, τοῖς δὲ τούτων ἐξηγηταὶς ἐν οἷς ταῦτά τι ἀγελαδὸν νέμοντες & ἄλλως φεῦ τῆς τοιούτων ἀγωνιζόμενοι λέγουσι, διαιρεῖν ἀξιοῦσι μηδὲ ἀλλὰ καὶ τούτοις μὴ τῆς ἴσης εὐνοίας χρήσασθαι δεῖ, & μηδέτερα τῆς ὀφειλομένης πᾶσιν ἀποκλείειν αἰδοῦς. εἰ γὰρ τοῖς μὲν στέργειν καὶ πιθανὰ φησιούμεθα, τοῖς δὲ δεῖν ἡγησόμεθα μὴ προσέχειν, νομίζοντες αὐτοὺς διαφθορεῖς, φεῦστον μὴν οὐδὲ τῆς περὶ τὰς γραφὰς ἀλαζονείας ἀπολαύειν τι δεινὸς ἐσόμεθα, τῆς ἐξ ἐκείνων φερομένης εὐρώτος ἀπὸ τῆς φαινομένης τῆς διδασκάλων διαφωνίας πάλιν συγχεομένης, καὶ τῆς ἐκεῖθεν μισθὸν ἡμῖν ὀφλισκανούσης τοῦ καὶ τῆς ἀγίων συνεφαρτίας ἀπολλυμένων· οὗ εἰκὸς ἔστι τοῦ τῆς ἀληθείας εἶδ' ἀφανέστερον. ἔπειτα καὶ τὸ δεινὸν διπλοῦς ἡμῖν ἀπαντᾷ. ἢ γὰρ ἐκείνοις αὐτῆς τῆς ἐν ἀμότῃ στερήσομεν δόξης, ἵνα καὶ τῇ ψεύδει συγχωρήσῃ τὰς αὐτοὺς ὑποκλίναι, καὶ δικαίους περιιστάναι. ἢ τὸ τῆς διαφωνίας ἔγκλημα καὶ ἄφοντες, αὐτὰ αὐτῆς δεῖ τὰς γραφὰς μετασήσομεν πάλιν· καὶ τὸ πρᾶγμα τὸ ἄγιον οὐ συγχέουσιν αἱ γραφαὶ, καίπερ μὲν καλῶς δεδιηγμέναι πᾶσι καὶ νουνεχόντως· τοῦ δὲ γραφεῖν τὰς τῆς διαφορᾶς αἰτίας σφίσι προσβάλλεσθαι νομιοῦμεν. πρὸς δὲ τούτοις, σοφωτέρους ἡμᾶς καὶ ἀγιωτέρους ἐκείνων διδόμενοι ὄντας, εἶπερ ἡμεῖς μὲν καὶ τῇ ἀδρᾷ τῆς γραφῆς ἀληθείᾳ καὶ τοῖς ἄλλοις τῆς διδασκάλων δυνάμεσι συμφωνεῖν, αὐτοὶ δὲ καθ' ἑαυτῶν ἀμφοτέρων διαμάχοιτο· καὶ νοσοῦμεν μὲν ἅπερ οὐκ οἴδει, ἀθάλαττον δὲ πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς ἐνεστήσατο πόλεμον. μᾶλλον δὲ ταῦτα μὲν οὔτ' ἂν ὑπὲρ ἡμῶν ἀξιώσαι οὔθ' ἡμᾶς ὑπὲρ ἑαυτῶν λογίζεσθαι χρή· ἀλλὰ διίξομεν ἀληθῶς ἀφυεῖς ὄντες αὐτῆς μαθεῖν, & πάντα μᾶλλον ἢ τοῖς τῆς διδασκάλων λόγοις προσέχοντες, εἴπερ ἐκείνοι ὅπως ἁρμόττῃ τοῖς ὑπὸ τῶ πνεύματος λεγομένοις προσφέρεσθαι, καλῶς ἡμῖν ὑφηγησαμένων, καὶ ὧδε διήγησιν ἱκανοῖς τοῦ διδασκαλίαν ἐκδιδωσαίτων, αὐτοὶ παντάπασιν ἐναντίως χρῆσθαι ὠλόμεθα. καὶ μὴν οὐδὲ δίκαιον ὅλως ἐκείνους μὲν ἐξηγητὰς ἄλλων καθιζομένους, ὡς μέγιστόν τι τῆς ἀγαθῶν αὐτοῖς ἀποτεύμαι τοῦ συμφωνίαν, ἡμᾶς δὲ τἀκείνων αὖθις ἐξηγουμένους, τῆς τηλικαύτης ὥσπερ φθονοῦσαν φορᾶς· καὶ ὧς αὐτοὶ τοῖς ἄλλοις μετέδωκαν, τούτων ὑφ' ἡμῶν στερηθῆναι, ἀλλ' εἰ καὶ μηδενὸς ἄλλου χάριν χαλεπῶς ἡμῖν ἔξουσι, τόγε καθαφθόνους τῆς αὐτῆς σοφίας καὶ ἀρετῆς, & ταῦθ' ὑπ' αὐτῆς ἀφηγημένους τὰ μέγιστα, καὶ πάντων αὐτοῖς δικαίαν χάριν ὀφείλοντας, δικαίου οὐ φιλόλογον ποιήσονται. ὅτι γὰρ ἁγίοις οὔτι σοφοῖς δοκεῖν αὐτοῖς φεύγουσι, τἀναντία τοῖς ἀληθέσι φρονοῦσί τε καὶ συγγεγράφουσι· πρὸς δὲ τούτοις, & πολλὰς ὑπὲρ τῆς ἡμετέρων δίκας ὀφείλειν. αὖθ' δὲ τούτων οὐδ' οἱ παρ' ἡμῖν τιμῆς ἀξιούμενοι χάριν εἴσονται μᾶλλον ἡμῖν, ἃ δικαίως ὀνειδοῦσι καὶ μέμψονται, τοῦτο μὲν & αὐτοὶ κοινωνοῦντες τῆς τῆς ἀληθῶν ἀτιμίας, καὶ νομίζοντες ἐκείνων ἀμελουμένων μηδ' αὐτοὶ τῆς εἰκότων τυγχάνειν κἂν σφόδρα δοκῶσι, τοῦτο δὲ εἰ δόξουσιν ἠπατῆσθαι, καὶ τὰς τῆς διδασκάλων τιμὰς τοὺς τῇ πλανῇ καταχεθέντας ἀποστε-

μύναι.

καὶ τάφασιν ὅτι πίθηση ὑπ' αὐμρεῖ· ἀλλ' ἐνδέχεται μὲν ἐκ τοῦ ἡγεῖσθαι, ἐνδέχεται δὲ καὶ μὴ ἡγεῖσθαι ὅσου ἴσχυε ἡ λόγος. ὥσπερ εἴ τις λέγοι τὸν αὔθεντον εἶναι ζῷον, ὅτι λογικὸν ἢ πίθηση ὀξ αὐάγκης οὔτι τὸν αὐμρεῖ. καί τοι πρὸς τὸν τῆς προόδου τῷ θείων προσύπων ξόπον ἀφορῶσιν ἡμῖν, καὶ διὰ οἱ θεῖοι πατέρες τάττοις ἀπόδωκαν τάξιν, πίθησι δὲ πολὺ μᾶλλον ἡ κατάφασις τοῦ κατάφασιν. τῷ γὰρ πατρὶ προσόντων καὶ τὸν υἱὸν διὰ κοινωνεῖν, αὖ μὴ τὸ καλύπ· καὶ τὸ ἀγέννητος ἓν πνεῦ οὐσιωδὲς προῖόν, αἰτίαν ἔχει δι' οὗ πρόεισι· καθάπερ εἴ τις τοῦ θερμοῦ ἐκ ἡλίου προϊόντος λέγοι, τὸ δὲ ἐκ τῆς ἀκτῖνος προϊέναι αὐτοῦ ὅτι πίθησιν ὅτ' αὐαξίπτει ἄκουεν ἐκ γε τοῦ λόγου· καί τοι πίθησι μᾶλλον, αὖ τις τὸν τῆς προόδου τρόπον λογίζοιτο, καὶ τὸ μεσιτεύον ἵνα τάξιν προϊὸντος ἔχῃ. τότε γὰρ τὸ ἀγὰ τῆς ἀκτῖνος φυσικὸς προῖόν, δι' ὃξ αὐτῆς ὡς ἐκ προσηκούσης αἰτίας προέρχεσθαι φαίτας ἐρεῖ, ἴσως δὲ τὸν λόγον μόνον σκοπουῦτις, οὐδὲν τερον ὀξ αὐάγκης ἀποφαινόμεθα. ἀρ' οὖν οὔτα καὶπὶ τ προβήματος ἔχῃ; συμβουῦ. ἐκπορεύεσθαι γὰρ αὐτὸ φῶς τοῦ υἱοῦ δι πάλιν οὐκ ἐκπορεύεσθαι, καθάπαξ ἀδύνατον. λείπεται τοίνυν θάτερον τούτων ἀληθὲς εἶ· ἀλλ' οὐδέτερον τούνων ἐκ τῆς γραφῆς σφόδρα δῆλον ὃτι λαβεῖν· ἐκποιοῦ ἔκ τινων ἄλλων τοῦτο συνάγεσθαι δεῖ, φανερῶς ἐκεῖ λεγόμενον. ταῦτα τοίνυν δίκαιόν ὃτι θεωρεῖν· καὶ εἰ μὲν φαίτα τὰ τῆς γραφῆς τῇ τοῦ λατίνων ἐννοίᾳ καταφάσει, ταύτην ἐλέσθαι· εἰ δὲ τῇ τοῦ γραικῶν ἀποφάσει, τὴν κατάφασιν ἀπομάζειν. οἷον εἰ τὸ πέμπεσθαι φῶς παρὸς καὶ υἱοῦ, εἰ τὸ καὶ ἀμφοτέρων λέγεσθαι πνεῦμα, οὐ μόνον δηλονότι παρὸς ἀλλ' ἔνθα μὲν ἀληθείας ἕνθα δὲ χεστοῦ καὶ υἱοῦ, εἰ τὸ φαίτα τὰ τοῦ παρὸς ἔχῃ καὶ τὸν υἱόν, εἰ τὸ φῶς τοῦ υἱοῦ λαμβάνει καὶ ἀναγγέλλειν, εἰ τὸ τῆς μαθητῶν ἐμφυσήματι σύμπνοῆ τὸ πνεῦμα δίδοσθαι, εἰ τὸ πέμπειν αὐτὸ τὸν υἱὸν φῶς τοῦ παρὸς ὥσπερ ὁ πατὴρ αὐτὸ πέμπει ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ υἱοῦ, εἰ τὸ πεμπόμενον ἐκ τοῦ υἱοῦ δοξάζειν αὐτὸν ὥσπερ ὁ υἱὸς δοξάζει ἐκ τοῦ παρὸς δοξάζει τὸν δοσυλεύσαντα, εἰ τὰ τοιαῦτα φαίτα τῇ καταφάσει συνάδει, κἀκεῖνα θετέ κυρίαν αὐτοῦ φρίπει νομίζειν. καὶ πάλιν εἰ τῷ μὲ ἐκπορεύεσθαι τὸ πνεῦμα ἐκ τοῦ υἱοῦ, δηλοῦσθαι ἐν τῇ γραφῇ πνα κείμενα συνηγορεῖ, τῇ ἀποφάσει προστίθεσθαι. εἰ δὲ καὶ πάντα πλεῖ ἑνός τινος δραξαμένους ἄλλοθεν ἡρτημένου τύχοι, ἢ δηλοῦ πολλῶν ἄλλων φανερουμένου, καὶ τούτῳ βεβαιοῦντας τοῦ δόξαν ὑποστήσαι ἂν εἴποι τις, τῷ ἄλλων ἀσφορᾶν ἢ τῇ μὲν εἰρημένῃ δόξῃ δοκεῖν ἴσχῃ, τὸ δὲ δοκοῦν αὐθέσεσθαι φίλον καὶ σύμμαχον ὑπάγεται, μὴ συναφανίζοιτας, ἀλλὰ μᾶλλον ἅπαντ' ὡς ἂν ἀλλήλοις συνάπτοιτο καὶ συνάδοιεν ἐξηγησαμένους, καὶ τοῖς πλείοσι καὶ φανερωτέροις τὰ ἐλάττω καὶ ἀσαφέστερα κείνατας ἐκεῖθεν δὲ τὴν δοξῶν ἀσφαλῶς ἀποφαίνεσθαι. καὶ τοῦ μὲν αἰτίαν γινομένου τὸ δηλοῦσθαι πάντων ἑαυτῇ τοῦ γραφοῦ συμφωνεῖν, ταύτου αἱρεῖσθαι, τοῦ δ' ὡς ἐναντίως ἔχουσαν ἀποπέμπεσθαι· καὶ ταῖς εἰς ἄτοπον ἀπαγωγαῖς δεῖ τούτου μάλιστα χρῆσθαι· ἵν ἄτοπον δηλοῦ πάντων φυλαττομένους, τὸ τὰ τῆς γραφῆς συγχεῦαι πρὸς ἄλληλα, δόξαν τιμᾶν πολέμου καὶ μάχης τούτοις αἰτίαν. ἐπεὶ τά γε ἄλλα σαθραὶ ἡγοῦμαι ταῖς τοιαύτας μεθόδοις δεῖ τ προκειμένων, καὶ τὸ παῦ εἰπεῖν δεδιβούλους καὶ ῥᾴδιον μὲν ἅπαντα ἀγαγεῖν ἀλλήλοις δεῖ τὰ χείρεσι, τὸ δὲ πάντα ἐκκλίνειν, μείζονος δυκολίας· καί τοι καὶ μηδενὸς ἐκ τούτων ἐπομένου κινδύνου, ἐκ αὖ δίκαιος ταύτας προσοίσεις. ὥστε μὲν γὰρ ὧν οὐκ ἔστι λαβεῖν ἐκ τῆς γραφῆς ἀξιώματα, ἀλλὰ δεῖ τῷ εἰκότος χαλιζομένους ἡμᾶς ἀποφαίνεσθαι, πρὸς ταῦτα καὶ ταῖς εἰς ἀδύνατον ἀπαγωγαῖς αὐτέγκλητον ὄζι χρῆσθαι, καὶ πάσαις ἄλλαις μεθόδοις· αἳ πρὸς τὸ τῷ δοκοῦντος ἀληθεῖ

σίεσθαι

δ' ἀκινήτω μυχώσης, & ἀμφοτέρους ἑαύτοις ὑπόρθρε κεχτῆν, ἑαυτῶν σωῶ τῆς πίν πόλεμον κινήσουσας ἀφορτίωσαν· οὐδ' ἀπέσχασαν ἐαυτοῖς τοῦτο μέσον τὸ νικᾶν, τῇ δὲ γραφῇ τὸ γινόμενον δικαιοῦσις & τοῖς συμφωνῆσαι ἀπεδώσαν. τάναν ἄλλοι τοὺς ὑπὲρ τῆς δυσεβείας ἀγῶνας καὶ τῶν φρονήσεων ἐνδοξάμενοι, ἀφ' ὧν μὴ κ' τῆς περὶ ταῦτα μεθόδου κατέσχασαν ζηλωταί· τοῖς δὲ τὰ ζητούμενα & αὐτοὶ μὴ τῆς αὐτῆς ἐπιμελείας καὶ τὰ παλαιχθέντα τῶν γραφῶν φυλάττειν ἀσυλήτους, τοῖς κέρδεσιν ἀπέδωκαν, καὶ πᾶσα συμφορὰ ἐφεξῆς μὴ τῆς αὐτῆς δίκης ἀεὶ τὴν ἄλλοτε ἄλλως ζητουμένων ἐπιῤῥέπει· οἷς ὀλίγα πάσων μίαν πᾶσι χρυσῆν ὡς ἀληθῶς ἐπιτηλεθῆναι σῴσαι, ἴσως ἄπασι τοῖς καλοῖς· ἀφεῖς δὲ καὶ τὴν ἀεὶ τῇ γραφῇ γνώμην συμβιβάσαι ἄριστα καὶ σωφρονεστάτην· εἰ γὰρ καὶ μὴ παρ' ἑαυτῷ ἕκαστος τὸ καλὸν καὶ δίκαιον εἶχον διείσκειν, ἀλλ' ἐκ τῆς ἀφ' ἑστίας τοῖς ὑστέροις τὰ παρεκβάσματα· εἰ δὲ & τούτων ἐπόρουν, ἀλλ' ὁλκοῦσιν αὐτὴ κατορθοῦν ἐδύναντο τῇ πειθοῖ μᾶλλον βουλόμενοι. ὥστ' οὐ μόνον ἕκαστος τῇ ἀρίστῃ χαίρει, ἀλλὰ καὶ πάντες ὁμοῦ μᾶς τῆς γραφῆς συμφωνίας πάντα ἐποίησαν· καὶ μὰ μόνον καθ' ἕνα, ἀλλὰ καὶ κ' πλείους τὴν αὐτὴν ἀεὶ τῇ αὐτῇ προτίλευθε γνώμην. οὐδ' ἐγώσαθε τοῖς μὲν οἰκείοις ἐβλάπτοντο, τῆς τῇ γραφῇ συμφωνίας τοκάζεσθαι· τοῖς δὲ περὶ τοὺς ἐναντίους ἀγῶνας, ἄλλοι πνα ἀγκίθυρος ζῆτον, ἐμὶ αἰτίαν γὰρ μᾶλλον κ' τῇ προτέρᾳ αὐτῆς τῇ ἑτέρᾳ χάριν ἐδίδοσαν· καὶ ὥστε μηδὲν τῇ φαινομένῳ μόνον προσέχοντα, τὸν δ' ἐγκείμενον ἐκ ἀποβλέποντα ἐπισκοπεῖν, πλοῦς ἄμον αὐτοῖς γεγονέναι· & οἷς τῇ φωτὶ χρῶνται πρὸς τοὺς κρίνοντας ὁδηγῷ· & τὰς αὐτοῦ τὰς δοκούσας ἐξαφανίας οἰκήρων· κ' τὸν αὐτὸν ἀεὶ πάντων συζῆν ἐκ ἀπεδέχοντο. ὥστε καθάπερ ἀπὸ συνθήκης & κοινῆ & ἰδίᾳ & παντὶ χρῆ κ' πρὸς πᾶσαν χρείαν. ζητεῖν μὲν ἅπαντα ἐφεῖντο ὡς τοῦτο κεφάλαιον ὂν αὐτοῖς τῆς σπουδῆς, τὸν δὲ αὐτὸν ἀεὶ τὸ ζητεῖν κ' τῆς ἀληθείας κ' τῆς αὐτῇ σοφίας ἡδέσαν ὄντα σοφίαν ἀγαθὰ κ' μετ' αὐτοῦ μὲν τὰ λοιπὰ κατορθοῦσθαι, ἐν δὲ ζητοῦντα ἀεὶ δόντες, κ' τῇ λοιπὴν ἐκπεπεῖσθαι πάντες ἐνόμιζον. ζητοῦντα δ' ἐκεῖνα οὔπω κεκμηκότα κ' μηδένος ἄλλως ταῦτ' ἔχειν ὑπόντος αὐ κακῶς σοφόφα Φιλόνεικος ἦ, καὶ ὑμᾶς τὸν αὐτὸν ἐλπίδι ἀεὶ τὰ παρόντα γνώμην ὑπαναγκες, κ' τ' ταῖς γραφαῖς τὸ γινόμενον ἀγαπῶσαθε, πάντα ἄγαν ἥδιστα. εἶτε γὰρ ἑκάστοις τῇ κατορθοῦν ἐκείνων χρὴ ἀπολῆν, ὑμεῖς ὄντες ζητοῦντοι δικαιότεροι ἂν κ' ἐκλιθείητε ταῦτα, καὶ καταφρονήσαθε εἶτα πάντες ὁμοῦ λογιεῖταί τις, τὸ μετ' ἐκείνους εἰς τὴν αὐτὴν κατάσχεσιν χρείαν ὑμᾶς, κ' ζηλωτοῦ ὑπάρξαι τοῖς, λυσιτελές & τὴν ἐναντίαν ἰοῦσι φόρων ἄμον ἴσαι. καί τοι ζῆν μὲν εἰ κ' μὴ πᾶσιν, ἀλλὰ τοῖς γε φρονίμοις αἱ γραφαὶ μόνοι φρονεῖν δ' αὖ δυχερὲς μὲν ἴσως, ὅμως δ' ἔχουσαν συμβιβάσαι. ὑμῖν δ' ἐ μικρὰ βοηθείας φρονήσει, ἀλλὰ χιδὸν αὐτὴ τὸ πᾶν ὅσα ἄν τε τῇ διδασκάλου ὅτι ταῖς γραφαῖς ἐξηγήσῃ, κ' ἄλλοι τούτων ἀγῶνες ὡς ὅτι ῥᾴγχω μὲν τῇ αὐθεντιμένων τῇ ἀληθείᾳ, βεβαιώσῃ δὲ τ' οἰκείων κ' πιθομένων αὐτοῖς ἐνεργήσουσα. ὧν τοσούτων ὄντων κ' μέρτυρούντων ἀλλήλοις τ' συμφωνίαν ὥσπερ ὁδηγόν τινα ἀπλανῆ & ζητουμένης ἀληθείας λαβεῖν φερόμεθ' ὅτι ἐδὲν ἥττον ἢ δίκαιον. ἀλλὰ τὰ μὲν ἀεὶ τ' διδασκάλου, αὐτόθεν τὰ δὲ τ' γραφῶν ἀξιώματα δεῖ συνάπτειν ἀφ' ὧν τοσοῦτον. ἔστι γὰρ ὅπου τὸ μὲν ἐκ τ' παρόδου ἐκπορεύεσθαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, εἶτα μὲν ἀφαρπάζεσθαι ἐν τῇ γραφῇ ὁμολογεῖται ἢ ὑφ' ἁπάντων ἡμῶν & ἡμᾶς ἄλλον φερὸς γραικῶν ἢ λατίνων, ἔστιν τὸ τοῦτο ἐδ' ἔστιν ἐκ τούτου λύσει τ' ἀμφισβήτησιν. ὅτε γὰρ αἰτάκτως & ἐκ τ' ἐμ' φερείσης τὸ πνεῦμα τοῦτο καμμένου, ὅτ' ἀδύνατον κ' ἐκ τ' ἐμ' ἐκπορεύεσθαι· ἡ γὰρ κατάφασις αὕτη, τ' ἐστραι

πρὸς τὴν γνῶσιν ἴμελλον ἀφικέσθαι τῶν ζητουμένων, κακουργοῦντες παρίλκον. ὁ δὲ μακάριος νύσσης, οὐ μόνον αὐτὰ τὰ μέρη τῆς θεωρίας ἀλλήλοις συνάπτει καλῶς, ἀλλὰ καὶ ταῖς ἄλλαις γραφαῖς αὐτὰ συμβαίνοντα δείκνυσι· ἔνθεν μὲν τοῦ
» ἁγγελίου, θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε· ἐκεῖθεν δὲ τοῦ τὸ ἀποστόλου, ὅτι τὶς εἰ-
» δὼν ἀνθρώπων θεόν, οὔτ' ἰδεῖν δύναται. εἰ γὰρ ἀθρησθῆναι φύσει καὶ δυνάμει, φησὶν, ἢ τῷ παρόντι καὶ ἰδεῖν δόξαι χωρητὰ κατέστη, φθονεῖν παύσεται. ἀλλὰ μὴν οὔτ' ἐκεῖνον φθόνῳ, καὶ τῷ ἰσοτίμῳ ἐπάναγκες. ὥστε δι' οὗ τὸ θεῖον ὁρᾶν ἀφεῖνται μόνοι, καὶ αὐτὸ θεός ἐστιν ἄπειρος. τὰ δ' αὐτὰ καὶ τοῦ αἱρεσιωτῶν κακουργούντων ἐκ τῆς αὐτῆς θεωρείας, καὶ τὸ παρεισάγειν λέγοντες τὴν δόξαν τοῦ παρόντος τοῦ υἱοῦ, τῆς τοῦ μονογενοῦς βλασφημοῦντες ἀποδείξιν ποιουμένων, μὴ τῆς ἴσης ἀποκείνης σοφίας καὶ χρείτονος καὶ τὸν ἀπόστολον μὴ τοῦ διαβόλου ἀφορίζοντα τοῦτο, ἀλλὰ τοῦ ἐκ δεξιῶν τοῦ πατρὸς καθίσαντος, ἢ τῆς ὁμοτιμίας ὅτι σημεῖον. εἶτα φησὶν ἡ τοίνυν ἀλλαχοῦ φάσαντας τὰς μεγαλοφωνίας μαρτυρίας δι' ὧν τὸ ὑψηλὸν τῆς ἀξίας δηλοποιεῖ, ἢ καὶ ταύτῃ δυσεβῶς ἐκδεξάσθωσαν· εἰς γὰρ ἑφ' ἑκάστου τῶν εἰρημένων διδάσκαλος, ἢ τοῦ πνεύματος χάρις. ἀλλ' εἴπερ εἷς, φησὶν, ὁ διδάσκαλος τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας ὄζει, τὸ ἐν τοῖς θεοφορουμένοις μενόμενον, πῶς ἂν τις διαφωνίαν πνεῦ τῶν δογμάτων καθυποπτεύσειε; ἀκουσῦ τοιῦ μὴ ἐπιστῆσαι τῆς καθέδρας τι καὶ τῆς τάσεως καὶ τὸ προχείρως νοούμενον τοῖς σώμασι φυλακτέον· τῆς δ' ἀσωμάτου φύσεως οὐδὲν ὅλως προσιεμένης ἐξ ὧν ἡ τῶν ὀνομάτων τούτων εἰσάγεται διαφορά. λέγει δὲ ἑκατέρας φωνῆς τὸ ἐν τῇ ἀγαθῇ τάσει μὴ τὸ ἀμετάθετον ἐννοεῖν δυσεβῶς, ὅ, τι γὰρ ἰσάνει καὶ ὁ καθεδῶς τὸ θεῖον λέγων, οὐδὲν πρὸς ἀλλήλους ἐν τῇ τῶν ῥημάτων ἐπιρρύπτει πρὸς τὸν νοῦν διαφέρονται· ὁ μὲν εὐσεβείᾳ παγίως, ὁ δὲ καθεδρύδῃ ἀμεταθέτως τὸ θεῖον ἐν τῇ ἀγαθῇ δογματίζοντες. πῶς οὖν ἂν τις ἄμεινον ὑφηγήσαιτο τὰ τῆς γραφῆς ὅπως ἔχειν δέον νοεῖσθαι, καὶ τὰς ἐν αὐτῇ φαινομένας λύειν διαφωνίας; μᾶλλον δὲ τίς αὐ ἐμφύτου βλητέον ἀποδείξει τὸ φαῦλον μὲν χρῆμα καὶ τῆς τῶν αἱρετικῶν κακουργίας, τοῦ τῶν γραφῶν ἀναίρεσιν καὶ συγχεσμὸν, τὸν δὲ τούτων εἰσαγωγὴν θεοφιλὲς εἶναι καὶ τοῦ παντὸς ἄξιον; εἰ δὲ μόνος αὖ ἤρκεσεν ἡμῖν οὐδὲ ὅτε μὲν σαφέστατα δεῖ τούτων ἀποφαινόμενος, ἀξιώματι δὲ μηδενὸς τῆς ἐκκλησίας διδασκάλων ἢ τάδε δίκαιος ὢν, τίς αὖ μὴ τούτου καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσιν εἰδέναι τοῦ ἴσου ἔχοντας γνώμου, καὶ τὰ τῆς γραφῆς ἄλλοτε πρὸς τὸν αὐτὸς θέλων ἐκδέχεσθαι, ὑμᾶς τι οὐ μετέχειν δόξειεν αὖ; ἢ μόνοι δὲ οἱ ἀγίων ἕκαστος ὅτου τῆς γραφῆς ἐφάψηται, αὐτός τι οἰκοθεν τὸ θεῖον εἰσήκασι, τοῖς φθάσασι ζηλωταὶ ἀξιοῦν, ἀλλὰ οὐ πάντες ὁμοῦ ταυτησὶ τῆς γνώμης ἐγίνοντο ὁπότε τὸ ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ἀγώνων αὐτοὺς ἡ χρεία συνῆγεν. αὐτίκα γὰρ οἱ τὸ πρῶτον συμβάντες ἐν νικαίᾳ πατέρες, τῆς πρὸς τὸν πατέρα τοῦ μονογενοῦς ἰσοτιμίας, καὶ δυνάμεως ἐκβάλλειν, τοῦτον τὸν ῥόπον ποιήσασθαι. ἃ γὰρ ἠξίουν προσάγειν ἁπλῶς τοῖς εἰς ἀποδείξιν τοῦ φθόνου διαζομένοις τὰ τῆς γραφῆς ἀξιώματα· ἀλλὰ δόξῃ μὲν δόξαν μαχομένην ὁρῶντες, τὸν δὲ πάλιμον τοῦτον τοῦ πρὸς τὸ γραφεῖν δηλαίνοντα, ἢ τοὺς ἐναντίας δόξας ἰδόντες συμπορεῖν, τὴν μὲν μόνην τοῦ ἀληθείας διδάσκαλον ἀδύνατον ἐνόμισαν εἶναι προπίπτειν αὐτῇ· ὅτ' ἠξίωσαν ἄλλα μᾶλλον ἄλλων τιμᾶν αὖθ' μέρη· τὸ δ' ἁπάσῃ τῇ γραφῇ συμφωνοῦσαν δόξαν αὐδύεσθαι· ἧς ἕως ἡ τοῦ πατρὶ τοῦ υἱοῦ ἴσον εἶναι πιθοῦσα, καὶ θεὸν ἀληθῆ. τὸ γὰρ τοῦ θείων προσώπων ἰσοτιμίας ἀναιρεμένης, ἰδόξει μὲν αὖ ἴσως τὰ πρὸς τὸ χειρωτέραπινόητον τι καὶ ἀνθρωπικώτερον λογόρθμα σώζειν· τοῖς δὲ τὸ θεότητα μαρτυροῦσι, μάτην αὐηρῆσθαι προσηγορίας· ἐκείνης

δ' ἀκινήτου

ρετέον, καὶ τὰς σαθρὰς καὶ ῥᾳδίως ἐξηγήσεσθαι δυναμένας ἀποφυγάς· καὶ παραχρῆμ' ἐπὶ τῆς ἐκάστοις χορητέον. οὐ γὰρ μᾶλλον τισὶ ἀλλήλοις καθήμεθα δικασταὶ ὡς ἐπὶ τῷ ἀμφισβητουμένῳ, ἢ τῇ τε θείᾳ γραφῇ καὶ τοῖς ταύτης ἐξηγηταῖς τε καὶ διδασκάλοις, τῆς αἰωνίας συμφωνίας ἱδρυτέοι καὶ συνήγοροι. ὅθεν οὐκ ὀρθῶς κεχρημένοις τοῖς ψευσαμένοις, πολλοῖς καὶ ποικίλοις ἀδικήμασιν ἐνεχόμεθα. οὐκοῦν ὡς τῆς φιλονεικίας ὅτι πλεῖον τῶν ἀπεόντων ἡμᾶς δυναμένης ἐκφέρειν, ἀπέχειν μὲν αὐτῆς παντελῶς, συμμάχους δὲ ὅτι τοῦτο, τινὰ τε πρὸς ἀλλήλους εὔνοιαν καὶ τὸ μὴ τῆς ἀληθείας ἅπαντα λίαν πιεσάζειν, φρόνιμα καλεῖν· καὶ ψευδῆ μὲν μὴ πάντα βούλεσθαι ἐξαῤῥήδην λαμβάνειν ἐκ τῆς γραφῆς· τοῦτο γὰρ καὶ πολλοῖς τῶν αἱρετικῶν ἴσμεν χρησαμένους τῷ προκαλύμματι· ἀλλ' αὖ τι τοῖς οὕτω λεγομένοις ἀκόλουθον ᾖ, καὶ τοῦτο τῆς ἴσης τιμῆς ἀξιοῦν· ὡσαύτως εἴ τι τοῖς ἀληθέσι καὶ αὐταρκέσι σκαιτοῦσθαι φαίνοιτο, τοῦτο μηδένα ῥᾳδίζεσθαι τρόπον· ἔπειτα τῷ μὴ σαφῶς εἰρημένῳ, αὐτὸ τοῦτο γραφῇ λαμβάνειν διδάσκαλον, ἐξ ὧν ἄλλοθί που σαφέστερον πεπραγμάτευται· πρὸς δὲ τούτοις, τοῖς δοκοῦσαν ἐξαφωνίαν ἐξηγουμένοις λύειν πιεσάζειν, καιρόν τε καὶ χρείας καὶ διαφόρους ἐννοίας καὶ τὰ τοιαῦτα ἐπαναλαμβάνοντας. οὐ γὰρ πως δύσει ὅλως εἰκὸς ἀσυμφωνίας τι καὶ σαθρότητος τῇ τε πανδήμῳ διδασκαλίᾳ προσεῖναι. καὶ ὅλως πῶς δῆτα τοιαῦτα τιμήσει ἡμᾶς, οὐ μόνον τοὺς τοῖς κοινοῖς ἡμῶν διδασκάλοις ἐπαγάλμασι καὶ οἷς ὅτι τῆς ἴσης εἴληφε χρείας, ἀλλὰ καὶ οἷς εἶπον ἐπὶ τούτων ὅτι πλεῖς, οὐδὲ τοῦτο τὸ μέρος ἀβοηθήτους ἐῶντας, συμβάλλειν τε καὶ εἰδέναι δυνάμεθα. ἵνα γὰρ κύριλλον καὶ χρυσόστομον καὶ αὐγουστῖνον καὶ τοῖς ἄλλοις τῶν θεολόγων παρῶ, μακρὸν γὰρ ἂν εἴη τὰ πάντων ἐξαριθμεῖν, οἷς ἔστιν ἄλλου τοῦ καὶ τῆς τῶν γραφῶν ἐν μέλεσι συμφωνίας, οὕτω καὶ κείνοις τοῖς ἐπὶ πάντων αἰδοῦ πρήσειν δικαίοις, καὶ σφᾶς δίγεώμορας καὶ σοφοὺς ἐκείνων ὁμιλητὰς δίξειν ὑπιλήψεως, τῶν τοῦ μακαρίου νύσσης ὑμᾶς ἀναμῆσαι βούλομαι· ἃ τὸν μακάριον στέφανον ἠγωνίσατο θεσπέσιος, ἐπεὶ καὶ τοῦ ὀπάσσαι ἐκείνου τὸ λόγου μέρος ἔγωγε ποιήσασθαι, κατὰ τῶν αἱρετιζόντων δίφυῶς ἀποπέμπει, θεόφασιν εἰκαιολογίας καὶ ψεύδους ἐκείνοις πεποιημένων. ἐκθήσομαι δὲ αὐτὰ χυδὸν ἐκείνου τὰ ῥήματα. ἐπειδὴ γὰρ ἐκ τῆς θεωρίας ἐκείνης οἱ λυσιτέλεις κατὰ τὸ πανδήμους ὄντως ἐσωθεῖσθαι, λέγοντες, εἰ μετὰ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ δεῖ πάντας ἀριθμεῖσθαι τὸ πνεῦμα, πῶς οὐκ ἔσται στέφανος ἐν τῇ ὀπάσσᾳ μετὰ τοῦ υἱοῦ καὶ τὸ πνεῦμα; ἐξ αὐτῶν τῆς τῆς θεωρίας ῥημάτων αὐτοῖς ἀναζέπτει, τὰ ὑπόμνημα τοῖς ἡγουμένοις συναπῶν· καὶ δείκνυσιν ἀριθμούμενον μὲν ἐκεῖ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, αὐτοὺς δ' ἅτε τυφλόττοντας ὑπὸ τῆς πονηρείας παρίντας αὐτό. εἰ γὰρ τῷ ὁμοίῳ, φησί, καθορᾶται τὰ ὅμοια, καὶ οὐκ ἔστι τὸ φῶς ἐφθῆναι μὴ ἐν τῷ φωτὶ καθορώμενον, ὕδηλον ὅτι. καὶ στέφανος προσκαταγαδεῖς τῇ δίξῃ τοῦ πνεύματος, ἐν προσοίσῃ τῆς τε πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ δίξης ἐγκύκλιος. στέφανος γὰρ, φησὶ, πλήρης ὢν πνεύματος ἁγίου, εἶδε τὸν δόξαν τοῦ θεοῦ ἐν τῷ μονογενεῖ τοῦ θεοῦ. ὁ γὰρ στέφανος ἐν γραφῇ ἐν τῷ τῶν φαίνεσθαι ἀπαειθμήσας τοῦτο τῇ θεοπνεύστῳ προφητείᾳ· τῆς τε πνεύματος χαρίσεως ἔργον εἶναι τὴν ὕψωσιν ἐν τῇ θεωρίᾳ ἐκείνῃ τοῦ μύστου ἀποφηναμένη, ἐν δυνάμεως οὖσα θείας, οὐκ αὐθεντικῆς μηχανῆς τὸ κατόρθωμα. ὥστε πάντα χάδην συλλήβδην διὰ τάληθὲς καθάπερ τὰς φιλοπόνους μελίττας. ἐξ ὧν ὅτι ἐν ἐρόνταις τὰς γραφὰς προσεπτόμεθα· οἷς ἐν προχείρου τὰ ἀληθείας ἐν ταύταις κειμένης, ἀλλὰ σπουδῇ ἐν πάντας αἰδουσίοις δυναμένης. ἀλλ' οἱ πανδημαζόμενοι μέρος τῶν λεγομένων προσίεντες, τὰ λοιπὰ καὶ δι' ὧν

& παρρουσίας σοφίσματος ἐπῆλθον, & ἃ σημαδεύειν βέβηκεν ἡμῖν, τούτων καθάπαξ ἀποστατέον· μᾶλλον δὲ & παντάπασιν οἶμαι τὰ τῆς αἱρέσεως ἐκείνων παρόντα ἐᾷ) μιζαχλείζειν ὑμᾶς, ἄττα μηδὲν πρὸς τὴν παρθενίαν σκέψιν ἐξ αὐτῆς ὠφελησόμενα. ἀλλὰ γὰρ τὸν τῆς εἰρήνης ζόφον ὑμῖν ὑφηγούμεθα, ἵν' ὡς αὖ ἀμφοῖν συνεύγκαι μάλιστα· ἀλλ' ἵν' παρῆκαν αὐτὴν τὸ τοῦ μέρους, ἃ τὰ χαλεπώτατα ἀζιοῦσιν· ὅπως ἐξισούσθαι τῆς ἑτέρου παρατηρεῖν μόνον φέροντες. ὑμεῖς δὲ τὴν εἰρήνην καὶ τὴν τῆς ἀληθείας γνῶσιν πρεσβύρους ζητεῖτε. ἐπεὶ τοίνυν τὸν τῆς ζηζυμβίου φύσιν ἐξ ὧν ἄλλοι τε ἠγωνίσαντο καὶ αὐτοὶ δύνασθε συνοράν, καὶ οἰκοθεν ἤκετε κατειληφότες ἤδη, οὐ μόνον τὰ ἑαυτῆς εἰδότες, ἀλλὰ καὶ τὰ τῆς ἄλλων ἑκάτερα, τῆς μὲν ἀγωνισμάτων τούτων καθάπαξ ἐπαρίστην, δι' ὧν δὲ μόνον ἔνεστιν εἰρήνης τυχεῖν, τούτων δύθι ἄψασθαι δεῖ. τὰ δ' ὅζιν οὐκ ἐμοὶ δοκεῖ σκοπουμένῳ· πρῶτον μὲν πρὸς τοὺς θεμελίους ἀναβραμόντας τῆς πίστεως, καὶ τὰς τῆς ἀληθοῦς θεολογίας ἀρχάς, τούτοις ἑκατέραν δόξαν προσάγειν. καὶ ἥκιστ' ἂν ἐκείνοις συμβαίνοι μάλιστα θεωρεῖν· ἔτι γὰρ μᾶλλον οἱ τῆς ἐκκλησίας διδάσκαλοι πῶς ἐξειλίφασι τὰ τῆς γραφῆς ἀξιώματα ἢ πρὸς ταύτην τὴν ὕλλην τίνιον δοκεῖ· πρὸς δὲ τούτοις, τί δεῖ τ' ζητήματος ἐθεολόγησαν ἕκαστοι. ὧν ἐκ μὲν τ' πρώτου ῥηδίνος πολλῶ ἡγοῦμαι δυχέρειαν ἀνακύπτειν· δεῖ γὰρ τὰς τῆς πίστεως ἀρχὰς εἰκὸς εἶ) πλείους ἐξαφορᾶς, ἐξ ὧν ἡ τῆς συμπερασμάτων ἑκατότης συνάγεται· ἃ οὔτ' ἀναιρεῖν δύφρικες, λήσομέν γὰρ πολλαπλασιάσαντες τὸ δίκιον, & πολλοῖς τισιν αἰτίοις ἀπορραγέντες ἀλλήλων, ἐν οἷς ἔσται τὸ καὶ χαλεπώτερα τῆς παρούσης ἐξαφορᾶς· οὔτ' εἰκὸς ὅζι συγχωρεῖν οὔτε τοῖς ἑτέροις τοῖς ἄλλοις, τοῦτο γὰρ ταυτὸν ἔσται καὶ τῶν ἥττων ὁμολογεῖν, οὔτ' ἀλλήλοις· καὶ ταύτη γὰρ ἀσύμβατοι μέχρι παντὸς ἰσόμεθα, τὰ αὐτοκῶς δοκοῦντα συμπεραίνοντες ἐξ αὐτοκινήτων ἀρχῶν, & πρὸς ἑαυτοὺς τῶν τῆς ἑτέρου δόξαν αὐτομιθίσαντες ἑκάτεροι. συμφέρει δὴ τὰς μάλιστα ἀρτιούσας ἀλλήλαις ἐκλιξαμένους ἀρχὰς, ἐκ τούτων διηχρεῖν· εἰ δ' οἷόν τε καὶ πρὸς πάσας τὰς ἄλλας δίκτυδι συμφωνοῦντας, σκέψασθ μὴ ταῦτα· εἰ μή τις οἴοιτο βέλτιον εἶ) τοῖς πρὸ τὸ συμπέρασμα συμφωνεῖν δυνηθῆσι, τὰς ἀρχὰς ἐξετάζειν, ἐξ ὧν ἡ πρώτιστα μάχη συνήπτετο. πρὸ δὲ τὰ λοιπὰ δύο μνήμιαν ἔποιμι ἂν εἶ) δυχέρειαν· τάς τε γὰρ ἐξηγήσεις τῆς διδασκάλου ῥᾴδιον οἶμαι χρῆμα τοῖς γε τὰ τοιαῦτα μάλιστα δίνοτήσεις ἀκριβῶς συνιδεῖν, ὁπόσας τοῖς τῆς γραφῆς χωρίοις ἀπέδωκαν· εἰ δὲ τινες ἐν ὑμῖν ἑτερόφρονες καὶ τούτας νοοῖεν, τοῖς σοφωτέροις καὶ πλείοσι τὸν νίκλον ἀφορίζειν δεῖ· τοῦτο γὰρ & δίκαιον καὶ πρόσηκον ἂν εἴη· τάς τε τῆς ἀγίων πρὸ τῆς προκειμένων δόξας ἁρμόττειν ἀλλήλαις, καὶ πρὸς μίαν ἁπάσας γνώμην συνάγειν κἂν ἔσιν οὕ δοκοῦσι διεκλυίχθαι, καὶ πρόσηκον οἶμαι καὶ ῥᾴδιον. οὐ γὰρ δεῖ γε προσέχειν εἴ τις καταψηφίζεσθαί τινος βούλοιτο τῆς ὑπὸ τῷ κοινῷ τῆς ἐκκλησίας τετιμημένων, ἢ διαφθείρειν τὴν ἐκείνου θεολογίαν ὑπὸ τῆς οἰκείων πίστεως, τὰς παρ' αὐτοῦ μὴ προσίοιτο μαρτυρίας· πλὴν αἳ μή τι που φανερῶς διέφθορεν ἢ, καὶ συγχωρῆσι μὲν ἑκάτεροι, μάρτυρι δὲ καὶ τὰ παρ' ἑκατέροις βιβλία τῆς λύμης ταύτης ἀπηλλαγμένα, καὶ τὸ γνήσιον ἑαυτοῖς βεβαιούμενα. καθόλου μὲν οὖν ὅτι τὴν γνῶσιν τῆς ἀληθείας τελοῦσι τούτοις ὁδηγήσειν· τοῖς τῆς γραφῆς ἀξιώμασι δηλονότι, τοῖς αὐτῆς αὐταπύξεσι, & ταῖς ἰδίαις τῆς διδασκάλων γνώμαις, αἳ ὁπουδήποτε τῆς οἰκείων λόγων τοῖς ἄλλοις κατέμιξαν, μηδὲν ἧττον τῆς τ' πνεύματος προόδου δίκην. ὡς δὲ ταῦτα πάντα ἐξέσται κάλλιστά τε καὶ προχειρότατα, πάς τε προλήψεις καὶ φιλονεικίας ἐκστάσεις ἐξαρτίσιον,

τίρις σεβάσμιοι, διωρεῶν δ' ἐμέσκω τὸ πρῶτον τὴν ἡμετέραν δίκασιν ἀξιαμέ
νην, ἄχει τῶδε παρ' ἡμῖν καὶ βλάβους πολλῆ καὶ ὠφελείας ἐκ ἔτλονος αἰτίαν οὖσαν·
καὶ τῶ μὲν ἄλλω μεταχόντας τοὺς θεοὺς ἡμῶν, τῆς δ' ὠφελείας θεσπίους ἡμᾶς, αὖ μό-
νον θελήσωμεν, δικολαύσοντας. ἐν γὰρ τῷ τοιοῦτον ἤδη χρόνον ἀλλήλοις πολεμεῖν
ἀδικάλλακτα, θεσσεῖναι δ' ἑκατέρους δόξαν ὅτι σοφίᾳ καὶ τὸ δίκαιον πάντων ἀξίωμα,
καὶ δίκαι ταῦτα βούλεσθαι νικᾶν ἐκ θεμιτοῦ, οὐδ' ἀριθμεῖν ἔζιν ὁπόσα κατ' ἀλλή-
λων συλλογισάμενοι ὅτι καιρὸν οὐκ ὠκνήσαμεν ἀλλήλους τοῖς αἰκικέσιοις θεῖσθαι,
καὶ δίξαι πάντων αὐθεσπέσιον χέρνοσιν ἔσεσθαι. ταῦτα δὲ ταῦτα συκοφαν-
τίαι τινὲς εἰσιν ἐκ τῆς θεὶ τὸν μάχιμον ἀνάγκης, καὶ λόγων ὑπερβολαί· καθάπερ
ὅτι πάσης συμβαίνειν εἰωθὸς ἔριδος· ὑφ' ὧν δὴ πολλοὺς ἁπλουσίους ἀναπεισθέν-
τας, μάχεσθαι τῆ ἴξω τούτων ἐκ φανομένων ἐκπῆναι τὸν ἴχθρον· ἴσθι τινὰ καὶ
τὰ θεὶ τὴν θρησκείαν ἴχοντα, δίκαιόν τι ἐκ μισοῦντας· οἷς αἰτιατέους θεότε-
ρον ἴχωμεν. τὸ δ' αὐτὸ τοῦτο ἐκ θεὸς τὸν παρόντα χρόνον λυσιτελέσαν ἴτυχεν
ὄν, ἐκ θεὸς ἢ εἰρήνην μέγα βοήθημα. πᾶσαν γὰρ γεγραφὼν διαδυησόμενοι, καὶ ἢ
νοῦν βαλόντες τῇ σκέψει, τὰ δυνάμενα τὴν σφῶν δόξαν σωτηρεῖν, ὅσα τὲ εἰς
λογισμοὺς ἥκει, καὶ ὅσα θεὸς τὴν ἐκ τῆς γεγραφῶν συμμαχίαν ἐξιόντα. ὡς μηδό-
λως ὑπολείπεσθαι τοῖς μὴ ταῦτα θεσπιεπεῖν ἢ ἐκ θεσπεξελθεῖν, ἐξ ὧν ὑμεῖς
δικαιωθέντ' ἂν σωτῆρ' ἕκαστον πόνων ῥηθήσεσθε τῆς ἀληθείας εὖ ἔχοι δίκαιοι· ἐπεὶ δὴ
οἱ βίβλοι ἀναλισκομένοις καὶ κεῖθεν τὰ θεόσφορα θεσπλαμβάνουσιν, ἢ παρ' ἑαυ-
τῆ σοφόν τι περιζομένοις καὶ τοῖς γεγραμμένοις ἱπόμενοι, τὰς δόξας ἄμφω γυμά
ζειν· ἀλλ' ἀρκεῖ τοῖς ὑπὸ τῆ ἄλλων ἐξευρημένοις χεσμένοις, καὶ ταῦθ' ἕκασ-
τα σκοπουμένοις, τὸν ἀληθῆ καὶ δικαίαν ψῆφον ἐκφέρειν. οἶμαι δὲ καὶ θεὸν αὐτὸν συ-
νεδόται δυχερῆ τὸν θεὶ τῆ θεσκειμένων κρίσιν ὑπάρξασαν, τοῖς τε θεότοις δὶ
θὺς ἀρχαμένοις θεὶ τούτων ἀμφισβητῆν, καὶ πολλῶ μᾶλλον τοῖς ἐκδιξαμένοις
τὸν ἀμφισβήτησιν, ὧν οἱ μὲν ὑπὸ τῆ αὐτικειμένων φωνῶν, οἱ δ' ὑπὸ τῆ ταύτας
σωτηρεσιούτων λόγων ἐθορυβοῦντο, οἷς πλέοις ἀεὶ ἐ σφοδροτέρους αὐδύεσκον,
μάχεις ὑμῆ τὸν εἰρήνην ἀναβαλέσθαι· ὧν μάλις' ἂν ἔργον αὖτη γένοιτο. ἔτι γὰρ
ἡ τ' ἀγώνων φιλοτιμία τοὺς εἰρηνικοὺς ὑμῆ λογισμοὺς ἀφελεῖται· αὖθ ὑπὸ δ' φα
νομένης δίκαφορᾶς ἔκαστόθεν ὑπὸπλέοντες δυχερείας ἐ
τοὺς κινδύνους, θεσπιτός τι τὸ θεὶ τούτων ἀποφαίνεσθαι νομεῖτε. ὡς ἴκ γε τ' τοιού-
των ἀπὸ τῆ χρόνου βοηθημάτων, τό, τι τῆ σὺν ἕκαστον ἀκραφνῶς ὑμῖν θεῖναι
ῥῆμα, ἄλλων τοῖς ἀγῶσιν ἐμφιλοτιμησαμένων, καὶ μόνον ὡς ἐπεῖν τὸν ὑμετέραν
ψῆφον ἀναμένοντων, καὶ τὸ γνώμην ἀποφαίνεσθαι πόνον ὑμῖν οὐ μέγαν παρίξει. δὴ
τοίνυν ὕβριων καὶ λοιδοριῶν ἐ τῆ εἰς ἄτοπα ἀπαγωγῶν, ἐ ὧν ἡ μαχρὰ δίκασις
πεποίηκε πάντων, αὐτοὺς τὲ ἀποχομένους, ἐ τοῖς δίκοῦσι θεότοις δὶπιμίσαντας,
μᾶλλον δὲ σωτηρικότας ὑπὸ φιλανθρωπίας, μόνῳ τῆ ὠφελεῖν χρήσε-
σθαι βοηθήματι, καὶ ὑπὲρ τούτου μόνου χαίρειν εἰδέναι τοῖς ἀνδράσιν ἐκείνοις ὅσοι
παρ' ἑκατέρους τὸν ἀγῶνα τῶτον ὑπέσησαν· μηδὲ πλέον τὸ νέμειν αὐτοῖς ἀξιώμα
τος, ἢ ὅσον τοῖς δίκαζομένοις ἁρμόττει. οὐ γὰρ τῆς ἀληθείας ἐξεταστὴ καὶ κεῖται
τῆ κοινῆ τῆ αὐθεσπέσιον ὑπῆρξαν, τῶτο δὴ τὸ ὑμέτερον, ὥστε καὶ δεῖν αὐτοῖς τὴν με
γίσην ἀποδιδόναι τιμὴν καὶ νομίζειν ἃ φασι κύρια· ἀλλὰ τῆς οἰκείας ἕκαστοι θεσῦ-
σησαν μοίρας· ἐ ταύτη τὸν δυνατὸν σωτηρίσαντο τρόπον, τοῖς τὰ τοιαῦτα δικά
ζουσι τὴν ὑπὲρ ὧν εἶπον ψῆφον καταλιπόντες. τῆ μὲν δὴ καλῶς εἰρημένων, καὶ ὅ-
σα θεὸς τὴν τῆς ἀληθείας ὕρισιν ὑμῖν μέλλει λυσιτελεῖν, ἴσον τὸ χαίρειν αὐτοῖς

καὶ

ὑμετέραν εἰδὼς ὀξὺ πάντων ὢν δραστήριον, πασῶν οὖσαν ἰσχυροτέραν, ῥᾳθυμίᾳ δὲ μόνῃ προσηδομένην. προὶς δὲ τούτοις ἀδὲ τοῖς ἄλλοις ὁτιοῦν ἴσως ὅπως μὴ χεῖρον πείσεσθε, ἐ τῆς εἰρήνης ἴσχυσαν κωλύμασιν τῷ μὲν γὰρ αὐτῷ, τὸ τῆς ὑβριφαγίας ὕπνου ἴσχυσεν ἔγκλημα· τὸ δ' ἐ τῆς διλίας ἥρπασαν μεμψις, τῷ δὲ τὸ τῆς φιλοτιμίας σωίζονται· ἐ ἄλλοις ἄλλα σωίσιν ἄρχη· οἷς ὅπως ἂν ἐκίζησθε δικαίως, ἑκάστῳ τὰ ὑμῖν ἐ πᾶσιν ἅμα ὁρίσαι προσῆκεν ταῦτα γὰρ ὁμοίως τῆς ὑμετέρας ἀρετῆς καὶ τῆς ἐφ' ὑμῖν ἐλπίδων πλεῖσον ἀπέχει. ἀπάντων δὲ τῆς εἰρηνικῶν ἴσε κεφάλαιον. οἱ μὲν ἄλλοι πάντες ἄνθρωποι, τῆς ὁμολογουμένων τούτων ἐ παῖσι προσόντων ἐκ τῆς εἰρήνης ἀγαθῶν ἀπολαύσονται· ὑμῖν ἡ γνῶσις τῆς ἀληθείας ἐ ἡ τῆς ψυχῶν αὐτοῖς σωτηρία, τὸ κάλλιστον ἴσαι. ὑμεῖς δὲ προῆκεν τῆς ἀγαθῶν ἀπονέμειν καὶ τοῖς πᾶσιν ἐλπίδας τούτων ἄρχοι κοσμοῦντες, καὶ τῆς τῆς ἄλλων ὠφελείας ἀφίξεσθε τοῖς μαθοῦσι. προὶς δὲ τούτοις καὶ θεὸς πάρεστιν ἤδη τῆς ὑμετέρων ἐνθυμημάτων ὑπόπτης καὶ δικαστής· ὃν οὐκ ἔστιν οὐδένα λαθεῖν, ἤ ἐ ἀθυμοῦντα ἐ ὀλιγοψύχοντα, ἤ σωματικοῖς τισι λογισμοῖς μὴ προσκαίεσθαι, ἀπὸ τοῖς ἔργοις ἀναμιμνήσκοντα. τοῦτον τοίνυν προὶ ὀφθαλμῶν ἀεὶ καὶ τῶν ἐκ τοῦ κατορθοῦν ὠφέλειαν καὶ δόξαν ἅπαντας ἔχοντες, σαθρὸν μὲν δίξετε πᾶν ἐναντίωμα, τῶν δὲ παθουμένων εἰρήνην ὅτι τάχιστα καὶ λυσιτελεστάτην ἀφιεῖσθε.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΛΟΓΟΣ ΤΡΙΤΟΣ,

ἐν ᾧ ἡίηται τὰ ποιήσοντα τὴν τοιαύτην εἰρήνην.

Μὲν τοίνυν νενόμικα τῆς εἰρήνης ταυτησὶ κωλυμάτων μέγιστα ἐ δυχερίσαλα δόξειν, καὶ ἃ σιωπωμένους αὖθις ὑμᾶς δεῖ οὐδενὸς ἂν ἐκείνα λόγου ποιήσασθαι, ἀλλ' ἀμφοτέρας, ὁ λέγεται, ἐ χηναίους ἀπαλλάξεσθε ταύτης, τῆς εἰς δύναμιν ἥκοντων οὐδαπωῦ παρεύσης ταῦτα δέ. τὰ μὲν πολλῶν κωλυμάτων τρισὶν ἢ τέτταρσι τούτοις σωιξαιρεθέντων· ἃ δὲ καὶ τούτων τοσούτων ὄντων, ὀξέως εἰπεῖν, τῆς πλείστων τοῖς ἑκάστα βουλομένοις ὑποκινεῖσθαι παρειμένων. ἐμοὶ γὰρ τὴν ἐκείνων ὑπεναντίαν φύσιν, καὶ ταῦτ' ἴσθ' ὅτι ἐναγχέως, ὑπ' αὐτὸ δὲ λοιπὸν τὸ τῆς λόγων ἐκδιδομένων κεφάλαιον· καὶ τὰ ποιήσοντα τὴν εἰρήνην ταύτην ὑμῖν, καὶ τῆς αὖθις ἐπανορθώσεως ὑπομιμήσεων ὡς οὕτως εἰπεῖν ἐ μόνον ἀπόβλητος, ἔρχομαι δίξων. τῆς μὲν γὰρ ὑπαρχούσης αὖτη λοιπὴ, καὶ μείζω δύναμιν ἔχουσα. οὗτοι δὲ ἡγοῦμαι σοφοῖς ἀνδράσι καὶ ἀνδράσιν γλῶσσαν καὶ φρονήσει διοικουμένοις, καιρὸν τίνων ὑπὲρ ἑκάστου λόγων δώσειν· οὐτ' αὐτὸς τῆς χρείας ἐπιμονωτέρους χρόνους λόγοις, οὐκ καὶ φρονιμωτέρῳ ἂν ὑπειλῆφθαι. Ἐγὼ γὰρ ὦ πατέρες

τῷ μὴ τῷ φρονίμων ἐκείνων συμόδων ἰσάναι τὴ γνώμη, ἢ τῷ φρενῖδῆν μὴν ἐκεί
νας ἁπάσας, μιᾷ δ' ἴγε τῇ πασῶν ἰχάτῃ φρονιχθ'. ἔπειτα μηδὲ φρὸς χραικοὺς
φρὶ τῆς συμόδου δ'χαφιεραμένους ἐκείνης, τῷ φρονειμένων ἰθέλειν ἀφίσαθαι. ἰ-
γὼ γὸ οἶδα χραικοὺς οὐδέποτε τοῖς οἰκουμενικοῖς συμόδοις συμτάττ'ν ἐκείνῳ αὐτ
ξομένους· καὶ φρὸς τοῦτο μᾶλλον ἢπερ ἄλλο τὶ τῷ ἁπάντων ἐκπεσομένους· εἰδό-
τας ὡς ἀνάγκη παντα χόθεν αὐτοὺς ζημιοῦδ καὶ νομίζειδ χίερεις εἰ ταῦτα βούλ
λοιντο συγχωρεῖν. δχὰ δὴ ταῦτα, τιὼ μὲν συμόδου ἰατέον ἐκείνῳ ὅπως ποτὲ δικλη
θῆσι ἰκάτεροι τοιαύτῳ εἶ δοκεῖν· τιὼ δὲ τῆ χίσματος αἰτίας φρονήκλιν, αἳ
φαίνεταί που λυμαίνειδ, μηδὲ λατίνοις ὀκνητέον ἐκβάλλειν· μηδ' εἰ φρεσπθέ
σῃ τῇ παρούσῃ συμόδῳ δίκαιον ἡγοῦνται χραικοὺς ἅπαντας πείθειδ, αὐτοὶ νο-
μίζ'πασαν ἀδικεῖδ, ἀφαιρούσης οὐ φδακούοντας. ὅτέσης γὸ ἄμφω καὶ ἔξεισιν
οἷς αὖ ἐξῇ, Ϛ κεκώλυται. ὅτι τοίνυν τοὺς ὅρους ἐκείνους δ'λαβυμένους, παντὶ μᾶλ
λον ἢ τῇ παρούσῃ χρεία συμβαίνοντας, τιὼ μόνῳ ἀληθῆ Ϛ βεβαίαν εἰρωίνῳ φρέ
πει φρονῖδ· οὔτε τῷ φθάσαντας ἐκείνης ἢ ταύτης ἰπιλῆφθαι τῆς δόξης, εὔλο-
γόν ὅτι δυχεραίνειν φρὸς τιὼ μετάθεσιν. αἰδάνομαι γὸ ἐνίων καὶ ταῦτα λογιζο-
μένων, καὶ δεινὸν ἡγουμένων, δόξαν τοσούτοις χρόνοις κεκρατηκέναι ἀμῖψαι. ἐγὸ
καθάπερ θέαν ταῦτα κρίνειδ δεῖ· οὐδὲ τῷ χρόνῳ τὰ τοιαῦτα πιστύειν, ὃς καὶ τῷ
Φαυλοτέρων δ'ρετὴς ὅτι δ'ξιός· οὐδ' αἰδεῖται τῷ ψδῦδει χρ τῆς ἀληθείας συμ-
φρέπ'των· Ϛ πολλάκις μὲν τοῖς ἀπουδαίοις ἰπαίσησι τὰ μεμψιῶς ἄξια, πολλά-
κις δὲ τοῖς χίερσι κρατήσασιν ἤδη Ϛ πιστυθεῖσι, σφοδρστέραν τιὼ φδὸ τῷ ἀ-
μεινόνων μάχλιν ἰπήγαγε. καὶ νυῶ οὐκ οὐδὲν ἀπικὸς ὅτι δὴ τοσοῦτον χρόνου
τιὼ πλαίω ἐληθεῖν, ἢ τὸ ψδῦδος ἀληθείας φανῆναι λαβόντος χ μὴ ταύτης κη-
ρυττομένης, ἢ τιὼ ἀπὸ φανταστάν ταύτῃ φρεπθέντος καὶ φιλονεικοῦντος ὅπως ἐκ-
βάλλειν. ὅμως δὲ τῷ μὲν ὑμῖν φρονειμένων μείζων ὄντων, Ϛ φρὶν ἐς τὸ δὲ χί-
σματος ἥκειν χρεὼν ὑφ' ἁπάντων ἀπιζουμένου, ὃτι τὰς πολλὰς δυχερείας σωῃ δι-
σαν, εἰκὸς ὅτι καὶ πολλῷ πλέω τῷ εἰρημένων νυῶ ὑμῖν φανεῖδ κωλύμαθ'. καὶ
πολλάκις ἐγγυτάτω τῆ καλοῦ γινομένους, ὑπὸ τούτων ἐνοχλουμένους ἀποστῆναι
πάλιν. οὐ γὸ γέγονεν εἰ δεῖ πάλιν ἀληθῆ λέγειν, οὐδ' ἴσαι φρᾶγμα πλείους καὶ μείζους
ἔχον τὰς δυσκολίας, τῆς πάντα καλλίστης καὶ χρησιμωτάτης ταύτης εἰρωίνης. ἐγὼ
δὲ παραιτέσαμι αὖ ὑμῖν, καί μοι μὴ δὶς ὑμῶ ὀργισθῆ, μᾶλλον αὖ ἐλέαδ μηδὲ τὴν
ἀρχαίαν δ'πχρῆσαι τῷ φρᾶγματι, ἀλλ' ὥσπερ καθ' ἑσρίαν συνῃλυθότας ἐνταῦ
θα, οὕτως ὁμιλήσαντας Ϛ γνωρισθέντας ἀλλήλοις ἰπανῆλθεῖν, ἢ μὴ φρονθυμίας
ἀφαμένους ἐνδοῶναι· Ϛ μικρᾶς τινος ἢ μείζονος δυχερείας ἥτ'ον ὀφθῆναι. εἰ γὸ
ἐλάττ'σι ἢ τὸν ἀριθμὸν, ἢ τῆς χρείας ἐνδεέστερον παρισκδασμένοι, ἢ συμόδος ἰ-
παρχικὴ χ μὴ πᾶσαν τιὼ ἐκκλησίαν θεοῦ παρεσάνουσα, εἰ δ' ἄλλο τὶ φρεθ'ρηθ'
συμελεγμένοι, ἰπιζα Ϛ φρὲ τῆς εἰρωίνης σκοπεῖν φαρέργως ἐμέλλετε, τό γε τοῖς
μείζοσιν δ'πχρήσαιζας ὑπογνῶναι, Ϛ δόξαν φρονήματος ὑμῖν λῶ'γκεν ἄν· ἐπεὶ
δὲ Ϛ πλήθει καὶ ἀρετῇ χ σοφίᾳ χ πίσῃ φδαγκδῇ, ἔπαρ τις τῷ πάποτε ἡγου-
μένων οἰκουμενικῶν συμόδων, ὑπήρτυθε, αἳ τῷ ἴσων δυχερειῶν μὴ τῆς ὑμείας ἰ-
σχύος τότε φρεινήνοντο, φρόσται δὲ καὶ ἡ σφοδρὰ τῆς εἰρωίνης δ'πθυμία, χ τὸ μη-
δενὸς ἄλλου χάριν ἡθεῖν ἀγωνιωμένους, αἰσχρὸν ὅτιν ὦ σεβάσμιοι πατέρις, αἰσχρὸν
τιὼ τῷ χήματος Ϛ τῆς ἐπωνυμίας τάξιν λιπεῖν· καὶ τῷ ἄλλοτι καταφρονητικόν.
ἐν τοῖς ὁμοίοις ἀγῶσι, χίερσι λαβόντας δόξαν ἀπαλλαγῆναι. ἐδεὶς γὸ ὑμῶν τὰ κω-
λύμαθ' Ϛ τὰς δυχερείας ἀπολογίαν φρεπίνοι, φρεσέχ'ν ἐνελήσῃ τὸν νοῦν, τιὼ

ὑμετέ-

τῆς θεοθήκης καθαψηφιζόμενος ὅρος, ἰδοὺ αὖτις εἰς ὢν ἓ δόξαν ἰδίαν δημοσιεύων ποιήσαιτο, οὐχ ἱδοὺ αὖ συνόδους ὅλη ἐκκλησία θεοθεῖναι, ταύτην γοῦν οὐδαμοῦ γὰρ ἐκεῖ συνόδου γίνεται μνήμη· ἀλλὰ μηδενί φησιν ἐξεῖναι. καὶ μὲν ἃ κωλύει πιστεύειν, ταῦτα ἓ θεσπιδίναι τῷ συμβόλῳ τῆς πίστεως οὐκ ἐᾷ. ταῦτα δέ ἐστιν, ὁπόσα τοῖς ἀληθέσιν ἐναντοῦται· καὶ τοῖς μὴ πολλοὶ ἀγῶνας κεκραγόσιν ἐ συμφωνεῖ. ἃ δὲ πιστεύειν ἴσχυσι, ταῦτα καὶ ὁμολογεῖν συγκεχώρηται. τὴν γὰρ ἓ συμβόλου δήπου θεσι ὁμολογίαν, τὸ μὴ δεῖν λανθάνειν ἐνίους ἀφ' τὴν πίστιν διεφθαρμένους, ἀναγκαίαν πεποίηκεν. ἰδοὺ ἐφόσον τοῖς ἀκινδύνως πιστευομένοις συμφωνοῦσαι ποιῆταί τις, οὐκ ἂν δικαίως νομίζοιτο ἁμαρτάνειν. ἄλλως δὲ καὶ καθαψώμεθα τὸ συμβόλου τῆς πίστως, ἓ μάτην ἀναγνωσόμεθα τοῦτο, τῆς ἐξ αὐτοῦ γινομένης ἀσφαλείας ἤδη πεπατημένης. οὔτε γὰρ σύμβολον ἴσαμεν λοιπὸν, μὴ πᾶσαν τὴν ἐν τῇ ψυχῇ πεπηγυῖαν ἀφ' τῆς πίστως ἀθεσίαν δόξαν ἀναλύπτοι, οὔτε τῆς ἀδυνάτου ὄζει καὶ ψύδη τινας πεφευγικότας λανθάνειν· καὶ τῇ μὲν ὁμολογίᾳ μεθ' ἡμῶν ἴσασι, τῇ δὲ πίστει διακεκρίδαι, ἅπαξ τούτου συγχωρηθέντος. πῶ δὲ καὶ τὴν πίστως ἀκρίβειαν ἀφεισόμεθα, ἰδοὺ ἐν τῷ ταύτην ὁμολογεῖν παρειληφαμεν σωιζεσθαι, αὐτοὶ τὲ καὶ γλώττῃ κηρύττειν ταύτην φευδόμενοι; ἢ τίς ἡμῖν ἐκ τῆς ἀναγκαίως πιστευομένων ἴσαι σωτηρίας ὑπὸς, εἴπερ εἵνεκα μὲν σωτηρίας ὁμολογοῖτο τὴν πίστιν ἀκούομεν, αὐτοὶ δ' ὥσπερ αἰχμάλωτα τὸ τὴν ἀλήθειαν καὶ χάλκεσιν ὁμολογεῖν νομιοῦμεν; ὥσπερ γὰρ οὐδὲ πιστεύειν χρὴ τὸν ἀρχαῖα ὁπόσα τῆς ἀληθείας κανόνων ἔξω χωρεῖ, οὕτω τοῖς καλῶς πιστευομένοις καὶ τὴν ἔξωθεν ὁμολογίαν ἀνάγκη πᾶσα θεσπεῖναι. ἢ τίνων τὴν τῆς λατίνων δόξαν δεικτέον τῆς ἀληθείας πόρρω που βάλλουσαν, ἢ τοῦτο μὴ δυναμένους, ὡς ἀληθῆ πιπτέον, καὶ θεσπτέον οὕτω, καὶ τῇ συμβόλῳ τὴν πίστιν φανεροτέον. λατῖνοι μὲν γὰρ ὑποδεχομένοις τὴν δόξαν ἡμῖν, καὶ κυρίαν ἴσῃ ψηφιζομένοις, θεῖ τῆς ὁμολογίας τυχὸν οὐ σφόδρα δοίσονται· ἀρκεῖ γὰρ αὐτοῖς τὸ δεῖξαι σφᾶς τὰ ὄντα πεφευγότας, καὶ ἡμᾶς παῦσαι φιλονεικοῦντας, καὶ ταλαιπώρους ὡς ψύδους διώκοντας. ἀλλ' ἡμῖν μήτη τῆς καρδίας ἡ πίστις οὐκ ἀρκέσῃ θεὸς σωτηρίαν, μὴ καὶ τῆς ἔξωθεν ὁμολογίας σωιζόμενης. καὶ οἷς τινες δοκίασιν ὅροις, ὑπὲρ ἡμᾶς μᾶλλον καὶ τῆς καλῆς θεοθήκης ὑπολειπτέον, καὶ νοητέον αὐτοὺς ὡς αὖ αὐτοὶ βουληθῆσαι ὑπὲρ ἑαυτῶν καὶ τῶν ἄλλων οἱ θέμενοι, οὔτε γὰρ ἑαυτοὺς, οὔτε τοὺς ἴσον θεικειμένους ἀξίωμα, τῆς θεῖ ταύτ' ἐξουσίας καὶ τὲ τὰ θεῖ τὴν πίστιν ὁρίζειν ἥθελον ἀποκλείειν. ἄλλως δὲ καὶ τοὺς ὅρους τούτους σωθέντα χρῆμα δικαιώτης καὶ καθαιρέσεως δυναμένους ἧττον αὖ. καὶ οὗτοι γὰρ θεοθήκη τῆς εἰσί· καὶ γνώμη τῶν τῆς πίστως τότε θεῖτον ἐξεπεχθῆσα, καὶ μεθημαῖ τῶν θεὶ αὐτῆς συνόδων ἀρίσασα. πᾶσαν γὰρ ὡς ὕλην πίφυκε θεοτεθῆναι. ἀλλὰ μὲν καὶ λατῖνοι εἰ μὴ οὔτ' οἰκουμενικὴν οὔθ' ἁπλῶς ἀπαρέγκλητον τὴν συνόδον ἐκείνην ἧς γέγονεν ἡ θεοθήκη νομίζουσιν, οὐδ' αὖ φυλαβηθῆσαι τοὺς ὅρους τῆς θεοθήκης κατηγορικότες καὶ ταύτην θέλοντες ἀφαιρεῖν. τὰ γὰρ οὐ πάνυ βεβαίως διωρισμένα ἔξεσι μεταποιεῖν τοῖς μείζω δύναμιν ἔχουσιν. εἰ δ' οἰκουμενικὴν ἐκείνην ἡγοῦνται, καὶ ἅπερ ἔγνωκε κρατεῖν ὀφείλοντα μέχει παντὸς, οὐδὲν ἧττον ἢ τὰ τὰς ἄλλας οἰκουμενικὰς συνόδους διωρισμένα, ὥδηλον ὅτι θεβαλοῦνται καὶ ὕτοι πάντως τοὺς ὅρους· ἓ τὴν ἴσην γραικοῖς τὲ θεσπιδίναι καὶ αὐτοῖς ἀφαιρεῖν βουλομένοις ἐσῦσιν ἐξ δυχέρειαν. ἐγὼ δὲ τὸ μὲν πότερον οἰκουμενικὴν ἢ μὴ τοιαύτην τὴν συνόδον ἐκείνην οὐδὲ χρὴ, αὐτοῖς ἀφίημι λατίνοις σκοπεῖν· συμβουλεύσαιμι δ' ἂν αὐτοῖς θεῖτον μὲν μᾶλλον νομίζειν τοὺς ὅρους διαφυλάττειν,

τῆς μὴ

τὴν ἐνίων ὑποτασίαν ἡμῖν ἐπισύροντες, καὶ τὴν τῆ πενιχρῶν ἀλαζονείαν καὶ τόλμαν φερόντως ἀποῦντες, τοὺς δικαιώματι τι καὶ τῆ καλῶν ἐργασίας μάτην δίκαμένους αὐτὰ φερεῖδεῖν ἀξιοῦντες, καὶ ἡμᾶς ἂν οἶδα τίνος ἂν ἀρχοτέρους ἢ κουφοτέρους ἐπανειλθεῖν, ἵνα μηδὲν λέγω τῆ ἄλλων ὀνειδῶν οἷς δικαίως ἐνέχεσθαι. Τούτους γὰρ ἔδει πρότερον ὑποβάλλειν τοὺς λογισμούς· μᾶλλον δὲ τοῖς μορμολυκείοις τούτοις ἀνέστιδαι· καὶ πόθεν ἑκατέρους ἐφ' ὧν εἶχον μηνύσαι, ὡς ἀσυμφόρῳ ὄντα τοῦτο καὶ ἀδυνάτῳ τῆ τῆς εἰρήνης τρόπῳ μὴ ἐγχωρεῖν· οὐ τότε πᾶσι τρόπους ὅτι τὴν εἰρήνην ἀδικαλωσύτας, καὶ τί μὴν οὐ λέγοντας τί δ' οὐ ποιοῦντας τῆ δυναμένων κινεῖν, τίνος δ' οὐ φάσι αὐτὴν ἀποφιλναμένους, καὶ τῆ συμβῆναι μόνον ἀλλήλοις ἀπολυθήσουσαν, νυνὶ δυχερῶν τινων μεμπῆδαι καὶ φόβους ἐπαπατίνιδας. Τούτων γὰρ εἰ καὶ τὴν ἀρχὴν ἐξεῖν, ἀλλ' οὐκ ἐν τῆ παρόντι φερετίζειν ἔξεστι τοὺς ἐν τῆ τῶ φερέτθαι ἀφηγμένους καιρῶς. ὅπου δὲ οὐδὲ τότε χώραν ἔμελλεν ἔχειν τὰ τοιαῦτα τῆ καλυμμάτων ἀδρά γε τῆς καλῶς εἰδέναι βουλόμενα, πῶς ἂν δοίη τις τῆ παρόντι καιρῆ τὴν ὧδε τούτων σκέψιν ἀρμόττειν; ἢ πῶς οὐκ ἐμφερέτθαι μὴν τοὺς λέγοντας ταῦτ, ἐγκαλύφθαι δὲ τοῖς, ὁ μὴ δήποτε, πειθησομένους πᾶσα ἀνάγκη; οὐδὲ γὰρ τὴν ἴσην ἔχει κατηγορίαν οὔτε τῆς βουλόμενα οὔτε τῆς πεπεισμένους τό, τι δεῖ πλικούτων ἔτι βουλομένους, ἀλόγῳ δίκει τῆ καλοῦ καὶ συμφέροντος ἀφεῖσθαι, καὶ τὸ φερέτθαι ἀρξαμένους ὅπηχθῆναι. τῆ μὲν γὰρ ἡ τῆς ῥαθυμίας ὕπνου δίκα, τὸ δὲ οὐδὲ τῆ τῆς αἰσίας ἐγκλημάτων ἀπήλλακται. καὶ κίνδυνον μὲν οὐδεὶς συμίζουσιν κίνδυνος, τούτου δ' ἕνεκα καὶ δεῖ τῆ ὑπαρχόντων κινδυνεύειν ἀνάγκη. Τούτων τοίνυν ἀμφοτέρων τῆ καλυμμάτων σαφῶς ἐξελεγχθέντων ὑπὸ τῶ λόγου, οἷς τι καὶ μετεῖναι λόγου δοκεῖ τοῖς ἄλλοις, οὐδὲ φερσίχθ δικαίων ὅλως· ὧν τὴν σαφέστατα πόῤῥωθεν ἔξεστι τοῖς βουλομένους πᾶσι φωρᾶν. αὐτίκα τίς οὐκ οἶδε τοὺς θρυλλουμένους ὡδεὶ τῶ μὴ δεῖν μήτε φερεπιθέναι μήτ' ἀφαιρεῖν τῶ συμβόλου διορισμοὺς, ἐπήρειαν ἄλλως ὄντας ὡς οἱ λέγοντες αὐτοὺς ἐκλαμβάνουσι, καὶ χαίειν τῶ συγκαλύπτειν τὴν ἐν τῆς φιλονεικίας αἰχμὴν ἐξορμένους; εἰ μὲν γὰρ ἔσαι τὶ πεῖθειν γραικοὺς τὴν τῆ λατίνων ἀπαναίνεσθαι δόξαν ἢ φερεπιθέναι τῆ συμβόλω ταύτην ἀπαξιοῦν, ἄλλος ἂν εἴη λόγος· καὶ τὴν τῆς συνόδου ψῆφον ἐκείνην ὑμῶς τοσοῦτος οὐδεὶς αἰπάσεται. καὶ γὰρ τῆ ὑφαιρίσεσί τοι καὶ φερεπίπαις τὴν πίστιν λυμαινομένων, καὶ νόθον εἰσαγαγόντων θεολογίαν, ἐξεπλώκατε τὴν ἀρχήν. ὧν αἰσθομένους, αὐτοὺς τι μηδὲν τοιοῦτον τολμᾶν, ἢ τοῖς τετολμηκόσι μὴ κοινωνεῖν φαῖεν ἂν ἅπαντες. ἂν δὲ τἀναντία μᾶλλον ἀληθεστάτην καὶ τοῖς τῆς πίστεως θεμελίοις σφόδρα συμβαίνουσαν, καὶ τοῖς ἁγίοις δοκοῦσαν τὴν δόξαν ταύτην ἕν πειθῶσι, μάταιος ἡ φερὸς ἐκείνα κατάφυγή. οὐ γὰρ λέγουσι τὴν τῆ πατέρων δίφρι φοντες ψῆφον, ἕως ἂν ἐκεῖνοι τὸ ψεύδος φερεπαιρῶντες, ἀ τὰς ἀληθεῖς ἐκβάλλοντες δόξας, ταύτην ἐξεύγκαν. τοῖς γὰρ ἄλλην πίστιν συγγράφουσιν ἀπολοῦσι καὶ τοὺς ὁποῖ τῆ ὠμολογημένων φερεπίπαις ποιῶ ἐναντίας καὶ ὑφαιρίσεσι δολεραῖς αἰαξίπιν βουλησομένους αἱρήσουσιν. ὥστε καθὰ φερσίπαι νοουμένης τῆς ψήφω, οὔτε λατῖνοι τἀληθὲς φερεπιθέντες ἐγκαλεῖν ἂν δικαίως, καὶ γραικοὺς συμφωνοῦντας μὲν οὐδὲν ἁμαρτάνειν, ἄλλο δέ τι λέγοντας ἐπιριάζειν ἄπκρις λείπεται. ἔπειτα εἰ καὶ λατίνοις μόνοις ἢ γραικοῖς λατίνων χωρὶς οὐκ ἔξεστι καὶ ὁποῖ φερεπιθέναι, ἀλλά γε τὴν οἰκουμενικὴν συνόδου οὐδεὶς τοῦτ' τὸ γέρας ἀφελίδας δυνήσεται. ἐπεὶ ἐ τὰς ἄλλας συνόδους φερεπίπαις ποῖ, ἐ τὴν ἀληθινὴν αἰαδειξάσας οἱδαμῆ πίστιν, καὶ ὁ

πιτής τι χῇ τῆς διαποίας κὴ μητρὸς ἐνθυμεῖσθε. κὴ λοιπὸν παίτες ἐκόντες κὴ μηδενὸς ἀναγκάζοντος, σοφὸς τὴν αὐτῆς διάλαβειαν ὥρμωντας, σοφία καὶ φρονήσεσ πλέον τῇ ἄλλων κεκοσμημένοι, καὶ τοῖς συνεχέσι τῇ διδασκάλων δημιουργίας, ὁπόσον τὶ τούτῃ σεβας ὀφείλεται διδασκόμενοι. ὥστε τῇ σοφὸς αὐτὴν αἰδοῖ καὶ τῇ πίστει, πολλὰ κὴ τοῖς αὐτῆς σοφοῖς συγκεχωρήκασιν. ἃ τῆς τῇ διδασκόντων διγνωμοσύνης ἀπόδειξις ἔστω, τοῖς οὐκ εἰδόσι χρῆσθαι καλῶς, ἐνεισὼν ἀρχὴ ἕ σπασμάλων εἴωθε γίνεσθαι. οὐκοῦν καὶ νεώτερόν τι νομοθετοῦσιν, μηδὲν πολυπραγμονοῦντας παίτας σοφοῖς. καὶ νῦν οὐχ ἥττον δηλοῦσι τὴν αἰδῶ, ὅτι κὴ πεπαιδευμένοις εἴπέρ ποτε λυσιτελήσειν ἡγοῦνται, καὶ κτιλίοντες δεσμωτήρας τῇ συνήθων δόξης δύνας. ἔπειτα κὴ βουληθέντες φιλονεικῆν, ἡδυμίαν ἔχουσι σοφίας. οὐ γὰρ αὖ νεωτέρα τὶς εἰσάγοιτο δόξα, ἀλλ' ἀφαιρεῖτο σοφοτέρα μᾶλλον· ὃ ταυτὸν ὄζει καὶ σοφὸς τὴν ἀρχαίαν ἐπαινέσαι κὴ πάσης ὑποψίας ἀπαλλαγμένην ὁμολογίαν. ἄτοπον οὖν αὖ εἴη καινοτομοῦσι μᾶλ σοφώτερον πείθεσθαι, ἢ χρωμένοις δὲ τῇ ἀρχαίων καὶ ταῦτα βεβαιούσης ἀφίσασθ· καὶ μόνης μᾶλ τὰ τοιαῦτα σκεπτούσης μηδὲν ὑπεπτόειν, μᾶλ δὲ τῇ ἀδελφῶν αἰδουμένους τὸ δίκαιον, ἀμφιγνοεῖν· καὶ τιμᾶν μᾶλ αὐτοὺς ὑπὸ τῇ ἄλλων πολιτευομένοις, τοῖς δὲ σοφοτέροις δυσμενέσι νῦν συμμάχοις χρωμένοις, καταφρονεῖν. εἰ γὰρ ἔμελλόν ποτε τὴν διάλαβειαν ἀποῤῥίψαντες, αὖθαδές τι καὶ σοφιστὴς ἐγχρεῖν, τῇ πίστει σοφισθέντες αὖθ τῇ ἀδελφῶν ἕ τοσοῦτον τὶ θαῤῥούσης, ἰῦλογον ἰῶ. ἐπεὶ δὲ τότε παίτες ὑπῆξαν, σαφὴς λογισμοῦ τὴν εἰς αὐτὴν σοφθέντες διάλαβειαν, οὐδὲ νῦν εἰκός ὄζειν αὐτοὺς ἀπολέγειν. εἰ δὲ καί τινες σαφὴς δικαίᾳ κὴ λόγου σοφὸς δὲ καὶ τῆς ὑμετέρας ὑπεριδόντες ὀργῆς, τοῖς ὑφ' ὑμῶν ὀειδισθησομένοις μὴ σοφοσχεῖν τὸν νοῦν, ἀλλὰ τοῖς ἐξ ἀρχῆς ἡμῶν ἐκλήσονται, ἃ τοῖς γραικοῖς περὶ τῇ αὐτοσυμμάτων αὐτοῖς ἐφθλα εἰπον, ταῦτα κὴ ὑμῖν σοφὸς τοὺς τοιούτους ἀρκέσειν ἡγοῦμαι. ἕ καθάπερ τὴν τῇ γραικῶν ἐκκλησίαν οὕτω δεῖ ἕ τὴν ὑμετέραν μὴ παύσασθ τοῖς σωφρονοῦσι κτωμένοις τὰ γαθὰ, φόβῳ τῆς τῇ αἰσχίστων ἐκτάσεως· ἰῶ γὰρ μᾶλ δήπου καὶ μὴ συμβαίνεσθαι· ἡγοῦμαι δὲ, ἢ λυθῆναι καλῶς, ἢ κολασθῆναι δικαίως, αἰάγκη. παρίημι δ' ὅτι καὶ ῥᾴον ὑμεῖς τοὺς ἐν ὑμῖν φιλονεικήσοντας πίσιτε, σοφοὺς ὄντας ἕ τῆς ὑμῷ φωνῆς ἐπαίοντας, καὶ τοῖς αἰσχρρήτοις τῇ λόγων πείθεσθαι δυναμένους, ἢ γραικοὶ τοὺς ἀλλόθεμις τούτους καὶ ἀπαιδεύτους· καὶ οἷς σοφὸς λόγων καὶ νοημάτων ὕψος καὶ μέγεθος, παίτα ἁπλῶς ἀποφύκει, οὐδὲν ἥττον ἢ σοφὸς τὴν δ' αἰσχρὸς πᾶσιν ἢ τῇ συμμάτων καθαιρεῖ. καὶ ὅτι γραικοὶ μᾶλ ἓν ἢ δύο τῇ τοιούτων ἐθνῶν, ὡς αὖ ἀδάκρυτοι σοφοῦσι, καὶ χωρὶς τῶ δοκεῖν ἠτυχηκέναι τὰ μέγιστα, ὀλίγων ὄντων τῇ ὑπολοίπων· καὶ οἷς τῆς εἰρήνης συναπολαύσονται. ὑμεῖς δ' ὁπόταν τι καὶ καθάπαξ ἀποῤῥαγῇ τῇ ὑμετέρων ἐθνῶν, καὶ δόξῃ νεωστικὸς ἀθεράπευτα, δυσχερῶς μᾶλ οἵσετε τὴν ἐκπλῶσιν αὐτῇ καὶ τὴν πλανίων· ἰῶ ὠδίνα πρὸ παιδῶν τῇ ἁπάντων δίχης ἔργον τίθεσθε· τὴν δὲ τῇ φίλων τε καὶ γνησίων ἐρημίαν οὐδαμῶς ὑπολογιεῖσθε, πολλῶν ἰσομένων ὑμῖν καὶ παντὸς ἀριθμοῦ πρεσβύτων, δι τὴν δίκτ θειαν, καθάπερ ἄλλοι τὴν ᾠδὴν κωλύ, δηδείξονται, καὶ οἷς τῆς σοφὸς γραικοὶς εἰρήνης χρήσεσθε κοινωνοῖς· οὐ γὰρ δὴ πάντας ἢ τοὺς πλείσους χῇ τῆς σφῶν ὁπλίσεσθαι κεφαλῆς. ἕ καθ' ἑαυτῇ ὠθήσειν τὸ ξίφος, ὅσιν εἰπεῖν. οὕτω καὶ τοῦτο τὸ δίκος καί τι τῇ οὐ τυχόντων ἴδῃ δοκοῦν, φαῦλόν τι ἕ μὴ δυνάμενον ἀπάγειν τῇ σοφκειμένων καλῶς τοῖς αὐτῇ τῇ φύσει σοφισχόλασε, ὅ, τι λόγος ἐδείξει ἥδη, καὶ ὑμεῖς ἄμεινον ὄψεσθε, τὸν λογισμὸν αὐτῇ καλῶς ὑπισήσαντες. παυσάσθων τοίνυν οἱ

τὴν

σαν μηδέποτ' αὖ αὐτὼ ὑποσκῆναι. οὔτε γὰρ ἀληθείας χωρὶς εἶναί τι καὶ συσίαν καθόλου, οὔτε μᾶλλον τιὼ τῇ κιθαρῳδικὴν ἡδονὴν ἢ τῇ, τῇ δὶ λόγων ὄζιν· μηδενὸς ἐρήμου τῆς ἀληθείας σώζεσθαι δυναμένου, καὶ θεὸς τὰς ἐν οὐρανοῖς ἀφικνεῖσθαι δυστεβείας· αἳ τέλος τῆς εὐθεσπίτης φύσεως ἴσμεν. εἰ δ' ὑμεῖς τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας σφᾶς αὐτοὺς ἀποχίσαντες, μόνοι καὶ τἀληθῆ φρονεῖν ἢ τιὼ σωτηρίαν ἀσφαλῶς ἐλπίζειν νομίζετε, ὃ καὶ τῷ τιὼ ἀλήθειαν σώζεσθαι καὶ τῷ τιὼ φύσιν μὴ διαμάρτανειν τῷ τέλοις ἔπεσθαι αὖ ἐξαρκεῖν, οὐκ ἐπαινοῦμεν τοὺς λογισμούς. χωρὶς γὰρ ἢ μηδ' εἶναί τι φιλόθεον τὸ ὑμέτερον, μηδ' ἐν μόνοις ὑμῖν τιὼ τ' ἀληθείαν χαίρειν φυλαττομένῳ τιὼ τε φύσιν τῷ εἰκότων τυγχάνουσαν, οὐδ' ὑμεῖς μέχρι τέλους τῆς δυτυχίας ἀπολαύσεσθαι ταύτης· μόνοι τὸν θεὸς τὸ ψεῦδος ὑφιστάμενοι πόλεμον, καὶ πολλάκις ἐνδιδόντες ἐρημίᾳ τὶ συμμάχων καὶ ὅπλων ἀδυναμίᾳ. εἰ γὰρ ἡ καθολικὴ τῷ χειστιανῶν ἐκκλησία, καίτοι τοσαύτιω ὑπαγομένη πανταχόθεν ἰχνιὼ, οὐκ ἴσχυσεν ὡς αὖ φαίητε θεοκηδεῖσθαι τὸ ψεύδους, πῶς ὑμᾶς μηδὶ πολλοστοὺς αὐτοῖς ὅλοις τυγχάνοντας, εἰκὸς ὄζιν αὐτοσκῆναι; καὶείνη μὲν ἵν' τι τοῦτο σφαλεῖσα, θεὶ τῷ μὴ ταῦτα βίλτιον ἴσως βουλεύσεται· ὑμεῖς δὶ καθάπερ ἐν σκότῳ δράξαντι μηδ' εἰδότες ὅπως χρήσεσθαι τοῖς συμπίπτουσιν· οὐ γὰρ γεγόνατί ποτε τῷ τοιούτων ἐξεταστὰὶ καὶ κριταί, ἀλλὰ καλῶς ποιοῦντες ἕπεσθε τοῖς ταῦτα κρίνειν εἰδόσι καὶ δυναμένοις· συμπεσοῦσθαι δὶ καὶ μάλα πολλά, ἅτε τοῦ τῆς ἀληθείας ἐχθροῦ καιρὸν ἔχοντος ὑμῶν ὅλως φύεσθαι, σοφίσματα ἀπάσης ἔξω καθιστηκόσι. καὶ οὕτως ὑμῖν ἡ θεὸς τὸ παρὸν ἀσφάλειαν δῶσεν, ἀφορμὴ κινδύνων γενήσεται. οὔτε γὰρ φρονήσουσιν ὑμῖν οἱ νεῶ καταφρονηθέντες, οὐδ' ὑμεῖς θεὸς ταῦτα ἀρκέσετε. αὖ δὶ τότε μέλις νοεῖν εἰληφότες, τιὼ καθολικιὼ ἐκκλησίαν ζητήσετε, καὶ ταῦ ὅ,τι αὖ ὀλιτάξειεν αὖτη πιᾷν ὑπέχεσθαι καὶ φρονεῖν, πολλὰ τῆς θεοτέρας ἐνστάσεως καὶ τῷ ὑωφρονέων καταθέμενοι λογισμῷ, ἐκείνη μὲν ἀπλήστως πάντες, ἀλλ' ὑμῖν οὐκ ἄδὶ αἰχμὴς ὁ μετάμελος ἔσαι· διὼ φεύγοντας, εὐλαβὲν ὄζι μηδὶ τιὼ ἀρχιὼ ἐθέλειν φιλονεικεῖν. παύσασθε τοίνιω τιὼ τῷ ἀδελφῶν παραιτούμενοι κοινωνίαν, καὶ λυπεῖτε μὲν αὐτοὺς τὸ δὶ τῆς ἀγάπης παροξύνοντες ἀνδρισμα, καὶ καταφρονούμενοι μὲν ὑφ' ὑμετέρων πάντως κακῷ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίαν, διὼ ἀμήχανον τῆς ἀληθείας διαμαρτεῖν, πολλῶν δ' ἀπορεῖν γένειν ὑμῖν τὸν μετὰ ταῦτα βίον ποιοῦντες. τοιαῦτα λέγοντες θεὸς αὐτοὺς πείσουσιν οἶμαι μηδὲν ἀπλήκτως, καὶ εἰ μὴ καὶ οἴκοθεν ταῦτα σωφρονοῦντες, τιὼ θεὶ τῷ ἑταῦθα διωρισμένων φήμιω ἄσμενοι δέξονται. ἃ μηδὶ σφόδρα σοφοῖς ὄντες, ὡς ἁπλᾶ τε καὶ δίκαια λογιεῖσθαι καὶ λίαν ἐγγὺς πείθομαι. Τοιὰ μὲν οὖν χραικοὶ ὀφὶ ταῦτα τὸ τῷ αἰτησομένων, τυχόν· ἐν αὐτοῖς ἔπειμι αὖ οὐχ ὑπολογίζεσθαι δεῖν, μηδ' ἐκείνοις δεῖσθαι χαριζομένους, τῆς τ' ἀληθοῦς ὁμολογίας καὶ τῆς θεὸς λατίνους εἰρήνης στερεῖν ἑαυτούς· ἐξὸν κὴ σφᾶς ὠφελεῖν, καὶείνους αὖ τι λίγωσι μέζι πείθειν. τῇ δὶ λατίνων ἐκκλησίᾳ τας τοιαύτας ὑποψίας οὐδὶ φρασοιεῖσθαι χρεὼ ἔχει. φρόνιμον μὲν γὰρ οὐδὲν ὄζι χθόνιος λατίνων, ὃ μὴ τοῖς αὐτῆς ὑπείκῃ φρονήμασι· μᾶλλον δ' οὐδὲν ὄζιν ὃ τῆς θεὸς ταύτιω αἰδοῦς τοῖς ἄλλοις ὧδε χωρεῖν αὖ ἀναχοίτο τῷ φρονίων. οὕτω πολλῆς ὧδε πάντων ἀπολαύει τιμῆς, καὶ τοσοῦτον ἀπέχει, θεὶ ὧν αὖ βούλοιτο πάσχειν, ἵνα σίν τινα καὶ φιλονεικίαν ὀφείλουσιν ὑποπτεύειν. αὖδι γὰρ τῆς θεὶ τιὼ πνεύματικιὼ ἀρχιὼ ἀκριβείας, δι' ιὼ τῷ ἱππίω κὴ θεραπόντικῷ τὸ σῦφον καράσασα, οὐδένα τῷ ὑπ' αὐτὴ τεταγμένων ἐᾷ κῇ τῷ αὐτῇ δοκούντων στρατεύεσθαι, καὶ θεὸ-

θεν φύσις, συγχωρεῖ δὲ & θεὸς, ἄνωθεν ἰάσιμον τιὼ ἀπὸ τούτου ἑλκώσιν εἰδώς. τῷ γὰρ ὑγιαίνοντι τῆς ἐκκλησίας θεὸς τιὼ τῶ νεοσπούδων χρῆται διόρθωσιν, καὶ πολλὰ ζημιοῦται τιὼ ἐκκλησίαν θεοῦ παθοῦσαν ἴσως τις ἂν εἴποι ἐξ ὧν οὐχ ὅπως ἑλκῶδη τὸ δεινὸν, αὐτίκα καὶ ἀρὶ φυλῶας χρεὼν τὸ ψεῦδος ἐκκόψασα. & τῷ ἀπ' αἰτίας θορύβων ἀπηλλαγμένῳ, ἀλλὰ καὶ λαμπρότερα δίδυκται πάντως· καὶ ζημίαν τότε πολλὴν μείζονα θεὸς τιὼ μὴ ταῦτα χαλκιῶσι ἔχειν ὠφέλησεν. πόσοι δ' ὁμοῦ πλανηθῆναι τιὼ ἐκκλησίαν, καὶ τὸ τῆς ἀληθείας φῶς ἐν μέσῳ ἠμέρᾳ ταύτης, ἀδυνάτων, καὶ χωρεῖς γὰρ τῷ ἄλλων, τοῖς αὐ πιστεύῃ πάντας ὁμοῦ χειμαίνους ἢ τὸ ψεῦδος ἐκόντας ἐλέσθαι, ἢ τιὼ ἀλήθειαν ἀγνοεῖν, ζοῦτον ὄντων τῷ θεὸς ἐκείνῳ χθαμαζομένων, & ζαύτῶν ὑπὸ αὐτῆς φερομένων; τὸ γὰρ ὑμέτερον λειπόταγμένον· ἢ θεὸς μὲν δύνοιας λόγον ἡμῖν καὶ πάνυ μέγα δοκεῖ, τάξει δὲ καὶ ποσότητι οὐδ' εἰπεῖν ὄζει ὁπόσον τι τὸ πάντως ἐστι, πῶς δ' ἂν εἴη λοιπὸν ἐλπὶς τῆς θεὸς τιὼ ἀλήθειαν ἐπανόδου, μηδενὸς τῶ θεὸς ταύτῃ ἡγησομένου ζοῖς ἄλλοις ἀπολειφθέντος; ἐ γὰρ ὑμεῖς γε τοῦτο δυνήσεσθε μόνοι, κἂν νοεῖν ἔχοιτε αὐτοὶ, ζοῖς ἄλλοις πίστιν συμφέρειν. ὥσπερ εἷς τῆς ὅπως ὢν, τῶ πάντως ἀρχὴ βούλεται σώματος, καὶ κινεῖν αὐτὸ & ἰαζόμενον & τὰ θεὸς ὑγείαν φέρειν συμβουλεύειν· οὐ μὴν ἀλλ' ἐκεῖνο θεσπίκει σκοπεῖν ὑμᾶς, ὅπ τιὼ ἐκκλησίαν οὕτως ἐπ' ἀσφαλοῦς ὁ δι αὐτῆς ἡμῶν ὠκοδόμησεν, ὡς μηδέποτε πύλας ᾅδου καταχύσαι αὐτῆς, τὰς ἐπανισταμένας δηλονότι τῇ ἀληθείᾳ, & θεὸς ᾅδου ἐκραθέντων ζοῖς πεπλανημένοις καταπαύσας ἀρίστης. & καθάπερ τὸ δῶρον ἐξαίρετον αὐτῇ τοῦτο δίδωκεν· οὐ χωρεῖς νῦν δ' αὖ ἰῶ μέγα τῆς οἰκονομίας, ὥσπερ ἄμελλε καὶ μετ' αὐτιὼ αὐτάνας νοσήσασα καὶ τῷ ψεύδει καζαχθῆσα, ἢ ἀρεῖῶθαι παντάπασιν, ἢ φαρμάκων δεῖξαι δραστικώτερον. & ὑπὸ μὲν ἢ ψεῦδος ταύτῃ ἐνοχλεῖσθαι συγχωρεῖ, ὅπως δὲ καὶ καθαίρῃς ἄλῳ, καὶ δοῦλα ἡβύνηται τῆς ἀπάτης, οὗ φησιν ὀλίγα φεν. ἐκκλησίαν δὲ γε θεοῦ, ζοῖς πίστιν τῷ παζιαρχῶν ἢ θεόγεως & ζοῖς αὐτῆς ὑπακούοντας, οὓς τῷ συνοδῶν κανόσι καὶ τῷ μακρὸν αὐτῆς ὁδὸς & τῷ σεσαγμάτων ἡ φύσις ὑπαγορεύει, συνεῖναι γὰρ πάντες τῷ ὁπουδήποτε γῆς ἀρχόντων, ἀλογία καὶ τυραννίδι τιὼ τούτου ἡμῶν πάντων τῷ θεόγεων πεισμάτων ἀφιλιμήτως, καὶ χαίρουσιν ὑφ' αὑτῷ πεμαινόμενοι καὶ ἡμᾶς ὄντας σοφίσιν αὐτοῖς, οὐκ ἐπαινοῦσιν & τὸ τῆς ἐκκλησίας & ἐκλεκτὸν ἐξεῖναι πᾶσιν οὕτω παιδεῦσαι, ἀλλὰ συγκαζαβαίνουσι τῇ τόλμῃ καὶ τί μεῖζον δύναται μήν, ἰσχύσαν, οὐ ἔπει τῆς αὖ καὶ νεῶ ἀπιλέγῃ ἰδιάζοντας, οὐ λογισμοῦ τινι καὶ καιρὸν ἔχοντι φόβῳ, ἀσεῆχθαι· ἀλλὰ πάλαι μεμαθηκότας αἰσχρὸν εἶν, μηδὲ νεῶ ἀφίεται τὸ ἦθος. ζοῦτον τοίνυν οὔτως ἀμφιβόλους ἐχόντων, καὶ τῆς μὲν ἐκκλησίας χρεὼν ταύτῃ λῦ ποτε & ἔλεος δόξαν στοργούσης, & μέχρι πάντος ἀσυδόξαμήν, ἐκείνῳ δὲ μηδέποτε τὸ ψεῦδος καζακρατῆσαι αὐτῆς ἐπαγγειλαμένου, οὐκ ἴδ' ὅπως, εἰ τοῖς ὑποχείσαι μᾶλλον δὲ ταῖς διεργασίαις τιὼ τῆς ἀληθείας δόξαν μὴ δίκαιον ἐστι φυλάξειν τὸ κράτημα τῆς ἀληθείας καταχύσαν τὸ ψεῦδος, ἢ κληρονόμων ἐκείνων κυρίων, ζοῦτ' αὐτοὶ νομίζοντας, οὐ μάταιόν τι δόξειν λέγειν, ἢ γὰρ ἀνάγκη τὸν τῆς ἀληθείας λόγον δίκαιοῦν, τῆς ἐκκλησίας ὑπαχθείσης τῷ ψεύδει, ἢ παρῆχθαι ἐκείνου οὐ δυνατὸν ὄν· καὶ ταύτῃ τῆς τῷ χερόνων ὑποψίας παντελῶς ἀπηλλάχθαι. εἰ τοίνυν ἐκείνο ἐλασφημία μᾶλλον δὲ μανία ἀφιστοῦτ' αὖ αἰνετὸν εἶν καὶ πεῖσαι ἀκοαῖς καὶ γνώμῃ ὁ ἡ θεόσδοτον. καί τοι τ' θείων ἄλλῳ χρησμῷ καὶ τῆς ἐξ αὐτῷ ἀσφαλείας, οὐδ' ὅλως ἐχρῆν ἀμφιβάλλειν ἀπλανῆ μὲχρι παντὸς τιὼ ἐκκλησίαν θεοῦ τηρηθήσεσθαι, & τὸ τῆς ἀπάτης δεινὸν ἅπασαν μη-

πνων εἴτ' ἀναίδειαν εἴτ' ἀπιστίαν δεῖν ἡγούμενοι θεραπεύειν, τὰς τῆ δίγνωμόνων ψυχὰς ἀφῆκαν σαλεύεσθαι, καὶ τὴν ἀλήθειαν προεῖδον ὑπὸ τῆ ψεύδους πολεμουμένην, καὶ τὴν ἐκκλησίαν θεοῦ τὰ χείριστα πάσχουσαν, καὶ σφᾶς αὐτοὺς ἁπάντων τούτων αἰτίους ὄντας· ἀλλὰ τούτων μάλιστα καὶ πρώτους παρρησιαστέον, αὐτίκα μὴν τῆ ἄλλων ἀμελήσω, εἶτα κἀκείνους δίκαις τε καὶ ταῖς ἄλλαις δίκης ἐπιμελείαις ἐάσω, καὶ πρὸς τὴν τῶ καλῶ καὶ δικαίου γνῶσιν ὑπίσχνουμαι. οὐ γάρ ἐστιν οὐδ' ἡμῖν τινῶν ἧττον δεινὸς καὶ ἧττον πρίπει φροντίσαι ὅπως μὴ γένηται πονηρὸς ἀμείνων ὄντος δυνάμενος, ἀλλὰ τὸν λόγον αὐτοὺς ἔχοντας ἀφορμὰς, οἷς τοῦτ' ἔχουσι καταλείπειν αἱρεῖσθαι τοῦτο καὶ σπεύδειν· οὐ εἰκὸς ὄντος τοῦ πιστοῦ τε καὶ δοκιμωτάτου τῆ ἡμετέρα· τοῖς δ' ἀπιστοῦσιν ἴσως ἐνδοιαστικοῖς, τὸν μὴ ταῦτα καιρὸν ἀφορίζειν εἰς ἐξέτασιν, καὶ μηδὲ τὴν ἐκείνων ὑπερφυᾶ παιδείαν ἀνέλπιστον οἴεσθαι. εἰσὶ γὰρ εἰσὶ πολλοὶ παρ' ἡμῖν οἱ παύσουσι φιλονεικοῦντας, τἀληθῆ καὶ δίκαια λέγοντες. οὐ γὰρ τῆς κοινῆς ἀπωλείας ἐκκλησία μόνον οἱ ἄθεοι πολεμοῦσι τούτοις ἐοικοῦσιν, ἀλλὰ τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν ἀπομάχεσθαι ὡς ἔοικε βούλεται· ὃ καὶ τῆς ἀληθείας δεῖ καταφρονεῖν, καὶ τὴν πρὸς θεὸν αἰδῶ παραιτεῖσθαι, ἐφ' ἧς ἡμῖν αἱ τῆς σωτηρίας ἐλπίδες. πᾶσα γὰρ ἡμῖν ἡ τῆ χριστιανῶν ἐκκλησία, τὴν αὐτὴν ἅπασι τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀμφισβητουμένων γνώμην προείλετο· καὶ πᾶσιν ὑμῖν ἅπαντας τοὺς τῆς οἰκουμενικῆς ταυτησὶ συνόδου ψήφους πιθανὸν πλανηθῆναι ταύτην ἡγούμενοι. εἰ δὲ καὶ ἧττ' ἴσως ἀνατὸν, ἄμεινον ἡγούμενοι μὴ πάντων ὁμοῦ κινδυνεύειν, ἱκανὴν ἧ ψεύδους παραίτησιν τὴν πίστιν καὶ τὴν πρὸς ἅπαντας ἔχοντες ὁμογνωμοσύνην, ἢ μόνοι τῆ ἄλλων δόξαν ἀσφαλεστέρας δόξης ἐχόμενοι, ἐκ τοῦ θαρρεῖν ἑαυτοῖς καὶ σωθήσεσθαι πάντων νομίζειν, εἰ συμβῆ τι σφαλερὸν καὶ τὰς τῆς γνώμης ἐλπίδας προσαφηρῆσθαι, καὶ πάσης ἀπολογίας ἐκβαλεῖν ἑαυτούς. οὐ γὰρ δήπου ἧ τὴν οἰκουμενικὴν συνόδον καταγνῶναι τῆ ψεύδει, καὶ μηδὲν ἐκείνης δίκαιον, ὥσπερ ἀγγελίας πᾶσι προβαλλομένης ἧ φήμας ἐξ οὐρανοῦ αὐτοῖς ἀφιγμένας, αἷς πρὸ πάντων ἔπρεπε πίθεσθαι. οὐ μὴν ἀλλ' εἰ μὴ ἁπλῶς οὕτω πᾶσι προείλεσθαι φρονεῖν ἐναντία, καὶ τῆς καθολικῆς συνόδου καταφρονεῖν, μήτ' ἀληθείας μήτ' ἐπαίνων μήτε τῆς μὴ ταὐτ' ἀσφαλείας μήτε τῆ ὑπὲρ τῆς εἰρήνης πόνων, ὧν καὶ ὑμεῖς ἐν τῆ μέρει μετέχετε. λόγον πειθόμενοι, ἀρχεῖ μὴν ἅπασι συμβουλὴ, δίκην δὲ δεῖσθαι μόνον, αἷ ὑπὲρ ὑμῶν τὸ κοινὸν τῆς ἐκκλησίας ἐκ ὀκνήσαι ποιεῖσθαι· τῆς μὲν ὑμετέρας σωτηρίας σφόδρα ἐφιέμενον, ἐκπίπτειν δὲ αὐτῆς κινδυνεύοντας βλέπον, καὶ τούτου χάριν ἀλγοῦν· ἧ δὲ λόγοις πείθειν καὶ συμβουλαῖς καθάπαξ ἀπηγωνικός. εἰ δὲ τῆς μὲν παλαιᾶς ὁμολογίας ἔχεσθαι πάντας, νομίζοντες ὑπ' ἀσφαλοῦς τινος διεκπίπτειν, τὴν δὲ τῆς συνόδου προσθήκην οὐκ ἔχοντες αὐτοὶ συνιδεῖν εἰ τῆ ἀληθῶν καὶ πρὸς σωτηρίαν ἀναγκαίων ὄζειν, οὔτ' ἄλλοις προεῖσθαι ταύτης σφόδρα θαρροῦντες, ἀλλὰ τὸ πάντας ἐξαπατᾶσθαι τῆ ἐνδεχομένων εἶναι νομίζοντες, ὁμολογεῖν αὐτὴν καθεστηκέναι, ἵνα τὰ μηδένα φόβον ἔχοντα διελόντες. ἵνα γὰρ τὰ μόνον ὑμᾶς ἧ παρόντας δίκης ἀπαλλάττειν δυνάμενα λέγωμεν, ἅ πολλῶν καὶ οὐδὲν ἧττον ἀναγκαίων ἀποδίξεων τίνας ὑποδύντες, τὸ μὲν μοῖραί τινα τῆς ἐκκλησίας θεοῦ λαβεῖν τῆ ψεύδει δουλεύσασαν, οὔτ' ἀπιστοῦμεν, ἧ τῆ πολλάκις γενομένων ὄζειν. ἴσως γὰρ ἐν τῆ σφῶν φύσει δεδεμένων αἴθεροι, ἧ φερέπτουσι μὲν ἱκόντες, δεξάζουσι δὲ αἰρούμενοι, ἀδύνατον μή καὶ πολλοὺς ἔν τε τοῖς φερέζεσι καὶ ταῖς δόξαις ὁμοίους ἧ τε φρίποντος ἀποτυγχάνοντας ἔτι, καὶ δοξάζοντας μὲν τὰ ψεύδη, τὰ δὲ λόγων ἄξια φερέπτοντας· ἧ τ' ἀπαγτῶ μὲν ἡ τῆ πραγμάτων δήπου-

θεν

περιημμένοις ἀκριβεστάτην τὴν πρὸς ἡμᾶς ἐγγύτητα σώζοντα; καίτοι τούτων ἴσμεν, πλεῖστον ἡμῖν ἀπέχει τὴν γῆν. τίς δ' ἀγνοεῖ πολλοὺς τῶν ἡμῖν τὰς ὁμοδοξούντων, ἐγγὺς μὲν συνοικισμένους ἡμῖν, ἤθεσι δὲ καὶ τρόποις οὐδ' ὅσον εἰπεῖν ὅτι διαφέροντας, καὶ τῶν ἡμῖν ἐκάστοτε συμπιπτόντων οὐδ' ὁπωστιοῦν φροντίζοντας; ἐνίους δ' αὐτῶν ἴσμεν ὑπερβουλιόντας καὶ φθονοῦντας. οἱ δὲ καὶ τὰ τῶν ἰδίων πρᾶττειν ἀδιάλειπτοι, ἐν ἴσῳ τοῖς μὴ βουλομένοις εἶναι, ἅμα δυσκαταγώνιστοι ἡμῖν καὶ χείρους, καὶ μηδὲ σφίσιν αὐτοῖς ἀμύνειν δυνάμενοι. ἐῶ γὰρ ὅτι πολὺ μᾶλλον τὰ καὶ καθ' ἑαυτοὺς, καὶ τὰ λοιπὰ τῶν λατίνων ἔθνη, καὶ τόπῳ διέστηκεν ἡμῶν ἐλάττων ἢ τούτων πολύς, ἃ γὰρ βούλομαι τοιοῦτόν λέγειν, ὧν σφόδρα ἀφιλοχώρητοι. τοῖς δὲ αὐτοῖς καὶ καθάπερ γείτοσι χρώμεθα, ἀποικίαις πρὸ καὶ νήσοις ὑπ' αὐτῶν ἀρχομέναις μᾶλλον συναπτόμενοι. ἐνίοις δὲ καὶ τῶν παρ' ἡμῖν μᾶλλον διδασκόντες ἀπάντων, ὁπόσα γηγενέσι καὶ πολίταις ἄπειρα προσφιλοσοφοῦμεν. τὰς δ' ὅτι καιρῷ βοηθείας αὐτῶν καὶ τὰς παρ' ἡμῶν ἀμοιβὰς, πρὸς δὲ, καὶ τὸ τοῖς ἀλλήλων ἤθεσι χαίρειν πρὸ τῶν οἰκείων, μαθήματά τε καὶ λόγοις καὶ δογμάτων ὁπωσήμλιν συνακριβεία καὶ πάλαι ἔκαστα, τῶν δυχερισάντων εἰ νομίζω. εἰ μὲν οὖν τῆς πρὸς λατίνους εἰρήνης καὶ πάντες ἡμῖν ἐκλήσονται κοινωνεῖν, δαιμονᾶν ἂν εἴη τοῦτό γε, καὶ λαμπρὰ τῆς ἀληθείας νίκη καὶ τῆ ψεύδει, καὶ εἰρήνη πλατεῖα καὶ πάντα ἐξελαμβαίουσα. εἰ δὲ καὶ κινδυνεύομεν τῶν ἐτέρων ἀφιλοχώρητοι, τοῖς ἑτέροις ἐπόδαλεῖν, συφρόνων ἂν εἴη τοῖς μάλιστα πλησιάζοντας τῶν ἄλλων προφυλάττειν· καὶ οὐ προσημήναι, τό, τι τὴν ἀλήθειαν ὁμολογεῖν, καὶ τὸ τὴν εἰρήνην ὡς ἂν μάλιστα διαρκοίη προτιθέναι προσήκει. ἴσα γὰρ ὅπη καὶ νῦν αὐτόνομοι τούτων οἱ πλείους, καὶ οὔτε τῶν ἄλλων ἡμῖν ἐν οὐδενὶ κοινωνοῦσιν, οὔτε τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν ὑπακούουσιν· ἀλλ' οὐδὲν ἡμῖν ἐντεῦθεν γίνεται βλάβος. οὐδὲ ἵνα οἱ παντάπασιν ἀπερρωγότες ἡμῶν, ἴξουσιν οὖ χαίρειν λυπήσουσιν. εἰ δέ τι καὶ ζημιοῦν ἡμᾶς ἔχοιεν, ἀλλ' ἡ τῶν λατίνων ἀκριβὴς κοινωνία τοσούτων ὄντων, μιᾶς πολλῆς τῆς ἐξουσίας τοῦ ἐκεῖθεν ἀνδρὸς λύειν ἀρκέσει· ὡς μηδ' αἰθάνεσθαι λοιπὸν, εἴ τινος τῶν ἐφεῦ φύκιομβρίων κατέσημβ ἔρημοι. ἀλλὰ μᾶλλον οὐδ' ἀδικήσομεν ὅλως αὐτοὺς, ὅτῳ δίκαιον καὶ τοῖς νοῦν ἔχουσι τῶν αὐθενόπων. τοιοῦτον γὰρ μᾶλλον, αὐτοὶ καὶ τὴν ἐκκλησίαν θεοῦ καὶ σφᾶς αὐτοὺς ἀδικήσουσιν. ὃ γὰρ ἡμῖν μόνοις λοιπὸν αὐτεξούσιον, οἷς καὶ ἐφ' ἑτέρων τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας μοῖραν ἢ δίσσας ὄντας, ἀλλὰ πρὸς πᾶσαν ὁμοῦ τὴν ἐκκλησίαν φιλονεικήσουσι καὶ πάσης ἀποῤῥαγήσονται. τῆς γὰρ καὶ κωνσταντινουπόλεως ἐκκλησίας μετὰ τῶν ἄλλων τρεῖς τῇ ῥώμης συναπορρηγνύμενοι, οὐδὲν τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἔξω καθαλείπεται. ἧς ἀποχίζοντες ἑαυτοὺς, καὶ τὰς αὐτῆς ἀπαναγνόμενοι ψήφους, οὐκ οἶδ' εἴ τινος ὑπ' ἄλλου, τούτου πάσχειν δύναιντο χεῖρον. οὐθ' ἡμᾶς ὀφείλειν εἰπεῖν τὰ μὲν ἄχει καὶ τὰ τῆς ἀληθείας καταφρονεῖν, καὶ τὸ τῆς εἰρήνης παραιτεῖσθαι καλόν, καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς ζημιοῦν, τὰ σφῶν θεραπεύειν. ὃ καὶ διανοήσεως λίαν ἄτοπόν ὅτι συγχωρεῖν. ἀλλ' οὐδ' ἄνθρωπός τι καὶ νῦν πρὸς τὸν συμβαίνον, ἢ πρὸς τὴν οἰκουμενικὴν συνοδον καὶ τὰς ψήφους αὐτῆς ἐνίων ἀπείθεια, ἵνα τί καὶ τῆς ἡμῶν οἰκονομίας ἴσχη κατηγορεῖν, οὐ δυνηθέντων πάντας ἴσχειν ὑπήκοντας, πολλὰ γὰρ ἔθνη καὶ πόλεις ὅλαι, ταῖς τῶν πρότερον συνόδων γνώμαις αὐτόλιγον ἀθρόπνεόν τι παθεῖν ἐκείνας ἡγούμεθα, καὶ τὸ δόξαι αὐταῖς τοῦτ' εἶναι τῆς ἀληθείας διαφωνάμενας· ἕως ἡ τῆς ἀληθείας ἰσχὺς ταῖς ἁπάντων εἰσδύσα ψυχαῖς, πάντας ἑαυτῆς πειθομένους, καὶ ὡς θεῖ φωναῖς ταῖς τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων προσέχοντας. καὶ τοῦτ' ἦν ἀκριβῶς οἱ τῆς ἀληθείας ἐξήγηται. ἀλλ' οὐ πάνυ τοῦτ' ἐλαβόμενοι, καὶ τινῶν

πινῶν

δων κεφάλαια μεθ' ὑπερβολῆς ὑμῖν ἀναλάμψουσιν. οὐδὲὶς τοίνυν ὑμῶν ἐγκαλέσῃ δικαίως, ὧν χάριν συνήλθητε καθεσάξασι, & ταύτην ἀρκοῦσαν νίκην αἱρήμενοι. δῆτι πᾶσι διὰ τούτους, οὐδ' εἰκὸς ὅτι τοὺς μεταβαλόντας πλείω χάριν ὀφείλειν τοῖς παραινέσασιν, ἢ τοὺς δῆτι τῆς φρονήσεως μείναντας δόξης, τοῖς πεπεισμένοις· ἵνα τὶς καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ δοκεῖν ὠφελεῖσθαί τι καὶ μανθάνειν ὁποιωοῦν, αἰσχύνην φυλάττοιτο. ἐκάτεροι γὰρ δίκαιοι ὑπ' ἀλλήλων ὠφεληθήσεσθαί τι καὶ τιμηθήσεσθαι· φρόνιμον μὲν τῆς ἐκ τῆς νικᾶν ἡδονῆς μνήμονι κοινωνοί· ἐπὶ τῆς ὅλης πάντων σπουδῆς & τῆς κοινῶν ἀγώνων καὶ διαλήξεων ἴσας τέλος ἡ τῆς ἀληθείας ἀνάδειξίς τε καὶ νίκη, καὶ τῆς ἑτέρας μοίρας ὁποτέραν αὖ ἕπονται τὴν μὴ φρονοῦσι τῆς ἀληθείας ζήτησιν συμφερομένους, & διαχθῆναι ταύτην καὶ τῆς ψεύδους ἀπειρήσεσθαι, τῆς ἀμηχάνων πέφυκεν ὄν. ἔπειτα & τὸ τῆς δόξης βεβαίως ἔχεσθαι τῆς αὐτῆς, ὅλης τῆς πεπεισμένων τοῖς πεπεικόσιν ὅλως ὑπαρξει· ὧν ἀπολειφθέντων, καὶ κεῖνοι πάντες ἥμελλον ἀμφιβάλλειν· ὃ καὶ φρόνιμον ἔπαθον. ὅπου μὴν οὐδὲ τοῖς ὑμῖν ἡ φανερὰ τῆς δόξης μετάθεσις, αἰσχύνην ἔχειν δοκεῖ, οὔτ' εἴ τις ὀξὺς, ἁρμόττει ταύτης φρονήσαι· ἀλλὰ διὰ τὴν φανερὰν ἀλήθειαν & τὴν συμβολὴν τῆς πίστεως δῆτα πάντας ὁμολογεῖν, οὔτε φρονηθέντα τὸ πᾶσιν ἀρέσκον ὀκνοῦντας, οὔτε τὸ φρονισθέν ποτε ἀγεφάφην αἰσχυνομένους· καὶ οὕτω τὴν ἀληθῆ καὶ βεβαίαν εἰρήνην πᾶσι κηρύξαντας, μεθ' ἡδονῆς ἐπανήκειν. Ἱκανῶς δὲ τὴν εἰρηνικῶν ἡμῶν δῆλον ὑπάρχειν, & ὅτι τοῖς ἄλλο τι θορυβοῦσιν οὐδὲ φρονεῖν ἄξιον, οὐδ' ὑμᾶς αὐτοὺς ὑπ' ἐκείνων ἐνοχλεῖσθαι τὴν λογισμόν. ἤδη δὲ καὶ φρὸς τὰ λοιπὰ τὴν καλυμμάτων ἰτέον. φήσουσι τοίνυν ἱκατέρωθεν, οἷδ' ὅτι, καὶ μάλα πολλοὶ, ὡς οὐ μόνον ἡμῖν τοῖς ἐνταῦθα συνειλεγμένοις δεῖ τὸν τῆς εἰρήνης ζῆτον ἀρέσκειν, ἀλλὰ & πᾶσιν ὁπόσα τοῖς τῆς ἐκκλησιῶν ἀμφοτέρων τόμοις ὑπείκουσιν ἔθνη· καὶ μὴ μόνον ὅπως ἡμεῖς συνθώμεθα φρὸς ἀλλήλους, σκοπεῖν, ἀλλὰ & ὅπως καὶκεῖνοι ταῖς ἡμετέραις ψήφοις πεισθήσονται. εἰ δὲ μὴ, λήσομεν αὐτὴ εἰρήνης μάχιμοι ἠγείραντες, καὶ τὴν συναπεδαι τοῖς πόρρω κακῶς, τὴν οἰκειοτάτην ἀποῤῥηγνύμενοι· ὃ πλείω & φρονέσει δι νοῦ τὴν αἰτίαν τε καὶ τὸν θόρυβον ἐμποιῆσαι τοῖς πεπονθόσιν. ἴσμεν δ' αὐτὴν πλὴν ὀλίγων τοὺς πάντας δυχερῶς φέρειν τὴν μετάθεσιν ἔχοντας, καὶ τὸ δόξαν τι καινοτομεῖν ἀσεβείας ὑποβολὴν ἡγουμένους. ἔνιοι δ' αὐτὴν καὶ μάχεσθαι μόνον τοῦ διδάσκαλοι ἠθέλησαν τοῖς ἄλλοις τῆς ἀληθείας, σωσόδου τὸ οἰκουμενικῆς καὶ τὴν ταύτης ἔργων ἐφίστασθαι· οὐδ' ἐγχωρεῖν φασιν ὧν αὐτοὶ πεῖσθησιν, ἄλλο τι βέλτιον οὐδ' αὐτὸ δοκεῖν τὴν θεάν. πῶς οὖν οὕτως ἔχοντες γνώμης, ἀφαιρεσιόντων ἡμῶν ἢ φρονισθέντων ὅλως αἰσχύνονται; ἢ ποῦ δίκαιον τοὺς ἡμετέροις συμμάχοις καταλιπεῖν, οἷς τὸ φρὸς ἀλλήλους ἔχθρας συνδιαφέρεσθαι, & τοὺς τὴν δυχερῶν ὑμῖν φρόνιμον συμμετέχοντας, μὴ καὶ τὴν ἀμεινόνων ποιεῖσθαι βούλεσθαι κοινωνούς; μηδ' ὡς αὖ αὐτοὶ συνδοῦντο καὶ καταλύσασθαι, οὕτω τὸ εἰρηνικὸν φρόττειν δυσχεραίνειν; τίς οὖν ἴσαι καὶ φρὸς τούτους ἀπολογία, μᾶλλον δὲ τί ποτε καὶ φρὸς τουτονὶ τὸν λόγον ἔχω συμβαλλόμενον ὑμῖν, φρονέσχοιτ' ἂν ἤδη λέγειν ἐθέλοντι. Τοὺς πόρρω καὶ τοὺς ἐγγυτέρω πατέρες δικαιότατοι, οὐ γὰρ διαφήμασι δίκαιον ὅτι κρίνειν, ἀλλὰ τρόπων καὶ ἠθῶν ὁμοιότητι & τοιαυτίσιν, & γλώττης ἐφ' ὧν ὅτι δυνατόν· & ὃ μέγιστον ἁπάντων, διαίτας καὶ κοινωνίας & τὰ συμφέρειν ἀλλήλοις ἐν οἷς αὖ δίοι & σωτηρεῖν. τούτῳ τοίνυν τὸν κανόνι χρησθμοὺς ὑμᾶς, σταστάσιν ἐναντίως οἷς ἀξιοῦσιν ἐκεῖνοι, φρὸ τὴν φρονεικισθέντων ὅτι βουλεύσασθαι. τίς γὰρ οὐκ οἶδε τὰ τὴν λατίνων γνωσιμωτάτα γῆν, ὡς αὖ φρὸς χρεικοὺς ὁ λόγος γίγνοιτο φρόττον, ἐν πᾶσιν ὁμῶς τοῖς

φρονι-

λῶ ζῆς τι ἄλλοις ϛ τῇ τῆς ἀληθείας ὡς ἔδει προφυτικέναι φειδομένοις λέξιτ· κ) τηλικαύτη συμφορᾷ φερόμενοις ἡγουμένοις ϛ κινδύνου γε μὴν ὄντως ἐμμένοντας δι' ἧς ὑφ' ὑμῶν ἐγνωσμένοις, κ) τιμᾶν εἰκὸς ταῦτα, καὶ τὰ πάντες ἄξια κρίνειν, ϛ χάριν ὑμῖν ὑπὲρ τούτων ὁμολογεῖν, καὶ ταῖς τῶν μακαρίων ὑμᾶς ἀγαλλεῖν τιμαῖς· ὧν ἀξιοῦσι τοὺς τῆς ὁμοίους ἀγῶσιν ἐνδιαρρίψαντας. εἰ δέ τινες παρρησίᾳ ταῦτα τιμῶντες, ὑμῖν ὡς τὴν ἐν τῷ νικᾶν καταφρονήσασιν ἀτιμίας, μεμφιοῦς βούλοιντο, ἀλλ' ὑμῖν ἡ φιλοτιμία τῶν ἔργων δόξα καὶ τῷ σώζειν μὴ αὐτοὶ σώζειν δι' κ) τοὺς ἄλλους ἱκόντας τὴν γνῶσιν τῆς ἀληθείας, ἀρκέσει. ἀλλα μὲν καὶ τῶν νεῶν ὄντων οὐδὲν ὑμᾶς ἀπάσεται· οὔτε γὰρ οἱ ἱεραικοὶ, οἷς κ) πολλῶν ἐγκωμίων ἄξιοι δόξετε, ϛ παρ' οἷς ἀθανάτου τεύξεσθε μνήμης, ἅτε καὶ χρήμασι καὶ σώμασι καὶ σοφίᾳ καὶ τῷ τελευταίῳ ταπεινοφροσύνῃ, καὶ λογισμοῖς πᾶσι θειοτέροις, τὸ τῆς εἰρωνείας χρῆμα μόνοι χειδὸν ἁπάντων καταφρονήσαντες· οὐδ' ὑμεῖς ἑαυτοὺς, ὅτι τὴν τῶν ὑμῖν φερομένων. πάντες γὰρ ὡς ἠκούσατε ὑπὸ θειοῦ τοὺς ὑμετέρας ψήφους ἀρπάσουσι· τοῦτο μὲν ἅτε τῆς ἐκκλησίας ἁπάσης οὔσης ὁμοῦ, ἰῶ οὐκ ἔνεστι πλανηθῆναι, τοῦτο δὲ καὶ ὡς εἰρωνείας αἰτίας, ἰῶ ὅλη θυμοῦσι πάντες ἰδίᾳ· ταύτῃ τῷ ἀπεκέσων ὧν παρ' ἑκατέροις ἦρξι τὸ χάσμα, φερόμενοι πάντων ἀπαλλαγήσεσθε. εἰ δὲ καὶ μὴ πάντας ἐπαινοῦντας ἕξετε καὶ τοῖς ὑμετέρας χαίροντας ψήφοις, ἀλλ' ἔσται τις ὦ φιλονεικοῦντες μᾶλλον ἢ πρίσασθαι αὖ, καὶ παντ' ἀναξίπον τες ὥστε μὴ δόξαι τὸν ἐμφανῆ χρόνον ἠγωνικέναι τὸ δίον, ἀλλ' ὃ δὴ τοὺς φθονῶ τῷ ὀλίγων κ) ταῦτ' ὄντι κακῶ γνωμόνους ἐπαίνους, τῆς φθονῶ τῷ πλείστων τε καὶ δικαίστων καὶ τὸ βλητέου χάριν ἀνδίας ἀλλάξασθε. ὅπου γε καὶ πάντων ἅμα διαφθορέντων, κ) δικαίου ποιημένων τὸ φερόμενα οὐδένα λόγον ἔχειν, τῷ δὲ καλοῦ κ) τῆς ἀληθείας φερομένοις μόνοι ἐκρίνω· εἰδότας ὡς ἅπασα μέμψις ϛ καὶ ἐναντίωμα σαθρόν ἐστιν, αἱ τὰ ὑμέτερα μόνον κρατῇ. εἰ γὰρ δεῖ μι τἀληθῆ λέγειν μηδὲν ὑπολογιζόμενον, ὑμᾶς δεῖ μόνον κρίνῆς δόξης καταφρονῆσαι, καὶ παύσεται ἔχει καλῶς. κἂν ὑμεῖς βεβαίως ὑποθήσεσθε μηδέποτ' αὖ ἑαυτοὺς αἰχμωθῆναι, μηδὲ θόρυβόν τινα παθεῖν δεῖ τῇ μεγαθύμῳ τῆς δόξης, τὸ φεῦ τῷ ἄλλων δίος οὐδὲν ὄζει. ὑμᾶς δέ νεω οὔτε δίκαιον οὔτε φερόπον ὄζει τῆς ἀληθείας ἄλλο τι φερτιμῆσαι, κ) τῶν μόνων σώματα κ) ψυχὰς δυναμένων σώζειν ὁμόνοιαν, ἐπειδὴ μόνον οὐκ ἐν χρησὶν ὑμῖν ἦ, καὶ τὸ λαβεῖν λείπηται μόνον, φιλονεικίας αἰτίας εἶναι καὶ πάθους ἀνθρωπίνου φείδεσθαι. οὐ γὰρ πατέρων, οὐ διδασκάλων, οὐ σοφία κεκοσμημένων, οὐ πᾶσαν αἰτιῶν μετόντων, οὐκ ὀλιγόπων θειοῦ, οὐ βραδύχων τῷ δοκοτόλων, ἃ τὸ τελεύταιον ὑπὸ τῆς ἀληθείας σωνηθροισμένων, καὶ φερὶς τούτοις τοσούτων, ἄξια ταῦτα. ἀλλὰ μὲν οὐδ' εἴποι τις αὖ ἀδικήσεις ὑμᾶς ταῖς ἀγαθαῖς ἐλπίσας φερδοῦναι αἷς ἔχοντες ἥκετε. τῆς γὰρ δόξης φερπολεμήσαντες ἑκάτεροι τῆς ἑαυτῶν, ϛ τῶν ἐλπίδων πεῖραν λαβόντες, ἐπειδὴ φανερὸν τὸ τῶ πολέμου γλύπται πέρας, ὅτι τὸ λεῖπον τῆς φερθέσεως ἐαδιεῖσθε, ϛ τῶν εἰρωνείων ὅπως ἴσαι φερβλέψεσθε, ϛ τ' ἀληθείαν ὅπως πάντῃ τὸ ψεῦδος καταγωνίσονται φερυπεῖτε. ὑδὲ γὰρ ἐξ ἄπαντος ἑκάτεροι τοὺς ἑτέρους νικήσοντες ἥκετε. τοῦτο γάρ ὄζει ϛ τὸ ψεῦδος θέλειν νικᾶν, ἐπεὶ φερὶ τῶν ἀμφισβητουμένων οὐ διώρισαι τἀληθές, κ) τῆς ἀληθείας ἐν ἀδήλῳ δήπου κειμένης, αὐάγκη κ) τῇ τ' ψεύδους ὑποψία παρ' ἑκατέροις εἶ) χώραν πνά. ἀλλ' ἥκατε φερῶτα μὲν ὑπὲρ ὧν πεφερνήκατε φερὶς ἀλλήλους ἀγωνιούμενοι, κ) τοῦτον φερῶτον ἐκτελίσοντες ἆθλον· εἶτα ψεύδει ϛ ἀληθείᾳ δικάσοντες, ϛ ταύτην στεφανώσοντες κ) φερπλιξόμενοι πάντες· ἐξ ἧς ϛ αἱ ἀγγελίαι κ) τὰ τῶν ἐλπί-

δων

τῆς πλάνης ὀφειλομένας δίκας ἀφεὶς· αἰ δὲ λιωικῶς ζοὶ ἰαλωκότας τῆς τῦ μακαρίων εἴργουσι λήξεως. ὅτι δὲ πολλαῖς τὲω ἀμωσεώλω καὶ ζῶσι καὶ πλδυτήσασι μεμῦρτύρηκεν ὁ θεὸς δι' ὧν εἴωθεν αὐτὲω μῦρτυρεῖν, ἤ τι τῦ λαπίνων ἐκκλησία τιμῶσα ζύτους καὶ σίβουσα δίκτυον, καὶ χαλκοὶ πάντες αὖ συγχωρήσαιεν· οὐδὲ πλαίλω φαῖεν ἂν τὸ φρόγμα, καὶ μάτλω ὑμᾶς ἐκείνοις τὲω τῆς ἀμωσεώλης δόξαν φρασάπτειν, τῦ εἰς ταύτλω ζηζυμμένων οὐδοποιεῖ αὐτοῖς σωειδότας. ὡς τ' ἐλπὶς ὄζι καὶ πάνυ δισβαία, μηδὲν αὐτοῖς φρὸς τὲω σωτηρίαν τὲω ἐκ τῦ συμβόλω φρεσθήκλω λυμανεῖδαι, ὑπ' αἰάγκης μόνον πινὸς καὶ λόγων δικνυόντων ταύτλω ἀκίνδυνον, φρσαχθεῖσι· μηδὲ τῦ ὑμετέρων δίχᾶ δίκσῃν αὐτοῖς· καὶ πολλῷ μᾶλλον αἴ μὴ καὶ τὸ ὑμέτερον αὐτοῖς φρόσεσθῆ· ἀλλὰ τὲω ἀλήθειαν ὑμῦ δδηγόντων, μάχεις αὐτῦ μόνον τὸ ῷδᾷ τῦ ψεύδους βλάβος ἐκπίνητα. τὸν γὸ ὑπὲρ σφῶν αὐτῦ οὐχὶ δὲ καὶ τῦ ὑμετέρων ψυχῶν ἐφλήσουσι λόγον· ὃν εἰκός ὄζιν αὐτοῖς ἀφιεῖσθαι, εἰς ἰλάττους τὲω τῆς κακοδοξίας λύμλω ἐκχέασιν· ἀλλ' εἰ καὶ μὴ πάσας τὰ τῆς δίκης ἀπαλλαγέω, ἀναψυχέω γοῦν τινα καὶ ῷδὰμωδίαν αὐτοῖς ἡ τῦ ἐκχόων οἵσῃ διόρθωσις, φρσπίζουσι δίκην φρὸ ὑμῦ, καὶ ὑμᾶς γοῦν δίχομένους ἴξω τῦ αὐτοῖς ἐκφεύγειν ἰσάναι. οὔτε ζίνλω ἐκείνοις ὅπερ εἶπον, οὔτε πολλῷ μᾶλλον τοῖς μὴ ταῦτα τὲω ὑμετέραν διόρθωσιν αἰχμῆς ὑπόθεσιν ποιησόμεθα. πῶς γὸ αἰχμωθήσονταί δ' ἡμᾶς, ὁι μεθ' ὑμῦ κἀκείνους τῆς ἐκ τῦ ψεύδους αἰχρέτητος ἀπαλλάξομεν, ᾧ οἷς δίχομένοις ὄντως ἀθάνατον τῆς ὠφελείας εἰδέναι χάριν βουλήσονται; οὐδὲ γὸ αὐτοὶ μὴν χαρήσουσι τῦ ψεύδους ἀπηλλαγμένοι, ζοὶς δὲ τῦτο δέκα φεξαμένοις σφίσι μισήσουσι, καὶ τὰς τῦ ἀδίκου καὶ πονηρῦ εἰς φρόξονται δίκας. καὶ μὲν οὐδ' ἐνειδεῖ τις αὐτοῖς τὲω ὑμετέραν δτὶ τὰ κρείττω μίζαβολεῖν καὶ τὲω τῆς ἀληθείας δδήγωσιν, ἕως ἂν μηδ' αὐτοὶς ὡς πλανωμένους ἐλαύνῃ ἢ πονηρός τις ἢ καὶ αὐόηλος, τὰ σεφάνων ἄξια φέρων, καὶ νοεῖν ἴχθν ζοὶς μὴ τῆς ἀληθείας καὶ τὲω σφῶν σωτηρίαν φρῳιμίους ἀλαζονείας χάριν οἰόμενος· πολὺ δὲ μᾶλλον αὐτοὶς τῦ ὑμετέρου κληρονομήσειν ἐγκωμίων ἡγοῦμαι, καὶ ζοῖς ὑμετέροις ἐγκαυχήσεσθαι πόνοις, οἷ ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ὑφίσασθε. ὅλως δὲ τὸ μὲν τὲω αἰχμώλω ζοῖς μετέπειτα ῷδαπέμφειν ὑμᾶς, οὐδὲ λόγον ἴχθν ἡγοῦμαι, ζοί γε μὴ φρῶτον αὐτοὶ ἀξίους ὄντας αἰχμώεσθαι. οὔτε γὸ τὸ μανθάνειν αἰχρὸν· καὶ τῆς ἀληθείας ἡ κτῆσις, δ' φρεπεστέρους μᾶλλον ἀποτελεῖ καὶ λάμποντας ἐωῦσι. οὐ μὲν ἀλλ' εἰ καὶ ζοῖς ἐφ' ἑκατέροις τῦ χρόνου ἐμέλλομεν ἀδοξίαν τινὰ καὶ ὀνείδη, ἵν γε ζοῦ γνῶναι τὲω ἀλήθειαν αὐτοὶ, φρόξεσθαι, μήτ' ἐκείνοις ἄγκοι γεγονότες τῷ ψεύδους, καὶ ζύτοις δεινάμενοι τῆς ὑμετούσης δόξης εἶναι καθηγηταὶ, οὐκ ἴχοιμ' ἂν ἡμᾶς τῆς τῦ ἄλλων φρονοῦντας τιμῆς, τῆς οἰκείας ἁφορᾶν· ἐ τὲω ἐκ τῆς ἀληθείας δόξαν φρόεσθαι. εἰ δὲ καὶ καθ' ἡμῦ αὐτῦ ἡδέμεν ἅπαν μέμψεως ἐφεσόμενον βίλος, ὁ μόσι πᾶσιν ἴδοι χωρεῖν, οὐδὲν τῷ ματὰ τῆς ἀληθείας ἁπαίζεσθαί τι καὶ θνήσκειν εἰ δίοι, νομίζοντας αἱρετώτερον· καὶ λογιζομένους μὲν τὲω ἐν οὐρανοῖς παῤῥησίαν καὶ δόξαν, ἰῶ ἵνεκα τῦ ὑπὲρ τῆς ἀληθείας καμάτων ὀφειλομένω ἡμῖν, αἱ τῦ αὐθρώπων μέμψεις ὄμλλον αὔξειν· ἐνθυμουμένους δὲ τὸ ὅπως ἡμεῖς εἶμ καὶ πίστει διορθωθέντες σωζώμεθά τι καὶ δοξαζώμεθα, πασὶ δόξίας εἶδος ἐφ' ἑαυτοὶς φρόσπαόμενοι. ὅλως δὲ οὐχ ὁρῶ ζοὺς ὑμῖν ὀνειδιοῦντας οἵ τινες ἔσονται· καὶ ὧν αἰσθῖδι σφόδρα ταὶς μέμψεις. ζοὶς μὲν γὰρ μεθ' ὑμᾶς, καὶ φείδεσθαι τὰς ὑμετέρας ψήφους αἰάγκη, τὲω ἀξίαν δλαβουμένους·

σκουσαι ἐπαινεῖν, καὶ φεύγειν ταύτην κηρύττειν. τοῦτο δὲ τὸ δίκης λόγου ἔχον ὄζει. ἐπεὶ μετ' ἀσφαλείας ὅτι τὰς ἀεὶ θεοῦ δόξας φρίττει χωρεῖν ἄπο πολλῶν κινδύνων, καὶ μηδέποτε τὴν τοιαύτην σωτηρίαν καθάπαξ ἀποβαλεῖν, ἐπομένων τῇ εὐσεβείᾳ. εἰ γὰρ μὴ τοῦτ' ἦν, ἀλλὰ τῆς δόξης παρὰ πάσι καταγίνωσκον, οὐδένες ἂν αὐτοῖς φεύγειν ἐδίκασαν λόγου ὄντος οὐδὲ ζῆν ἄλλο τι τῶν ἀπηκόντων φεύγουσιν ἀναχωρήσαντ' ἂν γὰρ αὖθις συζῆν. ἀλλὰ μὴν οὐδ' αἰρεῖν ὄζειν οὐδὲ τέρεις, ἀγροικίαν μαθεῖν, εἰ μὴ καὶ πᾶσαν ἀτιμάζειν μᾶλλον δικαιοσύνην· ἣν οὐκ ἔστι λαβεῖν μὴ φεύγειν τὴν ἀπρεπεμβόλου φεύγαλλοντας ἄγνοιαν, καὶ τὴν ὑποκειμένην καταγνῶναι, ὅτι μὲν τῆς ἀγνοίας ἔχεσθαι μᾶλλον πάντες ἐβουλήθησαν, τοῦτο δὲ τὴν δόξαν μαθόντες διὰ τὸ πάντων ἀγνοεῖν. τοιοῦτον γὰρ μᾶλλον αἰρεῖν, ἅπαντ' εἰδέναι νομίζοντας μηδὲ βουλομένους χάριν πρὸ τῆς ὠφελείας ὁμολογεῖν, μετ' ἀγνοίας ἀπαλλάττειν τοῦ εἶναι. φεύγει δὲ τούτους, ὑπὲρ ἀληθείας ὄντας ἡμῖν τὴν ἀγῶνα, ἡδὺ μὲν ὅπου μὴ ταύτης νικᾶν· τὸ δὲ ταύτην δεῖσαντας ἡττᾶσθαι δοκεῖν, πάσης αἰσχύνης ἀπήλλακται, τοῖς γὰρ τῆς ἀληθείας ἔπλοις ἐνοιδόντας ἑτοίμως, καὶ φανεῖσι μόνον ὑπείκοντας, οὐδεὶς ἂν εἴη νικᾶσθαι παρ' οὐδενὸς τὴν αὐθεσίαν, ὧν αἰσχρὸν ὄζει καὶ χάριτος ὀφθῆναι· ἀλλ' ὑπὸ τῆς ἀληθείας αὐτῆς, ὑφ' ἧς δίχα πᾶσιν αὐθεσίας ὄζει τὸ νικᾶσθαι. νικᾶν δὲ τὸ ψεῦδος αὐτοῖς καὶ μάλα δικαίως ἔστι τοῖς ἀεὶ, ἅτε μὴ τῆς ἀληθείας ἐπαίοντας τῇ ψεύδει, ᾧ τὸν θεὸν ἔχειν ἐθέλουσιν. καὶ μὲν οὐδὲ τὴν δίκαιαν δόξης νομιζόντας ἀλλάξασθαι, καὶ ὅλως θεοῖς ταὐτὸν ἐκ τοῦ χείρονος μεταβαλεῖν, αἰσχύνης φεύγειν. οὐ γὰρ ἡ τοῦ κακοῦ μετάθεσις, ἀλλ' ἡ τοῦ κακοῦ πῆρσις, τὸ αἰσχρὸν, ὡς ἔπός τις, ἔχει. τοῖς μὲν οὖν χείρους δίκαι ταῦτα φημὶ δεῖν ἐκ τοῦ πεπαιδεῦσθαι λατίνους ἂν ἀληθῆ λέγωσι, καὶ τοῦτο πᾶσι τοῖς ἐπαίουσιν ἁρμόζειν φαίνεσθαι, μηδεμίαν ὑποψίαν ἔχειν αἰσχύνης, μηδ' εἶναι καὶ τοῦτον τοῖν ἀληθῆ φεύγεσθαι δόξαν· ἐπεὶ ὁμολογοῦντάς τε καὶ τῆς δίκης, καὶ ταύτῃ διαμφοτέρων τούτων σωζομένους, ἀνάγκη τοῖς τε τῆς ὁμοιότητος καὶ τῆς ἀληθείας μέσοις διβάσεως ἄνωθεν φεύγεσθαι δοκᾶν. λατίνοις δὲ, εἰ καί πινα ἔτι εἰρημένοις ὀρθῶς σαθρὰ ἐπείνων δίκῃ τοῖς λογισμοῖς, καὶ τὸ τῆς αἰσχύνης δίος οὐ πανταπάσιν ἄλογον, καί τοι πλέον τῆς ἄλλων αὐτοῖς εἰκότως ὑπὸ τούτων ταραττομένοις, καὶ κεῖνα φεύγεσθαι δίκαιον, ὅτι τοῖς μὲν φεύγουσιν οὐδὲν ἐκ τοῦ τιμᾶν ἀληθείαν φεύγειν αὐτοὶ, ὥσφαλίσαυσιν, εἰ μὴ καὶ μᾶλλον ὠφελήσουσιν, ὅσους γὰρ αὐθεσίαν ἰαλακότων τῇ ψεύδει καὶ παδόντων αὐθεσίαν, αὐτοὶ μὲν καθαρὰς καὶ ἀκιβδήλου δόξης ἀπόμενοι· καὶ τῆς γὰρ τῆς ἀληθείας ἀγῶνα, μεδὲν αἰτίους φεύγεσθαι τοῦ εἰς ἐκείνους φιλανθρωπίαν. καὶ τὰ ἐκείνων δὲ συγκαλύψαι κατὰ μικρὸν ὀνείδη δυνήσονται· ἅπερ ἔμελλον αὔξειν, ἢς ἐκαλλιεργέμησαν ἀπόμενοι πλατεῖς, καὶ τὸ δεινὸν ἐν σφίσι διαφυλάττοντες· εἰ δὲ, μὴ δόξης ὕπνωμία καὶ τῆς βούλεσθαι φεύγειν τῆς ἀδελφῶν, καὶ τἀληθῆ καὶ δίκαια πᾶσιν ὁρίζειν, ἀλλ' ἐκ τινος ἰσχύσης λόγου ἀνάγκης, καὶ λογισμῶν ἡττηθέντες ἂν οὐκ ἔσχον ἀφορᾶν, τὴν δόξαν ταύτην εἰσπνίγκαν, εἰκὸς ὄζει καὶ σιγῶν τῶν ἡμῖν αὐτοὺς φιλανθρωπίαν ὑρίσθαι καὶ θεοῦ τυγχεῖν ἵλεω· ὃς καὶ τῆς χρεισίων ἁμαρτημάτων, οὐ κατ' ἐξ ὁμοίας ἁμαρτάνοντα γνώμης, φιλάνθρωπος γίνεται δικαστής· ὃ καὶ μᾶλλον ἀφ' ἡμῶν ἐκείνων ἴσμεν πείθομαι. οὐ γὰρ αὖ τοῖς ὀρθότητι βίου τῆς ἄλλων διενεγκόντας καὶ θεοῦ πάντων αὐτῶν ἀγαπήσαντας ἔδοξε τῆς τῆς γνησίων ἀμεμφίμους δωρεᾶς· καὶ τῆς τῆς μακαρίων καταλίξας χορῆς, μὴ θεῶτον αὐτοῖς τὰς ἐκ

τῆς

ἀγνοίας ἢ τυφλώσεως ἐγκλημάτων, καὶ ἅτε περὶ ἡμᾶς πάντας ποιούσας κοινούς· ἐν οἷς πολλοὶ τὴν τῆς ἀμωσυμίης ὀνόμαζος ἔτυχον. ἢ τοσαύτην ἀδοξίαν τῆς ἐφ' ἡμῖν κακίας καταχύσας ἐπελπαίας οὐδαμή τι καταρθωκέναι· καὶ τὸ δὴ χείριστον ἁπάντων, ἄδηλον εἰ πότερον ὡς ἰσχὺν ὀρθοδόξων εὐχὰς δεῖ τῷ ἐμοὶ ἐγκαταμεμῖχθαι, καὶ τὰς ὀφειλομένας αὐτοῖς ἀφοσιώδεις τιμὰς, ἢ ὡς αἱρετικῶν καὶ τῇ ψεύδει συμβεβιωκότων καταφρονεῖν, τιμῶ αὐτῷ συνηγίαν ἀπογινώσκοντας, καὶ τιμῶ πρὸς ἐκείνους χάριν ἀρνεῖσθαι. εἰ μὴν γὲ ὅπως δύναμαι μόνον, καὶ ἐκ τοῦ ἰσοῦ φερόντα τὸ πρᾶγμα, μὴ φροντὶ δὲ καὶ ἡ τῆς γλώττης ὁμολογία, αὐκ ἐν ἀδίκῳ δόξῃ δόξης αὐτὰ πλακεῖν· ἐνδέχεται γὲ καὶ ἄλλο τι τῇ ἐκ καλῶν μὴ τὸ χείρων δοξάσαντας ἐκπεσεῖν, τοῦδ' ὑποθέσεως τοῦτο παρ' ἀλλήλων ἀφιλονείκητον καὶ τῶν αἰχμῶν μὴ φεισαμένων τῇ μεταδόσει, ἅτε μηδετέρων ὡς ἀκίνητόν τι καὶ πρὸς τὴν συνηθείαν ἀναγκαῖον ἐγνωκότων δεδιφυλάττεσθαι. ἀλλ' ὅτι μεῖζον τὸ μηδ' ὁτιοῦν τῆς πίστεως ὁμολογίᾳ τοῖς οὐκ οὖσι λέγουσι κατὰ συνομολογεῖν, ἢ πρὸ δὲ τῶν τῇ ἀκινήτων δογμάτων τὰς πίστεις παρ' ἡμῖν ἀπίληφε τάξιν, καὶ πάσης ἂν δὴ ἀμφιβολίας ἐξαιρούσας ἤδη χρόνους κεκρύπτεται; ὡς μηδ' εἰδέναι δίκαιον χρὴ ἀκριβῶς μήτε τοὺς πρεσβύτας μήθ' ὑφ' ὧν πρὸς ταῦτα ἐκπεπαῖσθαι, ἀλλ' ἄλλως ἄλλο τι ὑπολαβεῖν, τὰς αὖ ἀφορμὰς τοῦτο κινεῖν, μὴ πρότερον ἀδοξίαν ἐχούσας καὶ τὸ γέλως ἅπασι ὅσαι καταδόξαμος; οὐδαμοῦ γὲ αὖ ἀγκυρὰν ἡμοίβῳ μείζονι τῷ μαρτυρεῖν ἐμῖν αὐτοῖς τιμῶ ἀπάτιον, καὶ τιμῶ μακρᾷ τῷ ψεύδει ὁμολογίας· καὶ ταῦτα σοφίᾳ καὶ λόγῳ δεινότητι διδασκάλοις ἄλλοις τῆς ἀληθείας γίνεσθαι δυναμένοις. λατίνους μὲν ταυτὶ παιδεύσομαι λέγειν· τοῖς δὲ ἕλλησιν οἶμαι σφόδρα τιμῶ τῆς φιλοσοφίας δόξαν φυλάττεσθαι, καὶ αὐτοὺς δὴ σοφίᾳ φρονοῦντας· καὶ νομίζειν αἰσχρὸν, αὖ φρενῶσι τοσοῦτον χρόνον λυμηνάμενοι, καὶ τιμῶ ἀληθεστάτην δόξαν ἐναίνοντες, καὶ τιμῶ τῇ ἀδελφῶν παραβύμνοι κοινωνίαν· ἐξ οὗ δὴ καὶ πολλῶν δεινῶν περιεσθῆναι σφίσι συμβέβηκε, πρὸς τὸν τῆς ἀπιστίας καθαιρεσμὸν αὖθις συμμάχων πολεμίων αἰσχροποιοῦμενοι. κοινῇ δ' ἀμφοτέρους ἡγοῦμαι τιμῶ ὑπὸ τῆς πίστεως αἰσχυνθῆναι· ἰδοὺ τῷ τε μαθεῖν τιμῶ ἀληθείας καὶ τῷ τὸ ψεῦδος ἀπομαθεῖν νομίζουσι συμβεβηκέναι. ἐκάτερος γὲ οὐκ ἔστιν ὅπως δεῖ τοῖς τὸ διδάξαι μᾶλλον τοὺς ἄλλους καὶ σφίσι δόξαι συμφώνους ἥκειν ἐλπίσαι, ἐγὼ δὲ τιμῶ μὲν φαντασθῆναι αἰσχυνῶν ἥκιστα ἂν φαίην γραικοὺς ἀπολογίζεσθαι δεῖν ὅτι τῷ μὴ φθεγγεσθαι δόξαν ἤδη σφέτερον εἰσαγομένην· κἂν ἀληθὴς ἔτυχον οὖσα, καὶ πρὸς ταύτῃ φιλονεικεῖν. τὸ γὲ πιστεύειν τὸ ψεῦδος ὄζειν αἰσχρότερον· καὶ φιλονεικία, ψεύδους ὁμολογίας ἐλαττοῦ εἰς ἁμαρτήματος λόγον. καὶ γραικοῖς μὲν ὅτιν εἰς τιμῶ ἀσφάλειαν τὸ συμβόλου καταφυγεῖν, καὶ τιμῶ κοινῶ ὁμολογίαν ἑαυτῷ προσβάλλεσθαι ἰδοῦ, εἰ μηδὲν ἄλλο, δουλομένους σφᾶς αἰδεῖσθαι καὶ σώζειν φαῖεν ἂν μάχεσθαι τὸ φιλονεικεῖν. τοῖς δὲ λατίνοις τὸ τῆς καινοτομίας ὕποπτον ἐγκλημα· καὶ τὸ μόνους ἅπαντας τῷ κοινῶν ἰφ' ἑαυτοῖς διαρρήσαντας, τιμῶ πλείω σφίσι χείρω πρᾶξαι, καὶ πολλοῖς ἄλλοις ζόφοις ἕλαττον τὸ τῆς αἰσχύνης δίον· τῇ τῷ γραικῶν ὑπαναχθῆναι ἡγοῦμαι μεταβολῇ· ὡς μηδ' αἰσχύνεσθαι ὅλως ἔχειν ταύτῃ καλεῖν. πῶς γὰρ αἰσχρὸν, τὸ τῆς ἀληθείας ἀκεραίως θεραπεύειν, καὶ τοῖς κοινῇ διδασκάλοις ἐμμένοντας, τιμῶ ἀεὶ τῷ ἰσῷ πᾶσιν ἀρίσταιον ψῆφον συνοδικῶν κοινῇ παίτων ἀναπείναι; καὶ μήθ' ἑαυτοῖς μόνοις μήτ' ἄλλοις αὖθις αὖτ' ἀναίτιοι θελῆν πιστεύειν; τὸ δὲ ξένοις ἱεροῖς τοῖς τὰ δίκαιος ἔχουσι διδάσκειν; ἰδιδάσκειν γὰρ καὶ αὐτοὶ φασὶν οὐ τοῖς πᾶσιν ἀρέσ-

τέραν προσποιούμενος εὔνοιαν ἢ παῤῥησίαν δεῖ τι καὶ ἀδεκινδυνεύειν, καὶ λεῖ προσήκει φιλοφυλάττοντα τοῖς χαλεπωτάτοις ἐπιχειρεῖν, τὰς δ' ἀντιρρήσεις ὑποχείους ἀποτόμως ποιεῖσθαι. ὧν αὖθ οὐδὲν αὐ ἐν τῷ προτέρῳ μήτε λεγόντες ταῦτα μήτε πείθοντες ὄφελος εἶη. Πολλὰ μὲν οὖν τὰ τῶν θαυμασίων ταῦτα εἰρωνεύεται δυχερῆ καὶ ῥᾳδίαν ἡμῖν αὖ βουληθοῦμεν μόνον, διέξοδος πέφυκεν· ἐκ ὀλίγων δὲ γέμουσαι ἐναντιωμάτων αὐτῆς ὄζειν ἰδίων τοῖς μὴ καθαρῶς ἐπισκοπουμένοις· ἃ οἶμαι χρὴ τῷ κωλύοντι προτίθεσθαι εἰπόν· ἢ ταῦτ' ἐξορίσαι ὡς πορρωτάτω τῷ ὑμετέρῳ ψυχῆς. ἥδιστα γὰρ αὖ καὶ αὐτοὶ τῷ τοῖς καλοῖς ἐπιβουλεύουσιν λογισμῷ γνησίως ξυνοικοῦμεν, ἐπεὶ πρὸς τὰ τοιαῦτα ταύτῃ δύκολόν ἐστιν βαδίζειν, καὶ θᾶττον ἐν ὁδῷ τινι τῷ ἐν αὐτῇ δυσκόλων ἀφαιρεθέντων. αὐάρχειν δὲ μικρὸν λαμβάνοντες ἄνωθεν. Τὸ μὲν οἰκονομικὸν τινα καὶ φανερὰν ἔνωσιν καταπεφάσθαι, τῷ ἀμφισβητουμένῳ ὡς ἔχει πάντων μόνων, ὅτι συμφέρον οὔτ' ἀφαιρεῖσθαι ἐλεύθερον· ἀλλ' αὐάξιον μὲν τῆς ἡμῶν ἀρετῆς, πόρρω δὲ τῆς ἡμετέρας προσηγορίας· καὶ τὸ ἀνάθεμα μὲν ἧκιστ' ἀρέσκον, ὑφ' οὗ καὶ σωπᾶσθαι φαμὲν, οὐκ ὀλίγας δὲ ταῖς ἀγαθαῖς ἔμπροσθεν συμβαῖνον ὑφ' ὧν κεκινήμεθα τῷ ἀρχῷ, οὔτε τῇ ὄχλῳ πάντων ἀδιακρίτῳ ἀθεσπέσιον, ἢ καὶ πρὸς ἄλλο τι μεῖζον, εἴπερ ἐῶ, τὸ παρόντος ἤρκεσεν αὖ, καὶ χρέους πολέμου καὶ μάχης ἄξιον μὴ ταῦτα χειμαζοῖς· τῷ δὲ τῆς ἀληθείας εὑρεσίν τε καὶ ζήτησιν ἐστῷ ἀπ' αὐτῆς τὸ ψεύδους τομῷ, μόνῳ ἀληθῆ καὶ τελείαν ἕνωσιν εἶναι, καὶ πάντων μὲν ἔμπλαγμάτων ἀπηλλαγμένῳ, καλοῦ δὲ παντὸς γέμουσαν, καὶ πρὸ πάντων θεοφιλῆ· οὐ μάλιστ' ἐν πᾶσι τοῖς ὑφ' ἡμῶν προτεθεμένοις φέρειν εὐχέρειαν. αὐτὴ δ' αὖ γέγοιτο, ἢ λατίνων τῷ προσθήκῃ ἀπηξίωτον, καὶ παυσαμένου μὴ τούτῳ τῷ πίστει ὁμολογεῖν, ἢ καὶ τῇ χρεικῶν αὐτῷ προσπεθέντων ὡς ἀναγκαίαν. μᾶλλον δ' εἰπεῖν τὰ μὲν τῆς ὁμολογίας ἔπεσθαι δεῖ, τῷ δὲ τῆς καρδίας πίστιν ἠγεῖσθαι, καὶ πρὸς αὐτῇ παγῆναι προφανῆ τῷ γνῶσιν τῆς ἀληθείας ἐστὶ ἐν αὐτῇ πάντων ἕνωσιν. ἀκουσὶ ἢ λατίνους ἀγνοῆσαι φαντλῶς ἵνα ἐφέποντα καταφάσει, ἐστὶ δὲ μόνῳ τ' πατρὸς πηγὴν εἶναι τὸ πνεῦμα, ἢ χρεικοὺς καὶ ἐκ τ' ἱοῦ φανῆναι ἐκεῖνο δηλοῦσθαι· ἄλλος γὰρ οὐχ ὑπολείπεται ζόφος τοῖς γε κατ' ἀλήθειαν ἀλλήλοις συνόδοις θέλουσι. ἐπεὶ νυὶ ἐν αὐτοφάσει τούτων ἡ πίστις, ἧς οὐδὲν ὄζειν ἀμεινὲς, ἀλλ' ἀνάγκη θάτερον αὐτῆς ἀμφοτέροις μέρος ἀποταμνόμενος, τὸ λοιπὸν χρὴ ἀμφοτέροις ἴσην μόνον, εἶτα τῷ πίστιν ἀπὸ καρδίας δεῖ τὰ χείλη φέροντας δεῖ τούτων δεῖ σωτηρίαν ταύτην ὁμολογεῖν, καὶ οὕτως ὑπὸ μίαν καθολικὴν ἐκκλησίαν πάντας τελεῖν· ἢ τῷ τῆς ἀληθοῦς ὁμολογίας ἐστὶ δόξης δηλοῦσι ἑνότητα βούλεσθαι. ταύτην ἐγὼ τῷ ἀληθεῖ ἕνωσιν ὑπάρχειν ἐρίζομαι· ἵνα εἰσηγησάμην μὲν ἐρῶν αὐτὸς, ἔπεισα δ' ὑμᾶς οὐκ αὖ εἶπον, χρὴ πάλαι πεπεισμένους ὑφ' ἑαυτῶν, μᾶλλον δ' ὑπὸ τῷ πνεύματος τοῦτ' ἐστὶ τὸ καλόν τε ἐστὶ δίκαιον διδαχθέντας. ἀλλὰ ταύτῃ τοὺς πολλοὺς ἡ τῆς μεταβολῆς αἰσχύνη δυσχεραίνειν ποιεῖ. Καὶ τῷ μὲν λατίνων ἀκούω λεγόντων ὡς δεινὸν αὖ εἴη τῆς δόξης ταύτης τοσούτοις ἔτεσιν ἰσχύοντας μὲν αὐτοὺς, καὶ τῷ τῆς πίστεως ὁμολογουμένως συμβόλῳ, διδάσκοντας δὲ τοὺς ἄλλους μὴ ἀνοσίως, καὶ τοῖς συγγράμμασιν ὡς τὸ τῷ πρὸς τὸν σωτῆρα αἰσχυντηλοπάτῳ ταύτῃ κυροῦντας ἐστὶ λόγοις ἀποδεικνύοντας, νυὶ ὥσπερ τινὰς παῤῥήσας τῷ ἀληθείᾳ ὑπ' ἄλλων διδιδαγμένους, αὐτῷ καταγνῶναι· ἐστὶ παθεῖν μὲν πρότερος αὐτοὺς τὸ δεινὸν, μεταδοῦναι δὲ τῆς αἰσχύνης τοῖς μὴ ταῦτα· τῷ δὲ τῆς

μθμον, ἀρκοῦσαι παρ' ἑαυτῆ φερθτήσῃ ῥοπὴν. εἰ γὸ τυὶ αστίον μὴ φερλεόντα τα λῶ, ἐπειθε τὶν τῆ καλορθωσῃ δ' ιὰ αμιν ἐλπίζειν φερσήκε· οὖ χωεὶς οὐδὲν εὐύειν ὄζτιν. ἀυτὸ τοίνυν ἡμῖν σκοπῶμεν ἀρ' ἴρχον τό, τι μάλιστα σωζοῖσον ἡμᾶς ἐλίσθ, καὶ ὡς ῥᾴχστα πεπονηκότας αὐτὸ καλορθώσαθ.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΛΟΓΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ,

ἐν ᾧ αἱρεῖται τὰ κωλύμαλα τῆς τοιαύτης εἰρωνίας.

Ῥᾴτον μὲν ὦ πατέρες σεβάσμιοι χάρις θεῷ τῆς θ' ὑμετέρας φρενὶ τὰ καλὰ φερθυμίας, δι' ἣν τοῖς ἀγαθόν τι λέγουσι φερσήκειν ἀξιοῦτε τὸν νοεῖν, οὐκ αὐτοὺς τοὺς λέγοντας ὀξυτάζοντες, τῷ δὲ τῷ λόγων ὄφελος πόθεν δύναμιν· τῆς τε θεῖ ἐμὲ φιλανθρωπίας αὐτό· ἧς ἴρχον τὸ γνώμης ὀλιγωχεῖν καὶ τοσούτοις ἀρίσαις παῤάσι γίγονται αὔτκρις. οὕτι γὸ ὑμῖν τῆς ἐν τῷ καλῷ συμφωνίας καὶ τῷ φαίνεσθαι ἁπλῶς λογισμῷ τὸ συμφέρον καὶ τῷ εἰρήνῃ ὑπὸ ἧς ἥκομεν σκιφόμθοι φερπνέναι. οὐθ' ἑνί τινι θεῖ τηλικούτων γνώμων εἰσφέρειν, τοῖς πᾶσι δόξαι δίκαια λέγειν, ἄλλο τι πλὴν τῆς ἐκείθεν ῥοπὴ νομίζειν ἴξεσθαι ἄμεινον. ἔπειτα, φρόνιμον οὐ μόνον ὄν τινα τῆς εἰρήνης τρόπον ἡγοῦμαι λυσιτελίσειν ἴσεσθ, ἀλλὰ καὶ δι' ὧν αὖ ἡμοίρω τούτου τυχεῖν, συμβαλόντα ἐπαγγελάμθμος καὶ θάτερον ἀποδιδωκὼς, νικᾷ ἥκειν τὸ λοιπὸν τῷ χρίοις ἁπᾶσιν. καὶ οἶδα μθμ' δυχερεστάτης ὕλης ἀπτόμθμος, κἂν συμβῇ μηδετέροις ὑμῖν ἢ τοῖς ἑτέροις μόνοις τοὺς λόγους ἀρίσκειν, κίνδ ιωον οὐκ ὀλίγον ἐχούσης τῆς ταύτιν ὑφισαμθμος· ἀλλ' ὅμως τὸ μθμ βουλμᾶσαί τι θεῖ ταύτης εἰπεῖν, οὐ μᾶλλον θαίσιος καὶ φερπτείας ἢ τῆς ἀγαθῆς ἐλπίδος δόξειν ἅπασιν οἶμαι· ἰῶ ἐπ τῷ φερτέρων λαβόντα, εὔλογόν ὄζτι κἀπὶ τῷ παρόντων δ ιαφυλάττειν· ἓ ταύτιν φερβαλλόμθμον αὖθις δπιχρεῖν· τῆς δ' ἀπὸ τῦ μηδετέροις ἀρίσκειν ἢ τοῖς ἑτέροις φαίνειδ Φορτικὸν ἀπδίας συμβησομθμης, φερῶτον μθμ τὸ τῆς ἀληθείας χάρις αὐτῆς ἀναχίδ κὴ τῦ φαινομθμου καλοῦ, ἀρκοῦσαν ὑπάρξειν ἡγοῦμαι φδαμωδίαν· ἔπειθ' ὅτι καὶ τῷ ὑμῖν ὕστερον ἀρίσοντων ἴσομαι κοινωνός· ἓ τὸ θεῖ τούτων ἄλλο τι φερτέρων πιφερνηκέναι, φερὸς τὰ ταῖς ὑμετέραις πίθεδ ψήφοις οὐδὲν ἐμπόδιον ἴσαι. ὥσθ' ἡγοῦμαι τὰ δίκαια ποιοῦντας ὑμᾶς ἢ μηδὲ τιμὴ ἀρχεῖ ἄν τι τῷ ἐχ ὑμῖν ἀρίσκόντων φάνωμαι λίγων δυχεραίνειν, φερὸς τὴν γνώμην ἀποβλέποντας μᾶλλον. ἢ ἓ μὴ ταῦτ' ἀπλέγειν ἀξιοῦτε μηδὲ θέλοντι τοῖς ἐγνωσμθμοις ἐμμθμέναι ἓ ταῦτ' αὐτὸ τῷ ἅπασι δικαιοῦσθαι, συγγνώμης τὸ μεταδώσειν ἓ λύσειν τὴν ἀπδίαν· τούτοις ἐγὼ τῷ τῆς ὑποθέσεως ἰρχαιδεστάτοις λογισμοῖς αὐτπάξας, κὴ φερὶ πάντων ἓ ὑμετέραν

ἐξαπατωμένους, καὶ τοὺς ἄλλους θέλει ἐξαπατᾶν. ἐ μὲν ἀλλ' ὅπερ ἠρόμην μόνον ἀρκέσει πρὸς τοὺς ἐκεῖνα αἰτιωθέντας, τἄλλα πάντα ἀφεὶς, καὶ ἐκλεόμενος ἤδη παύσει τὸν λόγον, τοῦτο βούλομαι λέγειν. Ἀδύνατόν ἐστιν, ἀδύνατον ὦ πατέρες σεβάσμιοι, τῷ εἰρωνεύεσθαι ἐκείνῳ ἀδυνάτῳ εἶναι· εἴπερ τὸ πολλάκις γεγυμνασμένον οὐδεὶς ἀδύνατον λέγει. Τοιαύτη δ' ἔννοια ἐπάκουσα πέπεικται ἤδη καὶ ὑμεῖς τῶν ἐκείνας ἐξεταζόντων συνόδων οὐδεμιᾶς κατ' οὐδὲν ἥττους ἐστέ. δυσχερῆ μέν τοι καὶ λίαν εἰπεῖν ἐστὶν· ἀλλὰ μᾶλλον τὸ καὶ παθεῖν ἀπὸ ξένου πάσχειν νικῶσαν, καὶ πολλῶν ὑμῖν σταφάνων ἀρτίως ἐμπεπλεγμένον, ἐ ὑπὸ νεοπλημμύρου μανίας καὶ πόνοι ἐ κίνδυνοι ἐ χρήματα ἐ πάντα δὴ τὰ τοιαῦτα καταπεφύκασι· καὶ δυσχερῆ μέν ἐστιν ὁμίλους φανεῖσαν ἐ τὰς ἄλλας συνόδους, ἀλλ' ὅμως οὐκ ἀπέχον δίκης τοῦτο πεποιῆσαι ταύτῃ ἐ καταφέρεσθαι πρὸς θεόν. εἰ δέ τις ἀδυνάτως τὰ πολλὴν δυσπολίαν ἔχοντα λέγοι, οὐ δικαίως ἐσοῦτο. ὅτι δὲ τὸ μίαν πινὰ τῶν ἀληθῆ περὶ τῆς προκειμένων συμπεραίνεσθαι δόξαν, ἐ πᾶσαν τὴν ἐκκλησίαν θεὸν εἶναι τῆς πλημμύρας ἀμφισβητοῦσιν, ἐ πρὸς ἑαυτὸν χιζομένῳ, οὐχ ὅπως ἀδυνάτου, ἀλλ' εἴ που ἄλλοτέ ποτε ἐ νῦν δύχρηε, δῆλον αὐτόθεν τοῖς ἐπ' αὐτὰ πᾶσιν λογιζομένοις. εἰ μὲν γὰρ ἐκ τῶν ἡμῖν ἐκ τῆς ὁμολογουμένων πολλὰ πρὸς τὸν εἶναι τῆς ζητουμένης ἕξεταση, ἀλλ' ἴσως τῆς ὑπὸ φανεροῦντων ἔριτας ἡμᾶς γνώσῃ, καθάπερ σοφιζομένους τῆς ὑπαρχούσης ἀληθείας· καὶ εἰ κακοῖς τισιν ἡμετέροις οὐκ ἐῶν λύειν τὸν ἀμφισβήτησιν, οὐδ' ὅπως αὖ ἐῶν παντάπασι δυσχερῶς, τὸ μάλιστα τῇ πίστει συμβαῖνον καὶ μηδαμοῦ προϊστάμενον ἐκλιξαμένους ὡς ἀληθεστέρῳ τούτῳ προσιέναι εἰκὸς δ' ἐᾶν τινας ἐνδιατρίβειν ἐ τοὺς αἰθεροπίνους φυλάττειν λογισμοὺς ὡς ὄντας ἀφαλεῖς, ἢ μηδὲν συμφωνεῖν ἀλλήλοις ἰδίλειν, τὰς ἑαυτῶν ὑπολήψεις ἰσχύειν φυλάττοντας· ἐπὶ δὲ τῆς εἰς ταῦτα φιλονεικίας πλήρης μὲν ἡ θύρα γεγραφὴ μύουσι δὲ τὴν ἀγίων οἱ λόγοι, ἐ τοὺς πλείστους ἀφαρπάζειν ἐοικότας λέγοντας ἴδοι τις ἂν, καθάπερ ἔλεπτός εἰκαστὰς ἡμῖν τῆς ἀμφισβητήσεως καθημένους, ἐ χαλεπὸν ὄζειν ἀριθμῆν ὁπόσα χαικοὶ καὶ λατῖνοι συνέλοχότες ἐκεῖθεν ὑπὲρ τῆς ἰδίας ἑκάτεροι δόξης προφέρουσι, τί χαλεπὸν τὰ μὲν τῆς γραφῆς ὡς αὐ εἶη δίκαιον ἐ φερόμενον ἐξηγουμένους, μᾶλλον δὲ τοῖς ἐξηνισαμένοις αὖσα πειθομένους, τοὺς δ' ἄλλους ἀλλήλοις συνάπτοντας, καὶ τοὺς μὲν ἥττοις τοῖς πλείοσι, τοὺς δὲ σιγήσαντας τοῖς εἰποῦσι, τοῖς δ' ἀρχαίοτητι ὀφείλουσι τοὺς ὑστέροις, τοῖς δὲ σαφῶς ἀμιλήσασι τοὺς ἀσαφέστερον τοῦ λόγου χρησαμένους προσθέντας, ὅπερ κἀπὶ τῆς πολιτικῶν ζητημάτων ἀξιοῦσιν οἱ νόμοι, ἐ ὃ κἂν αὐτοὺς οἶμαι ποιῆσαι πρὸς ἑαυτούς, εἴπερ οἷόντ' ἦν εἰς ταυτὸν συνελθόντας τὰς ἀλλήλων ὑποκείμενα γνώμας, ἔπειτα δὴ καὶ ἡμᾶς ἀλλήλοις συμβιῶναι, καὶ παύσασθαι τὸν ἡμέτερον πόλεμον δεῖ τοὺς τῆς εἰρήνης διδασκάλους ὀφθιβάζοντας; ἴσως γὰρ αὖ ἡμῖν ἐστασιάζομεν συμμάχους τοὺς ἐκείνων ἑκατέρους ῥήσεις, ἀδύνατον μὴ κἀκείνους τὸ καθ' ἡμᾶς κοινωνοὺς ποιεῖσθαι τῆς στάσεως. ταῦτ' οὐδεμίαν ἔχει δυσχέρειαν, εἰ μὴ μόνοις τοῖς φιλονεικεῖν ἐκλεομένοις, καὶ τὰς ἰδίας μὲν προλήψεις φυλάττουσι, δι' ὧν δ' αὖ ἔμελλον τῆς ἀληθείας τεύξειν, τούτων οὐδὲν ὅλως προϊεμένοις· ὧν καταφρονεῖν τοὺς τῆς ἀληθείας ἐκθυμουμένους πέφυκε δίκαιον· ἀλλ' εἰ ἐ δυσχερῆ ταῦτ' ἦν αὖ πάντως, ἐ μηδέποτε πρὸς ἡμᾶς ἐτέροις μήτε ἀσυνδέτοις μήτ' ἀνυθήτοις, τοῦτο ἔδει τῷ πνεύματος συμμαχίαν οὐκ εὔλογον ἀπελπίζειν, ᾧ καὶ κατ' ἐμὲ ὡς ἀληθοῦς ἡμῖν ἀδυνάτου ὑπάρξαι λοιπὸν προϊστᾶσι δυνάμεις· ἀλλὰ πῶς δοῦναι ἐκεῖνο τῶν πόνων ὑμᾶς ἐ τῶν κινδύνων δι' ὑπόσης κατοικίσας, καὶ τὸν σοφιστὴν ἐν ὑμῖν τῆς ἀληθείας πόθον ἐπιδεῖξά-

μενον,

σπεύδωμεν δὲ μᾶλλον καὶ τὴν ἴσως ἀπλέγλη πειρασόμεθα αὐτὰς φυλάττειν. εἰ γὰρ ὑπὲρ εἰρήνης ἀληθοῦς λέγω καὶ τῆς τῶν ἀδελφῶν σωτηρίας ἡ δ' ἡμετέρα κλῆσις ἔτ' ἐκείνων ὑπάκοή, οὐκ ἂν εἴη δίκαιον δυσχεραίνειν καὶ χαλεπαίνοντα μηδὲ εἰ τοὺς ἀδελφοὺς ἠβούλοντο σώζειν ἐκόντες τὴν ἀλήθειαν διδάσκοντας δόξαν, τὴν αὐτῶν αὐτοὶ ἀναιρήσεσθαι σωτηρίαν, ἵνα μὴ δόξωσιν ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν ἀφῆσθαι· καὶ ὅπερ αὖ τοῖς ἄλλοις ἐμέμψαντο πρὸς τὴν ἀλήθειαν φιλονεικοῦσιν ἐναργῶς διαπυρούμενοι, τοῦτ' αὐτοὶς ἀνάγκης πάσχοντας μᾶλλον δ' εἰ δεῖ τἀληθῆ λέγειν, αὐ μόνοι δίθυς ἐξ ἀρχῆς τῆς ἀληθείας πεφευγότες φανοῦμεν, καὶ θυὸν σωτηρίαν ἀληθοῦς ταύτην αἱρούμενοι, τὴν τοῦ ψεύδους σωτηρίαν λογισμῷ ἀπάντων ἀναξιαπόντων, οὔτ' εἰς τοσαύτην ἀναισθησίαν οἶμαί τινα τὴν ἀπάντων ἥξειν, ὥστε τοῖς τοῦ θεοῦ καὶ τοῖς ὑμετέραις φύσεσι καὶ τῷ φωτὶ τῆς διανοίξεως ἀνηλίσκοντα τοῖς αὐλούτοις ὀδηγήσειν, οὐθ' ὑμᾶς πρὸς τὸ πείθειν ἐκεῖνον λόγων δεήσειν, τὴν τοῦ οἰκουμβικὸν σωφροσύνη φάσκοντες χρησμούς, ἵνα καὶ εἶναι τοῖς οὕτω θρασυνομένοις ἐφανερώσαντο· ἀλλ' ἀδύνατον ταύτην τὴν ἕνωσιν γενέσθαι οὖσαν ἴσως ἱερὰν σί τινες, καὶ δίλπόν ὄζειν ὁ πανοῦργος εἰρηνοδίωκτον, ἢ τοὺς μὲν ἀκεδεῖς δηλαγαγεῖν μὴ δυναμένους φύειν, τὴν ἐνδιχομένων ὑπερβάσεις, κενοὺς καὶ μηδὲν εἰργασμένους τὸ σωφρονεῖν ἀπαλλάττειν. ἐγὼ δὲ φεύγειν μὲν οὐδ' ἡγοῦμαι δεῖν ἀδυνάτου τῶν φευγόντων ἢ δυσχερὲς ἀποφαίνεσθαι· φρὶν ἄν τις ἐξ λάβοι πῦραν ἐκείνου, τὸ φρίττειν ἅπαν παυσάσθω· μακροψυχίας γὰρ τοῦτ' ἂν εἴη τὸ μὴ δεδιέναι τὰ μεγάλα φεύγοντα τὴν ἧτταν, οἷς ἡ δυσχέρεια συμβήσεται. ὑμᾶς δὲ πολλὰ μὲν ἄξια λόγου καὶ σοφίας ἐξ ἀρετῆς ἀποδείξει ἔχοντα καθ' ἡμέραν ἀκούειν λιγόντων, τὴν δὲ τῆς δεῖ τοιαύτην εἰρηνικὰν ἀμαθῶν ἰδεῖν ἐξ τελέσσειν πεπεισμένων ἐξ ὧν οὐκ ἴσον ὡς ἀδυνάτου ταύτης παντελῶς ἀπεγνωκέναι, οὔπω καὶ τὸ μέσον ἡθμεῖν· ὁ γὰρ τῆς οἰκουμβίας σκοπὸς, ἐξ τὰ παύτα συγκαλύψαι τὴν τῆς εἰρήνης ὄνομα βούλεσθαι, ὡς ἔοικεν ἀπάγειν τούτων ὑμᾶς· ἐὰν γὰρ ὅτι καὶ ταῖς παρορμίαις ἀπάσαις ἴσον ἀδυνάτου ὑπάγεσθαι κινδυνεύομεν, εἰ ἀληθὲς ἀδύνατον ἦ. φανούμεθα γὰρ ἀδυνάτων πάντες ὀλιγωρήσαντες, ἐὰν μὴ φοβῆσαι ἄλλως καὶ εἰρωνεία τὸ λεῖ, τὰ καθ' ἡμᾶς θαυμαστὴν εἰρήνης ἀξίωμα. ἔπειτ' εἰ καὶ καθάπαξ ἀδύνατον λεῖ, καὶ μηδέν τοιοῦτον προσεχόντες ἄλλως μᾶλλον ἀπίναι, οὐχ ὁρᾶν τὸν ἐν τῷ ἄλλα φεύγειν ὠφέλειαν, ἵνα κἂν αὐτὰ μὴ τῆς ἑνώσεως πρῶτα ὀνόματα. εἰ γὰρ ἀγαθὰ φιλίας ἁπλῶς ἢ κοινωνίας ἢ χαρᾶς χρημάτων ἢ καὶ τῶν πολεμίων βοήθειαν ἢ διβαίωσιν ἔτ' ἐστουδήποτε φευκτῶν φεύγειν κλύουμβρον, ἢ τ' τοιούτων τινὰ φεύγοντες ὧν αὐτῆς ἐπιθυμήσαμεν, εὔλογον ἂν εἴη τούτων χρεῖ ἀπολαῦσαι βούλεσθαι τοὺς τ' μείζονα δηλοῦντας· καὶ τῆς μὲν εἰρήνης οὐ τυγχάνοντας ἄλλην, ταῖς δ' ἐκ τ' ἄλλων φευκτῶν ἀφιλείας τὸν ἐκεῖθεν λύπαν ἀμυχὴν ἀδιαυδιδόναι. εἰ δ' ἕνωσιν ἐκκλησιῶν καὶ εἰρήνην ταῦτα καλέσομεν, ὥσπερ εἴ τις ἐν φύλαι τὸ ταῖς χόσι βάλλειν καὶ τοῖς ὄμβροις, δότι τὴν αὐτὴ παρέχει χρῆμα· ζητησίνεσθαι λέγει, οὐκ οἶδα τὶς ὑπὸ τοιαύτης εἰρήνης θύειν βελήσεται· καὶ τὰ φεύγοντα δὴ τ' φευτίσεις ἀμφιβολίας ἐστόμβρα ἐξ πείθοντα σκυθρωπάζειν ἀφεὶς, τοιοῦμεν τῆς εἰρήνης δύναμίας λήψεται φεύγοντας; καὶ νομεῖ τινες τ' ἐλπιζόντων τυχεῖν. ὥστε τὴν μὲν μηδὲ φεύγειν ἄλλο τι καθάπαξ ἰδεῖν, ἢ τῆς τῶν αἰμηχάνων ὀλιγωρίας αἰσχύνη φεύγοντι μόνον· τὸ δ' ἕνωσιν ὑπαινίττεσθαι κομίζειν τοῦδὲν ἔχουσιν πλέον τῆς φεύγειν δηλοῦσας, ἐξ τὴν ταύτης ἐμφανίζειν ὀνόματι, δ' ἐτέρας καὶ χείρονος ἀπάτης ἔχει κατηγορίαν, ἐξ τὸ φεύγειν αὐτοὺς ὑφ' αὐτῶν

ἅπα-

ἐχόντων ὀνείδη δύναιτ' ἂν ὀξυδρέπη, εἰ σοὶ τῶν τῆς ἐκκλησιῶν ἕνεκα ζητοῦντι
ὠδῆς σκιὰ ζόμενοι χρόνον, καὶ πάντα νοῦν ἐντιθέντα σωφρονοῦντες ὀξ ὧν αὐτῶν
προσήκειν δεῖ, εἶτα σωφάτας τινὰς καὶ σωφρονίσεις οἰκονομήσετε, σοφίαν καὶ
ἀρετὴν καὶ πλῆθος τῆς ἐντεῦθεν σωφρονίσεως, ὥσπερ ἄχθος ἄλλως καὶ ὕλλιν
ἄχρηστον ἀποῤῥίψαντες. οὐ μὴν ἀλλ' εἰ μὴ τὸ δόξαν ἢ κατορθοῦν καὶ τῆς ἐς ὕστε-
ρον εὐκλείας καὶ φήμης οὐδένα λόγον ποιεῖσθε, οὐδ' ὑλαβεῖσθε τὰς μέμψεις ὧν
ἐν τῷ μὴ σωφρονεῖν ἀρίσκεσθαι τοῖς ἐντεῦθεν ψηφισομένοις ὑμᾶς ἀνάγκη πρεσβῦ-
ται, οὐδὲ τοῖς ἄλλοις σωφρονεῖν εὔλογον ἦν, ὧν ὁρίζομένοις τὰς ἀληθοῦς εἰρήνης μᾶλ-
λον ἐφέδοιτο· εἰ δ' ὑπὸ τῆς τούτων ὀλιγωρίας σφόδρα κατέχεσθε, πολὺ μᾶλλον ἴσως
καὶ τῆς ἐκείθεν δίκης ὀλιγωρεῖτε, καὶ σωφρονεῖν μὴ τὰ τῆς ἀθανάτου γενέσεως ὑμᾶς
ἀξιώσοντες, καὶ σωφρονεῖν πάντας πρὸς τὸν ὑμῶν ὀφθαλμὸν ὀφθαλμοῦντα
δίκαιος· ὧν δ' εἵνεκα τὰς ὠδὰς σωφρονεῖν μέμψεις ὑπάρξειν, ταῦτα καθάπαξ ὀλ
λαβεῖσθαι. εἰ γὰρ καὶ μηδὲν ἄλλο, τοῖς ἡμῶν αὐτῶν αἰδεῖσθαι λόγους σωφρονεῖν, καὶ
καθ' ἡμῶν μαρτυρίαν ἀρκοῦσαν ἕξειν νομίζειν, τοῖς ἐξελέγχειν ἐκλησομένοις, μένειν
δὲ γὰρ ἐκάτερον δίκαιον καὶ λόγους ἔχειν μέμψεως τοὺς ἄλλους ὑπὸ τῶν τῆς ἀδελφῶν
σωφρονεῖν πόθου σωτηρίαν, καὶ σωφρονεῖν ὑπὲρ αὐτῆς ποιεῖν αὐτοὺς ἀναπείθοντας τοὺς ἐμπε-
δοῦν ὑποδυομένους τῆς ἄλλων· καὶ τοῖς ἐναντίοις τί τῆς τοιούτου κινδύνου καὶ πόνου ἐ-
φ' οἷς σωφρονεῖν σφίσιν ὄφελος ἔσεσθαι, τῶν τῆς ἐκκλησίας λαχεῖν ἐνεῖναι μὴ ξίαν,
καὶ τὸ σωφρονεῖν τῶν ἀληθείαν ἐναίσιμον ποιεῖν φιλονείκων ταύτης ἀφιστάμενος. ἐφ'
ἂν τοῖς νοῦν ἔχουσιν κινδύνεται, τοῖς μὲν εἰσοῦσι καθ' ἡμέραν, τοῖς δὲ ἐκ τῆς
ἐκάστων τῆς γῆς μισθοῦσιν οὐδ' εἰπεῖν ὅσην ἡδονὴν ἐντεῦθεν ὠδαγωγεῖσθαι, τῆς οὐ-
σίας καλῶν ἐλπίδων θαμβοῦς ἄπειρα δ' ὑπερβολοῦ γὰρ ἔσται τοῦ βασιλέως τὸ ῥωμαίων
ἐξεῖν τὸν ὑπόλοιπον δι' αἰμύνων βίον αὐτὸν, καὶ τῷ ὠδὰς τῆς πολεμίου ἔχειν δίκας
εἶναι, καὶ τοῖς ἐν κόσμῳ ἅπασιν οὐπόλεως πᾶσιν αἱ τῆς χρηματίσαι πλουτούσης θεοῦ δό-
σεις, ὕδατος τε ῥοὰς καὶ τοὺς ἀπὸ τῆς ἄλλων γῆς ὑπακούσας πληθύνειν ἀπὸ
μιᾶς αὖ τούτων γὰρ ἕνιοι καὶ ἀπειρότεροι αὖ δόξαντο ῥωμαίοις ἰδεῖν, ἐφ' ὅσον ἐκεί-
νοις γένοιτό τι καλὸν, αὐτοὶ πονεῖν καὶ κινδυνεύειν ἀπάρχοιντο· καὶ μάλλοις δὲ οἰκίαι
καὶ πόλεις καὶ τῆς ἄστεα καὶ ἄλπεις τοὺς πλείους, οὐδὲν μέγα ποιεῖσθαι τῶν τῆς Ἰτα-
λικῶν θεαμάτων κατάσασιν· μηδὲ εἰ ῥώμην ἢ πᾶν τῆς πόλεων ὁ πάσας οἰκεῖ-
σθαι καλῶς, σφόδρα μέλειν αὐτοῖς, ὡς δ' ὑπὲρ τούτων καὶ χρήματα δουῦναι καὶ πόνων
ὑπερίδεῖν καὶ καθάπερ ὑπὸ βασιλείας μίᾶς δόξαν καὶ λοιμοῦς, οὕτω καὶ πολλοῦ τοῦ
γένους ἕκασον ἔχειν· ἀλλ' οὐδὲν ὡς ἔοικεν οὔτ' ἀληθείας ἥδιον αὐθρώποις νοῦν
ἔχουσιν, οὔτε τῆς τῶν ἀδελφῶν σωτηρίας αἰσχυντότερον τοῖς γε θεὸν καὶ τὰς ἐκεί-
νου ψήφους δεδοικόσιν· οὐδ' ἴσως ὑπὲρ οὗ μᾶλλον ἐκλησθήσεσθαι ἂν ἐν τῷ αὐτῷ
σωτῆρι ψυχῶν, ἢ τὸ τῶν ἐκκλησιῶν ἰδεῖν ἐνωθεῖσαν ἐν γαλήνης εἰλικρινοῦς ἀποκ-
λαύσασαν. ταῦτα τοίνυν ἐπαγγελλόμενοι, καὶ τὰς τούτων ἐλπίσι τὰς ἀπάντων
ψυχὰς χορτάσαντες, σεσήμανται δυχρηστάτῳ μὲν ἡδονῆς ὀλιγωρεῖν ἀπτόμενοι
τε, τούτας αἰτίσονται ἐν μάλα δικαίας τὰς ὑποχύσεις· ἐν μηδὲν τούτων δ' ὄντες,
ἐξεπαιδεύθαί τε νομιοῦσι, καὶ τὰ τῆς ἀδικημένων ἔσονται· εἰ δὲ καὶ τοὺς ἐντεῦθεν
ἀφηγμένους μηχανῇ τινι ἐν πάλιν πίστιν μηδὲν ἀπλήκτῳ, τοῖς γε πεπαιφότας
αὐτοὺς ἀρχοῦσιν ἐκ οἶδ' ὅπως ἀγνοοῦσαι μὲν τὰς ὑποχύσεις ἐκόντας, χρέον δ' ὑμῖν
ὑπὲρ τῆς πεσεγμένων εἰδέναι, τοῖς δὲ ταῦτα συγκαίειν ἐξαρτᾶς ὁρίσθοις καὶ
τῆς, ἐπαινεῖν ἐν τιμᾶν ἐπαθυδύντας ποιήσετε. μηδὲ καλῆς οὕτω ἐν ἡμέραις ἀμε-
λητόν ὠδαγωγοῦς, μηδ' ἐκκλησιάσεων ἀφορμὰς ταῖς ὑποχύσεις ἐκείνας δεηθῆναι.

τοιαῦ-

τῆς τῆ ἀδελφῶν σωτηρίας φερεντίζειν ὀξύ, καὶ τὸ φιλόδοξος ἐλαύνειν, καὶ τὴν δόξαν τῆς ἐκκλησίας τῆ σωζομένων αὔξειν σπουδήκη. εἴ τις οὖν ἐκεῖνο πιστεύει, ὅτι τἄλλα ξύμπαντα τὴν ὀλιγωρίαν, σφόδρα ἄλλως τοὺς ἀδελφοὺς καὶ τὸ φιλόδοξος δόξει ποιεῖσθαι, ἐλπίσι σωτηρικῆς δ' τυχίας ἀληθῶς πρὸς ταῦτα κινήμενος. πῶς γὰρ ἐκατέρωθεν ἴσης οὔσης τῆς ὠφελείας, καὶ δικαιώματος ἐν τάξει προτίθεσθαι ἀμφότερα, θατέρου καθαπαξ ἀφαιρεθέντος, τὸ λοιπὸν σπουδάσεται μόνον· καὶ τὸ ῥᾷον δ' ἀναβηθῆς ὀλιγωρήσῃ τῆ πολλὴν δυσχέρειαν ἔχοντα; τίς γὰρ οὐκ οἶδεν ὅτι πρὸς μὲν τοὺς κῆ τῆς ἀπιστίας πολίτας, καὶ ὅπλων δεῖ καὶ χρημάτων καὶ δυνάμεως πολλῆς τε καὶ ναυτικῆς, καὶ στρατηγῶν καὶ καιρῶν καὶ χρόνου τῆ μεγάθει τὸ σπέρμα τοῦς ἐξαρκοῦντος; ὥστε εἰ Ϲ τὰς κῆ τῆ ἀπίστων μελίτας δυτέρας ἀξιοῦσθαι φερετίδος, καὶ τοῖς σπεῖ τῆ δογμάτων ἀγῶσιν ἐπιδιαδεῖ, πῦ πιμαὶ καὶ σπουδῶν εὐξήσῃς καὶ κοινωνίαν τῆ ὑπαρχόντων καὶ τἄλλα πάντα θετέον; ἃ τῆς εἰρωνίης ἀποτελίσματα μᾶλλον ἢπερ εἰρωνίαν ἀρίστει καλεῖν· καὶ ὧν οὔτε τὴν τῆ ἀδελφῶν σωτηρίαν οὔτε τὴν τῆς ἀληθινῆς πίστεως ὕψωσιν καὶ τῆ φιλόδοξος αἰσχροτέρην, ὀξὺν ἀμάθειαν· οὐ γὰρ δήπου σπουδὴν ταῦτα δικαίαν φέρειν, οὐδὲ πάντας ἐκ τούτων ὀξὺν ὠφελεῖσθαι χρεισιμους, ἀλλ' ὀλίγους τοὺς αὐτῆ δικαιωμένους, καθ' οὓς ἀρμόττῃ ταῦτα ζητεῖν. ἀλλὰ μὴν ἔφ' ἅπασι τοῖς εἰρημένοις, πλὴν μόνῳ σπουδαιότατον πάσαν ἡμῖν ὁ ἐμὸς οἰκουμενικῆς ἀξίαν συνόδου, καὶ τῆ περὶ τῆ δογμάτων κρίσεως καὶ λύσεως ἀρκοῦσαν, οὐδενὸς ἡμῖν τῆ ποιητέων ῥᾳδίαν ταύτην ἐλλείποντος· ἵνα δὲ πῶς ὀλιγωθῶμεν σπουδῆ τοσούτου εἰρωνίου, πολλοῦ δεῖ πλημμελῆς ἄρχειν τῆ σπουδῆς. ἐξὸν γὰρ καὶ ἀρίσθοις ταύτην παραίνειν, αὐτοὺς σπουδῶν ἀπηλλαγμένους· καὶ οὐκ ἀναλωμάτων ἴδιοι τοσούτων ὁπόσα τοῖς μὲν δίδοῦσιν εἶχε δυσχέρειαν, τοῖς δ' οὐκ ἔχουσιν οἰκοθεν Ϲ δαπανῶσι ἄλλων, εἰ δεῖ τἄληθῆ λέγειν, αἰσχύνης μεθ' ὑποψίας, οὔτε πόνων καὶ κινδύνων τοσούτων τοῖς παραχόθεν συμπαθουσιμένοις. μᾶλλον δ' οὐκ ὀξὺν εἰπεῖν τὰς ἐκατέρωθεν δυσχερείας· ἃς ἡ τῆς εἰρωνίης ὀλιγοδυμία συμπρᾶν διεφθαρκυῖα τὸ θεῖον, πάσας ἐνίκησε· Ϲ ὧν χαλεπῶς μὲν, ἀναγκαῖόν δ' ὅμως· οὐκ οἶδα τοίνυν τί σπουδὴ τοὺς ἐγκαλοῦντας ἀπολογήσεσθαι, μᾶλλον δίξασθαι τὴν τοιούτην Ϲ τοσαύτην σπουδὴν, καὶ τὴν εἰρωνίαν πεποιηκότας ὄνομα μόνον καὶ φήμην ὅλως κενήν· τὸ γὰρ βούλεσθαι καταλείπεται μόνον, τῆ ἄλλων ἀπάντων ἄμεινον ἢ κατ' ὀλίγον, ὡς ἔξεστιν ἐλέσθαι, διαπεπεισμένων. θαυμάζω δὲ εἰ μηδένα ὑμῖν ἐγκαλέσθη ἡγεῖσθαι δικαίως, οὕτω τὰ τῆ δι' ὀφθαλμῶν. καθάπερ γὰρ τὸ τοῖς μεγίστοις ἐπιχορεῖν αὖθ τῆς σπουδαιούσης σπουδῆς, δοκοῦσιν ὀξὺν εἶναι σημεῖον, ὅτι τὸ σπουδαιότατα μᾶλλον ἀρκοῦντας παρεσκευάσθαι, χρῆσθαι δὲ τῆ σπουδῆ σπουδαίως πρὸς τὰ ἥκιστα φαυλότερα, καὶ τὴν σπουδαίαν ἄγχει τούτων ἐπαίνεσι, ἐγὼ μὲν οὐ βούλομαι λέγειν, πολλῶν δ' ἐγκλημάτων τοῖς οὕτω σπουδαιοτάτοις φέρεσθαι ἔχει. καὶ οὔτι στρατηγὸν νοῦν ἔχειν ἡγεῖταί τις νοῦν αὐτὸς ἔχων, ὃς καὶ πλοῦτον καὶ ἀρετὴν καὶ ὅπλοις καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἀρκούντως ἐξηρτυμένος, πρὸς ζήτησιν ἔξεισι τῆ ἐχθρῶν, καὶ πολεμῶν μὲν χρόνον αἰσχρῶς, ὀλίγα πολλῆς δὲ δυσχερείας ἥδεσας, εἶτα μόλις ἐστυχὼν αὐτοῖς ὀλίγοις τι Ϲ πεφοβημένοις καὶ τ' κῆ πρόσωπον ὑφίρωσι μάχην, τὸ ξίφος τούτοις ἀρκοῦσαν ἡγεῖται νίκης παντάπασιν αὐτοὺς ἀναφθεῖραι, καὶ τοὺς μὲν συγκόψαι τοὺς δὲ λαβεῖν αἰχμαλώτους δευτέρους· οὐδ' ὑμεῖς τὰ σπουδαῖ τῶν

καὶ οὕτω καλοῖς, οὐδὲ βουλομένοις ἔξεστι ῥαθυμεῖν, ἵνας αὖ ἡμῖν προσήκειν ἡγώμεθα τὰς ὑπὲρ τοῦ θεοῦ καὶ τῆς αὐθεσπίου μάντεως φυλάττεσθαι. οὐ γὰρ δήπου τοὺς μὲν ἄλλους ἅπαντας ἐν οἷς πρέπουσιν ἀξιώσομεν τοὺς ἐν ἐκείνοις διαγωνίσασθαι, καὶ ὡς ἔξεστιν ἄριστα τοῦτο ποιῶσιν ἐπαινέσομεθα, ἡμεῖς δὲ τηλικούτων καὶ μελλόντων πραγμάτων, ἔξω φόβων ἐσόμεθα. τὸ γὰρ τῆς μιμήσεως ἐν ἅπασι τοῖς καλοῖς τὴν ἴσην δύναμιν ἔχει· καὶ τοὺς ἐν τοῖς μείζοσι ταύτην παραζευγνύναι, ἐν οἷς καὶ μείζων ὁ τῆς ἁμαρτίας ὑπέστη κίνδυνος, οὐδὲν ἐκφαυλίσει τὸν δούλου μεμψιν δικαίαν. ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἔστιν εἰπεῖν ὡς ἄλλο τι περὶ τῆς ἀληθείας ὁ τῆς μακαρίου χορὸς ἐκείνος ἱστόρηται, ἢ περὶ τῆς ἱκέτου ζητηθέντων ἴχνος χρυσῆ ἀμφιβολίας τοῖς μὴ ταῦτα κατέλιπον. φανερὰ γὰρ ἐκ τῆς ὑπομνημάτων ἡ περὶ τὴν ἀλήθειαν ἐκείνων ἀποδοχή· καὶ τὰς τότε κινηθείσας αἱρέσεις οὕτως ἀπεγράψασθαι αὐθεσπίους, ὥσθ' οἱ μὲν πολλοὶ μήτ' εἰδότες μήτ' ἔχοντες ἐγκαλεῖν, ὡς τῆς ἀληθείας προμάχους ἀξιοῦσι τιμᾶν τοὺς κατ' ἐκείνων ἠγωνισμένους· οἱ δ' ἀκριβῶς εἰδότες, καὶ τῆς ἀπίστων ἡγεμονίας χάριτος τοὺς ἐκείνων προσηκαμένους. οὕτω θεσπὰ πᾶσιν αὐθεσπίοις αἱ τῆς αἱρέσεων ἐκείνων κρίσεις ἐκράτησαν. ἐκείνους τοίνυν ὅπερ εἶπον ζηλωτέον· καὶ μὴ ταῖς ἄλλαις μόνον τιμαῖς, ἀλλὰ καὶ τῇ μιμεῖσθαι καθήκον ἔχειν, καὶ νομίζειν ἀρίστους ἂν συμβούλους ἐν τοῖς τοιούτοις καὶ ὁδηγούς, τοῦ πρὸς ἐκείνους ὀλισθηρτέον αἰδῶ· καὶ τί δεῖ φρονεῖν περὶ τὸ πνεύματος ἐξεταστέον μᾶλλον τὸ πνεύματος· καὶ παυστέον μὲν θορύβου καὶ ταραχῆς τὰς τῆς αὐθεσπίου ψυχάς, τοῦ δ' ἐκκλησίαν ἔρημος ἀνοήτου καὶ μαχητῶν ἄλλων λέγων ἀπαλλακτέον· οἷς ἡ μαχεσαὶ φιλονεικία ἓν τὸ μηδετέρους μέλειν τῆς ἀδελφῶν δίδωκε χώρας. μὴ ταῦτα δὲ καὶ τῆς ὑπολοίπων φροντίζειν ἔγκαιρον ἴσως· καὶ τῆς παρ' ἀλλήλων τιμῆς τε καὶ ὠφελείας καὶ τῆς ἐκ πολλοῦ θρυλλουμένου ἐκείνου, ἀδελφοὺς ἡμῖν ἐγκαλέσαι θεσπίους ποιουμένους. ἐγὼ γὰρ καὶ τὰς καὶ τῆς ἀπίστων ὑπάδας, ὑφ' ὧν ὑπαίνιγμά τινες λέγουσι, καὶ αὖ ἰσχυρίζονται τῆς ἡμετέρων ἔργων ἓν κεφάλαιον, εἰ μὴν ἕνεκα τοῦ δικαίαν ζῆν ἀσφαλῶς καὶ τὰ τῆς δουλείας μὴ δεδιέναι δεινά, ἢ καὶ δίκας ἐκείνους ὑποσχέσθαι τῆς εἰς ὑμᾶς παροινίας εἰς ἐμὲ ἐκ πολλῆς ἰσχύθησαν ὕβρεως, εἰ μὴν δι' τούτων ἕνεκα ζητοῦμεν τὰς κατ' ἐκείνων ἐλπίδας, μάταιον ταύτας ἡγοῦμαι χρῆμα· καὶ οὔτε πολλοῦ τινος ἀξίας, αὖ ὁπωσοῦν καὶ δικαιοῦσθαι ἐκδίκου, οὔτ' αὖ δυνάμεως ἄνευ θεοῦ, ταυτὸν δ' εἰπεῖν μὴ ἐκποδὼν τινος θεοφιλοῦς αὐτὰς ἡγουμένου. εἰ δὲ τῆς τῆς αὐθεσπίων ψυχῶν κηδόμενοι σωτηρίας, καὶ τὸ τῆ φόβου αἶχος ἐξελεῖν ἐκ μέσου πιεζόμενοι, καὶ τούτων δή τινων χάριν δεῖ ταύτας ἄγαν τὰς ἐλπίδας, ἐπαινῶ μὲν δεῖ τούτους οὖσας αὐτὰς, δ' αὖ τίνας δὲ πραγματείας εἶναι νομίζω, καὶ μηδένα λόγον ἔχειν δεῖ ταύτας ὁρμεῖσθαι, φρὴν τ' ἐν μιᾷ δόξῃ τ' ἀληθείας τ' ἀπὸ χρεισοῦ καλουμένων ἔνωσιν καταπρέξασθαι. εἶτα γὰρ τὸ φόβου μισεῖν δεῖ, τῆς ἐκκλησίας ἐκβάλλειν ὡς παῤῥωτάτω, πολὺ δ' ἔτι καὶ τοῖς προκειμένοις ὄζειν, ἐν οἷς δήπου φαινόμεθα τὰς αὖ τικειμένας ἔχοντες δόξας, τ' πλείστης τ' αὐθεσπίων μοίρας κρατεῖ ὁποτέρας αὖ ἕκαστός τις· εἶτα τῆς τῆς ἀδελφῶν προνοεῖν σωτηρίας ἐπάναγκες, ἅτε δ' πρὸς αὐτοὺς ἀγάπης ἔνδειξιν ἔχοι, λυ τ' παῖ τὴν ψυχὴν ἐπ' αὐτῇ πίστιν προθύμως τούτοις ὀφείλομεν, οἱ τιτὶ τὸ φόβου γεωσόμενοι καλῶς τ' μισήσοντες, τῆς τῆς ἀπιστίας ἀπαλλαξομένων ὑδὲν ἐλάττω τῆς σωτηρίας ἡμῖν ὀφλήσουσι χάριν· ἧς τῆς ἀμηχάνων ὄζει τυχεῖν τοὺς παῖ φόβου διδιωκότας, ὁπόσον αὖ εἴη τ' πρὸς λυ τινα δ' πίστεως ἀληθείαν δημόχρηστο. ὥστε τὸ τῆ εἰρωνίᾳ ὃν συμβουλεύω τρόπον ποιεῖσθαι, καὶ

τῆς τῆς

εἰ μὴ ἐμέλλομεν τὸν πρὸς ἀλλήλους παύσαντες πόλεμον, δῦναι δὲ πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς εἰρηνεύειν καὶ τὰ πρὸς θεοὺς δύνασθαι, ἢ τύχῃ τινὶ τῆς ἀληθεστέρας δόξης ἐπιλελημένοι, ἢ καὶ τούτων χάριν ἐδίδοσαν μηδὲ κίνδυνόν τινα καὶ ζημίαν ἐκ τῆς ἀληθείας ἐκπεσεῖν ὑφορώμενοι, αὐτὰ ταῦτα αὖ ἀπέχρησεν ἡμῖν ἡ πρὸς ἀλλήλους εἰρήνη· δι' αὐτὴν ὅπως ποτὲ κατασβέσαιμεν, οὐκ αὖ ἐδίδοσαν τῆς περὶ πάλλα ἀσυνδίκου. ἐπεὶ δὲ τῆς φαινομένης καταλυθείσης φιλονεικίας, ἔτι μοι χείρους ἡμῖν ὑπολειφθήσονται πόλεμοι, καὶ τὸ τῆς εἰρήνης ἡμῖν ἀπόσασι καλὸν οὐδὲν ἧττον ἢ πρότερον, ἄλλο τι μᾶλλον ἢ τὴν εἰρήνην δόξομεν πεπραγματεύεσθαι, ἢ μηδὲ συμφέρειν τὴν ἀρχὴν ὅπως δεῖ πυνθάνεσθαι τοῦ πολεμοῦντος, εἰ μόνον τὰ πρὸς ἀλλήλους δεῖ διαθέμενοι ἡσυχάσωμεν τὰ περὶ Διονύσιον. εἰ δὲ τοὐναντίον τὴν ἀρχὴν ἐκ τῆς δογμάτων λαβόντες καὶ τὴν πρὸς θεὸν εἰρήνην πρώτην ζητήσασιν αὐτίκα τἄλλα πάντα ὑπείξῃ, καὶ γαλήνη σφόδρα παντάχοθεν ἔσται καὶ ἡδονὴ τις ἄῤῥητος, πάντων ἅπασι συμφωνούντων, τῆς ἔξω τῆς ἔνδον τῆς πρὸς ἀλλήλους τῆς πρὸς θεὸν, καὶ ταύτην οὕτω μὲν βεβαίαν καὶ μόνιμον οὔτε δὲ λαμπράν ἕνωσιν οὖσαν οὐδὲν ἀμαυρωθῇ οὐδὲν σαλεύσει ὅλως διωκόσται, πρόδηλον δήπου καθέστηκεν ὡς ἐκεῖθεν ἀρξαμένοις δεῖ· μᾶλλον δὲ οὐδ' ἀρχὴν εἰρήνης ἐκεῖνο χρὴ καλεῖν, ἀλλ' εἰρήνην ἀληθῆ καὶ τελείαν, καὶ πάντ' ἄν εἴποι τις τῆς πρὸς αὐτὴν ζητουμένων προλαμβάνουσαν. τίνες γὰρ οὕτως ἀναίσθητοι καὶ τῆς σφῶν σωτηρίας πολέμιοι, ὥστε καὶ μὴ ζητεῖν εἰρήνην ἄλλην τινὰ συμπλασσόμενοι πρόφασιν, τῆς τῆς ἀδελφῶν ἀπορρήγνυσθαι κοινωνίας; μᾶλλον δὲ οὐδ' ὅστις τινὰ πρόφασιν ζητεῖ ἐθέλουσιν κακουργεῖν ὑπολειπομένην. τίνα δ' οἴεσθε φρενῶν οὕτω παντελῶς ἐστερῆσθαι, ὡς καὶ μὴ τὴν ὑμετέραν ψῆφον ἐν τῷ τῆς πραττομένων ἐξοίσεται, μᾶλλον δ' ἐν ὑμῖν, ἵνα πρὸς ἑαυτὸν τὸν ἀμφισβητοῦντα πράγματα ἔχῃ; οὐκοῦν ζῶν ὄντων τῆς πρὸς τὴν ἄκραν ζητουμένων εἰρήνην, τῆς μὴ θεοὺς ἡγεῖσθαι τῇ τῆς ἀληθείας δίκῃ, καὶ πρὸς ἐκείνου ἐνώσθαι καλῶς, καὶ τἄλλα δύο σώσειν. ἐκεῖνο δ' ἴσμεν ἅπασιν λαβεῖν ζῶν τὰς τῆς ἀληθοῦς εἰρήνης ἐνθυμουμένοις. ταύτης δ' ἐνθυμεῖν ἀνάγκη, καὶ πάντα ἐλάττω τοῦ τοσούτου νομίζειν καλοῦ, ζῶν ἀρτίως καὶ λόγου δυναμένοις τῆς ἀναζήτου διαφέροντας, καὶ κινδύνων καὶ πόνων ἀναχωμένους· ὧν ἄν τις τοιοῦτος ὢν ὑπὲρ τῆς μεγίστου μόνων ὑφίστασθαι βουληθείη. καὶ ζηλωτέον μὲν ζῶν δεῖ τῆς πρώτου χρόνων πατέρας καὶ διδασκάλους· οἱ πλεῖστα μὲν ὑπὲρ τῆς τῆς ἀδελφῶν ἠγωνίσαντο σωτηρίας, τὸ καθ' αὑτὸν ζητεῖν ἔκαστος καὶ πόνων ἀπαλλάσσεσθαι δυναμένοις· τὰ δὲ τότε τὰς τῆς αὐθρώπων θορυβοῦντα ψυχὰς ἐκ μέσου πραγόντες, καὶ τῇ μαχαίρᾳ τῷ παιδεμάτος τὸ ψεῦδος τὸ ἀληθοῦς ἀφαιρέσαντες, εἰρήνην εἰλικρινῆ τοῖς μὴ ταῦτα κατέλιπον· ἐν ὁ μακρὸς οὐ σαίνων χρόνος, οὐδ' αἱ τῆς πονηρᾶς αὐθρώπων φιλονεικίαι· ἃ δ' εἰρήνην ἄλλον ζῆτον οἰκοθεν ἔξον, ὃν ἐνοίκουν· ὃ γὰρ ἦν ἐσαν αὐτοῖς τε πρόσκοπον καὶ ἃ κινοῦντες δεῖ ταῦτα παιδεμάτος ἄξιον· ἃ μᾶλλον ὅσον δίκας ὑφίξειν ὧν δυνάμενοι σὺν πόνῳ πρότερον ἠμέλησαν αὖ, ἢ τῆς ἀφῆς ὑπὸ σπουδῆς πραττομένων ἕνεκα μισθοῦ τινας λήψας, ὑμῖν δ' εἰ καὶ μηδεμία τοιαύτη συμφορὰ ἐνῆν, πρὸς ἣν ἔδει ἐλπονίζειν καθορᾶν, οἷόσθαν δύρειν τὸ πρότερον ἅρμοσαν αὖ, ἃ πρὸ δίκαιον καὶ τὸν ἄλλας ἰσάναι τὰς ἴσως μὴ ταῦτα ζηλουμένας, σοφίᾳ μὲν οὐδεμιᾷ ἐκείνων κατέχουσιν· ἀρτίως δὲ ὀλίγα λεγομένοις ἑκάστοις, τῆς δὲ πλήθει πρὸ σφόδρα πασῶν ὁμοῦ διαφέρουσιν, ὅπου δὲ τοσούτους πρὸ δίκαιον ἔχομεν χρῆσθαι

ἔχοντα φύσιν, οὐδ' ἡμῖν δύσκριτὸς αὖ εἴη θεσύρρυτος ζητεῖν, οὔτι τὸ πνεῦμα χαίρειν δυσούμενον, ὥστε καὶ ἡμᾶς νῦν ἑνταῦθα σωναγαγεῖν, τούτων μάλιστα τῆς ἀγαθῶν μεταδόσεως· ἀλλ' ὧν εἵνεκα συνηγμένοις ἐφίσταται τοῖς ἀνθρώποις, καὶ τούτων γίνεσθαι μέσον οὐκ ἀπαξιοῖ, ὅπῃ τούτοις δὴ καὶ συνάγει καὶ ταῦτα διδοῦσι φιλοτίμως τοῖς λαμβάνειν θεμιτοσυμβόλοις, ὁπόσα δηλονότι θεὸς δόξαν φέρει θεοῦ, καὶ τιμὴ ἀληθείας λαμβανόντων ὠφέλειαν. οὐκοῦν καὶ ἡμᾶς τοὺς ἑνταῦθα συνιόντας, διδάξον μὲν τιμὴ ἀληθειαν, ἣς αὖθ σωθῆναι τῆς ἀμηχάνων ὄζιν, εἰρήνην δὲ πρὸς ἀλλήλους καταστῆσαι, λοῦσον ὑπὸ ἀγνοουμένης τῆς ἀληθείας ὄζει μένειν ἐν τοῖς αὐθρώποις, καὶ πείσης γνωριζομένης ἀνάγκη πᾶσα ἐν ταύτῃ ἐναπεῖναι, καὶ τιμὴ εὐπλοΐαν ἀπαλλάξον σκανδάλων, ἅπερ ὁ τῆς ζιζανίων σπορεὺς αὐτῇ συνέθηκε· ὅθεν ἐρᾶς πίνῃς ἐν σεῖραν ἐποίησε, καὶ πάλιν δίξον διδευμένην καὶ τοὺς αὐτῆς σωάγουσαν παῖδας καὶ μέχρι κόσμου τούτου ἐκζήφουσαν. ὑ τοίνυν λόγον ἔχων ὄζιν ὑπὸ μὲν τῶν σκανδάλων σωῆχθαι νομίζειν, ὧν δὲ μόνον χάριν εἰκὸς ὄζιν ἡμᾶς ἐκεῖνο σωαγαγεῖν, ταῦτα θεϊδόντας ὅπως ποτὲ ἄλλοτε σπάνιος καθημένους· τοῦτο γὰρ ἐν τὸ πνεῦμα πιεζόντων αὖ εἴη, ἐν σφίσιν αὐτοῖς ἐναπουμένων· ἐὼ γὰρ ὅπῃ καὶ τὸ τῆς ὁμονοίας καλὸν δι' οὗ τῶν σκανδάλων σωαπόμεθα, θεισώζειν οὐκ ἔστιν ὅτου τῆς ἰδίας ἑκάστους ἑκάστου δόξης, ἀλλὰ μὴ μίαν αἱρεῖσθαι πάντας τιμὴ ἀληθῆ, καὶ ταύτῃ κρατύνειν ἐθέλοντας. χωρὶς δὲ τούτων ἡμῖν μὲν ὑπὲρ εἰρήνης ὄζιν ἡ πᾶσα ἀνοσιή· ταύτῃ δ' αὖ ἀληθὴς ἡ ἐν τελεία, ἐν θεοῦ μὲν ἀρίσκουσα ἡμᾶς δὲ καὶ τῆς ἡμετέρων πόνων ἀξία, οὐδὲν ἀγοσεῖ τελεσθῆναι οὖσαν τιμὴ μίαν, ἐν τεῖον ἡμᾶς διαλλάττουσαν. αὖθ γὰρ φαινομένων διαλλαγῶν, καὶ τῶ φανερᾶς λοιπὸν ἐπαειρομένους τὰ χείρισα, καὶ χεῖρα καὶ γλῶτταν ὁπλίζοντας κατ' ἀλλήλων, δεῖ μὲν πρὸς τὸν θεὸν εἰρηνεύειν ταληθῆ ὧδε ἐκείνου φρονοῦντας· ἐπὶ τὸ τῆς ἀληθείας διαμάρτάνειν, καὶ πρὸς τὸν θεὸν ὄζιν ἀπηχθῆσθαι. ἀνάγκη καὶ πρὸς αὐτὸν ἴκαστον τὸ τῆς εἰρήνης σώζειν καλὸν, τοῖς ἔνδον νοήμασι τῆς ψυχῆς τοὺς ἔξω λόγους παρέχοντα συμφωνομένους, καὶ μηδ' ἴχνος ἀμφιβολίας θεῖ τῆ πρεκειμένων ἐν αὐτῇ καταλείπειν. δεῖ γὰρ τιμὴ πρὸς τοὺς ἄλλους εἰρήνην ἐν ἡμῖν αὐτοῖς ἱδρύσθαι πρῶτον· ἄλλως δ' εἰρηνεύειν πεφυκόμενοι φίλων τὰς τῆ ἐχθρῶν ἀπόδιας ἔνδον κρύπτοντες λήσομεν. ἐ γὰρ δήπου θεῖ πεφυκότων ἀμφισβητῶ μὴ ἀλλήλοις ἐ συνχωρήσαιτας τοῖς ἀφιλομένοις, ἢ λαβόντας δικαίως; εἰκὸς ὄζι μηδ' ἐνοχλεῖν ἀλλήλοις λοιπὸν, μηδ' εἶναί τι τὸ τιμὴ εἰρήνην τελείαν εἶργον νομίζοντας· ἀλλὰ θεῖ δόξῶν ἡμῖν ἡ μάχη καὶ ὁ πόλεμος ἐῶ· καὶ δόξῶν, ἀπὸ τῆς ἡμετέρας πίστεως ἀπομένων τῶ κεφαλαίῳ· ἐ ὧν τοὺς θατέρᾳ πεφυτευμένους, οὐκ ὄζι παντάπασι τῆς ἑτέρας καταφρονεῖν, πολλῶν ἑκατέρα συνηρεφομένων· τῆ μὲν, κειμένων ἐν τῆς γεαφῆς, τῆ δ' ἐπὸ τῆς αὐθεντίας ἐξευρημένων μελέτης, καὶ ποιούντων ἅπασι δυσχερῆ τιμὴ θεῖ τούτων φαινομένης κρίσιν. καὶ θεῖ τούτων, τῆ δόξῶν ἀλλήλοις πρόσθεν διαφερόμεθα, μὴ τῶ ἐ πρὸς αὐτοὺς τετάχθαι ἐ τιμὴ ἀπὸ τῆς ἀληθείας ὑπόπτωσιν ζῆμεν, καὶ συμφορᾶ ἡγεῖσθαι μείζονι αὖ συμβῆ τινι τοῖς ἀδελφοῖς μαχομένῳ, ἐ θεοῦ πολεμεῖν ἐ τῆς ἀληθείας διαμάρτάνειν ὑπὲρ ὧν ὁ πόλεμος ἐῶ. ταῦτα δὲ θεῖ τῆ νοεῖν ἰσχύειν φημὶ· τοὺς γὰρ ἰσχυρογνώμονας ἐ φιλονείκους παραιτητέον, καὶ τοὺς οὕπερ αὖ λάβωσι, τότ' ἐῆ μόνον τἀληθῆς ἡγουμένους· ἐ τοῖς ἐναντίοις λόγοις τὰς ἀκοὰς ἀποκλείοντας· οἷς οὐχ ὅπῃ σωιδήσιν αὖται ἐ πρεῖσθαι πάσης αἰτιολογίας, ἀλλ' ὅτι σφίσιν ἀρίσκουσιν, οἷς αὖ φρονήσαιεν πῆς δύσει ὕπνου τῆς αὖ, τούτων τοίνυν οὕτως ἰσχόντων,

εἰ μὲν

ἁπάντων φερεισδομένους ἡμᾶς, & νομίσαντας ἐκεῖνον εἶ) τὸν χρόνον ἐν ᾧ καθάπερ ἐν τινὶ ζοφερᾷ παίτες φερόμενοι, συμπίπτουσιν ἀλλήλοις καὶ συναπόλλυνται· & τῇ μὲν ἀπολλυμένων οἰκτον λαβόντας, τῇ δὲ κατειληφότι τὴν ἐκκλησίαν διὰ τῇ τὴν ὀφειλομένην αὐτοῖς ἀπαξαπάσας φέρουσαν, τὴν μόνην ἀπάντων αἰτίαν φερειλεῖν. δῆτι γὰ ταύτην οὐκ ἰδίας δεῖ φραγματείας, οὐδὲ πόνων ἄλλων οὐδὲ χρόνου τειβῆς· ἀδὲ τὰ παρόντα διοικουμένους καλῶς δήπου φερὶ τούτων καθημένους σκέπτεσθαι πάλιν· ἀλλ' ὁ φυὴς τὰ παρόντα δεῖ φερελέσθ, τὸ θ' ὑμῖν καὶ τῇ μηλλόντων φάρμακον ἔσαι. εἰ γὰ ὅπως ἀληθῶς οἰκουμενικὴ νομοθέτησαι συνόδος ὀφαφάξηται, ἐξ οὗ καὶ τὰ φερὶ τῇ φερκειμένων δόξαντα κρατεῖν ὑμῖν φερίσαι, οὐδεὶς ποτι κινῶν τι τῇ καθεσάτων, χίσματος ἀρχὴ ἡμῖν βουλήσεται οὔτι φερισφομένην τὴν ἐκκλησίαν εἰδὼς, & ταῖς ἐκ τῆς οἰκουμενικῆς συνόδου φυλαττόμενος δίκας· ἰὼ τότε μᾶλλον ἢ νυὶ ἅπαντες ὁμονοούσης φερσδοκᾶν ὄζει ῥᾴθυμον. καὶ μὴν τὴν μὲν συνοδον ταύτην ὑπὲ ἕ πνεύματος ὑδὲν ἧττον ἢ φερὶ τῶ πνεύματος φαμὲν συνηθροῖσθ, τὰ ἐκείνῳ δοκοῦντα ψηφισμένην. πῶς δ' αὖ ἄλλως ἐφ' αὐτῇ τῇ φραγμάτων τοῦτο διαχθείη, ἢ τὰ μὲν ἄλλα φερὶ δόντων ἡμῖν, τὴν δὲ φερὶ τῆς αὐτῆ φερόδου πᾶσι τοῖς ἐξητακόσιν ἀληθείας, καὶ τούτου χωρὶς μηδ' ἀπελθεῖν ἐντεῦθεν αἰαχομένων; ἢ πῶς αὖ δ' ἂν πειθήμην αὐτῷ χαρίσασθ, μᾶλλον, παρ' οὗ μόνου & τὸ τῆς ὁμονοίας εἰκὸς ὄζειν ἐλπίσαι καλῶν. ἀγάπης ὄντος καὶ λεγομένου, ἢ τὰς ὑμαρτούσας ὑπὲρ αὐτῆ φηφισμένους δόξας, καὶ τὴν εἰς αὐτὸ πίστιν εἰλικρινῆ καὶ ἀκίβδηλον διρεῖν καὶ σώζειν βουλόμενος; ἐκεῖνο γὰ ἀληθείας ἐν πνεύμα, & πάσης μὲν ἀληθείας ἐραστὰς ἡμᾶς εἶ) βούλεται· καὶ τὴν φερὶ αὐτῆν ὁδὸν ἡμῖν ὑφηγεῖται, ὡς αὖθ αὐτῆ μὴ δυναμένους ἀκινδύνως ταύτην ὁδεύειν. τοῖς δ' ὅ, τι δεῖ φρονεῖν ὑπὲρ αὐτῆ, & τῇ ὁμουσίων τούτῳ φερσώπων ἐξετάζειν ἐθίλουσι, τούτους ὡς τῆς μεγίστης καὶ φερήτης ἀληθείας ἰφιεμένους πάντων μάλιστα χαίρει· καὶ ταῖς τοιαύταις ἐντυχίαις οὐ συγχωρεῖ τούτους ζῶις πλοκαῖς ἕ ψεύδους ἁλίσκεσθ. εἰ δέ τις ἀμφισβήτησις ἢ, συλλήγδ μὲν πανταχόθεν τοὺς ὁλοψύχως τὴν ἀληθῆ ζυμπάσοντας δόξαν, καὶ ταύτῃ φερθησομένους αὖθ φιλονεικίας· ὅπως δ' αὖ τῆς ἀληθείας τύχωσι, φράζει· αὐ μόνον οὐκ ἀλαζόνες τινὲς ὦσιν αὐτῆς· ἀφεσταί, & τῇ σφῶν δ' ἰσάμει τὰ παῖ δικαίοντες. ἢ τί βουλόμενον ἡμᾶς συνῆξε τὸ πνεύμα, ἢ τὶ τῇ ἀληθῶς ἀγαθῶν τὴν οἰκουμένην πᾶσαν διεργαῆσον ὅθεν ὑμεῖς συνελίζητε; οὐ γὰ δὴ χρήματα φερεθῆσον ὑμῖν, καὶ δυναστείας καταπεσάμενον, ὧν ἐνίοις & τῆς τῇ ὑπαρχόντων οἰκονομίας ἴσως ἴχνη τι μέμφεσθ· οὐδὲ τὰς σεμνὰς ταύτας ἀποδῶσον ὑπωνυμίας, & τὰς πολυσυλλάβους δλογραφὰς ὑπὸ τῶ χίσματος καλῶς διαιρεθείσας· αἳ τύφου μᾶλλον καὶ ὑπερηφανίας ἀπόδειξιν ἔχουσι τῶν αὐτὰς καθιεμένων τοῖ πνεύματι. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὥσπερ ὑπεισόδια τῶν ὡς ἀληθῶς εἰσιν ἀγαθῶν, ἅπερ ἡμῖν φέρει ἕ πνεύματος ἥκει· & ἄθλά γε τῶν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας καμάτων, τὴν ἡμετέραν μικροψυχίαν ὠδαμωθούμενα· ὧν οὐκ ὀλίγους οἶμαι τῶν νοῦν ἐχόντων καταφρονήσ, & διδάσκαλα μὴ φερσήσεσθ, τῇ γνώσῃ τῆς ἀληθείας ἀγαπήσαντας μόνῃ, καὶ ταύτην τὸ σαντὸς ἄξιον γέρας νομίζοντας τοῖς ὑπὲρ ταύτης ἱδρωκόσιν· εἰ δέ τι καὶ ἄλλο φερσδοκᾶν ὄζει ἄθλον, τὴν μέλλουσαν διδασκαλίαν καὶ τὴν τότε καθαρωτέραν γνῶσιν τῆς ἀληθείας, τοῦτ' εἶ) πεδόντας. καὶ γὰ καὶ τῇ γνησίᾳ τῶν αἰθερίων ζωῇ μέγα τοῦτο ἐμπόδιον ἴσμεν ἅπαντες ὄντες· οὐ χαίρειν & τοιαῖς ἐκείνης ἰφιεμένους ὀφθαλμῶν ἥκιστα τῇ τούτων κτήσῃ φερσέχοντας. ταῦτα μὲν οὖ τοιαύτην

καζαλιπεῖν· ὡς ἴσον ὂν ταύτῃ τὴ χαρίσασθ, ⁊ παίτων ἀθρόων μεταδοῦναι τῇ ἀγαθῶν ὁπόσα παρὸν ἡμῖν παρίχειν ἐδύνασο. καθάπερ οὖν οἱ τῆς εἰρήνης ἐχθροὶ, πᾶσαν δὴ τὴ ταύτης αἰατερπῆ κινήσουσι μηχαλὴ, ⁊ φεφάσ͂ς πάσας διερεύνήσονται, οὕτω δεῖ ⁊ ἡμᾶς τὸ μέλλον φεροεφμένους, πᾶσαν μὲ αὐτοῖς ὁδὸν ἀποκλεῖσαι τῆς κακουργίας, παζαχόθεν δὲ τὸ τῆς εἰρήνης ἀγαθὸν ἀσφαλίσασθαι· ἐξ ὧν ἢ πειθομένοις ἡσυχάζειν αἰάγκη τοὺς πονηροὺς, ἢ φεφσβάλλοντας ἀθυμεῖν· ⁊ πείρα μαθάνειν ὡς ἀρα τῇ κεφαλῇ τὸν οὐρανὸν ἐγγώκασι φεφσεοάτειν. φεῖς δὲ τούτοις καὶεῖνο φρίπει σκοπεῖν, οὐ γὸ μόνον ταῖς ἡμετέραις ἐσοχλήσουσι ψῆφοις οἱ πονηροὶ τῇ αὐθεφπων, ⁊ πάλιν τὰς αὐτὰς μὴ φεμουσίας εἰσάξουσιν ἀμφισβητήσ͂ς ⁊ μάχας, ἰαί τις αὐτοῖς ἢ καθ' ἡμᾶς ἐγκλημάτων φεόφασις ἦ, ἀλλὰ ⁊ πολλοὺς ἄλλους ἐγεφοῦσι πολέμους· ⁊ πολλῶν συγχύσεων τὴν ἀληθινὴν ἐμπλήσουσι πίστιν. ⁊ ναῦ μὲν εἰς αἰατολικὴν ⁊ δυτικὴν ἐκκλησίαν τὸ τῆς χειραπὸν διήρηται πλῆθος· τότε δὲ οὐδὲ ἀριθμεῖν ὀξίωμα τὰ τμήματα, ἐκόσου φεὸς ἑαυτὸ τεμομένου ⁊ σασπάζοντος, ἄλλων ὑπ' ἄλλη φιλονεικίας ἀφορμῇ αφειφμένων. εἰ γὸ ἔτι τῆς σωόδου ταύτης φεσδοκωμένης, ἥτις ἔμελλε τὰς μεγίσας τῆς οἰκουμένης μοίρας σωάψασα, εἶτα ⁊ φεὶ τῇ ἐκκλησίᾳ καταζευγνυμένων δεῖ μελῶς σκοπουμένη, τὴν ἀληθῆ ⁊ βεβαίαν ψῆφον πᾶσιν ἐπάγειν, διήρητο μὲ οἱ φεότεφον λωφμένοι, ἢ δ' ὅπως ποτὲ κεκτήσασθε μεῖζες ἢ τὴν μένους ἐωφάτους ⁊ τῇ ἀπίσων χείφες ἠνήσαντο, ⁊ μέχρι ⁋ νῦ ἐστὸ τῇ τῆς ἑνότ͂ος ἐπείνης ἀξιαμένων καλοῦσα, ⁊ χίσμα ἐν χίσματι παλαιᾷ γέγονε νέον, ἐν ἐλάττοσι μὲ, πολὺ δὲ νικῶν τῇ τε ὕλῃ ⁋ ζημιουμένων ⁊ τῷ μίσει τῷ φεὸς ἀλλήλους, ἤδιστα γὸ αὖ ἐγδύσαντο ⁊ σαρκῶν, τί χρὴ φεσδοκᾶν ὁπότε σωόδου οἰκουμενικὴν ὑπάζειν ὐκ ἔσαι; ἧς μόνης ἔμελλον ἀσθένειαν πάντες ταῖς ψήφοις, ἀδήλοις ἐποτέφοις ἀρίσκειν μέλλουσιν ὔσας. τοιαύτην δὲ σωόδον τίς νοῦν ἔχων ὑπόσ͂ ποτὲ, τὴν τοσούτοις ἤδη χεόνοις μελετωμένην, ⁊ μὴ τοσαύτης ἐκατέφωθεν δυχερείας συσᾶσαν, ὃν ⁋ μὴ δωνηθῆναι δέασθαι ταύτην αὐτῇ τὴν φεσπορίαν ὀλέπειν ἀκυφουμένην; οὐκοῦν τὸ χεόνου καιρὸν ἀεί τι φεοσεξευρίσκοντος, ⁊ τῇ ἀνθεώπων δι' ἄγνοιαν ἢ φιλονεικίαν ἐχομένων ⁋ ψεύδους, καὶ τὰς ἐν δόγμασι διαφοράς ἔσιν ὅτε φεφάσ͂ς ⁋ φεὸς ἀλλήλους ποιουμένων πολέμου, ἐφ' ὃν δ' οἱ μὴ τῆς ἀληθείας ἱσάμενοι καζαφεύξονται, ⁊ οὗ τὴν ψῆφον ἀφμόττει παίτας αἰδεῖσθ, μήτ' ἔντος μήτε φεσδοκωμένου, αἰάγκη παίτας δηπεῦ ἀλλήλοις συρρήγνυσθ· ⁊ διδασκάλους τῆς ἀληθείας ἑκάστους ἑαυτοῖς γινομένους, τῇ ἄλλο τι φεσνουώτων καταψηφίζεσθ. ⁊ τὸ δὴ πάντων χείριστον, αἱρετικοὺς ⁊ ἀπίστους ἀποκαλεῖν· οὐ καθάπερ ναὸ ἀφιεφμένους ⁊ χισματικοὺς ⁊ τὰ τοιαῦτα φεσαγορεύσι, τὰς συνοδικὰς ὑπὸσι λλόμενοι ψήφους. τούτων δὲ τί αἂ γένοιτο χεῖφον; οὔτε γὸ εἰσέτ͂ς τῇ ἐκκλησίᾳ τῶν τί αὖ δίοι φεσεῖν καὶ τίσι φεσθέσθ, οὔτ' ἀκίνδυνον ἔσαι τοῖς ὁποιοσοῦν ἐλομένοις, εἰς πολλὰ ⁊ σεμημένου ⁋ ψεύδους. ⁊ τὸ μέγιστον εἰς σωτηρίαν, ἡ πίστις, ἐκ τῆς αὐθεώπων καταλίγον οἰχήσεται. ⁊ ναῦ μὲν ἀκούοντες εἶναί τοῦ ⁊ σώζεσθ τὰς ἐξ ἀρχῆς γεγφαμμένας αἱρέσ͂ς, ἡγούμεθα θαυμαστὸν εἰ ζοσοῦτα διαφεφόμενοι φεὸς ἀλλήλους, ⁊ οὕτω πολλαῖς ⁊ ποικίλαις ἐναντιότησι συζῶντες αὖθεφποι, δύνανται σωοικεῖν. τότε δὲ τοῦτ' τὸ δεινὸν τῇ οἰκουμένῃ πᾶσαν ἐμπλήσ͂· ⁊ οὐδ' αὖ εἴ τις ἐκ τῆ ἐνθῶν φεὸς τὴν ἀληθινὴν ὀλιγρίφειν βούλοιτο πίστιν, πόσι χρήσεται τῆς ὄλιθυμίας ὁδηγοῖς τε ⁊ διδασκάλοις εἰδέναι καλῶς· μᾶλλον δὲ τῇ τοσαύτῃ ἀσυμβασίᾳ ὀφῶν, οὐδ' αὖ βουληθείη. ἃ δεῖ μὴ τῇ ἄλλων

βουλόμεθα· ὅτι γὰρ μόνοι μέμφεῖν τὰ δόξαντα κύριά μηδενὸς ἀπλήχνη ζη μῶντος οἷς αὖ ταὐτὰ συμφέρει ἀποφαίνω. Ϲ παρακαχοῦ τῆ περὶ τῆς ἑνώσεως συν θηκῶν, συμιχθὸς ὄζιν ἰδίᾳ τὸ περόσημα τοῦτο. καὶ ζοις ἐκατέρωθεν ἀρίσβεις μέ μνηθε δήπου καὶ ζοῖς λόγοις αὐτῆ καὶ ζοῖς γεγίμμασιν, ἃ ὧν καὶ κάτω ζυνώμα τρίφοντας, καὶ δι' ὄχλου τότε ζοῖς ἀκούουσι γινομένους. τινὰ δ' ἴσως ταύτην συμό δων, τὰ μὲν ὀξ ἁπάντων ἢ τῆ γε πλείστων τῆς οἰκουμένης μερῶν ἤθεσιν ἴσας, τῆ ἐνταῦθα λόγοι καὶ περάξιον κοινωνήσαντας, Ϲ μιᾷ χρησομένους γνώμη περὶ τῆ ὅλων, οἰκουμενικὴν ἀναμφιβόλως ποιεῖ. ἀνάγκη δὲ καὶ ζοῖς ἄλλοις αὐτὴ τὸ σχῆ μα τῆ οἰκουμενικῶν συμόδων ἀκριβῶς περισώζειν· ὧν ἔτι ὄζι καὶ τὸ περὶ ῥηου μὲν περὶ τῆ ἐκάστη ζητουμένων σκοπεῖν, Ϲ τῆ αἰτίαν τὰ σχίσματος· καὶ μὴ πολλοὺς ἀγῶνας καὶ λόγους ἐκατέρωθεν γινομένους, τῆ μὲν ταλη θὴς αἱρίσκειν, τῆ δὲ τοὐναντίον· καὶ κεῖνο μὲν αἰσχρὸν εἶναι, τὸ δὲ ψεῦδος ἀποκηρύττειν· καὶ τοὺς μὲν πει θομένους, ὀρθοδόξους εἶναι λοιπόν· τοὺς δ' ἔτι φιλονεικοῦντας, ταῖς τῆ αἱρετικῶν δυ νάμεις ὑπάγεσθαι. ὥστε δύνασθαι τινὰ οἰκουμένην πᾶσαν, ἐκεῖθεν ἁπλοῦν περὶ τῆ περόπεσιν ἀμφισβητουμένου δόξαν φυλάττειν, Ϲ τοὺς ἄλλο τι λέγοντας μὴ περ σίειν. τοῦτο μὲν περὶ πάντων τῆ ἄλλων· μὴ δὲ ταῦτα, Ϲ τῆς ἄλλης διαξίας τῆ ἐκκλησιῶν περνοεῖν, καὶ τὸν τῆ ἀνθρόπων βίον ῥυθμίζειν κανόσι καὶ νόμοις περὶ τοῦτο φέρουσι. κἄν τινες ἰδίας δίονται δίκης, μηδὲ τούτων καταφρονεῖν. αὖ τοίνυν καὶ αὖτη ὑπόδειγμα τοὺς τοσούτους συμόδους περσηναμένη, ἄρξυται μὲν ἀφ' ὧν ἐκεῖναι, καὶ περὶ ταῦτα τινὰ ἴσως ἵνα μὴ λόγω πλείω ατουδὲν ἐκδίξασθαι βουληθῇ, ἐπομένως δὲ καὶ περὶ τῆ ἄλλων ἐπόσα δύνται περνοίας, τὸν αὐτὸν ἐκεί ναις σκόπηται τρόπον, οὐδὲν αὖ αὐτοῖσι μὴ καὶ ταύτην οἰκουμενικὴν εἶ), καὶ ταυτὸ ζοῖς ἄλλαις ἴσην ἀξίωμα. οὐδ' ἴξει τις εἰς ὃ, τι καταφυγὼν, ὧν αὖ αὖτη ψηφίσαντο καταφρονεῖν δυνηθείη· ἡγούμενος ἴσον εἶ), ταύτην τε καὶ τὰς περὶ αὐτῆς ἁπτάζειν· Ϲ διδοὺς μὲν τὰς ἐκ τῆ αἰθρόπων ἀρὰς, ζήμιον δὲ τὰς ἄνωθεν δίκας· ἄλ λως τε πολλοὺς ἴξειν τοὺς δικαίους. καὶ νυῖ μέν ἴσως οὐδεὶς αἱρεῖ, μὴ καὶ δό ξῃ τὸ τῆς ὁμονοίας ἀγαθὸν ἐμποδίζειν· καὶ ἅμα εἰδὼς ὡς χαλεπὸν ὄζι τοσούτων περιγενέσθαι, ἐφ' ἅπερ οὐ περθυμοῦνται τοῖς λόγοις πείθειν πιεζόμενον. ἐκ ὀλί γου δὲ, Ϝ χρόνου περβαίνοντος, τὰ μὲν ὑμῖν δόξαντα, σαλεύειν δυνήσουσι, τῆ δ' ὁμαλῶ ταύτην περσηγορίαν ἡμῖν ἀφελίας. ἀφαιρήσουν) δὲ, πλήθει μόνον σώ ζειν ἡμᾶς Ϝ τῶν οἰκουμενικῶν συμόδων λήγοντες χαρακτῆρα· ἐν δὲ τοῖς ἀναγκαιο τάτοις, καὶ σφόδρα τινὰ ἐναντίαν ἐκείναις ἤθειν· ὡς περὶ πάντων μᾶλλον ἢ περὶ τῆς τῆ δογμάτων ἀληθείας τὸν σύλλογον πεποιημένους. Ϲ οὗτος αὐτοὶ μόνοι Ϝ εἰρωνίᾳ ἀπολαύσομεν ἴσως· ταῖς δὲ μεθ' ἡμᾶς δίδυ Ϲ χάρεσα Ϝ ἀφετέρου καταλείψομεν πόλεμον· Ϲ οὗτος ἡμῖν αὐένητος ἔσαι ἢ περὶ ταυτησὶ τῆς περσηγορίας πᾶσα ατουδή. ὅπερ ἵνα μὴ γένηται, τὸ τῆ οἰκουμενικῶν συμόδων ἀξίωμα τῆ περὶς ἐκείνας ἀκριβεῖ ζήλῳ, καὶ ταύτῃ περσαρμοστέον· καὶ ὅπως μηδεὶς ἐκ τῆς ἀνομοιότητος ἕπηται κίνδυνος αὐτῇ, φερητέον. εἰ γὰρ μὴ Ϲ τὰς τῆ δυσωμόνων ψυχὰς αἱ περφάσεις αὗται ζαράξουσι, μηδ' ἔσαι μηδεὶς ὁ τῶ καλοῦ χάριν Ϝ περὶς αὐτὸν ἀναδεξόμενος πόλεμον. ἀλλ' ἴσε δήπου καλῶς τοῖς μείζοσι Ϲ λυσιτε λεσάτοις τῆ ἔργων, οὐ τοὺς πονηροτάτους μόνον ἀνθρόπους, ἀλλὰ καὶ τοὺς αἰκαθερ δυσμενεῖς ἡμῖν δικαιοῦντας δαίμονας, ὁμοίους ἀνθρόποις συνεργοῖς περὶς τοῦτο χρωμένους. δαίμοσι δὲ ἆρα, τῆς τῆ ἐκκλησιῶν εἰρωνίης οὐδὲν ἀνδίκτερον· ἧς ἅπας ὁ τῆ ἀγαθῶν ἀπήρτηται κύκλος· καὶ νῦν ὁ σωτὴρ ἀνῆλθε τοῖς ἀνθρόποις

κατα-

πάντας οἷμαι δικαιότατ' ἂν ἡμῖν μέμφασθαι, εἰ συμβαίη τῶν εἰρημένων σφαλῆναι, καὶ ταυτόν τι παθεῖν τοῖς καὶ πρόπερσι εἰρημένοις· ὃ πᾶσι παθεῖν ἀνάγκη. ἓν μὲν δὴ τοῦτο καὶ πρῶτον καὶ μέγιστον. διὸ πρὸς τὴν τῆς ἀληθείας εὕρεσιν, πᾶσαν δεῖ καταβαλέσθαι σπουδήν· ὡς ταύτῃ μόνῃ ὢν εἴποτε συμπλεῖν ἔμελλεν ἀσφαλῶς, καὶ τῆς σωτηρίας ἡμῖν εἰρήνης μέλλει παντὸς ἀπολαύσοντας· μᾶλλον δ' εἰπεῖν, ὡς τοῦτο κεφάλαιον ὂν τῆς ἡμετέρας σπουδῆς· καὶ οὐ γεωμέτρου μόνον, καὶ τἄλλα παιδεύειν καλῶς· ἠμελημένου δέ, οὐδ' ἐκείνων αὖ εἴη τοσούτοις τοῖς νοῦ μετέχουσι λόγος, οὐδ' ἂν μέλλοι κάλλιστα καὶ λυσιτελέστατα ἕξειν. δεύτερον δὲ ὅπερ τὸ μὲν εἰρηνεύειν ἀγαθόν, ἡδὺ πᾶσιν ἀνθρώποις, καὶ πάντων ἥδιστον· τούτῳ γὰρ συμπέφυκε μὲν τὸ μηδένα ζημιοῦν ἀναγκάζειν· τὸ δὲ τοῖς ὑπάρχουσι χρῆσθαι μετ' ἡδονῆς ἐνυπάρχει, καὶ τὸ σῶν ἡμερότητι ζῆν· ὃ μάλιστα τῆς ἀνθρωπίνης διαίτης πέφυκε γνώρισμα. καὶ ὅλως ὅπλα τε καὶ μάχαι καὶ παρατάξεις καὶ φρουραὶ πόλεων καὶ πᾶσαι πολέμων παρασκευαί, τῆς εἰρήνης χάριν εἰσὶ, καὶ τῶν μὴ ταύτης δύναται ζῆν ἕνεκα γίνονται. ἔτι δὲ καλῶς εἰρηνεύειν, τοὺς γε μηδ' ὅλως ἐν οὐδενί ποτε διαφερομένους, ἢ σωθῆναι ποι λύοντας τὰς διαφοράς, καὶ τοῖς αὐτοῖς ἀεὶ τὴν δικαίων ἔχοντας γνώμην, μήτ' ἀδικεῖσθαι μήτ' ἀδικεῖν ἀλλήλους νομίζοντας· τοῖς δὲ σωζομένων ἔτι τὴν ἐγκλημάτων διαλλαττομένους ἀλλήλοις, εἴποτε καὶ οὐ παύειν ἀλλ' ἀναπαύειν τὸν πόλεμον, καὶ ὅπλων ἀνακωχὴν οὐ μάχης καταλύσιν οὐδ' εἰρήνην εἶναι τὸ σῶμα. οὐδὲ γὰρ πρέσβεις ταῖς φαινομέναις διαλλαγαῖς καὶ τὸ κατ' ψυχὴν δύνοιεν, ἕως ἂν σωνοιδῶσιν ὑπ' ἀλλήλων ἠδικημένοι· εἰ μή τις ὑπὸ ῥᾳθυμίας, οὐχ ὧν ἀπαίζουσιν ἄχθεσθαι τοῖς ὑπεναντίοις, ἀλλ' ὧν αὐτοῖς καταλείπουσιν ὀφείλειν βούλοιτο χάριν. οὕτω δίνιον ἴχνος καὶ ταῦθα. τὸ μὲν κρίσει τε λόγων καὶ τῆς ἀνωθεν βοηθείας σωιφαπτομένης ἡμῖν, ταῖς τε μακρᾶς πολέμου καταλύσαι πρόφασις, καὶ ἅπερ ἀλλήλοις ἔχομεν ἐγκαλεῖν ἐκ μέσου καθάπαξ πεποιημένοις, πρὸς ἓν φρόνημα καὶ μίαν γνώμην ἅπαντας συνιέναι, τῆς εἰρήνης ἀληθινὴν καὶ ψυχῶν ἄρρηκτον συνδεσμον καὶ σύμπνοιαν ἀδελφικὴν καὶ φιλοπαιπλεῖν ἕνωσιν καὶ σπανιάλου παντὸς πρόρριζον ἐκκοπὴν, καὶ εἴ τι τοιοῦτον, ἔξεστιν ὀνομάσαι. καὶ μὴ τοιαύτης ἐπαινούντες εἰρήνης, αὐτοί τε χαιρήσομεν ἀληθῶς, καὶ τοῖς ἐπομένοις πείσομεν χαίρειν. εἰ δ' ἄλλο τι ζητοῦμεν, εἰρήνης σκιὰν καὶ διαλλαγῶν εἴδωλον καὶ δογμάτων ἀσυμφωνίαν καὶ σπανιάλων ἀρχὴν καὶ δεύτερον πλοῦν καὶ συνθήκην ἀνάγκης ἄπαντες πρόσεισιν. καὶ τοῖς μὲν ἀπλουστέροις, ἴσως τι δόξαμεν λοιδορεῖν· καὶ τῆς τῆς εἰρήνης ὀνόματι πείσομεν αὐτοὺς ἀγαπᾶν, μηδενὸς φροντίζοντας ἄλλου· τὰ δὲ πρὸς τὴν νοῦν ἐχόντων οὐτίδα, δικαίως ὑποπτόμεθα, τὸ σεμνὸν ὄνομα τῆς εἰρήνης προφερόντων ἡμῖν καὶ τὰς αἰωνίους ὑπίσχεσθαι καὶ τὰς μέχρι τοῦ φαινομένου διαλλαγάς· εἰ μὴ καὶ πρόδοτας ἡμᾶς ἐροῦσι τῆς ἀπάντων δυσδαιμονίας, ὅτι ἡμεῖς ἐγγὺς καὶ ὥσπερ χλεὼν ἑστῶτ' ἐπιπαίοντες, οὐκ ἠθελήσαμεν δεξάσθαι, πρὸς ἄλλο τι ῥᾴδιον ἀποκλίναντες. καὶ χρεὶς δὲ τούτων τὴν ἐνειδῶν, οὐδ' ἡμᾶς αὐτοὺς πόθεν ἔχομεν δικαίους ἡμᾶς χρήσασθαι τοῖς συμπεσοῦσι καιροῖς, ἐλίσσ δὲ τὴν εἰς δύναμιν ἑκάστων τὰ κρείττω, καὶ μὴ θεοῦ τὰ ἧττω καταπράξασθαι. παρίημι δὲ τοὺς μὴ ταῦτα συμβησομένας ἀμφιβολίας, ὧν ἄρτιοι δόξομεν ἡμεῖς γεγονέναι, τὰ τὴν σπανιάλων ὑπολοιπόμενοι ἀπόρημα τε· καὶ πρόρριζον αἰσθέσθαι τὸ δεινὸν ἔχον, οὐ βιβουλημένοι. καὶ μὲν πολλοῖς ἄλλοις ῥόπου τινὸς ἀπονωτέρας καὶ ῥᾴοσι τοῖς θρυλλουμένοις πράττειν ἔχοντες ἕνωσιν, ἐκείνοις πάντας ἀφέντες, οἰκουμενικὴν συμφοράν συγχεῖσθαι καὶ ταύτῃ τὸ πᾶν ὑπερίστασθαι

τοὺς πολλοὺς ὑπέρημα πόνους, θάτερον μὲν καταρθωκόσιν ἡμῖν, τῷ γνῶσιν λέγω τῆς ἀληθείας, ἀνάγκη πᾶσα καὶ τὸ λοιπὸν ἐπακολουθεῖν. οὐδὲν γὰρ ἔσαι, τῆς ἀληθείας ἀφεὶ τῇ ἀμφισβητουμένων διαγνωσθείσης, ὃ καὶ πάλιν ἡμῖν χρίσεται γνώμας, καὶ τῷ οἰκουμένῳ ὁμοίως ἅπασιν ἀνιλεῖται. οὔτε γὰρ ἀφεὶ γῆς ἔσται ἢ χρημάτων ἢ νήσων καὶ πόλεων, δίκας φεύγοντες καθεδούμεθα· οὐδ' ἥκομεν τούτων ἕνεκα τῷ ἀρχῷ· οὔτε δυνατόν ἐστι ἀφεὶ τούτων πάντας πᾶσιν ἀμφισβητεῖν. εἰρωνεύσαντες δὲ φεὶς ἀλλήλους αὖθ' τὰ καὶ ἀφεὶ τὰ δόγματα φανεῖται συμφωνεῖν, καὶ τῷ αὐτῷ ἅπασι κρατῆσαι δόξαν, ἀφεὶ ὧν σκοπῶν φέκειται, φεὶς τῷ μηδὲ τῷ εἰρωνείᾳ αὖ δυνηθῆναι σῶσαι μέχρι πολλοῦ, δεῖ συθεσῶ τινος ἱδρυνθεῖσαν, καὶ τῆς ἀληθείας ἄλλο τι δόξομεν φερομένῃ, ἢ μόνη τῷ πολλῶν ἀναλωμάτων καὶ πόνων τέλος γνῶσιν ἂν ἄξιον· καὶ φέφασιν μὲν τὸ συνελθεῖν ἐνταῦθα τῷ ἀφεὶ τῷ δογμάτων ἴδιόν ἐστι), τὸ δ' ἀληθὲς ἧκον ἑκάστοις ἑαυτοῖς ἀγαθόν τι ἀφελοποιούμενος, καὶ τὸν μὴ ταῦτα δίκην ἀμύνω κατασκευάσοντας. ταῦτα δ' ὑμᾶς ἠξιοῦμεν πάντως φυλάξασθαι, ὡς πᾶσι μᾶλλον ἢ αὐθεφόποις ὑπὸ τῶ πνεύματος ἀγομένοις καὶ τῷ ἀληθείαν φερομένοις πάντων, ἁμότοῖα. οὐκοῦν ἐκείνου καὶ φεύτου καὶ μᾶλλον πρίπει φερτίσαι, οὗ τὸ φερσηκον πέρας ἀνειληφότες, αὐτίκα τὰ κρείττω καὶ ἀφεὶ τῷ ὑπολοίπων ἕξεσι φερσδοκᾶν. αὖ γὰρ τῷ ἀληθείαν πᾶσι μὲν ζητῆσαι τρόπος θεληθήσεται, φανεῖσαι δὲ ἁπάσαις καὶ καταχεῖν, αἰσθάμενα μὲν τὸ τῆς ὁμοιότητος καλὸν, τὸ δὲ τῶ χρίσματος λυθήσεται τέφος. καὶ οὐκ ἔτι φερεστιθέντες κακῶς ἢ φιλονεικοῦντες ἀλόγως, τῇ ἀδελφῶν ἀποφαγησόμεθα. τῶ δὲ μίσους καὶ τῆς ἀνδίας οὕτω λυθέντων, μεταδώσομεν ἀλλήλοις τῇ παρ' ἡμῖν ἀγαθῶν· καὶ καθάπερ οἰκείοις καὶ συνηθέσι χρησόμεθα· καὶ ὅλως οὐκ ἔστ' ὅ, τι τῇ ἀγαθῶν οὐχ ἕψεται φῶν ἀχρῆμα. ἐγὼ δ' εἰπεῖν αὖ ὡς εἰ καὶ τῇ ὑπαρχόντων ἡμῖν μέλλομεν ἐκπίπτειν ἀπάντων, καὶ πάντες καὶ ἄδοξοι τῷ οἰκουμένῳ φεύσεσθε ἐν τῶ πλείστῳ φερτίσθαι θάθαι τῆς ἀληθείας καὶ φεὶ ταύτης σπέφασθαι, φερῦρχου μηδ' οὕτω δίκην τῆς φεὶ ταύτῳ ἀσυδήσ ὁποιῶ καθυφεῖναι· μηδὲ νομίζειν ἄλλο τι τὸ ἡμέτερον ἀγαθὸν πλὴν ταύτης, καὶ τῷ αὐθεφπίνῳ δὲ δαιμονίαν. ὅπου δὲ καὶ τἆλλα δῆλα ταύτῳ ἡμῖν φεύσαι, οὕτω τὸ τῆς τῇ φερημάτων φύσεως ἀπαβύσης, καὶ τῶ θεοῦ χάρειν ἡμῖν τῆς φεὶ τὸ κάλλιστόν τι καὶ θειότατον φερεμητίας ἐκτίνειν ἐθέλοντες, πῶς οὐ καὶ ταύτῃ μάλιστα τῶ χρήματος φερητέον, καὶ ἀσουδαστέον αὐτὸ λαβεῖν ὅσον δυνάμεις; ὅτι δὲ οὐδὲ τῆς εἰρωνίας ἄλλον τινὰ τρόπον καθιστάμενης, ἀσφαλῶς ἡμῖν ἀπολαύειν ἐξέσαι, ἀλλ' ἐνός τινος ἀνδεῖς ὑπονοεῖσθαι οἷα φιλεῖ γίνεσθαι συμπίπτοντος, φεῖφασιν ποιησόμεθα πολέμου & μάχης τῷ δὴ τῇ δογμάτων ἀσυμβασίαν· & πάλιν ὀνείδη κὴ συγγραφὰ κατ' ἀλλήλων ἔξεσι χάρας· καὶ τὸ κάτοπτον ἔσ) δοκεῖν πᾶσαν ταυτοῖ τῷ καινοτόμιαν, ἐγὼ μὲν καὶ τοῦ ῥᾴδιον ὂν οὐ βούλομαι δῦξαι, αὐτὰ δὲ τὰ φεάγματα μαρτυρεῖ, εἴ τις οἶδεν αἰνιγματικῶς ὁσοῦν τῶν τόπον συνθέμενοι φεὶς ἀλλήλους, φεὶς τὸ μηδέν τι καρδάναι, καὶ τὸ δεινὸν ἐλαθόμενοι ἠυξήκοτες· σιγῶ δὲ καιρούς καὶ φεάγματα καὶ ὑφ' ὧν ἐφέχθη, εἰδότας τι ζητεῖ πλείους αἰαμμήσασιν, καὶ τὸ δοκεῖν καθάπεδαί πινων δίκαιοῦμενος. εἰ μὴ τοίνυν μὴ φερδηλονότι ἐκ πολλῶν τῇ φερέθεσι γεγημένων, ὅτι τῆς εἰρωνίας ὁ τρόπος ἔοικε πίφυκε πλάττειν, ἀλλὰ νῦν φερτον ἐπειρώμεθα τούτου, ἴσως ἄν τις ἡμῖν συγγένωσκοι, ἐν ἀδηλίᾳ φερημάτων τὸ φρέπον τοῖς ἁμαρτῶσι τοιούτοις δὲ ὅπως τῇ δυναμένων πίθειν αὐτὸν φαραγεῖδαι,

καθάπερ ἀρχήν τινα καὶ θεμέλιον εἰσενεγκεῖν τοῖς βουλομένοις ἄπιθαι ταύτης. ἀξιοῦσι δ' ὑμᾶς ὡς ἔθος ἐστὶ τὴν λόγων καὶ ἀκοῦσαι καὶ συνδιαιτᾶσθαι τούτοις προσδέξασθαι, εἴπερ ποτὲ καὶ νῦν, παρίλκον οἶμαι τυγχάνειν. οὐ γὰρ ἀγαθοῦ τινος ἰδίου συμπλησμονὴν ἕκαστος, σκιφόμενοί τε καὶ λόγον ἐσομένης, ὥστε καὶ δεῖν ταῖς τῆς ἀκουόντων γνώμαις προκατασκάψαι, καὶ τοῖς λόγοις αὐτοῖς τὴν ἀσφάλειαν ὁμοῦ καὶ τὴν πειθὼ προνοῆσαι· ἀλλὰ τὰς ἁπάντων γλώττας ἡ τῆς κοινῶν καλῶν ἐπιθυμία κινεῖ, ἡ καὶ πρότερον οὐδὲν ἧττον τὰς ψυχὰς αὐτῆς διεγείρασα· καὶ κέρδος οὐδὲν ἴδιον οἰκεῖα πλὴν τῆς ποθουμένης πᾶσιν εἰρήνης οὐδεὶς ἐντεῦθεν φέρων ἀφίξεται. ἀνάγκη τοίνυν ἅπαντας λέγειν· καὶ τοῖς μὲν δύφωῦς λεγομένοις ὡς ἄνωθεν ἥκουσι προσέχειν τὸν νοῦν ὑμᾶς, καὶ ταῦτα αἰρεῖσθαι· καὶ τῆς διδασκάλου, καὶ ὑπὲρ τούτων χάριν ὁμολογεῖν. ποῦ γὰρ ἄλλοθι τὸν θεὸν μᾶλλον ἢ πρὲ ἀπὸ τῆς σιγῆσης οὔσης καὶ τῆς ἀκουσῆς, τὰς τῆς ἀνθρώπων εἰκὸς ὄζειν ἐμπνεῖν διανοίας; τῆς δ' ὡς ἐτέρως ἐχόντων, καὶ οὐ μὴ πονηρᾶς τινος γνώμης προσθεμένων, ὡς γνώσεως οὐ προαρίστως ἔχόντων ἐλαττωμάτων, μηδὲν τῶν μέμφειν ἐπάγειν. πρὸς δὲ τούτοις, μηδ' εἴ τις ἡμῖν φαύλη πρὲ τῆς λιχόντων ἔνεστι δόξα, καὶ τὴν λόγων αὖ ἀμείνους τύχωσιν ἔχοντες καταφρονεῖν· ὃ μηδ' ἐν ταῖς ἀνθρωπικαῖς πραγματείαις εὔλογόν ἐστι πάσχειν τοὺς τὸ συμφέρον ἐξ ἅπαντος θηρωμένους. ἐπεὶ πρέ γε τῆς προκειμένων, τοῖς ἀδήλοις καὶ ταπεινοῖς πολλῷ μᾶλλον αἰμόττει τὴν ἀπὸ τῆς καθορᾶσθαι δόξαν ἐλπίζειν. καὶ πρὸς τούτων γὰρ ἡμῶν ἐστί τι ποτὲ σπουδαῖον· οὕτω τῆς προνοίας οἰκονομούσης, μὴ καὶ λάθῃ τις τὴν τῆς ἀνθρώπων δεινότητα καὶ τῇ μηχανῇ τὴν τοῦ μείζονος τὸ καὶ δυχερίσατον τῆς ἐπὶ τοῦ παντὸς αἰῶνος ἐγχρημάτων ἴκβασιν ὑπεξαφών. ἀλλὰ ταῦτα τοίνυν ἐκεῖνό τε τοῦ λόγου τὸ μέρος ἐξέφυγον, καὶ προσέχειν ὑμᾶς βούλομαι τοῖς λεγομένοις ἐντεῦθεν ἤδη. Τὸ μὲν δὴ τὴν ἰσραὴλ ταύτην σώσοδον ἐξ ἁπάσης χθὲς τῆς οἰκουμένης πεποικὸς καὶ πᾶσιν ἅπασι μὴ προθυμίας ἐνταῦθα σωρεύειν, τῆς ἄλλων ἁπάντων ἥκιστα λόγον πεποιημένους, ἢ τῆς χρεισιμῶν ἁπάντων ὁμόνοια καὶ ἡ τῆς ἀληθείας γνῶσις ὄζειν· ὧν οὐδὲν ἥδιον ἡδοίμην τοῖς τὰ καλὰ καὶ φιλεῖν ἐξ ἀρχῆς καὶ σπουδάζειν ὑπειλημμένοις. ἥ τε γὰρ ἀλήθεια, φῶς ἔμπυρες τῆς λογικῆς καθέστηκε φύσεως· οὗ χωρὶς, ἀνάγκη ταύτην ἐν σκότῳ καλινδουμένην, μηδὲν ἀπολαύειν τῆς ἀξίας καὶ τῆς δεδομένης αὐτῇ χαρίσματος· καὶ ἧς ἀπορρεομένη, συνεχῶς ἐν τῇ πρὲ τῆς ἀγνοουμένων ζητήσῃ ἑαυτῆς τε γίνεται λαμπροτέρα, καὶ θεοῦ τῆς προτέρας ἀληθείας ὅσον ἔξεστιν ἐγγυτάτω. εἰρήνης δὲ καὶ τῆς ἐν τῇ καλῇ συμφωνίας, τῆς ἐν τῷ κόσμῳ πραγμάτων μεῖζον οὐδέν· ἀρχομένης μὲν ἀπὸ ψυχῆς καὶ τῆς αὐτῆς νοημάτων, καθάπερ δή πού τεκμήριόν τῆς ἔξω χωρούσης, καὶ δι' ἐκ τούτων πᾶσι φανερουμένης. εἰκὸς μὲν οὖν ὅτι καὶ ὑπ' ἄλλων εἰσίοις ἄγεσθαι λογισμῷ, καὶ σωματικά τινα φαντάζομένοις καλὰ, ἃ τὴν ὁμόνοιαν ἐλπὶς ὄζειν ἀποτίξειν, προθυμοτέρους δὴ ταύτην ὧφθαι τὴν χρείαν. ἀλλ' ἴσως τὸ μὲν τοῖς χρεισιμοις κοινῇ εἰληφέναι πρὸ ὧν ἡμφισβήτουν προτέρων γνώμας, πολλῶν ἀγαθῶν καὶ μεγάλων αἴτιον σφίσι γεγενῆσθαι εἴπερ καὶ ἄλλῳ τῳ τῆς ἁπάντων δοκεῖ· ἐπὸ δὲ τῆς τούτων ἐπιθυμίας, οὐδένα τῆς αὐτοῦ μοτέρων οἶμαι δεῖν κεκινῆσθαι, μηδὲ σκοπὸν τὸ μείζου καὶ θειοτάτου τῆς ἔργων, τὰ φαυλότερα τῆς ἀγαθῶν προπίνειν, καὶ ὧν αἵ τις ῥᾴστα καταφρονήσῃ· ἀλλὰ τὴν μὲν γνῶσιν τῆς ἀληθείας αὐτὰ πάντων ἀρκεῖν, ὑπὲρ δὲ τῆς τῆς ὅλων εἰρήνης καὶ τὰ πλεῖστα τῆς ὑπαρχόντων χρῆναι προεῖσθαι. δυοῖν τοίνυν τούτων ὧν ἔνεκα καὶ

εἶπε καὶ μὴ, δέδοκται, ἀλλ' αὐδὲ φεὺς ἄλλο τι τῆ ἀπ' ἀὐτῶν συνοίσειν ἡμῖν τὸ τὰ φεάγματα ἀναβαλλεῖσθαι πέπεισμαι. πάντα μὲν οὖν δέδοκται τοῦτο χείεον ἡγήσεται· ὅπερ αὐτοῖς καὶ μέχεε τοῦ νεῦ ὧν τῆς φεστέρας ἀμελείας συμβῆ. εἰρηκα· ἕτοιμος ὢν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ καλοῦ καὶ πᾶσιν ὑμῖν συμφέεοντος, ὃ κὴ ἐμοὶ καὶ τοῖς οἰκείοις ἔσται συμφέεον, πάντα αὖ ὑποσκήναι· καὶ ἐπ φεὸς πᾶσαν τύχην ἐμοὶ νομίζω ἀρκεῖν, τὸ μὴ κρύψαι τὰ παεισάμενα. ὑμεῖς δὲ ἕλεσθε τὰ συνοίσοντα, πάντος μὲν θεὸν ἡγεμόνα κὴ βουλῆς ἔ λόγου κὴ ἔργου ὠφελαβόντες· εἰ δέ τις ὄζειν ὁ τὰ χείεω θίλων κεατεῖν, οἱ πλείους τε καὶ σοφώτεοι ἔ νοεῖ μάλιστα ἔχοντες, φεάζοντος τὰ βέλτιω. ἔσται γὰ συνόδου κὴ πολιτείας ἀπάσης καὶ συλλόγου παντὸς κὴ ὅλως ἀνθεώπων πέφυκε νόμος.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ
ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΝ ΦΛΩΡΕΝΤΙΑ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗΝ ΣΥΝΟΔΟΝ,

ὑπὲρ εἰρήνης ὅτι δογματικὴν ἕνωσιν δεῖ ποιεῖν, οὐκ εἰρηνικὴν οἰκονομικὴν ὡς τινες δόλ... λογίας καὶ τίς ὄζιν αὕτη.

Λεγκαλεῖν μὲν δεῖ τὴν εἰρήνην ὑμᾶς, οὐκ οἶδ' ὅ, τι χεὴ, οἷ κοθεν ἐπ' αὐτὴν ἔ φεὸ πολλοῦ ὠφελακεκλημένοις, ἔ δὲ ὅσης ἄγαν ταύτην ἀποδῆς ἔργοις αὐτοῖς ὕπισθεν διεχόντας ἄλλως τε κὴ πολλῶν ὑπὲρ αὐτῆς εἰρηκότων ὅσα μὲν αὐτῆ συνοίδασιν ἀγαθὰ, ὁπόσας δὲ τοῖς αἰεσυμβούσις εἶδε πάντα τὰς ὠφελείας. αὐ δὲ δι' ὧν αὖ ἡβούλο ταύτης τυχεῖν, ἔ πολαπλᾶ τινα συνείσῃ ταύτην καταστεάζειν, ἔ τὰ ζημιῶν ὀλίγῃ τὰς αἰτίας, τῆ καιρῆ τε φεσηκούσῃ, καὶ ὑμῖν αὐτοῖσδε λυσιτελεῖν εἰκότας ἔμοιγε δόξει. τοῦτο δέ ναι αὖ ὑμῖν ἢ ἔκ λυσιμούς, ἐγὼ ποιῶν. ἐκ ἀγνοῶ μὲν οὖν ὅτι κὴ ταύτης τῆς ὑποθέσεως ποικίλης τὴ οὔσης καὶ πολὺ τὸ φεόσωτες κεκτημένης, ἀνάγκη καὶ λόγους ὑπὲρ αὐτῆς κατεβληθῆναι πολλοὺς· καί τινας ἀνασκάζεις γνώμας αὖ εἰσενήνοχε καὶ ἴσως ταυτησὶ τῆς ἡμετέρας ἀμείνους. ἀλλ' ὅτι φεὶ μὲν εἰρήνης ἁπάντων ἀκούομεν λόγους, κὴ τοὺς πεπεισμένους πείθειν ὡς ἔοικε πειεωμένων· πάντες γὰ ὡς ὑπὲρ ἀγαθοῦ τῆς εἰρήνης δέδοκται συνῆλθον, κὴ οὐδεὶς ἦλθε διδαχθησόμενος αἰ τῆ καλῶν ὄζιν αὕτη καὶ τιμίων· οὐδένα δὲ παεαπέπτωκε ὁεᾶν· ἀλλὰ τῆ καιεῶν τε ἕκαστον ἐν οἷς εἰκός τι καὶ τῆ ἀξιολόγων ὑπόσης πάντας αἰεχομένους, ἀπαγγεῖλαι μὲν ἑκάστην τὸν λόγον, ὅτι ῥᾴστην ὑπόθεσιν μεταχεῖσαι· βούλομαι δὲ καὶ

σθαί τι βοηθείας τῆς εἰς τὸ μέλλον, καὶ βεβαιώσεως τῆς εἰρήνης, καὶ πάντων ἄλλων. τὰ μὲν δι' ἑαυτῆς θεάτεσθαι τοὺς ὁπόσα νεῶν ἴσχυσι, τὰ δὲ τρισὶ ποιήσασθαι ἢ τέτταρσιν ὑπερβαστάσας θεάτεσθαι· οὐδὲ ἀνάγκη καταλιπεῖν ἐν τῇ παρούσῃ συνόδῳ, τοὺς τῆς ἄλλης ὑπήκους τὸ ἀσφαλέστατον· εἶτα καὶ αὐτοὶ ψηφισώμεθα εἰς Ἑσπερίας, κἀκεῖ πάντα ποιήσαντες ὁπόσα δεῖ καὶ συμφέρει, δεῦρο τῆς ἡμετέρας ἴωμεν πόλεως· ἅμα τε ἵπτάμενοι καὶ σύμμαχοι ἥκοντες οἱ αὐτοί. ταῦτα δὲ πάντα δεῖ θεάτεσθαι μὴ τῆς γνώμης ἐν πᾶσι σπουδῆς. δυνάμεθα γὰρ τὰ μὲν ἐνταῦθα, μέχρι πέντε καὶ δέκα ἡμερῶν κἂν ὥμεν οἱ πάντες συμπεράναντες. τούτων δὲ συναριθμουμένων μέχρις ὅλων τεσσαράκοντα, καὶ αὐτοὶ ἐντὸς εἶεν τῆς νεῶν ὁποσωνδήποτε οὐσῶν· ὧν καὶ πλείους δυνησόμεθα κατὰ τὸν πλοῦν θεσπαμβαίνειν· πάντων ἡμῖν κατ' εὔνοιαν καὶ τῆς σφετέρων ἀρχόντων ὑπαγωγῆς, εἵνεκα τῆς παρούσης χρείας θεσπιθυμούντων. εἴρηκα δ' ἄχρι τούτων ἡμερῶν τῆς πασῶν, ὅτι πάντα ἅμα δεῖ καὶ δυνατὸν ὄζει γίνεσθαι, καὶ τὴν ἕνωσιν θεάτεσθαι, καὶ τὴν βοήθειαν ἀπαρτῆσαι, καὶ τὸν θεσπεσιασόμενον ταῖς ναῦς ἐκπέμπειν, καὶ ὁρίσειν θεὸς τὸν βάρβαρον ἀρεῖσθαι καὶ ἀποστέλλειν, καὶ τὸ ναυτικὸν ἐξαρτύεσθαι, καὶ ἡμᾶς ἐντεῦθεν εἶεν ἀπηλλαγμένους. καὶ οὕτω τούτων τῆς ἡμετέρων συναριθμουμένων μέχρις ἑβδομήκοντα τῆς πασῶν ἢ μικρόν τι θεός, τῆς λιμένος τῆς ἡμετέρας πόλεως ἐξῆσαι ἡμῖν θεσπορμίσασθαι. εἰ δ' ἀρκεῖν ἡγεῖσθε τὸ πέμπειν βοήθειαν μόνον τῇ ἑνώσει θεάτεσθαι ὅτι τάχιστα δεῖ· ἄλλως γὰρ ἀδύνατον ἱκανῶς βοηθεῖν. καὶνῦν μὲν πέμψομεν, ἡμεῖς δὲ πάντα τὰ μὴ τοῦτο σχολῇ βέλτιον δεδεγμένοι καὶ ἐν ἀσφαλίστοις θεάγμασι, καὶ ἐλάττονι ναυτικῷ ἅμα φθινοπώρῳ δεῖ τὸ ἑλληνοστόνητον πλεῦσόμεθα. εἰ δὲ κατοῦδινα τρόπον τῇ θεὸς λατίνους βούλεσθαι θεάτεσθαι εἰρηνεύειν, ἐγὼ μὲν ἀποδέχομαι ταύτῃ ἐν ὑμῖν νικῆσαι τῇ γνώμῃ· αὖθις γὰρ τῆς ἄλλων δεινῶν, ἵνα πλεῖ ὀλίγων ζοὶς πάντας οὐκ ἔτι τῇ αὐτῇ θεὸς τὰ τῆς λατίνων ἔχοντας ἀνδίαν λῦπαι καὶ θορυβεῖν· ἀλλ' ἀσυδεῖν αὐτοὺς καὶ ὀρθὰ φρονεῖν ἐπαληθομένους, καὶ οὕτως ἡμῖν ἕνωσις ἐν ταῖς τῆς αὐθεντίαν ἴσαι ψυχαῖς, ὧν δ' ἐκ τῆς ἑνώσεως ἐλπίζομεν ἀπολαύσεσθαι, καὶ ὧν μάλιστα χάριν αὐτῆς ὑπεδυμήσαμεν θορήσθαι, τούτων στερησόμεθα πάντων. εἰ δ' ὅλως τοῦτο μέλλοιτο γνώμης, δεῖ τὸ αὐτίκα ψηφισαμένους τὸ κυρῶσαι τῆς ἐπανόδου φορτίζειν, λαμβάνοντάς τε ὁπόσα ἡμῖν ὁ πάπας φιλανθρωπεύσεται καὶ τὰς ἐπαρχίσεις πλησίον ἰδίοις δεδόναι, καὶ οἴκοθεν ἀναλίσκοντας, καὶ ἐπ κοινοῖς καὶ ἰδίοις ἐπιχρέοις πλείω δανίζομένους. πάντως δὲ δεῖ ἢ αὐτοὺς ἀφικνεῖσθαι, ἢ τῷ ἀρκοῦσαν πέμπειν βοήθειαν· τοῦτο γὰρ ἴσ τε τῇ παρόντι καὶ θεὸς τὸ μέλλον οἶμαι λυσιτελήσειν, καὶ θεὸς πᾶσιν τύχῃ αὖθις εὐφιλιμον ἔσεσθαι. ὑδὲ δεῖ λέγειν ὅτι κατόπιν ἥξομεν, ἢ ἥξουσιν οἱ πεμπόμενοι, χρείας· εἰκὸς γὰρ μηδὲ σφόδρα κατόπιν ἔσεσθαι· εἰ δὲ καὶ τοῦτ' ἢ δεινὸν ἀκεῖσθαι, ἀλλ' ἡμᾶς οὐ δίκαιον, οὔτ' ἄλογόν ὄζει, τῆς ἡμῖν τέως δυνατῆς πονεῖν ἀμελεῖν· ὥσθ' ἵν τε τῆς δυῶν τούτων δεῖν φημι θεάτεσθαι ἡμᾶς· ἢ λατίνοις ἑνωθέντας, αὐτοὺς ἐκπαιδεῖν, ἢ πέμπειν μὴ τῇ ἑνώσει· ἢ τῇ θεὸς αὐτοὺς εἰρήνευσιν καθάπαξ ἀπογνώντας, μήτε κενοὺς καθῆσθαι, καὶ τοῖς οἰκείοις πάσῃ πιεζεῖσθαι δυνάμει βοηθεῖν, κἂν μυρίοις εἰδέναι κινδύνοις θερπεσόμενοι. ὅ, τι δ' ἂν ἄλλο βουλεύσαίμεθα θεάτεσθαι, τὸ θεσθέντας ἡμῖν δαῦ τῆς ἡμετέρων, ἢ τὸ λάχιστον δόξαι τοῖς τε ἡμετέροις αὐτοῖς καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις, οὐκ ἐκφυγόμεθα. αὖ δὲ καὶ ἢ ἄχρις τούτων καταφρονήσωμεν, καὶ θεὸς παρῄδα πᾶσαν φιλανθρωπευσάμενος, χρείας ἐπαρχήσ τῆς τῆς τῆς πολιμίων ὀλέθρης ἢ παῖδες ἡμῶν ἡδυθέσι εἴτ' ἐπιλθόντων αὐτῶν

εἴτε

λατίνων ταῦτα αἰτιωμένων, οὐ γὰρ δήπου σφίσι κινδυνεύει τὰ Φεάγματα, εἰ ταῦτα ποιοιῦτον ἡμῖν ἀγγελθῇ τι δεινόν. ὁ μὲν γὰρ οἶδε θεὸς βασιλεῦ, μηδὲ Φαίνεσθαι μᾶλλον ἡμῖν δίκαιος δικαστὴς ἢ Φιλαίθεσπος πατὴρ καὶ διαπότης. οὐδεὶς λόγος ἐξαρκέσαι τινὶ τόδ' ἡμᾶς καταληφομένῳ αἰσχύλῳ δηλῶσαι· μᾶλλον δὲ οὐδὲ τινὶ νεῶ οὖσαι οὐδεὶς ἀρκεῖ Φράσαι. τότε δὲ ἢ πλέον τι συγχωρεῖσιν ἡμῖν οὐ Φεισόμενοι, οὐδὲ παύσονται δίκῃ τῶν τε μισοῦντός τε καὶ Φεοδότας τὴν οἰκείων αἰχμῶς καὶ τὰ χρεισοῦ πολεμίους ἀποκαλοῦντες. εἰ δὲ λίγα τις, ἡμᾶς μὲν οὕτω δεῖν ἐνταῦθα καθῆσθαι, ὑπὲρ δὲ τὸν θεὸν ἀμυνεῖσθαι τοὺς πολεμίους, ἢ τινὶ ἡμετέραι διαφυλάξειν πόλιν ἡμῖν, ἣν αὐτὸς καὶ ἑαυτῷ, ἢ τ' θεοῦ καταφυγὴ δίκαιον πάντως· οὐδενὶ γὰρ εἴωθε βοηθεῖν ἀμελοῦντι· ἀλλ' ὁπόταν τὰ καθ' ἡμᾶς Φεάττωνται τις, ἔνθ' ἢ τῆς παρ' ἐκείνου δίκην βοηθείας· ἧς ἄνευ οὐδὲν ἀνυσόμεθα. ἐγὼ γὰρ οὐδ' αὖ πάντα πεποιηκότες ὥμοσμαι τὰ δίκαια, ἕτοιμοί αὖ Φεὸς τινὶ ἄμυναν τῶν πολεμίων τῶν ἐξαρκεῖν· ἀλλ' αὖ πάντα μὲν χρήματα ταῖς δι' ἁπάσας ἐντεῦθεν εἰληφότες ἀπίωμεν, οὐδὲν ἴσως δεῖν πλέον ἡμῖν, μὴ ἢ τῆς ἄνωθεν βοηθείας Φεοσγεγραμμένης· ἰὼ καλῶς ἐλπίσαντας καὶ πεπεισμένους, ἀνάγκη πᾶσα λαβεῖν. ἀμελοῦντων δ' ἡμῶν ἢ ἀφεστηκότων, ὧν ἐξήρτηται πάντα τάχει, ὑδὲ ἄνδρ' ἀνὴρ ὑπὲρ συμμαχίαν ὑπίζειν δίκαιον ὅτι. δῆλον δέπου ὅτι ὅπη καὶ χωρὶς τῶν ἄλλων ἁπάντων ὧν ἕνεκα δεῖ τι περαίνειν ἡμᾶς ἢ τέλος δεῖν παρεῖσι Φεάγμασιν ὁπῆν δηποτοῦν, ἀρκεῖ τὸ τινὶ ἐφιστάμενον δίος τῶν πολεμίων. τοῦτο γὰρ Φεόδηλον ἴσχει ἢ ἀναφαίρετον τὴν ἀνάγκην. ἴσχε τοῦτο λαβὰς τὴ ἢ ἀφιλείας τὰς ἔκ τι τ' Φεάττειν ἃ μή, συμβαινόμενος, ἢ αὖθις ἐκ τῶν Φεοσηκόντως λατίνους ἃ μὴ, οὐκ ἴδιοι λίγειν ἡμῖν, Φεὸς τὰ πείθεσθαι τῆς ἀνάγκης ἀκούσης. ὁπόσα δὲ λογίζεσθαι χρὴ Φεὸς τινὶ παρεῦσαν ἀνάγκην, αὐτὸς μὲν μείζους τούτων ἡγήσομαι· ὑμῖν δὲ ἱκανὰ πάντως λαβεῖν δεῖ τοιαῦτ' ἢ ἀναπλῆσαι, μᾶλλον δὲ πάντα σαφῶς οὕτωσι καὶ χρεὸν ὀφείλοντα Φράσειεν· τοῦτο μέντοι οὐ Φαινόμενα καθαρῶς, ὅτι δύναται τις δηποτοῦν ἰδίᾳ πάθει τινὶ, μηδὲ τὰ φανερὰ τάξαι καλῶς συμφορᾷ. καὶ Φεὸς τούτοις, ὅτι μήτε γὰρ μήτε λόγῳ Φέλαβεῖν δεῖ δίκαιον, ὁπόσα πάρεστι μὲν ἰφ' ἑκάστῳ ἐκ ἢ Φαῦλα καὶ ἀγαθὰ, μέλλει δὲ θάτερα ἐξ ἀνάγκης συμβαίνειν. Συμβουλεύω δὴ καὶ δίκαιος πάντων ὑμῖν, Φεῶτα μὲν τῆς χρείας ἕνεκα τὰ ἀρίστου τος Φεὸς δὲ τούτοις τῆς ἀνάγκης δεῖ πᾶσι δὲ ἢ τῆς ἡμετέρας Φεοθέσεως ὑμοιωμένους, ἅμα ἀθρόους ἰδεῖν τε, λόγῳ μὲν παύσασθαι, ἄλλως δὲ ἔργῳ· ἐν δὲ πάντων σκοπουῦντας, ὅπως καὶ παῖδα καὶ ἔθνος καὶ ἱερὰ καὶ τάφους, ἢ ἀεὶ μὲν τινὶ δὲ μάλιστα δίκαιον σώσωμεθα. καὶ λατίνους μὲν φημὶ δεῖν Φεὸς δίκαιόν τι καὶ κοινωνεῖν, ὑδὲν ἀμύρτανοντας ἐν τῇ πίστει, ἔσπερ μηδ' οἱ τῆς πίστεως ἡμῖν ἡγεμόνες γεγραμμένοι, ἢ τὸ τούτοις ἅπαντα δίκαιον ἀναδίκαιον, ἡμάρτανον, ἢ ἔτι τὰ αὐτὰ Φρονεῖν ἡμῖν λίγοντας, καὶ Φεὸς τούτοις δίκαιον ἀλλήλοις τοὺς διδασκάλους, οὗ ἐκ τῆς ἡμετέρας αἰτιολογίας ἐκπεπολεμῶσθαι μᾶλλον συμβαίνει, ὃ καὶ ὑμῖν ἔστι καλῶς, κἀγὼ πᾶσιν ἔτοιμος εἰμὶ τῶν δίκαιον ποιεῖν ὁπόταν καλῶσιν, ἔστι δὲ πᾶσι αἰσθόμενοι καθυποβάλλοντας ἄπρα αὐτοὺς ἐνομίζομεν ἐκ τῆς δόξης ταύτης ὁμολογεῖν, καὶ μὴ μόνον ἔτι ποιοῦντας, ἀλλὰ καὶ δικαιοῦντας ὅπως ἐκείνα τῇ δόξῃ σφῶν πολλῶ δίκαιον ἔσεσθαι. τούτοις μὲν οὖν Φεοδικτέον αἰσχυστέον δὲ τὸ σύμβολον καθάπερ εἰώθαμεν. ἔστω γὰρ δοκεῖ ἢ Φεὸς τοὺς ὅρους αἰρεῖν τοῦ Φαμὲν δεδίναι, ἢ Φεὸς τὸ πᾶσι τοῖς ὑπὲρ τινὶ ἡμετέραι ἐκπλησίαν ἴθνεσι τινὶ εἰρηνίῳ ταύτην αἱρέσαι, συμφέρειν· ἡμᾶς δὲ Φράσαι δικαιοῦσαι ὁπόσαι δίναται· μάλιστ' δὲ ὁπόσα δεῖ, δέχεσθαι

αἰσθυμίους μηθ' ὕπνου λαμβάνοντας, ἀλλ' ἐν τῷ σφάττειν ὅττας νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν, σφῶν τῶν βοήθειαν τῆς ἡμετέρας ἐπειγούσης πόλεως. ἀρκοῦσι γὰρ αὐτοῖς ἡδέως ἡμῶν μόνοι ναυτικῷ, καὶ φυλάξειν αὐτῶν καὶ τοὺς πολεμίους ἀσφαλεῖς ποιῆσαι δ' ἀπορεῖν καὶ συμβαλεῖν αὐτοῖς εἰ δεήσει, καὶ πάντα τἀγαθὰ ἡδέως ἡμῖν ἂν. πολλῷ δὲ μᾶλλον ταῦτα σφάττειν ἀνάγκη, ὁπόταν δ' μηδὲν ἄλλο ζητήσοντες ἢ τῶν ἴνωσιν, οὐδ' ἐτέρου χάριν τινὸς ἀφίχθαι, πάντες ἕτοιμοι ἂν. τῶν δ' ἴνωσιν οὔτω ῥᾴστων καὶ ἀσφαλῆ καὶ θεῷ δ' πᾶσιν ἀνθρώποις ἀρίστην μέλλουσαν, ἤδη σφάττειν δυνάμεθα. οὐ δεῖ τίνων μέλλειν οὐδ' ἀναβάλλεσθαι· ἀλλὰ δ' τὴν ἴνωσιν σφάττειν, καὶ ὅτι τάχιστα ἐνθυμηθῆναι γὰρ ἑκάστους ἡμᾶς δεῖ, καὶ γυναῖκας καὶ παῖδας ἑαυτῶν, καὶ ἁπλῶς συγγενεῖς καὶ πολίτας, οἰκτρῶς πολιορκουμένους δ' ἀμηχανοῦντας δ' θρηνοῦντας· καὶ φόνους δ' δεσμὰ καὶ πληγὰς καὶ ὕβρεις καὶ λιμὸν καὶ δίψαν, δ' οἰκτροτάτων ἀφειαγωγῶν, καὶ δουλείαν ἀφθαμάθητον. καὶ νηπίων ὑγκυσμὸν καὶ γεγότων σφαγὰς, καὶ χωρισμὸν ἀλλήλων ὑγιεστάτων, δ' ἱερῶν ἀτιμίαν καὶ βλασφημίαν εἰς ὕβρις αἰσθυμίαν καὶ θεοῦ· καὶ τοὺς μὲν ἑκόντας τοὺς δὲ ἄκοντας, τὸν μὲν ἀποστῶ ἀποβαλλομένους τὸν ἀληθῆ θεὸν καὶ μόνον διδάσκαλόν τε δ' νομοθέτην, τῇ δὲ μανίᾳ μᾶλλον Φλυαρίᾳ καὶ ὀργίοις ἐκείνου φερομένους· καὶ τῶν ἀσέβειαν ὁπλιδοῦσαν τῶν δ' πίστιν ἀνακομιζόμενα, δ' τὰ τοιαῦτα πάντα φαντάζομένους, ὑδ' ὅτι πᾶσιν ἡμᾶς αἰτιᾶσθαι λοιμούς, καὶ τῶν ἡμῶν ἀμέλειαν ὀνειδίζοντας· ὑφ' ὧν οὐδεπώποτε φερόμενοι οὕτω καταφρονηθήσεσθαι· οὐδ' ἐν τάξει διανοῆ ὑδ' παρόντων δ' διδασκάλων ἔχόν τι καὶ τίμιον· ὑδ' οὐδ' ὅτις ἄλλος τῆς αὐτῆ ἀσφαλείας ὑδ' σωτηρίας πάντα θήσεσθαι δ' δύτερα· ὑκοῦν ἂν ἀποδημίαν αὐτό τε ἐνόμιζον δ' ὑμεῖς ἐλόγητε φανερῶς. ἐκεῖνοι μὲν οὖν τὰ ἑαυτῶν μόνον δεινὰ φαντάζόμενοι, θρηνήσουσι, ὑδ' ἡμᾶς αἰκαλέσονται γοερῶς· καὶ ταῖς ὑγίσι τῶν σώματος, ἄδεκτον, ἡμᾶς ἥξειν μόνας, ψυχαγωγήσουσι ἑαυτούς· ἃ πρὶν ἐκείνους παθεῖν, ἡμᾶς ὑμνοῖτο πάντας ἀποθανεῖν. μᾶλλον γὰρ ὑγιεινότερον ἂν δὲν ὅλως ἄρχειν ἂν δὲν ὀλυκτότερον δ' θεῷ δ' ἀνθρώποις, ἡμῶν ἴσας, αἱ ἐκείνους συμβαίη ταῦτα παθεῖν· ἡμᾶς δὲ καὶ μᾶλλον τῶν ἄλλων χειρόνων ἀφικνεῖσθαι πρὸς τὸ λογισμῷ, ὑδ' ἅπαρ ὑκοῦν ἑαυτῶν ἐκεῖνοι δεδίασι, ταῦθ' ἡμᾶς ὑκοῦν τε ἐκείνων ὑδ' τῶν ἄλλων χειρόνων ὑδ' ἡμῶν αὐτῶν λογίζεσθαι χρή. τὰ αὐτὰ γὰρ ταῦτα τοῖς ὑπουδήποτε γῆς οἰκοῦσι χειρόσιοις δ' ὑπὸ τῶν βαρβάρων πλεῖσιν ἀρχῶν, ἀνάγκη πᾶσα συμβαῖνειν δ' τὸ τῶν χειρῶν σῶσαι παντάπασιν ἐξαλιφθήσεσθαι. ἐγὼ δὲ ὑδ' ὑμεῖς πάντων χειρόνων ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν ἀφίξεσθαι τὸν καταπλυσμὸν ἐκεῖνον ἡγοῦμαι, δ' πάντα νεμηθήσεσθαι τῶν ἀσέβειαν, δ' τοῖς βαρβάροις πάντα δουλεύσειν. δεῖ δὲ οἱ μηδὲν ἄλλο καὶ τοὺς μέλλοντας ἀδιαθλιῶς ζῆσεσθαι τῶν λατίνων· δι' ὑδ' μᾶς τοὺς πονηροὺς ἀγωγὰς καὶ τὸν ὀλεσιθάνατα φόβον ἡμῶν, ἵνα καθημένους ὁρῶντες, καὶ μάτην ζῄβοντας τὸν καιρὸν, καὶ ὥσπερ παίζοντας ἐν ὑπομονῇ, καὶ τῶν δεινῶν ἐγγιζόντων οὐδ' ὑπερφρονοῦντας, λιθώδεις καὶ ἀσώτους καὶ ἀσώτους καὶ σφόδρα τῶν ἰδίων ὄντως καὶ ὅλως ἀνθρωπίνης φύσεως. ἔχω τὸ ἡμέτερον τίθεσθαι, οὔτε φέρουσιν τῶν οἰκείων οὔτε ἀπουδὲν αἰθεσίοις φερομένους ἡμῖν ἐνορᾶν. καὶ δ' νομίζω τοὺτους ἡμῖν χρήσασθαι ἂν, ἡμῶν τοὺς μὲν τ' ἀγίων ἀπομαζομένων τοὺς δὲ ἐκείνοντων, καὶ τὰ μὲν τῶν ἀξιωμάτων νοσοθέσθαι λιμόντων· τὰ δ' ἁπλῶς οὐκοῦν μὴ φερομένων, καὶ ἀεὶ μελετόντων ὅ, τι γε σοφιούμεθα, καὶ φερόμενοι ἀλλήλους σπαράζοντων, καὶ φερόμενοι τῶν τῶν δογμάτων κρίσιν ὑγουμένων ἀρχεῖν ἀμαθίαν τε καὶ τῶν τοῖς πολλοῖς φάναι, τ' τὸν δίκην ἀρνήσασθαι, δικαιοσύνην δὲ καὶ νοῦν καὶ σοφίαν δοκοῦντων, καὶ

λαβό-

ἴσε, δυχέρειαν αὐτοῖς οὐ μεγάλην μέλλῃ παρέξειν. τίνος γὰρ ἀσφαλείας μᾶλλον ἢ τῆς μὴ δεδίναι τοὺς πολεμίους, ἡμᾶς οἴδασι χρὴ ζοντας. ὃ χρήμασι μὲν οὐ πολλοῖς, ταυσὶ δὲ ὀλίγαις δύνανται παρέτ ξειν. ἐγὼ φημὶ δὲ τὴν τῆς ἐνώσεως φήμην ἀρκέσειν ἡμῖν πρὸς τὸ μηκέτι δεδίναι τοὺς πολεμίους· ἀδὲ γὰρ δίος ὅτι λοιπὸν ἡμῖν αὐτοὺς ὑπηκόους, ἐγγύθεν ἐσομένους ἡμῖν τοῖς συμμάχοις εἰδότας· ὁι πολλάκις δε ἡσυχαστικότες οὔπω δεδιλλαγμένοι, νυνὶ ἤδη πολλῷ μᾶλλον καὶ προθυμότεροι τοῦ παρέτ ξειν βουλήσονται, καὶ καθάπερ πτέρυγος ὑποπτυσσομένης τὴν συμμαχίαν. οὔτε γὰρ λαπίνων οὔτε ἐαρβάρων οὐδὲις ἀγνοεῖ, παρέτι αἰτίαν ἐνώσεως τὴν τῆς βοηθείας οὖσαν ὑπίδα, καὶ τὸ μηδένα ἄλλον ἡμῖν ὠφελεισθῆναι τρόπον ᾧ μέλλομεν σώζεσθαι· τοιοῦτον δὲ, ἢ πρὸς λαπίνους μίσους καὶ τῆς ἀνδίας ἡμῖν αὐξηθέντων ἐν τῷ κενοῖς ἡμᾶς καὶ ἀπρόκλετες ἐντὸς θεν ἀπαλλαγῆναι, ὅπερ ἐν τῷ φαύλως καὶ ταπεινῶς καὶ μὴ μικρᾶς δυνάμεως ἐπανίκῃ δῆθις ἔσαι πᾶσι κατάδηλον, ἐ ἡμῖν οὐκέτι ὠφελ τῆς σωτηρίας ὑπίζειν ἐξεῖναι αὖ, καὶ τοὺς πολεμίους δεδιδόσθαι καὶ μὴ βουλομένους, ἡμῖν καιρὸν ἴχειν ἡγοῦμαι. λογίσασθε δὲ δὴ πᾶσι καὶ τὴν παροῦσαν ἀνάγκην ὁπόση τίς ἐστιν· ἀκούετε γὰρ τὸν ἐαρβάρον μεγίστῃ δυνάμει φιλοσοφαζόντως πεζῇ τε ἐ ναυτικῇ κ' τῆς ἡμετέρας πόλεως ἥξειν· ἐ ἴσως ὀρθῶς ἡμᾶς σαφῆς τι μαθεῖν, ἀφικέσθαι· ἢ ὅσον ὔπω μέλλει παρεῖναι. ἴσε δὲ πάντες ἐκεῖνον, καὶ τὴν ἔξωθεν συμμαχίας, οὐδὲ πρὸς τὴν ἴφοδον αἴτησιν δυνησομένην, ἀλλὰ καθυπνοῦσαν ἴρμαιον ἡμῖν τῆς πολεμίων ἀμαχητὶ, πρὸς μόνην τὴν ὄψιν αὐτῆς καταπλησσομένην. εἰ δ' αὖτις αὖ μέχρι τινὸς πολιορκουμένη, ἀλλ' ὑδεμία μηχανὴ παντάπασιν αὐτὴν ἀπαθῆ δυνηθῆναι διαμένειν· ἀλλ' ἀνάγκη πᾶσα ταύτην ἐνδοῦναι. μέμνησθε γὰρ ὅτι τῆς αὐτῆς τούτων ἐαρβάρων ποτὲ πολιορκουμένων ἡμᾶς ὑπὸ γῆς, ἢ δὲ πρὸς θαλάσης τεῖχος, ὃ διπλάσιόν ἐστι τοῦ λοιποῦ, μέρους ἀφυλάκτου, οὐδὲις γὰρ ἐκεῖθεν ἰωώχλει, εἰς πόσον ἡμῖν φόβου καὶ ἀνάγκης ἦλθε τὰ πράγματα. νυνὶ δὲ ἅπαν μὲν τὸ τεῖχος ἀνάγκη φυλάττειν. τὸ δὲ νυνὶ στρατιωτικὸν ἐ τὸ λοιπὸν ἅπαν τῆς πόλεως πλῆθος, οὐδ' ἥμισυ τῆς τότε ὄντων ἐστίν· ὁι τοῦ τείτου τοῦ τείχους μοῖραν φυλάττοντες ἐ προπολεμοῦντες, οὐκ ἐδόκουν πρὸς τοσοῦτον πλῆθος καὶ τοσαύτην φιλοσοφίαν τῆς πολεμίων ἀρκεῖν. ὁ γὰρ τοσούτοις ἔπεσιν ἡμᾶς πίζων λοιμὸς, δῆλος πάντας ἀπάλωκεν. ἥμισυ δ' εἶναί φημι, καὶ ἡμῶν ἐκεῖσε παρόντων ἐ συναριθμουμένων. νυνὶ δ' ἅπεσι μὲν βασιλεῦσι, ὃς εἷς ὢν, ἐν πᾶσι πράγμασι τὰ μέγιστα δύναται· ἅπεσι δὲ τοσοῦτοι τὸν ἀριθμὸν ἐ οὔπω καλοὶ, ὥστ' ἀρκέσαι ἂν ὑμῖν αὐτὴ συμμαχίας μεγίστης, ἀφ' ἧς πρὸς ἡγουμένους. εἰ δὲ μεδοφόρει τοξόται, πλεῖν εἴκοσι καὶ πέντε, πάντες ὤρτο φεύγοντες· τὰς δ' αἰτίας, φρίττει σιγᾷν, ἴσως δὲ καὶ ἐκεῖνοι, τοῖς ἄλλοις ὁμοίως ὑπὲρ σφῶν αὐτῶν ἄχει νυνὶ ἰκελεύσαντο. πῶς οὖν ὑπὸ ἔσται, ἰρημία τοσαύτη σωμάτων οὔπω φειδομένη πόλεμον ἀκροσύσασθαι; εἰ τοίνυν μήθ' ὑπὲρ τῆς ἐνώσεως ἐντυχόντες ἀφιγμένοι, μήτε τὴν ἕνωσιν ἕνεκα τοῦ τὴν κινδύνων ἀπηλλάχθαι καὶ φόβων, μᾶλλον ἐποθοῦμεν, ἀλλ' ἄλλο τι δ' ἄλλην αἰτίαν φερόντες ἐκαθήμεθα, ἴδιε μὴ τὴν παρὰ ἀγγελίαν ἐκείνην, παύσασθαι ῥίψαντας τὰ ἐν χερσί, ἐ πᾶσαν φαγμακείαν ἧς χρείαν ἀφίγμεθα, παρεσθόντας, ζητῆσαι μὲν εἰ δυνάμεθα, λατίνοις φρονεῖν δίκαιος ἐ κοινωνῆσαι σφίσι καλῶς· τοῦτο δ' ὅσι, τῇ τε θείᾳ γραφῇ ἐ τοῖς διδασκάλοις τῆς ἐκκλησίας συμφώνως. ἔτι δ' ἰόντας, αὐτίκα τὴν πρὸς αὐτοὺς φιλίαν ἀναπώσασθαι· εἶτα ναῦς ἑτοιμάσαντας, τὰς μὲν διδόντων αὐτῇ, τὰς δὲ κ' ἡμῖν ὠνουμένων, εἰ οἷόν τε κ' σώματα αὐτὰ πανδοσπόντων, μήτε τροφὴν

αἰσυ-

μλω. καὶ τοῦτο οὐκ ἐν λόγοις δίξω πολλοῖς, ἀλλ' ἀρκέσουσιν ὧραι δύο ὥστε πεῖσαι σαύτας ὑμᾶς μηκέτι περὶ τῆς τῆ διδασκάλων συμφωνίας ἀμφιγνοεῖν· μηδὲ θεάματα λοιπὸν αὐτοῖς τι ἔχειν καὶ λατίνοις παρίχειν, κοινῇ σωύδωτλω περὶ τούτων αἰσθάνεσθαι ἐξέτασιν. ἀλλὰ μλω οὐδ' εἰ τείβειν ἐξλω τὸν καιρὸν, καθάπερ ὅτι σχολῆς καθημένους καὶ πρὸς τλω ἐπάνοδον οὐδεμίαν ἀνάγκλω ἔχοντας, ἔδει περὶ τῆ θείων θεαμάτων κρίσεως καὶ μάταια λίγλν, κ) πρὸς τὸν ἔξω λόγον ἐνίσασθαι, & τλω νίκλω μόνλω σκοπεῖν, καὶ πολλὰ λίγλν, ἐν οἷς εἰκός τι & ἁμαρτάνειν· καὶ ταῦτα περὶ θεολογίας τε καὶ φιλοσοφίας, οὐ σφόδρα δυναμένους ἀμιλλᾶσθαι λατίνοις· τοῦτο τῆς ἐν ἡμῖν δυσκολίας τῆ θεαμάτων ποιοικίας, δι' ἣν οἱ παρ' ἡμῖν ἄνεροι, τοσοῦτον θεολογίας τε καὶ φιλοσοφίας ἄπονται, ὥστε μόνον μὴ δοκεῖν καθάπαξ ἀπαίδ δύζοι· ἐκλελοιπότων μὲν παιδευτηρίων, σβεσθείσης δὲ τῆς περὶ μαθήματα καὶ λόγους φιλοτιμίας, καὶ πάντων τῆς χρείας μόνης καὶ τῆς ἀνάγκης γλιχομένων. πίπτουσιν δὲ μηδὲ τῆ πνεύματος σαφέστερόν τι τῆ ὑπ' αὐτοῦ λαμπρῶς οὕτως διωρισμένων λαβεῖν. ὑπὸ τούτων γὲ τῆ λόγων κ) τῆς τοιαύτης ὁδοῦ, μᾶλλον ὑμᾶς οἶδα πρὸς διηνοιαί τι καὶ ςάσιν, ἢ πρὸς ὁμόνοιαν ἀγομένους τὸ & ὅπ μᾶλλον ἀχθησομένους. τούτων τοίνυν οὕτως ἐχόντων, καὶ θεοῦ φίλου καὶ τῆς διδασκάλου τῆς ἐκκλησίας χάριτι ἴσως, καὶ ἡμῖν διώρθωται, & πρὸς τούτοις ῥᾴδιον, τὸ τλω ἕνωσιν ὕδη, τῆ πολλῶν ἀφειμένους λόγων, δηλαπρέπεσθαι, καὶ μὴ ταύτης ἐπαινίσαι. καὶ οὐδὲν ἡμῖν ὅλως περσίσεται πρὸς τὸ θεάτρον ὧν ὑπεθυμήσαντες ἥκομεν· τῆς μὲν δόξης λατίνων ὑπὸ τοσούτων μάρτυρσυμβήναι, κ) παντα χόθεν ἀξίας οὔσης πιςεύεσθαι, ἡμῖν δὲ δυναμένων αὐτῆς ἐνωθῆναι κἄν τῷ κ) πρὸς τὸ σύμβολόν τι καταθέμενον. καὶ μλω ἴσε πάντες καλῶς, ὅπ τλω ἕνωσιν τῆς ἐκκλησίας χρεισῶν, καί τοι πολλῶν ἄλλων εἴνεκα κ) δικαιοτέρων μάλις' ἂν ὑπὸ παντὸς ζητηθεῖσαν, τὸ πρὸς τῆ ἀσεβῶν δίος & τὰ θεάσματ' ἡμῖν εἰς τοὔμπαλιν ἥκοντα δυσκόλως, κ) ποθῆσαι καὶ ἀπορῆσαι δι' ἃ πολλῶν, κ) ὅπ μάλιστα τῷ τί λοιπὸν ἐγγυᾶ αὐτὴν ἀγαγεῖν, τὰ γὲ μεταξὺ πρόδηλα πάντα, ἡμᾶς ἰδίως ἐποίησεν. δεῖ τοίνυν τῆς προθύσεως ἐχομένους, ὑπὲρ δυνατὸν καὶ δύσκολον ὄζει, ταύτλω εἰς τέλος ὁρμεῖν ἐγκεῖν. ἄλλως δ' ἂν μεταμέλοι πάντων ἀνθρώπων ἐνδόξαμεν εἶναι, εἰ πολλὰ μὲν ὑπὲρ αὐτῆς ὑπομείναντες, πολλῶν δὲ ἀγαθῶν ἤδη κεκινημένων, δυσωπούμεν δὲ ἡμῖν τὰ δεινὰ, & χρίσματος βεβαιωθέντος, πάντες πιςεύοντες, εἶθ' ὥσπερ ὅπλα θέμενοι τούτων ἁπάντων, καιρᾶς ὡς φασι χάριν κ) μηδὲν προέξαντες ὑπανήχθαι μεν. & ταῦτ' δύσκολον οὕτω κ) ῥᾴδιον ὄν, & μηδενὸς ἡμῖν δύλόγως εἰς τοῦτο προσιαμένου. οὐδὲ προσέχειν δεῖ τοῖς μηδὲν ἀγαθὸν ἡμῖν ἐκ τῆς ἑνώσεως λέγουσιν ἥξειν· καὶ τούτου προφάσεις οἰομένοις ἔχειν ἀρκοῦσαν, τά τε τῆ λατίνων ἠθῶν τῆ κατ' ἀλλήλων μάχη φθειρόμενα καὶ ταῖς οἰκείαις προσίχονται συμφοραῖς, καὶ τὰ τὲ πάπα θεάματα τάξιν οὔπω λαβόντα καὶ δυνάμιν, ἀλλ' ἀστασιοῦτα καὶ πολλαχόθεν ἀκμλω ὄλλυμενα. αὐδ γὲ τῆς ἄλλης ὠφελείας ἀπάσης, λῶ ὅ, τι πάσας ἡμῖν κ) τὰ λοιπὰ τῆ λατίνων ἤθη, καὶ τῆ θεαμάτων οὕτω σφίσιν ἐχόντων, ἀπαρέξονται· τὸ γὲ ἡμέτερον ὀλίγον ὄν, ὡς καὶ ὑμεῖς

ἴστε,

σκάλων ὧδε διάζειν. εἰς ἃ δὲ νομίζομεν αὐτοὺς ἐν τῆς δόξης ταύτης ἐκπίπτειν, καὶ ταῦτα μήτε φρονεῖν μήτ' ἐξ ἀνάγκης ἴσασιν τὴν δόξαν, διαμαρτύρονται· ἀλλὰ καὶ τὰ αὐτὰ φασὶ μεθ' ἡμῶν πιστεύειν, καὶ πρὸς τὸν ἴσον ἡμῖν φέρεσθαι νοεῖν, εἰ καὶ πρόθυμοι λέξεων ἄμεινον ἀναπύστουσι, καὶ οὐδένα τῶν ἀγίων ἀναγκάζονται συκοφαντεῖν ἢ διαγράφειν, ἀλλὰ μᾶλλον συναπτουσιν ἀλλήλοις τοῖς διδασκάλοις· καὶ μίαν ταύτην ἀποδεικνῦσιν ἀρκοῦσαν ἔχειν ἡγοῦνται παρ' ἑαυτοῖς, τὸ τὰληθῆ φρονεῖν καὶ πιστεύειν, ὅτι μηδενὶ πρὸς μηδένα τῶν διδασκάλων ἀντιφασίν τινα καὶ μάχην ἐγείρουσιν· ἀλλὰ τἀκείνων πάντα γαλήνης γέμει καὶ ὁμοιότητος, τῆς δόξης ταύτης κεκρατούσης. πρὸς δὲ τούτοις, καθάπερ διδασκάλοις ἡμῖν ἢ κεῖται τῶν αὐτῶν καθημένοις, οὕτω προσφέρονται· καὶ δίκην σοφῶν προσκαθῆσθαι, καὶ μὴ θέλειν ἀνθρώπων ὅτου μὲν ἀδελφὰ φρονοῦντων ἡμῖν, ὅτου δὲ συμβαινόντων τοῖς κοινοῖς διδασκάλοις, μικρᾶς προφάσεως χρείζεσθαι. οὐδ' ἀπαιτοῦσιν ὀξὺ ἡμῶν τὴν ὁμολογίαν τῆς ἀληθείας, ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἡμῖν καταλείπουσιν, εἰ βουλόμεθα τελείως πιστεύειν, καὶ μὴ νομίζουσιν αἰσχύνην φέρειν ἡμῖν τὴν ὑπόδησιν τῆς σωτηρίας. δεῖν γὰρ, φησὶ, πρὸς τὸ σώζεσθαι, καὶ χείλεσι τὴν πίστιν ὁμολογεῖν. αὐτοὶ δὲ ἀρκεῖν ἡγοῦνται πρὸς τὴν εἰρήνην, τὸ παύσασθαι λοιπὸν ἐγκαλεῖν αὐτοῖς, οὕτω πολλαὶ τῶν μὴ φιλόθεον μηδὲ καλῶς φρονεῖν ὑποπτευόντων τὰς ἀποδείξεις. ὥστ' ἐξεῖναι τρόπον ἡμῖν ἕτερον μὴ τὸν τὴν εἰρήνην πράττειν, καὶ τῆς ἔξω καὶ φαινομένης ταύτης ἀπολαῦσαι λαμπρότητος τε καὶ φήμης· καὶ μηδὲν τὴν ἀπουσίαν ἡμῖν προσκόπτων διδόναι ἡμῶν, ἐπειδὴ τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως οὐκ ἄλλως ἢ πρόθυμον ἑαυτοῖς τὸ καὶ ἡμᾶς ἴσαι ποιεῖσθαι. καὶ οἱ μὲν λαπῖνοι ταῦτα διανύουσι· ταῦτα φασίν· οὕτω πρὸς τὸν μεθ' ἡμῶν ζέουσιν ἕνωσιν· οὕτως ἡμᾶς τῆς ἑαυτῶν ἕνεκα δόξης οὐδὲν βούλονται πράττειν αἰσχρὸν ἢ δυσάρεστον ὀλίγου. ἡμεῖς δὲ πρὸς ταῦτα πάντα λόγων μὲν ἴσως διαπεσούμεθα, ἀλλ' οὐ πάντων ἡμιτελῶν οὐδ' ἀπροσκέπτων, οὐδ' ἀξίων τῆς ἡμετέρας ἀρετῆς καὶ σοφίας, οὐδὲ βουλομένων ἀνδρῶν χῆμα σώζειν καὶ τάξιν τὴν ἐν ταῖς συνόδοις ἐκείνοις πατέρων· εἰ μὴ τῆς ἀληθείας καὶ τῆς πρὸς ἀλλήλους ἀγάπης, πάντα ἐξήτασαν. ἃ δ' ὑπὲρ τὴν τυχόντων ἡμῖν ὁ ἀγών, ἀλλ' ὑπὲρ δ' ἀληθείας δ' πίστεως, μεθ' ἧς δικαιούμεθα σώζεσθαι· & πρὸς τοῦ θέλειν φιλονεικεῖν, οὐκ αἰσχρὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ κινδύνου γέμον μεγίστου. ὅτε γὰρ ἀρνησάμενοι τοὺς διδασκάλους ἔξεισιν, οἷς & ὡρίσθησαν πρὸς θεὸν ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων ἁμαρτημάτων εἰώθαμεν χρῆσθαι, & οἷς τὸ κοινὸν τῆς ἐκκλησίας, μεγίστας τὴν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ἀγῶνας καὶ τὴν ἐν ταῖς διδασκαλίαις πόνους, ἀπένειμε χάριτας, αὖθις τῆς ἄλλης ἀγωνοσύμης, ἧς ἕνεκα τοῖς δυτέροις μὴ θεοὺς αὐτοὺς τιμᾶσθαι τιμῶν. οὔτ' ἐρασθῆναι αὐτοφάσκειν τοὺς διδασκάλους ἀλλήλους· τοῦτο γὰρ πάντα συγχέειν ὀξύ, & τὴν πίστιν πᾶσαν ἀναιρεῖσθαι. τὸ δὲ λαπίνους διαφθεῖραι βιάσασθαι τὴν πίστιν, καὶ τὴν διδασκάλων ἀπάντων τοσαύτην θεολογίαν, πῆς οὐκ ἄπιστος ὄζειν ὧς τοσαύτης; ἢ πῆς τοῦτο καὶ λαπίνων εἰπεῖν, οὐχὶ καὶ γέλωτα προσοφλῆσαι; οὐδεμία γὰρ ταυτησὶ τῆς κατηγορίας πλείονι τι καὶ μείζονι καὶ ἀληθεστέρᾳ μὲ ἐλέγχῳ λόγοις, ἀλλὰ τῷ φαινομένῳ προβαλλόμεθα τὸ διδασκάλων διαφωνίαν. λύσουσι τοίνυν αὐτῷ καὶ μάλα δικόλως· μᾶλλον δὲ καὶ ἤδη λελύκασιν. ἀλλ' οὐδ' δικαιοῖς ὄζει λοιπὸν ὧδε λαπίνων τὰ τοιαῦτα ζητεῖν· & ἡμεῖς γὰρ παῤ ἑαυτοῖς δυσάρεστοι τοῖς διδασκάλοις συναίρειν· ἐγὼ πάντων ὑμῶν ἥκιστ' οἶδ', ὁπόταν παλαίσητε τῷ θεῷ ἕτοιμός εἰμι πρόθυμος καὶ ἰδίᾳ & δημοσίᾳ, & δίκαιος πᾶσιν οὕτως φανερῶς, ὅτι διὰ ταύτην οἱ τῆς ἐκκλησίας διδάσκαλοι τὴν αὐτὴν αἰεὶ τῶν προκειμένων ἔχουσι γνώ-

αὐτῆ θαυμάζω ὅτι καί τοι τἄλλα σοφοί τινες ὄντες, τοσοῦτον ἐν τούτῳ τῷ μέρει πε πλαίωνται· καὶ ταῦτα καὶ συνειδότες σφίσι τὰ αὐτοῖς καὶ τοῖς ἄλλοις, φαύλως ἔ-χουσι τῆς πρὸς τὸ πείθειν ὠφελησούσης· οὐ μόνον αἵ τις σοὶ τῷ μεγίστῳ ἐνίσταιτο, ἀλλ' εἰ καὶ τινὶ δυάδι προτον ἐν ἀριθμοῖς ἄρτιον εἴη), ὃ τὸν ἄνθρωπον ἐν ψυχῆς καὶ σώματος συνιστάναι, καὶ τἀγαθὰ ἀρετῇδιαι θεολέσαι. εἰδότες δὲ καὶ λατί-νους μέχρι τῆς ἀνθρωπίνης ἀπορίας ἀπάσης, ὀφθαλικτικῶ τε καὶ πάσαι ὀπτικῇμιλω καὶ τινὶ πασῶν ὑψηλοτάτῃ θεολογίαι, ἐξηπατόσας τε καὶ ἀσκήσαντας. ἀλλ' εἰ καὶ πλείους ἡμῖν οὗτοι τῶν λατίνων ὑγιόσων σοφίαν, οὔθ' ὅτι πολλῶν ἀπορέσουσι λόγων πρὸς τὸ δεῖξαι σφᾶς αὐτοὺς δοξάζειν καλῶς, ἀλλ' ὅμως ἐκεῖνοί τε πάντες καὶ οὗτοι τῶν μὴ λατίνων ἴσασιν ἥ παντὸς ἄξιον χρῆμα καὶ ῥᾴστον εἶ) πρὸς τούτοις νομίσαντες, ἑαυτοῖς τε καὶ τοῖς ἄλλοις ἔπεισαν μηδ' ὑδοῦς ἀφικέσθαι. κἀίσθω δὲ καὶ πάντας τῶν αὐτῶν ἐχεπάνας γνώμων, καὶ ἥκειν ἐλπίσαντας μηδὲν μὴ εἰδό-τας μήτε ταληθῆ φρονοῦντας λατίνους ἐλέγξειν, πίστιν δὲ ἐκόντας ἢ ἄκοντας τῶν σφετέραν δόξαν ἀρτίσασθαι, καὶ οὕτω τῶν μετ' αὐτὴν ἴσασι δέχεσθαι. εἰ μὴ οὐκ ἐξέβαινε ταῦτα κῇ σκοπεῖ, ἄμεινον αἵ ἴσως ἦν· καὶ ὁ μὴ θεός, ᾧ συ-νάπτεσθαι τῇ γνώσῃ τῆς ἀληθείας καὶ τῇ πρὸς ἀλλήλους εἰρήνῃ φασὶ τοὺς ἐμέλλε-μὴν, οὐδετέρως αἵ τῇ ἑτέρᾳ ἐχαρίσατο μᾶλλον· ἀλλὰ τοί τι διδάσκοντας τῶν ἀληθείαν, καὶ τοὺς συνὼ δύγνωμοσύνῃ ταύτῃ διδιδαγμένους, ὅπῃσις ἔμελλε στε-φανοῦν, καὶ ἑαυτῷ συνάπτειν ὁμοίως. ἐδόξαμὴν δ' αὖ οὕτως διδασκάλων τάξιν ἐπέχειν, καὶ τῷ καπνῷ τῆς φήμης ἐτέρφθημεν· οὗ τοῖς τὰ πνεύματικὰ ζητοῦσιν ὑ-μῖν καὶ θεῷ προσαγόμενοι ὑπεχωμένοις, οὐδαμῶς ὄζειν ἀρμόττον ἐφίεσθαι. ἀλλ' ὁ-ρᾶτε πάντες ὅτι λατῖνοι τῆς ἑαυτῶν ὑφηγησάσθω δόξης καλῶς· ὥστε μηδένα αὖ αὐτοῖς ἐγκαλεῖν ἔχειν, εἰ βούλοιτο δίκαιος εἶ). καὶ ὁ μὴ κοινὸς ἡμῖν διδάσκα-λος καὶ διαπότης, ὅτι δυοῖν ὄντοιν μάρτυροιν δεῖν ἵστασθαι παῦ ῥῆμα φησί· καὶ ὁ πολιτικὸς νόμος ἔστω ὀλιγορδίες· οἱ δὲ ἐκ τῶν κοινῶν διδασκάλων τῆς ἐκκλησίας, ἐξ οἷς μεγίστοις ἀξιώματι καὶ σοφίᾳ καὶ τοῖς ὑπὲρ τῆς δυσεβείας ἀγῶσι, τοὺς γὰρ ἄλλους παρίημι, μάρτυρας τῆς ἑαυτῶν δόξης παρήγαγον· ὧν ἕκαστον δεῖ τῷ ἐν τῷ κόσμῳ πάντων ἀνθρώπων κρίνειν αὐτάξιον. κἀκείνους ἐκ ἁπλῶς οὕτως οὐδὲ παρέργως, ἀλλ' ὥσπερ εἰ δίκας αἵ τινες ἦσαν ἡμῖν τῆς παρούσης ἀμφιβολίας, οὕτω διαλεγο-μένους διωρισμένως τε καὶ σαφῶς· ἐ αὐταῖς μὲν λέξεσι λέγοντας τὸ ζητούμενον, προσηθέντας δὲ καὶ τὰς αἰτίας καθ' διδασκάλοις προσῆκε· καὶ τὰ μέρη τῆς θείας γραφῆς ἐξ ὧν τινὶ δόξαν ταύτῃ αἰαγκαίως ἔχουσιν εἰληφότες, καθάπερ ἄλλας ἐξ ἄλλων μερῶν συνυφέσθαι. πρὸς οὐ διδασκάλους τοσούτους τε ὄντας καὶ τηλικούτους, καὶ οὕτω σαφῶς τινὶ δόξαν ταύτῃ εἰσάγοντας, οὐδ' αὖ βουλη-θέντες ἔχειν αἰαισχυντεῖν. πρὸς τούτοις ἄλλοις ἐκ τῶν κοινῶν διδασκάλων πα-ρήγαγον, τοὺς ἐξ αἰαζόλης λέγω, ἴσῃ σοφίᾳ καὶ ἀξιώματι κεκοσμημένους, οὐχ οὕτω μὴν διαῤῥήδην ὥσπερ ἐκεῖνοι, λέγοντας δ' ὅμως καὶ αὐτοὺς τοῖς ἄλλοις ταυ-τὰ, εἴ τις μετ' ἀληθείας ἐ σοφίας ὁμοῦ τὰς ἐκείνων ἐξετάζειν βούλοιτο ῥᾴστ, ἐ σοφιστὴν οὐδὲν οὐδὲ ἰδιῶτ· ἀλλὰ ταῦτα ἁπλᾶ καὶ τῇ θείᾳ γραφῇ καὶ τοῖς διδασκάλοις ὑπόμνημα, πρὸς δὲ τὸ δύξειν τῆς ἑαυτῶν περιβάλλοιτο δόξης. καὶ εἴρη-ται παρ' ἡμῖν οὐδὲν πρὸς αὐτοὺς, πρὸς ὁ μὴ σοφῶς τε καὶ θεῖως καὶ μὴ τῆς ἀ-ληθείας ἀπεχειράμενοι φαίνονται. οὐδ' ἔχομὴν πια τῷ ἀξίων φανερῶς αὐτοῖς ἀπαφάσκοντα. εἰ δέ τις ἴοι, καὶ τῶν ἴδιοι τοῖς πολλοῖς μηχανῇ τινι καὶ λόγῳ συνάπτειν πολλῷ μᾶλλον καὶ δικαότερον, ἢ πρὸς τὸν ἕνα πλῆθος τοσούτων διδα-

σκάλων

ΤΟΥ ΣΟΦΩΤΑΤΟΥ
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΤΟΥ ΣΧΟΛΑΡΙΟΥ

ΥΠΕΡ ΕΙΡΗΝΗΣ ΚΑΙ ΒΟΗΘΕΙΑΣ

τῇ πατρίδι, ὧδε πλησις θεὶς τὴν
αἰατολικὴν σωόδον
ἐν Φλωρεντίᾳ.

ΤΗ Θεία Ϲ ἱερᾷ συνόδῳ τῆς καθ' ἡμᾶς ἁγίας ἐκκλησίας, ἀρίστοις κ̀ πρωτίστοις παρᾶσι, Γεώργιος ὁ σχολάριος τὴν ὀφειλομένην ἀπέλαβεν. Η μὲν κοινὴ τῶν σοφῶν ἁπάντων ὠδὴ γέγηθε, μηδένα δεῖν φησὶ συμβουλεύειν πρὶν αὐ κληθείη· ἐγὼ δὲ κ̀ μὴ κληθείς, τοῦτο ποιήσειν φημί· κ̀ τὸν παρόντα πέμπω λόγον ὑμῖν, εἰδὼς τοῦτον ὠδὴν ἄκλητον ὄντα μᾶλλον ἢ συμβουλήν· κ̀ κινδύνους μὲν τῶν ἄλλων ποιημάτων, κινδύνους δὲ ἐν τοῖς μέρεσι κ̀ ἐμαυτῷ κ̀ γονεῦσι κ̀ συγγενῶν· κ̀ ἅμα τὴν ὑμῶν φιλανθρωπίαν εἰδὼς, κ̀ πεπεισμένος ὑμᾶς καὶ οὐκ ἀρίσκοισθαι τοῖς ὑπ' ἐμοῦ λεγομένοις, οὐκ ὀργιεῖσθαί μοι, ἀλλὰ κ̀ χάριν ἕξειν τῆς προθυμίας. δικαίους γὰρ ὑμᾶς κ̀ τἄλλα εἰδὼς, τοῦ πολλοῦ μᾶλλον δέομαι προσέχειν τὸν νοῦν τῷ λόγῳ. δεῖ δὲ κ̀ τὸν ἐμὸν πρὸς ὑμᾶς εὔνοιαν ἐνθυμηθῆναι· ἧς χάριν οὔθ' ἑνί τινι οὔτε πᾶσιν ὁμοῦ προσκεκρουκὼς φαίνομαι· συγγνώμης δὲ μᾶλλον πολλῶν ἀναχόμενος δυχερῶν, ὧν οἶδα θεὸς, κ̀ ὧν οὐκ ἄν τις ῥᾳδίως ἀπέχοιτο· οὔτε γάρ τινα λυπῶ, οὔτε παρατείνειν ἔδει τὰ πράγματα. πρὸς ταῦτα τῶν ζώντων τὰν εὔνοιαν ὑποβλεψάντων, κ̀ τῇ τῶν πραγμάτων ἀνάγκῃ τὸν παρόντα λογισάμενοι τόλμαν, οὕτω τοῖς λόγοις κρίνειν ἐγκλήσητε διανοούμενοι κ̀ πατέρες Ϲ κ̀ γαμόνες πάντων ὁμοῦ τ̀ καλῶν Ϲ νῦν κ̀ πάντα τ̀ χρόνον ἐσόμενοι.

Οὕτω σωτὰν λοιπὴν οἶμαι δεῖν κύριοί μου Ϲ πατέρες ἀδίσιμοι, τῷ προσδοκωμένων δεινῶν κ̀ πλέον τὸ τοῦ τολμᾶν ἤδη πειθόντων, ὅτι πολλῶν λόγων τὰ παρόντα πράγματα δεῖξαι, ἐν ἀκμῇ καθεστῶτα κινδύνου, Ϲ μόλις μὲν τ̀ πολλὰ μὲν πράττειν λύγην δὲ ῥᾴττω, συνάμενα σώζειν. σωθῆναι δὲ κ̀ φράσεως κ̀ τέχνης ῥητορικῆς, τὸ πλεῖστον μὲν ὑπὸ τῶν παρόντων δεινῶν κ̀ τῆς ὀπὸ τούτοις λύπης, ἀφῄρημαι· τὸ δὲ βεβιλημένον, καιρὸν οὐχ ὁρῶ τὸν παρόντα χρῆναι· κ̀ ἅμα πρὸς πάντας ὑμᾶς ὄντος τοῦ λόγου, ἁπλοῦν τι εἶναι τοῦτον αἰτῶμαι κ̀ πᾶσι δυσωίζον. ἡρῶτο δὲ ἐμοὶ μὲν τῶν λόγων θεὸς, ὃν οὐκ ἂν αἰδεσθείμην κ̀ τοῖς εἰς ὑμᾶς κ̀ πατρίδα κ̀ ἔθνος ὅλον εὐνοίας, καλέσαι μάρτυρα· ὑμῖν δὲ, τῆς ὀπὸ τὸ τὰ συμφέροντα ἐλέσθαι τε κ̀ ἀρέσθαι θεάτειν, ὀδοῦ. Ο τα μὲν οὖν εἰσί τινες ἐξ ὑμῶν, ὅτι τῶν τῶν λατίνων καταγωνιεῖσθαι σοφίαν, κ̀ πίστιν αὐτοὺς ὀπὸ τῶν ἀρχαίων ἐκείνων μᾶλλον ἐπόμενον, τοῦτο κ̀ αὐτὸς οἶδα. κ̀ λίαν

Περὶ τῆς Ἀρμηνίων.

Ἀπηλθοσαν δέ τινες ἐξ αὐτῶν, ἦλθον ἀπὸ τῆς ἀρμηνίας ἀποκείσθαι ἐκεῖνοι ἐν ἀρχῇ τοῦ πατρὸς ἀρχὴν τῆς ἀρμηνίων, ζητοῦντες ἴνωσιν καὶ αὐτοὶ, καὶ τὴν ὀρθοδοξίαν τῆς πίστεως· ἵνα καὶ τὸν μακαριώτατον πάπαν προσκυνήσαντες, τῷ βασιλεῖ ἐνεφανίσθησαν, καὶ τὴν βουλὴν αὐτῷ ἀνέφερον, καὶ ὅπως βούλονται τῇ ἐκκλησίᾳ, τῇ καθολικῇ ἑνωθῆναι ἐξηγήσαντο· καὶ παρ' αὐτοῦ ἐζήτουν βοήθειαν καὶ ἐπίσκεψιν. ὁ δὲ βασιλεὺς αὐτοῖς ἀπεκρίνατο, ὅτι τὰ ἀρέσκοντα ἐστὶν ἡμῖν τὰ συνδοξάζομεν, καὶ ὅσα ἐὰν προσέλθωσι τῇ ὀρθοδόξῳ πίστει καὶ τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ, ἀρέσκει ἡμᾶς αὐτά· καὶ ὅπ, φησὶ, συδοκαλῶ τὸν θεὸν ὀρθοτομοῦσαν τὴν ἴνωσιν αὐτῶν· καὶ ὅτι διὰ τοῦτο ἡδύνατο, ἵνα καὶ αὐτὸς βοηθὸς ὡς σαν ὁποιωοῦν ἔργον καὶ χρείαν αὐτῶν. Τούτων ῥηθέντων, ἀπῆλθον καὶ οἱ ἀρμήνιοι. ἡμεῖς δὲ ἐξελθόντες ἀπὸ Φλωρεντίας, ἤλθομεν εἰς Σενιγάλιαν, κἀκεῖθεν πάλιν εἰς τὰ ἴδια.

Τῷ θεῷ δόξα.

Τέλος τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς ἐν φλωρεντίᾳ ἡμομενίης συνόδου.

Ὁ ταπεινὸς μητροπολίτης μελενίκου, ματθαῖος, ἀρκετὸς, ὑπέγραψα.

Ὁ ταπεινὸς μητροπολίτης δράμας, δοσίθεος, ἀρκετὸς, ὑπέγραψα.

Ὁ ταπεινὸς μητροπολίτης ἀγχιάλου, σωφρόνιος, ἀρκετὸς, ὑπέγραψα.

Βικαρίων νικαίας, διὰ ὑπερόπτης γεγενημένης ὧδε ἐν μεγάλου ἐκκλησίου μανουὴλ δικαίου ἐν χρυσοκύκλῳ, ὃς πρὸ ἑαυτοῦ πιθανῶς ὁμοῦ ἐσημείωσεν ὑπὲρ ἐκείνου, ἑαυτὸν θὰ αὐτὸν ὑποκρινόμενος τῆς αὐτῆς δόξης καὶ ἐν αὐτῇ νῦ, καὶ αὐτὸν μοῦ ἡμᾶς ὑπάρχειν καὶ τούτοις πᾶσιν ἀκολουθεῖν, ὑπέγραψα.

Ὁ μέγας σκευοφύλαξ δικαίου, θεόδωρος ὁ ξηροτόπουλος, ὑπέγραψα.

Ὁ μέγας χαρτοφύλαξ καὶ ἀρχιδικαίου, μιχαὴλ ὁ βαλσαμών, ὑπέγραψα.

Ὁ μέγας ἐκκλησιάρχης καὶ δικαιοφύλαξ δικαίου, σίλβεστρος ὁ σιγόπουλος, ὑπέγραψα.

Ὁ σεβαστικὸς δικαίου, γεώργιος ὁ καπετάνιος, ὑπέγραψα.

Ὁ σεβασταπὰς κωνσταντῖνος, καὶ τροπαρίτης ἐν μυλοβλαχίας, ὑπέγραψα.

Ὁ ἐκκλησιάρχης τῆς ἡμῶν μονῆς, ἁγίας καὶ βασιλικῆς ἐν ἁγίου ὄρους τῆς μεγάλης λαύρας, καὶ τροπαρίτης τῆς αὐτῆς μονῆς, μοσὲὶς ἱερομόναχος, ὑπέγραψα.

Ὁ ποτὲ ἡγούμενος τῆς θεοβλίττου, ἀθανάσιος, ὑπέγραψα.

Ὁ ἡγούμενος τῆς ἁγίας μονῆς τοῦ παντοκράτορος, γερόντιος ἱερομόναχος, ὑπέγραψα.

Ὁ ποτὲ ἡγούμενος ἐν ἁγίου βλασίου, γερμανὸς, ὑπέγραψα.

Παχώμιος ἱερομόναχος καὶ ἀββᾶς τοῦ ἁγίου παύλου, ἀρκετὸς, ὑπέγραψα.

Ταῦτα ἐρρέθη καὶ ἀνεγνώσθη λατινικῶς μὲν, ὡς ἔφημεν, ὧδε τῷ καρδιναλίου τῆς ἁγίας σαβίνης ἰουλιανοῦ, ἑλληνικῶς δὲ ὧδε ἐν ἀρχιεπισκόπου νικαίας βησσαρίωνος, καὶ ἠσπασάμεθα ἐν πάπα τὸ γόνυ καὶ τὴν χεῖρα· ἠσπασάμεθα δὲ καὶ ἀλλήλους, φορεμένοι τὴν ἱερατικὴν στολήν. ὑπεγράψαμεν δὲ καὶ ἡμεῖς τὰς ἰδίας: χαρτὶν ὥσπερ καὶ ἀνεγνώσθη. Ἔψαλλον δὲ οἱ ἡμέτεροι ψάλται. Εὐφραινέσθωσαν οἱ οὐρανοὶ καὶ ἀγαλλιάσθω ἡ γῆ. δόξα. καὶ τὸ αὐτό. καὶ νυνὶ. δοξολογία. καὶ πάλιν τὸ αὐτό. Σήμερον ἡ χάρις ἐν ἁγίῳ πνεύματι. Πληρωθείσης οὖν τῆς ἱερουργίας ἅμα καὶ δοξολογίας, ἤρξαντο ἀπιέναι διαθυμῶν εἰς τὰ ἴδια.

Τούτων οὕτω γεγονότων, παρῆλθον ἡμέραι· καὶ τῇ εἰκοστῇ ἐν ἰουλίου μηνὸς, ἡμέρᾳ δευτέρᾳ. ὑπέγραψαν τοῖς τόμοις οἱ ἀρχιερεῖς, οἵπνες ἐβούλοντο ἀπιέναι. ἦσαν δὲ οὗτοι, ὁ ἡρακλείας, ὁ κυζίκου. ὁ τραπεζοῦντος, ὁ μονεμβασίας, ὁ νικομηδείας, καὶ ὁ δράμας· ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῷ κλητικῶν, ἕως ἀριθμοῦ αἰθεσπόπων πεντήκοντα ἀπιέναι σὺν τούτοις, ἐκδεχόμενοι καὶ ἡμᾶς. ἡμεῖς δὲ τῇ τριτῇ συναχθέντες, τῇ εἰκοστῇ ἑβδόμῃ τοῦ ἰουλίου μηνὸς, ἐν τῷ ῥουχαρείῳ τοῦ βασιλέως ὑπεγράψαμεν τοῖς τόμοις. ἐποιήσαμεν δὲ πάντα λατινικῶς τε καὶ ἑλληνικῶς, καὶ ὑπέγραψαν οἱ λατῖνοι καὶ οἱ γραικοὶ, ἐν ἀμφοτέροις τοῖς μέρεσιν, ἵνα λάβωσιν οἱ λατῖνοι τὸ ἓν καὶ οἱ γραικοὶ τὸ ἄλλο, τοῖς δ' ἄλλοις ἵνα φύλωσιν εἰς τοὺς πατριάρχας. οὕτως οὖν ἔλαβε τέλος καὶ αὕτη τὰ τῆς ἁγίας ἑνώσεως.

τι ἱερεῖς ἐν θατέρῳ αὐτὸ τὸ σῶμα τ̃ κυρίου τελεῖν ὀφείλειν, ἴκασιν δηλονότι κ̃ τῷ τῆς ἰδίας ἐκκλησίας εἴτι δυτικῆς εἴτι ἀνατολικῆς συνήθειαν. Ἐπειδὴ οἱ ἀληθῶς μετανοήσαντες ἀποθάνωσιν ἐν τῇ τ̃ θεοῦ ἀγάπῃ, πρὶν τοῖς ἀξίοις τῆς μετανοίας καρποῖς ἱκανοποιῆσαι ὑπὲρ τῶν ἡμαρτημένων ὁμοῦ καὶ ἠμεληκότων, τὰς τούτων ψυχὰς καθαρτικαῖς τιμωρίαις καθαίρεσθαι μ̃ θάνατον. ὥστε διὰ τοῦτο κουφίζεσθαι αὐτὰς τῶν τοιούτων τιμωριῶν, λυσιτελεῖν αὐταῖς τὰς τῶν ζώντων πιστῶν ἱκεσίας, δηλονότι τὰς ἱερὰς θυσίας, ℭ δεήσεις καὶ ἐλεημοσύνας, ℭ τἆλλα τῆς εὐσεβείας ἔργα, ἅπερ ὑπὲρ τῶν πιστῶν ὑπὲρ ἄλλων πιστῶν εἴωθε γίνεσθαι, κ̃ τὰ τῆς ἐκκλησίας διατάγματα. ἐκείνων δὲ τὰς ψυχὰς, οἵτινες μ̃ τὸ βαπτισθῆναι, οὐδεμιᾷ ὅλως τῆς ἁμαρτίας κηλίδι ὑπέπεσον, καὶ ἐν τοῖς μ̃ τὸ ἐφθυκύσαις τῷ τῆς ἁμαρτίας κηλίδα, εἴτε ἐν τοῖς αὐτῆς σώμασιν, εἴτε μ̃ τὸ τὰ σώματα ἀποδύσασθαι, ὡς προείρηται, καθαρθείσας, εἰς οὐρανὸν εὐθὺς προσλαμβάνεσθαι, καὶ καθαρῶς θεωρεῖν αὐτὸν τὸν ὄντα ℭ τελειοπρεπῶς θεόν, καθώς ἐστιν, ἴπερον μέν τοι ἐπέρου πλειότερον κ̃ τῷ τῆς διαφορᾶς ἀξίαν· τὰς δὲ ψυχὰς τῶν ἐν θανάσιμῳ ἁμαρτίᾳ τῇ κατ᾽ ἐνέργειαν, ἢ κ̃ ἐν μόνῃ τῇ προπαθείᾳ ἀποβιούτων, εὐθέως καταβαίνειν εἰς ᾅδου, τιμωρίας ὅμως αἰωνίους τιμωρησομένας. Ἐπὶ δὲ εἰζόμην τῷ ἁγίᾳ ἀποστολικῷ καθέδρᾳ ℭ τὸν ῥωμαϊκὸν ἀρχιερέα, εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην τὸ προτετῆσθαι κατέχειν, αὐτόν τε τὸν ῥωμαϊκὸν ἀρχιερέα διάδοχον εἶναι τ̃ μακαρίου πέτρου τ̃ κορυφαίου τῆς ἀποστόλων, κ̃ ἀληθῆ τοποτηρητὴν τ̃ χριστοῦ, ℭ πάσης τῆς ἐκκλησίας κεφαλὴν, καὶ πάντων τῶν χριστιανῶν πατέρα τε καὶ διδάσκαλον ὑπάρχειν, ℭ αὐτῷ ἐν τῷ μακαρίῳ πέτρῳ τ̃ ποιμαίνειν, καὶ διϊθύνειν, ℭ κυβερνᾶν τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν ὑπὸ τ̃ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ πλήρη ἐξουσίαν παραδεδόσθαι, καθ᾽ ὃν τρόπον καὶ ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῆς οἰκουμενικῶν συνόδων, κ̃ ἐν τοῖς ἱεροῖς κανόσι διαλαμβάνεται. Ἀναπεισθεὶς ἐπὶ κ̃ τῷ ἐν τοῖς κανόσι παραδεδομένῳ τάξει τῆς λοιπῶν σεβασμίων πατριαρχῶν, ὥστε τὸν τῆς κωνσταντινουπόλεως πατριάρχην δεύτερον εἶναι μ̃ τὸν ἀνώτατον πάπαν τῆς ῥώμης, τρίτον δὲ τὸν τῆς ἀλεξανδρείας, τέταρτον δὲ τὸν τῆς ἀντιοχείας, καὶ πέμπτον τὸν τῆς ἱεροσολύμων, συζομένων δηλαδὴ καὶ τῆς προνομίων ἁπάντων καὶ τῆς δικαίων αὐτῆς.

Ἐδόθη ἐν τῇ Φλωρεντίᾳ ἐν δημοσίᾳ συνελεύσει, ἑορτασίμως ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ πληθείσῃ, ἔτει ἀπὸ τῆς τοῦ κυρίου σαρκώσεως χιλιοστῷ τετρακοσιοστῷ ἑβδομηκοστῷ ἐνάτῳ, ἰουλίου ἕκτῃ, ἡμέρᾳ δευτέρᾳ, ἰνδικτιῶνος δευτέρας· ἀπὸ δὲ κτίσεως κόσμου, ἔτει ἑξακισχιλιοστῷ ἐνακοσιοστῷ πεντηκοστῷ ἑβδόμῳ, καὶ τῆς ἀρχιερατείας ἡμῶν ἔτει ἐνάτῳ.

οὐκ αὐθεντίας ἀθυνείας ῥύριμαζε· καὶ διὰ ταῦτα μὴ ἐξαιρίτου μὲν ἀληθείας ἀποδεικτία, θείοις ἢ ὕμνοις ἀσεβιβασία. σοὶ αἶνος, σοὶ δόξα, σοὶ πρέπει ἀχαριτία χειρὶ πηγὴ οἰκπρεμβῦ· ὃς ζωοῦσιν, ἀγαθὸν τῇ νύμφῃ σου τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ κεχάρισαι, καὶ τὴ ἡμετέρᾳ ψυχᾷ τὰ τῆς διαπλαγχείας σου ἴδειξας θαύματα, ἵνα σοῦ πάντες τὰ θαυμάσια διηγήσωνται. οὕτω μέγα τῷ ὄντι καὶ θεῖον ὁ θεὸς ἡμῖν δῶρον διδώρηται, ⁊ τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν εἰδομεν, ὁ πολλοὶ τῶν πρὸ ἡμῶν, ἐπιθυμήσαντες, ἰδεῖν οὐ διέγνωσαν. σωφρονοῦντες γὰρ λατῖνοί τε ⁊ ἕλληνες ἐν ταύτῃ τῇ ἱερᾷ ⁊ ἁγίᾳ καὶ οἰκουμενικῇ συνόδῳ, σπουδῇ μεγάλῃ πρὸς ἀλλήλους ἐχρήσαντο, ὅπως μὴ τῶν ἄλλων, καὶ τὸ ἄρθρον ἐκεῖνο τὸ περὶ τῆς θείας ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος, μὴ πλείσης ὕσης διαμελείας καὶ συνηχοῦ συζητήσεως, ἐξετασθείη. προκομιθεισῶν δὲ μαρτυριῶν, ἀπὸ τῆς θείας γραφῆς, ⁊ πλείστων ἑρμηνευτῶν τῶν ἁγίων διδασκάλων ἀναβολικῶν τε ⁊ δυτικῶν, τῶν μὲν ἐκ πατρὸς καὶ υἱοῦ, τῶν δὲ ἐκ πατρὸς διὰ υἱοῦ λεγόντων τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεσθαι, ⁊ εἰς τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ἀποβλεπόντων ἀπάντων ἐν διαφόροις ταῖς λέξεσιν, οἱ μὲν γραικοὶ διϊσχυρίσαντο ὅτι τὸ δ' ὅπερ λέγουσι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεσθαι, οὐ ταύτῃ τῇ διανοίᾳ φρονοῦσιν, ὥστε αὐτοὺς τὸν υἱὸν ἀποκλείειν, ἀλλ' ἐπειδήπερ αὐτοῖς ἰδίκει, φασί, τοὺς λατίνους διαβεβαιοῦσθαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ πατρὸς ⁊ τοῦ υἱοῦ, ὡς ἀπὸ δύο ἀρχῶν ⁊ δύο πνεύσεων ἐκπορεύεσθαι, διὰ τοῦτ' ἐφυλάξαντο λέγειν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεσθαι ἐκ πατρὸς καὶ υἱοῦ. οἱ δὲ λατῖνοι διεβεβαιώσαντο μὴ ⁊ ταύτῃ τῇ διανοίᾳ σφᾶς αὐτοὺς λέγειν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ πατρὸς ⁊ υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι, ὡς ἀποκλείειν τὸν πατέρα τῆς εἰς πηγὴν καὶ ἀρχὴν τῆς ὅλης θεότητος, τὸν υἱοῦ δηλονότι καὶ τὸν ἁγίου πνεύματος, ἤ ὅτι τὸ ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐχ ὡς ἐκ τοῦ πατρὸς, ἤ ὅτι δύο πηγάσιν εἶναι ἀρχὰς ἢ δύο πνεύσεις, ἀλλ' ἕνα μίαν μόνην δηλώσωσιν εἰς ἀρχὴν, καὶ μοναδικὴν προβολὴν τοῦ ἁγίου πνεύματος, καθὼς μάχει τοῦδε διϊσχυρίσαντο. ἐπειδὴ δὲ ἐκ τούτων ἁπάντων μία ⁊ αὐτὴ τῆς ἀληθείας συνάγεται ἔννοια, τέλος εἰς τὴν ὑπογεγραμμένην ἁγίαν ⁊ θεοφιλῆ τῇ αὐτῇ διανοίᾳ, ⁊ τῷ αὐτῷ νοὶ συνεφώνησαν ὁμοθυμαδὸν ἕνωσιν. Ἐν τῷ ὀνόματι τούτων τῆς ἁγίας τριάδος ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς ⁊ τὸ ἅγιον πνεῦμα, ταύτης τῆς ἱερᾶς καὶ οἰκουμενικῆς τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ συνελθούσης συνόδου, ὁριζόμενα, ἵνα αὕτη ἡ τῆς πίστεως ἀλήθεια ὑπὸ πάντων τῶν χριστιανῶν πιστευθῇ τε ⁊ παραδεχθῇ, ⁊ οὕτω πάντες ὁμολογῶσιν, ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ ἀϊδίως ἐστὶ, καὶ τούτων ἐστὶ φύσιν, καὶ τὸ ὑπάρχειν αὐτῶν ἔχει ἐκ τοῦ πατρὸς ἅμα καὶ τοῦ υἱοῦ, ⁊ ἐξ ἀμφοτέρων ἀϊδίως ὡς ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς καὶ μοναδικῆς προβολῆς ἐκπορεύεται, δηλαδὴ τὸ ὅτι τοῦτο ὅπερ οἱ ἅγιοι διδάσκαλοι καὶ πατέρες, ἐκ τοῦ πατρὸς διὰ τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον λέγουσιν ἐκπορεύεσθαι, εἰς ταύτην φέρει τὴν ἔννοιαν, ὥστε διὰ τούτου δηλοῦσθαι, καὶ τὸν υἱὸν εἶναι μὲν τοῖς ἕλλησι καὶ τοῖς λατίνοις αἰτίαν, καὶ δι' ἐκείνους ἀρχὴν τῆς ἐκ τοῦ ἁγίου πνεύματος ὑπάρξεως, ὥσπερ καὶ τὸν πατέρα. καὶ ἐπειδὴ ταῦτα, ὅσα ὁ τοῦ πατὴρ μονογενὴς αὐτοῦ υἱὸς ἐν τῷ εὐαγγελίῳ δίδωκε, πλὴν τοῦ εἶναι πατέρα, τοῦτ' αὐτὸ ὅπερ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύεται, αὐτὸς ὁ υἱὸς ὢν ἐκ τοῦ πατρὸς ἀϊδίως ἔχει, ἀφ' οὗ ἀϊδίως καὶ γεγέννηται. Ἔτι διορίζόμεθα τὴν τῶν ῥημάτων ἐκείνων ἀπαπύξιν τὴν, ἐκ τοῦ υἱοῦ, χαίειν τοῦ ⁊ τὴν ἀλήθειαν σαφῶς διδάσκειν, ⁊ ἀνάγκης τόπ τε ὑπαρχούσης, θεμιτῶς τε ⁊ δικαίως ἐν τῷ συμβόλῳ προστεθῆναι. Ἔτι ἐν ἀζύμῳ ἢ ἐνζύμῳ ἄρτῳ σπόρῳ τὸ ⁊ χριστοῦ σῶμα τελείως ἀληθῶς, τοὺς τε ἱε-

ΟΡΟΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ ΤΗΣ ΕΝ ΦΛΩΡΕΝΤΙΑ ΓΕΝΟΜΕΝΗΣ.

ΕΥΓΕΝΙΟΣ ἐπίσκοπος δοῦλος τῶν δούλων τοῦ θεοῦ, εἰς ἀΐδιον τῶν πραγμάτος μνήμην, συναιωνίους ἔχειν ὑπογεγραμμένοις καὶ τοῦ παθεινοτάτου ἡμῶν Ἰωάννου παλαιολόγου, τῶν εὐσεβοῦς βασιλέως τῶν ῥωμαίων, καὶ τῶν τοποτηρητῶν τῶν σεβασμίων ἀδελφῶν ἡμετέρων τῶν πατριαρχῶν, καὶ τῶν λοιπῶν τῶν τιμίου καθολικοῦ ἐκκλησίαν παρισταμένων. Εὐφραινέσθωσαν οἱ οὐρανοὶ καὶ ἀγαλλιάσθω ἡ γῆ· ἀφῄρηται μὲν γὰρ τὸ μεσότοιχον τὸ τὴν δυτικὴν καὶ ἀνατολικὴν διαιροῦν ἐκκλησίαν, ἐστερέωθη δὲ ἡ εἰρήνη τε καὶ ὁμόνοια τῶν ἀκρογωνιαίου λίθου ἐκείνου χριστοῦ, τῶν ποιήσαντος ἑκάτερα ἓν, τῶν τῆς ἀγάπης τε καὶ εἰρήνης ἰσχυροτάτῳ δεσμῷ, ἑκάτερον τοῖχον ζῳογονοῦντος καὶ συνοχήν τε καὶ συνίσχυσιν χορηγοῦντος ἀϊδίου ἑνότητος· καὶ μετὰ τοῦ μακαρίου ἐκείνου τῆς ἀθυμίας ὁμίχλου, καὶ τοῦ ὑπὸ τῆς χριστοῦ δόξασεως μέλανος τε καὶ ἄχαριν ἀχλύος, ἡ γαλήνιωσα πᾶσιν ἁπλῶς ἐξήρτηται τῆς παθεινοτάτης ἑνώσεως. Εὐφραινέσθω καὶ ἡ μήτηρ ἐκκλησία, τὰ ἑαυτῆς τέκνα μέχρι τοῦδε πρὸς ἄλληλα σταπάζοντα, εἰς ἑνότητά τε καὶ εἰρήνην ἤδη ἑστῶτα ὁρῶσα· καὶ ἡ σοφὴ θεὸ τῷ χαρίσματι αὐτῆς πεφορτισμένη κλαίουσα, ἐκ τῆς νῦν αὐτῆς θαυμασίας ὁμονοίας, σὺν αἰνέσεσι χαρᾷ τῷ παντοδυνάμῳ δύχαριστείτω θεῷ. πάντες συνευφραινέσθωσαν οἱ πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης πιστοὶ, καὶ οἱ τοῦ λαοῦ χριστοῦ ὀνόματι κεκλημένοι, τῇ μητρὶ τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ συναγαλλιάσθωσαν. ἰδοὺ γὰρ οἱ τε δυτικοὶ καὶ οἱ ἀνατολικοὶ πατέρες, μετὰ τὸν μακρότατον τῆς διαφωνίας καὶ διιστάσεως χρόνον ἐκεῖνον, πρὸς πάσῃ παραβαλλόμενοι κίνδυνον τὸν ἐν γῇ καὶ θαλάττῃ, καὶ πάντα πόνον ὑποβαλόντες, πρὸς τὴν ἱερὰν ταύτην καὶ οἰκουμενικὴν συνοδον, τῇ τε τῆς ἱερᾶς ἑνώσεως ἐφέσει, καὶ τοῦ τῶν παλαιῶν ἀγάπην αὐξῆσαι ἕνεκα, γεγηθότες συνῆλθον καὶ προθύμως, καὶ τοῦ σκοποῦ οὐκ ἀπέτυχον. μετὰ γὰ πολλὴν καὶ δύσπονον ὁρμὴν, τέλος τῇ τῶ παναγίω πνεύματος Φιλανθρωπία, τῆς διαπαντὸς τοῦτο καὶ αἰωνιωτάτης ἑνώσεως ἔτυχον. τίς ὢν τῶν θεῶ διεργασίας ἀξίως δύχαριστῆσαι δύναιτ' ἄν; τίς ἐναντίον τοῦ πλούτου τῶν θείων οἰκτιρμῶν οὐκ ἂν ἐκπλαγείη; τίνος οὐκ ἂν καὶ σιδηροῦν σῆθος τὸ τῆς θείας δυπαλαγχίας ὕσπερ τηλικαύτης μαλθάξειε μέγεθος; ὄντως θεῖά εἰσι τοῦτα τὰ ἔργα,

γήγονε κὴ τὸ σύμβολον τῆς πίστεως κὴ ἡ θυσία, Ϛ παύτα τὰ τῆ καπόνων· Ϛ αὖθι τῆ ῥητῆ τῆ ἁγίων οὐδὲν γήγονε· κὴ λοιπὸν ἠλπίζομθ μὴ ἀμφιβάλλειν ὑμᾶς. τωῦ ὖν ἀκούσαντες τὸ θεῖον τῦ μαλλωοτάτου βασιλέως πολιῦ λόγον ὠφέλησαν πολὺ μέρος, ἔδοξεν ἡμῖν, ὅπως κὴ ὑμεῖς οἱ τῆς ἐκκλησίας ῥήτορες μάθητε τῦτο, ἔπερ ἐστὶ δίκαιον, ὅτι ἀφὸ τὰ τῆ ἁγίων ῥητὰ ἐμποδίζεται τὸ ἔργον τῦ θεοῦ. ὥθεν καλοῦμθ τοίνυν ὑμᾶς, μὴ ὅθι πολὺ πυκτεύηται ἡ ἕνωσις τῆ ἐκκλησιῶν, μηδὲ ὁ καιρὸς πλημμελῆ, ἀλλὰ τῆ ῥητῆ τῆ ἁγίων βεβαιωθέντων, ἡμέρα ἡ ἕνωσις. Ταῦτα κὴ ἄλλα ὅμοια εἰπὼν, ἐσίγησεν. Ἀπεκρίνατο δὲ ὁ βασιλεὺς δοθῆναι καιρὸν αὐτῆ, ἵνα βουλεύθῆ· κὴ δίθις ἀπῆλθον οἱ καρδιναλίοι ἔξω. Ϛ ἡμεῖς ἐβουλευσάμεθα, Ϛ ἐγνόφαμθ ὅπ ἵνα ἴχη ὁ πάπας τὰ φερόμενα αὐτῆ, κὴ τοὺς καπόνας κὴ τὰ ῥητὰ τῆ ἁγίων, κὴ τλεῖσαν γραφὴν κὴ τὰ φερπικὰ τῆ σωτήρων. Ταῦτα σκεψάμενοι δεδώκαμθ αὐτοῖς· κὴ ἀπεκρίθησαν ἡμῖν. ἡμεῖς μόνοι, οὐκ ἴχομθ τί εἰπεῖν· ἀλλὰ τὸ γραμμάτον ὑμῶν τῦτο λαβόντες, ἀναφέρομθ παύτα τῷ κυρίῳ ἡμῶν, κὴ οὕτως εἰς τλεῖον ἀπολογησόμεθα. Τῇ ἐπαύριον δὲ, ἤρχοντο τῇ τετάρτῃ, ἀπῆλθον οἱ καρδιναλίοι εἰς τὸν βασιλέα, κὴ εἶπον αὐτῷ, ὁ πατὴρ ὁ ἅγιος ἐδίξατο δύο γράμματα, Ϛ ἄφεσιν ἡμῖν ἐκλίξαθαι ἐκ τῆ δύο τὸ ἕν· λοιπὸν ἀναγνωσθήτω ὁ τόμος, Ϛ ὀξίως σθήτω ὅπως δοθῇ τῷ πράγματι τελεία ἀπόφασις. Ἀναγνωσθέντος οὖν τῆς γραφῆς τῦ τόμου, Ϛ ἀρεσάσης, ἄφεσιν ὁ βασιλεὺς ἐς τλεῖον σύναχθῆναι ὀξ ἀμφοτέρων τῆ μερῶν ἴξ, ὅπως γραφῶσι γράμματα ἑλληνικῶς κὴ ῥωμαϊκῶς ἐν δίπτύχοις, ἤρχοντο ὁ ὅρος κὴ τόμος τῆς ἑνώσεως. κὴ ἐν μὲν τοῖς δίξιοῖς μέρεσιν ἴσω ῥωμαϊκῶς, ἵνα ὑπογράψωσιν οἱ λατῖνοι, κὴ πρεσβύτεροι τλεῖ ἕκαστα, ἐν δὲ τῷ ἄλλῳ μέρει, ἵνα γράψωσιν οἱ ἑλληνικοὶ κὴ ὑπογράψωσι, κὴ τεθῇ κὴ τὸ βασιλέως τὸ χρυσόβουλλον. Ταῦτα οἰκονομήσαντες, τῇ πέμπτῃ ἀφὸ ἀπῆλθον ἐς τῷ ναῷ τῦ ἁγίου Φραγκίσκου, κὴ ἐποίησαν τὸν ὅρον, κὴ ἐκόμισαν τῦτον τῷ βασιλεῖ. μεῖ τὸ τελειθῆναι δὲ παύτα, τί πρεῖ ὁ πανσέβαστος γράφεται ἐν τῷ ὄρῳ, σωζομένων τῆ δικαίων Ϛ τῆ φερομένων τῆ πατριάρχων· κὴ δείσκεται φερθῆκαι ἐν τούτῳ, παύτων. τῦτο ἀκούσαντες οἱ λατῖνοι, ὡς μέγα τὶ ἐλιγγίασαν. κὴ δύθις ἐζήτουν μὴ παύτων τῆ φερομένων λέγειν, ἀλλὰ τῆ φερομένων ἁπλῶς. κὴ δόξαν ὁ τόπος ἐκπέδιον ἡμέρας τὸν τόμον τῇ πέμπτῃ κὴ τῇ ὀγδόκθ. Γουλίν δὲ τετάρτῃ, ἡμέρᾳ σαββάτου, συνῆλθον παύτες οἱ ἁγιότατοι μῦοι, ἐν τῷ ναῷ τῆ εἰρηνεύου· κὴ συνέθεντο τὸν ὅρον μὴ παύτων τῆ φερομένων κὴ τῆ δικαίων αὐτῆ, τῆ πατριαρχῶν δηλονότι· κὴ τῇ κυριακῇ ὑπογράψαμθ αὐτόν. Τῇ δ' ὑτέρᾳ δὲ μηνὸ ἰκλίῳ εἰς τὰς ἴξ, ἤρχοντο ἡ ἕνωσις τῆ ἐκκλησιῶν· κὴ ἀνηγορεύθη ὁ ὅρος μὲ τλεῖ λειτουργίαν. ἦλθε γὰρ ὁ μακαριώτατος πάπας ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ τῇ λεγομένῃ, σὰν τὰ μέρια λαμπροφόρα· κὴ συνεφορήσαμθ αὐτῷ, κὴ ἐλειτούργησε. κὴ μὲ τλεῖ λειτουργίαν, ἠμοιμένης ὠφθη κλίσεως, ἀνηγορεύθη ὁ ὅρος ῥωμαϊκῶς κὴ ἑλληνικῶς· κὴ λατινικῶς μὲν ὠφθ' ὁ καρδιναλίς τῆς ἁγίας σαβίνης ἰωαννῆς, ἑλληνικῶς δὲ ὠφθ' ὁ ἀρχιεπίσκοπος ναυπλίας ἐκσταρίωνος, ἔχων ὅτι λίξεως οὕτως.

λαν τῷ βασιλεῖ ταῦτα πάντα. καὶ ὅπως ἐξευρήσομεν τῷ σαββάτῳ τελείαν ἀπολογίαν καὶ τελείωσιν τῆς ὑποθέσεως. Ἐπαύρας τοίνυν γενομένης, ἦλθον ἀπὸ μέρους τοῦ πάπα, ὅ, τε κριτὴς, ὁ ῥόδου, καὶ ὁ κορώνης. Καὶ εἶπον τῷ βασιλεῖ, ὅτι ἐβουλεύσαντο καὶ τέθεικαν τὴν συμφωνίαν, καὶ αὔριον ἵνα ὑπογραφῇ ὁ τόμος τοῦ ὅρου ῥωμαϊκῶς τε καὶ ἑλληνικῶς, καὶ ἵνα ὑπογραφῶσι πάντες· καὶ ἵνα Φθάσωσι, τῇ δ' τύρᾳ, τῇ ἑορτῇ τῶν ἁγίων ἀποστόλων γένηται ἡ λειτουργία καὶ ἡ ἕνωσις. τὸ αὐτὸ τοίνυν ἦλθον οἱ ἀπὸ τῆς παγκοσμίου τῶν λατίνων, καὶ ἔλαβον τοὺς ἡμετέρους, καὶ ἀπῆλθον ἐν τῷ ναῷ τῆς ἁγίου Φραγκίσκου. καὶ καθίσαντες ἐποίησαν τὸν ὅρον τῆς ἑνώσεως, καὶ κομίσαντες τὸν τῷ βασιλεῖ, ἀνέγνωσαν αὐτόν· καὶ δι' ὅτι ἐν αὐτοῖς ὠφείλισεν αὐτόν· ἔλειπε γὰρ ἐν τῇ ἀρχῇ· Εὐγένιος ἐπίσκοπος δοῦλος τῶν δούλων τοῦ θεοῦ, εἰς διωνικὴν μνήμην. ὁ δὲ βασιλεὺς οὐκ ἤθελεν οὕτως, ἀλλὰ ἢ μὴ γράψαι ὅλως τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ἢ γράψαι μόνον, ἀλλ' οὐ μονομερῶς μόνον τοῦ πάπα· ἀλλὰ σεμνύνοντος τοῦ γαλλιωτάτου βασιλέως, καὶ τοῦ πατριάρχου κωνσταντινουπόλεως, καὶ τῶν ἑτέρων πατριαρχῶν. διελάμβανε δὲ καὶ ὧδε τῶν ἀποστόλων τοῦ πάπα, ἵνα ἔχῃ αὐτὰ καθὼς ὀφείλεται ἡ θεία γραφὴ καὶ τὰ ῥητὰ τῶν ἁγίων. καὶ οὐδὲ τοῦτο ἤρεσε τῷ βασιλεῖ· μήπως, φησὶ, τὶς τῶν ἁγίων ἐν ὀλιγωρίᾳ ἡμᾶς τὸν πάπαν, καὶ ἐκλάβῃ τοῦτο αἰτὶ ἀποστόλων. Καὶ δέχεται τοιαῦτα τοίνυν, μέλλει τῷ πάπᾳ, ἢ διορθῶσαι τοῦτο, ἢ οἰκονομῆσαι αὐτὸν τοῦ ἀπελθεῖν.

Τοῦτο ἀκούσας ὁ πάπας, ἐταράχθη, καὶ ἀπεκρίθη αὐτοῖς. Καὶ δέχεται πῶς ἄρχει φορτικὸν, εἶπε τοῦτο ὁ βασιλεὺς, θαυμάζω πολλά. Ἀλλ' ὅμως ἀποστέλλει καρδηναλίους πρὸς τὸν βασιλέα, τὸ μὲν πρῶτον διορθῶσαι, ὅπως ἵνα γράψωσι, σεμνύνοντος τοῦ γαλλιωτάτου βασιλέως καὶ τῶν πατριαρχῶν· τὸ δὲ δεύτερον οὐκ ἠβουλήθησαν· ἀλλὰ ἔλεγον· πῶς δυνάμεθα προστιθέναι τι ἐν τῷ κεφαλαίῳ, παρ' ὃ γράφουσιν οἱ ἅγιοι; ἀλλ' ὁ βασιλεὺς πρόσθηκόν τινα ἐπιζητεῖ γράψαι ἐν αὐτῷ. ἔλεγε δὲ ἵνα προστεθῇ, τῷ τοῦ Σύνοδον τῶν πατέρων, καὶ μὴ τῷ τὰ ῥητὰ τῶν ἁγίων, καὶ οὐδὲν ὠφέλησαν, ἀλλ' ἀπῆλθον οἱ καρδηνάλιοι. Τῇ τετάρτῃ οὖν προσῆλθομεν πάντες· Καὶ εἰς τὸν ἕτερον ἑορτῶν, ἐγνωσμαχοῦμεν ἀμφότεροι. καὶ οἱ μὲν ἔλεγον· οἱ λατῖνοι εἰσὶν ἄποροι τῆς πλημμελείας· οἱ δὲ, ὁ βασιλεὺς· Καὶ τούτων λεγομένων, ἠσυχάσαμεν. Πρὸς ἑαυτοὺς δὲ συνήθροισεν ὁ βασιλεὺς τοὺς ἀρχιερεῖς, καὶ ἔστησεν αὐτοῖς. Ο' Πάπας

Οἱ καρδηνάλιοι ἦλθον πρὸς ἐμὲ, καὶ εἶπον ὅτι τὸ προκείμενον ζητήματος πλήρη πολλά· ἐγὼ δὲ ἀπελογησάμην αὐτοῖς ὅσον τὸ δυνατόν· ἰδόντες οὖν ὅτι οὐδὲν δύνασθε πεῖσαί με, παρεκάλεσαν ἵνα συνάξω ὑμᾶς· θέλουσι γὰρ ὁμιλῆσαι ἐμοὶ προσφόρως ὑμῖν· καὶ δι' τοῦτο ἐμίλησα τὸν ἀφεντόν ὑμῶν ἐλθεῖν ὧδε, ὅπως ἐλθόντες κἀκεῖνοι, εὕρωσιν ὑμᾶς, καὶ εἴπωσιν ὃ χρήζουσι. Τούτων οὖν λαλουμένων, ἰδοὺ καὶ οἱ καρδηνάλιοι, καὶ σὺν αὐτοῖς ἀρχιεπίσκοποι καὶ τῶν λογίων πολλοί. καὶ καθεσθέντων, ἐβουλεύθησαν τούτους ὁ ἰουλιανὸς, ἤρξατο λέγειν οὕτως. Ο' Βασιλ.

Γαλλιωτάτη βασιλεῦ, καὶ ὑμεῖς σεβασμιώτατοι πατέρες, δύο ἀμφισβητήσεων οὐσῶν ἐν ἡμῖν, ὧδε τῆς προτάσεως τοῦ ὀνόματος τοῦ πάπα, καὶ ὧδε τῶν ῥητῶν τῶν ἁγίων, τὸ ἓν ὅπως δήποτε διορθώσεται αὐτὸς ὁ μακαριώτατος πατήρ· καὶ ἐτέθη ἐν τῇ προτάσει καὶ τὸ ὄνομα τοῦ γαλλιωτάτου βασιλέως καὶ τῶν πατριαρχῶν, πρῶτα μὴ ὑπάρχον ἀναγκαῖον, μηδὲ προῆν. ὧδε τὰ ῥητῶν δὲ ἠδημίαν ἀμφιβολίαν ἔχομεν, ὅπως ζητοῦμεν τεθῆναι ἐν τῷ ὅρῳ· ἐπεὶ ῥητὰ ἁγίων εἰσὶ, καὶ ἐχθὲς τούτων Ιωλ. Καρδ.

κονομήσατι ἡμᾶς ἀπελθεῖν, εἴπερ ἔχετι θέλημα. καὶ ἀπῆλθον οἱ καρδινάλιοι. κατέλαβε δὲ ἡ ἑορτὴ, τὸ ῥηγήσιον τ̃ πμίου φεσφρόμου. ☪ διὰ τὸ τοὺς φλωρεντίνους λαμπρῶς ἑορτάζειν ταύτην τὴν ἑορτὴν, γίγονε σωπὴ μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς εἰκοστῆς πέμπτης τ̃ ἰουλίου μηνός.

Τῆς οὖν εἰκοστῆς πέμπτης καταλαβούσης, ἡμεῖς ἠλπίσμεθα, ὅτι οὐκ ἐπὶ ἐλπίδι ἐνώσεως· καὶ ἐπὶ ἐν ἡμῖν κατάφασις καὶ θλῖψις πολλή. ἀλλ' ὁ θ̃ς ἀπάντων φρονοντὴς θεὸς, οὐ κατέλιπεν ἡμᾶς· ἀλλὰ διήγειρε τὸν τε ῥωσίας, τὸν νικαίας, τὸν μιτυλήνης, ☪ ἄλλους πινὰς μισοτιθέντας. καὶ οἱ μὲν ἠθαρσοποίησαν τὸν πάπαν, οἱ δὲ τὸν βασιλέα· καὶ ἁπλῶς ἐποίησαν ζέσιν πινά. καὶ ὁ μὲν πάπας ἠμέλυνε τ̃ βασιλεῖ, ὁ δὲ βασιλεὺς ὑπήκουε τ̃ πάπᾳ. ☪ ἐνωθέντες ἐβουλεύσησαν, καὶ βεβουλευμένοι ἐσωπάξαν ἡμᾶς· καὶ τῇ ☞ δ̃ σκιᾷ ἐξειλεξάμεθα ἀφ' ἡμ̃ τέσσαρας, καὶ οἱ λοιποὶ ἄλλους τέσσαρας. καὶ πάντων σωαχθέντων ἐν τ̃ παλατίῳ τ̃ πάπα, οἱ μὲν ἐκλεγόμενοι διελέγοντο ἐν τόπῳ τινὶ, ἡμεῖς δὲ ἐν τ̃ τρικλίνῳ μ̃ τ̃ βασιλέως ἐκαθεζόμεθα εἰς ζοῦτον, ὅπ παρέτεινεν ὁ καιρός. καὶ ἐποίησεν ὁ πάπας δεῖπνον ἡμῖν, κουφέτα. ☪ οἶνον κεράσας πᾶσιν ἡμῖν. ἀλλ' ὑδὲν ἐγλύφετο τ̃ διόπτου, εἰ μὴ ὅτι ἤλθομεν ἐν τ̃ οἴκῳ τ̃ βασιλέως, κἀκεῖσε βουλευόμενοι συνεφωνήσαμεν καὶ ἐγράψαμεν οὕτως. Περὶ τῆς ἀρχῆς τ̃ πάπα, ὁμολογοῦμεν αὐτὸν ἄρχοντα ἀρχιρέα, καὶ βίτεσπον, καὶ ζοποιητικὸν, καὶ εἰκόνιον τ̃ χ̃υ, ποιμένα τε καὶ διδάσκαλον πάντων χριστιανῶν, ἰθύνειν τε καὶ κυβερνᾶν τὴν ἐκκλησίαν τ̃ θ̃υ, σωζομένων τ̃ φρονίμων καὶ τ̃ δικαίων τ̃ πατριαρχῶν τῆς ἀνατολῆς· τὸν κωνσταντινουπόλεως δεύτερον εἶ μετὰ τὸν πάπαν, εἶτα τὸν ἀλεξανδρείας, τὸν ἀντιοχείας μ̃ ζοῦτον, εἶτα τὸν ἱεροσολύμων.

Ταῦτα γεγράψαντες, ἐσήμαμεν μηκέτι ἢ γεγράψαι ἢ ποιῆσαί τι. ἀλλὰ τούτου μὴ διχθέντος ☞ δ̃ τ̃ πάπα, ἄλλο τι πλέον μὴ ζητοῦντες· καὶ τοῦτο σιλέντες, τῇ ἐπιούσῃ τῆς ☞ δ̃ σκιᾶς ἠμάθομεν, ὅτι ἐδέξατο αὐτὸ ἡδέως, καὶ ἀνεπαύθημεν. Τῷ σαββάτῳ δὲ φρὸ, ἀπῆλθε πᾶσα ἡ ἐκκλησία τὰς ἀνάβολὰς ἐν τ̃ ναῷ τῆς τοβέλλας, ἔνθα ὄζιν ὁ τάφος τ̃ πατριάρχου, ☪ ἐποίησαν μημόσυνον αὐτ̃. ἐξηγθέντων ζίνευ τ̃ μημοσύνου, ἀπῆλθεν ὁ ῥωσίας μ̃ τ̃ μιτυλήνης εἰς τὸν πάπαν, ☪ εἶπον αὐτ̃.

Οἱ χαρκοί. Ἰδοὺ ὁ γαλιλαῖος βασιλεὺς συνεκατέβη εἰς πάντα ὅσα ἐζήτησε ἡ καθαρεύουσά σου· ἀλλὰ ☪ ἡμεῖς πάντες, ὅσα ἐζητήσαμεν, ἐποιήσαμεν· καὶ δι' οὐδὲν ἄλλο παρητησάμεθα αὐτοῦναι, εἰ μὴ διὰ τὴν συμβολίαν τῆς φεάγματος· καὶ ἐὰν εἴχομέν τι εἰπεῖν, κατελίπομεν αὐτὸ, διὰ τ̃ δικαίων κατάρχων τὴν ζωχείαν ἐξέλαβον. διὸ πολλῶν ἑορτ̃ παρελθουσῶν, οὐκ ἐτρέπετο ἡ ἕνωσις. νῦν δὲ τ̃ φρονιμοφυΐαν ἡ μακαρία κατάληψοῦσα, ταύτην ἡμῖν ἐφιλοτιμήσατο, καὶ οὐκ ἀθεεί· ἐπεὶ σὺ διδάσκαλος αὐτ̃, καὶ ἄφειλον δοῦναί σοι τὸν τοιοῦτον σέφανον ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐν ᾗ ἔλαβον αὐτὸν τὸν ἀμαράντινον σέφανον. ἀπούδασον οὖν ἵνα συλλειτουργήσωμεν ἐν τῇ ἑορτῇ αὐτ̃.

Ὁ Πάπας Ταῦτα ἀκούσας ὁ πάπας, ἡδέως αὐτοῖς ἀπεκρίνατο· ☪ εὐχαριστῶ, φησὶ, τὴν ἀπουδαίαν ὑμ̃, ☪ ἐγὼ διὰ τ̃ συμβολίας ταύτης τὴν σύναξιν ταύτην ποιῶ τ̃ λογάδων ἵνα θεωρεῖτε· ἵνα γὰρ σύναξις μεγάλη ὡς οὐδέποτε· καὶ θαῤῥῶ, φησὶ, καθὼς ☪ ὑμεῖς λέγετε, ὅτι ἡ ἕνωσις ἐν τῇ μνήμῃ τ̃ ἀποστόλων χριστοῦ τελεσθήσεται. μέλλομεν οὖν σήμερον βουλευθῆναι καὶ ὁμονοῆσαι, καὶ τότε ἔχω μεμυῆσαι ὑμῖν τὴν τ̃ ἔργου τελείωσιν. Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ μητροπολῖται, ἀπῆλθον, ☪ ἀπήγγειλαν

οἵτινές εἰσιν οὗτοι, ὁ λακεδαιμονίας, ὁ ῥόδου, ὁ νικομηδείας, ὁ δίσρας, ὁ γάννου, ὁ φράμερ, ὁ μιλετίκου. ἔτοι δὲ πάντες ἤθελον τὴν ἕνωσιν. ἐποίησε δὲ ὁ βασιλεὺς ταύτην τὴν συνάξιν, ἵνα διαλεχθῶσιν οἱ ἀρχιερεῖς μὲ τὸν ἰφίσιον. ἐπεὶ ὁ ποντικὸς ὑπῆρχε τῆς αὐτοκεφάλου καὶ τῶν ἱεροσολύμων πατριαρχῶν. πάντων δὲ συναχθέντων ἐν τῷ παλλίῳ τοῦ βασιλέως καὶ καθισάντων, ἤρξατο οἱ ἀρχιερεῖς τῆς διαλέξεως μὲ τὸν ἰφίσιον, συλλόμενοι τάχα τὸν ἰφίσιον ἑλκύσαι πρὸς ἑαυτούς. εἶπον δὲ πάντες οἱ ἀρχιερεῖς πλήρη πολλά, τοῦ βασιλέως ἀκροωμένου καὶ μηδὲν λέγοντος. μὲ δὲ τὸ εἰπεῖν πάντας τοὺς ἀρχιερεῖς, τότε ἤρξατο καὶ ὁ ἰφίσιος εἰπεῖν τὰ αὐτά. εἶπε δὲ καὶ αὐτὸς πλήρη πολλά, ἀπὸ τῆς διαγγελίσεως, ἀπὸ τῆς ἁγίων, ἀπὸ τῶν συνόδων, ἀπὸ ὅλων τῶν κανόνων. ἐκ δὲ τῶν ὁμολογημάτων ἐδείκνυεν καὶ λέγων, ὅτι τὸ ἄζυμον πνεῦμα ἐπιπορεύεται ἐκ τοῦ πατρός. ἐκ δὲ τὸ ἄζυμον σύμβολον οὐ δίδεται πρόσθηκης, οὐδὲ ἀφαίρεσις. ἔλεγε γὰρ ὅτι οὐ πρέπει ἔχειν αἰτίαν τὸν ἡγὸν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀλλ' οὐδὲ ἐπιπορεύεται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ ἡγοῦ, ὡς ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς, ἐκ δύο πολλά, ἵνας οὗ ἡ ἑαυτέρα καταλθη. καὶ πάντων τῶν ἀρχιερέων διαλεχθέντων μετ' αὐτοῦ, οὐδὲν ἐλύσατο· ἀλλ' ἔμενεν ὁ κολοιὸς κολοιός, καὶ μεῖς δὲ ὑπομένομεν. τῇ δὲ πέμπτῃ ἐμείνασεν ὁ πάπας τὴν ἐκκλησίαν τὴν ἀνατολικὴν ἀπιλθεῖν πρὸς αὐτόν. ἐκ δὲ ἀπελθόντων, προσέβαλον δύο διδασκάλους, καὶ ἐξηγήθησαν πάλιν τοῦ τῶν ῥωμαίων αὐτοῦ· ὅτι ὄζιν ἄζυμος ἀρχιερεὺς, καὶ ὅτι διάδοχος τοῦ πέτρου, καὶ τροπωτὴς τοῦ χριστοῦ, κείνεστὶ καὶ ἰθύνει τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν ὡς διδάσκαλος καὶ ποιμήν. εἶτα ἐδίδαξαν καὶ περὶ τοῦ θείου ἄρτου, ὅτι τὰ κυριακὰ λόγια ἀναίζουσιν αὐτὸν, ἐκ μεταποιοῦσιν εἰς σῶμα χριστοῦ, οὐ μὴν ἀπὸ τῶν ἱερέων δύναί. καὶ πολλὰ περὶ τούτων εἰπόντων αὐτῶν, ἐξήλθομεν οἱ πάπα. ἐκ δὲ τοῦ γδόματος συνήχθημεν εἰς τὸν βασιλέα· ἐκ ἐξηγήθημεν αὐτῷ πάντα. ἐπεὶ οὐκ ἦν μεθ' ἡμῶν ἐκ τοῦ πάπα. ταῦτα ἀκούσας ὁ βασιλεὺς, ἐκ τὰς βίβλους κελεύσας κομισθῆναι, ἤρξάμεθα ἐρευνᾶν τὰ τῶν ἐκκλησιῶν φρονήματα. παρελθούσης οὖν ἐκ τούτοις καὶ τὰς ὁμοδοξίας· τῇ σαββάτῳ συνήχθημεν πάλιν πρὸς τὸν βασιλέα· καὶ συνῆλθομεν πρὸς πάντων, οὐδὲν συνεπεράναμεν· ἀλλὰ τῇ κυριακῇ τὸ πρωΐ, ἐγενήθημεν ἐκ ἐτέρξαμεν τὰ φρονήματα τοῦ πάπα, πλὴν δύο πνῶν· ἵνα μὴ συναθροίζῃ συνόδου οἰκουμενικὴν κατὰ τοῦ βασιλέως ἐκ τῶν πατριαρχῶν, εἴπερ ἔλθωσιν· εἰ δὲ μὴνυθῶσι ἐκ οὐκ ἔλθωσιν, ἵνα μὴ λέγῃ τὸ ὑπομένειν ἡ συνόδος. καὶ τὸ δεύτερον, εἴ τις νομίζοι ἀδικεῖσθαι παρά τινος τῶν πατριαρχῶν, καὶ ἔλθοι ὁ ἐκκαλούμενος τὴν ἔκκλητον, ἵνα μὴ ἔρχωνται οἱ πατριάρχαι ἀπαντῶντες καὶ κενόμενοι, ἀλλὰ πάντας πέμποι ἐξετασὰς καὶ χώρας, κἀκεῖσε παρεσῶν τῶν ὑποθέσεων, τοπικῶς ποιεῖν τοῖς ἀδικουμένοις τὸ δίκαιον. ταῦτα τῇ κυριακῇ περὶ ποιήσαντες, παρεκαλέσαμεν τὸν βασιλέα, καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὸν πάπαν πρὸς τὴν ἑαυτέραν, εἰπεῖν ὅσα ἐφερέξαμεν, καὶ ὅσα φρονήματα διδάξαμεν αὐτῷ. ἀλλ' ὁ πάπας συνῆλθε τῇ συνόδῳ αὐτοῦ εἰπεῖν βεβλῶσθαι, καί τοι γε ἡδέως ἀκούσας ταῦτα, τῇ δευτέρᾳ εἶπεν ἀπεκεῖσθαι, ἥτις ἦν εἰκοστὴ δευτέρα τοῦ ἰουνίου μηνός.

Τῇ δευτέρᾳ οὖν ἀπέστειλε καρδινάλιους τρεῖς πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ ἀπελογήσατο, ὅτι θέλει τὰ φρονήματα πάντα τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ, καὶ θέλει ἔχειν τὴν ἔκκλητον καὶ ἰθύνειν καὶ ποιμαίνειν πᾶσαν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ χριστοῦ, ὥσπερ ποιμὴν τῶν προβάτων. πρὸς τούτοις ἵνα ἔχῃ ἐξουσίαν καὶ δύναμιν συγκροτεῖν συνόδον οἰκουμενικὴν, ὅτι δήποτε. καὶ πάντας τοὺς πατριάρχας ὑπείκειν τῷ θελήματι αὐτοῦ. ταῦτα ἀκούσας ὁ βασιλεὺς ἀπήλπισε, καὶ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτοῖς, εἰ μὴ, οἰκονομή-

Ὁ Πάπας

γαλωσύνου βασιλέως, ταῦτα ὠφείλομεν εἰπεῖν. νυνὶ οὖν ταῦτα εἰσὶ τὰ πλεονάζοντα, καὶ οὐ δίκαιον ἀξιῶσαι. ἓν μόνον ἐστὶν ἀναγκαῖον, ἵνα γένηται ὁ ὅρος καὶ ἡ ἕνωσις τῆς ἐκκλησιῶν τοῦ θεοῦ. Ἀπεκρίθη ὁ βασιλεύς.

Ο' Βασιλ. Ἡμεῖς οὐδὲν λέγομεν, εἰ μὴ ὁ καιρὸς ἤγγικε, καὶ ἔστιν ἀναγκαῖον ἑτοιμάσαι ἡμῖν ἀπελθεῖν. Ἀπεκρίθη ὁ πάπας.

Ο' Πάπας Περὶ τούτου ἐφέρομεν ἐπιστολὴν ἐν τῇ ἑσπερίᾳ ἑτοιμάσαι κέρδος· καὶ πάλιν εἴ τι δίκαιον ἡ ὑπόνοια, φερέσθω μέσον ποιήσον. πλὴν καὶ ὑμεῖς λάβετε τὸ χαρτίον τοῦτο, καὶ ἰδόντες δοκείσθω ἡμῖν. Ὁ δὲ βασιλεὺς φερεκαλισάμενος τοὺς ἀρχιερεῖς, ἐβουλεύσατο· καὶ ἔδοξεν αὐτῷ μηδ' ὅλως λαβεῖν, τῷ ἀρχιερέων ἀναγκαζόντων λαβεῖν αὐτό. καὶ δὲ καθεσάντων αὐτῷ, εἶπεν ὁ βασιλεύς.

Ο' Βασιλ. Ἡμεῖς ὅσον ἔχομεν, εἴπομεν τοῖς καρδιναλίοις, καὶ πλέον οὐδὲν λέγομεν. ὁ καιρὸς δὲ ἤγγικε, καὶ πλέον οὐ δυνάμεθα πλημμελεῖν. Ταῦτα ἀκούσας ὁ πάπας, ἀναστὰς ἀπῆλθεν, ὡς ἔδειξε, λυπούμενος. ἀλλὰ μακρόθυμος ὤν, τῷ καρδιναλίῳ ἰουλιανῷ παρεχώρησε, καὶ ἐπέστειλε τὸν βασιλέα, εἰπὼν ὅτι σεῖλον ἔχω πρὸ σοῦ, καὶ ἡμεῖς γενόμεθα, ὅπως οἰκονομήσωμεν τὰ κέρδη. ἀλλὰ ἀξιοῦμεν ἵνα μείνῃς, καὶ ὁ διαστὸς μὴ σοῦ, ἕως οὗ δώσῃ ὁ θεὸς τέλος τῷ σχίσματι· καὶ οὕτω μὴ σοῦ ἀπέλθῃ μὴ δόξῃς πολλῆς. θέλομεν δεῖσθαι καὶ ἐξιέναι ἕως ἑσπερίας, καὶ βοηθῆσαι ταῖς πόλεσι, καὶ μηδὲν ἔχῃ λογισμὸν ἡ βασιλεία σου. Τούτων ῥηθέντων, ἤλθομεν ἐν τῷ αὐτῷ τῷ βασιλεῖ, καὶ συνῆχθημεν πάντες ἐκεῖ. καὶ ἐξητάσαμεν τὰ ζητήματα τῆς λατίνων, καὶ ἐδόμεν αὐτὰ πάντα, καὶ πάντα δίκαια καὶ καλά. φερόντων τὸ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος· δεύτερον, τὸ τοῦ ἀζύμου τε καὶ ἐνζύμου· τρίτον, τὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ πάπα· τέταρτον, τὸ τῆς φερούσης· πέμπτον, τὸ τοῦ καθαρτηρίου. καὶ ἰδαγκάσαμεν τὸν βασιλέα πολλὰ, ἡμεῖς πάντα σίγομεν, εἰπόντες, καὶ γράψω τέλος τῷ σχίσματος. τίνα γὰρ ἀμφιβολίαν ἔχομεν εἰς τὸ τοῦ καθαρτηρίου ζήτημα; τὸ ζήτημα τοῦτο ἐν ἀμφιβαλλόμεθα ἐν ἡμῖν. ἐπεὶ ἔλεγον ὅτι θεωροῦσιν οἱ ἅγιοι ἀμέσως τὸν θεὸν, καὶ ὅπου αἱ ψυχαὶ τῶν μετανοησάντων ἀμέσως καθαρίζονται δι' ἅδου. λοιπὸν ἐκεῖ τούτου ἐν ἡ πλημμέλεια. ἀλλ' ἡμεῖς καὶ τοῦτο δισταζῶς ἀκούομεν, ἐν ἀναγκάζομεν τὸν βασιλέα τελειῶσαι τὸ ἔργον· ὁ δὲ οὐκ ἤθελε. Τῇ τετάρτῃ οὖν τὸ πρωΐ, μεταὶ ἰσωμίου, ἐπάμεν δικάστη, ἀπήλθομεν ἐν τῷ τάφῳ τοῦ παξιάρχου, καὶ ἐψάλαμεν τὰ ἔνταφα αὐτοῦ. Καὶ ἀπὸ τοῦ γράμματος ἐμείναμεν ὁ βασιλεὺς ἀμέ τε καὶ τὸν τῆς νικαίας καὶ τοῦ μυτυλήνης, ἵνα ἔλθωσι καὶ οἱ ὑποστηρικταὶ τῶν τριῶν ἁγιωτάτων πατριαρχῶν ἐν τῷ κελλίῳ αὐτοῦ. καὶ δὲ ἦλθον· ὁ μητροπολίτης ἡρακλείας κύριος ἀντώνιος, ὑποστηρικτὴς ὢν τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου ἀλεξανδρείας κυροῦ φιλοθέου· καὶ ὁ τιμιώτατος πρωτόσυγκελος, κύριος χρηγόριος, ὑποστηρικτὴς καὶ αὐτὸς τῆς αὐτῆς δοσολικῆς καθέδρας τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου ἀλεξανδρείας· ὁ μητροπολίτης ἐφέσου, κύριος μάρκος, ὑποστηρικτὴς καὶ αὐτὸς τῆς δοσολικῆς καθέδρας τοῦ ἁγιωτάτου παξιάρχου αὐτοχείας, ἔτι δὲ καὶ ὑποστηρικτὴς τοῦ ἁγιωτάτου παξιάρχου ἱεροσολύμων κυροῦ ἰωακείμ· ὁ μητροπολίτης μυριμβασίας, κύριος δοσίθεος, ὑποστηρικτὴς τῆς αὐτῆς δοσολικῆς καθέδρας τοῦ ἁγιωτάτου παξιάρχου ἱεροσολύμων. ὑπῆρχε δὲ τῆς αὐτῆς δοσολικῆς καθέδρας τοῦ ἁγιωτάτου παξιάρχου ἱεροσολύμων ὑποστηρικτὴς, καὶ ὁ μητροπολίτης σαρδίων, κύριος διονύσιος· ὃς τις τέθνηκεν ἐν τῇ φερράρίᾳ. ἡθύνησε δὲ οἱ τεσσαρικταὶ ἐστ αὖθα, ἦλθον καὶ μὴ τοῦ νικαίας καὶ τοῦ μυτυλήνης καὶ ἕτεροι μητροπολῖται ὀκτὼ, οἱ ὁμοφήσαντες ἐν τῷ ἀρχιερέων·

οἵπνίς

ἐχέτω τὸ τῆς προσθήκης, ἡμεῖς οὐ δεξόμεθα πώποτε ταύτην, ἀλλ' ἐγχωρεῖσθω ὑμῖν ἔχειν ταύτην ἐν ταῖς ὑμῶν ἐκκλησίαις, ἡμεῖς δὲ ἐν ταῖς τῆς καθολικῆς. καὶ λέγομεν, ὅτι ἀνάγκης κατεπειγούσης, αἱρεῖται τὸ σύμβολον. καὶ οὐ λέγομεν τοῦτο, ὅτε τὸ ἁγιον φωνοῦμεν, ἢ ἑτέραν πίστιν ἢ προσθήκην τινά, ἀλλὰ διὰ τοῦτο καὶ σαφήνειαν τῶν ἡμετέρων συμβόλων· καὶ εἰσὶ τὰ σύμβολα ἀμφότερα δύσεβῆ, καὶ ὠμονομίαν λέγεσθαι ἐν τῇ τῶν ῥωμαίων ἐκκλησίᾳ καθὼς ὑμεῖς λέγετε, καὶ ἐν τῇ ἀποστολικῇ, καθὼς αὐτοὶ ἡμεῖς λέγομεν. Ϛ οὕτω γνώσεσθε ἡ ἕνωσις. τὸ τὴν μυστηρίων, ὁμολογοῦμεν ὅτι τελοῦνται διὰ τῆς κυριακῆς φωνῆς, εἰ καὶ ὕστερον ἡμεῖς δέκα λάβωμεν, γνώσεσθε σῶμα καὶ αἷμα χριστοῦ. Ταῦτα ἀποκριθέντων ἡμῶν, κἀκείνων πάλιν ὁμοίως εἰπόντων ἡμῖν, ὅσον τὸ εἰς ἡμᾶς πάντα ἡγάσαμεν· καὶ τὸ ἱκανὸν τῷ σώματι δεχθέντες, ἀνεχωρήσαμεν· καὶ ἡθροίσαμεν, ἀπηγγείλαμεν πάντα τῷ βασιλεῖ. Ταῦτα ἀκούσας ὁ βασιλεύς, οὐκ ἤρεσεν αὐτῷ, ἀλλὰ τῇ σαββάτῳ περὶ συνάγει πάντας τοὺς ἀρχιερεῖς, καὶ ὅλην τὴν ἐκκλησίαν, καὶ ὅλῳ τῷ καθολικῷ συνόδῳ, Ϛ ὥρισε πάντα ὅσα περίβησαν καίρια ἡμῖν. καὶ ἐξήτασε συνοδικῶς εἰπεῖν περὶ τῶν τριῶν τούτων, τό Ϝ ἀζύμου Ϛ ἐνζύμου, τὸ ὀφεὶ τῆς ἀρχῆς Ϝ πάπα, καὶ ὀφειλῆς προσθήκης· τὸ δὲ ὀφεὶ τῷ καθαρτηρίου, καὶ τῆς τελειώσεως τῆς δώρων καταλιπεῖν, καὶ μηδ' ὅλως εἰπεῖν ὀφεὶ αὐτῆς, ἀγνοοῦντες, ὡς οἶμαι, τὸ ἀληθὲς Ϝ προσγραφὲς παραίωσιν. Τούτων οὕτω βουλευθέντων, ἐμιλύσεν ὁ βασιλεὺς τοῖς καρδηναλίοις ἡδέως· καὶ ὑπεχέθησαν ἐλθεῖν τῇ εἰκοστῇ ὥρᾳ τῷ σαββάτου· οἱ καὶ ἐλθόντες, αὐτίσησαν τῷ βασιλεῖ, λέγοντες. Οὐκ ἔστι δυνατὸν ἑνωθῆναι τὸ ἐκκλησίαν, ἂν μὴ προστεθῶσιν αἱ δύο ζητήσεις αὗται, ἡ τῷ καθαρτηρίου, Ϛ ἡ τῆς ἱερουργίας. Ὁ δὲ βασιλεὺς οὐ κατεπείσθη. Ἀλλ' οἱ λατῖνοι, τὸ ὀφεὶ Ϝ καθαρτηρίου μόνον ἐζήτουν τεθῆναι ἐν τῷ ὅρῳ, τὸ δὲ ὀφεὶ τῆς τελειώσεως τῷ ἀρτου ἀφῆς ζώσης εἰπεῖν φωνῆς. Τούτων λαληθέντων παρῆλθον δύο ἡμέραι, καὶ ἔτερον οὐκ ἐλύζήτημα, εἰ μὴ ὀφεὶ Ϝ καθαρτηρίου Ϛ τῆς τελειώσεως τῆς δώρων. Τῇ δὲ δευτέρᾳ ἦλθον μέσης ἡμέρας πρὸς Ϝ πάπα εἰς τὸν βασιλέα, λέγοντες, τίνι λόγῳ οὐ καταδέχεσθε τὸ προσωθῆναι τοῦτο τὸ ὅρος; οὐκ ἔστι δίκαιον, φεύγοντες ζητοῦντες, ἵνα προσωθῇ; ἀλλ' ὅμως συνεφώνησαν ἰδεῖν τῇ τρίτῃ τὸν πάσαν, ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ διασόντες, ἀλλὰ Ϛ μητροπολῖταί τινες ἀπῆλθομεν· Ϛ καθίσαντες μὴ τῆς καρδιναλίων καὶ ὀλιγοὐπων, ἐδημηγόρησεν ὁ πάπας, λέγων οὕτως.

Τί ἔδει ποιῆσαι ὑμᾶς ὀφεὶ Ϝ διὰ λογημένου τούτου ὅρους, Ϛ οὐκ ἐποίησας; τί ὄζει ἡ τοσαύτη πλημμέλεια; τί ἀναμένετε ἀκαίρως ἐνταῦθα; τὸ δὲ ὑπέρχρονον διηρημένοι ἐώθημεν, Ϛ τὸ μὲν ἐλάττον ἐμποδίζει ὑμᾶς; οὐκ ἐξηπάθη τὸ Ϝ καθαρτηρίου δόγμα ἐν Φερράρίᾳ πολλάκις; οὐ φέρεται τεθῆναι ἐν τῷ ὅρῳ ὡς δόγμα τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν; τίνι λόγῳ οὐ πείθεσθε; ἀλλ' ὅμως ἐπειδὴ ἐζήτησαν ὁ γαληνότατος κύριος ὁ βασιλεύς, ἀκοῦσαι ὀφεὶ τῆς ἀρχῆς τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, Ϛ ὀφεὶ τῆς ἀζύμων, ἐξελεξάμεθα τοὺς παρόντας δύο διδασκάλους, τόν τε θεσβιτζιάλιον Φερὰ ἰωάννην, καὶ τὸν Φερὰ ἀμβρόσιον· οἵτινες, ὁ μὲν ὀφεὶ Ϝ ἑνὸς, ὁ δὲ περὶ Ϝ ἑτέρου, ἐζητήσουσαν. Καὶ δὴ ἤρξατο ὁ Φερὰ ἰωάννης ὀφεὶ τῆς ἀρχῆς τῶν πάντα, καὶ ἔγραμμεν ὥραν Ϛ πλέον, ἀπὸ κανόνων, νόμων καὶ ὁλισθῶν διδαγῶν τὰ παρ' αὐτοῦ λεγόμενα. σιωπήσαντος δὲ ἐκείνου, ἤρξατο ὁ ἄλλος ὀφεὶ Ϝ ἀζύμων, εἰπὼν καὶ ἐκεῖνος ἀπὸ τῶν νόμου καὶ ἀπὸ τῆς διαγγελίσεων, ὅσον Ϝ ἱκανοποιῆσαι τὰ παρ' αὐτοῦ λεγόμενα. Τούτων δὲ σωσαμένων, ἤρξατο πάλιν ὁ πάπας, λέγων.

Ὁ Πάπας

Ἡμεῖς τὰ ζητούμενα οὐκ ἔγραμμεν καὶ νοοῦμεν εἰπεῖν, ἀλλὰ πληροῦντες τὸ θέλημα Ϝ

γα-

Ἡ πλουσία γνώμη τ παπεια ἀρχου.

Ἰωσὴφ ἐλέῳ θεοῦ, ἀρχιεπίσκοπος κωνσταντινουπόλεως νέας ῥώμης, ⁊ οἰκουμενικὸς πατριάρχης. Ἐπειδὴ πρὸς τὸ τέλος ἔφθασα τῆς ἐμῆς ζωῆς, βουλόμενος πληρῶσαι τὸ κατ' ἐμὲ ὀφείλημα ἤδη, χάριτι θεοῦ γράφω καὶ ὑπογράφω τὴν ἐμὴν δόξαν φανερὸς τῇ ἐμῇ ψήφῳ, πάντα οὖν ἃ πιστεύει, καὶ ἅπερ διδάσκει ἡ καθολικὴ ⁊ ἀποστολικὴ ἐκκλησία τ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, τῆς ὁρισθείσης ῥώμης, καὶ αὐτὸς ἐγὼ νοῶ· καὶ δέχομαι τούτοις ἐμὲ συμπεριφέρεσθαι. ὑπὲρ τοῦ μακαριωτάτου πάπα πάπα, ⁊ μείζονος ἀρχιερέως, καὶ τοποτηρητοῦ τ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, τὸν πάπαν τῆς ὁρισθείσης ῥώμης ὁμολογῶ εἰς πάντων ἀσφαλότητα. ὑπὲρ τῆς ψυχῆς τὸ καθαρτήριον. εἰς ὃ τοῦτον ἀσφάλειαν ὑπογράφω καὶ ἐνάτην τ ἰουνίου μηνός. χιλιοστοῦ πεντακοσιοστοῦ τεσσαρακοστοῦ ἐνάτου, ἰνδικτιῶνος δευτέρας.

Τῇ πέμπτῃ οὖν περὶ συναχθέντες πάντες ἡμεῖς, ἐβουλεύσαμεν ἅμα τῷ βασιλεῖ, πῶς αὐτὸν ὁσίᾳ ταφῇ μὴ περιπεσὼν ἀρκετῆς τ ἀξιώματος αὐτοῦ ἀποδώσωμεν. καὶ μείνας ὁ βασιλεὺς τῷ πάπᾳ τ δοῦναι ναὸν εἰς τὸ θάψαι αὐτὸν ⁊ ἐγχείρησιν τῆς ἱερατείας ἡμῶν. παρεκάλεσε μηκέτι θέλειν αὐτὸν περιπεμπειν, ἀλλὰ μόνον ταχείαν τιμὴν ἐξεύρασθαι καὶ τὸν τόπον τ τάφου αὐτοῦ. ἄλλο γάρ, φησὶν, οὐ θέλομεν ἀφ' ὑμῶν, εἰ μὴ τόπον τ δοῦναι τὸν χῶν τῷ χοΐ. Τούτων γενομένων, παρῆλθον ὧραι τῆς ἡμέρας ἑνδεκα, καὶ τῇ ἑνάτῃ ὥρᾳ ἐλάβομεν τὸν νεκρὸν τ πατριάρχου ⁊ ἀπήλθομεν φερουσῶν τὰς ἀρχιερατικὰς στολὰς ἐν τῷ ναῷ τῆς ἁγίας μαρίας τῆς βλαχέρνας· καὶ ἐπληρώσαμεν ἔσω τ ναοῦ ταῦτα τὰ τῆς ταφῆς. καὶ ἀφαιθέντες τὸ ἔνδυμα, ἐθάψαμεν αὐτὸν ἔσω τοῦ ναοῦ, πρὸς τὸ μέρος τοῦ σκευοφυλακίου πρὸς μεσημβρίαν. ἐποίησαν δὲ πολλοὶ πένθος ἐπὶ τῷ περιπομπῷ αὐτοῦ, οἵ τε καρδινάλιοι, ἀρχιεπίσκοποι, ἐπίσκοποι, ⁊ σὺν αὐτοῖς οἱ αὐθέντας ⁊ οἱ ἄρχοντες τῆς φλωρεντίας. καὶ λοιπὸν ὁ πάπας ἀπέθανεν ἐν φλωρεντίᾳ, μηνὶ ἰουνίῳ, ἑνάτῃ, ἰνδικτιῶνος δευτέρας, καὶ ἐτάφη λαμπρῶς ἐν τῷ μοναστηρίῳ τῷ μοναχῶν τοῦ χρήματος τοῦ ἁγίου δομηνίκου, ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ, ἔνθα καὶ ὁ πάπας ἰωάννης.

Οἱ χαρτοφύλακες. Ἡμεῖς δὲ ἐμείναμεν τῷ πάπᾳ ἕνα χρόνον τέλος, ὅπου οὐ δυνάμεθα πλέον ὑπομεῖναι, ⁊ μάλιστα ὅτι ταπεινοῦ οὐκ ἔχομεν πατριάρχην.

Ὁ Πάπας Ἐμείνασεν οὖν ὁ πάπας τὴν ἐναυσίαν τῆς ῥωσίας τῆς νικαίας καὶ τῆς μιτυλήνης, καὶ ἀπῆλθον ἐκεῖσε. ⁊ ὤφειλον πρὸς αὐτούς, ὅτι ὁ θάνατος τ πατριάρχου ἔθλιψεν αὐτὸν πολλά, καὶ μάλιστα διὰ τὸ ἅγιον ἔργον τῆς ἑνώσεως· ὅτι δίκαιόν καλῶς πρὸς αὐτό, νῦν οὖν λυπούμενοι, φησὶ, πῶς οὐ σπουδάζετε τελειῶσαι τὸ δυσβίβαστον ἔργον τοῦτο, καθὼς χρή. ἡμεῖς γὰρ λέγομεν, ὅτι ἐπειδὴ ἐτελειώσαμεν τὸ ἄρθρον ἐκεῖνο τῆς πίστεως, ὃ ἐχρῆν ἡμᾶς πιστεῦσαι, χρὴ τελειῶσαι καὶ τὰ ὑπόμνημα, ὅπως γένηται ἡ ἕνωσις ἀσκανδάλιστος ⁊ βεβαία καὶ μόνιμος· ὁποῖα εἰσὶ ταῦτα, τό τ ἐνζύμου καὶ τὸ ἀζύμου, τὸ τ καθαρτηρίου, τὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ πάπα, καὶ τὸ τῆς θεοδόκης, καὶ τὸ περὶ τῆς τελετῆς τῶν μυστηρίων. Ἀπεκρίθησαν οἱ ἀρχιερεῖς.

Οἱ χαρτοφύλακες. Ἡμεῖς ἄδειαν οὐκ ἔχομεν ἀπὸ τῆς ἀναβολικῆς συνόδου ἀποκριθῆναι, ἀλλ' ἰδίως ἀφ' ἑαυτῶν ἀπολογούμεθα· ὅτι τὸ ἔνζυμον ἡμῖν δοκεῖ παραδίδοσθαι, ὁμοίως καὶ τὸ ἄζυμον ἐφ' ὑμῖν· καὶ ἴσως ἀδιάφορα. τὸ καθαρτήριον, οὔτε διὰ αὐτὸ ἐχθόμεθα, οὔτε ἀναγκαῖον δοκεῖ. λοιπὸν γνώσεται ἡ ἕνωσις, καὶ μὴ ταῦτα φοβεῖσθαι σκανδαλίζεσθαι. τὸ τῆς ἀρχῆς τ πάπα, λέγομεν, ὅτι μὴ τῇ ἑνώσει ὅσον ἀναφορὰν δίκαιον ἔχει,

ἐχέτω.

Τῇ μιᾷ τῆς τετάρτης τοῦ αὐτοῦ, ἀπήλθομεν πρὸς τὸν πάπαν πάλιν μηνυθέντες. καὶ ἐδεόμεθα αὐτοῦ μόνον μιᾶς ἑνὸς καθαλλαλίου ἢ ἧς διαπουτάπων. καὶ κατ' αὐτὰς χεῖρας γεγράφειν τετυλιγμένον, φησὶ πρὸς ἡμᾶς.

Ο' Πάπαι

Ἡμεῖς τῇ βοηθείᾳ τοῦ θεοῦ ὁμονοοῦμεν κατὰ πάντα, καὶ ἰσόμεν ἰσωμένοι εἰς μίαν ἑνότητα. μικρὸν ἔτι ἔχομεν ζήτημα· καὶ καθὼς προείπομεν, ἐγγράφως δίδομεν ὑμῖν. δίκαιόν ἐστιν αὐτὸ, καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ συμφωνήσαντας, γνώσθω πᾶσιν.

Οἱ χαικοὶ.

Ἡμῶν δὲ ζητησάντων ἀναγνωσθῆναι, ἀνέγνωσαν αὐτό· καὶ δι' ἐλάμβανεν ζητήματα τέσσαρα. πρῶτον, ἵνα ὁ ἀποστολικὸς θρόνος ὁ καὶ δικαίως τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ, ὁ ἄκρος ἀρχιρεὺς, ἔχῃ τὰ πρωτόμια αὐτῷ, ἤτοι ὁ μακαριώτατος πάπας. καὶ ὁ προσέθηκεν ἐν τῷ ἱερῷ συμβόλῳ, ἔξεστιν αὐτῷ προσθεῖναι, καὶ ἔστι δίκαιον αὐτῷ, ὡς ἄκρῳ ἀρχιρεῖ. δεύτερον, ὅπου ἐὰν ἐκκλησίαι τάξεις εἰσὶν ἐν τοῖς τεθνεῶσι· μία ἡ τῶν ἁγίων, δευτέρα ἡ τῶν ἀμαρτωλῶν, τρίτη ἡ τῶν μέσων, χριστιανῶν ἀμαρτωλῶν μεταποσάντων καὶ ἐξομολογηθέντων, καὶ μὴ τελειωσάντων τοὺς κανόνας αὐτῶν· ἐὰν οὖν καὶ δύνανται καὶ ἐλεημοσύνας προσφέρονται. καὶ ἡ μὲν πρώτη, τῶν ἁγίων δηλονότι, ἀμέσως ἁρπάζουσι τὴν οὐσίαν τοῦ θεοῦ. ὁμοίως καὶ οἱ ἀπὸ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος μὴ ἁμαρτήσαντες, ὅμοιοι γίνονται αὐτοῖς. οἱ δ' ἁμαρτήσαντες καὶ μὴ μετανοήσαντες, ἀπελεύσονται εἰς κόλασιν αἰώνιον. οἱ δ' ἁμαρτήσαντες καὶ ἐξομολογησάμενοι, καὶ ἐν τόπῳ μετανοούντων ταχθέντες, ἀπέλθωσιν εἰς τὸ καθαρτήριον πῦρ· καὶ καθαριθέντες, ταχθῶσι καὶ οὗτοι διωρεὰν ἀμέσως τὴν οὐσίαν τοῦ θεοῦ. τρίτον, ὅτι τὸ ἄζυμον καὶ τὸ ἔνζυμον ἀδιάφορόν ἐστι· μόνον εἰ ἔστι ἀπὸ σίτου καὶ ὕδατος κυρίως καὶ δεῖ τόπου ἱεροῦ. τέταρτον, ἵνα ζητηθῇ περὶ θείας οὐσίας καὶ ἐνεργείας δηλ συνόδου. Ταῦτα ἡμεῖς ἀναγνόντες, εἴπομεν. ἡμεῖς οὐκ ἔχομεν ἄδειαν παρὰ τοῦ βασιλέως ἡμῶν ἀπολογήσασθαι τὸ τυχὸν, ἀλλ' ἰδίως ὡς φίλοι ἀπολογούμεθα, καὶ λέγομεν, ὅτι τὸ πρῶτον ζήτημα ἔξεστιν ἀδικώτατον. πῶς γὰρ ἔχομεν ἡμεῖς εἰπεῖν, ἔχειν τοῦ ἐκκλησίαι τῆς ῥώμης ἐξουσίαν προσθεῖναι ἢ ἀφαιρεῖν, ἀλλὰ τὴν ἀδελφῶν αὐτῆς τὴν πατριαρχῶν; διὸ εἰ καὶ τὸ πρῶτον ἐν ἐστι δύσεως, ἀλλ' ὁ βουλόμενος τοῦτο ἀλλ ἀξιογνώστως συνοδικῆς, οὐκ ἀθωωθήσεται. εἰ δὲ θέλετε, εἴπατε ὅτι ἀδίκως ἐποιήσαμεν, καὶ μηκέτι ποιῆσαι ἀπὸ τοῦ νῦν τοῦτο, καὶ οὕτω συγχωρήσεως τύχωμεν. τὸ δὲ περὶ τοῦ καθαρτηρίου πυρὸς, καὶ τοῦτο διχόμεθα· καὶ τὸ διωρεῖν τὰς ψυχὰς τὴν οὐσίαν τοῦ θεοῦ, ἀληθῶς προσιέμεθα. τὸ δὲ περὶ τοῦ ἀζύμου καὶ ἐνζύμου, καὶ τοῦτο διχόμεθα ἀδιαφόρως· τὸ δὲ περὶ τῆς θείας οὐσίας καὶ ἐνεργείας, οὐδ' ὅλως ἀπολογούμεθα· ἰδιάγκαζον γὰρ ἡμᾶς δίκαιον τὴν γεωφῶ· ἀλλ' ἡμεῖς ὁρισμὸν μὴ ἔχοντες βασιλικὸν, οὐκ ἰδιδάμεθα αὐτῷ. καὶ λοιπὸν ἀπὸ γεωφῆς παρεχώμεθα εἰς τὸν βασιλέα, καὶ δι' ζώσης φωνῆς ἅπαντα εἴπομεν αὐτῷ, ὁμοίως καὶ τῷ πατριάρχῃ, καὶ ἀπήλθομεν ἕκαστος. ὅθεν ἐγὼ τοῦ γράμματος. Ἐπείρας οὖν ἄφιον μήνυμα ἦλθεν ἡμῖν, τῇ αὐτῇ τετάρτῃ, λέγον, ὅπ ὁ πατριάρχης ἀπέθανε. καὶ συγχύσεως γενομένης, ἀπήλθομεν πάντες ἰδίᾳ, πῆς ἡ θανάτου αἰτία· ἐδεόμεθα αὐτοῦ νεκρόν. ἐμάθομεν οὖν ἐγὼ τῷ αὐτῷ, ὅπ διαπτήσας ἀπῆλθεν ἐν τῷ κοιμητήρῳ αὐτῷ καὶ τῷ αὐτῷ συνήθειαν, καὶ λαβὼν χάρτην καὶ κόνδυλον, ἔγραφε κἀκεῖσε τρόμου καὶ κλόνου βληπάντες αὐτῷ, ἐξέψυξε. Τοῦτο οὖ μικρὸς ἡμᾶς ἐτάραξεν. δεόντες δὲ τοῦ θεοῦ μικροῦ γεωφεῖσαι αὐτῷ γεωφῶ, ἀνέγνωμεν τὰ δηλωθησόμενα.

λατινικῶς γεγράφθω τῷ τόμῳ, ἀναγνωσθῇ παρρησίᾳ ἐν μέσῳ ἡμῶν καὶ ὑμῶν· καὶ οὕτω γένηται τελεία ὑπόφασις. ὃ καὶ γέγονε. Τῇ οὖν εἰκοστῇ ὥρᾳ ἀπελθόντων ἡμῶν, ἀναγνώσθη λατινικῶς τε καὶ ἑλληνικῶς, καὶ ἐστήριχθη καὶ ἀπεφάνθη. καὶ πάλιν γέγονε τέλειος ἀσπασμός. καὶ ἔστειλεν ὁ πάπας πρὸς τὸν βασιλέα, τὸν κριτὴν βαλαρίσου, τὸν κομήτα χειροφόρον, καὶ τὸν θεματὴν διδάσκαλον. καὶ ἀπήγγειλαν αὐτῷ πάντα τὰ τῆς ἑνώσεως· καὶ γέγονε μεγάλη χαρὰ ἐν ἡμῖν. Τῇ δὲ τρίτῃ πρωΐ, ἐξελέγησαν μητροπολῖται, καὶ ἀπῆλθον πρὸς τὸν πάπαν, ὁ ῥωσίας, ὁ νικαίας, ὁ τραπεζοῦντος, καὶ ὁ μυτιλήνης. καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ πάπας.

Ὁ Πάπας. Ἡμεῖς τῇ τοῦ θεοῦ χάριτι, ἰωάθημεν, καὶ ὁμοφωνοῦμεν εἰς τὸ ζητούμενον καὶ καθολικὸν δόγμα, καὶ οὐκ ἔχομέν τι λέγειν πλέον ἐν ἐκείνῳ. Φέρε δὲ καὶ περὶ τοῦ καθαρτηρίου πυρὸς, καὶ τῆς ἀρχῆς τῆς περὶτης καθέδρας, καὶ τῶν ἐνζύμου καὶ τῶν ἀζύμου, καὶ τῆς θείας μυσταγωγίας ἐξετάσωμεν, ὅπως ἐν ἅπασι γένηται τὸ αἰσιπλήπτον, καὶ ἡ ἕνωσις σωτόμως γένηται, ὅτι καταμβαίνει ὁ καιρός.

Οἱ γραικοί. Καὶ ἠρξατήσαμεν ἡμεῖς ποίων τῶν τοιούτων ἄρξεται. καὶ ἐζητήθη πρῶτον περὶ τῆς θυσίας τῶν ἐνζύμου καὶ τῶν ἀζύμου. καὶ διεκρίθη ὅτι νὰ εἶναι ἀπὸ σίτου, καὶ ἵνα ὑπαρχῇ ὁ ἱερουργὸς κεχειροτονημένος καὶ ὁ τόπος καθιερωμένος, καὶ ἵνα ὦσιν ἀδιάφορα ἑκάτερα. Περὶ δὲ τοῦ καθαρτηρίου πυρὸς ἐλύθη οὕτως, ὅτι αἱ ψυχαὶ τῶν δικαίων, τελειον ἀπέλαβον τὸν στέφανον ἐν οὐρανοῖς, καθόσον εἰσὶ ψυχαί· καὶ τῶν ἁμαρτωλῶν, τελῶν τελείαν κόλασιν· αἱ δὲ μέσαι, ὑπάρχουσαι μὲν ἐν βασανιστηρίῳ· καὶ εἴτε πῦρ ὄζει, εἴτε ζόφος καὶ θύελλα, εἴτε τί ἄντερον, οὐ διαφερόμεθα. Περὶ δὲ τῆς ἀρχῆς τοῦ πάπα διεκρίθη οὕτως, ὅσα περιτόμια δίρριθσιν ὅτι εἶχεν ἐξ ἀρχῆς καὶ περὶ τοῦ χρίσματος, ἵνα ἴσχῃ πάλιν αὐτά. Περὶ δὲ τῆς θείας ἱερουργίας ἐζητήθη πρὸς τοὺς λατίνους· πῶς τῶν τοῦ χριστοῦ ῥημάτων λαληθέντων, τοῦ, λάβετε, φάγετε· τοῦτο γάρ ἐστι τὸ σῶμά μου, τὸ ὑπὲρ
» ὑμῶν κλώμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν· καὶ τοῦ, πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες· τοῦτο γάρ ἐστι
» τὸ αἷμά μου τὸ τῆς καινῆς καὶ αἰωνίου διαθήκης, μυστήριον πίστεως, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ
» πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν· καὶ τῶν ἁγίων δώρων καὶ τούτων τῶν ῥημάτων τελειωθέντων, ὑμεῖς μετὰ ταῦτα ποιεῖτε ἀνάμνησιν, καὶ λέγετε· Καὶ ποίησον τὸν μὲν ἄρτον τοῦτον, τίμιον σῶμα τοῦ χριστοῦ σου· τὸ δὲ ἐν τῷ ποτηρίῳ τούτῳ, τίμιον αἷμα τοῦ χριστοῦ σου, μεταβαλὼν τῷ ἁγίῳ πνεύματί σου τῷ ἁγίῳ. ἐλύθη καὶ τοῦτο οὕτως. Ἡμεῖς εἴπομεν, ὅτι ὁμολογοῦμεν διὰ τῶν ῥημάτων τούτων τελειοῦσθαι τὸν θεῖον ἄρτον, καὶ γίνεσθαι σῶμα χριστοῦ· ἀλλ' ὕστερον, καθὼς καὶ αὐτοὶ λέγετε, κέλσουσι περισταλῆναι τὰ δῶρα ταῦτα διὰ χειρὸς ἁγίου ἀγγέλου εἰς τὸ ὑπερουράνιόν σου θυσιαστήριον, οὕτω καὶ ἡμεῖς διχόμεθα, λέγοντες, καταλθεῖν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐφ' ἡμᾶς, καὶ ποιῆσαι ἐν ἡμῖν τὸν ἄρτον τοῦτον, τίμιον σῶμα τοῦ χριστοῦ σου· καὶ τὸ ἐν τῷ ποτηρίῳ τούτῳ, τίμιον αἷμα τοῦ χριστοῦ σου, καὶ μεταβαλεῖν αὐτὰ τῷ πνεύματι αὐτοῦ τῷ ἁγίῳ, ὥστε γένεσθαι τοῖς μεταλαμβάνουσιν εἰς νῆψιν ψυχῆς, εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν· μὴ γένωνται εἰς κρίμα ἢ εἰς κατάκριμα ἡμῖν. Οὕτω καὶ τούτου λυθέντος, ἐζητήθη περὶ θείας οὐσίας καὶ ἐνεργείας· καὶ ἀπεκρίθημεν. Τοῦτο οὐκ ἔστιν ἡμῖν, ἀλλὰ τῆς συνόδου πάσης τῆς οἰκουμενικῆς· καὶ λοιπὸν ἀπήλθομεν, καὶ εἴπομεν ταῦτα τῷ βασιλεῖ.

Τῇ οὖν

Ο΄ παπινὸς μητροπολίτης μελενίκου, ματθαῖος, ἀρκετὸς, ὑπέγραψα.

Ο΄ παπινὸς μητροπολίτης δράμας, δοσίθεος, ἀρκετὸς, ὑπέγραψα.

Ο΄ παπινὸς μητροπολίτης ἀγχιάλου, σωφρόνιος, ἀρκετὸς, ὑπέγραψα.

Βναταρίων νικαίας, διὰ ὑπερόπτης γεγενημένης ὧδε ἐκ μεγάλου σακελλαρίου μανουὴλ δξάκονι ἐκ χρυσοκόκκη, ὃς τις ἑαυτὸν πιθανῶς ὁμοῦ ἐσημείωσεν ἐαυτὸν ἐκείνου, ἐσταύθη αὐτὸν ἐξηγούμενος τῆς αὐτῆς δόξης καὶ ἐκ αὐτοῦ νοῦ, καὶ αὐτὸν μεθ' ἡμῶν ὑπάρχειν. Ἐ τούτοις πᾶσιν ἀκολουθεῖν, ὑπέγραψα.

Ο΄ μέγας σπαθοφύλαξ δξάκονος, θεόδωρος ὁ ξανθόπουλος, ὑπέγραψα.

Ο΄ μέγας χαρτοφύλαξ Ἐ ἀρχιδξάκονος, μιχαὴλ ὁ ἐαλσαμὼν, ὑπέγραψα.

Ο΄ μέγας ἐκκλησιάρχης καὶ δικαιοφύλαξ δξάκονος, σίλβεστρος ὁ συρόπουλος, ὑπέγραψα.

Ο΄ σεβαστοφόρος δξάκονος, γεώργιος ὁ καπανάδοξ, ὑπέγραψα.

Ο΄ σεκρετικὸς παπᾶς κωνσταντῖνος, Ἐ τροπαρίτης ἐκ μυλοθολαγίας, ὑπέγραψα.

Ο΄ ἐκκλησιάρχης τῆς τιμίας μονῆς, ἁγίας καὶ βασιλικῆς ἐκ ἁγίου ὄρους τῆς μεγάλης λαύρας, Ἐ τροπαρίτης τῆς αὐτῆς μονῆς, μοναχὸς ἱερομόναχος, ὑπέγραψα.

Ο΄ ποτὲ ἡγούμενος τῆς ἀβελλίπου, ἀθανάσιος, ὑπέγραψα.

Ο΄ ἡγούμενος τῆς ἁγίας μονῆς τῶ παυλοκεφάλου, γερόντιος ἱερομόναχος, ὑπέγραψα.

Ο΄ ποτὲ ἡγούμενος ἐκ ἁγίου βλασίου, γερμανὸς, ὑπέγραψα.

Παχώμιος ἱερομόναχος καὶ ἀββᾶς τῆς ἁγίας παύλου, ἀρκετὸς, ὑπέγραψα.

Ταῦτα ἐρρέθη καὶ ἀνεγνώσθη λατινικῶς μὲν, ὡς ἔφημεν, ὧδε τῶ καρδιναλίου τῆς ἁγίας σαβίνης ἰουλιανοῦ, ἑλληνικῶς δὲ ὧδε ἐκ ἀρχιεπισκόπου νικαίας βησσαρίωνος, καὶ ἀσπασάμεθα ἐκ πάππα τὸ γένυ καὶ τὸν χεῖρα· ἠσπασάμεθα δὲ καὶ ἀλλήλους, φορεμβύοι τὸν ἱερατικὸν σχολήν. ὑπεγράψαμεν δὲ καὶ ἡμεῖς τᾶς ἰδίας· χρὴν ὥσπερ Ἐ ἀνεγνώσθη. Ἐ ἄλλον δὲ οἱ ἡμέτεροι φάλται. Εὐφραινέσθωσαν οἱ οὐρανοὶ καὶ ἀγαλλιάσθω ἡ γῆ. δόξα. καὶ τὸ αὐτό. καὶ νυνὶ. δοξολογία. καὶ πάλιν τὸ αὐτό. Σήμερον ἡ χάρις ἐκ ἁγίου πνεύματος. Πληροθείσης οὖν τῆς ἱερουργίας ἅμα Ἐ δοξολογίας ἕκαστος ἀπήλθομεν εἰς τὰ ἴδια.

Τούτων οὕτω γενομένων, ἐπῆλθεν ἡμέρα· καὶ τῆ εἰκοστῆ ἐκ ἰουλίου μηνὸς, ἡμέρᾳ δευτέρᾳ, ὑπέγραψαν τοῖς τέμπεσι οἱ ἀρχιερεῖς, οἵπνες ἐβούλοντο ἀπελθεῖν, ἦσαν δὲ οὗτοι, ὁ ἡρακλείας, ὁ κυζίκου, ὁ τραπεζοῦντος, ὁ μονεμβασίας, ὁ νικομηδείας, καὶ ὁ δράμας· ἀλλὰ καὶ ὅστο τῆ κλειτικῶν, ἕως ἀριθμοῦ αἰθεμπτὸν ἑκατὸν εἴκοσι ἀπῆλθον σὺν τούτοις, ἐκδεξόμενοι καὶ ἡμᾶς. ἡμεῖς δὲ τῆ τετάρτη σὺν αχθέντες, τῆ εἰκοστῆ πρώτῃ τοῦ ἰουλίου μηνὸς, ἐν τῷ ῥουχαρέῳ Ἐ βασιλέως ὑπεγράψαμεν τοῖς τόμοις. ἐποιήσαμεν γὰρ πάντα λατινικῶς τε καὶ ἑλληνικῶς, καὶ ὑπέγραψαν οἱ λατῖνοι καὶ οἱ γραικοὶ, ἐν ἀμφοτέρεις τοῖς μέρεσιν, ἵνπως λάβωσιν οἱ λατῖνοι τὸ ἓν καὶ οἱ γραικοὶ τὸ ἄλλο, τοῖς δ' ἄλλοις ἵνα σύλλωσιν εἰς τοὺς πατριάρχας. οὕτως οὖν ἔληξε τέλος πάντα τὰ τῆς ἁγίας ἑνώσεως.

ΑΙ ΥΠΟΓΡΑΦΑΙ ΤΟΥ ΤΕ ΓΑΛΗ-ΝΟΤΑΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ.

ΙΩΑΝΝΗΣ ἐν χριστῷ τῷ θεῷ πιστὸς, βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ ῥωμαίων, ὁ παλαιολόγος, ὑπέγραψα.

Ὁ ταπεινὸς μητροπολίτης ἡρακλείας, ὁ λογὰς τῆς ἁγιωτάτης, καὶ ἀρχιερεὺς πάσης θρᾴκίας καὶ μακεδονίας, καὶ τοποτηρητὴς τῆς οἰκουμενικῆς καθέδρας τοῦ ἁγιωτάτου πάπα ἀρχιεπισκόπου τῆς ἀλεξανδρείας φιλοθέου, αὐτόνιος, οἰκουμενικὸς, ὑπέγραψα.

Ὁ τοποτηρητὴς τῆς αὐτῆς οἰκουμενικῆς καθέδρας τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου τῆς ἀλεξανδρείας καὶ κυρίου μου, κυρίου φιλοθέου, καὶ πρωτοσύγκελος πνευματικὸς, γρηγόριος ἱερομόναχος, ὑπέγραψα.

Ἰσίδωρος μητροπολίτης κιάβης καὶ πάσης ῥωσίας, καὶ τοποτηρητὴς τῆς οἰκουμενικῆς καθέδρας τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου ἀντιοχείας κυρίου δωροθέου, ἀρκετὸς, ὑπέγραψα.

Ὁ ταπεινὸς μητροπολίτης μονεμβασίας, καὶ τοποτηρητὴς τῆς οἰκουμενικῆς καθέδρας τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου ἱεροσολύμων κυρίου ἰωακεὶμ, δοσίθεος, ἀρκετὸς, ὑπέγραψα.

Ὁ ταπεινὸς μητροπολίτης πυζίκου, καὶ τὸν τόπον ἐπέχων τοῦ ἀγκύρας, μητροφάνης, ἀρκετὸς, ὑπέγραψα.

Ὁ ταπεινὸς μητροπολίτης τραπεζοῦντος, καὶ τὸν τόπον ἐπέχων τοῦ καισαρείας, δωρόθεος, ἀρκετὸς, ὑπέγραψα.

Βησαρίων ἔλεει θεῷ ἀρχιεπίσκοπος νικαίας, καὶ τὸν τόπον ἐπέχων τοῦ σάρδεων, ἀρκετὸς, ὑπέγραψα.

Ὁ ταπεινὸς μητροπολίτης νικομηδείας, μακάριος, ἀρκετὸς, ὑπέγραψα.

Ὁ ταπεινὸς μητροπολίτης τορνόβου, καὶ τὸν τόπον ἐπέχων τοῦ νικομηδείας, ἰγνάτιος, ἀρκετὸς, ὑπέγραψα.

Ὁ ταπεινὸς μητροπολίτης μιτυλήνης, καὶ τὸν τόπον ἐπέχων τοῦ σίδης, δωρόθεος, ἀρκετὸς, ὑπέγραψα.

Ὁ ταπεινὸς μητροπολίτης μουλθοβλαχίας, καὶ τοῦ τόπον ἐπέχων τῆς σεβαστείας, δαμιανὸς, ἀρκετὸς, ὑπέγραψα.

Ὁ ταπεινὸς μητροπολίτης ἀμασίας, ἰωάσαφ, ἀρκετὸς, ὑπέγραψα.

Ὁ ταπεινὸς μητροπολίτης ῥόδου καὶ τῶν κυκλάδων νήσων, ναθαναὴλ, ἀρκετὸς, ὑπέγραψα.

Ὁ ταπεινὸς μητροπολίτης σίφρας, καλλιστος, ἀρκετὸς, ὑπέγραψα.

Ὁ ταπεινὸς μητροπολίτης γάνου, χωνάδιος, ἀρκετὸς, ὑπέγραψα.

Ὁ τα-

τῶ ἱερεῖς ἐν θαπέρῳ αὐτὸ τὸ σῶμα τ̃ κυρίου τελεῖν ὀφείλειν, ἴκασιν δηλονότι κ̃ τλὼ τῆς ἰδίας ἐκκλησίας εἴτι δυτικῆς εἴτι ἀνατολικῆς συνήθειαν. Ἐτι καὶ οἱ ἀληθῶς μετανοήσαντες ἀποθάνωσιν ἐν τῇ τ̃ θεοῦ ἀγάπῃ, πρὶν τοῖς ἀξίοις τῆς μετανοίας καρποῖς ἱκανοποιῆσαι ὤφειλε τὴν ἡμιωρημόριον ὁμοῦ καὶ ἡμιλημόριον, τὰς τούτων ψυχὰς καθαρπκαῖς τιμωρίαις καθαίρεσθαι μ̃ θάνατον. ὥστε διὰ τοῦτο κουφίζεσθαι αὐτὰς τὴν τοιούτων τιμωριῶν, λυσιτελεῖν αὐταῖς τὰς τ̃ ζώντων πιστῶν ἐπικουρείας, δηλονότι τὰς ἱερὰς θυσίας, ℭ δεήσεις κ̃ ἐλεημοσύνας, ℭ τἆλλα τῆς εὐσεβείας ἔργα, ἅπερ ὤφελε τ̃ πιστῶν ὑπὲρ ἄλλων πιστῶν εἴωθε γίνεσθαι, κ̃ τὰ τῆς ἐκκλησίας διατάγματα. ἐκείνων δὲ τὰς ψυχὰς, οἵτινες μ̃ τὸ βαπτισθῆναι, οὐδεμιᾷ ὅλως τῆς ἁμαρτίας κηλίδι ὑπέπεσον, καὶ ἐπὶ τὰς μ̃ τὸ ἐφθαρκύσαδε τλὼ τῆς ἁμαρτίας κηλίδα, εἴτε ἐν τοῖς αὐτ̃ σώμασιν, εἴτε μ̃ τὸ τὰ σώματα ἀποδύσαδε, οἷς περιέρηται, καθαρθείσας, εἰς οὐρανὸν εὐθὺς περιλαμβάνεσθαι, καὶ καθαρῶς θεωρεῖν αὐτὸν τὸν ἕνα ℭ τρισυπόστατον θεόν, καθώς ἐστιν, ἕτερον μέν τοι ὑπέρτερον τελειότερον κ̃ τλὼ τ̃ διαφορῶν ἀξίαν· τὰς δὲ ψυχὰς τ̃ ἐν θανασίμῳ ἁμαρτίᾳ τῇ κατ' ἐνέργειαν, ἢ κ̃ ἐν μόνῃ τῇ περπαθεικῇ ἀποβιούτων, εὐθέως καταβαίνειν εἰς ᾅδου, τιμωρίαις ὅμως αἰσίοις τιμωρηθησομένας. Ἐτι ὀείζομεν τλὼ ἁγίαν ἀποστολικὴν καθέδραν ℭ τὸν ῥωμαϊκὸν ἀρχιερέα, εἰς πᾶσαν τλὼ οἰκουμένην τὸ περτεῖον κατέχειν, αὐτόν τε τὸν ῥωμαϊκὸν ἀρχιερέα δηλέδοχον εἶν̃ τ̃ μακαρίου πέτρου τ̃ κορυφαίου τ̃ ἀποστόλων, κ̃ ἀληθῆ τοποτηρητὴν τ̃ χριστοῦ, ℭ πάσης τῆς ἐκκλησίας κεφαλὴν, καὶ πάντων τ̃ χριστιανῶν πατέρα τε καὶ διδάσκαλον ὑπάρχειν, ℭ αὐτ̃ ἐν τ̃ μακαρίῳ πέτρῳ τ̃ ποιμαίνειν, καὶ διϊθύνειν, ℭ κυβερνᾶν τλὼ καθολικὴν ἐκκλησίαν ὑπὸ τ̃ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ πλήρη ἐξουσίαν ὡδὶ δεδόσθαι, καθ' ὃν τρόπον καὶ ἐν τοῖς περπκοῖς τ̃ οἰκουμενικῶν συνόδων, κ̃ ἐν τοῖς ἱεροῖς κανόσι δηλαμβάνεται. Ἀναπειθῆτης ἐπ κ̃ τλὼ ἐν τοῖς κανόσι ὡδὶ δεδομένην τάξιν τ̃ λοιπῶν σεβασμίων πατριαρχῶν, ὥστε τὸν τῆς κωνσταντινοπόλεως πατριάρχην δεύτερον εἶν̃ μ̃ τὸν ἀγιώτατον πάπαν τῆς ῥώμης, τρίτον δὲ τὸν τῆς ἀλεξανδρείας, τέταρτον δὲ τὸν τῆς ἀντιοχείας, καὶ πέμπτον τὸν τ̃ ἱεροσολύμων, συνομένων δηλαδὴ καὶ τ̃ περνομίων ἁπάντων καὶ τ̃ δικαίων αὐτ̃.

Ἐδόθη ἐν τῇ Φλωρεντίᾳ ἐν δημοσίᾳ συνελεύσει, ἑορτασίμως ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ τελειθείσῃ, ἔτει ἀπὸ τῆς τοῦ κυρίου σαρκώσεως χιλιοστ̃ τετρακοσιοστ̃ ἑβδομηκοστ̃ ἑπτάτῳ, ἰουλίου ἕκτῃ, ἡμέρᾳ δευτέρᾳ, ἰνδικτιῶνος δευτέρας· ἀπὸ δὲ κτίσεως κόσμου, ἔτ̃ ἑξακισχιλιοστ̃ ἑπτακοσιοστ̃ πεντηκοστ̃ ἑβδόμῳ, καὶ τῆς ἀρχιερατείας ἡμῶν ἔτ̃ ἑνάτῳ.

οὐκ ἀνθρωπίνης ἀδυνείας δύρημαζα· καὶ δι' ταῦτα μὴ ἐξαιρίτου μοὶ δι' ἀσθείας ἀποδικτία, θείοις ἢ ὕμνοις σεβδιβασία. σοὶ ἄγνος, σοὶ δόξα, σοὶ σρίπει δι' χαριτία χειτὶ πνὴ οἰκτρμῷ· ὃς ζωοῦτον ἀγαθὸν τῇ νύμφῃ σου τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ κεχάρισαι, καὶ τῇ ἡμετέρᾳ ψυχᾷ τὰ τῆς διαπλαγχίας σου ἰδεῖξας θαύματα, ἵνα σοῦ πάντες τὰ θαυμάσια διηγήσωνται. οὕτω μέγα τῷ ὄντι καὶ θεῖον ὁ θεὸς ἡμῖν δῶρον δεδώρηται, ℭ τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν εἴδομεν, ὁ πολλοὶ τῶν σεὸ ἡμῶν, ἐπιθυμήσαντες, ἰδεῖν οὐ δεδύνηνται. σωζηθόντες γὰρ λατῖνοί τε ℭ ἕλληνοι ἐν ταύτῃ τῇ ἱερᾷ καὶ ἁγίᾳ καὶ οἰκουμενικῇ συνόδῳ, σπουδῇ μεγάλῃ σεὸς ἀλλήλους ἐχρήσαντο, ὅπως μὴ τῶν ἄλλων, καὶ τὸ ἀρθρον ἐκεῖνο τὸ σερὶ τῆς θείας ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος, μὴ πλείσης ὅσης ἐπιμελείας καὶ συνεχοῦς συζητήσεως, ἐξετασθείη. σεροκομισθεισῶν δὲ μαρτυριῶν, ἀπὸ τῆς θείας γραφῆς, καὶ πλήστων χρήσεων τῶν ἁγίων διδασκάλων ἀνατολικῶν τε καὶ δυτικῶν, τῶν μὲν ἐκ σατρὸς καὶ υἱοῦ, τῶν δὲ ἐκ σατρὸς διὰ υἱοῦ λεγόντων τὸ σνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκσορεύεσθαι, καὶ εἰς τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ἀποβλεπόντων ἁπάντων ἐν διαφόροις ταῖς λέξεσιν, οἱ μὲν ἕλληνες διηρώτησαν ὅτι τοῦθ' ὅπερ λέγουσι τὸ σνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ σατρὸς ἐκσορεύεσθαι, οὐ ταύτῃ τῇ διανοίᾳ σεροφέρουσιν, ὥστε αὐτοὺς τὸν υἱὸν ἀποκλείειν, ἀλλ' ἐπεὶ δύνασθαι αὐτοῖς ἐδόκει, φασί, τοὺς λατίνους διαβεβαιοῦσθαι τὸ σνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ σατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ, ὡς ἀπὸ δύο ἀρχῶν καὶ δύο σνεύσεων ἐκσορεύεσθαι, διὰ τοῦτ' ἐφυλάξαντο λέγειν τὸ σνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκσορεύεσθαι ἐκ σατρὸς καὶ υἱοῦ. οἱ δὲ λατῖνοι διεβεβαιώσαντο μὴ κατὰ ταύτην τὴν διάνοιαν σφᾶς αὐτοὺς λέγειν τὸ σνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ σατρὸς καὶ υἱοῦ ἐκσορεύεσθαι, ὡς ἀποκλείειν τὸν σατέρα τοῦ εἶναι σηγὴν καὶ ἀρχὴν τῆς ὅλης θεότητος, τοῦ υἱοῦ δηλονότι καὶ τοῦ ἁγίου σνεύματος, ἀλλ' ὅτι τὸ ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐκσορεύεσθαι τὸ σνεῦμα τὸ ἅγιον, ὁ υἱὸς οὐκ ἴσχει ἀπὸ τοῦ σατρός, οὐκ ὄντος δύο σηγὰς ἢ δύο σνευσάντας, ἀλλ' ἕνα μίαν μόνην δηλώσωσιν εἰς ἀρχὴν, καὶ μοναδικὴν σροβολὴν τοῦ ἁγίου σνεύματος, καθὼς μέχρι τοῦδε διῆρχεισαντο. ἐπειδὴ δὲ ἐκ τούτων ἁπάντων μία καὶ αὐτὴ τῆς ἀληθείας συναίγεται ἔννοια, τέλος εἰς τὴν ὑσογεγραμμένην ἁγίαν ℭ θεοφιλῆ τῇ αὐτῇ διανοίᾳ, καὶ τῷ αὐτῷ νοὶ συνεφώνησαν ὁμοθυμαδὸν ἕνωσιν. Ἐν τῷ ὀνόματι τοίνυν τῆς ἁγίας τελειάδος τοῦ σατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου σνεύματος, ταύτης τῆς ἱερᾶς καὶ οἰκουμενικῆς τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ συνελθούσης συνόδου, ὁρίζομεν, ἵνα αὕτη ἡ τῆς πίστεως ἀλήθεια ὑσὸ σάντων τῶν χριστιανῶν σιστευθῇ τε καὶ σαραδεχθῇ, ℭ οὕτω σάντες ὁμολογῶσιν, ὅτι τὸ σνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ σατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ ἀϊδίως ἔστι, καὶ τὴν ἑαυτοῦ οὐσίαν, καὶ τὸ ὑσαρκτικὸν αὐτοῦ ἔχει ἐκ τοῦ σατρὸς ἅμα καὶ τοῦ υἱοῦ, ℭ ἐξ ἀμφοτέρων ἀϊδίως ὡς ἀσὸ μιᾶς ἀρχῆς καὶ μοναδικῆς σροβολῆς ἐκσορεύεται, διασαφοῦντες ὅτι τοῦθ' ὅπερ οἱ ἅγιοι διδάσκαλοι καὶ σατέρες, ἐκ τοῦ σατρὸς διὰ τοῦ υἱοῦ τὸ σνεῦμα τὸ ἅγιον λέγουσιν ἐκσορεύεσθαι, εἰς ταύτην φέρει τὴν ἔννοιαν, ὥστε διὰ τούτου δηλοῦσθαι, καὶ τὸν υἱὸν εἶναι μὲν τοῖς ἕλλησιν αἰτίαν, καὶ δι' τοῖς λατίνοις ἀρχὴν τῆς ἐκ τοῦ σνεύματος ὑσάρξεως, ὥσσερ καὶ τὸν σατέρα. καὶ ἐσὶ σᾶσι τοσοῦτον, ὅσα ἔχει ὁ σατὴρ, αὐτὸς ὁ σατὴρ τῷ μονογενεῖ αὐτοῦ υἱῷ ἐν τῷ γεννᾶν δέδωκε, σλὴν τὸ εἶναι σατέρα, τοῦτ' αὐτὸ ὅτι τὸ σνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐκσορεύεται, αὐτὸς ὁ υἱὸς σαρὰ τοῦ σατρὸς ἀϊδίως ἔχει, ἀφ' οὗ ἀϊδίως καὶ γεγέννηται. Ἔτι διορίζόμεθα τὴν τῶν ῥημάτων ἐκείνων ἀνάπτυξιν τὴν, ἐκ τοῦ, χάριν ἔχειν τὴν ἀληθείας σαφηνισθῆναι, καὶ ἀνάγκης τότε ὑσαρχούσης, θεμιτὸν τε ℭ δίκαιον ἐν τῷ συμβόλῳ σεροστεθῆναι.

Ἔτι ἐν ἀζύμῳ ἢ ἐνζύμῳ ἄρτῳ σπάνῳ τὸ τοῦ χριστοῦ σῶμα τελείως ἀληθῶς, ταῖς τε ἱε-

ΟΡΟΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ ΤΗΣ ΕΝ ΦΛΩΡΕΝΤΙΑ ΓΕΝΟΜΕΝΗΣ.

ΕΥΓΕΝΙΟΣ ἐπίσκοπος δοῦλος τῶν δούλων τοῦ θεοῦ, εἰς ἀΐδιον τῶν πραγμάτων μνήμην, συναγομένης τῆς ὑπὸ τὴν ἔμπνευσιν καὶ τὴν παθητοτάτου ἡμῶν Γωσὴφ τοῦ παλαιολόγου, τῶν βασιλέως τῶν ῥωμαίων, καὶ τῶν πατριαρχῶν, τῶν λοιπῶν τε τῶν αἰδεσιμωτάτων ἐκκλησιαστικῶν. Εὐφραινέσθωσαν οἱ οὐρανοὶ καὶ ἀγαλλιάσθω ἡ γῆ. ἀφῆρται μὲν γὰρ τὸ μεσότοιχον τὸ τὴν δυτικὴν καὶ ἀνατολικὴν διαιροῦν ἐκκλησίαν, ἐστήριξε δὲ ἡ εἰρήνη τὸ καὶ ὁμόνοια τὸν ἀκρογωνιαίου λίθου ἐκείνου χεῖρε, τὸν ποιήσασας ἑκάτερα ἓν, τῇ τῆς ἀγάπης τε καὶ εἰρήνης ἰσχυροτάτῳ δεσμῷ, ἑκάτερον τοῖχον ζυγωθέντος καὶ συνθίγγοντός τε καὶ συνέχοντος τοῦ ἀϊδίου ἑνότητος· καὶ μετὰ τῆς μακρᾶς ἐκείνης τῆς ἀθυμίας ὁμίχλης, καὶ τῆς ἀπὸ τῆς χθονίου δήλεάσεως μέλαινά τε καὶ ἄχαριν ἀχλύος, ἡ γαληνιώσα πάσην ἀπὸ ἐξήρανε τὴν παθητοτάτην ἔνωσιν. Εὐφραινέσθω καὶ ἡ μήτηρ ἐκκλησία, τὰ ἑαυτῆς τέκνα μίαν τῶν πρὸς ἄλληλα στασιάζοντα, εἰς ἑνότητά τε καὶ εἰρήνην ἤδη ἑνωθέντα ὁρῶσα· καὶ ἡ πρώην δὴ τὴν χεῖσιν αὐτῆς πηχέσταν κλαίουσα, ἐν τῆς νῦν αὐτῆς θεωμένης ὁμονοίας, συνεπιφέρῃ χαρᾷ τὴν σωτηριώδη δοξάζειν θεόν. πάντες συνευφραινέσθωσαν οἱ πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης πιστοὶ, καὶ οἱ τὴν λατρείαν χειροῦ ὀνόματι κεκλημένοι, τῇ μητρὶ τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ συναγαλλιάσθωσαν. ἰδοὺ γὰρ οἵ τε δυτικοὶ καὶ οἱ ἀνατολικοὶ πατέρες, μίαν τὸν μακρότατον τῆς διαφωνίας καὶ διαστάσεως χρόνον ἐκεῖνον, πρὸς πάντα συμβαλλόμενοι κίνδυνον τόν τε γῆ καὶ θαλάττῃ, καὶ πάντα πόνον ὑπερβαλόντες, πρὸς τὴν ἱερὰν ταύτην καὶ οἰκουμενικὴν συνοδον, τῇ τε τῆς ἱερᾶς ἑνώσεως ἐφέσει, καὶ τοῦ τὴν παλαιὰν ἀγάπην αὐξῆσαι ἕνεκα, ἠγωνθότες συνῆλθον καὶ προθύμως, καὶ τοῦ σκοποῦ οὐκ ἀπέτυχον. μίαν γὰρ πολλὴν καὶ ὕπνον ἴδοιμεν τὴν τῆς παναγίου συνόμματος Φιλανθρωπίαν, τῆς δικαιοτάτης ταύτης καὶ ἁγιωτάτης ἑνώσεως ἔτυχον. τίς ὢν ἐκ θεῷ διεργασίας ἀξίως δυνατὸν εἴη τὸν πλοῦτον τῶν θείων οἰκτιρμῶν εὐκαταγώνιστος; τίνος οὐκ ἂν καὶ σιδηροῦν σῆθος τὸ τῆς θείας δυσπαλαίστου ἄπαις πλιναύτης μεγαλαύχειν μέγιθες; ὄντως θεῖα εἰσι ταῦτα τὰ ἔργα,

γήγονε καὶ τὸ σύμβολον τῆς πίστεως καὶ ἡ θυσία, & πάντα τὰ τῆδε κανόνων. & αὖθις τῆδε ῥητῆδε τῆδε ἁγίων οὐδὲν γήγονεν· καὶ λοιπὸν ἠλπίζομεν μὴ ἀμοιβάλλειν ὑμᾶς. νεῦν ὖν ἀκούσαντες τὸ περὶ τῦ μελλωσοτάτου βασιλέως πολιτεῦ λόγον, ἐφεῖ ζώντων ποιησαμένου, ἔδοξεν ἡμῖν, ὅπως καὶ ὑμεῖς οἱ τῆς ἐκκλησίας ῥήτορες μάθητε τῦτο, εἴπερ ἐστὶ δίκαιον, ὅτι δεῖ τὰ τῆδε ἁγίων ῥητὰ ἀμεταδίζεται τὸ ἔργον τῦ θεοῦ. ὧδε καλῦμεν ζώντων ὑμᾶς, μὴ ὄφελε πολὺ πυκτεύητε ἡ ἕνωσις τῆδε ἐκκλησιῶν, μηδὲ ὁ καιρὸς πλημμελῆ. ἀλλὰ τῆδε ῥητῆδε τῆδε ἁγίων βεβαιωθέντων, ἡμῖν δώσει ἡ ἕνωσις. Ταῦτα καὶ ἄλλα ὅμοια εἰπὼν, ἐσίγησεν. Ἀνεκρίνετο δὲ ὁ βασιλεὺς δοθῆναι καιρὸν αὐτῷ, ἵνα βουλεύθῆ· καὶ δὶς ἀπῆλθον οἱ καρδινάλιοι ἔξω. & ἡμεῖς ἐβουλευσάμεθα, & ἐγράψαμεν ὅπ ἵνα ἴχνη ὁ πάπας τὰ περνόμια αὐτῷ, καὶ τοὺς κανόνας καὶ τὰ ῥητὰ τῆδε ἁγίων, καὶ τὴν θείαν γραφὴν καὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ τῆδε συνόδων. Ταῦτα χειδιάσαντες δεδώκαμεν αὐτοῖς· καὶ ἀπεκρίθησαν ἡμῖν. ἡμεῖς μόνοι, οὐκ ἔχομεν τι εἰπεῖν· ἀλλὰ τὸ γεγραμμένον ὑμῖν τῦτο λαβόντες, ἀναφέρομεν πάντα τῷ κυρίῳ ἡμῶν, καὶ οὕτως εἰς τὴν αὔριον ἀπολογησόμεθα. Τῇ ἐπαύριον δὲ, ἤρεν τὴ τετάρτη, ἀπῆλθον οἱ καρδινάλιοι εἰς τὸν βασιλέα, καὶ εἶπον αὐτῷ· ὁ πατὴρ ὁ ἅγιος ἐδέξατο μόνα γεγραμμένα, & ὥρισεν ἡμῖν ἐκλέξασθαι ἐκ τῆδε δύο τὸ ἕν· λοιπὸν ἀναγνωσθήτω ὁ τόμος, & ὀξέως ἀναγνωσθήτω ὅπως δοθῆ τῷ πράγματι τελεία ἀπόφασις. Ἀναγνωσθείσης οὖν τῆς γραφῆς τῦ τόμου, & ἀρισάσης, ὥρισεν ὁ βασιλεὺς εἰς τὸν αὔριον συναχθῆναι ἐξ ἀμφοτέρων τῆδε μερῶν ἐξ, ὅπως γραφῶσι γράμματα ἑλληνικὰς καὶ ῥωμαϊκὰς ἐν διπτύχοις, ἤγουν ὁ ὅρος καὶ τόμος τῆς ἑνώσεως. καὶ ἐν μὲν τοῖς δεξιοῖς μέρισιν ἔσω ῥωμαϊκὰς, ἵνα ὑπογράψωσιν οἱ λατῖνοι, καὶ κρεμάσωσιν τὴν βοῦλλαν τῦ πάπα, ἐν δὲ τῷ ἄλλῳ μέρει, ἵνα γράψωσιν οἱ χρηκοὶ καὶ ὑπογράψωσι, καὶ τὸν θῆ καὶ τῦ βασιλέως τὸ χρυσόβουλλον. Ταῦτα οἰκονομήσαντες, τῇ πέμπτῃ περὶ ἀπῆλθον ἐκ τῆδε ναοῦ τῦ ἁγίου Φραγκίσκου, καὶ ἐποίησαν τὸν ὅρον, καὶ ἐκόμισαν τῦτον τῷ βασιλεῖ. μεῖ τὸ τελειθεῖναι δὲ πάντα, τί ποιεῖ ὁ πανσέβαστος γεγράφιται ἐκ τῆδε ὄρῳ, σωζομένων τῆδε δικαίων & τῆδε περνομίων τῆδε πατριαρχῶν· καὶ δείσηται περσθήκη ἐν τούτῳ, πάντων. τῦτο ἀκούσαντες οἱ λατῖνοι, ὡς μέγα τὶ ἐλιγγίασαν. καὶ οὐδὲς ἐζήτουν μὴ πάντων τῆδε περνομίων λόγον, ἀλλὰ τῆδε περνομίων ἁπλῶς. καὶ ὅθεν ὁ τόπος ἐνεπέδισε ῥηθέντα τὸν τόμον τῇ πέμπτῃ καὶ τῇ ὥρᾳ σκοτῇ. Τῇ οὖλίᾳ δὲ τετάρτῃ, ἡμέρᾳ σαββάτου, συνῆλθον πάντες οἱ λατῖνοι, ὡς ἐν τῷ ναῷ τῆδε εἰρηνικῷ· καὶ συνέδευτο τὸν ὅρον μεῖ πάντων τῆδε περνομίων καὶ τῆδε δικαίων αὐτῆδε, τῆδε πατριαρχῶν δηλονότι· καὶ τῇ κυριακῇ ὑπογέγραφεν αὐτόν. Τῇ δὲ τέρᾳ δὲ μέλλοι ἐκλίφ εἰς τὰς ἕξ, ἤγουν ἡ ἕνωσις τῆδε ἐκκλησιῶν· καὶ ἀνεγνώσθη ὁ ὅρος μεῖ τὴν λειτουργίαν. ἦλθε γὰρ ὁ μακαριώτατος πάπας ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ τῇ λεγομένῃ, σὰν τὰ μέρια λιμπεράτε· καὶ συνεφορίσαμεν αὐτῷ, καὶ ἐλεήσουργησεν. καὶ μεῖ τὴν λειτουργίαν, ἠμοιβάμεν ὧδε μὲν ἑλληνικὸν, ἀνεγνώσθη ὁ ὅρος ῥωμαϊκῶς καὶ ἑλληνικῶς· καὶ λα-

πτικῶς μὲν ὧδε τῇ καρδιναλίῳ τῆς ἁγίας σαβίνης ἐπ-
λατῦ, ἑλληνικὸν δὲ ὧδε τῷ ἀρχιεπισκόπῳ
ναιάδος Βησσαρίωνος, ἔχων δὲ
λέξεως οὕτως.

λαν τῷ βασιλεῖ ταῦτα πάντα. καὶ ὕτως ἐξισθησόμεθα τῇ σαββάτῳ τελείαν ἀπολογίαν καὶ τελείωσιν τοῦ προσάγματος. Ἐ ἀπέρας τοίνυν γενομένης, ἦλθον ἀπὸ μέρους τοῦ πάπα, ὅ, τε κριτὴς, ὁ ῥόδου, καὶ ὁ κορσόνης. Ϛ εἶπον τῷ βασιλεῖ, ὅτι ἐβουλεύσαντο καὶ στέργουσι τὴν συμφωνίαν, καὶ αὔριον ἵνα ἡμῖν τὰ ὁρκωμοσίας τε καὶ ἐλλωικὰς, καὶ ἵνα ὑπογράψωσι πάντες· καὶ ἐν φθάσωσι, τῇ δευτέρᾳ, τῇ ἑορτῇ τῶν ἁγίων ἀποστόλων ἡμέσευμα ἡ λειτουργία καὶ ἡ ἕνωσις. τὸ προσὸν τοίνυν ἦλθον οἱ ἀπὸ τὰ γαλέρια τῶν λατίνων, καὶ ἔλαβον τοὺς ἡμετέρους, καὶ ἀπῆλθον ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου φραγκίσκου. καὶ καθίσαντες ἐποίησαν τὸν ὅρκον τῆς ἑνώσεως, καὶ κομίσαντες τὸν τῷ βασιλεῖ, ἀνέγνωσαν αὐτόν· καὶ διὰ τοῦτο ἐκ προοιμίων ὠδίλισεν αὐτόν· ἔλεγε γὰρ ἐν τῇ ἀρχῇ· Εὐχῆς ὄδισκοπος δοῦλος τῶν δούλων τοῦ θεοῦ, εἰς δίλωσιν μνήμης. ὁ δὲ βασιλεὺς οὐκ ἤθελεν οὕτως, ἀλλὰ ἢ μὴ γεγράφῃ ὅλως τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ἢ γεγράφῃ μόνον, ἀλλ' οὐ μετὰ μέρους κόνου τοῦ πάπα· ἀλλὰ σωτηρίας τοῦ γαλλωσοτάτου βασιλέως, Ϛ τοῦ πατριάρχου κωνσταντινουπόλεως, Ϛ τῶν ἑτέρων πατριαρχῶν. διελάμβανε δὲ καὶ ὧδε τῶν προσομίων τοῦ πάπα, ἵνα ἔχῃ αὐτὰ καθὼς ὀφείλεται ἡ θεία γραφὴ καὶ τὰ ῥητὰ τῶν ἁγίων. καὶ οὐδὲ τοῦτο ἤρεσε τῷ βασιλεῖ· μήπως, φησὶ, τὶς τῶν ἁγίων ἐν θλίψει ἦμαι τὸν πάπαν, καὶ ἐκλάβῃ τοῦτο αὐτὸ προσόμιον. Ϛ ὡς τοῖς τόποις τούτοις, μιμεῖται τὸν πάπα, ἢ διορθώσαι τοῦτο, ἢ οἰκονομῆσαι αὐτὸν τοῦ ἀπελθεῖν.

Τοῦτο ἀκούσας ὁ πάπας, ἐταράχθη, καὶ ἀπεκρίθη αὐτοῖς. Ϛ ὡς πῶν ἔρχομαι. Ὁ Πάπας
φορτικὸν, εἶπε τοῦτο ὁ βασιλεὺς, θαυμάζω πολλά. Ἀλλ' ὅμως διὰ τὴν ἀγάπην καρδιναλίους πρὸς τὸν βασιλέα, τὸ μὲν πρῶτον διώρθωσαν, ὅπου ἵνα γράψωσι, σωτηρίας τοῦ γαλλωσοτάτου βασιλέως Ϛ τῶν πατριαρχῶν· τὸ δὲ δεύτερον οὐκ ἠβουλήθησαν· ἀλλὰ ἔλεγον· πῶς δυνάμεθα προστιθέναι ἐκεῖ τοῦ ἀρχιερέως, παρ' ὃ γράφουσιν οἱ ἅγιοι; ἀλλ' ὁ βασιλεὺς προσθήκην τινὰ ἐπιζήτει γράψαι ἐν αὐτῷ. ἔλεγον ἵνα προστεθῇ, τοῦ τοῦ δύναμιν τῶν κανόνων, καὶ μὴ τοῦ τὰ ῥητὰ τῶν ἁγίων. καὶ οὐδὲν ὠφελήσαμεν, ἀλλ' ἀπῆλθον οἱ καρδιναλίοι. Τῇ τρίτῃ οὖν προσεσυνήχθημεν πάντες· Ϛ εἰς τὸν ἕτερον ἱερὸν ναὸν, ἐγνωσμαχοῦμεν ἀμφότεροι. καὶ οἱ μὲν ἔλεγον· οἱ λατῖνοι εἰσὶν ἄπιστοι τῆς πλημμελείας· οἱ δὲ, ὁ βασιλεὺς· Ϛ τούτων λεγομένων, ἤκουσθα. Πρὸς ἑσπέραν δὲ συνήθροισεν ὁ βασιλεὺς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ εἶπεν αὐτοῖς·

Οἱ καρδιναλίοι ἦλθον πρὸς ἐμὲ, καὶ εἶπον ὧδε τῷ προκειμένῳ ζητήματος Ὁ βασιλ.
πλήρη πολλά· ἐγὼ δὲ ἀπελογησάμην αὐτοῖς ὅσον τὸ δυνατόν. ἰδόντες οὖν ὅτι οὐδὲν ῥήγνυται πίστεως μου, παρεκάλεσαν ἵνα συνάξω ὑμᾶς· θέλουσι γὰρ ὁμιλῆσαι ἐμοὶ παρόντων ὑμῶν· καὶ ὄφελε τοῦτο ἐμοῦσα τὸν ἀγωνιῶν ὑμῶν ἐλθεῖν ὧδε, ὅπως ἐλθόντες κἀκεῖνοι, εἴπωσιν ὑμῖν, καὶ εἴπασιν ὃ χρήζουσι. Τούτων οὖν λαλουμένων, ἰδοὺ καὶ οἱ καρδιναλίοι, καὶ σὺν αὐτοῖς ἀρχιπίσκοποι καὶ τῶν λογίων πολλοί. καὶ καθισάντων, ἐουλεύθησαν τούτους ὁ ἰουλιανὸς, ἤρξατο λέγειν οὕτως.

Γαλλωσότατε βασιλεῦ, καὶ ὑμεῖς σεβασμιώτατοι πατέρες, δύο ἀμφισβητήσεων οὐσῶν ἐν ἡμῖν, ὧδε τῆς προτάσεως τοῦ ὀνόματος τοῦ πάπα, καὶ ὧδε τῶν ῥητῶν τῶν ἁγίων, τὸ ἓν ὅπως δήποτε διορθώσεν αὐτὸς ὁ μακαριώτατος πατήρ· καὶ ἐτέθη ἐν τῇ προτάσει καὶ τὸ ὄνομα τοῦ γαλλωσοτάτου βασιλέως καὶ τῶν πατριαρχῶν, ὡς μὴ ὑπάρχον αἰτιατόν, μηδὲ ἐφ' ᾧ. ὧδε τῶν ῥητῶν δὲ ἀδημίαν ἀμφιβολίαν ἔχομεν, ὅπως ζητοῦμεν τεθῆναι ἐκ τοῦ ὅρου· ἐπεὶ ῥητὰ ἁγίων εἰσὶ, Ϛ ὡς τούτων Ἰωλ. Καρδ.

κονομίσατι ἡμᾶς ἀπελθεῖν, εἴπερ ἔχατι θέλημα. καὶ ἀπῆλθον οἱ καρδινάλιοι, κατέλαβε δὲ κ᾽ ἡ ἑορτὴ, τὸ χθὲσιον τ᾽ πμίου πεντηκοστοῦ. ℭ ἔδοξε τοῖς φλωρεντίνοις λαμπρῶς ἑορτάζειν ταύτην τὴν ἑορτὴν, γένεσι σωστὴ μέχρι κ᾽ αὐτῆς τῆς εἰκοστῆς πέμπτης τ᾽ ἰουλίου μηνός.

Τῆς οὖν εἰκοστῆς πέμπτης καταλαβούσης, ἡμεῖς ἐλπίζομεν, ὅτι οὐκ ἐπὶ ἐλπὶς ἐνώσεως· κ᾽ ἐπὶ ἐν ἡμῖν κατάφασις κ᾽ θλῖψις πολλή. ἀλλ᾽ ὁ θ̄ς ἀπάντων κρατῶν τὰς θύρας, οὐ κατέλιπεν ἡμᾶς· ἀλλὰ διήγειρε τὸν τῆ ῥωσίας, τὸν νικαίας, τὸν μιτυλήνης, ℭ ἄλλους πνας μεσιτεύοντας. κ᾽ οἱ μὲν ἐθαρροποίησαν τὸν πάπαν, οἱ δὲ τὸν βασιλέα· κ᾽ ἁπλῶς ἐποίησαν ζῆσαι πνά. καὶ ὁ μὲν πάπας ἐμιλύνετο τῷ βασιλεῖ, ὁ δὲ βασιλεὺς ὑπήκουε τῷ πάπᾳ. ℭ ἐναθέντες ἐβουλεύσησαν, κ᾽ βουλευθέντες ἐσώσαμεν ἡμᾶς· κ᾽ τῇ ωδ᾽ σκευῇ ἐξειλεξάμεθα ἀφ᾽ ἡμῶν τέσσαρας, κ᾽ οἱ λοιποὶ ἄλλους τέσσαρας. κ᾽ πάντων συναχθέντων ἐν τῷ παλατίῳ τῷ πάπα, οἱ μὲν ἐπλησθήσαν διελίζοντο ἐν τόσῳ πνί· ἡμεῖς δὲ ἐν τῷ τρικλίνῳ μ᾽ τῷ βασιλέως ἐκαθιζόμεθα εἰς ζοῦτον, ὅπ παρέτεινεν ὁ καιρός. κ᾽ ἐποίησεν ὁ πάπας ἔχειν ἡμῖν, καυφίτα. ℭ οἶνον κεφάσας πᾶσιν ἡμῖν. ἀλλ᾽ ἐδὲν ἐφύετο τῷ ἀόντων, εἰ μὴ ὅπ ἤλθομεν ἐν τῷ οἴκῳ τ᾽ βασιλέως, κἀκεῖσε βουλευθέντες συνεφωνήσαμεν καὶ ἐγράψαμεν οὕτως. Περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ πάπα, ὁμολογοῦμεν αὐτὸν ἔχειν ἀρχιρία, καὶ θρόνου, κ᾽ ζοποιρικὴν, κ᾽ ἐικόνιον τοῦ χρυσοῦ, ποιμῆνα τε καὶ διδάσκαλον πάντων χριστιανῶν, ἰθύνειν τε καὶ κυβερνᾶν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ, σωζομένων τῶν τεσσάρων καὶ τῶν δικαίων τῶν πατριαρχῶν τῆς ἀνατολῆς· τὸν κωνσταντινουπόλεως δεύτερον εἶ μετὰ τὸν πάπαν, εἶτα τὸν ἀλεξανδρείας, τὸν ἀντιοχείας μ᾽ τοῦτον, εἶτα τὸν ἱεροσολύμων.

Ταῦτα γεγράψαντες, ἐσήμαμεν μηκέτι ἢ γεγράψαι ἢ ποιῆσαί τι. ἀλλὰ τούτου μὴ ἐχθέντος ὧδε τ᾽ πάπα, ἄλλο τι πλέον μὴ γραφῆσεται. καὶ τοῦτο σιλεντίς, τῇ ἑωθίρᾳ τῆς ωδ᾽ σκευῆς ἐμάθομεν, ὅτι ἐδέξατο αὐτὸ ἡδέως, κ᾽ ἀνεπαύθημεν. Τῷ σαββάτῳ δὲ περὶ, ἀπῆλθε πᾶσα ἡ ἐκκλησία τὰς ἀνατολῆς ἐν τῷ ναῷ τῆς τοβίλλας, ἔνθα ἔζιν ὁ τάφος τ᾽ πατριάρχου, ℭ ἐποίησαν μνημόσυνον αὐτ᾽. ἐξῆλθόντων ζόντων τ᾽ μνημοσύνου, ἀπῆλθεν ὁ ῥωσίας μ᾽ τ᾽ μιτυλήνης εἰς τὸν πάπαν, ℭ εἶπον αὐτῷ·

Οἱ χαρτοφύλακες. Ἰδοὺ ὁ γαλλιώτατος βασιλεὺς συνετάθη εἰς πάντα ὅσα ἐζήτησεν ἡ μακαριότης σου· ἀλλὰ ℭ ἡμεῖς πάντες, ὅσα ἐρωτᾷς, ἐποιήσαμεν· κ᾽ διʼ οὐδὲν ἄλλο παρητησάμεθα αὐτοσῆναι, εἰ μὴ ἵνα τὴν συνοδίαν τῶν σεβαστῶν· κ᾽ ἐὰν εἴχομέν τι εἰπεῖν, κατελίπομεν αὐτὸ, ἵνα τὴν ἐνεπίκων καταργῶν τὴν ζωὴν ἐξέλθοσιν. ἀλλὰ πολλῶν ἑορτῶν παρελθουσῶν, οὐκ ἐγένετο ἡ ἕνωσις. πεῦ δὲ τὴν ὑπερφυᾶ ἡ μακαριότης καταλαβοῦσα, ταύτην ἡμῖν ἐφιλοτιμήσατο, κ᾽ ὡς ἀθεῖ· ἐπεὶ σὺ ἦς ἀξιόχρεως αὐτῆς, κ᾽ ἄφειλον δοῦναί σοι τὸν τοιοῦτον στέφανον ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐν ᾗ ἔλαβον αὐτοὶ τὸν ἀμαράντινον στέφανον. σπούδασον οὖν ἵνα συλλειτουργήσωμεν ἐν τῇ ἑορτῇ αὐτῆς.

Ὁ Πάπας Ταῦτα ἀκούσας ὁ πάπας, ἡδέως αὐτοῖς ἀπεκρίνατο· ℭ εὐχαριστῶ, φησὶ, τῷ σπουδαίῳ ὑμῶν, ℭ ἐγὼ ὑπὲρ τῆς συνοδίας ταύτης τῷ σώσαντι ταύτην ποιῶ τὴν λοιπὰν δέησιν· ἵνα δὲ σώσῃς μεγάλη ὡς οὐδέποτε· κ᾽ θαῤῥῶ, φησὶ, καθὼς ℭ ὑμεῖς λέγετε, ὅτι ἡ ἕνωσις ἐν τῇ μνήμῃ τῆς ὑποσόλων χριστοῦ τελεσθήσεται. μέλλομεν οὖν σήμερον βουλεύσασθαι κ᾽ ὁμονοῆσαι, κ᾽ τότε ἔχω μιλύσαι ὑμῖν τὸν τ᾽ ἔργου τελείωσιν. Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ μηξοπολῖται, ἀπῆλθον, ℭ ἀνήγγελαν

οἵτινές εἰσιν οὗτοι, ὁ λακεδαιμονίας, ὁ ῥόδου, ὁ νικομηδείας, ὁ δίρρας, ὁ γάννου, ὁ
θράκης, ὁ μελενίκου. οὗτοι δὲ πάντες ἤθελον τῷ ἕνωσιν. ἐποίησε δὲ ὁ βασιλεὺς
ταύτῃ τῇ συνάξει, ἵνα διαλιχθῶσιν οἱ ἀρχιερεῖς μὲ τὸ ἐφέσου. ἐπεὶ ὁ ποτηρι-
τὴς ὑπῆρχε τῆς αἱρετοχείας καὶ ἡ πρωτοθρόνων πάντων ἦν συναχθέντων
ἐν τῇ κελλίῳ ἡ βασιλέως καὶ καθισάντων, ἤρξατο οἱ ἀρχιερεῖς τῆς διαλέξεως μὲ
τὸ ἐφέσου, συλλόμενοι τάχα τὸν ἐφέσου ἑλκύσαι πρὸς ἑαυτούς. εἶπον δὲ πάντες οἱ
ἀρχιερεῖς πλὴν πολλά, ἡ βασιλέως ἀκροωμένου καὶ μηδὲν λέγοντος. μὲ δὲ τὸ εἰ-
πεῖν πάντας ἕως ἀρχιερεῖς, τότε ἤρξατο καὶ ὁ ἐφέσου εἰπεῖν τὰ αὐτῷ. εἶπε δὲ καὶ αὐ-
τὸς πλεῖστα πολλά, ἀπὸ τῆς διαγωγῆς αὐτῶν, ἀπὸ τῆς ἁγίων, ἀπὸ τῶν συνόδων, ἀπὸ ὅλης
γῆς, ἀπὸ κανόνων. ἐκ δὲ τῶν θεσπισμάτων διεκπύων καὶ λέγων, ὅτι τὸ ἅγιον πνεῦ-
μα ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ πατρός, ἐκ ὅτι τὸ ἅγιον σύμβολον οὐ δίδεται θεσπέσιος, οὐδὲ
ἀποστόλων. ἔλεγε γὰρ ὅτι οὐ πέπεται ἔχειν αἰτίαν τὸν υἱὸν τοῦ πνεύματος τὸ ἁγίου,
ἀλλ' οὐδὲ ἐκπορεύεται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ, ὡς ἀπὸ μιᾶς
ἀρχῆς, ἐ ἕτερα πολλά, ἕως οὗ ὁ ἑαυτὸς κατῆλθε. καὶ πάντων τῶν ἀρχιερέων διαλε-
χθέντων μετ' αὐτοῦ, οὐδὲν ἴσχυσαν· ἀλλ' ἔμεινε ὁ κολοιὸς κολοιός, ἡμεῖς δὲ ὑπε-
μείναμεν. τῇ δὲ πέμπτῃ ἐμίλησεν ὁ πάπας τῇ ἐκκλησίᾳ τῇ ἀνατολικῇ ἀπιλ-
θεῖν πρὸς αὐτόν. ἐ δὴ ἀπελθόντων, προσῆλθε δύο διδασκάλοις, καὶ ἐξηγήσησαν
πάλιν περὶ τῆς προκομίσεως αὐτοῦ· ὅτι ὄξιν ἄκρος ἀρχιερεύς, καὶ ὅτι διάδοχος ἡ
πέτρου, καὶ τροποτηρητὴς τοῦ χριστοῦ, κρίνειν καὶ ἰθύνειν τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν
ὡς διδάσκαλος καὶ ποιμήν. εἶτα ἐδίδαξαν καὶ περὶ τῆς θείου ἄρτου, ὅτι τὰ κυριακὰ
λόγια ἀμάζουσιν αὐτόν, ἐ μεταποιοῦσιν εἰς σῶμα χριστοῦ, οὐ μὴν αἱ τῆς ἱερίων δι-
καί. καὶ πολλὰ περὶ τούτων εἰπόντων αὐτῆς, ἐξήλθομεν ἡ πάντα. ἐ δὲ τῆς γεύμα-
τος συνήχθημεν εἰς τὸν βασιλέα· ἐ ἐξηγήσαμεν αὐτῷ πάντα. ἐπεὶ οὐκ ἦν μεθ'
ἡμῶν ἐν τῇ πάσῃ. ταῦτα ἀκούσας ὁ βασιλεύς, ἐ τὰς βίβλους κελεύσας κομι-
σθῆναι, ἤρξάμεθα ἰσχυρὰ τὰ τῆς ἐκκλησιῶν προκόμια. παρελθούσης οὖν ἐν
τούτοις καὶ τῆς ὥρας σκότους; τῇ σαββάτῳ συνήχθημεν πάλιν πρὸς τὸν βασιλέα·
καὶ συνῆλθομεν περὶ πάντων, οὐδὲν συνεπεράναμεν· ἀλλὰ τῇ κυριακῇ τὸ πρωΐ,
ἠγερθέντες ἐ ἐκίρξαμεν τὰ προκόμια τὰ πάπα, πλὴν δύο τινῶν· ἵνα μὴ συνα-
θροίζῃ συνόδου οἰκουμενικὴν κύριος ἡ βασιλέως ἐ τῆς πατριαρχῶν, ἔπερ ἦλθον-
σιν· εἰ δὲ μὴ ἦλθοσιν, ἵνα μὴ ἐξῇ ἦτο ἀποκενῆ ἡ συνόδος. καὶ τὸ
δεύτερον, εἴ τις νομίζοι ἀδικεῖσθαι παρά τινος τῆς πατριαρχῶν, καὶ ἦλθοι ὁ ἐκκαλούμε-
νος τὴν ἔκκλητον, ἵνα μὴ ἔρχωνται οἱ πατριάρχαι ἀπαντᾶν τοῖς καλουμένοις,
ἀλλ' ὁ πάπας πέμποι ἐξετασὰς καὶ χώρας, κἀκεῖσε παρεσῶν τῆς ὑποθέσεων, το-
πικὰς ποιεῖν τοῖς ἀδικουμένοις τὸ δίκαιον. ταῦτα τῇ κυριακῇ περὶ ποιήσαντες,
παρεκαλέσαμεν τὸν βασιλέα, καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὸν πάπαν πρὸς τὴν ἑαυτοῦ, εἰ-
πεῖν ἅπερ ἐπεφέραμεν, καὶ ὅσα προκόμια δεδώκαμεν αὐτῷ. ἀλλ' ὁ πάπας σὺν τῇ
συνόδῳ αὐτοῦ εἶπον βουλεύσεσθαι, καί τοι γε ἡδέως ἀκούσας ταῦτα, τῇ δευτέρᾳ
εἶπεν ἀποκριθῆναι, ἥτις ἦν εἰκοστὴ δευτέρα τοῦ ἰουνίου μηνός.

Τῇ δευτέρᾳ οὖν ἀπέστειλαν καρδινάλιους ἕξ πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ ἀπελο- Ο' Πάπας
γήσατο, ὅτι θέλει τὰ προκόμια ταῦτα τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ, ἐ θέλει ἔχειν τὴν
ἔκκλητον ἐ ἰθύνειν καὶ ποιμαίνειν πᾶσαν τὴν ἐκκλησίαν ἡ χριστοῦ, ὥσπερ ποιμὴν
τῆς προβάτων. πρὸς τούτοις ἵνα ἔχῃ ἐξουσίαν καὶ δύναμιν συγκροτεῖν σύνοδον
οἰκουμενικὴν, ὅτι δήποτε. ἐ πάντας τοὺς πατριάρχας ὑπείκειν τῷ θελήματι αὐ-
τοῦ. ταῦτα ἀκούσας ὁ βασιλεὺς ἀπήλπισε, καὶ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτοῖς, εἰ μὴ, οἰ-

γαλειωτάτου βασιλέως, ταῦτα ὠείλαμεν εἰπεῖν. νυνὶ οὖν ταῦτα εἰσὶν τὰ λυσιτελοῦντα, καὶ οὐ δίοντας ἐξετάσεως. ἓν μόνον ὄζιν ἀναγκαῖον, ἵνα γένηται ὁ ὅρος καὶ ἡ ἕνωσις τῆς ἐκκλησιῶν τοῦ θεοῦ. Ἀπεκρίθη ὁ βασιλεύς.

Ο' Βασιλ. Ἡμεῖς οὐδὲν λέγομεν, εἰ μὴ ὁ καιρὸς ἤγγικε, καὶ ἔστιν ἀναγκαῖον ἑτοιμάσαι ἡμῖν ἀπελθεῖν. Ἀπεκρίθη ὁ πάπας.

Ο' Πάπας Περὶ τούτου ἐφρόντισα καὶ μέλλω φροντίσαι. ἔστιλα γὰρ καὶ τὸν καιρὸν καταλύειν ἐν τῇ ἐξετάσει ἑτοιμάσαι πάτρια. καὶ πάλιν εἴ τι δέοιτο ἡ ἁγιωσύνη, φροντίσω μᾶλλον ποιῆσαι. πλὴν καὶ ὑμεῖς λάβετε τὸ χαρτὸν τοῦτο, καὶ ἰδόντες δὸς κρίνητε ἡμῖν. Ὁ δὲ βασιλεὺς φωνησάμενος τοὺς ἀρχιερεῖς, ἐβουλεύσατο· καὶ ἔδοξεν αὐτῷ, μηδ' ὅλως λαβεῖν, τῷ ἀρχιερέων αἰτούντων λαβεῖν αὐτό. καὶ δὴ καθεσάντων αὐτῷ, εἶπεν ὁ βασιλεύς.

Ο' Βασιλ. Ἡμεῖς ὅσον εἴχομεν, εἴπομεν τοῖς καρδινάλιοις, καὶ πλέον οὐδὲν λέγομεν. ὁ καιρὸς δὲ ἤγγικε, καὶ πλέον οὐ δυνάμεθα πλημμελεῖν. Ταῦτα ἀκούσας ὁ πάπας, αἰφνιδίως ἀπῆλθεν, ὡς ἔδειξε, λυπούμενος. ἀλλὰ μακρόθυμος ὤν, τῷ καρδινάλιῳ ἰουλιανῷ παρεχώρησε. καὶ ἐπιφέρουσι τὸν βασιλέα, εἶπον ὅτι στεῖλεν ἄρχοντά σου, καὶ ἡμεῖς γεγράμμεθα, ὅπως οἰκονομῶμεν τὰ κάτεργα. ἀλλὰ ἀξιοῦμεν ἵνα μερίσῃς, καὶ ὁ διαπόντιος μὴ σοῦ, ἕως οὗ δώσῃ ὁ θεὸς τέλος τῷ πράγματι· καὶ οὕτω μὴ σοῦ ἀπέλθῃ μὴ δόξης πολλῆς. θέλομεν δώσῃ καὶ ὁδεύσεις ἕως ἐξετάσεως, καὶ βοηθείας ἕως τῆς πύλεως, καὶ μηδὲν ἔχῃ λογισμὸν ἡ βασιλεία σου. Τούτων ῥηθέντων, ἤλθομεν ἐν τῷ οἴκῳ τῶν βασιλέων, καὶ συνήχθημεν πάντες ἐκεῖ, καὶ ἐξετάσαμεν τὰ ζητήματα τῆς λατίνων, καὶ ἔρομεν αὐτὰ πάντα, καὶ πάντα δίκαια καὶ καλά. περὶ τοῦ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος· δεύτερον, τὸ τῶν ἀζύμων τε καὶ ἐνζύμου· τρίτον, τὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ πάπα· τέταρτον, τὸ τῆς προσθήκης· πέμπτον, τὸ τοῦ καθαρτηρίου. Καὶ ἰδαγκάσαμεν τὸν βασιλέα πολλά, ἡμεῖς πάντα τέρμομεν, εἰπόντες, καὶ γνώσῃ τέλος τῷ πράγματος. τίνα γὰρ ἀμφιβολίαν ἔχομεν εἰς τὸ τοῦ καθαρτηρίου ζήτημα; τὸ ζήτημα τοῦτο ἰδοὺ ἀμφιβαλλόμενον ἐν ἡμῖν. ὑπὲρ ἔλεγον ὅτι δικαιοῦσιν οἱ ἅγιοι ἀμέσως τὸν θεόν, καὶ ὅτι αἱ ψυχαὶ τῶν μετανοησάντων ἀμέσως λοῦν, καθαριζόντων δὲ δίχως. λοιπὸν ὑπὲρ τούτου ἰδοὺ ἡ πλημμέλεια. ἀλλ' ἡμεῖς καὶ τοῦτο διστάζως διεχρίναμεν, ἰδαγκάζομεν τὸν βασιλέα πλεῖσα τὸ ἔργον· ὁ δὲ κατῆλθε. Τῇ τετάρτῃ οὖν τοῦ αὐτοῦ, μεσοῦντος, ἐπαναβάντες τὸν βασιλέα καὶ τοὺς ἀρχιερεῖς, ἐπῆλθομεν ἐν τῷ τάφῳ τοῦ παζιάρχου, καὶ ἐψάλαμεν τὰ ἴνατα αὐτοῦ. Καὶ δὲ τὸ γράμματος ἐμελλον σιν ὁ βασιλεὺς δοῦναι τὸ νικαίας καὶ τοῦ μιτυλήνης, ἵνα ἔλθωσι κἀκεῖνοι οἱ ὑποστηρικταὶ τῶν τριῶν ἁγιωτάτων πατριαρχῶν ἐν τῷ κοιλίῳ αὐτοῦ. καὶ δὴ ἦλθον· ὁ μητροπολίτης ἡρακλείας κύριος βησσαρίων, ὑποστηρικτὴς ὢν τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου ἀλεξανδρείας κυροῦ φιλοθέου· καὶ ὁ τιμιώτατος πρωτοσύγκελος, κύριος χρηγόριος, ὑποστηρικτὴς καὶ αὐτὸς τῆς αὐτῆς δεσποτικῆς καθέδρας τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου ἀλεξανδρείας· ὁ μητροπολίτης ἐφέσου, κύριος μάρκος, ὑποστηρικτὴς καὶ αὐτὸς τῆς δεσποτικῆς καθέδρας τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου αὐτοχείας, ἐπὶ δὲ ὑποστηρικτὴς τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου ἱεροσολύμων κυροῦ ἰωακείμ· ὁ μητροπολίτης μυριμβασίας, κύριος δοσίθεος, ὑποστηρικτὴς τῆς αὐτῆς δεσποτικῆς καθέδρας τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου ἱεροσολύμων. ὑπῆρχε δὲ τῆς αὐτῆς δεσποτικῆς καθέδρας τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου ἱεροσολύμων ὑποστηρικτὴς, καὶ ὁ μητροπολίτης σαρδέων, κύριος διονύσιος· ὃς τις τέθνηκεν ἐν τῇ φερράρίᾳ. ἐλθόντες δὲ οἱ ὑποστηρικταὶ ἐνταῦθα, ἦλθον καὶ μὴ τοῦ νικαίας καὶ τοῦ μιτυλήνης ὑπὲρ ἄλλου μητροπολίτου ὄντος, οἱ ὁμοψηφίσαντες ἐν τῷ ἀρχιερέων·

οἵπερ

ἐχέτω τὸ τῆς θεοθήκης, ἡμεῖς οὐ δεξόμεθα πώποτε ταύτην, ἀλλ' ἐγκρεσοῦμεν ὑμῖν ἔχειν ταύτην ἐν ταῖς ὑμῶν ἐκκλησίαις, ἡμῖν ἐν ταῖς τῆς ἀποδόλης. καὶ λέγομεν, ὅτι ἀνάγκης καταπιεζούσης, αἰσχύνεται τὸ σύμβολον. καὶ οὐ λέγομεν τοῦτο, ὡς τοῦ θεοῦ φωνοῦντος, ἢ ἑτέραν πίστιν ἢ θεοθήκην τινά, ἀλλ' ὁμοίαν ἢ σαφήνειαν τῇ ἡμετέρᾳ συμβόλου· καί εἰσι τὰ σύμβολα ἀμφότερα ὁμοίως, καὶ ὠνομασμένα λέγεσθαι ἐν τῇ τῶν ῥωμαίων ἐκκλησίᾳ καθὼς ὑμεῖς λέγετε, καὶ ἐν τῇ ἀνατολικῇ, καθὼς καὶ τοῦτο ἡμεῖς λέγομεν. ἢ οὕτω ἡγούμεθα ἡ ἕνωσις. τὸ τῶν μυστηρίων, ὁμολογοῦμεν ὅτι πολλοὶ ἐσχίσθησαν ἀπὸ τῆς καθολικῆς φωνῶν, εἰ καὶ ὕστερον ἡμεῖς δίκαιοι λούμεθα, ἡγούμεθα σῶμα καὶ αἷμα χριστοῦ. Ταῦτα ἀποκριθέντων ἡμῶν, κἀκείνων πάλιν ὅμοια εἰπόντων πρὸς ἡμᾶς, ὅσον τὸ εἰς ἡμᾶς πάντα ἡγούμεθα· καὶ τὸ ἱκανὸν τῷ θεάγματι δόθηναι, ἀνεχωρήσαμεν· καὶ ἡγάπησε, ἀπηγγείλαμεν πάντα τῷ βασιλεῖ. Ταῦτα ἀκούσας ὁ βασιλεύς, οὐκ ἤρεσεν αὐτῷ, ἀλλὰ τῷ σαββάτῳ θεοῦ συνάγει πάντας τοὺς ἀρχιερεῖς, καὶ ὅλην τὴν ἐκκλησίαν, καὶ ὅλην ἁπλῶς τὴν ἀποδολικὴν συνοδον, ἐν ᾗ ἐστησαν πάντα ὅσα θεσπίσουσι καθ' ἡμῶν. καὶ ἐξήγαγε συνοδικὸν εἰπεῖν περὶ τῶν τειῶν τούτων, τὸ τ' ἀζύμου ἐνζύμου, τὸ θεῖ τῆς ἀρχῆς τ' πάπα, καὶ θεῖ τῆς θεοθήκης· τὸ δὲ θεῖ τῆ καθαρτηρίου, καὶ τῆς τελειώσεως τῆ λύσει καταλιπεῖν, καὶ μηδ' ὅλως εἰπεῖν θεῖ αὐτῆ, ἀγνοοῦντες, ὡς οἶμαι, τὴν ἀληθῆ τ' θεάγματος πρᾶσιν. Τούτων οὕτω βουλευθέντων, ἐμήνυσεν ὁ βασιλεὺς τοῖς καρδηναλίοις ἡγεῖν· καὶ ὑπερέθησαν ἐλθεῖν τῇ εἰκοστῇ ὥρᾳ τῷ σαββάτου· οἱ καὶ ἐλθόντες, αἰτήσησαν τῷ βασιλεῖ, λέγοντες. Οὐκ ἔστι δυνατὸν ἑνωθῆναι τὴν ἐκκλησίαν, εἰ μὴ θεσπισθῶσιν αἱ δύο ζητήσεις αὗται, ἡ τῷ καθαρτηρίου, καὶ ἡ τῆς ἱερουργίας. Ὁ δὲ βασιλεὺς οὐ κατεπείθη. Ἀλλ' οἱ λατῖνοι, τὸ θεῖ τ' καθαρτηρίου μόνον ἐζήτουν τεθῆναι ἐν τῷ ὅρῳ, τὸ δὲ θεῖ τῆς τελειώσεως τῷ ἁγίῳ ἄρτου ἔχε ζύμης εἰπεῖν φωνῆς, Τούτων λαληθέντων παρῆλθον δύο ἡμέραι, καὶ ἕτερον οὐκ ἐμήνυσε ζήτημα, εἰ μὴ θεῖ τ' καθαρτηρίου καὶ τῆς τελειώσεως τῷ λύσει. Τῇ δὲ δευτέρᾳ ἦλθον μέσης νυκτὸς τ' πάπα εἰς τὸν βασιλέα, λέγοντες, τίνι λόγῳ οὐ κατεδάζετε πραγωθῆναι ταῦτα τὸ ἔργον; οὐκ ἔστι δίκαιον, θεόγραφος ζητηθέντος, ἵνα πραγωθῇ; ἀλλ' ὅμως συνεφώνησεν ἰδεῖν τῇ τρίτῃ τὸν πάπαν, ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ διασότης, ἀλλὰ καὶ μηδοπολῖταί τινες ἀπῆλθομεν· καὶ καθίσαντες μὲ τῷ καρδιναλίσιν καὶ δισκόπων, ἐδημηγόρησεν ὁ πάπας, λέγων οὕτως. Ὁ Πάπας

Τί ἴδε ποιῆσαι ὑμῖν θεῖ τ' δι' ἀγνημένου τούτου ἔργου, καὶ οὐκ ἐποίησα; τί δέξι τοσαύτη πλημμέλεια; τί ἀναμένετε ἀκαίρως ἐνταῦθα; τί δὲ ὑπέρχομεν δηρημένοι, ἰωάθημεν, καὶ τὰ μὴ ἐλάττονα ἐμποδίζει ὑμᾶς; οὐκ ἐξεπαίδη τὸ τ' καθαρτηρίου δόγμα ἐν Φερράρια πολλάκις; οὐ πρέπει τεθῆναι ἐν τῷ ὅρῳ ὡς δόγμα τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν; τίνι λόγῳ οὐ πίθεσθε; ἀλλ' ὅμως ἐπειδὴ ἐζήτησαν ὁ γαληνότατος κύριος ὁ βασιλεύς, ἀκοῦσαι θεῖ τῆς ἀρχῆς τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, καὶ θεῖ τῷ ἀζύμων, ἐξελέξαμεθα τοὺς παρόντας δύο διδασκάλους, τόν τε θεσσαλονίκεως Φερὰ ἰωαννίνων, καὶ τὸν Φερὰ ἀμβρόσιον· οἵτινες, ὁ μὲν θεῖ τ' ἑνὸς, ὁ δὲ περὶ τ' ἑτέρου, ἐξηγήσονται. Καὶ δὴ ἤρξατο ὁ Φερὰ ἰωάννης θεῖ τῆς ἀρχῆς τῷ πάπα, καὶ ἔφη μίαν ὥραν καὶ πλέον, ἀπὸ κανόνων, νόμων καὶ βιβλίων ἑλλήνων τὰ παρ' αὐτοῦ λεγόμενα. σιωπήσαντος δὲ ἐκείνου, ἤρξατο ὁ ἄλλος θεῖ τ' ἀζύμων, εἰπὼν κἀκεῖνος ἀπὸ τῶ νόμου καὶ ἀπὸ τῶν διαγνιλίων, ὅσον τ' ἱκανοποιῆσαι τὰ παρ' αὐτοῦ λεγόμενα. Τούτων δὲ σιωπησαμένων, ἤρξατο πάλιν ὁ πάπας, λέγων.

Ἡμεῖς τὰ ἴδια τὰ ἐν ἔγχομεν καὶ νοῦν εἰπεῖν, ἀλλὰ πληροῦντες τὸ θέλημα τ' γα-

Ἡ πλδ΄ ἐπαγωγὴ τ̃ πατριάρχου.

Ἰωσὴφ ἐλέῳ θεοῦ, ἀρχιεπίσκοπος κωνσταντινουπόλεως νέας ῥώμης, ⁊ οἰκουμενικὸς πατριάρχης. Ἐπειδὴ φησὶ τὸ τέλος ἔφθασε τ̃ ἐμ̃ ζωῆς, βουλόμενος πλεονάσαι τὸ κοινὸν ὀφείλημα ἤδη, χάριτι θεοῦ γεγράφω κ̀ ὑπογράφω τὴν ἐμὴν δόξαν φανερὸς τ̀ ἐμὴν γνώμην. ταῦτα οὖν ἅπερ νοεῖ, κ̀ ἅπερ διαγινώσκει ἡ καθολικὴ ⁊ ἀποστολικὴ ἐκκλησία τ̃ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, τῆς πρεσβυτέρας ῥώμης, κ̀ αὐτὸς ἐγὼ νοῶ· κ̀ διὰ τούτοις ἐμὲ συμπεριφέρομαι ἀφιερῶν. ἔτι τὸν μακαριώτατον πάπαν παπᾶν, ⁊ μέγιστον ἀρχιερέα, κ̀ τοποτηρητὴν τ̃ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, τὸν πάπαν τῆς πρεσβυτέρας ῥώμης ὁμολογῶ εἰς πάντων ἀσφαλότητα. ἔτι τ̃ψυχὴν τὸ καθαρτήριον. εἰς ὃ τὸν τύπον ἀσφάλειαν ὑπογράφω κ̃ ἑνάτην τ̃ ἰουνίου μηνός. χιλιοστῷ πεντακοσιοστῷ τεσσαρακοστῷ ἑνάτῳ, ἰνδικτιῶνος δευτέρας.

Τῇ πέμπτῃ οὖν φησὶ, συναχθέντες πάντες ἡμεῖς, ἐβουλεύσημεν ἅμα τῷ βασιλεῖ, πῶς αὐτὸν ὁσίᾳ ταφῇ μ̃ φθαρμπῆς ἀρκετῆς τ̃ ἀξιώσαιμεν αὐτῷ ῥῆξαι δώσαμεν. κ̀ μεινύσας ὁ βασιλεὺς τῷ πάπᾳ τ̃ δοῦναι ναὸν εἰς τὸ θάψαι αὐτὸν ⁊ ἐγχώρησιν τῆς ἱερουπολιτείας ἡμῶν. παρεκάλεσε μηκέτι θέλειν αὐτὸν φερπεμπῆν, ἀλλὰ μόνον ταχέως τὸν ἐξελθεῖν κ̀ τὸν τόπον τ̃ τάφου αὐτῷ. ἄλλο γὰρ, φησὶν, ἡ θέλομεν ἀφ' ὑμῶν, εἰ μὴ τόπον τ̃ ἀποδοῦναι τὸν χῶν τῷ χοΐ. Τούτων γενομένων, παρῆλθον ὧραι τῆς ἡμέρας ἑνδεκάτη, κ̀ τῇ ἑνάτῃ ὥρᾳ ἐλεύσομεν τὸν ἐκεῖσε τὸν πατριάρχου ⁊ ἀπήλθομεν φοβούμενοι τὰς ἀρχιερατικὰς στολὰς ἐν τῷ ναῷ τῆς ἁγίας μαρίας τῆς νοβέλλας· κ̀ ἐπληρώσαμεν ἐκεῖσε τ̃ ναοῦ πάντα τὰ τῆς ταφῆς. κ̀ ἀναβάντες κ̃ τὸ ἔδος, ἐθάψαμεν αὐτὸν ἐντὸς τοῦ ναοῦ, πρὸς τὸ μέρος τοῦ σκάφου λαϊκὸν πρὸς μεσημβρίαν. ἐπέμψαν δὲ πολλοὶ τιμοὶ εἰς τὸν φερπομπὸν αὐτῷ, οἵ τε καρδινάλιοι, ἀρχιεπίσκοποι, ἐπίσκοποι, ⁊ σὺν αὐτοῖς οἱ ἀνθέντας ⁊ οἱ ἄρχοντες τῆς φλωρεντίας. κ̀ λοιπὸν ὁ πατριάρχης ἀπέθανεν ἐν φλωρεντίᾳ, μηνὶ ἰουλίῳ, ἑνδεκάτῃ, ἰνδικτιῶνος δευτέρας, κ̀ ἐτάφη λαμπρῶς ἐν τῷ μοναστηρίῳ τῷ μοναχῶν τοῦ ἁγίου δομηνίκου, ἐν τῷ ναῷ αὐτῷ, ἔνθα κ̀ ὁ πάντας ἡμῶν καθοικῶν.

Οἱ γραικοί. Ἡμεῖς δὲ ἐμείναμεν τῷ πάπᾳ ἵνα γένηται τέλος, ὅπου οὐ δυνάμεθα πλέον ὑπομένειν, ⁊ μάλιστα ὅτι ταπεινῶν οὐκ ἔχομεν πατριάρχην.

Ὁ Πάπας Ἐμείνασαν οὖν ὁ πάπας τὴν ἐναύριον τῷ ῥωσίας τῷ νικαίας κ̀ τῷ μιτυλήνης, κ̀ ἀπῆλθον ἐκεῖσε. ⁊ ὥρισε πρὸς αὐτοὺς, ὅτι ὁ θάνατος τ̃ πατριάρχου ἔθλιψεν αὐτὸν πολλά, κ̀ μάλιστα διὰ τὸ ἄγνοον ἔργον τῆς ἑνώσεως· ὅτι δίκελλο καλῶς πρὸς αὐτό. νῦν οὖν λυπῦμαι, φησὶ, πῶς οὐ ἀπεδάζετο τελειώσαι τὸ δύσβατον ἔργον τοῦτο, καθὼς χρή. ἡμεῖς γὰρ λέγομεν, ὅτι ἐπειδὴ ἐπληρώσαμεν τὸ ἄρθρον ἐκεῖνο τῆς πίστεως, δεῖχνομεν ἀναγκαῖον, χρὴ πληρῶσαι κ̀ τὰ ἐπόμενα, ὅπως γένηται ἡ ἕνωσις ἀσπαστάλιστος ⁊ βεβαία κ̀ μόνιμος· ὑπερῖα εἰσὶ τοῦτα, τό τ̃ ἐκζύμου κ̀ τὸ ἀζύμου, τό τ̃ καθαρτηρίου, τὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ πάπα, κ̀ τὸ τῆς προσθήκης, κ̀ τὸ περὶ τῆς τελετῆς τῶν μυστηρίων. Ἀπεκρίθησαν οἱ ἀρχιερεῖς.

Οἱ γραικοί. Ἡμεῖς ἄδειαν οὐκ ἔχομεν ἀπὸ τῆς ἀποστολικῆς συνόδου ἀποκριθῆναι, ἀλλ' ἰδίως ἀφ' ἑαυτῶν ἀπολογούμεθα· ὅτι τὸ ἔκζυμον ἡμῖν δοκεῖ προσφέρειν, ὁμοίως κ̀ τὸ ἄζυμον ἐφ' ὑμῶν· κ̀ ἴσασιν ἀδιάφορα. τὸ καθαρτήριον, οὔτε διὰ αὐτὸ ἐχθήμεθα, οὔτε ἀναγκαῖον δοκεῖ. λοιπὸν γνώσεται ἡ ἕνωσις, κ̀ μ̃ ταῦτα φοβεῖται σκιφώμεθα. τὸ τῆς ἀρχῆς τ̃ πάπα. λέγομεν, ὅτι μ̃ τὴν ἕνωσιν ὅσον ἀναφαιρῆ δίκαιον ἔχει,

ἐχέτω.

Τῇ μιᾷ τετάρτῃ τὸ περὶ, ἀπὸ λθομεν περὶς τὸν πάπαν πάλιν μηνυθέντες. καὶ
δεόμεθα αὐτὸν μόνον μὴ ἑνὸς καρδιναλίου ἢ τῆς διαστυπώσεως. καὶ κεφαλὴν αἰτᾶ
χεῖρας γεγραφὼν τετυλιγμένῳ, φησὶ πρὸς ἡμᾶς.

Ἡμεῖς τῇ βοηθείᾳ τοῦ θεοῦ ὁμονοοῦμεν κατὰ πάντα, καὶ ἑνούμεθα ἰωαννίταις εἰς Ο' Πάπαι
μίαν ἑνότητα. μικρὸν ἔτι ἔχομεν ζήτημα· καὶ καθὼς προείπομεν, ἐγγράφως
δίδομεν ὑμῖν. δίξασθε οὖν αὐτὸ, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ συμφωνήσαντες, τελείαν ἕνωσις.

Ἡμῖν δὲ ζητησάντων ἀναγνωσθῆναι, ἀνέγνωσαν αὐτό· καὶ διελάμβανε ζητή- Οἱ χαμοὶ.
ματα τέσσαρα. πρῶτον, ἵνα ὁ καθολικὸς θρόνος ὁ καὶ δικαίως τοῦ κυρίου ἡμῶν
Ἰησοῦ χριστοῦ, ὁ ἄκρος ἀρχιερεὺς, ἔχῃ τὰ πρωτόμια αὐτῷ, ἤτοι ὁ μακαριώτατος
πάπας. καὶ ὁ πρωτοσύγκελλος ἐν τῷ ἱερῷ συμβόλῳ, ἔξεστιν αὐτῷ προφέρειν, καὶ ἔστι
δίκαιον αὐτῷ, ὡς ἄκρῳ ἀρχιερεῖ. δεύτερον, ὅπου ἔχεις τάξεις εἰσὶν ἐν τοῖς τεθειῶσι·
μία ἡ τῶν ἁγίων, δευτέρα ἡ τῶν ἀμώμων, τρίτη ἡ τῶν μέσων, χριστιανῶν ἀμώ-
μων μετανοησάντων καὶ ἐξομολογηθέντων, καὶ μὴ τελειωσάντων τοὺς κανόνας
αὐτῶν· ὑπὲρ ὧν καὶ δυσὶ καὶ ἑλληνοσυίαις προσφέρονται. καὶ ἡ μὲν πρώτη, τῶν
ἁγίων δηλονότι, ἀμέσως ἅπτεται τῆς οὐσίας τοῦ θεοῦ. ὁμοίως καὶ οἱ ἀπὸ τοῦ ἁγίου βα-
πτίσματος μὴ ἁμαρτήσαντες, ὅμοιοι γίνονται αὐτοῖς. οἱ δὲ ἁμαρτήσαντες καὶ μὴ
μετανοήσαντες, ἀπελεύσονται εἰς κόλασιν αἰώνιον. οἱ δὲ ἁμαρτήσαντες καὶ ἐξο-
μολογησάμενοι, καὶ ἐν τόπῳ μετανοοῦντες ταχθέντες, ἀπέλθωσιν εἰς τὸ κα-
θαρτήριον πῦρ· καὶ καθαριζόντες, ταχθῶσι καὶ οὗτοι θεωρεῖν ἀμέσως τὴν οὐ-
σίαν τοῦ θεοῦ. τρίτον, ὅπ τὸ ἄζυμον καὶ τὸ ἔνζυμον ἀδιάφορόν ἐστι· μόνον εἰ ἔστι ἀ-
πὸ σίτου καὶ ἀπὸ ὑρίως καὶ ὅτι τόπου ἱεροῦ. τέταρτον, ἵνα ζητηθῇ περὶ θείας οὐ-
σίας καὶ ἐνεργείας ὅτι σωνόδου. Ταῦτα ἡμεῖς ἀναγνόντες, εἴπομεν. ἡμεῖς οὐκ
ἔχομεν ἄδειαν παρὰ τοῦ βασιλέως ἡμῶν ἀποκρίνασθαι τὸ τυχὸν, ἀλλ' ἰδίως ὡς
φίλοι ἀποκρινούμεθα, καὶ λέγομεν, ὅπ τὸ πρῶτον ζήτημα ἔστιν ἀδικώτατον.
πῶς γὰρ ἔχομεν ἡμεῖς εἰπεῖν, ἔχειν τὴν ἐκκλησίαν τῆς ῥώμης ἐξουσίαν προσθεῖναι
ἢ ἀφαιρεῖν, ἄνευ τῆς ἀδελφῶν αὐτῆς τῶν πατριαρχῶν; διὸ εἰ καὶ τὸ πρωτεῖον ἐ-
στὶν ἀνωθεν, ἀλλ' ὁ βελμήσας τοῦτο ἄνευ δίκαιωσεως συνοδικῆς, οὐκ ἀθεωθήσε-
ται. εἰ δὲ θέλετε, εἴπατε ὅτι ἀδίκως ἐποιήσατε, καὶ μηκέτι ποιῆσαι ἀπὸ τοῦ
νῦν τοῦτο, καὶ οὕτω συγχωρήσεως τεύξεσθε. τὸ δὲ περὶ τοῦ καθαρτηρίου πυρὸς,
καὶ τοῦτο δικρόμεθα· καὶ τὸ θεωρεῖν τὰς ψυχὰς τὴν οὐσίαν τοῦ θεοῦ, ἀληθὲς πρεσ-
βεύομεθα. τὸ δὲ περὶ τοῦ ἀζύμου καὶ ἐνζύμου, καὶ τοῦτο δικρόμεθα ἀδιαφόρως·
τὸ δὲ περὶ τῆς θείας οὐσίας καὶ ἐνεργείας, οὐδ' ὅλως ἀποκρινούμεθα· ἰωάννης γὰρ
ζητεῖ ἡμᾶς δίξασθαι τὴν γεγραφὴν· ἀλλ' ἡμεῖς ὁρισμὸν μὴ ἔχοντες βασιλικὸν,
οὐκ ἐδιξάμεθα αὐτήν. καὶ λοιπὸν αὖθις γεγραφῆς παρεγένοντο εἰς τὸν βασι-
λέα, καὶ δέξασθαι πάντα εἴπομεν αὐτῷ, ὁμοίως καὶ τῷ πατριάρχῃ,
καὶ ἀπέλθομεν ἴκανος. ὥρα γὰρ ἦν τοῦ γεύματος. Ἐπέρας οὖν ἄφνω μή-
νυμα ἦλθεν ἡμῖν, τῇ αὐτῇ τετάρτῃ, λέγον, ὅπ ὁ πατριάρχης ἀπέθανε. καὶ
συγχύσεως γεγονυίας, ἀπέλθομεν πάντες ἰδίᾳ, πῆς ἡ τοῦ θανάτου αἰτία· καὶ δεόμεθα
αὐτὸν νεκρόν. ἐμάθομεν οὖν παρὰ τῆς αὐτῆς, ὅτι διπτήσας ἀπῆλθεν ἐν τῷ κου
βουκλείῳ αὐτῆς καὶ τῇ αὐτῇ συνήθειαν, καὶ λαβὼν χάρτην καὶ κόνδυλον, ἔγραφε
καθ' ἑαυτὸν τρόπου καὶ κλόνου ὑπτιάζων αὐτῷ, ἐξέψυξε. Τοῦτο οὖ μικρῶς ἡμᾶς ἐ-
ταράξεν. δεόντες δὲ τῷ περὶ μικροῦ γεγραφέναι αὐτῷ γεγραφῶν, ἀνέγνωμεν·
ταῦτα δηλαμβάνουσιν.

λατινικῶς γεγράφθαι τὸ τόμου, αἰσχυνθῇ παρρησίᾳ ἐν μέσῳ ἡμῶν καὶ ὑμῶν· καὶ οὕτω γνῶναι τελεία ἀπόφασις. ὃ καὶ γέγονε. Τῇ οὖν εἰκοστῇ ὥρᾳ ἀπελθόντων ἡμῶν, αἰσχύνθη λατινικῶς τε καὶ ἑλληνικῶς, καὶ ἐστέρχθη καὶ ἀπεφάνθη. καὶ πάλιν γέγονε τέλειος ἀσπασμός. καὶ ἔστειλεν ὁ πάπας πρὸς τὸν βασιλέα, τὸν κριτὴν βαλαρίσου, τὸν κοροῦνης χειροφόρον, καὶ τὸν θωμαῒ διδάσκαλον. καὶ ἀπήγγειλαν αὐτῷ πάντα τὰ τῆς ἑνώσεως· καὶ γέγονε μεγάλη χαρὰ ἐν ἡμῖν. Τῇ δὲ τρίτῃ πρωΐ, ἐξελέξαντο μητροπολίτην, καὶ ἀπῆλθον πρὸς τὸν πάπαν, ὁ ῥωσίας, ὁ νικαίας, ὁ τραπεζοῦντος, καὶ ὁ μυτυλήνης. καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ πάπας.

Ο' Πάπας

Ἡμεῖς τῇ τοῦ θεοῦ χάριτι, ἐνώθημεν, καὶ ὁμοφωνοῦμεν εἰς τὸ ζητούμενον καὶ καθολικὸν δόγμα, καὶ οὐκ ἔχομέν τι λέγειν πλέον ἐν ἐκείνῳ. Φέρε δὲ καὶ πρὸς τοῦ καθαρτηρίου πυρός, καὶ τῆς ἀρχῆς τῆς περὶ τούτης καθέδρας, καὶ τοῦ ἐνζύμου καὶ τοῦ ἀζύμου, καὶ τῆς θείας μυσταγωγίας ἐξετάσωμεν, ὅπως ἐν ἅπασι γνῶνται τὸ ἀνεπίληπτον, καὶ ἡ ἕνωσις σωτόμως γνώσηται, ὅτι καταμβάνει ὁ καιρός,

Οἱ γραικοί.

Καὶ ἠρωτήσαμεν ἡμεῖς πρῶτοι τοιούτων ἄρξηται. καὶ ἐζητήθη πρῶτον περὶ τῆς θυσίας τοῦ ἐνζύμου καὶ τοῦ ἀζύμου. καὶ διεκρίθη ὅτι νὰ εἶναι ἀπὸ σίτου, καὶ ἵνα ὑπάρχῃ ὁ ἱερουργὸς κεχειροτονημένος καὶ ὁ τόπος καθιερωμένος, καὶ ἵνα ὦσιν ἀδιάφορα ἑκάτερα. Περὶ δὲ τοῦ καθαρτηρίου πυρὸς ἐλύθη οὕτως. ὅτι αἱ ψυχαὶ τῶν δικαίων, τελείων ἀπολαύουν τὸν στέφανον ἐν οὐρανοῖς, καθόσον εἰσὶ ψυχαί· καὶ τῶν ἁμαρτολῶν, τέλειαν κόλασιν· αἱ δὲ μέσαι, ὑπάρχουσι μὲν ἐν βασανιστηρίῳ· καὶ εἴτε πῦρ ὄζει, εἴτε ζόφος καὶ θύελλα, εἴτε τὶ ἕτερον, οὐ διαφερόμεθα. Περὶ δὲ τῆς ἀρχῆς τοῦ πάπα διεκρίθη οὕτως, ὅσα περιέμεναν ὁρισθῶσιν ὅτι εἶχεν ἐξ ἀρχῆς καὶ πρὸ τοῦ χίσματος, ἵνα ἔχῃ πάλιν αὐτά. Περὶ δὲ τῆς θείας ἱερουργίας ἐζητήθη πρὸς τοὺς λατίνους· πῶς τῶν τοῦ χριστοῦ ῥημάτων λαληθέντων, τοῦ, λάβετε, φάγετε· τοῦτο γάρ ἐστι τὸ σῶμά μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν· καὶ τοῦ, πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες· τοῦτο γάρ ἐστι τὸ αἷμά μου τὸ τῆς καινῆς καὶ αἰωνίου διαθήκης, μυστήριον πίστεως, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν· καὶ τῶν ἁγίων δώρων ἀπὸ τούτων τῶν ῥημάτων τελειωθέντων, ὑμεῖς μετὰ ταῦτα ποιεῖτε ἀζύμοις, καὶ λέγετε· Καὶ ποίησον τὸν μὲν ἄρτον τοῦτον, τίμιον σῶμα τοῦ χριστοῦ σου· τὸ δὲ ἐν τῷ ποτηρίῳ τούτῳ, τίμιον αἷμα τοῦ χριστοῦ σου, μεταβαλὼν τῷ πνεύματί σου τῷ ἁγίῳ. ἐλύθη καὶ τοῦτο οὕτως. Ἡμεῖς εἴπομεν, ὅτι ὁμολογοῦμεν ἀπὸ τῶν ῥημάτων τούτων τελειοῦσθαι τὸν θεῖον ἄρτον, καὶ γνώσθαι σῶμα χριστοῦ· ἀλλ' ὕστερον, καθὼς καὶ αὐτοὶ λέγετε, Κέλευσον προσευχηθῆναι τὰ δῶρα ταῦτα ἀπὸ χειρὸς ἁγίου ἀγγέλου εἰς τὸ ὑπερουράνιόν σου θυσιαστήριον, οὕτω καὶ ἡμεῖς ἀξιοῦμεν, λέγοντες, καταλθεῖν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐφ' ἡμᾶς, καὶ ποιῆσαι ἐν ἡμῖν τὸν ἄρτον τοῦτον, τίμιον σῶμα τοῦ χριστοῦ σου· καὶ τὸ ἐν τῷ ποτηρίῳ τούτῳ, τίμιον αἷμα τοῦ χριστοῦ σου, καὶ μεταβαλεῖν αὐτὰ τῷ πνεύματι αὐτοῦ τῷ ἁγίῳ, ὥστε γνώσθαι τοῖς μεταλαμβάνουσιν εἰς νῆψιν ψυχῆς, εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν· μὴ γένωνται εἰς κρίμα ἢ εἰς κατάκριμα ἡμῖν. Οὕτω καὶ τούτου λυθέντος, ἐζητήθη περὶ θείας οὐσίας καὶ ἐνεργείας· καὶ ἀπεφηνάμεθα. Τοῦτο οὐκ ἔστιν ἡμῖν, ἀλλὰ τῆς συνόδου πάσης τῆς οἰκουμενικῆς· καὶ λοιπὸν ἀπελθόντες, καὶ εἴπαμεν ταῦτα τῷ βασιλεῖ.

Τῇ οὖν

Τοῦ πατριάρχου οὖν ταύτην τὴν γνώμην εἰπόντος, ὡμογνωμονήσαμεν πάντες ἐν αὐτῇ, καὶ ἐδόκαμεν γνώμας. ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεται ἐκ πατρὸς καὶ υἱοῦ, ὡς ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς καὶ μιᾶς οὐσίας· ἐκπορεύεται δηλ. τοῦ υἱοῦ, ὡς ὁμοφυοῦς καὶ ὁμουσίου· ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ, ὡς ἀπὸ μιᾶς ἀντάσεως καὶ ἐκπορεύσεως. οὕτω λέγουσι πάντες οἱ ἅγιοι διδάσκαλοι. Τούτων τὴν γνωμὴν γεγραφεσῶν, ὁ Ἐφέσου μέγας, οὐκ ἤθελε δοῦναι γνώμην εἰς τοῦτο, ἐξ οὗτινος ἐλύθη ἡ συνοδος. Οἱ γραικοί.

Τῇ πέμπτῃ οὖν συνελθόντες, ἐδόκαμεν τὰς γνώμας ἡμῶν, καὶ ἐγράφη τόμος, καὶ ἐγεγράφη εἰς τεῖα τμήματα· καὶ ἐστείλαμεν τὰ πάντα τὸ ἓν, καὶ ἔλαβε καὶ ὁ βασιλεὺς τὸ ἓν, καὶ ὁ πατριάρχης τὸ ἕτερον, λέγοντες, ὅτι συμφωνοῦμεν ὑμῖν, καὶ διὰ τοῦτο ἤλθομεν λέγετε ἐν τῷ ἱερῷ συμβόλῳ, ἐξ ἀπὸ τοῦ ἁγίου, καὶ συγχωροῦμεν αὐτοῖς, καὶ ἐνούμεθα ὑμῖν, καὶ λέγομεν, ὅτι ἐκπορεύεται τὸ ἅγιον πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ πατρὸς καὶ υἱοῦ, ὡς ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς καὶ αἰτίας. Τούτων οὕτω γεγραφέντων, ἐλύθη ἡ συνοδος.

Τῆς δὲ ἑβδομάδος τέλους ἐλθούσης, ἐστείλαμεν τὸν τόμον τῷ μακαριωτάτῳ πατρί. καὶ τῷ καρδηναλίων συναχθέντων, ἀνεγνώσθη, καὶ ὑρίσθη. καὶ ἐτάχθη ἵνα τῷ σαββάτῳ τὸ πρωΐ, ἐκλεγῶσιν ἀφ' ἑκατέρων τῶν μερῶν ἀνὰ δέκα, ὅπως συγγράψωσι τὸν τέλειον τόμον καὶ ὅρον τῆς ἑνώσεως τῶν ἁγιωτάτων ἐκκλησιῶν.

Τοῦ σαββάτου τέλους δεκαεννέα, ἀπῆλθον οἱ ἐκλεγέντες δέκα ἀπ' ἑκατέρων, καὶ δόθεν συνηθροισμένους τοὺς καρδηναλίους, καὶ ἀπὸ τῶν ἐκείνων αὐτῶν δέκα. καὶ καθισάντων ἀνεγνώσθη πάλιν ὁ τόμος ἐνώπιον ἡμῶν. καὶ ἐζήτησαν οἱ λατῖνοι τοῦτο διὰ πρόθεσιν, ἵνα διελάμβανεν ὁ τόμος ἐν τῷ λέγειν, ὅτι πῆς δύναμιν ἔχει οὐσιωδῶς ἀπὸ τὸ πατρὸς καὶ υἱοῦ ἀϊδίως ἐξ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ ὅτι ἐκ πατρὸς δι' υἱοῦ ἀϊδίως καὶ οὐσιωδῶς ἐκπορεύεται, ἵνα ἐξέλθῃ ἡ διὰ αὖτο ἐντεῦθεν, καὶ μετατεθῇ ὅθεν βουλόμεθα. καὶ πολλῆς φιλονεικίας γεγονύας, παρῆλθε τὸ σάββατον. καὶ τῇ κυριακῇ τὸ πρωΐ πάλιν συνήλθομεν, καὶ πάλιν ταυτὰ καὶ περὶ τῆς αὐτῆς διελεγόμεθα. ἀλλ' ὅμως συνεφωνήσαμεν, καὶ ὑποπήσαμεν τὸν τόμον σαφέστερον. καὶ ἐστήσαμεν ἵνα δίξωμεν τοῦτο τῷ βασιλεῖ καὶ τῷ πατριάρχῃ ἡμῶν, εἰπόντες· οὐκ ἔχομεν ἄδειαν ἡμεῖς γεριῶσαι τὸν τόμον αὐτῶν γνώμης πάσης τῆς συνόδου ἡμῶν· ἀλλὰ ἀπελθόντες δίξομεν τὸ σαῦ αὐτοῦς, καὶ οὕτω μιλήσομεν ὑμῖν.

Τούτων γενομένων, παρῆλθεν ἡ κυριακὴ, ἔχει τὸ γενέσθαι πρὸς ἐσπέραν τὸ τέλος ἡμῶν. ἐβουλεύσημεν γὰρ ἡμεῖς ἐν τῷ τῶ βασιλέως οἴκῳ, ἀρχιερεῖς τε καὶ ἱερεῖς καὶ ἡγούμενοι καὶ πάντες οἱ κληρικοὶ, καὶ ἐγράψαμεν τοῦτον τὸν τόμον δυσεβῶς τε καὶ κοθαρῶς καθὼς ὠφείλομεν· καὶ ἐγράψαμεν τοῦτον εἰς τεῖα χαρτία. ἓν τὸ μὲν ἔνα ἔλαβεν ὁ βασιλεὺς, τὸ δὲ ἕτερον ὁ πατριάρχης, τὸ δὲ ἄλλο ἐλάβομεν ἡμεῖς οἱ ἐκλεγέντες περαιῶσαι τοῦτο τὸ δύσεβες ἔργον τῆς ἑνώσεως.

Τῇ δὲ δευτέρᾳ πρωΐ, ἰουνίου ὀγδόῃ, ἀπήλθομεν εἰς τὸν πάπαν, καὶ ἐζητήσαμεν ἴμα θεωθεν αὐτὸ γένηται, εἴ τι μέλλει ἀναφανεῦσαι καλόν. ὥρισεν οὖν ὁ πάπας, παρόντες αὐτὸ, συμπεραθῆναι τὸ ζήτημα. ἓ δὴ χάριτι θεοῦ, ἀνεγνώσθη ὁ τόμος, καὶ ἐστέρχθη παρ' αὐτῷ· καὶ ἀσπάσας κατεφίλησεν ἡμᾶς. καὶ γέγονε μεγάλη χαρὰ ἐν μέσῳ ἡμῶν. καθίσας οὖν ὁ πάπας, ὥρισεν. Ὁ καιρὸς ἤγγικεν τοῦ γεύματος, καὶ ἀπέλθετε· τῇ δὲ εἰκοστῇ ὥρᾳ ἔλθετε ὧδε, ὅπως

ἡγουμένων, ὁ ἐν ἱερομονάχοις κὺρ παχώμιος ὕπερον· δι' ἀφορισμοῦ ἡμῖν, ὁ κυζίκου, ὁ ξαντζοῦπος, ὁ ἡρακλείας, ὁ ποτηρπτὴς ὢν τ ἁγιωτάτου πατριάρχου ἀλεξανδρείας, καὶ ὁ μυτιλήνης, ὁ ποτηρπτὴς ὢν καὶ αὐτὸς τ τῆ ἱερουσολύμων ἁγιωτάτου πατριάρχου. Ο' δὲ βασιλεὺς ἰδὼν τὰ ἐκκλησιαστικὰ δίκαια τὴν ἕνωσιν φερβαίνοντα, τὰ ψευδογραφικὰ ἐπιχειρήσαντα· καὶ τὸν ῥωσίας, ἄργαιον τῆ τοιούτων αἱρέσεων, πρὸς τὸν πάπαν ἀπέστειλε. καὶ εἰ τοιοῦτος ὁ μακαριώτατος πατὴρ ποιῆσαι βοήθειαν τοῖς χριστιανοῖς, αὐτὸς ἱερατεύσας ἐπηγγείλατο. ὁ δὲ ἀπελθὼν, οὐκ ἠκούσθη ὅσα εἶπε συμφώνησε ἐκεῖ, ἀλλὰ τῆ δυτέρα τῆ ἁγίων πάντων, τοὺς ξένους καρδιναλίους τοὺς φερρηθέντας λαβὼν, πρὸς τὸν βασιλέα αὐτοὺς παρήγαγε. Ε οὗτοι, φησὶν, ἔστωσαν αὐτὸ τ μακαριωτάτου παζιός· καὶ εἴ τι ποιήσωσιν, ἴχῃ τὸ βέβαιον. ἱερατεύσαντος οὖν τ βασιλέως τὴν βοήθειαν, ἣν βούλονται ποιῆσαι, ἀπεκρίθησαν αὐτῷ. πρῶτον, κῆ τὸ παρὸν ὀφείλει ὁ ἁγιώτατος πατὴρ, δοῦναι σοὶ ἔξοδον ἱκανὴν καὶ κάτεργα, ἵνα ἀπέλθῃ πᾶς ὁ λαός σου Ε ἡ ἐκκλησία τῆς αἰχμαλωσίας εἰς κωνσταντινούπολιν. δεύτερον, ὅπ ἵνα ἴστανται ἀεὶ χιλιάσιοι στρατιῶται εἰς φυλακὴν τῆς πόλεως, εἰς τὰς ἐξόδους αὐτῆ. τρίτον, ὅπ ἐξόδῳ αὐτῆ ἵνα εἰσὶ δύο κάτεργα ἡμῶν παρόντα κῆ ἑτοιμόπλοντα αὐτῷ. πρῶτον, ὅπ ἵνα ῥίψηται τὸ φερσώπημα τῆς ἱερουσαλὴμ ἐν κωνσταντινουπόλει, Ε αἱ γαλλιάζαι αἱ ἀπερχόμεθα εἰς φερσύνησιν τ ζωοποιοῦ τάφου, ἵνα ἔρχωνται εἰς κωνσταντινούπολιν. πέμπτον, ὅταν χρήζῃ ὁ βασιλεὺς κάτεργα εἰς βοήθειαν αὐτ, ἵνα δώσῃ κάτεργα εἴκοσι μῆ πᾶσις ἐξόδου αὐτῆ ἀρματωμένα μῆνας ἕξ· εἰ δὲ χρήζει δέκα, ἵνα ἔχῃ αὐτὰ ἔτος ἕν. ἕκτον, ὅταν χρήζῃ φωσάτον καὶ τόλον δι' ξηρᾶς, ἵνα ἀπουδάσῃ ἐνώπιον τ χειροῦ, ἵνα ἔλθωσι τὰ ῥηθὴν τῆ χειμασιῶν φερὸς συμμαχίαν αὐτῆ. Ταῦτα τῆ καρδιναλίοι εἰπόντων, ὥρισεν ὁ βασιλεὺς, δι' γραμμάτων Ε βουλλῶν βιβαιωθῆναι πάντα, καὶ δοθῆναι εἰς ἀπαλήρωσιν πάντων, πάγκοις ξεῖς, τῆς βενετίας, τῆς ῥήγους, Ε τῆς φλωρεντίας. Τούτων οὖν τῶν ῥηθέντων, παρῆλθεν ἡ τρίτη ἥπις ἦν δευτέρα τ ἰουνίου μηνός. Τῆ δὲ τρίτη τ ἰουνίου μηνὸς, ἡμέρᾳ τετάρτῃ, συνήχθημεν οἱ ἀρχιερεῖς ἅπαντες ἅμα τῆ βασιλεῖ ἐν τῷ οἴκῳ τ πατριάρχου, δι' τὸ εἶναι αὐτὸν ἀσθενῆ. ὑπῆρχον δὲ Ε πέντε οἱ λόγοι Ε οἱ φιλόσοφοι ἡμῶν, οἵ τε σαυρεσφόροι καὶ οἱ ἡγούμενοι καὶ πάντες ὁμοῦ. καὶ συνόδου ῥηθείσης πάσης τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, ὥρισεν ὁ βασιλεύς.

Ο' Βασιλ. Ἐγὼ ἀπὸ τῆ παραλαβούσῃ συμβούλιον καὶ λαβὸν τὴν γνώμην παντῶν ὑμῶν, ὅτι Ε τὴν μητέρα ἐξέδωκα κατέπιν τ ἱερεῦ παπᾶ ἀρχοντος καὶ ἤδη θωρεῖτε τοὺς πλείονας Ε τοὺς κρείττονας, ἀθωωῦντας τοὺς λατίνους· καὶ πάντες ὁμοῦ τὴν δικαιοσύνην, αὐτὴ τῆς, ἐκλαμβάνετε. ἐπειδὴ οὖν συμφωνεῖτε οἱ πλείονες, πάντες δὲ σέργετε τὰ ῥητὰ τῆ δυτικῆς ἁγίων, λεγόντων, ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεται καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ· ἴσχυσαν δὲ καὶ οἱ πλείονες φερὸς τοὺς χθὲς, καὶ ἔδωκαν τὴν γνώμην αὐτῆ· λέγω ὅτι ἱερατεύσασι καὶ οἱ ἔπαρχοι, καὶ τῆ πλειόνων τὴν ψῆφον κρατεῖν.

Οἱ γραικοί. Τούτων οὕτω ῥηθέντων, παύσατε εἶπον ὁμοῦ, ὅτι χρὴ φερὸτον ἵνα εἴπῃ γνώμην ὁ πατριάρχης, εἶτα ἡμεῖς. Καὶ εἶπεν ὁ πατριάρχης γνώμην δίδωμι τοιαύτην.

Ο' Παζιάρχης. Ἐγὼ τὸ παρὸν ὁρίζω δόγμα ἡμῖν μηδέποτε προσθαμείνω ἢ προσαλλάξομαι, ἀλλὰ μένω ἕως ἐσχάτης μου ἀναπνοῆς ἐν αὐτῆ. ἐπεὶ δὲ οἱ λατῖνοι οὐκ ἐξ ἐαυτῆ, ἀλλ' ἐκ τῆ ἁγίων γεγραφῶν ἐξηγοῦνται, τὴν ἐκπόρευσιν τ παναγίου πνεύματος ἐν καὶ διὰ τ υἱοῦ, στέργω κἀκείνους, καὶ δίδωμι γνώμην, ὅπ καὶ διὰ αὐτὴν, αἰτίαν δίδωσι τῆ υἱῆ τ ἁγίου πνεύματος, καὶ ἐνοῦμαι αὐτοῖς καὶ συγκοπιῶ.

Τοῦ

μὴ μεταβαλεῖν τι τῆ ἰδίμων τῆς ἐκκλησίας ὑμῖν. Ταῦτα † βασιλίως εἰπόντος, ἔνευσε ὁ ὑποτιμητὴς † αὐτοχείας παξι ἀρχου, ὁ ῥωσίας ἰσιδωρος.

Καὶ τὰ ῥητὰ τῆ ἁγίων τῆ δυτικῶν δικτία, κὴ τὸ πνεῦμα ἔχῃ τὸ ἓν ἐκ τοῦ ὑἱοῦ, Ο' Ῥ'ωσίας
& ὁ πατὴρ κὴ ὁ ὑὸς μία ἀρχὴ † πνεύματος † ἁγίου. οὕτω συνίθεμαι, οὕτως ὁμολογῶ, & οὕτως κηρύττω ἐνώπιον θεοῦ κὴ ὑμῶν.

Καὶ δοκησάντων ὀνικαίας ἐναντίων, ἐπὶ γνώμιν ταυτὰ συμφερόντων. πάλιν ἐδημηγόρησεν ἴρμαιον δίκαιον τῶ γνώμιν αὐτοῦ, κὴ παρίστησιν ἐναργῶς, ἀδύνατον εἶναι σωθῆναι χριστιανὸν, μὴ ὁμολογοῦντα τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ † πατρὸς καὶ ἐκ † ὑἱοῦ. Αἱ γνῶμαι δὲ κὴ τάξιν ἐπροχόμθησαν, οὐκ ἐδίδοντο ἐν μιᾷ γνώμῃ· ἀλλ' ὁ ἡρακλείας αὐτόνιος, & ὁ ἰφίσου μῆκος, & ὁ μοψουεστίας δοσίθεος, κὴ ὁ ἀγχάλου σωφρόνιος, αὐτεῖπον τῇ γνώμῃ ταύτῃ τῆς ἕνώσεως κὴ ταῦτα. ἔλεγον γὰρ ὅτι οὐ πείθονται ἔχειν αἰτίαν τὸν ὑὸν † πνεύματος τοῦ ἁγίου· ἀλλ' οὐδ' ἐκπορεύεται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὡς ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς, ἐκ † πατρὸς κὴ † ὑἱοῦ. Τότε ὁ μυτυλήνης δωρόθεος τῶ γνώμιν ἐρωτηθεὶς ἀπεκρίνατο.

Ε'γὼ ὑπόθεν λατίνους ἐναπούμθμος, ἐγγεάφως & ἀγεάφως αὐτῆς τῶ ἄμμαν ὑποιούμιν, & ἐναπύμιν αὐτοῖς. ἔχω τὸ λέγειν δύο αἰτίας ἐν τῇ αἰτίᾳ ξιάδι· & τοῦτο ἔχων ἐν τῇ νοῒ θεμέλιον, οὐδέποτε ἐπαυόμιν † ἐλεήσαι. ἀλλ' ἐκεῖνοι αὐπλέοντες, τοῦτο ἐδιφίνδυον, ὅτι ὅζιν αἰτία καὶ ὁ ὑὸς † παναγίου πνεύματος. νυῦ δὲ συνόδου συγκροτηθείσης, & † δόγματος ἐξεταδέντος, οὐχ ὅσον τῶ δόξαν ταύτῃ οὕτω καθὼς τὸ σεβόμενον· ἀλλὰ λέγουσιν οἱ λατῖνοι, ὅτι ὁ πατὴρ καθὸ πατὴρ, † ὑοῦ ὅζι πατὴρ· καὶ ὁ ὑὸς καθὸ ὑὸς, † παιδὸς ὅζιν ὑὸς· χριστὸς γάρ εἰσι ταῦτα κὴ τῆ σεβς π. τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον καθ' ἑαυτὸ, οὔτε σεβς τὸν πατέρα, οὔτε σεβς τὸν ὑόν αἰαφέριται, καθὸ πατὴρ ἢ ὑὸς· οὐδὲ γάρ ὅζι τῆ σεβς π. τὸ γὰρ πνεῦμα καθὸ πνεῦμα, σεβς τὸν πνέοντα δὲ αἰαφέριδς. πνέοντας δὲ ἓν τὸν πατέρα κὴ τὸν ὑόν, οὐδεὶς αὐτρεῖ λόγος. πνεῦμα γάρ ὅζι τῆ παξὸς, καὶ πνεῦμα ὅζι † ὑοῦ· καὶ, ἐγὼ ἐν τῇ παξὶ κὴ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοί. καὶ, ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ, ἑώρακε τὸν πατέρα. πνέει οὖν ὁ πατὴρ & ὁ ὑὸς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, κὴ μίαν πνοὴν, ἤτοι σεβολὴν δύναμιν. ἐξετάσας οὖν τοὺς ἁγίους καλῶς, κὴ συμφώνους δόξαν ἅπασιν, τοὺς μὲν δυτικοὺς σαφέστερον τῆ αἰτολικῶν λέγοντας· οἱ δὲ αἰατολικοὶ, σεβχεῖσθαι, σεβέσι, σεβεῖναι, ἴκσιν, αἰαβλύζειν, πηγάζειν. καὶ ὅσα τοιαῦτα, ἕτερα δὲ καὶ ὅμα † ὑοῦ ἐκπορεύδς λέγουσιν· οἱ δὲ δυτικοὶ αἰκπυγμένως πως ἐκ πορεύδς καὶ † ὑοῦ, κὴ ὡς ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς ἐκπορεύδς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον φάσκουσι· τούτοις ἀκολουθῶν & ὑπόμθμος, & αὐτὸς ἀποφαίνομαι, ὅτι ἐκπορεύεται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ πατρὸς κὴ ὑοῦ, ὡς ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς, & ἐκ ἔσιν ἀπὸ δύο αἰτιῶν. οὐ γάρ ὅζιν ὁ πατὴρ μία αἰτία, καὶ ὁ ὑὸς ἑτέρα αἰτία τῶ πνεύματος· μίαν γὰρ οἶδα τὸν πατέρα αἰτίαν ὑοῦ τε & πνεύματος, & μίαν ἀρχὴν τὸν πατέρα & τὸν ὑόν, ὅταν ἀκούω ἐκ † παξὸς καὶ † ὑοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. οὕτω φρονῶ, & οὕτως ὁμολογῶ ἐνώπιον θεοῦ κὴ ἀνθρώπων.

Ε'ρωτώμθμοι οὖν οἱ ἀρχιρεῖς τὰς γνώμας αὐτῆ, ἵνα μὴ σεβιπτίνω τὸν λόγον, οἱ μὲν ἤλεγον καθαρῶς τῶ γνώμιν ἡμῖν, οἱ δὲ ἤλεγον ἄλλως πως. Ἀλλ' ὅμως ὡμονοήσαμθ ἀρχιρεῖς δίκα τὸν ἀριθμὸν, οἵτινές εἰσιν οὗτοι· ὁ ῥωσίας, ὁ νικαίας, ὁ λακεδαιμονίας, ὁ μυτυλήνης, ὁ ῥόδου, ὁ νικομηδίας, ὁ σίρας, ὁ χάννου, ὁ δράμας, ὁ μιλεσίου· ἀλλὰ & ὁ μέγας σεβσυγγελος & πνεύματικος κύριος χρηγόριος, & ὑποτιμητὴς ὢν † ἁγιωτάτου παξι ἀρχου ἀλιξανδρείας· καὶ ἀπὸ τῆ

Ο' Νικαίας

Ο' Μυτυλ.

Οἱ χαρτοφ.

ἡγου-

πας, κ᾽ ἄλλως ἀδύνατον συμφωνεῖν, αἱ αὐθέμετα καθυποβάλλουσι τοὺς φρονοῦντας δύο ἀρχάς, ἢ τὴν φρυγιακὴν τὸ πνεῦμα κ᾽ τὸν υἱὸν διῃρεμένους ὠνομασμένους. Ταῦτα εἰπὼν ὁ χολαέμιος, ἀπῆλθεν. ὑμεῖς δὲ τὰς βίβλους τῶν ἀποστόλων τῶν ἀναβολικῶν εἰς χεῖρας λαβόντες, ἀνιχνεύσατε πολλὰ ῥητὰ τῆς ἁγίας· ἀφ᾽ ὧν τέλος τὸ φρόνημα ὑμῶν γνώσεσθε. ἐφανερώθησαν δὲ αἱ γνῶμαι, ἀπεκαλύφθησαν αἱ διάνοιαι, ἐπαρρησιάσθη ἡ ἀλήθεια. ἐδημηγόρησε δὲ ἀρχιερεὺς ὁ πατριάρχης.

Γνώμη τοῦ πατριάρχου.

ΕΠειδὴ ἠκούσαμεν τὰ ῥητὰ τῶν ἁγίων πατέρων τῶν δυτικῶν καὶ ἀναβολικῶν, τὰ μὲν λέγοντα, ὡς ἐκπορεύεται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ, τὰ δὲ, ἐκ τοῦ πατρὸς διὰ τοῦ υἱοῦ· εἰ καὶ ἴσα τὰ, διὰ τοῦ υἱοῦ, ταυτὸν τῷ, ἐκ τοῦ υἱοῦ· καὶ τὸ, ἐκ τοῦ υἱοῦ, ταυτὸν τῷ, διὰ τοῦ υἱοῦ· ὅμως ἡμεῖς τὸ, ἐκ τοῦ υἱοῦ ἀφέντες, λέγομεν, ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ πατρὸς διὰ τοῦ υἱοῦ εἰδίως καὶ οὐσιωδῶς, ὡς διὰ μιᾶς ἀρχῆς & αἰτίας, τῆς φύσεως, ἐντεῦθεν σημαινούσης αἰτίαν δηλονότι τῆς τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐκπορεύσεως. Οὕτως ἐπιλείποντες τὴν γνώμην αὐτῶν. καὶ ἔστερξεν τοὺς ἁγίους τοὺς δυτικοὺς, λέγοντας ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὡδαγγείλας, μήτοι μὴν θήσομεν αὐτὸ ἐν τῷ ἑρμηνεύματι συμβόλῳ, ἀλλὰ τὰ ἴδια ἡμῶν πάντα τηρήσαντες, αὐτοῖς ἐσωθησόμεθα.

Γνώμη τοῦ βασιλέως.

ΕΓὼ τὴν παροῦσαν ταύτην ἁγίαν καὶ οἰκουμενικὴν συνοδον, κατοὐδὲν ἥττον ἡγοῦμαι τῆς θεοκλήτου ἁπασῶν. εἰ γὰρ κ᾽ τῷ ποσῷ τῆς ἐκείνου συνελθόντων πατέρων, ταύτην ἐκείνων ὑπερέβησαν, οὐ μὴν ἀλλὰ κ᾽ τῷ ποιῷ μέγα θεοφιλεῖς, κύριλλοι πλουτοῦσαν κ᾽ τὸν θεολόγον χρηγόριον, κ᾽ ἄλλους ἄλλους τοῦ θεοῦ διδασκάλους. ἀλλ᾽ ὅμως κ᾽ ταύτην οὐδὲν ἧττον ἁγίαν ἡγοῦμαι κ᾽ σεβασμίαν· & οὐδὲν ἧττον τὸ αὐτὸ σέβας ἐκείνης ὑπονέμω κ᾽ ταύτῃ. τό, τι γὰρ προκείμενον αὐτῇ ζήτημα, μέγιστόν τι κ᾽ θεῖον· κ᾽ οἱ ἀφ᾽ ἑαυτοῦ θεογματοδιδάκτοι ἄνδρες, εἰσὶν ἱεροὶ κ᾽ σεβάσμιοι, ἀπ᾽ ἄκρου θεοῦ τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου ἀρξάμενοι. ἐπεὶ οὖν ἡ ταύτη μὲν ἡ συνοδος αὕτη, ὡς εἴρηται, ἐγὼ δὲ βασιλεὺς ὢν τῇ χάριτι τοῦ χείσαντός με θεοῦ, ὀφείλω ἀκολουθεῖν τῇ τῆς συνόδου ὑποφάσει κ᾽ τῷ πλείονι τῷ ἐν αὐτῇ, ἔτι τε & διφορεῖ δίκην τὰ ὡδὰ τῷ πλείονι ὑποπεφασμένα. κ᾽ τῷ ἐν ταῖς ἀρχαίαις συνόδοις ὡδακολουθήσασαι τάξει, δέδεκται λέγω κ᾽ ὑποφαίνομαι τῇ ἰσχύϊ & τοῦ κράτους τῆς ἱερᾶς βασιλείας, ὅτι κ᾽ ὕπνωσι τῇ τῆς ἱερᾶς ταύτης συνόδου κ᾽ τῷ πλείονι τῷ ἐν αὐτῇ ὑποφάσει ἀπαραπήτως. κ᾽ ἔτι κ᾽ πάντα τρόπον διφορεῖ δίκην αὐτοῦ μέχρι τέλους βούλομαι. δέδεκται τὰ φερεπρεμβόλα & διότι ἐγὼ νομίζω κατ᾽ οὐδένα ξένον δύνασθαι πλανηθῆναι τῶν ἁγίων ἐκκλησίαν ἐν τοῖς ἱεροῖς δόγμασι, κοινῇ & συνοδικῶς σκεπτομένων, ἵνα μὴ γὰρ, ἢ δύο, ἢ τρεῖς, ἢ & πλείονας τῶν νυνὶ ὄντων αἱρετικῶν καθ᾽ αὐτοὺς σκεπτομένους, πλανηθῆναι ἐνδέχεται, πᾶσαν δὲ τὴν ἐκκλησίαν κοινῶς, ὑφ᾽ ἧς ὁ κύριος εἶπε πρὸς πέτρον· σὺ εἶ πέτρος, & ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς, πλανηθῆναι ἀδύνατον ὅλως. εἰ δὲ μὴ, ὅ, τι σοφώτερος διέπισε λόγος, καὶ ἡ πίστις ἡμῶν ἐπ᾽ ἀφαιρεῖς ἔβαινεν. ἀλλ᾽ ἐπεὶ ταῦτα καὶ ἀμφότερα ἄτοπα, δέδεκται καὶ ἀπλανῆ εἶναι τὴν & θεοῦ ἐκκλησίαν αἰτίαν κ᾽ ἡμᾶς ἀναγκαῖον αὐτῇ καὶ τῇ ὑποφάσει αὐτῆς ἕπεσθαι, κ᾽ θεῖ φαίνων ἡμῖν τὸ βασιλικὸν ἀδιακείμενον χρῆμα, θεοῦ χάριτι, & ἀκολουθεῖν κ᾽ διφορεῖ δίκην αὐτῷ· ὑποκειμένου & μήτε αἱαλιάσαι ἡμᾶς ζῷα λατίνους προσθεῖναί τι ἐν τῷ ἱερῷ συμβόλῳ ἡμῶν, μήτε

νὴ ℭ διδαξάσης σὲ τῆς τῦ διδασκάλου συμπνοίας κ᾽ συμφωνίας, πάσῃ χρείᾳ παρῇ ℭ ἀφιλονείκῳ ψυχῇ, ἑτοίμου ὄντος μου κ᾽ αὐτῦ, θεοῦ χάριτι, λόγον ἀποδιδόναι τῆ βουληθησομένῳ λαβεῖν, περὶ πάντων τῶν ἐν αὐτοῖς γεγραμμένων. ἐπεὶ δ᾽ μὴ πάντων τῶν ἀνηρμοσμένων ἀρχόντων, προσέρχομαι νῦν ℭ αὐτὸς ὑπὸ τ θείου σου κράζοις, ὀλίγοις ῥήμασι δηλῶσαι τῷ ἐμῷ ἤθει, βούλει γὰρ τῆ συμπεράσματι τῆς ἁγίας ἑνώσεως, πάντας ἡμᾶς συναινοῦντας ℭ ὑπακούοντας ἔχειν οὐ γνώμην διδόντας, ἀλλ᾽ τὸ μᾶλλον ἀρμόττει τοῖς τοιούτοις συνελεύσεως θείοις τε ℭ βαθμοῖς πληρῶσι, πρέπον σῶσαι τὸ προσπαθούμενον. ℭ συγκατάθεσθαι μὲν τ οἰκείου προσώπου οὐ δεῖν ὥμην χρῆναι, ἐν γὰρ τοῖς περὶ πίστεως λόγοις κ᾽ τῆ τῆς ἀληθείας ὁμολογία, περιττὸν ὃν τὸ οἰκεῖον προσωπεῖον σωτηρίας ἦν. διόπερ κ᾽ τοῖς φαυλοτάτοις οὐδεὶς αὐ τῆ ἐν κόσμῳ κινήσεως δοῦναί τι κ᾽ ὁμολογῆσαι ἄνευ ἀναγκαίου, ἐφόσον οἶδα μόνην πάντας μόνῃ τῆς πίστεως ἀληθείᾳ δύνασθαι σωθῆναι, κ᾽ φιλανθρωπίας θείας τυχεῖν. ἵν᾽ οὖν τὸ μέρος παρῶν, λέγω πρὸς τοὺς, ὅτι χάριτας ἀναφέρω θεῷ, ὅτι τὰς ἀναπτυσσομένας ἡμῖν ἀγνοίας, ἀπὸ θυμοῦ τοῦ θεοφιλοῦς σπουδῆς τῆς ἑνώσεως, κ᾽ τὰς τῆ χρεισταῶν ἀναπτυσσομένας ὑπ᾽ δας οὐκ ἀφῆκεν εἰς κρυπτόν. δ᾽ δίκαιον, ὅτι ὑπατεύοντος ἡμῶν τῆ ψηφῳ τῆς ἱερᾶς ταύτης καθ᾽ ἡμᾶς συνόδου, μᾶλλον δὲ τῆς οἰκουμενικῆς ταυτησί· κ᾽ μετ᾽ δλαβείας ὑπερβαλλούσης κ᾽ ἡδονῆς, ταύτην ἀναπάζομαι κ᾽ τιμῶ, λοιπὸν κ᾽ σὲ τῆς ἑνώσεως κ᾽ τ τέρπου τῆς ἑνώσεως ἐκφέρει· κ᾽ ἡγοῦμαι τούτου οὐκ ἀπ᾽ ἀνθρώπων, ἀλλ᾽ ἐκ θεοῦ προσειλῆφθαι τὴν ψῆφον. κ᾽ τοιοῦτος, οὗδόπερ εἰμὶ κοσμικὸς, κ᾽ ἀνάγκην ἴσχω πίστεως τῆ θείῳ κράτει σου, κ᾽ τῆ ἀγωνιστῇ κ᾽ οἰκουμενικῆ παῤῥησίᾳ. κ᾽ τῆ ἡμετέρᾳ σωτῆρι, κ᾽ δ πλέον ὄζει, τῆ οἰκουμενικῆ· οὐδὲ διόπερ σὲ τῆ προκειμένων πραγμάτων τιμῆ ὁμοίαν κ᾽ αὐτὸς δίκαιον λοιπὸν προσειλῆφός τε κ᾽ ἔχων, ἀλλ᾽ εἰ κ᾽ ἐτύγχανον ἰδίᾳ τῆς ἐναπαστάσης παῤῥησίας κρείττονι γνώμης, ἐπ κἂν ὁπόσου ἀξιώματος λοιπὸν ἐν τῆ ἐκκλησίᾳ τ θεοῦ, ἢ προείχον τῆ ἄλλων ὅτῳοῦν σοφίᾳ, ὁμοίας ἂν ἐποίησα. τὸ γὰρ οὐχ οὕτω ποιεῖν, λοιπὸν ἀν᾽ μεγίστης ὑπερφανείας κ᾽ κενοδοξίας ἀπόδειξις· τί γὰρ χεῖρον, τ ἵνα ὄντα κἂν ὁπόσου ἀξιώματος ᾖ, θέλειν σωτῆρί φ οἰκουμενικῆ ἀνδίκαιθαι, ἅπερ ὅλλοις τοῖς τ θεοῦ ἐκκλησίαις παρίσησι; τρίτον ἔτι κ᾽ πλοῦ ἄξιον, βουλόμενος τῆ ὁμολογίᾳ τῆς ἀληθείας ἀγιάσαι μου τὸν γλῶτταν, κ᾽ προσδοκᾶν τοῖς ἐν οὐρανοῖς ὁμολογίαν τ ἡμετέρου σωτῆρος χριστοῦ, λοιπὸν μαθὼν τοῖς ὁμολογοῦσιν ἐν αὐτῷ, ὅς ὄζει ἡ ἀλήθεια, ἵνα προσθῶ τῆ ἀνθρώπων, ἵνα γήλλεῖ), δ᾽ λαβεῖ δίκαιός πως δοῦναι κ᾽ ὁμολογῆσαι, ὅτι τῆ ἁγίων τῆ δυτικῶν κ᾽ ἀποστολικῶν, οὓς ἀνάγκη συμφωνεῖν ἀλλήλοις, λεγόντων τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τ πατρὸς κ᾽ τ ἱοῦ ἐκπορεύεσθαι, ἵνα τὸ πνεῦμα ἐκπορεύεσθαι ἐκ πατρὸς δι᾽ ἱοῦ, ἵνα προεῖναι, ἐκ τ ἱοῦ εἶ), ἐκ πατρὸς δι᾽ ἱοῦ εἶ), ἐκ τ ἱοῦ προχεῖσθαι καθάπερ ἐκ τ πατρὸς, οὐσιωδῶς ὀξ ἀμφοῖν προχεῖσθαι, ἀναβλύζειν ἐκ τοῦ ἱοῦ, κ᾽ τὰ τοιαῦτα, μία ἀλήθεια ἐν τούτων ἅπασιν συνάγεται. κ᾽ ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ εἶ) λαμβάνει ὡδὲ τ πατρὸς κ᾽ τ ἱοῦ, ὡς ἐκ μιᾶς ἀρχῆς κ᾽ ἑνὸς προβολέως, ℭ ὁ πατὴρ ℭ ὁ ἱὸς εἰσὶ μία ἀρχὴ τ ἁγίου πνεύματος. ℭ οὕτω ἑπόμενον ἐντεῦθεν, εἶ) τὸν πατέρα κ᾽ τὸν ἱὸν δύο ἀρχὰς, οὕτω συναλείφειν τὸν πατέρα ℭ τὸν ἱὸν, εἰ καί πνες, δι᾽ τὸ μὴ καλῶς δύνασθαι τοιαῦτα συνορᾶν, ἑπόμενος τῆ δόξῃ ταυτὶ τὰ ἄτοπα ὑπομένουσι. διὰ τοῦτο ταύτῃ τῆ δόξῃ ἡ τῆ προτάσει συμπίπτουσα, ὅτι τὸ πνεῦμα ἐκπορεύεται ἐκ τ πατρὸς κ᾽ τ ἱοῦ, ἢ ἐκ πατρὸς διὰ τ ἱοῦ, ὡς ἐκ μιᾶς ἀρχῆς κ᾽ μιᾶς αἰτίας· κ᾽ λέγω εἶ) ταύτην ἀληθεστάτην· ℭ λέγω τοὺς δυτικοὺς ἁγίους μὴ τῆ ἀποστολικῶν οὕτω συμφωνεῖν διὰ ἀνάγ-

κης,

Ο Νικαίας Καὶ εἰ φανεῖται ὅτι συμφωνοῦσιν οἱ ἅγιοι, πάντι λόγῳ σὺ πεῖσόν αὐτοῖς, ὅτι ἐκπορεύεται καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον; Καὶ ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς βίβλου τοῦ ἁγίου ἐπιφανίου, τῆς λειομμένης, ἀγκυρωτὸς, καὶ ἀπὸ τοῦ ἁγίου κυρίλλου τῆς ἑρμηνείας τοῦ καθ' ἰωάννην εὐαγγελίου, & ἀπὸ τῆς θησαυροῦ τοῦ αὐτοῦ ἁγίου κυρίλλου, εὕρηκα πλήρη ῥητὰ πολλά· ἅπαντα, τὰ μὲν ἕλκοντα, ἐκ παγὸς καὶ υἱοῦ ἐκπορεύεται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· τὰ δὲ, ἐξ ἀμφοτέρων· τὰ δὲ, ἴσῃ τὸ ἐξ ἀπὸ τοῦ υἱοῦ· τὰ δὲ, προχεῖται· τὰ δὲ, ἐσίεται.

Ο Μιτυλ. Τούτων ἀναγνωσθέντων, ὁ μιτυλήνης τοῖς λατινικοῖς ἁγίοις προσαγορεύοντας, τοὺς λέγοντας ἑταιρικῶς, ὅτι ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς, μία ἐστὶν ἀρχὴ τοῦ ἁγίου πνεύματος· & ὅτι ἀρχικῶς μὲν ἐκ τοῦ πατρὸς, ἀλλὰ & ἐκ τοῦ ὁμουσίου αὐτοῦ υἱοῦ· καὶ ὅτι ἐκ τοῦ πατρὸς & ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύεται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. & εἰρήνευσαν αὐτοὺς ἅπαντες, καὶ ἐπείσθησαν, καὶ ὁμοῦ ἐβόησαν.

Οἱ χαρτοφ. Οὐδέποτε ἐδεόμεθα τοῖς λατινικοῖς ἁγίοις, οὐδέποτε εἰρήνευμεν αὐτούς, νῦν οὐδὲ δεόμεθα, καὶ εἰρήνευμεν, καὶ τέρπομεν αὐτούς. Ὧδε ἐστὶν οὖν ὁ βασιλεύς.

Ο Βασιλ. Καὶ εἰ τέρπεται αὐτοὺς, δότε γνώμας ἅπαντες. Καὶ ἐγνωμοδότησαν ἅπαντες σὺν τῇ παῤῥησίᾳ. ὅτι τέρπουσι τοὺς ἁγίους τοὺς λατινικοὺς, καὶ τὰ συγγράμματα αὐτῶν γνήσια καὶ οὐσιώδη εἴη· ἀφ' ἑνὸς δὲ ἐπληροφορήθησαν πανταχοῦ· καὶ ἀναγκαῖον εἴη, καὶ τὰ συγγράμματα αὐτῶν ἀληθῆ λέγειν, & εἰς ἓν ἀποβλέπειν. Τύπων οὖν τῇ γνώμῃ δοθέντων, ἡδύνατο συνέλθουσι, καὶ ἀπέλθειν ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια.

Τῇ ὀγδόῃ δὲ συνῆλθόντες ὁμοῦ, ἀνέγνωσαν πάλιν τὰ ῥητὰ τῶν ἁγίων. καὶ μάλιστα τῶν ἀναβολικῶν, τὸ μεγάλου βασιλείου, ἐν πολλοῖς αὐτοῦ λόγοις, τοῦ ἁγίου ἀθανασίου, & ἁγίου κυρίλλου ἀπὸ τῆς θησαυροῦ, καὶ ἐν τοῖς προς ἑρμείαν ἐπιφανίου, & θείου ἀνδρέου & συναΐτου, χρηγορίου & νύσσης, & δαμασκηνοῦ τοῦ σοφοῦ. Τύπων ἀναγνωσθέντων, ἐπληροφορήθησαν ἅπαντες τῆς ἀληθείας τὰ δόγματα· καὶ λυθέντος τοῦ συνεδρίου, ἀπῆλθομεν. καὶ πάλιν ἀπὸ & γδόης συνήχθημεν· & πάλιν τὰ ῥητὰ ἁγίων ἀναγνόντες, ἀπῆλθομεν. Τῷ δὲ σαββάτῳ προσῆλθόντων ἡμῶν ἐν τῷ οἴκῳ & παῤῥησίαρχου ἅμα τοῦ βασιλέως ἡμῶν, ἦλθε καὶ ὁ κύριος γεώργιος ὁ χολάρειος, καὶ ἀνέφερε προς τὸν βασιλέα ταῦτα.

Γεώργιος ὁ χολάρειος. Λέγει & κραιτε βασιλεῦ, ἐγὼ μὲν γνώμης ἦρχον, καὶ εἰμὶ ἀεὶ τοῦ προκειμένου τῆς ἑνώσεως ὕλης, ὁ προς τοῦ καθ' ἡμᾶς ἱεραὶ ταύτης συνόδου χειροτονηθείς μοι καὶ πεμφθεὶς λόγος δηλοῖ· ἐν ᾧ προς τε τοῦ ἕνωσιν καὶ τοῦ βοήθειαν τῆς ἐν κωνσταντινουπόλει προκαθημένων, τοῖς ἱεροῖς τούτοις προσιζηπόμην πατράσι· μαρτυροῦσι δὲ καὶ τὰ δύο βιβλία, ἅπερ προέτερον συνῳδεῖς, νῦν ἐγχειρίζω τῇ παρούσῃ συνόδῳ. ὧν τὸ μὲν ὅτι συμβουλὴ ἀεί τε ἑνώσεως & τρόπου αὐτῆς, & ὅσα ἄλλα προς ταύτην ἀρμόττει τοῦ ὕλην· τὸ δὲ ἀεὶ τῶ ζητήματος προκαθήται, σαφῶς ἔχει δηλῶσαι, τοὺς διδασκάλους τῆς ἐκκλησίας συμφωνοῦντας ἀλλήλοις, ἐν λόγοις αὐθεντικοῖς οὐδ' ἀποδίδεισιν, ἀλλὰ ῥητῶς τῆς ἱερᾶς γραφῆς καὶ τῶν διδασκάλων αὐτῶν. ἅπερ δύο βιβλία, φῶς μὲν ὢν ἐγὼ, καὶ παντάπασιν ἀτελὴς & σοφία, & δεκτήμη, καὶ γνώσῃ, & πᾶσιν ὁμοῦ· ἀλλ' οὖν ἀρκεῖ τὸ δεικνύμενον χρεὼς & βάρος, ἅμα μὲν τῆς ὕλωθεν δοθείσης μοι τοῦ λόγου χάριτος, ἐν καὶ μικραὶ & μεγίστου ὁμολογῶ· τὸ μὲν προς τὰς ὀρθῆς ἄλλοις χάριτας, τὸ δὲ προς τοῦ ἐμοῦ ἀξίαν ὑπερβάλλουσι αὐτοῦ· ἅμα δὲ καὶ τῆς τοῦ πλησίον ὀφειλομένης ἀγάπης, ἱκανῇ μελέτῃ καὶ φρενὶ δὲ πολυμερῶς συνέθηκα. καὶ ἴσονται ταυτὶ τὰ βιβλία, τὸ μὲν ἐναρχὴς καὶ διωκτικὴς ἀπόδειξις τῆς ἐμῆς ἀγωνίας, τὸ δὲ πληροφορία τῆς ἱκανῆ καὶ

Ο Χριστ. ποτὲ μὲν μὴ ἐξελίξειεν, ποτὲ δὲ ἐν ἰδίοις, ποτὲ δὲ ἐν τῇ ἡμῶν σωδῷ, ποτὲ δὲ καὶ μὴ τὸ Βασιλέως ἡμῶν, ἐν οὐδέποτε εἰρωδόμθα. εἰ δὲ γένοιτο πλημμέλεια, θαυμασιὸν οὐδὲν· ἐπεὶ ἀφ' ὅτου ἤρξατο τὸ θεῖον ἔργον τοῦτο, τίς ἄρα ἔτη εἰσὶ, καὶ γένεται πολλὰ μὴ ἀπρεπῆ· ἀλλὰ τὰ τοιαῦτα, καθὼς αὐτὸς ἐφίεμθα, πλημμελείας δίκτυα καὶ σκάφων οὐ μικρῶν. Ταῦτά τε καὶ ἄλλα ὅμοια εἰπόντες, ἐξῆλθον τοῦ παλατίου ἡμέρας δὲ ἰῶ τετάρτῃ τῆς ἑβδομάδος. ἀπελθόντες οὖν εἰς τὸν παρελαρχίωνα ἡμῶν, ἐξηγήσαντο ταῦτα. ὁ δὲ ὥρισεν, ἵνα ἀπέλθωσιν εἰς τὸν βασιλέα, ὃ ῥωσίας ὢν καὶ ἀρχαῖος φίλος αὐτοῦ καὶ ὁμοτυλήνης, καὶ δὴ ἀπελθόντες, οὐ μόνον τὰ τοῦ πάπα εἰφέρον αὐτῷ, ἀλλὰ καὶ πολλὰ τούτου ἰωάγκασαν ὑπὲρ τῆς ἑνώσεως μὴ τῆλ ἄλλων καὶ τοῦτο εἰπόντες αὐτῷ, ὅτι ἐὰν ἡ βασιλεία σου οὐ θέλει ἡμᾶς ἑνοῦσθαι, ἡμεῖς ἑνούμεθα. Ταῦτα ἀκούσας ὁ βασιλεὺς, ἐθαυμάσιον τῶν γάσιν αὐτῆλ· καὶ δὴ ἤρξατο τῶν ὁρμῶν τῆς ἑνώσεως, καὶ ὥρισεν εἰς τὸν αὔριον συναχθῆναι ἐν τῇ ἁγίᾳ Σοφίᾳ ἐν αὐτῇ. Τῆς πέμπτης οὖν τῆς ἑβδομάδος ἐλθούσης, συνήχθησαν ἐν τῇ οἴκῳ τῷ πατριάρχου ἅμα τῷ βασιλεῖ, καὶ εἶπεν ὁ βασιλεύς.

Ο Βασιλ. Ἡμεῖς ὦ διατόται ἀρχιερεῖς, οὐ δι' ἄλλο τι ἐξεστάλθημεν, οὐ ἤλθομεν ἐν ταύτῃ τῇ γῇ, εἰ μὴ ἵνα τῶν ἕνωσιν τῆλ ἐκκλησιῶν· καὶ οὐ δι' ἄλλο τι πλημμελοῦμεν ὧδε, εἰ μὴ ἵνα τῶν πεμπομένων τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν. καὶ ἰδοὺ ἔχομεν εἰς τῶν ἱερολίαν μίνας δεκαπέντε, καὶ πότε πεμπομένων οὐδὲν ἐλάβομεν· ἀλλ' ἀεὶ καὶ ἐξετασούμεθα τῆλ οἴκαν ἡμῶν, καὶ μέλλομεν πλημμελεῖν. διὸ ἡ δίζάζωξις ἡμῶν ὅζτινόλιθεία· εἰς οὐδὲν γὰρ ὠφελεῖ. ἡ ἕνωσις ἡμῶν ὅζτι μὲν καλὴ, πολὺ μᾶλλον εὐσεβείας τῆς ἡμετέρας. εἰσὶ γὰρ ἐνταῦθα δύο ἄκρα κακὰ, καὶ δύο ἀλιθερισθῆναι κίνδυνοι ἐὰν μὴ ἑνωθῶμεν ὀρθῶς, καὶ ἐὰν μὴ διαιρεθῶμεν δικαίως. λοιπὸν σκεψάσθω ἡ ἁγιωσύνη ὑμῶν τὸ κρεῖττον καὶ τὸ συμφέρον ἡμῖν, καὶ τῶν ὀλέθριον ταύτῶν διάκρισιν. ἐνθυμηθῆτε καὶ τῶν βοήθειαν τοῦ οἴκου ἡμῶν, τῶν καταφυγῶν τῆλ χειστιανῶν, τῶν ἐλπίδα τῆς πίστεως, τῶν κοινῶν σωτηρίαν, τῶν κωνσταντινούπολιν λέγω· καὶ ἐν τούτῳ δότε βουλῶν ἀγαθῶν· δότε γνώμας μήτε βλαπτούσας τῆλ ψυχῶν, μήτε βλαπτούσας κατὰ σῶμα. ἡ ἕνωσις ἡμῶν, ἤτοι τῆλ ἐκκλησιῶν, ὅζτι μὲν καλὴ, πολὺ δὲ σεβῶς καὶ ἀπρεπεστάτως. ἡ διάκρισις δὲ ὅζτι μὲν ὀλιθερία, ἀλλὰ τῆς ψυχῆς ὁ κίνδυνος κούφων ταύτῶν ποιεῖ, πολὺ προσέχατε, μήπως ἀναμάρτητος οὖσα ἡ ἕνωσις λάθῃ ἡμᾶς, καὶ ἀποτυχόμεθα τοῦ ἀγαθοῦ. ἡ γὰρ διάκρισις τῆλ ἐκκλησιῶν, φευκτή ὅζτι τις καὶ λίγεται· καὶ ὁ ἐμποδίζων τῶν δίσεβῆ ταύτῶν ἕνωσιν, πλέον τοῦ Ἰούδα τοῦ προδότου κατακεκριθήσεται. Ταῦτα τοῦ βασιλέως εἰπόντος, καὶ ἕτερα πλείονα δημηγορήσαντος, ἀπελογήσαντο οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ εἶπεν αὐτῷ.

Οἱ χαμκοί. Εἴπερ οὐκ ἀγαπᾷ τὸ ἕνωσιν τῶν ἐκκλησιῶν, ἤτοι αἱρέσεως, πολὺ μᾶλλον εὐσεβείας.

Ο Ῥωσίας Περίσσιος οὖν ὁ ῥωσίας ἔλεγε ταῦτα ἐποκειθήναι, ἵνα

Γινώσκετε ἀδελφοὶ, ὅτι ἡ διάκρισις ἡμῶν καὶ ἡ διχόνοια, ἐπέπεσε τῶν πλημμέλειαν ταύτῶν. κωὐ σωὶ ἀναγνωσθήτωσαν τὰ βιβλία τῆλ λατικῶν καὶ ἀβελικῶν ἁγίων· συμφωνηθήτωσαν παρ' ἡμῶν, ἐπεὶ σύμφωνοί εἰσιν· οἱ γὰρ ἅγιοι σύμφωνα φρόνουσιν. ἡ γὰρ διαφωνεῖ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ἅγιοί εἰσιν ἀμφότεροι, ἓν πνεῦμα ἅγιον ἐλάλησεν ἐν αὐτοῖς· καὶ χρὴ πίστιν, καὶ ἓν λέγειν ὁμοῦ, καὶ οὐ διαφωνεῖν. ἢ οὐ δοκεῖ καὶ ὑμῖν οὕτως; Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ.

Οἱ χαμκοί. Οὕτω φρονοῦμεν καὶ ἡμεῖς. Τότε εἶπεν ὁ πάπας πρὸς αὐτούς.

καὶ θαλάττης, ἀνυσιάζοντες ἐνώσαι τὴν ἐκκλησίαν τ̃ θεοῦ, ἔτρεφον μεγάλας ἐλπίδας. νυνὶ οὖν τὴν πλημμέλειαν ὑμῖν θεωρῶν, θαυμάζω πάνυ λόγῳ γένεται. οἰκτείρω γὰρ ὑμᾶς, μεμνημένος τῆς ὑστέρησιν τῆς πατρίδος, τὴν ἀπουσίαν τ̃ οἰκείων, καὶ τὴν ἐλάβειαν τ̃ ἐκκλησιῶν. τί γὰρ χρηστὸν γίνεται πλημμελούντων ὑμῶν; ἢ τί ὠφελήσομεν, μὴ ἑνοῦντες τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ; ἐγὼ γὰρ ἀφ' ἧς ὥρας ἦλθετε ὧδε, πολλὰ ἀνεδεξάμην ἐποιούμην εἰς τὸ ἀρχὴν ποιῆσαι τ̃ διχολίξεων· καὶ μ̃ τὸ ἀνακηρυχθῆναι τὴν οἰκουμενικὴν συνοδον, καὶ πολλὰ ἐνάγκαζον τὴν ἐξέτασιν τ̃ δογμάτων. ἀλλ' ὑμεῖς, οὐκ οἶδα, πῶς ἀναβάλλεσθε ἀεί, καὶ ἐποιήσαμεν ἐν τῇ Φιρράρια χρόνον ἔτος, καὶ οὐδὲν ἐηλώσαμεν διχαλίξεις δικαπέντε. καὶ ἐγὼ μακροθύμως ἐδιχόμην πάντα, ἀποβλέπων εἰς τὸ ἄγιον τέλος τῆς ἑνώσεως. ἀλλὰ κ̃ ὅσα ἐζητήσατε ἐποίησα ὑμῖν φιλοτίμως, ἐλπίδα ἔχων ἑνώσεως· κοινῇ δὲ γνώμῃ ἤλθομεν εἰς φλωρεντίαν, καὶ οὐδέποτε ἐκαυσάμεν διεγείρειν ὑμᾶς τὴν διχαλίγεσθαι, ἀλλ' ἐμὲ ὀνειδίζων, πῇ δὲ ἐνθυμίζων τὰς συμφωνίας ὑμ̃ν, οἵαις ἐποιήσαμεν ἐν Φιρράρια, λέγοντες, πῶς ἔχομεν ὁμοφωνίαν διχαλίγεσθαι ἀπαραιτήτως τρεῖς τῆς ἑβδομάδος· καὶ ἐαὶ ἀδυνῇ ὁ γαλλιώτατος βασιλεύς, ἢ ὁ πάπας, ἢ ὁ ἀγιώτατος πατριάρχης, ἢ τ̃ διχαλιζομένων τὶς. μὴ ἀργεῖν ποτε τὴν διχάλιξιν· ἀλλὰ καὶ θεσιατικόν τι ἐαὶ συμβῇ, ἢ ἑορτὴ. τῇ ὑπούσῃ ἡμέρᾳ σωνάγεσθαι ℭ διχαλίγεσθ, κ̃ κατ' οὐδένα τρόπον μὴ ἀργεῖν κ̃ πλημμελ ῦν. ὑμεῖς δὲ, οὐκ οἶδα, ἐαν σωνέλθητε ἐν φλωρεντίᾳ σωνῆλθόσης ὀκτὼ ἢ ἐννέα ℭ πλέον οὐκ ἠθελήσατε· ἀλλ' εἴπατε, ἵνα σωνέλθωμεν ἰδίως, καὶ διορθωμεν τρόπον τῆς ἑνώσεως. καὶ ὑμεῖς σωνικατέβημεν καὶ ἐν Ζούτῳ. καὶ ἐηλώσθη καὶ ἐν αὐτῷ πλημμέλεια. εἴπατε ἵνα διώσωμεν ἐγγεγράφως τὴν πίστιν ἡμῶν, σχεδὸν μα αὐτοίκειον τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς ῥώμης ἀεί. δηίσαντο γὰρ ἀκριβῶς, πόσον πρὸ ἐδίδουν οἱ αἰαβολικοὶ τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς ῥώμης ἀεί, καὶ πόσον ὑποτάσσω. ἡμεῖς δὲ σωνικατέβημεν κ̃ ἐν Ζούτῳ. ἐγράψαμεν γὰρ καὶ ἀπεστείλαμεν· ἀλλὰ κ̃ ἐπλημμέλησε καὶ ἐν Ζούτῳ καιρός. ἐστείλατε ὑμεῖς χαρτίον δυσέρμηνον τῆς πίστεως, καὶ ἐρωτῶμεν ὑμᾶς ἐξηγηθῆναι αὐτὸ, καὶ οὐ θέλετε. καὶ τί ἔχω λέγειν; θεωρῶ μὲν κ̃ πάντα τὴν διαίρεσιν σχεδὸν ὀφθαλμῷ, καὶ θαυμάζω εἰς τί ὠφελήσῃ ἡ διαίρεσις ὑμᾶς· ὅμως εἰ τοῦτο ἠβούλεσθε, πῶς μέλλουσι διχοθῆναι τοῦτο οἱ αὐθέντις οἱ δυτικοί; κ̃ ἡμεῖς πόσον λίπλιν μέλλομεν ἔχειν ἐαυτοῖς; μᾶλλον ὑμεῖς πῶς μέλλετε ἀπελθεῖν ἐν τῇ πατρίδι ὑμ̃ν; τῆς ἑνώσεως δὲ ἠβουλήθητε, κ̃ οἱ ῥηγάδες οἱ δυτικοὶ, κ̃ ἡμεῖς πάντες, μεγάλην ἡδονὴν θέλομεν ἔχει, κ̃ μεγάλως θέλομεν βοηθήσῃ ὑμῖν· κ̃ ἡ βοήθεια ἡμ̃ν πολλὴ κουφισμὸν μέλλει ποιῆσαι τοῖς χειστιανοῖς, τοῖς οἰκοῦσιν ἐν τῇ αἰαβολῇ, καὶ τοῖς κατεχομένοις ὧδε τ̃ ἀσεβῶν. λοιπὸν ὧδε καλῶ ὑμᾶς ἀδελφοὶ, διὰ τὴν ἐντολὴν τὸ κυρίου ἡμ̃ν ἰησοῦ χειστοῦ. μὴ ἠβούλεσθε ἡ διαίρεσις αὕτη εἰς τὴν ἐκκλησίαν τὸ θεοῦ, ἀλλὰ ἀπαδάσατε, διεγέρθητε, δῶμεν δόξαν τῷ θεῷ ὁμοῦ. ἡ ἕνωσις ἡμ̃ν πολλὴν ὠφέλειαν προξενεῖ τῇ ψυχῇ· ἡ ἕνωσις ἡμ̃ν πολλὴν τιμὴν φέρει τῷ σώματι· τὴν ἕνωσιν ἡμ̃ν οἱ ἐνσώματοι κ̃ ἀσώματοι ἐχθροὶ φοβηθήσονται· τὴν ἕνωσιν ἡμ̃ν οἱ ἅγιοι ἄγγελοι δύφρανθήσονται, ℭ χαρὰ μεγάλη ἠβούλεσθε ἐν οὐρανῷ κ̃ δὴ γῆς. Τούτων ℭ ἕνεκεν ὁμοίων ῥηθέντων ὑπὸ τὸ ἁγιωτάτου πάπα, ἀπεκρίθησαν οἱ αἰαβολικοὶ διὰ τὸ ῥωσίας οὗτος.

Οἱ χραικοί. Ὅσα ὥρισεν ἡ μακαριότης σου, πάντα εἰσὶν ἁγιά τε κ̃ δίκαια· ἀλλὰ τὰ μεγάλα σχέγματα, μεγάλος ἔχουσι ℭ τὰς πλημμελείας. ἡμεῖς γὰρ εἰ κ̃ μακρὸν χρόνον ἔχομεν καθὼς ὁρίζεις, ἀλλ' οὐδέποτε εἰρωδιόμεθα, ζητοῦντες τὴν ἕνωσιν τ̃ ἐκκλησιῶν,

πρὸ

μθμ, ἑνωθησόμεθα· εἰ δὲ μὴ, ἀπολλυσόμεθα. Πολλῶν οὖν λόγων λαληθέντων, οὐδὲν ἐχρήσατο. καὶ πάλιν τῇ ἑπαύριον ἦλθον οἱ καρδιναλίοι, καὶ πάλιν τὰ αὐτὰ καὶ περὶ τῆς αὐτῆς εἰπόντες, οὐδὲν ἔπραξαν. Τῆς κυριακῆς δὲ ἐνιαυτοῦ ἐλθούσης τῆς ἐνδόξου σεπτεμβρίου, ἠμελήθη ὁ βασιλεὺς ἀπελθεῖν εἰς τὸν πάπαν, ἀπῆλθε δὲ μὴ τὸν ἑσπερινὸν καὶ τὴν γονυκλισίαν. καὶ καθίσαντες αὐτὸ μὴ τὸ πάπα, εἶπεν ὁ πάπας αὐτῷ.

Τὴν ἀπουδὴν τῆς βασιλείας σου διωρθῶ ἀεὶ, τὴν πρὸς τὸ θεῖον ἔρχον τοῦτο τῆς ἑνώσεως, λίαν δυφραινόμην ἐγὼ τε καὶ οἱ μετ' ἐμοῦ, καὶ τὰς ἐξόδους εἰς οὐδὲν ἐλογιζόμεθα· τῶν δὲ τὴν ῥαθυμίαν τὸ πρᾶγμα ἐκλίποντες, λυπούμεθα ὡς τὰ πολλὰ, καὶ θαυμάζομεν τὴν τοσαύτην μεταβολήν. καὶ εἰ μὴν εἶχεν αἰτίαν τινὰ εἰπεῖν δίκαιον, εἶχε διαφορὰν τὸ πρᾶγμα τινά· ἀλλὰ χωρὶς τινος δικαίου αἰτίας πλημμελεῖν, καὶ ἀπαρδεύειν τὴν ἕνωσιν τῆς ἐκκλησιῶν, δοκεῖ μέγα, καὶ ἄλλο παρ' ἐλπίζομεν· καὶ ῥίπτοντες τὰ χρήματα ἡμῶν, τὴν τῶν δόντων οὐκ ὑποπτεύομεν. τί ἀδύνασθε λέγομεν, καὶ οὐκ ἀπεκρίνασθε; λέγομεν, ἢ δίκασθε τὴν παρ' ἡμῶν σαλεῦσαι ὁμολογίαν τῆς πίστεως, ἣν ἐξηγήσασθε τὴν παρ' ὑμῶν πεμφθεῖσαν ἡμῖν, καὶ οὕτως ἑνωθησόμεθα. τί ἐστι τὸ ἐμπόδιον; Ταῦτα καὶ ἄλλα τούτοις ὅμοια ἐπόνθος τῷ πάπα τῷ βασιλεῖ, ἀπεκρίθη ὁ βασιλεύς. Ὁ Πάπας

Ὅσα ὤρισεν ἡ ἁγιωσύνη σου, δικαιά εἰσι καὶ δίλεγα καὶ λίαν ὀρθά· ὀφείλομεν ποιῆσαι καθαρὰν τὴν γραφὴν ἡμῶν. ἀλλ' οὐκ εἰσὶ πάντες οἱ τῆς ἀπολικῆς ἐκκλησίας μιᾶς γνώμης, ἵνα δώσωμεν τοῦτο. οἱ πλείους γὰρ αὐτῆς, ἀμφιβάλλωσιν εἰς τὸ παρ' ἡμῶν ζητηθὲν, ἢ ἀγνοοῦντες τὰ λεγόμενα, ἢ καὶ μὴ δυνάμενοι τὴν πάτερον δόξαν ἀποβάλλειν διὰ τί· οὕτω γὰρ ἐδόξαζον οἱ πατέρες ἡμῶν, αἰτίας ὑπαρκτὰς δύο λέγητε τοὺς λατίνους τῶν ἁγίου πνεύματος διὸ καὶ οὐ δίκονται πάντες ῥᾳδίως τὴν ἕνωσιν ταύτην, διὰ τὴν φωνὴν τὴν, ἐκ τοῦ υἱοῦ. ἐξ ἀνάγκης οὖν ὅσον δυνήσομεν παρ' αὐτῆς, τοῦτο καὶ ποιοῦμεν. ἐγὼ γὰρ οὐκ εἰμὶ αὐθέντης τῆς συνόδου, ἀλλ' οὐδὲ τυραννικῶς ἐβουλόμην ποιῆσαι τὴν συνοδόν μου εἶναι π. λοιπὸν οὐ δύναμαι βοηθῆσαι εἰς τὰ ῥήματα, ἃ εἶπεν ἡ ἁγιωσύνη σου. Πρὸς ταῦτα ἀπεκρίθη ὁ πάπας τῷ βασιλεῖ. Ὁ Βασιλ.

Καὶ ἐδέχωρησεν τὴν συνοδόν σου ἀποκριθῆναι ἡμῖν λοιπόν. οὐδὲν ἔστι τὸ κωλύον ὑμᾶς· ἔστι γὰρ καλὸν καὶ δικαιόδικον ἐμοί τε καὶ σοὶ τῷ βασιλεῖ. Τούτων λαληθέντων καὶ μεμυθίων ἡμῖν, ἀνέστημεν, καὶ ἀπήλθομεν πρὸς τὸν πάπαν. Περικαθίσαντες οὖν τῷ πάπα συὺ τοῖς καρδιναλίοις αὐτῷ· ὑπῆρχον γὰρ ἐνέα τὸν ἀριθμόν· ὁ πολωνίας, ὁ πλακεντίας, ὁ ἐνετίας ὁ καὶ μερέκιος, ὁ τῦ ἁγίου σεβαστοῦ, ὁ τῦ ἁγίου μάρκου, ὁ τῆς ἁγίας σαβίνης, ὁ φλωρεντίας, ὁ κολώνας, καὶ ὁ φιρμάνος· καὶ καθισάντων πολλῶν ἀπὸ μέρους τῶν ἀρχιπισκόπων καὶ ἡμῶν, τῶν βασιλέως μὲν παρόντος ἐκεῖ μηδὲ τῦ πατριάρχου· ἐδημηγόρησεν ὁ πάπας διὰ τῦ ἑρμηνέως, ὅπερ ἐστὶν τῦ μεταγλωττιστοῦ, καὶ εἶπεν ἡμῖν. Ὁ Πάπας

Ἐγὼ ἀδελφοὶ τῆς ἀπολικῆς ἐκκλησίας λογάδες, ὃ κατά τινα τρόπον σωματικὸν, καὶ δικά τινα ὑπόθεσιν τῶν παρόντος εἶμι, ἐπιχειρησάμενος τὸ θεῖον ἔρχον τοῦτο τῆς ἑνώσεως τῆς ἐκκλησιῶν, ἀλλὰ τῷ ζήλῳ πυρωθεὶς τῶν ἁγίου πνεύματος, τῶν κόπον αὐτὸν λαβόμην τοῦτο τὸ μέγιστον. δόξασθαι γὰρ ἀκριβῶς τὸν ἀγῶνα, ὃν ἐγωνισάμην ἀπ' ἀρχῆς ἕως τέλους περὶ τούτου. ἤλπιζον δὲ, ὅτι καὶ ὑμεῖς τὸν αὐτὸν ἀγῶνα ἴσχετε. ἰδὼν γὰρ τὴν προθυμίαν ὑμῶν, καὶ ὅτι ἐρρίψατε ἑαυτοὺς, καὶ ἐκοπιάσατε διὰ τῆς

ἁγίων & διδασκάλων τῆς ἐκκλησίας· & ἐρωτῶμεν ὑμᾶς δοῦναι τῷ αὐτῷ ἐξήγησιν, & εἰ θέλετε ἐξηγεῖσθαι. ἡμεῖς πλέον τι οὐκ ἔχομεν εἰπεῖν. Ἀπεκρίθη ὁ βασιλεὺς καὶ εἶπεν αὐτῷ.

Ο' Βασιλ. Ἐγὼ οὐκ εἰμὶ αὐθέντης τῆς συνόδου, οὐδὲ τυραννικῶς θέλω ἐνωθῆναι ἡμᾶς. ἀλλ' ἡ σύνοδος ἡ ἡμετέρα, οἰκειοθελῶς συνεκροτήθη, & ἔστειλε τὸν ὁμολογίαν ταύτην, ἵνα λέγητε ἵνα ἐξηγηθῶσι. & ἔστι ἀρκετὸν, & εἰ θέλετε ἐξηγήσεως. ἐπεὶ τὸ ἀναβλύζειν, τὸ προχεῖσθαι, τὸ πηγάζειν, αἰτίαν δηλοῦσι τῷ υἱῷ, εἰ καὶ οὐ λέγουσι καθαρῶς οἱ ἡμέτεροι, διὰ τὴν ἀμαθίαν τῆς ἰδιωτείας· τί δὲ ἄλλο θέλετε ἀγνοῶ. αἰτίαν ὁμολογεῖτε τὸν πνεῦμα τὸν υἱόν, οὐδὲν ἀπλέγομεν, ἀλλὰ μὴ τὴν ῥητὴν ταύτην ἐνέμεθα ὑμῖν· καὶ ἐπειδὴ ἐνούμεθα, οὐκ ἀπλέγομεν. Ο' δὲ ἰουλιανὸς ἀποκρινόμενος, ἔφη.

Ιωλ.Καρδ. Ἀλλὰ τὸ πηγάζειν, τὸ ἀναβλύζειν, τὸ προχεῖσθαι, οἱ ἡμέτεροι δεύτερα προσέδωκαν τοῦτο δηλοῦσι, δηλονότι τῇ χρονικῇ· ἡμεῖς δὲ θέλομεν ἐξήγησιν, καὶ τὸν νομὸν τῶν ἁγίων τῶν λεγόντων τὰ ῥητὰ, τὴν ὑπαρκτικὴν αἰτίαν δηλοῦντες τοῦ υἱοῦ σὺν τῷ πατρί. τὸ γὰρ λέγειν τὸν μέγαν κύριλλον, οὕτω προχεῖται καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ καθώσπερ ἀμέλει & ἐκ τοῦ πατρὸς, οὐκ ἔστιν ἕτερον, εἰ μὴ ἐκπορεύεται καὶ τοῦ υἱοῦ, καθώσπερ καὶ ἐκ τοῦ πατρός. καὶ τὸ ἀναβλύζει, καὶ τὸ πηγάζει, ὥσπερ ὁ πατὴρ, ὅτι & ὁ υἱός, ταυτόν ἐστι. Τούτων καὶ ἄλλων ὁμοίων λαληθέντων, ἦλθεν ὁ βασιλεὺς, καὶ ἐμείνθημεν οἱ ἀρχιερεῖς, ἵνα ἀπέλθωμεν ἐν τῇ τῶ πατριάρχου οἴκῳ, ἵνα γὰρ ἀσθενὴς, ὅπως ἴδωσιν ὁ βασιλεὺς ὀείσῃ ἡμῖν, τί διεφέρετο μετὰ τοῦ πάπα.

Ο' Πατριάρχης. Τῇ οὖν δικάτῃ καὶ ἑβδόμῃ τοῦ μαΐου μηνὸς, τῇ κυριακῇ τῶν ἁγίων πατέρων, συνήλθομεν οἱ ἀρχιερεῖς ἐν τῷ πατριάρχῃ, ὑπάρχοντες ἐκεῖσε καὶ τὸν βασιλέα· ὁ δὲ βασιλεὺς οὐκ ἦλθεν, ἀλλ' ἐμήνυσεν ἡμῖν, ὅτι καρδινάλιοι μέλλει ἰδεῖν ἀπὸ τοῦ γάμβου, συναχθέντων δὲ ἡμῶν μετὰ τοῦ πατριάρχου ἐν τῷ κελλίῳ αὐτοῦ, καὶ πολλῶν λόγων κινηθέντων, καὶ μὴ δυναμένων τὴν πλημμέλειαν, πάντων εἰπόντων, ὁ πατριάρχης καὶ τὴν συνήθειαν αὐτοῦ μετὰ οἰκονομίας & εὐσεβείας πολλῆς ἡμῖν ἀπεκρίνατο, ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ καὶ ἅγιος ἡμῶν βασιλεὺς, εἰς τὸν πάπαν τὴν παρηυθυσμένην πατρίδα ἀπελθὼν, πολλὰ καὶ μεγάλα ῥήματα εἶπεν αὐτῷ, καὶ μάλιστα, τίνι λόγῳ οὐ δέχονται τὰ εὐαγγέλια ἡμῶν. & ὁ πάπας ἠξίωσεν αὐτὸν, ἵνα τῇ ὡρισμένῃ ὡραγμένῃ, διὰ τὸ μὴ εἶναι βουλόμενος ἀπολογηθῆναι. τῇ ὡρισμένῃ δὲ πάλιν ἀπῆλθεν ὁ βασιλεὺς, & πάλιν εἶπε λαμπρῶς & φιλοσόφως πολλά· ἀλλ' οἱ λατῖνοι ἐξήγησιν ζητοῦσι παρ' ἡμῶν γραμμάτος· πῶς ἐννοοῦμεν τὸ ἀναβλύζειν, τὸ πηγάζειν, τὸ προχεῖσθαι. Ταῦτα εἰπόντος τοῦ πατριάρχου, ἡμεῖς ἐζητοῦμεν, & πῶς θέλομεν ζητῶ, ἕως ὅτου ἐξετάζονται ταῦτα; Καὶ ὁ πατριάρχης ἀπεκρίνατο, ὅτι ὁ βασιλεὺς μέλλει ἐλθεῖν πρὸς ἡμᾶς τάχιον, ὅπως ποιήσῃ τὸ δίκαιον. Τούτων λαληθέντων ἀπῆλθομεν.

Ο' Βασιλ. Τῇ δὲ εἰκοστῇ πρώτῃ τοῦ μαΐου μηνὸς, ἡμέρᾳ πέμπτῃ, ἀπέστειλεν ὁ βασιλεὺς πρὸς τὸν πάπαν διὰ τὸ τέλος τοῦ πράγματος.

Ο' Πάπας Ἔστειλεν οὖν ὁ πάπας πρὸς αὐτὸν καρδινάλιους τρεῖς, τὸν καμερλέγιον, τὸν λιανὸν, καὶ τὸν φιρμάνον, λέγων καὶ ζητῶ ἐξηγῆσθαι τὰ δόγματα, ἃ ἔστειλαν ἐγγράφως, & μάλιστα τίνι διαι, διαμένει αὐτοῖς εἰς τὰ σάκρα, ἢ διὰ ὀργάνου ὡς λέγει τοῦ πρίονος, ἢ διὰ τῆς ὕλης ὡς ὁ οἶκος, ἢ διὰ σαλπίσεως ὡς τὸ ὕδωρ, ἢ φυσικῶς καὶ ὑποστατῶς, ὡς ὁμοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. Ἀπεκρίθη ὁ βασιλεὺς.

Ο' Βασιλ. Ἡμεῖς ἄλλο οὐδὲν γράφομεν, οὐδὲ λέγομεν, εἰ μὴ ὅτι ἐὰν δέχηται ὅσον ἐδικαιώμεθα,

Οἱ λατῖνοι οὖν τὸ ἰδόντες, οὐκ ἠρκέθησαν δὴ τῷ γράμματι· ἀλλὰ λαβόντες αὐτὸ, τὴν ἐξήγησιν ἐζήτουν ἀφ' ἑαυτῶν, λέγοντες, τὸ ἀναβλύζειν γέγραπται ἐν τοῖς σαρκικοῖς τῆς θεότητος σωμάσι, τὸ πηγάζειν δὲ γέγραπται ἐν τοῖς συγγράμμασι τῶν ἁγίων, ὁμοίως & τὸ θεοχεῖδες· τὸ πῶς δὲ ἐπιλαμβάνεται ὑμῶν ταῦτα, θέλομεν ὑμᾶς ὁμολογῆσαι ἐπὶ δὲ ἀκούομεν, ταῦτα δὲ δυτέρας πνὸς θεόσδου εἶ) λέγεσδαι & χεσνικῶς, ἡμεῖς δὲ μίαν μόνην θεόσδον ὁμολογοῦμεν λέγειν τοὺς πατέρας τοὺς ἁγίους ἐν τῇ τ ἁγίου πνεύματος θεσβολῇ. ταύτην δὲ τὴν ἔκχυσιν τὴν ἀπὸ τοῦ ἱοῦ, οὐ δευτέραν, ἀλλ' ἄλλην χεσνικὴν λέγομεν, καὶ τὴν θεὸς ἡμᾶς, ἵν' ἔχῃ ὁ πατὴρ & τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. αἰτεῖμεν οὖν ὑμᾶς εἰπεῖν εἰς ταύτην τὴν ἄχεσνον θεσβολὴν, ἢ αἰτίαν τὸν ἱὸν τ ἁγίου πνεύματος πεσδόμεν. πῶς γὰρ ἀναβλύζει τὸ ἐκπόρευτον παναγιον πνεῦμα ἀφ' οὗ ἱοῦ, μὴ ἔχον τὸ εἶ) παρ' αὐτοῦ; ἀλλὰ κὴ πῶς θεοχεῖται παρ' αὐτοῦ, καθώσπερ ἀπὸ τ θεοῦ καὶ πατρὸς, κὴ τὸν μέγαν κύριλλον, μὴ ἔχον αἰτίαν ἀπὸ τ ἱοῦ; διὸ ἡ μὲν ἔννοια ἡ αὐτὴ ὄζι τῇ ὑμετέρᾳ φασὶν, ἡ δὲ λέξις τῶν γεγραμμένων ἔχει ἔμφασιν, ὅπως μὴ πάλιν δευτέραν θεόσδον εἴπῃ τις δὴ τῆς ἁπλῆς & αἰσωμάτου θεότητος.

Οἱ λατῖνοι.

Ταῦτα μυσάντων τῶν λατίνων ἡμῖν, ἡμεῖς ἠρξάμεδα γογγύζειν, κὴ τέλος τοῦ θεάγματι δὴ πεῖναι, λέγοντες, ἔσον ἐποιήσαμεν, ὑπῆρχε μέγα & πολυ, ἀλλὰ κὴ ἀφ' ἑαυτῶν τὴν τοποτηρητὴν ἡμῶν κὴ τῶν ζιῶν. ὁ γὰρ ἡράκλειας, & ὁ ἐφέσου, κὴ ὁ μονεμβασίας, κὴ ὁ ἀγχιάλου οὐκ ἔδωκαν γνώμας ἐν τῷ σαλέντῃ τῆς ὁμολογίας γράμματι· ἀλλὰ & ἀπὸ τῶν κλεικῶν, ὁ μέγας χαρτοφύλαξ, κὴ ὁ θεσσαλονίκης. λοιπὸν εἴπομεν, ἄλλο οὐ δυνάμεδα ποιῆσαι, ἡμεῖς ἁγίων ὁμολογίας ἐγράψαμεν & ἐσείλαμεν· τί ἔτι ἔχομεν; Καὶ οὕτως ἠρξάμεδα ἀπουσάζειν δὴ σρέψαι. καὶ σωαχθέντες ἀνέφεραμεν πάντα τῷ παξιαρχῇ ἡμῶν, λέγοντες· ἵνα τί καθεζόμεδα τόσον καιρὸν ἀργοί; ἠμεῖς δὲ συμπέρασμα. θεσθέντες, ἴτι εἰ οὐ ἠμέλλομεν τέλος σωτομώτερον, ἡμεῖς οὐ δυνάμεδα καθέζεσδαι πλέον· κὴ ἠμεῖς δὲ τρόπος τ ἀπελθεῖν. Ταῦτα μυσάντες τῷ βασιλεῖ, οὐκ ἔδοξεν εἶ) ταῦτα μαχεσδύμων ἀνδρῶν· ἀλλ' ὥρισεν, ὅτι ἡ ῥαδυμία ὑμῶν, πολλὰ κακὰ θεσιξεύησε τῷ θεάγματι. Λ' πεκείδησαν κὴ εἶπον αὐτῷ. Φοβούμεδα γαλεώτατα κύριε βασιλεῦ μὴ πως ποιήσωμεν τὸ σέρος ὅλον ὧδε, κὴ τὸ φθινόπωρον, & τὸν χειμῶνα ἀπερχόμενοι κινδυνεύσωμεν. Λ'λλ' ὁ βασιλεὺς, κὴ τίς ὄζιν ὁ ὑπολαμβάνων τέτον τὸν σπόνον; ἐγὼ γὰρ ἀπόδωμι, εἰ δυνατὸν & σήμερον ἠμέλλε τὸ συμπέρασμα, ἀλλ' ἀδύνατον· κὴ ὁ ἀδυνάτων τί ἔχει ποιῆσαι; ὅμως ἀναμείνατε ἕως τῆς τετάρτης· ἕως γὰρ ἡ τὸ τυφλοῦ κυριακὴ· & τῇ τετάρτῃ μέλλω ἀπελθεῖν εἰς τὸν πάπαν, κὴ εἴ τι χρηνήσῃ ὁ θεός.

Οἱ γραικοί.

Μετὰ ταῦτα γίνεται ὁ βασιλεὺς ὑγιὴς, κὴ τῇ τετάρτῃ, ἤγουν τῇ ἕδδομάτῃ τ ἀναλήψεως, ἐν μαΐῳ εἰς τὰς δικαζεῖς, ἀπῆλδεν εἰς τὸν πάπαν, & οὐκ ἐποίησε δὲ τέλος οὐδὲ ἦν, ἀλλὰ τοὺς λόγους ὁ πάπας τ βασιλέως λαβὼν, ἐκελεύδησαν ἀπολογήσατο, καὶ τῇ ἕδδομάδῃ ἀπεκρίδησαν αὐτῷ ἔφη. Τῆς ἕδδομάδος τοίνυν ἐλθούσης, ἤ τις ἰὼ σεσσαρακαιδεκάτη τ μαΐου μηνὸς, ἀπῆλδε & πάλιν ὁ βασιλεὺς ἐν τῷ παλατίῳ τ πάπα, κὴ & ἐπηγγελμένον αὐτῷ. & τὸν λόγον ἀναλαβὼν ὁ καρδηνάλις ἰουλιανὸς, ὡς ἀπὸ σρεσώπου τ πάπα, ἔφη τῷ βασιλεῖ οὕτως.

Ο' βασιλ.

Η' μεῖς γαλεώτατε ἰδὴ, κὴ μίαν & πολλάκις ἐζητήσαμεν ἡμῖν ἀφ' ἑλκίξης, ἵνα ζητηθῇ κὴ εὑρεθῇ ἡ ἀλήθεια, & ἐκ ἠθελήσατε· ἐσείλαμεν ἐγγραφον ὁμολογίαν πίστεως, & οὐκ ἠρκέθητε. ἐγράψατε ὑμεῖς, κὴ ἐσείλατε ἡμῖν δόγματα κὴ ῥητὰ τ ἁγίων

Ο' Πάπας

καὶ τὴν προβλητικὴν δύναμιν, καὶ οὐ λέγομεν, ὅτι ἐκπορεύεται κατὰ τὸν υἱὸν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὡς ἐξ ἄλλης ἀρχῆς καὶ αἰτίας, οὐδὲ ὡς τὴν ὕπαρξιν ἔχον ὁ υἱὸς τὸ πνεῦμα ὅς· μίαν γὰρ γνώσομεν τὴν πατέρα αἰτίαν, καὶ ῥίζαν, καὶ πηγὴν τῆς θεότητος· ἀλλ' οὐδὲ λέγομεν τὸν προόντα τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱόν, διὰ τὸ λέγειν μίαν ἐνέργειαν· τοῦτο γάρ ἐστιν ἄτοπον· ἀλλὰ λέγομεν δύο ὑποστάσεις καὶ μίαν ἐνέργειαν, καὶ μίαν προβλητικὴν δύναμιν, καὶ ἓν τὸ προβαλλόμενον ἐκ τῆς οὐσίας καὶ τῆς ὑποστάσεως τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ. διὰ τοῦτο καὶ ἐν τῇ ἱερᾷ συμβόλῳ, αἰσθόμεθα καὶ ἀσφαλισάμεθα, ἵνα μὴ καὶ μικρὸν αἰτιλέγοντες ὅτι αἰτία ὁ υἱὸς τὸ πνεῦμα, πίστιν εἰς δόγμα, χέοντες ποιοῦντες ἐν μέσῳ πατρὸς καὶ υἱοῦ. οἱ δὲ μὴ λέγοντες ὅτι ἐκπορεύεται καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, σαφῶς πλανῶσι λοιπόν, ὅτι ἐκ μόνου τοῦ πατρός· καὶ εἰ ἐκ μόνου τοῦ πατρὸς, ἦσαν ὅτε οὐκ ἦν ὁ υἱός. εἰ δὲ λέγουσιν, ὅτι ἐκ μόνης τῆς πατρικῆς ὑποστάσεως, χωρίζουσι τὴν οὐσίαν πρᾶγμα τῆς ὑποστάσεως, καὶ δύο εἶναι κατ' αὐτοὺς ἡ οὐσία εἰς τριμερίαν, ὅπερ ὄξιν ἄτοπον· διὸ καὶ ἐνταῦθα ἐν τῇ ἱερᾷ συμβόλῳ, ὡς ἔφημεν. Ταῦτα τῶν λατίνων γραψάντων, καὶ τοῖς γραικοῖς στειλάντων, τῇ εἰκοστῇ ἑνάτῃ τοῦ ἀπριλίου μηνὸς, ἡμέρᾳ τετάρτῃ, τοῦ Ἀγγλικοῦ, συνήχθησαν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ βασιλέως οἱ γραικοὶ, ὁ γὰρ βασιλεὺς ἰδίων αὐτῶν, καὶ ἐν πρώτοις συνόδου ἅμα τῷ πατριάρχῃ, καὶ ἐβουλεύθησαν πῶς ἀπολογήσονται τοῖς γράμμασι. οἱ μὲν οὖν ἔπον, ταυτὸ λέγουσιν οἱ λατῖνοι αἰεί· οἱ δὲ, οὐδὲ συγκατατίθενται ἡμῖν οὐδὲ ὅλως· ἄλλοι, αἰτίαν ποιοῦσι τὸν υἱὸν τοῦ ἁγίου πνεύματος· ἄλλοι, δύο αἰτίας λέγουσι καὶ δύο ἀρχάς· ἔτεροι τάχα οἱ ἀκουσάντες ἐνιοῦσιν, ἀσάφειαν ἀπειβῶς τῶν γραφῶν. Δύο οὖν ἡμερῶν διεγνωμένων, πάλιν οἱ λατῖνοι ἀπέστειλαν πρὸς τοὺς γραικοὺς ἑτέρας γραφὰς ἀδικίχρουσας οὕτως.

Οἱ λατῖνοι. Ἐπειδὴ οἱ γραικοὶ δύο ἀρχὰς καὶ δύο αἰτίας συνοδεύουσιν ἡμᾶς λέγειν δεῖ τῆς αἰτίας καὶ ὁμοουσίου ξιάσεως, λέγομεν ἐγγράφως οὕτω· Πιστεύομεν εἰς ἕνα θεὸν πατέρα, καὶ εἰς ἕνα υἱὸν μονογενῆ γεννηθέντα ἐκ τοῦ πατρὸς, καὶ εἰς ἓν πνεῦμα ἅγιον, ἐκ τοῦ πατρὸς μὲν τὴν ὕπαρξιν ἔχον, καθώσπερ καὶ ὁ υἱὸς, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐκπορευόμενον· μίαν γὰρ λέγομεν τὴν πατέρα αἰτίαν υἱοῦ τε καὶ πνεύματος, τοῦ μὲν κατὰ τὴν γέννησιν, τοῦ δὲ κατὰ τὴν ἐκπόρευσιν. ἀλλ' ἵνα τὸ ταυτὸν καὶ ἐν τῆς οὐσίας μὴ διαιρεσωμεν, καὶ τὴν οὐσίαν ἀπὸ τῶν ὑποστάσεων πρᾶγμα μὴ διαφέρειν, ἀλλὰ λόγῳ μόνῳ καὶ διανοίᾳ διαξόσωμεν· καὶ ἵνα μὴ ἐκ μόνου τοῦ πατρὸς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύηται, καὶ ἡ οὐσία τῶν τριῶν μία οὖσα, ἐν τρισὶ τριμέρισιν ὑποστήσῃ, τὴν ἐκ τοῦ υἱοῦ φανὴν ἐν τῷ συμβόλῳ ὁμολογοῦμεν· διὸ καὶ λέγομεν, ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ, ὡς ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς. Τούτων ὕστερα γραφέντων καὶ τοῖς γραικοῖς σταλέντων, συνήχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ ἐσκέπτοντο σὺν τῷ πατρὶ ἀρχῇ, ἡμέρας δύο, καὶ μόλις ἔγραψαν ἀπολογίαν καὶ αὐτοί· ἐδεῖ γὰρ ὅλως ἄθελον ἀκούσαι αἰτίαν τὸν υἱὸν τὸ πνεῦμα. ἔγραψαν δ' οὖν ὅμως καὶ αὐτοὶ ὕστερον.

Οἱ γραικοί. Ἐπειδὴ οἱ λατῖνοι ὁμολογοῦσι μίαν ἀρχὴν τὸν πατέρα ἀμφοτέρων καὶ πνεύματος, ζητοῦσι δὲ παρ' ἡμῶν εἰπεῖν τὸ φρόνημα ἡμῶν, λέγομεν καὶ ἡμεῖς, ὅτι ὁμολογοῦμεν πηγὴν καὶ ῥίζαν υἱοῦ τε καὶ πνεύματος τὸν πατέρα, καὶ αἴτιον τοῦ υἱοῦ καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ πατρὸς, καὶ τὸν ἅγιον κύριλλον καὶ τὴν θεόπνευστον σύνοδον καὶ τὸν μέγαν βασίλειον καὶ λέγομεν, ὅτι αἰωνίζει ὁ υἱὸς τὸ πνεῦμα, πηγάζει, προχεῖ, καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον προέρχεται καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ, καὶ ἐνίεται, καὶ προχεῖται. Ταῦτα καὶ αὐτοὶ γράψαντες, ἀπέστειλαν πρὸς τοὺς λατίνους, φυλάξοντες πάντοτε τὰς εἰς αὐτὰ ἐξηγήσεις, καθὼς ἐθελήσωσιν.

νίας πληροῦτε ἀμφοτέρων. καὶ οὐδὲν φρίπει ποιῆσαι οὕτως, ἀλλὰ δηλονότι καὶ ἔτι ἕως οὗ ἀναφανῇ ἡ ἀλήθεια. Τούτων δὲ ἄλλων πολλῶν λαληθέντων, οὐκ ἐπείσθη ὁ βασιλεὺς ὑμῶν σωμβάσεως δηλονότι γενέσθαι, ἀλλ' ἔφασκε δεῖν ἑκατέρων τὴν μεσότητα, δίκαι, καὶ συνέρχεσθαι ἐν οἰκεία συμβάσει· καὶ εἰ μὲν οἷόν τε μέσον τὴν δογμάτων ἀπάρνησιν, τοῦ θεοῦ δόξαι, εἰ δ' οὔ, ἵνα ἀπρέπωμεν οἷκαδε. Τούτων οὕτω λαληθέντων, ἀπῆλθον οἱ καρδιναλιοι, καὶ παρῆλθον αἱ ἡμέραι ἕως τῆς Θεοσεβοῦς. καὶ τῇ Θεοσεβεῖ ἀπῆλθεν ὁ βασιλεὺς εἰς τὸν πάπαν, ὅπως δηλονότι ζώσης φωνῆς ὁμιλήσῃ αὐτῷ. καὶ ὁμιλήσαντες συνεφώνησαν τιὼ συνόδῳ τὴν αὐτὴν μέρος δίκα. Καὶ γέγονεν ἐν τῇ μέρει τῶν χρεικῶν Θεοῦ συνίθεσαν. ἡ γὰρ σύνοδος αὐτὴ μικρὰ οὖσα, ἐχρίθη εἰς δύο, φεῦγμα μηδέποτε οὔτε ἐν ταῖς συμβάσεσι γενομένοις, ἀλλ' ὅμως ἐγένετο. Καὶ οἱ μὲν λατῖνοι, ἐξηύξαντο ἀπὸ τὴν καρδιναλίων, δύο. ἀπὸ τὴν μητροπολιτῶν, δύο, ἀπὸ τὴν ἀββάδων, δύο, ἀπὸ τὴν Φιλοσόφων, δύο, καὶ ἀπὸ τὴν πρεσβυτέρων, δύο. Οἱ δὲ χρεικοὶ συνήχθησαν πάντες μητροπολῖται, οἷς ἔφασκεν ὁ βασιλεύς, ἕως τῶν δέκα, καὶ ἀπῆλθον μίαν συνέλευσιν. καὶ ἐζήτησαν, οἱ χρεικοὶ συνέρχεσθαι τιὼ ἁγιωτάτῳ καὶ μακαριωτάτῳ πάπᾳ Ρώμης: καὶ οἱ λατῖνοι ἀπελογήσαντο. οὐδὲ ἡμεῖς λέγομεν Θεοκατάρκτην αἰτίαν τοῦ πάπα Ρώμης μίαν γὰρ λέγομεν ἡμεῖς καὶ Θεοκατάρκτης ὁ πατὴρ αἰτίαν, τὸ μὲν καὶ ὑπάρξαι, καὶ δὲ καὶ ἐκπορεύσει. ἀλλ' ἵνα τὸ συναρὲς καὶ ταὐτὸν τῆς οὐσίας καὶ ἡμεῖς δηλώσωμεν, καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ ἁγίου Θεοῦ, ἵνα λέγομεν, καὶ τὸ ἀχώριστον τῆς οὐσίας καὶ ὑποστάσεως σαφῶς ὁμολογοῦμεν ὁ γὰρ υἱὸς ἔστιν οὐσιωδῶς υἱὸς καὶ πατρὸς, τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔστιν οὐσιωδῶς πατρὸς καὶ υἱοῦ, ἐπειδὴ δὲ οὐσιωδῶς καὶ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ ἔστι, ἔστι δὲ ἀχώριστος ἡ οὐσία καὶ ὑποστάσεως, ἔστιν ἅρα τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ ἐκ τῆς ὑποστάσεως καὶ υἱοῦ. ἀλλὰ καὶ αἱ λέξεις ὁ μάξιμος χρήσεις ῥωμαίων ἁγίων πατέρων, οὐκ εἰσὶν ἄλλαι, εἰ μὴ αὐγουστίνου, ἱερωνύμου, ἀμβροσίου, καὶ τῶν λοιπῶν, ὧν αἱ βίβλοι σαφῶς ὁμολογοῦσι, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεσθαι ἐκ πατρὸς καὶ υἱοῦ. Ταῦτα εἰπόντων αὐτῶν, ἤρξατο ἡ συνέλευσις αὕτη μυστική. Τῇ δὲ ἑπαύριον πάλιν συνῆλθον, καὶ προσήγαγον τιὼ ὁμολογίαν τοῦ ἁγίου Ἀλεξανδρείας πατριάρχου κωνσταντινουπόλεως, τὴν λέγουσαν, ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ πατρὸς διὰ τοῦ υἱοῦ, διηχυρίζοντο, ὅτι ἵνα συμφωνήσωσι λέγοντες καθὼς ὁ Ἀλεξανδρείας, ἀλλ' οἱ λατῖνοι τιὼ διὰ ταύτιω καλῶς ἐξηγήσασθαι ὡς ἠβούλοντο, λέγοντες, ὅτι διὰ αὐτὴ ἐτέρα ὄζει τῆς ἐκ, ἢ οὔ; Ἀπεκρίνοντο οἱ χρεικοί· Ἑτέρα ὄζει. Λέγουσιν οἱ λατῖνοι. Εἰ λοιπὸν ἑτέρα ἐστὶν ἡ ἐνέργεια τῆς ἐκ, καὶ ἑτέρα ὄζει ἡ ἐνέργεια τῆς διὰ, ἔσονται δὲ τιὼ ὑποκειμένω δύο ἐνέργειαι, μία ἡ τοῦ πατρὸς, καὶ ἄλλη ἡ τοῦ υἱοῦ. ἀλλὰ τοῦτο ὄζει ἄτοπον. ἀλλὰ τιὼ διὰ οὐδ' ὅλως διερχόμεθα, φοβούμενοι τὸ διὰ σωλῆνος, ἢ δι' ὀργάνου δόγμα. ἀλλὰ λέγομεν, ὅτι ἐκπορεύεται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ, ὡς ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς καὶ ἐνεργείας. Τούτων καὶ ἄλλων ὁμοίων λαληθέντων, ἤρξατο καὶ αὕτη ἡ μυστικὴ συναγωγή. καὶ πλέον οὐκ ἤθελον οἱ χρεικοὶ συνέρχεσθαι, μὴ ἔχοντες ἕτερον ζήτημα. ἀλλ' οἱ λατῖνοι ἐπαύσαντο, καὶ συνήχθησαν οἱ χρεικοὶ εἰς συνέλευσιν ὁμοῦ, καὶ ἐποίησαν, ὅτι ἔδωκαν οἱ λατῖνοι εἰς τιὼ διὰ τοῦ υἱοῦ φωνιὼ ἐξήγησιν, λέγοντες οὕτως.

Οἱ λατῖνοι.

Ἐπειδὴ ὑποπτεύουσιν οἱ χρεικοὶ ἡμᾶς λέγοντας δύο ἀρχὰς καὶ δύο αἰτίας ὅτι τῆς ἁγίας καὶ ὁμουσίου τριάδος, λέγομεν, ὅτι λέγοντες δύο ἀρχὰς ἢ δύο αἰτίας, αἱρέσεως· ἀλλ' ἡμεῖς μίαν ἀρχιὼ ὁμολογοῦμεν, τὸν πατέρα καὶ τοῦ υἱοῦ τιὼ ἐνέργειαν

καὶ

τίνι λόγῳ ὑμεῖς οὐ ποιεῖτε τὰ δέκατα γράμματα; οὐκ οἴδατε, ὅτι ἡ δι' ἄλλο τι γεγόνασιν ἀφ' ἑκατέρου τῆς μερίδος, ἀλλ' ἐξόδιος καὶ τὰ ἀναλώματα, καὶ οἱ ζοῦντοι καὶ τηλικοῦτοι κόπου, εἰ μὴ δέκα τῶν τῆς ἀληθείας ὁρίσει; πῶς μέλλομεν ὁρίζειν τὴν ἀλήθειαν, μὴ ἐξετάζοντες αὐτά; παρῆλθεν ὁ καιρὸς τῆς δικαιοσύνης μᾶλλον, καὶ οὐδὲν ἐφεξόμεθα τοῦ οἰκονομεῖν. ἀλλ' οὐδὲ πλέον σωφρονίσωμεν τοὺς ἐποιήσαμεν τῆς εἰκοσιπέντε, καὶ μόλις. καὶ γὰρ ὀφείλομεν ποιῆσαι τοὺς ἕξ καὶ μᾶλλον τέσσαρας σωφρονίσαι· ἡμεῖς δὲ διὰ τὴν ἀμέλειαν ὑμῶν, πλημμελοῦμεν τοσοῦτον καιρόν. διὸ καὶ λυποῦμεθα καὶ μίγνυμαι. ἀλλὰ σῶμα καλοῦμεν ὑμᾶς ἐπὶ ποιεῖν τὰς συνόδους καὶ δέκα λέξεις, ἐπεὶ ὠφελοῦσι πολὺ τὴν ἕνωσιν· ἄνευ γὰρ τούτων, οὐδὲν χρήσιμον ἢ ζητούμενον. Ταῦτα εἰπόντος τοῦ καρθαγενείου, ὁ βασιλεὺς ἀπεκρίνατο.

Ο' βασιλ. Ἡμεῖς ὀφείλομεν ποιῆσαι ἐποιήσαμεν· οὐ γὰρ εἰς τὸ διλωτικὸν ἔχομεν συμφωνίαν δέκα λέγειν, ἀλλὰ ἀρκεσθῶμεν τοῖς εἰρημένοις. ἠρκέσθημεν οὖν εἰς ὅσα εἴπομεν καὶ ἠκούσαμεν. τί ἔτι λοιπόν; ἢ ὁρισθῆτε τὸ μέσον ἢ ἑνωθῆναι, ἢ ἡμεῖς πλέον οὐ λέγομεν. Περσθεὶς δὲ καὶ ὁ δόγμα τοιοῦτον, ὅταν αἱρέσεώς τις φησὶν, ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς αἱρέσεως διαπᾶσιν αὐτὸν, οὐ μόνον καὶ μὴ τοῦ ἀθέου, αἱρέσει δὲ τὸ αὐτὸ τι ὠφέλιμος ἢ διαφέρει, διὸ καὶ ὠφέλησεν ἡ δέκα λέξεις. νυνὶ οὖν οὐκ ἔστι καιρὸς δέκα λέξεως, ἀλλά τινος ἑτέρας μεθόδου, πρὸς τὸ γενέσθαι τοῦ ἑνῶσιν. Πρὸς ταῦτα ἀπεκρίνατο ὁ καρθαγενείος.

Ιωλ. Καρθ. Ο' ὠφείλετε ποιῆσαι οὐκ ἐποιήσατε· ὠφείλετε γὰρ δέκα λέγειν εἰς τὸ διλωτικὸν, ἕως ἂν φανερωθῇ ἡ ἀλήθεια. καὶ ἕως οὗ καταπαύσῃ ὁ δέκα λόγος. νυνὶ δὲ ἡμεῖς εἴπομεν τῆς ἁγίων πολλὰ ῥητὰ, ἐσαφηνίσαμεν τὰ δόγματα, παρεσήσαμεν, ὅτι εἴ τις οὐτιδιοῦν εἰς τοῦτο ἢ ἐξ οὗ φωνοῦ, οὐκ ἔστιν ἀσφαλὲς. ὑμεῖς δὲ οὐδὲν ἀποκείνεσθε, οὔτε ἀναφάσκετε, οὐδὲ καταφάσκετε· ἀλλὰ λέγετε, ὅτι οὐ θέλετε δέκα λέγειν· καὶ λέγετε, ὅτι ἀρκεῖσθε εἰς ὅσα εἴπατε, τί δὲ εἴπατε, οὐδὲν φαίνεται. ἢ δίξατε ἡμᾶς μὴ ὀρθῶς φρονοῦντας, ἢ φερσείλθετε ἡμῖν. εἰ δὲ ἔχετέ τι εἰπεῖν, ζήθετε εἰς δέκα λέξεις, ἕως οὗ τὸ ἱκανὸν σαφήσητε, ἀλλὰ καὶ ὁ σαφήσας ἢ σὺν γαλεώτης ὠείσατο, φερὸς τὸ φᾶγμα ἐπάγεται· ἢ γὰρ ἐγκράτεια, φερὸς τὸν ἐν τῇ ἀκμῇ νοσοῦντα σαφῆ τῆς ἰαζῶν ὥρισεν· καὶ ἡμεῖς δέκα τὸν νόσον ἢ χίσμαζος, τὸν δέκα λέξιν ποιούμεθα, καὶ ἔστιν ἀγαθὴ ἕως οὗ ἑνωθησόμεθα, μᾶλλον γὰρ τὸν ἕνωσιν οὐ δέκα λεξόμεθα. ἐπεὶ δὲ ὥρισας, ὅτι ὅζιν ὠφέλιμος, χρὴ δέκα λέγειν καὶ ἕως οὗ ὁρισθῇ ἡ ἀλήθεια· ἄλλως δὲ μέθοδον ἑνώσεως οὐκ ἔστιν ὁρίσαι. Εἶπα ὁ βασιλεύς.

Ο' βασιλ. Εἴπομεν ὑμῖν, ἡμεῖς πλέον οὐ δέκα λέγομεν· οὐδὲ γὰρ ἀπορεῖτε ἐφ' ὁρισμολογῶν· ἔχετε καὶ σωτηρίαν δέκα λεκτικὴν, μὴ πείθεσθε, ἀλλὰ πάντοτε ἀπολογεῖσθε, καὶ ὕστερον δημηγορεῖν καθὰς πολλάκις ἐποιήσατε· μᾶλλον γὰρ τὸ εἰπεῖν πολλὰ, ὕστερον ὑμεῖς ὡς ἐν χήματι ἀπολογίας ἐδημηγορεῖτε, δέκα τὸ πλεῖστον τὰς ἀκοὰς τῆς παρισώτων· καὶ ὕστερ ἀθέσμως ἐγκρίνομαι, αἰσχωρεῖτε· διὸ οὐδὲ παυσόμεθα τὸ αὐτὸ ποιεῖν, ἀλλὰ παυσάσθω ὁ πολὺς δέκα λόγος, καὶ ὁρισθήτω μέθοδός τις ἑτέρα, ἵνα γένηται ἕνωσις θεοῦ θέλοντος. Ἀπεκρίθη ὁ ἰουλιανός.

Ιωλ. Καρθ. Ἡμεῖς οὐδὲν ἐφυλοχωροῦμεν, ἀλλ' ἔστι τάξις καὶ σωτηρία εἰς τοὺς δέκα λεγομένους, μὴ σωπᾶν κατά τι, μηδὲ ἀπορεῖν ἀπολογιῶν. ὁ γὰρ μὴ ἀποκεινόμενος, δοκεῖ καὶ ἀποκρίνεσθαι. ἀπορεῖν γάρ τις ἀπολογιῶν τῶ διφυσὲ δίκαι, ἢ σαφήσας μὴ ἔχων τί φερσενεγκεῖν δίκαι ἀληθὲς δοκεῖ συγκατάθεσιν, ὅπερ καὶ γέγονεν ἀφ' ὑμῶν. ὁ γὰρ ἰφίτου ἀρχιτρόλις, ἀπορήσας ἀπολογιῶν αἰσχώρησε, καὶ οὐκ ἔστι ἀπολογεῖσθαι βούλεται, καὶ νυνὶ οὕτω λέγετε. ἀλλ' οὐκ ἔστι τοῦτο ἀρκετὸν εἰς ἡμᾶς, ἀλλ' οὐδὲ τὰς συμφωνίας

καὶ τῇ ἔχθρᾳ τῇ πρὸς αὐτούς. οὐδεμία γάρ μοι δοκεῖ λογισμὸν αἰτία δοκεῖν δι' ἣν αὖ τὰ τοιαῦτα καὶ τοιαῦτα ἡμῖν κακὰ, κἂν πῆς αὖ ταῦτα αἰτιάσηται. δέομαι δὲ καὶ ὑμῶν, μάλιστα μὲν πάντας τὸν αὐτὸν ἐμοὶ γνώμην λαβεῖν· εἰ δὲ μή γε τοὺς πλείονας. εἰ δ' οὖν, ἀλλ' ἐγὼ μὲν μαρτύρομαι τὸν θεὸν πάντων θεὸν καὶ ὑμᾶς τοὺς νεωτέρους παρόντας, καὶ τοὺς μετὰ ταῦτα τὸ ἦθος τὸ ἐμὸν ὡς ἁπλοῦν τε καὶ ἀληθῆ καὶ ἀδόλως, ἅ μοι ἔδοξεν ἀληθῆ εἶναι καὶ δίκαια καὶ συμφέροντα, ἐξ ἀρχῆς καὶ μέχρι τοῦ νῦν παρηκολουθηκότας τοῖς πράγμασιν διατέλεσα λέγων, καὶ οὐδὲν ὑπέστειλάμην εἰπεῖν τὰ δοκοῦντα, οὐδὲ τὴν ἰδίαν ἀσφάλειαν τῆς κοινῆς συμφορᾶς περιλόμην· ἀλλὰ τὰ ἐμὰ πάντα τοῦ θεοῦ ἀναθέμενος, ὅπως ἐκεῖνος βούλοιτο ἄγειν, ὁ καὶ ἐκ νέου μοι πάντα τὸν βίον ἔθηκεν ἢ αὐτὸς ἠκολούθησεν διωκήσας. καὶ κοινὰ ἀγαθὰ δρᾶν πόλεως ἐφρόντισα, καὶ πρὸς ἔτι δυσβούλοις, καὶ ἔδρων πάντα καὶ ἔλεγον, μὴ καὶ σώζειν τὴν ἐν τῇ πίστει ἀλήθειαν, καθόσον αὐτὸς ἐδυνάμην σωτηρίαν, καὶ τῷ σωματικῶν τοῦ ὑγιεῖ ὡς ἐνὸν προνοῶν. ὑμῖν δὲ ὅ, τι ἂν ὑμῖν δόξειε φρόνιμον, γνώμης οὐκ ἀμείψω. τὸ τοιοῦτον. νικᾶν δ' ἔμοιγε θεοῦ ἡγουμένου καὶ παρ' ὑμῖν τὰ βέλτιστα. εἰ δὲ τὸ χεῖρον κρατήσοι, τῆς ἡμῶν ἁμαρτίας λιλυμασμένης τοῖς πράγμασιν. ἀλλὰ τοῦτό γε ἴσως παῦ ἦθος ἀνθρώπων, καὶ ἡλικία πᾶσα καὶ τάξις, δεῖ γὰρ αὖθις διαμαρτύρασθαι ὡς ἀνάγκης ἐμοῦ ἐγὼ τὰ κακοῦ τῆς διαφορᾶς, οὐκ ἐποιησάμην δὲ ταύτης τῆς γνώμης, ἀδίκως δίκαιον ἔδοξεν λατῖνων ὧδε πᾶν τὸ ἐκ τῆς λόγων εἰκός. οὔτε γὰρ ἐμαυτὸν πείθω, μὴ ἀληθῶς τε καὶ δικαίως δοξάζειν αὐτοὺς, καὶ ταῦτα τοῖς ἁγίοις καὶ τῇ ἡμῶν ἐκκλησίᾳ φρονεῖν. οὔτ' ἀγνοῶ τὰ ἐντεῦθεν ἑψόμενα τοῦ ἤθους δεινὰ, καὶ πάσης ξαγωγίας ὑπόκειται. ἀλλὰ καὶ πρόνοιαν, καὶ εἰρήνην, καὶ πᾶσιν ἐδήλωσα. καὶ ὅπως μὴ ἡδύπαται, ἀκ τοῦ δυνατοῦ προσκόπου εἰ δὲ μὴ ἐδυνήθημεν αὐτοῦ σαι, οὐ τὸ εἰπόντος, ἀλλὰ τοῦ μὴ πειθομένων τὸ ἔγκλημα.

ΜΕτὰ τοῦτον τὸν λόγον καὶ ὁ χολάρειος κύριε γεώργιος, προσέφερεν ἡμῖν τοιοὺς λόγους συμβουλευτικοὺς περὶ τῆς ἑνώσεως, συμβουλεύων καὶ παρακαθαρεύοντας ἡμᾶς ἑνωθῆναι, οὐ δηλ. τὸ μῆκος ἐνταῦθα οὐ τίθεμεν. καὶ γεγράφουσαι ἐν τοῦ πόλει τῆς βίβλου. Τῇ τεταρτῃ οὖν τῆς ἑβδομάδος τοῦ θωμᾶ, ὡς εἴρηται, συνήχθημεν ἐν τοῦ οἴκῳ τοῦ παζιάρχου, ἀθροιοῦντες αὐτοῦ, ἅμα καὶ τοῦ βασιλεῖ. καὶ δὴ ἦλθον οἱ καρδηνάλεις, ὁ καμερέριος καρδηνάλις τῶν ἁγίων κλήμεντος, ὁ ἰκλιανὸς τῆς ἁγίας σαβίνης, καὶ ὁ φιρμάνος, καὶ ἀρχιπίσκοποι καὶ ἐπίσκοποι ὡσεὶ δέκα, μετὰ καὶ ἡγουμένων καὶ φιλοσόφων πολλῶν. ἤρξατο οὖν ὁ τῆς ἁγίας σαβίνης λέγων οὕτως:

Γαλλιώτατε κύριε βασιλεῦ, εἰσὶν ὧδε λογιώτεροί μου καὶ σοφώτεροι, οἵτινες ὑπῆρχον ἱκανοὶ ἀπαγγεῖλαι τοῖς ὁρισμοῖς τοῦ ἁγιωτάτου παζίς ἡμῶν. ἀλλ' ἐπειδὴ ἐν ἐπάραις συνῆλθόσεσιν ἡμεσολάβησα ἐν ταῖς ὑποθέσεσιν ἐγὼ, πάλιν προσῆκεν τούτων τοῦ ἁγιωτάτου κυρίου μου, λέγω ὅσον δυνηθῶ· ὅσα δὲ παραλειφθῶσι παρ' ἐμοῦ, εἰσὶν οὗτοι οἱ κύριοί μου ἀναπληρῶσαι αὐτά. καὶ δὴ λέγω. Ἡμεῖς ἤρχομεν συμφωνίας καὶ γράμματα ἡμέτερα ἐν τῇ φερράρίᾳ· καὶ πᾶσαι αἱ συμφωνίαι ἡμῶν διελαμβάνουσιν, ὅπως ἵνα διελεγόμεθα τὸ δηλατζὲν δίς τῆς ἑβδομάδος· ἡ γὰρ διάλεξις σαφηνίζει τὰ δόγματα, καὶ γίνεται μεγάλη ὠφέλεια.

σθαι, οὐδὲ ἀγνοεῖ. καὶ δὴλῶσαι αὖ πάντα καθ' ἓν, καὶ ἐτεραγώδησα τὰ δεινότατα τῇ ἡμετέρᾳ δεινὰ ⸂ πᾶσι τοῖς ὑπὸ χειρὸς καλουμένοις, τοῖς τε ἐν νήσοις, τοῖς τε ἐν ταῖς ἠπείροις, τοῖς ἐν ἀναζολῇ, τοῖς ἐν ἄρκτῳ, καὶ τῇ ἐν δύσει τοῖς ἡμῖν ὁμογνώμοσί τε καὶ ὁμόφροσιν, οὐχ ὅσα εἰς σῶμα καὶ τὰ σωματικὰ ἀναφέρεται μόνον, οὐ τοσοῦτον γὰρ αὖ λυπῶ τὸ δεινὸν, ἀλλὰ καὶ ὅσα εἰς ψυχήν τε καὶ τὴν εὐσέβειαν τείνει, πάντων ἁπλῶς ἢ τῇ πλειόνων, τῇ μὲν εἰκότων, τῇ δὲ ἀκόντων κινδυνευόντων ὑπαχθῆναι τῇ πλάνῃ, καὶ ὑποσπᾶναι θεοῦ, εἰ μὴ θεὸς εἰδότας ὁ λόγος ἐμίνιζε, καὶ ἓ λέγοντος μᾶλλον δέησε μένοις. τίς γὰρ οὐκ οἶδεν, ὡς μόνη μὲν ἡμῖν ἐν κινδύνοις καταφυγὴ τὸ τῇ λατίνων ὀθμῷ καταλείπεσθαι καὶ ἡ μετ' αὐτῇ ἕνωσις, ἐκεῖθεν ὑπίζουσι σφᾶς αὐτοὺς αἰσχύνεσθαι, καὶ τοὺς ἐχθροὺς καταγωνιᾶσθαι, μόνον δὲ τῷ πολεμίῳ τοῦτο φόβητρον λυῶ, ἐπίσχον αὐτὸν ὁπωσοῦν τῆς μανίας τῆς καθ' ἡμῶν, καὶ ἀρεμεῖν ἀναγκάζον καὶ μὴ βουλόμενον; οὗ τανῦν γυμνωθέντες, ποῖ ποτε φοβηξόμεθα; τίς ἡμῖν ἔσται τῆς κακῶν λύσις; τίς ἀπαλλαγὴ τῆς δεινῶν; καὶ εἰ μὲν πλανίου δογμάτων ἢ δυσφρόνου πίστεως τῇ λατίνων κατηγωνόσκομεν, οὐκ ἂν οὐδ' αὐτὸς ὑμῖν συνεβούλευσα τῷ μετ' αὐτῇ ἀπαδεσθαι ἕνωσιν, καὶ οὕτως ἔχουσιν ὁμονοῆσαι αὐτοῖς, τὰ σωματικὰ διδόντας δεινὰ, καὶ περιλομένους τῇ πνευματικῶν τὰ παρόντα, καὶ τῆς τῆς ψυχῆς βελτιώσεως τῷ τῇ σωμάτων ὠφελείᾳ· ἀλλὰ πρὸ τούτου ἂν πάντα αὐτός τε ὑπίσχω τὰ χείριστα, καὶ ὑμῖν ὑπεδήμιον, ἢ αὐτοῖς ἐνωθῆναι περίτρεπα καὶ τὰ γε τοιαῦτα συνεβούλευσα ἄν. νῦν δὲ δίος ὑφίρπει, μὴ τῷ σωματικῷ μετὰ καὶ τῆς ψυχικῆς βλάβης ἑλώμεθα· καὶ ταλανθῆ τε καὶ δύσεβῆ φρονούντων αὐτῇ, καὶ οὐδὲν πλανωμένων ὧδε τῷ πίστει, ἅπερ μηδ' οἱ πατέρες ἡμῶν καὶ αὐτῇ καὶ διδάσκαλοι, συμφωνούντων δὲ καὶ τῇ ἡμῶν ἐκκλησίᾳ καὶ τοῖς ἁγίοις καὶ διδασκάλοις τοῖς ἐξ ἑῴας, ἡμεῖς ὅτῳ καιρῷ τῷ σφετέρῳ διαρρηθῆναι τῇ τοιούτων ἀνδρῶν διαμώσωμεν. αὐτοὶ μὲν γὰρ τοῖς ἐξ ἑῴας πατράσιν ἐπιθαι φανερῶς, καὶ ὑμεῖς οἶδ' ὅτι ἐρεῖτε· τούτους δὲ τοῖς ἐξ ἑῴας συμβαίνειν, ἐνταῦθα δῆλα βεβαίων ὡς ἐνὸν ἀποδέδεικται, ὡς εἶναι λοιπὸν φανερὸν πᾶσιν, αὐτοὺς ἐπιθαι τοῖς ἁγίοις δυσκοῖς τε ἅμα καὶ αἱρετικοῖς κοινοῖς οὖσι πατράσι καὶ διδασκάλοις. ποίῳ τοίνυν δικαίῳ τῇ τοιούτων ἀνδρῶν δῆλα ἡμῖν πίστιν δυσεσεβούσαις λόγοις τὴν αὐτῇ φυλοιμὴν κοινωνίαν; ποία ἡμῖν ἱκανὴ πρὸς θεὸν ἔσται ἀπολογία, τῷ τοσούτου κακοῦ τῆς τῇ ἀδελφῶν διαιρέσεως, λυῶς τε αὐτὸς αἰτιᾶν χρεὼν καὶ πάντας ἑνῶσαι, καταλθεῖν καὶ ἐσαρκῶθη, καὶ σταυρῷ κατεδέξατο, καὶ παρέδωκεν ἑαυτόν; ποία δὲ εἰς τὰς μετέπειτα γλυεὰς ἡμῖν μᾶλλον δὲ εἰς τὰς νῦν οὔσας; οὐ γὰρ οἶδα εἰ καί τι τῷ ἡμετέρου φύλου ἔσα μετέπειτα, ὑφ' ὧν μεγάλων καὶ πολλῶν ἐκόντες αὐτοῖς συμφορῶν ὀφειλόμεθα. μὴ πατέρες καὶ ἀδελφοί. μὴ ταύτης τῆς γνώμης γλυώμεθα, μὴ οὕτω κακῶς ὧδε ἡμῖν αὐτῇ βουλευσώμεθα. μὴ λύκοι αὖτε ποιμένων ὀφθῶμεν τοῖς ἐλίποσιν εἰς ἡμᾶς· μὴ καὶ τὰς ψυχὰς αὐτοῖς ἀπολίσωμεν καὶ τὰ σώματα προδόντες τοῖς πολεμίοις. ἐγὼ γὰρ, καὶ ἴστω μοι ⸂ ὁ λόγος εἰς ἀείμνηστον μαρτυρίαν τῇ γλυεῖ παντὶ, καὶ πᾶσι χειστιανοῖς, ταύτης οὐκ ἄν ποτε γλυοίμην τῆς γνώμης, οὐδ' ἄν ποτε προδοίην ἐκὼν τούτῳ τῷ μέρει καὶ σώματα, καὶ ψυχαὶ, καὶ πίστιν, καὶ πόλεις, καὶ τάφους πατέρων, καὶ ἐλευθερίαν, καὶ παῦ ὅ, τι τίμιον, ἃ πάντα ἀρίσκω λογιζόμενος τῇ τῇ χειστιανῶν διαιρέσει ἑῴμενα, καὶ τῇ ὑπὸ λατίνων ἡμῖν συὼ οὐδενὶ δικαίῳ ὑποτάσσει καὶ ὁπηλαδεὶ διαιρέσει

καὶ

της τῆ ἀδελφῶν διαιρίσεως, καὶ τῆς ἔχθρας τῆς πρὸς λατίνους, οὕτω μὲν ὄντας πολλοὺς, οὕτω δὲ σοφίᾳ καὶ γνώσῃ κεκοσμημένους & ἀρετῆ ἰδίᾳ παιδείᾳ, τῇ τε ἐς ψυχὴν καὶ τὴν ἐκείνης κατάστασιν & ἕξιν ὠφελούσῃ, τῇ τε ἐς σῶμα καὶ τὰ σωματικὰ ἀφορώσῃ· καὶ ὅτι φρὴν μὲν οἰκουμενικὴν συνόδον συνῆχθαι, ἐκείνους τὸ κάρος τῆς ὀρθολογίας ὑπέχειν, νυνὶ δὲ συγκλύζειν κοινοῦ συνεδρίου, καθ' ἡμᾶς τὰ ἐκείνων ἐγκλήματα μετιοῦσι, αὖ μὴ δικαίως ἔχωμεν αἰτίαν δικαίαν, δι' ἣν αὐτῆ διηρήθημεν. ἴσασι μάρτυρι, ἀνάγκην μὲν εἶναι συμβαίνειν τοὺς πατέρας ἀλλήλοις, καὶ ἄλλως οὐκ εἶναι, χρείαν ἡμᾶς ὄντας, οὐ λίγα, οὐδὲ φρονεῖν, ἵνα αὖ καὶ τὰς τῆς πίστεως ἡμῶν ἀρχὰς σώζειν ἐθέλωμεν· τοὺς δὲ ῥωμαίους πατέρας σαφέστατά τε καὶ φανερώτατα, ἐν τῷ ἡμᾶς ἐκπορεύεσθαι λέγοντας τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ ἐκεῖνον αἰτίαν ἔχειν τοῦ εἶναι, ὥσπερ καὶ τὸν πατέρα· πρὸς τούτοις οὐδὲν ἧττον καὶ τοὺς ἐκ τῆς ἑῴας ταυτὸ τοῦτο λέγοντας, ὑποδιδυγμένους, τοὺς μὲν τῇ ἐκ τοῦ ἡγοῦ λέγειν αὐτὸ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεσθαι, τοὺς δὲ τῇ ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ ἡγοῦ, καὶ ἐξ ἀμφοῖν εἶναι, καὶ ἐκ τοῦ ἡγοῦ σαφῶς εἶναι διδάσκειν· καὶ ὅτι ταῦτα λέγοντες, τοῖς ῥωμαίοις πατράσι συμβαίνουσι, καὶ λέγουσιν ἀλλήλοις ταυτὰ, ὡς ἓν καὶ ταυτὸ φθεγγόμενοι πνεῦμα. ἔτι πᾶσι δὲ τούτοις, καὶ ἐμοὶ ἡμῖν ἐγὼ ὑπολελειμμένην ὀρθολογίαν ὁρῶ, ἣν οἱ ῥωμαῖοι πατέρες φασὶ, καὶ ταύτην οὐδὲν οὖσαν εἰδότες, μᾶλλον δὲ σαφῆ γέλωτά τε καὶ παίγνιον, βουλεύσωμεθα τὰ βελτίω, καὶ πρὸς ἕνωσιν ἀνεκχθῶμεν, ὅτῳ ἀρίστῃ βουλόμενοι. ἢ γὰρ μὴ δεῖν δέχεσθαι φαῖη τὰς αἰτίας ἁγίους καὶ ταῦτα ὑπέχειν αὐτοῖς, ἢ δέχεσθαι μὲν αὐτὰς ἀναγκαῖον, οὐ μέντοι καὶ πλανηθῆναι αὐτοὺς αὐθρώπους ὄντας ἀδύνατον, ἢ τὸ λοιπὸν καὶ τρίτον, εἰ & πᾶσης ἔξω πλανῆς εἰσι, καὶ ταῦτα πεισθέντι αὐτοῖς. ταῦτα μέντοι τὰ ὧδε λατίνων αἰνιγματωμένα τῇ ἁγίων ῥητὰ, οὐκ εἰσὶ γνήσια τῆς διανοίας ἐκείνων, ἀλλὰ νόθα πνὰ καὶ παρέγγραπτα καὶ παντὸς ὅλως ὧδε πεποιημένα, καὶ πρὸς δόξης καὶ χρείας ἀλλοτρίας. ἀλλὰ τῇ μὲν πρώτων οὐδὲν ὑμεῖς δέ ξασθ' ἄν, ἢ πάντα ἡμῖν δῆθεν αἰνίττεται τὰ τῆς ἐκκλησίας μυστήρια, & ἐν οὐδενὸς εἰδόσιν ἡμῖν ἰσχυρῶ τὸ λοιπὸν καὶ τρίτον γέλως σαφὴς, καὶ κατάγνωσις πρόδηλος, εἰ πάντα ἐξῆς, οὕτω μὲν ἔσαυτα βιβλία, οὕτω δὲ ἔσαυτα νόθα ἐρῶμεν, καί τοι παλαιᾶς μὲν καὶ ἀρχαιοτάτης χρόνου ὄντα, ἀλλὰ πᾶσαν δὲ ἐναρμόνια τῷ γνησίῳ, δι' αὐτῆς δὲ τῆς ἀκολουθίας τῇ προηγουμένων & ἑπομένων δικνύντα τὸ γνήσιον, καὶ ταῦτα τῇ ἡμετέρων πάντων καὶ αὐτῇ τῇ ἀρχαιοτάτων, καὶ ἐπ' αὐτῇ & πρώτου καὶ θεοῦ καὶ τῆς διαιρίσεως ἀκμῆς καὶ ἀρχῆς ἀκμασάντων, μεμνημένων μὲν ταῦτα, οὐδὲν δὲ ὅμως ἀντειπεῖν δυναμένων ὅτι καὶ ἄξιον λόγου· ἄλλως τε καὶ μηδ' ἄλλων παρ' ἡμῖν ὄντων βιβλίων, πρὸς ἃ ἀναβάλλοντες τὰ τῆ λατίνων, τὸ νόθον αὐτῆ ἐφωράσαιμεν ἄν. ἃ πάντα αἰνολογισάμενοι καὶ πᾶσι τὸν νοῦν ὑπισήσαντες, μὴ τὰ χείρω ἑλώμεθα, μηδὲ καθ' ἡμῶν αὐτῶν τὴν ψῆφον ἐξενέγκωμεν· δεινὸν γὰρ, εἰ ἡμεῖς ἡμῶν αὐτῶν καταγνοίημεν· μηδὲ προδῶμεν ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ τὸ ἔθνος, πρότερα μὲν ἀποστραφῆναι δόξαντες τὴν ἀλήθειαν, καὶ μύσαντες τοῖς ὀφθαλμοῖς πρὸς τὸ φῶς· ὕστερα δὲ καὶ ἐθελονταὶ αὐτοὶ καθ' ἡμῶν αὐτῶν τὰ δεινότατα ἐπαγαγόντες, καὶ πολλαπλασιάσαντες τὰ δεινά. ὅσα γὰρ ἡμῖν καὶ σωματικὰ ἐντεῦθεν ἔπεισι δεινὰ, καὶ ὡς ἰσχυρότερον μὴ τὸν κοινὸν ἐχθρὸν καὶ πολέμιον ὁπλίσωμεν καθ' ἡμῶν, καὶ ὡς κινδυνώδεις σχεδὸν πάντων ἕλκεθρος ἔσεσθαι τῇ ὑφ' ἡμᾶς καὶ τὴν ἐκκλησίαν τὴν ἡμετέραν χειραγωγῶν, καὶ τὸ ὄνομα τοῦ χριστοῦ ἐκεῖθεν τέλειον ἐκτεμβήσε-

» ἅπερ καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν καὶ διδάσκαλοι, καὶ μὴ τομίσητε μήτ' αὐτοὺς μήτε τοὺς πα
» τέρας αὐτῶν καὶ ἡμῶν, τοὺς ἐξ ἑσπέρας ἁγίους, ἐναντία τοῖς ἐξ ἀνατολῆς ἀποφήναδαι,
» οὐκ ἔστι τοῦτο, οὐκ ἔστι. ταυτὸς γὰρ μᾶλλον εἰσι σύμφωνοί τε & ὁμόλογοι. καὶ παρεπέ-
» μψαν ὑμῖν καὶ τὰς χρείας αὐτῶν ἕνεκα πλείονος, καὶ τῷ τοὺς πρὸς ἀλλήλους
» συμφωνίαν ἀνατολικῶν τε διαχθῆναι καὶ δυτικῶν, εἰ μὴ πάντας ὑμᾶς ἠπιζάμενοι εἰ-
» δότας τε & ἀκριβοῦντας πεπαιδευμένους λατίνων· καὶ ἅμα ἐπιθέντες εἰς μῆκος
» τοῦ λόγου, οὐχὶ πλείω προσθῆναι. ἄλλως τε καὶ ἐξέστιν αἰτιᾶσθαι ἐν τῇ δοθέν
» των ὑπὸ λατίνων ἡμῖν, ἀναγνῶναι. ἔστω δὲ μόνον ἐπιτετραμμένοι ὑμᾶς ἀναγκαῖον, ὅ-
τι πάντες οἱ ἐξ ἑσπέρας κοινῇ, ἱλάριος, ἱερώνυμος, δάμασος, αὐρούντιος, ἀμβρόσιος, λέων ὁ μέγας, καὶ γελάσιος ὁ δόξαλογος, & ὅσοι ἄλλοι, δι' ἀῤῥήδην τε καὶ σαφῶς
& παίζοντες τῷ λόγῳ τῷ ἑαυτῷ, οὐχ ἑνί τινι & δυσὶ καίοις, ἀλλὰ δόξαι πλειόνων
κατασκευὴν τε καὶ λόγων, ἐκ τῆς παῤῥησίας καὶ ἐκ τῆς ἰσοπαρδίας λέγουσι τὸ πασάλγον πνεῦμα, & ἐκ τῆς ὑιοῦ, ὡς & ἐκ τῆς πατρὸς, & αἰτίαν τὸ πνεῦμα εἶναι τοῦ ὑιοῦ εἶναι, ὡς
τὸν πατέρα. & ἀρχὴν αὐτὸ τὸ αὐτὸ, & μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἀρχὴν & αἰτίαν ἀμφοῖν τὸν
πατέρα & τὸν ὑιὸν ἅμα, ἀλλ' οὐ δύο ἀρχὰς ἢ δύο αἴτια· ἃ πάντα λογισαμένους, καὶ
ὡδηθέντας τοῖς ἐξ ἀνατολῆς διδασκάλοις, ἀνάγκη συμβαίνειν ἀλλήλοις αὐτοὺς
οἴεσθαι, & ταυτὰ δεῖν τῇ αὐτῇ συμφωνεῖν. οἵ τε γὰρ πρόσθεν εἰρημένοι λόγοι, ὡδὶ
τῆς συμφωνίας τῆς διδασκάλων, φωνεῖν ἡμᾶς ἀναγκάζουσιν, ἀλλήλοις εἰς ταυτὸ
αὐτοὺς ἄρχεσθαι φρονεῖν. καὶ λέγειν ταυτά· αὐτοί τε καὶ καθ' αὐτοὺς οἱ ἐκ τῆς ἑώας
τοῦτο τὸ φρόνημα ἐδιδάχθησαν ἔχοντες, ὃ καὶ οἱ δυτικοὶ, ὡς φανερῶς ἡμῖν φαίνεσθαι
συμφωνοῦντας. καί τοι καὶ εἰ μηδαμῶς ὑπονοεῖν αὐτοὺς εἴχομεν τὴν αἰτίαν τοῦ
πνεύματος ἀποδιδόντας τοῦ ὑιοῦ, μόνῳ τῷ μὴ ἀρνεῖσθαι μηδὲ μηδαμοῦ τῷ ἑαυτῶν
λόγῳ, εἰ) τὸν ὑιὸν & πνεῦμα ἅπον ἠδυνάμεθα λέγειν μὴ ἀπικεῖσθαι ῥωμαίοις,
οὕτω δεῖ φανερῶς ἐκ τοῦ ὑιοῦ λέγουσι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. νυνὶ δὲ ἀρνουμένους μὲν οὐ-
δαμῶς, μᾶλλον δὲ καὶ σαφῶς ὄντα & ἐκ τοῦ & ἐκ τῆς ἰσοπαρδίας τὸ πνεῦμα τὸ
ἅγιον φάσκοντας. οὐκ ἂν εἴποιμι ῥωμαίοις συμβαίνειν ταυτὸ λέγουσι τοῦτο; ἀλλ'
οὐκ οἶδ' εἴ τις ἡμᾶς ἐπαγίσοιτο δίκῃ δὲ καὶ τοῦτο εἰδέναι ὑμᾶς, ὡς ἂν οὐδαμῶς δίκαιον
ἐγκλήματα διερεσκάρδια ὡδὶ δίκαιος τῆς ἁγίων τῆς δυτικῶν, ἢ νὴ ταῦτα ὡδὶ δε-
δέχθαι τὰ φαινόμενα. δίκαιον καὶ τὰ δεῖ & ἀῤῥεσυλοῦτον λεγόμενα, ἐξ ἀνάγκης
συμῳδὰ δίκαιος· οὕτω γὰρ ἐν πλείοσι τόποις τῆς λόγων αὐτῆς, καὶ οὕτως ἐν πᾶσι
ταῦτα δίκαιαρται· καὶ τοσαύτη καὶ τοιαύτη ὄζειν ἡ συμφυΐα τε καὶ ἀκολουθησις & προηγουμένων & ἐπομένων, ὡς μηδὲν εἶ) κατ' αὐτῆς ὑποπλῦσαι. ἐπεὶ τούτου γε & ζητήματος, & τῆς λόγων τῆς δεῖ τούτου ἐκ τῆς ἐκείνου λόγων ἐξαιρουμένων, οὐδὲν
ἔτι λείπεται, ἐφ' ᾧ ἐπιοῦσαι τὰ λειπόμενα σώσαιεν· οὕτως ἐν πλείοσι αὐτῆς τόποις
ὁλόκληρα κεφάλαια & ζητήματα κεκινημένα διάφορα, διὰ τούτων συμφαίνει) πάντα τὸν λόγον. ἀλλ' ἃ μὲν καὶ ὅσα δεῖ αὐτὸ εἰπεῖν ἴδιά & δόγματος, ὡς ἐν γε
τῷ παρόντι διὰ βραχέων προσπαμένες εἰπεῖν, ὡς ἐνὸν πρὸς ὑμᾶς εἴρηται, καὶ
ἐδὲν πλέον δεῖ προσθῆναι. Κεφ. δέκατον.

Δοκεῖ δὲ & ὡδὶ καλῶ πάντας ὑμᾶς, ἀγιώτατοι πατέρες τε καὶ διδάσκαλοι, σύστημα ἱερώτατον, σύλλογος ἅγιος, ταῦτα πάντα συνῳδαμένους, & ἀκριβῶς
ἐπισκοπήσαντας πᾶσι, τοῖς προσήκουσιν ἐξενεγκεῖν ψῆφον, καὶ ἤ τις ἡμῖν μετ' εὐφημίας ἴδηται ὡδὶ πάντα τὰ χρέων, καὶ τοῖς ὁμογόνοις ἡμᾶς ὡδὶ πέμψει
μετ' εὐκλείας τε καὶ σεφαίνων καὶ & ὡδὶ πάντων ἐπαίνων. συλλογίσασθαι γὰρ προ-
θέμενον, ὡς οὐχ ὁμοία ἡμῖν ἡ ἀπολογία ἔσται μετέπειτα, ὡς καὶ πρόσθεν, & τοσαύ-

φαλιῶμαι, ἢ ὑπτιάσαι, ὅτι θεία φύσις τὸ πνεῦμα. Πνεῦμα γὰρ τῷ ζῶντι λόγῳ συν-
τεταγμένον εἰς τὸ δημιουργεῖν, ζῶσα δύναμις καὶ θεία φύσις, ἄῤῥηξ ἐξ ἀῤῥήτου
σώματος πεφυκυῖα, ἀῤῥήτως κῆ τὴν ἐμφύσησιν εἰς τ' αὖθις ποτε ἀποτελεσθήσομένη, κῆ κῆ
τ' σωματικῶς ὑπὸ τ' χειρῶν διαπλάττα τύπου, αὖθις ὑπ' αὐτῶν διὰ ἐμφυσήσεως ἀπο-
καθισταμένη· συμβαίνειν γὰρ διὰ τῆ καταρχὴν καινότητι τὴν ἀναπλάσιν. καὶ τὴν
συνδρομὴν ἐξιστάμενον, ἐμφυσήσας, οὐκ ἔτι ἐς ὢν ἔδωκε τὸν ἐξ ἀρχῆς ἐμφυσή-
σαντα, ἀλλ' ὁ αὐτός, διὰ οὗ θεὸς δέδωκε τὴν ἐμφύσησιν, τότε μὲν μὴ ψυχῆς, νεῦ
δὲ εἰς ψυχήν. Οὕτω δὲ ἔλεγε ὁ μέγας πατὴρ, ταῦτα τοῦτο φησὶ τοῖς μαθηταῖς ἐνίοις
τὸν Ἰησοῦν, ὅπερ αὐτῷ τι δὲ τῷ παῖδι ὡς δημιουργὸν συμπεπλάσθαι τε καὶ συντετάχ-
θαι ἀλλὰ τ' τοῦ δῆλον, ὡς ἡ τ' ἁγίου πνεύματός ἐστιν ὑπόστασις. ἡ ὑπόστασις ἄρα τ'
πνεύματος, δὲ τὴν τ' αὐθεντικοῦ σοφότητα ἐδημιούργησε πλάσιν ἀφῃ τ' θείου ἐμφυσή-
ματος, δὲ τοῖς μαθηταῖς ὕστερον δέδοται, δὲ δι' αὐτῆ τοῖς πιστεύουσιν ἅπασι. καὶ αὖ-
τη, ἡ ὦδῇ παῖδος δι' ἡσοῦ, δὲ ἐξ ἡσοῦ λάμπουσά τε καὶ ἀναβλύζουσα· ὅτω γάρ φασιν
οἱ πατέρες. καὶ τί λέγω, πατέρες; αὐτὸς ὁ σωτὴρ τοὺς τούτων λόγους διασφεγγί-
ζων, ἵτ' αὐτὸ φησιν αὐτὸν πέμψειν, ὃ ὦδῇ τ' παῖδος ἐκπορεύεται, δὲ οὐκ ἄλλο μὲν
αὐτὸν πέμψειν, ἄλλο δὲ ἐκπορεύεσθαι τὸν πατέρα. ὅταν γὰρ, φησὶν, ἔλθῃ ὁ ὦδῇ-
κλητος, ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν ὦδῇ τ' παῖδος, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ ὦδῇ τοῦ
παῖδος ἐκπορεύεται. ἵτο δὲ δὲ γραμματικῶν παιδὸς, οὕτως αὐ εἴποις· ὅταν ἔλθῃ
ὁ ὦδῇκλητος ὃς· ὦδῇ τ' παῖδος ἐκπορεύεται, ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν· ὡς εἴη δῆλον,
ταῦτο τοῦτο πέμψειν αὐτὸν, ὃ ὦδῇ τοῦ παῖδος ἐκπορεύεται. εἰ οὖν ἡ ὑπόστασις τ'
πνεύματος· ὦδῇ τοῦ παῖδος ἐκπορεύεται, ταύτην κῆ ὁ ἡὸς πέμπει. εἰ δὲ χάριν ὁ
ἡὸς πέμπει τὴν αὐτόστατον, κῆ ὦδῇ τοῦ παῖδος οὐ τὸ πνεῦμα, ἀλλ' ἡ χάρις αὐ ἐκ-
πορεύοιτο. ἀλλὰ τοῦτό γε ἐκ τῆ ἀδιανοήτῳ, δὲ βλάσφημον. ἐπεὶ γὰρ καθ' ἑνὸς δὲ
τοῦ αὐτοῦ ὑποκειμένου, τοῦ πνεύματος, δύο τινὰ κατηγορεῖσθαι, τὸ ἐκπορεύεσθαί
τε πέμπεσθαι, ὡσαύτως ἐφ' ἑνὸς τῆ κατηγορουμένων τὸ ὑποκείμενον τοῦτο λαμβάνε-
σθαι δεῖ, οὕτως αὐ ἀνάγκη κῆ δεῖν τοῦ ἑτέρου ληφθῆναι. εἰ οὖν τὸ ἐκπορευόμενον, τὴν
τοῦ πνεύματος· νοοῦμεν ὑπόστασιν, κῆ τὸ πεμπόμενον τ' αὐτ' ταύτην νοεῖν ὀφείλο-
μεν· τὸ γὰρ ἄλλως λέγειν αὖ τῆς ἐκ τῆ λόγων αὐ ἀνάγκης, κῆ τῷ μὲν ἐκπορεύε-
σθαι τὴν ὑπόστασιν ἀποτίμησιν τοῦ πνεύματος, τὴν δὲ χάριν τῷ πέμπεσθαι, ἀλόγως ἀπο-
κληρουῶντων ὄζειν· ἀλλὰ τοῦτό γε οὐκ ἄν τις ὦδῇ δέξαιτο. πέμπεται ἄρα ὦδῇ
τοῦ ἡοῦ, ἥπερ δὲ ὦδῇ τοῦ παῖδος τοῦ πνεύματος ὑπόστασις ἐκπορεύεται, ὡς ἐκ τῆ
τῆ λογίων ἐδιδάχθη ἐκ τῆ διδασκάλων. ὥστε κῆ τὸ ἐκ τοῦ ἡοῦ λειπόμενον, τὴν
τοῦ πνεύματος ὑπόστασιν νοεῖν δίδωσι, κᾆν ἀναβλύζειν, κᾆν πηγάζειν, κᾆν πέμ-
πεσθαι, ὦδῇ τοῦ ἡοῦ τὸ πνεῦμα ἀκούωμεν, τὴν θείαν ἐκείνου νοεῖν ἀναγκαῖον ὑ-
πόστασιν. πῶς δ' ἂν ἄλλως ἡ τ' πνεύματος θεία ὑπόστασις, ἐκ τοῦ ἡοῦ ἡ ὦδῇ τοῦ
ἡοῦ, εἴη, ἡ ἀναβλύσαι, ἢ πηγάσαι, μὴ ἔχοντος ἐκεῖνον ἀπ' αἰῶνος συνοραᾶν ἔγωγ' οὐκ ἔχω.

Κεφ. ἑνδεκ.

ΕΓὼ μὲν οὖν ὅπερ ὑμῖν ὑπισχόμην, ὡδῇ βεβαίων, ὡς οἷόν τε, πολλὰ ὦδαλιε-
πὼν οἶμαι τετελεκέναι. ἔδειξα γὰρ ὡς ἐνῆν, μηδὲν ξενίσαι μοὺς τοῖς ῥω-
μαίοις, καὶ καθ' αὐτοὺς τοὺς ἁγίους πατέρας τοὺς ἐξ ἰωάν, τ' ἡὸν ἀπὸ Φεσ-
νουῦτας τοῦ πνεύματος, καὶ ὡδῇ παῖδων ἀλλήλοις συμβαίνοντας· καὶ τοὺς μὲν
διὰ ἡοῦ ἐκ παῖδος, τοὺς δὲ ἐκ παῖδος καὶ ἡοῦ τὸ ἅγιον ἐκπορεύεσθαι πνεῦμα, αὐτοὺς
τε φρονοῦντας. δὲ ἡμᾶς διδάσκοντας. ὑμεῖς τε οὖν δ' ἂν εἴη λοιπὸν, εἰ πρασαμένους τὰ
παρ' αὐτῆ ἐνωθέντα ῥωμαίοις κῆ τῇ ἁγίᾳ ἐκκλησίᾳ ῥωμαίων, ταῦτα φρονοῦσιν

ἅπερ

βύσσωμεν τὰ ὦτα πρὸς τοσαύτας τῶν διδασκάλων φωνάς, οὔτε μὴν ὕσας πολλὰς, οὔτε δὲ θείας, οὔτε δὲ συμφώνους ἁπάσας, καὶ τῇ πρώτῃ χαριτώμενοι μόνῃ, τούτων ἁπάντων ἀρχὴν καταγνωσόμεθα; οὐ πρὸς ἀνδρῶν τοῦτο σοφῶν τι καὶ θείων, καὶ τοὺς λόγους οἰκονομούντων ἐν κρίσει. Κεφάλαιον ὄγδοον.

Ἐπεὶ δέ τινες τῶν ῥημάτων τὴν πάμπαν καὶ προχείρως προσκόπτουσιν, ἐκ τῆς ὑπὸ τὰ πνεύματος χαρίσματα πάμπαν λέγουσιν, οὐκ αὐτῷ αὐτῷ τινὶ ὑπόντα. τούτων γὰρ καὶ μεταλαμβάνειν τοὺς μεταλαμβάνοντας, ὡς ἂν γέλως ἀποδιχθῇ πᾶσα περιεργία τῶν βουλομένων τοῖς μετεωρισμοῖσι πυθμένι λόγοις καὶ τῆς ὑγιοῦς τῶν ἀγίων δόξης χωρεῖν, αὐτοὶ πάλιν ἡμῖν παρίτωσαν, καὶ τὸν λόγον ἐξελίγξοντες, καὶ ἑαυτοὺς ἐξηυρύμενοι. φησὶν οὖν ἐν τῷ ἑβδόμῳ τῶν πρὸς ἑρμείαν ὁ ἱερὸς κύριλλος· Τὸ δὲ δὴ τινὶ θείαν ἡμῖν ἐγχαράττον εἰκόνα, καὶ σημαίνου δικαίως ἐμποιοῦν τὸ ὑπερκόσμιον κάλλος, οὐχὶ τὸ πνεῦμά ἐστι; πρὸς οὖν φησιν ὁ ἑρμείας. ναί· ἀλλ' οὐχ ὡς θεός, φησίν, ἀλλ' ὡς θείας χάριτος ὑπουργόν. καὶ ὁ ἅγιος· οὐκ αὐτόθεν ἀρεῖ ἡμῖν, ἀλλ' ἢ δι' αὐτὸ χάρις ἐνσημαίνεται. ὁ ἑρμείας· ἔοικεν. ὁ ἅγιος· ἰδοὺ οὖν ἀναγκαῖον, εἰκόνα τῆς χάριτος, καὶ οὐχὶ μᾶλλον εἰκόνα θεοῦ δικαιοκλῆδα τὸν ἄνθρωπον. εἶτ' ὀφιξὴς κατασπάζων δικαίως πάντων, ὡς ἢ τῷ πνεύματος ὑπάρχειν, αὐτὸς ὁ θεὸς λόγος, ὁ τινὶ θείαν ἡμῖν ἐν τῇ πρώτῃ πλάσει ἐγχαράξας εἰκόνα, καὶ οὐχὶ χάριτος τὴν αἰτιοτάτην· οὐ τοῦτο δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ τινὶ δευτέραν τῆς πλάσεως αἰτιολογίαν, δικαίως τοῦ σωτηρίου τοῖς μαθηταῖς ἐμφυσήματος· ἐμφυσήσας, φησὶν ὁ ἅγιος τοῦ πνεύματος. ἴδιον γὰρ ὡς πρώτιστον μὲν ὢν αὐθεντικὸν γε ἐμφύσημα τοῦ θείου δηλονότι πνεύματος τοῦ αὐτοῦ καὶ πάλιν αὐαπλασθῆναι τὸν ἀνθρωπον ἀπολισθήσαντα. φησὶ γοῦν· εἰ γὰρ τῆς οὐσίας τοῦ πνεύματος διεχωρισμένης τῆς ἰδίας ἢ δι' αὐτὸ χάρις, τί μὴν ἔφη σαφῶς ὁ μακάριος μωϋσῆς, ὅτι παρελωγμένῳ τῷ ζώῳ πρὸς τὸ εἶ), λοιπὸν ἐνέφυσε· χάριν ὁ πάντων δημιουργὸς τινὶ δικαίᾳ πνοῆς τῆς ζωῆς; χρεὼν δὲ ἡμῖν, λάβετε χάριν τινὶ δι' ὑπουργίας τοῦ ἁγίου πνεύματος; ἀλλ' ὠνόμασεν μὲν ἐκεῖ, πνοὴν ζωῆς· ζωὴν γὰρ ἀληθῆ; ἡ τῆς θεότητος φύσις· ἐνταῦθα δὲ δικαίως τοῦ σωτῆρος φωνῆς, πνεῦμα ἅγιον, αὐτοῦ που καὶ τὸ ἀληθὲς ταῖς τῶν πιστῶν ψυχαῖς ἐγκαθιζάνον τε καὶ ἐνίον τὸ πνεῦμα. ταῦτα σαφῆς τῷ προκειμένου μάρτυρία. σαφέστερον δ' οὖν ὅμως ἔτι προϊὼν καὶ φανερὸς ὁ αὐτὸς κύριλλος τὸ νομίζειν αὐτοῖς πάμπαν χάριν, καὶ δι' αὐτῆς ἡμᾶς ἁγιάζειν, φησὶ γάρ· ναὶ δὲ θεοῦ, καὶ μὴν καὶ θεοὶ κεκλήμεθα, καί ἐσμεν. αὖθ' ὅτου γε δὴ πόθου τῶν δι' ἐνεργείας, εἴπερ ἐσμὲν ἀληθῶς ψιλῆς καὶ αὐτοσάτου χάριτος μέτοχοι. ἀλλ' οὐκ ὦ δὴ ἴχθ. πόθεν ναὶ γὰρ ἐσμὲν τοῦ ὄντος τε καὶ ὑφεστηκότος πνεύματος; ἀλλ' ἐκ μὲν τῆς πρὸς ἑρμείαν, πολλῶν ὄντων, ἃ ὁ βουλόμενος ἐκεῖθεν ἀναλιξάσθω. ἀρκεῖσθαι καὶ ταῦτα. ἐν δὲ τῇ εἰς τὸ κατ' ἰωάννην ἑρμηνείᾳ ἔτι πολλῷ πλειόνων ὄντων τῶν εἰς ταὐτὸν φιεόντων τινὶ ἔννοιαν, τίς αὖ ἀναγκαίτερον μηκύνειν, ἢ ὅτῳ μεγάλη σχολή; ἡμεῖς δ' ἐκεῖνο προκομίσωμεν μόνον, ὃ ἐν τῷ ῥητῷ φησι τῷ, ὃς οὐκ ἐξ αἱμάτων. λέγει γάρ· εἴπερ θεός ἐστι καὶ ἐκ θεοῦ κατὰ φύσιν τὸ πνεῦμα, οὗ δὴ καὶ μετέχειν δικαίως πίστεως τῆς εἰς χριστὸν ἀξιοῦμεν θεοὶ χρηματίζομεν, ὡς ἤδη καὶ θεὸν ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς, κατὰ τὸ, ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς καὶ ἐμπεριπατήσω. ἐπεὶ κατὰ τίνα ἀρόπον ναὶ θεοῦ ἐσμὲν, εἰ μὴ θεὸς τὸ πνεῦμα κατὰ φύσιν ἐστίν; ἀλλὰ καὶ ὁ μέγας βασίλειος συμφώνως τῷ θείῳ τούτῳ παύλῳ τό, τε ἐξ ἀρχῆς ἐμφυσηθὲν πνεῦμα ἀνθρώπῳ, τό, τε ἐν τῇ ἀναλαμβάνεσθαι τοῖς μαθηταῖς ὑπὸ τοῦ σωτῆρος, τινὶ θείαν εἶ) λέγων ὑπόστασιν, οὕτω φησὶν ἐν κε-

φαλαίῳ

τὸ ἅγιον, καὶ ἐκ τ̃ υἱοῦ ἢ διὰ τ̃ υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι δηλοῦν βούλεται. τὸ γὰρ πνεῦμα υἱοῦ λέγεσθαι εἴρηται ὅπως τοῖς ἁγίοις νοεῖται, καὶ ὅτι τ̃ μὲν μεγάλῳ βασιλέως, ὡς διὰ τ̃ υἱοῦ πεφηνὸς, τ̃ δὲ θείᾳ μαχίμῳ, ὡς ἐκπορευόμενον δι' αὐτ̃, τοῖς δὲ παῖσι τοῖς ἀνυπκοῖς, ὡς ἐκπορευόμενον ἐξ υἱοῦ. οὐκ αὖ οὐδ' αὐτ̃ κατ' ἄλλον ἴδιόν ξυ ξύπον υἱοῦ λέγεσθαι πνεῦμα, καὶ ἴδιον τ̃ υἱοῦ, ἀλλ' ἢ πάντως ὡς τοῖν ὁμόφυσιν, ὡς ἐξ υἱοῦ δηλαδὴ, ἢ δι' υἱοῦ τὸ ὕπαρξιν ἔχον. οὐδὲν γὰρ διαφέρει, ἐξ υἱοῦ λέγειν, ἢ δι' υἱοῦ. καὶ γὰρ αὐτὸς ποτὲ μὲν τὸν, ἐκ, πέφυκε, ποτὲ δὲ αὐτὸν μεταλαμβάνει εἰς τὸν διὰ, ὡς καὶ ἄμφω δυναμένας ἀδιαλαμβάνεσθαι. ἔστι γοῦν ἐν τοῖς περὶ παλλάδιον καὶ πεῦσιν ἐπὶ ἀποκείσιν λόγοις, ξιφίδιον οὗτος τὸ πνεῦμα, φησὶν. ἢ εἴπερ αὐτὸ ξιφίδιος νοεῖ, ὑπ' αὐτὸν ὁ μῶμος τὸν θείαν ἀναιρεῖται φύσιν. εἴπερ ὄντι τ̃ θεοῦ καὶ πατρὸς, καὶ μὲν καὶ τ̃ υἱοῦ, οὐσιωδῶς ἐξ ἀμφοῖν, καὶ γοῦν, ἐκ πατρὸς δι' υἱοῦ προχέόμενον πνεῦμα. οὐ μὲν ἀλλὰ καὶ ἐν τ̃ πέμπτῳ τ̃ πρὸς ἑρμείαν, αἰτίαν ἀποδιδοὺς τ̃ πνεύματος υἱοῦ λέγεσθαι πνεῦμα, φησί· πνοὴ ἴδιον εἶ) φησὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον; πότερον δὲ μόνου τ̃ θεοῦ καὶ πατρὸς; ἢ γοῦν καὶ τ̃ υἱοῦ; ἢ καὶ ἀμφοῖν ἑκατέρου, ἐξ ἀμφοῖν, ὡς ἐν ἐκ πατρὸς δι' υἱοῦ ὄντι τὸν ταὐτότητα τ̃ οὐσίας; ἀποκείνεται δὲ ὁ ἑρμείας· οὕτως ἔγωγέ φημι, ὦ ἑταῖρε. καὶ ὁ κύριλλος πρὸς αὐτόν· ὀρθῶς. ἰδοὺ καὶ αὐτὸς ἴδιον τ̃ υἱοῦ τὸ πνεῦμά φησι, ὄντα τὸ δι' υἱοῦ εἶ). δι' υἱοῦ δέ ὄντι, ὄντα τὸν ταυτότητα τ̃ οὐσίας πατρὸς ἐξ υἱοῦ. ἀλλὰ ὄντα τὸν αὐτὸν ταύτὸν καὶ πάντα τὰ τ̃ πατρὸς ὄντι τ̃ υἱοῦ, πλὴν τ̃ εἶ) πατήρ. οὕτως ἑαυτ̃ ὄντα πάντων ὁ διδάσκαλος συμφωνεῖ. ἵν γὰρ καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα ἐκ πατρὸς δι' υἱοῦ ὄντι, μία πνεύσει πάντως ἢ ἐκπορεύσει· καὶ ὄντα τοῦτό φησιν αὐτ̃ ἴδιον εἶ), διότι ἐκ πατρὸς ὄντι δι' υἱοῦ· τοῦτο δ' ὄντι ὄντα τὸ ταυτὸν τ̃ οὐσίας. ἀφ' ἑκασ μὲν οὖν ἐκ πάνυ πολλῶν τ̃ τοῦ μακαρίου κυρίλλου ἐκ πλείστων, ὧν πλήρης πᾶσα αὐτὴ συγγραφή, καὶ μόνα ταῦτα τὸν ἐκείνου θαυμασθήσαι θέλουσιν. ἀκούσωμεν δὲ τὸ ἐντεῦθεν καὶ ὑπερφυοῦς τοῦ θαυμασοῦ, ἐν τ̃ ἀγκυροτ̃ λόγῳ λέγοντος οὕτω. τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκ τοῦ υἱοῦ, ξίτον τὴν ὀνομασίαν. καὶ πάλιν· ἀμφότερα καλοικεῖ ἐν τ̃ ἀνθρώπῳ τ̃ δικαίῳ, ὁ χρισὸς καὶ τὸ πνεῦμα αὐτ̃. εἰ δὲ χρισὸς ἐκ τοῦ πατρὸς πεσδίεται θεὸς ἐκ θεοῦ, καὶ τὸ πνεῦμα ἐκ τοῦ χρισοῦ, ἢ παρ' ἀμφοτέρων, ὥς φησιν ὁ χρισὸς, ὃ δὴ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται, καὶ ἔστ ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται. ἔστι μὲν οὖν οὐδὲ θεῖ χαρισμάτων ἀξιονόμως πεφυσιοῦται, θεῖ δὲ τ̃ θείων προσώπων ἐκ τῆς τούτων ὑπάρξεως τὸν λόγον ποιεῖται. εἰς μάρτυρίαν δὲ τ̃ καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι, τὸ ἐξ ἐμοῦ λήψεται, φησὶν· καὶ διδάσκει δὴ τοῦτον, οὕτω τοῦ θείου διαγγελίου ἀκούειν τὸ ἐξ ἐμοῦ λήψεται, ὡς ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι. καὶ ἔτι ἐν τοῖς αὐτοῖς· ἀλλ' ἐρεῖ τις, οὐκοῦν φαμὲν δύο υἱοὺς εἶ); καὶ πῶς ὁ μονογενὴς; μάνουκοῦν γε σὺ τὴς εἶ ὁ αὐτὰ λογιζόμενος τ̃ θεᾷ; εἰ γὰρ τὸν υἱὸν καλεῖ, τὸ ἐξ αὐτ̃, τὸ δὲ ἅγιον πνεῦμα, τὸ παρ' ἀμφοτέρων, ἐκ τὰ λοιπά. καὶ ἔτι· πνεῦμα ἅγιον, πνεῦμα ἀληθείας ὄντι, φῶς τρίτον θεὸς πατρὸς καὶ υἱοῦ. καὶ αὖθις· ὃν γὰρ τρόπον οὐδεὶς ἔγνω τὸν πατέρα εἰ μὴ ὁ υἱὸς, οὐδὲ τὸν υἱὸν εἰ μὴ ὁ πατὴρ, οὕτω σλμμᾶ λέγειν, ὅτι οὐδὲ τὸ πνεῦμα εἰ μὴ ὁ πατὴρ ἐκ ὁ υἱὸς, παρ' οὗ ἐκπορεύεται, ἐκ παρ' οὗ λαμβάνει· ἀλλὰ σημείωσαι, ὅτι τὸ λαμβάνειν, αὐτὶ τοῦ ἐκπορεύεσθαι ὁ ἅγιος ἐξειδίζατο αἰωνίως· ἐκ οὐδὲ τὸν υἱὸν καὶ τὸν πατέρα εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ δοξάζον ἀληθῶς, τὸ διδάσκον τὰ πάντα, ὃ θεὸς τοῦ πατρὸς καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ. τί γοῦν αὖ τούτων σαφέστερον, τί δὲ καθαρώτερον; οὐ σχεδόν δὴ οὗτοι ἐκ τὸν υἱὸν αἰτίαν ποιοῦνται τὸ πνεύματος; οὐ ἐξ υἱὸ διδάσκουσιν αὐτὸ ἐκπορεύεσθαι; τί μήν;

ξύσο-

ἐπειδὴ ἐκ τ̃ πατρὸς ὁ υἱός. εἰ οὖν διὰ τὸ ὁμοούσιον, εἴρηται διὰ τ̃ υἱοῦ τὸ πνεῦμα· τὸ δ' ἐκ τινος ὄν, ὁμοούσιον τ̃ῷ τῷ ἐξ οὗ ὄζι, καὶ τῷ μεγάλῳ βασιλεῖ δοκεῖ, καὶ μάλιδ' ὅταν τ̃ῆς αὐτ̃ῆς φύσεως ὦσι, διὰ τὸ ἄγιον καὶ ἁγιαστὴν, δι' υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι εἴρηται.

Κεφάλαιον ἕβδομον.

Ἀλλ' οὕτω μὲν καὶ ἀπ' αὐτ̃ῆς τ̃ῆς διὰ μόνης, οἱ ἀκάθολικοὶ ἐδιήχθησαν ἅγιοι, τὸν υἱὸν αἰτίαν φερομενοῦντες τὰ πνεύματος. δικτέον δ' ὅμως καί πινας αὐτ̃ῶν οὐδὲν ἧττον καὶ τ̃ῆ, ἐκ, χρησαμένους ὅτι τῷ υἱοῦ ἐν τ̃ῇ ὑπάρξει τ̃ὸ πνεύματος. ἐκείνους μὲν οὖν, ὧν τοῖς λόγοις καί τ̃ης ἀμφιβολίας καταλείπεται, βασιλεύοντι φημὶ καὶ τὸν υἱὸν τ̃ης χρηστότητος, ἀθανάσιόν τε καὶ ἄλλους, οὐδαμ̃ῆ πιστὸν τανῦν, οὐ μὴν οὐδ' ἐκείνων τοῖς λόγοις χρηστέον, ὅτι πολλαχοῦ δικτύουσιν ἰσοδυναμοῦσαν τ̃ῇ ἐκ τινὸ διά· οὗτοι δ' εἰσὶν οἱ πλείους, ἢ πάντες. προχειρότερον δὲ μόνους κυρίλλου τε καὶ βασιλείου, σαφέστερόν τι τ̃ῆ ἄλλων καὶ μᾶλλον διὰ πάντων τ̃ῆ πεπιδότων αὐτοῖς λόγων, αὐτ̃ῆ τ̃ῇ, ἐκ, χρησαμένους· ὧν τὸ ἀξίωμα ὅσον ἐν ἐκκλησίᾳ θεοῦ, καὶ οἱ ὑπὲρ αὐτ̃ῆς κ̃ῇ τ̃ῆ ἀπίστων ἀγῶνες καὶ τ̃ῆ αἱρέσεων, οὐδένα λελήθασιν. ἐγὼ δὲ οὐ πάντα αὐτ̃ῆ, οὐδὲ γὰρ ἂν δυναίμην ἐξαριθμήσασθαι, ἀλλ' ἐλίγα τε καὶ μέτρια, τὸ μῆκος ἐκφεύγων. ὁ μὲν οὖν μακάριος κύριλλος ἐν τ̃ῇ εἰς τὸν προφήτην ἰωὴλ
» ἑρμηνείᾳ, τ̃ῇ, ἐκχωῶ ἀπὸ τ̃οῦ πνεύματός μου, ὕτω φησίν· ἢ μὲν γὰρ ὄζι θεὸς ἐκ θεοῦ κ̃ῇ φύσει ὁ υἱός, γεγέννηται γὰρ ἐκ τ̃οῦ θεοῦ κ̃ῇ πατρός, ἴδιον αὐτ̃οῦ τι ἐν αὐτ̃ῷ κ̃ῇ ἐξ αὐτ̃οῦ τὸ πνεῦμά ὄζι, καθάπερ ἀμέλει ἐν αὐτ̃ῷ νοεῖται τ̃ὸ θεοῦ κ̃ῇ πατρός· ἐξ αὐτ̃οῦ ὄζι, φησὶ, κ̃ῇ οὕτως ἐξ αὐτ̃οῦ ὡς ἐν αὐτ̃ῷ νοεῖται τὸ θεοῦ κ̃ῇ πατρός, πᾶσαν ἀμφιβολίαν τοῖς προφασιζομένοις ἀφαιρῶν. ἐν πάλιν ὁ αὐτὸς ἐν τῷ πρὸς τὸν βασιλέα θεοδόσιον λόγῳ, βαπτίζοντα, ἔφη, τὸν ἰησοῦν ἐν πνεύματι κ̃ῇ ἁγίῳ πνεύματι, ἢ τὸ ἀλλοτριον τοῖς βαπτιζομένοις ἐνίοτε πνεῦμα δουλοφρεπῶς καὶ ὑπηρετικῶς, ἀλλ' ὡς θεὸν κ̃ῇ φύσει μετ' ἐξουσίας τ̃ῆς ἀνωτάτω, τὸ ἐξ αὐτ̃οῦ κ̃ῇ ἴδιον αὐτ̃οῦ. ἐν πάλιν ἐν ἄλλῳ· νομοθετῶν τοῖς ταγαροῦ τὸ χριστοῦ, ὡς ἐν αὐτ̃ῷ κ̃ῇ ἐξ αὐτ̃οῦ φυσικῶς ὑπάρχον τὸ πνεῦμα αὐτ̃οῦ, νομοθετεῖ. ἐν ἑτέρῳ· οὐδαμοῦ ἄρα, φησὶν, οἶδεν ὁ παῦλος φύσεως διαφορὰν υἱοῦ τε καὶ ἁγίου πνεύματος, ἀλλ' ὡς ἐξ αὐτ̃οῦ καὶ ἐν αὐτ̃ῷ φυσικῶς ὑπάρχον, τ̃ῇ τ̃ῆς κυριότητος ὀνόματι καλεῖ. κ̃ῇ ὅρα, ὅτι διὰ τοῦτό φησι τὸν παῦλον κύριον τὸ πνεῦμα καλέσαι, ὅπερ ὄζι τ̃οῦ υἱοῦ ὄνομα, διὰ τὸ ἐξ αὐτ̃οῦ εἶ). τὰ γὰρ τ̃ῆ αἰτίων ὀνόματα, τοῖς αἰτιατοῖς εἰώθαμεν δίπτεσθαι. καὶ ἐν τ̃ῇ εἰς τὸν ἅνατον ἀναθεματισμὸν ἐξηγήσ, ἀΐθεοπτος γενητὸς, φησὶν, ὁ μονογλυπὴς τ̃οῦ θεοῦ λόγος, ὅτομεμόνκε κ̃ῇ οὔτω θεὸς, πάντα ἔχων ὅσα κ̃ῇ ὁ πατὴρ, δίχα μόνου τοῦ εἶναι πατὴρ, κ̃ῇ ἴδιον τὸ ἐξ αὐτ̃οῦ καὶ ἐν αὐτ̃ῷ ἐμπεφυκὸς ἅγιον πνεῦμα. εἰ δέ τις αὖθις αὐτιπάροι τὰ τ̃οῦ θεοδωρήτου εἰς τοῦτον τὸν ἀναθεματισμὸν εἰρημένα, πρὸς τοῦτο ἐν πρότερον εἴπωμεν κ̃ῇ νυῦ αὖθις τινὶ ἐξήγησιν αἰτησήσαντι ταύτην, σαφῶς παρεσχόμεθα τινὶ τ̃οῦ διδασκάλου διάνοιαν. προσέτι δὲ ἐν ἀπὸ τ̃ῆς ὁμολογίας τ̃ῆς πρὸς θεοδώρητον, τὸ αὐτὸ τοῦτο, εἴ τις δίγνωμόνως ἀκούσεται, διῖξαι δυναίμεθα. ἐκπορεύεται μὲν γὰρ φησὶν, ὡς ἐκ τ̃οῦ θεοῦ κ̃ῇ πατρὸς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον κ̃ῇ τινὶ τ̃ῶν σωτ̃ῆρος φωνῇ, ἀλλ' οὐκ ἀλλότριόν ὄζι τ̃οῦ υἱοῦ. πάντα γὰρ ἔχει μ̃ῆ τ̃ὸ πατρός. καὶ αὖθις, τὸ υἱοῦ φησὶ πνεῦμα, τὸ πνεῦμα, ἐν ἴδιον αὐτ̃οῦ, μονονυχὶ τ̃ῶν λίγων· ὡς εἰ κ̃ῇ ἐκ τ̃οῦ πατρὸς ἐκπορεύεται αὐτὸ ὁ σωτ̃ῆρός φησι λόγος, ἀλλ' οὐδὲν ἧττόν ὄζι κ̃ῇ τ̃οῦ υἱοῦ, ὡς δηλαδὴ ἐκπορευόμενον ἐξ αὐτ̃οῦ. ἐν αἰτία, ὅτι πάντα ἔχει μ̃ῆ τ̃ὸ πατρός· διὰ τοῦτο γὰρ, φησὶ, κ̃ῇ τὸ, ἐξ ἐμοῦ λήψεται, εἴρηται· ὅτι ἃ λαμβάνει ἐκ τ̃οῦ πατρὸς, λαμβάνει ἐκ τ̃οῦ υἱοῦ. οὐ μὴν ἀλλὰ κ̃ῇ τὸ πνεῦμα υἱοῦ, καὶ ἴδιον τ̃οῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμα λίγειν

τὸ

καὶ δυναμένη τὸ ἑαυτῆς καὶ φανερῶς αἰτίαν σημαίνουσα. ἀλλὰ μή μοι πάλιν εἰς τὸ σωφὲς καταφύγῃς καὶ ἀναβράλλαξον τῆς οὐσίας, ἀφ' ἑτέρου λέγων ἀφ' ἑτέρου περιέναι τὸ πνεῦμα εἰρῆσθαι, ἵνα τὸ σωφὲς ἀναβράλλαξον δηλωθῇ τῆς οὐσίας. πρῶτον μὲν γὰρ τὸ περιέναι ἐνταῦθα αὐτὴ τῇ ἐκπορεύσει εἴρηται. αὐτός τε γὰρ ὁ θεῖος μάξιμος ὁ τὰ τοιαῦτα εἰπὼν ἐν τῇ πρὸς μαρῖνον ὑποσολῇ, ἐν τῇ εἰς τὸν ζαχαρίαν θεωρίᾳ, ἐκπορεύεσθαι εἴρηκε. τὸ δ' αὐτὸ καὶ ὁ δαμασκηνὸς, καὶ ἡ τῶν συνόδων ἐδήλωσεν. τὸ δὲ ἐκπορεύεσθαι, τὸ τελεῖν ὕπαρξιν ἔχειν δηλοῖ· καὶ τὸ δι' υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι, τὸ δι' αὐτοῦ τελεῖν ὕπαρξιν ἔχειν. τοῦτο δ' οὐκ ἂν δυναίμεθα εἰπεῖν, μὴ ὄντος τῆς τοῦ πνεύματος ὑπάρξεως ὄντος αἰτίας. ἔπειτα δὲ οὐδ' ὅτι ἡμεῖς λέγομεν δι' υἱοῦ προϊέναι τὸ πνεῦμα, τοῦτ' αὐτὸν τῆς οὐσίας ἐστὶ σημαντικὸν, ἢ δηλοῦσιν· οὐ γὰρ ἡμᾶς ἀναμένει καὶ τὸν ἡμέτερον λόγον ἡ θεία οὐσία, ἵνα σεσοφισταί τε καὶ κοινωνῇ· ἀλλὰ διότι ὄντος τοῦ αὐτοῦ τῆς οὐσίας, ἀφ' ἑνὸς καὶ μόνου) προϊέναι καὶ προέρχεσθαι ἀφ' ἑνὸς τὸ υἱὸν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. τοῦτο δὲ καὶ οἱ λατῖνοι φασὶν. ἀφ' ἑνὸς τελεῖ αὐτελεῖ οὐσίαν ἔχει) πατρὶ καὶ υἱῷ, καὶ πάντα τὰ ἑαυτῶν πατρὸς τὸν υἱὸν ἔχειν ἀλλὰ γεννᾶν ἔχει) πατέρα, καὶ τὸ ἐκπορεύεσθαι ὀξ αὐτοῦ, ἢ δι' αὐτοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸν υἱὸν ἔχειν διϊχνεύοντα. τὸ δ' αὐτὸ ἐστὶ καὶ ὁ μακάριος κύριλλος ἐν τῷ πέμπτῳ τῶν πρὸς ἑρμείαν δηλοῖ· Τίνος γὰρ ἴδιον, φησὶν, ἔχει) φαμὲν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον; πότερον δὴ μόνον ἐστὶ θεοῦ καὶ πατρός; ἢ χοιρὸς ἐστὶ τοῦ υἱοῦ; ἢ ἑκάτερος ἑκατέρου καὶ ἀμφοῖν. ὡς ἂν εἰ καὶ πατρὸς δι' υἱοῦ ἀφ' ἑνὸς τὴν ταυτότητα τῆς οὐσίας; πατρὸς δηλαδὴ καὶ υἱοῦ λέγων. ἐπιφέρεται δὲ ὁ ἑρμείας· οὕτως ἔγωγε φημι, ὦ ἑταῖρε. καὶ ὁ ἅγιος πρὸς αὐτόν· ὀρθῶς. ἀφ' ἑνὸς τὸν ταυτὸν, φησὶ, τῆς οὐσίας πατρὸς καὶ υἱοῦ, ἀμφοῖν τὸ πνεῦμά ἐστι, καὶ ἐκ πατρὸς δι' υἱοῦ ἐκπορεύεται. ὃ τί βέλτιον ἔτερον, ἢ ὅτι ἀφ' ἑνὸς τὸν ταυτὸν τῆς οὐσίας υἱὸν πατέρα, καὶ ἀφ' ἑνὸς τοῦ υἱοῦ προέρχεσθαι τὸ πνεῦμα, καὶ πνεῦμά ἐστιν αὐτοῦ, ὥσπερ καὶ τοῦ πατρός. τοῦτο δὲ καὶ λατῖνοι δοκεῖ. ἄλλως τε τὸ ὁμοούσιόν τε καὶ ἀναβράλλαξον τῆς οὐσίας, ὅπως αὖ διϊχθεὶν μάλιστα δῆτα τῶν θείων προσώπων πατρός τε πρὸς τὸν υἱὸν καὶ τὸ πνεῦμα, καὶ υἱοῦ πρὸς τὸν πατέρα καὶ τὸ πνεῦμα, εἰ ὡς ἄμπον καὶ ἀμπατὲς ἔχουσι πρὸς ἀλλήλους. ἡ γὰρ τοιαῦτα, κοινωνήσει τι μάλιστα ἀλλήλοις οἰκείας ἔχοντα πρὸς ἄλληλα καὶ φύσιν, ἀφ' ἑνὸς τοῦ αὐτοῦ δι' ἀδίου ἦν τὸν ἀφαιρεθήσονται καὶ μᾶλλον ἀφ' οὗτος ἔτερος ἢ δι' ἑτέρου, ἔτερος αὖτε καὶ ἑνὸς ἀμφότερα δυναμένου καὶ εἰκότως ἀφ' ἁλαμβανομένου ὅτι τῶν θείων. ὥσπερ γὰρ ἐκείνοις, καὶ τῇ ἑνώσει ἡ διάκρισις, καὶ τῇ διακρίσει ἡ ἕνωσις συνημφαίνει), ὅπως ἀνάγκη καὶ τοιαύτην ἐκεῖ λαβεῖν κοινωνίαν, ὡς μηδὲν ἧττον καὶ διάκρισιν ἐν ἑαυτῇ φυλάττειν· καὶ πάλιν τοιαύτην διάκρισιν, ἐν ᾗ συμπεριλαμβάνεται καὶ ἕνωσις. ὥστε αὖ τινος ἀκούσομεν λέγοντος τῶν ἁγίων, ἀφ' ἑνὸς ὁμοουσιότητα εἰρῆσθαι δι' οὗ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεσθαι, ἐπεὶ τὴν ὁμοουσιότητα ταύτην ἡ καὶ τὸ ἄμπον καὶ ἀμπατὸν χύσις δηλοῖ, μᾶλλον ἀφ' ἧς καὶ τὸ ἄμπον καὶ ἀμπατὸν χύσιν νομίσομεν αὐτοῖς εἰρηκέναι, ἀφ' ἑνὸς λέγεσθαι ἐκπορεύεσθαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ὅτι δὲ ἡ τοιαύτη χύσις τὸ ὁμοούσιον παρίστᾳ, πρὸς τοῖς λεγομένοις καὶ ὁ μέγας μάρτυρι σοὶ βασίλειος, ἐν τῇ πρὸς τὰς καισαρικὰς ὑποσολῇ, ταυτὶ λέγων· Ἐπεὶ γοῦν ὄζειν ἄρχον φῶς ὁ πατὴρ, γλυπτὸν δὲ φῶς ὁ υἱὸς, φῶς δὲ καὶ φῶς ἐκ φωτὸς, ὁμοούσιον αὐτὸν ἐποίησε δικαίως, ἵνα τὸ τῆς φύσεως ὁμότιμον ἀφανίσωσιν. ὃ γὰρ τοῖς ἀδελφοῖς, ἀλλήλοις ὁμοούσια λέγεται, ὅπερ τινὲς ὑπειλήφασιν· ἀλλ' ὅταν καὶ τὸ ἄμπον καὶ τὸ ἐκ τοῦ αἰτίου τελεῖν ὕπαρξιν ἔχον, τῆς αὐτῆς ὑπαρχῆς φύσεως, ὁμοούσια λέγηται. καὶ ἐν τῷ κατὰ σαβελλίου καὶ ἀρειανῶν λόγῳ πρὸς πατροφίλου λέγων, οὐ γὰρ ἀδελφὰ, φησὶ, λέγομεν, ἀλλὰ πατέρα καὶ υἱὸν ὁμολογοῦμεν· τὸ δὲ τῆς οὐσίας ταυτὸν,

„ ἐπ' αὐτὴ τῆς ἀρχῆς τῆ δημιουργημάτων αἰσχρομιξίας. Ἀλλὰ καὶ ὁ θεολόγος χρηστό-
„ ξιος ἐν τῷ λόγῳ τῷ εἰς τὴ κατάπλουσιν τῶν αἰχμαλώτων, Θεὸς φησιν, ἐν βίβλοις ἱστᾶ τοῖς
„ μεγίστοις, αἰτίῳ, καὶ δημιουργῷ, καὶ τελειοποιῷ, τῷ παρὰ λέγω, καὶ τῷ ὑφ' ἑνὸς καὶ τῷ ἁγίῳ
„ πνεύματι. Ταῦτα δὲ ἔφην, ὑ παῖτως τὸ ἀγοῦ καὶ ἡ πνεῦμαῖος τὴν τῆ ὅλων ἀφαι-
ρῶν αἰτίαν, τῶτο γὰρ βλάσφημον καὶ μόνον ἐνενόησαν, ἀλλὰ τῷ παρὰ μόνῳ ταύτην ἀ-
ποκήρυττον, καὶ ἕτοι κατ' ἐξαίρεσιν αἰτίαν καλῶν, ἀλλὰ τὸ ἐκείθεν τοῖς ὁμοτίμοις ἥκειν
προσώποις, παρ' ὅπερ αὐ ἔχρισεν, ἢ τις αὖ οὗ ἤρνησεν ἀπολογία, τοῖς κακούργως ἐν-
τῶθεν διηχθεῦσι, ἕ ἀγοῦ καὶ τῶ πνεύματος τὴν τῆ ὅλων αἰτίαν ἀφῃρεῖν, ἀλλὰ τὸν
πατέρα λέγειν αἴτιον ἕ διδάσκαλον, οὐχὶ δι' ἀγοῦ καὶ τὸν ἀγοῦ καὶ τὸ πνεῦμα· ἡ αὐτὴ καὶ νῦν
ἀρνέσῃ, τοῖς μὴ ποιοῦσι ἕ ἀγὸν αἰτίαν ἕ πνεῦματος. ἀλλὰ τὸ, ἕ μὴν δαιμασπλωὸν μὴ
ὄντα τῶ ἐξ ἀγοῦ μὴ εἶῃ τὸ πνεῦμα, μόνον ἄτοπον εἰπεῖν ἕ πατέρα, ἕ δὲ μάξιμον
εἰπόντα θεὸν ῥωμαίων, ἐκ ἕ ἀγοῦ λέγειν τὸ πνεῦμα, ἀλλ' οὐχ ὡς ἐξ αἰτίᾳ φάναι, εἰ-
δότας μὴν ἰῶ τινα ἡ ἐκ σημαίνῃ αἰτίαν, τοιαύτην δὲ μὴ συγχωροῦντας ἕ ἀγὸν εἶῃ, ἀλλὰ
τὸ παῖτα αὐτὸ ὡδὲ ἕ παῖρὸς ἔχειν λαβόντα, ὅς ὅτι μόνος ἀρχεσιδὴς αἰτία καὶ θεότη-
τι, καὶ οἵαι ἡ ἐκ δύνατα παεισάγειν, αὐτὸς μὴν ἀφ' ἑαυτῆ παῖτα ἔχων καὶ ὑδαμόθεν
ἄλλοθεν, τῆ δὲ ἕ ἀγὸ παῖτων θεὸς ἐκεῖνον ἀναφερομένων, ὅτι καὶ παρ' αὐτῆ ἔχον
τος τὰ παῖτα, ἕ ἀλλὰ τῶτο εἰκότως ἕ παῖρὸς λειτομένων τῆ ἕ ἀγῶ, ὡς ἐκείθεν ἡκόν-
των αὐτῆ. ἕ γὰρ δὴ καὶ ὅλως οὐ δύναῖ' ἄν τις μὴ λέγειν αἰτίαν καὶ ὁπωσοῦν ἕ ἀγὸν, δι' αὐτῆ
λέγων τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεσθαι. εἰ γὰρ τὸ μὲν ἀλλὰ ἕ ἀγοῦ ἐκπορεύεσθαι, καὶ
προϊέναι, καὶ εἶῃ, τὸ δ' ἀγοῦ τὴν ὕπαρξιν ἔχειν δηλοῖ, ὡς ἕ ὡδὲ τῆ αἰτιατέου τῶν αὖ
τῆ συγχωρεῖται, μὴ δυναμένων ἀναβλέπειν πρὸς τὰ φανώτατα· τῶτο δὲ λέγον-
τες οἱ διδάσκαλοι, οὔτε τὴν εἰς ἕ αἰῶνῆ ζωτοτὶ κόσμου ἕ πνεῦματος δηλοῦσι φα-
νέρωσιν, οὔτε θεὸν χαρισμάτων πηῶν ποιοῦνται ἕ λόγον, ἀλλὰ τῆς ἕ πνεύματος
ὑποστάσεως ἕ τῆς ἐξ αἰδίου προόδου αὐτῆ καὶ ὑπάρξεως· οὔτε μὴν τοι ταῦτο δύνα-
ται τῇ μετὰ, ἡ διὰ, καθὼς ἀπεδίξαμεν, εἰς ἃ καταφεύγειν ἴδιος τοῖς ἀπλέουσιν· τί ἔτι οὖν λείπεται, ἢ αἰτίαν τὴν διὰ ταύτην σημαίνειν; δι' ἀγοῦ γὰρ τὴν ὕπαρξιν
ἔχειν τὸ πνεῦμα λεγόντων, ἡ διὰ καθ' αὐτὴν μόνουσα, καὶ μὴ δυναμένη μεταληφθῆναι εἰς τὴν μετὰ, τὸ ἑαυτῆς δύναται πάντως καὶ αἰτίαν παρίσησιν, αἰτίαν παύτοτε διηχθεῖσα σημαίνειν ἐφ' ὧν περιλαμβάνεται. ὅπι δὲ ἡ διὰ, οὐδὲν τούτων τῆ ξιῶν βούλεται, ἀπό τι τῶ μαξίμου ἐν τῇ πρὸς μαρῖνον, καὶ τῶ δαμασκηνῶ καταφέρεται, τὴν ἐκ φανερᾶς μεταλαμβανόμενον αἰτίαν τῆς διὰ, καὶ δεῖ τῆς τῶ πνεύματος ὑποστάσεως, ἔτι δὲ καὶ τῆς ἀϊδίου ὑπάρξεως πιουμένων τὸν λόγον, ὅσον οὐ κοινότητος μετέχει τῇ μετὰ καὶ τῇ ἐκ, τοσοῦτο τῇ διὰ καὶ τῇ μετά. καὶ θεοδώρειος δὲ οὐδὲ δι' ἀγοῦ τὴν ὕπαρξιν λέγων ἔχειν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, πότερον αὐτὶ μετὰ τῶ ἀγοῦ ἐξελάμβανεν; οὐκοῦν ἐμφανέστερος φανερῶς, καὶ οὐ δεῖ ἡμᾶς ὅπι τούτῳ καὶ τῇ τῆς συνόδου σπεύδειν ἰσχυρίζεσθαι. καὶ γὰρ ὅτι μετὰ τὸ ἀγοῦ τὸ πνεῦμα, συμπροϊὸν αὐτῆ καὶ συμπαρομαρτοῦν τε καὶ συνεκλάμπον. ἀλλ' ὁμώνυμον ἡγούμεθα τὴν φωνὴν, καὶ τὸ διὰ τῶ ἀγοῦ, τινῶ μὲν ἰσοδυναμεῖν τῷ μετὰ τῶ ἀγοῦ, τινῶ δὲ καθ' αὐτὸ ὡς δι' ἀγοῦ, εἶτα τὸ δι' ἀγοῦ τὸ πνεῦμα ὑπάρχειν ἐκεῖνος ἀρνεῖται. οὐκοῦν ἢ αὐτὸν ἴδει τινὶ ὁμωνυμίαν, ἢ τινὶ συνόδου διαφεύλαι, καὶ δῆλον ποιῆσαι, περὶ ποίου τῆ σημαινομένων ὁ λόγος αὐτῆ. ἀλλ' οὔτε τὸ, δι' ἀγοῦ, ἐκείνος ἡγεῖτο τῇ, μετὰ τοῦ ἀγοῦ, ταυτὸν δύνα-
σθαι, καὶ τὸ δι' ἀγοῦ, ὡς δι' ἀγοῦ ἐξιόντος καὶ αἰτίαν τῇ διὰ ἀποτίμων. παύτοθεν
οὖν ἀναφαίνεται αὐθ' ἑαυτῆς ἡ διὰ πεθεμένη ἐφ' ὧν νυνὶ προϊόντα μάθομεν χρήσεων,

καὶ

πνεῦμα τὸ ἅγιον· ἰωαννου τε καὶ μαξίμου τῶν μακαρίων, καὶ ἔτι δὲ τῶ παλαιοῦ τῶ θείου τῆς ἐκδόσεως τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων, τὸς δύο εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον λέγοντας, τὸ ἐκ πατρὸς δι' υἱοῦ ἐκπορευόμενον, καὶ αὐτὸ θεὸν εἶναι γνωριζόμενον· τῶν δ' ἄλλων καὶ ἐκ θεοῦ δι' υἱοῦ εἶναι, καὶ ἐκ θεοῦ ὡς τὸ λόγου, καὶ ἐκ πατρὸς δι' υἱοῦ προϊέναι, ἅπερ εἰς ἴσον τῶν ἐκπορεύεσθαι ἔρχεται, ℭ τῶν εἶναι, καὶ τὴν ὕπαρξιν ἔχειν. ὥστε ὁ θεοδωρίτος οὐκ ἀληθεύει τὸ εἰπών· ἀλλ' ὅμως ἐσιώπησαν οἱ πατέρες, τὸ ἀκούσαντες εἰρηκότος, ὡς μὴ δεῖν μάρτυρίαν ποιεῖσθαι τινὶ αὐτῶν σιωπήν, ἢ μήτ' ἐκ υἱοῦ, μήτε μὴν δι' υἱοῦ τὸ πνεῦμα τὴν ὕπαρξιν ἔχειν. τῶν δὲ δι' υἱοῦ τὴν ὕπαρξιν ἐχόντων μάρτυρες οἱ δι' υἱὸν ἐκπορεύεσθαι αὐτὸ εἰρηκότες. εἴπερ τὸ ἐκπορεύεσθαι, ℭ τὸ ἐκ υἱοῦ μαρτύρει, τὸ τὴν ὕπαρξιν ἔχειν δηλοῖ. ℭ ταῦτα μὴ διαφωνεῖσθαι γεγονότες τῶν χρόνων, καὶ ἀκριβῶς μὲν αὐτὰ ἐπιστάμενοι, εἰδότες δὲ τὴν συνόδον πρὸς ταῦτα σιγήσασαν, ἀλλ' ὅμως ἐκείνῳ οὐ πάντα ἤκειναν ἑπεσθαι, τῷ δὲ χαριέστερον, ὅτι καὶ ἀμφότερα ἀρνησαίμενοι διαφωνεῖτον, ὁ μακάριος ἰωάννης, τὸ μὲν ἐκ υἱοῦ ἀναρνεῖσθαι ὅπως δὴ, ℭ τὸ τὸ ἐρῶμεν μὴ μικρόν· τὸ δὲ δι' υἱὸν ἐκπορεύεσθαι, ἤτοι δι' αὐτοῦ τὴν ὕπαρξιν ἔχειν, τοῦτο δὲ πάντως. εἰ δὲ τὸ, μόνος γὰρ ὁ πατὴρ, ὃ φησιν ὁ μακάριος ἰωάννης, καὶ τὸ ἐν τῇ πρὸς μαρῖνον ὑπιστολῇ τῶ θείου μαξίμου πρὸς τὴν ῥωμαίων ῥηθὲν, τίς ἂν μὴ αὐτοπείσῃ, ὡς οὐκ αἰτίαν ποιοῦνται τ πνεῦμα τὸν υἱὸν, ὃ μὲν λατῖνοί φασιν ὅτι τοῦτοις, οὐκ αὖ ἔπομαι καὶ αὐτὸς, ὡς οὔτε τὸ τὸν δαμασκηνοῦ ἐν τοῖς πλείοσι τῶν αὐτοῦ βιβλίων δείκνυται, τήν τε τῶ μαξίμου ταύτην ὑπιστολὴν μὴ εἶναι τ μαξίμου· οὔτε γὰρ πολλαχοῦ, οὔτε ἐν ἀρχαίοις βιβλίοις, οὔτε τοῖς ἐκείνου συγγράμμασιν ἐγγεγραμμένην δείκνυσθαι· αὐδ' ὅτι καὶ τῶν ἡμετέρων τινὲς ταύτην νοθεύουσι, ἀλλὰ τοῦτο μὲν συγχωρήσω, καὶ δέξομαι τῆς ἐκείνου εἶναι ταῦτα φωνῆς τε καὶ διανοίας. εἰρηκέναι μέντοι ταῦτα φήσω αὐτοὺς ἔγωγε, ὡς αὐ μή τις πρὸς καταρκτικὴν αἰτίαν τὸν υἱὸν τοῦ πνεύματος νομίσῃ λέγεσθαι, ὡς μὴ ἄρα τ πατρὸς εἰληφότα τὴν δύναμις τ δι' αὐτοῦ προϊέναι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ἡ γὰρ κοινὴ τῶν ἑλλήνων χρῆσις, ὅτι τῆς ἀρχρεϊδοῦς καὶ προκαταρκτικῆς αἰτίας κυρίως χωρὶς μόνη τῇ ὑπ, τὸν τε δαμασκηνὸν ἰωάγκασε, μὴ ἐκ υἱοῦ, ἀλλὰ δι' υἱοῦ φάναι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεσθαι· τόν τε μάξιμον ἔπεισε, τὸ ἄρα τῶν ῥωμαίων λεγόμενον, ἐκ υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι, εἰς τὸ δι' υἱοῦ προϊέναι μεταλαβεῖν. εἰ καὶ γὰρ ἐκ υἱοῦ, φησὶν, οἱ ῥωμαῖοι τὸ πνεῦμα λέγουσιν ἐκπορεύεσθαι, ἀλλ' ὅμως οὐ τοιαύτην αἰτίαν προσυμβαίνεται, ἀλλ' ὅμως οὐ τοιαύτην αἰτίαν ποιούμενοι τοῦ πνεύματος τὸν υἱόν. τοῦτο φησὶ καὶ ὁ δαμασκηνὸς, ἐκ υἱοῦ μὲν οὐκ ἔα τὸ πνεῦμα, δι' υἱοῦ δέ. μόνος γὰρ ὁ πατὴρ τοιοῦτόν ἐστιν αἴτιον, οἷον ἢ ἐκ δηλοῦν βούλεται. ταύτῃ τοιγὰρ μὲν τοιαύτην αἰτίαν ἀρνοῦνται, τῇ δὲ διὰ δὲ μόνον ἀναίτιόν σε τὸν υἱὸν, δι' ὃς τὸ συναίτιον πάντας δηλοῦται. ὅτῳ γὰρ τὸ δι' αὐτοῦ προϊέναι, φησὶ μάξιμος, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὅπερ ἀλλαχοῦ φησιν αὐτὸς ἐκπορεύεσθαι δι' αὐτοῦ, ὅτῳ δὲ τῶν ῥωμαίων ἐκπορεύεσθαι λέγεται· καὶ ὁ δαμασκηνὸς, ἐκ πατρὸς δι' υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι, ἃ καθαιρεῖν αἰτίαν σημαίνει τὸν υἱόν, οἵαν καὶ ὁ πατὴρ, ἰδίαν γὰρ ὅτῳ τῶν υἱὸν ἀπολῆς, εἰ ℭ μὴ ἀρχρεϊδῆ ταύτῃ, μηδὲ προκαταρκτικὴ· ἅπερ γὰρ διδότης ἀναιτιοῦται ὑπὸ τ υἱοῦ τ αἰτίαν. καὶ ἄλλως τε, διότι πάντα ὅσα ὁ υἱὸς ἔχει, ὅτῳ τ πατρὸς ἔχει λαβών, καὶ εἰς τὸν πατέρα τὰ αὐτῶν ἀναφέρεται πάντα, καθὼς καὶ ὁ μέγας βασίλειος ἐν τῷ ὀγδόῳ τῶν πρὸς ἀμφιλόχιον κεφαλαίῳ φησὶ, διὰ τοῦτό φησιν ὁ κύριος πρὸς τὸν πατέρα, τὰ ἐμὰ πάντα σά ἐστιν, ὡς

ἡ δὲ οὐσία κοινὴ οὖσα, οὐκ ἂν εἴη διῃρεῖσθαι αὐτοῖς αἱ πᾶσα, λείπεται καὶ τὰς ἀναφορὰς αὐτὰ διῃρεῖνεσθαι, καὶ θεωρουμένων μὴν ϗ μάλιστα καὶ ταύτας, ἐπομένως δέ γε ϗ τὰς θεμάτους, καθόσον, ὡς εἴρηται, ἀναφορά τι καὶ θέσεως οὐ διαφέρει τῷ σχήματι, εἰ ϗ διαφέρει τῷ ξόπῳ τῆς σημασίας. ἡ μὲν γὰρ θέσεως καὶ τὸν τῆς ἐνεργείας ξόπον σημαίνεται, ὥσπερ ἡ γλῶττα, ἡ δ' ἀναφορὰ καὶ τὸν τ ἐίδους, ὥσπερ ἡ παξότης· ἤ τις ὑποστᾶσα, τὸ τὰ παξὸς ὄζει θεόσωπον, καὶ διὰ τοῦτο διῃρεῖνονται μὴν ἀλλήλων καὶ τῆς θεσέσεως, καθόσον οὐκ ἀνάγκης ἔσονται ταύτας αἱ ἀναφοραί· τῷ τι γὰρ γλῶττα ἔσται ἡ παξότης, καὶ τῷ γλῶττα ἡ ἰότης ὁμοίως, καὶ ὅτι τῷ ἄλλων ὡσαύτως· θεότερον δὲ καὶ ἀρχαιδίτερον ὁμοίως ταῖς ἀναφοραῖς διῃρεῖνονται, καὶ ταύτας μᾶλλον ἢ ταῖς θεσέσεσι, ὅμως γε μὴν ὅτι καὶ ἀμφοτέρας. εἰκότως οὖν ϗ οἱ θεολόγοι ἐνταῦθα τὸν ἰόν τ πνεῦμα ὅλως διῃρεῖνοντες, διχῆ διῃρεῖνουσιν, ἀρχόμενοι μὴν ἀπὸ τ ἀτελοῦς, ὅτι τὸν τελειότερον δὲ καταπαύοντες ξόπον. ταῖς τε γὰρ θεσέσεσι καὶ ταῖς ἀναφοραῖς δὲ ἀρχαιδίτερον διῃρεινομένων τ θείων θεοσώπων ἀλλήλων, ὡς εἴρηται, ταῖς αὐτοῖς καὶ οὗτοι τὸν ἰόν τ πνεῦμα διῃρεῖνεσι, τῷ μὲν ἀπὸ τῆς θεσέσεων διαίρεσιν, διάφορον ξόπον ἐκφαίνεσα, ἅτινα ὑπαρξιν ὀνομάζοντες· τῷ δ' ἀπὸ τῆς ἀναφορᾶς, ὁ μὲν διὰ τὸ ἰοῦ πιφυτίαν, ὁ δὲ χίσεως διαφορότητα τῆς πρὸς ἄλληλα. ὥστε τῷ τῆς πρὸς ἄλληλα χίσεως διαφορότητα ταύτῃ, καὶ ἀναφορᾶς εἶ διαίρεσιν, καὶ ἀναφορικῶς τὸν ἰόν πρὸς τὸ πνεῦμα, καὶ τὸ πνεῦμα πρὸς τ ἰόν ἀναφέρεσθαι. ἀλλ' ἡ μὲν ἰός, ὁ ἰός, καὶ αὖ ἀναφέρεσθαι πρὸς τὸ πνεῦμα, οὐ γὰρ ἰός τῶ πνεύματος λέγεται, λείπεται δὲ καθ' πίσταν πρὸς αὐτὸ ἀναφέρεσθαι, ἡ πνεῦμα καὶ αὐτὸ πρὸς ἐκεῖνον ἀναφερόμενον. τὸ πνεῦμα γὰρ τῷ πίστει, ϗ ἡ πνοὴ τῇ πνεύσῃ ἀντικεῖται, τὸ δὲ πνεῦμα καὶ πνεῦμα ἰῶ λέγεται, καθάς ὄζειν δίρειν πολλαχοῦ τῆς γραφῆς, ϗ πνοὴ τὸ αὐτό. τοῦτο γὰρ τὸ πνεῦμα, φησὶν ὁ ἱερὸς ἀθανάσιος, πνοή ὄζει τ ἰοῦ. ἀναφέρεσθαι δὲ τὸ πνεῦμα πρὸς τὸν ἰόν, ἢ πνοή τι καὶ πνεῦμα, καὶ τὰ προειρημένα τοῖς θεολόγοις δοκεῖ· καὶ ὁ ἰὸς ἄρα ἢ πνέων, αἰσχυνθήσεται πρὸς τὸ πνεῦμα. καὶ τί ἂν τις κατ ἀριθμὸν σαφῶς τοὺς τῇ διαχρησαμένους ἁγίους, ὅτι τῆς ἐκ τ παῤῥὸς ἀεὶ τῶ ἰῶ ἐκπορεύσεως τοῦ πνεύματος; ἀρκέσῃ δ' ἐνὶ χρησαμένους καὶ τελείῳ, τῷ τελειοτάτῳ τῷ θεολόγων, σπέρασθαι καὶ αὐτὸν ὅ, τι φέρει τύπου φορεῖ. καὶ γοῦν ὁ ἰωάννης ὁ ἐκ δαμασκοῦ θεολόγος φῶς τ πατρὸς λέγων, αὐτὸς μὲν οὖν ὄζει, φησὶ, νοῦς λόγου ἄϋλος, λόγου ἠμυπόστατος, καὶ ἀεὶ λόγου θεβολὰς ἐκφαντορικοῦ πνεύματος. καὶ αὖθις· τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἄγιον, ἐκφαντορικὴ τ κρυφίας τῆς θεότητος δύναμις τ πατρὸς, ἐκ πατρὸς ὄζει δι' ἰοῦ ἐκπορευόμενον. πάντες ἀ χρὴ φρονεῖν εἶ τὰ φρένα σαφῶς ἔχοντας. ἐκπορεύεσθαι γὰρ φησὶν, ὁ φανερῶς τὸ εἶ δηλοῖ τ πνεῦμα ὃς καὶ τῶ ὑπαρξιν μᾶλλον τῶν ἄλλων ὀνομάτων ἀναίτιον, ϗ μάλιστα καθ' ἡμᾶς, τ τὸ μόνον ἀποκλεισθῆναι τῆ ὑπάρξει τ πνεύματος ὄνομα. δι' ἰοῦ τοίνυν αὐτὸ ἐκπορεύεσθαι λέγων, δι' ἰοῦ αὐτὸ λέγει τῶ ὑπαρξιν ἔχειν· καὶ ἀποκλύει διὰ τούτου τὸν λόγον θεοδωρήτῳ, ἐπαρνουμένῳ τὸ, δι' ἰοῦ τῶ ὑπαρξιν ἔχειν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὡς δ' ἡμῖν καὶ τῶ ἐντεῦθεν ὑποσαλεύσειν ἐσόμενα ἐσόμενα, ὅτι τῇ τῆς συνόδου ἰσχυριζομένοις σιγῇ· τοῦ μὲν θεοδωρήτου εἰπόντος, μήτ' ἐξ ἰοῦ, μήτε δι' ἰοῦ τ ὑπαρξιν ἔχειν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τῆς δὲ συνόδου σιωπησάσης, καὶ διὰ τῆς σιγῆς δηθεν τοῦτο καθαιρούσης, ἰδοὺ γὰρ ἔχει τοῦ λόγου, εἰ μὴ ϗ ἄμφω, τόγε γοῦν, δι' ἰοῦ, τῶ ὑπαρξιν ἔχειν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον διδάσκαλον, παίτων τῶ διδασκάλων βοώντων, καὶ οὐχ ἥκιστα τῶ μὴ θεοδώρητον, ἐκ τοῦ παῤῥὸς διὰ τοῦ ἰοῦ ἐκπορεύεσθαι τὸ

πνεῦ-

ἀΐδιον ὕπαρξιν ἔχλν· καὶ οὐκ αὖ δι' αὐτὸ ἐν χρόνῳ ὑπεφλώει, εἰ μὴ δι' αὐτὸ τὴν ἀΐδιον ὕπαρξιν εἶχεν. ἀλλὰ ℭ ὁ ἐν θεολογίᾳ μέγας χρηγόριος, ζητῶν, διχῇ μὴ κὴ τὸ πνεῦμα υἱὸς κέκληται, ℭ εἴ τι αὐτῷ ἐλλείπει εἰς τὸ εἶ) υἱόν· οὐ λείπει, φησὶν, οὐ γὰρ ἐλλιπὴς ἡ θεότης. τὸ δὲ τῆς ἐκφάνσεως ἢ τῆς πρὸς ἄλληλα σχέσεως διάφορον, διάφορον αὐτῷ καὶ τίνι κλῆσιν πεποίηκε τῇ αὐτῇ καὶ μιᾷ χρήσῃ, τίνι τε τῆς ἐκφάνσεως λέξιν, καὶ τίνι ἢ πεφλώναι. τὸ εἶναί τε καὶ ὑπάρχειν ἑνταῦθα δηλῶν μάρτυρα τὴν ὁμωνύμων χρηγορίου τὴν νύσσης, καὶ ἐπ διάκρισιν ℭ αὐτὸς ἀποδίδωσι τίνι αὐτὸ υἱῷ τε καὶ πνεύματι, καὶ διὰ τὴν αὐτὴν τε ℭ ἴσον ζόπον αὐτὰ διακρίνων ἀλλήλων. ὡς γὰρ ἐκεῖνος, τῷ μήτε μονογλώσσως ὑποστῆναι κὴ τῷ διὰ τί οὗ πεφλώναι, ἢ οὗ διακρίνει τὸ πνεῦμα, οὕτω καὶ οὗτος τῷ τε τῆς ἐκφάνσεως διαφόρῳ, καὶ τῷ τῆς πρὸς ἄλληλα σχέσεως. ὁ μὲν ἐκεῖνος εἶπεν, ἐν τῷ μὴ μονογλώσσως ὑποστῆναι, ἀλλ' ἐκπορευτῶς δηλαδὴ. τοῦδε ὅδε ἐκφάνσεως διάφορον εἴρηκεν, εἶτουν διάφορον ζόπον ὑπάρξεως. ὁ δὲ ὁ νύσσης, διὰ τί υἱοῦ πεφλώναι, ἢ δὲ ὅδε διάφορον τῆς πρὸς ἄλληλα σχέσεως εἶπε. σχέσιν δὲ τὴν πρὸς ἄλληλα υἱοῦ τε κὴ πνεύματος οὐκ οἶδ' εἴ τινά τις ἑτέραν δύναι, πλὴν τῆς κῇ τὸ αἰπατὸν τε καὶ ἄπον, καθ' ὃ μὲν, ὁ μὲν πρὸς αὐτὸ τὸ πνεῦμα ὡς ἄπον ἔχλ. τὸ δὲ διαφόρως πρὸς τὸν υἱόν, κῇ τὸ παθητικὸν δηλαδὴ ℭ ποιητικόν, ὡς ἄποι αὐτοῦ. ἢ διξάτω μοι τὶς ἑτέραν σχέσιν μεταξὺ υἱοῦ τε καὶ πνεύματος, καθ' ὃ τὸ ἕτερον πρὸς τὸ ἕτερον ἀναφέρηται. ἀλλ' οὐκ αὖ δύναι ῥᾳδίως. εἰ γάρ τις τὸ λέγεσθαι πνεῦμα υἱοῦ, τὸ πνεῦμα, ὑμῖν αὐτοθείη, πρῶτα μὲν ἡ χριστὴ αὕτη ἀκολουθία, ℭ κατ' αὐτὸν αὖθις τὸν νύσσης χρηγόριον, κῇ κῇ πάντας ὁμοῦ οὐκ ἀπιστρέφει. οὐδὲ γὰρ λέγεται καὶ ὁ ἰὸς ἢ πνεῦμα ζος, οὔτε μὲν ἑτέρα τὶς αὐτὰ προκείμενα ταύτῃ τῇ πρὸς τὸν υἱὸν ἢ πνεύματος σχέσει, ἢ υἱοῦ πρὸς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὔτε ἡ αὐτὴ, οὔτε διαφόρως τῷ γε γοιῶ ποιητικῷ ℭ παθητικῷ. ἔπειτα δὲ καὶ αὐτὸ τὸ τοῦ υἱοῦ λέγεσθαι, οὐδὲν ἕτερον σημαίνει, ἢ τὸ διὰ ἢ υἱοῦ πεφλώναι κῇ τὸν μέγαν βασίλειον, ἢ τὸ διὰ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι αὖθις κῇ τὸν μάξιμον. κῇ δὲ γοῦν δυτικοὶ τὸ ἐξ υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι, καὶ ἐξ αὐτοῦ τίνι ὕπαρξιν ἔχλν. ὥστε τὸ υἱοῦ πνεῦμα, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον λέγεσθαι, εἰς ἴσον τοῖς ζοῖς λέγεσθαι τούτοις; λέγω δὴ, τῷ διὰ τοῦ υἱοῦ πεφλώναι, κῇ διὰ ἢ υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι, ℭ ἐξ υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι. ταῦτα δὲ σχέσιν δηλοῦσι πρὸς ἄλληλα, ἢ κῇ τὸ αἰπατὸν τε καὶ ἄπον. ἐᾶν κὴ θαρρούντως ὁ θεολόγος ἀποφαίνει), τῆς τε τῶ θείων προσώπων υἱότητος καὶ πνεύματος διακρίσεως ἄπον, κὴ τῆς τῷ ὀνομάτων αὐτῷ ἰδιότητος, ἢ μὲν υἱὸν λεγομένου, διατέρου δὲ πνεύματος. τούτοις δὲ συμπορεῖ καὶ ὁ λόγος, καὶ ἡ τῆς πίστεως ἀλήθεια· τὰ γὰρ θεῖα πρόσωπα τῆς ζιάδος, οὐ μᾶλλον εἰσὶν ἓν, ἢ ζία· τὸ μὲν τῇ οὐσίᾳ, τὸ δὲ γε ταῖς ὑποστάσεσιν, εἴτε ℭ ἰδιότησιν. ἐνοῦνται γὰρ διακεκριμένως, καὶ διακρίνονται ἑνωμένως· κοινὸν μὲν ἔχοντα τὴν οὐσίαν, ταῖς δὲ διαφόροις προτόδοις κὴ ταῖς ἀναφοραῖς ἀλλήλων διαφέρονται· ἃ δὴ κῇ τὸν τοῦπον τῆς ἡμετέρας νοήσεως διαφέρει, εἰ καὶ μὴ διαφέρει τῷ πράγματι, καθόσον ἡ μὲν προτόδος ὄζιν ὥσπερ τὶς ὁδὸς, ἡ δ' ἀναφορὰ ὥσπερ τὶ εἶδος, εἰκότως καὶ κῇ ταύτας διακρίνονται. οἷς γάρ τινα διαφέρει, τούτοις πάντως κὴ διακρίνονται, εἰ κὴ μὴ πᾶσιν ὁμοίως. ἐπεὶ γὰρ ἐν οἷς πλείοσιν ὑποστάσεσί τι κοινὸν, ἀνάγκη εἶναί τι τὸ τὰ πλείω ἐκεῖνα διακρίνον, ἀνάγκη καὶ τὰ θεῖα πρόσωπα πλείω γε ὄντα καὶ κοινωνοῦντα κῇ τίνι οὐσίαν ἀλλήλοις, εἶναί τι τὸ διακρίνον αὐτὰ, εἰ μὴ μᾶλλον μοναὶς μίλλοισιν ἢ καὶ ζιαῖς· ἐπεὶ δ' ἐν αὐτοῖς οὐδὲν ἕτερον θεωρεῖται, πλὴν τῆς θείας οὐσίας κῇ τῆς ἀναφορᾶς μόνων, εἴτουν τῆς ἀπάσου ἰδιότητος καὶ ὑποστάσεως·

ἡ δὲ

μὴ αἱρετικοῖς ὡς αἰτίαν σημαίνουσα παρειλαμβάνετο, αὐτοῖς δ' οὐκ ἐδόκει ζῶντ' ἀλη-
θὲς εἶ). οὕτω δὲ πάντων τἀληθὲς αὐτό τι ἑαυτῷ φαίνεται σύμφωνον ὄν, καὶ αἰ-
τίαν ἐν οἷς ὠφελημβάνεται ἢ, διὰ, πεισθῶσα. ἢ τὸ δ' αὐτὸ καὶ ἐν ἢ φησὶ ἀδελ-
φὸν βίου λόγου ἢ αὐτῷ διδασκάλου σαφῶς δηλοῦται. καίτοι γὲ φέρει διχοτόμους τῷ
δνίων φερσώπων ἢ λόγον τριούμβους, μὴ τὸ καθόλου τῷ αὐτῷ καὶ αἰματῷ διχο-
τόμαι αὐτὰ ἀπ' ἀλλήλων, καὶ τῇ διὰ, ταύτῃ τὸν ἱρὸν ἢ πνεύματος διχοτόμους· ὁ
μὲν γὰρ ὄζι, φησὶ, φερσοχῶς ἐκ ἢ φερώπου, ἢ παζὸς δηλαδὴ, τὸ δὲ διχὰ τοῦ φερ-
σοχῶς ἐκ τοῦ φερώπου, ἤτοι διχὰ τοῦ ἱροῦ· καὶ τούτῳ, φησὶ, διχοτόμησαν τοῦ ἱροῦ τὸ πα-
νάγιον πνεῦμα, τῷ δὲ αὐτῷ εἶ), δηλαδὴ τοῦ ἱροῦ· οὐδεὶς γὰρ ὄζι φερσοχὰς ἐκ τοῦ
φερώπου ἐκ τοῦ φερώπου γὲ ἀμφότερα ὄντα, οὐκ ἂν ἀρκούντως διχοτομοῖτο, εἰ μὴ
καὶ θάτερον εἴη διχὰ τοῦ ἑτέρου φησίν. ὡς φανερῶς ἢ, διὰ, δεῖ διχοτόμους εἶναι αὐτὰ
ὠφελημθῆναι, καὶ διχοτόμους ἢ ἐξ αἰδίου, ἢ καὶ τὸ αἱματον δηλαδὴ ℂ τὸ ἄφθο-
ρον· ἐπεὶ φερσποδιδωκὼς ἐφθασε φερώπων, τῷ αὐτῷ ℂ αἱματῷ μόνῳ ἀλλήλων τὰ
θεῖα φερώσωπα διχοτόμησε, τὸ γὲ δηλοφορούμθον, ἄλλως πάλιν διχοφραὶ δεῖ ἱροῦ
καὶ πνεύματος ἐννοίας, οὐκ ἄν τις ἀναμφιβόλως ἐκλάβοι, ἄλλως λέγων κατ' εἶ-
δος· οὕτω γὲ ἂν αὐτοφάσει τὸν διδάσκαλον φερβάλλοιμθ, εἰ φερώπων τῷ αὐτῷ
καὶ αἱματῷ μόνῳ διχοτόμησε εἰπόντα τὰ φερώσωπα τῆς ζιάδος. ἔπειτα ℂ ἄλλον
ζόπον αὐτὸν νομοῦμθ δεδοξωκέναι διχοτόμους κατ' εἶδος διχοφέρειν τὰ ἢ φερώ-
σωπα ἀλλως τίνων διαφορὰν τὼ κατ' ἀριθμὸν ἐκδεχόμθοι, τὰ τοῦ διδασκάλου
φερνοίημθ αὖ, καὶ φανερῶς τὼ, διὰ, μὴ αἰτίας δίξαίμεθα, ὡς μὴ ἴσχειν λόγον λοι-
πὸν, ἢ αὐτὶ τῆς μετὰ αὐτὴν λίγειν, ἢ μετὰ γὲ οὐ διχοτόμει. ἢ τὼ ἐν τῷ κόσμῳ ἢ
πνεύματος δι' ἱροῦ ἴσφασιν τῷ λόγῳ δηλοῦσθαι, αὕτη γὲ οὐκ ἐξ αἰδίου. εἰ δὲ ἡ λέ-
ξις τοῦ πφωίναι σκανδαλίζῃ τινας, μόνον τὸ ἐκπορεύεσθαι φερπίπτειν τῇ ἢ πνεύ-
ματος ὑπαρξει νομίζοντας, καὶ τῇ ὑπαρκτικῇ φερόδῳ αὐτοῦ, τὸ δὲ πφωίναι
εἰς τὼ μεταδοτικὼ ἢ χρονικὼ μόνον φερόδον, ἢ εἰς τὼ φερὸς τὴν κτίσιν φαί-
νεσθαι ἔχοντας· ὥστε λοιπὸν αὐτοῖς καὶ τὸν ἱρὸν μεταδίδοσθαι λίγειν, ἢ πέμπεσθαι
ὠφὲ τοῦ παζός, ἐκ τοῦ παζὸς αὐτὸν ἀκούουσι πφωίναι, οὗ πλήρεις οἱ λόγοι τῶν
διδασκάλων. κύριλλος γὲ ὁ μακάριος ἐν τῷ φερὶ σωτηρίου δηίσποτον λό-
γῳ· ἅγιος γὲ, φησὶν, ὢν κὴ φύσει, καθάπερ ἀμέλει καὶ ὁ πατὴρ, ὁ ἐξ αὐτοῦ πε-
φωὼς ἱὸς μονογθμός. καὶ ὁ αὐτὸς φερὶ τοῦ χριστοῦ πάλιν· ἴδιόν ὄζι τὸ πνεῦμα
τοῦ ἱροῦ, οὔτι που μόνον ἡ λόγος ὄζι πφωὼς ἐκ παζὸς, ἀλλ' εἰ κὴ νοοῖτο καθ' ἡμᾶς
ἄθεσπος γεγονώς. ὅτι τοίνυν ἐνταῦθα τὸ πφωίναι, τὸ εἶ) ℂ τὸ ὑπάρχειν δηλοῖ,
πῶς δεῖ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου οὐ καταδεξόμεθα τὸ αὐτὸ τοῦτο σημαίνεσθαι·
ὁ δὲ καὶ μὴ βουλομθίους ἀναγκάσοι δίξασθαι τοῦτο, ὅτι καὶ δεῖ τοῦ πνεύματος κὴ
τῆς ὑπαρκτικῆς αὐτοῦ φερόδου τὸ αὐτὸ λίγεται τοῦτο. λίγει δὲ καὶ ὁ μέγας Βα-
σίλειος, τὸ πνεῦμα οὐδὲν ἔχον ὄζιν ὑπόκτιτον ἐν ἑαυτῷ, ἀλλ' αἰδίως πάντα ἔχει
ὡς πνεῦμα θεοῦ, κὴ ἐξ αὐτοῦ πφωίς· οὕτω πᾶσα φερφασις ἀφαιρεῖται τὴν ζω-
τουμένων φερφάσις. καὶ γὲ δὴ καὶ ὃ φησιν ὁ φερειρημθος χρηγόριος ὁ νύσσης, ἐν
τῇ τοῦ ὁμωνύμου αὐτῷ καὶ θαυμαστουργοῦ χρηγορίου ἀποκαλύφει, φερὶ τοῦ ἁγίου
πνεύματος· ὡς δι' ἱροῦ πφίωι δηλαδὴ τοῖς αἰθεώτοις, οὐδὲν φερὸς τὸν λόγον ἴσως
ἂν τὸ δι' ἱροῦ πφωίναι σημαίνῃ μὴ ℂ ἀμφότερα, τό, τε δι' ἱροῦ αἰθεώποις γνωθῆ-
ναι ἐν χρόνῳ, τό, τε δι' ἱροῦ τῶν αἰδίων ὑπαρξιν ἴσχειν, ὥσπερ δ' ὅμως καὶ ἀμφότερα
ἀληθῆ, δεῖ τῷ οἰκείων λαμβανόμενα τόπων. ἀφίημι γὲ ἴσως τῷ νυνὶ λίγειν, ὡς τὸ
δι' ἱροῦ πφωίναι αἰθεώποις ἐν χρόνῳ, φερυποτίθησιν ἐξ ἀνάγκης τὸ δι' ἱροῦ τὴν

ὑποστῆναι· τοῦτο δ' ὄξει τῇ διαφόρῳ τῆς ὑπαρξεως ξόπῳ. καὶ ἐν τῷ δι' αὐτὸ τοῦ ὑοῦ πνεῦμα εἶναι. εἰ οὖν ἐνταῦθα τὸ, δι' αὐτό, ἴσον δύναται τῷ, μετ' αὐτό, θαῦμα ἂν εἴη, εἰ πρὸς τῇ τοῦ πνεῦμα εἶναι, τὸ πνεῦμα διακρίνεται τοῦ υἱοῦ. ἐναῦτο γὰρ ἂν οὕτω καὶ ἄλλως, ἢ διακρίνοιτο· καὶ σωφάτολο πλέον, ἢ διαιροῖτο. οὐ μὴν οὐδὲ ὧδε χαρισαμένων ἐνταῦθα διάνοιαν ὁ λόγος αὐτός, ἀλλὰ ὧδε τῆς τοῦ θείου ὑποστάσεως διακρίσεως. οὔτε δέ τις εἰπεῖν ἔχοι, τίνι εἰς τὸν κόσμον διὰ τοῦ υἱοῦ φανέντος τοῦ πνεύματος ἢ ἁγίου, διὰ τούτου τοῦ λόγου δηλοῦσθαι. ἀεὶ γὰρ μὴν γε ὧδε διακρίσεως, ὥστε τοῦ λόγου, τῆς ὑποστάσεως, πῶς αὖ τίνι χρησιμεύει ταύτην φανέντος διὰ τίνος ἀναγκαίως ἄμεσον ἐποιεῖτο; διὰ τίνος γὰρ ἀλλήλων ὁ υἱὸς καὶ τὸ πνεῦμα τοῖς ἀναπαυσομένοις διακρίνοιτ' ἂν ἰδιώμασι. ἐπεὶ οὐδ' ἦν που ὁρᾶν ὑπὸ τοῦ υἱοῦ φανερωθῆναι τῇ κτίσει τὸ πνεῦμα, ἀλλήλων οὐ διακρίνοντο. τοῦτο γὰρ ἀποπάτολον λέγειν. ἔπειτα τῆς εἰς τίνα κτίσιν ἔργων τῆς ξυμάδος ὄντων κοινῶν, ἢ διὰ τοῦ μᾶλλον, ἢ δι' ἑαυτὸ ἐφανερώθη τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν υἱὸν ἐδόξασέ τε καὶ ἐφανέρωσε, ἐπεὶ οὐχ ἧκιστα τὸν πατέρα τὸν αὐτοῦ δι' οὗ καὶ ὁ υἱὸς οὗτος οὐδ' αὖ καὶ ἑαυτὸ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον διακρίνοιτο, ἑαυτὸ φανερώσαν, ἔτι τε τοῦ παρόντος· καὶ ὁ υἱὸς ἑαυτοῦ τε ἐπὶ τοῦ παρόντος διὰ ταῦτα. ἀλλ' οὔτε ὅτι τούτων εἴρηται τοῦτο ποτὲ, οὔτε ὅτι τινὶ προκειμένου τούτῳ τῷ λόγῳ καταλείπεται χώρα. ὃ δὲ τοῦ ἐλέγχειν τὸν λόγον ὄντα ματαίως καὶ ματαφυγεῖν, ὄξιν ὅτι τὸ πνεῦμα, τῆς κτίσεως, ὃ διδάσκαλος διακρίνας βουλόμενος, ἐπείπερ ἤθετο μᾶλλον δ' ἔφασκεν ὑπὸ διδωκὼς κοινὸν αὐτῷ τε κἀκείνῃ, τὸ, διὰ τοῦ, τὸ μὲν πνεῦμα εἶναι, τίνι δὲ ὑποστῆναι δηλοῖ, μή τις τούτῳ δὴ τῷ κοινῷ καὶ ταυτότητα οὐσίας δοξάσῃ, τρὶς ἀτρέπτῳ τε καὶ ξυπτῷ, καὶ ἀναλλοιώτῳ καὶ μὴ τούτῳ διακρίνει ταῦτα ἀλλήλων, τὸ, διὰ τοῦ υἱοῦ, τίνι μὲν ὑποστῆναι, τὸ δὲ πνεῦμα εἶναι, κοινὸν καὶ ταυτὸν ἡγησάμενος, διακρίσεως δὲ ξόπον δύσιν, τὸ, τίνι μὲν ξυπτῷ καὶ ἀλλοιωτίνι εἶη), τὸ δ' ἄτρεπτόν τε καὶ ἀναλλοίωτον. καί τοι εἰ τὸ διὰ τοῦ πνεῦμα εἶναι τὸ πνεῦμα, μὴ αἰτίαν δηλοῦτον τοῦ υἱοῦ, ὥσπερ τὸ διὰ τοῦ ὑποστῆναι τὴν κτίσιν, τοῦτο γὰρ αὐτὸν αἰτίαν δηλοῖ, ῥᾴστη ἂν τῷ διακρίσεως τὸ πνεύματός τε καὶ τῆς κτίσεως. ὀκτὼ γὰρ ἐναντίον ὅπη εἰ καὶ ἀμφότερα διὰ τοῦ υἱοῦ, ἀλλ' ἡ μὲν κτίσις αἰτιατῶς ὀξ αὐτοῦ, τὸ δὲ γ' αἰτίως. νυῦ δὲ τοῦτο μὲν οὐκ εἴρηται. ὃ γὰρ μὴ ἦν δίκαιον ἀληθὲς ὄν, οὐκ ἐῷ ἐκείνου εἰπεῖν· ἀλλ' ἄλλως δύρε διακρίσιν, τίνι καὶ αὐτῷ δόξασαι ἀληθῆ καὶ μόνα ὑπάρχουσαν. ἡ, διὰ, ἆρα δηλοῖ τῆς δι' υἱοῦ τοῦ πνεύματος τὸ ἅγιον ἐκφάνσεως, τοῦτ' αὐτὸ δύναται, ὅπερ δηλοῖ τῆς κτίσεως λεγομένης δι' υἱοῦ ὑποστῆναι, ἀλλ' ὅτι τῆς κτίσεως αἰτία λέγει; ἢ τῆς δύεί) ὁ υἱὸς εἶη), καὶ διὰ τῆς, διὰ, τοῦτο σημαίνειν· καὶ ὅτι τοῦ πνεύματος ἆρα, αἰτίαν ἡ, διὰ, παρίσησι τὸν υἱόν. καὶ γὰρ δὴ καὶ ἄλλως φανερὸν, ὡς τοῖς αἱρετικοῖς οἱ διδάσκαλοι πολεμοῦντες, δι' υἱοῦ λέγουσι γεγενῆσθαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, διὰ τὸ κακῶς ἀκούειν τὸ διαγγελισθὲν, ταῦτα δι' αὐτοῦ ἐγκύειν, λέγοντος, καὶ τὸ πνεῦμα διὰ τοῦτο βλασφήμως ὡς ἐν οἰομένοις τῆς ταὐτότητος, ταύτας ἀφῆκαν κατ' αὐτῆς τὰς φωνάς, διὰ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι, καὶ δι' αὐτοῦ πεφυκέναι καὶ εἶη) τὸ πνεῦμα εἰπόντες. ἀλλ' οἱ αἱρετικοὶ διὰ τοῦ υἱοῦ γεγενῆσθαι τὸ ἅγιον λέγοντες πνεῦμα, δύο ταῦτα ἐνόουν. αὐτό τε γὰρ ἐτίθεσαν εἶη) ὡς ἐν ἔκτισμάτων, καὶ ἐκ υἱὸν αἰτίαν αὐτοῦ εἶη), καὶ τοῦτο δηλοῦσθαι διὰ τῆς προθέσεως τῆς, διά. εἰ οὖν ἀμφότερα λέγοντο βλασφημοῦντες, καὶ πρὸς ἑκάτερον αὖ οἱ διδάσκαλοι παρετάξαντο· καὶ ὥσπερ ὀξαιροῦσιν αὐτὸ τῆς κτισμάτων, καὶ οὐκ ἔστιν ὅτι οὐ τοῦτο ποιοῦσιν, ὅθεν ἐδίδου λέξει τοῦ γεγραμμένου εἰς κτίσμα καταπαύσῃ τὸ πνεῦμα, δύρεται αὖ αὐτοῦς ἐπ' αὐτοῦ ποτε χρησαμένους· οὕτως οὐδ' ἄν ποτε ἐχρήσαντο τῇ διά, εἰ τοῖς

μὴν

τα ἀποδίδοται ἐξ ἀνάγκης, ἃ λέγεται πνεῦμα, ἐξ ἐκείνου παίτος καὶ πνεῖται. ὅτι γὰρ ἀναφορικὰ τὰ ὑποστατικὰ ὀνόματα τῆς ζιάδος, οὐδεὶς ἀντερεῖ. ὑποστατικὸν δὲ ἦ πνεῦμα ἕξις ὄνομα, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον λέγεται, ὥσπερ καὶ τὸν παῖδα ὁ πατὴρ, καὶ ὁ υἱὸς τὸν υἱόν. ἀναφορικὸν ἐξ ἀνάγκης, ὥσπερ ἐ ταῦτα· ἔστιν οὐσία μὲν οὐκ εἰσὶν, ἄλλο δέ τι πρὸς τας ἀναφορας τι καὶ τὴν οὐσίαν ἐν τοῖς θείοις οὐκ ἔστιν. ὥσπερ οὖν τὸν υἱὸν δηλῶ τὸ ἀναφορικὸν ὄνομα υἱὸς, καὶ ἀποδίδοται πρὸς πατέρα, διείμεν υἱὸν τῷ πνεύματος λέγειν, ἵνα μὴ πατὴρ αὐτὸ νομισθῇ· οὕτω καὶ τὸ πνεῦμα, ἀναφορικὸν ὄνομα ὄν, καὶ παίτως ἀποδιδόμενον πρὸς τὸν πνέοντα, ἐξ ἐκείνου καὶ πνεῖται, οὐ πνεῦμα λέγεται ἦ). ὡς ἂν δὲ μηδεμία τοῖς λόγοις τούτοις καταλείποιτο φυγὴ φασις, καὶ φανερὰν σαφέστερον αἰτίαν σημαίνουσα ἡ, διὰ, μάξιμος ὁ θεῖος παρίτω, ἐν οἷς ἐρμηνεύει τί δῆτα βούλεται τῷ πρόφητη ζαχαρία ἡ χρυσῆ λυχνία, καὶ τὸ ἐπ' αὐτῇ λαμπάδιον καὶ οἱ λύχνοι, λέγων ἐν ἐκείνοις ὡδί· Τὸ γὰρ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὥσπερ φύσει κατ' οὐσίαν ὑπάρχει τῷ θεοῦ καὶ παιρὸς, οὕτω καὶ τὸ υἱοῦ κατ' οὐσίαν ἐστὶν, ὡς ἐκ ἦ παιρὸς οὐσιωδῶς δι' υἱοῦ ἡμῖν θείας ἀφορᾶσις, ἐκπορευόμενον. τὸ υἱοῦ γὰρ, φησὶν, οὐσιωδῶς ἐστι τὸ πνεῦμα, οὐκ ἐπέκτηται αὐτὸ καὶ ἔξωθεν, οὐδὲ χορηγικὰς εἰληφότος, ἀλλ' ἐξ ἰδίας κατ' οὐσίαν αὐτὸ κεκτημένου, καθάπερ καὶ ὁ πατήρ. καὶ ἡ αἰτία, ὅτι ἐκ ἦ παιρὸς δι' αὐτὸ οὐσιωδῶς ἐκπορεύεται). ἔλιπε ὅτι τῷ αὐτῷ ἐνὸς θεολόγου, ὅ, τι μέγας βασίλειος, ὅ, τι θεόπαιος μάξιμος αἰτίαν ἀποδιδόντες τῷ, ἁγίῳ τὸ πνεῦμα λέγεται πνεῦμα υἱοῦ, τιλὶ αὐτιλὶ ἀποδιδόασι καὶ ἀμφότεροι. ἁγίῳ γὰρ τὸ δι' αὐτοῦ ἐκ παιρὸς ἐκπορεύεσθαι, ἐ πνεῦμα ἦ) αὐτοῦ ἁγιάζονται. ὁ δὲ μάξιμος, δι' αὐτοῦ ἐκπορεύεσθαι, ἔφησε, τοῦτο ὁ θεῖος βασίλειος, δι' αὐτοῦ πεφωνέναι, φησὶν, εἰς ἴσον πάθεις τὸ πεφωνέναι τῷ ἐκπορεύεσθαι. εἰ δὲ τὸ δι' αὐτοῦ ἐκπορεύεσθαι, τὸ δι' αὐτοῦ τιλὶ ὕπαρξιν ἔχειν δηλοῖ· ἆρα καὶ τὸ δι' αὐτοῦ πεφωνέναι, τὸ δι' αὐτοῦ τὴν ὕπαρξιν ἔχειν παρίσησι. καὶ αἰτίαν ἡ, ἁγίῳ, ἐξ ἀνάγκης ἐνταῦθα δηλοῖ, ἐ οὐδαμῶς ἄλλως λαμβάνεσθαι δύναται. οὐ μιλὶ ἀλλὰ καὶ ὁ νύσσης γρηγόριος, πολλαχοῦ μὲν καὶ ἀλλαχοῦ σαφέστατα τοῦτό φησιν, οὐκ ἐν οἷς μόνον τῷ αἰτιατῷ ἐ αἰτίῳ ἁγκρίνεσθαι λέγει τιλὶ ζιάδα ἀλλήλων, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ φωτὶ τῷ πρὸς ὄνομον, σαφῶς
„ περὶ ἁγκρίσεως τῆ θείων προσώπων τὸν λόγον ποιούμενος· Τὸ πνεῦμα, φησὶ,
„ τῷ παιρὶ καὶ τὸ ἄκτιστον συναπτόμενον, πάλιν ἀπ' αὐτοῦ τῷ μὴ πατὴρ εἶ) καθάπερ
„ ἐκεῖνος, ἁγχωρίζεται· τῆς δὲ πρὸς τὸν υἱὸν καὶ τὸ ἄκτιστον συναφείας, καὶ ἐν τῷ τιλὶ
„ αἰτίαν τῆς ὑπάρξεως ἐκ ἦ θεοῦ τῆ ὅλων ἔχειν, ἀφίσασθαι πάλιν τῷ ἰδιάζοντα, ἐν
„ τῷ μήτε μονογλωσσεῖ ἐκ ἦ παιρὸς ὑποστῆναι, καὶ ἐν τῷ δι' αὐτοῦ ἦ υἱοῦ πεφωνέναι. πά
„ λιν δὲ τῆς κτίσεως ἁγῆ ἦ μονογλωσσεῖ ὑποστάσης, ὡς ἂν μὴ κοινότητά τινα πρὸς ταῦ
„ τιλὶ ἔχειν νομισθῇ τὸ πνεῦμα, ἐκ ἦ ἁγῆ ἦ υἱοῦ πεφωνέναι, ἐν τῷ ἀτρέπτῳ καὶ ἀναλ
„ λοιώτῳ ἐ ἀνεσχέτῃ τῆς ὑπερθέσεως ἀμαδότητος ἁγκρίνεται τὸ πνεῦμα ἀπὸ τῆς
„ κτίσεως. Ἐνταῦθα περὶ θείας ἑνώσεως τε καὶ ἁγκρίσεως ὁ διδάσκαλος τὸν λό-
γον ποιούμενος, προσχεί(ε)ῖ) μὲν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, προσβάλλων δ' αὐτὸ πρός τε τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱόν. δείκνυσι τίνα μὲν αὐτοῖς κοινὰ ἐ ἐνοῦντα, τίνα δὲ ἴδιά τε ἐ ἁγκρίνοντα. τῷ μὲν οὖν παρὶ, φησὶ, καὶ τὸ ἄκτιστον συναπτόμενον, τοῦτο δ' ὅτι τοῖς ἀπολελυμένοις καὶ οὐσιώδεσιν, ἃ ἁγῆ τῆς ἀκτίστου σημαίνει φωνῆς· τῷ μὲν πατὴρ εἶ) καθάπερ ἐκεῖνος, ἀπ' αὐτοῦ πάλιν ἁγχωρίζεται. τῷ δὲ υἱῷ κοινωνοῦν αὐτῷ τε τῷ ἀπολελυμένῳ ἐ τῆς καὶ τὸ ἄκτιστον συναφείας, μία γὰρ τῶν θεῶν οὐσία, ἥτε καὶ τῷ αἰτιατὸ εἶ) κοινῶς ἀμφότερα τῷ τῷ ὅλων θεοῦ, ὅμως αὐτοῦ ἁγκρίνεται πάλιν υἱοῦ τούτοις. τῷ μήτε μονογλωσσεῖ ὡς ὁ υἱὸς, ἀλλ' ἐκπορευτῶς δηλαδὴ

ὑπο-

ὡς τῶν ἀποπλάνου τούτου μὴ ἀκολουθησάντων, ἵνα μὴ λάβῃ αὐ, φησὶ, καὶ ὁ υἱὸς τ̄ ὑῶ. ἀλλ' εἰ ὁ υἱὸς ἐλήγετο τ̄ ὑῶ, ἀναμφιβόλως καὶ αἰτίαν εἶχεν αὖ τὸν υἱόν. καὶ διὰ τῶ ὑῶ ἄρα εἴρηται λεγόμενον, καὶ τὸν υἱὸν ἔχῃ αἰτίαν, καὶ αὐτὸς δι' ἑαυτοῦ φησιν. ὁ μάλιστα τ̄ ῥημάτων τὸ ὑπάρχειν δηλοῖ καὶ τελεῖ ὕπαρξιν, ὡς ἐκ θεοῦ δι' υἱοῦ, καὶ τὸν λεγόμενον ἀθανάσιον. ὅτι οὖν ὡς χαρισμάτων τινῶν ἐνταῦθά φησιν, ἵνα ᾖ τὸ δι' αὐτοῦ προσχόμενον ἢ χορηγούμενον, ὅτι διὰ τῶν ἀναφορὰν δι' αὐτοῦ εἴρηται, δηλαδὴ τ̄ υἱῶ· οὐ γὰρ ἐκ παιδὸς, ἀλλ' ἐκ θεοῦ εἴρηται· ὅτι ἡ, διὰ, ταυτὸ τῇ, μετὰ, δύναται ἐνταῦθα. τίνα γὰρ λόγον ἔχῃ, διὰ τοῦ ἐκ θεοῦ μὴ τ̄ υἱῶ εἶῃ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὑποπτεύειν τινὰς δύνασθαι καὶ υἱὸν τῶν υἱοῦ διῶν ὀνομάζειν; ὃ τοίνυν οὐδαμοῦ τούτων καταφρονῆσαι δεῖ ζητῶν, εἰς ἃ εἰώθασιν ἄνθρωποι ἑαυτοὺς ἀναφέρειν, παρὰ παντὸς χωρίου λείποντες, φαίνεται καθαιρῶν ἐνταῦθα τὸν, διὰ, σημαίνειν αἰτίαν. τοῦτο δὲ σαφέστερον δείκνυται καὶ ὅτι ἑτέρας τ̄ αὐτοῦ χρήσεως, λέγοντος· Διὰ τοῦτο μόνον ἐκ θεοῦ τὸ πνεῦμα ἔῃ), ζητῶν ἐπήρξατο ὁ ἀπόστολος, λέγων, τὸ πνεῦμα τὸ ἐκ τ̄ θεοῦ λαβόμεν. καὶ τὸ διὰ τῶ υἱοῦ πιθανώτατα, σαφὲς ἐποίησεν, υἱοῦ πνεῦμα ὀνομάσας αὐτὸ, καθάπερ ἓν θεοῦ· διὰ τοῦτο γὰρ, φησὶν, υἱοῦ λέγεται πνεῦμα, διότι πίθων δι' αὐτοῦ. ἀλλὰ καὶ οἱ δυτικοὶ πατέρες πατρὸς ὥσπερ ἐκ κοινῆς συμφωνίας, διὰ τοῦτό φασιν υἱοῦ λέγεσθαι πνεῦμα καὶ ἔῃ), διότι ἐξ αὐτοῦ ἐκπορεύεται. ταυτὸν ἄρα τοῖς δυτικοῖς τὸ ἐξ υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι δύναται, ᾧ φησὶν ὁ μέγας βασίλειος διὰ τῶ υἱοῦ πίθωναι. ἀλλὰ τὸ ἐκ τῶ υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι αὐτὸ λέγειν, τῶ πνεύματος αἰτίαν ἔῃ) δηλοῖ τὸν υἱόν. καὶ τὸ διὰ τ̄ υἱῶ πίθωναι, ἆρα σαφῶς τ̄ πνεύματος ἄτοπον βούλεσθαι τὸν υἱὸν λέγειν. εἰ δὲ τὸ δι' υἱοῦ πίθωναι, τέλει εἰς τὸν αἰθυπτὸν ζωστὶ κόσμον ἔκφασιν, καὶ φανέρωσιν αὐτοῦ τὴν δηλωτικὴν βούλεσθαι λέγειν, οὐ καλῶς λέγει. εἰ γὰρ διὰ τοῦτο ὄζει τ̄ υἱοῦ πνεῦμα τὸ πνεῦμα, οὐκ ἰδίως αὐτὸ οὐδὲ φύσει, ἀλλ' ἐπίκτητον αὐτὸ ἔχῃ λαβὼν ἐκ τοῦ χρόνου ἐξότου τῷ κόσμῳ αὐτὸ ἐπιφάνισεν, ὃ πόρρω πάσης μανίας. τ̄ γὰρ ἀποστολικοῦ περιποιεῖσθαι τέλει αἰτίαν, ἀνάγκη. αἰτία δὲ τ̄ τὸ πνεῦμα ἔῃ) πνεῦμα υἱοῦ, τὸ δι' υἱοῦ πίθωναι. εἰ δὲ ἰδίως καὶ φύσει τὸ πνεῦμα υἱοῦ πνεῦμα, καὶ ἰδίως δι' υἱὸ πίθωνε. τὸ δὲ ἰδίως δι' αὐτοῦ πίθωναι, εἰ μὴ τὸ ἰδίως δι' αὐτοῦ ἐκπορεύεσθαι καὶ τέλει ὕπαρξιν ἔχῃ σημαίνῃ, θαῦμα αὖ εἶπε. ἀλλὰ καὶ τὸ, καθάπερ ἓν θεοῦ, τῷ λόγῳ τῶν προκειμένων, μέγα τῇ διανοίᾳ ἐξηγήσεως συμβάλλει). ὅτι γὰρ, φησὶν, υἱὸν λέγει) πνεῦμα καθάπερ καὶ θεόν. ἀλλὰ τ̄ θεὸν λέγει) πνεῦμα, ὡς ἐκπορευόμενον ἐξ αὐτοῦ. καὶ τ̄ υἱὸν ἄρα λέγει) πνεῦμα, ὡς ἐκπορευόμενον δι' αὐτοῦ, εἴτουν δι' αὐτοῦ πίθωνος. ταυτὸν γὰρ ἀμφότερα σημαίνει, ἐκπορεύεσθαι). ἐνταῦθα δὲ καὶ μάλιστα φαίνει), μηδεμίαν ἔχῃ χώραν, αὐτὴ τῆς, μετὰ, μεταλαμβανούσης τὴν, διά. τὸ γὰρ ἓν), φησὶ, πνεῦμα υἱοῦ, σημεῖόν ὄζει τ̄ δι' αὐτοῦ πίθωνε. εἰ γοῦν τὸ δι' αὐτοῦ πίθωνε, τὸ μετ' αὐτοῦ πίθωνε ἰσημάνει, ὑδὲν δὲ μᾶλλον μὴ τ̄ υἱοῦ τὸ πνεῦμα, ἢ μὴ τῶ πνεύματος πίθωνε ὁ υἱός, ἴδιόν αὖ ἓ τ̄ μὴ τ̄ πνεύματος τ̄ υἱὸν πίθωνε, σημεῖον ἕτερον ἓῃ), τὸ τ̄ υἱὸν τ̄ πνεύματος λέγειν. ἀλλὰ τοῦτο οὐ λέγεται, οὐκ ἄρα οὐδὲ μὴ τοῦ πνεύματος ὁ υἱὸς πίθωνε. ἀλλὰ τοῦτο καὶ ψεῦδος καὶ βλάσφημον· πίθωνε γὰρ σοὶ τῷ πνεύματι καὶ ἅμα τῷ πνεύματι, δι' αὐτοῦ δι' ὅμως οὐ πίθωνε. ἕτερον ἄρα ἀδιαφόρως, τὸ δι' αὐτοῦ πίθωναι. τ̄ σοὶ αὐτῷ ἢ μετ' αὐτοῦ πίθωναι. ἀλλά φησιν· οὐ λέγεται τ̄ πνεύματος ὁ υἱὸς, ἵνα μὴ πατὴρ αὐτοῦ δόξῃ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ἀναφορικὸν γὰρ ὄνομα, ὧν ὁ υἱὸς, δοκεῖ δόξαι πρὸς πατέρα. ὥστε εἰ μὴ τοῦτο ὑπάρχοιτο τὸ ἄτοπον, καὶ ὁ υἱὸς αὖ τοῦ πνεύματος ὠνομάζετο, διὰ τὸ σοὶ τῷ πνεύματι καὶ ἅμα αὐτῷ προσιλθεῖν ἐκ παιδός. Ἀλλ' ὦ ὄζητε, ὡς τὸ πνεῦμα ἀναφορικόν ὄζιν ὄνομα, καὶ πρὸς τ̄ πνέον

ἢ συναρτᾶν, ἑαυτῷ προσεπινοούμενον ἔρχεσθαι τὸν ἐφ' οὗ λέγεται τὸ ἐξ οὗ· ταύτην δὲ λέγειν τὴν τάξιν ἀναγκαῖον καὶ ὅτι παρὰ τοῦ λαμβάνειν καὶ ἁγίου. ὥσπερ γὰρ ὁ πατὴρ, πάντα λαβὼν τὰ τοῦ πατρὸς, ὁ υἱὸς ἴσχει, ἐκ μὴ τοῦ πατρὸς ἐκ ἅμα αὐτῷ διὰ τοῦτο συνυπάρχειν) προσεχῶς ὁ υἱός. καὶ ἁγίον λέγοντες, διὰ τοῦτο εἰς τὸν ὄντα ὁ υἱὸς ἀναγόμεθα τῇ διανοίᾳ, πατέρα· καὶ πατέρα εἰπόντες, υἱὸν διὰ τοῦτο ἐνοοῦμεν. ταῦτα δὲ ἡ, διὰ, μάλιστα δύναται, τῆς προσκαταρκτικῆς αἰτίας ὁμολογίαν, καὶ τὸν μεγαν βασίλειον, ἔχουσα. ἴσχει τοῦ ἁγίου γὰρ τὸ πνεῦμα λέγοντες ἐκπορεύεσθαι, τὸν πατέρα, ἐξ οὗ τοῦτ' ἔχει λαβὼν ὁ υἱὸς, ἐννοοῦμεν, καὶ ὅτι προς ἕτερον αὐ ἀφίρει τὰ ἑαυτοῦ. ὅτο δ' ὁ χρυσόστομος φησιν, ἐξηγούμενος τὸ, πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο· εἰ γὰρ ἐνταῦθα, δι' αὐτοῦ, φησὶν, εἴρηται, δι' υἱοῦ ἕτερον εἴρηται, ἀλλ' ἵνα μὴ ἀγθώνηται ὑποπτεύσῃ τις τὸν υἱόν. ὥστε δεῖ καὶ τοῦτον τὸν διδάσκαλον, ἡ διὰ, ὅτι τὴν τοῦ πατρὸς ἐνέργειαν ἡμᾶς παιδεύειν, καὶ τὸ ἐκεῖθεν αὐτοῦ τοῦ δημιουργεῖν τὰ ὄντα. καὶ προβάλλειν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον δύναμιν ἔχειν, καὶ δύναται μάλιστα πάντων σημαίνει ἡ τάξις ἡ προς ἀλλήλους πατρὸς καὶ υἱοῦ, καὶ οὕτως ἀναγκαίως προσλαμβάνεται. ὥσπερ γάρ ἐστιν ἐν αὐτοῖς ἄκρα δυνάμεως ἰσότης, μᾶλλον δὲ ἄκρα ταυτότης, ἅπας οὐδὲν ἧττον προς ταύτην καὶ ἄκρα ἐστὶ τάξις· λοιπὸν διὰ, δύναται προσλαμβανομένη δηλοῦν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἅπαξ. Κεφάλ. ἕκτον.

Ρητέον δὲ καὶ ὅπου τοῖς ἑαυτῶν λόγοις, οἱ ἐξ ἰσώσεως πατέρες, καὶ οἵ τινες ὅτι τῆς τοῦ παναγίου πνεύματος ἐκπορεύσεως ἐχρήσαντο ὅτι ἐκ τοῦ τοῦ διά. πρῶτον μὲν οὖν ὁ θεῖος ἀθανάσιος· ἐν τῷ ὑπογραφομένῳ λόγῳ, Ἔλεγχος ὑποκρίσεως τοῦ
» προς μελίτιον καὶ δύσεβιον, Ἦν δὲ ἀδύνατον, φησὶν, ἐν τῇ τῆς τριάδος δόξῃ τὸ πνεῦ
» μα δοξάζεσθαι, μὴ προσοικείως ὂν ἐκ θεοῦ δι' υἱοῦ, ἀλλὰ ποιητικῶς ἐκ θεοῦ γεγονός, ὡς
» λέγουσιν. Ἐπισῆσαι οὖν ἄξιον, ὅτι προς τοῦ πνεύματος ὑποστάσεως ὁ λόγος ἐνταῦθα τοῦ διδασκάλου, τοῦ ἑνὸς τῆς τριάδος, καὶ χαρίσματός τινος ἀνυποστάτου, καθὼς αὖ τινες φασιν· ὅτι αὐτὸ τοῦτο τὸ συμπληρωτικὸν τῆς τριάδος, εἶναί φησιν ἐκ θεοῦ δι' υἱοῦ. τὸ, τε γὰρ εἶναι, τὸ ὑπάρχειν δηλοῖ καθαρῶς, καὶ τὸ τὴν ὕπαρξιν ἔχειν, καὶ μάλιστα τὸ εἶναι προσοικείως. καὶ τὸ ἐκ θεοῦ δι' υἱοῦ προσοικείως εἶναι λέγειν αὐτὸ, ἐκ θεοῦ δι' υἱοῦ τὴν ὕπαρξιν ἔχειν αὐτὸ λέγειν ἐστίν. εἰπὼν δὲ, ἐκ θεοῦ δι' υἱοῦ, οὐκ ἐκ παρὸς δι' υἱοῦ, ἀποκλείει τὸν λόγον τοῖς λέγουσιν, ὡς ἴσχει τοῦτο φησὶ δι' υἱοῦ, ἐπειδὴ τοῦ παρὸς ἐμνήσθη, ὁνόματος αὐαφορικοῦ τε ὄντος, καὶ παντὸς υἱοῦ ἀπαξιοῦντος. εἶχε γὰρ ἂν πινα λόγον ἡ ἀποφασις, εἰ καὶ μηδὲ τότε, εἰ ἐκ παρὸς δι' υἱοῦ ἔγεγονεν· οὐ δ' οὖν τοῦτο φησιν, ἀλλ' ἐκ θεοῦ δι' υἱοῦ. ὑπῆρξε δὲ ὁ μέγας βασίλειος ἐν ἐνὶ τῶν κεφαλαίων οὐ διαγραφὴ, ἴσχειν μὴ τὸ πνεῦμα υἱὸς ἡ υἱοῦ, φησὶν, ὅτι οὐ ἴσχει τὸ μὴ εἶναι ἐκ θεοῦ δι' υἱοῦ, ἀλλ' ἵνα ὑφίσας μὴ νομισθῇ πλῆθος ἄπειρον, υἱοῖς ἐξ υἱῶν, ὡς ἐν ἀνθρώποις, ἔχειν ὑποπτεύθεισα. πρῶτον μὲν αὐτόθεν ἀπ' αὐτοῦ ἡ ζητήματός τε καὶ τῆς ἀπορείας. ἴσχει μὴ υἱὸς ἡ θεὸς λέγεται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἵνα περίσωσῃ, μὴ ταύτης εἶναι τῆς δόξης ἡ μέγαν βασίλειον. δηλονότι μηδὲν εἰς τὸ εἶναι ἡ πνεῦμα συμβάλλεσθαι ἡ υἱόν. οὐδὲ γὰρ αὖ τοιοῦτον τὸν ἐκείνου ζήτημα, ὥσπερ ἐκεῖ ἴσχει μὴ τὸ πνεῦμα πατὴρ τοῦ υἱοῦ ἐζήτησεν αὖ τις. ἔπειτα δὲ ἐκ αὐτοῦ ἡ ζητήματος λύσεως, φαίνεται νομίζων ἡ υἱὸν αἰτίαν ἡ πνεύματος, καὶ τοῦτο δηλῶν ἴσχει τῆς διά. ὀξὺ γὰρ εἰπεῖν, ὅτι ἴσχει τοῦτο οὐκ ἔστιν υἱὸς τοῦ υἱοῦ, διότι οὐκ ἐξ αὐτοῦ, οὐδὲ δι' αὐτοῦ ἐστιν, οὔτε μὴν αὐτὸν ἔχει αἰτίαν. καίτοι τίς ἄλλη μᾶλλον ἁρμόζουσα λύσεως; τοῦτο μὲν οὐκ εἴρηκεν, ἀλλ' ἄλλην αἰτίαν ἀπέδωκεν. ἔστι μὲν γὰρ, φησὶν, ἐκ θεοῦ δι' υἱοῦ, καὶ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἀρνήσασθαι. εἰ δὲ τοῦτ' ἀναγκάζει καὶ υἱὸν αὐτὸ τοῦ υἱοῦ εἶναι καὶ λέγεσθαι, ἐλέγχου αὖ, φησὶ, καὶ τοῦτο, εἰ μή τι ἕτερον ἄτοπον ἀπολύτα, τὸ πλῆθος ἄπειρον τὴν τριάδα νομισθῆναι.

ὡς τοῦ-

τὴν σφύραν ἄπον εἶ) τὸ ἐνεργεῖν τῷ τεχίτῃ, ἀλλ' ὅτι ἀπόν ὄζι τῷ τεχνικῷ, τῷ σοφίαν ἐκ τοῦ τεχίτου. ζοὔτων ὄντως ἐχόντων, σκεπτέον ὅ, τι ποτὲ βέλεται ζῆς ἁγίους, ἐκ παζὸς δι' ὑὸς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεζ, λέγὴν. πάντως καὶ ταῦτα αἰτίαν τινὰ τοῦ διὰ σημαίνει ἐσοῦμεν. ἢ τίνος χάριν παρείληπται; ἀλλὰ τῷ μὲν σοφιστῇ ἐκπεθειμένων ζίων οὐδεμίαν. ὅτι γὰρ ὁ ὑὸς τῷ παζὶ ἄπος ἢ σοφβάλλειν, ὃ καθόλου τὰ σοφειρημένα ζία ἄπα δύναται, ἀλλ' ἢ ἆρα τὸ ἀνάπαλιν. οὔτε γὰρ ὁ ὑὸς ἀπὰ εἰδικὴ, ἢ τελική ὄζιν εἴτε ποιητικὴ ἢ πνεῦμαζος ἁγίου· τό, τι γὰρ ποιητικὸν ἄπον σοφὸς τὰ κτίσματα αἰαφέριται, καὶ οὐχ ἁρμόζει ὅτι ἢ πνεῦμαζος τοῦ ἁγίου· τό, τι τελικοῦ, αὐτό ὄζιν ὅλη ἡ μακαρία ζωὴ καὶ ἀγαθότης αὐτῆς, τῶν κτισμάτων, οὐχ ἓν δι' σοῦτου ἄλλου· εἰδικὸν δὲ ὄζιν αὐτὸ ἡ θεία οὐσία, καθ' ἣν ὁ ὑὸς καὶ τὸ πνεῦμα σοφάγονται, ἢ τις ὄζιν ἡ αὐτὸ τοῖς ζωσί. λείπεται δὴ, τὸν λοιπὸν καὶ τέταρτον ζόπον ὅτι ἢ σοφκειμένου ὠφελαμβάνειν, καὶ ἢ τὸν ἐφόσον εἰκός. ὅσῳ γὰρ, καθόσον μὲν ὅσον ἔχῃ τὸ ἀποτέλεσμα, ἄπον ὑπάρχων τῆς ἐνεργείας, ἁρμόζει ὅτι ἢ νυνὶ ζητουμένῳ, καὶ μάλιστα δι' ὑοῦ λεγόμενον ἡμῖν ἐκπορεύεζ τὸ πνεῦμα· καθόσον δὲ ὡς ὄργανον ὠφελαμβάνεται, ἀπεμφαίνουσαν ἔχῃ τὴν ὁμοιότητα. οὐ γὰρ ὡς δι' ὀργάνου, ἢ τόπου, ἢ χρόνου ἢ τινος τῆς ἀπλῶν αἰτίων, φαμὲν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον δέχεσθαι ἐκπορεύεζ· ταῦτα γὰρ πόρρω τῆς ἐκείνου παντελοῦς τελειότητος, καὶ τῆς ἄκρας σοφὸς τὸν πατέρα ἰσότητος ἢ ἑνότητος. οὐ γὰρ ἄλλῃ δυνάμῃ τῷ ἀριθμῷ ὠφελῇ τὸν πατέρα, σοφβάλλει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὁ ὑὸς, ἵνα ὥσπερ δι' υἱέως ἢ ὀργανικὴ αἰτία ὠφελαμβάνοιτο· ἀλλὰ τῷ τιμὴ αὐτὴν καὶ μίαν ἐν πατρὶ καὶ ὑῷ σοφβληπτέον εἶ) δύναμιν δηλοῦσης παρ' ἑκάτερον λέγεται σοφίσεως. ἐπεὶ καὶ ὁ φρίσων, εἴπερ αὐθεμπος ἐῶν ὥσπερ καὶ ὁ τίκτων, καὶ ὁ αὐτὸς αὐθεμπος, ὥσπερ δηλῶ πατὴρ καὶ ὑὸς ὁ αὐτὸς θεός, ἔφριζεν αὖ κἀκεῖνος, ὥσπερ ἓ ὁ τίκτων· καὶ τὸ ἁγὲ ἢ φρίσεως λεγόμενον, οὐδεμίαν αὖ ἢ φρίσεως κατηγορεῖ ἀτέλειαν. θαυμαζὸν δὲ οὐδὲν, εἰ ἀδυνάτως ὅτι τῷ θείᾳ φωνῇ τι ἓ ῥήμασι χρώμεθα, μὴ ἄλλως δυνάμενοι· τὰ γὰρ θεῖα ἁγὲ τῷ εἰωθόσων μὲν ἡμῖν ὀνομάτων καὶ νοημάτων, ἐκφαίνειν πειρώμεθα. ἄλλως γὰρ φθέγγεσθαί τι χρὴ σοῦ δεῖ ἐκείνων ἀμήχανον. τὸ δὲ δεῖ τοῦ ἐκφωνῆσαι τῷ ὀνομάτων συμβαῖνον, δηλοῦν καὶ τοῖς ὑπ' αὐτῷ σημαινομένοις σοέγμασιν ἐφαρμόζειν, μὴ οὐ θεμιτὸν ᾖ· πολλὰ γὰρ αἳ οὕτω τῷ ὁμολογουμένων ἓ ἀναγκαίων αἰατρεπαίη. καὶ τὰ παῦτα γὰρ ἐκ πατρὸς δι' ὑοῦ λέγομεν ἡμεῖς. ἀλλ' οὐ δήπου ζολμήσῃ τις ὀργανικὴν αἰτίαν, ἀλλ' οὐχὶ τοῦ αὐτοῦ τῷ πατρὶ, τὸν ὑὸν λέγειν, ὡς μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ ἐνεργείᾳ τι καὶ δυνάμει τὰ πάντα σωδημιουργήσαντα. καὶ ὅτι τῆς δι' ὑοῦ τούτου τοῦ πνεύμαζος ἐκπορεύσεως, ὀργανικὴν μὲν αἰτίαν ἐννοῆσαι χρὴ οὐδὲ σφόδρα· αἰτίαν μέντοι γε καὶ ταύτην οὐκ ἀτελῆ, ἀναγκαῖον. τὸ μὲν γὰρ ἀτελὲς τῆς, διὰ, διαπορεύεσθαι ἐντεῦθεν· ὅσον δὲ εὐσεβείας καὶ τελειότητος δηλοῦται, τοῦτο ὠφελητέον. φησὶ δὲ ὁ μέγας βασίλειος ἐν τῷ ἐγδόῳ τῷ πρὸς ἀμφιλόχιον· Τὸ δὲ ἁγὲ ἢ ὑοῦ δημιουργεῖν τὸν πατέρα, οὔτε ἀτελῆ ἢ πατρὸς τοῦ δημιουργίαν, οὔτε ἄτοπον ἢ ὑοῦ ὠφελοῦ τοῦ ἐνεργεῖν, ἀλλὰ τὸ ἰδιωτικὸν ἢ θελήματος αὐτῷ παρίστησιν. ὥστε ἡ, δι' ὑοῦ, φωνὴ, τῆς προκαταρκτικῆς αἰτίας ὁμολογίαν ἔχῃ. ἐκ δὲ κατηγορεῖα ἢ ποιητικοῦ αἰτίου ὠφελαμβάνεται. ὅτω μὲν οὖν ἡ, διὰ, φυσικῶς αἰτίαν σημαίνῃ. ὁ γὰρ ἄτοπον ἢ ὑῷ, φησὶ, ὠφελοῦ τοῦ ἐνεργεῖν, ἀλλ' αἰτίαν ἢ μὴ τάξεως. τῆς γὰρ προκαταρκτικῆς, φησὶν, αἰτίας ὁμολογίαν ἔχῃ. ἀεὶ γὰρ ὅταν ἔκπινος ἁγέ πινος εἶ) τι λέγοιο, τάξις δηλοῦ) προς τὸ ᾧ οὗ, ἢ δι' οὗ. τοῦ μὲν ᾧ ἡ, ὡς ἀρχικοῦ νοεμένου αἰτίου· ἢ δι' οὗ, ὡς ὀργάνου

ἀμφοτέρων συνησαμένους, εἰς ὁμόφωνον δοξολογίαν ξαπίνης θεοῦ. ἐγὼ μὲν οὖν φημὶ, & ἀμφοτέροις τοῖς διδασκάλοις σαφῆ τὰ παρ' αὐτῶν εἰς τὴν ἐκκλησίαν συναγαγεῖν· & δύναται ἄν τις μηδαμῶς τοῖς παρ' ἀμφοτέρων ἀσχολούμενος, ἀλλὰ τῷ θεῷ θατέρου μόνου ταυτὸ συμπεράναι συμπέρασμα. καὶ τοῦτο δίκαιόν μετὰ ταῦτα, αὖ ὁ θεὸς δώῃ ἡμῖν, ἀλλὰ ἐπιχειρῆσαι. ὑποκείσθω δὲ ὅμως μὴ πάνυ σαφῶς τοῖς ἀναβολικοῖς, μηδ' οὕτως ἀναπεπταμένως ὡς οἱ ἐν τῷ συνόδῳ, τὴν ἐν τῷ ἁγίῳ τοῦ πνεύματος κηρύξαι ἐκπόρευσιν. τί οὖν ποιήσομεν; τί δ' ἄλλο γε ἢ τῷ ἐξ ἑκατέρας πατέρων οὕτω σαφῶς ἀποφαινομένων ταύτην τὴν πίστιν, καὶ τοῖς ἀναβολικοῖς κηπτέον ταυτὸ τοῦτο λέγειν ἐξ ἀνάγκης, καὶ μὴ μάχεσθαι τοῖς ὁμόφροσιν. ὃ γὰρ ἐν ἐκείνοις, τοῦτο καὶ ἐν αὐτοῖς ἐλάλησε πνεῦμα· καὶ ἅπερ ἐν τούτοις ἀκριβούμενος, ταῦτα πάντως ἐν ἐκείνοις συνακριβούμενος ἐφθέγξατο, διὰ ἣν οἶδεν ἐκεῖνο αἰτίαν, καὶ διὰ τὴν τότε ἴσως ἐκεῖνοι θεσπίσουσαν οἰκονομίαν. δικαίου δὲ ὅμως, καὶ αὖθις τοὺς θείους ἁγίους πατέρας διαβολῆς, & καθ' αὐτοὺς τοὺς ἐξ ἑκάτερα πατέρας ταυτὸ συμπεραίνοντας περὶ τῆς τοῦ παναγίου πνεύματος ἐκπορεύσεως, καὶ τὸ θεσπιοῦντας ὅπερ ἐκεῖνοι. Κεφάλαιον πέμπτον.

Τὴν διὰ θεόθεσιν, ἴσμεν πάντες αἰτίαν σημαίνουσαν ὅτι αὐτῶν, ἐφ' ὧνπερ διαλαμβάνεται, οὐδέποτε δι' ἑτέρου ἐστί τινα παριμφαίνειν αἰτίαν. ἀεὶ γὰρ καθ' ἑαυτῶν, ἐφ' ὧν τόδε διά τινος, διά τινος δέ ἢ γίνεσθαι λέγεται, τὸ δι' οὗ, ὡς κοινωνοῦ ἢ συνεργοῦ τῷ θεῷ τοῦ ἐνεργοῦντος, διαλαμβάνεται. ὥσπερ εἰ τὸν τέκτονα διὰ τοῦ πρίονος τὸ καταίειδαι φαίημεν, καὶ τὸν πρίονα συνεργεῖν τῷ τέκτονι θεὸς τὸ πρίζειν νοοῦμεν, & τὸν σύνεσιν αὐτῷ ξύλον, εἴτουν ὀργανικῶς καὶ αὐτὸν πρίζειν, ἀλλὰ μὴ ἀρχῶς οὕτω διαλαμβάνεσθαι. & τὰ διὰ τόπου δι', ἢ διὰ χρόνου τὸ δι' ὃ γενέσθαι ἢ διηθεῖν λέγειν, ὁμοίως αἰτίαν τινὰ τὸν τόπον καὶ χρόνον τῷ διηθοῦντι ἢ γεννωμένῳ λέγειν ὀρθόν. ὅ, τι γὰρ τοῦ κινήσεως ἄνευ· πᾶσα γὰρ κίνησις δεῖται μεγέθους καὶ διαστήματος· καὶ ὁ χρόνος δι' πλεῖστον συμβάλλεται τῇ κινήσει. ἐν χρόνῳ γὰρ ἅπασα κίνησις, κινήσεως δ' ἄνευ οὐκ ἄν τι γένοιτο. χωρεῖς δ' οὖ οὐκ ἄν τι γένοιτο, τοῦτο ἑαυτῷ ἄνευ ἴσχει. καὶ τὸ ἐν τοῖς συλλογισμοῖς δι' λέγειν, διὰ τοῦ μέσου τὰ ἄκρα συνάπτειν, δῆλον ὅτι διὰ τοῦ μέσου ὡς δι' αἰτίου, καὶ τὴν τῆς διανοίας κίνησιν ἢ μετάβασιν συμβαίνει. ὁ δὲ λόγος, ἔστω χρὴ καθόλου περὶ τούτου διελαβεῖν. ἐν πᾶσι λόγοις, ἐν οἷς λέγεταί τις ἐνεργεῖν δι' ἑτέρου, ἢ θέσεως αὐτῷ διὰ, αἰτίαν ἢ ἀρχὴν, ἐν ᾗ λέγεται πῶσι, τῆς ἐνεργείας ἐκείνης σημαίνει. ἐπεὶ δὲ ἡ ἐνέργεια μέση δοκεῖ τοῦ τε ποιοῦντος & τοῦ γινομένου, τὸ πρωτικὸν ἐκεῖνο, ᾧ ἢ διὰ συνάπτειαν θέσεως, ἐνίοτε μὲν αἰτία τῆς ἐνεργείας ἐστὶ, καθόσον θέσεως ἀπὸ τοῦ ἐνεργοῦντος· καὶ τότε αἰτία δοκεῖ τοῦ ποιεῖν τῷ ποιοῦντι, εἴτε εἰδικὸν ὄντα αἴτιον, εἴτε τελικὸν, εἴτε ποιητικὸν, εἴτουν κινητικόν. δῆτα ὑλικῆς γὰρ αἰτίας οὐκ ἔστιν ἐν χρήσει διαλαμβάνεσθαι, ἀλλ' αὐτὶ ταύτης ἢ ἐπ. οὐ γὰρ διὰ λίθου & ξύλου, ἀλλ' ἐπὶ τῶν δι' καὶ τῶν δι' τὴν οἰκίαν συγκεῖσθαι φαμέν. ὅταν μὲν ἐν διὰ τὴν τοῦ κέρδους δηθυμίαν τὸν τοιχίτην ἐνεργεῖν λέγομεν, τελικὸν σημαίνομεν αἴτιον· εἰδικὸν δὲ νοοῦμεν, ὅταν διὰ τοῦ ἑαυτοῦ τέχνην φῶμεν ἐνεργεῖν τὸν τοιχίτην· κινητικὸν δὲ, εἰ λέγοιμεν, διὰ τοῦ ἑτέρου θεόπεμα ἕτερον ἐνεργεῖν. οὕτω μὲν οὖν τὸ πρωτικὸν ἐκεῖνο ὄνομα, ᾧ ἢ διὰ συνάπτειαν θέσεως, ποτὲ μὲν αἰτία ὄντι τοῦ ποιεῖν τῷ ποιοῦντι, αἴτιον τῆς ἐνεργείας ὑπάρχον, καθόσον θέσεως ἀπὸ τοῦ ποιοῦντος· ποτὲ δὲ αἴτιόν ὄντι τῆς ἐνεργείας, καθόσον ὅρον ἴσχει τὸ ἀποτέλεσμα, ὥσπερ ὅταν λέγομεν διὰ τῆς σφύρας ἐνεργεῖν τὸν τοιχίτην. τότε γὰρ οὐ σημαίνει τὴν

τ̃ μὴ συνιέντος ἅπερ ἐκεῖνοι φασὶ, κ̃ τὸ ὑπὸ παρασίας ἐν τῇ ἑβδόμῃ εἰρημένον συνόδῳ, ὅτι ἐναπομοῦται αὐτοῖς οἱ τὰς οἰκονομίας Ϲ τοὺς σκοποὺς αὐτ̃ μὴ δηλοῦμενοι, ἢ ἐκείνων ἐναπολογίαν τι κ̀ αἴτιασιν. ἔχω τούτου πολλὰ ὑποδείγματα ἀπ' αὐτῆς τῆς θείας γραφῆς. ὁ πατήρ μου, φησὶ, μείζων μού ἐστι. Ϲ πάλιν· ἐγὼ « κ̀ ὁ πατὴρ ἕν ἐσμεν. τούτου τίς μείζων δοκοῦσα αἰτίασις; ἀλλ' ὅμως αἰτιάσκυ- « σι τ̃ ἀληθεῖ, οἱ αἰτίασιν τ̃το λέγοντες. ὁ στέφανος, ὑπάρχων πλήρης πνεύμα- « τος ἁγίου, ἀτενίσας εἰς τὸν οὐρανὸν εἶδε δόξαν θεοῦ, καὶ ἱστῶτα ἐκ δεξιῶν « τοῦ θεοῦ. ἀλλ' ὁ παῦλος σοὶ τ̃ δαβὶδ, αὐτὸν ἐν δεξιᾷ φησὶ κεκαθικέναι τῆς με- « γαλωσύνης ἐν ὑψηλοῖς. τὸ δὲ καθῆσθαι Ϲ μὲν καθῆσθαι, τὸ ἵστασθαι γὰρ οὐ καθῆσθαι « ἐστί, θεμιτὸν ἐστὶν αἰτίασις. λουκᾶς ὁ μακάριος τὸν θεῖον στέφανον εἰσάγει τοῦ δόξαν τ̃ θεοῦ κ̀ παῦλον, καὶ τὸν μονογενῆ αὐτοῦ υἱὸν ἰδόντα· ὁ δὲ μύστης τ̃ ἀποῤῥήτων, θεὸν οὔτε εἶδέν τις οὐδὲν, ὅτι ἰδεῖν δυνήσεται ποτε, φησὶ, τῆς αὐτοαληθείας διδάσκαλος φησί. τὸ δὲ ἰδεῖν Ϲ μὲ ἰδεῖν τὸν θεὸν, ἐκ οἷδ' εἴ τινι μὴ αἰτίασις δόξειεν. ὁ μὲν τ̃ ἀγγέλων, τρίτην ὥρα τὸν κύριον ἐσταυρῶσθαι φησὶν, ὁ δὲ μᾶρκος, ἓξ δὲ ὥρας ἔχειν κ̀ ἐσταύρωσαν αὐτόν· ἡ δὲ ἕκτη δηλονότι, ζήτημα οὐκ ἔσαν· ἡ δὲ ζήτημα τὸ κ̀ οὐζήτητον, σαφὲς αἰτίασις. τὸν θεὸν Ϲ πατέρα αἰτίαν ἡγοῦ τὸ Ϲ πνεύματος, ξανῶς ἀνακηρύττουσί τε Ϲ διδάσκουσι σαφῶς οἱ ἐξ ἀγγέλων ἅγιοι πατέρες τὸ κ̀ διδάσκαλοι. ἀλλὰ μὴν τ̃ ἐκ τῆς ἐπῳδῆς, ὁ μακάριος κύριλλος, οὐδὲ προσίεται τ̃το τὸ ὄνομα τὸ αἰτίαν, ἐν τοῖς θείοις προσώποις. τὸ δὲ τὸν αὐτὸν αἰτίαν λέγειν Ϲ οὐκ αἰτίαν, πᾶς τις ἂν οἶμαι αἰτιατικῶς συγχωρήσῃ λέγειν. καὶ τίς ἂν ἐξαριθμήσαιτο, ὅσα αἰτιατικῶς εἰρῆσθαι δοκοῦντα, ὁμως δίκαιος ὑπὸ τ̃ διδασκάλων νοοῦνται, Ϲ προς ἵνα κ̀ τὸν αὐτὸν αἰαπύστους ἔχειν νοῶ; οὓς κ̀ ἡμᾶς μιμουμένους, κ̀ περὶ τ̃ προκειμένης ζητήσεως εἰ σωίβαινεν, ἐναντία τὰ κ̀ αἰτιατικῶς αἰτιατὰ λέγειν τοὺς διδασκάλους, ἡμῖν αὐτοῖς ἔδοξε μᾶλλον προσαπτὴν ἀγνοίας αἰτίαν ἢ διαφωνίαν ἐκείνοις, Ϲ ἀντιπάσχειν ἀλλήλοις αὐτοὺς, καὶ διαπάντων ὡς ἐν συμβιβάζειν. νυῦ δὲ λέγουσι μὲν οὐδὲν ἐναντίον, συμφωνοῦσι δὲ πανταχῆς μᾶλλον ἀλλήλοις. καὶ τ̃το σωπήσομαι κ̀ πείρᾳ διῤῥήσομαι, εἰ κ̀ τρόπον αὐτοῖς κ̀ τοῖς αὐτ̃ χρησόμεθα λόγοις. ὁ δὲ τρόπος οἷος, ἀκούσατε· κ̀ σκοπεῖτε, ὡς ἀληθὴς τε Ϲ δίκαιος.

Κεφάλαιον τέταρτον.

Πᾶσα πίστις τε Ϲ ἀπόδειξις ἔχει μέν τι ἕτερον ὃ προκείται δεῖξαι, ἔχει δέ τι ἕτερον, δι' οὗ τὸ προκείμενον δείκνυσιν. οὐ δύναται δὲ ταυτὸν εἶ τὸ δεικνύον τε, κ̀ δεικνύμενον. αὐτὸ γὰρ τι ἑαυτὸ, ἢ αὐτό τι δι' ἑαυτ̃ δεικνύειν, ἀδύνατον· ἀλλ' ἐπειδὴ ἔκ τινων ὁμολογουμένων τε Ϲ δοκούντων κοινῶν, δεῖ τε ζητοῦμενοι κἀάγκη εἶναι, ἀλλ' τ̃ σαφῶν δεῖ τὰ ἀσαφῆ κ̀ ζητούμενα προβαίνειν εἰκὸς, Ϲ ἀλλ' τ̃ δήλων δεικνύειν τὰ ἄδηλα. Ϲ τ̃το οὕτως ἐστὶν ἀληθὲς, ὡς μὴ δεῖσθαι λόγων πλειόνων. οὐκοῦν Ϲ ἐπαῦθα προκειμένων μὲν ἡμῖν ῥητ̃ τ̃ μακαρίων τ̃ ἐξ ἰώαν πατέρων, προκειμένων δὲ κ̀ τ̃ ἐκ τῆς ἐπῳδῆς, ὄντος δὲ αἰτιατικοῦ, εἰ μέλλοιμι τὸν χρεισιασμὸν σώζειν, συμβαίνοντα ἀλλήλοις δεῖξαι τὰ παρ' ἀλλήλων· εἰ μὲν δύσις ἄμφω σαφῆ, Ϲ οὐδεμία ἡμῖν ἀμφιβολία λοιπὴ, οὐδὲ λόγου δεήσει λοιπὸν, αὐτόθεν διϊσοῦσι τὸ ζητούμενον· εἰ δέ τις ἐν αὐτοῖς ἀποφαίνεται ἀμφιβολία, καί τινα συνεπιτυγμένως λεγόμενα δεῖται πλείονος αἰαπύξεως, τ̃ εἰρημένῳ κανόνι χρηστέον, ἄλλως γὰρ ἀδύνατον ἐντυγεῖν τ̃ ζητουμένῳ τέλει, καὶ παρ' ἄλληλα θέντας, καὶ τὰ σαφέστερα πρὸς τὰ ἧττον σαφῆ ἀναβαλόντας, ἀπὸ τ̃ σαφεστέρων καὶ τὸν τ̃ ἀσαφῶν νοῦν ἀνιχνεῦσαι· καὶ οὕτω μίαν ἁρμονίαν ἐξ

ἀμ-

ἁγίοις ἀλλήλοις, καί τινας ὑπό τινων πρὸς τὸ ἑαυτῶν βούλημα, οὔτε ἀπαρεμφάτως ὁ μακάριος ἰωάννης τοὺς δυσκωλύτους αὐτοῖς συμπορεῖν, οὔτε διχόμυθος ὡς ἐκεῖνοι, ἀλλὰ πρεσπίμφατος μὲν αὐτοῖς, πειθόμενος δ' αὐτοῖς καὶ ἑαυτοῖς καὶ ἀλλήλοις συμβαίνοντας δίζεσθαι. τοῦτο γὰρ ἔργον ὄζει διδασκάλου, τοῦτο χειραγωγοῦ. ἡ δὲ ἑβδόμη τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων, ἁγία τῶν ἁγίων φησὶ τετάσθαι ἐν τῇ πρώτῃ αὐτῆς πρέ-
» ξει. Κατ' οὐδὲν τοίνυν τοὺς πατέρας ἀνείσπομεν διαφωνοῦντας, ἀλλ' ὡς τὰ αὐτὰ πνεύ-
» ματος ὄντας, πάντας τὸ αὐτὸ κηρύττουσι καὶ διδάσκουσι. Καὶ ἡ αὐτὴ ἁγία τῶν αὐτῶν
» αὖθις ἐν τῇ αὐτῇ πράξει. Παντάχοῦ γὰρ οἱ ἅγιοι πατέρες ἀλλήλοις σύμφωνοί εἰ-
» σιν, ἐναντίωσις δ' οὐδεμία ὄζει ἐν αὐτοῖς. ἀλλ' ἐναντιοῦται αὐτοῖς, οἱ τὰς οἰκο-
» νομίας καὶ τοὺς σκοποὺς αὐτῶν μὴ ὁπισάμενοι. Οὕτω καὶ οἱ τῆς ἑβδόμης συνόδου πα-
τέρες, ταυτὰ φρονεῖν τούτου φρονοῦσι, καὶ συμφώνους ἑαυτοῖς καὶ ἀλλήλοις εἶναι τοῖς ἁ-
γίοις διδάσκουσι, καὶ αἰτίαν ἀποδιδόασι τὴν αὐτὴν τῆς ἱερᾶς ἑαιρέσεως. τὸ γὰρ αὐτὸ πνεῦμα, φησὶν, ἐν πᾶσιν ἠγάλλετο· ὃ διαφωνεῖν ἑαυτῷ, οὐδ' ἐννοῆσαι χρεὼν θεμιτόν. καὶ μακρὸν μὲν ἂν εἴη καταλέγειν, ὅπως οἱ διδάσκαλοι πάντες ἐν πάσῃ τῇ θείᾳ γραφῇ τοῦτο πεποίθασι, τὰς δοκούσας διαφωνίας. ὡς οἷόν τε συμβιβάζειν. ὡς ταυτὸν ἓν τοῦτό τε κρατῆσαι, τὸ φάσκειν ἑαυτῇ ἐναντίαν εἶναι, καὶ πᾶσιν ἀπαράβατον εἶναι τὸν πίστιν. συμπεραίνεται δὲ διὰ πάντων, τοὺς πατέρας ἡμῶν τοὺς τῆς πίστεως ἡμῶν ἡγεμόνας, ὧν τοῖς διδασκαλίαις ἐφοπλισθήμεν καὶ ἐδιδάχθημεν, ἀναγκαίως ταυτὰ λέγειν ἀλλήλοις, καὶ σύμφωνα οὐχ ἑαυτοῖς μόνον, ἀλλ' οὐδὲν ἧττον καὶ ἀλλήλοις· ὡς τοῦτο μὴ συγχωρεῖσθαι, οὐδὲν διαφέρειν τῆς ἀπίστου. Τούτων ἓν ὑπὸ κειμένων, ἔχομεν μὲν τοὺς ἁγίους καὶ διδασκάλους, τοὺς ἐξ ἀπάντων τὸ τῆς πίστεως ἀπατείλαστας φῶς, τὸν ἀθανάσιον, τὸν βασίλειον, τοὺς χρηγορίους, καὶ τὸν χρυσόστομον, τὸν κυριλλόν τε καὶ τὸν μάξιμον, καὶ τὸν ταράσιον, καὶ τοὺς λοιποὺς ἑταιρείαν. ἔχομεν δὲ καὶ τοὺς ἀπὸ δυσμῶν, τοὺς τὰ πλατίνα σβέσαντας φλόγα καὶ σκότος τῇ παρ' αὐτῶν αὐγλῃ τῆς ἀληθείας, τὸν ἱλάριον, τὸν ἀμβρόσιον, τὸν αὐγουστῖνον, τὸν ἱερώνυμον, τὸν δάμασον, τὸν χρηγόριον, τὸν λέοντα τὸν λειότατον βρυχησάμενον, καὶ τὸν ἱερὸν τῶν ἄλλων ἁγίων χορὸν, πάντας δὲ διδασκάλους κοινοὺς, καὶ πατέρας, καὶ ἡγεμόνας τῆς πίστεως· πολλὰ μὲν ἐκατέρους ἐν τῷ δι' αὐτῶν βίῳ παθόντας ὑπὲρ τῆς ἀληθείας, ὑπὲρ αὐτῆς δὲ θανόντας· ζῶντας δ' ὅμως οὐ μόνον ἐν θεῷ, ἀλλ' ἔτι καὶ παρ' ἡμῖν δι' ὧν ἡμῖν καταλελοίπασι συγγραμμάτων καὶ διδαγμάτων, ἅπερ αὐτὴ κανόνων τῆς πίστεως κρατεῖται· ὀφείλουσι παρ' ἡμῶν, ἐν ἴσῳ τῇ θείᾳ γραφῇ τιμᾶσθαί τε καὶ πιστεύεσθαι. ποιοῦμεν αὖ οὖν τὰ εἰκότα, καὶ ὅσα ἐν θεῷ παῖδων δίκαιον μόνον παρέχειν ὀφείλεται, πᾶσι μὲν ἀνεπιδεῶς ὑπάρχοντες οὖς, πᾶσι δὲ τὴν ἰδίαν ὑποφωνοῦντες ψυχὴν, καὶ τὰ παρ' ἐκείνων διχόμυθοι ἀπέρματα. πρὸς τὸ αὐτὸ γὰρ ἡμᾶς ἄξουσι τέλος, καὶ τῷ αὐτῷ ἡμῶν βεβαιώσουσι πίστει, αὐτοὶ πρότερον ἀλλήλοις ἐν φθεγγόμενοι καὶ τὸ αὐτό, ὡς ἑνὶ καὶ ταυτῷ λαλήσαντες πνεύματι. Τοῦτο δὲ σκιαγραφήσεται αὖθις.

Κεφάλαιον τρίτον.

ΕΚ τοῦ παῖδός φασιν οἱ ἐξ ἰώβ ἅγιοι πατέρες, ὦ ἄγιον ἐκπορεύεσθαι πνεῦμα, καὶ ἐκ τοῦ παῖδος δι' υἱοῦ. ἐκ τοῦ παῖδος καὶ υἱοῦ, οἱ δυτικοὶ φάσκουσι τὸ αὐτὸ ἐκπορεύεσθαι πνεῦμα. τί οὖν ἐροῦμεν; ἐναντίον τοῦτο ἑαυτῷ; μὴ γένοιτο. οὐδὲ γὰρ ὄζει τὸ, ἐκ παῖδος ἐκπορεύεσθαι, τοῦ, ἐκ παῖδος καὶ υἱοῦ, οὔτ' ἐναντίον, οὔτε μὴν ἀντιφατικόν. ὅπου γε καὶ εἰ ἀντιφατικῶς τὸν λόγον προσίφερον, ὡς τοὺς μὲν ἐκ παῖδος, οὐκ ἐκ τοῦ υἱοῦ, τοὺς δὲ ἐκ παῖδος καὶ υἱοῦ λέγειν ἐκπορεύεσθαι, οὐδ' ὅπως ἂν ἀντιφωνάμενοι θαῤῥοῦντες ἀντιφάσκειν τοὺς ἁγίους ἀλλήλοις, ἀλλὰ μᾶλλον ἂν κατάγναν ἐμαυ-

τοῦ μὴ

μασι δ' ἁπαγᾶς ἀσυνάδους· ὡς Φανερὸν ἔξ λοιπὸν, δ' τοὺς ἁγίους πατέρας δ' διδασκάλους ἀβλαβῶς δ' ἀναγκαίου λαλεῖν ἀνδύναθαι, καὶ ῥήματα φθογγᾶς δ' σωτῆρος κ' τυράννων κ' ἡγεμόνων, καὶ τῇ τῇ ἀληθείᾳ μαχομένων αἱρετικῶν συγγραφεῦσιν κ' δογματίζοντας, δ' κηρύττοντας τὴν ἀλήθειαν. οὕτω δὲ ἔχοντας, δ' συμφωνεῖν ἑαυτοῖς καὶ ἀλλήλοις ἀνάγκη· καὶ μηδὲν ἐναντίον, οὐ μικρὸν, οὐ μέγα, οὐ πρὸς ἀλλήλους, οὐ πρὸς ἑαυτοὺς, οὐδ' ἐννοῆσαι χρεὼν ὅλως θεμιτὸν αὐτοὺς φάναι· οὕτω γὰρ ἂν οὐκ ἀληθείας μᾶλλον ἢ πλάνης ἐν αὐτοῖς ἦλθεν πνεῦμα. πλανᾶται γὰρ καὶ ἔοικε πλανωμένοις οἰκεῖον, ὅτε μὲν τάδε, ὅτε δὲ αὖ λέγειν τὰ ἐναντία, ὥσπερ οἶμαι καὶ ὅπου τρίμορφος ἀνδρὸς ἀπλανὲς ὄφις σημεῖον, ἑαυτῷ δ' τοῖς ἄλλοις σοφοῖς συμφωνεῖν. ὅσῳ οὖν ἀληθεστέρων σοφῶν τὸ τῆς σοφίας κ' ἀληθείας ὑπερκείται πνεῦμα, τοσούτῳ κ' σύμφωνον ἑαυτῷ μᾶλλον ἔξ ἀνάγκη. Οὐ μὴν ἀλλ' εἴ τις καὶ ἑαυτοῖς ἢ ἀλλήλοις, ἐπ' ὅτε τοὺς πατέρας ἐναντιουμένους τολμήσῃ φάναι, ὥρα λοιπὸν αὐτῷ μὴ τῷ ἀπίστων ταχθῆναι καὶ τῷ ἐχθρῶν τῆς ἀληθείας· οἷς ἔργον ἐντεῦθεν τὰ ἡμέτερα διηγρεῖν ὑποσαλεύειν μυκήμενα, τερμίζειν τῆς τῶ κηρύγματος ἀθετείας, πλατύνουσιν ἐναντιοφανείας πηγὰς τῆς θείας γραφῆς, πλὴν αὐτῷ οὐδενὶ ἑτέρῳ δοκούσας, καθ' ὧν πᾶς διδάσκαλος ἵσταται, καὶ ἀγωνίζονται πάντες συνοφαντῆσαι ἐκείνοις τὴν ἀλήθειαν διεξαγαγεῖν, συμβαίνουσαι ἑαυτῇ τὴν θείαν ὑποδικνύντες δι' ἁπάντων γραφήν. Ἄλλως τε δ' ἡμεῖς τοὺς ἔξω τῆς ἡμετέρας αὐλῆς τε καὶ ἐκκλησίας, δι' τούτων συμποδίζοντες καὶ ἀναξίους ποιοῦντες, τοὺς τῆς δόξης αὐτῷ ἡγεμόνας ἐν πλείοσι μαχομένους ἀλλήλοις ὑποφαίνοντες, καὶ δι' τούτων τὴν αὐτῷ ἐλέγχοντες ἄγνοιαν, πῶς ἂν καὶ καθ' ἡμῶν αὐτῷ τοῦτο δείξαιμεθα τὸ δεινὸν, καὶ τοὺς ἡμετέρους πατέρας ὑπὸ τοῦτον φέρεσθαι συγχωρήσαιμεν πάθος, εἰ μὴ καὶ τὴν καθόλου πίστιν ἡμῶν ἐθελοντὶ αὐτοὶ ἀναξίαν θελήσομεν; ἀλλ' ἀπείη γε τοῦτο τῆς ἐκκλησίας δ' τῷ τούτῃ ζοφίμων. Ὁ ἐγὼ μὲν δὴ καὶ τὰς οἰκουμενικὰς ἁπάσας συνόδους, ὡς τῷ ἑκάστῃ φερομένων δογμάτων ἐκ ἂν θεμιτὸν εἶναι σοφίας πειθοῖ, οὐ τεχνολογίαις ῥημάτων, οὐ φυσικοῖς λόγοις, οὐ συλλογισμοῖς χρησαμένους, ἀλλὰ μόνῳ ἐνισχύσαντας κειμηλίῳ τοὺς πατέρας τοὺς ἐν αὐτῇς, γυμνᾷς τᾶς τῷ περὶ αὐτῷ πατέρων καὶ διδασκάλων διδασκαλίας καὶ λόγους, καὶ δι' τούτων συμπεράναντας τὰ περὶ τῷ ἑκάστου ζητουμένων δογμάτων, καὶ κατ' ἔχνος ἀκολουθήσαντας ταῖς τῷ ἁγίων φωναῖς. ὥστε κ οἶδ' ὅ, τι περὶ τῆς καθόλου πίστεως ἡμῖν ἔστι φρονεῖν, εἴ τις τὸ ἀτόπημα τοῦτο ὠδὶ ἀκολουθοῦ δίξαιτο τοῖς παῤῥάσιν. εἰ γὰρ οἱ τῆς πίστεως ἡγεμόνες, οὐ ταυτὰ πάντες, ἀλλ' οἱ μὲν ἀλλήλοις, οἱ δὲ ἑαυτοῖς, φεῦ τῆς ἀτοπίας, ἐναντία φασίν, ἡ δὲ πίστις ἡ ἡμετέρα τοῖς ἐκείνων ἱδρυται λόγοις· κενὸν ἄρα τὸ κήρυγμα ἡμῖν, κενὴ δὲ καὶ ἡ πίστις ἡμῖν· ἀλλὰ πολλῆς ὄντως ἀνοίας ἐννοῆσαι χρεὼν τὰ τοιαῦτα περὶ τῷ θεοφόρων ἐκείνων ἀνδρῶν. ἀνάγκη γὰρ αὐτοὺς δι' ἃ τε τὰ εἰρημένα δ' τούτων ἕτερα πλείονα, ἃ οὐκ ἀνάγκην νυνὶ καταλέξαι, συμφωνεῖν ἀλλήλοις καὶ ἑαυτοῖς, καὶ ἓν μηδὲν ἐναντία μὴ λέγειν μηδὲ φρονεῖν. Φησὶ δὲ περὶ τούτων καὶ ὁ μακάριος ἰωάννης ὁ δαμασκηνὸς ἐν τῇ πρὸς ἰορδάνην ὁμιλίᾳ· Ἀλλ' ἄγε δὴ κ' ἂς θεοφέρουσι ῥήσεσι ὁμοπιστώμεθα, κ' τοῦ « ἀκριβῆ τούτων ὀφείλοντες ποιησώμεθα, παῤῥησιαζόμενα αὐτὰ, δ' οὐδαμῶς αἰτιῤῥεμόμενα· « ἀλλὰ χρὴ συμφώνους καὶ μὴ ἀλλήλοις ἐναντίους, οὐδὲν δὲ ἧττον ἑαυτοῖς αὐτολόγους καὶ μαχομένους ὑποδικνύειν τοὺς ἁγίους πατέρας καὶ διδασκάλους· ὧν τὸ πε « ρὶ πίστεως φρόνημα ἰσάγιον καὶ ἀσυμβάλλακτον ἔδειξεν, ἡ μία τῆ πνεύματος δύ « ναμίς τε καὶ ἔλλαμψις. Ἐντεῦθεν φαίνεται, τῷ αἱρετικῶν συγχεόντων τοὺς « ἁγίους

μεταβαλόντα τὰ πράγματα, καθ' ἡμῶν αὐτῶν ἀπεφάνῃ, καὶ πολλαπλασιαθῇ καθ' ἡμῶν ἃ κατ' αὐτῶν ἐπιφέρομεν πρότερον δίκαια ἐγκλήματα. εἴρηται γὰρ καὶ δοκῶ μοι συνδοκεῖν ἅπασιν, ὡς πρὸ μήπω συνόδου συγκροτηθείσης κοινῆς, ἐκείνοις τὴν καταδικάζουσιν ἀπόφασιν ἐπιφέρειν. οὕτω συτάσεις λοιπόν, μέγαν ἡμῖν ἀγῶνά τε καὶ κίνδυνον ἔχ), πῶς ἂν δεξιούμενοι τὰ παρόντα, ἀνεγκλήτοις ἐντεῦθεν ἀπαλλαξαιμεν ὡς εἰκός. ἤδη γὰρ αὐτοί τι λόγον ὑπέχοντ ὧν λέγουσί τε καὶ δογματίζουσι, ἢ ἡμεῖς πρὸς τὰ παρ' αὐτῶν εἰρημένα δεξιᾷ τῇ δυνατῇ ἀπλωτέον, πρὸς ἃ μὲν καὶ παντελῶς στοχαστέον, πρὸς ἃ δὲ ἐδέν ὅ, τι ἄξιον λόγου ἀποκρινάμενοι. ἐνταῦθα δὲ δὴ λοιπὸν μεγάλης ἡμῖν χρείας δεῖ, καὶ σοφῆς μεταχειρίσεως ὡς ἐνὸν, καὶ οἰκονομίας τῆς ἐν δικαιοσύνῃ ἢ χρείᾳ τι καὶ δεῖσθαι. οὐ γὰρ ἁπλῶς ἀρκέσει τὸ μὴ βούλεσθαι φαίνειν, καὶ ταῦτα γέγονεν δύθις τὰ πρόσθεν, οὐδὲ τοῦτο τέλος τῆς οἰκουμενικῆς ἠγητέον συνόδου· ἀλλὰ μὴ ἀκριβείας σκοπτέον ἅττα ἐκεῖνοι εἰρήκασιν, ἅττα ἡμεῖς προσβαλόμεθα, καὶ ὅπη μᾶλλον ἐξελεγκτέον, ὅπη μὲν συμφωνοῦσιν ἡμῖν καὶ τῇ ἀληθείᾳ, ὅπη δὲ ἢ δύθεν πλανῶνται, καὶ τῆς ἀληθείας ἀπάγουσι· καὶ τί μὲν αὐτοὺς διδακτέον, τί δὲ παρ' αὐτῶν ἀκουστέον· καὶ τί μὲν ὠφεληθῆναι παρ' αὐτῶν, τί δ' αὐτοὺς ὠφελῆσαι δέον· ἢ ὅπως προσληψόμεθα ἀδελφοὺς τοσούτους τε καὶ τοιούτους, οὓς τῷ χωρισμῷ παραδόντες πάντας εἰκὸς, μήποτε τοῦ θέλειν χαρισάμενοι μόνον, ἢ οὐ σωθῆναι δίκην ζημιωθῶμεν αὐτοί, ἢ μὴ καὶ τοῖς ἡμῶν αὐτῶν ἕλκεσιν αὐτοὺς προσλαβώμεθα. αὕτη γὰρ ἡμῖν μόνη ἐλπὶς πρὸς τὸ τέλος ὁδὸς, καὶ δεῖ ταύτης ἡμᾶς οἶμαι πρός τι χρῆσθαι ἀπαχθῆναι καὶ ἄμεμπτον, μήτε τοῖς ἁπλῶς οὕτω σωθῆναι λόγῳ λέγουσι δεῖσθαι λαπίνων, ὡς οὐδὲν ὑγιὲς οὔτε λεγόντων, οὔτε φρονούντων προσχόντας τὸν νοῦν, μήτε πειθόντας δύθις τοῖς σωθῆναι οὐδαμῇ τῇ ἀπὸ τῆς λόγων πλάνης, τῷ ἕνωσιν ὁπωσοῦν δύσουσι, ἀλλὰ συνιστάσῃ καὶ κρίσει καὶ τῇ ἀπὸ τῆς ἀγίων ἐκδιδασκάλων ὁδηγίᾳ χρωμένους, ὅτι τὸ τέλος ἕνωσις, οὕτω μὲν οὖν ἐγὼ γνώμης ἔχω, καὶ ταῦτα θεῖ τούτων φέρειν. ὅπως δ' ἂν καὶ δεῖ ποίαν πρὸς τοῦτο τὸ τέλος ἀπαχθείημεν, ἐντεῦθεν ἔρῃ, θεὸν προσπαμένοις μόνον, εἰ καὶ μέγας ὁ ἆθλος καὶ δυσχερὴς ὁ ἀγών. φιλοκίνδυνόν τι γὰρ πνα τὰ παρόντα ζητεῖ, καὶ πρὸς πάντα ἁπλῶς ἕτοιμον ὑποδύεσθαι· ἐγγυᾶσθαι δὲν οὐκ ἔστιν οὔτε λιχθῆναι οὔτε προσθῆναι, μή πνος πάντως παρρησιασαμένου τι τὰ δοκοῦντα καὶ ὠφελοῦντος. ἄρξομαι δ' ἐντεῦθεν, ὑποθησίν πνα καὶ ἀρχὴν ὑποθέμενος.

Κεφάλαιον δεύτερον.

Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, ὅτι τὸ σωτήριον κήρυγμα πέμπων τοῖς μαθηταῖς, καὶ τὰ συμβησόμενα αὐτοῖς προαγορεύων δεινὰ, καὶ ὡς ὅτι βασιλεῖς τε καὶ ἡγεμόνας ἀχθήσονται ὠφελησόμενοι, μὴ μεριμνήσητε, φησὶν, τί εἴπητε, ἢ τί λαλήσητε· ἐγὼ γὰρ ὑμῖν δώσω λόγον τε καὶ σοφίαν, ἣν οὐ δυνήσονται ἀντειπεῖν, οὐδὲ ἀντεῖπαι πάντες οἱ ἀντικείμενοι ὑμῖν. δεῖ δὲ τούτων δεικνύειν τὴν ῥημάτων, ὡς ἅπερ αὐτοὶ φαῖεν, αὐτὰ ῥήματα ἔσονται, καὶ τὸ ἐπιχορηγοῦντος αὐτοῖς πνεύματος· ὁ ἀλλαχοῦ ἔφη πᾶσιν αὐτοῖς διδάξειν τὴν ἀλήθειαν ἐπηγγελμένον, ὡς ἔχ) καὶ τὰ αὐτὰ ῥήματα, τὸ πνεύματος τῆς ἀληθείας ἐν αὐτοῖς φθεγγομένου, ἀλήθειαν καὶ ζωήν. ὅτι δὲ ταῦτα τὰ ῥήματα, οὐκ εἰς αὐτοὺς μόνους τοὺς αὐτόπτας ἢ λόγου δύθη, ἀλλὰ καὶ εἰς πάντας τοὺς μετ' αὐτοὺς τὸ σωτήριον δεχομένους κήρυγμα ποιμένας καὶ διδασκάλους, πάντες τε ἴσασιν, αὐτός τε ὁ σωτὴρ ἔφη, ἃ ὑμῖν λέγω, πᾶσι λέγω Φάσκων· αὐτά τε τὰ πράγματα μαρτυρεῖ, πάντων τῷ μὴ ταῦτα θαυμαστωθέντων τοῖς αὐτοῖς ἔργοις τε καὶ σημείοις, καὶ τοῖς τῆς διδασκαλίας ἀφθόνοις τάλαντοις

μηδέπω δοκιμασθὲν ὑπὸ κοινοῦ καὶ καθολικοῦ καὶ οἰκουμενικοῦ κριτηρίου. δεῖ γὰρ ἓν γε τοῖς περὶ πίστεως, μηδεμιᾶς μὲν οὔσης ἀνάγκης, μηδένος κινδυνεύοντος, καὶ πρεσβυτέρων τὴν αἵρεσιν, μὴ εἶναι ἐπ' αὐτῇ τῇ ἀρχῇ τῶν δοθέντων, ἃ μὴ ἀποκεκαλυμμένως, ἃ δὲ καὶ συνεπτυγμένως περιέχοντα τὴν θείαν δογμάτων, καὶ οὐδὲν ὅ, τι ὀρθοδοξίας οὐ περιέχοντα ἐν ἑαυτοῖς. ἀνάγκης δὲ κινηθείσης, καὶ τινος αἱρετικῆς αἱρέσεως, οἷα πολλὰ κατ' αὐθεφόπους εἴωθε γίγνεσθαι, καὶ μὴ τοι καὶ γένοιτο, καὶ περσέτι γεγένηται, ἀλλὰ τῶν τῆς αὐθεφοπίνης διανοίας ἀδύνατον, τῶν ἐκκλησίαν ἐκ πάσης ἐχαπαξ κοινῆ συλλεγεῖσαν, κριτήριόν τε περὶ τῆς ζητουμένων καθίσαι, καὶ κανόνι χεφομένων τῇ θείᾳ γεαφῇ καὶ τοῖς περὶ αὐτῆς διδασκάλοις, οὓς Φθάσατα ἔχειν ἐν ἁγίων τάξει καὶ διδασκάλων, οὕτως ἀποφαίνεσθαι κοινῇ τὰ δοκοῦντα, καὶ τῶν πίστιν ἐξεργάζεσθαι, σκόλοπας ἱστάντας ταῖς αἱρέσεσι πανταχόθεν, καὶ πόρρω τῆς ἐκκλησίας αὐτὰς ἀπελαύνοντας· ἀεὶ μέντοι τοῦτο κοινῇ περατοῦν, καὶ τὰ κοινὰ κοινῶς διαπτεῖν, καὶ οὐδέποτε καθ' αὑτούς τι ποιοῦντας ἀξιοῦν καὶ ἀρχὰ πᾶσιν ἐξ ἀνάγκης τὰ οἰκεῖα κρατεῖν· οὐδὲ γὰρ δίκαιον. οὕτω γὰρ καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν διετάξαντο ποιοῦντες, οὕτω δὲ ἡμεῖς αὐτοὺς μιμησόμεθα. οὕτως ἡ περσέτι τῆς οἰκουμενικῶν συνόδων, τὸ ὁμοούσιον ἀνακήρυξε πατρὸς καὶ ἱοῦ, συνωδοῦντος τῷ περάγματος, καὶ τοῦ ἁγίου τὸ αὐόμενον πνεφοδοῦντος. οὕτως ἡ δευτέρα τῶν πνευμάτων θεότητα ὡμολόγησε, μακεδονίου πνεύσαντος αὐτὸ κατὰ τῆς ἐκκλησίας τὰ καθ' αὑτὸν ἀπεφλύσαντος ὑπὸ τῆς ἐκάστοτε παρούσης ἀνάγκης κινούμενος. οὕτω γὰρ εἰρήνης κατὰ πάντων αὐθούσης, καὶ κεχαρισμένων τῆς διδηπόνων, ἔδει περάγματα ἐμποιεῖν ταῖς τῶν θεῶν ἐκκλησίαις, αὐτοὺς πνευστέρων περσεξελείσποντας· οὔτε κινηθεισῶν τῆς αἱρέσεων, ἢ ἠσυχάζειν, ἢ αὐτὸν τινα ἀποφαίνεσθαι ἕκαστον, εἴτε καὶ μετ' ὀλίγων περὶ τῆς κοινῶς ὑπὸ πάντων ὀφειλόντων πίστεως διδύσθαι, ἀλλὰ κοινῇ μὲν τοῦτο ποιεῖν, ποιεῖν δὲ κατεπειγούσης ἀνάγκης. ἀλλ' ὥσπερ ἀνάγκη, συνεδρίου κοινοῦ κατασάντος, μετὰ πολλῆς τῆς τε βασάνου περὶ τῆς κινηθέντων ἐξέτασιν εἰσελθεῖν, καὶ τὸ ἐκ τῆς συζητήσεως ἐκφανθὲν ἀνασάσασθαί τε καὶ περσδέξασθαι· οὕτως, εἰ περὶ τὸ κοινοῦ κριτηρίου περί τινος δόγματος κινηθέντος, τὸ ἀμφιβάλλει, τὰ δίκαιά τε ποιεῖ, καὶ εἰκότως αὖ ἅπαντα τῆς ἄνω κοινῆς ἀποφάσεως περὶ τῆς κοινῶν ἀποφωνουμένων· αὐτὸς μὲν δὴ τῆς κοινῶν καὶ κοινῇ ὡρισμένων ὁμμῶν, καὶ οἷς οὐδεμία ἀμφιβολία οὐδ' ἐξέτασις λείπεται, ἐκείνων δέπω λιχόντων ὁ πρὶν ἐξετασθὴναρ κοινῶς, οὐκ ὀλίγον ἀμφιβολίας ἐν ἑαυτῷ περιφέρει. διὰ ταῦτα τοίγαροῦν καὶ ἡμεῖς εἰκότως τῆς λατίνων ἀπέσημον κοινωνίας, μὴ ἀνεχόμενοι περὸς ἕνωσιν αὐτοῖς συνιέναι, πρὶν ἐπανορθοῦν οἰκουμενικῇ κρίσει τὸ παρ' αὐτῇ εἰσηχθέν· καὶ δίχῃ διετελοῦμεν ἐγκαλοῦντες αὐτοῖς. τὸ μὲν τι δίκα τῆς καὶ ἡμῶν αὐτῶν γνώμης εἰσαγαγοῦσιν εἰς τὴν κοινὴν ἐκκλησίαν, τὸ δὲ μηδ' ἀνεχομένοις συνόδου κατὰ τὰς ἀρχαίας ἐκείνας τὰς περὶ ἡμῶν· ἀλλὰ μέχρι μὲν ταύτῃ χεφόμενοι διετέλουμεν τῇ γνώμῃ, καὶ τὰ παρ' ἡμῶν αὐτοῖς ἐγκλήματα μετὰ παντὸς ἀπολύτου δικαίου, καὶ ἡμεῖς ἔχομεν πάσης αἰτίας. ἐπεὶ δὲ τοῦτου μὲν ἤδη κατέγνωσαν, καὶ ὁ περιβάλλουτο ἀξίωμα ἴδιον, ἀπώσαντο, μετὰ τῆς ἴσης δὲ καὶ αὐτοὶ τανεινώσεως, εἰς οἰκουμενικὸν ἠθελοντὰ συνιέναι συνέδριον κριτήριον, καὶ τῷ ἐκ τῆς λόγων φανησομένῳ ἀκολουθήσειν συνέθεντο, αὐτοί τε πάντες ἐγκλήματος τοῦτο τὸ μέρος σφᾶς αὐτοὺς αὐτοτέρους ἐτήρησαν· καὶ ἡμᾶς δεῖ τῷ περάγματι περσελθεῖν μετὰ πολλῆς βασάνου καὶ μεγάλης τῆς ἐξετάσεως, μή ποτε

ΤΟΥ ΣΟΦΩΤΑΤΟΥ ΝΙΚΑΙΑΣ
πρὸς τὴν ἀναζωλικὴν συνόδου δογματικὸς, ἢ περὶ ἑνώσεως, λόγος.

Ἡν μὲν τὴν ἐκκλησιὰν τοῦ θεοῦ ἱερὰν εἰρηύλιν τε καὶ ὁμόνοιαν, οὐκ ἔστιν ὑδεὶς ὃς πᾶς αὖ τ' παντός τε τιμήσαιτο, & μεγάλην δ' δαιμονίαν ἡγήσαιτο· ἀφ' ἧς ἤπτ' τ' σωτῆρος δίκη πρὸς τ' θεὸν καὶ πατέρα λήψεται τέλος, ποίησον αὐτοὺς, φησὶ τὴν μαθητὴν αὐτοῦ λέγων ἵς καὶ τὴν ὀνόματι αὐτοῦ κεκλημένων, ἵνα ὦσιν ἓν καθὼς καὶ ἡμεῖς ἓν ἐσμεν· καὶ ἀκολούθως ἕψεται τὸ χρῆμα τῆς θείας ἀγάπης, ἥ τις ἡμᾶς ἀναζοῦσα ἐγγυτάτω θεοφιλοῦς θεοῦ, καὶ τὸ σημεῖον ἡμῖν ἐπαρθήσῃ τῆς τ' χριστοῦ μαθητείας· ἀρθήσεται δὲ ἀφ' ἡμῶν ἥτε παρ' ἀλλήλων ἔχθρα, στάσμα ἐναπωτατον ἀνθρώποις χριστιανοῖς, καὶ ταῦτά γε πρὸς ἀλλήλους ἢ κατ' ἀλλήλων· ἀρθήσονται δὲ ὁ παρὰ τὴν ἐχθρῶν τ' σωτῆρα καθ' ἡμῶν ἐγειρόμενος μυκτερισμός τε & χλευασμὸς καὶ καταγέλως, ἐπιγελώντων ἡμῖν, ὡς δὴ χριστιανοῖς μὲν ὄσι καὶ λεγομένοις, καὶ τὸν αὐτὸν ὀπιγραφομένοις δεσπότην, εἶτ' ἀλλήλων ἔτος ἀπεχοινισμένοις τοῖς δόγμασιν, ὡς ἐχθρούς τε & πολεμιωτάτους ἀλλήλοις ἡγεῖσθαι. ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὐδ' καὶ ἔτι πολλῷ τούτων πλείονα, φιλοῦμεν μὲν ἅπαντες τὴν εἰρήνην, καὶ τὴν τῆς χριστιανῆς συμφωνίαν πρὸ πλείστου ποιούμεθα, τὸ δ' ὅπως ἂν ἡδίστου τοῦτο καλὸν, καὶ πῶς τρόπος περιβαλοίμεθ', ἑστῶτα δὴ περὶ διαφορᾶς ζητοῦμεν, καὶ διαφόρως περὶ τούτου νοοῦμεν. περὶ τούτου δὴ δὴ & τὰ νῦν σκεπτέον, καὶ ῥητέον εἰς δύναμιν· καὶ δὴ λέγομεν οὕτως.

Κεφάλαιον πρῶτον.

Ἦν ὅτε ἡ τοῦ θεοῦ ἄσπιλος νύμφη ἡ ἄμωμος ἐκκλησία, διδασκέτο ἀκμάζουσα καὶ καλῶς ἔχουσα, νήνιχα τὸ μὲν ἁπλοῦν καὶ ἀφελέργον τῆς κατὰ τὸ διαγέλιον πίστεως, πρὸ πλείονος ἐποιούμεθα· τὸ δὲ περιττὸν τοῦτο καὶ κατηγλωττισμένον, καὶ τὰ ἀπὸ τῆς οἰκείων λογισμῶν ἐν δ' ὑτέρῳ τῆς θείων λογίων πηδήματι, μόνοις τοῖς γεγραμμένοις προσείχομεν τοῖς ἀπὸ τοῦ πνεύματος ἀγαπῶντες, καὶ εἰς ἓν ὑπ' αὐτῷ συναγόμενοι, καὶ μία μὲν ὄντες ποίμνη, ποιμένι δ' ἑνὶ χεόμενοι, καὶ τῆς αὐτῆς μὲν αὐτοῦ συνιέντες φωνῆς, τῷ αὐτῷ δὲ ἀποδιδόντες αὐτῷ οὐ μόνον τῷ πίστει τῷ ἐν καρδίᾳ, ἀλλὰ καὶ τῷ ὁμολογίᾳ τῷ ἐξ στόματος. ἀφ' οὗ δέ τι περιεπνεύσθησαν τοῖς ἀρχαίοις, καὶ τῇ κοινῇ κτήματι καὶ συμβόλῳ τῆς πίστεως, οὐ μὴ κοινῆς ψήφου προσγέγραπται· οὔπω λέγω εἰ καὶ πᾶσιν εἰρημένον τῆς διδασκάλων, εἴτε καὶ μή· εἴτε καὶ εἰρημένον, πότερον καθ' ἓν αὐτὸ νοεῖν ἐκλαμβάνουσιν οἱ πολλοὶ, εἴτε καθ' ἕτερον· ἐξ ὅτου δ' οὖν τὰ τ' ἐγένει, εἰς πολλὰ μὲν τὸ ἓν τὸ χριστοῦ σῶμα διήρηται, φασὶ, τὰ δὲ μέλη κατ' ἀλλήλων ὁπλίζονται, μὴ συνιέντες ὡς ἑαυτοῖς μάχονται καὶ λυμαίνονται ἑαυτοῖς· τὴν ἀδελφὸν ἑαυτοῖς διῖστάντες, ἣ μᾶλλον συνιέντες μὲν, εἰσὶ γὰρ ἄνδρες σοφοί τε καὶ γνώσῃ κεκοσμημένοι, καὶ οὐ λέληθεν αὐτοὺς τὸ δεινὸν ὅσον ἔστιν, ἀναγκαίως δὲ καὶ εἰκότως τῆς ἀλλήλων διϊσάμενοι κοινωνίας, καὶ μάλιστά γε τῆς τῶν λαπτῶν ἡμεῖς, μένοντες ἐπ' αὐτῇ τῇ ἀρχαίων καὶ κεκεμένων καὶ καθ' ὑμᾶς πάσης ἀποπεφασμένων συνόδου, τὸ μήπω κοινῇ ζητεῖν ἐλομένων;

μηδὲ

χειροῦ· καὶ ποία ἄλλη συνοδος ἐποίησε τοῦτο, ἵνα ποιήσωμεν καὶ ἡμεῖς αὐτό; ἐσὶ τοῦτο ἐχθὲ ἀπολογίαν πνά. Καὶ ἀποκριθεὶς πάλιν ὁ μιτυλήνης εἶπε.

Τί γνῶσι μαχεῖτε πρὸς ἀλλήλους, καὶ ἐστε ἐν ἀπορίᾳ μεγάλῃ; γνῶτε καὶ ἴδετε, ὅτι τὸ ἡμέτερον δόγμα ὀρθόν ἐστιν ἀσεβὲς, ἀλλὰ καὶ ὁ εἰς σαφήνειαν, καὶ αἰτίαν ἔχειν ἐσεσθε οἱ λαπῖνοι ἐν τῇ συμβόλῳ, ὃ δὴ τῶν ἁγίων παρέλαβον αὐτοί· ἔστι καὶ ἐκεῖνο ἀσεβὲς, ἐπεὶ καὶ τὸ ἄζυμον σύμβολον ἀπὸ τῶν θείων γραφῶν συνετέθη, καὶ οἱ λαπῖνοι ἀπὸ τῶν θείων γραφῶν πρόσθηκαν τινὰ, ἐκ τοῦ φωνεῖ· διὸ ὀρθὸν μὲν τὸ ἡμέτερον ἀσεβὲς, ἀλλ' ἐσὶ τὸ αὐτῶν ὑπάρχει κατὰ πάσεις· ὑπάρχει γὰρ μία πίσις, μία ἀσέβεια. εἷς θεὸς ζωοποιὸς ἐν ἡμῖν. ἐκ μὲν πλέον ἀφαιρεῖται τὸ καιρὸν, ἀλλὰ προσέλθωμεν τῇ ἀληθεῖ ἑνώσει τῆς ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ, καὶ μὴ παρατήρωμεν βαίνωμεν· ἴσως τοῦτο ἀπολογία εἰς τὸν μακαριώτατον πάπαν ἡμῶν. Ὁ Μιτυλ.

Ταῦτα αὐτοῦ εἰπόντος οὐδεὶς ἀντέστη, ἐδὲ εἷς ἀντεφθέγξατο· ἀλλ' ὁ βασιλεὺς, οὐκ ἔστι τοῦτο νῦν, φησὶ, τὸ ζητούμενον, ἀλλὰ βουλόμεθα δοῦναι ἀπολογίαν τῷ πάπᾳ ἐκ τῶν τεσσάρων ζητημάτων τὸ ἓν. Τότε ὁ μέγας πρωτοσύγγελος καὶ πνευματικὸς κύριος χαρτοφύλαξ, ὁ ἐκ τοποτηρητὴς ὑπάρχων τῆς ἀλεξανδρείας, ἀπεκρίθη. Ὁ Βασιλ.

Καὶ τί δυνάμεθα ἀπολογεῖσθαι πρὸς ταῦτα; τὰς μὲν γὰρ λέγει τῶν γραφῶν, ὅτι εἰσὶ ψευδεῖς, τὰς δὲ ὅτι νόθα, καὶ τὰ μὲν λέγει ἄγνωστα ἡμῖν, τὰ δὲ ὅτι οὐ σέρχομεν, ἄλογόν πως ὄζει. τί ἔτι λείπεται λοιπὸν, ἀπολογεῖσθαι ψευδῆ; καὶ τοῦτο οὐδὲν ὠφελεῖ ἡμῖν. Ὁ Πρωτοσύγγελος.

Ἀλλ' ὅμως ἁπάντων τῶν βασιλέα προσκαλεσάντων, ὥρισεν ἵνα ἀπόλυσωσι πάλιν οἱ προρρηθέντες εἰς τὸν πάπαν, καὶ ὅπως ποιήσωσιν ἀπολογίαν τοιαύτην. Ἡ μεῖς; ὅσα ὤρισας κατελάβομεν, ὅτι εἰσὶν ἓν, καὶ τὰ τέσσαρα κεφάλαια πρὸς ἓν κλίνουσι, τὸ ἀζυμίτας· τὸ γὰρ ἀμφιβαλλόμενον κείσεως δεῖται. αἱ προσθῆκαι κείσεως εἰσίν, καὶ αἱ μαρτυρίαι τῶν γραφῶν ἐν κείσει μαρτυροῦσιν· ἀλλὰ καὶ ὅρκος, τὸ ἀληθῆ λέγειν. λοιπὸν ἐπειδὴ τὰ τέσσαρα εἰς ἓν περικλείονται, τὸ ἀζυμίτας κείνεται, ἡμεῖς ἀπολογούμεθα λοιπὸν, μηδόλως κείνειν κείνεσθαι· οὐ γὰρ προσανεμόμεθα τὰ τοῦ τέσσαρα τῆς κείσεως. ἐπεὶ ἡμεῖς ἔχομεν τὸ ἄζυμον σύμβολον ἀπὸ τῶν ἁγίων καὶ οἰκουμενικῶν ἑπτὰ συνόδων, καὶ ὅτε προσεθέμεθα, ὅτε ἀφαιρέμεθα· ἀλλ' ἀκούομεν ὅτι τὴν ἀληθινὴν τῶν πατέρων ἡμῶν τῶν πρὸ ἡμῶν· ὑμεῖς δὲ καὶ ὅσον προσεθήκατε ἐν τῷ ἱερῷ συμβόλῳ, ἐδείξατε ἁγίους λέγοντας τοῦτο, καὶ ἔχετε ἀποδεσάλδζον· καὶ λοιπὸν ὅτε ἡμεῖς μέλλομεν δίκαιοι ἁπλῶς τὸ προσθεῖναι, ὅτε ὑμεῖς μέλλετε ἐξειλάσαι αὐτὸ ἀπὸ τοῦ συμβόλου, ἵνα τί αἱ φιλονεικίαι, καὶ αἱ ἀζυμίτας, καὶ αἱ ἀποδεσάλδζον, καὶ οἱ ὅρκοι, καὶ αἱ μαρτυρίαι; ἀλλὰ σκιμαδῶ ἡ σὴ μακαριότης, καὶ ἰδοὺ ἔστι τὸ ἄλλος τρόπος ἑνώσεως, ἑνωθησόμεθα, εἰ δ' ὁ ἀπολυσόμεθα μὴ φιλίας εἰς τὰ ἴδια. Ταῦτα τοῦ βασιλέως εἰπόντος, καὶ τῶν δεκεσιαρίων ταῦτα ἀκηκοότων, καὶ τοῦ πάπα εἰπόντων ἀπαγγελίαν καὶ τιμὴ αὔριον, ἧπερ λοιπὸν ἡ νέα κυριακὴ τῶν βαΐων, ἠθύθη ἡ συνοδος. Ὁ Βασιλ.

Ἀπελθόντων δὲ εἰπεῖν εἰς τὸν πάπαν, καὶ ταῦτα εἰπόντων αὐτῷ, οὐκ ἀπεκρίθη αὐτοῖς, ἀλλὰ τοῖς καρδιναλίοις, εἶπεν, ἀποστελῶ εἰς τὴν ἀγαθολικὴν συνοδον, ἵνα καὶ παρόντος τοῦ βασιλέως μέλλωσιν εἰπεῖν ταῦτα. Τρεῖς οὖν ἡμέραι παρῆλθον πρὶν ἐλθεῖν τοὺς καρδιναλεις· τῇ τετάρτῃ δὲ ἦλθον. μέσον δὲ τῆς ἡμερῶν τούτων τῇ δευτέρᾳ σημαδὴ ἐκ τῇ τρίτῃ, συνόδου ἡμέτερας γενομένης. λόγον ἔδωκε μέσον ἡμῶν ὁ νικαίας κύριος δικαρίων, ἐξ ἑνώσεως, ἐν κεφαλαίοις δέκα διηρημένον. ἔχει δὲ οὕτως. Ὁ Πάπας

Τοῦ ἁγίου καὶ μεγάλου σαββάτου τίνων ἐλθόντος, ὁ τῆς παῤῥησίας ἀδιανοήτως, ἀφείθη ἡ συνάξις τῆς βουλῆς, καὶ ἐγένετο συνάξις, καὶ ἐψάλαμεν τὴν παῤῥησίαν δύο λαμβάνον μόλις δυναμένων καθίζειν· καὶ οὕτως παρῆλθον αἱ ἡμέραι τῆς πάσχα ἕως τῆς νέας κυριακῆς. ἐν ᾗ γοῦν τῇ κυριακῇ συνήλθομεν σὺν τῷ βασιλεῖ, καὶ διεκρίθη ὅπως μὴ ὑστερήσωμεν ταῦτα τὰ πάντα.

Οἱ γραικοί. Ἡμεῖς πλέον οὐ δυσχεραίνομεν, ὅτι ἡ δυσχέρεια οὐδὲν ἄλλο παρέξει εἰ μὴ ὄχλησιν. λεγόντων γὰρ ἡμῶν, οὐδὲν ὑποπεσεῖται ὑπολογίας εἰς πληθυσμόν· ἀκουόντων δὲ τὰ παρ' ὑμῶν λεγόμενα, ἀναρίθμητα ὄντα, τίς δύναται ἀκούειν καὶ λέγειν ἅπαντα; διὸ ἐὰν ἔστι τις ἄλλη μέθοδος ἑνώσεως, βουλεύσασθαι ὑμᾶς· εἰ δ' οὔ, ἡμεῖς ὅσον ἠδυνήθημεν εἴπομεν. ἡμεῖς μὲν κρατοῦμεν, ἔστι παράδοσιν, καὶ ὑπὸ τῶν ἁγίων συνόδων παραδεδομένον, καὶ ἀρκούμεθα. Ἐκλεξάμενοι οὖν τὸν τῆς φωσίας, καὶ τὸν νικαίας, καὶ δύο σταυροφόρους, τόν τε μέγαν χαρτοφύλακα, καὶ τὸν μέγαν σκληρικάριον, ἅπερ εἴλομεν αὐτούς. Ἀπῆλθόντες τίνων, καὶ τὰ παρ' ἡμῶν λαληθέντα τῷ πάπᾳ εἰπόντες, ἦλθον· καὶ τῇ σαββάτῳ πρὸ τῆς ἱερατικοῦ συνήλθομεν πάλιν ἅμα τῷ βασιλεῖ, καὶ εἶπον τὴν ὑπόκρισιν τοῦ πάπα, λέγοντες οὕτως· Ἡμεῖς ἀπήλθομεν, διαρρήδην ἄγοι, εἰς τὸ μακρειότατον πάπαν, καὶ αἰωνίαν κομβὰ τὰ ὁρισθέντα παρ' ὑμῶν εἰς ἡμᾶς· ὑστερίσεται δὲ καὶ λίγα οὕτως.

Ὁ πάπας. Ἐγὼ ὡς ὁρᾷτε καὶ ὑμεῖς, καὶ ἱκανούσασα καὶ ἐξαδίασα, καὶ ἐκοπίασα εἰς τὸ ἔργον τοῦτο τῆς ἑνώσεως τῆς ἐκκλησιῶν, καὶ πάλιν οὐδὲν ἀμελῶ· ὑμεῖς δὲ ἀπ' ἀρχῆς πρέπει πᾶσαν ἀμέλειαν καὶ πλημμέλειαν, καὶ τὸ χλεύασον, ὅπ οὐδὲ κἂν ταῖς συμβάσεις πρέπει τῆς ὀχλήσεως καὶ τελῶ συμφωνίαν ἡμῖν. λοιπὸν μιλῶ τῷ μακαριωτάτῳ βασιλεῖ, καὶ τῷ ἀδελφῷ μου τῷ παῤῥησιάρχῃ, καὶ πάσῃ τῇ ἀνατολικῇ ἐκκλησίᾳ καὶ λέγω οὕτως. τί ἀσαρὰ εἶσι τὰ ζητούμενα ὑμῖν. Πρῶτον, ἐὰν ἀρκεῖσθε εἰς τελῶ λαμπροτάτῳ καὶ καθαρᾷ ὑποδείξει, ἵνα ἀποδείξαμεν ὑπὸ τῆς γραφῆς, ὅτι ἐκπορεύεται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ πατρὸς καὶ υἱοῦ, καλῶν· εἰ δ' οὔ, εἴπατε εἰς τί ἀμφιβάλλετε, καὶ κατὰ τί οὐ στέργετε τοῦτο, ἵνα διεκδύσωμεν καὶ καθαρίσωμεν ἐναργῶς καὶ καθαρῶς, ὅτι ὀρθὴν ἀληθῆ ἐκπόρευσις αὕτη, καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ. Δεύτερον, ἐὰν ἔχητε καθαίρεσίν ὑπὸ τῆς ἁγίων γραφῶν ἐναντία λεγόντων, εἰς τὰ παρ' ἡμῶν λεγόμενα, ἵνα διέξητε αὐτάς. Τρίτον, ἐὰν ἔχητε ἰσχυρὰ τῆς γραφῶν παρισῶντα, ὅτι ὁ κρατεῖτε ὑμεῖς, ἔστι κρεῖττον τοῦ ἡμετέρου δόγματος καὶ εὐσεβέστερον. Τέταρτον, ἐὰν ταῦτα οὐ βούλεσθε, σιωπᾶτε ὁμοῦ καὶ ῥήτωρ συνόδου, ἵνα συρρησιάσεται ἱερεῖς, δῶμεν ὅρκον λατῖνοι ὁμοῦ, καὶ γραικοὶ παῤῥησιασάσθωσαν ἡ ἀλήθεια ἐν ἔρκῳ· καὶ ὃ φανεῖται τοῖς πλείοσι, τοῦτο συρχθήτω ἐν ἡμῖν καὶ ὑμῖν. ὅρκος γὰρ οὐ πλησάτας εἰς ἕνοις χρειαστοῖς.

Οἱ γραικοί. Ταῦτα ὑπὸ τῆς ἀποστολίνων ἀπαγγελθέντα ἀκούσαντες ἡμεῖς, καὶ εἰς τὸν ἕτερον εἰς τὸ πρόσωπον ἰδόν, καὶ ἀναστέρησα πάντα καταλαβόντες, εἴπαμεν. ἐκ ἐχομέν τι ὑπολογήσασθαι πρὸς ταῦτα. Εἰς τὸ πρῶτον· καὶ εἰσὶν ἄγιοι οἱ λέγοντες, ἐκ πορεύεσθαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ· τίνα ἀμφιβολίαν ἔχομεν εἰπεῖν; Εἰς τὸ δεύτερον. καὶ τίνες ἅγιοι εἰσὶν οἱ ἐναντιούμενοι τοῖς ἁγίοις τοῖς λέγουσι τοῦτο; ἡμεῖς μὲν δυνάμεθα εἰπεῖν, ὅτι οἱ ἅγιοι ἐναντία φρονοῦσι πρὸς ἀλλήλους. Εἰς τὸ ἕβδομον· καὶ πῶς ἔχομεν καθαίρεσιν, χρεττόν τε καὶ εὐσεβέστερον τὸ ἡμέτερον δόγμα καθὼ τὸ τῆς λατίνων; καὶ γὰρ τὸ ἡμέτερον εὐσεβὲς ὄντως, ὡς παραδεδομένον παρὰ τῶν πατέρων, ἀλλ οὐδὲν ἧττον ὄντως κἀκείνων· ὅπ καὶ τοῦτο ἅγιοι πατέρες εἰσὶν οἱ λέγοντες. Εἰς τὸ τέταρτον, ὅτι ἵνα ποιήσωμεν ὅρκον εἰς τὸ τίμιον σῶμα καὶ αἷμα τοῦ

χει-

Καὶ ὁ Ἐφέσου· Ναί. Ο' Εφέσου.

Καὶ ὁ Νικαίας· Γλεως μοι θεός· καὶ οἱ ἅγιοι οἱ λέγοντες τοῦτο, αἱρετικοί εἰσιν; ἄλλα γλυκάνθητω τὰ χείλη τὰ δόλια, τὰ λαλοῦντα κατὰ τοῦ ἁγίου. ἀλλ' ἀκούσατε ὑμεῖς ναυτικοὶ· οἱ δυτικοὶ καὶ ἀνατολικοὶ ἅγιοι, οὐ διαφωνοῦσιν, ἀλλὰ τὸ αὐτὸ φρονοῦσιν ἐν πᾶσι τοῖς ἁγίοις. καὶ εἰ θέλετε, συγκεχυσμένα ὄντα τὰ συγγράμματα αὐτῶν φέρε ἄλληλα, καὶ ἴδετε διορθούμενα ὁμογνώμονες οἱ ἅγιοι. Ο' Νικαίας

Καὶ τίς οἶδεν, εἰ ἐφθάρησαν αἱ βίβλοι παρ' αὐτῷ; Ο' Εφέσου.

Καὶ τίς ἴσχυσε τολμῆσαι εἰπεῖν, ὁμιλίας ὀλοκλήρους, καὶ ἑρμηνείας διαγλύψαι, θεολογίας ἀκεραίας φέρε τῷ αὐτῷ; ἐὰν γοῦν ἀπαλείψωμεν ταῦτα ἀπὸ τῶν βιβλίων, οὐδὲν διαμενεῖ ἄλλο ἐν αὐταῖς, εἰ μὴ μεμβράναι λευκαί. Τούτων καὶ ἄλλων ὁμοίων λαληθέντων, αἰσχυνθῆναι μηδεὶς φερέτω, εἰ μὴ διχόνοιαι καὶ σχίσματα. ἡ γὰρ συνοδος ἡ ἡμετέρα ἰσοψύχου ὑπῆρχε μακαρίας, ὅτι ἰσχύει εἰς δύο· καὶ οἱ μὲν ἀκολουθοῦντες τοῖς αἱρεσιάρχαις τῇ ἑνώσει, οἱ δὲ τοῖς σωτηρίοις, ἰσχύσησαν. ὑπῆρχον δὲ καὶ τῶν ἀρχόντων τινὲς ἀπαγορεύοντες τὴν ἕνωσιν, καὶ ἴσχυον αὐτοῖς. Τῆς μεγάλης οὖν δ' Ἀντέρας παρῳχουσης, καὶ τῆς μεγάλης Τρίτης ἐπαυγαζούσης, ἦλθεν ὁ βασιλεὺς πάλιν εἰς τὸν πατριάρχειον, ἀναγκαζόμενος διόρθωσιν ποιήσασθαι. ἔβρεχε δὲ, καὶ αὐτὸς οὐκ ἠμέλησεν, ἀλλὰ βρεχόμενος ἐπορεύετο τέλος δὲ θείᾳ τῇ βλέπτῳ καὶ τῷ φεγγάρι· ἐνάγκαζε γὰρ τοὺς ἀρχιερεῖς ποιῆσαι τὴν ἕνωσιν, οἱ δὲ ἠρνοῦντο. καὶ οἱ μὲν ἀκολουθοῦντες τοῖς αἱρεσιάρχαις τῇ φερούσῃ τῆς ἑνώσεως, ὡς εἴρηται, οἱ δὲ τοῖς σωτηρίοις, ἰσχύσησαν, καὶ ἐγένοντο μέρη, καὶ οὐδεμία συμφωνία ἐν ὀνόματι αὐτοῖς. εἶχον γὰρ, ὡς δεδήλωται, καὶ τινας τῶν ἀρχόντων μὴ βουλομένους τὴν ἕνωσιν, καὶ ἀκολουθοῦν ἀλλήλοις.

Τῇ οὖν μεγάλῃ τετάρτῃ φερούσῃ σωτηρίαν γέγονε, καὶ συνήχθημεν ἅπαντες ἐν τῷ κελλίῳ τοῦ πατριάρχου ἡμῶν, καὶ ἠρώτησεν ὁ πατριάρχης ἡμᾶς, λέγων· ἴχετέ τι εἰπεῖν; Ἀπεκρίθη ὁ τῆς Ἐκκλησίας, καὶ εἶπεν αὐτῷ τάδε.

Ἐν τῇ λειτουργίᾳ τῶν φερομένων ἤλθομεν, καὶ ἄλλο τί ποτε οὐδὲν ἴχομεν. Καὶ ὁ Μιτυλήνης φησί. Ο' Η' Εκκλησίας. Ο' Μιτυλήνης.

Πῶς οὐδὲν ἴχομέν τι εἰπεῖν; οὐ διχλιζόμεθα; οὐκ ἴχομεν ἀγῶνα; ἴχομεν, δέσποτά μου, εἰπεῖν πάνυ πολλά. τὰ δέ εἰσιν; ἵνα ποιήσωμεν ἓν τῷ δύο τὸ ἕν, ἢ ἵνα συμφωνήσωμεν τοῖς ἁγίοις καὶ ἑνωθῶμεν τοῖς λατίνοις, ἢ ἵνα ὀδηγήσωμεν αὐτοὺς καὶ ἀπηλθύσωμεθα. ὅμως σέργετε τὸν μέγαν μάξιμον, εἴ τι διχελάβεται; Ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον ὅτι σέργουσιν αὐτόν. ὁ δὲ λέγει, ὁ μέγας μάξιμος τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον φησὶν, ἐκ τοῦ πατρὸς οὐσιωδῶς, διὰ τοῦ υἱοῦ γνωσθέντος ἀφράστως, ἐκπορευόμενον.

Βεβαίως ἔστω ὁ Νικαίας, καὶ παρὰ τὰ ἐν πολλαῖς ῥήσεσι, ὅτι πολλοὶ τῶν ἁγίων λέγουσι τὸ, διὰ τοῦ υἱοῦ, μάλιστα ὁ μέγας ταράσιος. Ταῦτα ἀκούσας ὁ πατριάρχης, ὥρισε ταῦτα τὰ ῥητὰ γραφῆναι, καὶ τῇ ἐπαύριον ἵνα γένηται καθολικὴ σύναξις, ὅπως ἀκούσωσι ταῦτα, καὶ γνώμη κοινῇ διαβεβαιωθῇ ἐν κεφάλαιον· καὶ τῷ βασιλεῖ ἀπαγγελοῦμεν αὐτό. εἶπον πάντες, ἀρίστως· καὶ οὕτως ἐξήλθομεν. Τῆς δὲ ἁγίας καὶ μεγάλης πέμπτης γενομένης, καὶ πάντων συναθροισθέντων, ὥρισεν ὁ πατριάρχης ἡμῶν, ὅτι ὁ βασιλεὺς μαθὼν τὰ λαληθέντα παρ' ἡμῶν χθὲς, μισεῖ ἡμᾶς, ὅπως ταμεῖον θῇ ἡ ὑπάθεσις ἕως τοῦ μεγάλου σαββάτου, ἵνα καὶ αὐτὸς μεθ' ἡμῶν συνέλθῃ, τοῦ γνῶναι παῦ ὁ διχελεγθῇ. ἠρκέσθημεν πάντες εἰς τὸ ἀπογνῶναι τὸν βασιλέα. Ο' Νικαίας

Τοῦ

Ο Βασιλ. Δότε ἡμῖν τὰς βίβλους καὶ τὰ ῥητὰ τῆ ἁγίων ὧν εἰρήκατε, ὅπως σκεψώμεθα τ ὑπολογηθῆναι. Ο δὲ καρδιναλίες ἰουλιανὸς ἀπεκρίνατο, λέγων.

Ιωλ. Καρδ. Ὅσα εἴπομεν, οἱ πατέρες ἐχρείαζον. ταῦτα οὖν ὑμεῖς ἔχοντες, σκέψασθε· εἰ δὲ τοῦτο οὐ βούλεσθε, μίαν ἡμέραν ζῆτει εἰς τὸν ναὸν τ ἁγίου Φραγκίσκου, ἔχε τ ἐν τῶν γαλλιῶν τὸν βασιλέα πλησίον ἐκεῖ, κἀκεῖσε συναχθέντες συγκεκροτήμεθα βίβλους ἔχοντες τὰ ῥήματα, καὶ οὕτως διορισθήσεται ἡ ἀπόκρισις τῆς ἀληθείας ἐν ὑμῖν. Ταῦτα συμφωνησάντων ἀμφοτέρων τῆ μερῶν, ἐλύθη ἡ συνοδος. Τῆ πέμπτη οὖν μερῶν, ἐν τῆ ῥηθέντι ναῶ τῶ ἁγίου Φραγκίσκου συναχθέντες, εἶδον ἀμφοτέρων τῆ μερῶν τὰ συγγράμματα, καὶ κατέλαβον ἀπὸ τούτου, ὅτι ἔστι τὰς συμβάσεις ἑνώσεως, διοῦ ἐκθεία καὶ χάριτι. ἐμελλήσειν δὲ ὁ πατριάρχης ἡμῶν τῆ πάπα, ἵνα δέξηται τὴν συνῳδίαν τῆ ἁγία καὶ μεγάλη ἑβδομάδι πάσῃ, ἵνα δοξολογήσωμεθα, καὶ τῆ νέα κυριακῆ ὅπως ἀπολογησώμεθα. ἤρεσε τῆ πάπα ἵνα ὕστερήσῃ). Τῆ δὲ ξιακοστῆ τ μυρτίω, τῆ ἁγία καὶ μεγάλη δευτέρα, συνάξεις γέγονε τ ἡμετέρων μητροπολιτῶν ὁρισμοῦ τ πατριάρχου ἐν τῶ καλλίῳ αὐτοῦ. συνήλθομεν οἱ ἀρχιερεῖς, οἱ σὺν ἐμοὶ ἡγούμενοι, καὶ ἁπλῶς οἱ καθολικοὶ σὺν αὐτοῖς ἡμῖν. ὥρισεν οὖν ὁ πατριάρχης τὰ λελεγμένα ἐν τῶ πάπα, ὅπως τε παύσῃ ἡ καθολικὴ συνοδος, καὶ ὅπως βουλευσώμεθα ποιῆσαι ἐν τῶ δύο δεύτερον, ἢ δύρειν τρόπον ἑνώσεως ἕως τ πάπα, ἢ δύρειν μεθοδεῦσαι ὅπως διατηρήσωμεν ἐις τὸν πατρίδα ἡμῶν. Ἀπελογήσατο ὁ ῥωσίας ἰσιδώρος, καὶ ἐδημηγόρησε λέγων.

Ο Ρωσίας » Συμφέρει ἡμᾶς ἑνωθῆναι ψυχικῶς τε καὶ σωματικῶς, ἢ ἀπελθεῖν ἀφράστους. τὸ γὰρ ἀπελθεῖν δῆλόν ὅτι, τὸ δὲ πῶς μέλλομεν ἀπελθεῖν, ἢ ποῦ, ἢ πότε, οὐκ ἐδείξαμεν.

Ο Νικαίας » Ταῦτα αὐτοῦ εἰπόντος, καὶ περαλαμβανόντων τὸν λόγον συμπεραίνησιος, καὶ ὁ νικαίας ἐπαναστὰς καὶ αὐτὸς ὁμοίως νουνεχέστατα καὶ ῥητορικώτατα ἐδημηγόρησε τοῖς αὐτοῖς λόγοις καὶ τῶ αὐτῶ ἐννοίαν εἰπών. Ἀπεκρίθη ὁμοίως μεβασίας δοσίθεος.

Ο Μοσιμβασίας. Καὶ τί βούλεσθε, ἔχε τὸ ἀπελθεῖν ἡμᾶς ἐν τῆ παρεδοῦναι μὴ τῆ ἐξόδων τ πάπα, θέλετε ἵνα περιδώσωμεν τὸ δόγμα ἡμῶν; ἐγὼ δέλομαι ἀποθανεῖν, ἢ λιπεῖν τοῦτό. Ο δὲ ῥωσίας ἀπεκρίνατο.

Ο Ρωσίας Οὐδὲ ἡμεῖς βουλόμεθα λιπεῖν· ἀλλὰ λέγομεν, ἅπαντων ἐπαρδοῦσιν τ παναγίου πνεύματος, οὐ μόνον δυτικοὶ ἅγιοι διδόασι καὶ τὸν υἱόν, ἀλλὰ καὶ ἀπαντολικοί· ἔχε τ τὸ δίκαιον δεῖ σωμοβλέπησαν τοῖς ἁγίοις ἡμῶν, ἐ ἐνωθῆναι τῆ τῆ ῥωμαίων ἐκκλησία. Ταῦτα ἀκούσας ὁ ἡρακλείας κύριος αὐτάνιος, ἀπεκρίνατο.

Ο Ἡρακλείας. Καὶ τίνες εἰσὶ πλείους; οἱ τῆ συνόδων πατέρες καὶ οἱ ἡμέτεροι πάντες ἅγιοι, ἢ οἱ δυτικοί; λοιπὸν τοῖς πλείοσι δεῖ ἑπεσθαι, τοῖς λέγουσιν, ὅτι ἐκ τ πατρὸς ἐκπορεύεται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐκ ἐκ τ υἱοῦ.

Ο Εφίσου. Τοῦτον δὲ λαβὼν ὁ ἐφέσου, κύριος μᾶρκος, μακρὸν λόγον ἐποιήσατο, τὰ αὐτὰ κἀκεῖνος εἰπών· ἐνθυμεῖσθε ὅτι οὐ μόνον εἰσὶν οἱ λατῖνοι σχισματικοί, ἀλλὰ ἐ αἱρετικοί· καὶ ἔστω παρεισώπησεν ἡ ἐκκλησία ἡμῶν, ἔχε τὸ ῥῆμα ἐκεῖνο εἶ πολὺ κ ἰσχυρότερον ἡμῶν. ἡμεῖς δὲ οὐδὲ δι᾽ ἄλλο τι ἐχωρίσθημεν αὐτῶν, εἰ μὴ ὅτι εἰσὶν αἱρετικοί· διὸ οὐδὲ πρέπει ὅλως ἑνωθῆναι αὐτοῖς, εἰ μὴ ἐκβάλωσι τὸν ἐνθηκὸν ἀπὸ τῶ συμβόλου, καὶ ὁμολογήσωσι τὰ σύμβολα καθὼς καὶ ἡμεῖς. Ἀπεκρίθησαν δὲ ὁ νικαίας ἐπαναστὰς, εἶπεν αὐτοῖς.

Ο Νικαίας Διότι οἱ λέγοντες τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεσθαι καὶ ἐκ τ υἱοῦ, αἱρετικοί εἰσι

Καὶ

ΜΑΡΤΙΟΥ ΤΕΤΑΡΤΗ ΚΑΙ ΕΙΚΟΣΤΗ

ΗΜΕΡΑ ΤΡΙΤΗ ΕΓΕΝΕΤΟ

ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ ΚΕ,

ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΤΩΝ ΕΝ ΦΛΩΡΕΝΤΙΑ.

Ο Ἰωάννης

Ἤθελον κ) τὸν ἱφίσιον ἴδ) ὧδι, κ) ἀκούειν τὰς ἀποκρίσεις τ῀ λόγων αὐτ῀. ἀλλ' ἐπειδὴ οὐκ οἶδ' ὅπως ἐκεῖνος οὐκ ἦλθε, Φέρε φερὲς ὑμᾶς τὸν λόγον ποιήσωμαι, κ) τ῀ ἀποστολικῶν λόγων τὰ ῥητὰ εἰς μέσον ἀγάγωμεν. φησὶ γὰρ ὁ μέγας Βασίλειος· ὥσπερ γὰρ ὁ υἱὸς τάξει μὲν δεύτερος τ῀ πατρός, φύσει δὲ ταὐτὸν γάρ ὁ πατὴρ ἐν τῇ συναριθμήσει, τ῀ κυρίου λέγοντος· βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τ῀ πατρὸς, κ) τ῀ υἱοῦ, κ) τ῀ ἁγίου πνεύματος· ἐπὶ δὲ τ῀ ἀξιώματος, οὐκ ἔστι πατρὸς γὰρ ὁ υἱὸς, κ) οὐκ ἐξ υἱοῦ ὁ πατὴρ, φύσει δὲ ἴσος· ἐγὼ γὰρ κ) ὁ πατὴρ ἓν ἐσμεν· οὕτω κ) τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τάξει μὲν δεύτερον τ῀ υἱοῦ, καθὼς ἐν τῇ συναριθμήσει διδήλωται, ταυτὸν δὲ ἀξιώματι, πνεῦμα γὰρ υἱοῦ λέγεται, ὡς ἐκ τ῀ υἱοῦ χορηγούμενον· ἐξαπίστελλε γὰρ, φησὶν, ὁ θεὸς τὸ πνεῦμα τ῀ υἱοῦ αὐτ῀ εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν· οὐ μὴν υἱὸς πνεύματος, φύσει δὲ ἴσον παρὰ τ῀ υἱοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. οἷς γὰρ ἡ αὐτὴ ἐνέργεια, τούτοις καὶ ἡ φύσις ἡ αὐτή. ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος οὕτω φησίν· εἰ πᾶς υἱὸς ἐν θεοῦ, ὡς θεὸς ἐκ θεοῦ, οὕτω τ῀ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐξ ἀμφοῖν. ὃν ζόφον οὐδεὶς ἔγνω τ῀ πατέρα εἰ μὴ ὁ υἱὸς, οὕτω θέλω λέγειν, οὐδὲ τὸν υἱὸν εἰ μὴ τὸ πνεῦμα, ὃ ἐξ ἀμφοτέρων ἐκπορεύεται. ὁ δὲ μέγας κύριλλος, ὅτι, φησὶ, φερόμενον τὸ πνεῦμα ἐκ τ῀ υἱοῦ, καθὼς παρ' ἐμέλει τ῀ ἐκ τ῀ πατρὸς, ἀλλὰ κ) ὁ σοφώτατος δίδυμος, κ) ὁ μέγας Ἀθανάσιος, εἰ ἐκ τ῀ πατρὸς, φασὶν, ἐκπορεύεται, κ) ἐκ τ῀ ἐμοῦ λήψεται, κ) ἀναγγελεῖ ὑμῖν, ἅρα ἐκ πατρὸς κ) υἱοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. Φέρε δὲ κ) ἄλλας χρῆσις ὑποτολῶν τ῀ μεγάλου κυρίλλου, ἀπὸ τ῀ ὑποτολ῀, ἧς ἡ ἀρχὴ, Εὐφραίνεσθε οἱ οὐρανοὶ· κ) ἀπὸ τ῀ ἑτέρας, ἧς ἡ ἀρχὴ, Τοῦ κυρίου σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ ἀπὸ τ῀ ἐν νικαίᾳ συνόδου ἄλλας πολλὰς ὠφελιμωτάτας δεικνυούσας ἐκ παρὰ τ῀ πατρὸς κ) υἱοῦ ἐκπορεύεται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. Πολλὰ τοίνυν εἰπὼν ὁ θεολόγος, κ) τ῀ ἑωσφόρας ἡδούσης, ἀπελογήσατο ὁ φρυσίας, ἰσόδωρος, λέγων ὅτι·

Ο Ῥωσίας

Ὁ ἔχων μόνος, κ) ἀγωνιζόμενος μόνος ἐν τ῀ σαδίῳ, δοκεῖ νικητὴς· κ) ὁ λέγων μόνος μηδενὸς ἀποκρινομένου, δοκεῖ λέγειν ἀνικήτως. διὸ κ) ἡ σὴ σεβασμιότης, πολλὰ μὲν ἐθελόντως κ) λαμπρῶς ἐρρήθη δυσι· ἀλλ' ἔχομεν κ) λαμπρὰς ἀποκρίσεις εἰπεῖν, ἀλλ' οὐκ ἔστι καιρὸς σήμερον ἀφ' τὸ ἴδ) πρὸς ἑωσφόραν· ἐν ἄλλῃ δὲ συνόδῳ ποιησόμεθα ἡμῶν ἀποκρισιν. Ὁ δὲ βασιλεὺς τὸν λόγον διέκοψεν ἰφη.

τοῦτο δὲ ὁ Βασίλειος καὶ αὐτὸς ἐν τοῖς θεολογικωτέροις ὑπὲρ τῆς ἐφέσου ῥητοῖς, τὴν ἀποδειξιν ποιούμενος. καὶ δὴ αὖθις ἀπ' αὐτῆς τῆς συντάξεως ἡμῖν ἐνεστῶσι χρησιμεύσει φησὶ γὰρ ἐν ἀναγνώσεσιν, ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ παράκλητος, ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ πατρός, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται, κἀγὼ τὰ ἑξῆς· τὸ γὰρ, πέμψω, τί ἄλλο δηλοῖ, εἰ μὴ ὅτι πέμπων οὐ πέμπει; ὁ πέμπων οὖν, ἰδίον τι πέμπει, ἐξ ἐκείνου ὄζει τὸ πεμπόμενον, καθάπερ ἐν παραδείγματι, ὅταν ἐνεργῇ θεσμοφέτας βασιλέως ὁ ὕπαρχος· οὐ γὰρ ἀφ' ἑαυτοῦ θεσπίζει, ἀλλὰ τὸ βασιλέως τὸν θεσμόν· οὕτω καὶ ὁ υἱός, οὐκ ἀφ' ἑαυτοῦ ἐκπορεύει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀλλὰ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐν τῷ ἡνωμένῳ λαβὼν αὐτό, καὶ δι' αὐτοῦ μὲν παρικὼς καὶ φυσικῶς ἔχων ἐν ἑαυτῷ, θεοδιδάκτως δὲ αὐτὸς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐχ ὑπαρκτικῶς, ὡς ὁ πατήρ· αὐτὸς γὰρ ὄζει ῥίζα καὶ πηγὴ τῆς θεότητος. ὁ πατὴρ γὰρ ἐν τῇ οὐσίᾳ ἀν ἀχώριστος, μᾶλλον αὐτουσία ὑπάρχων, ἀχωρίστως συνυποστήσεται τῇ οὐσίᾳ καὶ τῇ ὑποστάσει. οὐ γὰρ ἐνεργείᾳ μεμέρισται ἡ πατρικὴ ὑπόστασις τῇ οὐσίᾳ αὐτῆς, ἀλλὰ μόνῃ θεωρίᾳ. ἔστι μὲν οὖν, ὁ πατὴρ οὐσιώδης ὑπόστασις, καὶ ἡνωμένως οὐσιωδῶς τὸν υἱὸν, ἐν ᾧ γεννᾷ ὁ υἱὸς, οὐσιώδης καὶ αὐτὸς ὑπόστασις καὶ εἰσι μὲν δύο ὑποστάσεις, ἀλλὰ εἷς θεὸς, καὶ μία φύσις ἀμφοῖν. ἡ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀχωρίστως συνυποστήσεται· καὶ ὅτι πατὴρ ἐστιν, οὐκ υἱός, ἀλλὰ οὐδὲ ἡμεῖς τι ἄλλα τὸ πνεῦμα καθὸ πνεῦμα, πλὴν τὸν ἀντίοντα. διὸ καὶ ἀποφέρεται. ἐπειδὴ δὲ τὸ πνεῦμα, ἐκ παρὸς ὄζει πνεῦμα, καὶ ζῷ υἱοῦ πνεῦμα μαρτυρεῖται θεοῦ τῆς γραφῆς, ἀντίοντές εἰσιν ἅμα ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱός. ἀλλὰ καὶ ὁ υἱὸς πρὸς τὸν πατέρα διαβλέπων, κτίσμα φησὶν· ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἕν ἐσμεν· καὶ, ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ, καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοί· καὶ, ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ, ἑώρακε καὶ τὸν πατέρα. κτίσμα οὖν ἀνάγκη δύο ἀναμεταξὺ δύο πρόσωπον, ἓν κτίσμα θεωρεῖται, οὐ δύο θεωροῦνται, οὐδὲ δύο αἰτίαι εἰσίν, ἀλλὰ μία καὶ ἡ αὐτὴ οὖσα τῆς ἀριθμῆς, ἀρχικῶς μὲν ἡ πατὴρ ἐν νοεῖται, παρ' οὗ ὁ υἱὸς ταύτην ἴσχει· καὶ ταύτῃ τῇ δυνάμει λέγεται ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς μία ἀρχή, οὐ συναλοιφῇ προσώπων. ἔστι γὰρ ὁ πατὴρ, πατὴρ ἐξ ἀγέννητος· καὶ ὁ υἱὸς, υἱὸς γεννητὸς, καὶ τὸ ἄτοπον καὶ ἀπατόν· ὡς αὐτὸς καὶ τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ τάξιν τινὰ ὀφείλομεν δοῦναι πρὸς τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν, ἵνα μὴ ἀταξίᾳ ἐξ ἀνάγκης εἰσπίπτωμεν ἐν τοῖς θείοις. ἐπειδὴ δὲ ὁ πατὴρ ἐν τῷ γεννᾶν τὸν υἱὸν, ταύτῃ τῇ ἰδίᾳ κοινωνεῖ τινι οὐσίαν, καθὸ τῇ ἰδίᾳ κοινωνητὸν ἔστιν· ὁ δὲ υἱὸς λαμβάνει ταύτην παρὰ τοῦ πατρὸς, ὡς πληθυντικὸν ἑαυτῷ, καὶ κοινωνεῖ δὲ ταύτην τῷ παναγίῳ πνεύματι, ὡς κοινωνητικῷ αὐτῷ παρ' ἑαυτὸ τὸν υἱόν· ἐπειδὴ μία οὐσία, καθ' ἣν ὁ μὲν γεννᾷ, τὸ δὲ ἐκπορεύεται· καὶ τοῦτο ἄρα, μία ἀρχὴ καὶ αἰτία ἐστὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὁ πατὴρ, καὶ ἐκπορεύεται ἐξ ἀμφοῖν. ἐπεὶ δὲ λέγεται καὶ διὰ τοῦ υἱοῦ, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον εἶναι δι' υἱὸς φυσικῶς, ἄρα τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεται ἐκ παρὸς καὶ υἱοῦ· ἡ, διὰ τοῦ ἐκεῖθεν, ἴσον δύναται τῇ, ἐκ. Περιφέρει δὲ μαρτυρίαις τὸ τε ἁγίου λόγιος πάπα, τὸ τε χρηματίσαντος τοῦ ἁγίου ἀμβροσίου, τοῦ ἁγίου ἱερωνύμου, τοῦ ἁγίου αὐγουστίνου, καὶ ἑτέρων πολλῶν δυτικῶν, ἀναγινώσκων παρ' ἑβδόμῳ, καὶ ἐξηκοστόμυος αὐτός. Τούτων ὕστερον ἡμῶν ἱεραρχῶν ἐκάστου καιρὸς, καὶ ἡ ἡμέρα πρὸς ἑαυτὴν ἦκεν· ἔπειτα ἦλθεν ὁ σωτὴρ ἡμῶν ἰησοῦς χριστὸς, καὶ πάλιν ἑαυτὸν ἐν τῇ τρίτῃ. Τῇ τρίτῃ οὖν ἡμέρᾳ, τῇ εἰκοστῇ τετάρτῃ αὐτοῦ μηνὸς, πάλιν ἐγήγερτο σωτὴρ ἡμῶν ἰησοῦς εἰκοστὴ πέμπτη, πλουσταῖς τῷ ἐν φλωρεντίᾳ, καὶ πάλιν ὁ θεοδοτιάλιος ἰωακεὶμ ἤρξατο λέγειν ὅτως.

O. Ἰωακείμ

O. Βασιλ.

O. Ἰωακείμ

ὑπερλίαν ἡ ἡμῶν ὁμολογία τῆς ἀγίας μεζέμου, ἡ ὅτι μαθόντα ἀπαγγεῖλαι ἡμῖν. Ταῦτα ἡμῖν βουλευσάντων, ἐμίνυσαν ἡμῖν οἱ λατῖνοι οὗτος. Τ' μὲν ἐν τῇ παρθένῳ συνῳδίᾳ εἴπατε ὅσα ἠθέλητε, ἡμῖν ἐν δ' ἑτέρᾳ συνῳδίᾳ εἰπόντων ὑπὸ ἐκείθεν· ἠρώτων τίνων συνῳδίαις, ἵνα ὑποκριθησόμεθα. οὐ γὰρ ἔξι δυνατὸν ἄλλο τι φρονέσαι, ἡμῖν μὴ ὑποκριθέντων. Τούτων ἀκούσας ὁ βασιλεὺς ἔφησε πάλιν συνέλθουσιν ἡμῖν. Τοῦ σαββάτου τίνων ἑβδόης, τῇ εἰκοστῇ ἑβδόμῃ τοῦ μηνὸς μαΐου, συνήλθομεν καὶ πάλιν ἐν τῷ ἁγιασμῷ τόπῳ τοῦ ἁγίου κύρ βίκτου, καὶ τῆς ἡσυχλείας κύρ κωνσίου μὴ παρόντων, ὡς ἐγγελλάκτος τοῦ βασιλέως μὴ ἐλθεῖν αὐτοὺς ἐν τῇ συνῳδίᾳ· ἤθελε γὰρ ὁ βασιλεὺς τεθῆναι ἀνάστασιν διμερῆ τοῦ ἀπελθεῖν, καὶ οὐκ ἤθελε φιλονεικίας λόγους· συνήλθομεν δὲ οἱ πάντες ἐν τῷ ἁγιασμῷ τόπῳ. ἦρξατο οὖν ὁ θεοβεστζιάλιος φησὶ ἰωαννίτης, καὶ πάλιν διμηνορεῖ καὶ φησὶν οὕτως

ΜΑΡΤΙΟΥ ΠΡΩΤΗ ΚΑΙ ΕΙΚΟΣΤΗ ΤΩ ΣΑΒΒΑΤΩ ΕΓΕΝΕΤΟ

ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ ΚΔ΄.

Ο' Ιωαννης

Βουλόμεθα εἶναι ὧδε τὸν ἁγιώτατον, καὶ συμπαρεῖναι ἡμῖν ἐν τῇ αὐτῇ τῇ συνῳδίᾳ, ὅπως ἀκούσῃ τὰς λύσεις τῶν θεσπεσιωτάτων αὐτοῦ ῥημάτων. ἀλλ' ὡς ἔοικεν ἀσθενὴς ἀπέστη, ἀφ' οὗ τοῦτον ἐπαρρησιάσατο τῇ συνόδῳ. διὸ θεωρῶμεν καὶ ἐν παντὶ τούτῳ τῷ ἀπεραντείῳ τὸν λόγον ποιήσομαι.

Ο' Βασιλ.

Ἡμεῖς κατὰ τὸ παρὸν οὐδὲν βουλόμεθα εἰπεῖν, ἀφ' οὗ τοῦτο οὐδ' ὁ ἁγιώτατος ἦλθε μηδ' ἡμῖν· οὐδὲ ἤλθομεν ἀφ' ἑαυτῶν σήμερον ἡμεῖς ἀλλὰ ἀφ' οὗ τὸ θέλημα ὑμῶν ἦλθομεν, καὶ ἀφ' οὗ τὴν συμφωνίαν ἣν ἔχομεν πρὸς ἀλλήλους, ὅπως μὴ ἀμελῶσιν αἱ συνῳδίαι. ἤλθομεν οὖν, καὶ εἴ τι θέλετε, λέγετε· ἡμεῖς οὐδεμίαν ἀπολογίαν θέλομεν ποιήσῃ ὑμῖν.

Καὶ δὴ ὁ ἰωαννης ἔφη·

Ο' Ιωαννης

Δύο ζητημάτων ζητηθέντων παρ' ἡμῶν, οὐδὲν ἐπληροφορήθημεν· τὸ μὲν ῥητὸν, μᾶλλον δὲ τὰ ῥητὰ τοῦ μεγάλου βασιλείου, ἀφ' ὧν ἐπαρισώσατε, ὅτι τὸ ἀντίδωρα τὸ ἅγιον ἔχει τὸ εἶναι ἢ οὐ, ἢ μὴ ἔχει· ἢ παντελῶς οὐκ ἔστιν· ἡμεῖς μίαν αἰτίαν ὁμολογοῦντες ἢ οὐκ ἔστιν ἀντίδωρα τὰ προηγιασμένα, ὡς ἀρχικὰς ὁ υἱὸς φθορὰ ἢ παρεῖς ἐπορεύων τὸ ἀντίδωρα τὸ ἅγιον, ἵνα ἀπὸ τοῦ ἁγιασθῇ ἀναφορὰν ποιήσωσιν πρὸς τὸ τέλος ἢ ἀποδοῦσιν.

Ο΄. Βασιλ. Ἡμεῖς πατέρες ἅγιοι, ἤλθομεν ὅπως δι' ὑποτε ἐν τῇ Φεσγχίᾳ καὶ ἐγὼ οὐδὲ ἰκανὴ ἦν μόνος γνῶναι, οὐδὲ ἐγὼ ἠρξάμην ἀφ' ἑαυτοῦ ταῦτης δ' ἐποιησάμεθα, ἀλλ' ἐνθυμεῖσθε, ὅτι ὁ πατήρ μου ὁ βασιλεὺς, δεῦτε καιρὸν ὅτι ἐν τῇ ἐξαμιλίᾳ; ἀπέστειλε τὸν διδάσκαλον ἰωαννίκιον ἐκεῖνον εἰς ἰταλίαν, καὶ ἤρξατο ἀπ' αὐτοῦ ἔργου. διέτριβε γὰρ ἀκριβῶς τὰ βασιλέα τὸν πατέρα μου, καὶ τιμῶν γνῶσιν ἐν τῷ ἀφῆκεν αὐτῷ, ὅτι οὐ μόνον ὑπῆρχεν ἀρίστος φιλόσοφος, ἀλλὰ ἐν τοῖς δογμάτων δ' ἐκκλησίας λειπόμενος ὀξηγητὴς· εἶχε γὰρ ἐν συνήθειαν ἀπ' αὐτὸν, κύριον διδάσκαλον, ἀπ' ὄντως ἐνάρετον καὶ θεολόγον ἀκροατάν. Τοιοῦτοι δὲ ἐν τελικοῦτοι ὑπάρχοντες, ἐκ ἐσίνοσαν μόνον ἀπ' αὐτοῦ ἔργου τὴν διαχείρησιν, ἀλλὰ ἐν ἤρξαντο, ἐν ἐπεδύμουν τελειῶσαι αὐτό· ὁ καιρὸς δὲ ἐνεπόδισε τοῦτο. ἴφθασεν οὖν τὸ ἔργον καὶ ἕως ἡμῶν, οὐχ ὥσπερ ἐν τοῖς πρὸ ἡμῶν, ἀλλὰ ἐν μᾶλλον κρεττόνως· ὅτι τὸ ἔσειλαν ζωῆρες καὶ ἐξόδιες, καὶ ὅτι ἠτήσαντο τὸ ἔργον μὴ πολλῆς τῆς ὁρμῆς. ταῦτα εἰδότες ἡμεῖς ἐγώ τε καὶ ὁ ἅγιος πατὴρ ἀρχιμανδρίτης, συνήξαμεν ὑμᾶς πάντας, καὶ μὴ γνώμης ὑμῶν ἤλθομεν ἕως ὧδε. πλημμελεῖ οὖν ὁ καιρὸς, καὶ οὐδέν τι ἐποιήσαμεν αὐτῶν τῆς σχίσεως. μηνύθη τοίνυν τῷ ἡμετέρῳ οἴκῳ, ὅπως κινδυνεύει ἐν μέσῳ τῷ ἀσεβῶν. ἐν ἐὰν συμβῇ τι, οἴμοι, πόσον τὸ δεινόν. ἔχει ὅτι ὁ διωγμὸς μέλλει ἡμῖν ἅπαν πολλῷ χείρων τε καὶ διοκλητιανοῦ καὶ μαξιμιανοῦ. διὸ καὶ ἐφείλομεν καταλείψαι τὰς ἐκκλίσεις καὶ τὰς φιλοσοφίας, καὶ δραμεῖν τὸ μίαν, καὶ χωρῆσαι εἰς αὐτό· τὸ δὲ μέσον ὄξιν ἐν ἡμῖν. ἓν μόνον λέγω ὑμῖν, ὅτι ὁ ἐκκλησιάζομενος Φεσσαλονίκης, ὁμολογήσει παῤῥησίᾳ ἐν τῇ συνόδῳ, ὅτι ὁμολογοῦσιν οἱ λατῖνοι μίαν αἰτίαν τὸν πατέρα ἡμῶν τε καὶ συνόδους, καὶ ἀναθεματίζουσι τοὺς δύο ἀρχὰς ἢ δύο αἰτίας προσωπα ἐν τῇ ὁμοουσίῳ τριάδι· ἐξ οὗπερ ἐζήτησα ἐγγράφως δοθῆναί μοι τὴν ὁμολογίαν ταύτην, καὶ ἔσεσθαί μοι αὐτὴν, ἵνα ἀναγνόντες, σκέψασθε περὶ ἑνώσεως ἁγίας. Ταῦτα τοῦ βασιλέως εἰπόντος, ἡ συνοδος ἤρξατο ἰρδυᾶν· καὶ πολλῶν λόγων λαληθέντων, δέομαι τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἀγίας μαξίμου, ὃς ἐξελαμβάνει οὕτως.

Ἐπιστολὴ τοῦ ἁγίου μαξίμου.

» Τῶν τοῦ νοῦ ἀγωνιστοῦ πάπα συνοδικῶν, οὐκ ἐν τούτοις ὄσους γεγράφατε κεφαλαίοις, οἷς τῆς βασιλίδος ἐπιλάβοιτο, δυσὶ δὲ μόνοις· ὧν τὸ μὲν ὑπάρχει θεολογίας, ὅπερ τε, φησὶν, εἶπεν, ἐκπορεύεσθαι καὶ τὸ ἁγίου τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τοῦ ἑνὸς ἄλλο τῆς θείας σαρκώσεως, ὅπερ γεγράφει δίχα τοῦ κυρίου ἡμῶν » τῆς θεοπατορικῆς ἀμφοτέρας ὡς εἴρηται. καὶ τὸ μὲν θεοῦτον συμφώνους παρίσταται χρῆσθαι ῥωμαίους πατέρων, ἔν τε μιᾷ Ἐκκλησίᾳ ἀλεξανδρείας, ἐκ δ' ἐπιτιθείσης αὐτοῖς ἱερᾶς θεσμοθεσίας εἰς τὸν διαγγελισμὸν ἅγιον ἰωαννίκιον· ὃς ὧν ἐκ αἰτίαν τοῦ ἁγίου ποιοῦντας τὸ πνεῦμα ὡς σφᾶς αὐτοὺς ἀποδείξαι· μίαν γὰρ ἴσασιν ἁγίου καὶ πνεύματος τὸν πατέρα αἰτίαν, τὸ μὲν καὶ τιμῶντα, τοῦ δὲ κατὰ τιμῶν ἐκπόρευσιν· ἀλλ' ἵνα καὶ δι' αὐτοῦ θεοῦ εἶναι δηλώσωσι, καὶ ταύτην τὸ συναφὲς τῆς οὐσίας καὶ ἀδιάλλακτον ἐνδείξωσι. Τῆς οὖν ὑπερβολῆς ταύτης αἰτιασθείσης, τὰ γεγραμμένα ἐν τῶν λατίνων ἀφέντες, καὶ πάντα καταλιπόντες, ἐν τῇ ὑπερβολῇ τοῦ ἁγίου μαξίμου τὸν νοῦν ἐνβάλομεν· καὶ ἐπομεν πάντες ὁμοῦ. ἐὰν οἱ λατῖνοι ταύτῃ τῇ ὑπερβολῇ πείθωνται, ἡμεῖς ἄλλο τι μὴ ζητήσαντες, αὐτοῖς ἑνωθησόμεθα. Ὥρισεν οὖν ὁ βασιλεὺς, καὶ ἐγνωμοδότησεν εἰς τοῦτο ἡ συνοδος, τὸ πατριάρχου συνκαταθέσθαι αὐτῷ· καὶ περιτρέψει ἡ σύνοδος τὸν βασιλέα μιμήσασθαι πάντα σὺν τοῖς μετ' αὐτὸν· ἅπερ ἐργάσασθαι τὸν

Οὐδὲν μέμνημαι τῆς εἰρημένων οὐδὲ ἦν πολλὰ γὰρ ὑπῆρχον τὰ παρελιχθέντα, καὶ ἔδοξέ μοι εἶναι ἀρκετά. Ο' Εφίσου.

Καὶ ἐὰν μὴ μέμνησαι ταῦτα, ἐγὼ ὑπομνήσω σε. ὁ ἡμέτερος διάλογος ἐν τοῖς τῆς μεγάλης βασιλείας ῥήμασιν κατέληξεν, ὅπου ποιεῖ ἀριθμὸν καὶ τάξιν ἐν τοῖς θείοις πρόσωποις, καὶ δηλοῖ ἀπὸ τῆς διαφορᾶς ὧν ποιεῖ ἐν τοῖς ἑξῆς τοῦ τέλους λόγου τῆς κατ' ἀνομίου, λέγων, ὅτι ὥσπερ εἰσὶ τάξεις τῆς ἀρχαγγέλων καὶ τῆς ἀγγέλων ἐν μιᾷ φύσει καὶ ὥσπερ εἰσὶ τάξεις ἀστέρων, ἀστὴρ γὰρ ἀστέρος διαφέρει, ἐν μιᾷ φύσει καὶ ὥσπερ πολλαὶ μοναί εἰσιν κατὰ τάξιν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ, ἵνας εἰσὶ καὶ ἐν τοῖς θείοις προσώποις. Ο' Ιωάννης

Ἐκ τῆς κτισῶν πραγμάτων καὶ διδαγμάτων παρεισάγεις τὰ ὁμολογούμενα καὶ θεία πράγματα; Ο' Εφίσου.

Ναί. τὰ γὰρ κτιστὰ διδάγματα εἰσὶ τῆς ἀκτίστων καὶ ἀπλῶς· ἐν τῇ αὐθεντίᾳ γὰρ καὶ ἐν τῇ ὄντων, διδάγματα καὶ ὁμολογούμενα τὰ ἀκατάληπτα καὶ ἀκατανόητα. Ο' Ιωάννης

Ἀλλ' ὁ βασιλεὺς ἐκ ἴσχε τοῦτο ἐν σκοπῷ, τίς γὰρ ἀνάγκη φησὶν, εἰ τῷ ἀξιώματι καὶ τῇ τάξει ζῆτον ὑπάρχει τὸ πνεῦμα, τί ποτ' ἐστὶν καὶ αὐτὸ καὶ τὴ φύσει, ἅπερ καὶ συγχωρήσομεν τοῦτο; ὥσπερ φησὶ εἰσαῦθις, ἡμεῖς ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ ὄντες καὶ διαλεγόμενοι οὐδὲν ἐν ἴσῃ σκοπῷ εἶναι, ζητοῦμεν· ὅτι εἰ καλὸν καὶ δύσβιβις διορισθείη τὸ πρᾶγμα, ἐν δεξόμεθα ἐν τῷ συμβόλῳ· ζητοῦμεν δὲ τὸ καθ' ὑπόθεσιν. ἵνα καὶ ὁ μέγας βασιλεὺς, ἅπερ καὶ συγχωρήσομεν, φησίν· διὸ οὐκ ἔστι τῆς μεγάλου βασιλείου ὁ σκοπὸς, ὅτι ὁμολογουμένως οὐδὲ ἐν ἰσῃ τὸ ἐστὶ τὸ πνεῦμα, ἀλλ' οὐδὲ ζητοῦσι τῇ τάξει· ἐπεὶ καὶ ὁ διάκονος τούτου θεασάμενος, ζητεῖ τὸ πνεῦμα ζητοῦσιν ἐστὶ τῇ φύσει. Ο' Εφίσου.

Καὶ πῶς ὁ μέγας οὐκ ἔστι πατήρ, ἐμελλεν ἔχειν τῆς τέχνης παρδίεσθαι; οὐκ ἔστιν ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ, ὅτι πᾶν ὃ ζητεῖ, καὶ κινεῖται· ἆρα κινεῖται, ἐπειδὴ ζητεῖ; λοιπὸν ὁ μέγας βασίλειος ἀριθμὸν ποιεῖ καὶ τῆς ἀγγέλων καὶ τῆς ἀστέρων καὶ τῆς μονῶν, ἀριθμὸν καὶ τάξιν ἆρα ποιεῖ καὶ ἐν τοῖς θείοις προσώποις. ἐπεὶ δὲ ἤρξω θεολογίας μακρᾶς, διδάσκων, ὡς ἔοικε, τοὺς ἀκροατὰς εἰ καὶ μὴ ὡς ἐνοῶν τινὶ δόξαν ἐμοὶ ἔχομεν ἡμεῖς ἐν τῇ ὁμουσίῳ ζητεῖσθαι, ἐγὼ διδάξω, καὶ καθαρά σοι ποιήσω τὴν ὑπόκρισιν. Ἡμεῖς οἱ τῆς ἀποστολικῆς καθέδρας ὀπαδοὶ, μίαν ἴσμεν τὸν πατέρα αἰτίαν ὑιοῦ τε καὶ πνεύματος· ἐξ ἀρχῆς γὰρ τὸ κηρύγματος τῆς ἀποστόλων, ἡ πίστις ἡμῶν λάμπει ὑπὲρ τὸν ἥλιον· ὁ λόγος γὰρ ὁ ῥηθεὶς ἐμοὶ τὸ κυρίου τῷ κορυφαίῳ τῆς ἀποστόλων πέτρῳ, τὸ, πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς, οὐ παρῆλθεν, οὐδὲ παρελεύσεται. μόνῳ γὰρ κρηπῖδα καὶ θεμέλιον ἔχουσι ταύτην τὴν ῥωμαίων ἐκκλησίαν, πᾶσαι αἱ τῆς χειμαιῶν ἐκκλησίαι, ὡς ἔχουσιν τοῦ ὄντος οὐσίαν, ἀποκλείουσαι δὲ καὶ ἐμφράττουσαι παῦ αἱρετικὸν στόμα, λαλοῦν ἀδικίαν εἰς τὸ ὕψος· διὸ καὶ οὐδὲ δοξάζει δύο ἀρχὰς, οὐδὲ δύο αἰτίας, ἀλλὰ μίαν ἀρχὴν καὶ μίαν αἰτίαν· τοὺς δὲ λέγοντας δύο ἀρχὰς, ἢ δύο αἰτίας, ἀναθεματίζομεν. Ταῦτα ἡ λατίνη εἰπόντος, ζήτει ἡ συνόδος, τῆ γραφῶν ἀκουσθέντων ὅσον ὅτι τῇ ὁμολογίᾳ τῆς πίστεως. ὀξήλθομεν γὰρ τῆς συνάξεως, καὶ ἵνα ἐν ἡμῖν μεγάλη χαρὰ, ὅτι οἱ λατῖνοι μίαν ἴσασιν αἰτίαν ὑιοῦ καὶ πνεύματος τὸν πατέρα, καὶ οὐ λέγουσι δύο αἴτια. Τούτων γενομένων ἦλθεν ὁ βασιλεὺς πρὸς τὸν πάππαν ἀρχιεπίσκοπον, βουλευσόμενος περὶ τῆς ῥημάτων τούτων, τῇ τετάρτῃ προσῆ. Τούτων οὖν βουλευθέντων, τῇ πέμπτῃ τῆς πέμπτης ἑβδομάδος τῆς πεντηκοστῆς, συνάξεις γέγονεν τῆς ἡμετέρων μητροπολιτῆς ἐν τῇ καλλίῳ τῷ πάππᾳ ἀρχιεπίσκοπον, παρόντος καὶ τοῦ βασιλέως· ἐδημηγόρησεν οὖν ὁ βασιλεὺς καὶ ἔφησε πρὸς τοὺς μητροπολίτας. Ο' Ιωάννης

Ο' Εφέσου. Τὸ τὰς βίβλους ἀμφιβόλους εἶ) τὰς παρεισηχθείσας παρ' ἡμῖν, οὐχ ὡς ὁμολογούμενον εἴρηται παρ' ἐμοῦ, οὐδὲ ἂν ἐμὲ γνώμη ¢ δόξα ὀξὺ τοιαύτη, ἀλλὰ κ) συγχώρησιν ἔτυ δίδοται, ἀφ' τὸ βούλεσθαι μεζαβιῶναι ἡμᾶς ἐφ' ἕτερον, κ) μὴ ἀεὶ τοῖς αὐτοῖς ὀτιμβήθη. ἐγὼ γὰρ ἀκριβῆ πλειοφορίαν ἔχω περὶ τῆ βιβλίων τῆ ἐμετέρων, ὅτι εἰσὶ διεφθαρμένα παντελῶς, ¢ ἀνακόλουθα τῆ σκοπῆ ἔ βασιλέως, γινώσκων ἐν τῆ κωνσταντινουπόλει ὑπὲρ χίλια εἶ) βιβλία ἔτυ τὸν τρόπον ἔχοντα, ἐν ἡμεῖς ἔπομβη. ¢ εἰ βάλῃ σοῦ δός μοι λόγον. ὅτι ἐν δυνεθῶσι τοσαῦτα βίβλει. ἵνα συμφωνήσωμβη εἰς ἅπαντα. περὶ δὲ τὰ ὡρὰ σοῦ εἰρημένα. λέγω, ὅτι θαυμαστὸν οὐδὲν, εἰ τὸ καθ' ὑπόθεσιν ἔδειξεν ὁ μέγας βασίλειος ἀφ' τῆ ὁμολογουμένου. κ) γὰρ κ) ἡμεῖς τὰ καθ' ὑπόθεσιν ἅπαξ διδόμενα, ὡς ὁμολογούμενα δείκνυμβη. ἔτυ δὲ κ) ὅτι ἔ περιεζασμένου ζητήματος ἐποιήσαμβη ἐν τῆ πόλει τῆς φερραρίας, ὅτι καθ' ὑπόθεσιν δύο τρεῖς ἀληθῆ τὰ ὑμετέρα εἶ) δόξαι περὶ τῆς ἐκπορεύσεως ἔ ἁγίου πνεύματος, δεῖ τούτῳ τῷ θεμελίῳ τοὺς λόγους ἐποιούμεθα πάντας, ὅτι εἰ ¢ ἀληθῆ κ) ὁμολογουμένα οὖσαν, οὐκ ἐχρῆν ταύτην περιπεθῆναι ἐν τῷ συμβόλῳ κ) ὁ μέγας βασίλειος ὑποθέμενος ἅπαξ κ) συγχωρήσας ἀληθῆς εἶ) τὸ, ζῆτον εἶ) τῇ τάξει ¢ τῷ ἀξιώματι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὅπερ ἰσαμῶς ἐδείξατο περιττεῖον, ἀλλ' ἐπείση περὶ τούτο ὡς ἐδείξαμβη, ἐπήγαγε ταῖς συζεύξεσι περὶ ἔτυ καθ' ὑπόθεσιν διδομένου· ὅτι εἰ καὶ ἀληθὴς εἶ) δοθεῖσα τὸ, ζῆτον εἶ) τῇ τάξει ¢ τῷ ἀξιώματι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἔτυ δὲ τὸ χρῆμα ἔ λόγου ὡρὰ τοῖς ῥήτορσιν αἰτιωρᾶσασις λέγεται, ἀλλ' οὐκ ἀνάγκη κ) τρίτον αὐτὸ εἶ) τῇ φύσῃ. καὶ γὰρ οἱ ἄγγελοι ἀλλήλων τῇ τάξει κ) τῷ ἀξιώματι, οὐ διὰ ἔτυ καὶ ἑτέρας τυγχάνουσι φύσεως· κ) γὰρ ¢ ἀστὴρ ἀστέρος διαφέρει ἐν δόξῃ κ) τὸν θεῖον δὲ πόσολον, ἀλλ' ἐ διαφορὰς ἡ τῆ ἀστέρων φύσις. κ) πολλαὶ μοναὶ ὡρὰ τῷ παλεῖ, ἀλλ' οὐ διάφορεῖ αἱ μοναὶ τῇ φύσῃ. οὕτω καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, εἰ δοθεῖη τρίτον εἶ) τῇ τάξει καὶ τῷ ἀξιώματι, ὅπερ ἤδη συνεχωρήσαμβη καθ' ὑπόθεσιν, οὐκ ἀνάγκη ¢ ζῆτον αὐτὸ εἶ) τῇ φύσῃ. τί οὖν πρὸς ἔτο τὸ ὡρὰ σοῦ εἰρημένον, ὅτι διὰ τῆ ὁμολογουμένων ὁμολογεῖ τὸ ἀμφίβολον; οὐ τὸ ἀμφίβολον δείκνυσι, ἀλλὰ τὸ καθ' ὑπόθεσιν. εἰ οὕτω καθ' ὑπόθεσιν ἔχῃ, ἀνάγκη κ) τὸ ἀκόλουθον οὕτως ἔχειν, ὡς ἐπ' ἐκείνων τῆ περειρημένων δῆλόν. θαυμάζω οὖν εἰ ὡρᾶζε ἔτο τὸν σὸν τιμιότητα, ὅτι τὰ καθ' ὑπόθεσιν ἅπαξ διδόμενα, ὡς ὁμολογούμενα παρεισῶμβη· μᾶλλον δὲ ἐξ ἀνάγκης αὐτὰ ἀποδείκνυμβη, διὰ τοῦτο κ) θαυμαστὸν οὐδὲν, εἰ διὰ τῆ ὁμολογουμένων αὐτὰ ἀποδείκνυμβη.

Ο' Ιωάννης Πολλὰ μὲν εἶπας τῆ ἐφεσίων ὁ ἀρχιερεὺς, ἀλλ' οὐδὲν εἰρηκας τὸ πρὸς τὴν ἡμετέραν διαίλεξιν ἐπαγόντων. ἡμεῖς γὰρ ζήτημά τι εἴχομβη ἐν τῇ παρθενούσῃ συνόδῳ ἀναγκαῖον κ) θαυμαστόν· ¢ μήπω τούτου περαιωθέντος, ἢ σὺ σεβασμότης περιφέρεις εἰς μέσον ἄλλας ὑποθέσεις καὶ ἄλλα κεφάλαια. λέγω οὖν εἰ μὲν βούλει ἐξετάζειν τὰ προκείμενα ζητήματα ἡμῖν, παρίσωσαν εἰς μέσον, ὅπως ¢ πόρας λάβωσι ταῦτα· οὕτως γὰρ ἡμῖν ἐκαμοθέτησε ¢ ὁ γαλήνιότατος βασιλεὺς, ὅπως περαιωθέντος τοῦ ἐνὸς ἐν ἀρξώμεθα ἑτέρου. εἰ δὲ οὐκ ἔχεις τί εἰπεῖν ἐν ἐκείνοις, ὁμολόγησον ἔτο, ¢ χαίρειτάς σοι ὀφλήσομβη. εἰ δὲ ἔτο ὐ βούλει, ἀπολογήθητι λοιπὸν πρὸς τὸ προκείμενον, ¢ οὕτω φανήσεται ἡ ἀλήθεια. περὶ δὲ ὧν ἐποίησας τὸν μακρὸν ἔτον λόγον εἰς τὸ μέγα ἔτο ἀκροατήριον, οὐκ ἀπορῶ ἀπολογήσασθαι, δύναμαι γὰρ σωτηρία ἔ ἁγίου πνεύματος λίαν ποιῆσαι εἰς ἅπαντα, ¢ ἀποδεῖξαί σοι ὅσα εἶπας, ὅτι τὰ πλείω εἰσὶν ὑπὲρ ἡμῶν, πλὴν ὅμως ἀπολογήθητι πρὸς τὸ προκείμενον.

Οὐ-

σι δὴ πᾶσιν ἀπολογησόμενον, ὡς εἶπας, ἐν οἷς φαίνεταί μοι πινὰς ἔχειν σε ἀπολογίας ἐν ᾧτι; ἐπισημειώσεις, ἀπὸ κεφαλαίου εἰς κεφάλαιον βούλομαί σοι παραίτια ἱκανοποιῆσαι. ☪ εἴπερ ἐπαγγέλλη παρόντος † γαλλικοτάτου κυρίου † βασιλίσσης, ἠρεμήσην δὴ τῇ ἀληθείᾳ, ἵνα αὐτὸς ἱκανοποιήσω πᾶσι τοῖς ὧδε σοῦ εἰρημένοις, μὴ πλείονος φροντίσας φροχωρήσω δὴ τὸ λῦσαι τὰ ὧδε σοῦ εἰρημένα. εἶπας ἐνταῦθα ὠφελεῖ τινὰ ἀρχαῖα οὕτως· ὅπου νῦνα δυείσομεν μεταβολαί τινα ἐν ταῖς βίβλοις ἢ ἐναλλαγαί, ὀφείλομεν ὠφελεῖσθαι τὰς βίβλους ἐκείνας, τὰς ἐχούσας ἐν ἑαυταῖς ταὶς ἀμφιβολίας, καὶ μεταβαίνειν δηλονότι ἐπὶ τοὺς θεμελίους τῆς θείας γραφῆς. ὥστε δ' αὖ εἶπε ποτέρος τι καὶ διεγραμμένος ζόφος· ὥστε ὁσάκις αὖ δυείσκονται ἐναλλαγαὶ ἐν ταῖς βίβλοις ἐκείναις καταλιμπάνειν. ἔτι οὐ γίνεται ὠφελὰ σοφῶν αἰρῶν, ἀλλ' ἵπονται ταῖς σκοπαῖς τῆς βιβλίων, καὶ κατὰ ἡγούμενα καὶ ἑπόμενα δηλαδοῦσιν, ὥστε δύρειν τὰληθῆ καὶ τὰ ψεύδη· οὕτω καὶ ἐν τῷ προκειμένῳ δεῖ ποιεῖν καὶ ἡμᾶς. τὰ μὲν σοι τὸν λόγον αὐτὸς πεπείκα, ὅπερ εἴπερ ὁ προσδιορισμὸς τῆς ἀμφιβολίας προστίθη, ὅπου αἱ κεφαλαιοῦνται τὰ τῆς ἀγγέλων παραδείγματα, ἔπονται δύο ἄτοπα· πρῶτον, ὅτι ἐκ † ἡγουμένου ἀληθοῦς ὄντος καὶ ἀναγκαίου, λαμβανομένης τῆς ἀνάγκης ἐξ ἐκείνων ἃ κεῖνται ἐν τῇ ἱερᾷ γραφῇ, ἔπεται δ' ἀκόλουθόν τι ἀμφίβολον, ὅπερ ὀξὶ παντάπασιν ἀνεπιτήδειον. οὕτω γὰρ ἐπιχείρει ὁ βασίλειος ἐπαῦθα· εἰ οὕτως ὀξὶν δηλ τῆς ἀγγέλων, ὥστε τὸν ὄντα δεύτερον ἢ τρίτον τῇ τάξει ἢ τῷ ἀξιώματι, τρίτον εἶ) καὶ τῇ φύσει, οὕτως ἰῶ δηλονότι καὶ δηλ τῆς θείων προσώπων, ἐν οἷς δεῖ † ἁγίου πνεύματος διαλήγεται. ἀλλὰ μὴν οὕτως ὀξὶν ἀπολελυμένως καὶ χωρὶς ὑποθέσεως δηλ τῆς ἀγγέλων, καθὼς αὐτὸς φανερῶς ἀποδείκνυσιν ἐν τῷ κειμένῳ. ἆρα ἀκόλουθον ὀφείλει εἶ) χωρὶς τῆς οἱασουῶ ἀμφιβολίας. δίδωκά σοι τὸ ὠφελούμενον ἐκεῖνο † ἀκολουθίας, εἰ ὁ ἄνθρωπος ξιχῆ, ἆρα κινεῖται. δίδωμί σοι καὶ τὸ παρὸν ὠφελούμενόν τι δηλ τῇ προκειμένῃ ὕλῃ ἁρμόζον † μακαρίου αὐγουστίνου· φησὶ γὰρ ὁ αὐγουστῖνος οὕτως δηλονότι καθὼς καὶ ὁ βασίλειος, ἐν τῷ πεντακαιδεκάτῳ περὶ τῆς τριάδος λόγῳ· εἰ γὰρ ὅ, τι ἂν ἔχει, ἐκ † πατρὸς ἔχῃ ὁ υἱός, ἀπὸ † πατρὸς πάντως ἔχῃ ὥστε καὶ ἐξ αὐτοῦ προϊέναι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. αὖτη ὀξὶ μία ὑποθετική, ἡ μὴ τεθεῖσα εἶ) οὔτε τὸ ἡγούμενον οὔτε τὸ ἑπόμενον, εἰ μὴ προστεθῇ ἢ ᾖ πᾶν, ἵνα ὁ αὐτὸς νοεῖ ἀπὸ τῆς ἱερᾶς γραφῆς. καὶ γίνεται δηλ ἡ ἐπιχείρησις δηλ τῆς ὑποθετικῶν, ἡ μείζων ὀξὶν ὑποθετική, ☪ ἡ ᾖ πᾶν προστεθῇ ἡγούμενον ὑποθετικὴ, ☪ δηλ † τὸ ἀκόλουθον ἔπεται ἀναγκαίως. λέγω οὖν ὁ αὐγουστῖνος οὕτως· εἰ ὅπερ ἔχῃ, ἐκ † πατρὸς ἔχῃ ὁ υἱός, ἐκ † πατρὸς ἔχῃ πάντως ὥστε ☪ ἐξ αὐτοῦ προϊέναι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀλλὰ πάντα ὅσα ἔχῃ ὁ πατὴρ, ἔχῃ ☪ ὁ υἱός, ἢ τις ὀξὶν ἡ ᾖ πᾶν. αὖτη δὲ φαίνεται ἀπὸ † κειμένου ἐν τῷ δ' ἀγγελίῳ ῥητῶ, ὅτι πάντα ὅσα ἔχῃ ὁ πατὴρ, ἔχῃ ☪ ὁ υἱός· ἆρα ἔπεται ἀναγκαίως καὶ ταύτην τὴν ἐπιχείρησιν, ὥστε τὸν υἱὸν ἔχειν ἀναγκαίως ἐκ † πατρὸς ὥστε ἐξ αὐτοῦ προϊέναι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· καὶ γίνεται ἡ ἐπιχείρησις αὕτη. χωρὶς τινος ὑποθέσεως ἀναγκαία. ὅτω φησὶ καὶ ὁ βασίλειος, ὡσαὐτὼ νοήσει τὴς τὸ ἐπιχείρημα. εἰ ὅπως ἔχῃ δηλ τῆς ἀγγέλων, ὥστε τὸν ὄντα δεύτερον ἢ τρίτον τῇ ἀξιώματι καὶ τῇ τάξει, μὴ εἶ) ξίτον ☪ τῇ φύσει, οὕτω καὶ δηλ τῆς θείων προσώπων. τιμᾶν πίστει ἓν ἀθεότητα ἀπολελυμένως καὶ δηλ τῆς ἀγγέλων ὅπως ἔχῃ, ἆρα ἔπεται τὸ ἀκόλουθον χωρίς τινος ὑποθέσεως. ἄλλον γὰρ ζόφον ἐδίνησεν αὖ εἰπεῖν, † βασίλφον εἶ) αἰσχυντότατον, ὅτι ἐκ τῆς προηγουμένων ἠθέλησεν ἀποτυγχεῖν ὁ πίστιν ἀληθῆ, τὸ ☪ ἀναγκαίως ἀπὸ τῆς γραφῆς· ἆρα οὕτως ἔχῃ καὶ δηλ † ἁγίου πνεύματος.

Τὸ

„ μα δὲ τὸ ἅγιον, οὐκ ἐξ ἑαυτοῦ ἢ δι' ἑαυτοῦ τὴν ὕπαρξιν ἔχον, ἀλλ' ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον, ἴδιον δὲ τοῦ υἱοῦ ὀνομαζόμενον. ταύτην τὴν ὀρθότητα ἐν τοῖς γράμμασι θαυμάσομεν, ὑμᾶς παρακαλοῦντες τὸν τας ψιλλιζούσας γλώσσας ἀφέντα, καὶ τὸν ἀπηχῆ φθόγγον εἰς ὑδαίαν ἁρμονίαν μεταῤῥυθμίζοντα. Βλέπει ὅπως καὶ ὅτι τίσι συμφώνησε ὁ θεοδώρητος μὴ τῇ αἱρετικῶν, ὅτι οὐκ ἐξ ἑαυτοῦ ἢ δι' ἑαυτοῦ τὴν ὕπαρξιν ἔχον, ἀλλ' ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον· ἴδιον δὲ τοῦ υἱοῦ, ὡς ὁμοούσιον ὀνομάζεται. ὅτι δὲ ὅτι τούτοις συμφώνησε, καὶ ἡ κρίσις ἐκείνη γέγονε, μάρτυς ὁ μακάριος κύριλλος, αὐθις πρὸς τὸν ὅτι σκοπὸν αἰτιοχείας ἰωαννίκιον γράφων τοιαῦτα. Ταύτης ὑμῖν ἐντυγχάνοντες τῆς ἱερᾶς γραφῆς, ὅτι τι καὶ ἑαυτοῖς φρονοῦντας διεστοπτες, ὅτι εἷς κύριος, μία πίστις, ἓν βάπτισμα, ἐδοξάσαμεν τὸν τῶν ὅλων σωτῆρα θεὸν, ἀλλὰ λοις συγχαίροντες, ὅτι ταῖς θεοπνεύστοις γραφαῖς, καὶ τῇ ὀρθοδόξῳ τῶν ἁγίων πατέρων συμβαίνουσαν ἔχουσι πίστιν, αἵ τε παρ' ἡμῖν καὶ αἱ παρ' ὑμῖν ἐκκλησίαι. Τούτοις σύμφωνα καὶ ἐν τῇ κυριακῇ ἱερουργείᾳ φησὶν ὁ μακάριος κύριλλος. Ὥσπερ ὁ δάκτυλος ἀπήρτηται τῆς χειρὸς, οὐκ ἀλλότριος ὢν αὐτῆς. καὶ ἐν αὐτῇ φυσικῶς, οὕτω καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τῇ τῆς ὁμοουσιότητος λόγῳ συνῆπται πρὸς ἕνωσιν τοῦ υἱοῦ, καὶ ἐκ τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς ἐκπορεύεται. Τοῦτο δὲ ταυτόν ἐστιν εἰπεῖν, καὶ μὴ ἐξ αὐτοῦ ἐκπορεύεται. συνῆπται γὰρ αὐτῷ, φησὶ, καὶ τῇ ὁμοουσιότητι, καὶ μὴ παρ' αὐτοῦ τὴν ὕπαρξιν ἔχει, ἀλλ' ἐκ τοῦ θεοῦ καὶ πατρός. Διὰ τούτων ἁπάντων ἐκεῖνοι ὅτι δείκνυμεν σύμφωνα τοῖς ἁγίοις γράφουσι. Ἐ τοῖς θείοις ὑμῶν πατράσι καὶ διδασκάλοις, καὶ μηδὲν τῶν θείων δογμάτων τῶν ὀρθοδόξων ἡμῖν αὐτοθεν ἐναλλάσσοντας ἢ κιβδηλεύοντας, οὐδὲν προσπεθέντας, οὐδὲν ἀφαιρουμένους, οὐδὲν ὅλως καινοτομοῦντας. ὀρθοδοξοῦμεν δὲ πάλιν καὶ τὴν ὑμετέραν ἀγάπην καὶ τιμιότητα, συμφωνοῦσαν Ἐ ἡμῖν καὶ τοῖς θείοις πατράσι, καὶ μηδὲν τούτων ἐπέκεινα λέγειν ἐπ' ἐκκλησίας ἢ ὀρθοδοξεῖν, ἀλλὰ τούτοις ἀρκεῖσθαι Ἐ μόνοις, ἵνα τὰ αὐτὰ καὶ λέγοντες καὶ φρονοῦντες, ὁμοθυμαδὸν ἐν ἑνὶ στόματι καὶ μιᾷ καρδίᾳ, δοξάσωμεν τὸν πατέρα, καὶ τὸν υἱὸν, καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ Ἐ προσκύνησις, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

Ιωλ. Καρδ. Δίκαιόν ἐστιν, ἐπεὶ εἶπας ὅσα ἤρεσε, ἵνα ἀπολογηθῇς καὶ εἰς τὰ τελευταῖα τῶν ἰωάννου τῆ προβεντζιαλίου.

Ο' Εφέσου. Ἡμεῖς διότι ἱκανῶς ἀπεδείξαμεν Ἐ διὰ λόγων τὴν προσθήκην τῆς ἀμφιβολίας ἐκείνης γεγονυῖαν, Ἐ ὅτι τὸ ἦλθεν ἐν ταυτοῖς τοῖς παροῦσιν ἅπασιν, ὡς ἱκανῶς ἀπεδείξαμεν· καὶ οὐδὲν προσῆκεν μῶμον τῇ μεγάλῃ βασιλείᾳ ἡ προσθήκη τῆς ἀμφιβολίας ἐκείνης, καθὼς ἡμεῖς ἀπεδείξαμεν, ἐξηγησάμενοι τὸ ῥητὸν κατ' ἀκρίβειαν, οὐδαμῶς δὲ προσέχομεν τοῖς ἀπὸ τῆς σῆς αἱρετικότητος εἰρημένοις λόγοις εἰς τὸν τῶν μητέρων βιβλίον σύνταξιν, πολλαῖς τε οὔσι καὶ ἄλλως ἔξω καὶ τῆς προκειμένων εἰρμοῦ δοκοῦσι, Ἐ ὅτι τὰ ταῦτα ποιεῖν ἡμᾶς, Ἐ ἀπολογίαις τὰς ἀπολογίας δίκαιος, πρὸς τὸ ἄπρεπον ἀεὶ προσχωρήσῃ, ἀλλὰ τοῦτο ὀρθαλμιῶντες ἐκεῖνα καὶ μηδὲν πρὸς αὐτὰ σκιαμάχωμεν, τοσοῦτον μόνον εἰπεῖν ἔχομεν, ὅτι τὸ τῶν μητέρων βιβλίον ἀληθῆ τε εἶναι καὶ ἀκριβῆ, μάρτυρεῖ Ἐ ὀρθοδοξότατος, καὶ τῆς ἀρχαιότητος τοῦ βιβλίου, Ἐ παρ' αὐτῆς τῆς ἀκολουθίας τῆς ἡμετέρων, ὡς παρ' ἡμῖν ἀποδείκνυ· Ἐ πλείονα τούτων εἰς τὸ ῥητὸν λέγειν ἐκεῖνο, οὔτε ἔχομεν, οὔτε κελόμεθα.

Ο' Ιωαννης Ἐπειδὴ κύριε ἐφέσου, φεῦ τὸ πάλαι εἶπας, οὐ κατέχει ἐν τῇ μνήμῃ τοὺς παρ' ἐμοῦ εἰρημένους λόγους, αὐάξω σε ὀλίγα μέρους εἰς μνήμην τῶν εἰρημένων, ἵνα δειχθῇς ἱκανοποιῶν τῷ θελήματι τοῦ θαλλιωτάτου κυρίου Ἐ βασιλέως, Ἐ εἰρηνικοῦ

σε ὅτι

οὐδαμοῦ τοῦτο. Ἐκ τοῦ τὴν ὕπαρξιν ἴσχυ, ὑπολαμβάνεται αὐτῷ ὁ Θεοδώρητος, ὡς ἐκ προσώπου τῶν αἱρετικῶν οὕτω λέγων. Ἴδιον τοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, εἰ μὴ ὡς ὁμοφυὲς; Ἐκ τοῦ παῖδος ἐκπορεύόμενον οἶδε, συνομολογήσομεν, καὶ ὡς δύσεβὲς διχόμεθα τὴν φωνήν· εἰ δὲ ὡς ἐξ υἱοῦ, ἢ δι' υἱοῦ τὴν ὕπαρξιν ἴσχον, ὡς ὠφέλιμον καὶ συμφερόντως διαιρούμεθα. πιστούμεθα γὰρ τῷ κυρίῳ λέγοντι, τὸ πνεῦμα τοῦ ἀληθείας ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται· καὶ τῷ ἀποστόλῳ, ὑμεῖς δὲ οὐ τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου ἐλάβετε, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἐκ τοῦ θεοῦ καὶ πατρός. Πρὸς ταύτην τὴν μέμψιν ἀπολογούμενος καὶ ὁ κύριλλος, φησὶν μὴ συνοφαντεῖσθαί φησιν. ἐν οἷς πρὸς διόπου τινὰ διήσκοπεν γράφει. Ἐκ δὲ ἀλλαχοῦ τοῦ θεοδωρήτου κατ' ἔχθραν αὐτοῦ πρὸς φιλούμενου, καὶ τὴν φιλίαν τὴν πρὸς τὸν υἱὸν. λέγει δὲ οὕτω πρὸς τὸν διόπου γράφων· διείργομαι εἰς πλεονεξίαν τῆς ἐνούσης ἀληθείας τῇ σῇ θεοσεβείᾳ τὸν ἀληπμφθέντα τόμον, ἐν συμβαίνειν λέγεται καὶ τῷ αἱρεματίζοντι θεοδώρητον τὸν κύρου· καλεῖσθαι γάρ φησιν οὕτω τὸ πολυχρόνιον· ἐντυχὼν δὲ τοῖς ἐγκειμένοις αὐτῷ ἔπεμψα τοῦ θεοῦ τὰς δυσχερεστέρους ὠδάς, οὐ διελίποντα δὲ καὶ τὸν λέγων κύριε ῥῦσαι τὴν ψυχήν μου ἀπὸ χειλέων ἀδίκων Ἐκ δόλου γλώσσης δειλίασε γὰρ ἑαυτὸν συνοφαντούμενον παντοχοῦ· καὶ ὑφίκας ὡς τοῦ κεφαλαίου συνοφαντεῖσθαί φησι. δηλονότι κατ' ἐκεῖνο τὸ μέρος συνοφαντεῖσθαι, ἐν ᾧ βλάσφημον αὐτὸν δόξαν καὶ δυσεβῆ ὁ θεοδώρητος ἔχειν ἔφησεν, οὐκ ἄρα τῇ δόξαν ταύτην ἔσχεν, ᾗ ὁ θεοδώρητος τοῦτον ἰσυκοφάντει, ἀλλ' ἐκείνῃ μᾶλλον, καθ' ἣν ὁ θεοδώρητος ἔφησε συνομολογεῖν αὐτοῦ, καὶ ὡς δύσεβῆ διχᾶσθαι τὴν φωνήν, τουτέστιν, ὅτι ἴδιον τοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ὡς ὁμοφυὲς μὲν αὐτοῦ, ἐκ τοῦ παῖδος δὲ ἐκπορεύόμενον. αὐτὸ δὲ τοῦτο καὶ ἐν τῇ πρὸς τὴν μέμψιν ἀπολογία φησί· λέγει γὰρ οὕτως· εἰ δὲ ἐκ τοῦ παῖδος ἐκπορεύεται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· ἀλλ' ὅτι ἔστιν οὐκ ἀλλότριον τοῦ υἱοῦ, πάντα γὰρ ἴσχει μᾶλλον τὰ παῖδος. βλέπεις ὅπως ἐκεῖνος ἐκείνῳ τῷ μέρει συμφωνεῖ, καθὸ ὁ θεοδώρητος ἔφησε συνομολογεῖν αὐτοῦ, καὶ ὡς δύσεβῆ διχᾶσθαι τὴν φωνήν; μὴ ταῦτα τῆς πρὸς ἰοὺς αἱρετικοὺς ἐνώσεως ἠμοιδύνης γράφει πρὸς ἰωάννην τὸν τῆς ἀντιοχείας ἐπίσκοπον ὁ μακάριος κύριλλος ἐπὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως, λέγων, ἅμα μὲν ἐπὶ τῆς τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐκπορεύσεως, ἅμα δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ σύμβολον μηδὲν ἀκίνητον οὕτω λέγων. Κατ' οὐδένα τρόπον σαλεύεσθαι ἀνεχόμεθα τὴν ὁμολογεῖσαν ἁγίαν τῇ πατέρων πίστιν, ἥτοι τὸ τῆς πίστεως σύμβολον· οὔτε μὴν ὑπερβαίνομεν ἀκινήτους οὔτε ἀνατρέπομεν ἢ ἀμείβομεν τῇ ἐγκειμένων ἐκεῖσε, ἢ μίαν γοῦν συλλαβὴν, μεμνημένοι τῶν λεγόντος, μὴ μεταιρε ὅρια αἰώνια, ἃ ἔθεντο οἱ πατέρες σου· οὐ γὰρ ἦσαν αὐτοὶ οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς, ὃ ἐκπορεύεται μὲν ἐξ αὐτοῦ, ἔστι δὲ οὐκ ἀλλότριον τοῦ υἱοῦ καὶ τῆς οὐσίας λόγος. Βλέπεις καὶ ταῦτα ποίῳ μέρει τῆς τοῦ θεοδωρήτου διαιρίσεως ὁ κύριλλος συμφωνεῖ; λέγει γὰρ ἐν τοῖς μυστικοῖς χήμασι τὸν λόγον φεράζων· ἐκπορεύεται μὲν ἐκ τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς, ἔστι δὲ οὐκ ἀλλότριον τοῦ υἱοῦ, τουτέστιν, ἴδιον, καὶ τῆς οὐσίας λόγον, τουτέστιν. ὡς ὁμοούσιον· τοῦτο δὲ καὶ ἐκεῖνος ἔφησε οὕτω ῥητῶς, ὅτι εἰ μὲν ὡς ὁμοούσιον καὶ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύόμενον εἶπεν, ὡς δύσεβῆ διχόμεθα τὴν φωνήν. Ταύτῃ τῇ διαιρέσει διξάμενος συνῆκε τοῖς αἱρετικοῖς ὁ μακάριος θεοδώρητος, καὶ τῇ θεολογίαν ταύτῃ διεγὼν ἑαυτῷ σύμφωνον Ἐκ τῆς γραφῆς; τοιαῦτά φησιν ἐν τῇ πρὸς ἰωάννην αἱρετοχείας διαιρέσει. Τὰ νῦν ὑπεσταλμένα, δηλονότι θεὸν κυρίλλου, τῇ διαγγελικῇ διηγήσει καλλωπίζει. θεὸς γὰρ τέλειος καὶ ἄνθρωπος τέλειος, ὁ κύριος ἡμῶν ἰησοῦς χριστὸς ἐν αὐτοῖς αἱρηρῶσι), Ἐκ τὸ πνεῦμα

καὶ συνδοξαζόμενον, τουτέστιν, ὁμότιμόν τε καὶ ὁμοούσιον. εἰ δὲ καὶ ἐξ ἀμφοῖν αὐτὸ ἐκπορευόμενον ᾔδει, τίνος ἕνεκεν μεμνημένη καὶ ἀμφοτέρων, οὐ φέρεσε μὴν εἰπεῖν, ἐκ πατρὸς δὲ ἁγίου ἐκπορευόμενον, ὕστερον δὲ ἐπήγαγε, συνὼ αὐτοῖς συμφερικεκυούμενον καὶ συνδοξαζόμενον; Τοῦτο γὰρ ἀκόλουθον ἦν, εἴγε τοιαύτην εἶχε δόξαν. καὶ τοῦτο ποιεῖν εἰώθαμεν ἐν τῇ χρήσει τῶν λόγων, ὅταν τὰ φερὲς δύο τινὰ ἀναφέρωμεν· δικαίως ὅταν τὴν αἰτίαν ἔχῃ ἐξ αὐτῆς λέγομεν, φέρεσε ἐκδίδομεν καὶ ἄμφω τὰ αἴτια, τόν τε καὶ τὸ κοινὸν ἐπάγοντες ὕστερον. οἷον εἰ τύχοι, ὅτι καὶ συνὼ αὐτοῖς συμφερικεκυούμενον καὶ συνδοξαζόμενον· ἐπειδὴ ἐν μὲν τῷ φέρω παρέλιπον οἱ πατέρες τὸν διὰ υἱοῦ μυηθέντα, ὅτι τὴν αἰτίαν ἀποδοῦναι τῷ πνεύματος ἤθελεν· ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ ταύτην ἐπήγαγον, ὅτι τὸ ὁμότιμον καὶ ὁμοούσιον ἤθελον σῶζεσθαι. οὐκ ἄρα ἐκ τοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορευόμενον ᾔδεσαν· οὐ γὰρ ἂν τοῦτο παρέλιπον, ἐναῦθα ποιοῦντες; ἀνάπτυξιν. ὅτι δὲ ἡ ἀνάπτυξις αὕτη τελειοτάτη ἐστὶ καὶ οὐχ ἡμιτελής, αἰσαν ὑμεῖς εἴπατε, οὐδὲ τῆς αἰτίου. διάτερον σιωπήσασα. δῆλον ἐξ ὧν οὐδεμία μετ' αὐτὴν συνόδος, τῆς αὐτῆς αἱρέσεως ἑτέραν ἀνάπτυξιν ἐποιήσατο, οὐδὲ προσέθηκεν, ὅτι καὶ ἐκ τοῦ ἐκπορεύεται· κάλλιον μὲν οὖν καὶ ἀσφαλέστερον καὶ δικαίως ἅπασαν ὀφθῆναι τὴν οἰκείαν ὄρον, ὥσπερ προφητικῶς προγινώσκουσαν τὸ παρ' ὑμῖν ἡμῶν γεγονός. Ταύτης τῆς συνόδου προκαθεζόμενος τε καὶ προαγωνιστὴς, καὶ τῆς συμβόλου τούτου χειροτόνος ὁ μέγας Λέων συγγραφεύς, ὡς φασιν, οὗ τὰ ἐπαίνου ἐκ τῆς θεολογίας ἴσως ἀποστερίσονται. λέγει τοίνυν καὶ οὗτος σύμφωνα ἑαυτῷ καὶ τοῖς λοιποῖς πατράσι, γράφων ἐν τῷ λόγῳ, ὃς ἐπιγράφεται εἰς τὸν κατακλυσμὸν τὸν ἀπ' αἰγύπτου, τοιαῦτα· πάντα ὅσα ἐστὶν ὁ πατήρ, καὶ τοῦ υἱοῦ, πλὴν τῆς αἰτίας. θεωρητέον ἐνταῦθα, ὅτι δηλονότι καὶ οὗτος τὸν πατέρα τοῦ υἱοῦ τῇ αἰτίᾳ. καθάπερ ὁ μέγας Διονύσιος τῇ πηγῇ. εἰ τοίνυν ὁ υἱὸς τῇ αἰτίᾳ δηλονότι τοῦ πατρὸς, καὶ οὐδαμῶς ὄζει ἄπιος, δῆλον ὡς οὐδὲ πατὴρ ὄζει, οὐδὲ προβολάς· καὶ δηλονότι οὐ διὰ τοῦ πνεύματος ἄπιος. τοῦτο γὰρ σαφῶς ὁ διδάσκαλος ἀπεφήνατο. Τούτοις ἅπασι συνῳδὰ καὶ ἡ ἕκτη συνόδος καὶ ἑπομένως. φερτὸν μὲν γὰρ ἀκούσασα τὸ τῆς νικαίας σύμβολον, ὑπὸ χαρίσιν τινὸς ἀρειανίζοντος ἐνεχθὲν, ἐν ᾧ ἐδιδάχθη, ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον οὔτε υἱός ἐστιν, οὔτε διὰ υἱοῦ τὸ εἶναι ἔχει, οὔτε τὴν θεολογίαν ταύτην ἀπεδέξατο, καὶ ἐπήνεσεν ὡς οἰκείαν τοῖς πατράσι, καὶ τοῖς θείαις γραφαῖς σύμφωνον, ὥστε οὐδὲν αὐτὴν ἐνεκάλεσεν, οὐ μικρὸν, οὐ μέγα, οὐ τὸ τυχόν, ἐδ' ἐμέμφατο τὸν νικαίον ἐν τοῖς περὶ τὴν θεολογίαν ταύτην λόγοις, ἀλλὰ τὸ ζητούμενον σύμβολον δοκιμάζουσα ἐν τῇ ἑαυτῆς ὅρῳ φησίν· εἰ φωραθείη τινες ἢ φρονοῦντες ἢ διδάσκοντες τὰ ἐν τῇ προκειμένῃ ἁγίᾳ συνόδῳ ὁρισθέντα περὶ τοῦ χαρίσιου, περὶ τοῦ ἐναν θρωπήσεως τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ θεοῦ, τουτέστι, τὰ μυσαρὰ καὶ διεστραμμένα τοῦ νικαίου δόγματος, ὑποπεσόντα αὐτοὺς τῇ ἀποφάσει τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς ταύτης συνόδου. ὁλόκληρα, πατέρες, πάντα φησὶ τοῦ νικαίου μυσαρὰ καὶ διεστραμμένα δόγματα, τὰ περὶ τῆς ἐναν θρωπήσεως φησὶ τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ θεοῦ. δῆλον τοίνυν ἐντεῦθεν, ὅτι τὰ περὶ τῆς θεολογίας ὑγιῆ τε καὶ εὐσεβῆ, καὶ οὐδεμίαν λαβὴν παρέχοντα μέμψεως αὐτῇ οὐδ' ἐμέμφατο. τοῦτο δὲ καὶ τὸ τυχὸν ὄζει πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ δόξαι εἶναι ταύτην τῆς ἐκκλησίας κοινὴν, τὸ, μηδαμοῦ ἐν τῷ ἐκπορεύεσθαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· δῆλον γὰρ ὡς οἱ πατέρες τοῦτο ὡδοδεξάμενοί τε καὶ διορίσαντες, ὡς οἰκείαν ἑαυτῆς δόξαν ὑπέγνωσαν· καὶ οὕτω ὡδὲ τῆς οἰκουμενικῆς ἕκτης συνόδου τὸ δόγμα. τοῦτο τὸ κῦρος ἔχει λαβόν. ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ μακάριος κύριλλος ἀντιφερόμενος τῷ νικαίῳ περὶ τῆς τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐκπορεύσεως, λαβήν τινα δέδωκεν, ὡς

οἱόν-

περὶ τῶ ἁγίου πνεύματος, τοῦ ἐκπορευομένου ἐξ αὐτοῦ, νομίσῃ τοῦ ἰδίου λέγειν αὐτοὺς, ἐπειδὴ προσηχῶς ἐμνήσθησαν τοῦ υἱοῦ, προσέθηκαν δύθις, τῦ πατρός· τοῦτο δὲ ταυτόν ὅζι λέγειν, οὐκ ἐκ τοῦ υἱοῦ, ἀλλ' ἐκ τοῦ πατρός. καὶ δύθις ἐπάγουσιν, ἰδίου δὲ ὄντος τοῦ υἱοῦ. εἰ καὶ μὴ ἐκπορεύεται, φησὶν, ἐκ τοῦ υἱοῦ, ἀλλ' οὐκ ἀλλότριόν ὅζι τῶ υἱῶ· ἴδιον δὲ τῆς οὐσίας αὐτοῦ, ☩ ὁμούσιον αὐτοῦ. καὶ προς ταύτην τὴν δ/ξίνοιαν φησὶν ὁ ἀπόστολος· εἴ τις πνεῦμα χρισοῦ οὐκ ἔχι, οὗτ' οὐκ ἔσιν αὐτοῦ. τοῦτό φησι καὶ ὁ μακάριος κύριλλος· Εἰ ☩ ἐκπορεύε) τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τῦ θεῦ καὶ πατρός, ἀλλ' οὐκ ἀλλότριόν ὅζι ☦ υἱοῦ. Ταυτὰ φησιν ἐκεῖνος προς ☦ θεοδώρι(ον ἀπολογού μενος, ὡς ἀκριβέσερον ἐροῦμεν ὕσερον αὖ ὁ καιρὸς συλχωρῇ, ἐγκαλούμενον τούτῳ, ὡς καὶ ἐκ ☦ υἱοῦ λέγοντα τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύε)ς. Τούτοις τοῖς παρ/σι καὶ ὁ μέγας βασίλειός φησι σύμφωνα, λέγω δὲ τοῖς τῆς ἁγίας συνόδου, μετ' αὐτοὺς ἐγγὺς γεγονώς. λέγει γὰρ ἐν τῷ ὀκτωκαιδεκάτῳ τῷ προς ἀμφιλόχιον κεφαλαίῳ· Πνεῦμα χρισοῦ λέγο), ὡς ᾠκειωμένον αὐτοῦ κ) φύσιν, τουτέσιν, ὡς ὁμούσιον. Εἰ δὲ ἐκ ☦ υἱοῦ αὐτὸ ἐγίνωσκε τὸ ἐξ) λαμβάνειν, καθὼς ἡ διφθαρμένη βίβλος φησὶν, οὐκ ἂν εἶπεν, ὡς ᾠκειωμένον αὐτοῦ κ) φύσιν, ἀλλ' ὡς ἐξ αὐτοῦ ἐκπορευόμενον, καὶ ἐξ αὐτοῦ τὸ ἐξ) λαμβάνον καὶ ἀναγγέλλον· τοῦτο γὰρ ἀκόλουθον ἦν· ἀλλ' οὐδαμῶς τοῦτο προσέθηκε. λέγει γὰρ ὁ αὐτὸς ἐν τῷ λόγῳ, ὃς ἔχει τέλος ἐπιγραφήν, κ) σαβελλίου καὶ ἀρείου ☩ δύνομίου, τοιαῦτα. Ἐγὼ μὲν πατέρα μὲν οἶδα, οὐχὶ δὲ πατέρα, τὸ πνεῦμα· ☩ μὲν υἱοῦ παράλαβον, ἐχὶ δὲ υἱὸν ἀνόμασμένον· ἀλλὰ τέλει μὲν προς τὸν πατέρα οἰκειότητι τοῦ ☦ πνεύματος προς τὸν πατέρα κ) τὸν υἱόν, ἀλλὰ προς τὸν πατέρα μᾶλλον, ἐπειδὴ ἐξ αὐτοῦ ἐκπορεύεται· προς τὸν υἱὸν δὲ, ἐπειδὴ τὸ ☦ ἀποστόλου φησὶ ῥητόν· ὅτι εἴ τις πνεῦμα χρισοῦ οὐκ ἔχι, οὗτ' ἔσιν αὐτοῦ, τουτέσιν, ἁπλῶς, ὅτι κ) φύσιν ὄζιν οἰκεῖον αὐτοῦ, καθὼς ἐν τῷ προειρημένῳ ῥητῷ φαίνεται, κ) οὐχ ὅτι ἐξ αὐτοῦ ἐκπορεύεται. Τούτων τί ἂν γένοιτο λυπρότερον ἢ καθαρώτερον γνώρισμα τῆς ☦ μεγάλου τούτου παρ/δος διανοίας; λῶ εἰκὸς τοιαῦτα γράφειν αὐτὸν, εἰδότα, ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον κ) ἐκ ☦ υἱοῦ ἐκπορεύε); κείνατε ὑμεῖς ὦ πατέρες, κανόνι τῇ ἀληθείᾳ χρήμενοι. ταῦτα μὲν τὰ ἐκ τῆς προτέρας συνόδου, οἷς ἀπεδείχθη σύμφωνος ἅπασι τοῖς ἁγίοις ὁ μέγας βασίλειος. ἡ αὐτὴ δὲ προτέρα συνοδος ἐν τῷ ἰδίῳ προτέρῳ συμβόλῳ, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον συνέταξε παρ/ κ) υἱῷ, κ) τὴν ἐν τῷ βαπτίσματι δεδομένην ὑπὸ ☦ κυρίου φ/δοσιν, μ) ἕ ☦ παρ/ κ) ☦ υἱοῦ θεολογίαν, κ) εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐπαγαγοῦσα. ἡ δὲ υἱέρα δὲ μ) ταύτην δεδηλωμένην συνοδος, ☩ ☦ τοιαύτην φωνὴν αὐαπύξαι βεληθεῖσα, κ) ὅπως σωτέτακ) παρ/ κ) υἱῷ τὸ πνεῦμα σαφέσερον φ/δηση, προς ἀποστολὴν ☦ τῶν ἁγίων πνευμάτων μαχομένων, τοιάδε φησὶν ἐν τῷ ἑαυτῆς συμβόλῳ. Πισεύομεν ☩ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ κύριον, τὸ ζωοποιὸν, τὸ ἐκ ☦ πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν πατρὶ ☩ υἱῷ συμπροσκυνούμενον κ) συνδοξαζόμενον. Ἐ'ταῦθα ☦ σκοπὸν ☦ ἁγίων τούτων θεωρητέον ὄζιν, ὅτι τὸ προκείμενον ἀνάπυξίς ὄζι ☦ θεολογίας ἐκείνης· ☩ τὸν τρόπον τῆς προς πατέρα κ) υἱὸν ἑνώσεως τῦ ἁγίου πνεύματος, ἡ συνοδος ἐκείνη σαφῶς ἠβουλήθη φ/δήσηση. κ) βλέπετε, ὅπ διαφόρως ἀποδίδωσι ☩ αὕτη ☦ προς πατέρα ☩ υἱὸν οἰκειότητα ☦ πνεύματος· μονονυχὶ γὰρ ☩ αὕτη φησί· ὅτι σωτέτακ) τῷ παρ/ κ) τῷ υἱῷ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὑπὸ ☦ πατέρων ἐκείνων, ὡς ἐκ ☦ πατρὸς ἐκπορευόμενον· παρ/ ☩ υἱῷ συμπροσκυνούμενον

ψμομοίως ἀπολογίας περὶ τοὺς λόγους τοὺς ἐξελέγχοντας, μεταβλῶσι ἐπ' ἄλλας χρήσεις, αἳ κ᾽ τὸ παρὸν αὐτοὺς περικόμισας. νυνὶ δὲ λέγω οὕτως, λέγε μακρὸν ὅσον αὐ αὐτὸς βούλει, ἐπεὶ αὐτὸς οὐκ ἔχω ὅπη θέναι σοι νόμον, ἀλλ' ὁ γαλιλαιότατος βασιλεύς, ὅμως ἐγὼ τηρήσω τὴν σεμνότητα καὶ τὴν τάξιν τῆ ἐγκλείξεως, καὶ οὐδέποτε ἀπολογίαν παρίξω σοι εἰς ὅσα αὐ εἴπῃς, ἕως αὐ αὐτὸς ἀποκριθήσῃ κ᾽ τὴν τάξιν, καθ' ὃν τρόπον τῆς ἐγκλείξεως ἠρξάμεθα. νυνὶ οὖν σκέψαι αὐτὸς, εἰ βούλει μὴ καταστρέβειν τὸν καιρὸν ὅτι ματαίῳ τούτων παρόντων. ἐκζητῶ τοίνυν ἀπὸ σοῦ καὶ αὐτὸς, ἵνα περὶς τοὺς λόγους ἀπολογηθῆς τοὺς περικομισθέντας· ἐπειδὴ ἐξ ἐκείνων σαφίσασθαι ἔχομεν τὴν ἐγκύησιν τῆ βασιλείου, εἰ μήπου ὁ ἁγιώτατος ἡμῶν διανοῖτο ὀρθῶς μοι τὶ ἕτερον. εἶπον ἄλλοτε καὶ λέγω καὶ νυνὶ, ὅτι ἐν τῇ τρίτῃ συνόδῳ οὕτως ἐβεβαιώθη καθὼς φησιν ὁ ἁγιώτατος κύριλλος· καὶ τοῦτο ὀφείλει καλῶς καὶ σὸς καὶ ἡμὸς εἶ· ἵνα φησὶ ὁ κύριλλος, ὅτι ἐπίμβροι ἐν πᾶσι τῇ ὁμολογίᾳ τῆ πατέρων, ἰῶ ἐποιήσαντο ἐν αὐτοῖς, λαλοῦντες τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου. καὶ τὴν ἔννοιαν τὴν κειμβίλιον ἐν αὐτοῖς αἰνιγμάτοις, τὴν ἀλήθειαν λέγομβι. οὕτω γὰρ ὀφείλουσι πίθεσθαι αἱ μαρτυρίαι καὶ τὰ ῥητὰ, ὥστε ἡμᾶς μετ' ὄκνου καὶ ἀκριβείας αἰνιγμάτων καὶ ἑρμηνεῦαι τὰς μαρτυρίας τῆ ἁγίων.

Ο' Εφίσου. Ἡμεῖς τὸν τρόπον τῆς ἐγκλείξεως, ὃν συνεφωνήσαμβι πρὸς ἀλλήλους, οὐδαμῶς παρελίπομβι· ἀλλὰ γινώσκει ἡ σὴ τιμιότης, ὅτι δύο ἢ τρία ῥητὰ προβαλόμβιων ἡμῶν, κατέναλωθησαν περὶ αὐτὰ πᾶσαι αἱ προλαβοῦσαι συνελεύσεις· ἵνα οὖν μὴ ἀεὶ τοῦτο γίνηται, ἀεὶ τὰς ἡμετέρας ἀπολογίας προκαλουμβίνης τοὺς παρ' ὑμῶν λόγους, ἔδοξεν ἡμῖν τὰς ἡμετέρας συντάξεις ἐπαγαγεῖν ἐν ταυτῇ, οὐκ ἐξ ἀποκρύφων τινῶν βιβλίων καὶ τῆς πολλοῖς ἀγνώστων, οὐδὲ ἐξ ἀμφιβόλων καὶ νεοθεμβίων, ἀλλ' ἐξ αὐτῆ τῆ θείων γραφῶν, καὶ τῆ παρὰ πᾶσι ὁμολογουμβίνων ἀποφάσεων τῆ ἁγίων. εἰ γὰρ ἀεὶ περὶ τοῦ αὐτοῦ ῥητοῦ ἀναλύσομβι τὸν λόγον, ἡμεῖς μὲν ἐλέγχοντες τοὺς ὑμετέρους λόγους, ὑμεῖς δὲ ἀπολογούμβιοι, τοῦτο ἐπ' ἄπειρον περβήσονται. ὅθεν τοῦτο ἐπειδὴ τὴν ἀπολογίαν ἐδώκαμβι ξανῶς καὶ καθαρῶς, εἰς τὸν περιθέλειν τῆς ἀμφιβολίας ἐκείνης ἐν τοῖς παρ' ἡμῖν βιβλίοις κειμβίλιον, ἔδοξεν ἡμῖν ἐκεῖνο τὸ ῥητὸ καταλιποῦσιν, ἵνα μὴ ἐπ' ἄπειρον ἀεὶ περβαίνωμβι, τὰς ἡμετέρας συντάξεις ἐπαγαγεῖν. καὶ μὴ ταῦτα τὰς τοῦ μεγάλου βασιλείου φωνὰς συμφώνους ἅπασι τούτοις· ἵνα ὅθεν πάντων τούτων ἀναφανῇ τὸ παρ' ὑμῖν βιβλίον νεοθεμβίνον· μὴ δὲ ταῦτα δυνάσθαι ὑμεῖς, ἀπολαμβάνοντες ἕκαστον τῆ εἰρημβίνων, ὀλιγωρικῶς ἐξετάζειν, ἂν ὁ θεὸς βούληται, καὶ ὁ καιρὸς συγχωρῇ.

Ο' Βασιλ. Εἰ εἶχεν ἀναμβίνειν ἵνα ἀκούσητε τὸ τέλος, πάλιν ἤθελεν ἦθεν εἰς αὐτὸ, διότι ὁ σκοπὸς ὁ ὑμέτερος ἰῶ, ὅτι πάντοτε ὑμεῖς λέγετε, ἡμεῖς δὲ καιρὸν οὐχ εὑρίσκομβι· νυνὶ δὲ εἶπε καὶ αὐτὸς τοὺς λόγους αὐτοῦ.

Ο' Εφίσου. Πρὸς τὴν ἀκολουθίαν ἐκείνου ἐπανήθομβι, τῆ παρ' ἡμῖν λεγομβίνων, ὅτι ἡ ἁγία καὶ οἰκουμβινικὴ πρώτη σύνοδος, ἀποκέκινται πρὸς τὸν ἀσεβοποιοῦντα φιλόσοφον ἀπὸ τ᾽ ὀπισθίου λεοντίου ταῦτα. Λέγω μίαν θεότητα τοῦ πατρὸς τοῦ γεννήσαντος τὸν υἱὸν ἀνεκφράστως, καὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ γεννηθέντος ἐξ αὐτοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος τ᾽ ἀπορρεύσαντος ἐξ αὐτοῦ τ᾽ πατρὸς, ἰδίου δὲ ὄντος τοῦ υἱοῦ, καθά φησιν ὁ ἀπόστολος· ἐὶ τις πνεῦμα χριστοῦ οὐκ ἔχει, οὗτος οὐκ ἔστιν αὐτοῦ. Οὕτω μὲν ἔχει τὸ ῥητὸν· δεῖ δὲ νοῆσαι, ὅτι δ᾽ εἰσαπτὸς οἱ μακάριοι οὗτοι πατέρες, μήτε ἀκούσαν-

περὶ

τάτου παζὸς, καὶ τῶ γαλλωοτάτου κυρίου τοῦ βασιλίως συμπεφώνηται καὶ συμπεράνθη, ὥστε ἀπὸ κεφαλαίου εἰς κεφάλαιον, καὶ ἀπὸ ὑπιχειρήματος εἰς ὑπιχείρημα μεταβαίνειν· καὶ διὰ τοῦτο πρῶτον ἠρξάμεθα ἀπὸ τοῦ ῥητοῦ τοῦ μεγάλου βασιλέου, ὅπερ ἐλάβομεν ἀπὸ τῆς ὁμιλίας αὐτοῦ τῆς ἐπιθείσης αὐτοῦ ἐν τῇ ἑορτῇ τῆς πεντηκοστῆς· εἰ δὲ καὶ πολλὰ εἰρηται περὶ τοῦ ῥητοῦ τούτου παρ' ἡμῖν, ἀλλ' ἕνεκα τῆς ἀναγκαίως τῆς ἐντοίας τοῦ ῥητοῦ ἐκείνου, οὐδέποτε ὅμως ἐξεβημεν τοῦ προκειμένου ἐκείνου ῥητοῦ. συμπεραινόντες δὲ τὸ ῥητοῦ τοῦ βασιλέου, ἤλθομεν εἰς τὸ πρῶτον ῥητὸν, ὅπερ τίθησιν ἐν τῷ τρίτῳ τῷ ἀπορρητικῶν κατ' ἀνομίου· καὶ ἐν ταύτῃ τῇ χρήσῃ τοῦ βασιλέου κατὰ τὸ ἐμαυτοῦ ἐγχωμίλιον διεξοδικώτερος, ἐν τῇ ἐξηγήσῃ μὲν τοι τῆς αὐτῆς χρήσεως, οὐδέποτε δὲ μεταβαίνων ἀπὸ τῆς ὕλης τῆς ἐξηγήσεως τοῦ εἰρημένου ῥητοῦ. καὶ γὰρ εἴπερ ἐβουλόμεν συνάξαι λόγον ἀπὸ τῆς ἐντοίας ταυτησὶ τῆς χρήσεως, ἵνα αὖ πάντως ἀνάγκη, τὸ παρὸν ἀκρωτήριον τῶν ἐννοιαν συνίναι τοῦ ῥητοῦ· καὶ οὐδέποτε προκόμισα ἑτέραν ἔννοιαν, ἀλλὰ μόνα τὰ ῥήματα τοῦ ῥητοῦ τούτου. ἐπειδὴ δὲ τὰ ῥήματα συνάγονται ἀπὸ τῆς ἡγουμένων καὶ τῆς ἑπομένων, διὰ τοῦτο ἐδόκησεν ἐκθεῖναι καὶ σαφηνίσαι τὰ προκείμενα. διασαφηνιθέντος δὲ τοῦ κειμένου, δύο λόγους ἐμόρφωσα, ἀποδεικνύων μετὰ ἀνάγκης, ὅτι τὸ κείμενον οὐκ ἠδυνάτο ἴσασθαι μετὰ τῆς προσθήκης ἐκείνης τῆς ἀμφιβολίας, οὕτως ὥστε νίκα ἡ φύσις τῶ πράγματος ἀπήτει, οὐκ ἠδυνήθην γενέσθαι σαφέστερος ἐν τῇ διασαφήσῃ, καὶ ἀναπτύξει τοιούτου κειμένου. νυνὶ δὲ πρὸς τοὺς λόγους τοὺς γεγομένους πολυτρόπως περὶ τῶν ἡμετέραν προχόρησιν, εἴπερ ἐβούλου τηρῆσαι τῶν ἀρετῶν τάξιν, διὰ τῶν διασάφησιν τοῦ ῥητοῦ τοῦ μεγάλου βασιλέου, νυνὶ ἐξ ἀρχῆς περὶ ἐκείνου ὤφειλες ποιῆσαι τὸν λόγον. ἐν οἷς ἐν τῷ δύο ἔπεται, ἢ ἐθιάσου τοὺς ἐμοὺς συμπεράσματα λόγους οὕτως, ὥστε μὴ λόγον ἔχειν εἰς τοιοῦτον ἀπάγειν· καὶ τοῦτο λίαν ἀρέσκει ἡμῖν, εἰ καὶ σὺ οὕτως ὁμολογήσας· ἢ βουλόμενος ἐκφυγεῖν τοὺς πρὸς τοὺς λόγους τούτους ἀπολογίας, εἰσῆλθες εἰς ἑτέραν ὕλιν. εἴπερ δὲ ἐβούλου ἐκφυγεῖν καὶ ἐκκλίναι τὰ ὑπιχρήματα τὰ συμπεράσματα πρὸς τοῦτο, ὤφειλες τότε μεταβιβῶαι ὅτι τὰ ῥητὰ τοῦ ἀθανασίου, τὰ τότε κατὰ δύτερον λόγον κομιθέντα· ἅπερ ῥητὰ οὕτως ἀναγκαίως συμπεράνουσι, καθὼς καὶ ἡ χρῆσις τοῦ μεγάλου βασιλέου· νυνὶ δὲ οὔτε πρὸς τοὺς πρώτους λόγους ἀπολογῇ, οὔτε τηρεῖς τῶν τάξιν περὶ τῆς χρήσεων τῆς προκομιθείσων τοῦ ἀθανασίου, καὶ μεταβαίνεις ἐπ' ἄλλας ἀποδείας καὶ ζητήσῃς, ταῖς κειμένοις περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος, οὕτως ὡσαὶ καὶ αἱ πρῶται χρήσῃς οὐχ ἡδράζοντο ὅλῃ τῷ κειμένῳ τοῦ διαγγελίου. μὴ γὰρ οὐχ ἑδράζεται τὸ ῥητὸν τοῦ μεγάλου βασιλέως ὅλῃ τούτῳ, ἐν τῷ ἐμοῦ λήψεται, καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν; μὴ ὁ λόγος τῆς εὐσεβείας καὶ τῆς ἀληθείας οὐκ ἔστιν ἐν τῇ ἁγιασμοῦ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος; νυνὶ οὖν αὐτὸς ὁ χριστὸς, ὅστις ἐν τῷ τέλει τοῦ πεντηκαιδεκάτου κεφαλαίου τοῦ κατὰ ἰωάννην εἶπεν· ὁ δὲ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται, ὁ αὐτὸς φησιν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἑκκαιδεκάτου κεφαλαίου, διασαφῶν τίνα τρόπον ὀφείλει νοεῖσθαι τὸ, ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεσθαι, λέγων· πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ, ἐμά ἐστι· διὰ τοῦτο εἶπον, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται, καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν. ἐπειδὴ τοίνυν ἡ χρῆσις αὕτη τῆς θείας γραφῆς καὶ τοῦ ἰησοῦ χριστοῦ, ἐτέθη πρῶτον εἰς τὸ μέσον διὰ τῶν ἁγίων διδασκάλων, καὶ παρήχθη ὅλῃ τῇ δυνάμει τῶν ὑπιχειρήσεων, λίαν ἐστὶν ἄτοπον καὶ ἀφρικὲς ὅλῃ τοῦ τοιούτου ἀναφαιρέτου, ὥστε τῆς μεγάλης χρήσεως ἀποκαλυφθείσης αἰτιατέου, μηδεμιᾶς

ἤρχεται δὲ αὐτοῦ ξουσίως. τί τοῦτο λέγει; οἰκονομίαν τινὰ φαίνεσθαι τοῦ πνεύματος
ἐν τῷ κόσμῳ, ἀφ' ἧς τὴν τῆς ἀνθρώπων ὠφέλειαν. ὥσπερ οὖν τὸ τῆς ἀποστολῆς ῥῆ-
μα, τῷ παρεῖ ⸌ τῷ ὑμᾶς δέδοται· τὸ δὲ τῆς ἡδύνεως, μόνῳ τῷ πνεύματι· μόνον
γὰρ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔρχεται, καὶ οὐδὲν σωτικὸν ἀνάγκη τῷ πεμπτῶν θεσσα-
ράκοντα μετ' αὐτὸν ἔρχεσθαι· οὕτω καὶ ἐν τῷ τῆς ἐκπορεύσεως λόγῳ. οὐδαμόθεν
παρὸς νοεῖται ἐκπορεύεσθαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ οὐδαμῶς οὐδαχοῦ ἢ ἐκ τοῦ υἱοῦ. δῆλοι
γὰρ ἔστω. θεσπεσίως ἑαυτοῦ μεμνημένος ὁ κύριος, καὶ τὸ πέμπειν τὸ πνεῦμα τὸ
ἅγιον ἑαυτῷ τε ⸌ τῷ παρεῖ θεσπίσας, οὐκ ἔστι καὶ ὧδε τῆς ἐκπορεύσεως εἶναι, ὃ
παρ' ἡμῶν ἐκπορεύεται, ἢ ὃ παρ' ἡμῶν ⸌ ἐστὶ τοῦ παρεῖ ἐκπορεύεται; ταῦτα γὰρ ἂν εἴ-
πεν, εἰ τὴν ἐκπόρευσιν ἤδει καὶ ἑαυτοῦ οὖσαν. ὅτι δὲ τὸ ἐκ τοῦ παρεῖ ἐκπορεύ μενον,
ἴδιον ὑπάρχει τοῦ ἁγίου πνεύματος, ⸌ δῆλον τοῦτο οὐδαμῶς ἀνάγκη σωτικὸν τὸ,
ἐκ τοῦ υἱοῦ, μόνοις ἡμῖν πάλιν ὁ θεολόγος χρηγόριος, τὰς ἰδιότητας τῶν θείων προσώ-
πων ἐκδιδούς, ἐν οἷς λέγει· διὰ τοῦτο ὅτι τῷ ἡμετέρων ὄρων ἐστάμενοι, τὸ "
ἀγέννητον εἰσάγομεν, καὶ τὸ γεννητὸν, καὶ τὸ ἐκ τοῦ παρεῖ ἐκπορευόμενον, ὡς που φη- "
σιν αὐτὸς ὁ θεὸς λόγος. εἰ ἴδιόν ἐστι τοῦ πνεύματος, τὸ ἐκ τοῦ παρεῖ ἐκπορευό- "
μενον, καὶ οὐχ ἁπλῶς ἐκπορευόμενον· τὸ δὲ ἴδιον αἱρετίζειν καὶ πάντα, καὶ ἐξισά-
ζειν ἀνάγκη τῇ οὐσίᾳ ἴδιον, καὶ οὔτε πλεονάζειν, οὔτε ἐλλείπειν· ἀνάγκη ἄρα
νοεῖν καὶ λέγειν· εἰ τὸ πνεῦμα ἅγιόν ἐστι, τοῦτο ἐκ τοῦ παρεῖ ἐκπορεύομενον ⸌ εἰ τὸ "
ἐκ τοῦ παρεῖ ἐκπορευόμενον, τοῦτό ἐστι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. εἰ τὸ ἄρα καὶ ἐξ ἑτέ- "
ρου τινὸς ἐκπορεύεται, οὐκ ἔστι τοῦτο τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον: τοῦτο γὰρ ἀνάγκη νοεῖν "
καὶ τὸν ἀκόλουθον τῆς αἱρέσεως λόγον. οὐκ ἄρα νοεῖν ἀναγκαῖον ἡμᾶς οὐδὲ δυ- "
νατὸν ὅλως, ἅτινα ἀκούσωμεν ἐκ τοῦ παρεῖ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεσθαι, νοεῖν "
τοῦτο καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι. ταῦτα μὲν ὁ σωτὴρ ⸌ διδάσκαλος, καὶ τῆς θεο-
λογίας ἡμῶν ὁ διδάσκαλος. ὁ δὲ μαθητὴς ἐκείνου ⸌ τ' ἀπορρήτων μύστης ὁ θεόλο-
γος ἄνθρωπος παῦλος, τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς, ἴδωμεν οἷα κἀκεῖνος περὶ αὐτοῦ φη-
σὶ, πρὸς κορινθίους δευτέρᾳ λων περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, καὶ τὴν ὕπαρξιν αὐτοῦ
σημαίνουσαν βουλόμενος, ὅθεν ὅτι, τοιαῦτα γράφει· ἡμεῖς δὲ οὐ τὸ πνεῦμα τοῦ κό- "
σμου ἐλάβομεν, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἐκ τοῦ θεοῦ. καὶ ἵνα μή τις εἴπῃ δύνασθαι σωθῆ- "
ναι καὶ ἐκ τῶν ἔξω, τὴν τοιαύτην ἀναπύσασα θεολογίαν ὁ μακάριος ἰωάννης ὁ
θεολόγος, ἐν οἷς διασαλπίζει τῷ μεγάλῳ χρηγορίῳ τῷ θαυμαστουργῷ τὸ τῆς θεο
λογίας μυστήριον, μεστὴ δούσης αὐτῷ τῆς ἀεισπαρθένου μαρίας ⸌ θεομήτορος, τοιά
δε φησὶ, καθὼς ὁ μακάριος χρηγόριος ὁ νύσσης μέμφεται, τὸν ἐκείνου βίον συγγρά
φων. Ἓν πνεῦμα ἅγιον ἐκ θεοῦ τὴν ὕπαρξιν ἔχον, καὶ δι' υἱοῦ πεφωνὸς τοῖς ἀνθρώ- "
ποις, ⸌ τὰ λοιπά. Ἐν τούτοις δῆλον, ὡς ἀδυνάτου συνιστοῦσι ἡμᾶς, τὸ, ἐκ τοῦ θεοῦ "
τὴν ὕπαρξιν ἔχον, τῷ ἐκ τοῦ υἱοῦ· οὐδὲ αὖ πάλιν ὕστερον, καὶ δι' υἱοῦ πεφωνὸς, δη-
λονότι τοῖς ἀνθρώποις, ἀλλὰ τῷ μεσιτικῷ χήματι τὸν λόγον θεσπαγγών, ἔδειξεν
ἐκεῖνο μὲν τῷ παρεῖ μόνῳ θεσπίζειν, τὸ, ἐξ αὐτοῦ τὴν ὕπαρξιν ἔχειν τὸ πνεῦμα
τὸ ἅγιον· τοῦτο δὲ τῷ υἱῷ τὸ, δι' αὐτοῦ τοῖς ἀνθρώποις φανῆναι. οὐκ ἄρα συνιστᾶσιν
ἀναγκαῖον, οὐδ' ἐπαΐοντας ἀκούοντας ἡμᾶς τὸ, ἐκ ⸌ θεοῦ τὸ πνεῦμα, τὸ ἐκ ⸌ υἱοῦ· ἀλλ'
οὐδὲ δυνατὸν ὅλως. ὥσπερ ἐδείξαμεν. εἴπερ ἄλλο τί τὸ, δι' υἱοῦ πεφηνέναι βούλε-
ται, καὶ ἄλλο τὸ, ἐκ τοῦ θεοῦ τὴν ὕπαρξιν ἔχειν· καὶ τῷ μὲν ἀποδίδοται τοῦτο, τῷ δὲ ἐκεῖ
νο. ταῦτα μὲν ἐκ τῆς θείων γραφῶν εἴπομεν. μὴ δὲ τὸν θεῖον δέκτολον παῦλον,
ὁ μαθητὴς ἐκείνου καὶ τῆς ἀπορρήτων μύσης καὶ κοινωνὸς μυστηρίων, ὁ μακάριος
διονύσιος ἡμῖν παρῳδήσατω, τὰ αὐτὰ συμμυσταγωγήσων ἡμῖν. οὗτος γὰρ ἐν τῷ περὶ θεί ων

μύσης

ΜΑΡΤΙΟΥ ΕΒΔΟΜΗ ΚΑΙ ΔΕΚΑΤΗ

ΗΜΕΡΑ ΤΡΙΤΗ ΕΓΕΝΕΤΟ

ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ ΚΓ.

Ο Ἐφέσου.

Ἡ μετέρα πίστις, οὐκ ἐξ ἀνθρώπων, οὐδὲ δι' ἀνθρώπου τὴν σύστασιν ἔσχεν, ἀλλὰ δι' αὐτοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ αὐτοπροσώπως τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς λαλήσαντος· ὅθεν τοι καὶ τὴν ῥητὴν ἀμφίβολα καταλιπόντος, ὅπουγε καὶ κεῖνα καὶ τὸν ἀληθῆ θεωρούμενα λόγον, ἴσαν ἡμῖν διρρήθη μᾶλλον ἢ καθ' ἡμᾶς, ἐκεῖσε λοιπὴν ἀναβράμομεν, ὅθεν δὴ καὶ ταῦτα κανονίζεσθαι χρεών. οὐ γὰρ αὐτὸ μέγας βασιλεὺς ἐναστὰς εἶπεν, ἢ ὅλως ἀσύμφωνα, τοῦ διαστῆναι χρεών, καὶ τοῖς αὐτοῦ μαθηταῖς, καὶ τοῖς ἀγαθόχροις ἐκείνοις, οὐδ' αὖ ἀπὸ λοιδορίας ἑαυτοῦ, καθάπερ δι' ἄλλων ῥητῶν ἡμῖν δοκεῖ διηκθῆναι, ἢ ὑπὸ διηκθέντων, τοῦ θεοῦ διδόντος ἡμῖν λόγον ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματος. φέρε συγκεφαλαιώσωμεν τὰ μαθητικὰ ἐκ τοῦ διδασκάλου, καὶ τὸν δοῦλον ἐκ τοῦ δεσπότου, ἢ σύμφωνον αὐτοὺς ἀναδείξομεν ἑαυτοῖς τε καὶ ἐκείνοις ἐνοῖς εἶπε, καὶ ἀφ' πάντων ἐπομένως. πρῶτον μὲν αὐτὸς ὁ θεὸς λόγος, ἢ θεολόγος πρῶτος, καὶ τῶν θεολόγων διδάσκαλος, ἐν τῇ τελευταίᾳ προσφωνήσει τοῖς μαθηταῖς ὧδε διδοὺς τὰ τῆς θεολογίας ἀπόῤῥητα· Ὅταν ἔλθῃ, φησὶν, ὁ παράκλητος, ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ πατρὸς, τὸ πνεῦμα
» τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται, ἐκεῖνος μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ·
» Ἐνταῦθα, ξένων ὄντων τῶν θεαρχικῶν προσώπων, ξένοι ῥήμασιν ὁ σωτὴρ ἐχρήσατο, καταλλήλως ἑκάστῳ τούτων ἀποδιδομένοις. καὶ περὶ μὲν πνεύματος φησιν, ὅταν ἔλθῃ· περὶ ἑαυτοῦ δὲ μὴ τοῦ πατρὸς, ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ πατρός· περὶ δὲ τοῦ πατρὸς αὖθις μόνου, ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται. καὶ ἐλέγετο τοῦ θεολογίας ἀκρίβειαν. ἀφ' μὲν γὰρ τοῦ, ὅταν ἔλθῃ, τοῦ τοῦ πνεύματος ὑφιστάμενον καὶ διαστατὸν δήπουθεν· ἀφ' δὲ τοῦ, ἐγὼ πέμψω ὑμῖν, τοῦ ἑαυτοῦ τε καὶ τοῦ πατρὸς ὁμοούσιον δῆτα τῇ τοῦ πνεύματος παρουσίᾳ καὶ φανερότητι· ἀφ' δὲ τοῦ, ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται, τοῦ αἰτίαν τοῦ πνεύματος, καὶ ὅθεν ἔχει τὸ εἶναι. καὶ περὶ μὲν τῶν πρώτων δύο, μάρτυς ἡμῖν ὁ θεολόγος ἐγκύκλιος ἐν τῷ εἰς τοῦ ἀποστόλου λόγῳ, περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος λέγων· ἐρχόμενον μὲν ὡς ὑφιστάμενον, πεμπόμενον δὲ ὡς οὐκ ἀπίθανον. ἐπειδὴ γὰρ προεγνωσμένῳ προέτεμεν ὁ πατὴρ, καὶ μὴ ταῦτα τοῦ υἱοῦ γνωσθέντος, ὕστερον ἐφανερώθη τῷ κόσμῳ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἵνα μὴ ἀπίθανον εἴη δόξῃ καὶ ἑτέρας τινὸς φύσεως ἢ θελήσεως, ἀφ' ὅτου πέμπεσθαι ὧδε ὁ πατὴρ καὶ τοῦ υἱοῦ λέγει), ὁ δοκεῖν αὐτῷ, ὅπερ ἔφαμεν, δηλοῦντος ὁ ῥήματος. καὶ πάλιν ἐν τῷ περὶ πνεύματος λόγῳ, φησὶν ὁ αὐτὸς θεολόγος· ἀποστέλλεται μὲν οἰκονομικῶς,

ὅπλα, καὶ δὴ ἀρχέτω ὅπλα χρεῖν καὶ τὰ δίκαια· καὶ ἑφεξῆς πίθηται τὸ ἑαυτῷ συμπέρασμα ἀπολελυμένως, μὴ δὲ τὸ πιθέμενα τὸ συμπέρασμα ἀφεξαιρέτως ἀπολύειν καὶ τῶν ἡμετέρων βίβλων δύο. ἑφεξῆς δὲ τούτου ὡς ἔχει ὁ υἱὸς πρὸς τὸν πατέρα, οὕτω καὶ τὸ πνεῦμα πρὸς τὸν υἱόν· δεύτερον δὲ τῶν πιθέντων ὡδὶ διαγράφειν, εἶτα συμπεραίνει πιθεὶς τὸ συμπέρασμα ἀπολελυμένως, καθὰς προὔπίθηκεν αὐτοῖς· ἐπειδὴ αὕτη ἐστὶν ἡ ἀληθὴς καὶ δικαία προσκόρησις. προβαίνει δὲ ἀπὸ τῶν ἀληθῶν καὶ ἀπορρήτων, ὅτι τὰ ἀπολελυμένα καὶ ἐγνωσμένα συμπεράσματα· ἐπειδὴ καινὴ ἐστι σὰρξ αἱμάρτησε, ὅτι οὐδέποτε ἀπὸ τῶν ἀληθῶν ἔπεται ψεῦδος· ἐπειδὴ εἰ τὰ προηγούμενα πιθοῖτο ἀληθῆ καὶ ἀπολελυμένα, ἀεὶ καὶ τὸ συμπέρασμα ἕπεται ἀληθὲς εἶναι, κἂν τε ἑφεξῆς λόγων, κἂν τε ἑφεξῆς χρήσεων. καὶ γὰρ τὰ ῥητὰ τῆς θείας γραφῆς καὶ τῶν ἁγίων, λόγον ἐπέχουσι τάξεως. ἀπὸ τῶν ἡμετέρου βιβλίου ἕπεται ἄτοπα δύο· πρῶτον, ὅτι ἀπὸ ἀληθῶν καὶ ἀπολελυμένων, ψεῦδος ἔπεσε τὸ συμπέρασμα, ὅπερ ἀδύνατον· δεύτερον, ὅτι ἀπὸ προτάσεως καὶ προηγουμένου, οὗσης ἐν αὐτῷ ἀμφιβολίας, ἠκολούθησεν τὸ συμπέρασμα ἀληθὲς καὶ ἀναμφίβολον, ὅπερ ἀδύνατον. καὶ γὰρ ἀνάγκη ἐστὶ, ἕτερον τὸ ὑπόμνημα μὴ εἶναι ἀναγκαῖον, καὶ τὸ προηγούμενον ὁμοίως ἢ ἀμφίβολον. καὶ ἐλλιπὴς σύγχυσις προσκρίβει σοι, μόνον τὸ δὴ τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ. ἀπὸ τούτων τῶν δύο κεφαλαίων φάνεται, μὴ δύνασθαι τὸ κεῖμενον τῆς ἡμετέρας βίβλου ἑστάναι, καθὼς ἡμεῖς προτιθέμεθα.

Οὐκ ἀναγκαῖόν ἐστιν, εἴ τι ἐστὶν ἀπολελυμένον καὶ ἁπλοῦν, καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ δεικνύμενον, ἀπολελυμένως καὶ ἁπλῶς νοεῖσθαι· δύναται γάρ τι εἶναι καθ' αὑτὸ καὶ ἀπολελυμένως ἀληθὲς, τὸ δὲ ἐξ αὐτοῦ δεικνύμενον μὴ ἀληθὲς ἁπλῶς, ἀλλὰ καθ' ὑπόθεσιν, εἴ τι δηλονότι δοθείη· ἀφ' ἧττο καὶ ὁ μέγας βασίλειος, ὅτι μὲν τὸ ὠδὶ δείκνυσι τοὺς τῶν ἀγγέλων, ἁπλῶς ἀληθοὺς καὶ ἀπολελυμένως δείκνυσιν, ὅτι οὐκ ἐξ ἀνάγκης, ἐπειδὴ τῇ τάξει καὶ δευτέρου καὶ ζήτου ἔχουσιν οἱ ἄγγελοι, καὶ πολλοί εἰσιν, ἕπεται, αὐτοὺς καὶ ἐτέραν φύσιν ἔχειν. ὅτι δὲ τὸ συμπέρασμα ἐστὶν, καὶ δι' ὃ ταῦτα τὰ παραδείγματα εἴληφεν, οὐ τὸ ἁπλῶς καὶ ἀπολελυμένως δείκνυσιν ἀληθὲς, ἀλλὰ καθ' ὑπόθεσιν ἴδωμεν πρότερον, ὅτι εἰ δοθείη καὶ ταῦτα ζήτου εἶναι τῇ τάξει καὶ τῇ ἀξιώματι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καθὰς αὐτοὶ λέγουσι, καὶ τὸ διαγγελικὸν ῥητὸν ἐπιλαμβάνουσιν, ὀπαδοὶ ὄντες τούτου εἰς συμπαθείαν ἔχουσιν ἑαυτῷ, ἀλλ' οὐκ ἐξ ἀνάγκης ἕπεται, ζήτου εἶναι καὶ τῇ φύσει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. οὐκ ἄρα ἐξ ἀνάγκης ἔστιν ὅπερ ζητεῖς, ὅτι εἴ τι ἁπλῶς καὶ ἀπολελυμένως ἐστὶν ἀληθὲς, καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ δεικνύμενον οὕτως ἔχειν ἀνάγκη.

Τίθημι ταύτην τὴν ἀκολουθίαν ἵνα γνῶσι πάντες. ὁ ἄνθρωπος ζῇ, ἄρα κινεῖται. αὕτη ἡ ἀκολουθία οὐ λέγει μόνον τὸν ἄνθρωπον ζῆν, οὐδὲ λέγει τὸν ἄνθρωπον κινεῖσθαι, ἀλλὰ μὴ προσδιορισμοῦ, ὅτι εἰ ὁ ἄνθρωπος ζῇ, ἄρα καὶ κινεῖται· ἐπειδὴ μόνη ἐστὶν ὑπόθεσις.

Οὐκ ἔστι τοῦτο ἄτοπον, ὅτι εἰ ζῇ ὁ ἄνθρωπος ἄρα καὶ κινεῖται. ταῦτα εἰπόντων ἡμῶν ἡ σωφόδος, τῇ ζήτῃ παιδεύσαντες αὐτοὺς.

τῆς ζήτης τούτου ἡμῶν ἐπιδόσης, καὶ τῆς σωτηρίας γεγονείας, ἤρξατο ὁ ἐφέσου.

Ο' Εφέσου.

Ο' Ιωαννης

Ο' Εφέσου.

Ο' Ιωαννης Καλῶς οὖν ὁ ἀθανάσιος καὶ οἱ λοιποὶ ἐγίνωσκον.

Ο' Εφεσου. Μετὰ τῶν πολλῶν κἀκεῖνοι ἐγίνωσκον.

Ο' Ιωαννης Τίνες δὲ οἱ τυχικοὶ λόγοι καὶ σοφισμοὶ τοῦ νόμου;

Ο' Εφεσου. Πρῶτον ὅτι τῷ τῶν πολλῶν ἀπομάζων δόξαν, ἔπειτα ὅτι προσποιούμενος φυλάττειν τὸν τῶν ἁγίων διδασκαλίαν. οὐς οὐκ ἴσχυ λέγειν, οὐδὲ γὰρ ἦσαν οἱ λέγοντες τοῦτο, ὑποπίπτει ζήτειν εἰ τῇ τάξει καὶ τῷ ἀξιώματι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ οὕτω τυχικὸς καὶ σοφισμὸς συναγαγεῖν, ὅτι ἐπειδὴ ζήτειν τῷ ἀξιώματι ἢ τῇ τάξει, ζήτειν καὶ τῇ φύσει. τοῦτο δὲ διαλύομεν αὐτῆς ὁ μέγας βασίλειος, ὑποπίπτει καὶ συγχώρησιν ἐν τοῖς ἐφεσίοις, ὅτι εἰ καὶ δύνηται ζήτειν εἰ τῇ τάξει καὶ τῷ ἀξιώματι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὅπερ ἐκεῖνος βούλεται, ἀλλ' οὐ δύναται συναγαγεῖν, ὅτι ζήτειν καὶ τῇ φύσει. ἵνα τοι ἦσαν οἱ τυχικοὶ καὶ σοφισμοὶ λόγοι ἐκεῖνοι, ὅτι προσποιεῖται παραλαβεῖν ἅπερ οὐ παρέλαβεν, καὶ ὅτι ἐκ τούτων συνάγει ἃ οὐκ ἐξ ἀνάγκης συνάγεται.

Ο' Ιωαννης Ο' δὲ νόμος ἵνα μὴ διαφθείρει, ἑαυτὸν παρεμπλέκει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὡς ἓν τῶν ἁγίων ζήτειν τῇ τάξει καὶ τῷ ἀξιώματι, καὶ τοῦτο ζητῶ ἀπολλυμένους, καὶ ἀφ' ἑαυτῆς δύο χωρὶς προσδιορισμοῦ ἢ ἀμφιβολίας, ζήτειν εἰ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐν τῇ φύσει ἴδιοι τοιγαροῦν ἐκεῖνον μίαν ἴσχυ σοφισμὸν ὑπολαμβάνειν ὅτι τῷ ἀπειδεῖξαι ἕτερον, ὅπερ ὡς ὁμολογούμενον ἐτίθει. τοῦτό ἐστι τὸ συμπέρασμα ἐκείνου, οὕτω προσδίει, ἐπειδὴ οὕτω ἓν τῶν ἁγίων παρέλαβεν. πρὸς δὲ τὸ ποιῆσαι σοφισμὸν καὶ τυχικὸν συμπέρασμα, ἀνάγκη ἐστὶν ὅτι ἅπερ ὑπέλαβεν· ὥστε ἐν τῇ ὑπολήψει ταύτῃ ἕτερον ποιῆσαι τὸ δυνατὸν εἰ ληφθῆναι τὸ συμπέρασμα. νῦν οὖν ὁ βασίλειος λέγει, προσποιεῖται τὸν τῶν ἁγίων διδασκαλίαν τηρεῖν· ἀλλ' οὐ τίθησι λόγον τυχικὸν καὶ σοφισμόν. ἀφκέτω οὖν ἡμῖν, ὅτι ὁ νόμος ζήτει ἀπό τινος ἡγουμένου καὶ ἀπροσδιορίστου, ὑπόφορα τὸ ἑαυτῷ ὑπόμενον, ὃ ὑπίσχνει. ζ ὅταν ὑμεῖς ζήρητε τὸ ὑπόχειρημα ἐκεῖνο, τότε τοίνυν καὶ τὸ συμπέρασμα οὕτως ἔχει. νῦν οὖν οὗτοι οἱ ἅγιοι, οἵτινες ἦσαν δόξαν, ἐν ᾗ ἐδόξαζον τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὗτοι ἦσαν οὓς ἠκολούθει ὁ βασίλειος. καὶ ἀπὸ τῆς δόξης, ᾗ ἐδόξαζον τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐκ ἠδυνήθη ὁ νόμος πιθάνη ἡγούμενον, ζ ἀπὸ τοῦ ἡγουμένου ὑπάξαι συμπέρασμα· καὶ οὗτοι ἦσαν ἅγιοι φανεροί. καὶ ἐπειδὴ ἡ δόξα ἐκείνων οὐκ ἠδύνατο σωτηρῆσαι αὐτῷ, οὐδέποτε ὠνόμαζε τοὺς ἁγίους, ὡς ὁ βασίλειος λέγει. οὔτε ἐν τοῖς εἰρηνικοῖς, ὅτι ἐν τούτῳ τῷ ζητῷ διέλιπε· ἐπειδὴ οὐκ ἠδύνατο τοιοῦτοι ἀριθῆναι, οἵ ἦσαν ἕτερος εἰρηνικός, ἀξιώματι ζήτειν εἰ. ὥστε ἐξ αὐτῆς δύναται σωτηρίαν καὶ τὸ ἀκόλουθον. ζ οἱ ἅγιοι οἱ λέγοντες, ζήτειν τῇ τάξει καὶ τῷ ἀξιώματι, κοινοὶ ἅγιοι ἦσαν καὶ φανεροί, οἷς αὐτὸς ὁ νόμος, αὐξετάσας τῶν πολλῶν γνώμας εἰρηνοδίκαιος, ζήτημα. ὅθεν ἐπάγει ὁ μέγας βασίλειος, μηδέποτε ἐκεῖνον δύνηθῆναι ἀρεῖν. ζ ἀπὸ ταύτης τῆς ῥίζης ἀνῄρηκα, κύριε ἐφεσίου, τῷ δόξαι· ἐπειδὴ φησιν ὁ βασίλειος, τίνες δὲ οἱ ἅγιοι καὶ ἐν ποίοις λόγοις τῷ διδασκαλίαν πεπίστωται, οὐ δύναται εἰπεῖν· ζ ἀπὸ τούτου πεπίστωκας, ὅτι ἐπειδὴ ὁ βασίλειος λέγει μὴ δύνασθαι εἰπεῖν αὐτοὺς τὸν νόμιον, ἀλλὰ τοῦτο καὶ τὸν βασίλειον μὴ ἐχρεάναι γνῶσιν ἀκριβῆ ἔχειν τούτου. ὅθεν οὐδὲ ἴσχυε ὁ νόμος εἰπεῖν τοὺς ἁγίους. καὶ γὰρ οἱ ἡμέτεροι τῶν ἁγίων οἱ θεὸν ἐκείνου, ἕτερο ζήτειν, νοοῦντες τῷ θεόδοτον ἐφ' ἑαυτῶ. ὁ δὲ νόμος ἐπειδὴ κατεγλημμένος ἐν τῇ δόξῃ τῶν ἀρειανῶν, οἱ δὲ ἀρειανοὶ θεὸς τὰ ἔξωθεν, ἀθέτει ταῦτα. νῦν οὖν λέγω θεὸς τὸν λόγον ὃν εἶπον ἐν τῇ θεολαβούσῃ, ζ εἰς ἓν ἀπικρίθης αὐτός. τούτου τοίνυς ἀθέλησα μόνον ἐπεξέναι τὸ κείμενον, ὡς ἀγνοῖεν οἱ ἀκεσταὶ οἱ παρόντες. νῦν οὖν ὁ βασίλειος, τούτου τοίνυς, ἀνῄρηκεν

ὅπλα

ταύτην ἐνόμιζεν, οὔτε τὸν δίνομον ὅλως δίχα τῆς ἁγίων ταύτην πα
ραλαβεῖν, καὶ τὸ φάινεται ἐξ αὐτῆς τῆς τοῦ βασιλείου ῥημάτων.

Νυνὶ δὲ σκεψώμεθα τοῦ βασιλέως, καὶ ὅπως ὡς αὐτὸ τὸ ἱερὸν τοῦτο ἀκριβέστερον Ο' Ιωάννης
γνῶσι τὰ λεγόμενα μάλιστα δ' χρήσιμος ἡ λεγομένη· πῶς ἂν ἀνάγκη, ἐπειδὴ δεῖ τῆς
σκεπτομένων ἢ φῶ δύο ἢ ξίων, τὰ δὲ πλείω παρῆσται, λέγε τοῦτο καλῶς ἂν εἴη αὐτὰ
θεωρῆσαι τὰ σκεπτόμενα ὁλίγα ὄντα. εἶτα ἐπὶ τὴν ἔννοιαν τοῦ ῥητοῦ ἐν τῇ ξί-
τῃ, ὅτως· ἀρχόμενος, & μὴ δύο εἴχοις πήσῃ τὰ ῥήματα τοῦ δινομίου, λέγων· Μόλις "
ποτὲ χορεύσεις τῆς εἰς τὸν μονογλυφὸν βλασφημίαν, μεταβαίνει δεῖ τὸ πνεῦμα, πά- "
σχῃ τῇ ἑαυτοῦ θελήσῃ συμπακολουθῶν οἰονεί λέγων, ὅτι ὁ δίνομος ἔδει, λέγε λοιπὸν τῇ "
ἑαυτοῦ θελήματος πάντως, μηδὲν ὅλως τῆς ἁγίων εἰληφώς. εἶτα πήσῃ τὰ ῥήματα
τοῦ δινομίου, γράφει γὰρ ὅτως. ἐπειδὴ ἀρκεῖ ἡμῖν ταῦτα σοὶ τοῦ μονογλυφοῦ, ἱκανῶ- "
νον & σοὶ. τὸ ὅλως πλήττειν εἰπεῖν, καὶ μὴ ἀκολουθεῖν ταῖς τῶν πολλῶν γνώμαις, ἀλλὰ "
τοῦ τῶν ἁγίων διδασκαλίαν ἐν πάσῃ τηρεῖν, ἀφ' ὧν ἐπειδὴ ξίνον τῇ τάξει καὶ τοῦ ἀξιώ "
ματι διδασκόμεθα. ξίνον εἶ) αὐτὸ καὶ τῇ φύσῃ πάντως δίκαιον. Ταῦτά εἰσι τὰ ῥή "
ματα τοῦ δινομίου, ἐν οἷς οὐδὲν πλέον ἅπαξ ταξιῶν· σκεπτέον μὲν φησι, μὴ βούλεσθαι
ὅλως ἀκολουθεῖν ταῖς τῶν πολλῶν δόξαις· δ' δεύτερον, λέγε, βέλτιόν τηρεῖν τὸν τῶν
ἁγίων διδασκαλίαν· ξίνον, ἐπειδὴ ὅλως τῶν ἁγίων διδασκόμεθα τὸ πνεῦμα τὸ
ἅγιον ξίνον εἶ) τῇ τάξει καὶ τοῦ ἀξιώματι, ξίνον εἶ) αὐτὸ καὶ τῇ φύσῃ πάντως δίκαιον
σκεπτέον ταῦτα ἐπομένως ἀποκείνε) ὁ βασίλειος, λέγων ὅτως· ἐπὶ μὲν οὐκ ἠγεῖται τῇ
ἁπλῇ & αἱρετικῇ δόξῃ τῶν πολλῶν δόξῃ σοιχεῖν, τοῖς τοιούτοις τισι καὶ σεσοφισμένοις
λόγοις τὴν ἀλήθειαν σκεπτέον τὸ δικαιοῦν αὐτὴν δηλονότι. νυνὶ δὲ σκεπτέον ἐκεῖνο τὸ τοῦ δι
νομίου, τὸ βέλτιον ἀκολουθεῖν ταῖς τῶν πολλῶν δόξαις· ἀνάγκη λαιπὸν ὁ βασίλειος
λέγε· ἐπὶ οἷς) δεῖν τῇ ἁπλῇ, & τὰ λοιπά. & αὐτοῦ εἰσιν αἱ αὐξήσεις γνῶναι. εἰ-
ζῆ λέγε, καταφερῶν τὴν τῶν πολλῶν γνώμης, ἢ δοξάζουσι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ἆρα
αὐτὸς καλῶς οἶδε, τίνες ἦσαν ἐκεῖνοι οἳ ἐδόξαζον τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. καταφερῶν
δεῖνων δ' τῶν πολλῶν γνώμης ἢ δοξάζουσι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, σεσαφοιεῖται φυλάσ
σειν τὴν τῶν ἁγίων διδασκαλίαν, καὶ δεῖς ταύτην αὐτὴν ὅλως διδάσκοτας σωσαφῆ, ὅπερ
ἐποίησε & ἐπ' ἄλλων λόγων ὧδε τὸ μονογλυφοῦς. νυνὶ δὲ ἀποκείνε) σκεπτέον τὸ ξίνον, ἵνα
φησὶ ὅλως τῶν ἁγίων ἑαυτὸ μεμαθηκέναι ξίνον τῇ τάξει καὶ τοῦ ἀξιώματι, πρὸ
ἑαυτὸ δὲ πῶς δύνανται ξίνον αὐτὸ & τῇ φύσῃ τίνες δὲ οἱ ἅγιοι, & ἐν ποίοις τόποις τὴν
διδασκαλίαν ἐποίουν) εἰπεῖν οὐκ ἔχε· ἆρα γάρ γε ὅτε, καὶ τὰ ἑξῆς. εἶτα ἔπε), πῶς
γὰρ ἀνάγκη, εἰ τοῦ ἀξιώματι & τῇ τάξει καὶ τὰ λοιπά. νυνὶ δὲ ἐρωτῶσι πότερον, νῦν
καὶ λέγε ὁ βασίλειος, καταφερῶν τὴν τῶν πολλῶν δόξης, ἢ δοξάζουσι τὸ πνεῦμα τὸ
ἅγιον, πότερον τὸ βασιλέως ἴσως τὴν δόξαν ἢ ἐδόξαζον πολλοί; ἀλλὰ ῥητέον τοῦ βασι-
λέως ὅτω γνωκέναι καὶ δόλως ἐρωτᾶ ὧδε σύ, ἐν τοῖς σκεπτομένοις ἔνθα λέγε, τῇ
ἁπλῇ καὶ αἱρετικῇ δύτῳ τῶν πολλῶν γνώμῃ σοιχεῖν δεῖν· ἀλλὰ τοῖς τοιούτοις & σεσοφι-
σμένοις λόγοις τὴν ἀλήθειαν σκεπτέον τὸ δικαιοῦν, πότερον ὁ βασίλειος ἤδει, τίνες ἦσαν ἐκεῖ-
νοι οἱ λόγοι οἱ σεσοφισμένοι; ἤδειν ὅτι ὁ βασίλειος ἤδει ἐκείνους· & ἔπερ νοεῖς γνω-
κέναι τὸν βασίλειον, τίνες ἦσαν οἱ σεσοφισμένοι λόγοι, & πῶς ἴσῳ ἡ δόξα ἐκείνη, ἢ περ
ἐδόξαζον τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀρκούντως γνῶσι καὶ φανερῶς, ἐγνωκέναι τὸν βα-
σίλειον, καὶ τίνες ἦσαν οἱ ἅγιοι, οἷς ὁ δίνομος ἐπεῖν οὐκ εἶχε.

Δόξαν & τῶν πολλῶν λέγε ἢ ἐδόξαζον τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, & πλῆθος & χριστιανῶν Ο' Εφίσου.
& δόξαν ὅτι ἐπειδὴ συστελλόμενον ὀξὺ τοῦ παξὶ καὶ τοῦ ὑψὶ ἐν τῇ ὧδαδόσῃ & σωτη-
ρίᾳ βαπτίσματος. ἐξ ἀνάγκης ὥσπερ δ' αὐτὸ δόξης ὅτω & δ' αὐτὸ μοίας ὑπάρχε τοῦ
παξὶ καὶ τοῦ ὑψὶ.

τὰ ἀφαιρεθέντα. δ δὲ τρίτος, βουλόμενος ἀποδεῖξαι ὁ βασίλειος, ὅτι ἴσως ὄντες ἐν τῷ ὑιῷ κ τὴν ἀποβλεψιν τ πατρὸς, κ ὁπόφερον τὴν ὁμοιότητα δηλ τῶ ἁγίω πνεύματος, ἐν τῷ τέλει ὅπου ἡ βίβλος ἡμῶν λέγει ἡ ὁμοιότης καθόλου ἔχει, ὅτι ὁν λόγον ὁ ὑὸς ὄζει δ δὲ τρίτος τῷ ἀξιώματι καὶ τῇ τάξει τῶ πατρὸς, τῇ φύσει δὲ οὐκ ἴσα δ δὲ τρίτος, ὅτω κ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον θεὸς τ ὑὸν τῷ ἀξιώματι κ τῇ τάξει ὑποβέβηκε, χωρίς τινος ἀμφιβολίας τίθησι, τῷ ἡμετέρῳ ἀκολούθως διὰ τῆς ὁμοιότητος τ ὑοῦ θεὸς τὸν πατέρα. ἡ δὲ ὑμετέρα βίβλος δηλοτίθησιν ἐν τῷ τέλει, πνὰ μερίδα λαβὼ κενομωμένων ταύτην τὴν ἀμφιβολίαν· ἵνα ὅλως τοῦτο κ συγχωρήσωμεν· ὅθεν δηλῶρεῖ διὰ ὑποτιθεμένης ἀμφιβολίας. ἡ δὲ ζήτη διαφορὰ ὄζει ἐν τῷ τέλει· ἔν θα τιθέντων τῶν ὠδαδεγμάτων τ ἀγγέλων. καὶ τῶν αἰτέρων, ὅθεν ὁ βασίλειος ἐκ τ ἀκηκοεμένων διπολλυομένων κ ἐληθοῦς, ἐπάγει τὸ ἀπόμενον διπολλυομένων ἐ ἀληθὲς δίχα τινὸς ἀμφιβολίας, ὅτω λέγων ἐν τῷ ῥητῷ οὕτως ὁμολογουμένως τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τῷ ἀξιώματι ἐ τῇ τάξει ὑποβέβηκε τ ὑὸν. ἐ διὰ τοῦτο δείκνυσι τοῦτο διὰ πλείονος τῆς εὐσεβείας, ἐν ᾧ καθίδρυσε ταύτην τὴν τάξιν, διὰ τοῦτο τὴν αἰτίαν, λέγων.

» Ἐ λάβομεν γὰρ ζῆτον διὰ πάντος κ ὑὸν ἀριθμεῖσθαι, αὐτὸ τ κυρίου ἐν τῇ ὠδαδόσει τ
» σωτηρίου βαπτίσματος· εἰρηκότος· βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τ πατρὸς κ τοῦ
» ὑὸ ἐ τ ἁγίου πνεύματος. Καὶ διὰ τοῦτο ὄζει ὁ λόγος τ εὐσεβείας, ἐν ᾧ ἐ ὁ βασίλειος ἐθε
μελίωσεν ἑαυτ, ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τῇ τάξει κ τῷ ἀξιώματι ζῆτον ὡς κατὰ τὰς ἡμετέρας βίβλους· κ τ τὸ λίαν καλῶς συμφωνεῖ, ἐπειδὴ τὰ σωτηρίου μέρα περὶ τῶν ἀγγέλων, ἦσαν διπολλυμένα ἐ ἀσωσδόρεστα· διὸ γὰρ ὄζει ὁ ζῆτος τ δηλ χρήματος αὐτ. ἐν τρόποι δηλ τῶν ἀγγελων, ὅτι τινὲς δ δὲ τρίτοι ἐ ζῆτοι ὑπάρχοντες, ἀ μὴν τοι εἰσὶν ἴξω τῆς ἀγγελικῆς φύσεως, τ τὸν τρόπον καὶ δηλ τῶν θείων σωσσώπων. καθὼς ἔν ἐπ ἐκείνων ἔχει, ὅτω κ δηλ τ θείας φύσεως. ἀλλ αὐτὸ ὄζει ἡ ζήτησις διπολλυμένη, ὅτι δηλ τῶν ἀγγέλων διπολλυμένων κ ἀσωσδορίστως, οἱ ὄντες δ δὲ τρίτοι ἀ ζῆτοι τῷ ἀξιώματι κ τῇ τάξει, οὐκ εἰσὶν ἴξω τ ἀγγελικῆς φύσεως, οὔτως ὁμολογουμένως ἐ δηλ τῶν θείων σωσσώπων. ἐπειδὴ τὸ σωτηρίου μένον διπολλυμένου, κ τὸ ἀπόμενον διπολλυμένου ἦ ὀφείλει κ ἀσωσδόριστον. νυνὶ οὖν ἡ ὑμετέρα βίβλος διὰ ταύτης τ ἀπαγωγῆς λέγει. οὕτως οὖν ἐ τὸ πνεῦμα ὑποβέβηκε τῇ τάξει ἐ τῷ ἀξιώματι, ὡς λέγουσιν· εἶτα ἐν τῇ διαδόσει τῆς αἰτίας, ἡ ὑμετέρα βίβλος λέγει. ζήτομεν γὰρ, φησὶ, ζῆτον τῇ τάξει καὶ τῷ ἀξιώματι διὰ τ πατρὸς κ τ ὑοῦ ἀριθμεῖσθαι, ὥστε οὐκ ἔστιν ἄλλη διαφορὰ μέλαξυ ἡμῶν ἐ ὑμῶν ἐν τούτῳ τῷ μέρει, πλὴν ὅτι ὑμεῖς μετά τινος ἀμφιβολίας τίθεσθε, τὸ, ὡς λέγουσι, πίστιν καλῶς ἀνακεφαλαιώσαντο τὸ κείμενον ἐν τῷ ἡμετέρῳ βιβλίῳ κ τῷ ὑμετέρῳ. εἰ δὲ ὑσέρησε, αὐτὸς εἰπέ· ἐπειδὴ οὐκ ἐν ἄλλοις; ποῖν εἶδον τὴν διαφορὰν τὴν μέλαξυ ἡμῶν· μὴ ὑπομονῆς κ μακροθυμίας, ἵνα φανῇ ἡ ἀλήθεια. ἐς ἀμφω ὑσέρησε ταύτης τ χρήσεως· ἐπειδὴ αὕτη ὄζει ἡ ἀρχὴ τοῦ λόγου τ κατ' δύνομίου. κ διὰ τῶν θεμελίων βούτου τ τρόπου, βούλεται διὰ πίστεως τῆς διαλήξεως κ τοῦ δύνομίου δηλοῦν. κ ἔπαρ οἱ θεμέλιοι εἶεν ἀμφίβολοι, οὐδὲν ἄλλο ὁ μέγας βασίλειος ἀπέδειξεν ἄν. σωστὸν οὖν λέγω οὕτως, κ ἐσται σε σωφὲς ἐν ῥῆμα· πότερον δηλ ταύτης τῆς ὕλης καὶ τῆς χρήσεως τ βιβλίου τ σωσκομαδίνθος, πεδύεις τὸν βασίλειον εἰρηκέναι ταύτην τὴν δόξαν, καὶ βεβαίως ἐφηκέναι, ὅτι οἱ σωὲ ἐκείνου ἅγιοι τ εἰρήκασι· τοῦτο γὰρ ἠρώτησας ἐν τῇ σωλαβούσῃ σαρ' ἐμοῦ· σωὲ τούτου αἰτησατῶ σε διὰ βραχέων.

Ο Ἐφέσου. Λέγω ὅτι οὕτι εἶχεν ὁ μέγας βασίλειος ταύτην τὴν δόξαν, οὔτι ὡς τὸ ἅγιον

σιον, ἅγιον οὐκ ἐνόμιζεν, ἀλλ' οὐδὲ ἕτερός τις τῶν πρὸ αὐτοῦ τοιοῦτόν τι φάντασμα λέγων. τοῦτο μὲν οὖν ὅτι δόξα καὶ διδασκαλία τῶν ἁγίων ὑπῆρχεν, οὔτε ὁ δυνόμιος εἰπεῖν ἠδυνήθη, οὔτε ὁ βασίλειος παρεδέξατο. ἐπειδὴ δὲ εἰκὸς ἴσως εἰπεῖν τὸν δυνόμιον, ὅτι λέγεται τοῦτο ἐν τῇ θείᾳ γραφῇ, τὸ σωτῆρος ἡμῶν ἐν τῇ ἐντολῇ τοῦ σωτηρίου βαπτίσματος εἰρηκότος· πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· ἐκ τούτων δὲ φάνεται ζητεῖν εἴ τι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τῇ τάξει καὶ τοῖς ἀξιώμασι. διχόθεν ἔστι καθ' ὑπόθεσιν ὁ μέγας βασίλειος, ὅτι φησίν· ἀξιώματι μὲν δὴ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ, ὁ τῆς δυσεβείας ἴσως ἀναδέδωσι λόγος, λόγον δυσεβείας λέγων, τὸν ἀναδοθέντα ἡμῖν ἐκ τῆς ἁγίων διαγγελίων, εἴ τις αὐτὸν ἐκλάβοι κατὰ τὴν εἰρημένην ἔννοιαν. λέγει οὖν οὕτως, ὅτι ἴσως ἡμφίβαλλε ἀναδιδόναι τὸν λόγον τῆς δυσεβείας, τουτέστι, τὴν θείαν γραφὴν καὶ τὴν ἐξ αὐτῆς ἀναδοσιν· ὅτι δὲ τρίτον ἐστὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἴσως ἄν τις, φησὶ, κατὰ τὴν ἀριθμησιν ταύτην εἰς τὰ ἀξιώματα λάβοι, ἅτε ἐπειδὴ τρίτον ἀριθμεῖται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ζήτει ὄντως καὶ τῷ ἀξιώματι, ἀλλ' εἴπερ ἅμα καὶ τοῦτο συγχωρήσομεν, οὐκ ἀναγκαίως φάνεται καὶ τῇ φύσει τρίτον ὄν). καὶ οὕτω τὸν λόγον τῆς ἀμφιβολίας τίθησιν, ὅτι οὐκ ἐξ ἀνάγκης ἐκ τῶν ῥημάτων τῆς γραφῆς φάνεται τρίτον ὂν) τῷ ἀξιώματι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· ἀλλ' ἴσως ἄν τις, φησὶν, ἐκ τῆς ἀναριθμήσεως ταύτης εἴποι, καὶ τρίτον τῷ ἀξιώματι. τοῦτο καὶ ὕστερον ὑπήγαγε μὴ τὸ θεῖον τὰ ἀναδιδόμενα τῷ ἀγγέλων, ἅπερ ἐν τῷ ἡμετέρῳ βιβλίῳ τῷ ὀρθῶς ἔχοντι κεῖται· λέγει γὰρ, ὅτι ἐπειδὴ ἔοικε τῇ τάξει ἐστὶ τῷ ἀξιώματι, ὡς λέγουσι. παραλήψομαι γὰρ ὄντως πατρὸς ἀριθμούμενον. καὶ τὰ λοιπὰ τούτῳ τῷ ῥητῷ τοῦ ἁγίου διαγγελίου ἴσως εἰκὸς χρήσασθαι τὸν δυνόμιον, ἐπειδὴ τὴν ἀναδοχὴν τῶν ἁγίων μάρτυρείαν οὐκ εἶχεν, ὡς φησιν ὁ μέγας βασίλειος· ἐκ τούτου δὲ εἰκὸς ἴσως σωιεῖν τὴν οἰκείαν διάνοιαν ὅπερ καθ' ὑπόθεσιν συγχωρῶν ὁ μέγας βασίλειος, καὶ διὰ τοῦτο τὸ ἴσως, πρὸς τοὺς πρὸς τὴν τοῦ ῥητοῦ δοκοῦντων διάνοιαν· ἴσως γὰρ, φησὶν, ἐκ τούτου τοῦ ῥητοῦ ἰσχυρίζεται· ὅμως σωάγει καθ' ὑποδείκνυσιν, ὅτι οὐκ ἔστι ζήτει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐξ ἀνάγκης διὰ ταύτην τοῦ ἀμφιβολίαν τὸ ἴσως, πίθησιν, καὶ τὸ, ἴσως ὕλως, καὶ τὰ ἑξῆς. καὶ ἔστιν εὑρεῖν μὴν πρὸς σάπτειν τῷ μεγάλῳ βασιλείῳ τὸ προσθεῖναι ταύτας τὰς ἀμφιβολίας ἐν τοῖς καθ' ὑπόθεσιν ὑπ' αὐτοῦ λεγομένοις. ἡμεῖς γὰρ ὕστερον ὑπολαμβάνομεν, καὶ διὰ τοῦτο σωιστέον τὰς ἡμετέρας βίβλους, πολλὰς οὔσας καὶ ἀναγκαίας.

Ὅτι τοῦ ἀληθοῦς τῶν ἡμετέρων βιβλίων φανῆναι μᾶλλον ἢ τῶν ὑμετέρων, καὶ ὅτι διασαφωισθῆναι φανερὸς, ὅτι ἡ ἀληθεια οὕτως ἔχει, καθὼς ἐν τοῖς ἡμετέροις βιβλίοις δείκνυται, καὶ κατ' οὐδένα τρόπον ἐν τῇ ὑμετέρᾳ βίβλῳ, ἠθέλησα λαβεῖν τὸ ἴσον καθὼς κεῖται ἀπὸ ῥήματος εἰς ῥῆμα, καὶ τοῦτο ὅσον ἐμοὶ ἀναγκαῖον λαβεῖν ἀπὸ τοῦ ζήτου λόγου μέχρι τῆς ἐπαγωγῆς τοῦ προκειμένου βιβλίου. καὶ ὁ ἀμβρόσιος ἡρμήνευσε τοῦτο· ἴσως ἐφάμιλλον οὖν ἐν οἷς συμφωνοῦμεν, καὶ ἐν οἷς διαφερόμεθα. ἡ οὖν προκειμένη διαφορὰ αὕτη ἐστὶν, ὅτι ἔνθα τὸ ἡμέτερον λέγει, ἀξιώματι δὲ ὑμέτερον τοῦ υἱοῦ, ἐξ αὐτοῦ τὸ εἶναι ἔχον, καὶ ἐξ αὐτοῦ λαμβάνον, καὶ ἀναγγέλλον ἡμῖν. καὶ ὅλως τῆς αὐτῆς αἰτίας ἐξημμένον, ὁ τῆς δυσεβείας ἀναδίδωσι λόγος· ἐντεῦθεν ἔπεται· Φύσει δὲ χρῆσθαι ζήτει, καὶ τὰ λοιπά. ἡ δὲ ὑμετέρα βίβλος πᾶν τοῦτο ἀφεῖλε, καὶ ποιεῖ τοῦτο τὸ ῥῆμα. τῷ ἀξιώματι δὲ ὑμέτερον εἶναι τοῦ υἱοῦ, ἴσως ὁ τῆς δυσεβείας ἀναδίδωσι λόγος· μετὰ δὲ ταῦτα μεταβαίνει καὶ λέγει Φύσει δὲ χρῆσθαι τρίτῃ, καὶ τὰ ἑξῆς· οὕτως ἔστι φάνεσθαι

Ο' Ιωάννης

Ο' Εφίσου. Ἐπειδὴ τὸ ῥητὸν τοῦτο ἐν ἀμφιβολίᾳ κεῖται, διαφέρομεν μὲν τοῦτο νοεῖν· μιζαβοῶμεν δὲ τὸ δ' δεύτερον τῇ θεοδ. σοῦ εἰρημένων.

Ο' Ιωάννης Ἡμεῖς λέγομεν ὅτι τὸ ῥητὸν ἰσαφιλοῖ, καὶ ὑποφαφιλοῖ.

Ο' Εφίσου. Τῇ τάξει δὲ τῆς ἀριθμοῦ οὐκ ἔστι τὸ πνεῦμα ζήτειν ἀριθμεῖν· οὐ γάρ ἐστι θεὸς τρὶς δεύτερον, καὶ ζήτειν δεῖ τὴν θείων θεοσώπων, οὐδὲ ἓν, δύο. καὶ ζῆα, ἀλλὰ ἓν καὶ ἓν ἓν, καὶ μία οὐσία. ἐπεὶ δὲ τὸ γεννᾶν καὶ τὸ προβάλλειν οὐκ εἰσὶ φυσικὰ ἰδιώματα, ἀλλ' ὑποστατικά, τὸ προβάλλεσθαι ἅμα οὐδὲ παῖδός ἐστι τοῦ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐκ δύο ὑποστάσεών ἐστιν, ἅπερ γίνονται δύο ἀρχαὶ καὶ δύο ἄπαρ.

Ο' Ιωάννης Οὐχί, πάτερ οὐχί. οὐ γὰρ δύο ἀρχὰς καὶ δύο ἄπαρ λέγομεν, ἀλλὰ μᾶλλον μίαν ἀρχὴν καὶ ἓν ἄπαρ. ὁ γὰρ πατὴρ καθὸ πατὴρ, πρὸς τὸν υἱὸν ἀναφέρεται· ὑιοῦ γὰρ πατήρ. καὶ ὁ υἱὸς καθὸ υἱὸς, ὡσαύτως πρὸς τὸν πατέρα ἀναφέρεται· παῖδος γὰρ υἱός. καὶ μὴ ὄντος υἱοῦ, ἀδιώατον εἶναι πατέρα, χριστὸν γὰρ εἶναι ταῦτα, καὶ τὴν πρὸς τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον καθ' ἑαυτὸ, οὔτε πρὸς τὸν πατέρα, οὔτε πρὸς τὸν υἱὸν ἀναφέρεται. καθὸ πατὴρ ὁ υἱός. οὕτω σοι δοκεῖ;

Ο' Εφίσου. Οὕτως.

Ο' Ιωάννης Τὸ γὰρ πνεῦμα καθὸ πνεῦμα, πρὸς τὸν πνέοντα δεῖ ἀναφέρεσθαι πνέοντος δέ εἰσιν, ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱός· πατρὸς γάρ ἐστι πνεῦμα καὶ υἱοῦ, καὶ τούτῳ οὐδεὶς ἀντιρρεῖ λόγος. πνέουσιν οὖν οὗτοι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ μίαν πνευστικὴν δύναμιν· ἥτις πρὸς βλαστικὴν δύναμιν· ἥτις βλαστικὴ δύναμις μία οὖσα καὶ ἡ αὐτὴ τῇ ἀριθμῷ, ἀρχεισδῶς μὲν τῷ πατρὸς εἶναι νοεῖται, παρ' οὗ καὶ ὁ υἱὸς ταύτην ἔχει. καὶ ταύτῃ τῇ διανοίᾳ λέγομεν, ὁ πατὴρ ἓν ὁ υἱὸς μία ἀρχὴ τὸ ἁγίου πνεύματος ἓν ἄπαρ.

Ο' Εφίσου, Καὶ ἔστι δυνατὸν ἐκ δύο προσώπων ἐξιρχεῖσθαι ἓν ἄπαρ; οὐκ ἔστι τοῦτο συναλοιφὴ τῆς ὑποστάσεων· τοῦτο ὅστι τὸ σαβελλίου τὸ δόγμα.

Ο' Ιωάννης Ἄκουσον μου μακροθυμίας, συγκατανεύσατε πάτερ, καὶ συμῶς τὰ λεγόμενα. ἁπλῶς ἐν τοῖς θείοις ἓν ἄπαρ λέγομεν καὶ μίαν ἀρχὴν, τὸν πατέρα, τοῦ υἱοῦ μόνου καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἅ πνεύματος δὲ καὶ τοῦ ἐκπορεύσιν. ἐπειδὴ ὁ πατὴρ ἐν τῷ γεννᾶν τὸν υἱὸν, ἀχρόνως προέστι καὶ τὸ πνεῦμα, ὁ υἱὸς ἐκ τοῦ παιδὸς λαμβάνει καὶ τὸ εἶναι καὶ τὸ προβάλλειν τὸ πνεῦμα, οὐκ ὀξ ἑαυτοῦ, ἀλλ' ὀξ ἐκείνου, παρ' οὗ καὶ αὐτὸς τὸ εἶναι ἔχει. καὶ τοῦτον τὸν λόγον ἀρχεισδῶς καὶ ἁπλῶς ἅπαρ τοῦ πνεύματος ὁ πατὴρ. ὥστε οὐκ εἰσὶ δύο ἄπαρ, ἐπειδὴ τὰ τοῦ υἱοῦ ἀναφερόμενα πάντα πρὸς τὸν πατέρα.

Ο' Εφίσου. Ἐγὼ ἱκανῶς τοῦτο νενῦ ἐρχώμεθα πρὸς τὸ δ' δεύτερον ὃ εἶπας πρὸς σύσασιν τοῦ ῥητοῦ τοῦ μεγάλου βασιλείου, ὅπ ὀρθῶς ἔχει καὶ ὑγιῶς. καθὼς ἐν τῷ ὑμετέρῳ βιβλίῳ κεῖται, τοῦτο λῶ, ὅπ ἀνάξιον λῶ τῆς διανοίας τοῦ μεγάλου βασιλείου τὸ ἀμφιβολίας πιθέναι ἐν τοῖς παρ' αὐτοῦ ἀποφαινομένοις, ἓ λέγω, ἵνως ὁ τῆς εὐσεβείας ὡδὲ δίδωσι λόγος. καὶ πάλιν, λῶ ὅλως καὶ συγχωρήσωμεν. πρὸς τοῦτο λέγομεν ἡμεῖς, τοῦτο μὴ εἶναι δόξαν τοῦ μεγάλου βασιλείου καὶ διδασκαλίαν τῆς ἁγίας, καθάπερ φησὶν ὁ δυνάμις, ζήτειν δεῖ τῇ τάξει καὶ τῆς ἀξιώματι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. φαίνεται παντελῶς ὁ μέγας βασίλειος μὴ ὡδὲ διχόμενος τοῦτο καὶ τὸ θεοῦτον ἐνσάσεως μέρος· λέγει γὰρ ὅτι προσποιεῖται φυλάττειν τὴν τῆς ἁγίων διδασκαλίαν. καὶ ἐφεξῆς λέγει· τίνες δὲ οἱ ἅγιοι, καὶ ἐν ποίοις λόγοις τὴν διδασκαλίαν πεποίηται, εἰπεῖν οὐκ ἔχει· ἆρα γίγνονται οὗτοι βλάσφημοι ἀνθρωποι, τὰς τῆς θείων δογμάτων καινοτομίας εἰσηγούμενοι; καὶ ὁμολογουμένως οὐκ εἶχεν ὁ δυνάμις τινὰς τῆς ἁγίων λέγοντας τοῦτο. τίνας γὰρ ἂν καὶ εἶχεν; ἐκείνους τὸν μέγαν ἀθανάσιον

ἀλλὰ αὐτὸς θεοπέσηκας, ἡμεῖς δὲ ἀπὸ τοῦ πνεύματος κτίσματα λαμβάνομεν, διὰ τοῦτο οὔτε ἐκ τῆς ἀκολουθίας τῆς εἰρημένων φαίνεται, οὔτε ἔλως ἐξ ἀνάγκης σωζόμενα, εἰ καὶ ἔστιν ἡμῖν ἡ διαφορά. διόπερ οὐκ αὐτὸς πόθεν λαμβάνεις, ὅτι τὸ μὲν πνεῦμα ἀπὸ τοῦ υἱοῦ λαμβάνει τὸ εἶναι, ἡμεῖς δὲ ἀπὸ τοῦ πνεύματος λαμβάνομεν κτίσματα.

Διὰ τοῦτο οὖν δόλημα ἀπολογήσῃ, πλέον δὲ οὐκ ἀπολογήσῃ σεαυτῷ τοῦτο· ἡμεῖς γὰρ οὐκ ἤλθομεν ἐνταῦθα διὰ πολλὰς ἀποδείξεις. Ὁ Βασιλ.

Αὕτη ἐστὶν ἀνακεφαλαίωσις ἀπλῆ, ὅτι τὸ πνεῦμα ἐκεῖ ἀναγκαίως κεῖται ἐπ' εὐθείας πρώσεως, ὅτι νῦν λέγομεν, τὸ πνεῦμα λαμβάνομεν ἀπὸ τοῦ υἱοῦ, οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν εἰπεῖν, ἢ λαμβάνειν τὸ πνεῦμα μὴ παρ' αὐτοῦ χαρισμάτων, καὶ τοῦτο διὰ τὸ ἀποστόλου εἰρηκέναι λέγοντος· ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ ἐκκέχυται ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, διὰ τοῦτο ἀπὸ τοῦ θεοῦ, ἐπειδὴ ὁ υἱὸς δίδωσιν ἡμῖν τὸ πνεῦμα. λοιπὸν τὸ λαμβάνειν τὸ πνεῦμα ἀπὸ τοῦ υἱοῦ, οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν, ἢ λαμβάνειν τὸ πνεῦμα μὴ παρ' αὐτοῦ χαρισμάτων. ὅταν δὲ ἡμεῖς λαμβάνομεν τὰ χαρίσματα, ἃ χαρίσματα ἀριθμοῦνται ἐν ταύτῃ τῇ χρήσει, οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν, ἢ κοινωνία τῆς θεότητος, ἢ μετουσία τῆς υἱότητος, καὶ τῆς αἰωνίου κληρονομίας ὁ ἀρραβών· ταῦτα ἡμεῖς λαμβάνομεν, ὥς φησιν ὁ βασίλειος. ἆρα ἃ ἀπὸ τοῦ πνεύματος λαμβάνομεν εἰσὶ ταῦτα οἷς ἀπὸ τοῦ υἱοῦ διὰ τοῦ πνεύματος λαμβάνομεν. νυνὶ οὖν τὸ ῥητὸν ταναντία λέγει· οὐ γὰρ πάντα λαμβάνομεν ἀπὸ τοῦ πνεύματος, ὥσπερ ἀπὸ τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμα. εἰ δὲ τοῦτο αἰτιατικῆς πρώσεως, δὲ αὖ τὰ αὐτὰ, ὥστε δεῖν εἶ μεταξὺ διαζευκτικὸν τὸ λαμβάνομένων ἀπὸ τοῦ πνεύματος ἐκ τοῦ υἱοῦ, καὶ ἃν λαμβάνομεν ἡμεῖς ἀπὸ τοῦ πνεύματος· ἐπειδὴ οὖν ἐστὶν ἀρχὴ γνωριμωτάτη, καὶ ταύτῃ τῇ ἀρχῇ ὁ βασίλειος πίθηται, λέγων ἐν τῇ θεοκομιθείσῃ χρήσει· δύο γὰρ θεοκομιθέντων ῥητῶν, θεότητος καὶ κτίσματος, ἐπειδὴ φησιν, ὅτι πάντα τὰ τοῦ κόσμου, ἢ κτίσματά εἰσιν, ἢ κτίσεως· ἀλλὰ τὰ χαρίσματα τοῦ πνεύματος, ἃ ἀπὸ τοῦ πνεύματος λαμβάνομεν, εἰσὶ χαρίσματα οὐκ ἐμφυτα ἀλλ' ἐπίκτητα ἀπὸ τοῦ πνεύματος ἔνεκα δημιουργοῦ. ὥστε εἰ οὐ λαμβάνομέν τινα ἀπὸ τοῦ πνεύματος, ὥσπερ τὸ πνεῦμα ἀπὸ τοῦ υἱοῦ, δεῖ ἀναγκαίως ἐπιθεῖναι, ὅτι οὐ λαμβάνει τὸ πνεῦμα ἀπὸ τοῦ υἱοῦ, ἵνα θεότης. καὶ οὕτω κατ' οὐδένα τρόπον ἡ ἔννοια τοῦ μεγάλου βασιλείου διώκεται σῴζειν τὴν σὴν ἐξήγησιν. Ὦ δ' ἐφέσου ἰσχύει, οὐκ ἀπολογεῖται πρὸς ταῦτα, ὁ δὲ βασιλεὺς δύθις ἔφη. Ὁ Βασιλ.

Περὶ τοῦ πνεύματος ἐστὶν ἀνάγκη διαλέγεσθαι, ἀπὸ δὲ τούτου ἴσως λεληθότως εἰς τὸν καιρὸν τὸν θεοπάτορα, Ὁ Ἰωάννης

Ἐγώ σε νομίζω σοφώτατον καὶ λογιώτατον, καὶ πέπεισμαι, ὅτι ἄριστα καὶ καλὰ λαμβάνεις ὅπως ἀληθείαν λέγομεν, καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλως νοηθῆναι· εἰ δὲ ἀρέσκει τῇ σῇ λαλιᾷ ὅτι φησὶ χάσαι ἡμᾶς, τοῦτο ποιήσομεν.

Ἐὰν ἡ ἀμφιβολία, οἱ ἀκροατὴς κατέλαβον τοῦτο. Ἰωλ. Καρδ.

Καὶ ἡμεῖς οὕτω λέγομεν. Ὁ Βασιλ.

Ὁ κύριος ὁ ἀριστοτελιάλιος καλῶς διεσάφησε τὴν ἔννοιαν ταύτης τῆς χρήσεως, καὶ πάντες καλῶς νοοῦσιν, ὅτι ἡ χρῆσις αὕτη οὐκ ἐπιδέχεται ἑτέραν ἔννοιαν· ἐπειδὴ δὲ ὑμεῖς οὐ βούλεσθε ἀποκεῖσθαι πρὸς ἀνακεφαλαίωσιν, ἀκούσεσθε καὶ ἡμεῖς εἰς τοῦτο. Ἰωλ. Καρδ.

Εἰς τὸν θεοπάτορα καιρὸν ἐξεταθήσεται καὶ τοῦτο. Ὁ Βασιλ.

Ἀρκούντως εἴρηται περὶ τοῦ ῥητοῦ τούτου, καὶ ἀπὸ τούτου καθὼς ἀρέσκει τῷ μακαρίτῃ πάπᾳ καὶ τῷ βασιλεῖ τῷ ἁγίῳ, ἀρισκόμεθα καὶ ἡμεῖς μεταβῆναι ἐφ' ἕτερα. Ὁ Ἰωάννης

Ο' Εφίσου. Τὸ ῥητὸν τοῦ παρέχει ἡμῖν ἀμφιβολίαν, ἐπειδὴ ἄλλως μὲν νοεῖται παρ' ἡμῖν, ἑτέρως δὲ παρ' ὑμῖν· ἐν δὲ τῇ ἀμφιβόλων οὐδὲν ἀναγκαῖον συνάγεται, οὐδ' ἄρα ἐκ τούτων ἀναγκαίως ἔχει δεῖξαι τὸ ὑμέτερον βούλημα. ἐπεὶ οὖν δυνάμεθα κὴ τὸν ἡμέτερον λόγον νοηθῆναι, ὅτι οὐ λαμβάνομεν ἕτερα ἀπὸ τοῦ πνεύματος, ὥσπερ λαμβάνει ἡ ἀπὸ τοῦ ἁγίου πνεῦμα τοῦτο δὲ ἡ πρὸς τὴν ἀκολουθίαν τῆς εἰρημένων ἐναντίον ὄζει, καὶ οὐδαμῶς εἰσάγει τὸν ἰδιότροπον τοῦ ἁγίου πνεύματος, καταλείψαντες τοῦτο τὸ ῥῆτον ἐφ' ἕτερον μεταβῶμεν.

Ο' Ιωαννης Ο' μακάριος κύριλλος ἐν τῇ ὀγδοηκοστῇ, ἧς ἡ ἀρχή, Τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἐναργῶς λέγοντος, ἀπὸ δίδωσιν ἡμῖν διδασκαλίαν, ὅτι οὐ μόνον ὀφείλομεν ἀφορᾶν πρὸς τὴν χρῆσιν, ἀλλὰ κὴ τὴν διάνοιαν ἐκζητεῖν. νυνὶ οὖν κὴ τοῦτον τὸν λόγον ἕτερον ἐθέλομεν μαρτυρίας ζητεῖν ἢ κομίζειν, εἶτα μὴ αἰσχύνειν τὸν νυνὶ τῶν μαρτυριῶν, τότε αὖ ἐποιοῦμεν ἐξ ὀρθοῦ κὴ τοῦ κανόνος τοῦ κυρίλλου. νυνὶ οὖν ἐπόμενος τῷ κανόνι λέγω οὕτως, ὅτι ἡ χρῆσις αὕτη οὐδεμίαν ἔχει παρ' ἡμῖν ἀμφισβήτησιν, ἀλλ' ἔστι καθαρωτέρα τοῦ ἡλίου· ἀλλὰ τῷ βουλομένῳ ἀποδιδόναι ἐξήγησιν διεσταλμένην, ποιεῖ ὁμολογουμένως ἀμφιβολίαν. ὑμεῖς ἀπεδώκατε ἔννοιαν παντάπασι διεσταλμένην, λέγοντες, ὥσπερ ἡμεῖς ἀπὸ τοῦ ἁγίου τὸ πνεῦμα λαμβάνομεν· οὐδὲ γάρ τινα ἀπὸ τοῦ πνεύματος λαμβάνομεν· αὕτη ἐστὶ διεσταλμένη ἐξήγησις, ἡ συμβιβάσα πάντας σαφῶς· καὶ φανερόν, ὅτι κὴ τὸν αὐτὸν τρόπον ὃν λαμβάνομέν τινα ἀπὸ τοῦ πνεύματος, τὸν αὐτὸν τρόπον ἡ ἀπὸ τοῦ ἁγίου τὸ πνεῦμα λαμβάνει· ἐπειδὴ λαμβάνοντες τὸ πνεῦμα ἀπὸ τοῦ ἁγίου, λαμβάνομεν καὶ τὰ χαρίσματα τοῦ πνεύματος· καὶ
» λαμβάνοντες τὰ χαρίσματα, λαμβάνομεν τὸ πνεῦμα μὴ τῶν χαρισμάτων. ἡ
» τοῦτο φησὶν ὁ ἀπόστολος, ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ ἐκκέχυται ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν διὰ πνεύ-
» ματος ἁγίου τοῦ δοθέντος ἡμῖν. εἶτα οὖν λαμβάνομεν τὸ πνεῦμα ἀπὸ τοῦ ἁγίου, λαμβάνομεν τὰ χαρίσματα μὴ τοῦ πνεύματος; εἶτα λαμβάνοντες τὰ χαρίσματα, λαμβάνομεν τὰ χαρίσματα μὴ τοῦ πνεύματος. νυνὶ οὖν ὁ βασιλεύς φησιν, οὐ γάρ τινα ἀπὸ τοῦ πνεύματος λαμβάνομεν, ὥσπερ ἀπὸ τοῦ ἁγίου τὸ πνεῦμα· κὴ ὅπου κεῖσθαι ἑτέρους μὴ δύναται· ἆρα ὀφείλει τὸ πνεῦμα ἐκεῖσε κεῖσθαι κατ' ἀθεΐαν πῶσιν, καὶ οὐκ ἄλλως. ἵστασι τοίγαροῦν ἀληθὴς κὴ σαφὴς ἡ τῶν πατέρων ἐξήγησις. οὐ γάρ τινα ἀπὸ τοῦ πνεύματος λαμβάνομεν, ὥσπερ ἀπὸ τοῦ ἁγίου τὸ πνεῦμα, ἐπειδὴ ταῦτα τὰ χαρίσματα, εἰσὶ διακεκριμένα κὴ τὸ συγκεχωρηκὸς παρ' ὑμῖν, καὶ ὃ λαμβάνει τὸ πνεῦμα ἀπὸ τοῦ ἁγίου, ἔστι θεῖόν τι, καὶ ἔστι ταυτὸν τῷ πνεύματι· ἔστι γὰρ ἅπτιστον. ταῦτα δὲ τὰ χαρίσματα εἰσὶν ἐν ἡμῖν, καί εἰσι κτίσματα μὴ ἡμῶν· καὶ οὕτως ἀναγκαῖόν ὄζει νοεῖσθαι ταύτης τὴν χρῆσιν τὴν ἐξήγησιν.

Ο' Εφίσου. Ἡμεῖς λέγομεν, ὅτι δυνάμεθα σώζεσθαι καὶ ἡ ὑμετέρα ἐξήγησις κὴ οἱ πρότεροι λόγοι, οὓς εἴπαμεν περὶ τῶν χαρισμάτων τοῦ ἁγίου πνεύματος· συμφωνοῦμεν γὰρ αὐτοῖς, ὅτι οὐκ ἄνευ αὐτοῦ τοῦ πνεύματος λαμβάνομεν αὐτὰ τὰ χαρίσματα, ἀλλ' ἔκαστον τῶν χαρισμάτων μετ' αὐτοῦ τοῦ ἁγίου πνεύματος διχόμεθα καὶ λαμβάνομεν· ἐπειδὴ ὅλον ἑκάστῳ τῶν χαρισμάτων πάρεστι. λέγομεν οὖν ὅτι τούτων οὕτω κειμένων, δύναται σωθῆναι καὶ ἡ ὑμετέρα ἐξήγησις· ἐπειδὴ οὐ λαμβάνομέν τινα ἀπὸ τοῦ πνεύματος καθ' αὑτὰ ὑφεστῶτα, ὥσπερ ἀπὸ τοῦ ἁγίου τὸ πνεῦμα· καὶ πρὸς ταῦτα δέ, ἀλλ' αὐτό, φησί, λαμβάνομεν. τοῦτο οὖν ὄζει ἀκόλουθον τῷ προτέρῳ ῥητῷ· ὅτι οὐ λαμβάνομέν τινα ἀπὸ τοῦ πνεύματος, ὥσπερ ἀπὸ τοῦ ἁγίου τὸ πνεῦμα. λέγομεν οὖν ὅτι δύναται σωθῆναι καὶ ἡ ἐξήγησις αὕτη καὶ οἱ λόγοι πρὸς οὓς συμφωνοῦμεν· ὅτι δὲ τὸ μὲν πνεῦμα λαμβάνει πρὸς τοῦ ἁγίου τὸ ἅγιον, καθὼς αὐ-

βαίομεν ἡμεῖς. καὶ ὅλως ἀνακόλουθον ὄζι, τὸ, λαμβάνειν ἡμᾶς τοιαύτην λῆψιν, οἵαν λαμβάνει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· ἔστι δὲ τοῦτο καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τῆ βασιλείας ἀνακόλουθον· βούλεται γὰρ διδάξαι, ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον οὐκ ἔστιν υἱός, οὐδὲ ὀνομάζεται. σαφέστερον οὖν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον τὸν ἀγνοίαν ὧν λέγει· ἡμεῖς γὰρ αὐτὴν ἀκριβῶς σαφηνίσαμεν δι' ὧν εἴπομεν· οὔτε γὰρ εἴπομεν, ὅτι ἀγαθὸν τοῦτο οὐκ ἔστιν υἱός, οὐδὲ ὀνομάζεται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, διότι οὐ λαμβάνομεν αὐτὸ ἐκ τοῦ υἱοῦ, ὡς ἕτερον ὂν αὐτοῦ δηλονότι· παρ' αὐτοῦ δὲ τὰ πνεύματος οὐ λαμβάνομεν τινα ἕτερα παρ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα, ὥσπερ τὸ πνεῦμα ἕτερον τοῦ υἱοῦ· ἐλλείπει οὖν τὴν ἀκολουθίαν τοῦ λόγου· ἀλλ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα φησὶν ἡμῖν καὶ ἁγιάζον ὑποδεχόμεθα, καὶ ἐνεργοῦν ἐν ἡμῖν τὰ αὐτοῦ χαρίσματα, τὴν κοινωνίαν τῆς θεότητος, τὴν υἱοθεσίαν καὶ τἄλλα. τοῦτό ὄζιν ἀκόλουθον πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ διδασκάλου καὶ τὴν ἀγνοίαν.

Λέγεις ὅτι οὐ λαμβάνομέν τινα ἕτερα ὄντα παρ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα. Ὁ Ἰωάννης

Ἕτερα λέγω, ὥσπερ ὄζι τὸ πνεῦμα ἕτερον τοῦ υἱοῦ. Ὁ Ἐφέσου.

Κατὰ τοῦτο βούλομαι εἰπεῖν, ὡς ἐστὶν ἀδιαίρετον, καὶ κατὰ πάσης χωρεῖ διαιρέσεως. Ὁ Ἰωάννης

Πῶς ὄζιν ἀδιαίρετον, ἐπειδὴ αὐτὸς ὁ διδάσκαλος λέγει τοῦτο; Ὁ Ἐφέσου.

Ἐρωτῶ σε, εἰ τὰ χαρίσματα τοῦ πνεύματος εἰσὶν ἕτερα παρ' ἃ δίδωσιν ἡμῖν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον; Ὁ Ἰωάννης

Οὐκ εἰσὶν ἕτερα, ὥσπερ ὁ υἱὸς καὶ τὸ πνεῦμα, καθ' αὑτὰ ὑφεστῶτα, ὥσπερ ὑφέστηκε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον κατ' ἰδίαν ὑπόστασιν. Ὁ Ἐφέσου.

Οὐκ ἐρωτῶ, εἰ τὰ χαρίσματα τοῦ πνεύματος εἰσὶ τοιαῦτα ἕτερα. Ὁ Ἰωάννης

Ἕτερά εἰσιν, ἀλλ' οὐ καθ' αὑτὰ ὑφεστῶτα. Ὁ Ἐφέσου.

Παρὰ τὸ πνεύματος εἰ καὶ λαμβάνομεν τὰ χαρίσματα, ἀλλ' οὐκ εἰσὶν ὑφεστῶτα· Ὁ Νικαίας

Ἕτερα παρ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα ζητεῖς ἐφ' ἕτερον, καὶ τὸν τρόπον καθ' ὃν ἕτερον τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμα. Ὁ Ἰωάννης

Τοῦτο ζητοῦμεθα ἀκοῦσαι καὶ ἐξ ἑτέρας φωνῆς τοῦ βασιλέως. Ὁ Ἐφέσου.

Ἐρωτῶ σε, πάτερ ἁγιώτατε, τὸ χορηγούμενον τοῦτο τὸ πνεῦμα, ἀπὸ τοῦ υἱοῦ, κτίσις ἐστὶν, ἢ κτίσμα; δύο γάρ εἰσιν ἐν τῇ πατρὶ, κτίσις καὶ κτίσματα· καὶ ἔστι κτίσις τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, αἱ ἐνέργειαι δὲ αὐτοῦ εἰσὶ κτίσματα· ἆρα κτίσμα ὄζι τοῦτο τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὃ ἐξέχεεν ὁ θεὸς πλουσίως εἰς ἡμᾶς διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ; Ὁ δὲ Ἐφέσου ἐσιώπα· καὶ πάλιν ὁ Ἰωάννης.

Δεύτερον ἐρωτῶ σε, πότερον τὰ χαρίσματα δίδονται μετ' αὐτοῦ τοῦ πνεύματος, καὶ μετὰ τοῦ προσώπου καὶ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ τοῦ πνεύματος, ἢ οὔ; τρίτον, εἰ ταῦτά εἰσι τὰ χαρίσματα ἅπερ λαμβάνονται ἀπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος; Ὁ Ἰωάννης

Ὁ δὲ Ἐφέσου μηδὲν ἔχων ἀποκριθῆναι, ἐσιώπα ὀλιγοπολύ. καὶ ὁ βασιλεὺς φθεγξάμενος, μήποτε εἰς ἄλλο δόγμα ὁ λόγος ἐμπέσῃ, καὶ εἰς μέσον ἄκοντας περὶ κτιστοῦ καὶ ἀκτίστου ἡ ἐξέτασις φέρει ἡμᾶς, ὥρισεν ἵνα παύσωνται περὶ τούτου διαλέγεσθαι. ἀλλὰ οἱ λατῖνοι καὶ ἐπὶ τοῦτο ἐζήτουν αὐτούς. ὁ δὲ βασιλεὺς τὸν λόγον ὑπέχων ἔφη.

Ταῦτα οὐ ποιοῦσι πρὸς τὸ προκείμενον· προκείμενον δὲ λέγω τὸ καθόλου ζήτημα· ἐὰν δὲν ἴσαται τὸ πᾶν εἰς τὸ κεφάλαιον ἕτερον ἡμεῖς περὶ μιᾶς ὑποθέσεως ἰσήσαμεν λέγειν, καὶ οὐ περὶ ἑτέρας, ἅπερ ἡμῖν προῆξαν πάλλει φιλονεικίας. Ὁ βασιλ.

Ἄρεσον ὄζιν, ἐπειδὴ προετέθη, ἵνα διασαφωθῇ. Ὁ Ἰωάννης

Τὸ ῥη-

καὶ τῇ σκοπῷ τῆς διδασκαλίας, καθὼς ἡμεῖς ἀποδείξομεν. καὶ γὰρ οἱ μαχόμενοι τῷ ἁγίῳ πνεύματι, φησὶ τοῖς ὀρθοδόξοις ἕνιοι, τοιαύτῃ τινὶ διαιρέσει χρώμενοι· εἰ μὲν ἅπαξ ἐλέχθη τὸ πνεῦμα, ἰδοὺ δύο υἱοί, λέγουσιν, ὁ υἱὸς καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· εἰ δὲ ἅπαξ τοῦ υἱοῦ, ἰδοὺ δύο πατέρες, ὁ πατὴρ δηλονότι καὶ ὁ υἱός. πρὸς τοῦτο οὖν ἀπαντῶν ὁ μέγας βασίλειος, ἵνα πατέρα, φησὶν, ὁμολογήσῃ τὸν, καὶ ἵνα υἱὸν, καὶ ἓν πνεῦμα ἅγιον κατὰ τὴν θείαν ἅπαξ δοσιν. τὸ γὰρ πνεῦμα τὸ ἅγιον, εἰ καὶ ἐκ τοῦ παρεκτείνεται, ἀλλ' οὐχ ὡς υἱὸς, οὐδὲ ἐξ αὐτοῦ ἐλέχθη· καὶ διὰ τοῦτο, οὔτε δύο πατέρας οὔτε δύο υἱοὺς λέγομεν· τὸ γὰρ πνεῦμα, φησὶν, οὐκ ἔστιν υἱὸς, οὐδὲ ὀνομάζεται. καὶ δῆλον, ὅτι ἅπαξ τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμα λαμβάνομεν, τουτέστι, τὸ τῆς υἱοθεσίας πνεῦμα. ἅπαξ γὰρ φύσιν οὐδὲ υἱὸς ἴδιον. τὸ υἱοθετεῖν ἡμᾶς διὰ τοῦ πνεύματός ἐστι. καὶ τοῦτο ἅπαξ βουλόμενος ὁ μακάριος ἀπόστολος παῦλος, ἐν τῇ πρὸς γαλάτας ἐπι-
» στολῇ γράφει φησίν· ὅτι δέ ἐστε υἱοὶ, ἐξαπέστειλεν ὁ θεὸς τὸ πνεῦμα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ εἰς
» τὰς καρδίας ὑμῶν, κράζον, ἀββᾶ ὁ πατήρ. εἰ τοίνυν ἅπαξ τοῦ υἱοῦ λαμβάνοντες τὸ τῆς υἱοθεσίας πνεῦμα, υἱοθετούμεθα τῷ πατρὶ δι' αὐτοῦ, ἅπαξ δὲ τοῦ πνεύματός οὐχ ἕτερόν τινα λαμβάνομεν παρ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα, ἅπερ ἅπαξ τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμα, ἕτερον ὂν αὐτοῦ τοῦ υἱοῦ· οὐκ ἄρα τὸ πνεῦμα υἱὸς, ἅπερ οὐδὲ ὀνομάζεται ἅπαξ τῇ γραφῇ. πρὸς ταύτῃ τοίνυν τὴν διάνοιαν εἶπεν ὁ μέγας βασίλειος ὅπερ ἐνταῦθα κεῖται. ὅτι τὸ πνεῦμα υἱὸς οὐκ ἔστιν, οὐδὲ ὀνομάζεται, ἐπεὶ οὐ λαμβάνομεν ἕνα ἅπαξ τοῦ πνεύματος, ἕτερον δηλονότι τοῦ πνεύματος, καθ' αὑτὰ ὑφεστῶτα ἅπερ λαμβάνομεν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἅπαξ τοῦ υἱοῦ, ἕτερον ὂν αὐτοῦ κατ' ἰδίαν ὑπόστασιν, ἀλλ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα πρέπον ἡμῖν καὶ ἁρμόζον ὑποδεχόμεθα, καὶ ἐνεργοῦν ἐν ἡμῖν
» τὰ αὐτοῦ χαρίσματα, καθώς φησιν ὁ ἀπόστολος, ὅτι πάντα ταῦτα ἐνεργεῖ ἓν καὶ τὸ
» αὐτὸ πνεῦμα, διαιροῦν ἰδίᾳ ἑκάστῳ καθὼς βούλεται. οὐ δεῖ πόθεν ἤχλε ἐντεῦθεν λαβεῖν, ὅτι τὸ πνεῦμα ἅπαξ τοῦ υἱοῦ λαμβάνει τὸ εἶναι; τοῦτο γὰρ οὐδαμῶς ἂν ἡμῖν εἰρημένων ἀκολουθίας φαίνεται.

Ο' Ιωάννης. Μακρὰν ἐποιήσω ὁμιλίαν, πάτερ ἁγιώτατε, περὶ τοῦ ἐξήγησιν ἅπαξ ῥητοῦ, ἀλλὰ περὶ τοῦ καιροῦ ἅπαξ ῥητὸν οὐδένες εἶπον, πολλοῦ γε μὴ περὶ τοῦ τέλους, νίκα εἴρηκας, πόθεν ἔχω λαβεῖν τοῦ ἐξήγησιν ταύτην. τὸ ῥητὸν τοίνυν φησὶν, ἵνα πατέρα ὁμολογήσῃς, καὶ ἕνα υἱὸν, καὶ ἓν πνεῦμα ἅγιον· καὶ οὐκ εἴρηται δύο πατέρας ἢ δύο υἱούς· καὶ ὅτι τὸ πνεῦμα οὐκ ἔστιν υἱὸς, οὔτε ὀνομάζεται. ἐν ἐκείνῃ τῇ ὁμιλίᾳ ἀπολελυμένως οὐ διελέχθη) ὁ μέγας βασίλειος, ἀλλὰ διωρισμένως· διὰ τοῦτο μὴ ταῦτα λέγε οὕτως· οὐδὲ γὰρ πνα ἅπαξ τοῦ πνεύματος λαμβάνομεν, ἅπερ ἅπαξ τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμα. πιστεῖται οὖν ἐκεῖσε μία ἅπαξ θησις, ἡ δὲ ἅπαξ θησις ἐκεῖ ἡ δοκοῦσα αὕτη, ὅτι ἡμεῖς οὐ λαμβάνομεν πνα ἅπαξ τοῦ πνεύματος, ὥσπερ τὸ πνεῦμα ἅπαξ τοῦ υἱοῦ.

Ο' Εφέσου. Οὐ δοκεῖ ἡμῖν οὕτως.

Ο' Ιωάννης. Καὶ ἅπαξ δίγμασος χάριν· οὐδὲ γὰρ λαμβάνει τὴν ὑποδιαίρεσιν ἅπαξ τοῦ γαλιωστάτου κυρίου ἅπαξ βασιλίως, ὃν τρόπον λαμβάνει τὴν λογάδων ἅπαξ τοῦ ἄκρου ἀρχιρέως· καὶ ἔστιν ἀδιαίρετον καὶ τὸν τῆς ἅπαξ θησεως ἐκεῖνον τρόπον, τὸν τῆς λογάδων, εἰς πίστωσιν ἀποστολικῆς· καὶ διὰ τοῦτο ἀναγκαίως δεῖ εἶναι διάνοιαν, τὸ πνεῦμα, ἐν τῷ, ὥσπερ τὸ πνεῦμα ἅπαξ τοῦ υἱοῦ.

Ο' Εφέσου. Τοῦτο εἶχεν ἂν οὕτως, εἴπερ ἀκολούθει τὸ πνεῦμα ἅπαξ τοῦ υἱοῦ· νυνὶ δὲ οὐ κεῖται τοῦτο, ὅτι λαμβάνομεν πνα ἅπαξ τοῦ πνεύματος, ὥσπερ λαμβάνει τὸ πνεῦμα ἅπαξ τοῦ υἱοῦ· καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἁρμοδία ἡ ἅπαξ θησις πρὸς τὴν λῆψιν οὗ λαμβάνει τὸ πνεῦμα ἅπαξ τοῦ υἱοῦ, πρὸς τὴν λῆψιν οὗ λαμ-

βάνο-

Τίνα σεβαίνωμεν καὶ τάξιν, ἐπειδὴ μὴ ὅσης τάξεως μεταξὺ ἡμῶν, εἰπὲ αὖ σύγχυσις, ἐπαναλαμβάνω τὸ σεσῶσον ὁ εἶπας ἐν τῇ σεσλαβέσῃ σωμβόλῳ σεσῶτον αὐτὸς ἠρώτησάς με, εἰ ἐδόξαζον τὸν μέγαν βασίλειον ταύτῃ ἐχρησάμην τὴν δόξαν, ὡς τῷ ἁγίῳ τῷ σεσ ἐκείνῳ ὅτε σνεσυνηκότων, ζήτον εἰ) τῇ τάξει καὶ τῷ ἀξιώματι τὸ σνεῦμα τὸ ἅγιον, ἃ σινα σλεῖσταν αὐτὸς σεσικόμισας ἀσοκεινόμενος καὶ τὴν τάξιν· ἐσομβῶς δὲ μετέβης σεσὸς τὰ ῥητὰ τ' ἀθανασίου ἐγὼ δὲ βελόμενος ἀσοκεισθῆναι καὶ τὴν τάξιν, ἐσοιησάμην τὴν ἀσόκεισιν σεσὸς τὸ σον ἐσόσημα, καὶ ἐκόμισα τὸ ῥητὸν σεσῶτον τῆς ὁμολογίας ἐκείνης· εἶτα ἐσήγαγον, ὅτι εἰ σεσόκειτο τῷ ῥητῷ τῶ ἁγίν βασιλείω ὅσερ αὐτὸς σεσικόμισας, συνέβη ἂν τ' βασίλειον ἀμφιβολίαν ἐχνκέναι σεῖ τὸ σεγμαῖος ἐκείνο, ὅσερ ἴδιόν εἶ) ἐχυρόσερον. οὐκ ἠδύνατο οὖν χωρὰν ἐχνκέναι τὸ σαρ' ἡμῖν σεσκομιδέν. ζήτον ἀσόδυξαι ἐκ τι τ' σεσηγουμένων καὶ τῷ ἐσομβίων, καὶ τλεῖ σεσὸς σὺ σεσχεθεῖσαν τάξιν. τί σαρ ἦλθον καὶ δὴ τὰ ῥητὰ τῶ μεγάλου ἀθανασίου. καλὸν οὖν τηρῆσαι τλεῖ τάξιν· ἄλλως γὰ ἂν εἴη ἀταξία. καὶ ἴσαι μεταξὺ ἡμῖν σύγχυσις, ἐπειδὴ διὸ γαλιλαῖος τατος κύριος ὁ βασιλεὺς ἐζήτησε τῦτο, καὶ ἤρεσε τῷ μακαριωτάτῳ διασότῃ ἡμῖν καὶ πᾶσιν ἡμῖν, ἵν' ἀσὸ κεφαλαίου εἰς κεφάλαιον, καὶ ἀσὸ ὀνηγήματος εἰς ὀνηχείρημα μεταβαίνοντες, τλεῖ τάξιν τηρήσωμεν τῆς ἀσφαλείας, καλὸν ἂν εἴη καὶ τλεῖσλεῖ αἰδισμότητα σεσὲς τὸ σεσῶτον ἀσολογήσασθαι.

Ο' Ιωείνη;

Ε'γὼ μὲν ἐβουλόμην σεσὲς τλεῖ σαρ' ἐμοῦ γνωσθείσαν τάξιν καὶ σήμερον τὸν λόγον σοιήσασθαι, καὶ σεσῶτον μὲν συσῆσαι τὸ σῶμα σοῦ σεσκομισθὲν ῥητὸν τῶ μεγάλου ἀθανασίου, ὅτι σεσὸς τὴν ἐιλικὴν ἀφάνειαν ἀφορᾷ μᾶλλον ἢ τὴν σῶμα σοῦ εἰρημένην, ἐπειδὴ δὲ αὐτὸς τῇ σῶμα σοῦ γνωσθείσῃ τάξει καὶ ἡμᾶς ἀξιοῖς ἐσεσθαι, σληροῦμεν καὶ ἐν τῦτο τὸ σὸν θέλημα, καὶ τὰ σῶμα σοῦ εἰρημένα σεσότερον σεσὸς τὸ ῥητὸν τῶ μεγάλου βασιλείου δοκιμάσομεν. λέγομεν οὖν ὅτι διαφόρων τινων ἠβουλήθης συσῆσαι τὸ σαρ' ὑμῖν βιβλίον ὡς ὑγιῶς ἔχον ὅσερ ὡς νενοθευμένον καὶ διεφθαρμένον σαρ' ἡμῖν ἐξηλέγχθη. καὶ τὸ μὲν σεσῶτον τῆς σῶμα σοῦ εἰρημένων λῶ ὅτι τῦτο τῷ μέρει, ὅσερ ὁ μέγας βασίλειος ἐν ἑτέρῳ σνὶ λόγῳ, ἐν σεσὶ τ' ἁγίου σνεύματος ἔγραψε, φάνεται ταύτῃ τλεῖ δόξαν ἔχον, ὅτι τὸ σνεῦμα τὸ ἅγιον σαρὰ τ' ἰοῦ ἔχει τὸ εἶ). δεύτερον εἶσας σεσὸς τὴν τ' βιβλίου σύσασιν, ὅτι ἡ σῶμα σοῦ τῷ ἡμετέρῳ βιβλίῳ κειμένη ἀμφιβολία, τοντέστιν, ἡ σεσθήκη τὸ, ἴσως, ἀναξία φάνεσθαι τῆς τ' μεγάλου φωτὸς τε καὶ διανοίας, καὶ μῶμόν σινα ἐσάγει τῷ θαυμασοῦ ἐκείνῳ διδασκάλῳ, εἰ σεσὶ τῶν θείων δογμάτων οὕτως ἠμφίβαλλε, καὶ μὴ καθαρῶς καὶ θαρρούντως ἐφαίνετο. ζήτον τῶν σῶμα σοῦ εἰρημένων, ὅτι ἐν τῷ σεσηγουμένων τι καὶ ἐσομένων φαίνεται. τὸ σαρ' ὑμῖν βιβλίον ὑγιῶς ἔχον, καὶ δόξαν εἶ) καὶ γνώμην τῶ μεγάλου βασιλείου τῦτο, τὸ, ζήτον εἶ) τῇ τάξει καὶ τῷ ἀξιώματι τὸ σνεῦμα τὸ ἅγιον· σεσὸς μὲν οὖν τὸ σεσῶτον, ἀναγνωσθείσης τῆς χρήσεως, τὰ δοκοῦντα ἡμῖν ἐρῶμεν. Ἀνεγνώσθη τὸ ῥητὸν τ' μεγάλου βασιλείου ὕσος ἔχον. Ἕνα μὲν ἐν σατέρα, ἕνα δι' ὑόν, ἓν δὲ σνεῦμα ἅγιον καὶ τὴν θείαν σῶμα σοῦ δόσιν, ὁμολογητέον· καὶ ὕσο δύο σατέρας, ὕσι δύο ὑοί· διόσερ τὸ σνεῦμα τὸ ἅγιον ὑὸς οὐκ ἔσιν, οὐδὲ ὀνομάζεται). Καὶ τούτου ἀναγνωσθέντος εἶσαν ὁ ἰφέσιου. Ε'ν τούτοις; ἡ μὴν ἐν κεῖ), ὅτι τὸ σνεῦμα λαμβάνει τὸ εἶ) σῶμα σοῦ τ' ἰοῦ, ἀλλ' οὐδ' ὅσι τὸ σνεῦμα σῶμα σοῦ τ' ἰοῦ λαμβάνει, νοεῖν σὲ ἀνάγκης ἔχει. δυνάμεθα γὰ νοεῖν ἐκ τ' εἰρημένων, ὅτι οὐ λαμβανόμενά τινα σῶμα σοῦ τ' σνεύματος, ὥσσερ σῶμα σοῦ τ' ἰοῦ τὸ σνεῦμα λαμβάνομεν, καὶ ἀδιακρίτως ἔχει τῇ διανοίᾳ τῇ ἡμῇ καὶ τῇ διανοίᾳ τῶν εἰρημένων,

Ο' Εφέσου.

Ο' Εφίσου. Μὴ μετάβαλλε τὰς λέξεις. οὐκ ἔστι ταυτὸν, τὸ λέγειν τάξιν καὶ φύσιν, καὶ λέγειν τάξεως φύσιν.

Ο' Ιωάννης. Λέγω εἰ ἔστι τάξις τοῦ τινὸς φύσιν, καὶ ἔστι τάξις φύσεως, ὅπου τὸ εἶναι τάξιν τοῦ τινὸς φύσιν, ὄντι τάξιν φύσεως εἶναι, ζητήσιν, ἐν τῷ πρόσθεν ἀφ' οὗ ὄντι ἕτερον, εἰ ἔχει τινὰ ἀναφορὰν τῆς ἀρχῆς, καὶ εἰ οὕτω κοινωνεῖ αὐτῷ ταύτῃ τινὸς φύσιν. καὶ οὕτως ἕπεται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ τάξει καὶ φύσει δεύτερον εἶναι τοῦ, καὶ λαμβάνειν τὸ εἶναι παρ' αὐτοῦ, καὶ ἐπομένως ἐκπορεύεσθαι ἐξ αὐτοῦ. δεῖ δὲ τῆς ἀποστολῆς τοῦ χρονικῆς, ἐπειδὴ ἑτέρα ὄντι ὕλη, ἐν ἄλλοις διωρισάμεθα.

Ο' Βασιλ. Τοιαῦτα οἴδα περὶ ὧν ἐμάθομεν ἐν ὀλίγοις, νῦν δὲ ἐρρήθησαν ἀφ' ὑμῶν πολλὰ καὶ τοσαῦτα, ὅσα οὐ δυνήσονται οἱ ἡμέτεροι ἀπολογήσασθαι τοὺς ἐναντίους. Ταῦτα τοῦ βασιλέως εἰπόντος, ἤρξατο ἡ συνοδος, τῇ σαββάτῳ ὁρίσαντες ἡμέραν αὐτῷ. τῷ σαββάτου τοίνυν ἤρθησαν, καὶ τῆς τάξεως ἐμνημόνευσε, καὶ ἦρξατο ὁ ἐφέσου.

ΜΑΡΤΙΟΥ ΤΕΤΑΡΤΗ ΚΑΙ ΔΕΚΑΤΗ ΤΩ ΣΑΒΒΑΤΩ ΕΓΕΝΕΤΟ ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ ΚΒ'.

Ο' Εφίσου. ΕΑΝ ἐθελήσωμεν ἅπασι τοῖς παρ' ὑμῶν εἰρημένοις αὐτοῖς ἀγνοῆσαι τὸν ἡμέτερον λόγον καὶ συμπλακῆναι, εἰς τοσοῦτον ἡμῖν συζητήσεται μῆκος, ὡς μηδ' ἂν ἐξαρκέσαι φερῆς τοσοῦτον χρόνου ἅπαντα τῆς συνόδου ταύτης. ἐπεὶ δὲ τὸ μακρηγορεῖν πολλάκις ἡμῖν ἀκαιρίαν κατεφάνη φέρειν καὶ μέρος ἀπολαβόντες τῆς εἰρημένων ἕκαστον, ὡσαύτως ἐπελθεῖν τῇ μνήμῃ, ἀλλὰ βραχέων ὡς οἷόν τε ἀκουσόμεθα, ἑρμηνεύοντες, καὶ λόγον λαμβάνοντες, καὶ αὐτοὶ δίδοντες νίκα δηλονότι. τὸ φερόμενον τοίνυν τῆς θεοῦ συνόδου φερομένων ῥητῆρος τοῦ ἁγίου ἀθανασίου, πάτερ ἀγάθωμεν, μὴ νεοπρεπείαν ἡμᾶς ἴδῃς, ἐπειδήπερ οὐκ ἐξεθέμεθα τοῦτο καθὼς ἔχει.

Ο' Ιωάννης Ἵνα φερβαίνῃ ἡ ἀλήθεια κατὰ τὴν τάξιν τῆς φερομένης ῥητῆρος, λέγον ὄντι ἵνα εἶναι φέρεσθαι τὸ ῥητὸν τοῦ ἁγίου βασιλείου· τὸ δὲ ῥητὸν τοῦ ἀθανασίου μὴ τοῦτο φερόμενον.

Ο' Εφίσου. Ἀλλ' ἐν τῇ φερομένῃ συνόδῳ φέρεσθαι ἀνεγνώσθη καὶ ἐσαφηνίσθη τὸ ῥητὸν τοῦ μεγάλου βασιλείου· διὸ χρὴ φέρεσθαι. ἐκεῖνο ἐξετάσαι, καὶ λαβεῖν παρὰ σοῦ σαφήνειαν ἐφ' οἷς εἶπας, καὶ μετὰ τοῦτο πάλιν καὶ περὶ τοῦ βασιλείου χωρήσομεν.

σιν ἐν ἐκείνῳ τῷ διαλόγῳ· ἔχομεν τὸ κ΄ τ̄ ἀρειὰ πέπαγον, ὅπως εἶπεν· Εἰ μὲν ἐκ τ̄ οὐσίας τ̄ πατρὸς καὶ τ̄ υἱοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, πῶς χαίρειν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ αὐτὸ σωμα τ̄ σῶμα ἐν τῷ συμβόλῳ τοῦ ἁγιασμοῦ· παραδόντες καθηδύσατο πάντα τὰ ἔθνη; Θέλει δὲ εἰπεῖν, ἵνα ᾖ σαφέστερα πάντες σιωπῶσιν, ὅτι οὐ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον οὐκ ἦν ἐκ τ̄ οὐσίας πατρὸς ᾖ υἱοῦ, κατ' αὐδὲν ἧττον αἱ συνεπεθημήθη ἐν τῷ τ̄ ἁγια σμοῦ, συμβόλῳ. οἴδατε γὰρ ὑμεῖς ὦ κύριοι χριστοί, ὅτι τὸ λεγόμενον ἅγια ποιῆς, σύμβολον, ἤτοι σύνθημα ἁγιασμὸς καὶ τοῦτο λέγει ὁ μακάριος παῦλος κλήμεις πάντας, ὁ μὲν τ̄ πέτρον γράφων τῷ μακαρίῳ ἰακώβῳ οἱ δὲ τοσοῦτοι, φησὶ, συνθέντες ἐποίησαν σύμβολον. πόθεν δὲ ταύτην ἡ ἑρμηνείαν· συνθημα μὲν ἔρχ ὅτι ἐποίησαν συνθήκην πρὸς ἀλλήλους· σύμβολον δὲ ὅτι ἀπὸ τούτου δίκνυται τὸ πεπιδόμενον. καὶ ἐπειδὴ ἀπὸ τ̄ τύπου τ̄ βαπτίσματος χαράττεται ὁ χριστιανὸς διὸ τ̄ μὴ χριστιανῶν, καλεῖ ὁ ἀθανάσιος σύμβολον ἁγιασμοῦ· νυνὶ δὲ λέγει, ὅτι εἰκὼν ἦν τὸ πνεῦμα ἐκ τ̄ οὐσίας πατρὸς ᾖ υἱοῦ, ἐκ τοῦ ἐπιθεῖ ἐν τῷ συμβόλῳ. ἄλλοτε εἶπον ὑμῖν σαφῶς ἐμὴν ὅτι τὸ πνεῦμα ἐκ τ̄ οὐσίας τ̄ υἱοῦ ἔχει τὸ ἐμ) καθὼς λαμβάνει τὸ ἐμ) ὁ υἱὸς ἐκ τ̄ οὐσίας τῶ πατρὸς· νυνὶ δὲ λέγει εἰ φησὶ) δὲ εἰκὼν ἦν τ̄ υἱοῦ ἐκ τοῦ ἁγιασμοῦ ἐμβαίνετο. ὅτι οὖν σὺ ἀπαιτεῖται παρ' ἐμοῦ, ἢ ὑμεῖς οὕτως, ὅτι αὐτὸς ἐνώθη συμβόλῳ τας μὴ τὰ ρίας ἔνθεν κἀκεῖθεν, καθὼς ἐποίησεν ἐν τῇ παραβολῇ· ἐπειδὴ δὲ ἐφύλαξον τ̄ μαργαρίτην τ̄ φανέντα ἐν αἷς τὸ, ὅτι μὴ παρῆκεν), δεῦλομαι νυνὶ αἰτήσασθαι παρ' ὑμῶν ταύτας. εἰ οὖν συμποιεῖται μὴ, ὅτι, ἐν ταῖς παροιμιώδεσι παραβολαῖς, ἐγὼ οὐκ ἐθηκα, ἀλλ' ὁ ἀμβρόσιος ἔθηκεν. λέγω, ὅτι ἐξ ἀνάγκης τοῦτο νοεῖται. οὕτω φησὶν ἡ παράδοσις· ἡμῶν καλεῖ, ὅτι ἐξ αὐτοῦ· τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ μέντοι ἐξ ἀμφοτέρων. νυνὶ οὖν ἔρωτῶ πάλιν ἐκεῖνον ἐν ταύταις ταῖς δυσὶ παραστάσιν ἀναγκαίως νοεῖ) τὸ, ὅτι, ᾖ καθὼς εἶδον ἐν πολλῶν ἑρμηνέων τ̄ ἀμβρόσιον, ἐκεῖ φαίνεται τρόπος τ̄ διδασκάλων τ̄ γραικῶν, ὅτι ἐν ταῖς παραστάσιν, ἐν αἷς ἀναγκαίως νοεῖ) τὸ ῥῆμα οὐκ εἰώθασι παραφέρειν. ᾖ τοιοῦτον φαίνεται) καὶ ἐν ταῖς χρήσεσι τ̄ μεγάλου βασιλέως, ὡσαὶ ἐν ταύτῃ ἕξιν τῷ ἀξιώματι ᾖ τῇ τάξει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ οὐ πόθεν) τὸ, ὅτι, νοεῖται) δι' ἀνάγκαίως. ἡ δὲ δευτέρα ἀπόδειξις αὕτη· οὕτε τ̄ υἱὸν τις ἔγνω, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ ἀληθὲς δοξάζον, τὸ συνδιδάσκον. πάντα, τὰ ἐν πατρὸς ᾖ υἱοῦ· οὐ πόθεν ὁ τὸ, ὅτι· ἀλλ' ὅτως νοεῖται) νυνὶ δεῦρο ἄγε πρὸς ἡμᾶς, πόθεν εἰς τὸ ἕξις, ἡ ῥήμασιν ἐνίστε σημαίνουσιν ἤτοι ὅτι ταὐτὰ ῥήματα ποιοῦσιν ἐπειγμένον, ᾖ εἰς τὸ ἕξις συνέφωνον μοι. ὅταν ἀναγκαίως ἔσωσι) τὰ ῥήματα μὴ ᾖ γὰρ μοι ἔνεστι ταύτης πρὸς ἢ δευτέραν ῥῆσιν ἀθανασίου ἢ δι' ὀλίγων ἐρῶ, ὅτι ἐξ ἀνάγκης ἐστὶ) τὸ πνεῦμα δὲ δεύτερον τ̄ υἱοῦ τῇ ἀξιώματι ᾖ τῇ τάξει εἶ), εἰ σημαίνοι καλῶς τὰ ῥήματα τ̄ ἀθανασίου, καὶ σαθμίζεις φυσικῶς. ὅτι τοιοῦτον ἔχει φύσιν ᾖ τάξιν τὸ πνεῦμα πρὸς τ̄ υἱόν, οἷαν ὁ υἱὸς πρὸς τ̄ πατέρα. ναὶ δὲ οὖν εἰ λέγει τις κτίσμα τὸ πνεῦμα, ἕξει ἐξ ἀνάγκης εἰπεῖν ἑαυτὸν ᾖ πρὸ τ̄ υἱοῦ, ἀλλ' ᾖ ὁμοείδειαν τ̄ τάξεως. νῦν ἡ τάξις τ̄ φύσεως ὅτιν ἐκ τ̄ θάλλον τὸς τὸ θάλλον, καὶ διαφέρει τὸ πρότερον ἐξ ἑτέρου ᾖ ἐστὶ ὅτι κοινὸς τόπος τῆς τε φιλοσόφων ᾖ τ̄ θεολόγων. καθὼς ἄλλοτε διεσάφησα τ̄ τάξιν τ̄ φύσεως. ἀλλ' οὐκ ἔστι δῆλον τ̄ θεολογίας διαζεῦξαι τοὺς ὅρους, ἵνα τ̄ ἑαυτ̄ σημαινομένων· καθὼς οἱ διδάσκαλοι χρῶνται· εἰ τοίνυν ἡ τάξις τῆς φύσεως, ὅτι τάξις πρότερον, δι' ἧς λαμβάνῃ τ̄ φύσιν ἕτερον ἐξ ἑτέρου, ἥτις φύσις ἔστιν ἀρχὴ δι' ἧς, ὥσπερ ᾖ ὁ δημιουργὸς τίθησιν. ἔπειτα ἐπὶ ἠρώτησις ὅτι τάξις φύσεως· οὐχ ὡς τ̄ ἠρωτῶντος, ἀλλ' ἵνα τὸ ἠρωτῶν ἠρώτα· καὶ ἡ ἀρχὴ δι' ἧς, ὅτιν ἀρχὴ ἡ μιζαδιδομένη.

» τῆ πολλῶν αἱρετίσεσις γνώμαις, ἀλλὰ τῆ ἁγίων φυλάσσειν τὴν διδασκαλίαν
» ἐν πᾶσιν, ἀφ' ὧν ζητον αὐτὸ τῆ τάξει ☩ τῷ ἀξιώματι λαβόντες, ζητον εἶναι καὶ τῆ
» φύσῃ πᾶσις δύναμθ. Ταῦτα εἰσὶ τὰ δύνομίου τὰ ῥήματα· ἐν τῷ τόλει δὲ βου-
λόμενος ἀρξασθαι, τίς οὖν ἀνάγκη, καὶ γὰρ εἶπε καταφρονῶν τῆς τῆ πολλῶν δό-
ξης, ἵνα δοξάζωσι, καὶ αὗται εἰσιν αἱ αἱρέσιμοι τῆ πολλῶν γνώμαι, ἐπειδὴ ὡμο-
λόγουν τὸ πνεῦμα θεὸν ἄνευ πολλῶν λόγων, καὶ ὅθεν ὁ ἀλαζὼν καὶ ἀναφάνος δύ-
νόμιος, Φάνεται μὴ θέλων, ἀλλὰ τῆ ἁγίων σεφανοῦται τὴν διδασκαλίαν φυ-
λάττειν, φησὶν ὁ βασίλειος, οὐκ ἐκλέγων, τίνες οἱ διδάσκαλοι οἱ τοῦτο εἰπόντες· οὐ
δὲ ἐξέπιθει ταῖς βίβλοις ἐκείναις ἐν αἷς ἦσαν κείμεναι αἱ χρήσεις τῆ ἁγίων αἱ λέ-
γουσαι, ζητον εἶ) τῆ τάξει καὶ τῷ ἀξιώματι, καὶ ἐξ ἐκείνων πᾶς δύνει κῆ ἀκολου-
θίαν ὡς εἴη ζητον καὶ τῆ φύσῃ. νῦν οὖν ὁ βασίλειος βέλεται εἰπεῖν, ὅτι τὰς τοιαύ-
τας χρήσεις τῆ ἁγίων πατέρων οὐ σωίθη λέγειν πνεύματος, ταῖς λεγούσαις, ζητον εἶ) τῆ
τάξει ☩ τῷ ἀξιώματι, ἀφ' ὧν ἂν ἠδυνήθη σωάξαι ὡς εἴη ζητον καὶ τῆ φύσῃ· καὶ
κῆ τοῦτο δηπλήττει ἐκεῖνον, ὅσον κῆ τὸν ἀκολουθίαν, ἐπειδὴ ὁ αὐτὸς κατατίθε-
ται θησι πολλὰ ῥητὰ τῆ γραφῆς, ἐν οἷς Φάνεται τό, τι ἀξίωμα, ☩ ἡ τάξις, ☩ τὸ δεύ-
τερον, ☩ τὸ πρῶτον. καὶ διὰ τοῦτο συμπεραίνει ὁ βασίλειος μῆ τὸ πνεῦμα ταῖς χρή-
σεις δεῖ σῶμα δίγματος τῆ ἀγγέλων, τῆ ἀστέρων, τῆ μονῶν τῆ οὐσῶν ἐν τῆ αἰω
νίᾳ ζωῆ, ὅτως ὁμολογεῖ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὅτι εἰ τῷ ἀξιώματι ☩ τῆ τάξει ὑπὸ
δίδηκε τὸν υἱόν, ἀλλ' οὐ τῆ φύσῃ. Ἡάδομθ γὰρ ζητον ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἀριθμεῖσθαι
αὐτὸ, τῶ κυρίου ἐν τῆ ῶῶῶδόσῃ † ἁγιασμοῦ λέγοντος ἐν οἷς λέγει· πορευθέντες
» μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα † πατρὸς, καὶ τοῦ
» υἱοῦ, καὶ † ἁγίου πνεύματος. εἴς πνα δὲ ζητον φύσιν ἐκβάλλειδ οὐκ ἐμάθομθ;
» ἢ δέποτε ἠκούσαμθ. εἶτα ὑποδείκνυσι μείζονα ὑπερβάλματα· ἐνίκα γὰρ δύο σεμνά
ματα λέγονται, θεότης ☩ κτίσις, κυριότης καὶ δουλεία, ἁγιασμὸς καὶ ἁγιαζόμθον,
καὶ κατατίθεται φησὶν, ἐν τίνι οὖν μέρει τὸ πνεῦμα θήσομθ; ἐν ἁγιαζομθῷ; μὴ
γθύοιτο· αὐτὸ γὰρ ὁ ἁγιασμός. αἰέσιον τοίνυν σωαριθμῶν τῆ κλίσῃ, τὸ τῆς θείας
ζιάδος ὑπάγγελμένον τῷ ἀριθμῷ. ὅθεν Φαίνεται ὅτι οὐ δύναται ἀριθμεῖσθαι
τῆ κτίσῃ, ἐπεὶ δὲ πᾶν σεβασμα, ἢ θεότης ὄζιν ἢ κτίσμα. ἀλλὰ τίθησιν αὐτὸ ἐν
τῆ θεότητι, καὶ ἐν ἐκείνῃ τῆ θεότητι φησὶν αὐτὸ ζητον εἶ) καὶ τῷ ἀξιώματι καὶ τῆ
τάξει λέγει τὴν ἀρχὴν ☩ τὴν αἰτίαν ἐν τῆ σεβόδῳ, ☩ οὕτως ἐνταῦθα κατ' αὐτὸ δύο
δείκνυσι, λέγων, εἰς ταύτην τὴν κτισὶν φύσιν ἐκβάλλειδ, ἐπειδὴ κυρίως ὑ λέγον-
ται, εἰ μὴ ἐξ αὐτῆ ἐχόντων ἀρχὴν ☩ αἰτίαν. εἰ τοίνυν ὄζι ζητον, ἆρα ἔπεται εἶναί
καίως, ὥστε † υἱὸν αὐτὸ εἶ) αἰτίαν, καὶ ἀρχὴν † ἁγίου πνεύματος. καὶ †το οὐ δύναται,
ὅτι μὴ ἔχει κοινωνίαν τῆς θείας Φύσεως· ἐπειδὴ ὡς ἄλλοτε εἶπον, αὕτη ὄζιν ἡ τά-
ξις, ὅτι τίς ὄζιν ὑπό τινος δεῖ τῆ θείᾳ σεβοσέπειν, ☩ ὑπὸ τίνων λαμβάνει τὴν οὐ-
σίαν, καὶ τὸ εἶ), καὶ τὴν τάξιν. νῦν οὖν τὸ λαμβάνειν ταυτόν ὄζι τῷ ἐκπορεύεδ, ὡς
ἤδη ὑπεμίμθ, ☩ ἀποδείξαμθ ἀληθῶς καὶ λαμπρῶς. ἆρα εἰ λαμβάνει σε † υἱὸ τὸ
πνεῦμα, ἀληθὲς ὅτι ☩ ἐξ αὐτῆ ἐκπορεύεται. εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλαι μαρτυρίαι ἀλη-
θεῖς † βασιλείου, ἀφ' ὧν ὑποδείκνυσιν ὅτι τὸ πνεῦμα ἴχει ὑπὸ † υἱὸ τὸ εἶ) καὶ τὸ ἐκ
πορεύεσθαι, ἐν αἷς ὄψεσι φωτὸς καθαρότερον, ὅτι τὸ ποιῆσαι ἐκεῖνον λαλῆσαι
ἐν ἄλλαις μαρτυρίαις ὑπὲρ τῆς ἀληθείας, κατ' οὐδένα ζόπον ὑποίησε λαλῆσαι. ἴωμθ
οὖν ἐφ' ἕτερον μέρος. νῦν οὖν ἤλθεις ὑπὲ τὴν χρῆσιν † μεγάλου βασιλείου,
καὶ σεὸς ταύτην μύθλω· καὶ γὰρ εἰ ἐξέσου τὴν χρῆσιν καλῶς, ἄμεινον αὖ ταύτην ☩
σωῆκας. λέγει ὁ ἀθανάσιος τῆς Φωνῆς ☩ τῆς ὁμολογίας τὴν ἀνασκόλιν, διὸ ἐποίη-

σεν

φιδάλλῃ. ὡδὲ τούτου, ὅπερ ὤφειλεν ἐκεῖνος ὁμολογεῖν ὅτι τῷ πνεύματι τὸν δυνάμιον, ὅπερ ἄτοπον λέγειν ὡδὲ τὸ τοιούτου διδασκάλου. δεύτερον, ἐπειδὴ οὐκ ἔχει μαρτυρίαν ἀξίαν ὧν ἐν χαλκηδόνι συνόδου, λεγόντων τῷ πατέρων τε συνόδου· οὐκ ἐστὶ διδασκαλίαν ἀκριβεστέραν ὧν διδάσκει. νυνὶ οὖν εἴπερ ἠμφίβαλλεν ὁ βασίλειος, λέγων τὸ, ἴσως ὁ τῆς δυσεβείας ὧν διδάσκει λόγος, πῶς ἠδυνήθη ἀπὸ ταύτης τῆς ἀμφιβολίας τὸ ἁγίου πνεύματος τὴ διδασκαλίαν ἀκριβεστέραν ὧν διδάσκει; ἀπὸ τούτων τῷ δύο κεφαλαίων καὶ μάλιστα τοῦ φανεροῦ, κατ' οὐδένα τρόπον δύναται πίστεως χωρεῖς μώμου τὸ μέρος ἐκεῖνο, καὶ ὅλως ἔτι ὡς; φθείρουσα τὴν νοῦν ἡ μερὶς αὕτη ὤφειλε ξιφθῆναι καὶ ἀπαλειφθῆναι ἀπὸ τῶν βιβλίων ἁπάντων. ζήτει, ὅτι ἐν ταύτῃ τῇ ὁμιλίᾳ τοῦ ἁγίου πνεύματος ὁ αὐτὸς φανερῶς φησὶ καὶ ἀποκεκαλυμμένως, ὅτι τὸ πνεῦμα λαμβάνει ὧν ἐκ τοῦ ἐμοῦ χωρεῖς τινος ἀμφιβολίας ἢ διεσταλμοῦ, μᾶλλον ἀπὸ πολλῶν ῥητῶν ὁ αὐτὸς ἀποδείκνυσιν, ὅτι τὸ πνεῦμα λαμβάνει ὧν ἐκ τοῦ ἐμοῦ. ζ ὃ δὲν κτησῶ, καθὼς καὶ ἡμεῖς λαμβάνομεν, ἀλλὰ τὸ θεῖον εἶδος, ὡς ἤδη εἴρηται). ἐπειδὴ οὐδὲν ἄλλο δύναται λαμβάνειν τὸ πνεῦμα ὧν ἐκ τοῦ ἐμοῦ ἐν αὐτῇ τῇ ζιάδι τῷ προσώπων ἐπειδὴ πᾶν ὅπερ ἔχει, καὶ λαμβάνει καὶ λήψεται, αἰωνίως ἔχει. ἐπειδὴ ἡ ἀκρόασις ἐκ τοῦ ἐμοῦ ὧν ἐκ τοῦ πατρὸς, ταυτόν ἐστι καὶ γνῶσις ζ ἡ γνῶσις ἐστὶ τῷ θείων, ζαυτόν ἐστι τῷ εἶδος. ζ τὸ, ἀκούειν ὧν ἐκ τοῦ πατρός, καὶ ἐξήγησιν τῷ λατίνων ζ τῷ ἑλληνικῶν, οὐκ ἔστιν ἄλλο ἢ λαμβάνειν τὴν οὐσίαν καὶ τὴν γνῶσιν ὧν ἐκ τοῦ πατρός, καθὼς προκόπιος ὅτι τῷ ἱερομύστου. ζ οὕτως ἀκοῦον τὸ πνεῦμα λαμβάνει ὧν ἐκ τοῦ ἐμοῦ, καὶ ἡ ἀκρόασις ἐστὶ γνῶσις, καὶ εἶδος. ζ οὐσία θεία· ἅπαντα λαμβάνει τὸ πνεῦμα ὧν ἐκ τοῦ ἐμοῦ. πῶς οὖν φαντασθῆ, ὅτι ἐν τῇ ὧν ἐκ τοῦ ἁγίου πνεύματος ὁμιλίᾳ, καὶ ἵνα ἐπισήσαλο ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆ ἑορτῆ ἀυτῆ, ἐκεῖνοι εἰρηνεύουσι χωρεῖς ἀμφισβητήσεως, ὅτι λαμβάνει. ζ ἐν ἑτέρῳ τόπῳ, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον αὐτὸ, ἵνα ἐπληρωμένος, πεποιηκέναι ἐκεῖνον γραφὴν τοιαύτην μεγάλην ἀτοπίαν, ἴσως ὁ τῆς δυσεβείας ὧν διδάσκει λόγος; καὶ γὰρ τὸ λόγειν τῆς ἀληθείας ὅτι τῆς θείας γραφῆς φησὶν συνέθεντο οἱ ἅγιοι ἄνδρες, ἀφ' ὧν καθαρῶς συνέφερεν ὁ βασίλειος καὶ τοῦ δυνομίου. νυνὶ οὖν φησὶ τὸ ζῆτον καὶ πολλαχοῦ μέρος ἔρχομαι· αὕτη ἡ ζήτησις μερὶς, ἐν ᾗ πάθεται, τὸ πνεῦμα εἰ καὶ τῷ ἀξιώματι καὶ τῇ τάξει, καὶ τὰ ἑξῆς. ἀπαφάσκει ἐκείνῃ τῇ φράσῃ θέσῃ· ἐπειδὴ ἐκεῖνοι φασὶ τοῦ ἀξιώματος λέγειν, ἴσως ὁ τῆς δυσεβείας ὧν διδάσκει λόγος, ἐνταῦθα ἀπολογούμενος φησὶν, εἰ ζ τῷ ἀξιώματι καὶ τῇ τάξει ὑποβιβάκασιν· ὅθεν ἐκεῖνοι οἱ σφαλεροὶ φασὶ τὸ βασίλειον τοῦτο εἰρηκέναι, ὡς συμφώνους ἀλλοτρίας εἶδος φύσεως. οὕτως οὖν ἀπὸ τοῦ κεφαλαίου ζ τοῦ ῥητοῦ, ἀφ' οὗ λαμβάνει ὧν ἐκ τοῦ ἐμοῦ, καὶ οὐδὲν ὅτι μὴ τὸ εἶδος ζ τὴν αἰτίαν ζ τὴν θείαν φύσιν, ζ ἀπὸ τῆ ἄλλη κεφαλαίᾳ ἀποκεκαλυμμένως ζ φανερῶς φαίνεται, ὅτι αὕτη ἡ προθήκη ὡδὶ τίθησι μίγαν μῶμον τῷ βασιλείῳ· ὅτι εἰ τὸ λαμβάνειν τὸ εἶδος, ὅτι ταυτὸ τῷ ἐκπορεύεσθαι, καὶ ἀπὸ τούτων τῷ μαρτυριῶν λαμβάνει τὸ εἶδος τὸ πνεῦμα ὧν ἐκ τοῦ ἐμοῦ. σαφὲς καὶ δῆλόν ἐστιν, ὅτι καὶ ἐξ αὐτοῦ ἐκπορεύεται. νυνὶ οὖν ἥκω πρὸς τὴν τάξιν τῶν σαφεῖ μαρτυρείας τοῦ βασιλείου, ἀφ' ἧς ἀποδείξω ταύτην γεγονέναι τὴν γνῶσιν, οὔτε γὰρ ἀρχῆς· μόλις ποτὲ κορεσθεὶς τῷ εἰς τὸν μονογενῆ βλασφημιῶν, ζ ὡδὶ ἐκείνου καὶ ὡδὶ τῆς ἑαυτοῦ θελήσεως ἀπάσης ἁλίσγεται· ζ προσέχετε ἵνα ζόπερ σαφῶς καταφέρεται τοῦ δυνομίου, λέγων, ὅτι ἐν τῷ δι' τῷ συγγράμματι οὐ κατ' ἀκολουθίαν τῶν ἑαυτοῦ θέλησιν ἐκτίθεται. εἶτα τίθησι τὰ ῥήματα τοῦ δυνομίου· γράφει γὰρ οὕτως· Ἐπειδήπερ αὐτεῖ ἡμῖν πε "
εἰ τοῦ ἐμοῦ εἰπεῖν, ἐπόμενον καὶ ὡδὶ τὸ ὡδὰ λέγειν εἰπεῖν, καὶ οὐκ ἀκολουθεῖν ταῖς "
τῷ

πατήρις, ὅπερ τούτῳ τῷ χωρίῳ σκίψασθαι, ὅπερ ἐστὶν ἡμέτερον, τρίτον ὄντι τὸ πνεῦμα, λέγει, τὸ δὲ ὑμέτερον, δεύτερον.

Ο' Εφέσου. Οὕτω λέγει καὶ τὸ ἡμέτερον· πῶς γὰρ ἀνάγκη, εἰ τῷ ἀξιώματι ζήτει, ζήτει ἐστὶ καὶ τῇ φύσει αὐτό;

Ο' Ιωαννης Δεύτερον ἐπεὶ οὕτω τὸ ἡμέτερον κείμενον· ἀξιώματι γὰρ δεύτερον τοῦ υἱοῦ, ὃς ἀπὸ τοῦ ἐστὶ ἔχον, καὶ ὃς ἀπὸ λαμβάνον, καὶ ἀναγόλον ἡμῖν, καὶ ὅλως τῆς αἰτίας ταύτης ὀξημμένον, ὁ τῆς δυσεβείας ϖαῤῥησίδωσι λόγος· φύσει δὲ χρὴ θαι ζήτη, οὔτε παρὰ τῶν ἁγίων διδασκόμεθα, οὔτε ἐκ τῶν εἰρημένων δυνάμεθα συλλογίσασθαι καὶ τῶν ἀκολουθίαν. νυνὶ οὖν τὸ ὑμέτερον κείμενον οὕτω λέγει· τῷ μὲν γὰρ ἀξιώματι δεύτερον τοῦ υἱοῦ, ἴσως ὁ τῆς ἀληθείας ϖαῤῥησίδωσι λόγος· ὅπου φαίνεται ἡ ἀμφισβήτησις τοῦ μεγάλου πατρὸς βασιλείου, νίκα λέγει τὸ, ἴσως. εἶτα ϖαῤῥαλείπει τὸ εἰρημένον, καὶ ἔρχεται ὅτι τοῦτο· φύσει δὲ χρὴ θαι ζήτη, οὔτε ϖαῤῥὰ τῶν ἁγίων διδασκόμεθα, οὔτε ἐκ τῶν εἰρημένων δυνάμεθα συλλογίσασθαι. καὶ πρὶν αὖ εἰς τὴν ἀποδειξιν ὑποθήσομαι τοῦ αὐτοῦ πατρὸς βασιλείου, ἐπειδὴ αὐτὸς τοῦ δαπέδειξε· καὶ γὰρ λέγει· ὡς γὰρ ὁ υἱὸς δεύτερος τοῦ πατρὸς τῇ τάξει, ὅπερ ἐστὶν ἀπὸ· καὶ ἀξιώματι, ὅπερ ἀρχὴ καὶ αἰτία, ἐπειδὴ πατὴρ, καὶ δι' αὐτοῦ ἡ ϖρόοδος καὶ ϖροσαγωγὴ ϖρὸς τὸν θεὸν καὶ πατέρα· τῇ φύσει δὲ οὐκ ἔτι δεύτερος, ἐπειδὴ ἡ θεότης ἐν ἑκατέρῳ μία ἐστίν· ἐν τούτοις συμβαίνομεν μέχρι τοῦδε. αὕτη οὖν ἡ αἰτία, ὅτι ὡς ὁ υἱὸς ἔχει ϖρὸς τὸν πατέρα, οὕτως ἔχει καὶ τὸ πνεῦμα ϖρὸς τὸν υἱόν, καὶ τῇ τάξει οὕτω δηλονότι. εἰ καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τάξει καὶ ἀξιώματι ὑποβέβηκε τὸν υἱόν, ἀκ ἔτ' ἂν εἰκότως ἀλλοτρίας λογισθήσεται φύσεως. ἐν τούτῳ οὖν φανερῶς κεῖται, ὅτι ὁ βασίλειος ἐπάγει, ὅτι καθ' ὃν τρόπον ἔχει ὁ υἱὸς ϖρὸς τὸν πατέρα τῇ τάξει καὶ τῷ ἀξιώματι, οὕτω δηλονότι καὶ τὸ πνεῦμα ϖρὸς τὸν υἱόν. ϖρὸς μὲν οὖν τὰ εἰρημένα ϖρὸς τοῦ υἱοῦ συμφωνοῦμεν, ἀλλ' ἐκεῖ ὅπου δῆλόν ἐστιν, ἐκεῖ διαφερόμεθα. Τὸ ὑμέτερον βιβλίον λέγει, ὅτι εἰ καὶ ὑποτέτακται τῷ υἱῷ, ἵν' ὅλως συγχωρήσωμεν, οὐχ ὅμως ἕπεται καὶ ἀλλοτρίας εἶναι φύσεως, ἐνταῦθά φησιν· ὅτι ὑποτέτακται, καὶ αὕτη ἡ ὑμετέρα φθορὰ ἀποκλείει τὸ ἀξίωμα, ἐπειδὴ τὸ πνεῦμα τῷ ἀξιώματι καὶ τῇ τάξει ὑποβέβηκε τὸν υἱόν. τὸ δὲ ἡμέτερον λέγει· εἰ καὶ ὑποβέβηκεν, ὡς μὲν ὁ υἱὸς τάξει δεύτερος τοῦ πατρὸς, ὅπερ ἀπ' ἐκείνου· καὶ ἀξιώματι, ὅπερ ἀρχὴ καὶ αἰτία, καὶ ὅπερ δι' αὐτοῦ ἡ ϖρόοδος καὶ ϖροσαγωγὴ ϖρὸς τὸν θεὸν καὶ πατέρα· φύσει δὲ οὐκ ἔτι δεύτερος, ἐπειδὴ ἐν ἑκατέρῳ ἡ θεότης μία. ἐν μὲν οὖν τῷ ϖρότῳ ἔνθα φησὶν, ἴσως ὁ τῆς δυσεβείας ϖαῤῥησίδωσι λόγος, λέγω οὕτως, ὅπου τὸ μέσον τοῦ τὸ, ἴσως ὁ τῆς δυσεβείας ϖαῤῥησίδωσι λόγος, μέγαν μῶμον ἐπάγει τῷ βασιλείῳ. καὶ γὰρ ἀεὶ δι' οὗ τι ἀποδείκνυται, ὀφείλει εἶναι γνωρισμώτερον τοῦ ἀποδεικνυμένου· καὶ γὰρ δι' ἄγνωστον οὐδεὶς ἂν δυνηθείη τι φανερῶσαι· ἀλλ' ὀφείλομεν διὰ τῶν γνωρισμωτέρων δεικνύναι τὰ ἧττον γνώριμα. αὕτη ἡ τάξις πάντων τῶν σοφῶν ἀνδρῶν, καὶ εἰ οὐδέποτε οἱ σοφοὶ εἰρήκασι τοῦτο, ὁ λόγος ὁ φυσικὸς οὕτω διδάσκει. νυνὶ οὖν ἐν τούτῳ τῷ κεφαλαίῳ ὁ αὐτὸς βούλεται ἀναζεῦξαι τὴν ἀκολουθίαν, ἵνα ἐπῇ ὁ δυνάμενος, οὕτως ὅτι εἰ καὶ τῷ ἀξιώματι εἶπε ζήτει, καθὼς εἶχε ϖαῤῥὰ τῶν ἁγίων γραφῶν, ὅμως οὐκ ἂν εἴποιμι ζήτει τῇ φύσει. ἐν πάσῃ τῇ ϖροχωρήσει τῆδε τοῦ κεφαλαίου ὁ αὐτὸς βούλεται ἐπάγειν ἀπὸ τῶν γραφῶν δηλαδὴ ϖαῤῥησίαζεσθαι τῶν ἀγγέλων, ὅτι τίνες εἰσὶ ϖρῶτοι, καὶ δεύτεροι, καὶ ζήτει τῇ τάξει καὶ τῷ ἀξιώματι, ἀλλ' ὅμως οὐχ ἕπεται ζήτεις εἶναι καὶ τῇ φύσει· καὶ ἵνα λαμβάνει ϖαῤῥὰ μεγάλου θεμελίου αὐτοῦ. νυνὶ οὖν εἰ εἶπεν, ὁ τῆς δυσεβείας ἴσως ϖαῤῥησίδωσι λόγος, ἐφαίνετό μοι θαυμασίως ἀμ-

φιβάλ-

μαι δὲ σ' ὕλης τούτων τῆ κεφαλαίων, & οὐκ ἀμφιβάλλω, ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον δώσῃ ἡμῖν μὴ ἐργάζεσθαι ὧδε τὸ καθῆκον, ἐπειδὴ ὄφελ' τούτου φείδεται, καὶ ὅτι ποιήσῃ μεγάλιον χάριν ἡμῖν καὶ ὑμῖν δι' ἡμᾶς· ἐπειδὴ αὐτὸ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὗπερ ἐπλήσθη ὁ βασίλειος, ἐν οὕτω μεγάλῃ ὕλῃ τῆς τοιαύτης ὑποθέσεως καθὼς ὄζει αὕτη, οὐκ ἐποίησεν ἐκεῖνον χρέψαι ἐν ἑνὶ χωρείῳ ἐναπία, καὶ ἐν ἑτέρῳ ἐναπία· ἐπειδὴ οἱ διδάσκαλοι ἐν τῇ ὕλῃ τῆς πίστεως ἑαυτοῖς οὐδέποτε γεγόνασιν ἐναντίοι. Ἐν τῇ περιλαβούσῃ, τουτέστιν, ἐν τῇ κυριακῇ, ὦ ἐν τῇ οἰκίᾳ & αἰδεσιμωτάτου κυρίου τῆς ἁγίας σαβίνης, ὅτου καὶ & ἀδελφοῦ Ἀμβροσίου & ὧδε παρόντος, ὅστις ἔχει μέγα δῶρον & ἱμιλωδίαν. προσῆχθη σοὶ βίβλος ἑλληνικὴ λίαν ἀρχαιοτάτη, ἐν μεμβράνοις πεποιημένη, ὦ προσφατός τις παιδαδιμώνος ἱμιλωδὸς & ἑλληνικὸς, Λεοντάρδος ὁ Ἀρετῖνος, ταύτης τῆς πόλεως καγκελάριος. ἐν ὅσῳ οὖν εἶχε τοῦ βίβλον ἀπὸ χεῖρας καὶ ἐζητεῖμεν ὄφελ μιᾶς διηγήσεως, συμβαίνησεν ὁμιλία τῆς τοῦ μακαρίου βασιλείου ὄφελ & ἁγίου πνεύματος. διὸ οὖν εἶπον τῷ αἰδεσίμῳ τῷδε πατρὶ ἀναγνῶναί μοι πᾶσαν τοῦ ὁμιλίαν, ἐπειδὴ ὁμολογουμένως ποιήσῃ θαῦμα τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. καὶ γὰρ εἰ ὁ βασίλειος ὁ πλήρης πνεύματος. ὤφειλε ἐπεξελθεῖν ἐπὶ τῆς πίστεως τοῦ ἁγίου πνεύματος, ὤφειλεν ἐν ταύτῃ τῇ ὁμιλίᾳ πιθάνως. ἤκουσα πᾶσαν ἐξ ἀρχῆς μέχρι τέλους· καὶ νῦν ἐγνώμιλον ἐν τῷ τέλει, μεγάλας χάριτας ὡμολόγησα τῷ ἁγίῳ πνεύματι· φησὶ γὰρ ἐν τούτοις τοῖς ῥήμασιν οὕτως· Ἕνα μὲν πατέρα, ἵνα δὲ υἱόν, ἓν δὲ πνεῦμα ἅγιον. καὶ τοῦ θείαν ὧδὰ- « δοσιν δεῖ ὁμολογεῖν· Γίνεσθαι δὲ ὅτι ἐνταῦθα ὑποκεῖται ὁ λέγομεν ἢ πίστιν, εἶ- « τα ἐπάγει· Οὔτε δύο πατέρας λέγω, οὔτε δύο υἱούς, ἐπειδὴ τὸ πνεῦμα οὔτε υἱός ἐ- « στιν, οὔτε ὀνομάζεται· οὐδὲ γὰρ ὑπὸ τὸ πνεύματος πνὰ λαμβάνομεν, καθ' ὃν τρόπον « ὑπὸ & υἱοῦ τὸ πνεῦμα· ἀλλ' αὖθις φερόμενος ἡμῖν καὶ ἀγαζόντος, διὰ χόμεθα τ « θεότητος τοῦ κοινωνίαν, καὶ τῆς υἱότητος τοῦ συγκλέρσιν, καὶ τῆς αἰωνίου κληρο- « νομίας τὸν ἀραβῶνα, καὶ τὰς ἀπαρχὰς & αἰωνίων ἀγαθῶν. ταῦτά εἰσιν ἃ πα- « ρὰ τοῦ πνεύματος λαμβάνομεν, καὶ ταῦτά εἰσιν ἅ πνα ἐπιδώσαν ἐν ἡμῖν. καὶ τὰ « αἵματα ὧδὰ & ἁγίου πνεύματος. Νῦν οὖν φησιν ὁ θεῖος βασίλειος, ὃ καὶ & ἕτον & « ῥόπον τὸ πνεῦμα λαμβάνει ὧδὰ & υἱοῦ, ὃν ὑμεῖς λαμβάνομεν ὧδὰ & πνεύμα τος. ἀναγκαίως γὰρ ἔπε) τὸ θεῖον εἶ) ὃ τὸ πνεῦμα λαμβάνῃ ἐπεὶ δὴ πᾶν ἢ θεῖόν ὄζιν ἢ κτιστόν. ἕτο δὲ τὸ εἶ) ἡμεῖς λαμβάνομεν ὧδὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος· ἢ τοῦτον δὲ & τρόπον λαμβάνει τὸ πνεῦμα οὐδὲ ταῦτα τὰ κτιστά· ἆρα ἔπεται τὸ θεῖόν τι λαμβάνειν. οὕτω ἡγεμονεύῃς ταύτης τῆς ὧδαθέσεως, ὁ αὐτὸς ἀποκλίνει καὶ ἀποξέπεται & τῆ πονηρευομένου τοῦ δόξαι, ὅπ τὸ λαμβάνειν τὸ εἶ) γίνεται αἰτία & κτιστῶν. αὕτη οὖν ὄζιν ἡ τοῦ μεγάλου βασιλείου γνώμη. ἵνα μὲν πατέρα, ἵνα δὲ υἱόν, ἓν δὲ πνεῦμα καὶ τοῦ θείαν ὧδάδοσιν. ἰωμεν οὖν ὅτι τὸ δ' ὕπερον μέρος· ἐγὼ εἶπον ὅτι εἰ ἐπιθήσεται τὸ κείμενον καὶ τὸν τροπον ἐκεῖνον τοῦ αἰδεσιμωτάτου πατρὸς τοῦ ἐφέσου, μέγας ὀπτήσεται μῶμος ταύτῃ τῇ μέρει τῇ βασιλείῳ· τοῦτο οὖν βουλόμεθα δεῖξαι φανερῶς ἀπό τε τοῦ ἡμετέρου βιβλίου & ὑμετέρου, καὶ διὰ τούτου ποιήσομαι τὸν παρόντα λόγον, ὅτι τῇ δεῖξαι τοῦ διαφοραὶ τοῦ οὖσαι μεταξὺ τῆς ἐμῆς καὶ σῆς διανοίας, ἵνα φανῶσι οἱ ἡμέτεροι ἀκριβέστεροι γένωσιν· ἐροῦ οὖν & τὸ ἓν & τὸ ἕτερον. τὸ μὲν οὖν ἡμέτερον κείμενον οὕτω λέγει· τίς γὰρ ἀνάγκη, εἰ τῇ ἀξιώματι καὶ τῇ τάξει ζίτον ὄζι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ζίτον εἶ) καὶ τῇ φύσει αὐτό; ὅπ τοιούτῳ τὸ ὑμέτερον κείμενον· τίς γὰρ ἀνάγκη, εἰ τῇ ἀξιώματι καὶ τῇ τάξει δεύτερον ὄζι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, δεύτερον εἶ) & τῇ φύσει αὐτό; τοῦ ἕν,

πατὸ

ἐν τῷ παρόντι μὴ ποιοῦσαν πρὸς τὸ προκείμενον, ὅμως ἐν τῷ παρόντι ἀπαιτεῖσθαι μεθα, ἀλλ' ἵνα μόνον δίκαιοι γνῶναι, εἰ ὕστερον εἰρηκᾶς· εἶπες ὅτι ὁ υἱὸς ἀκούει παρὰ τοῦ πατρὸς λόγους λαμβάνων, καὶ ἀκούων ἀφ' οὗ τοῦ πατρὸς, ἐπειδὴ ἡ ἀκρόασις ὄζει καὶ ἀπὸ βλέψεως ῥήματος, καὶ τοῦτο δῆλον ἐν τῷ διαγελίῳ· οὕτως ἀκούει καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀφ' οὗ τοῦ υἱοῦ, καὶ ὅτως κατ' ἐκείνην τὴν ἀκρόασιν λαμβάνει λόγους παρὰ τοῦ υἱοῦ. τοῦτο δὲ καὶ ἄλλοτε συγκεχώρηκας, ἀλλ' ὅτι οὐκ ἐκ τούτου ἔστιν τὸ πνεῦμα λαμβάνειν τὸ εἶναι ἐκ τοῦ υἱοῦ. ἔστιν οὖν ἀληθὴς, ὃν νῦν ἐξεθέμεθα ἢ ἀκούειν;

Ο' Εφέσου. Οὕτως εἶπον, καὶ οὕτω λέγει ὁ διδάσκαλος ἐν τῇ ῥητῇ ταύτῃ.

Ο' Ιωαννης Ἀπὸ τούτου, τὸ θεῖον συγχωρεθέντος, καὶ ἀπὸ ταύτης τῆς ῥήσεως ἀποδειχθέντα ἀφ' ῥητῆς μεγάλων ἁγίων καὶ διδασκάλων ἡμετέρων καὶ ὑμετέρων, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον λαμβάνειν αἴτιον τὸ εἶναι ἐκ τοῦ υἱοῦ. νῦν οὖν ἀπολογοῦμαι πρὸς τὰ ἀφ' σοῦ εἰρημένα· πρῶτον εἶπες, ὅτι ἐν τῇ προλαβούσῃ συναθροίσει, ἠνίκα ἠρώτησας, εἰ τοῦτο γνώμη ἐμοῦ τοῦ βασιλέως, ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὄζει ἔχειν τῷ ἀξιώματι καὶ τῇ τάξει, ὅτι αὐτὸς ἀπεκρίθην, ὅτως ἔχῃ, καὶ διαυτῆς γεγονέναι τὴν γνώμην τοῦ βασιλέως, πρὸς τοῦτο πάλιν, ὅτι οὕτως ὄζει ὁ σκοπὸς τοῦ βασιλέως καὶ γνώμη ἀληθεστάτη, ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὄζει τελεῖον τῷ ἀξιώματι καὶ τῇ τάξει, ἐπειδὴ οἱ ὑμέτεροι διδάσκαλοι τοῦτό φασιν διαῤῥήδην καὶ φανερῶς. δεύτερον ἠρώτησας, εἰ αὕτη ἐμὴ ἡ γνώμη τῆς ἁγίων πατέρων, καὶ αὐτὸς ἀπεκρίθην, ὅτι ὅτως· ἐν τούτῳ δὲ ἠθέλησας ἐπαγαγεῖν τὰ αὐτὰ καθὼς καὶ νῦν· εἰσὶ τινες ἐναντιάβουλοι, λέγων, ὅτι ὁ νόμος καὶ τὰ ῥήματα τοῦ βασιλέως καταφρονᾶν τὴν δόξης τῆς πολλῶν, οἱ ἐδόξαζον τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, προσποιεῖτο τοῦ διδασκαλίαν φυλάττειν, καὶ τοὺς τοῦτο λέγοντας παρεσιώπα· εἶτα προσελάβου τὰ μὴ ταῦτα τοῦ ῥητοῦ ῥήματα, τὰ λέγοντα περὶ τούτου, ὅπου ὁ βασιλεὺς φησιν, ὅτι τοὺς εἰρηκότας τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔχειν ἐν τῇ τάξει, οὐκ ἠδυνήθη εἰπεῖν, εἶτα συμπεραίνει· ἆρα οὖν γέγονεν αὐθέκτως τολμηρὸς, τὰς τῶν θείων δογμάτων κανοτομίας εἰσηγούμενος; ἀπὸ τούτου ἐπιχείρησα ἐπαγαγεῖν ἐναντιώματα, ἐπειδήπερ εἶπεν ὁ βασιλεὺς, ὅτι οὐκ ἠδυνήθη εἰπεῖν τοῖς εἰρηκότας τοὺς ἁγίους, ὅθεν εἶπόν σοι, ὅτι οἱ ἅγιοι διδάσκαλοι οὐκ ἐγένοντο ταύτης τῆς γνώμης, ἧς Ἰουδαϊκὸν ἐγὼ εἶπον. ἠθέλησα δὲ ἐναναλαβεῖν τὰ τοιαῦτα, καὶ ἐπιδεῖξαι τὰ τοῦ βασιλέως ῥήματα, ἵνα καὶ οἱ παρόντες ἴδωσι σαφέστερον τὴν ἀθέλησιν. ἐπειδὴ δὲ ἡμεῖς ἐχρησάμεθα τοῦ μεγάλου βασιλείου βιβλίοις, ὃ ἡγούμεθα πιστὸν εἶναι καὶ ἀληθέστατον, ὅτι τὸ ἕτερον τοῦτο τὸ προκομισθησόμενον, ὅπερ ἐστὶν ἀρχαιότατον, τὸ αὐτὸ φησιν ὁ λέγων καὶ τὸ ἡμέτερον, ὡς εἴρηται ἡμῖν, καὶ καθὼς ἀνέγνωσθη ἡμῖν ἀφ' τῆς ἀναγνωσαίτου τὸ βιβλίον ἐκεῖνο. Περιεσχέθη δὲ τὸ βιβλίον τοῦ μυτιλήνης.

Ο' Εφέσου. Τῆς αὐτῆς χρεὼς ὄζει τὸ προκομισθὲν βιβλίον, ἧς καὶ τὸ ἕτερον.

Ο' Ιωαννης Πρὸς μὲν οὖν τὸ πρῶτον ἓξ πράγματα ποιῆσαι βούλομαι. πρῶτον βούλομαι ἀποδεῖξαι διὰ ἑτέρας μαρτυρίας τοῦ βασιλέως νῦν ἐν τῷ τόπῳ ὅπου αὐτὸς λέγει τὸ πνεῦμα λαμβάνειν ἀπὸ τοῦ υἱοῦ· δεύτερον βούλομαι ἀποδεῖξαι, εἰ ὁ βασιλεὺς ἔγραψεν οὕτω καθὼς κεῖται ἐν τῷ σῷ βιβλίῳ, ἢ τὸ αἰ μᾶλλον μόνον προσετέθη τῷ βασιλείῳ, καὶ ὅπως τῆς τιμῆς καὶ δόξης οὕτω μεγάλου διδασκάλου, καὶ οὕτω φανεροῦ ἐν τῇ τοῦ θεοῦ ἐκκλησίᾳ, τὸ ἐγχείρητον ἦτο μεγάλως δόξαν ἐν τῇ ἐν χαλκηδόνι συνόδῳ, οὐ δυνάται τοῖς ἀληθοῦς χριστιανοῦ καταδέξασθαι ὃ ἀφ' σοῦ εἴρηται· ζήτον ἀποδείξω ἀπὸ τῶν προκομισθέντων καὶ ἀπὸ τῶν ἑπομένων, τὴν αὐτὴν γνώμην εἶναι τοῦ βασιλέου, καθὼς ἐν τῷ ἡμετέρῳ βιβλίῳ κεῖται, καὶ οὐκ ἐξηγήσο-

μαι

καὶ τ πατρὸς, ταῦτα λαλεῖ εἰς τὸν κόσμον. ἐκ ἀρα τὸ ἐξ λαμβάνει καθάπερ αὐτὸς ἔλεγε. καὶ ὁ μὲν υἱὸς ἐν τῷ ὀνόματι τ πατρὸς ἦλθε, τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον, φησὶν ὁ υἱὸς, ὃ πέμψει ὁ πατὴρ ἐν τῷ ὀνόματί μου· ἀλλὰ τούτων ἁπάντων. ὥσπερ εἶπον, ἡ ταυτότης τ θελήματος & ἡ ἀναλογία τῆς ἐργων ἀνέτειλε· ἐκ τούτων δὲ καὶ ἡ τ οὐσίας ταυτότητος σωάγεται ἐξ ἀνάγκης. τοιαύτην οὖν, φησὶ, τάξιν καὶ φύσιν ἔχει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον πρὸς τὸν υἱὸν, οἵαν ὁ υἱὸς πρὸς τὸν πατέρα, τουτέστιν, ὅτω σωτέτακται & συμφυὴς ὄζι τῷ υἱῷ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὥσπερ ὁ υἱὸς τῷ πατρί· πῶς οὖν ὁ λέγων κτίσμα τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ καὶ τ υἱὸν τὸ αὐτὸ φρονήσῃ ἐξ ἀνάγκης; εἰ γὰρ σωτέτακται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τῷ υἱῷ καθάπερ ὁ υἱὸς τῷ πατρὶ, καὶ τ αὐτὸς ὄζι φύσεως, ὡς ἐκ τ ταυτότητος τ θελήματος & τ ἀναλογίας τῆς ἐργων δείκνυται, πῶς αὖ εἶπε κτίσμα τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον; αὕτη μὲν ἡ τῆ ἀγίου δόξα, καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τῶν εἰρηκεν ἄπερ εἰρηκεν, ἐπλὴν δόξειεν ἂν ἄδηλα εἶναι, ἀλλὰ τλὴν ἴνα σιν καὶ τλὴν ταυτότητα & οὐσίας. καὶ ἵνα ἐκ τ ῥητῶν ἀπόδειξιν, ἐδὲ τῇ ὑμετέρᾳ δόξῃ σωηγορεῖ. ὅτι διὸ μόνος πατὴρ ἀθανάσιος, ἐ τλὴ αὐτλὴ εἶχε γνώμην πρὸς & τ πνεύματος ἐκπορεύσεως, ἐδὲ τὸν υἱὸν ἄτοπον ἐφέρετο τῷ ἁγίου πνεύματος, οὐδὲ δόξῃ τοῦτο τὴν τάξιν εἰρηκε ταύτην. δῆλον ἐν οἷς ἀλλαχοῦ φησι, τλὴ δόξῃ χειρὶ τῆς θείων προσώπων ἁπλότητος, μόνον πηγὴν & θεότητος τὸν πατέρα καλῶν, καθάπερ καὶ μόνον ἀγέννητον· τοῦτο δὲ ταυτόν ὄζι λέγειν τῷ λέγειν αὐτὸ μόνον γεννήτορα, καὶ μόνον προβολέα. οὐκ ἄρα & τὸν υἱὸν ἄτοπον ἐφέρετο τῷ ἁγίῳ πνεύματος, ὁ μόνον πηγὴν θεότητος τὸν πατέρα λέγων. ἔχει δὲ τὸ ῥητὸν οὕτως, ἐν τῷ λόγῳ ἐς δηλαφλὲν ἔχει, δεῖ & ἀϊδίως ὑπάρξεως υἱὸν τε & πνεύματος, ὅτω φησί· χωρεζόμεθα δὲ & τῆς ἰουδαϊζόντων, & τῆς τὸν χριστιανισμὸν διαφθειρόντων, οἳ τ ἐκ θεοῦ θεὸν ἀρνούμενοι, ἵνα θεὸν διαπλάσωσι ἰουδαίοις λέξασιν, ἐχ ὅτι μόνος ἀγέννητος, & μόνος πηγὴ θεότητός ὁ πατὴρ, ἔχει τ τὸ ἔφασκον αὐτὸ θεὸν, ἀλλ' ὡς ἄγονον υἱὸν, & ἄκαρπον ζωῆς λόγου. εἰ ζῶντων μόνος πηγὴ θεότητος ὁ πατὴρ καθάπερ & μόνος ἀγέννητος, τουτέστι, μόνος γεννήτωρ τ υἱοῦ, & μόνος προβολεὺς τ ἁγίου πνεύματος, ἐκ ἄρα δόξα τ μεγάλου ἀθανασίου ὑπῆρχε, τὸ αἴτιον εἶναι τ πνεύματος τὸν υἱὸν, & ἐκ τ υἱοῦ τὸ εἶναι ἔχειν τὸ πνεῦμα. ταῦτα μὲν πρὸς τὰ τότε σοι εἰρημένα καὶ τὰ παρὸν ἐπιμένω.

Ὁ Ἰωάννης

Ὁ ζόπος οὗτος, πάτερ αἰδεσιμώτατε, τῶ αἰνιχθέντι τ ἀληθῆναι, ἵν πάντες νοεῖν ἐφίστανται, μεθ' ὅτου διεξοδικωτέρων λόγων καὶ προσκομίσεων μᾶλλον ἐμποδίζει τῇ ἀληθείᾳ, ἢ δόξασαφεῖ. ἀλλ' ἐπεὶ οὗτος. ἵν ὁ σκοπὸς ἐξ ἀρχῆς τ ἡμετέρας συνδόξασκέψεως· ἀλλ' ἵν ἀπὸ ἐπιχρήματος εἰς ἐπιχείρημα, διδυμώνης ἐφ' ἑκάστης ἀπολογίας καὶ λύσεως, οὕτω χωρῶμεν ἐφ' ἑκάστα· πάντες γὰρ οὗτοι οἱ φαρισαῖοι πατέρες, ἤδη κινημικότες τῇ ἀκροάσει ἑνὸς στόματος μιᾶς ὥρας, πρὸς ἀπολογίαν δύο ῥητῆς τελευταῖον ῥηθέντων, πρὸς δύο μικρὸν αὐτοὺς ἐνστοπέναι πρὸς τλὴν ἀπολογίαν τῆς δύο ῥητῆς, πλὴν τούτου, ὅτι ἐπίστασαί μοι ὡς εἶπον ἀπόφερεν τὰ ῥητὰ, ὡς νίκα οὐ φέσει τὸ, ὅζι, τῆς, πνεῦμα ἁπλῶς πατρὸς καὶ υἱοῦ, προστίθημι. ἔτι ἐπειδὴ τὴν δευτέραν χρῆσιν & μεγάλου ἀθανασίου, ἐν ᾗ ἔγεγα καὶ λέγει, ἐνταῦθα γὰρ ὅζι τὸ ῥητὸν, ὅτι οἵαν τάξιν καὶ φύσιν ἔχει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον πρὸς τὸν υἱὸν, τλὴ αὐτλὴ ἔχει καὶ ὁ υἱὸς πρὸς τὸν πατέρα, οὐδέποτε ἐξέσθου τλὴ ῥῆσιν ἐν τῇ ἰδίᾳ προθέσῃ· οὐδέποτε καλῶς ἀποκριθήσεται, ὁ μὴ καλῶς ἐπιθέμενος· εἶτα εἰσῆλθες εἰς & ὕλην & χρονικῆς ἀποστολῆς τῷ προσώπατ, ἀφ' ἧς χρονικῆς ἀποστολῆς ἀναγκαίως ἐν τῷ παρόντι συμπεραίνεται). ὅτι εἰ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον προέρχεται χρονικῶς πρὸς & τ υἱὸν, ὅτι & ἀϊδίως προέρχεται ἐξ αὐτοῦ. διὸ καὶ ἔδει εἰσαγαγεῖν & τὸ εἰς & παροῦσαν ὕλην

βαίει, λαμβάνειν τὸ εἶ λέγειν, τοῦτο δὲ ὄζει τὸ τὰς ζητουμένας λαμβάνειν ὡς ὁμολογούμενα, ὅπερ ὄζειν ἀποδείξεως εἶδος τὸ χείριστον· ταῦτα μὲν πρὸς τὸ πρῶτον. πρὸς δὲ τὸ δεύτερον ἐκεῖνα φαμὲν, ὅτι τὸν σκοπὸν τοῦ μεγάλου βασιλείου ἐν οἷς λέγει τούτοις θεωρητέον ἐστὶ, καὶ πρὸς οὐ τὸν λόγον ποιεῖται χρὴ δὲ τὸν τῶν θείων λόγων ἐντυγχάνοντα, καθάς φησιν ὁ μέγας κύριλλος ἐν τοῖς θησαυροῖς δ' ἔστιν σωτῆρος, καὶ τὰ πρόσωπα, καὶ τὸν χρόνον διαιρεῖν, καὶ τίνι αἰτίαν δίδωσιν ἕκαστον εἴρηται λογίζεσθαι· οὕτω γὰρ ἐκάστῳ ῥητῶς τὴν ἀφύπουσαν αἰτίαν τῆς ἀποδοθήσεται τῇ τοῦ πνεύματος δωρήσεται χάριτι, καὶ τὰ ἑξῆς. φαίνεται τοίνυν ὁ ἀοίδιμος ἀθανάσιος πρὸς τοὺς μακρομίους τῷ ἁγίῳ πνεύματι δίκαια κόμιδῆ τοιαῦτα γράφειν, οἱ τὸν μὲν υἱὸν σωτῆρα τῷ πατρὶ, καὶ τῷ αὐτῷ δόξης καὶ οὐσίας δημολογοῦσι, τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὑποδιάζοντες, οὐ συναριθμεῖσθαι τούτοις ἀπομόνως, ἀλλ' ὑπαριθμεῖσθαι, τῇ ξένης τινὸς εἴη καὶ κτιστῆς φύσεως. πρὸς τούτοις τοίνυν ἀποστόμους ὁ ἡμέτερος, καὶ τὸ τοῦ πνεύματος συμφυὲς καὶ ὁμότιμον δεῖξαι θέλων πρὸς τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν, ἀπό τε τῆς σωτηρίας ἔθηκε τούτοις, καὶ τῆς αὐτῆς εἴη θεολήπτου τε καὶ ἐνεργείας, ἐκ τούτων γὰρ ἀεὶ οἱ διδάσκαλοι τὸ ταυτὸν τῆς φύσεως ἀπεδείκνυον, τοιάδε φησὶν ἐν τῇ δεκάτῃ πρὸς σεραπίωνα τὸν ἐπίσκοπον. Ὁ μὲν υἱὸς φῶς τοῦ πατρὸς ἀποστίλλεται· ὅτω γὰρ, φησὶν, ὁ θεὸς ἠγάπησε τὸν κόσμον, ὥστε τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἀπέστειλε τὸν μονογενῆ· ὁ δὲ υἱὸς τὸ πνεῦμα ἀποστίλλει· ἐὰν γὰρ, φησὶν, ἐγὼ ἀπέλθω, ἀποστελῶ τὸν παράκλητον. καὶ ὁ μὲν υἱὸς τὸν πατέρα δοξάζει, λέγων, πάτερ, ἐγώ σε ἐδόξασα τὸ δὲ πνεῦμα δοξάζει τὸν υἱόν· ἐκεῖνος γὰρ, φησὶν, ἐμὲ δοξάσει. ὁ μὲν υἱὸς φησιν, ἃ ἤκουσα παρὰ τοῦ πατρὸς, ταῦτα λαλῶ εἰς τὸν κόσμον· τὸ δὲ πνεῦμα ἐκ τοῦ υἱοῦ λαμβάνει· ἐκ τοῦ ἐμοῦ γὰρ λήψεται, καὶ ἀναγγελεῖ, φησὶν, ὑμῖν. καὶ ὁ μὲν υἱὸς ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρὸς ἦλθε, τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον. φησὶν ὁ υἱὸς, ὃ πέμψει ὁ πατὴρ ἐν τῷ ὀνόματί μου. τοιαύτην δὲ φύσιν καὶ τάξιν ἔχοντος τοῦ πνεύματος πρὸς τὸν υἱὸν, οἵαν ὁ υἱὸς πρὸς τὸν πατέρα. πῶς ὁ κτίσμα τοῦτο λέγων, ὃ τὸ αὐτὸ καὶ δεῖ τοῦ υἱοῦ ἐξ ἀνάγκης φρονήσῃ; Ἐν τούτοις ἃ τὴν διάκρισιν ὁ διδάσκαλος φαίνεται θαρσῆσαι θέλων, ἀδ' ὅθεν ἔχει τὴν αἰτίαν τοῦ φρονεῖν ἑκάτερον τοῦ εἶναι, ἀλλὰ τὸ ἕνωσιν μᾶλλον καὶ συμφυΐαν ἐκ τοῦ ταυτότητος τοῦ θελήματος, καὶ τῆς ἀναλογίας τῆς ἔργων ἐκφαινομένης. ἀμέλει οὖν εἶπεν, ὁ μὲν υἱὸς θεὸς τοῦ πατρὸς ἔχει τὸ εἶναι, τὸ δὲ πνεῦμα θεὸς τοῦ υἱοῦ· διὸ ὅπου ὁ μὲν πατὴρ γίνεται τοῦ υἱοῦ, ὁ δὲ υἱὸς τοῦ πνεύματος φρονεῖται· ταῦτα γὰρ αὐ εἶπεν εἰς τὴν ὑμετέραν ἴσως δόξαν· νυνὶ δὲ ταῦτα θεολογικῶς, καὶ ἀδοκίαν τοῦ πατρὸς, ἐφ' οἷς ὁ υἱὸς ποιεῖ, φρονεῖσθαι, καὶ τοῦ υἱοῦ πάλιν, ἐφ' οἷς ποιεῖ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. καὶ ὁ μὲν υἱὸς, φησὶ, θεὸς τοῦ πατρὸς ἀποστέλλεται, ὁ δὲ υἱὸς τὸ πνεῦμα ἀποστέλλει, τὴν δοξολογίαν τοῦ πατρὸς ἀποδοτέον εἶναι νόμιμον φησὶν ὁ θεολόγος γρηγόριος, καὶ τὴν δοξολογίαν οὐ τοῦ υἱοῦ νόμιμον ἀποδοτέον εἶναι τοῦ πνεύματος. καὶ ὁ μὲν υἱὸς τὸν πατέρα δοξάζει, τὸ δὲ πνεῦμα δοξάζει τὸν υἱόν, ἐν τούτοις ἡ ἀναλογία τῶν ἔργων καὶ ἡ τοῦ θελήματος ταυτότης ἐκφαίνεται. ἐπειδὴ γὰρ ὁ υἱὸς ἐφανερώθη τῷ κόσμῳ θεοπρεπῶς τοῦ πατρὸς ἤδη, μετὰ δὲ ταῦτα πάλιν ἐγνώσθη τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἵνα μὴ αὖ τινές εἶεν δόξωσιν ὁ υἱὸς καὶ τὸ πνεῦμα, δοξάζει μὲν ὁ υἱὸς τὸν πατέρα, τὸ δὲ πνεῦμα τὸν υἱὸν, καὶ ἃ παρέλιπεν ἐκεῖνος, ταῦτα καλύπτει τοῖς μαθηταῖς. καὶ ὁ μὲν υἱὸς φησιν, ἃ ἤκουσα παρὰ τοῦ πατρὸς, ταῦτα λαλῶ εἰς τὸν κόσμον· τὸ δὲ πνεῦμα παρὰ τοῦ υἱοῦ λαμβάνει, ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν. Σημείωσαι πάτερ ἐνταῦθα, ὅτι λόγον λαμβάνει ἐνταῦθα τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ ἀναγγελεῖ τοῖς μαθηταῖς, καθάπερ ὁ υἱὸς, ἃ ἤκουσι παρὰ

τοῦ

ΜΑΡΤΙΟΥ ΜΗΝΟΣ ΔΕΚΑΤΗ ΗΜΕΡΑ ΤΡΙΤΗ ΕΓΕΝΕΤΟ ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ ΚΑ'.

Ο' Εφίσου.

ΕΝ τῇ θεολαβέσῃ συνόδῳ, πατέρες αἰδεσιμώτατοι, τὸ ἅγιον μεγάλου πάππου βασιλέως ῥητὸν ἐξετάσαι θεσπίμενοι, καὶ τὴν ἐν ταῖς βίβλοις διαφορὰν αὐτῶν καταδεῖν, ἠρωτήσαμεν τὴν ὑμετέραν ἁγιότητα, εἰ νομίζετε δόξαν εἶναι τοῦ μεγάλου βασιλέως, ζήτειν εἰ τῇ τάξει ἢ τῷ ἀξιώματι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἢ θεὸς ἦτο καταθεμένους ὑμᾶς ἐρέσθαι, ἐπηρωτήσαμεν αὐτούς, εἰ ἢ τῶν ἁγίων δεῖ δόξαι τοῦτό τι καὶ διδασκαλίαν, καθάπερ ἔχει ὁ νόμος. ἐπεὶ δὲ ἦτο μάλα θεσπεσίως ὡμολογήσατε, παρηγορεῖτε ὑμῖν τὸν μέγαν βασιλέως τοιαυτία λέγοντα θεσφατῶς, ὡς καὶ ἐν τῷ ὑμετέρῳ βιβλίῳ κεῖται. θεσπεσιέτατα γὰρ φησὶ, τὴν τῶν ἁγίων διδασκαλίαν οὐ φυλάττει δὲ πάντως, καὶ ζημιοῦται τὴν αὐτῶν ὠφελίαν διδόντας σωτῆρα. καὶ ἰφίξης ὑπάγει καταφορικῶς τε καὶ ὑπερηφανικῶς· τίνες δὲ οἱ ἅγιοι, καὶ ἐν ποίοις λόγοις τὴν διδασκαλίαν πεποίηνται, εἰπεῖν οὐκ ἔχει. ἆρα γέροντες ἦτον ζηλωταὶ ἄνθρωποι, τὰς θείας τῶν θείων δογμάτων καινοτομίας εἰσηγούμενοι; εἰ ζῶντες ὁμοῦ τῇ τάξει καὶ τῷ ἀξιώματι δεύτερος ἦ πάππος, ὅτι ἀπ' ἐκείνου, τὸ πνεῦμα δι' ὃ ἅγιον αὐδαμῶς λέγει καταδέχεται τάξει ἢ ἀξιώματι δεύτερον ἦ ἰοῦ, οὐκ ἄρα τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ ἦ ἰοῦ κατ' αἰτίαν. οὕτω μὲν οὖν τὴν ἐναντιολογίαν ὑφέντες ἐν τοῖς παρ' ὑμῶν λεγομένοις, καὶ ζητοῦντα τάδον εἰ τῷ θεσπεσίῳ ἐκείνῳ συλλογιζόμενοι, οὐ γὰρ ἀπεδίδου τὴν αἰτίαν τοῦ δεύτερον εἶναι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὁ μηδ' ὅλως τοῦτο καταδεχόμενος, ζητοῦμεν παρεσβάλλετε, δίζαν δὲ ὠφελοῖς ἁγίοις εἰρημένον θεσπίσθαι, τὸ, τρίτον εἶναι τῇ τάξει καὶ τῷ ἀξιώματι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. καὶ δὴ θεσπεσάμενοι δύο ῥητὰ ἦ ἁγίου ἀθανασίου, τὸ μὲν ἁπλῶς λέγον ὅτι τρίτον τῇ τάξει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ δὲ ὅτι τοιαύτην φύσιν καὶ τάξιν ἔχει τὸ πνεῦμα θεὸς τὸν ἰόν· οἷαν ὁ ἰὸς θεὸς τὸν πατέρα, ἐπὶ τούτων οὐκ ὅτι τρίτον ἐστὶ τῷ ἀξιώματι διειλημμένον ἔχειν ὡμολόγησε. θεσπέσιον μὲν οὖν τὸ θεσπέσιον ἐκεῖνο φάναι, ὅτι τρίτον ἐστὶ καὶ τῷ τάξιν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐν τῇ θείᾳ τριάδι, ὡς ἐν τῇ ὠφελούσῃ τὸ βαπτίσματος ὁ σωτὴρ ἡμῶν εἶρηκε, καὶ ἡμεῖς συνομολογοῦμεν· ὅτι δὲ καὶ τῷ ἀξιώματι τρίτον, θαυμάζειν ἔοικεν πῶς ὡς εἰρημένον λαμβάνετο τὸ μηδαμῶς εἰρημένον· ζητοῦτο δὲ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ποιεῖτε. καὶ ὅταν μὲν ἀκούσητε, πνεῦμα ὠφελοῦ πατρὸς καὶ ἰοῦ, τὸ, ἐκ, ἐκπόρευτον, καὶ ἔχειν τε εἶναι· ὅταν δὲ ὅτι ὠφελοῦ ἰοῦ λαμ-

 βάνει,

τολμηρὸς καὶ καινοτόμος; καινοτόμον αὐτὸν λέγει καὶ τολμηρὸν, ὡς λέγοντα τῷ τῶν ἁγίων διδασκαλίαν, ὃ μηδαμῶς οἱ ἅγιοι εἶπον· καὶ τί; γὰρ ἂν εἶπε ζῆτον τῷ ἀξιώματι ἢ τῇ τάξει καὶ τὸ φησὶν ἐνιστάμενος κῦ τῷ νομίου· εἰ δὲ μὴ, δεῖξον αὐτὸς ὡς τῶν ἁγίων ἐστὶ δόξα τὸ, εἶναι ζῆτον τῇ τάξει καὶ τῷ ἀξιώματι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ἡμεῖς γὰρ ἐδείξαμεν τὸν βασίλειον οὐ συμβαίνοντα κῦ τῷ τῷ νομίῳ, ἀλλὰ μᾶλλον ἀναιρεπόντα τοῖς ἐκείνου δόξαις τε καὶ φωναῖς. ἆρα οὐκ ἔχει ταῦτα καὶ τὸ παρ' ὑμῖν βιβλίον;

Ὁ Ἰωάννης

Περὶ μὲν τῆς ῥήσεως σκοπῶμεν· ἐπειδὴ λέγεις, οὐκ ἴσμεν γνώμην τοῦ βασιλείου, τὸ ζῆτον εἶναι τῷ ἀξιώματι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, φέρε σοι μαρτυρίαν ἀξιολογωτάτην, δηλονότι τὸν μέγαν ἀθανάσιον, οὗ πάνυ τοῖς αὐτοῖς πίσιν καὶ τὰ αὐτὰ, πάτερ αἱρέσιμε, φησὶν ὁ κύριλλος κρατεῖν· ἔστι ἐν τῷ δηλουμένῳ ἐκείνῳ δηλιζόμενος ἐν τῇ ἐν νικαίᾳ συνόδῳ κῦ ἀρείου, οὕτω φησὶν ἐν τούτοις, ἃ οὕτως ἔχομεν ἐν τῇ ὅλῃ
" σολῇ. Εἰ τοίνυν ἐκ τῆς τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ οὐσίας οὐκ ἔστιν, πάνυ χαίρει ὁ υἱὸς ἐν τῇ
" τοῦ πνεύματος ἁγιασμοῦ, ὀνομάζει ἐκεῖνο ὅπου φησί· πορεύθέντες μαθητεύσατε
" πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου
" πνεύματος; Καὶ ἀπὸ τούτου ὁ ἀθανάσιος, ἐπειδὴ ἐν τῷ ἁγίῳ συμβόλῳ πίστεως
" ζία πρόσωπα, συμπεραίνει, ἐκ τῆς οὐσίας πατρὸς καὶ υἱοῦ εἶναι τὸ πνεῦμα, ἅ ὅπερ ἐστὶν
" ἀναγκαῖον ἔχειν τινὰ οὐσίαν τοῦτο καὶ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ. ἐν τῇ προτέρᾳ ὁμιλίᾳ τῇ
" πρὸς σεραπίωνα οὕτω φησὶν, θαυμαστῶν τινὰ ἑαυτοῦ γνώμην ὅτι τῷ ἀξιώματι τῆς
" γραφῆς οὕτω λέγει· Τὸ πνεῦμα τοῦτό τοῦ υἱοῦ λαμβάνει κῦ τινὰ τοῦ κυρίου φωνὴν,
" τοῦτό τε ἐμοῦ λήψεται καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν. πρὸς δὲ τοῦ υἱοῦ λέγει· ἐν τῷ ὀνόματι
" τοῦ πατρὸς ἦλθον. πρὸς δὲ τοῦτο καλήτου, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὃ πέμψει ὁ πατὴρ
" ἐν τῷ ὀνόματί μου. εἰ τοίνυν τοιαύτην τάξιν καὶ φύσιν ἔχει τὸ πνεῦμα πρὸς τὸν
" υἱὸν, οἵαν ἔχει ὁ υἱὸς πρὸς τὸν πατέρα, πῶς ὁ κτίσμα τε τοῦτο λέγων, οὐ τὸ αὐτὸ ἅ πρὸ
" τοῦ υἱοῦ ἐξ ἀνάγκης φρονήσει; Νῦν οὖν ἀπὸ τούτων συμπεραίνεται ὅτι καὶ τῆς μαρτυρίας
ταύτης, ὅτι οἵαν τάξιν ἔχει ὁ υἱὸς πρὸς τὸν πατέρα, τοιαύτην ἔχει κῦ πρὸς τὸν υἱὸν
τὸ πνεῦμα. ἀπὸ τούτων συμπεραίνεται, ὅτι ἀπὸ μὲν τοῦ πρώτου ῥητοῦ τὸ ζῆτον πρόσωπον εἶναι τὸ πνεῦμα· ἀπὸ δὲ τοῦ δευτέρου, τὴν αὐτὴν ἔχειν τάξιν τὸ πνεῦμα πρὸς τὸν υἱὸν, ὡς καὶ ὁ υἱὸς πρὸς τὸν πατέρα· ἅ ἀπὸ τούτου φαίνεται πῶς λαμβάνει τὸ πνεῦμα τὸ εἶναι τοῦ υἱοῦ. δείξαφήσατε οὖν κῦ πάνυ ζόπον λαμβάνει τὸ πνεῦμα τὸ εἶναι ἐκ τοῦ υἱοῦ· κῦ οὐ δεῖ φανερῶς ἀπλέγειν τῷ μεγάλῳ ἀθανασίῳ. ἐν οἷς τῇ ἐφεξῆς συναθροίσει ἀποδείξομεν φανερῶς ἀπ' αὐτοῦ τοῦ βασιλείου.

Τούτων οὕτως εἰρημένων, ἐλύθη ἡ συνόδος,
τῇ ζίτῃ ταμιδύσαντες γνώμῃ αὐτήν.
τῆς ζίτης οὖν ὑπάρξεως, καὶ τῆς
τάξεως συνήθως γνω-
μούσης, ἤρξατο ἡ
δηλίξις.

χρῆσιν τ̃ μεγάλου βασιλέως. εἰπὲ ὃν ἡμῖν, λέγλς εἶ) δόξαν τ̃ μεγάλου βασιλέως, τὸ τρίτον εἶ) τῇ τάξει κ) τ̃ ἀξιώματι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον;

Ναὶ, οὕτως ὀρθῶς τρίτον τῇ τάξει ℭ τ̃ ἀξιώματι, καθ' ἓν τρόπον ὀρθῶς ὁ υἱὸς δ' Ο' Ιωαν̃ης
τερος τ̃ πατρός.

Αὐτὸ δὴ τοῦτο καὶ ὁ δυνόμιος ἔγεγλε, ὅτι τρίτον τῇ τάξει καὶ τ̃ ἀξιώματι τὸ Ο' Εφέσου.
πνεῦμα τὸ ἅγιον.

Οὕτως ἔγεγε κ) ὁ δυνόμιος παρειληφέναι παρὰ τ̃ θείων γραφῶν· κ) ἀπὸ τούτου ἐβούλετο δεῖξαι ὡς τὸ πνεῦμα κ) ἴσον τῇ φύσει. καὶ οὐκ ἠγνόηται ὁ δυνόμιος παρὰ τ̃ βασιλέως, λέγων, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἴσον τῇ τάξει ℭ τ̃ ἀξιώματι, ἐπεὶ δὴ ἐν τούτῳ σωιφώνει τ̃ βασιλείῳ ὁ δυνόμιος, ἀλλ' διαχέρει κατ' ἐκείνου, ὡς οὐχ ἕπεται, εἰ ἴσον τ̃ ἀξιώματι ℭ τῇ τάξει, ἴσον εἶ) κ) τῇ φύσει.

Ηλήθευσε ἄρα ὁ δυνόμιος τ̃ λέγλν ἴσον εἶ) τῇ τάξει καὶ τ̃ ἀξιώματι τὸ Ο' Εφέσου.
πνεῦμα τὸ ἅγιον;

Ναί. Ο' Ιωαν̃ης

Καὶ σωιεφώνει τοῖς ῥήμασι κ) τ̃ μεγάλῳ βασιλείῳ, ἐπειδὴ ἡ δόξα αὐτ̃ Ο' Εφέσου.
τὶς ἦν. ἴδωμεν οὖν. εἰ οὕτω φησὶν ὥσπερ σὺ λέγλς, ὡς λέγλ τὸ σὸν βιβλίον· ποιεῖται, φησὶν, ὁ δυνόμιος φυλάττειν τὴν τ̃ ἁγίων διδασκαλίαν. οὐ λέγλ τοῦτο τὸ σὸν βιβλίον;

Τοῦτο λέγλ, ποιεῖται φυλάσσειν τὴν τ̃ ἁγίων διδασκαλίαν. λέγλ γὰρ ὁ Ο' Ιωαν̃ης
βασίλειος, ὅτι ὁ δυνόμιος λέγλ ἀπὸ τ̃ γραφ̃ῆς ἴσον τῇ τάξει καὶ τ̃ ἀξιώματι, καὶ διὰ τοῦτο ἴσον καὶ τῇ φύσει.

Οὐ λέγλ οὕτως, ἀλλὰ λέγλ, ποιεῖται φυλάσσειν τὴν τάξιν τ̃ πατέρων, Ο' Εφέσου.
οἵτινες λέγουσιν ἴσον εἶ) τ̃ ἀξιώματι καὶ τῇ τάξει.

Η ποιήσης ἐκείνη ἀφαίρεσιν ἀπὸ τὴν ἀπαράλλαξιν ἢ τὴν σωτηρίαν, ἵνα Ο' Ιωαν̃ης
ἐποίει ὁ δυνόμιος. καὶ γὰρ οἱ ἅγιοι λέγοντες τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἴσον εἶ) τῇ τάξει κ) τ̃ ἀξιώματι, οὐχ οὕτω σωτῆρον εἶ) ℭ τῇ φύσει. κ) διὰ τοῦτο ἐν τ̃ ζ' τούτῳ, ἐπεὶ δὴ εἰσὶν ἐκεῖσε τὰ ῥήματα τ̃ δυνομίου ἑνικῶς ἢ μοναδικῶς, ταύτην τὴν σωτηρίαν περὶ ἧς διελέγετο φάσκων, φύσει δὲ χρὴ θεὸν εἶναι, οὔτε διὰ τούτου, οὔτε ἐκ τ̃ εἰρημένων κ) τὴν ἀκολουθίαν δυνάμενα συλλογίσασθαι· καὶ κ) τ̃ ποιήσεως τ̃ σωτηρίας ταύτης ἐφαίνετο ὁ βασίλειος. κ) εἰ οὐκ ἴσον τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἴσον τῇ τάξει ℭ τ̃ ἀξιώματι, ἐπήγαγεν ἂν ℭ κ) τούτου ἐν τοῖς εἰρημένοις ὁ αὐτὸς, καθὼς ἐπήγαγε κ) περὶ τ̃ τάξεως τ̃ ἴσης φύσεως· ℭ ὅπερ τοῦτο ὄντως ἀληθὲς, ἐναργέστατα δι' τ̃ ἐφεξ̃ῆς παραδειγμάτων ἐν τούτῳ σωάγεται.

Εἰ δόξα τ̃ ἁγίων ἴσον ℭ αὐτ̃ τ̃ μεγάλου βασιλέως, ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἴσον Ο' Εφέσου
ὄντως τῇ τάξει καὶ τ̃ ἀξιώματι, οὐκ ἂν ἔγεγε περὶ τ̃ δυνομίου, ὅτι ποιεῖται φυλάσσειν τὴν τ̃ ἁγίων διδασκαλίαν, ἀλλ' ἐμαρτύρησεν αὐτ̃, ὅτι φυλάσσει τὴν τ̃ ἁγίων διδασκαλίαν. ὀφ αὐτ̃ δὲ ἄλλο τι σωάγεται παρὰ τὴν ἑαυτ̃ ῥῆσιν οἷον ὅτι ἐκεῖνοι εἶπον ἴσον τῇ τάξει καὶ τ̃ ἀξιώματι, ὀρθῶς δὲ σωάγεται, ὅτι ℭ τῇ φύσει ἴσον. νυνὶ δὲ ὁ μέγας βασίλειος οὐ μαρτυρεῖ τ̃ δυνομίῳ ὡς ἀληθεύοντι, ἀλλὰ λέγλ, ὅτι φυλάσσειν τὴν τ̃ ἁγίων ποιεῖται διδασκαλίαν, ἃ φυλάσσει δὲ πάντως. διὸ καὶ ἐφεξ̃ῆς ἐπάγλ ποιεῖσθαι τὸν λόγον καὶ τὴν αἴτησιν ἐνιστάμενος, ὅπως τοὺς αὐτὸ τὴν αὐτ̃ τὴν τάξιν παραδιδόντας σωπᾷ. ℭ μ' ταῦτα· Τίνες δὲ οἱ ἅγιοι, κ) ἐν ποίοις λόγοις τὴν διδασκαλίαν πεποίηνται σωπᾷ. βλέπεις ὅτι ἀρνεῖται τοῦτο εἶναι δόξαν τ̃ ἁγίων καὶ ἰδιωτ̃. καὶ μ' ταῦτα λέγλ· ἆρα γέγονεν ἄνθρωπος οὕτω

εἶ) φύσεως· ἐπειδὴ οὗτοι ταχθέντες, ἀεὶ διαμένουσιν ἐν αὐτῇ τῇ ἰσοτιμῇ φύσει.

Ο' Εφέσου. Ἔτι μὴν φυσικὴ τάξις μεταξὺ παιδὸς & υἱοῦ, καθὸ ἐκ τοῦ πατρὸς ὁ υἱὸς ἔχει τὸ εἶ), καὶ προσεχῶς πρὸς αὐτὸν ἀναφέρεται· ἡ αὐτὴ ἡ τάξις μόνη τελέτην ἀναγκάζει ἀριθμεῖσθαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, & διὰ τοῦτο ὁ μέγας βασίλειος δηλ πατρὸς καὶ υἱοῦ τὸ, ἡρτῆσθαι, οὐδαμοῦ, εἴρηκεν, οὐδὲ λέγει, ὅτι ἤρτηται & παιδὸς ὁ υἱὸς, ἀλλ' ὅτι δεύτερος αὐτοῦ ὅτι καθὸ ἔχει ἐξ αὐτοῦ τὸ εἶ) & δι' υἱοῦ λέγει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἠρτῆσθαι, τουτέστι, σωτῆρα αὐτοῦ καὶ σωτεπάχθαι, ὡς σωὶ αὐτοῦ ἀδιαστάτως ἠρτῆσθαι· & ταύτῃ δοτέον τὴν αἰτίαν τοῦ, τρίτον ἀριθμεῖσθαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὅτι ὁ υἱὸς ἐξ ἀνάγκης προσυποκεῖται & ἁγίου πνεύματος, διὰ τὸ πρὸς τὸν πατέρα προσεχῶς ἀναφέρεσθαι. εἰ δὲ μὴ τὴν αὐτὴν τάξιν ἐγίνωσκε μεταξὺ υἱοῦ καὶ πνεύματος, ἀλλὰ μεταξὺ παιδὸς καὶ υἱοῦ, καὶ οὕτω δεύτερον ἦγεν & υἱοῦ τὸ πνεῦμα, ὥσπερ τὸν υἱὸν & παιδὸς, οὐκ ἂν τὸν ὁμοούσιον ἤλαυνε, καὶ καινοτόμον ἐκάλει & τὴν ἁγίων διδασκαλίας, λέγοντα, τρίτον εἶ) τῇ τάξει & περὶ ἀξιώματι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. τοῦτο γὰρ δῆλον ὡς οὐδαμῶς καταδέχεται, ὡς, ἀξιώματι δεύτερον τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀλλὰ καθ' ὑποθεσιν τίθησιν.

Ο' Ιωάννης Ἐνταῦθα ὅτι ὁμοουσιότης, καὶ χρεία ὅτι ἡμᾶς εἶναι ὑπὸ τὸν ὅρον. ὅτι μεταξὺ τοῦ πνεύματος καὶ & υἱοῦ ὅτι τάξις φύσεως, καὶ ὅτι ἡ ἀξιώσεις ἐκείνη ὅτι τάξις φύσεως. ἐνταῦθα ἡμᾶς δεῖ σκέψασθαι ἀκριβῶς, τί ποτὲ τὴν τάξιν & φύσεως ὅτι ἡμεῖς ἀπεδείξαμεν ἀπὸ & ὑμετέρας βίβλου, ὅτι τὴν αὐτὴν ἀποδείξαμεν ἔχειν τάξιν & υἱὸν πρὸς τὸν πατέρα, καὶ τὸ πνεῦμα πρὸς τὸν υἱόν. βούλομαι εἰπεῖν ὥστε ἀκούσας καὶ τὸν γαλιλαῖον ταῦτα βασιλέα. πάντες οἱ διδάσκαλοι καὶ οἱ θεολόγοι, ἀεὶ πειρῶνται τοὺς ὅρους ἀπὸ & ἰδίας αὐτῶν σημασίας· καὶ καθ' ἕτερον οἱ προηρημένοι τῇ φιλοσόφων, ἐχρήσαντο ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτῶν σημασίᾳ, οὕτω καὶ οἱ διδάσκαλοι καὶ οἱ θεολόγοι χρῶνται τοῖς ὅροις καθὼς εἰσὶ βέβαιοι κεῖσθαι τούτους πρὸς τὴν ἑκάστου σημασίαν· ἄλλο γὰρ ἔρωτα ἀπόλλυσθαι πᾶσα δηλονότι, εἰ ἡμῶν ἀεὶ ἐν ὁμοουσιότητι τῇ ὅρων. τοιοῦτον ὁ ὑμέτερος ἀριστοτέλης, & ἀναγκάζομαι προσκομίζω, ἐν τῇ πέμπτῳ τῇ μὲν τὰ φυσικὰ, ὃ καλεῖται πρὸς τὸ ποσαχῶς, ἐπειδὴ καταγίνεται ἐκεῖ ποσαχῶς. χρόμεθα τοῖς ὅροις, ἔστι δὲ ἐν τῇ κεφαλαίῳ ἡ ἡ γαλιλαίου συγγραφὴ, οὗ ἡ ἀρχὴ πρὸς φύσεως, φησὶν, ὅτι ὁ πρῶτος ἔρως & λαμβάνει τοῦ φύσεως, ἔστι γὰρ εἰς τῇ ὑμουμένων, οὕτως ὥστε τοῦ ὑμοῦσιν καλεῖς φύσιν τὸν πρῶτον τρόπον· δεύτερος ἔρως & λαμβάνει τοῦ φύσιν, ὅτι ἡ ἀρχὴ ἐκείνη ἀφ' ἧς εἰσὶ τὰ ὑμούμενα, ὡς καὶ ἕτερον τὸν τρόπον ὑπολαμβάνων, διαφέρει τοῦ τάξιν & προσηγορίας, καθὼς τὰ ὑμούμενα εἰσὶν ἀπὸ & οὐσίας, ἐκεί νης, καὶ ἀπὸ ταύτης & σημασίας, ληφθείσης ἀπὸ & κεφαλαίου ἐκείνου. οὕτως οἱ διδάσκαλοι γραικοὶ & λατῖνοι, ὁ βασίλειος, ὁ ἀθανάσιος, ὡς ἀποδείξομεν, καὶ ὁ μακάριος αὐγουστῖνος, καὶ πάντες φασὶν, ὅτι ἡ τάξις & προσηγορίας ἐνὸς προσώπου ἀφ' ἑτέρου, ὅτι τάξις φύσεως· καὶ πρὸς τοῦτον τὸν λόγον ὁ βασίλειος, & πάντες κατηγοροῦσι αὐτοῦ ὁμώνυμα, ὅτως ὥστε τὴν τάξιν & προόδου οὐδὲν ἕτερον εἶ), ἢ πρόσωπον ἕτερον ἐξ ἑτέρου, καὶ λαμβάνειν τοῦ φύσιν ἀφ' οὗ ὅτι καθὼς ἐν τῷ δευτέρῳ τρόπῳ· καὶ οὕτω πάντες οἱ διδάσκαλοι κεκράζουσι & κόσμου. εἰ τοίνυν ἔστι τάξις φύσεως & ἁγίου πνεύματος πρὸς τὸν υἱόν, ἆρα ἀναγκαίως ἕπεται τὸ πνεῦμα ἔχειν τὸ εἶ) ἐκ τοῦ υἱοῦ, καὶ λαμβάνειν τὴν φύσιν· καὶ τοῦτό φησιν ὁ μέγας βασίλειος, συγκείσθαι ἐν τῇ ῥητῇ προκομιζόντα· ἐνταῦθά ὅτι ἡ ἀκμὴ & ὑποθέσεως.

Περὶ τοῦ διαλαβεῖν τὰ περὶ τῆς τάξεως, πρῶτον ἐξιτάσωμεν τοῦ παρούσαν

χρῆ-

Οὐ λέγω ὅτι τὰ ταυτὰ πρὸς τὸν υἱόν, ἀλλ' ὅτι τὰ ταυτὰ μὲ τὸν υἱόν. καὶ ἐν τῇ συναριθμήσῃ τῆς τάξεως συζυγίας, ἀνάγκη ἀριθμεῖσθαι μὲ τὸν πατέρα τὸν υἱόν, καὶ μὲ τὸν υἱὸν τὸ πνεῦμα. Ο' Εφίσου.

Ὥστε ἡ τάξις αὕτη οὐδέν ἐστιν, ἀλλ' ἡ τάξις κὲ τιμὴ ἀριθμησις τῆς φωνῆς, ὥστε ὑπὸ τῶν μερῶν τ' θεογραφίας, ὑπεξαιρουμένης τῆς φωνῆς τῆς ἡμετέρας δι' ἧς ἀριθμοῦμεν, οὐδεμία θεωρεῖται τάξις; Ο' Ιωάννης

Ἔτι μὴν ἀνάγκη καὶ κατὰ τὰ τεταγμένα τὰ θεῖα πρόσωπα· οὐδὲ γὰρ ἂν ἄλλως ἀριθμηθείη, μὴ τάξεώς τινος συζυγούσης· ἴσι δὲ καὶ κὲ τὴν φύσιν τ' θεογραφίας, ἵνα ἐνταῦθά φησιν ὁ μέγας βασίλειος, ὅτι ὁ ἐξ ἑνὸς μόνου μονογενῶς ἐκ τ' ἀγεννήτου φωτὸς ἐκλάμψας, μετ' αὐτὸν ὀφείλει ἀριθμεῖσθαι, ὡς μονογενὴς δηλονότι πρὸς τὸν πατέρα. κὴ κὲ τοῦτο ζήτει ὀφείλει ἀριθμεῖσθαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἵνα μὴ πρωτότοκον τ' υἱοῦ, καὶ ἀναφερόμενον πρὸς τὸν πατέρα ἀμέσως, δόξῃ ἐκ αὐτοῦ υἱὸς εἶ). δῆλα τοῦτο ὅτι πρωτεχῶς ἀριθμεῖται τὰ υἱὰ μὲ τὸν πατέρα, ζήτει συναριθμεῖται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· κὴ αὖτη ἐστὶν ἐν τοῖς θείοις πρωτότοις ἡ τάξις, ἄλλως δὲ παρὰ τοῖς θεολόγων οὐδεμίαν λαβόντες ἰσχύν. Ο' Εφίσου.

Λέγεις ὅτι ὑπὸ τ' σκοποῦ τ' θείου βασιλείου αὕτη ἐστὶ τάξις φύσεως, δηλονότι τ' ἁγίου πνεύματος πρὸς τὸν υἱόν. δεῖ τοιγαροῦν νοεῖν τὴν τάξιν ταύτην τ' φύσεως μεταξὺ τ' υἱ ἐκ τ' πατρός. ἆρα ἐστὶν ἄλλη τάξις, πλὴν τ' τάξεως τ' φύσεως; κὴ γὰρ ἡ τάξις ἐκείνη τ' ἁγίου πνεύματος πρὸς τὸν υἱὸν κὴ σὲ δοκεῖ τῷ πρωτοτόκῳ, οὐκ ὀκνηφόρῳ τὴν αἰτίαν κὴ σέ. ἐπειδὴ δὲ μεταξὺ τ' πατρὸς καὶ τ' υἱ λέγεται εἶ) τάξις φύσεως, καὶ οὐδὲν πλέον ἀφαιρεῖται ἢ προσίδηται ἐν τῷ ὀνόματι, ἵστηται ὡς ἐκ τὴν τάξιν τ' ὀνόματος τὴν μεταξὺ πατρὸς καὶ υἱοῦ μηδὲν ἄλλο συμαίνῃ, ἢ τὴν ἐξαρτησιν. ἐπειδὴ λέγοντες μεταξὺ πατρὸς καὶ υἱ τάξιν εἶ) φύσεως, νοοῦμεν τὸν υἱὸν ἐξηρτῆσθαι τῷ πατρὸς, καὶ τὸν πατέρα ἄπον τὰ υἱοῦ, οὕτω μὴ προσιδεῖς μεταξὺ τ' τάξεως τὸν υἱὸν, ἀλλὰ μόνον λέγων τάξιν φύσεως ὅτι ὅτι τάξις κὴ φύσις, ἵστηται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐξηρτῆσθαι τ' υἱοῦ, καὶ τὸν υἱὸν ἄπον τῷ ἁγίῳ πνεύματος κὴ τιμὴ ὁμοίαν τῷ αὐτῷ βασιλείῳ. νῦν κατασπεύδω ταῦτα ὁμολογοῦντα μάρτυρα δύο· πρῶτον, ὁ βασίλειος μὴ τὰ προσκομιζόμενα ἐν τῇ προλαβούσῃ ῥήσει τὰ ἐν ταύτῃ τῇ βίβλῳ ἡμῖν, συναπλῶν τὴν ἑαυτῷ ὁμοίαν διὰ ὅλου οὕτως ἄρχεται λέγειν, ὧδε δεῖ τὴν αἰτίαν τ' κεφαλαίου, ὁμοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐν τῇ τριάδι ζήτειν ὑπάρχον, τάξει καὶ ἀξιώματι ὅτι δεύτερον τ' υἱὸν, ἀλλ' ὅμως ὅτι ἐν τῇ αὐτῇ κὴ μιᾷ οὐσίᾳ μετ' αὐτό, ἅτινα " ἀποδείκνυσιν ἀποδοὺς τὴν αἰτίαν. Καθὼς γὰρ ὁ υἱὸς τάξει μὲν δεύτερος τ' πατρὸς, " ὅτι ἐξ αὐτοῦ καὶ δι' αὐτοῦ ἔχει τὴν προέδρου κὴ τὴν προσαγωγὴν πρὸς τ' πατέρα, " τῇ φύσει δὲ οὐκ ἔστι δεύτερος, διότι ἡ θεότης ἐν ἑκατέρῳ μία· οὕτω κὴ τὸ πνεῦμα, " εἰ τῇ τάξει κὴ τῷ ἀξιώματι ὑπεβίβηκε τὸν υἱὸν, οὐκ εἰκὸς ἀλλοτρίας εἶ) φύσεως.

Νῦν οὖν ἐν τούτῳ τῷ κεφαλαίῳ βουλόμενος ἀποδεῖξαι ὁ προκείμενον εἶπεν, ἀποδείκνυσι δῆλα τοῦτον· ὅτι οἷα ἐστὶν ἡ τάξις τ' υἱοῦ πρὸς τὸν πατέρα, τοιαύτη ἐστὶ καὶ τοῦ πνεύματος πρὸς τὸν υἱόν· ὁ πατὴρ ἀρχὴ καὶ αἰτία τῷ υἱῷ ἐν μιᾷ φύσει· καὶ εἰσάγει δῆλα δὴ διαμάτων ἑνὸς ἀπλῶς τ' δυνάμεως, κὴ αὖτη ἐστὶν ἡ ἀληθὴς δῆλωσις παντὸς τ' κεφαλαίου. λέγει γὰρ ὅτι πάντες οἱ ἄγγελοι εἰσι μιᾶς φύσεως, ἐπειδὴ πάντες εἰσὶ νοεραὶ φύσεις, ἀλλ' ὅμως τίθησιν ὁ αὐτὸς τάξιν καὶ ἀξίωμα προκομίζων πολλὰ ῥήματα καὶ ῥητὰ τῆς γραφῆς, δι' ὧν δοκεῖ δεικνυσι, πνας μὲν εἶ) ἀρχὰς, πνας κυριότητας, πνας δὲ ἐξουσίας καὶ πρωτέρας ὑστέρας· εἶτα συμπεραίνει ὅτι οἱ πάντες ἔχουσιν ἐν ἑαυτοῖς τάξιν, ἡ μήτοι γε ἵστηται, πνὰ ἄγγελον ἑτέρας

εἶ)

ἀρχῶν συνήγαγες. εἰς σωτηρίαν οὖν τῆς ἀληθείας καλόν ἐστιν ἡμᾶς συσφίγξαι εἰς ἕνα· ἐφ' ὃν εἶπες, ὅτι ἐξήρτηται τὸ υἱοῦ, ἀλλ' ὅμως ὁ υἱὸς οὐκ ἔστιν αἰτία τῷ ἁγίῳ πνεύματος, ἀλλ' ὁ πατήρ· δι' ὃ καὶ ἔδοξας εἰρηκέναι, ὅτι τὸ φαίνεται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τοιαύτην ἔχει φύσιν καὶ τάξιν πρὸς τὸν υἱόν, οἵαν ἔχει ὁ υἱὸς πρὸς τὸ πατέρα· διὰ τοῦτο ἐρῶ αἰσχαλά τινα. ἐρωτῶ σε, τίνα διαφορὰν ποιεῖς τὸ ἐξηρτῆσθαι, καὶ τὸ ἔχειν αἰτίαν, καὶ τὸ ἐξ; τίνα διαφορὰν ποιεῖς τὸ εἶναί τι αἰτίαν τινός, καὶ τὸ ἐξηρῆσθαι ἑτέρου· ἐπειδὴ παρ' ἡμῖν τὸ ἀποτέλεσμα ἤρτηται, καὶ τὸ ἐξηρτημένον φαίνεται κατ' αἰτίαν ἐξηρῆσθαι. νῦν οὖν ὅτι τῷ θείῳ οὐ τίθεται ἀποτέλεσμα, ἐπεὶ δὴ οὐδὲ ἔχομεν τοῦτο ἡμεῖς οἱ λατῖνοι, οὐδ' ἂν ἔχομεν τοιοῦτοις διδασκάλοις οὕτω ποτὲ εἰρηκόσι. λέγομεν οὖν τὸν υἱὸν ἀρχὴν ἐξ ἀρχῆς, καθὼς καὶ θεὸν ἐκ θεοῦ, ἐφόσον ὁ πατὴρ ὄντως ἀρχή. καὶ τὸν τρόπον τῆς ὁμιλίας τῆς μεγάλου βασιλείου, οὐ μόνον ἐν τῇ προκειμένῃ βιβλίῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν ἄλλοις χωρίοις, ὡς ἀποδείκνυμεν, ὁ αὐτὸς ἀποδείκνυσιν, ὅτι τοῦτον τὸν τρόπον ἔχει τὸ πνεῦμα πρὸς τὸν υἱὸν καθ' ὃν τρόπον ἐξήρτηται τοῦτου, καθ' ὃν καὶ ὁ υἱὸς πρὸς τὸν πατέρα, καθὼς λέγει, ὁ υἱὸς ἐξήρτηται τῆς πατρός, δηλοῦσα φησιν τινὶ δηλονότι, τί ποτ' ἂν εἴη τὸ, ἐξηρτῆσθαί τινος, καὶ τὸ, ἐξήρτηται τὸ ἑτέρου ἐκείνου.

Ο' Εφίσου. Πρὸς μὲν τὰ πρῶτα τῷ σῷ συνεμφώνως λέγομεν, ὅτι τινὶ μὲν τρόπον πρὸς τὸ ζωσίμου πάπα οὐ παρηγόρομεν, τοῦτο εἰπεῖν βούλομαι, πῶς μὲν τρόπον ταύτῃ οὐ παρηγόρομεν, οὐχ ὡς οὐκ ἔχοντες ἃ μὴ δυνάμενοι ἀφαγαγεῖν· ἔχομεν γὰρ καὶ ῥᾳδίως ἀφαγαγεῖν ἐξ αὐτῶν τῶν παρ' ὑμῖν διεισκομένων βιβλίων· ἡμεῖς γὰρ ἐν ταύτῃ ὀλίγας βίβλους ἐωίγκαμεν, ἀλλὰ διείσκυται ἡ βίβλος ἀπὸ τῆς κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἐγνωρίσαμεν, ὅτι γνώριμά εἰσι καὶ ὑμῖν τὰ παρ' ἡμῶν λεγόμενα.

Ο' Ιωάννης Ποῖόν ἐστι τὸ βιβλίον;

Ο' Εφίσου. Τὸ βιβλίον τῶν κανόνων τῶν συνόδων.

Ο' Ιωάννης Οὐδέποτε διρεθήσεται ἀφ' ἡμῶν τοῖς λατίνοις, τὸν ζώσιμον πάπαν πεποιηκέναι τὴν φθορὰν ταύτην· ἀλλὰ τοῦτο ἐάσωμεν, δεῖται γὰρ ἐξετάσεως.

Ο' Εφίσου. Στέργομεν τοῦτο, δηλονότι τὸ μὴ εἶναι παρόντος καιροῦ τὸ ζήτημα τοῦτο.

Ο' Ιωάννης Ἀπολόγησαι λοιπὸν εἰς τὰ ἕτερα, εἰ βούλει.

Ο' Εφίσου. Ἡμεῖς πρὸς τοῦτο λέγομεν, ὅτι ὁ μέγας βασίλειος ἐξηγούμενος ἑαυτὸν τί τὸ, ἠρτῆσθαι, βούλεται, λέγει, ὅτι ἐξήρτηται τοῦ υἱοῦ, τουτέστιν, αἰτιῶς συντέτακται, καὶ σὺν αἰτιῶς ἀδιαστάτως καταλαμβάνεται. τὰ συναριθμούμενα οὐ δύναται κατὰ ταυτὸν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ φωνῇ συναριθμεῖσθαι, ἀλλὰ ἀνάγκη καὶ ἐν τῇ ἀριθμήσει προτάσσεσθαι τοῦ ἑτέρου τὸ ἕτερον. εἰ τοίνυν καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον συντέτακται τῷ υἱῷ, τουτέστι σὺν αἰτιῷ, τοῦτο γὰρ ἀδύνατον ἄλλως ἔχειν, ἀλλ' ἢ ὡς ἐξ αἰτιῶς τινὸς αἰτίαν ἔχον· τοῦτο δὲ ἐδάμως ἐπήγαγεν, ἀλλ' ἤρτηται φησιν αἰτιῶς, τουτέστι, συντέτακται, καὶ ὡς σὺν αἰτιῷ ἀδιαστάτως καταλαμβανόμενον. ἅτε φησὶν ὁ μέγας βασίλειος. σὺ δὲ πόθεν νοεῖς, ὅτι τὸ ἠρτημένον πρὸς, καὶ πᾶσαν αἰτίαν καὶ ἐξ αἰτιῶς τινὸς αἰτίαν ἔχει; πρὸς δὲ τὸ ῥᾴδιον τοῦτο ἡμεῖς οὐ δυάμεθα ἄλλο τι πρὸς ἐξήγησιν, πλὴν αἰτιῶς τοῦ ἐπαγαγόντος τὴν αἰτίαν τοῦ ἠρτῆσθαι, ὅτι σὺν αἰτιῷ ἀδιαστάτως καταλαμβάνεται.

Ο' Ιωάννης Λοιπὸν τὸ, ἐξηρτῆσθαι, κατὰ τὸν σκοπὸν τοῦ βασιλείου καὶ κατὰ τὴν ἐξήγησιν τὴν σὴν, οὐδὲν ἄλλο ἐστὶ, πλὴν ὅτι τὸ πνεῦμα τέτακται πρὸς τὸν υἱόν. τίς ἐστιν οὖν ἡ τάξις τοῦ πνεύματος πρὸς τὸν υἱόν; ἐρωτῶ, εἴπερ ἡ τάξις ἐστὶ πρόκαταρκτικὴ, ἢ πρόκαταρξις.

Οὐ

ὑρεσιουμένας περὶ ταύτην τὴν ὕλην. περὶ δὲ τὸ δεύτερον λέγω οὕτως· περιτόμνας τὸν ζώσιμον πάππαν, ὃς ἐπεμψε κανόνας τινὰς τῆς ἐν νικαίᾳ συνόδου πρὸς τὸν ἐν καρθαγένῃ συνόδον, βουλόμενος ἐπαγαγεῖν, ὡς ὁ ζώσιμος ἐπεμψε κανόνας διαφθαρμένους, τινὰς κανόνα τινὰ περὶ τῆς ἐκκλησίας, ὃς οὐκ εὑρίσκεται ἐν τοῖς κανόσι τῆς ἐν νικαίᾳ συνόδου, ὅπερ δὴ τῶν διαφθορὰν ταύτην ἐκεῖνος ὁ ζώσιμος ἐποίησεν, οὐδεμίαν ἡμῖν ἀξιολόγου καὶ αὐθεντικοῦ μάρτυρος περικόμισεν μαρτυρίαν· ἐγὼ δὲ περικόμισα δύο μάρτυρας ἀξιολόγους ἐν δυσὶ διπτύχοις τὸ ἁγίου κυρίλλου, ὧν τὸν ἕτερον περιπέξαλε ἡ ἐν χαλκηδόνι ἁπάσα συνόδος. ὅθεν σεμνὸν ἂν εἴη, εἰ τοιαῦτά τινα ἐπαγαγεῖν βούλει, μὴ λέγε ὦδε σαυτῷ, ἀλλὰ περφέρε μάρτυρίας τῷ διδασκάλῳ. ὀφείλεις γὰρ λίαν καλῶς μεμνῆσθαι, ὅτι ὁ ἁγιώτατος κύριος ὁ ἁγίας σαβίνης ὁ ἐνταῦθα, περικόμισεν ὑμῖν ἀρχαιοτάτην καὶ αὐθεντικωτάτην διπτυχολίνην ἰουλίου πάπα, λιβερίου πάπα καὶ ὅπως ὁ μακάριος ἀθανάσιος ἐν τῷ διωγμῷ ἐκείνῳ, ὃν ἐμὲ χρὴ ὦδε ἐν εὐπορείᾳ συνόδου, ἥτις ἐκείνου κατεψηφίσατο, γράφων πρὸς φίλικα πάππαν, καὶ ὕρσικον, καὶ πρὸς ἰούλιον, καὶ λιβέριον, ἐπειδὴ οἱ τιμιώτατοι ἐπίσκοποι κζ' τὸν καιρὸν τῆς ἀθανασίου, ὁ αὐτὸς ἐκίτδυσι τοῖς ἀρχιρεῖς τούτοις, ὡς ἐπειδήπερ εἶχον τὰς ψεύξεις δ' ἐν νικαίᾳ συνόδου ἀκεραίας ἐν τῇ αὐλῇ τῇ ῥωμαϊκῇ, ταύτας πρὸς αὐτὸν ἀποστείλωσιν, ἐπειδὴ ἐν πάσῃ τῇ ἑῴᾳ ὦδε τῶν ἀρειανῶν τῶν διπλοειμένων ἐφθάρησαν. τότε κἀκεῖνοι οἱ ἀρχιρεῖς ἐκεῖνοι τῷ ἀθανασίῳ, ὡς εἶχον ἐν τῷ παρχιαρχείῳ τῷ ῥωμαϊκῷ τὰς ψεύξεις κατὰ τὸ ἀκίραιον ῥωμαϊκὸς καὶ ἑλληνικὰς, μετὰ σφραγίδων καὶ ὑπογραφῶν τῶν ἡγουμένων ἐν νικαίᾳ πατέρων, καὶ ὅπως ταὶ ψεύξεις καὶ τοὺς κανόνας ἐπέφερεν μετὰ μεγάλης αἰδοῦς, καὶ ὡς οὐκ ἐβούλετο πίμψαι τὰ πρωτότυπα, καὶ ὡς ἤμελλον πίμψειν πινὰ κεφάλαια τὰ τότε ὄντα ἀναγκαῖα ἐκείνῳ. ἀφ' οὗ τοῦτο ἐπειδὴ ἐξεκάλισεν ὁ ἀθανάσιος τὸν ἐκκλησιαστικὸν σύνοδον εἰς τὸν ῥωμαϊκὸν θρόνος, οἱ αἱρετικοὶ ὑπόφεσιν ἐκείνῳ, ὡς οὐκ ἠδυνάτο εἰς τὸν ῥωμαϊκὸν ἐκκλησίαν ἐκκαλίσαι τὸν ὑπόφεσιν τῆς ἐν κωνσταντινουπόλει συνόδου. καὶ ὥστε δυνάσθαι ὑποδέξαι ἀφ' οὗ πάντων τῶν ἐν νικαίᾳ, ὅτι δυνάμει αἱρέσας ἐκείνας ἐκάλισεν, πίμψει ὁ λιβέριος τῷ ἀθανασίῳ τῆς ἐν νικαίᾳ συνόδου κανόνας, οἵτινες ἠλιθμήθησαν ἐν φορράρίᾳ, ἐν οἷς ἔστι κανὼν, ὡς ἡ ἐκκλησία μὲν τῇ ῥωμαϊκῇ ἐκκλησίᾳ καὶ τοῦτο ἐβράπολογήσατο ὁ ἀθανασίου. καὶ ἀφ' οὗ τοῦ ἰούλιος πάσας ὑποκειμένους τοῖς ἐν αὐτοχείᾳ πούσασι τὸν συνόδον, λίαν ἀριμέως διπλαμβάνεται ἐκείνων ἀφ' τὸν ἰσυχῆν θερσύτητα, ὡς ὑπόλαμπεν συναγήσαι χορὸς συναγήσεως τῆς ἀποστολικῆς καθέδρας, δεικνύων αὐτοῖς ὑπὸ τῆς ἐν νικαίᾳ συνόδου, ὡς οὐδεμία ἔσται ποτὲ ἰσπεχυμένη καὶ βεβαία συνόδος, ἣ μὴ ἰσπεισθεῖσα τὴν αὐθεντίαν τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας. τίνα οὖν τρόπον λέγεις, ὡς ὁ ζώσιμος ἔφθειρε κανόνα, καὶ ἔπεμψε μὴ περίττον ὄντα ἐν τοῖς τῆς ἐν νικαίᾳ συνόδου κανόσι; λέγω οὖν ὡς οἱ ἐν καρθαγένῃ ἠθροισμένοις κανόνας διεφθαρμένους εἶναι κατὰ πᾶσαν τὴν αἰτοκλεῖ, ἐπειδὴ ἐπέμφθησαν φαύστας ἐπέμφθησαν ὑπὸ τῆς αἰβόλης. ἐπεὶ τοιαῦτα τῷ ἀλίῳ πατέρι καὶ ὕστερον ἐφάνησαν μαρτυρίαν, καὶ δυνάμεθα λέξαι τὰς βίβλους αἷς ἔχομεν παρ' ἡμῖν τούτῳ τῷ ἀξιώματι ὑπὸ τῶν ῥημάτων ἀφορήτους ἐξηγεῖσθαι τὸν εἰρημένον τοῦ βασιλείου, οὐκ ἔστι θαυμαστὸν, εἰ πολλὰ φαίνονται ἄτοπα ἐκείνοις ἃ ἔπρεπε· ἐπειδὴ ὕβρεσας τῶν σῶν ἐξήγησιν ὑπὸ τοῦ διεφθαρμένου ῥητοῦ· καὶ ἐπειδὴ ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ διέφυσιν, ὅτι μικρὰ πλανᾶται ἐν ταῖς ἀρχαῖς, μεγάλων ἐλκίων ἐμποιεῖ, πολλὰ καὶ αὐτὸς τὰ ἄτοπα ἐκ διεφθαρμένων

ϖϱὸς τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος. λέγει γὰρ οὕτως ἐν τῇ ῥηθείσῃ ὁμιλίᾳ· Ἐπειδὴ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀφ' οὗ πᾶσα ὅπλων κτίσις ἡ τῶν ἀγαθῶν χορηγία πηγάζει, τὸ μὲν ὑμῶν μὴ ἥρπασε, ὡς ἀδιαστάτως συγκαταλαμβάνεται, τῆς δὲ τοῦ πατρὸς αἰτίας ἐξημμένον ἔχει τὸ εἶναι, ὅθεν καὶ ἐκπορεύεται· τοῦτο γνωρισικὸν τῆς κατὰ τὴν ὑπόστασιν ἰδιότητος ἔχει, τὸ μὴ τὸν υἱὸν καὶ σοῦ αὐτοῦ γνωρίζεσθαι, καὶ ἐκ τοῦ πατρὸς ὑφεστάναι· ὁ δὲ υἱὸς ὁ τοῦ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον πνεῦμα δι' ἑαυτοῦ γνωρίζων, καὶ μεθ' ἑαυτοῦ μόνος μονογενῶς ἐκ τοῦ ἀγεννήτου πατρὸς ἐκλάμψας, οὐδεμίαν κατὰ τὸ ἰδιάζον τῆς γνωρισμάτων ἔχει πρὸς κοινωνίαν ϖϱὸς τὸν πατέρα, ἢ ϖϱὸς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀλλὰ ταῖς εἰρημέναις σημείοις γνωρίζεται. Ἐν τῷ ῥητῷ τούτῳ σαφῶς ὁ μέγας Βασίλειος ἐκ τοῦ πατρὸς μόνου δοξάζει εἶναι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. λέγει γὰρ οὕτως, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἢ μὲν ἥρπασται, τουτέστι, μὴ τὸν υἱὸν τάττεται. καὶ τούτου ἡ αἰτία ἀποδίδοται, οὐκ εἶπεν, ὅτι ἐκ τοῦ ἐκπορεύεται, ἢ ὅτι ἐκ τοῦ εἶναι ἔχει ὡς ἡ παρ' ἡμῶν χρῆσις βούλεται, ἀλλ' ὅτι σοῦ αὐτοῦ ἀδιαστάτως καταλαμβάνεται, ἐκ τοῦ πατρὸς ϖϱοείναι δηλονότι. καὶ ἀφεξῆς ἐπάγει τῷ μεικρῷ χρήματι διαιρεῖν τὸν λόγον. τῆς δὲ τοῦ πατρὸς αἰτίας ἐξημμένον ἔχει τὸ εἶναι, ὅθεν καὶ ἐκπορεύεται· βλέπωμεν ὅτι ἐνταῦθα τῷ πατρὶ δίδωσι καὶ τὴν αἰτίαν τοῦ ἐξημμένον εἶναι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· οὐκ ἂν ἦν ἐν τῷ ῥητῷ τούτῳ εἰπεῖν αὐτὸν ἑαυτόν. ὁ γὰρ μερισμὸς οὐκ ἰδίᾳ ἔστι τοῦτο καὶ τῷ υἱῷ δοθῆναι. δίδωσι γὰρ ἐκείνῳ γνωρισικὸν σημεῖον, τὸ σὺν αὐτοῦ ἀδιαστάτως καταλαμβάνεσθαι. πάλιν ἐν ἀφεξῆς φησίν· ὁ δὲ υἱὸς ὁ τοῦ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον πνεῦμα δι' ἑαυτοῦ καὶ μεθ' ἑαυτοῦ γνωρίζων οὐκ εἶπεν αὐτὸς ϖϱὸ ἄλλων, ἀλλὰ γνωρίζων τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον, τουτέστι, μεθ' ἑαυτοῦ φανερῶν. εἶτα φησὶ, μόνον μονογενῶς ἐκ τοῦ ἀγεννήτου φωτὸς ἐκλάμψαντα τὸν υἱόν. οὐδεμίαν ἔχειν κοινωνίαν καὶ τὸ ἰδιάζον τῆς γνωρισμάτων ϖϱὸς τὸν πατέρα, ἢ ϖϱὸς τὸ πνεῦμα οὐκ ἄρα οὐδεμίαν ἔχει ϖϱὸς τὸ τοῦ πατρὸς ϖϱοβολὴν κοινωνίαν, ἥτις ἰδίως τῷ πατρὶ ἀποδίδοται, ἀλλὰ ταῖς σημείοις, φησὶ, γνωρίζει μόνοις τούτοις καὶ οὐκ ἄλλοις ὅτι μόνος μονογενῶς ἐξέλαμψεν ἐκ τοῦ ἀγεννήτου πατρὸς, ὅτι μεθ' ἑαυτοῦ ἐστὶ δι' ἑαυτοῦ γνωρίζει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. εἰ τοίνυν μόνοις τούτοις γνωρίζεται ἐστὶ οὐκ ἄλλοις, οὐκ ἄρα κοινωνεῖ τῇ ἐκπορεύσει τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἥτις ἰδίως τῷ πατρὶ μόνῳ ἀποδίδοται).

Ο' Ιωάννης

Πολλὰ ἔρρωταί σοι, πάτερ αἰδεσιμώτατε, ἅπερ ἴσως καὶ ἡδέως ἂν ῥηθῆναι καὶ ἐγὼ εἰ θέλομεν ἡθεῖν ὅτι πῶς τοῦ ϖϱοκειμένους ἀληθείας, ἐπεὶ δὴ αὐτὴ ἡ ἀλήθεια ὀλίγους ἀρκεῖται, οὐκ ἂν ὤφειλον οἱ ἡμέτεροι λόγοι ἄλλοι εἶναι, ἢ γνώμαις καὶ μαρτυρείαις τῶν ἁγίων. οὕτω δὲ ἔχοντος ὁμολογούμενος ἀφ' ἑαυτοῦ ϖϱὸς ἃ εἴρηκας, ϖϱὸς δύο ἅπερ ϖϱοβέβηκας τῆς χρήσεως αὐτοῖς ἀποκείνομαι. ϖϱῶτον εἶπες, ὅτι ἡ ϖϱοκειμένη βίβλος αὕτη ἐδοκιμάσθη ἀφθαρλῶς κατὰ τοὺς χρόνους ϖϱό τινος τῶν ϖϱοτέρων τὸ ἡμέτερον δόγμα· τοῦτο δὴ τὸν ϖϱῶτον αὐτὸν ἀναζητῶ. ἐπειδὴ τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἐν ᾧ ἡ βίβλος αὕτη ἐγράφη, ὡς φανερῶς ὁρᾶται ἀπὸ τῆς ὑποσημάτου τῆς βίβλου ταύτης, κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν οὐδεμία λοῖ ἀφορὰ μεταξὺ ϱωμαίων καὶ λατίνων. δεύτερον οὐ λέγεται τοῦτο παρ' ἐμοῦ, ὡς οἱ πατέρες οὗτοι οἱ κατὰ τὸν ϖϱοκείμενον καιρὸν, ἢ οἱ ϖϱὸ αὐτῶν ὀλίγον ἡμάρτηκοι, ὤφειλον ἀφεθῆναι ταύτας τὰς βίβλους, ἀλλὰ λέγομεν ϖϱὸ τῶν ἀρχαίων τῆς ἀφαιρέσεως ταύτης. ἐπειδὴ γὰρ ἑώρων πάντες οἵ τε ϱωμαῖοι καὶ λατῖνοι κραζούσης τὸ φρόνημα, καθὼς ἀποδειχθήσεται ὧδε πολλῶν μαρτυριῶν δι' ὑμετέρων βίβλων, οὐκ ἴσχυε κρείττονα ὁδὸν τοῦ ἑαυτοῦ τούτου δόγματος, ἢ τὸ ἀφαιρεῖσθαι τὰς βίβλους ἐκείνας, τὰς κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον

δίει-

μαζος ; Θαυμαστὸν οὖν οὐδὲν εἰ καὶ παρ' ἡμῖν ὀλίγοι τινὲς διέφθειραν τὰ βιβλία, βουλόμενοι σωσιν ἂν τὸ ἑαυτῶν θέλημα, ἢ τῷ καινοτομίαν τῶν δογμάτων· ὅμως ἐν τῇ χρήσει τῶν μεγάλου βασιλείου, καὶ ἡ ἀρχαιότης καὶ τὸ πλῆθος τῶν παρ' ἡμῖν βιβλίων, τῷ νικᾶν ἡμῖν δίδωσι· καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ ἐάσαι τὰς ὀλίγας καὶ διεφθαρμένας βίβλους, καὶ μηδαμῶς ἀφανίσαι ταύτας, καίτοιγε δυνατὸν ὂν διὰ τῷ ὀλιγότητα. Φαίνεται ὅτι θαρροῦντες τῇ ἀληθείᾳ καὶ ταῖς ἑτέραις φωναῖς τῶν πατέρων ἡμῶν βασιλείου, ταύτῃ εἰάσαμεν οὕτω κεῖσθαι ἐν τοῖς βιβλίοις, ὡς ἔγραψαν ἐξ ἀρχῆς οἱ γράψαντες. οὐκ ἄρα τῶν παρ' ἡμῖν ἴδιον, τὸ διαφθείρειν τὰς βίβλους.

Μετὰ τοῦτο ἀναγνώθη ὁ κατὰ νόμου τρίτος λόγος τῶ μεγάλου βασιλείου ἐν ἡμετέρῳ βιβλίῳ, μεθ' ὃν ἐπήγαγε ταῦτα ὁ Ἐφέσου. Ἐν τούτῳ τῷ μέρει φαῦλον αἰτιασάμενος τὸν νόμον ὁ μέγας βασίλειος, ὡς βλαβερόν τι καὶ καινοτόμον, καὶ ἀναθέντα τὰ μὴ παρ' αὐτῷ εἰρημένα, μὴ ταῦτα συγχωρεῖ καθ' ὑπόθεσιν, ὅτι εἰ τρίτον ὄντι τῇ τάξει καὶ τῷ ἀξιώματι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀλλ' οὐκ ἐξ ἀνάγκης καὶ ζῶντι τῇ φύσει φαίνεται· τοῦτο γὰρ ἐφιξῆς ἐπάγει· ἡ μὲν οὖν ἴσασις οὕτως ἔχει. τὸν νόμον ἀναζητεῖ, λέγοντα, διὰ τῶν ἁγίων φυλάσσειν διδασκαλίαν, ἀπομάζοντα δὲ τῶν ἁγίων διδασκαλίαν. τίνες δὲ οἱ ἅγιοι, ἢ ἐν ποίοις λόγοις διὰ διδασκαλίαν πεποίληται, οὐ φησίν. ἆρα γέγονεν οὕτω βλαβερὸς ἀνθρωπος τοῖς θείων δογμάτων καινοτομίας εἰσηγούμενος ; ἐν τούτοις ὁ μέγας βασίλειος φαίνεται καθαρῶς μηδ' ὅλως ὑποδεχόμενος, μηδὲ τῶν ἁγίων διδασκαλίαν ἡγούμενος, τὸ τρίτον εἶναι τῇ τάξει καὶ τῷ ἀξιώματι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. μὴ δὲ ταῦτα τοῦτο συγχωρῶν καθ' ὑπόθεσιν, διαφέρει μὴ διὰ τῶν ἀποδείξασιν οὕτω· τίς γὰρ ἀνάγκη, εἰ καὶ τῷ ἀξιώματι καὶ τῇ τάξει ζῶντι ὑπάρχει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τρίτον εἶναι αὐτὸ καὶ τῇ φύσει ; ἀξιώματι γὰρ διαφέρειν τοῦ υἱοῦ, ὁ τῆς εὐσεβείας ἀποδίδωσι λόγος. ὅτου γὰρ τὸ ἡμέτερον ἴσχει βιβλίον, ὅτως αὐχαιότατον ὡς ὑμεῖς βλέπετε, καὶ τοῦτο σύμφωνον τοῖς ἀποστολικοῖς ὄζειν. ἐπειδὴ γὰρ οὐδ' ὅλως κατιδίζατο τὸ ζῶντι εἶναι τῷ ἀξιώματι καὶ τῇ τάξει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, διὰ τῶν ἁγίων τοῦ διδασκαλίαν ἐνόμισεν, ἀλλὰ καθ' ὑπόθεσιν εἶπε διδοὺς, πῶς ἔμελλεν ἀπολογεῖν καὶ λέγειν, ὅτι διὰ τοῦτο δὲ διάφορόν ὄζει τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὅτι παρ' αὐτοῦ λαμβάνει, καὶ παρ' αὐτοῦ τὸ εἶναι ἔχει ; ὅπερ εἰ παρεδίζατο ἀποστόρον τὰς αἰτίας ἀποδιδόναι, τούτου πῶς ἔμελλε διδάσκαλος εἶναι ; ἀνακόλουθος ἆρα ὄζειν ἡ ἀποθήκη καὶ τοῖς ἀποστόροις εἰρημένοις, ἢ τῷ μεγάλου βασιλείου σκοπῷ. τοῦτο δὲ μᾶλλον ἀκόλουθον ὅπερ ἐν τῷ παρ' ἡμῖν βιβλίῳ κεῖται, ὅπερ μὴ τῆς ἀποθήκης ἦν, ἴσως, τοῦτο δίδωσι καὶ συγχώρησιν· καὶ ἐφιξῆς ὑπακοῦσαι, ἵν' ὅλως καὶ συγχωρήσωμεν, λέγει· καὶ ἔτι μὴ τὰ παραδίγματα τῶν ἀγγέλων εἰπεῖν, οὕτως ἐν τῷ παρ' ἡμῖν βιβλίῳ λέγει· οὐκ οἶδα δὲ εἰ καὶ ἐν τῷ ὑμετέρῳ αὐτὸ κεῖται. καὶ ἐνταῦθα γὰρ μὴ ἀμφιβολίας ἢ συγχωρήσεως φαίνεται, ὅτι εἰ καὶ τρίτον ὑπάρχει τῷ ἀξιώματι καὶ τῇ τάξει· οὕτω γὰρ ἐν τῷ βιβλίῳ κεῖται. πῶς οὖν ὁ μέγας βασίλειος εἶπε ταῦτα, ὃς μὴ συγχώρησιν ἔδωκε τρίτον εἶναι ἢ παῖδὸς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ τοῦ υἱοῦ δεύτερον, ἀφ' ἑαυτοῦ γὰρ τοῦτο καθάπαξ ἀπηγόρευσε, καὶ ἀλλότριον τῆς τῶν ἁγίων πατέρων διδασκαλίας ἡγήσατο ; ὅτι δι' ταύτην τὴν διάνοιαν οὐκ εἶχεν ὁ μέγας βασίλειος, ἀλλὰ ἐφεύρει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι, καὶ ἐξ αὐτοῦ λαμβάνειν τὸ εἶναι, μάρτυς ἡμῖν οὐκ ἄλλος, αὐτὸς ἑαυτοῦ, γράφων ἐν τῇ πρὸς τὸν ἀδελφὸν χρηγόριον ὅπισθεν ἐπιστολῇ περὶ διαφορᾶς οὐσίας καὶ ὑποστάσεως ταῦτα. ἐκ τοῦ ῥηθησομένου ῥητοῦ καθαρῶς ἀναφαίνεται ἡ τοῦ μεγάλου βασιλείου διάνοια, καὶ ὧν τινα δόξαν εἶχε

διωρθώσατο τὴν οὖσαν ἐν τῇ κυρίλλου, καὶ ἔπεμψεν ἐκείνην διορθωμένην πρὸς ἰωάννην ἀντιοχείας. νῦν οὖν οὐ φαίνεται ἄλογον οὐδὲ ἀπρεπὲς, ὥστε μηδὲ σπουδῆς τῆς διαφορᾶς ἢ τῆς διαστάσεως, ἴσως τοῖς μετέπειτα ἐκείνοις, καθὼς καὶ λογιστέον ἐστὶ τοῦτο, προσλαμβάνοντας τὴν αἰτίαν τῆς διαιρέσεως ἀπὸ τῶν μερῶν τούτων τῆς ἐκπορεύσεως, ἕως ἂν οὖν ὅμως ἐξ ἀρχῆς ἡ ἡμετέρα πίστις μέχρι τοῦ τότε καιροῦ, ἐκείνοις ἀπαδαπάνας, καὶ μεταβαλεῖν τὰ ἐν τῇ χωρίῳ τούτῳ τῆς βασιλείου. ὅθεν πιθανῶς πορεύεται, ὅπερ τὸ πεδίμα τὸ ἄγιον ἐτάμισάσθω τὴν δὲ τὴν βίβλον ἐν αὐτῇ τῇ πόλει τῆς κωνσταντινουπόλεως, ὥστε μὴ ταύτην διρεθῆναι ἐν τῇ αἰτίαν τῆς διαστάσεως, ὅθεν ἐν τῇ εἰρημένῃ οὐδὲν ἔπεται λόγος γεγονέναι περὶ καινίας ἢ διαφορᾶς ἐν ταύτῃ τῇ βίβλῳ. πρὸς τούτοις ἐπειδὴ καὶ ὑμεῖς καὶ ἡμεῖς συμπλεόμεθα ἐφ' ᾧ συμφωνῆσθαι καὶ νοῆσαι τὴν ἀληθειαν ἐν τῇ πρὸς ἀλλήλους ἀγάπης καὶ τῆς καλῆς διανοίας, ὀφείλομεν ἀλλήλοις κοινωνεῖν τὰ βιβλία· ἐπειδὴ δὲ τὸ πρᾶγμα ἔστι μεγάλης ὀλκῆς, εἴ τις παρ' ὑμῖν ἔχει τὴν βίβλον τῆς βασιλείου ἀρχαιοτάτην, πρέπει μισάτω. ἐν τότε σαφῶς συμφώμεθα· δ' δίτερον διορθωθέντα τὰ ἀκόλουθα συμπραίνεται τούτων ὡς ὁ βασιλεὺς ἠβουλήθη καὶ ἔστω ἐν τῇ ἱερομήνῳ ταύτης, ἃ κρίνομεν οὐ λείπομεν ἐξ τὴν μέμψιν.

Ὁ Ἐφέσου. Ὅτι μὴν καὶ παρ' ἡμῖν διείσπεται τὸ βιβλίον τοῦτο παρηλλαγμένον, καὶ τὴν προθήκην ταύτην ἔχει, ἴσως ὑμεῖς προσμένετε, καὶ ἡμεῖς ὁμολογήσαμεν πρότερον· ἐν ἐξ τοῦτο ἴδιον θαυμαστὸν, εἰ ἐξ ἐκείνων τῶν διεισπομένων βιβλίων ἐστὶν ταῦτα μετεκομίσθη. φαίνεται δὲ μᾶλλον ἐκ τούτων, ὅτι ἡμεῖς προσμένομεν τὴν προθήκην ταύτην· εἰ γὰρ ἡμεῖς ἐποιήσαμεν, οὐδυνάμεθα αὖ ἀφεῖσαι τὰ βιβλία, ὀλίγα ὄντα καὶ διαρίθμητα· ἀλλ' ἁπλότητι χρώμενοι, καὶ τῇ ἀληθείᾳ θαρροῦντες, ἀφήκαμεν σαίζεσθαι ταῖς τῶν ἑκατὸν ἐχούσαις βίβλοις· ἐξ ὧν εἰκὸς μίαν εἶναι καὶ ταύτην ἐξεστιχθεῖσαν ἐκεῖθεν ἐνταῦθα, γραφεῖσαν δὲ παρά τινων, οἷς εἰκὸς τὸ ὑμέτερον δόγμα φρονεῖν ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσι. καὶ τοῦτο θαυμαστὸν οὐδὲν, ἐπεὶ καὶ ἐνταῦθα πολλοὺς εἰκὸς τὸ ὑμέτερον δόγμα φρονεῖν, ἐπειδὴ οὕτω φρονοῦσιν ὡς οἱ πατέρες αὐτῆς. ὅπου δὲ πολλάκις ἐμφύεται διεφθορέναι βιβλίων ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσιν ὑπό τινων αἱρετικῶν ἐν καιρότερα δόγματα εἰσαγόντων τῇ τοῦ ἐκκλησίᾳ, καὶ τοῦτο ὁμολογοῦμεν, καὶ τὰς χρήσεις ταύτας ἃς αὐτὸς παρήγαγες. ἀλλὰ παρ' ὑμῖν γινώσκεις ὡς ἐμφύεται κατ' ἀρχὰς ἐν τοῖς καιροῖς τοῦ πάπα ζωσίμου προκομιδὴ τῆς ἐν νικαίᾳ πατέρων πρὸς τὴν ἐν καρθαγένῃ συνόδου. ἔγραψε γὰρ ὁ πάπας ζώσιμος πρὸς τὴν ἐν καρθαγένῃ συνόδου, ὅπου ἡ ἐν νικαίᾳ συνόδος ἐν τοῖς ἰδίοις κανόσιν ἔδωκε τὴν ἔκκλησιν τῆς οἰκουμένης τῷ πάπᾳ τῆς ῥώμης· ἀπίσειλε καὶ κανόνα διεγορεύοντα ὡδὶ τοῦτο, ὡς δῆθεν τῆς ἐν νικαίᾳ συνόδου. τοῦτον τὸν κανόνα μὴ γνωρίσαντες οἱ τῆς ἐν καρθαγένῃ συνόδου, οὐκ ἠδύξαντο ῥᾳδίως, ἀλλ' εἶπον ὅτι ἡμεῖς οὐδὲν τοιοῦτον ἔχομεν ἐν τοῖς κανόσι τῆς ἐν νικαίᾳ συνόδου· καὶ διὰ τοῦτο ζητήσομεν τὰ αὐθεντικὰ, τουτέστι, τὰ πρωτότυπα τῆς ἐν νικαίᾳ συνόδου ὡδὶ τῆς τοῦ αἰγυπτίων ἀρχιερίων, ἤτοι τοῦ ἀλεξανδρείας κυρίλλου, καὶ τοῦ τῆς κωνσταντινουπόλεως μακαρίου πρόκλου. ταῦτα τὰ αὐθεντικὰ ζητηθέντα δι' ὀπτολῆς ὡδὶ τῆς εἰρημένων ἀρχιερίων, καὶ διαπεμφθέντα πρὸς αὐτὴν ἐν τῇ ἐν καρθαγένῃ συνόδῳ, διρεθησαν οὐδαμῶς ἔχοντα τὸν κανόνα ὃν ὁ πάπας προφέρει· καὶ διὰ τοῦτο ἔγραψαν αὐτῷ μὴ ζητεῖν αὐτῷ τὴν τοιαύτην ἔκκλησιν τῷ μὴ διδομένῃ ὡδὶ τῆς οἰκουμενικῆς συνόδου. ἐλλείπει ὅτι ὁ πάπας ἐκεῖνος κανόνα προφέρει μὴ ὄντα τῆς συνόδου ἐκείνης, καὶ ταῦτα πρὸς τὴν συνοδον γράφων ἀφ' ἑαυτοῦ τοιούτου μεγάλου πράγ-

ματος,

κλω, καὶ δὲ καὶ ἐν ἄλλοις ἐμφέρεται περὶ τῆς ἐν τῷ συμβόλῳ περαιτήσεως. περὶ οὗ τοίνυν τούτου τοῦ συμβόλου περαιτέρω φαμὲν, ὅτι οὕτω λαμπρὸς, οὕτως ἀναπεφαμένως εἴρηται περὶ τούτης τῆς δὲ τῆς αἰδεσιμωτάτου παῖδος καὶ κυρίας μου ἐν ἄλλοις, ὥστε μηδένα ὑπολαμβάνειν λόγον καὶ παρὸν τὸ ἐκείνων τῷ ἀποδίξεων τυγχάνοντα, καὶ δ' ὃν τρόπον ἐν τούτῳ τῷ χωρίῳ εἴρηται). εἰ δὲ ἀμφισβήτησίς τις ἔσται παρ' ὑμῖν, ἢ ὑπολείπεται, πληρωθείσης ταύτης τῆς ὕλης ἐσόμεθα παρεσκευασμένοι ἀποκρίνασθαι. περὶ δὲ τοῦ τὰ παπλεῖν ῥητὸν καὶ τὸ παρὸν ἀποκείμενοι. φαμὲν, ὅτι ἡ βίβλος αὕτη ἐν τῷ χαρτῳ τῷ παρυπλυθὸν ἀπὸ τῶν κωνσταντινουπόλεως ὧδε μετεπλάχθη, καὶ ὁ κύριος νικόλαος δὲ κούζα τὴν βίβλον ἤνεγκε. ἔστι δὲ ἡ βίβλος ἐν μεμβρανίοις ἀκ ἐν βαμβακίνοις, οὕτως ὥστε καὶ πλὴν πολυτίμου τοσαύτης εἶναι τῆς ἀρχαιότητος, ὡς δοκεῖν πλειόνων εἶναι ἢ ἑξακοσίων ἐτῶν, ἐν οὕτω δὴ πολλῶν ἐτῶν περὶ τὴ σύμπηξιν τούτου καὶ τῆς δλυπέρας διαρρύσεως. ἔστιν οὖν ἡ βίβλος αὕτη τοσοῦτον ὀξυμμένη, τοσοῦτον διαρθρωμένη, τοσοῦτον ἀρίστα πεπαγμένη, ὥστε μηδεμίαν ἐν ταύτῃ ὑφορᾶσθαι φθοράν. λέγω τοίνυν ὅτι καλὰ τὴν καὶ φθορὰ οὐ δεύατα περιστηχθῆναι ταύτῃ τῇ βίβλῳ· περῶτον, ὅτι οὐδὲν ὧδε λατίνοις ἐθεωρήθη, πολὺ εἰ μὴ καὶ τὸ παρόν. θεωρηθήτω τοίνυν αὕτη καὶ ἐξετασθήτω, εἰ ἔστιν ἐν αὐτῇ ξύσμα τι, ἢ φθορὰ, ἢ ὑπόθεσις χλωρόν. δεύτερον, ἐπειδήπερ ὁ λόγος ταυτησὶ τῆς περαιτήσεως ὡς ἧς λέγεται, οὐ φαίνεται δεύασθαι ἀποτεμηθῆναι λατίνοις· ὁ δὲ λόγος, ὅτι μέχρι τῆς παρούσης, ὡσανεὶ μὴ συγγνώμην λέγοιμι, ἀπὸ τῶν ὑμετέρων ἀρχαιοτάτων σωμάτων φαίνεται φανερὸν, ὅτι ἡ καλὰ αὕτη τῆ διαφθείρεται ταῖς βίβλοις, καὶ ἀφαιρεῖν ἀπὸ τῶν βίβλων, ἅ τινα ἐποίουν οἱ τῇ πίστει μαχόμενοι, ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσιν ἐφωράθη. καὶ γνώσεται γὰρ ἐν ἐκείνῃ τῇ ὑπογολῇ. ἰὼ ὁ μακάριος κύριλλος περὶ ἰωάννου ἀποχείας ἔγραψεν, ἧς ἡ ἀρχὴ, Εὐφραινέσθωσαν οἱ οὐρανοὶ ἐν τῷ πλεῖ τῆς αὐτῆς ὑπογολῆς, ἰὼ τινα καὶ περιστείλῃ πᾶσα ἡ ἐν χαλκηδόνι συνόδος, οὕτω φησί· Καὶ γὰρ εἴ τις τῶν νομοδιδασκάλων διαστρέφει τὰ ὀρθὰ, καὶ τὰς ἡμᾶς φωνὰς κατ' ἀρέσκειαν μεταπίθησι, καὶ τὰ ἑξῆς. μὴ θαυμάζετω τοίνυν ἡ σὺ ἀγιότης, εἰδυῖα ὅτι κατ' οὐδένας εἰώθασιν αἱρετικοὶ, ἐκ τῆς θεοπνεύστου γραφῆς τὰς τῆς ἑαυτῶν πλάνης συλλέγουσι ἀφορμὰς, τὰ δὲ διὰ τὸ ἀγίου πνεύματος ὀρθῶς εἰρημένα τοῖς ἑαυτῶν κακονοίαις ὑποφθείρουσι, κατὰ τὰ λοιπά. Ἔνθα καὶ πάθοι ἂν ὑπόδειγμα ὧδε τὸ ἀθανασίου, ὑποδεικνὺς ὅτι ἡ ὑπόστασις τῶ ἀθανασίου περὶ ὑπάρξεως ἐφθάρη. τοῦτο αὐτὸ καὶ ὁ μακάριος κύριλλος γράφων περὶ ἀκάκιον ἐν τῇ ὑπογολῇ ἧς ἡ ὑπογραφὴ, Ἀμοιβαία περιστροφία, ἐν τῷ τέλει αὐτῆς οὕτως διαλέγεται· Εἰ δὲ ὡς παρ' ἐμοῦ γραφείσα ὧδά τινων περιφέρεται, ὅτι μετὰ μηνῶν ἓξ ἐμοὶ γράφειν ὧδε τούτων, ἃ ἐν τῇ ἐφεσίων ἐπαρχίᾳ, γεγραφότων καὶ τοῦτο. ἴσμεν γὰρ διὰ τῆς τοῦ θεοῦ χάριτος καλοῦ νοὸς, ἀλλ' οὐδ' ἔχω τὰ ὀρθοῦ λόγου ἀγόμενα. Ἀφ' ὧν ῥηθέντων ἔχετε φανερῶς, ὡς ἀεὶ ὁ κύριλλος ἰὼ τὴν αὐτῆς γνώμης καὶ ἐν τῇ τρίτῃ συνόδῳ. καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ὑπογολῇ εἰσάγει τινὰ μεσότητα ὑπόστασιν, ὃς αἰλίγκει τῷ κυρίλλῳ τῶν ὑπογολῶν τῶ ἀθανασίου περὶ κτίστου διαφθαρμένου, καὶ ἠρώτα αὐτὸν τὸν κύριλλον, εἰ ἰὼ τῆς αὐτῆς πίστεως καὶ τῶν ὑπόκλησιν ἐκείνῳ τῷ ἀθανασίῳ· ὁ δὲ μακάριος κύριλλος οὕτως ἀπεκρίθη· εἰ εἶχες τῶν ὑπογολῶν τῶ ἀθανασίου περὶ κτίστου ἀκεραίαν καὶ οὐ διεφθαρμένων, τῆς αὐτῆς γνώμης εἰμὶ τῷ ἀθανασίῳ. εἶδον αὐτῶν μὴ τῆς ὑπογολῆς ἰὼ ἐταμεύσατο ὁ κύριλλος, καὶ ἐφάνη ὅτι ἡ ὑπογολὴ παντάπασιν ἰὼ ἀποικεῖα τῇ ὑπογολῇ τῶ ἀθανασίου καὶ ἐν πάσῃ τῇ αἱρετολῇ οὐδαμοῦ εὑρέθη ἡ ὑπογολὴ τῶ ἀθανασίου ἀκεραία καὶ οὐ διεφθαρμένη, πολὺ τῆς οὔσης ὧδε τῷ κυρίλλῳ, ἰὼ ὁ μεσίτης

διορ

ΜΑΡΤΙΟΥ ΜΗΝΟΣ ΕΒΔΟΜΗ

ΤΩ ΣΑΒΒΑΤΩ ΕΓΕΝΕΤΟ

ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ Κ΄.

Ο΄ Εφίσου.

Βουλόμεθα μὲν ἀκριβέστερον ἐξετάσαι τὰ περὶ τῶν εἰρημένων, & δι' ὀλίγων ἐπιζητῆσαι ἑκάστῳ τὰ ἐν αὐτοῖς συμβαίνοντα· ἐπειδὴ δὲ διὰ μακρῶν ἤδη καὶ πολλὰ περιλαμβάνοντα χρὴ οἶν πανταχοῦ μεγάλου βασιλείου, σωφρονεῖν δοκοῦσαν τῷ ὑμετέρῳ δόγματι, φέρε ταύτῃ ἐξετάσωμεν κατὰ τὸ παρὸν, εἰ καὶ ὑμῖν συνδοκεῖ, τῇ τῶν εἰρημένων ἀναθέσει εἰς τὸν ὁπόταν καιρὸν ὑπερθέμενοι. ἀναγνωσθήτω τοίνυν ἡ χρῆσις αὕτη, εἰ βούλεσθε, ἵνα ἴδωμεν ἄμφω ὅ, τι ποτὲ βούλεται. Τοῦ μεγάλου βασιλείου ἐκ τῆς κατ' εὐνομίου ἀντιῤῥητικῶν.

» Τίς γὰρ ἀνάγκη ἐν τῇ ἀξιώματι καὶ τῇ τάξει τετίμηται τὸ πνεῦμα, ξένον εἶναι αὐτὸ καὶ τῇ φύσει; ἀξιώματι μὲν γὰρ δύτερον τοῦ υἱοῦ, παρ' αὐτὸν τὸν εἶναι ἴσχον, καὶ παρ' αὐτοῦ λαμβάνον καὶ ἀναγγέλον ἡμῖν, καὶ ὅλως τῆς αἰτίας » ἐκείνης ἐξημμένον φαίνεσθαι ὁ τῆς δυσσεβείας λόγος. Τοῦτο τὸ βιβλίον δυείσκεται μὲν καὶ παρ' ἡμῖν νενοθευμένον οὔπω τι καὶ διεφθαρμένον εἰς τὴν ῥῆσιν ταύτην ἃς ὑμεῖς πεπλανήκατε. εἰσὶ γὰρ ἐν τῇ κωνσταντινουπόλει πάσαρα ἢ πάντα βιβλία τὸν ὅμοιον τρόπον ἔχοντα, τὰ δὲ ὑγιῆ καὶ ἀδιάφθορον ἔχοντα τὴν λέξιν καὶ τὴν διάνοιαν, ἐγγὺς τῶν χιλίων εἰσὶ, τῇ τε ἀρχαιότητι & τοῦ πλήθει τὸ πιστὸν ἔχοντα, καὶ τὴν ἀκολουθίαν ἀκριβῶς ἐπισώζοντα πρὸς τὴν τοῦ διδασκάλου ἔννοιαν. φαίνεται τοίνυν ὥσπερ τὸ ἄγιον σύμβολον ἐπαθε φανερῶς, οὕτω καὶ ἡ βίβλος αὕτη πόθεν κρυφίᾳ χρεὶ φθορᾷ τοῦ τὸ δόγμα φερούσης, καὶ προσθήκην ἐδέξατο, πολὺ μὲν τὸ ἐναντίον ἔχουσα, πολὺ δὲ τὸ ἀσυμφώνως πρὸς τὴν διάνοιαν τοῦ μεγάλου βασιλείου. πρῶτον τεθεωρήκατε τὴν παρ' ἡμῖν ἀρχαιοτάτην βίβλον, οὐδαμοῦ ἔχουσαν τὴν προσθήκην ταύτην ἔπεσθαι τῇ διανοίᾳ, καὶ τὴν ἀκολουθίαν ἐξεπόσωμεν τῆς ῥημάτων πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ὑπ' αὐτοῦ εἰρημένων.

Ο΄ Ιωαννης

Ἡ κούσαμεν δύο πανταχοῦ λειτουργίας· πρῶτον, ὅτι οὐδέποτε ἀφηκολουθήκεις τῇ ὕλῃ ἐκείνῃ, ἧς ἠψάμεθα ἐν τῇ προλαβούσῃ συναθροίσει· δεύτερον, ὅτι δίκην τῶν μητέρων ἀπαίτησιν συγκαταβαίνεις ἑρπόμενος πρὸς αὐτὴν & βασιλείου τὴν ῥῆσιν, τἆλλα παραμυθούμενος ὅτι τῆς ἐφέξεως. ὅτι τούτῳ πολὺ ἀρέσκομαι, ὥστε πρῶτον ἡμᾶς ἀρχαθῆναι ἀπὸ τῶν μαρτυρίων τῶν ἁγίων πατέρων· ἅτινες οὐκέτι αἱ μαρτυρίαι ὅσαι εἰσὶν, ἐφ' οἷς καὶ ἡμεῖς ἐσμὲν ὀφείλομεν. μὴ δὲ ταῖς μαρτυρίαις ἴσομεν παρεσκευασμένοις καὶ ἑτοίμοις δοῦναι πρὸς τὰ ζητήματα ὑμῖν. δεύτερον, ὅτι ἡ βίβλος αὕτη ἡ ἡμετέρα πάσχει πανταχοῦ δίκαιον τῆς προσθή-

κίου,

Ταῦτα τὰ ἰδιώματα εἰσὶ ταυτὰ τῷ προσώπῳ; Ο' Ιωάννης

Κατὰ τὸ σχῆμα καὶ τὸ ὑποκείμενον ταυτά εἰσι, διαφέρονται δὲ ἀλλήλων τῇ θεωρίᾳ. Ο' Νικαίας

Ἐν τῷ πατρὶ ὄζιν ἡ πατρότης καὶ ἡ οὐσία οὖσα κοινὴ τοῖς προσώποις· τὸ πρόσωπον τοῦ πατρὸς οὐ διαφέρεται ὑπὸ τῆς πατρότητος, οὕτω ὑπὸ τῆς οὐσίας, εἰ μὴ κατ' ὀνόματα· διαφέρεται δὲ τῷ ἄλλων προσώπων πραγματικῶς. ἐπειδὴ τοίνυν ἐν τῷ πατρὶ ὄζιν ἡ πατρότης καὶ ἡ οὐσία καθ' ὃν τρόπον ἡμεῖς νοοῦμεν, νῦν εἰπὲ ὁ πατὴρ γεννᾷ, τί ὄζι τὸ ὑποκείμενον, ἡ πατρότης, ἡ οὐσία, ἢ ἑκάτερον; Ο' Ιωάννης

Τὸ κοινωνούμενον τῷ πατρὶ ὄζιν ἡ οὐσία, οὐ κοινωνεῖ δὲ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, ἀλλὰ καὶ τὸ ἑαυτῆς ἰδίωμα, τὸ πατρικὸν δηλονότι· τοῦτο γάρ ὄζι τοῦ υἱοῦ, καὶ ἔσιν ἀρχὴ, οὐκ αὐτὴ κοινὴ τῶν ζιῶν οὖσα. Ο' Εφέσου.

Τὸ κοινωνούμενον τῷ υἱῷ ὄζιν ἡ οὐσία, ἐπειδὴ ἐν τῷ προσώπῳ ἡ πατρὸς, ὡς εἴρηται, οὐκ ἔσιν εἰ μὴ αὕτη ἡ οὐσία καὶ ἡ πατρότης. οὐ τοίνυν κοινωνεῖται ὡς ἰδιότης τὸ ὑποκείμενον. ἐπειδὴ τὸ ὑποκείμενον ἓν ἡ οὐσία ἔν εἰσιν, ἅπαντα εἰ ὁ πατὴρ κοινωνεῖ τῷ υἱῷ, οὐ κοινωνεῖ εἰ μὴ καὶ τῷ κοινῷ ταύτῳ οὐσίαν. Ο' Ιωάννης

Τοῦτο μὲν οὕτως εἴπομεν, ὅτι ἡ κοινὴ οὐσία, ἣ κοινωνεῖ ὁ πατὴρ τῷ υἱῷ, ὕπαρξις μία ὄζι καὶ ἡ αὐτὴ τῷ ἀριθμῷ, μερίζεται κατ' ὀνόματα ἡμετέραν ἐν πατρὶ καὶ υἱῷ καὶ ἁγίῳ πνεύματι. ἐφ' ᾧ δὲ τοῦτο λέγεται παρ' ἡμῖν ὄζιν ὅτι καὶ ἡ οὐσία τοῦ πατρὸς, ἡ οὐσία τοῦ υἱοῦ, καὶ ἡ οὐσία τοῦ ἁγίου πνεύματος· νοοῦντων ἡμῶν ἐφ' ὑπομάτου, τῶν ἰδίων ἐκάστου ὑποστάσεων. τί ἂν ὄζι τὸ σωζόμενον, ἤδη σοὶ τὸ συμπέρασμα τάχιον. Ο' Εφέσου.

Ἐκ τούτων σωπᾷ ἐναντίον τι ὂν καὶ πάντα ἂν εἴρηκας. ὅτι ἤδη ἡ οὐσία μερίζεται ἐν ζιοῖς προσώποις, ἔσπερ σοὶ ὅτι ἡ οὐσία τοῦ πατρὸς, ὅπερ κοινωνεῖται τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, ἐκοινωνήθη αὖ κατ' ὀνόματα καὶ οὐ κατὰ σχῆμα· τὸ δὲ ἀτομάτιον, ἐπειδὴ λέγομεν ὅτι ἡ οὐσία μεταδίδοται πραγματικῶς, καὶ κοινωνεῖ ἡ οὐσία τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι. ἐπειδὴ εἰ ἕκαστον πρόσωπον οὐκ ἔχει τὸ εἶ) εἰ μὴ δι' αἰτίας, ἔσπερ αἱ τὰ πρόσωπα κατ' ὀνόματα εἶ) διηρημένα. Ο' Ιωάννης

Οὐκ εἶπον ὅτι τὰ πρόσωπα κατ' ὀνόματα διηρημένα εἰσὶν, ἀλλ' ὅτι συνυπονοεῖται τῇ οὐσίᾳ ἕκαστον τῶν προσώπων, ἀφ' οὗτο ἀφαιρούντες ταῦτα, τῇ οὐσίᾳ αὐτῇ τοῦ νοῦ καταλαμβανόμεθα. διὸ οὗ ζόπου βουλόμεθα δεῖξαι τῇ ὑποστάσει τὸ ἰδιοποιὸν ἐν τῇ ὑποστάσει ἢ πατρὸς, ἢ οὕτω συνιστῶμεν τὰ θεῖα πρόσωπα, οὐχ ὅτι ἐν αὐτὰ τὰ πρόσωπα κατ' ὀνόματα ἀφαιροῦντες· οὗτο γὰρ οὐδαμῶς εἴπομεν. Ο' Εφέσου.

Οὐδὲ ἡμεῖς; λέγομεν. Ο' Ιωάννης

Ἐρωτῶμεν, πῶς νοεῖτε ὑμεῖς ὅταν λέγωμεν οὐσίαν, οὐσίαν πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος; Ο' Νικαίας

Οὐκ εἶπον ὑμῖν, ὅτι οἱ ἡμέτεροι λαμβάνουσιν ὅτι τῷ θείῳ τῶν οὐσίαν αὐτὴ τῆς οὐσίας, αὐτὴ τῆς ὑποστάσεως, αὐτὴ τῆς ὑπάρξεως, ὡς εἶεν ζοὶς οὐσίαι; εἰ καὶ λέγομεν ζοὶς ὑποστάσεις, ζία πρόσωπα, πραγματικῶς διηκριμένα ἀλλήλοις, ἀλλ' ἐν ταυτῷ εἰσιν ἓν, εἷς θεός, εἷς δημιουργός· τὸ πρόσωπον συνίσταται ἐκ τῆς θείας οὐσίας καὶ ἰδιότητος· καὶ ἀφ' οὗτο οὐδὲν πλέον ὄζιν ὅτι μὴ οὐσία καὶ ἰδιότης· καὶ ταῦτά εἰσιν ἓν κατὰ τὸ σχῆμα ἡ οὐσία καὶ ἰδιότης, κατὰ δὲ τῶν ἰδιότητα τὰ πρόσωπα ἀλλήλων διαφέρονται πραγματικῶς, ἐπειδὴ εἰσὶ πρός τι, καὶ καθ' ὃν τῶν οὐσίαν εἰσὶν ἓν καὶ εἷς θεός. Ο' Ιωάννης

Τετάρτην ὥραν παρῆλθεν ἤδη, καὶ ἀκηκοώτας ἔχεις τὰ εἰρημένα· καὶ δὶ τὸ σάββατον πάλιν συνεδρεύσωμεν. Ιωλ. Καρδ.

MAP-

τῷ υἱῷ αὐτοῦ, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἀπολυμβάνον. τοῦ οὖν ἐν τῇ γεννήσει ὁ πατὴρ καὶ ἀπέβλεψεν ὁ υἱὸς πάντα κοινωνοῦντες· ἐπειδὴ αὐτὸν ἡ κοινότης ἔχει τὴν ἀρχήν, ἡ μᾶλλον τὴν ὑπόστασιν. λοιπὸν κοινωνεῖ κατ' αὐτὸν τὸν οὐσίαν ὁ πατὴρ ἀφ' ἧς γέννησεως, ἥτις ἐστὶν ἀρχὴ δι' ἧς κοινωνεῖ αὐτῷ τὸ ἔχειν ἀρχὴν τὸ ἅγιον πνεῦμα ἐκ. γὰρ τὸ ἔχειν τὸν ἀρχὸν ὁ ἅγιον πνεῦμα ἐν τῷ παρελθόντι, οὐκ αὐτίκα τῇ φύσει ἢ τῇ ἰδιότητι ὁ υἱὸς αὐτῶν ἡ οὐσία, οὐχ ἅπαξ καὶ τὸ κοινὸν ἔχει· καὶ ἀπολυμβάνον. ἔστιν ἀρχὴ δι' ἧς καὶ ὅτου καὶ τὸν τοιοῦτον διαφέρει καλεῖται δυνάμεως θεολογικὴ ἐκ κοινωμένη τῷ υἱῷ αὐτῷ. ἐκ τούτῳ οὐχ ἅπαξ ἔχει τὸν αἴτιον καὶ αἰτιατὸν. ὅτε φθεγγόμενοι πάντες οἱ διδάσκαλοι, ἐκ δέχεσθαι ἐν ἐκείναις ταῖς ἐκκλίξεσιν, ὁ υἱὸς ἔστιν ἐκ τῆς οὐσίας ὁ πατὴρ, ἢ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ. τοῦτον τὸν τρόπον κάτεχε, καὶ ὑγιαίνουσῃ καὶ ἀπαλλαγήσῃ φαντασιῶν· καὶ τὸ παρὸν οὖν ἀποκείσθω εἰς τὸ ῥητὸν, ἐν ἑτέρᾳ δὲ συνεχόμενον ἐροῦ εἰς πλάτος.

Ικλ.Καρθ. Κύριε ἐφέσου, ὁ κύριος ὁ θεοφορτιζάλιος ἀρκούντως διασάφησε τὸ φθορᾶ τῆς σῆς ἀγαθοσύνης εἰρημένον.

Ο' Εφέσου. Ἡμεῖς ὅταν ἀκούσωμεν ὅτι τῆς θεότητος συνόδου, λεγούσης ἐν τῷ οἰκείῳ συμβόλῳ ὅτι τῆς ἁγίας θεολογίας, τὸν γεννηθέντα ἐκ τοῦ πατρὸς, ἤτοι ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς, οὐδὲν ἄλλο νοοῦμεν ἢ ἐκ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ, τουτέστιν, ἐκ τῆς οὐσίας μὴ ὄντων οἰκείων ἰδιωμάτων. ἀρέσκει σοι τοῦτο, ὅπου ὑπόστασις ἡ οὐσία καλεῖται, ἢ ἄλλο τι φθορᾷ ταῦτα λέγεις;

Ο' Ιωάννης Ἡκούσας ὅτι δύο τρόπους τὸ ὄνομα τῆς οὐσίας νοοῦμεν· καθ' ἕνα μὲν, ὅταν τὴν κοινὴν φύσιν ἢ ζώων θεωρούντων φθαρῆναι ἐκλαμβάνεται καθ' ἕτερον δὲ, ὅταν τὴν οὐσίαν μὴ ὄντων θεωρούντων ἰδιωμάτων, ἤτοι τὴν ὑπόστασιν. ὅταν οὖν ἐν τῷ συμβόλῳ λέγηται τῆς ἁγίας συνόδου, τὸν γεννηθέντα ἐκ τοῦ πατρὸς, ἤτοι ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς, καὶ πᾶσαν ἀνάγκην ἔχειν ὀφείλομεν, ἐκ τῆς ὑποστάσεως τοῦ πατρὸς, ἢ ὅτι καὶ ἄλλο εἶδος οὐσίας φθορᾷ ταύτας τὰς δύο, λέγω ὅτι οἱ διδάσκαλοι οὐ χρῶνται τῷ ὀνόματι τῆς οὐσίας ἐν ἄλλοις, εἰ μὴ ὅτι ἐπὶ ταῖς δυσὶ τρόποις. ἀλλ' ὁ θεῖος τρόπος ὃν θεωρήμεν, φθορᾷ τοῖς λατίνοις οὐδέποτε θεοσεδίχθη, εἰ μὴ ὅτι τῷ ὀνόματι τῆς ὑποστάσεως ἢ τῆς οὐσίας, ὥστε μή τινας δυνάσθαι διαβάλλειν ἡμᾶς, ὡς ξένης οὐσίας πάντας· καθ' ὃν τρόπον συνεπεράνθη ἐν τῇ θεότητι συνόδῳ, ὅπου διωρίσθη, τὸν υἱὸν ὁμοούσιον εἶναι τῷ πατρί· ὅπου φαμὲν ὅτι ἐκείνη ἡ οὐσία καθ' ἣν ἔστιν ὁ πατὴρ ἐκ ὁ υἱὸς, ἐκείνη ἔστιν ἡ οὐσία ἡ οὖσα κοινὴ τοῖς τρισὶ θεοσώποις, καθ' ἣν λέγεται ὁ υἱὸς ὁμοούσιος τῷ πατρί· καὶ δεῖ ταύτης νοεῖσθαι πᾶσαν αἰ θεοθήσεις, ἐκ τῆς οὐσίας ἢ πατρὸς, ὡς ἐξ ἀρχῆς δι' ἧς, οὐχ ὡς γεννώσης.

Ο' Εφέσου. Εἶπας ὅτι ἡ οὐσία καθ' ἣν ἔστιν ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς, ἡ αὐτὴ ἔστι κοινὴ τοῖς τρισὶ θεοσώποις· ὅρα οὖν εἰ ἀληθὲς ἔστι λέγειν, ὅτι ἐκ τῆς κοινῆς οὐσίας τῶν τριῶν θεοσώπων θεόεισιν ὑποστατικῶς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· θεοεῖπας γὰρ θεόπνευσι ὅτι ἐκ τῆς κοινῆς οὐσίας πατρὸς καὶ υἱοῦ τὸν αἴτιαν ἔχει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον.

Ο' Ιωάννης Αὕτη ἡ θεόθησις ἥτις φθορᾷ χαιρὸς ἔστιν, ἐκ, ὡς ὅταν λέγητε, ἐκ τῆς πατρὸς, ποιεῖ τι ὑμεῖς διαφοραί τινα ἢ διάκρισιν μεταξὺ τῆς οὐσίας;

Ο' Εφέσου. Ποιοῦμεν.

Ο' Ιωάννης Τίς ἔστι, κατ' ἐπίνοιαν ἢ πραγματική;

Ο' Εφέσου. Κατ' ἐπίνοιαν μὲν ἡ μετέρα ἡ διάκρισις θωρεῖται ἐν τοῖς θεοσώποις, ἡ θεὸς ἄλληλα, ἀλλὰ πραγματικῶς ἐκάτη ὑπόστασις.

Ο' Νικαίας Διακρίνεται ἕκαστα ἀλλήλων τὰ θεῖα θεόσωπα, πραγματικῶς δὲ ὑφίσταται διὰ τῆς ἰδιωμάτων.

Ἀναγνωσθήτω οὖν τὸ βιβλίον. βούλομαί σοι διασαφῆσαι ὅτι, ἐπειδὴ καλῶς ὁ σωτὴρ εἶπε τὸν ἐμὸν λόγον. ἡ οὐσία ἐνίοτε λαμβάνεται ὑπὲρ τοῦ ὑποκειμένου διὰ τὸν τοῦ πράγματος λόγον, καθὸ λέγομεν ὁ ὅρος σημαίνει τὸ τί ἐστιν ἕκαστον τοῦ πράγματος, καὶ τοῦτο ὄντος, ἡ οὐσία, ἡ φύσις· καὶ ἐν τῷ ἰδίῳ σημαινομένῳ οὐδέποτε σωματικοῦ ὑποκείμενον, ἀλλ' ἀεὶ σημαίνει τὸ εἶδος ἐκεῖνο, ἢ τινὰ οὐσίαν, ἢ τινὰ φύσιν. ἐπὶ πρώτου δὲ λαμβάνεται ἡ οὐσία αὐτὴ ὑποκειμένου, καὶ περὶ τούτου ἔχεται ἰδεῖν ἀριστοτέλην ἐν τῷ πέμπτῳ τῆς μὴ τὰ φυσικὰ, ποσαχῶς λέγεται ἡ οὐσία· καὶ οἱ ἡμέτεροι οὕτω διαστέλλουσιν, ὥστε καὶ τὸν δεύτερον ὅρον λαμβάνεται ἡ οὐσία αὐτὴ ὑποκειμένου, ὅπερ ὑφίσταται τοῖς ἀτόμοις εἴδεσιν ἐν τῇ γραμμῇ τῆς οὐσίας ἤτοι τῇ κατηγορικῇ, ὡς πίθηκος ὁ πορφύριος, οἷον σωκράτης, πλάτων, ταῦτα εἰσὶν ὑποκείμενα. αὕτη ἡ οὐσία ἡ οὕτως οὖσα ὑποκείμενον, ἐνίοτε καλεῖται ὑπόστασις, ἐνίοτε δὲ καλεῖται ὕπαρξις, ἐνίοτε καλεῖται πρόσωπον· ἀλλ' ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει ταῦτα καλεῖται πρόσωπον, ἐπειδὴ τὸ πρόσωπον ὄντι κοινῇ φύσει ἀκοινώνητος ὕπαρξις, οὕτως ὥστε ἐν τῷ εἴδει τῷ κοινῷ τὸ ὑποκείμενον καὶ ἡ οὐσία, ὕπαρξις καλεῖται καὶ πρόσωπον. τούτου οὖν οὕτω διασαφηνισθέντος, οἱ διδάσκαλοι οὕτω χαριέντως καὶ λαπῶνοι βουλόμενοι ἐνίσασθαι καὶ ἀρείου καὶ μακεδονίου, ὧν ὁ πρῶτος εἶπε τὸν υἱὸν κτίσμα, καὶ μὴ ἀπὸ τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς, ὁ δὲ ὅτι τὸ πνεῦμα οὐκ ἔστιν ἐκ τῆς οὐσίας πατρὸς καὶ υἱοῦ, οὕτως βλαβὸν τὴν οὐσίαν ὡς ὕπαρξιν. εἰ τοίνυν ἡμεῖς λάβωμεν τὴν οὐσίαν ὡς ὕπαρξιν, ἐπειδὴ πατὴρ ὄντι οὐσία ἐκ κοινῆς φύσεως, οὕτως ἔσται δυνάμεθα ῥηθῆναι ὕπαρξις, ἥδε ἡ οὐσία πρόσωπον ὑποκειμένου, εἰ τοίνυν λαμβάνεται οὕτως, ὅτι τὸ ἡγιάζειν ἁρμόζει τῷ προσώπῳ τοῦ πατρὸς, ὅσον εἰ ἡγιάζομεν, ἥδε ἡ οὐσία ἁρμόζει τῇδε τῇ οὐσίᾳ, ἵνα τί ὅτι ἡ οὐσία ὄντι ἡ αὐτὴ τοῦ παιδὸς καὶ τῆ πατρότητι, καὶ κατ' οὐδένα τρόπον κοινωνεῖται. ὅθεν ἐπειδὴ αἱ ἰδιότητες οὐκ εἰσὶ κοινωνηταὶ οἱ ἡμέτεροι διδάσκαλοι οἱ λαπῶνοι, οὐ χρῶνται τούτῳ τῷ ὅρῳ τοῦ, οὐσία, αὐτὴ ἡ προσώπου ἡ πατρός, ἀλλ' αὐτὴ τῆς φύσεως τοῦ πατρὸς, καθὼς δῆτα τοῦ ὅρου τοῦ αὐθρώπου λαμβάνεται ἡ οὐσία. ὅθεν νῦν λέγομεν καὶ ἡμεῖς οἱ ἡμέτεροι, ὅτι τὸ πνεῦμα ὄντι ἐκ τῆς οὐσίας ἡ πατρὸς, λαμβάνομεν τὴν οὐσίαν αὐτὴ ἡ ὁντότητος ἡ ὕπαρξις ἐν τῷ πατρὶ· λέγω ὕπαρξις, ἡ οὐσία λαμβάνεται ὡς ὑποκείμενον ὡς ἐν τὸ πρόσωπον ὄντι τῷ θείῳ, καὶ τότε καθ' ἑαυτὴν ὡς ὑπόστασις. ὅταν λέγωμεν τὸ πνεῦμα ἐκ τῆς οὐσίας ἡ πατρὸς, οὐδέποτε οἱ διδάσκαλοι λαμβάνουσι τὴν οὐσίαν αὐτὴ τοῦ ὑποκειμένου, ἵνα μὴ δὴ τὸ πρόσωπον ἡ κοινὸν τὸν, ἀλλ' οὐδὲ ἡ ὕπαρξις τοῦ ὑποκειμένου. λέγω ὅτι ἡ οὐσία ἑτέρῳ ξίφει λαμβάνεται, καὶ ὄντι καθ' ὃν λέγομεν, ὁ ὅρος δηλονότι σημαίνει οὐσίαν πράγματος, καὶ αὕτη ὄντι τὸ καλούμενον ὁντότης, φύσις, οὐσία. ὅταν δὲ οἱ ἡμέτεροι λέγωσιν, ὅτι τὸ πνεῦμα ὄντι ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς ἡ ἐκ τοῦ υἱοῦ, οὐ λαμβάνουσι τὴν οὐσίαν αὐτὴ τῆς ὑπάρξεως ἡ πατρὸς, ἀλλ' αὐτὴ τῆς οὐσίας αὐτῆ καὶ τῆς φύσεως ἐκείνη ἡ οὐσία ὄντι ἐν τῷ πατρὶ, καὶ ἔστιν ἐν αὐτῇ ὥσπερ ὁ πατήρ. καὶ τὸ ὄνομα ἡ πατρὸς λέγει τὴν οὐσίαν καὶ τινὰ χρόνον, καθ' ὃν αὕτη ἡ ὕπαρξις, ἡ τόδε τὸ ὑποκείμενον διακρίνεται ἐπὶ πρώτου, αὕτη τοίνυν ἡ κοινὴ οὐσία ἥτις ὄντι ἐν τῷ πατρὶ, ἐκείνη ἐστὶν αἰτία ἡ κοινωνοῦσα διὰ τὴν ἡγιότητος, ἐν αὕτη ὄντι ἀρχεσθῆς. ὁ πατὴρ ἡγιάζει καὶ προσβάλλει τὸν υἱὸν, ἀλλ' αὕτη ἡ οὐσία οὐ κοινωνεῖται τῷ υἱῷ, ἐν τούτῳ ὄντι ἡ ἀπάτη. καὶ γὰρ νῦν λέγομεν, ἡ οὐσία ἡ πατρὸς κοινωνεῖται τῷ υἱῷ, οὐ νοοῦμεν ἕτο ἀληθὲς καθὸ ὁ πατὴρ ἡ υἱὸν ἡγιάζει, ὅτι τότε ἔπρεπε αὐ ἐν ἡ υἱὸν ἡγιάζειν. διὰ ἕτο λέγομεν, τὸ εἶδος οὐ κοινωνεῖται, διότι ἔπρεπε αὐ καὶ τὸν υἱὸν ἡγιάζειν. αὕτη ἡ οὐσία ἀπολελυμένως οὕτως, ἡ ἡγιάζειν ἡ δύναμις, ὄντι ἀρχὴ δι' ἧς, καὶ ἔστι τὸ κοινωνούμενον, καὶ δίδοται ὡς διὰ τοῦ πατρὸς

Ο Ἰωάννης

Ο' Ιωάννης Ε'πειδὴ δὲ ἐγὼ χαριζόμενός σοι συνεθέμην ἡμῖν τὴν ἔξετασιν, ἄξιον καὶ σοὶ χαρίσασθαι ἵνα ἴδωμεν τὰς μαρτυρίας, & τότε ἀφῶμεν καὶ τὸ συναγόμενον.

Ο' Εφέσου. Τὸ ῥητὸν θεωρήσω) μὴ μικρόν. νεῦε γὰρ οἶδαμεν τὸ συναγόμενον ἐκ τῶν ἁγίων εἰρημένων. εἶπας ὅτι δεῖ τὴν ἀνθρωπίνην φαγμάτων, τὸ ὑπακείμενον ἐκ τοῦ δεῖ τ' ὑπακειμένου γίνεται, οἷον, ἐκ τοῦ δεῖ τ' ἀνθρώπου φαγέται ἄνθρωπος κατὰ γε τὴν κοινὴν φύσιν· & οὐ λέγεται ὁ ἄνθρωπος ἔχειν τῆς ἀνθρωπότητος, ἀλλ' ἐκ τοῦ τ' ἀνθρώπου καὶ τὴν κοινὴν φύσιν· ἅμα οὖν & δεῖ τὴν θείαν οὖσαν δεῖ λέγεσθαι τὸ θεῖον σῶμα, ὥσπερ & δεῖ τὴν ἀνθρωπίνην. οὐκ ἄρα ὀφείλει λέγεσθαι, ἐκ τῆς κοινῆς οὐσίας φύσιν τὸ σῶμα, ἐπειδὴ ἡ κοινὴ οὐσία οὐκ ἔστιν ἐν ὑποκείμενον & καθ' αὐτὸ ὑφισάμενον, ἐξ οὗ φαγέται) ἔστι γὰρ. ὅταν ἄρα ἀκούσωμεν, ἐκ τοῦ παθόντος & τοῦ ἑνός, οὐκ ὀφείλομεν νοεῖν τὸ αἰτίαν. αὖτη γὰρ τῆς οὐσίας ἴδιον τὸ γεννᾶν ἢ φαγέσθαι, οὔτε δεῖ τὴν ἀνθρωπίνην οὕτως εἰώθει λέγεσθαι.

Ο' Ιωάννης Βέλομαι δὴ δεῖξαι ἀναγκαίως, ὅτι νικᾷ λέγομεν τι ἐκ τινος, νοεῖται ἐκ τοῦ σώματος & τοῦτο δὴ δείκνυμι δηλοῦ τοῦ ῥητοῦ τοῦ μεγάλου βασιλείου, τοῦ φαγομενθέντος ἐν
» τῇ φαγλαβείᾳ συνῳδόν. λέγει γάρ ἐν τῷ ξίτωνι κατὰ δυομίαν· Τίς γὰρ αἰτία ἦν,
» εἰ τὴν ἀξιώματι ξίτωνι & τῇ τάξει δεῖ τὸ σῶμα, ξίτωνι καὶ τῇ φύσει εἶ); τὴν γὰρ ἀξιώματι
» δόξαν τοῦ ἑνὸς, ἐξ αὐτοῦ τὸ εἶ), ἔχον, & τὰ λοιπά. Ε'ναῦθα οὖν φησὶν ὁ βασιλεὺς ὅτι τὸ σῶμα τὸ εἶ) ἔχει ἐξ αὐτοῦ, καὶ αὐτοῦ δεῖ ἐξημμένον ὡς ἐξ αἰτίας. νεῦε γὰρ καὶ τοῦ φαγλαβεῖσθαι φάσιν, λαμβάνειν δεῖ τὸ εἶ), καθὼς καὶ πάντες οἱ διδάσκαλοι καὶ τοῦ βασίλειοι κεκτῆσι τὸ σῶμα τὸ ἅγιον ἔχει τὸ εἶ) & λαμβανέ ἐκ τοῦ ἑνὸς, & ἐξῆ πλαζοῦτου ὡς ἐξ αἰτίας· ὥστε αἰναγκαίως ἔστιν, εἰ λαμβανέ τὸ σῶμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ ἑνὸς, ἐκπορδεύεσθαι καὶ ἐξ αὐτοῦ. πόσου δὲ ἀξιώματος γέγονε ὁ βασίλειος δεῖ τὴν ὕλης τοῦ ἁγίου σώματος, πάντες οἱ πατέρες οἱ ἐν χαλκηδόνι συνῳδόντες, ἐν τῷ φαγσφωνήματι τῷ φαγὸς μῆτριανὸν ὕστερον φασὶ φαγὶ τούτου. Οὗτος ὁ μέγας βασίλειος δέδοκται τῆς χειρὸς· δεῖ ἰσάφησε & τὸ ἁγίου σώματος τοῦ διδασκαλίαν. ὕστερον φαρέδωκε μὴ τὴν αὐτοῦ ἱερέων ἔγκων καὶ τοῦ ἐκείνων ἔννοιαν διὰ ὑπογραφῆς τὴν ἐν χαλκηδόνι συνόδου. εἰ δοίημεν πάντες οἱ πατέρες διδώκασι δοσαύτην ἄδειαν τῷ βασιλείῳ δεῖ τῆς ὕλης τὸ ἁγίου σώματος, & δεῖ ὕστερον σαφῶς λέγει ἐν τούτῳ τῷ χαρείφω, αἰναγκαῖον φαίνεται, καθ' ὃν τρόπον οἱ πατέρες πάντες, ὕστερον & ἡ ἐκκλησία πᾶσα, καὶ πάντες ἡμεῖς φαπλίκειαθαι ὀφείλομεν τὰ συγγράμματα τοῦ μεγάλου βασιλείου· ἴδε ἀρχαιόταδον διβλίον, καὶ εἰ βέλεσθε αἰαγνωσθῆναι, αἰαγνωσθήτω.

Ο' Εφέσου. Ε'ξετάσωμεν τὸ τ' μεγάλου βασιλείου ῥητὸν ἐν καιρῷ τῷ φαρόντι, συμπεραίαντες φαίτερον τὰ ὠδὲ σοὶ εἰρημένα.

Ο' Ιωάννης Εἰπὲ φαὸς ταῦτα, ἐπειδὴ τοῦτό δεῖ τὸ καταργοῦν πάντα.

Ο' Εφέσου. Ο'τι τ' κοινὴν οὐσίαν πάντες & ἑνὸς, ἥτις δεῖ μία καὶ ἡ αὐτὴ τῷ ἀριθμῷ, λέγεις αἰτίαν καὶ ἀρχὴν τ' ἁγίου σώματος, καθ' ὃν φαίεσιν ἐξ αὐτοῦ τὸ σῶμα. φαίνεται γάρ τοῦτον ἐκ τούτων, τὴν οὐσίαν τ' ἁγίου σώματος αἰπατεῖν εἶ), κάντεῦθεν δύο οὐσίας ἐν τῇ ἁγίᾳ φριάδι συνάγειν, καὶ αὐτοκειμένας ἀλλήλαις καὶ τὸ αἴτιον καὶ αἰπατόν· τὸν τοῦ ἑνὸς πόρρω τ' τῶν χειστιανῶν θεολογίας καὶ φανταπλῶς ἀλλότριον, καὶ φαρ' ὑδένος τ' διδασκάλων ὑδέποτε εἰρημένον· ἡ γὰρ οὐσία, φασὶν, ὕστερα οὐ φαγέται, ἀλλ' ὑδὲ καὶ τ' κοινὴν οὐσίαν ἢ ὁ πατὴρ γέννα ἢ φαγέται, ἢ ὁ υἱὸς ὡς ὑμεῖς λέγετε, ἀλλὰ καὶ τὴν ἑαυτοῦ οὐσίαν, ἢ τὸ ἴδιον καὶ ὑποστατικὸν ἰδίωμα. ταῦτα μὲν ἐκ τῶν σῶν λόγων ὕστερα συνήχθησαν· καὶ ὥρα ἤδη ἐπανορθώσασθαι τὰ εἰρημένα, ἢ ἐν ἄλλοις, ἢ καὶ τὸ φαρόν· νεῦε οὖν φαὸς τὴν ἔξετασιν χωρήσωμεν, εἰ δοκεῖ.

Α'να-

ἀριθμῷ, εἰ ἐγέννα, ἐδίνησεν ἂν ἕν) δέκεσιν δηλ τῆ θείων· καὶ γὸ οὐκ αὖ ἐγέννησεν ἑαυτῷ, ὡς ἀδυνάτον, ἀλλ' ἵν αὖ χρεία γένηται ἄλλο τί. νυῦ οὖν συμπεραίνουσι πάντες ὅτι δηλ τῆ θείαι ἡ οὐσία οὐ γένεσις. ἐπεὶδὴ τὸ αὐτὸ πολλάκις εἴπον, καὶ πάλιν λέγω, ὅτι ὁσάκις αὖ ἀκούωμεν, τὸ πνεῦμα ἐκ τῆς οὐσίας τῦ πατρὸς, νοῦμεν ὡς ἐξ ὑποκειμένου, ὁμοίως καὶ ἐκ τῦ υἱοῦ, ὡς ἐξ ὑποκειμένου. νυῦ οὖν ὅτι τῆ τυχεῖν τῆς ἀληθείας ἴωμεν ἐπ' αὐτὸ τὸ ῥητὸν, ἐπειδὴ οὐκ ἔστιν ἄλλος σκοπὸς, ἵνα ἐξετάσωμεν τλὺ ἀλήθειαν.

Σωπήσαγον ἐκ τῆ σῶν λόγων, ὡς νομίζω, ὅτι ἡ οὐσία τῦ πατρὸς καὶ τῦ υἱοῦ, ἥτις ἐστὶν ἡ αὐτὴ καὶ μία τῆ ἀριθμῷ, ἔστιν ἀρχὴ τῦ ἁγίου πνεύματος· τοῦτο γὸ τῷ ὀνόματι χαίρειν ἔοικας μᾶλλον· ἐπεὶδὴ ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς σεβάλλουσι τὸ πνεῦμα κὴ τλὺ κοινλὺ οὐσίαν καὶ φύσιν. ἐπειδὴ οὖν ἐκ τῆς οὐσίας τ πατρὸς ☾ τ υἱοῦ ἀκούων, ὡς ἐξ αἰτίου νοεῖς, ἐξ ἀνάγκης ἄρα οὐκ ἀληθὲς ἐστὶ νοεῖν ἡμᾶς, ὅτι ἡ οὐσία τῦ πατρὸς καὶ τ υἱοῦ ἐστὶν ἀρχὴ καὶ αἰτία. — Ο΄ Εφίσου.

Ε΄γὼ διεῖλον τὸ ὄνομα τῆς ἀρχῆς. — Ο΄ Ιωαίννης

Ο΄ πως δήποτε τλὺ οὐσίαν τ πατρὸς καὶ τῦ υἱῦ λέγεις ἀρχλὺ καὶ αἰτίαν; — Ο΄ Εφίσου.

Ναί. — Ο΄ Ιωαίννης

Λείπεται τοίνυν τλὺ οὐσίαν τ ἁγίου πνεύματος εἶν) αἰπατλὺν, ὡς ἐξ ἀρχῆς ὖσαν τῆς κοινῆς πατρὸς καὶ υἱοῦ. — Ο΄ Εφίσου.

Ε΄ξ ἀρχῆς κοινῆς τῆς μεταδιδομένης ἄδηά τι τ πατρὸς καὶ τ υἱοῦ. — Ο΄ Ιωαίννης

Λέγω ὅτι ἡ κοινὴ οὐσία τ πατρὸς καὶ τ υἱοῦ, ἔστιν αἰτία τ ἁγίου πνεύματος. — Ο΄ Εφίσου.

Α΄ρχὴ τ πνεύματος ὡς δ΄ῆς. — Ο΄ Ιωαίννης

Ω΄σπερ τί ἄλλο λείπεται ἢ τλὺ οὐσίαν τ ἁγίου πνεύματος εἶν) αἰπατλύ; — Ο΄ Εφίσου.

Οὐχ ἕπεται. — Ο΄ Ιωαίννης

Πῶς οὐχ ἕπεται. — Ο΄ Εφίσου.

Α΄ὖτη ὄντων ἡ αἰτία δι' ὃ οὐχ ἕπεται, ὅτι τὸ σεσαχθὲν σεῦγμα δηλ τ αὐθεντῶν, ἐ σεσάγεται εἰ μὴ ἀπὸ τ ἐνεργοῦντος ὑποκειμένυ, ☾ ἐ λέγε) ὅτι τὸ ὑποκείμενον τῦτο σεφήχθη ἀπὸ τῆς ἐμῆς φύσεως, ἐκ ἔῤῥεται ἡ ἀκολούθησις αὕτη· ἡ αὐθεντότης κῦ ἐμὲ ἡ μετέχουσι λόγοις ὄντα ἐξ ἀφαιρέσεως, ☾ ἐν τῆ ἑαυτῦ σημασίᾳ ἐ σημαίνῃ ὑποκείμενον. νυῦ ἤ λέγω ὅτι τὸ ὄνομα τῦτο τ ἰσαὰκ ἢ τῦ αὐθεντοῦ, σημαίνει αὐτὸ τὸ ὑφισάμενον· τῦτο τὸ ὑποκείμενον σεφάγ) ἐκεῖνο ἐξ τῆς αὐθεντότητος· ἄρα τῦτο τὸ ὑποκείμενον σεφάγ) ἀπὸ τῆς αὐθεντότητος. — Ο΄ Ιωαίννης

Οὕτω λέγομεν καὶ δηλ τῆ θείαι; — Ο΄ Εφίσου.

Οὕτως. — Ο΄ Ιωαίννης

Νυῦν ἐχ ἕπεται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον εἶν) ἐκ τῆς οὐσίας, ☾ ὅτι ἐ πνεῖται ἐ γένεται ἐκ τῆς οὐσίας τ πατρὸς, ☾ ἐκ ἔστιν ἡ πνεῦσις ἡ ἐκπορευτὸν ἐκ τ οὐσίας τ υἱοῦ. — Ο΄ Εφίσου.

Ε΄γὼ εἶπον ὑμῖν ἐν τῆ σεφλαβούσῃ τηλουταίᾳ σωώδῳ, ὅτι ἡ τηλουταία αἴρεσις τῆ ἁγίου πατέρων τ ἐν ταῖς οἰκουμενικαῖς συνόδοις, ἰῶ ἀεὶ σεὸς τὰς μαρτυρίας τῆ ἁγίων πατέρων, οὕτως ὥστε ἐν παντὶ ὅρῳ τῆς πίστεως, ὅταν ἠθέλησαν πεῖναί ὅρον, σεφήγαγον ταὶ μαρτυρίας τῆ πατέρων, καὶ πάντες ἐφησύχαζον· οὕτω καὶ αὐτὸς ὑπενόουν ποιῆσαι, καὶ δέκ τῦτο σεὸ τῦ με ἀγαγεῖν λόγους ἢ μαρτυρίας ἀπὸ τῆ ῥητῆ τῆ ἁγίου, ὑμεῖς σεφήγαγε ἐκ τ ἐναντίου τλὺ χρῆσιν τ βασιλείου τλὺ ἤδη ῥηθεῖσαν. τοίνυν σὺ τῆς δικασαφήσεως τ ῥητ τ σεφκομενίνου σαρ' ἐμοῦ ἄλις· καὶ γὸ πάντες νοοῦσιν. — Ο΄ Ιωαίννης

Οὕτω συμπεραίναμεν ἐκεῖνα. — Ο΄ Εφίσου.

ἡ πατρὸς ἴδ) ὑπόστασιν, καὶ οὐκ οὐσίαν. ἐπειδὴ δὲ ἡ παλὸς ὑπόστασις ἡ γλυπῶσα τὸν υἱόν, μέλλει δίδωσι τῷ υἱῷ, αὕτη ἐστὶν ἡ αἰτία δι' ἣν οἱ διδάσκαλοί φασιν, ὅτι ὁ υἱὸς ἐστὶν ἀπὸ τῆς οὐσίας ἡ πατρὸς, καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τῆς οὐσίας πατρὸς ἐ υἱοῦ, διὰ τῷ σύζεσθαι τὴν ἰδιαζουσίαν τῆς προσώπων, ἐπειδὴ τὰ πρόσωπα ἓν εἰσιν· οὐ γὰρ ἐστὶν αἱρετικὴ διαφορά. ἴδωμεν τὸν νοῦν, ἵνα τέρπωμεν ἴδ τὸ πνεῦμα τὸ ἴδ) ἐκ τῆς τῦ παλὸς οὐσίας καὶ υἱοῦ.

Ὁ Ἐφέσου. Ἐγὼ οὐ δύναμαι συναινέσαι τὰ ὑπὸ σοῦ εἰρημένα· δοκοῦσι γάρ μοι ἐναντία ἀλλήλοις ἴδ). ποτὲ μὲν γὰρ λέγεις ἐκ τῆς οὐσίας παλὸς καὶ υἱοῦ, ἥτις μία ἐ ἡ αὐτή ἐστι τῷ ἀριθμῷ· πάλιν δὲ αὖθις μεταβαλλόμενος λέγεις ἀκολούθως τοῖς διδασκάλοις, ὅτι ἡ οὐσία οὐκ ἔστιν αἰτία τῷ ὑποστάσεων καθ' αὑτό.

Ὁ Ῥόδου. Ὁ λέγων ὁ ἀδιάσειστος πατὴρ καλῶς καὶ θαυμασίως λέγει, καὶ σὺ πάτερ ἀδιασειστότατε καλῶς ἀποκρίνῃ· ἀλλ' ἔστι τὸ γλυπὸν τῶν ἀμφιβολίαν, ὁμωνυμία, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ. ἐν τῇ κοινῇ θεολογίᾳ τῷ διδασκάλων γραικῶν τε ἐ λατίνων διαφέρει λέγειν, θείαν οὐσίαν, ἐ οὐσίαν πατρὸς καὶ υἱοῦ· μὴ οὖν νομίζετε ἕτερα πράγματα διαφέρειν, ἀλλὰ μόνον ὀνοία καὶ λόγῳ. ἐπειδὴ ζήτει ἀκούομεν τῷ διδασκάλων τῦτο προφερόντων τὸ ῥῆμα, τὴν θείαν οὐσίαν, νοοῦμεν κοινόν τι τῷ παλὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι· ἡνίκα δὲ λέγομεν, τὴν ὐσίαν τῦ πατρὸς, νοοῦμεν τὸ ἴδ πατρὸς πρόσωπον.

Ὁ Ἐφέσου. Ἔστιν ὅτε, πλὴν οὐκ ἐξ ἀνάγκης, οὐδὲ ἀεί.

Ὁ Βασιλ. Οὐδὲν δύανται οἱ ἡμέτεροι ἀπολογεῖσθαι τοῖς λυσὶ καὶ ταῦτα μαχομένοις ἀλλήλοις.

Ὁ Ἰωάννης Περὶ διαφόρων τῶν διδαγμάτων ἀκούσατε εἶπον· ἐγὼ δὲ πάλιν ὀλίγα τινὰ, ὅπη δοκεῖ τῷ ἀνθρωπίνων τὸ ὑποκείμενον ὐσία ἐστὶν ἡ μεταδιδοῦσα ἡ ἐν αὐτῇ ὐσίας ἐ φύσεως, ὡς ὅτι ἴδ ἰσαὰκ ἐστί. πάλιν οὖν ἡ φύσις, ἡ ἀνθρωπότης ἡ ὖσα ἐν τῷ ἰσαὰκ, οὐκ ἔστιν ἡ γλυπῶσα, ἀλλ' ἡ φύσις ἴδ ἰσαὰκ ἐστὶν ἀρχὴ δι' ἧς προάγει τὸν ἰακὼβ, καὶ ἔστι τὸ κοινούμενον. ἐπειδὴ ἡ φύσις ἴδ ἰσαὰκ ἡ ὖσα ἐστὶν ἡ μεταδιδομένη τῷ ἰακώβ. πάλιν οὖν λέγει ὅτι ὁ ἰακὼβ ἐστὶν ἀπὸ τῆς φύσεως ἴδ ἰσαὰκ, τίνα οὖν τρόπον ὀφείλει νοεῖσθαι ἡ προθεσις αὕτη, ἐν ἴδ ἰακώβ· οὐ δύναται νοεῖν, τοντέστιν ἐν ἴδ ἰσαὰκ ὡς ἐξ ὑποκειμένου ἐνεργοῦντος, ἐπειδὴ αἱ ἐνέργειαί εἰσι τῷ ὑποκειμένων ὑποστάσεων, ἐ ἀπὸ τῆς φύσεως τῦ ἰσαὰκ ὡς ἐξ ἀρχῆς, δίδονται τῷ ἰακώβ. εἰ δύνατον ἐν ἰῷ ὥστε τὴν οὐσίαν ἴδ ἰακὼβ καὶ τῦ ἰσαὰκ, μὴ ἴδ) διακεκριμένας, ἀλλ' ἴδ) μίαν τῷ ὠδαδιάγματι. ἐπεὶ οὖν ἡ γλύνησις δῆλη τῷ θείων ἄπορος τυγχάνει, διὰ τῦτο φαμὲν τὸ τῦ πατρὸς ὄνομα ὅτι ὑποστάσεως ὑφιστῶν. τῦτο οὖν τὸ ὑποκείμενον ὅτι τὸ γλυπῶν· ἐπειδὴ τὸ γλυπᾶν ὅτι ἐνέργεια γνωριστική· καὶ μόνῳ τῷ ὑποκειμένῳ γνωρίζεται. πάλιν οὖν ἡ οὐσία ἴδ πατρὸς, ἔστιν ἀρχὴ δι' ἧς γλυπᾷ ὁ πατὴρ, καὶ ἔστι τὸ διδόμενον τῷ υἱῷ καὶ τὸ κοινούμενον τῷ υἱῷ διὰ γλυπήσεως, καὶ ἔστι τὸ λαμβανόμενον παρὰ τῦ υἱοῦ καὶ τὸ κοινωνούμενον παρ' αὐτῷ, καθὼς ἐ δῆλη τῷ ἀνθρωπίνων, ἡ φύσις ἴδ ἰσαὰκ καὶ ἡ ἀνθρωπότης αὐτῷ. ἔστιν οὖν ὁ ἰακὼβ λαμβάνων ἀπὸ τῦ ὑποκειμένῳ τῦ γλυπῶντος· ἀλλ' ἡ διαφορά ὅτι διὰ τὴν ὑποχήν. ἡ φύσις αὕτη ὅτι μία καὶ ἡ αὐτὴ τῷ ἀριθμῷ ἐστι πατρὶ καὶ υἱῷ καὶ ἁγίῳ πνεύματι, καὶ οὕτως ἐν οὐδενὶ ἄλλῳ διακείνονται. εἰ μὴ ὅτι ὁ πατὴρ ὅτι πατὴρ, καὶ ὁ υἱὸς υἱός· καὶ λέγομεν ὅτι σοφία ἐστὶ τῷ θεῷ. καὶ ἀγαθότης καὶ δύναμις, ταῦτα κοινωνοῦνται, ἐπειδὴ εἰσι τὰ αὐτά. ἐπὶ δὲ ἡ ὐσία ἔζει ὄνομα ἐξ ἀφαιρέσεως, ἐ ὐκ ἔστιν ὑποκείμενον, διὰ τῦτο οὐκ ἔστι δυνατὸν ἐφαρμόζειν ἐκείσε τὴν ἐνέργειαν τῆς γλυπήσεως. ἐπειδὴ μία ὅτι τῷ

ἀριθ

ἵσως παρίξει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὁμοίωσιν μαζὸν ἡμῖν· καὶ πότερον ἃ εἶπας λαβὼν ἀπὸ τῆς ῥητῆς ὑμῶν ἀρκούσας αἰσχει, ὅτι καὶ ἀληθὲς ὄζει τὸ ῥῆμά σου ἀρτίως εἰρημένον, ὅτι ὁ βασίλειος ἐν τῇ δι᾽ τῆς κεφαλαίῳ εἶπεν, ὐχ ἑτέρου ὄντος, τουτέστιν, οὐκ ἐξ ἑτέρας οὐσίας· ἐπειδὴ εἰ ὄζει ἰῶ ὁ σκοπὸς ἦν μεγάλου βασιλείου καθὼς εἶπας, ἐν οὐδενὶ ἂν ἰῶ ἀπεστοῦτο τοῖς παρ᾽ ἡμῶν εἰρημένοις· καὶ ὅλως ἦν τὸ ῥῆθὲν ἐν τῇ ἰωάννου, ἐστὶ δὲ καὶ ἐν τῇ δευτέρῳ σωσιφωνήσαντος.

Σήμερον ἐν τῇ δευτέρῳ ἐκείνῳ ἀπόρημος ἦν ῥητὸν ἐν τῇ κεφαλαίῳ ἐκείνῳ, ἦν ἑτέρου ὄντος, τουτέστιν, οὐκ ἐξ ἑτέρας οὐσίας, ἀλλ᾽ ἐκ τῆς τοῦ πατρός. Ο΄ Εφίσου.

Ἔστω τοῦτο ὁμολογῶ καὶ δίχομαι. Ο΄ Ιωαννης

Εἶπας, ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς λεγόμενον, νοεῖν ἡμᾶς ἀναγκάζει, καὶ ἐκ τῆς οὐσίας ἦν υἱοῦ τὸ αὐτὸ εἶναι πνεῦμα ἅγιον· ἐπειδὴ ἡ αὐτὴ ὄζει καὶ μία τῇ ἀριθμῷ οὐσία πατρὸς καὶ υἱοῦ. λέγεις οὖν ὅτι ἡ οὐσία ἦν πατρὸς καὶ ἦν υἱοῦ, ἦναι ἄρα τὸ ἁγίου πνεύματος. Ο΄ Εφίσου.

Οὐ λέγω οὕτως· ποιήσωμεν ἀναπάλιν. Ο΄ Ιωαννης

Ὅταν ἀκούσωμεν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τῆς οὐσίας πατρὸς καὶ υἱοῦ, νοεῖν ὀφείλομεν τὴν αἰτίαν, ὅτι καὶ ἐκ τῆς τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ οὐσίας ἔχει τὸ εἶναι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον; Ο΄ Εφίσου.

Οὐ λέγομεν οὕτως. Ο΄ Ιωαννης

Ὅταν ἀκούσωμεν ἐκ τῆς τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ οὐσίας, νοεῖν ὀφείλομεν τὴν αἰτίαν ἐξ ἀνάγκης; Ο΄ Εφίσου.

Ὅταν ἀκούσωμεν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον εἶναι ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ, τότε ἀναγκαίως ἀναγκαζόμεθα νοεῖν ὡς ἀπ᾽ αἰτίας. λέγω δὲ ταὐτὸν τὴν αἰτίαν, ἰῶ οἱ ἡμέτεροι διδάσκαλοι οὐ χρῶνται, ἀλλὰ τὴν ἀρχῆς φωνῆ. ἐπειδὴ ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ λέγει τὸ πνεῦμα ὄζειν ἐκ τοῦ σώματος τοῦ πατρὸς, ἔστι δὲ ὁ σκοπὸς δεῖξαι τὴν αἰτίας τοῦ πνεύματος, ἀφῆκα τοῦτο περήτησα ἐκ τοῦ σώματος, τουτέστι τὸ πατρὸς νοεῖν ὀφείλομεν ἢ τοῦ υἱοῦ· ἐπειδὴ ὅ, τι ἂν εἴπωμεν νοεῖν ὀφείλομεν. καὶ γὰρ ἀρκούσας ἰσαφίσθη ἐν τῷ διαγγελίῳ, ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀπὸ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται, δηλαδὴ καὶ ἀπὸ τῆς αὐτῆς οὐσίας. ἐκπορευόμενον δὲ ἐκ τοῦ πατρὸς, λαμβάνει καὶ τὸ εἶναι καθ᾽ ἰῶ ἐχρήσατο δίχασφησιν. καὶ καθ᾽ ὃν τρόπον λαμβάνει ἀπὸ τοῦ πατρὸς, τουτέστι τὴν οὐσίαν αὐτοῦ, ὃ ὄζει ταυτὸν τῷ ἀπὸ τοῦ υἱοῦ, τοῦτον τὸν τρόπον λαμβάνει καὶ ἀπὸ τοῦ υἱοῦ· ἐπειδὴ ἡ οὐσία μία ὄζει τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ. τὸ δὲ ἀπὸ δήλωμα τοῦ ἰσαὰκ καὶ τοῦ ἡσαῦ, οὐκ ἔστι πρὸς τὸ προκείμενον.

Τὰ μὲν τοῦ μεγάλου βασιλείου καὶ τὸ παρὸν καὶ τὰ τοῦ διαγγελίου ἱκάνως· οὐ δέ μοι πρὸς τὸ ἱκανῶσαι ἐπίκεινα σαφῶς οὔτε καὶ καθαρῶς. ὅταν ἀκούσωμεν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τῆς οὐσίας πατρὸς καὶ υἱοῦ, νοεῖν ὀφείλομεν ἔτι καὶ ἐκ τῆς ὑποστάσεώς ὄζειν αὐτῷ; Ο΄ Εφίσου.

Τοῦτό ὄζειν ὅπερ εἴρηκα καὶ ἐν τῇ προλαβούσῃ συνῳδίσῃ, ὅτι αἱ ἐνέργειαί εἰσι τῶν ὑποκειμένων, καθὼς πᾶσα φιλοσοφία δοᾷ ὄζει τῶν αὐθυποστάτων· ἐρωτῶ δὲ εἰ τοῦτό ὄζει ἀληθὲς, αἱ ἐνέργειαί εἰσι τῶν ὑποκειμένων; Ο΄ Ιωαννης

Οὐ λέγω ὅτι αἱ ἐνέργειαί εἰσι τῶν ὑποκειμένων· διαπορεῖται οὖν, εἶτα διακεκριθήσῃ καὶ πρὸς τοῦτο. Ο΄ Εφίσου.

Λοιπὸν ὁ ἰσαὰκ ἐν τῷ παρόντι κόσμῳ ἓν τι ἰῶ ὑποκείμενον, μία ὑπόθεσις. καὶ ἐν τῇ προλαβούσῃ εἴπομεν, ὅτι ὄζει ἦν θεῖον οὐκ ἔστιν ἡ γεννῶσα ἢ γενέσουσα οὐσία, ἀλλ᾽ εἰσὶν αἱ ὑποστάσεις αἱ γεννῶσαι καὶ γενέσουσαι· ὥστε ἐπειδὴ, τὴν αἰτίαν αὐτοῦ, τοῦ Ο΄ Ιωαννης

οὐκ ἰδίᾳ χρεία τῆς βασιλείου ἀποδείξεως τὴν αἰτίαν τῆς πνεύματος, πότερον αὐτὸ ὁ πατὴρ ἰδίᾳ ἢ ὁ υἱός· τέλειον, ὅτι ὁ σκοπὸς τοῦ βασιλείου ἰδίᾳ, ὡς τὸ πνεῦμα εἶναι τῆς τοῦ πατρὸς οὐσίας καὶ οὐχ ἑτέρας. πρὸς μὲν οὖν τὸ πρῶτον λέγομεν, ὅτι συμφωνοῦντες ἀρκούμεθα, ὅτι ἰδίᾳ ὁ σκοπὸς τῆς βασιλείου ἀποδείξεως τὸ πνεῦμα εἶναι τοῦ πατρὸς οὐσίας καὶ οὐχ ἑτέρας θεῖναι· ἐν τούτοις συμφωνοῦμεν, ὅθεν οὐδὲν λέγω. πρὸς δὲ τὸ δεύτερον, οἷον ὅτι οὐκ ἰδίᾳ ὁ σκοπὸς ἀποδείξεως, πότερον ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς εἶναι αἰτία τῆς πνεύματος, αὐτὸ λέγω· ὅτι ἀπὸ τούτου τοῦ λόγου ἐναντίον ἔσται τῇ ἐν τῇ προλαβούσῃ εἰρημένῳ σοι. καὶ γὰρ ἐν τῇ προλαβούσῃ εἶπας, οὐχ ἑτέρας θεότητος, δηλονότι ἐξ ἑτέρας ὑποστάσεως· ἰδίᾳ δὲ τὸ προσωπον λέγειν ἔστιν ἐκ τῆς προσώπου ἐκείνου οὐκ ἔστι, μᾶλλον ἀποδείκνυται. δεύτερον, ὅτι αὐτὸς ἐν τῷ αὐτῷ κεφαλαίῳ φησίν, ὅτι τὸ πνεῦμα ὄντι ἐκ τῆς σόματος τοῦ θεοῦ· ἰδίᾳ οὖν ἐρωτῶ σε, πότερον ἐννοεῖς ἐκ τῆς σόματος εἶναι τοῦ θεοῦ, δηλονότι τοῦ πατρός, ἢ ἐκ τοῦ σόματος δηλονότι τοῦ υἱοῦ· καθ' ὃν αὖ τρόπον ἀποκεῖται, χρεία ὄντι εἶναι τοῦ αἰτίαν τῆς πνεύματος. πρὸς δὲ τὸ τρίτον, καὶ ἡμεῖς ὁμολογοῦμεν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον εἶναι ἐκ τῆς τοῦ πατρὸς οὐσίας· ἵνα δὴ καὶ αὐτὸ ὄντι τοῦ ἀριθμοῦ ἢ τοῦ πατρὸς οὐσία καὶ τοῦ υἱοῦ· οὐ γὰρ ὄντι κτιστὸν ἢ φανταστόν, ὥστε ὃν ἐκ τοῦ πατρός, μὴ εἶναι καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ, καθ' ὃ λαμβάνει ἀφορμὰς τοῦ πατρός, ὅ ὄντι τοῦ πατρός, τοῦτο οὐσίαν δηλονότι. λειτουργικὴ αἰδησιμότης σου, καὶ ἀποκρίθητι πρὸς τὸ δεύτερον καὶ τὸ ζήτουν, πρὸς γὰρ τὸ πρῶτον συμφωνοῦμεν.

Ο' Εφέσου. Ἐγὼ τοῦτο οὐδὲν ἐζήτησον ἀφ' ἑαυτοῦ εἶναι ἐναντίαν ἑαυτῷ, ἀλλ' εἶπον ἐναντία σοι ὅτε ταῖς ἐναντιολογίαις αὐτοπίπτοντι ἐνώπιον τῶν παρόντων ἀκριβῶς· χθὲς γὰρ ἐρωτηθεὶς παρ' ἡμῶν, ὅτι τὸ, ἐξ αὐτοῦ τοῦ πατρὸς, ἀκούων, νοεῖς ἐξ ἀνάγκης ἐξ αὐτῆς τῆς ὑποστάσεως τοῦ πατρὸς, εἶπες οὕτως. διὰ τοῦτο παρήγαγον τὸ τοῦ ἁγίου βασιλείου ῥητὸν, ἐπειδὴ αὐτὸς λέγει, ἐξ αὐτοῦ τοῦ πατρὸς εἶναι τὸ πνεῦμα καὶ οὐχ ἑτέρωθεν, ἠνάγκασά σε κατὰ τοῦτο σοῦ ὁμολογίαν ἐκ τῆς ὑποστάσεως τοῦ πατρὸς μόνης ὁμολογῆσαι, καὶ οὐχ ἑτέρωθεν, τουτέστιν, οὐκ ἐξ ἑτέρας πρὸς ὑποστάσεως· ἃ γοῦν εἶπες χθὲς, ἀκόλουθα ἦσαν ταῖς σαῖς ὁμολογίαις. μετὰ ταῦτα δὲ μεταβαλλόμενος καὶ πρὸς ἑτέραν χωρήσας ἐξήγησιν τοῦ ῥητοῦ, ὅτι τὸ, ἐξ αὐτοῦ τοῦ πατρὸς, οὐκ ἀναγκάζει νοεῖν ἡμᾶς ἐκ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ, ἀλλὰ δυνάμεθα νοεῖν ἐξ αὐτοῦ τοῦ πατρὸς, ἤγουν ἐκ τῆς φύσεως αὐτοῦ, καὶ ὡς ὁμοούσιον αὐτοῦ καὶ οὐχ ἑτέρωθεν, μετήγαγες ἡμᾶς εἰς τὸ ἀφορίζεσθαι ταύτην τοῦ σοῦ ἐξήγησιν. ἀκολουθοῦντες οὖν τῇ σῇ διανοίᾳ, εἴπομεν, ἐκ τῆς εἰρημένων ἀφ' οὗ σωάγομεν τὰ ἀναγκαῖως ἐπόμενα, ἀλλ' οὐχ ἑαυτοῖς ἀντιπίπτοντες καὶ ἐναντιούμενοι. σωάγεται τοίνυν ἀπὸ τῆς ἐξηγήσεως ταύτης, ὅτι ἐκ τοῦ πατρὸς ἀκούοντες τὸ πνεῦμα καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ ἐξ ἀμφοτέρων, οὐκ ἀναγκαζόμεθα νοεῖν, καὶ ἐκ τῆς ὑποστάσεων αὐτῆς, ἀλλ' ἁπλῶς ἐκ τῆς αὐτῆς οὐσίας ὡς ὁμοούσιον αὐτοῖς· καθ' ὃν τρόπον καὶ ἡμεῖς ἐκ τῆς οὐσίας ἀλλήλων, καὶ ἐξ ἀλλήλων δυνάμεθα λέγεσθαι, διὰ τὸ ταυτὸν τῆς οὐσίας, ἀλλ' οὐκ ἐκ τῆς ὑποστάσεων αὐτῆς· καὶ ἀφὰ τῆς θείας γραφῆς φησὶν ὁ ἰσαὰκ πρὸς τοῦ ἡσαῦ πρὸς τὸν ἰακώβ· ἀδελφός σου ὄντι καὶ ἐκ τῆς φύσεώς σου ὄντι. δῆλον δὲ ὅτι ὁ ἀδελφὸς οὐκ ἔστιν ἐκ τῆς αὐτῆς ὑποστάσεως, ἀλλ' ἐκ τῆς φύσεως ὡς ὁμοφυὴς αὐτῆς καὶ ὁμοούσιος.

Ο' Ιωάννης. Ἀ εἶπον ἐν τῇ ἑτέρᾳ συνόδῳ, ἀσχαφῶν πῶς αὖ εἴη τὸ πνεῦμα ἀπό τε τῆς οὐσίας καὶ τῆς ὑποστάσεως, ἅπας ὁ σύλλογος τῆς αἰδησιμωτάτων τούτων πατέρων ἀρκούντως καὶ ἀναπεπαμένως συνῆκε· καὶ ὅτι τοιαῦτα νοεῖ τὸ πνεῦμα πᾶσι γέγονε γνώριμον, δηλονότι οὐκ ἐξ ἑτέρου προσώπου· καὶ διὰ τοῦτο ὅτι τῆς μὴ καταναλίσκειν τὸ καιρὸν ἐν τοῖς ἀμετρίοις μόνον, πρὸς τὸ ἀρχαῖον σιγμὴν ἐρωτᾷ ἐπειδὴ

ἴσως

χωρὶς προσθήκης ἢ ἐλλείψεως. ἔχομεν τοίνυν τὸν βασίλειον πισταῖον μάρτυρα καὶ αὐχαιόταῖον, ἔχομεν καὶ τὴν ἰρμηνείαν· καὶ δῆλα τοῦτο ἵνα ἀκριβάσῃ τὴν αἰδισίμων τούτων πατέρων ἐφ' ᾧ προῆντο τὸ λατινικὸν, καὶ τὸ δῶσι ἀναγνωσθήσεται καὶ τὸ ῥητὸν ἐν τῷ προτύπῳ βιβλίῳ· εἰ δὲ θέλετε, ἀναγνωσθήτω τὸ ἑλληνικὸν προτεῖνον τὸ μεγάλου βασιλείου. Ὅτι καὶ τὸ καλεῖσθαι υἱὸν τὸ πνεῦμα, πῶς τὰ ἀνθρώπινα παραδείγματα; ὅτι ὁ μέγας βασίλειος θέλει) τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔχειν τὸ εἶναι ἐκ τοῦ υἱοῦ· ἵνα δὲ ὁ βασίλειος ἐν τῷ ἐπομβρῷ δ διπόρῳ κεφαλαίῳ οὕτω φησίν. ἐπειδὴ δοκεῖ κεφάλαιον λίαν ἀξιόλογον καὶ πάνυ ποιεῖ πρὸς τὸ προκείμενον, πέπεισμαι ὅτι σὺ εἶδες τὸ ῥητὸν τοῦ μεγάλου βασιλείου, καὶ σὺ τοῦτο προσήγαγες, καὶ δῆλα τοῦτο ἡ ῥῆσις ἀκουσθήτω, ἐπειδὴ δοκεῖ πρὸς τὸ αὐτὸ, ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῷ ὑπογεγραμμένῳ, Εἰ μή τις λέγοι ἐκ τοῦ θεοῦ τὸ πνεῦμα.

Τοῦτο ὁ λέγει ἐστὶν ἐξ ὑπάρξεως, μὴ συναπτέον οὖν τὰ ῥητὰ, ἀλλὰ λέγε αὐτὰ ὡς ἔχει· τοῦτο γὰρ ἐπείπασας καὶ εἰς τὰ τοῦ ἁγίου ὑπαφανίου· τοῦτο οὖν ποιεῖ τὴν δύναμιν ταραπλῆ· δῆλα τοῦτο ἐξειλαθήτωσαν τὰ εἰρημένα ὑπὸ σοῦ. τὸ συναγόμενόν ἐστιν ἐκ τῆς σῆς ἐξηγήσεως τοῦ παρ' ἡμῶν προσκεκομισμένου ῥητοῦ, καὶ τὴν ἄλλην ὧν εἶπες· ὅτι ὅταν ὁ μέγας βασίλειος λέγει, ἐξ αὐτοῦ τοῦ πατρὸς τὸ πνεῦμα, καὶ οὐχ ἑπόμενον, οὐ λέγει ἰδίως ἐκ τῆς ὑποστάσεως τοῦ πατρὸς, ἵνα ᾖ τὸ, ἑπόμενον, ἐξ ἑτέρας τινὸς ὑποστάσεως, ἀλλ' ἁπλῶς ὅτι ἐκ τοῦ πατρὸς, τουτέστιν, ὅτι ἐκ τῆς φύσεως τοῦ πατρός· ἵνα ᾖ τὸ, οὐχ ἑπόμενον, οὐκ ἔξωθεν. ὅθεν ἐξ ἑτέρας τινὸς οὐσίας ἢ φύσεως, τουτέστιν ὡς ἐν τοῖς κτισμάτων, ὅπερ δυνόμιος φησιν. ταύτῃ τοίνυν ἐξήγησιν ἡμεῖς ἀκούοντες, ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκ τοῦ υἱοῦ οὐκ ἀναγκαζόμεθα νοεῖν, ὅτι ἐκ τῆς ὑποστάσεως τοῦ πατρὸς, ἢ ἐκ τῆς ὑποστάσεως τοῦ υἱοῦ, ἢ ἐκ τῶν ὑποστάσεων ἀμφοτέρων, ἀλλὰ δυναμεθα νοεῖν ἐκ πατρὸς καὶ υἱοῦ ἀκούοντες ὅτι ἐκ τῆς οὐσίας αὐτῶν, τουτέστιν ὁμοούσιον αὐτοῖς, καὶ οὐκ ἐξ ἄλλης τινὸς οὐσίας ὡς ἐν τοῖς κτισμάτων. Τοῦτο γὰρ καὶ οἱ θεολόγοι πολλάκις συλλογιζόμενοι καὶ ἀποδεικνύοντα φαίνονται· εἰ δὲ ἰδοὺ ἀναγκαῖον ἀκούοντας ἡμᾶς, ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ, νοεῖν ἐκ τῆς ὑποστάσεως αὐτῶν, οὐκ ἂν οἱ ἅγιοι συλλογίζοντο τοῦτο καὶ ἀποδείκνυον.

Ἀπὸ τῶν σῶν ῥημάτων δύο πρᾶγματα· τὸ πρῶτον, ὅτι ἐπειδήπερ οὐκ εἴρηται) ἐν τῷ ῥητῷ τοῦ μεγάλου βασιλείου, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ, δῆλα τοῦτο οὐκ ἀναγκάζῃ καὶ αὐτὸς τοῦτο λέγειν· δεύτερον, ὅτι ὁ νοῦς τοῦ βασιλείου ἰδοὺ δέδεικται, ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον οὐκ ἰδίᾳ ἀλληλείας φύσεως ἢ τῆς τοῦ πατρός· καὶ ὅτι οὐ νοεῖται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ πατρὸς, ἀλλ' ἀπὸ τῆς οὐσίας τοῦ πατρός τε καὶ τοῦ υἱοῦ· ὥστε καὶ σὺ οὐσία ἐστὶν ἐκείνη ἡ προάγουσα τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον.

Βούλομαι εἰπεῖν ὀλίγον τι καὶ πάλιν ἵνα λέγῃς αὐτός. ὁ σκοπὸς τοῦ μεγάλου βασιλείου, ἐπειδὴ ἠγωνίζετο καὶ τὴν αἱρετικὴν, τὴν λεγούσαν, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀλλότριον τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ, οὐκ ἰδίᾳ, πόθεν ἔχει τὸ εἶναι) τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· τοῦτο γὰρ ὡμολόγηται καὶ τοῖς αἱρετικοῖς, ὅτι ἐκ τοῦ θεοῦ τὴν αἰτίαν ἔχει, ἐπειδὴ καὶ πάντα ἐκ τοῦ θεοῦ· ἀλλ' οὐδ' ἐκ τινος ὑποστάσεως ἔχει τὴν αἰτίαν τὸ πνεῦμα καὶ τοῦτο γὰρ ὡμολόγηται παρὰ τοῦ διαγγελίου, ὅτι τὸ πνεῦμα παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται· ἀλλ' ὁ σκοπὸς ἰδεῖν, ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ θεοῦ ὄν, οὐχ ὡς ἐν τῶν κτισμάτων ἐστὶν, ἀλλ' ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ προῆλθον, ὥσπερ καὶ ὁ υἱός· δέχεται τοῦτο ὅταν λέγῃ ἐξ αὐτοῦ τὸ πνεῦμα, τοῦτο λέγει, ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ καὶ οὐκ ἔξωθεν.

Λέγεις ὅτι ὁ σκοπὸς τοῦ βασιλείου ἰδεῖν ἀποδεῖξαι, ὅτι τὸ πνεῦμα τῆς αὐτῆς ἰδεῖν οὐσίας τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ, καὶ οὐκ ἄλλης, καθὼς ἔφησαν οἱ αἱρετικοί· δέδεικται, ὅτι οὐκ

Ο' Εφίσου.

Ο' Ιωαίννης

Ο' Εφίσου.

Ο' Ιωαννης

σώπων. ἐξ αὐτοῦ λέγῃ καὶ οὐχ ὑπέρθεν, ἐκ τῆς αὐτῆς φύσεως καὶ οὐκ ἔκ τινος. τὸ γὰρ ἐκ πορεύεσθαι ἐκ τοῦ παρόντος, ὡμολόγηται παρὰ πᾶσι τοῖς ἀμφοῖν, ἐκ παντὸς καὶ ὑοῦ, οὐκ ἐξ ἀνάγκης δέλεται δηλοῦν ἐκ τῆς αὐτῆς ὑποστάσεως, ἀλλ' ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ. οὐκ ἄρα δεῖ τὸν θεῖον τὸν, ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ, λιγόμενον, ἤδη καὶ ἐκ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ ἐξ ἀνάγκης, ἀλλὰ δύναται λέγεσθαί τε καὶ εἶναι καὶ ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ, ὡς ὁμοούσιον ὥσπερ εἴρηται.

Ο' Ιωάννης

Ἔχω δύο ἀπὸ τούτου· τὸ πρῶτον ὅτι εἰ καὶ νοεῖται τὸ, ὅτι, ῥῆμα ἐν τοῖς προκειμένοις, οὐ μὴν τοι ἔπεται, εἰ ἔχει τὸ εἰ, ἔστι καὶ ἐκ τῆς ὑποστάσεως· ἐπεὶ φαίνεται ἐναντίον τοῖς πρότερον ὁ λόγος συνιείς. ἐπειδὴ ποιεῖς μέγα θαυμάσιον τὸ ῥητὸν τοῦ μεγάλου βασιλείου, λέγομεν, ὁ βασίλειος οὐχ οὕτως ἐξηγήσατο· ἐπειδὴ προείβαλλεν αὐτὸν αὐτοῦ φάσκων. εἰ γὰρ λέγει, ἐκ τοῦ παρόντος καὶ οὐχ ὑπέρθεν, ἐν ἄλλοις δὲ λέγει, ἐκ τοῦ ὑοῦ, προείπεν αὐτὸν αὐτοῦ φάσκων. ὀφείλομεν οὖν ἰδεῖν τὸ προκείμενον, κἀντεῦθεν εἰσόμεθα τὸ ἐπόμενον. Τούτων οὕτω λαληθέντων ἠύθη ἡ συνοδος, τῇ πέμπτῃ ταμιεύσαντες τῷ συνήθει. τῆς πέμπτης ταύτης ἠθούσης, καὶ πάλιν ἡμῶν συνηθόντων, παρόντος καὶ τοῦ βασιλέως ἡμῶν, καὶ τοῦ παγιαρχου ἀπὸ χρόνου, ἀθενοῦς γὰρ ἦν, ὁ λαμπρὸς καὶ αὖθις τὴν ἔναρξιν ἐποιήσατο, καὶ φησι μετὰ παῤῥησίας πολλῆς.

ΜΑΡΤΙΟΥ ΜΗΝΟΣ ΠΕΜΠΤΗ

ΗΜΕΡΑ ΠΕΜΠΤΗ ΕΓΕΝΕΤΟ

ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ ΙΘ'.

Ο' Ιωάννης

Ἀρχείμεθα ἐν τῇ προλαβούσῃ τὸ ῥητὸν τοῦ βασιλείου τὸ προκομισθὲν παρ' ὑμῶν, πατέρες ἁγιώτατοι, ἀφ' οὗ ῥητὸν τοῦτο τὴν ἔννοιαν τοῦ ἁγίου βασιλείου, ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὅτι ἐστὶ τοῦ σώματος αὐτοῦ τοῦ πατρός, καὶ οὐχ ὑπέρθεν, τοῦτέστιν, ἀπ' οὐδενὸς ὑπέρου προσώπου, καθὼς ὑμεῖς ἐξηγήσασθε· ἐγὼ δὲ ἀπεκρινάμην, ὅτι τὸ, οὐχ ὑπέρθεν, οὕτω νοεῖται, τοῦτέστιν, ἀπὸ οὐδεμιᾶς οὐσίας, ἢ τῆς τοῦ θεοῦ οὐσίας. ὁ δὲ λόγος, ὅτι ὁ βασίλειος ἐν τῷ βιβλίῳ τῷ κατ' Εὐνομίου, λέγων, ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔχει τὸ εἰ, ἐκ τοῦ ὑοῦ, οὐκ ἠδύνατο λέγειν τὸ πνεῦμα ἀπ' οὐδενὸς ὑπέρου προσώπου χωρὶς αἰτιάσεως. ἐζήτησα δὲ καὶ τοῦτο, ἵνα θεωρηθῇ τὸ προκείμενον τοῦ αὐτοῦ βασιλείου, ὥστε τῷ ἀληθείᾳ πᾶσι γνώσιμον εἶναι τῆς τοῦ βασιλείου διανοίας· ἐπειδὴ οἱ τοιοῦτοι διδάσκαλοι, θαυμάσιοί εἰσι τῆς ἡμετέρας πίστεως. εἰδόμεν δὲ ἡμεῖς τὸ ῥητὸν τοῦ μεγάλου βασιλείου καὶ μὴ δύο ἑρμηνείων, καὶ ἐπειρασάμεθα τὸ ῥητὸν μεταγαγεῖν εἰς τὴν ἡμετέραν φωνὴν χωρὶς

τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ ἐξ αὐτοῦ ἐστί). καί φησιν ὁ ἅγιος ἀθανάσιος καὶ ἀρξάνων ἐν τῷ τρίτῳ διαλόγῳ ὡδὶ τὸ ῥητόν· αὐτὸς τὸ πνεῦμα δίδωσι· καὶ ὅσα ἔχει τὸ πνεῦμα, ταῦτα ἔχει καὶ τὸν λόγον ἔχει γνῶ δὲ σαφέστερον ὅτι, ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔχει τὸ ἐστί) ἔχει καὶ τὸν υἱόν. εἰ γὰρ ὅσα ἔχει τὸ πνεῦμα, ἔχει καὶ τοῦ υἱοῦ, ἄρα ἔχει καὶ τὸ ἐστί) παρ' αὐτοῦ. καὶ τοῦτο συμπεραίνει ὁ ἀθανάσιος, ὅτι αὐτὸς δίδωσι τὸ πνεῦμα, καὶ ἔστι παρεχόμενος. ὥστε ἀπὸ ταύτης τῆς κεφαλῆς ἔχομεν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐστί) ἐκ τοῦ υἱοῦ, ἄρα ὅταν τὸ πνεῦμα ἐκπορεύεται καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ. οὐδ' αὖ τολμήσαιμι τοσούτους διδασκάλους αἰτιᾶσθαι. Λέγω δὲ περὶ αὐθρίας τινὸς χρῆσιν τοῦ ἁγίου ἐπιφανίου εἰς τὸ, ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάζει, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν, καὶ τὰ ἑξῆς, καὶ οὐθὺς ὁ ἐφέσου εἶπεν.

Ὁ Ἔφεσου. Ἄκουσον ἀρχιεπίσκοπε· ἐλείπετο πατέρες, ὅτι τὸ, ὄζει, ὃ φερόμενον, ὁ μετὰ λόμβαρδος ὁ πατὴρ οὐδέν εἰς τὸ ἔχειν τὸ ἐστί). ζήτει γὰρ, ἐπειδὴ ὡδὶ παῖδος καὶ υἱοῦ ὄζει· ἀλλὰ μᾶλλον ἐστὶ κείμενον τὸ, ὄζει, ἀλλὰ μᾶλλον ἁπλῶς κεῖται, ὡδὶ παῖδος καὶ υἱοῦ. δυνάμεθα οὖν νοεῖν καὶ τινὰ θεολογίαν τῆς πατέρων, ὅτι ὅτε τὸ πνεῦμα ὡς μὲν ὡδὶ τοῦ παῖδος ἐκπορευόμενον, τοῦτ' ἔστι, τινὰ ὕπαρξιν ἔχον· ὡδὶ δὲ τοῦ υἱοῦ διδόμενον, καὶ λαμβανόμενον ἀπὸ τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως· καὶ οὕτως οὐδὲν ἡμῖν ἀφίσταται τὸ φερόμενον ῥητὸν, οὐδὲ συναγὴ τὸ παρ' ὑμῶν φερόμενον.

Ὁ Ἰωάννης. Ὅτι οὐ κεῖται τὸ, ὄζει, ἡνίκα λέγεται, ἀπὸ τοῦ παῖδος καὶ τοῦ υἱοῦ, τοῦτο τὸ ἴδιος ὄζει πολλῶν διδασκάλων, οἱ πεῖσαι τὰ φερόμενα ὀνόματα, ὡδὶ λείπουσι δὲ τὸ ῥῆμα, ὃ ἀναγκαίως δεῖ νοεῖσθαι, καθ' ὃν τρόπον οἱ διδάσκαλοί φασιν ὡδὶ τῆς ὁμοουσίας καὶ ὁμοφυΐας ἀφ' ἧς π. καὶ φερόμενον, π., εἶτα καὶ μικρὸν ἀπωτέρω λέγει, ὅτι τὸν υἱὸν καλεῖ, ὃς ἐξ αὐτοῦ ὄζει, τὸ δὲ πνεῦμα τὸ παρ' ἀμφοτέρων· λείπεται νοεῖσθαι τὸ, ὄζειν. ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ ῥητῷ, τὸ δὲ πνεῦμα ἐκ παῖδος ἐστὶ υἱοῦ. γνῶ δὲ ἐν ταύταις ταῖς δύο φερούσαις ἔστι τὸ, ὄζειν, ὡς ἀποδείξω. ἐπειδὴ αἱ φερούσαι δηλοῦσιν ἰδιότητα τινὰ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς. ἐστὶ καθὼς οὐκ ἔστιν ἡ ἐκπόρευσις φερὸς ἀπόβλεψιν τοῦ ὄρους τοῦ ἀφ' οὗ, ἔστω καὶ ἑνταῦθα. ἐπειδὴ ἡ χίος φερόφερει τὸν ὄρον τοῦ ἀφ' οὗ, ἐξ ἀνάγκης καὶ τὸν ἐξ οὗ. ἀλλ' ὁ τρόπος τῆς ἐκπορεύσεως τὸ ἁγίου πνεύματος ὄζειν, αὐτὸ τὸ ὑποκείμενον λαμβάνειν τὸ ἐστί) δηλοῖ τῆς ἐκπορεύσεως.

Ὁ Ἔφεσου. Ὅταν δῶμεν τοῦτο καὶ συγχώρησιν ὅτι τῆς φερομένης θεολογίας νοεῖσθαι τὸ, ὄζει, ἐστὶ μὴ φερόμενον· καίτοιγε δυνάται καὶ ἄλλως νοεῖσθαι καὶ τὸν τρόπον ὃν εἴπομεν· ὅμως οὐκ ἐξ ἀνάγκης τὸ, ἐκ τοῦ παῖδος, ἀκούοντες, ἢ καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ, τινὰ πατερικὴν νοοῦμεν ὑπόστασιν; ἀλλὰ δυνάμεθα νοεῖν οὐ τινὰ διάκρισιν καθ' ἣν ἔχει τὸ ἐστί) ὁ παῖδος ὁ υἱός; ἢ ἐκ τοῦ παῖδος καὶ υἱοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀλλὰ τινὰ ἕνωσιν μᾶλλον, καθ' ἣν ὁμοφυῶς ἔχει ὁ υἱὸς φερὸς τὸν πατέρα, καὶ τὸ πνεῦμα φερὸς τὸν υἱὸν καὶ τὸν πατέρα. καὶ τοῦτο ὡδὶ τοῖς διδασκάλοις δυείσομεν τὸ, ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τῆς οὐσίας αὐτῶν ἐστί) τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· ὅτι ὁμοφυὴς ὄζει καὶ ὁμοούσιον τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. καὶ τοῦτο φαίνεται ἐκ τοῦ ἁγίου κυρίλλου συναγωνίζου ὥσπερ τὸ συμπέρασμα, τὸ, ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ εἶναι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ἵνα δὲ φερὸς τὸ φερόμενον ἔλθωμεν; καὶ μὴ ἀπολῆς αὐτὸ καταλείψωμεν, λέγομεν φερὸς τὸ ῥητὸν τοῦ μεγάλου βασιλείου, ἐπειδὴ οὕτω καθαρῶς καὶ σαφῶς ἀποκείναδι· εἰ μὲν ἐκ τοῦ πατρὸς εἶπεν, ὡς ἐκ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ, καὶ τοῦτο νοεῖται, τὸ, οὐχ ἑτέρωθεν, φερὸς ἄλλην ὑπόστασιν ἀναφέρεται, καὶ ἄλλον ὅτι λέγει μὴ εἶναι ἐξ ἑτέρας τινὸς ὑποστάσεως, ἀλλ' ἐκ τῆς τοῦ πατρὸς μόνης· εἰ δὲ φερὸς τὴν οὐσίαν λέγει, ἥτις ἐστὶ κοινὴ τῆς ζωῆς φερ-

τερὸς σημαίνεται ὡς ὑποκείμενον· ὥ, τι τὸ πρόσωπον ὄζει τὸ γλυκῶν, ἡ δὲ φύσις ἡ θεία ὄζειν ἀρχὴ δι' ἧς ὁ πατὴρ γλυκᾶ τὸν υἱόν· οὕτως ὁ πατὴρ γλυκᾶ τὸν υἱόν, & οὐ κοινωνεῖ τῷ προσώπῳ, ἀλλὰ τῇ φύσῃ· ἀλλ' ἡ οὐσία ἤτοι ἡ φύσις κοινωνέσται τῷ υἱῷ. καὶ ἐπειδὴ ἡ φύσις ὄζει ἡ αὐτὴ τῷ ἀριθμῷ, διὰ τοῦτο οὐ δυνάταν ῥηθῆναι εἶναί τι κοινὸν καὶ τὸν ζόπον τὸν δυσεκόμβον ἐν τῇ αὐθεντότητι, ἀλλ' ἐπὶ τὸν λόγον τὸ κοινὸν, ἐφ' ὅσον ὄζει κοινωνητόν. αὕτη ὄζειν ἡ αἰτία δι' ἣν ὁ υἱὸς λέγεται γλυκᾶσθαι παρὰ τοῦ πατρὸς ὡς ἀπὸ ἀρχῆς· ἔστι δι' ἀπὸ τῆς οὐσίας τ' θεΐας, ἤτοι τ' πατρὸς, ἰσαμβύης τῆς προσωπικῆς ταυτότητος μεθ' ἑκάστου προσώπου. καὶ πάντας τοὺς διδασκάλους ἕτε γραικοὺς καὶ λατίνους, μόνη ἡ διαφορὰ ἡ πληθύνουσα τὰ πρόσωπα ὅτι τῆς θείων προσώπων, ἥτις λέγεται ἀρχικὴ· πρὸς μὰ μόνα δύο ἀνήκει, καὶ ὅτις ἀπ' ἄλλου ὄζειν οὐ λέγεται τὸ πνεῦμα ἀφ' ἑτέρου. ἐπειδὴ τοίνυν αἱ χέσεις αἱ πληθυούσαι τὰ πρόσωπα εἰσὶν αὗται. καθὼς ὁ πατὴρ ὃς ὄζειν ἕτερος, & ὁ υἱὸς ὃς ὄζειν ἀφ' ἑτέρου, οὐ διὰ ἄλλος λόγος ὄζει διαζολῆς ἢ διακρίσεως ὅτι τῆς θείων, εἰ μὴ διὰ τοῦτο, εἰ πρόσωπόν τι ὄζειν ἀφ' ἑτέρου· ἔπειτα ἐξ ἀνάγκης καὶ τοὺς διδασκάλους τῆς τε γραικῶν & λατίνων, ὅτι τοῦτον πρόσωπον λέγεσι λαμβάνειν καὶ ἓν τῆς ἓν ἀφ' ἑτέρου. καὶ αὖτη ὄζειν ἡ διάνοια τῶν μεγάλου Βασιλείου καὶ Βασιλείου, καθὸ λέγει τὸ πνεῦμα λαμβάνειν τὸ ἓν ἐκ τ' υἱοῦ ὅτι τῆς θείων. ταυτὸν ὄζει τῷ ἐκπορεύεσθαι. καὶ ἴσαται ὁ προτος λόγος. καὶ οὐκ ἔχομεν ἓν ἀφ' ἑτέρου, ἀλλ' ἀποδέδεικται. ἐπειδὴ ἀπὸ τ' ῥητοῦ τ' μεγάλου βασιλείου τ' προκομιζόντος παρ' ὑμῶν ἐν τῇ προλαβούσῃ, ἐφάνη μεγάλως ἡμᾶς ἐνίκησα τῷ λόγῳ ἰσχύι, διὰ τοῦτο ἔδοξε καλὸν εἶναι γνωσθῆναι ἐνώπιον πάντων, ἵνα γνωσθῇ ἅπας τὸ ῥητὸν τ' μεγάλου βασιλείου. καὶ διὰ ἑρμηνέως λατινικῶς καὶ τὴν διάνοιαν τ' αὐτοῦ κεφαλαίου. ἐν τούτῳ τῷ κεφαλαίῳ ἐπιζητεῖ ὁ μέγας βασίλειος διὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἓν τ' πατρὸς, καὶ οὐχ ἑτέρωθεν. ἤγουν οὐκ ἐξ ἑτέρας οὐσίας. λέγει γοῦν μετ' ὀλίγα πρὸς αὐτὸν τὸν δυνόμιον. Ἀλλὰ σὺ ὁμοίως τοῖς ἀπίστοις ἀποδίδως τὴν βλασφημίαν, ἐπειδὴ ἡ ἐκπόρευσις τοῦ πνεύματος ἐκ τοῦ θεοῦ γέννησις οὐκ ἐκλήθη, διὰ τοῦτο οὔτε τ' σώματος τ' θεοῦ ἓν πῶς λέγεις τὸ πνεῦμα, ἀλλ' ἔργον χερσὶ θεοῦ· καὶ ὡσαύτως δίγματα αὐθεντικοῖς ἀφορῶν, ἀναζητῶ τὰ ἐξ αὐτῆς σωτηρίσματα θεῖα δίδοματα, λόγον ἀκούων τῆς θείων ῥημάτων σωτῆρος, & καὶ τὸ λεγόμενον προσδοκῶ μετ' εὐσεβείας, & οὐκ ἀνοητότατα καὶ δ' εὐσεβείας ὅτι χρεών. γλυκᾶ θεὸς οὐχ ὡς αὐθεντικὸς, γλυκᾶ δὲ ἀληθῶς· καὶ τὸ γλυκημόριον ἐξ αὐτοῦ αἰσθητὸν ῥῆμα ἢ λόγον οὐκ αὐθεντικὸν, ἐκπέμπει δὲ λόγον ἀληθῶς ἐξ αὐτοῦ ἐκπέμπει πνεῦμα ἁγία τόμαζος, οὐκ αὐθεντικὸς· ἐπειδὴ ὑδὲ τὸ τ' θεοῦ τόμα αὐθεντικόν ὄζειν· ἐξ αὐτοῦ γὸ τὸ πνεῦμα & οὐχ ἑτέρωθεν. Καὶ οὖν ἐρᾶτε ὅτι ἐπειδήπερ ἐκεῖνοι ἐπῆγον λέγοντες τὸ πνεῦμα κτίσμα, διὰ τοῦτο αὐτοπαθῶς ὁ μέγας βασίλειος διέκρινεν ἓν τ' ὑσίας τ' θεοῦ, καὶ οὐχ ἑτέρωθεν. & πάλιν λέγει· Ἐργάζεται θεὸς χερσὶν οὐκ αὐθεντικαῖς· ἐργάζεται δὲ οὐκ ἀφ' ἑαυτ' προφάγων τὰ κτίσματα, ἀλλ' ἐνεργῶν ὑφίσασθαι ποιεῖ· καθὼς ὁ χερσὶν ἐργαζόμενος αὐθεντικὸς, οὐκ ἐξ ἑαυτ' προφάγει τὸ ἔργον. & μηδὲ κτῆς τῆς θείων τοὺς λόγους. υἱὸς, πνεῦμα, & κτίσμα. ἔτι δεῖ τ' ἐφ' ἑκάστου, ἐφ' ᾧ λέγεται πνεῦμα· μήτι δεῖ τὸ πνεῦμα τοῦ, ἐφ' οὗ οὐκ ἔστιν υἱὸς, μηδὲ κτίσμα τὸ πνεῦμα βλασφήμει. ὁ υἱὸς τ' θεοῦ καρπὸς, ἅγιος ἐξ ἁγίου, ἀΐδιος ἐξ ἀϊδίου, τ' ἁγίου πνεύματος χορηγὸς, πρὸς ὑπόστασιν & μόρφωσιν τ' κτίσματος. Μήκετι τοίνυν ἐχρῆν φανερὸς, ὅτι τὸ, οὐκ ἐπέρωθεν, οὕτω νοεῖται, ὥστε μὴ ἐξ ἑτέρας οὐσίας· δ' ἑτέρου, ὅτι τὸ πνεῦμα ὄζει καρπὸς ἅγιος ἐξ ἁγίου, ἀΐδιος ἐξ ἀϊδίου. καὶ οὖν ἀπὸ τούτου φαίνεται, ὅτι εἰ ἔστι τοῦ ἁγίου πνεύματος χορηγὸς, τουτέστι, δοτὴρ ἢ παροχεύς, ἔπειτα

τὸ

νομίζεις, οὐσίαν καὶ ὑπόστασιν ἤτοι πρόσωπον· καὶ ὅταν ἀκούσωμεν ἐκ τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, ὡς ταυτὸν οὐσίας καὶ ὑποστάσεως, ἢ διαφέρουσιν ἀλλήλων οὐσία τε καὶ ὑπόστασις καὶ οἱ διδάσκαλοι;

Ο' Ιωαννης

Τ' μεῖς ἐροῦμεν, ἐν τοῖς θείοις προσώποις ταὐτὸν ἢ ταυτὸν ἡ οὐσία τῷ πρόσωπον ἤτοι ὑπόστασις, ἡμεῖς δὲ λέγομεν ὅτι ἡ οὐσία τῷ πρόσωπον ἢ ὑπόστασις, εἰσὶ ταυτὸν καὶ τὸ πρᾶγμα, τῷ διαφέρουσι καὶ τὸν τρόπον τῆς ὑπάρξεως, οὕτως ὡς τε ὑφίσασθαι τὸ πρόσωπον ἀπὸ τῆς οὐσίας τῷ ἰδιώματων. νυνὶ οὖν ἐπειδὴ διαστέλλονται κατ' ὀπίνοιαν ἢ καὶ λόγον, αὐτὴ ἡ οὐσία κοινοῦται τοῖς προσώποις, ἀλλὰ τὰ ἰδιώματα κατ' οὐδένα τρόπον κοινωνοῦσι. καὶ τοῦτο ὅτι ἀπὸ τῆς δυνάμεως τῆς ἀναφορᾶς· τοῦτο δ' ὑμεῖς ἴσχετε, καὶ μάλιστα ἐν τῷ ῥητῷ τοῦ ἁγίου χρηγορίου τοῦ θεολόγου ἐν τῷ μὴ τὰ φῶτα λόγῳ. τὸ γὰρ ἴδιον ἑκάστου, ἀκοινώνητόν ὅτι· ἄλλως γὰρ οὐκ ἂν ἦν ἰδίωμα εἰ μετεπίπτει καὶ μετεφέρετο. προς ἕτερον τοίνυν, ἵνα διασαλῶσι τὰ πρόσωπα, ἀνάγκη ὅτι, τὰς ὑποστατικὰς ἰδιότητας μένειν ἀκοινώνητους. καὶ διὰ τοῦτό φασιν οἱ διδάσκαλοι, οὐδέν ὅτιν εἰ μὴ ἡ τῆς ἀρχῆς σχέσις. καὶ ἐν ταύτῃ τῇ σχέσει δύο θεωροῦνται, ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς, ἐπειδὴ ὁ πατὴρ ἀρχὴ. καὶ ὁ υἱὸς ἐκ τῆς ἀρχῆς. ἀλλ' οὐ κοινωνοῦσιν ἀλλήλοις· κατὰ δὲ τὰ λοιπὰ κοινωνοῦσιν ἀλλήλοις· οὕτω γὰρ ἐνόησεν ὁ θεοφάνιος περὶ τῆς ἀρχικῆς σχέσεως τῆς ὑφισώσης τὰ πρόσωπα· καὶ προς τοῦτο οὐχ ἁρμόζει ἕτερον ἀφ' οὗπερ, καὶ προς ὅ, τι. ἐπειδὴ τοίνυν ἐν τοῖς θείοις, πλὴν τῶν ὑποστατικῶν ἰδιοτήτων ἐν προσωπικῶν, τἄλλα πάντα κοινωνοῦσιν ἀλλήλοις, ἵνα λέγομεν ὅτι ὅτι τι ἔκ τινος, ἕτερα νοεῖν, ὅτι καὶ ἐξ ἐκείνου τὸ εἶναι λαμβάνει. ἰδοὺ διεσάφησα, καὶ ὧδε καλῶ ἵνα ἔρηται ἡμῖν καὶ περὶ τοῦ ῥητοῦ τοῦ μεγάλου βασιλείου.

Ο' Εφέσου.

Ο' πως διαφέρουσιν ἀλλήλων οὐσία τε καὶ ὑπόστασις ὅτι τῶν θείων, οὐ πάνυ τοις καιροῦ λέγειν. ἴσως γὰρ ἂν διαφερόμεθα περὶ τοῦτο τὸ μέρος ἀλλήλων· ὅτι δὲ ἁπλῶς διαφέρουσιν οὐσία καὶ ὑπόστασις, δῆλον. ὁ τρόπον διαφέρει τὸ κοινοῦ τὸ ἴδιον, καθὼς καὶ ὁ μέγας βασίλειος λέγει προς τὸν ἀδελφὸν χρηγόριον γράφων, καθ' ὃν τρόπον διαφέρει οὐσία ἀθρώπου τῇ κοινῇ λόγῳ εἰπεῖν, καὶ πρόσωπον καὶ ὑπόστασις· τοῦτο οἶμαι καὶ ὑμῖν συμβοκεῖ. πάλιν οὖν ἐπανερχόμεθα προς τὸ προτεθὲν εἰρημένον, ὅτι ὁ μέγας βασίλειος λέγων, γίνεται ὁ θεὸς ἐξ αὐτοῦ ἀληθῶς, καὶ ἐκπέμπει πνεῦμα διὰ γόμαζος αὐτοῦ, τί δηλοῖ βούλεται, τὸ, ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ, ἢ ἐκ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ.

Ο' Ιωαννης

Ε'γὼ εἶπον ὅτι ἡνίκα λέγει. ὁ υἱὸς γίνεται ὧδε τοῦ πατρὸς, ταυτόν ὅτιν, ὅτι ὁ υἱὸς γίνεται ἀπὸ τῆς οὐσίας τοῦ πατρός· ὥστε τὸ πρόσωπον εἶναι τὸ πρᾶγμα, ἢ τὸ γινῶν· ἡ δὲ ἀρχὴ δι' ἧς γίνεται, ἔστιν αὐτὴ ἡ κοινωνοῦσα τοῖς ἄλλοις. ὁ πατὴρ ὅτιν ἀρχὴ ἡ γινώσα, ὁ πατὴρ διαφέρει ὑποκείμενον· ἡ δὲ θεία οὐσία, ἥτις ὅτι πρᾶγμα πῶς ταυτὸν τῷ πατρὶ, ἐκ ἔστιν ἐκείνη ἡ γινώσα, ἐπειδὴ δὲ σημαίνεται ὡς ὑποκείμενον, αἱ δὲ ἐνέργειαί εἰσι τῶν ὑποκειμένων, ἡ δὲ ἀρχὴ ὅτι τῶν ἰδιωμάτων, ὡς πᾶσα ἡ φιλοσοφία λέγει· ἡ δὲ οὐσία ὅτιν ἀρχὴ δι' ἧς γίνεται. διὰ τοῦτο ἐν τοῖς ἀθρώποις ἔστιν ὁ γινῶν, οὐδεὶς ἄνθρωπος, ἤτοι τὸ πρόσωπον, τὸ ὑποκείμενον καὶ ὑφισάμενον, καὶ ἡ οὐσία αὐτοῦ ὅτιν, ἐπειδὴ αἱ ἐνέργειαι λέγονται τῶν ὑποκειμένων· ἐν τῷ ἀθρώπῳ ἔστιν ἡ ἀνθρωπότης, αὕτη ἡ ἀνθρωπότης λέγεται εἶναι ἀρχὴ δι' ἧς ὁ ἄνθρωπος γίνεται· καὶ ἄνθρωπος διὰ τοῦτο οὐ κοινωνεῖ τῷ υἱῷ, ἐπειδὴ ὁ υἱὸς οὐ γίνεται. ἀλλ' ἡ φύσις κοινωνεῖ τούτῳ τῷ υἱῷ ἐν τῷ αὐτῷ εἴδει, καὶ ἐν τῇ αὐτῇ φύσει. τοῦτο οὖν τὸ κοινούμενον ὅτι φύσις, τὸ δὲ ἐνεργοῦν ὅτιν ὑπόστασις. νυνὶ οὖν δεῖ τὴν θείαν λέγομεν καὶ τὸν τρόπον τῆς ἡμετέρας ἐννοίας, ὅτι τὸ πρόσωπον τοῦ πα-

δι' ἀπόδειξας οὐδὲ γὰρ λέγει ῥητῶς, ὅτι ὡδὲ τοῦ ἐστὶ τὸ τοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀλλ' ὅτι παρ' ἀμφοῖν δῆλον, ὅτι τοῦτό ἐστι ὡδὲ παῖδός καὶ υἱοῦ νοεῖς· ἠρωτήσαμεν εἰ τὸ, ἐκ τοῦ παῖδός, ἀκούειν, ὡς ἀνάγκης ἐκ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ· καὶ εἴπας, ὅτι τοῦτο νοεῖς ὡς ἀνάγκης· δῆλον τοῦτο ποιήσαντες τὸ ῥητὸν δηλοφανίου. μεταθέντες δὲ τὸν λόγον ἐπὶ τὸν μέγαν βασίλειον, ἠρωτήσαμεν, εἰ καὶ τὸ, ὡς αὐτοῦ, οὕτω νοεῖς. ἀποκριθεὶς οὖν πῶς νοεῖς, ἵνα ἐκ τῶν ὁμοίων σαφῆ τὰ ὅμοια γένηται· εἰ δὲ ἄλλως ἕτερον ῥητὸν τὰ ἐναντία λέγον, μὴ ταῦτα δηλαδὴ ἐξεταθήσεται. πάλιν οὖν ἠρωτῶμεν, εἰ τὸ, ἐκ τοῦ παῖδός, οὕτω νοεῖς, ὡς ἐκ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ.

Ο' Ιωάννης Τοῦτο πολλάκις εἶπον, καὶ πάλιν λέγω, ὅτι οὕτω νοοῦμεν.

Ο' Εφέσου. Κατὰ τὸ συγκεχωρημένον τῆς σῆς ἁγιοσυμβουλίας, ὁ μέγας βασίλειος, ὡς αὐτὸ τῷ παῖδός λέγων καὶ οὐχ ἑτέρωθεν, ἀπαφιλάβῃ ὡς αὐτοῦ τῆς ὑποστάσεως τῷ πατρὸς καὶ οὐχ ἑτέρωθεν, ἤγουν ὡς ἄλλης τινὸς ὑποστάσεως· τοῦτο δὲ ταυτόν ἐστι τῷ, ἐκ μόνου τοῦ παῖδός εἶναι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον.

Ο' Ιωάννης Ὅτι ταῦτα ὁ μέγας βασίλειος ἔλεγε, τὸν λόγον ἐποίει πρὸς διόμοιον· ἐκεῖνος γὰρ ἔλεγε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον κτίσμα εἶναι· καὶ διὰ τοῦτο εἶπεν, ὡς αὐτοῦ καὶ οὐχ ἑτέρωθεν, δηλῶν τὸ, ἐκ τῆς φύσεως αὐτοῦ. ὥστε βουλόμενος δεῖξαι τὸ, ἐκ τοῦ παῖδός, εἶπεν, ὡς ἑτέρωθεν. ἀλλὰ μεταγάγωμεν τὸν λόγον ἐπὶ τὰ πρόσωπα εἰρημένα. ἐπειδήπερ ὁ δηλοφανίου λέγει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ υἱοῦ, ἠρωτῶμεν εἰ τὸ λαμβάνειν, ταυτόν ἐστι τῷ, ἐκ τοῦ παῖδός εἶναι ἢ οὔ. ἀλλ' ἐπειδὴ οὐκ ἔχει χώραν ὅπερ λαμβάνει τὸ πνεῦμα, ἕτερόν ἐστι λαμβάνειν· τοῦτο δὲ ἀπὸ τῆς κοινωνίας τοῦ παῖδός λαμβάνει, καὶ τοῦτο ἀπέδειξα διὰ δύο ῥητῶν· ὧν τὸ πρῶτόν ἐστιν οὕτως· ἀεί ἐστιν, οὐ γέγονεν, οὐ ποιητόν, οὐκ ἀδελφόν, ἀλλ' ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ παῖδός ἐστι τοῦ υἱοῦ. ὥς τι τὸ εἶναι ὡδὲ τοῦ παῖδός, ἴσον ταυτὸν τῷ λαμβάνειν αὐτὸν τὸ ὕπαρξιν· λαμβανὴ δὲ τὸ εἶναι ἐκ τοῦ υἱοῦ. τὸ δὲ δεύτερον τοῦ μεγάλου βασιλείου, τὸ, λαμβάνει τὸ εἶναι ἐκ τοῦ υἱοῦ.

Ο' Εφέσου. Πάλιν ὑπόδου ὡς ὁμολογούμενον, ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον λαμβάνει τὸ εἶναι ἐκ τοῦ υἱοῦ, ὅπερ οὔτε ὁ μέγας δηλοφάνιος οὔτε ἡμεῖς συνεχωρήσαμεν, οὔτε σὺ ἠδυνήθης καθαρῶς ἀποδεῖξαι· ἀλλὰ μᾶλλον ἐκ τοῦ τοῦ μεγάλου βασιλείου ζωὴν αὐτὸν δείκνυμεν· πάλιν ἐπαναβαίνομεν εἰς τὸν μέγαν βασίλειον. ἔδοξας γὰρ ἐναντίον εἰπεῖν τοῖς προφημένοις, ὅτι ὁ μέγας βασίλειος τοῦ διόμου μαχόμενος, κτίσμα λέγοντα τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὡς αὐτοῦ ἐκ τοῦ παῖδός εἶπε, τουτέστιν, ἐκ τῆς οὐσίας καὶ φύσεως αὐτοῦ, καὶ οὐχ ὡς ἐν τοῖς κτισμάτων ἑτέρωθεν, ἢ ὡς ἄλλης οὐσίας· οὕτω ταῦτα λέγεις, ἢ ὡς τὸ προτερον;

Ο' Νικαίας Τὸ, ὡς αὐτοῦ, εἶπεν προτερον τῷ πατρικῷ ὑποστάσει, ὕστερον τῷ οὐσίαν.

Ο' Ιωάννης Τὸ εἶναι ἢ οὐσία τοῦ παῖδός ταυτόν ἐστι· διὰ τοῦτο ἡνίκα λέγομεν ὅτι ἐκ τοῦ παῖδός, τοῦτο λέγομεν ὅτι ἐστὶ ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ. ἐπειδὴ ἡ προόδους αὕτη ἡ, ἀπὸ, σημαίνει ἀπό τινος ἀρχῆς ὁμοουσίους προόδου· τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον οὐκ ἔστιν ὡς ἑαυτοῦ, ἀλλ' ἔστιν ἐκ τινος. ὅτι λέγομεν ὅτι ὅτι ὡδὲ τοῦ ἐστὶ υἱοῦ, δῆλον ὅτι παρ' ἄλλου. εἰ τοίνυν τὸ εἶναι οὐκ ἔστιν ὡς ἑαυτοῦ, ἀλλ' ἔστιν ὡς ἑτέρου, ἴδωμεν πόθεν ὅτι. καὶ τοῦτο δηλοποιεῖ ὁ βασίλειος, οὐ τὰ ῥήματα οὐκ ἔστιν ἀρνήσασθαι· λαμβάνει τὸ εἶναι ὡς αὐτοῦ. καὶ ὁ δηλοφάνιος ἀπὸ τῆς οὐσίας τοῦ παῖδός καὶ τοῦ υἱοῦ· ὥστε τὸ εἶναι ἔχει ὡδὲ τοῦ παῖδός καὶ τοῦ υἱοῦ. εἰ δὲ ἔχει παρ' ἐκείνου, ἆρα καὶ λαμβάνει. ἐν τούτοις ἠδράσθησαν οἱ πατέρες λαβόντες τὸ ῥητὸν ὡδὲ τοῦ ἀγγελίου, τοῦ, ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται. ταῦτα ἀκριβῶς ἐξεταζόμενα εὑρεθήσεται.

Ο' Εφέσου. Πάλιν δὲ ἵνα τὸ τοῦ μεγάλου βασιλείου καθαρῶς ἐκκαθαρθῇ, ταυτὸν ὂν τῷ θείων νομί-

Η' μεῖς συγχωρεῦμεν ὅτι ὁσάκις λέγομεν ἐκ τοῦ πατρὸς, λέγομεν ἐκ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ· καὶ ὁσάκις ἐκ τοῦ υἱοῦ, νοεῖμεν ἐκ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ· ἐπειδὴ ἡ αὐτὴ ἔξις ἐστὶ οὐσία παρὰ υἱοῦ. ἔστι δὲ τὸ προβάλλειν τοῦ πατρὸς, ἔστι δὲ τοῦ υἱοῦ, ὡς ἀφ' ἑνὸς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον προβάλλεσθαι. Ο' Ιωαννης

Τοῦτο ἐξετάσωμεν, ὅταν ἐξ ἀμφοῖν λέγηται, εἰ ἔστι δὲ ἐκ τῆς ὑποστάσεως αὐτῶν. Ο' Εφεσου.

Κατὰ τὸ παρὸν οὐκ ὀφείλομεν ἐξετάζειν εἴτε παρ' ἀμφοῖν, εἴτε παρὰ τοῦ πατρὸς, εἴτε παρὰ τοῦ υἱοῦ· ἀλλὰ τὸ, εἰ τὸ λεγόμενον ἓν τινος ἐστίν, ἔχει δὲ τὴν οὐσίαν ἐκείνου. Ο' Ιωαννης

Ε' δωκας ἡμῖν καὶ ἐκ τοῦ, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὅταν λέγηται ἐκ τοῦ πατρὸς ἐστὶν, ὅτι ἐκ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ ἐστίν. ἴδωμεν οὖν τὸ ἐπόμενον ἐκ τῆς σῆς συγκαταβάσεως ταύτης. ὁ μέγας βασίλειος ἐν τοῖς πρὸς εὐνόμιον ἀντιῤῥητικοῖς, περὶ τῆς ἐκ τοῦ πατρὸς προόδου τοῦ ἁγίου πνεύματος τὸν λόγον ποιούμενος, τοιάδε φησί· γνησία ὁ υἱὸς, οὐχ ὡς ἄνθρωπος, γνησία δὲ ἀληθῶς· καὶ τὸ γεγεννημένον ἐξ αὐτοῦ ἐκπέμπει πνεῦμα ἁγίασμα, οὐχ οἷον τὸ ἀνθρώπινον· ἐπεὶ μηδὲ σῶμα θεὸς σωματικῶς ἐννοοῦμεν· ἐξ αὐτοῦ ἦν τὸ πνεῦμα, καὶ οὐχ ὑπέρεσθεν. εἰ τοίνυν τὸ πνεῦμα ἐξ αὐτοῦ ἀκούοντες, νοοῦμεν καὶ ἐκ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ, ἤδη καθαρῶς ὁ μέγας βασίλειος ἀποφαίνεται, ἐκ μόνης τῆς ὑποστάσεως τοῦ πατρὸς, καὶ οὐκ ἐξ ἄλλης τινὸς ὑποστάσεως εἶναι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. Ο' Εφεσου.

Ε'νοῖς λέγεις ὅτι ὁ μέγας βασίλειος φανερῶς διασάφησε τὸ πνεῦμα ἐκ τοῦ πατρὸς μόνον ἐστὶ καὶ οὐχ ὑπέρεσθεν, τὸ ἐναντίον φαίνεται ὑπ' ἐμοῦ λέγων. ἐπειδήπερ ὁ μέγας βασίλειος ἐν τῷ τρίτῳ τῶν ἀντιῤῥητικῶν κατ' εὐνομίου, λέγει, ὅτι τὸ ἐστὶ τὸ πνεῦμα λαμβάνει ἐκ τοῦ υἱοῦ· καὶ ἔστιν ἐν βίβλῳ ἀρχαιοτάτῃ· λέγει γὰρ ὅτι γνησία ὁ πατὴρ, οὐχ ὡς ἄνθρωπος, ἐκπέμπει πνεῦμα ἁγίασμα. ἀλλὰ τῷ θεῷ σῶμα οὐκ ἔστιν, ἀλλ' εἰκονικῶς λαμβάνεται ταῦτα. καὶ ἡμεῖς συγχωρεῦμεν. ἐκ γὰρ τῆς θείας γραφῆς, ὁ λόγος σῶμα λέγεται τοῦ θεοῦ· τῷ λόγῳ κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν, καὶ τῷ « πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ, πᾶν γὰρ τὸν ξύπνον ἡρπισάτο ἡ γραφὴ ὁμιλεῖν, πρὸς ἣν « ἡμεῖς τηρεῦμεν, οὐχ ὅπως διείσκοιτας τὰ τοιαῦτα σωματικῶς. ὥστε τὰ ῥήματα ποιῶσι πρὸς τὸ προκείμενον ὄντα ἐκ αὐτὰ ταῦτα τοῦ μεγάλου βασιλείου. πρῶτον οὖν ἐξετάσωμεν τὰ εἰρημένα, ἐκ τούτῳ τῷ ξύπνῳ ἀναγωνισόμενοι ἐκ τὰ λοιπά. Μετὰ ταῦτα ἀπίγνω ὁ φερ' αἰδρίας τὸ ῥητὸν βασιλείου καὶ ὑπόφασιν. Ο' Ιωαννης

Πρὸς τοῦτο ὑπολογησόμεθα μὴ ταῦτα, νυνὶ δὲ ὁ προειδόμεθα καθαρῶς ἄχρι τέλους ἐξετάσωμεν. ἐστω μὲν οὖν τινὶ σιωπὴ αἰδησιμότητος, ὁ μέγας βασίλειος λέγει, ὅτι γνησία ὁ πατὴρ ἐξ αὐτοῦ, καὶ ἐκπέμπει πνεῦμα ἁγίασμα αὐτοῦ, οὐχ οἷον τὸ ἀνθρώπινον, ἐξ αὐτοῦ ὡς ἀληθῶς ἐκ οὐχ ὑπέρεσθεν· τί δηλονότι βούλεται, ὅτι γνησία ὁ πατὴρ ἐκ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ, ἤ ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ· καὶ ὅτι ἐκπέμπει πνεῦμα ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ, ἤ ἐκ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ· καὶ τί νοεῖν ἐνταῦθα τὸ, ἐξ αὐτοῦ, βούλεται, ὑπόκειται. Ο' Εφεσου.

Η' αἰδησιμότης σου οὐκ ἀπεκρίθη πρὸς τὸ προκείμενον τὸ, ἐκ τοῦ υἱοῦ, ῥητὸν τοῦ ἁγίου ὑπὲρ φανίου· ὅτι πολλάκις λέγεται τὸ πνεῦμα ἐκ τοῦ υἱοῦ, ἵνα τοῦτο ὦσιν ἔχῃ καὶ τὸ ἐστὶ τοῦ υἱοῦ. ἀλλὰ τοῦτο ὑπολογήσῃ, καὶ τότε καὶ ἡμεῖς ὑπολογησόμεθα πρὸς τὰ ἀντιῤῥήματα παρ' ὑμῶν. πρὸς τούτοις ὁ μέγας βασίλειος ἑαυτῷ ἐναντίως διαμαρτύρεται, λέγων· τὸ πνεῦμα ἐκ τοῦ ἁγίου υἱοῦ ἔχει καὶ λαμβάνει. πῶς ξύπνον νοεῖτε τὸ εἰρημένον, εἴπατε, καὶ τότε πραγτέον προβησόμεθα. Ο' Ιωαννης

Εἰ ἀπέδειξας καὶ τοῦτο ἐκ τοῦ ἁγίου ὑπὲρ φανίου, ὅτι καὶ τοῦ υἱοῦ ἔχει τὸ ἐστὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἤνυσαμεν ἂν τὸ καὶ σοῦ εἰρημένον, ἐπειδὴ προῖδον ὑποδεῖξαι, ὅπως δὲ Ο' Εφεσου.

Ο Ἰωάννης Συγχωρεῖς ὅτι τὰ κτίσματα οὐδὲ τοῦ θεοῦ τὸ εἶναι ἔχει;

Ο Ἐφέσου. Συγχωρῶ· καὶ τοῦτο λέγονται κτίσματα, καθ' ὃ τὴν αἰτίαν ἔχουσι οὐδὲ τοῦ θεοῦ.

Ο Ἰωάννης Ἐπειδὴ τὰ κτίσματα λαμβάνει διαφόρως τὸ εἶναι οὐδὲ τοῦ θεοῦ, διὰ τοῦτο λέγονται καὶ διαφόρως οὐδὲ τῆς οὐσίας τοῦ θεοῦ· ἀλλ' ἐν τῷ ῥητῷ τοῦ ὑπαφανίου εὑρίσκονται, ὅτι ὅτι τὸ πνεῦμα οὐδὲ τοῦ υἱοῦ· τὸ δὲ, ὅτι, ὑπαφέρει τὸ εἶναι· τὸ γὰρ, ὅτι, ἢ ὑπαφέρει τὸ εἶναι ἢ ἄλλο· οὐδὲ γὰρ ὅτι ἔστιν ὑπερέχει τὸ εἶναι οὐδὲ τοῦ υἱοῦ ἢ ἄλλό τι εἶναι, οὐκ ἔστιν οὖν ῥητέον τὸ πνεῦμα τὸ εἶναι μὴ ἔχειν οὐδὲ τοῦ υἱοῦ, ὡς τὰ σωζόμενα ἀναγκαίως τὸ αὐτὸ εἶναι ἔχειν οὐδὲ τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμα, ὃ ἔχει καὶ οὐδὲ τοῦ πατρός· καὶ γὰρ τοῦτο δηλοῦται νῦν καὶ λέγεται, ὅτι.

Ο Ἐφέσου. Πληροφορήσου τοῦτο καὶ τότε συγχωρήσομεν.

Ο Ἰωάννης Τοιοῦτόν ἐστι τὸ ῥητόν.

Ο Ἐφέσου. Τοῦτο τὸ βιβλίον ὅτι διαφθαρμένον ἐστὶ πολλῶν χείρων· ὅμως διανάμεθα διορθοῦσθαι. ἀναγνωσθήτω οὖν ἵνα ἀκούσωμεν· λέγομεν γὰρ ὅτι νοεῖται ἐξ ἀμφοῖν, οὐ μὴν καῖται καὶ ὅτι.

Ο Ἰωάννης Οὕτω φησὶν, οὐδὲ τὸ πνεῦμά τις οἶδεν εἰ μὴ ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς, ἀφ' οὗ λαμβάνει καὶ ἀφ' οὗ ἐκπορεύεται· ὥστε ἀναζητῆν τὴν ἐκπόρευσιν ἐστὶ τὸν πατέρα· τὸ δὲ λαμβάνειν, ἐστὶ τὸν υἱόν· εἶτα ἰφιξῆς βουλόμενος ἀποδεῖξαι, τί τὸ λαμβάνειν, καὶ τί τὸ ἐκπορεύεσθαι, ἐπάγει οὕτως· οὔτε τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱόν, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ ἀληθῶς δεξάζον, τὸ διδάσκον πάντα, ὅπερ ἐστὶ τοῦ παρόν ὅτι καὶ τοῦ υἱοῦ. καὶ ἴσθι, ὅπερ εἴρηκα ἐστὶν ἕτερον ἀναφέρον ταῦτα νῦν λέγει. ὅτι οὐδὲ τοῦ υἱοῦ ὅτι· ἐπειδὴ δὲ δεῖ πῶς θεῖον εἶναι ὅτι τὸ εἶναι καὶ, ὅτι· δηλοῦται δὲ τὸ εἶναι διὰ τοῦ, ὅτιν· ἆρα ὅτιν ἐκ τοῦ υἱοῦ καὶ ἔχει τὸ εἶναι ὥσπερ καὶ ἐστὶ τοῦ παρόν. καὶ γὰρ ἄλλως ἐδήλωσεν αὐ εἰπεῖν· τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔχει τὸ εἶναι οὐδὲ τοῦ παρὸς ἐκ τοῦ υἱοῦ καθὼς καὶ τὰ κτίσματα. ὅτι δὲ αὖ τὸ ὅτιν ἡ διάνοια, οὕτω λέγει ἐν τῷ αὐτῷ ἀγκυροτῷ· τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀεὶ οὐ γινώμενον, οὐ ποιητὸν, οὐ συναδέλφον, οὐ πάσης, ἀλλ' ἐστὶ τῆς οὐσίας τοῦ παρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ. λοιπὸν οὐ δυνάμεθα ἐννοεῖν ὅτι ἐκ τοῦ υἱοῦ οὐκ ἔχει τὸ εἶναι.

Ο Ἐφέσου. Λέγει ἡ σὴ αἰδεσιμότης, ὅτι ἐπειδὴ λέγεται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ παρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ, ἔχει καὶ ἐξ αὐτῶν τὸ εἶναι. λοιπὸν οὕτω νοεῖς ἐξ ἀνάγκης, ὅτι ὅταν λέγηται ἐκ τοῦ παρὸς, ἔστιν ἐκ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ, καὶ ὅταν λέγηται ἐκ τοῦ υἱοῦ, ἔστιν ἐξ ὑποστάσεως αὐτοῦ, καὶ ὅταν λέγηται ἐξ ἀμφοῖν, ἔστιν ἐκ τῆς ὑποστάσεως αὐτῶν· ἀποκρίνου.

Ο Ἰωάννης Πρὸς ταῦτα ἀποκρίνομαι· πρῶτα λέγομεν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον οὐδὲ τοῦ παρὸς· νοοῦμεν ἐκεῖνο οὐδὲ τοῦ παρὸς, ἢ ὅτι προέσωπον ὅτι τῶν θείων τοῦτο· ἐκ πρῶτα λέγομεν ἐκ τοῦ υἱοῦ, τουτέστιν, ἐκ τῆς τούτου ὑποστάσεως· πρῶτα δὲ ἐξ ἀμφοῖν, οὕτω λέγομεν, ὥστε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον εἶναι ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς· ἐπειδὴ ἡ ἐκπόρευσις τοῦ ἁγίου πνεύματος κοινωνεῖται οὐδὲ τοῦ παρὸς ἐκ ὅτι τὸν υἱόν ὅτιν.

Ο Ἐφέσου. Εἰ τὸ, ἐκ τοῦ παρὸς, νοεῖται ἐκ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ, ἐκ τὸ, ἐκ τοῦ υἱοῦ, ἐκ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ, ὅταν ἀκούῃς ἐξ ἀμφοῖν τί ἄλλο νοεῖς, ἢ ὅτι ἐκ τῆς ὑποστάσεων ἀμφοτέρων; ὅμως κείσθω ἐν τῷ παρόντι, ὅταν ἀκούσωμεν, ἐκ τοῦ παρὸς, νοοῦμεν ἐκ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ, καὶ τοῦτο ἐξ ἀνάγκης ὅτι ἐκ τοῦ παρὸς· δοκιμαζέσθω γὰρ ἐκ παρ' ἀμφοτέρων ὅπερ ὅτιν ὁμολογούμενον, ὅτι καὶ ἐκ τοῦ παρὸς. ὅταν ἀκούσωμεν ἐκ τοῦ υἱοῦ, ἐξ ἀνάγκης νοεῖν ὅτι, ὅτι ἐκ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ, ἢ ἐνδέχεται τοῦτο καὶ ἄλλως νοεῖν ἡμᾶς.

Ἡμεῖς

τοῦ ῥητ, ὁ ἅγιος βπφανίος ὑπὲρ τ αὐτ λαμβάνει, τὸ ἐκ τ πατρὸς καὶ τ ἱοῦ, καὶ τὸ λαμβάνειν ἐκ τ πατρὸς ⁊ τ ἱοῦ· ἆρα ἀπὸ ταύτης τῆς θεότητος μόρας, ἔχομεν ᾗ ⁊ τοῦ ἁγίου βπφανίου τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον λαμβάνειν τὸ ἐκ ᾗ ⁊ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ ἱοῦ.

Ὑποχόμβος δεῖξαι ὅτι ᾗ ⁊ ἱοῦ λαμβάνει τ πνεῦμα τὸ ἐκ, τοῦτο ποιῆσαι Ο' Εφίσου.
ἀδυνάτως ἠδυνήθης, οὐδὲ θεσπεσίους τοὺ ῥητῆς ᾗ ⁊ τινι τῶν διδασκάλων κείμενον, ἀλλ' οὐδ' ἀναγκαίως ἐξ αὐτῶν συναγόμενον. ἀλλ' οὐδὲ εἰ ἐκ πατρὸς καὶ ἱοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἤδη καὶ παρ' αὐτῶν ἴσχε τὸ ἐκ· τὸ γὰρ ἔκ τινος εἶναί τι πολλαχῶς λέγεται· ⁊ οὐκ ἀναγκαίον, πᾶν ὃ ἔκ τινος ἐκ λέγεται, καὶ παρ' αὐτοῦ τὸ ἐκ ἴσχειν, καὶ ἀναγκαίως ἄτοπον αὐτὸ ἴσχειν. ὃ δὲ ἐπήγαγες ῥητὸν ᾗ ⁊ τῶ ἁγίω βπφανίω, μόνον οὐ συνηγορεῖ τῷ σῷ λόγῳ, ἀλλὰ ⁊ θεσπέσιος ἐναντιοῦ). ὁ γὰρ εἶπεν ὁ μακάριος βπφάνιος, ὅτι ᾗ ⁊ τοῦ ἱοῦ τὸ ἐκ λαμβάνει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀλλ' ἁπλῶς ὅτι λαμβάνει. τοῦτο δὲ εἶπε ᾗ ⁊ τῶ διαγγελίω λαβὼν ταὐτὰ ἀφορμὰς, ἐν οἷς ὁ κύριος εἶπεν, ὅτι παρ' ἐμοῦ λήψεται, καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν. δῆλον οὖν, ὅτι οὐ τιὼ αὐτιὼ δ/ᾳνοιαν εἶχεν ὁ ἅγιος βπφάνιος ἰω ὑμεῖς νοεῖτε καὶ λέγετε. εἰ γὰρ εἶχε ταὐτὸν τὴν δ/ᾳνοιαν, "
εἶπεν ἂν ἅπαξ, ὅτι οὐδὲν οἶδε τὴν πατέρα καὶ τὸν ἱόν, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον παρ' ὧν ἐκπορεύεται, καὶ παρ' ὧν λαμβάνει καὶ ἡγεῖτο ἂν εἰς ταὐτὸν, τὸ ἐκπορεύεσθαι, τῷ, λαμβάνειν· νυνὶ δὲ ἑκάτερα τὴν αὐτονυμίαν καὶ τὸν συνδέσμων, καὶ λέγων, παρ' οὗ ἐκπορεύεται, καὶ παρ' οὗ λαμβάνει, δηλοῖ ἄλλό τι νοεῖν, τὸ ἐκπορεύεσθαι, ᾗ ⁊ τὸ, λαμβάνειν· ὅτι τὸ μὲν ἐκπορεύεσθαι δηλοῖ τιὼ ὕπαρξιν τοῦ ἁγίου πνεύματος τιὼ ἐκ τοῦ πατρὸς, τὸ δὲ λαμβάνειν, τιὼ συμφωνίαν καὶ ὁμόνοιαν τοῦ ἁγίου πνεύματος πρὸς τὸν πατέρα ⁊ τὸν ἱόν, καθ' ἣν ἀπαγγέλει τοῖς μαθηταῖς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἃ δεῖ μαθεῖν αὐτοὺς παρ' αὐτοῦ τοῦ ἱοῦ τὰς ἀφορμὰς λαμβάνειν. οὐκ ἆρα ᾗ ⁊ τὸ ῥητὸν τοῦτο οὐδὲν ἀναγκαῖον συμπέρασμα πρὸς τὸν σὸν βούλημα· παρ' οὐδετέρου γὰρ τούτων φαίνεται ᾗ ⁊ τοῦ ἱοῦ λαμβάνειν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον). ταῦτα συμμαρτυρεῖ μοι χρυσόστομος ⁊ ὁ μακάριος κύριλλος. τούτων γὰρ, ὁ μὲν ἐξηγούμενος τὸ, ᾗ ⁊ τοῦ ἱοῦ λαμβάνειν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, λέγει, λήψεται παρ' ἐμοῦ, τουτέστι, ᾗ ⁊ τῆς ἐμῆς γνώσεως, ἤτοι σύμφωνα καὶ συνῳδὰ τοῖς ἐμοῖς ἐρεῖ· ὁ δὲ κύριλλος ἐν τοῖς θησαυροῖς φησὶν, οὐ γάρτοι φύσεως ἰδιότης διαφορὰν ἑαυτοῦ τι ⁊ τοῦ πατρὸς, λέγων ὁ ἱός, ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν, ἀλλ' ὅτι λόγοις "
κεχρήσεται τοῖς ἑαυτοῦ, διὰ τὸ τῆς οὐσίας ταυτὸν, καὶ εἰς ἅπαν ὁμοφυὲς, ἰσουργόν τι ⁊ ἰσοτιμές. εἰ τοίνυν ᾗ λόγων εἴρηται καὶ νενόηται τοῖς ἁγίοις τὸ, ἐκ τοῦ ἱοῦ λαμβάνειν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ⁊ ἀναγγέλλειν τοῖς ἀποστόλοις, οὐκ ἆρα ᾗ ⁊ τῆς φωνῆς ταύτης ἔχομεν ἐννοεῖν, ὅτι ἐκ τοῦ ἱοῦ λαμβάνειν τὸ ἐκ) τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον.

Σωπήσομαι τὰ εἰρημένα σοι, πάτερ ἀδιστιμώτατε, δι' ὧν ἠβουλήθης ἀποκλεῖσαι Ο' Ἰωάννης
τὴν ἐμὴν δ/ᾳνοιαν ἀπὸ τῆς σημασίας τοῦ ἁγίου βπφανίου· ἀλλὰ νυνὶ βούλομαι ἐκτεῖναι καὶ δεῖξαι ὅτι τοῦτο βούλονται τὰ ῥήματα τοῦ ἁγίου βπφανίου, ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον λαμβάνει τὸ ἐκ) ᾗ ⁊ τοῦ ἱοῦ. ἐκ) γὰρ ἐν θεώρημα ἀφ' ἑτέρου κατ' οὐδένα ἄλλον ξόπον νοεῖσθαι δύναται, εἰ μὴ ὅτι λαμβάνει τὸ ἐκ) καθὼς ὄζιν ἐξ αὐτοῦ. ἡμεῖς δὲ λέγομεν καὶ ὁ μακάριος διονύσιος ἐν τῷ δευτέρῳ κεφαλαίῳ τοῦ περὶ θείων ὀνομάτων, ὅτι τὰ κτίσματα ᾗ ⁊ τοῦ θεοῦ· νυνὶ οὖν ἐρωτῶ σε, ἡνίκα τὰ κτίσματα ᾗ ⁊ τοῦ θεοῦ λέγομεν ἐκ), εἰ τὰ κτίσματα ᾗ ⁊ τοῦ θεοῦ εἶναι λαμβάνει;

Τοῦτο οὔτε νοοῦμεν· πάλιν ὅτι εἴ τι ἔκ τινός ὄζιν, οὐκ ἤδη καὶ παρ' αὐτοῦ τὸ ἐκ) ἴσχει. Ο' Εφίσου.

Συγ-

ρούμενα· ἔ δὲ τοῦτο θαυμαστὸν ὑδὲν, εἰ καὶ τὸ ὄνομα τοῦτο ἔ δὴ τῆς θείας γραφῆς φέρει τ᾽ υἱοῦ λέγεται· καίτοιγε ἡ, τ᾽, ἐξῆλθον φωνὴ, ἡ ταυτόν ὄζιν, τῷ ἐξεπορεύθην, ἀλλ᾽ ἔτι ἐόν π φησὶ τῷ ἐκπόρευσίν ὄζιν· ὅμως ὁ δ᾽ ἐκπορεύσεως τ᾽ ἁγίου πνεύματος ζόπος, ἄῤῥητος ἔ ἀκαταλήπτως ἰδίως φησὶ τοῖς θεολόγοις λέγεται· ἐπειδὴ ἡ τοῦ υἱοῦ γέννησις δέδεικται τὸν καθ᾽ ἡμᾶς τῆς γεννήσεως ζόπον, γνωρίμωτέρα πως εἶναι δοκεῖ. δέδεικται τοῦτο φησὶ τῆς ἐκπορεύσεως ὁ μακάριος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς φησιν· ἄλλος ζόπος ὅτι ὑπάρξεως ἄῤῥητος ἔ ἀκαταλήπτως, ἄλλος δηλονότι φησὶ τῷ τοῦ υἱοῦ γέννησιν. ὃ ἐγκαλύπτω ἀπεκρεμάμην πρὸς τὴν ἐρώτησιν.

Ο᾽ Ιωάννης — Συνήκαμεν τὴν ἀπόκρισιν πρὸς τὸ ἐρώτημα, ὅσον πρὸς τὸ σημαινόμενον περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τ᾽ ἁγίου πνεύματος ὅτι τοῦ θείου, ἀφ᾽ ἧς τρία δέδεικται, τὸ πρῶτον ὄζιν, ὅπερ ἡ φωνὴ αὕτη τῆς ἐκπορεύσεως, ἴσον κοινὸν τοῦ τε υἱοῦ καὶ τ᾽ πνεύματος ἀπὸ τ᾽ πατρὸς προσόδῳ· δεύτερον ὄζιν, ὅτι μᾶλλόν ὄζιν ἴδιον τῷ ἁγίῳ πνεύματι, ἡ τῷ υἱῷ. ὁ δὲ λόγος ὄζιν, ὅτι ἡ πρόοδος τοῦ λόγου ὄζιν ἡμῖν μᾶλλον γνωριμωτέρα, ἡ τῆς τοῦ ἁγίου πνεύματος. δέδεικται δὲ τὸ ὄνομα αὐτὸ τῆς προόδου ἀπονέμεται τῷ ἁγίῳ πνεύματι· τρίτον ὄζιν, ὅτι ἡ ἐκπόρευσις ἐκεῖ λέγεται ὑπαρκτικὴ καὶ οὐσιώδης. νῦν οὖν ἐρωτῶ σε τοῦ ζήτου· ἐπειδὴ ἐν τοῖς θείοις προσώποις οὐχ διείσκεται ἄλλο τι εἰ μὴ ὕπαρξις καὶ ἰδιότης καὶ ἀναφορὰ, τί βούλεται τούτῳ τῷ λόγῳ ὅτι ἡ ἐκπόρευσις ὄζιν ὕπαρξις ἐν τῷ θείῳ προσώπῳ; ἆρά γε ἔζι τὸ λαβεῖν ἀφ᾽ ἑτέρου τ᾽ ὕπαρξιν ἡ ἰδίωμα; ἡ γὰρ ἐκπόρευσις φαίνεται εἶναι προόδος ἀφ᾽ ἑνὸς πρὸς ἕτερον· εἰ δὲ ἡ ἐκπόρευσίς ὄζιν ὑπαρκτικὴ, φαίνεται λαμβάνειν ὑπὸ τ᾽ πατρὸς τὴν ὕπαρξιν. ἐπειδὴ τὸ λαμβάνειν τὴν ὕπαρξιν ταυτόν ὄζι τῷ ἐκ τοῦ υἱοῦ, ἐρωτῶ οὖν, εἰ οὕτω νοεῖς.

Ο᾽ Εφίσου. — Τοιαύτην νοῶ τὴν προόδου καθ᾽ ἣν ἐξ αὐτοῦ λαμβάνει τὸ εἶναι καὶ παῖ ὅπερ ὄζι, καὶ ἰδίως λέγεται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον.

Ο᾽ Ιωάννης — Ἀρέσκει μοι, ἐχόμην τὸ συμπέρασμα τοῦτο, τὸ λαμβάνειν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸ εἶναι φησὶ τ᾽ πατρὸς, ταυτόν ὄζι τῷ καὶ ἐξ αὐτοῦ ἐκπορεύεσθαι· τοῦτο λέγεται ὅτως. ἀφ᾽ οὗ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον λαμβάνει τὸ εἶναι δηλονότι τοῦ θείου, ἀπὸ τούτου καὶ ἐκπορεύεται· ἀλλὰ λέγει τὸ πνεῦμα τὸ εἶναι λαμβάνειν φησὶ τ᾽ υἱοῦ, ἆρα τὸ πνεῦμα πρόσεστιν ἐκ τ᾽ υἱοῦ, ἐν τῇ ἰδίᾳ σημασίᾳ τῆς ἐκπορεύσεως, καθὼς ὑμεῖς συνεχωρήσατε. ὅτι δὲ τὸ πνεῦμα λαμβάνει τὸ εἶναι φησὶ τοῦ υἱοῦ, τοῦτο δυνατὸν ἀποδειχθῆναι πολλαῖς μάρτυρείαις.

Ο᾽ Εφίσου. — Πόθεν τοῦτο λαβόντες ἔχετε, τὸ, ἐκ τ᾽ υἱοῦ λαμβάνειν τὸ εἶναι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον; ἡμεῖς τοῦτο οὐ συγχωροῦμεν.

Ο᾽ Ιωάννης — Ἀρέσκει μοι τὸ ῥηθέν· ταχὺ γὰρ ἐναπειλησόμεθα πρὸς τὴν ἐρώτησιν. ὅτι μὲν οὖν λαμβάνει τὸ εἶναι φησὶ τ᾽ υἱοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, δέδεικται ἀπὸ τ᾽ ῥητοῦ τ᾽ ἁγίου Ἐπιφανίου· ὃς ἐν τῇ συγγράμματι, ἀγκυρωτὸς καλουμένῳ, μετενήνεγμένῳ ἀπὸ βιβλίου ἑλληνικοῦ παλαιοῦ φησὶ τ᾽ ἁμβροσίου, φησὶν οὕτως ὡς ἀπὸ προσώπου τ᾽ πατρός· ὅτι υἱὸν λέγω σεαυτὸν τὸν ὄντα ἐξ αὐτοῦ, πνεῦμα δὲ ἅγιον, ὃ μόνον ἐξ ἀμφοῖν ὄζιν· ἀπὸ τούτου οὖν τ᾽ ῥητοῦ, εἰ τὸ πνεῦμα ἐξ ἀμφοῖν ὄζιν, ἆρα καὶ τὸ εἶναι λαμβάνει ἐξ ἀμφοῖν. ἔτι ἐν τῷ αὐτῷ συγγράμματι οὕτω λέγει· καὶ καθάπερ οὐδεὶς ἑώρακε τὸν πατέρα εἰ μὴ ὁ υἱὸς, οὐδὲ τὸν υἱὸν εἰ μὴ ὁ πατὴρ· οὕτω βούλομαι λέγειν, ὅτι οὐδὲ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον οἶδέ τις εἰ μὴ ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς, ἀφ᾽ οὗ λαμβάνει ἐκπορεύεται· οὕτω τὸν υἱὸν καὶ τὸν πατέρα εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ ἀληθῶς δοξάζον, τὸ διδάσκον πάντα, ὅπερ ὄζι τ᾽ πατρὸς καὶ τ᾽ υἱοῦ. ἀπὸ τούτου ὃν

τοῦ

ξόπον ποιῶμεν. τὸ δὲ ζῆτον ὁ δεῖ γνώριμον εἶναι, ἔστι τοῦτο. ἐπειδὴ ὁ μακαριώτατος πατὴρ αὐγουστῖνος ἐν τῷ περὶ τῆς πόλεως τοῦ θεοῦ φησιν, ὅτι ἡ δικαία ἐκκλησία εἷς ἐστὶ λόγος τῶν ὁμολογεῖν, εἰ δεῖ ἀπολογεῖσθαι πρὸς τοὺς ἀποκεινομένους· δικαίως τοῦτο δοκεῖ δεῖν μεταξὺ σωτηρεῖσθαι, ἵνα ἔχωμεν ἐν ταῖς παρούσαις δικαίαις τὰς μαρτυρίας τῶν γραφῶν καὶ τῶν ἁγίων πατέρων, οἷς ἡ ἁγία ἐκκλησία προσίεται· ἔπειτα τοῖς λόγοις τοῖς κομιζομένοις, ὡς ὅρος οἱονεί τινας τῆς ἡμετέρας δικαίας, οἷς ἂν ἐξίστασθαι μήτε τῶν διηγουμένων, μήτε τῶν ἀποκεινομένων. τοῦτο γὰρ διδασκόμεθα παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων, μάλιστα δὲ παρὰ τοῦ ἁγίου πάπα ἐν τῇ διηγουμένῃ προκομιζούσῃ πολλάκις, ἣν ἔγραψε πρὸς τὸν βασιλέα κωνσταντῖνον ἐν τῷ ἑκτῷ συνόδου, ἐν ᾗ περὶ τῶν ἑαυτοῦ ἀποκεισαρίων οὕτω φησίν· οἷς, δηλονότι ἀποκεισαρίοις, ἐν μαρτυρίας ἐνίων ἁγίων πατέρων, οἷς αὕτη ἡ ἀποστολικὴ ἁγία ἐκκλησία προσκαθέζεται, μὴ τῶν βιβλίων ἐκείνων παραδιδώκαμεν, ὥστε δύπορείαν βοηθείας ἐν ἀρωγὴν παρὰ τῶν γαλλωσοτάτων τότε τῶν χεισιάνων βασιλέων μεταχόντες, ἀπὸ ζύτων μόνων ἱκανοποιῆσαι ἀσυδάσωσι. ἐν τούτῳ φασὶ καὶ οἱ πατέρες τῆς ἐν χαλκηδόνι συνόδου ἐν τῷ προσφωνήματι τῷ πρὸς μαρκιανὸν βασιλέα, οὗ πάνυ ἡ ἀρχὴ, καὶ τοῦτο παίτως ἔφερε τὴν σὴν βασιλέα, λέγοντες περὶ τῆς ἁγίας πατέρων λίονζος πρὸς φλαβιανόν. οὐδὲ γὰρ διὰ θαυμάζειν ζοὺς τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας προϊσαμένους, ὥστε τὸν ἁγίωτατον ἐκείνου ὡς ἀσεβείας ἐγκαλεῖσθαι, ἀλλ' εἰ οὐκ ἔστιν ἐφαρμόζουσα ταῖς θείαις γραφαῖς ἐγγράπτουσαι, καὶ ἐναίπερ οὐκ ἔστι τῆς διανοίας τῶν πατέρων καὶ ταῖς γνώμαις ἐωμένη. ἐπ ὥστε μηδεμίαν ἐκείνοις ἀφορμὴν ὑπολαμβάνειν ζοῖς ζαφάτουσι τὸν ἀποστολικὸν ἄνδρα, καὶ ἀγαβάλλουσιν. ἡ συμφωνία τῆς ἐκείνου ἁγίωτατος, τῶν ἁγίων πατέρων αἱ μαρτυρίαι πρὸς μίζονα τῆς δυσεβείας μαρτυρίαν. ἀπὸ πολλῶν ὀλίγα ὑπεθέμεθα. ζύτων οὖν προτεθέντων πρὸς αὐτὸ τὸ κύριον σκάμμα μου, ἐπειδὴ ἐν ἑκάστῃ δικαίᾳ ζήτημά τι ὑπόκειταί τινος ὀνόματός ὅζι περὶ οὗ ἡ δικαία γίνεται· ἐπειδὴ περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος ὁ λόγος μεταξὺ ἡμῶν ἐστὶν ὀφείλει, ζητοῦμεν πρῶτον παρ' ὑμῶν, τί δικαίως τὸ ὀνόμενος νοεῖται, εἴτε ἐν αἱθεροπίνοις φεύγμασιν εἴτε ἐν θείοις· ἡ δ' αἰτία ὅζι αὕτη. ἐπειδὴ κατὰ τὸν ἀποφασιν τοῦ μακαρίου διονυσίου ἐν τῇ περὶ θείων ὀνομάτων, ἀπὸ τῶν κτισμάτων αὐτὸν τὸν θεὸν ὀνομάζομεν, καὶ ἀπὸ τῆς θείας γραφῆς τοῦτο τὸ τῆς ἐκπορεύσεως ὄνομα, οὐ μόνον τῶν παζέων, ἀλλὰ καὶ τῶν ὑφ' ἀποκείμενα· καὶ τοῦτο λίγει ὁ ἰωαίνης ἐν τῷ ἐκκαιδεκάτῳ κεφαλαίῳ, ἐξῆλθον παρὰ « τοῦ παζρὸς· καὶ περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος λίγεται, ὅτι ἐκ τοῦ παζρὸς ἐκπορεύεται. τοῦτο « δὲ ὑπὲρ ζύτου ἐῤῥήθη, ἐπειδὴ πεπίσμεθα ὅτι ἐν ταῖς λοιπαῖς σωζηθήσεται, ταύτῃ καὶ χεῖρας μάλιστα ἔχειν ὀφείλειτε.

Ο' Εφίσου.

Αἰδεσιμώτατοι κύριοι καὶ πατέρες, περὶ μὲν τὰ προτεθέντα τοῦ παρ' ὑμῶν εἰρημένων δικαίου τοῦ αἰδεσιμωτάτου τοῦ δὲ παζρὸς, ἔζω τι τοῦ προκειμένης ὑποθέσεως ὄντα, καὶ σωσδοκεῖν κοινῶς ἀμφοτέρους ἡμῶν, ὃ χρείαν ἔχομεν εἰς πλάτος ἀπολογήσασθαι καὶ τοῦ παρόντος. περὶ δὲ τοῦ προτεθέντος ὑποθέσεως ἀπολογούμεθα ταῦτα, ὅτι τὸ τῆς ἐκπορεύσεως ὄνομα δικαίως μὲν δεῖ τι τῶν ὄντων καὶ τῶν θείων καὶ τῶν αἰθεροπίνων λίγειν. προσήκει γὰρ δεῖ ζούτων καὶ ταῖς δυσὶ προτάσεσι τοῦ συλλογικοῦ προσώπου· ἰδίως δὲ μάλιστα καὶ τοῦ ἀκριβοῦς τοῦ θεολογίας λόγου, ὅτι τῆς προτάσεως τοῦ παναγίου πνεύματος λίγει) τῷ τε θείᾳ γραφῇ καὶ τοῖς ἁγίοις ἅπασι καὶ τούτῳ τῷ ὀνόματι δικαίλλει) τοῦ πνεύματος ἡ ὑπαρκτικὴ προτάσεως τοῦ υἱοῦ προτάσεως· ὅτι ἡ μὲν ὀνομάζει) γλύπτησις, ἡ δὲ ἰδίως ἐκπόρευσις. πολλὰ γὰρ τῶν ὀνομάτων ζοιαῦτα καὶ κοινῶς δεῖπνων, καὶ ἰδίως κατηγο-

ΜΑΡΤΙΟΥ ΜΗΝΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

ΗΜΕΡΑ ΔΕΥΤΕΡΑ ΕΓΕΝΕΤΟ

ΣΥΝΑΞΕΤΣΙΣ ΙΗ'.

Ο' Ιωάννης

ΜΕτὰ τῆς ἀλογίας τῆς ἀγιότητος τ μακαριωτάτου πατρὸς, ὅπερ ὁρισμοῦ καὶ προστάγματος τούτου ἀρξόμενος τ δι-αλέγεσθαι πρὸς ὑμᾶς περὶ ἐκείνων, ἃ πνα προὐέχουσι περὶ τῆς πίστεως, ἤγουν τῆς ἐκπορεύσεως τ ἁγίου πνεύματος, ἵνα καὶ τῷ γνώμῃ τ μακαρίου πατρὸς αὐγουστίνου ἐν τῷ προτέρῳ κεφαλαίῳ ὠφελείας τειάδος, μετὰ σεμνότητος διαλεκτέον ὄρθι, ὠφελῶμεν ἵνα προσέχητε, καὶ παρέχητε τὰ ὦτα ὑμῶν. ἐν προοίμιοις ἐκ εἴπω τι ὅπερ μὴ ἦ οὕτως ἀσφαλὲς, ἢ οὕτως ἐμπείρως, ὅπερ θυμῷ διορθωθῆναι ὠφελῆ τῆς ἁγιότητος τοῦ μακαριωτάτου πατρὸς, ἥτις κατέχῃ τὸν τόπον, καὶ τὸν θρόνον, καὶ τῷ πᾶσαν τὸ ἁγίου πέτρου. ἔτι ὅπερ θὰ διορθωθῆναι ὠφελῆ τῆς ἐνθάδε αἰδεσιμωτάτων πατέρων τῆς παρόντων ἐνταῦθα, ἐπομένως δὲ ὠφελῆ τῆς θεολόγων αὐτῆς. οὐ χρὴ δὲ εἰς λογομαχίαν, ἀλλ' ἀεὶ ζητεῖν τῷ ἀλήθειαν καὶ τῷ γνῶσιν τῆς λειπομένων ὀφείλομεν. ὑπίζομαι δὲ ἔξειν βοήθειαν παρ' ἐκείνου, ὅστις φωτίζει τὰς διανοίας, καὶ εἰσάγει πάντας εἰς γνῶσιν, καθὼς ὑπέχει ὁ υἱὸς τ θεοῦ τῷ ἀλήθειαν, ὅπερ ὑπίζομαι εἰς τῷ ἀγαθότητα τοῦ θεοῦ. ἐπειδὴ ὅστις ἠθέλησε τὸ κεφάλαιον, τὸ περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τ ἁγίου πνεύματος, ἐν τῇ παρούσῃ οἰκουμενικῇ κινηθῆναι σωόδῳ, διὰ τ αὐτὸ ἁγίου πνεύματος παρέξει, ὅπως μὴ πάσης σαφρότητος καὶ ὀλιγειείας ἡ ἀλήθεια αὐτὸ δηλωθείη καὶ διασαφιωθείη· ὅπως μάθωσι πάντες ☪ χωρὶς φιλονεικίας τ ἀλήθειαν· ὅπως ἑνὶ στόματι καὶ μιᾷ καρδίᾳ τὸ αὐτὸ πάντες κῆ τ ὀρθόδοξον εἴπωμεν· ☪ ὥσπερ εἷς ὀρθὸς χριστὸς ☪ μία πίστις, ὅτως ὦμεν ἐν μιᾷ πίστει ☪ ἐν τῷ αὐτῷ σώματι τ χριστοῦ. νυνὶ ἡ τούτων προτιθέντων, ἔρχομαι πρὸς τὸ προκείμενον αὐτό. Ἐν προοίμιοις δὲ ἴδεια γνώσεως δίον ἦν ἡμᾶς· πρῶτον, ἐνταῦθα ὁ γαλλιώτατος κύριος ὁ βασιλεὺς πολλάκις ἐν τῇ φερράρίᾳ ἔπεσεν, ὅπερ ἐδόκει ἐκείνῳ ὡσὰν διχρηστέρας καὶ ῥᾴονος τ προκείμενος σωτηρίας, ὥστε μὴ ποιεῖν μακροὺς λόγους καὶ ὀποτάδιον, ἀλλ' ὀπὸ ὀπηχήματος εἰς ὀπιχείρημα, ἢ ὀπὸ μύρτυρείας εἰς μύρτυρείαν, ἢ ὀπὸ κεφαλαίου ὀπὶ κεφάλαιον μεταβαίνειν, καθ' ὃν ἔξοπον ☪ ὑμεῖς τὸ αὐτὸ εἴπατε. βουλόμενος ἦν ὁ ἁγιώτατος διαπρέπης ἡμῖν χαρίσασθαι τῷ γαλλιωτάτῳ βασιλεῖ ☪ ὑμῖν τοῖς παρέδρασιν, ἔτι τι καταγνῶν ὅπ ☪ αἰτιοδίους πᾶσαν ῥᾴδιον ἦτον διὰ θεῖται, ὀποδέχεται ἵνα κῆ τ παροῦσαν συνήδυσιν, κῆ εἰς τὸ ἑξῆς ὑπομένως τ τὸν τ

ξόπον

τέφρᾳ τ' ἀπιλθεῖν, ὅσους αὐ δόξῃ τῷ ἀριθμῷ. ὁ δὲ βασιλεὺς καὶ ἐπιζήτει ἐκλογὴν πρόσωπον τῆ βουλῇ δοῦναι τὰς ἀπολογίας, καὶ ἴσχυεν τὴν μίσιμναν πασῶν τῶν ἀποκρίσεων. ἔδοξε τοῦτο καλὸν, καὶ ἐξελέξαμεθα ἀφ' ἡμῶν τοὺς τοποτηρητὰς τῶν πατριαρχῶν, οἵ τινές εἰσιν οὗτοι· ὁ μητροπολίτης ἡρακλείας, κύριος ἀντώνιος, ἀρχιερεὺς πάσης θρᾴκίας καὶ μακεδονίας· ὑπῆρχε δὲ ὁ τοποτηρητὴς τῆς ἀποστολικῆς καθέδρας τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου ἀλεξανδρείας· καὶ ὁ τιμιώτατος ἐν ἱερομονάχοις πνευματικὸς, καὶ πρωτοσύγκελος, κύριος χρηγόριος, ὁ καὶ τοποτηρητὴς τῆς αὐτῆς ἀποστολικῆς καθέδρας τοῦ πατριάρχου τῆς ἀλεξανδρείας. ὁ μητροπολίτης κυζίκου καὶ πάσης ῥωσίας, καὶ τοποτηρητὴς τῆς ἀποστολικῆς καθέδρας τ' ἁγιωτάτου πατριάρχου ἀντιοχείας, κύριος ἰσίδωρος· ὁ μητροπολίτης ἐφέσου, κύριος μᾶρκος ὁ εὐγενικὸς, ὁ καὶ τοποτηρητὴς τῆς ἀποστολικῆς καθέδρας τοῦ αὐτοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου ἀντιοχείας, ἔτι δὲ καὶ τοποτηρητὴς τῆς ἀποστολικῆς καθέδρας τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου ἱεροσολύμων· ὁ μητροπολίτης μονεμβασίας, καὶ τοποτηρητὴς τῆς ἀποστολικῆς καθέδρας τ' αὐτοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου ἱεροσολύμων, κύριος δοσίθεος. ἡγεμόνευον δὲ καὶ ἐπὶ τούτοις δύο ἀρχιρεῖς, οἵ τινές εἰσιν οὗτοι· ὁ μητροπολίτης γιναίας, κύριος βησσαρίων· καὶ ὁ μητροπολίτης μυτιλήνης, κύριος δωρόθεος, ὡς ἠξιώσαμεν πάντας ὁμοῦ ἐπὶ τὰ, καὶ ἵνα συνέρχωνται οὗτοι καὶ προέτωσι μὴ γνώμης ἡμετέρας, εἴ τι χρῄζησοι αὐτοῖς ὁ θεός. ταῦτα τῷ πάπᾳ μηνύσαντες, οὐκ ἔδοξεν αὐτοῖς λυσιτελὲς τὴν στενὴν ὁδὸν ταύτην ὁδὸν, ἀλλ' ἠμύνετο ἡμῖν, ὅτι ἐπειδὴ βούλεσθαι ἐξελιχθῆναι, καὶ μίσον τὸ οὐχ ὁμοίως πάντας πρὸς ἡμᾶς καθὼς ὑπεχίθητε, ποιήσατε ἐκλογὴν προσώπων ὥσπερ μέλλομεν ποιῆσαι καὶ ἡμεῖς. παρῆλθε δὲ τὸ σάββατον, καὶ τῇ δευτέρᾳ ἵνα γένηται καθολικὴ ἐξέλιξις καὶ ἐξέτασις τῆς δόξης ἡμῶν. Τῆς οὖν δευτέρας καταλαβούσης, μιᾷ μετὰ, δευτέρᾳ, γέγονε καὶ πάλιν συνέλευσις οἰκουμενικὴ ἐν φλωρεντίᾳ. προκαθίσαντος οὖν τοῦ μακαριωτάτου πάπα, τοῦ βασιλέως ἡμῶν καὶ τοῦ πατριάρχου μὴ ὄντων ἐκεῖσε ἐξ τὸ εἶδος αὐτοῖς ἀσθενεῖς· ἐκ τοὺς γὰρ τούτων πάντες συνῆλθομεν· καὶ τῆς τάξεως γενομένης, ἦρξατο τῆς ἐξελίξεως ἱερομόναχός τις ὀνόματι Ἰωάννης, ἀνὴρ φιλόσοφος τὴν λατίνων, καὶ ἐξελικτικώτατος. ἔδειξε δὲ καὶ μετάνοιαν ποιήσας, ἠρώτησε κατὰ πρόσωπον τῶν ἐκλεκτῶν τοῖς γραικοῖς, ποίῳ λόγῳ συκοφαντοῦσι τὴν ἐκ τοῦ ἁγίου ἐκπόρευσιν τοῦ παναγίου πνεύματος. εἶχε δὲ ὁ λόγος αὐτοῦ ὅτι λέξεως οὕτως.

Ιωλ.Καρδ. Γαλιλώτατε κύριε βασιλεῦ, ἵνα ἀφίλαν ἔκπληξίν τινα καὶ θαῦμα, ὅπερ ἡ γαλιλωότης σου φαίνεται εἰληφέναι ἀπὸ τῆς εἰρημένων παρ' ἡμῶν, ἐγὼ τινα ῥήματα εἶπα βραχέων. ἐγὼ οὐ μέμνημαι εἰρηκέναι συμπεπλεγμένην τινὶ ὕλῃ ταύτῃ κοινὴ γνώμη τῆς τε σῶν καὶ τῆς ἡμετέρων, ἀλλ' ἔτι ὅτι ἐφαίνετό μοι μὴ χρήσιμον εἶναι μηδὲ συμφέρον, ἅπαντα ῥίψαντας ὅλην τὴν ὕλην ταύτην, ἐφ' ἧς πολλὰ ἐῤῥήθησαν ἀπὸ ῥημάτων καὶ ἀποδείξεων ἐναργεστάτων, ἃ ὅτι ἡμεῖς ὄντες ἐν τῇ συνόδῳ τῇ ἐν φερράρίᾳ, πολλὰ ἐποιοῦμεν πρὸς ἃ οἱ ὑμέτεροι ὐδὲν ἀπεκρίναντο, καὶ ὅτι ἐποιοῦμεν, εἰ ἴχνους τι εἰ πεῖν, εἰ πάντων· καὶ δὴ ἕτοιμοι ἦμεν καὶ ἐσμὲν τῇ τοῦ θεοῦ χάριτι εἰπεῖν, καὶ ἀκοῦσαι ταῦτα. τοῦτο δέπω λέγομεν ἃ χρὴ τὸ παρὸν, ἃ προκομίζομεν, ὅτι εἴπερ ὁσίν τις ὁ ἐκλόμενος εἰπεῖν, εἰπάτω. ἡμεῖς γὰρ παρισκυάσαμεν ἑαυτοὺς τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ ἀκουῶαι τὰ ἀποκείσεις ταύτας πρὸς ταῦτα, καὶ ὁμολογουμένως ἐγὼ βούλοιμ' ὀφείλειν ἔτι παρὰ τοῦτο ἐπιδεῖν ὅτι τινὶ ἐξέτασιν τῆς διαφορᾶς ἐκείνης, πολὺ κρεῖττον ὄντι καὶ τὸ παρὸν εἰπεῖν πάλιν. καὶ γὰρ οὐκ ἴσαμεν χρήσιμον, οὐδὲ δίκαιον, ἀρξαμένην μὲν ἑτέρας ὑποθέσεως, μεταξὺ δὲ ἐπανελθεῖν εἰς ἑτέραν. πρὸς δὲ τὸ δεύτερον μέρος, καθ' ὃν ῥόπον ἔσπευ, ὅτι δὲ τινὶ λέγω ὁρισμοῦ ἢ μακαριωτάτου πάπα, καὶ τῷ ἀγιωτάτων πατέρων· ἡ γαλιλώτης σου οὖσα φρονιμωτάτη καὶ σοφωτάτη δεύεται σκέψασθαι, καὶ δίρειν τὸ δίκαιον καὶ δέλογον ὄν. ἐπειδὴ τοίνυν ἡ γαλιλώτης σου δίρει τὸν ῥόπον τὸν ἰδίᾳ καὶ μυστικὸν, καὶ τοῦτο αἰτήσας, δίκαιόν ὄζει πάντως καὶ οὕτως ἄδεται πᾶσι πάντων, δίρειν σε τὸν τρόπον τὸν λυσιτελοῦντα πρὸς τὴν ἕνωσιν. ἐπειδὴ δὲ ἔπεσεν ἡ γαλιλωότης σου καλὸν εἶναι σκέψασθαι καὶ ὑμᾶς καὶ ἡμᾶς, εἴπερ οὐκ ἦλθες ἐσκεμμένος, ἀρέσκει τῷ μακαριωτάτῳ πάπᾳ καὶ πᾶσιν ἡμῖν, ἵνα τὸ τοιοῦτον ἐκβρασθῇ ἄχρι τῆς τεσσαράκοντα ἡμέρας. καὶ οὕτως ζήσεται μὲν ἡ μέσου ῥόπου ἀκείνη ἡ παρ' ὑμῶν εἰρημένου, ἐπειδὴ καὶ ἐκ ἡ μέσης ὑμῶν ἡ ἐξ' ἐκείνου ζήτησις γένηται. ἐγὼ δὲ καὶ ἕτερόν τι καὶ ὕτως ὑπόθεσιν τέλος. ἐπειδὴ ἡμεῖς προλαμβάνομεν μέσον τι ἵνα ἀρξώμεθα κοινῶς τῆς διαλέξεων λυσιτελοῦν πρὸς τὴν ἕνωσιν, ἡ γαλιώτης σου ἢ ὑπόληψιν ἔτερόν τι μέσον τὸ ἰδίᾳ καὶ μυστικὸν, δηλονότι, πρὸ τὸν ἰδίᾳ καὶ μυστικῶς, διὰ τοῦτο ἐπειδὴ καὶ ὑμεῖς ἐκ εἰ αἱ δίρεῖαι, ἀναγκαῖόν ἐστιν ὑμᾶς ἕτοιμον δίρειν.

Ο' Βασιλ. Ὅσον πρὸς τοῦτο ἐβούλομαι ὑπολαμβάνεσθαι· εἰ γὰρ λέγω καὶ ὑπολαμβάνομαι, τοῦτο ἴσαμεν ἐπ' ἄπειρον, διὰ ἕτοιμον ἴσαμεν σιώπομεν ὃ λέγω· ὅτι ἀναγκαῖόν ὄζει ζήθειν ἡμᾶς εἰς τὸ προκείμενον ὡσαύτως ἐσπάσαμεν, ἵνα μεταβῶμεν εἰς τινὶ ἄλλην ὑπόθεσιν· πλὴν οὐδὲν παραιτούμεθα ἐκεῖνο, ἀλλ' ὅταν θέλωμεν, ἔχομεν αὐτὸ ἐπ' ἀδείας. εἰς τινὶ ἄλλην δὲ ὑπόθεσιν, ἐπειδὴ φαίνεται καλὸν ἵνα σκεψώμεθα κοινῶς, ἀρέσκει καὶ ὑμῖν.

Ιωλ.Καρδ. Τί μεῖς μὲν σκέψασθαι πρὸς τὴν μέσου ῥόπου; καὶ ἡμεῖς ἑτοιμόμεθα ἐφ' οἷς ἐρεῖν μέλλετε πρὸς ἡμᾶς. Οὕτω δὲ τούτων ῥηθέντων, ζήτησις καὶ ἀπόλυσις μέρος. εἰπόντων οὖν ἡμῶν βουλευθῆναί τι μέσον τὸ λυσιτελοῦν πρὸς ἑνότητα, ἕτοιμον ἔδοξεν ἡμῖν, ἀλλὰ καὶ λίαν δυσδιάβατον. καὶ δὴ συναχθέντων ἡμῶν εἰς τὸν παράρχιον, ἐν ᾧ ἀπόστολος, ἐρώτησεν ἡμᾶς ὁ βασιλεύς, τί ἂν πρὸς τοῦτο ἀποκρινούμεθα, καὶ τί ὄζει μέσον ὑπάρχον εἰς τὴν δυσβάτον ὁμόνοιαν. ἀπεκρίθησαν οἱ ἀρχιερεῖς· ἡμεῖς μέσον οὔτ' ἴχνομεν οὔτε λέγομεν, ἀλλ' ὑπὲρ δὴ ὀφείλομεν ἀποκρίνασθαι ἐβουλόμεθα ἀμφότερα τὰ μέρη ἰδίᾳ, καὶ ὁ θεὸς μεσεμπήσῃ ῥόπον ἑνώσεως. ἀπεκρίθη ὁ βασιλεύς· καὶ πάντες ὑμεῖς βούλεσθε τινὶ ἰδίαν ταύτην συνέλευσιν ποιεῖν; καὶ ἀπεκρίθημεν αὐτῷ· μᾶλλον τὰ πάντα εἰ ἀποδέχεται τοῦτο· καὶ ἐὰν ἀφ' ἑαυτοῦ χωρήσῃ κατ' ἰδίαν ἡμῖν συνέλευσιν, τότε μέλλομεν ἐκλέξασθαι τὴν ἀπεκρίτων πρὸς τὴν

ἡμε-

περὶ τῶν ὑποκειμένων αὐτῷ ἡμῖν ἀπολογήσηται λαμπρῶς καὶ καλῶς & δικαίως, ἐφ' οἷς ὑποκείσεται οὐδὲν παρ' αὐτῷ αἰτιατὸν εὑρεθῆ λαμπρόν. ὅτι δὲ ἐζητήθη παρὰ τοῦ μακαριωτάτου πάπα, ὥστε ἡμᾶς μεγαλεῖόν τι τὰς διαλήξεις ταύτας, εἴρηται καὶ πρότερον παρ' ἐμοῦ, ὅτι δι' οὐδένα ἄλλον χρόνον ἐζητήθησαν παρ' ἡμῶν, ὅτι ἡμεῖς πεπληροφορημένοι ἦμεν περὶ ἐκείνων, ὅτι ἀπεδείξαμεν ταῦτα λαμπρῶς, διὰ τοῦτο οὐκ αἰσχυνόμεθα τὸν καιρὸν καταβρίβειν· εἰ γὰρ διαλήξεις περὶ τὰ ἀμφίβολα γίνονται· διὰ τοῦτο ὥστε μὴ κατεπαλίσκειν τὸν καιρόν, καὶ ἐγὼ γνώμην παντὸς τοιοῦτον ἐζήτησα παρ' ὑμῶν, ἀλλ' οὐδὲ προλαβόντα μέν τι ἡμέτερον ὡς παρ' ἡμῶν δίρηται, ἀλλ' ὅ, τι αὐ ἔπεμψεν, ἔπεμψε διὰ τὴν ὑπεροχὴν καὶ τὴν σωφροσύνην & ἄλλων ἀγίων πατέρων, ἀλλ' ὅμως οὕτε διὰ τὴν φιλόκλησιν τοῦ μακαριωτάτου πάπα, οὔτε διὰ τὴν ἐμὴν, ἢ περὶ τοῦ ζητήματος ἐκεῖνο σιγῶμεν καταλειφθῆ, μᾶλλον δὲ μὴ ταῦτα πολλαὶ διαλήξεις; ἐμμένετε περὶ τούτου, ἐν αἷς ἱκανῶς ἐρρήθησαν τὰ δοκοῦντα. οὐ δοκεῖ δὲ ἡμῖν χρήσιμον & λυσιτελὲς, τὴν οὕτως ἐξεπαιδεῦσαν ὑποθεσιν πάλιν ἐάσαι μετέωρον, & περιβάλλειν ἐφ' ἕτερα· ἀλλ' εἴπερ ἔχουσι λόγους πρὸς, καὶ εἰσὶ ῥητοὶ περὶ τὴν διαφορὰν ἐκείνην, ὁ μακαριώτατος πατὴρ & οἱ αἰδέσιμοι οὗτοι πατέρες, εἰσὶ παρισκευασμένοι & ἕτοιμοι ἀκοῦσαι ὑμῶν λεγόντων. ἡμεῖς δὲ εἰς θεὸν, ὅτι καθὼς ἡύσαμεν ταῖς περὶ τούτου ἐκείνας, οὕτω διαλύσομεν καὶ τὰς ὕστερον ἐπινοηθησομένας. περὶ δὲ τὰ τελευταῖα ἡ γαλήνωσίς σου εἶπεν, ὅτι καθὼς τὸ θεῶγμα παρηκολούθησεν, οὕτως ἐξετάσωμεν & ὅτι ἡ γαλήνωσίς σου οὐδὲν ἐφύρεις μέσον, οὐδὲ ἐσκέφω περὶ τούτου ἀλλὰ μᾶλλον νομίζεις ἡμᾶς δύρεῖν τι, ὕπερ εἰ δύρομεν περιθεῖναι καὶ ἄξαι εἰς τὸ μέσον. περὶ τούτου οὖν ἀρκούντως ἤδη αὐτὸς ἀπεκρίθη, ὅτι λειτουργοῦσι; τότε τῆς σῆς γαληνώτητος λυσιτελήσῃ τοῦτον τὸν ζόφον, αὐτεπάγαγον ἐγὼ, μᾶλλον λυσιτελήσῃ καὶ ἀρξώμεθα τῆς συνοδικῶν διαλήξεων· ἀλλ' ὅμως ἡ γαλήνωσίς σου ἐπίσταται, λέγω, ὅτι μᾶλλον λυσιτελήσῃ. ἐπειδὴ οὖν ἔδοξε τῇ σῇ γαληνώτητι καὶ πᾶσι τοῖς σοῖς δίρηκεναι ζόφον τινὰ γεγενῆσθαι τὴν ἕνωσιν, ἀξιοῦμεν καὶ παρακαλοῦμεν εἰς τὸ μέσον περιθεῖναι· εἰ δ' ἔγε γε τότε ἡ σὴ γαληνώτης, ἄμεινον ἀρξασθαι τῆς συνοδικῶν διαλήξεων. ἡμεῖς δὲ αὖ τοπαγάγομεν τὸν μυστικὸν ζόφον, δίκαιον αὖ ἐν ᾧ καὶ περιθεῖναι τὸ μέσον ἐκεῖνον εἰπεῖν ἡμᾶς· ἐπειδὴ δὲ ὑμεῖς ἐζητήσατε τοῦτο, ἄξιόν ἐστι δύρεῖν ὑμᾶς καὶ τὸ μέσον ἐκεῖνο, καὶ κεῖσθαι περιθέναι καὶ τὸ παρόν.

Περὶ τῆς περὶ τῆς ὑποθέσεως τῆς περιθήκης ἃ εἴπον, οὐκ εἶπον ταῦτα, ἵνα δέξω μὴ δοτὸ λογίαν· ἅπαξ γὰρ ἐστήσαμεν ἵνα μεγαλύνωμεν· ὅμως ἐρῶ πάλιν, ὅτι οὐδέν μοι δοκεῖ καλὸν ἵνα ὑποτρέψωμεν καὶ σκιλώσωμεν περὶ αὐτῆς. θαυμάζω δὲ αὖ διὰ τοῦτο τοῦ ζόφου νομίζουσιν, ὅτι ἀφήκαμεν αὐτό· οἴδασι γὰρ πῶς παρηκολούθησε τὸ θεῶγμα· ὅτι ὅτι αὐτοὶ συνεπέσαμεν π. ὅτι ἡμεῖς. καὶ διὰ τοῦτο ὡς μετέωρον τὴν ὑποθεσιν οὐδὲν ἀξιοῦμεν ὑποτραφῆναι. πάθοι γὰρ ἂν τὸ μέρος ἡ ἡμετέρα, ἢ αὖ τῆς ἵνα λαληθῇ ὅτι ἀρκούντως ἐξεπαίδη ἡ ὑποθεσις, καὶ πλέον οὐδὲν ἔχει χρεία λόγων· διὰ τοῦτο ἐσιωπήσαμεν ἵνα εἴπωμεν περὶ τὸ θεωρημένον, θέλομεν εἰπεῖν. ὅτι δὲ ὅτι ἀφήκαμεν ὅτι ἀφίσομεν, ἀλλὰ μέλλει ἴσως ἔτερόν τινα σκοπεῖσθαι· περὶ τούτου ἐγὼ λέγω πλέον, περὶ δὲ τῆς ἄλλης ὑποθέσεως οὐδὲν ἐκελεύσαμεν ἵνα σκοπῶμεθα μόνοι περὶ ταύτης. καὶ ἔχομεν ἡμεῖς τὸν αὐτὸν λόγον ταύτην, ἀλλὰ κοινῶς· οὐδὲ γὰρ ἀναγκαζόμεθα εἰς ὅτι ἡμεῖς· διὰ τοῦτο ἴσως ἔχουσί τι εἰπεῖν, εἰπάτωσαν· εἰ δὲ μή γε, σκεψάσθωσαν, ὁμοίως σκεψόμεθα καὶ ἡμεῖς, & ἵνα συμβουλεύσωμεν. εἰ δ' ὅτι οὐκ δύρησί ζόφον ἐναίσιμος, τότε οὐδὲν τὸ κωλύον κοινῶς & συνοδικῶς συνέρχεσθαι & διαλέγεσθαι.

Ο' Βασιλ.

Γαλη-

ἑτέρας ὑποθέσεως ὕπας ἔχῃ ὡς αὐτὸς φησι, καὶ βέλτιστόν μοι δοκεῖ ἵνα λέγωμεν περὶ τούτου· εἰρήκαμεν γὰρ πρότερον ὅτι ὕπας ἔχῃ ὥσπερ αὐτὸς λέγει· πρὸς δὲ τὴν ἐρώτησιν τὸ ἐρωτᾷ, καὶ ἔχομεν τι εἰπεῖν· ἡμεῖς περὶ τούτου καὶ ἄλλοτε εἴπομεν, ὅτι οὐκ ἔχομέν τι ἰσχυρότερον, μᾶλλον ἢ ἡμεῖς ἀξιοῦμεν ὅτι καὶ ἔχετε αὐτοί τι εἰπεῖν; εἰπατε ἡμῖν, καὶ φανήσεται τοῦτο ἡμῖν ἄριστον. ὑπολαμβάνομεν γὰρ ὅτι ἐνδεχόμενόν ἐστιν ἔχειν αὐτούς τι εἰπεῖν πρὸς ὑμᾶς περὶ τούτου, ἃ ἔστιν ἔχουσιν, εἰπάτωσαν· τοῦτο λέγω τὸ παρὸν περὶ τούτου. Μετὰ ταῦτα, τὴν καρδηναλίων ἐπιστολὴν ἀναγνωσθῆναι πρὸς ἡμᾶς πάσας ἡμουμένων, καὶ διελθουμένων ἱκανῶν, πάλιν ὁ καρδηνάλιος εἶπε.

Ιυλ. Καρδ. Γαλιλώτατε κύριε βασιλεῦ καὶ αἰδεσιμώτατοι καὶ σεβάσμιοι πατέρες, ὁ ἁγιώτατος ἡμῶν ὁ πάπας ἀρχιερεύς, πάλιν ἐντετίλατό μοι, ἵνα εἴπω πρὸς ὑμᾶς ἔγγραφον, ἃ πρὸ εἴκοσι τῆς γνώμης αὐτοῦ καὶ τῆς παρόντων πατέρων, ἅπερ ἔσονται πρὸς ἀπολογίαν τῆς ῥηθέντων καὶ τοῦ παρόντος τῆς σῆς γαλιλωότητος. ἡ ἁγιότης αὐτοῦ καὶ πάντες οἱ μετ' αὐτοῦ ἤκουσαν ὅσα πρὸς τῆς σῆς γαλιλωότητος λέγεσθαι ἐμέλλοντα καὶ τοῦ εἰωθότος εἵρπειν. ἡ γαλιλωότης σου εἶπεν ἄρξασθαι ἀπὸ τούτου πρῶτον, ὅτι ἠθέλομεν ἔγγραφον πρὸς ἡμᾶς ἐκείνου, πότερον ἐξεῖναι πρᾶξιν ἐν τῷ συμβόλῳ καὶ ὅτι πέποιθεν ἡ γαλιλωότης σου, ὅτι τὰ εἰρημένα πρὸς τῆς σῆς ἐστὶ διαφορᾶς ἐκείνης, ὑπῆρχον καλὰ καὶ δίκαια· καὶ ὅτι καὶ ἄλλα πλείω παρελείφθησαν ἅπερ ὤφελον δεῖν τούτῳ ῥηθῆναι· καὶ ὅτι μεταξὺ τῆς διαλέξεως πολλάκις εἶπον ἐγώ, καὶ ἐζήτησα, ἵνα προαλειφθησῶν τῆς διαλέξεως ἐκείνου, προχωρήσωμεν δεῖν τὰς διαλέξεις τὰς ποιούσας πρὸς ἡ ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος· καὶ ὅτι αὐτὸς ὁ μακαριώτατος πατὴρ ἠξίωσε πρὸς τούτου, ὥστε προαλειφθῆναι μὲν τινὶ συζήτησιν ἐκείνῳ, μεταβαίνειν δὲ ὅτι τινὶ ἡ ἑτέρας διαφορᾶς ζήτησιν· καὶ ὅτι τοῦτο ἡ γαλιλωότης σου βουλομένη χαρίσασθαι τῷ μακαριωτάτῳ πατρὶ καὶ ἡμῖν, ἔδοξέ σοι δεῖν προαλιπεῖν ἐκείνας τὰς διαλέξεις ἡ συζητήσεις, οὕτω γὰρ μᾶλλον ὥστε ἡ διαφορὰ ἐκείνου ὅταν δόξῃ τῇ σῇ γαλιλωότητι πάλιν καὶ κινῆσαι καὶ διαλέξασθαι πρὸς τούτου, ὥστε ἐάν ποτε δόξῃ τῇ σοῦ ὑπαγορεῦσαι ὅτι τὰς πρώτας ἐκείνας διαλέξεις, μὴ δόξαι ἡμῖν τὸ πρᾶγμα πρόφασιν καὶ πρόσχημα τὸ εἰκός. προσέθηκας δὲ πολυτιμότατον, ὅτι οὐκ ἔστι χρεία τὸ οἰκονομεῖν ἀπολογήσασθαι. ἀλλὰ τούτων εἰρημένων μεταβαίνειν ὅτι τὰ ἕτερα τῇ γνώμῃ ἁγιωτάτῳ πατρὶ καὶ τῶν αἰδεσιμωτάτων τούτων πατέρων ἐξ ἅπαντος φαίνεται ἡμᾶς τινα εἰπεῖν πρὸς τοῦτο. πρὸς μὲν οὖν τὸ πρῶτον, ὅτι δοκεῖ σοι τοὺς σοὺς εἰρηκέναι λόγους πολλοὺς καὶ ἰσχυροὺς καὶ δικαίους, καὶ ἔχειν καὶ ἄλλους πλείους, φαίνεται τῇ ἁγιωτάτῳ πατρὶ καὶ τοῖς αἰδεσιμωτάτοις πατράσιν, ὅτι εἴπερ ἔστιν ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν οὐκ οἴδαμεν· ἴσμεν δὲ καλῶς ὅτι ἡ ἔκθεσις ἐκείνη ἀνεπιτυχὴς οὔτε πλανητικῶς, οὔτε λαμπρῶς, ὥστε μηδένα χρόνον ἔχειν ἀμφισβητήσεως. πεπείσμεθα μέντοι ὅτι καὶ σὺ γαλιλωότης, καὶ πάντες οἱ σεβάσμιοι πατέρες, ἀκούσαντες τὰς ἀνεπιτυχεῖς ἡμῶν ἀπολογίας ἅτε γνωμικοὶ ὄντες καὶ σοφώτατοι, ἔχουσιν ἐν ταῖς καρδίαις ταῖς ἑαυτῶν τὴν διαφορὰν ἐκείνου σαφῶς ἀνεπιτυχεστέραν ὑπάρχειν, καὶ λαμπρῶς διασαφηνισθεῖσαν. ὅτι δὲ πολλοὶ λόγοι καὶ πολλαὶ αἰτίαι πρὸς τὴν ὑποθέσιν ἐκείνου γεγόνασι τοῖς σοῖς, ἴσμεν ἅπαντες· ὅτι πολλάκις ἐδόθη αὐτοῖς ἄδεια τοῦ λέγειν, καὶ ἐν ταῖς διαλέξεσιν ἔσχον ἄδειαν. ἐπὶ δὲ καὶ μετὰ ἀπόδειξαν ταῖς ἀποκρίσεις, πολλαὶ ἡμέραι παρῆλθον, ἐν αἷς ἐξῆν λέγειν αὐτοῖς τὰ δοκοῦντα. εἰ δὲ ἐκαπαλείφθη λόγος ἰσχυρὸς ὃς ἐξῆν ἄξιος ῥηθῆναι, νομίζομεν ἔπι καθ' ὃν τρόπον εἶπον τὰ λοιπά, εἶπον αὖ κἀκεῖνον· μᾶλλον μὲν οὖν πολλὰ διηγησάμεθα· ἡμῖν οὐκ ἐδίδοντο ἀπολογίαν, ἀλλ' ἔμενον ὕπας αἰτήσωσι. καίτοι

τον πνευμα θεὸς τῆ ἑνωσει. μέμνημαι δὲ ὅτι τούτοις εἰρηκώς, μᾶλλον συμφέρειν ἔλυσιτέλησεν, εἴπερ ἀναγκαίως τῆ σωφρονούσῃ καὶ κοιναῖς ἀγαλλίασι. ὥστε ἐξ ἐκείνων τὴν ἀγαλλίασιν τὴν μεταξὺ ἀεὶ τὸν μὴ ἔχοντα τὴν ἀλήθειαν, εἶναι ἀμφιβόλους τῆς ἀληθείας, χαρήσομαι πρὸς τὸ μέσον τὸ πνεῦμα τῆς ἑνωσεως· ὅμως ἡ γαλήνωσις αὐτὴ ἐνέμεινε τῇ ἑαυτῆς ἀγαθότητι, χαίρουσα καὶ τούτῳ τῷ ἀναβλύσματι. ἔφην γὰρ ὡς ἴσως ἐμπέσοι ἀμφισβήτησις μεταξὺ δύο τινῶν φίλων, ὥστε αὐτοὺς ἀναγκάζειν ἀναβλῆσαι εἰς δικαστήριον, μᾶλλον αὖ εἰσιόντας εἰς δικαστήριον ἀπελθεῖν, πρεσβεῦσαι φίλους τινὰς ὥστε τὴν μεταξὺ διαφορὰν διαλῦσαι. εἰ δὲ διὰ τούτου αὐ δυνηθεῖεν εὑρεῖν τὸ πνεῦμα μεταξὺ αὐτῆς ὁμόνοιαν καὶ ἕνωσιν, τὸ τελευταῖον ἀναβάλλεσθαι εἰς τὸ δικαστήριον. οὕτως ἡ γαλήνωσις αὐτὴ ἔφην, ἵνα πρῶτον μὲν ἰδίᾳ καὶ μακρᾶς σκηνώμεθα πρὸς τὴν ἀγάπην εἰς τὴν ἕνωσιν· καὶ εἰ μὴ τούτῳ τῷ τρόπῳ πρόδηλα σημεῖα, ἰδοὺ καλόν· εἰ δὲ μή, τότε προχωρήσωμεν καὶ εἰς τὰς κοινὰς διαλύσεις. ταῦτα ἀκούσας ὁ μακαριώτατος πατήρ, καὶ ἡδόμενος χαρίσασθαι τῇ βασιλεῖ συμφέρει καὶ αὐτὸς, ὥστε ἰδίᾳ σκέψασθαι πρὸς τὸν τρόπον τῆς ἑνώσεως καὶ οὕτω τελευταῖον εἰρῆναι μεταξὺ τῆ γαλήνωσιν βασιλέως καὶ τῆ πρὸς αὐτὸν, ὅπερ μὴ τὸ διαβεβλῆσθαι εἰς τὴν φλαυρεπίαν, πρῶτον ἰδίᾳ καὶ μακρᾶς σκέψασθαι τὸν μεταχείρισιν τῆς ἑνώσεως, καὶ διελεῖν τρόπον τινὰ δι' οὗ αὖ ἥδιον εἰς τὴν ἕνωσιν. καὶ εἰ μὲν τούτῳ τῷ τρόπῳ ἡνώθημεν τέλος, καὶ ἐπακολουθήσῃ συμπέρασμα, ἥνωμένοι ἕνωσιν, ἤδη καλόν· εἰ δὲ μή, ὀφείλομεν χωρεῖς αἰρεθῆναι συνέρχεσθαι τοὺλάχιστον ἓξ τῆς ἑβδομάδος, καθὰς ἤδη προείρηκα. ἤδη λοιπὸν ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, συνῆλθεν ἡ γαλήνωσις αὐτὴ καὶ ὁ ἀγιώτατος παῖς ἀρχὴς μετ' αὐτοῦ, ἐφ' ᾧ πλεῖστον ἐν συμφωνίαις ἐν τῇ φερράρίᾳ πεποιήκαμεν. ἐπεδήμησεν ὁ γαλήνωτατος βασιλεὺς πρῶτος προέτεινε τοῦτο, ὥστε ἡμᾶς ἰδίᾳ σκέψασθαι, ἔδοξε γὰρ αὐτῷ ὁ τρόπος οὗτος μάλιστα ἄριστος, ὅτι ἐστὶν ἐπισκοπὸς ὄντι ὁ μακαριώτατος πατὴρ τὸν βασιλέα εὑρεῖν τρόπον πρὸς τὸν ἄξοντα εἰς τὴν ἕνωσιν· καὶ ὅτι τοῦτο ἀξιοῖ ἵνα δηλήσῃ διὰ ξένων τὸν τρόπον ἐκεῖνον, ὥστε καὶ ὅτι τοῦτο σκέψασθαι ἡμᾶς. ταῦτά εἰσιν ἅπαντα ἐξ ἐπιταγῆς ἐκ μακαριωτάτου πατρὸς πρὸς τὴν ὑμετέραν ἀγάπην οὕτω ἁπλῶς καὶ γυμνῶς ἐξεθέμεθα καὶ τὴν ἐπόχεσιν.

Ἐγὼ βουλόμενος εἰπεῖν τι πρὸ τῆς αἰδεσίμου καρδιναλίου, διὰ δὲ προλαβὼν ἐκεῖνος εἶπεν, οὐκ εἶπον αὐτὸ νῦν διὰ βούλομαι εἰπεῖν ὅπερ προέτεσον προεθέμην εἰπεῖν, εἶπεν δὲ ἀπολογήσασθαι καὶ πρὸς τοὺς λόγους τῆς αἰδεσίμου καρδιναλίου. λέγω τοιγαροῦν ὅτι ἡμεῖς ἠρξάμεθα καὶ διειλέχθημεν πολλὰ, εἰπόντες λόγους πολλοὺς πρὸς τοὺς προεδρικοὺς καὶ ἀναγκαίους, ὡσαύτως καὶ ὑμεῖς· καὶ παρρησιάσθημεν εἰς ἀλλήλους, ὅτι ὅσα εἴπομεν ἦσαν καὶ γνήσια καὶ ἀναγκαῖα, καὶ εἴχομεν εἰπεῖν καὶ ἔτι πολλὰ πλείονα καὶ ἰσχυρότερα, ἀλλὰ διότι ὁ αἰδέσιμος καρδιναλίος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, ἠξίωσαν ἡμᾶς ὡς αὖ ἀφῶμεν ἃ εἰπεῖν εἴχομεν, ἵνα δὲ καὶ ὁ ἁγιώτατος πατὴρ ἰδίᾳ εἴπῃ πρὸς τοῦτο πρὸς ἐμὲ, διὰ τοῦτο ἐφάνη καλὸν ἡμῖν, καὶ παρήκαμεν τὰ μέρος ἐκεῖνο τότε, διὸ καὶ οὐδὲν λέγομεν περὶ αὖ τούτου, ἄλλως τε καὶ διὰ τὴν συντομίαν τὸ ἔργου εἰάσαμεν ἕτερο· ὅμως δεῖ εἰς τὸ ἡμέτερον διάλημα, ὅτι θέλομεν, καὶ οἷσαι θέλομεν εἰπεῖν αὖ περὶ τούτου, πάλιν ἐφάνη μοι καλὸν προφητεῦσαι ἕτερο, ἵνα μὴ δόξῃ εἰς τὸ ἔμπροσθεν, ὅτι ἅπαξ παραπεσάμενοι οὐκ ἔτι ἔχομεν ἄδειαν ἐπανέρχεσθαι εἰς αὐτό. καὶ ἔστι τρίτη οὐ χρεία, ἵνα ποιῶ ἀπολογίαν· ἐπειδὴ ὡς εἴπομεν εἰάσαμεν ἕτερο τότε, ἵνα ἁπάντα διαλησώμεν, πάλιν ἐπανελθεῖν ἔχομεν εἰς αὐτό, αὖ δὲ τῆς

ἐπὶ-

Ο Βασιλ

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ ΕΙΚΟΣΤΗ ΕΚΤΗ ΗΜΕΡΑ ΠΕΜΠΤΗ ΕΓΕΝΕΤΟ ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ ΕΠΤΑΚΑΙΔΕΚΑΤΗ ΠΡΩΤΗ ΤΩΝ ΕΝ ΦΛΩΡΕΝΤΙΑ.

Ιυλ. Καρδ.

Ἀλλιώτατε κύριε βασιλεῦ, ἐν ὑμῖν αἱ δισμακάριοι καὶ σε βασμιώτατοι πατέρες, ἐπειδὴ ὁ ἐσμὸς τ μακαριωτάτου παπᾶ καὶ ἄκρου ἀρχιερέως, ὁμοῦ μὲ τῶν ἀποστολικῶν ἐξ ἀρχῆς παρὼν, διὰ τοῦτο ὁ ἁγιωτάτος πατὴρ ἐντετίλατό μοι καὶ τιῶ, ἵνα εἰς τὸ μέσον προφέρω ῥήματά τινα. ἐρῶ δὲ ταῦτα ἐν διὰ βραχέων καὶ διὰ ῥημάτων γυμνῶν καὶ ἁπλῶν· τοῦτο μὲν, ὅτι ὀρθὸν ἡ θέλησις ταύτη τοῦ μακαριωτάτου παπᾶ ἡμῶν, ἔτο δὲ, ὅτι τὸ θεῖον τοῦτο ἔργον, ὦ εἰ οὖ ἡ παροῦσα πραγματεία, μᾶλλον δεῖται ἔργων ἢ λόγων. καὶ ἐπειδὴ πολλὰ μὲν ἀφ' ἑκατέρου μέρους ἐρρήθησαν, ὥστε τὸ πλεῖον μέρος τοῦ καιροῦ δαπανῆσαι, ἤδη δὲ ἤλθομεν ἐπ' αὐτὰ τὰ ὑποθέσιν· ἐφ' ὃ δὲ, ἐπειδὴ ἐν τῇ προλαβούσῃ ὁ γαλλικὸς πᾶς ὁ βασιλεὺς ἐμέμψατο πρὸς τ ἁγιώτατον διαπόντιον ἡμῶν, ἵνα συμφωνήσωμεν ἰδίᾳ καὶ μυστικῶς, ἐμὲ διὰ μακρῶν ὁμιλιῶν, μηδὲ ἀποτάδην διὰ λεχθῶμεν πρὸς ἀλλήλους, ἤδη αὖ ἔρχομαι διὰ βραχέων ἐν τοῖς ὀνόμασι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἐν ὅσῳ ἦμεν ἐν τῇ πόλει τῆς Φερράρας, καὶ ἐβουλεύόμεθα ἐκεῖθεν μεταβῆναι τιῶ ἱερᾷ ταύτῃ συνόδῳ ἐν τῇ πόλει τῆς Φλωρεντίας, ἡ γαλλικὸς κὺρ ἡμῶν καὶ ὁ παροῦσης τ ἁγιωτάτου πατριάρχου κῦ πολὺ ἐφίλει, ὥστε τιῶ πραγματείαν ταύτῃ τῆς ἑνώσεως συμπληρωθῆναί τε καὶ συμπερανθῆναι. τοῦτο τὸ ῥῆμα ἐξεβαλλόντως ἐδέξατο ὁ μακαριώτατος πατὴρ, οὗ τινος τὸ ἔργον ἐστὶν ἡ ἕνωσις θερμοτάτη ὄντως, ὥστε τιῶ πραγματείαν ταύτῃ τῆς ἑνώσεως διὰ βραχέων ἡμῖν φανῆναι. ἔφη γὰρ ἡ ἁγιότης αὐτὸς διὰ τῆ ἐν τῷ μέσῳ ἀποτεταγμένων, ὅτι ἐδεῖς ὄστις ἄλλος ὑπομενεῖ τερος ὥστε τιῶ ἕνωσιν τελειωθῆναι, ἀλλ' ἡ συχνάκις φιλοβάλλειν ἐστὶ διαλέγεσθαι, καὶ χρεὼν καθ' ἑκάστην ἡμέραν. τελευταῖον ἀπεφάνθη συναινέσῃ ἑκατέρου, ἵνα ἐξ ἀναγκαίως συνερχώμεθα ἓξ τῆς ἑβδομάδος, καὶ ἵνα αἱ διαλέξεις διαρκῶσι μέχρι ξιῶν ὡρῶν. μὴ προσταιθύου τινὸς, ὅπερ μὴ γένοιτο, ἡ εἰς τὸ πρόσωπον τ μακαριωτάτου παπᾶ, ἡ τ γαλλικωτάτου κυρίου τ βασιλέως, ἡ τ ἀμφοῖν πατριάρχου. Ἐ τούτοις ἐδόξει τῷ γαλλικωτάτῳ κυρίῳ τῷ βασιλεῖ συμφέρειν ἔσεσθαι πρὶν ἂν ἀρξώμεθα τῆ συνοδικῶν διαλέξεων, ἵνα ἐκλιξώμεθά τινας ἐξ ἑκατέρου μέρους, τοὺς διαφερομένους ἰδίᾳ μὲ ἀγάπης, ὑφ' ᾧ δύνηθῆναί τινα ἕνω-

τ̃ ἀγίω τ̃ μονῆς· ἡ δὲ μονὴ ὑπῆρχεν ἀσκητήριον γυναικῶν, καὶ ἄλλιστον ℭ χωρητικὸν, ἴχνη παλάτια καὶ ξυκλίνους εἰς καταμονὴν ἀρχόντων πολλῶν. τοῦτο δὲ γέγονεν ὅτι πλησίον ℭ ἔγγιστα τ̃ς μονῆς ἐστιν ὁ ποταμὸς, κ̀ ἵνα ὀξύγδον ὁ πάππας δι' ὕδατος εἰσέλθῃ ἐν τοῖς πλοίοις τοῖς ἐν ποταμῷ, καὶ ἀπέλθῃ εἰς τὴν μόδιναν, πόλιν μέσον φιρ̀αρίας κ̀ φλωρεντίας. μένας οὖν ὁ πάππας ἐν τοῖς ξυκλίνοις τῷ μοναστηρίῳ καὶ ἔωθεν ἀναστὰς, τῇ δικάτῃ ἐβδόμῃ τοῦ μαΐου ἤρξατο πλεῖν, τὴν πρὸς φλωρεντίαν ὁδὸν πορδόμβος, ἀκολουθούντων αὐτῷ καὶ τ̃ μυρεσίτ, ℭ τὸ ἄριστον εἰς τὴν μόδιναν ἐποίησεν. εἶτα τῷ στρατῷ αὐτοῦ ἐνωθεὶς, καὶ τὴν ἄνεισιν ὁδὸν βλαβόμβος, ἀπῆλθεν εἰς φλωρεντίαν. ἡμεῖς δὲ τῇ φιρ̀αρίᾳ μικρὸν πρὸς μείναντες, ἀπῆλθομὲν κ̀ ἡμεῖς εἰς φλωρεντίαν, οἱ μὲν τ̃ μικροπολίτ̃ ἐμπροσθεν τ̃ πατριάρχου, οἱ δὲ μετ' αὐτόν. καὶ τ̃ πόλει πρόσπελάσαντες ἐμείναμεν ἔξω τ̃ς πόλεως ἐν μοναστηρίῳ τινὶ καὶ πανδοχείοις.

Περὶ τ̃ς εἰσελεύσεως τ̃ πατριάρχου ℭ τ̃ βασιλέως εἰς φλωρεντίαν.

ΜΗνὶ φεβρουαρίῳ, δικάτῃ ξέτῃ, ὀξῆλθον εἰς ἀπάντησιν τ̃ πατριάρχου ἡμ̃ν καρδινάλιοι δύο, ἀρχιπίσκοποι δὲ ℭ ἐπίσκοποι ὡσεὶ ξιάκοντα, κ̀ ἄλλος πολὺς λαὸς, κ̀ ἀπαντήσαντες αὐτόν, εἰσήγαγον εἰς τὴν φλωρεντίαν. ὤχετο δὲ ὁ πατριάρχης ἐν μέσῳ καρδιναλίων μ̃ τιμ̃ς μεγάλης. ἀπῆλθον δὲ πάντες ὁ ψαλλόντος τὸν πατριάρχην ἕως τ̃ ἡτοιμασμένου αὐτῷ οἴκου· ὃν ἐκεῖνοι οἱ πάντες καβαλλάροντες. ἀπήλθομὲν ℭ ἡμεῖς, ἕκαστος ὅπου αὐτ̃ ἡτοιμάσθη ἡμ̃ν. μ̃ φθάσαντες δὲ ἡμεῖς ξιῶν ἦλθον ὁ βασιλεύς. Καὶ τίς δύναται ἐξηγήσασθαι τὴν ὑπαντὴν αὐτ̃; ὑπ̃ρχε δὲ ὕπου λαμπρὰ, ὕπου κοσμία, ὕπου φιλφανής, ὡς καταπλ̃ξαι πάντα βάσκανον, κ̀ ἀκριτὴν ποιῆσαι τ̃ς προπομπ̃ς. ἦλθον γὰρ οἱ αὐθέντ̃ πιζοὶ φερμανοὶ ἕως τ̃ πυλ̃ν τ̃ς πόλεως, ℭ ὑπλίσησαν αὐτ̃· ἦλθον πάντες οἱ καρδιναλιοι, ὁ χορὸς ἅπας τ̃ διηθρῶν σκήρων τε ℭ γυναικῶν· οἱ μὲν ὑπήντων, οἱ δὲ ὀξιδέχοντο· οἱ δὲ ἴσαζ, οἱ δὲ ἄλλοι ἠρώτων, τί ἔστιν; κ̀ οἱ μὲν ἐν τ̃ ὁδῷ, οἱ δὲ ἐν τ̃ ἀγορᾷ, ἄλλοι ἐν τοῖς τείχεσιν, ἕτεροι δὲ ἀπὸ τ̃ θυρίδων κ̀ ἀπὸ τ̃ν ὀξάπων, κ̀ ὁμοῦ ἠσείετο πᾶσα ἡ πόλις τ̃ φερπωτ̃ κ̀ τοῖς ὀργάνοις κ̀ τοῖς ἤχοις τ̃ν σαλπίγγων. αὕτη ὄζιν ἡ πρὸς φλωρεντίαν εἰσέλευσις τ̃ βασιλέως ἡμ̃ν, ἐν ἡμέρᾳ κυριακ̃. τ̃ δ' ὑστέρᾳ δὲ ἠξίωσαν αὐτὸν, ὅπως φθ̃ ἡγήσηται ἐν οἴκῳ τιμίῳ, ℭ θεωρ̃ ὑπ' αὐτ̃ μυόμβια διάφορα ἐν τ̃ ἐπισθρομίῳ, ὁ ἰδ̃ πρὸς κατασκεύασμένον πλησίον τ̃ οἴκου ὅθεν τὸν βασιλέα θεωρ̃ν. Γένετο ὕπου ἠρωτήθην κ̀ τ̃ς τρίτ̃ς παρ̃ληθούσης, τ̃ῇ καθαρᾷ τ̃ρά δὲ τ̃ς ἁγίας πασαρακοστ̃ς ἄρεσεν ὁ βασιλεύς, κ̀ συνῆχθημὲν ἐν τ̃ οἴκῳ αὐτ̃, κ̀ ἐσπεύδομεθα πρὸς τὴν προχώρησιν πόλιν τ̃ συνοδίσεων. ℭ δὲ ἠμελήσαμὲν τοῖς λατίνοις, ὅτι ἑτοιμὸν παρεσκεύασμένοι, καὶ ὅτι χρὴ ζῶσι ἡμᾶς ταῖς συνοδίσεσι ἡμ̃ν. ἐρωτήσαντες οὖν οἱ λατῖνοι πῶς βούλόμεθα ποιεῖν, ἤρεσεν ἡμῖν τὴν συνάξιν, ἰδίως, ἢ κοινῶς, ἰδίως ἡμεῖς ἀπολογησάμεθα διὰ τὸ ἀσύγχυτον. Ἐτοιμασθέντος δὲ οἴκου, ὡς προείρηται, ἐν τ̃ παλατίῳ τ̃ πάπα, ℭ τ̃ς προτ̃ς ἑβδομάδος τ̃ πασαρακοστ̃ς παρ̃ληθούσης, ἠθέλησεν ὁ πατριάρχης, κ̀ ὡ̃ κάθησαν οἱ πάντες αὐτ̃, κ̀ ἤρξατο ἀκίνητος. ζητούντων οὖν τ̃ ἀρχιερέων συμπαρεῖναι τὸν πατριάρχην, ℭ μάλιστα ἐν τ̃ προτ̃ συνοδίσει, αὐτὸς ἐδικαίωσε, κ̀ ὁ καιρὸς παρ̃ρχε· ἀλλ' ὅμως τ̃ πέμπτ̃ τ̃ς δυτέρας ἑβδομάδος τ̃ νηστειῶν, τ̃ εἰκοστ̃ ἕκτ̃ τοῦ φεβρουαρίου μηνὸς, συνήλθομὲν ἐν τῷ ἡτοιμασμένῳ οἴκῳ ἐν τ̃ παλατίῳ τ̃ πάπα ℭ καθίσαντες κ̀ τὴν τάξιν ἡμ̃ν, ἤρξατο ὁ καρδινάλιος μελιτὸς λέγειν ὅτως·

ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ ΕΚΚΑΙΔΕΚΑΤΗ
ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΤΩΝ ΕΝ ΦΕΡΡΑΡΙΑ.

Συναθείσης ἐν τῇ συνόδῳ, & προκαθισάντων τῶν πάπα καὶ τῶν βασιλέως, & παρεμαρχούντος ἀδενουῶτος καὶ μὴ παρόντος ἐκεῖ, γίνονται συνάξεις ὁμοίως τῇ γενομένῃ ἐν τῇ ἀναληρύξει. φορίσας ἐν τῷ ἀρχιεπισκοπείῳ σολλῷ ὁ τῆς πόλεως ἀρχιεπίσκοπος, καὶ πᾶσι θείαν ἐκτελέσας μυσταγωγίαν, ἤρξατο λιτανείας καὶ ὠδῆς κλήσεως. δεξάμενος οὖν ὁ ἀρχιερεὺς τὰ εἰκότα, & τῆς ὠδῆς κλήσεως πληρωθείσης, ἦλθε καὶ ὁ πάπας φορῶν τὸν ἀρχιεπισκοπικὸν σολλόν, συνῆν αὐτῷ δὲ καὶ οἱ καρδιναλεῖς, καὶ οἱ ἀρχιεπίσκοποι, καὶ ἐπίσκοποι, καὶ ἡγούμενοι, φορεμένοι πάντες, καὶ ἐκάθισαν. ζύτων οὖν οὕτω συνταχθέντων καὶ γενομένων, ὥρισε καὶ ὁ μακαριώτατος πάπας τοὺς ἀρχιεπισκόπους χαδίνσι, & ὁ βασιλεὺς τοὺς ἀρχιεπισκόπους μητροπολίτας, οἵτινες ἀνεκήρυξαν κατ' ἀρχὰς τὸν οἰκουμενικὸν σύνοδον. καὶ ἀπῆλθον ἐν τῷ ἄμβωνι, καὶ ἀνέγνωσαν, ὁ μὲν ἑωμαϊκᾶς, ὁ δὲ ἑλληνικᾶς, πῶς μεταθέτται ἡ σύνοδος εἰς τὴν φλωρεντίαν, λέγοντες μεγαλοφώνως. Εὐγένιος ἐπίσκοπος δοῦλος τῶν δούλων τοῦ θεοῦ, εἰς διηνεκῆ μνήμην. γίνεται σύνοδος οἰκουμενικὴ ἐν τῇ φερράρίᾳ. καὶ ἐμέλλομεν πληρῶσαι ταύτην καὶ τελειῶσαι ἐν αὐτῇ· ἀναβολὴ δὲ λοιμοῦ θανάτου συνέβη αὐτῇ, καὶ ταῦτα ἐν καιρῷ χειμῶνος, μή ποτε ἐπικρατήσῃ & ἐν τῷ ἄρει, καὶ τοῖς νόμοις & τοῖς κανόσι ἡμῶν μεταθέμενοι τὴν σύνοδον ταύτην ἀπὸ τῆς φερράρίας ἐπὶ τὴν φλωρεντίαν, πόλιν εὐδοξέραν, καὶ εἰρηνικήν, διάφορόν τι καὶ ὑγιᾶ. Ταῦτα γοῦν ἀναγνωσάντων καὶ τῶν νοταρίων χαρτάντων, ἐψήφη ἡ σύνοδος ἀπὸ τῆς φερράρίας, ἵνα μετατεθῇ εἰς φλωρεντίαν. Τῇ οὖν ἐνδεκάτῃ τοῦ ἰανουαρίου μηνὸς ἐδόθη τοῖς χαρτοῖς ἔξοδος καὶ ἀναλώματα ὠδῆς τὰ πάπα· οὐ μόνον δὲ ὧδε αὐτοῖς ταῦτα δίδονται, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν κωνσταντινούπολιν ἐξάλησαν φλωρία χιλιάδες δεκαεπτὰ πρὸς σύστασιν καὶ βοήθειαν, καὶ ἤρξαντο ἀπιέναι τῆς πρὸς φλωρεντίαν ὁδοῦ. Τῇ δὲ δεκάτῃ ἕκτῃ ἰανουαρίου, ἐξῆλθεν ὁ πάπας τοῦ παλατίου αὐτοῦ μετὰ παῤῥησίας καὶ φαντασίας πολλῆς. ἵπποις γὰρ φοινόμπεσαν λευκοῖς δύο δικα μετὰ τζιαρίων & ἐνδυμάτων λαμπρῶν· ἐπάνω δὲ τοῦ ἑνὸς ἐπόδικαν κιβώριον ἦν, ἐντὸς κατέχον τὴν ἁγίαν δωρεάν, πεζῶν ἀνδρῶν ἔνθεν κἀκεῖθεν φερεπαζιούντων μετὰ λαμπάδων φανδρῶν ὡσεὶ πεντήκοντα τὸν ἀριθμόν. ἐπάνω δὲ τοῦ δευτέρου ἐκάθισεν ὁ πάπας φορῶν τὴν μίτραν αὐτοῦ καὶ μανδύαν πολυτελῆ, & κύκλῳ αὐτοῦ λαμπάδες πολλαί· ὁ δὲ τῆς πόλεως ζουπάρχης ὁ μαρκήσιος, τὰ χαλινὰ τοῦ ἵππου αὐτοῦ κρατῶν πεζὸς ὡδήγει, ἕως ἐξῆλθε τοῦ πόλεως, ὁμοίως & υἱὸς αὐτοῦ. οἱ δὲ ἕτεροι ἵπποι ἀπήρχοντο ἀκολουθοῦντες αὐτῷ, καὶ οἱ καρδιναλεῖοι καὶ πάντες οἱ ἐπίσκοποι, οἱ μὲν ἔνθεν, οἱ δὲ κἀκεῖθεν ἠκολούθουν μετ' ἵππων αὐτοῦ· εἶτα ὁ στρατὸς, προάγοντες καὶ ἀκολουθοῦντες, πλῆθος πολύ. Ταύτης τῆς τάξεως γενομένης, ἐξῆλθεν ὁ πάπας τὰ τείχη τῆς φερράρίας, & εἰς τὸν μοναὶ τοῦ ἁγίου ἀντωνίου ἀπῆλθε, τὸν ἑσπερινὸν ὕμνον τελέσας ἐκεῖ. ἐν γὰρ ἡ μνήμη

τοῦ

κόπης τῆς ἁγίας σου βασιλείας σαφῶς ὁπτεύομεθα, & τὴν ἀπορίαν ἣν ἔχομεν ἐκ ἀγνοίας, λοιπὸν δίκαιόν ἐστιν ὅπως φερντίσωμεν καὶ περὶ ἑαυτῶν καὶ περὶ μητροπόλεως ἡμῶν. καὶ παύτης οἱ ἀρχιερεῖς εἶπον, ἀρέσκει. διὸ καὶ ἐζητήσαμεν τὸ βασιλεῖ ποιῆσαι ἡμῖν ταῦτα, καὶ οὕτως ἀπελθύσομεθα εἰς φλωρεντίαν. ὅπως ἔχῃ ἡ πόλις ἡμῶν μίωσιν ὀκτὼ βοήθειαν. ὅπως ἔχωμεν ἡμεῖς πέντε μίωσιν ὀφειλόμενα ζορφεῖα. ὅπως ἔχωμεν μπάγκον φλωρέντιον εἰς τὸ ἑξῆς, ὅπως ἔχωμεν πάσας τὰς ἐξόδους ἕως τῆς φλωρεντίας. ὅπως ἐκεῖσε ἀπελθύσομεθα μόνον καὶ οὐκ ἀλλαχοῦ. ὅπως ποιήσωμεν μόνον μίωσιν τέσσαρας καὶ οὐ πλέον. ὅπως ἔχωμεν τὴν χρείαν ἡμῶν εἰς ἑαυτοὺς καὶ ἵνα ἐξουσίαν εἰσελθεῖν καὶ ἐξελθεῖν ὡς βυλόμεθα. καὶ ἵνα τὰ ὤνια μὴ χρεουργηθῆναι ἀπὸ τὸ γιῶ. Ταῦτα εἰπόντες καὶ τὸν βασιλέα δ' ἐρώτησαν καταπειθῆ μᾶλλον, ταῦτα ὁ βασιλεὺς ἀποδεξάμενος ἐμίωσεν τῷ πρώτῃ ἀρχῇ ὅν τι ἐν τῷ ἑνδοτέρῳ οἰκήματι, καθὼς ἔφημεν, εἰ ἀρέσκεται ἐν τῇ γνώμῃ ταύτῃ τῷ ἀρχιερέων. ὁ δὲ καὶ ἀρέσκει ἔφη, καὶ κατὰ τὴν γνώμην αὐτοῦ ἔκειναν προσθεὶς ὅπ ἵνα ὀφείλῃ ὁ πάπας εἰ μὴ ἄλλον τινὰ ἀλλὰ καθ' ἑαυτὸν, ὅπ ἵνα ὑποστρέψῃ μὴ τῷ ἐξόδων αὐτοῦ εἰς βενετίαν. Τούτων ῥηθέντων ὥρισεν ὁ βασιλεὺς & ἔβγαλε γράμμας τῷ ἀρχιερέων, καὶ ἐβεβαίωσε τὴν εἰς φλωρεντίαν ἀπέλυσιν. ἣν δὲ τότε παρασκευὴ ἡμέρα, ἰανουαρίου μηνὸς δευτέρα. τῷ σαββάτου δὲ & τῆς κυριακῆς παρῆλθούσης, καὶ τῷ βασιλέως μὴ τὰ πάπα ὡρεὶ τῆς ὁδοῦ φερντιζόντων, ἰδοὺ ἐπέστη ἡ ἑορτὴ τῷ ἁγίων θεοφανίων, ἣν καὶ ἑορτάσαμεν ἐν τῇ φερράρίᾳ ἐν τῷ οἴκῳ τῷ συνήθει τῷ ἀκολουθιῶν. τῆς ἑορτῆς οὖν παρῆλθούσης, καὶ τῷ συμφωνιῶν ῥηθέντων, ἦλθε & πάλιν ὁ βασιλεὺς ἐμφανίσων εἰς τὴν συνόδον ἀνυπόγραφα τὰ γενόμενα γράμματα, εἰ πᾶσιν ἀρέσκοιτο. καὶ ταῦτα ἀναγνόντες, καὶ καλὰ ἐφάνησαν πᾶσι, ἐβεβαιώθη παρ' ἡμῶν, ἵνα λάβωμεν ἔξοδον, καὶ εἰς τὴν φλωρεντίαν ἀπελθύσομεθα. Τούτων οὖν ῥηθέντων, ὥρισεν ὁ βασιλεὺς· νόμος ἐστὶ παλαιὸς τοῖς λατίνοις, μὴ ἁπλῶς & ὡς ἔτυχε δηλώσεως οἰκουμενικὴν συνόδον ἄνευ τελείας θεάξεως καὶ ὅρων συνοδικῶν, εἰ μὴ συμβῇ ἀπὸ τῆς ζωῆς τούτων αἱρετῶν· τὸ ἓν, ἐὰν ἐστὶ θανατικὸν· τὸ δεύτερον, ἐὰν ῥήσηται λιμός· τὸ ζίτιον, ἐὰν συμβῇ ἐπανάστασις ἐχθρῶν· διὸ καὶ ἡμεῖς μέλλομεν μὴ αἰτίας μεταθέσθαι τὴν συνόδον, καὶ ἔστιν αἰτία τὸ θανατικόν· ἐδηλώσαμεν γὰρ ὅτι ἀπὸ τὸ φθινοπώρου οὐ παύεται ἕως τοῦ γιοῦ τὸ θανατικὸν ἀπὸ τῆς φερράριας· λοιπὸν ἐστήσαμεν μὴ τὸ πάπα ἵνα ῥήσηται παρρησία ἡ αἰτία τῆς μεταβάσεως τῆς συνόδου, καὶ ἐὰν ὑμῖν δοκεῖ. παύτης εἶπον, δίκαιόν ἐστι ῥηθῆναι φανερὰν τὴν τῆς συνόδου μετάθεσιν. διὸ καὶ δεικνύθη ῥηθῆναι συνόδον οἰκουμενικὴν, ἵνα ἡ ἀνακήρυξις γένηται ἐν τῷ ναῷ τῆς ἁγιοσοφίας.

& εἰ μὴ συμφωνήσομεν, ἵνα ἀπέλθωμεν· εἰ δὲ μή, οὕτω γνώσεσθε πάλιν βουλήν. ἀποδέξασθε ταῦτα ὁ βασιλεύς, καὶ δὴ ἐξηγείσθαι ἀφ' ἡμῶν προέσπευδε δώδεκα, ἵνα δεηθῶσι περὶ τῆς δόξης τῆς λατίνων, πῶς ἐπορεύοντο τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ πατρὸς & ἐκ τοῦ υἱοῦ. Τούτων οὖν γνωσθέντων, ἦλθεν ὁ πατριάρχης εἰς τὸν καταμονὴν αὐτοῦ. περὶ δὲ τῆς δόσεως τῆς ξοφείων οὐκ ἐῶ μελέτη ποτέ. διὸ καὶ ἐστενοχωρούμεθα τὰ μέγιστα· ἔγνω γὰρ ὁ πάπας, δέεσθαι ἀκριβῶς ὅπου ποτὲ ἂν δώσῃ ὑμῖν ἐν φερράρίᾳ· ἐπειδὴ ὅσα ἠλπίζομεν οὐδὲν ἐν δόσει ἐστίν. λοιπὸν οἱ φλωρεντῖνοι δανείζουσιν ἡμῖν πεντακοσίας χιλιάδας χρυσίνων, ὅπως μεταθήσωμεν ἐκεῖσε τὸν συνοδον· ἀκολουθήσατέ μοι γοῦν, ἵνα ἀπέλθωμεν εἰς τὴν φλωρεντίαν καὶ ὑπόσχωμαι δώσειν ἐν τῇ κωνσταντινουπόλει ἀφ' ἑαυτοῦ βοηθείας, χρυσίνων χιλιάδας δώδεκα & ξιφήρεις δύο, ὑμῖν δὲ ὅσα φλωρία χρεωστῶ, & μπάγκοι εἰς τὸ ἑξῆς ἀναλλιπῶς λαμβάνειν καὶ μέρος τὸ διαπεπραγμένον ὑμῖν. ἔδοξε τοῦ οὖν εἰς φλωρεντίαν, καὶ εἰς διωρίαν ξίων μηνῶν ἢ τεσσάρων ἵνα ἔχητε ἐξουσίαν διατροφῆς, κἂν τι ἐνωθῶμεν, κἂν μή. Ταῦτα ἡμεῖς ἀκούσαντες ἐταράχθημεν ὡς εἰκός, καὶ μάλιστα ὅτι οὐκ εἴχομεν ἔτι δόσεως ἐν τῇ φερράρίᾳ, καὶ τί ποιήσαι οὐκ εἴχομεν μὴ ἀπελθεῖν εἰς τὸν φλωρεντίαν, καὶ μὴ δύνεσθαι ὧδε τὸ ζῆν, ἀπελθεῖν, καὶ μήπως δύναμεν τὰ αὐτὰ ἐκεῖ ὅσα καὶ ἐν φερράρίᾳ· ἀλλ' ὅμως τί ποιήσαι οὐκ εἴχομεν. γέγονε δὲ ὁ βασιλεὺς ὑγιὴς καὶ μέλλει τὸν πατριάρχην ἀπελθεῖν μὲ τῆς συνόδου καὶ βουλεύσασθαι, ὁ δὲ πατριάρχης ἠθέλησε βαρύτερον ἢ χθὲς καὶ πρότερον. μὴ ἔχων οὖν τί ποιῆσαι ὁ βασιλεὺς ἀναγκαζόμενος καὶ ὧδε τὸν ἰταλῶν ἀπολογήσασθαι, εἰ βούλεται ἀπελθεῖν εἰς φλωρεντίαν ἢ οὔ, ἦλθε πρὸς τὸν πατριάρχην, καὶ διῆρεν αὐτὸν ἐν κλίνῃ κείμενον, συνῆξε τοὺς ἀρχιερεῖς, καὶ ἐπέτρεψαν συνόδου ἔξω τῆς καταμονῆς & πατριάρχου οὐ μακρὰν ἀπ' αὐτοῦ, ἀλλ' ὅσον & ἀκούειν καὶ μιλεῖν αὐτῷ τὰ γινόμενα. προκαθίσαντος οὖν & βασιλέως καὶ τῆς συνόδου ἀθροισθείσης μέχρι & τῆν ἡγουμένων, ἐδημηγόρησεν ὁ βασιλεύς, πάλιν τὰ αὐτὰ εἶπεν ὅσα προλαβὼν ἔφησεν ἐν τῇ συναθροίσει τῆς συνόδου ἐν τῷ παλατίῳ αὐτοῦ. ἔγνω γὰρ, δέεσθαι ἀκριβῶς ὅπου ἐκεῖ ἤθελον, ἤμελλον καθίζειν εἰς τὸν βασιλείαν μὲ καθὼς & τὸ προέπεσεν, καὶ ὅπως δήποτε μὴ τῆς βοηθείας & θεοῦ ἤμελλον ζῆν, ἀλλ' ὁ πόθος & ἡμῶν & τιμὴ τῆς πατρίδος ἡμῶν, ἐπάγκασέ με καταλιπεῖν τὰ ἐμὰ παιδία μου, καὶ τὸν κυρίαν τὸν μητέρα μου τὸν δέσποιναν, τὸν παρήσιαν ἐῶ δέεσθαι· καὶ λαβὼν ὑμᾶς πάντας ἦλθον ὧδε πολλοὺς μὲ κινδύνων, χειμερίου ὄντος καιροῦ, καὶ ταῦτα ὄντος μου ἐν ἀσθενείᾳ δεινῇ, ἀλλ' οὔτε χιμὼν, οὔτε ἀσθένεια, οὔτε τὶ ἄλλο ἐνεπόδισεν τὸν ὁρμὴν τὸν εἰς τὸ ἀγαθὸν, ἵνα τί κερδάνω, ἢ τί προσλαβωμαι εἰ μὴ & ψυχὰς αἰωνίους & προέκεινα ἀποθανεῖν, ἵνα λάβῃ τὶ ἀγαθὸν ἡ ἡμετέρα πατρίς. ἐκινδύνευσα οὖν & οὐδέποτε ἰδιάθλιος ἐς τοσοῦτον, ὡσαὶ ἐν ζῶν παρούσι καιροῖς ἄχει τῆς σήμερον, ἀλλ' ἡ ἔμπς & ἀγαθοῦ ποιεῖ τὸν ἀτομοιλεύ· λοιπὸν ἤλθομεν εἰς τὸ τέλος τῆς πραγμάτων, καὶ θέλω εἰπεῖν ἱκανὸν ὅσον ἰσχύει ἡ γνῶσις, αὐτὴ σωτηρία γάρ φησιν ὁ σοφὸς ἐν πολλῇ βουλῇ, καὶ εἴ τι ἀναφανῇ καλὸν, ἐκεῖνο ποιησωμεν. οὐδὲν γὰρ διασῶς πιστεύομεν, ἀλλὰ μὴ σκέψεως; καὶ βουλῆς. δότε οὖν γνώμην, ἐν τῇ δύο τὸ ἓν, ἵνα λάβωμεν τὸν δόσιν ταύτην & πάπα, & ἀπέλθωμεν εἰς φλωρεντίαν, ἢ ἵνα παραμείνωμεν αὐτὸν, καὶ διατρέψωμεν εἰς τὸν πατρίδα ἡμῶν πλὴν σκέψασθε πῶς μέλλομεν ἀπελθεῖν, καὶ ἐὰν ἔχωμεν ἔξοδον, & ἐὰν ἴσχῃ βοήθειαν τινα ἡ κωνσταντινούπολις. Ταῦτα & βασιλέως εἰπόντος καὶ ἄλλα ὅμοια, ἀπεκρίθησαν ὁ ἡρακλείας καὶ ὁ ἐφέσου ἀπὸ τῆς συνόδου, λέγοντες,

τοὺς

θήτω οὖν, καὶ εἰ μὴν βλάσφημος, ἀποκηρυχθήτω· εἰ δ' εὐσεβὴς, τί ἔχετε ἐγκαλεῖν ἡμῖν; Ὁ γὰρ ἰφίσιος ἦν ἡμῖν, ἐξαιρεθήτω ἀπὸ τοῦ συμβόλου, καὶ τεθήτω ἐν ἰδίῳ ὄρῳ, ὥσπερ καὶ τὸ, ὁ μονογενὴς υἱός. Ὁ δὲ ἰουλιανὸς αὐτὸ φάσκει, ἐξεταθήτω, πάτερ, ἐξεταθήτω, καὶ εἰ μὴν βλάσφημος ὁρισθείη ἡ, ἐκ τοῦ υἱοῦ, φωνὴ, οὔτε ἐν τῷ συμβόλῳ μένει, ἔτι ἀλλαχοῦ τεθείη· τὰ γὰρ βλάσφημα οὐδ' ὅλως χρὴ λέγεσθαι· εἰ δὲ εὐσεβὴς, πανταχοῦ δικαία ὄψει, καὶ ἐν τῷ συμβόλῳ ἀναγκαιοτάτη. Τούτων ἔτι λεγομένων, πίπτει ὁ βασιλεὺς ἐν ὀδυνηρῷ ῥεύματι σμοῦ, καὶ ὁ παῤῥησιαστὴς ἀφίησι, καὶ ἐδεῖτο καὶ δυνατὰ ἀκούειν ἢ λαλεῖν, καὶ ὁ λαὸς πλημμελεῖ. ὀλιγωμένων οὖν ἡμερῶν ἱκανῶν, ὁ παῤῥησιαστὴς μικρὸν ἀναζωοποιήθη, συνήλθομεν πάντες ἐπ' αὐτὸν, καὶ ὡδὶ παρακαλέσαντες αὐτὸν, μόλις ἠδυνήθη μὴ φορείου βασταζόμενος ἀπελθεῖν πρὸς τὸν βασιλέα. δύο οὖν ἡμέρας ποιήσας καὶ ἐκλυόμενος σὺν τῷ βασιλεῖ, συνήλθομεν πρὸς αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ συνόδου ἡμετέρας γενομένης ἐν τῷ παλατίῳ τῷ βασιλίου, ἐδημηγόρησεν ὁ βασιλεὺς, λέγων ὅτι.

Ὁ Βασιλ.

Ἡμεῖς δέ, ἐπὶ ἑνώσει τῆς ἐκκλησιῶν παρητησάμεθα τὴν παῤῥησίαν ἡμῶν, καὶ ἤλθομεν μὴ μεγάλων κινδυνεύων καὶ κόπων ζητοῦντες αὐτὴν· καὶ πάντες μὲν ὑμεῖς ἐκοπιάσατε τὴν ἀφήγησιν, ἀλλ' ἔτι καὶ λόγον ἀποδόσεως τὸν διπλοῦν· καὶ οἱ μὲν ἀρχιερεῖς, ὡς ἐπίσκοποι, εἰς σύστασιν τῆς ἐκκλησιῶν αὐτῆς· οἱ συγκλητικοὶ δέ τὴν ὀρθοδοξίαν τῆς πίστεως, καὶ δι' ἐλπίδα τῆς κληρονόμων αὐτῆς. ἐγὼ δὲ ὅτι μιᾷ ἐλπίδι μόνον βαλάσσης πλεῖον ἅπαντων ὑμῶν, ἵνα τάχα δοξασθῇ καὶ τῷ θεῷ, ὅπερ ἐστὶ κοινὸν ἔτι καὶ ὑμῖν· οὔτε γὰρ παῤῥησία καὶ κληρονόμους ἔχω, οὐδὲ πλείονα τιμὴν θέλω ἐγὼ, ἀλλὰ δέδοκα τὸ ἔθνος τῆς ῥωμαίων πάσχω ὅσον θεωρεῖτε. λοιπὸν ἀρέσκει ὑμῖν ἀσφαλίσασθαι τὴν ἕνωσιν τῆς ἐκκλησιῶν δέδοκα πολλὰ τὰ καλὰ, καὶ μᾶλλον δέδοκα τὸ ἐλευθερίαν ἡμᾶς μὴ τιμῆς λελυμένους, ἢ μετ' αἰχμῆς, ἐληλαμένους εἰς τὴν πατρίδα ἡμῶν. Τούτων οὕτω ῥηθέντων ὑπὸ τοῦ βασιλέως, ἠρξάμεθα γνώμας δοτεῖν, καὶ αἱρεῖσθαι καλὸν ὅπως ἐξεταζώμεθα περὶ τῆς δόξης τῆς λατίνων. ἀλλ' ὁ βασιλεὺς καὶ ἔτι ἐζήτει βουλὴν, πόθεν μέλλομεν ἄρξασθαι, καὶ ποῖόν ἐστι τὸ λυσιτελοῦν ἡμῖν, καὶ πῶς μέλλομεν προχωρῆσαι καὶ ἐξεταζόμενοι, ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ. καὶ διεκρίθη ὑπὸ πάντων μὴ ἐν παῤῥησίᾳ, ἀλλ' ἐν μέρει καὶ ἰδίως ἐξετάσαι αὐτό. ἡμεῖς γὰρ οὐ βουλόμεθα ἐμπλεῖν τοῖς λατίνοις, οὐδὲ θέλομεν φιλονεικίας καὶ λόγους πολλοὺς, ἀλλ' ἐκλέξασθαι ἀφ' ἡμῶν δώδεκα, καὶ ἐκεῖνοι ἐτέροις δώδεκα· καὶ εἴ τι χρησθῇ ὁ θεὸς αὐτοῖς, ἐκεῖνο γνώσεται. Ταύτης τῆς γνώμης δοθείσης, ἐρώτησεν ὁ βασιλεὺς τοὺς ἀρχιερεῖς, λέγων, πῶς ὁ πάπας ἐμεύσατο ἡμῖν, ὅτι ἔστιν ἀναγκαῖον ἀπελθεῖν εἰς τὴν φλωρεντίαν, καὶ πῶς μένει καὶ ἡμᾶς ἀπελθεῖν μετ' αὐτοῦ ἐκεῖ. ἐρωτᾷ βουλὴν, εἰ ἔστι καλὸν ἀπελθεῖν, ἢ οὔ. ἀποκριθέντες δὲ οἱ ἀρχιερεῖς εἶπον. Ἡμεῖς οὐδέποτε ἐβουλόμεθα ἐξελθεῖν ἀπὸ τῆς φερῤῥαρίας, ἐπειδὴ ἐν αὐτῇ ἐτάχθη ἡ συνόδος πληρωθῆναι, καὶ οὐκ ἀλλαχοῦ· ἀλλὰ ὁ ὁρισμὸς τῆς βασιλείας σου ὁρισθήσεται φανερῶν. ὀλίγα μέλλομεν ἀπελθεῖν ἐκεῖ; τί δὲ ἂν οὐδὲν εἴπομεν ὧδε, ἵνα εἴπωμεν αὐτὰ ἐκεῖ; τί δυνάμεθα οἱ λατῖνοι ποιῆσαι ἐν φλωρεντίᾳ ὃ οὐ δυνάμεθα ὧδε; ἀφ' ἑαυτῶν ὅπως ἐκβάλωσι τὸ περιθήκιον ἀπὸ τοῦ συμβόλου; ἢ ἡμᾶς βούλονται πεῖσαι δέξασθαι αὐτὸ ἐν τῷ συμβόλῳ ἡμῶν; ταῦτά εἰσιν ἀδύνατα ἐπ' ἀμφοτέροις τοῖς μέρεσι, διὸ καὶ περὶ ἡμᾶς ἀπελθεῖν ἀλλαχοῦ. ἀπεκρίνατο ὁ βασιλεύς. Καὶ πῶς ἔχομεν ζητῆσαι ἔξοδον καὶ τριήρεις παρ' αὐτῆς, ἐὰν μὴ ἀκολουθήσωμεν αὐτοῖς ἔνθα εἰσὶν αἱ ἔξοδοι καὶ τὰ κάλλωμα; Οἱ δὲ ἀπελογήσαντο, ὅπως ἐξεταθῇ ἡ δόξα ἐν φερῤῥαρίᾳ· καὶ

λω κατ' ὀλίγα ξόπον κἀν μίαν λίξιν ἢ μίαν συλλαβὴν, μερίσας καὶ τὰ ῥηθέντα ὧδε τῷ καρδιναλίου, καὶ διαιρήσας αὐτὰ ἐν κεφαλαίοις ὀκτὼ, ἤγουν τὸ σύμβολον τ' χαρισίου ὅτι οὐκ ἦν κοινὸν, τὸ τ' νικαίου ὅτι οὐ δεῖ ἐπέκεινα λόγος, τὴν δυνάμιν καὶ τὰς ποινὰς τῶν ὅρων ὅτι ἀνικῶς κολάζουσι ☪ οὐ πληθυντικῶς, τὰς ἀθετήσεις τῶν ἁγίων κυρίλλου, τὴν μαρτυρίαν τ' μακαρίου ἀγαθωνος, τὴν ἀναπύξιν καὶ τὴν λεγομένην ἱρμηνείαν παρ' αὐτῶν ἐξέθετο, καὶ ὅτι ὧδε κατόνας ὀξὺ τὸ σεσχεθὲν, ὡς καὶ αὐτοὶ πλείας συνόδου γεγονὸς, πολλὴν ἐποιήσατο τὸν λόγον, οὐχ ὥσπερ ὁ ἁλεξάνδρου, ἀλλὰ τέλος ἐκλόμβος ἐπιθεῖναι τῷ σεσήγματι. ὁ δὲ λόγος αὐτοῦ ὧδε.

Ο' Εφίσου. Τοῦτο τὸ σύμβολον ἀπαιτῶμεν ὑμᾶς, ὦ φίλοι πατέρες, τὴν καλὴν ὧδε καταθήκην τῶν ἁγιωτάτων πατέρων τῶν ἐν τῇ ἁγιωτάτῃ βασιλίδι πόλει συναθροισθέντων. διὰ δοτὶ φίνιον τοῦτο καθὼς παρήγαγεν παρ' ἡμῶν. εἴ τις ὑμῶν ἐντὸς ὢν ὧδε καθαθήκην, οὐκ αὖ αὐτὴν ὡς παρήγαγεν παρεδώκατο; διὰ δοτὶ φίνιον καὶ τὸ τῶν πατέρων σύμβολον ὡς ἔχειν· οὐ δέχεται προσθήκην, οὐ δέχεται μείωσιν, κέκλεικε παρ' αὐτῶν καὶ ἱσφράγισται. καὶ τοὺς τολμῶντας τοῦτο καινοτομεῖν ἐπιπέμπεται, ☪ τοὺς ἕτερον παρ' αὐτὸ ποιοῦντας ἀθύρας ὑπάρχουσι. μικρὸν ὑμῖν ἡ ῥωμαϊκὴ τῆς λίξεως προσθήκη ἔδοξεν, καὶ ὀλίγος ὁ περὶ ταύτης λόγος. οὐκοῦν καὶ ἐξαριθείσας μικρὸν αὖ τλάψουσι ἢ οὐδὲν, μᾶλλον δὲ ὠφελήσουσι τὰ μέγιστα· συνάψει γὰρ χριστιανοὺς ἅπαντας. ἀλλὰ μέγα τὸ γεγονὸς καὶ πολὺς ὁ περὶ τούτου λόγος. οὐκοῦν ἐπεὶ ἡμεῖς ἀμφιταλαντεύομεν πολλοὺς ποιούμενοι τὸν περὶ τούτου λόγον· δι' οἰκονομίαν πᾶσαν προσετέθη, δι' οἰκονομίαν ἀφαιρεθήτω πάλιν, ἵνα προσλάβωσιν ἀδελφοὶ σπαραττομένους, καὶ τὴν ἀγάπην οὕτω περὶ πολλοῦ ποιησώμεθα. ὧδε καλοῦμεν οὖν ὑμᾶς, ὦ πατέρες καὶ ἀδελφοὶ, καὶ κύριοι συλλειτουργοὶ, οὓς ☪ προτρεπόμεθα ὑμᾶς παρακαλέσαι μεθ' ἡμῶν ὑπὲρ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, τ' ἁγαπήσαντος ἡμᾶς ἀχρείους ὄντας καὶ ἀμαρτωλοὺς ☪ ἀπηγορασμένους, καὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θεῖναι ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα ἀγαθύνωμεν εἰς τὴν καλὴν συμφωνίαν τὴν πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς ☪ τοὺς ἁγίους πατέρας, καὶ εἴπωμεν πρότερον, ὅτι τὰ αὐτὰ φαίνεσθε φρονοῦντες, ☪ οὐκ ἐν ἡμῖν σχίσματα. διηγώμεθα ἀλλήλοις ἀδελφικῶς, αἰδεσθῶμεν τοὺς κοινοὺς πατέρας ἡμῶν, τιμήσωμεν αὐτῶν τοὺς ὅρους, φοβηθῶμεν αὐτῶν τὰς ἀπειλὰς, φυλάξωμεν τὰς ὧδε θέσεις, ἵνα ὁμοθυμαδὸν ἐν ἑνὶ στόματι καὶ μιᾷ καρδίᾳ δοξάσωμεν τὸν παντοκράτορα καὶ μεγαλοφυεῖς ὄνομα τ' πατρὸς, ☪ τὸν υἱὸν, καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα ὁμοῦσιον τριάδα; νικᾷ καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν. Ο' δὲ βασιλεὺς οὐκ ἐσώπησεν, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἀπελογήσατο καθὼς ἠδύνατο δηφενδεύεσθαι, τέλος οὕτως εἶπεν· ἐὰν δίκα κεφάλαια προτείνητε, μικρὰ μέλλω σοι ἀπολογήσασθαι. καίτοι δὲ μὴ ὄντος ἀπολογίας, ἡδύνητο ἡ συνοδος. Οἱ γραικοὶ οὖν ἡμεῖς ἠρξάμεθα ἀγανακτεῖν, οὐ μόνον οἱ ἀρχιερεῖς, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ κληρικοὶ, ἀλλὰ καὶ οἱ συγκλητικοὶ, καὶ ὅσοι ἄθεσισκα τούτων ὄξὶ. λέγοντες, τί ποιοῦμεν λέγοντες ☪ ἀκούοντες δεῖ κενοῖς ῥήμασι; οὔτε αὐτοὶ μέλλουσι πεῖσαι ἡμᾶς, οὔτε ἡμεῖς αὐτούς· διὰ τοῦτο φαίνεται ἡμῖν δεσποτεῖαι εἰς τὴν πόλιν ἡμῶν. Ο' δὲ βασιλεὺς μακρόθυμος ἀνὴρ διορθεὶς, ἐκαρτέρει τὰ σεσήγματα, καὶ οἱ μὲν γραικοὶ τέλος ἐπαύσαντο δηθεῖναι τῇ ἁλίξει, οἱ δὲ λατῖνοι διηυξάνοντο ῥηθὰς τὰς συμβόλους, καὶ ἐξετάζειν ὧδε τὰς δόξας καὶ τ' δόγματος. ἤγουν γὰρ, ἡμεῖς οὐ δεῖ ἀναπύξεως θέλομεν ἰρμηνεῖαι, οὐδὲ πῶς σεσετέθη ἐν τῷ συμβόλῳ ἢ, ἐκ τ' ἁγίου, φωνή· ἅπαξ γὰρ ἐτέθη, ☪ ἀδυνάτως ἦν ἐξηγεῖσθαι, εἰ μὴ βλάσφημοι ἀποδειχθῇ παρ' ὑμῶν. ἐξαλα-

θήτω

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ ΜΗΝΟΣ ΤΕΤΑΡΤΗ ΗΜΕΡΑ ΠΕΜΠΤΗ ΕΓΕΝΕΤΟ ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ ΙΔ΄.

Ἐν τούτῃ τῇ συνελεύσει πάντων δὴ συναχθέντων, καὶ τῆς τάξεως ἡσυχούσης, ἦλθον οἱ ἀποκρισιάριοι καὶ οἱ θεωρηταὶ, καὶ προσεκύνησαν τὸν βασιλέα, ἀλλ' οὐδὲ πάλιν καθὼς ἔφερεν· ἀλλ' ὅμως τοῦτο ἠναίσχυντος ὁ βασιλεὺς ὑπομείνας, ὥστε λέγειν τοῖς ἀγελαιοφύλαξι. καὶ δὴ εἰς τὸ μέσον καθεσάντων, ἤρξατο ὁ ἐφέσου τὸν λόγον, ὡς ἀεὶ τὸ ἐν καλλιεπείᾳ τοῦ λόγου πολλὰ λέγειν αὐτοῖς ἀεί, εἰπὼν ἀεὶ βραχέων ἀγελαίων ἀγελαίαθαι, καὶ οἱονεὶ ἀεὶ τοῦ καὶ καὶ τ' οὔτας ἀπολογίας ποιεῖσθαι, προσέθηκεν ὅτι ὁ χαρίσιος αὐτοῖς οὐδὲν ἰχα εἰσαῦθις. ταῦτα καὶ ὅμοια ἄλλα τοῦ ἐφέσου εἰπόντος, ἤρξατο ὁ καρθαγενάλιος ἰουλιανὸς λέγειν εἰς τὸν μέγαν λέξιν μυρίας, καὶ λέγων οὐκ ἐπαύσατο, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀεὶ καλλείπειαν ὡς ἔφημεν ῥηθὲν καὶ καὶ ἐπαναλαβὼν, αὐτὸς ἑαυτὸν ἐπλάτυνε τ' λόγον, ὅτι ἐκ εἶασε τὸν ἐφέσου εἰπεῖν λόγον πρὸς αὐτόν· ἀλλ' ἔλεγεν ἕως οὗ τὸν σύνοδον λόγοις ἐπλήρωσε, καὶ ἕως ἡ ἐπιέρα κατέλαβε· καὶ ἔτως ἡύθη ἡ σύνοδος. πρὸς τὰ τέλη τοῦ ἐφέσου εἰπόντος, καὶ τὸν λόγον παρ' ἡμῶν μεταθέντος, ἀνάλησεν πάλιν γνῶναι τὸν σύνοδον τῇ ὀγδόῃ τ' δεκεμβρίου μηνός.

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ ΜΗΝΟΣ ΟΓΔΟΗ ΗΜΕΡΑ ΔΕΥΤΕΡΑ ΕΓΕΝΕΤΟ ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ ΙΕ΄.

Συνήχθημεν ἐν τῇ αὐτῇ εἰρημένῃ ἡμέρᾳ ἐν τῇ συνήθει αὐλῇ τ' παντοκράτορος ἡμῶν, καθὼς γὰρ καὶ τῆς συνήθους τάξεως γενομένης, προεχείρισατο ὁ βασιλεὺς καὶ πάλιν τὸν ἐφέσου λαλεῖν. καὶ δὴ ἤρξατο μὴ παῤῥησίας, ὅτι οὐκ ἔξεστι προσθεῖναι ἐν τῷ συμβόλῳ μήτε λέξιν, μήτε συλλαβήν. τοῦτο δὲ ἐξέτασεν ἑαυτὸν, ὅτι οὐδεὶς ἤλπιζεν, αἰτησῆναι αὐτῷ πνα. Ὁ δὲ ἰουλιανὸς εἰς εἰκοσιοκτὼ κεφάλαια συναγαγὼν πάντα τὰ λαληθέντα ὑπὸ τ' ἐφέσου, ἔσιώπα ἕως οὗ ὁ ἐφέσου ἤλεος· εἶτα ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτ', καὶ κατ' ἴπος καὶ κῶλα ἀριθμὸν πάντα ἀπελογησάμενος, ἔγνω, ὅτι οὐχ ἥμαρτον ἐν τῷ προσθεῖναι ἐν τῷ συμβόλῳ· καὶ λέγων οὐκ ἐπαύσατο φιλοσοφῶν, ποτὲ μὲν ἀπὸ τῶν θείων γραφῶν, ποτὲ δὲ καὶ ἀπὸ συλλογισμῶν. Τούτων οὖν τοῦ ἰουλιανοῦ ῥηθέντων, ὁ ἐφέσου καὶ πάλιν ἤρξατο δημηγορεῖν καὶ ἀποδεικνύειν, ὅτι οὐκ ἔξεστι προσθεῖναι ἐν τῷ συμβό-

λῳ

ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ ΕΒΔΟΜΗ ΚΑΙ ΕΙΚΟΣΤΗ ΗΜΕΡΑ ΠΕΜΠΤΗ ΕΓΕΝΕΤΟ

ΣΥΝΑΞΑΡΙΣΙΣ ΙΓ.

Ἐστίον ὅτι ἐν τῇ παρούσῃ συνόδῳ παρεγένοντο οἱ τῆς δυϊκὸς τῆς ἐκκλησίας ἀποκρισιάριοι, ὄντες ἐπίσκοποι μὲν τέσσαρες, ἀρχιμανδρίτης εἷς, καὶ ἄρχοντες καβαλλάριοι δύο, καὶ ἕτεροι ἱερομόναχοι καὶ κοσμικοί, οἱ καὶ προσκυνήσαντες τῷ μακαριωτάτῳ πάπᾳ προκαθημένῳ παρόντες καὶ τῆς βασιλείας τοῦ ἁγίου, καὶ πάντων τῶν τε τῆς ἀναβολικῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς δυτικῆς αὖθις μόνου τοῦ παναγιωτάτου ἡμῶν διαπότητος πατριάρχου, ἐπιχειρήσεως ἀδρανείᾳ σωματικῇ. προσφωνησάντων οὖν αὐτοὺς δύο ἐπισκόπων ἀπὸ στόματος τοῦ μακαριωτάτου πάπα, καὶ τῆς τεταγμένης ὥρας παρῃτήσατο, μηδὲν θεῖναι τοῦ προκειμένου εἰπόντες. Οὕτοι οὖν οἱ ἀποστολικοὶ καὶ ἀποκρισιάριοι τῆς δυϊκὸς ἡγήσαντες εὐπρεπῶς, καὶ τῆς τάξεως ἠμφεμένης, προσεκύνησαν μόνον τὸν πάπαν καὶ τὸ ἴδιος αὐτῷ, καὶ ἀπάσαντο πάντες τοῦ δεξιοῦ αὐτοῦ καὶ τοῦ παρεκαθημένου, τὸν δὲ βασιλέα ἡμῶν οὐδ' ὅλως ἠξιώθησαν ἢ προσεκύνησαν, ἀλλὰ τὰ μέσης τῆς λατίνων διηγόντες ἐκάθισαν, ἀλλ' ὅμως τὰ κομβόγγια τῇ στόλῳ χράμματα ἔδωκαν, καὶ λατινικῶς ταῦτα ἀνέγνωσαν, καὶ ἡμεῖς οὐδὲν ἐξ αὐτῆς καταλέξομεν, ἐπεὶ ἑλλήνιστὶ οὐκ ἀνέγνωσαν ταῦτα ἡμῖν, καὶ διὰ τοῦτο ἀνέστημεν· καὶ οὕτως ἠνώθη ἡ σύνοδος.

Ἀλλ' οὐκ ἐῶ φορτὰ ταῦτα τῷ βασιλεῖ. ὕβρει γὰρ ἡγησάμην, ὅτι οὐδὲν προσεκύνησαν αὐτόν, καὶ ἠλπίσθη ὡς τὰ πολλά· ἀπὸ τότε δὲ ἔγνων, εἰ μὴ πάλιν ἡ σύνοδος γένηται, καὶ οἱ ἀποστολικοὶ τὸ δυϊκὸς καβαλλάρωσι, καὶ τοῦ προσήκουσαν προσκύνησιν ἐμοὶ, ὡς ἔθος βασιλεῦσι, ποιήσωσιν, οὐκ εἰσέρχομαι ἀπὸ τοῦ ναοῦ ἐν τῇ συνόδῳ, ἀλλ' οὐδὲ σύνοδος γενήσεται). ὁρίσεως οὖν γενομένης ἀπὸ τοῦ πάπα τοῦ βασιλέως, ὁ πατριάρχης μεσολαβήσας ἔπεισε τὸν βασιλέα ἵνα τοῦ σύνοδον ποιήσῃ, καὶ ὅπερ οὐκ ἐποίησαν οἱ ἀποστολικοὶ τῇ παρούσῃ συνόδῳ, ποιήσουσι ναοῦ. καὶ γὰρ ἐῶ ὁ πατριάρχης τότε ἀσθενὴς, ἀλλ' ὅμως οὐκ ἠμέλησε τῆς διορθώσεως τοῦ πράγματος, ἀλλὰ καὶ τὸν βασιλέα ἐδυσώπησε, καὶ τὸν πάπαν ἐδιώρθωσε, καὶ εἰς ἴσις ἀποστολικὰς τάξεις, ἵνα τὸν βασιλέα προσκυνήσωσι. Τούτων οὖν οὕτω προχθέντων, ἡμέραι παρῆλθον ὀκτὼ, καὶ τῇ τετάρτῃ τοῦ δεκεμβρίου, ἡμέρᾳ πέμπτῃ συνῆλθε πάλιν ἡ σύνοδος.

Πεὸς μὴν τὰ πεότερον εἰρημένα δύο μέμφεται μικεοτέρων λόγων, ἐκ ἴσι καιεὸς ἀπολογήσασθαι ὑμῶ· καίτοιγε ὡς ἠξέτησας, ταῦτα πεοσβάλλεσθε ἢ σὴ αἰδεσιμότης, καὶ ἐκτυπωθῆναι παρ' ἡμῖν ἐζήτησας. Ἔτο μὲν οὖν ὄζιν ὑπὲς τῶν ἡμετέρων ἀξίαν, ὅμως δὲ ἔγχεμψεν ἀπολογήσασθαι καὶ συμβιβάσαι πεὸς τὴν ἀληθῆ ἔννοιαν· ἀλλ' οὐδὲ πεὸς τὸ ὑμῶ εἰρημένον Ἔ βιβλίου ἔγχεμψεν ἀπολογήσασθαι κ᾽ τὸ παεὸν, Ἔ καιεῦ Ἔτο μὴ συγχωεουῦτος· ἀναβληθήσεται δὲ ἀπαῖξα κ᾽ τὸν ἴδιον λόγον ἐξεταθησόμενα. ἐπειδὴ δὲ καὶ ὑμῶ ἐν τοῖς σοῖς λόγοις εἴρηκας, τῶν καθολικῶν ἐκκλησίαν καὶ τὸν πεοεισῶντα ταύτης δυνάσθαι μέζονα τὸ κοινὸν σύμβολον, Ὲ πολλάκις ἄλλοτε πεότεεον εἰρῆσθαι Ἔτο, δῆλον δὲ ὅτι πεὸς τὸν ῥωμαϊκὸν ἐκκλησίαν ἀποβλέπων καὶ τὸν ἄκεον ἀεχιεία Ἔτο εἴρηκας, ἡμεῖς Ἔτο καταλιπεῖν ἀνέξεταζον εἰρημένον οὕτω πολλάκις οὐκ ἀνεχόμεθα. βυλόμεθα δὲ πεὲ τούτου τὸν λόγον ποιήσασθαι ἐν τῇ ἰφέζῃς συνόδῳ, εἰ Ὲ ὑμῖν συνδοκεῖ. ἔχομεν γὰ πολλὰ Ὲ ἡδυναῖα εἰπεῖν εἰς ἡμέτεεον δίκαιον συμβαλλόμενα. ὑποπτεύομεν δὲ μήπο τι οἱ πεὲ τούτων λόγοι σκάνδαλόν τι εἰσοίσουσι, ἀλλὰ τοῦτο εἶπον, εἰ καὶ ὑμῖν συνδοκεῖ. ἴσαι γὰ ἡ ἐξέτασις αὕτη πᾶσι τῇ ὑμετέρᾳ θελήσει, καὶ εἰ ὑμῖν συνδοκεῖ ἡμῆσται, ἡμεῖς γὰ ἕτοιμοί ἐσμεν.

Ο' Εφίσου.

Μετὰ τὴν ἄλλων ἀεθέεων ὧν ἀνέφεεται οἱ λατῖνοι καὶ οἱ ἑλληνικοὶ, ἴσι καὶ τοῦτο, ἡ αὐθεντία τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, ἐπειδὴ ἡμῖν ἐσμὲν ἐν τῇ ἐξετάσει Ἔ ἀεθεου τῆς πίστεως πεὲ Ἔ ἁγίου πνεύματος, οὐ φαίνεται ἀφέπον ἐγκαταμίξαι τὸ ἀεθεον Ἔτο μὴ Ἔ ἀεθεου Ἔ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ὄντος. ἀνὰ Ἔτο κ᾽ ἐν τῇ ἑλληνικῇ, ἣν ἔδωκα πεὸς ὑμᾶς, λέγω, ὅτι πεὲ τῆς αὐθεντίας τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας κ᾽ τὸ παεὸν οὐ λέγω, ἐν καιεῷ δὲ καὶ πεὲ τούτου ῥηθήσεται. ὅταν οὖν ἤδωμεν ὅτι τὴν ἐξέτασιν Ἔ ἀεθεου τούτου, τότε ἡ αἰδεσιμότης σου ἡδυθέσω ἐεῖ πάντα ὅσα αὐ εἶπ σοι βουληταί· κ᾽ ὀφείλετε πεοδύειν, ὅτι οὐ πεοσκεούετε τῷ ἁγίῳ ἡμῶν διαπό τὴ τῷ πάντα, ἐπειδὴ οὐκ ἴσι ἐνταῦθα δι' ἄλλο, ἀλλ' ἢ ἵνα ἀναπύχθῇ ἡ ἀλήθεια. ἀνὰ δὲ τῆς τῦ χεισοῦ χάειτος αὕτη ἡ ἐξουσία τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας καὶ Ἔ ἄκεου αὐχιείως, ἴσι φανεεοτέεα ἀνὰ τὴν διαλῃλίων, ἵπ γὰ μᾶλ Ὲ ἀνὰ τὴν ἁγίων οἰκουμενικῶν συνόδων. ὥστι εἶπεν ἡ ἀποεία αὕτη, τὸ μὴ ἐξεῖναι πεοθεῖναι, ἔχει ἀποείαν, ἐπεὶ δὲ ὡς εἶπον πεὸ ὀλίγου ἡ πεὲ Ἔ τοιούτου ἀεθεου ἴσι διακεκεμμένη τὴν ἄλλων, οὐ φαίνεται πεοσῆκον συμμιγνύειν τῇ τούτου ἐξετάσει τῶν πεὲ τοῦ ἑτέεου ἀεθεου ἐξέτασιν. ὅθεν καὶ πάλιν πᾶσι καλῶ, ἵνα εἰσέλθητε ἐν τῇ ἐξετάσει τῆς πεοόδου τοῦ ἁγίου πνεύματος· ἐπεὶ γὰ διασαφωνιθήσονται ταῦτα καὶ βέλτιον καὶ ἀληθῶς. πέπεισμαι δὲ ὡς ἐὰν ὁμονοήσωμεν ἐν ταύτῃ τῇ ἀμφισβητήσει τῇ πεὲ Ἔ ἁγίου πνεύματος, εὐχεεῶς καὶ καλῶς καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ὁμονοήσομεν.

Ιωλ. Καρδ.

οὖσα οὐκ ὑπεδέχατο οὔτε αὔξησιν οὔτε μείωσιν· καὶ μεγάλη τιμωρία ὑποβαλεῖ ται καὶ ὁ ἀφαιρῶν καὶ ὁ προστιθέμενος· ἀνέγνωμεν ἐν ταῖς βιβλίοις ἡμῶν, μηδὲν δεῖν προστιθέναι ἢ ἀφαιρεῖν. αὐτη ἡ ὑπόσολη ἰδιῶ πρὸ τῆς ἀρχῆς τῆς ἐν ἐφέσῳ συνόδου, ὅμως ὁ ὢν πρὸ τῆς ζίτης ὁμολογεῖ μὴ δεῖναι προσθεῖναι μήτ' ἀφαιρεῖν ἀπὸ τῆς καθολικῆς πίστεως. ἔχω δύο μάρτυρας, ἵνα πρόσωσι καὶ ζίτην, ὡς ἂν ἐν ῥήματι δύο ἢ ζιῶν σαθῇ παν ῥῆμα· καὶ προκομίζω τὴν ἑβδόμην συνόδον, ἥτις φησὶ, τὰ ὑποδεδεγμένα ἐν τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ οὔτε μείωσιν οὔτε αὔξησιν ὑπεδέχατο· μείζων γὰρ ὑποβάλλει ποινὴ καὶ τὸν ἀφαιροῦντα καὶ τὸν προστιθέμενον· ὑπεκατάρατός ὅζτι ὁ μεταφέρων ὅρια αἰώνια, ὑπεκατάρατός ὅζτι ὁ μεταφέρων ὅρια πατέρων αὐτῶ· οὐδ' εἶχον προθεσιν πρὸς τὸ γνῶναι τὴν ἀλήθειαν. αὕτη ἡ ἑβδόμη συνόδος ἑδράζεται ἐν τῇ χρήσει τῆς ἱερᾶς γραφῆς τῇ λειρούσῃ, ὑπεκατάρατός ὁ μεταφέρων, καὶ τὰ λοιπά. τοῦτο δὲ συμβαίνει κατ' ἐκείνων τῶν μὴ ἐχόντων προθεσιν ὑπογνῶναι τὴν ἀλήθειαν. ὅθεν περαίνεται, ἐκεῖνον εἶ) τὸν ὑποβαίνοντα, τὸν μὴ ἐπόμενον τῇ πίσει τῇ ὑποδοθείσῃ ὑπὸ τῶν πατέρων αὐτῶ· ὁ δὲ ἀναπίστων τὴν πίσιν, οὔτε ὑποβαίνει τοῖς ὅροις τῶν πατέρων αὐτῶ, οὔτε ἀφαιρεῖ ἢ προστίθησιν. ὅδε λόγος, γέγονεν αὕτη ἡ κώλυσις, καθὼς ὁ κύριλλός φησι, κ῍ τὸ λαληθῶτος ὑπὸ τοῖς ὅροις τῶν πατέρων αὐτῶ. ἐπειδὴ δὲ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον πνεῦμα ἀληθείας ὅζτι, ὃς ἂν λέγῃ τὴν ἀλήθειαν, φίλος ταύτης καὶ τῶν ὅρων ἐντός ὅζτι· ὁ δὲ λέγων τὸ ψεῦδος κ῍ ὑποβαίνων, ἢ προστίθησιν, ἢ ἀφαιρεῖ, κ῍ ἐκεῖνός ὅζτι ὁ ὑποβάτης τῶν ὅρων τὸ ἁγίου πνεύματος, καὶ προστιθέμενος καὶ ἀφαιρῶν τῆς πίστεως τῶν πατέρων. ἔτι οὖν τὸ κείμενον σαφῶς παρίστᾳ, ὅτι ὁ μὴ ἔχων προθεσιν ὑπογνῶναι τὴν ἀλήθειαν, ἐκεῖνός ὅζτι ὁ προστιθέμενος ἢ ἀφαιρῶν. ἐπεὶ δὴ ἡ κώλυσις αὕτη γέγονε ὑπὸ τῶν πατέρων τῆς ζίτης συνόδου, ἢ δὲ αὐτῶν πατρικὴ ἁγία πνεύματος, ἆρα ἂν εἰκότως τὴν ἐν νικαίᾳ σύνοδον ὑποβεβηκέναι τὰ ὅρια τῶν πατέρων αὐτῆς, πεσὼν ὑπὸ τῶν ἄλλων; κ῍ γὰρ εἰ νοήσομεν τοῦ, ὅτι ἡ ἐναλλαγὴ τῶν ῥημάτων κωλύεται οὐχ ἡ τῆς διανοίας, τότε ὑποβαλοῦμεν τοῖς πατράσι τῇ ποινῇ τ῍ ἀναθέματος. κ῍ γὰρ, ὡς εἶπον, ἡ ἐν νικαίᾳ ἀφελέ τινα τ῍ συμβόλου τῶν ἀποστόλων· τοῦτο λέγω καὶ ὅτι τῆς ἐν κωνσταντινουπόλει, ἢ μᾶ τοῦ κώλυσιν ταύτην προσέθηκε πολλὰ τῶν ἐν νικαίᾳ. τὸ δὲ λέγειν τὴν ἀλήθειαν κείνεται ταυτὸν, ℭ οὐχ ἑτέρωθεν ἢ ἐναντίως. ὅθεν ὑπὸ τούτων σωώσεται, ὅτι τὸ λέγειν τὰς μᾶ ταῦτα σωώσεις κεκωλύσθαι προσθε῾ ἡ τι ἐν τῷ συμβόλῳ, οὐκ ἔστιν ἀληθές. ἔτι ἐν τῇ βίβλῳ ταύτῃ ὅζτι τὸ σύμβολον τὸ ἐν νικαίᾳ κ῍ τὸ ἐν κωνσταντινουπόλει ἑλληνικῶς, ἔχομεν γὰρ ταύτην ὑπὸ τῆς κωνσταντινουπόλεως, πεσὼν εἰς ἕνα θεὸν, ℭ τὰ ἑξῆς· ἡμεῖς ἔχομεν ἐνταῦθα ζεῖς βίβλους, δύο δ' προσέχεως τῶν ἐν χαλκηδόνι, καί εἰσιν λίαν ἀρχαῖαι, ἡ μὲν μία ἔστι πλέον πεντακοσίων χρόνων, κἀκείσε πίθεται τὸ ἐν κωνσταντινουπόλει σύμβολον, κ῍ οὐδέποτε πίθεται τὸ, ἐκ τῶν οὐρανῶν, κ῍, κατὰ τὰς γραφάς. ἔτι ἔχομεν βίβλον ὑπὸ γραμμάτων λογγοβαρδων, ἥτις ὅζτι ἀρχαιοτάτη, ℭ κεῖται ἐκεῖσε κ῍ ἐν τῷ ἐν κωνσταντινουπόλῃ συμβόλῳ, ὅλοτόν τὸ, ἐκ τῶν οὐρανῶν, κ῍, κ῍ τὰς γραφάς. ἡ βίβλος δὲ ἐκείνη ἰδιῶ μοι ἐδείξατο, ὅπου εἰσὶ τὰ προσκεκτεταρτησσυνόδου, ἔστι βίβλος νέα κ῍ πλεῖον τῶν τριακοντα χρόνων, αὗται δέ εἰσιν ἐπίκειται τῶν πενταποσίων χρόνων. Κύριε ἐφέσου, ἐὰν καὶ ἡμεῖς πθέμεθα δύο τινὰ ῥήματα ἐκ ὧν ἔχε ἐν τῷ συμβόλῳ ἐκ ὀφείλετε ζέγχειν ἡμᾶς. τὰ ῥήματα ταῦτα τὰ, θεὸν ἐκ θεοῦ, ἐκ ἔχετε, κ῍ ἡμεῖς ἔχομεν τὰ ῥήματα ταῦτα, ἀλλ' ὅμως οὐκ ὑπολαμβάνεσθε ἡμῶν, ἐγὰ δὲ τῶν ῥημάτων τῶν, ἐκ τ῍ ὑοῦ, ὑπολαμβάνεσθε.

Πρὸς

ἐκτεθήσει) πάντως. ὥσπερ ἐν ἰκάς ῃ τῷ οἰκουμβικῶν συνόδων ἐγράφετο· ἐξ αὐτοῦ δὲ τοῦ συμβόλου ὀφείλει πᾶσι ξόποις ἐξαριθμεῖσθαι, ἵνα ἡ τῷ χειρόνων ὁμοίοις ἢ ὀξὺ ταύτῃ τῇ αἰτίᾳ λυθεῖσα, συναφθῇ πάλιν.

Εἰ πρόδηλον ὁ καιρὸς ὅτι τὸ ποθεινότερον θέαμα πάντων ὧν διώκαται ἄνθρωπος ἴχνη, καὶ πολλάκις ὁ γαλιλαῖος βασιλεὺς εἵρηκεν. οὐκ ὀφείλει καταλείπεσθαι τὸν καιρὸν ὅτι ματαίῳ, ἀρκοῦντος δεῖ τούτου τοῦ ζητήματος διειλίχθημεν, καὶ ὀλίγων καὶ συγγραμμάτων ἐκατέρωθεν. ἡγοῦμαι δὲ ὅτι πάντες ἄτε ἄνδρες σοφώτατοι, καὶ νουνεχέστατοι, καὶ συνετώτατοι γνωρίζετε τὴν ἀλήθειαν, καὶ κρίνετε ὅτι τὸ ζήτημα τοῦτο οὐκ ἴχνη δυσχέρειαν. ἐγὼ δὲ οὐκ ὑπολαμβάνομαι, διότι τὸ ζήτημα τοῦτο εἰσήξατε εἰς τὸ μέσον· ἐποιήσατε γὰρ κατὰ τοὺς ἀξιολόγους ἄνδρας, οἵτινες ὅτι βέλτιστα ἀγωνίσασθαι, ἄρχοντας ὑπὸ τοῦ κουφοτέρου. τοῦτον τὸν ξόπον καὶ ἡ αἰδησιμότης ὑμῶν, βουλομένη εἰσῆλθεν εἰς τὸν ἀγῶνα δεῖ τῆς μείζονος ὑποθέσεως, ἠβουλήθη ἄρξασθαι ὑπὸ τοῦ δυχερεστέρου ζητήματος. ἐπειδὴ δὲ ἐξ ἐτοσούτου καιροῦ ἐξήτασθαι καὶ καλῶς διελοίχθη ἡ ἀλήθεια, εἰ καὶ τὰ μάλιστα παρ' ὑμῖν οὐκ ἠγορεύετο, ἀλλ' ἐποιήσατε τοῦτο ἵνα δῆλον ὑμῖν γένοιτο, τίνι ξόπῳ οἱδαμεν ἡμεῖς οἱ λατῖνοι ὑπολογεῖσθαι, σπεύδομεν ἵνα σχῶμεν πρὸς τὴν μείζονα κίνησιν δυχέρειαν. καὶ γὰρ καθ' ὃν ξόπον προτέρων εἶπον πάλιν λέγω τοῦτο, ὅτι ἐὰν δυνηθῆτε ὑποδεῖξαι ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον οὐκ ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ υἱοῦ, ἐρῶ ὅτι κατ' οὐδένα τρόπον τῇ ῥωμαϊκῇ ἐκκλησίᾳ ἐξῆν προσθεῖναι τοῦτο ἐν τῷ συμβόλῳ. εἰ δὲ ἦτο ἀδυνηθῆτε δεῖξαι. ἀλλὰ μᾶλλον μᾶλλον οὖν τὸ ἐναντίον δειχθήσεται, τότε πεπεισμένος εἰμὶ, ὡς οὐδεμίαν δεῖ τούτου ποιήσεται ἀμφισβήτησιν· ὅμως δὲ ἐμὲ οὐ βέλομαι τὰ τοιαῦτα ὀφλισκάνειν. εἰ γὰρ οὐκ ἔστι προτέρως τὸ ἀκροωμένων; ἐγὼ ἑτοιμότατός εἰμι ὑποκρίνεσθαι προτέρως; ταῖς φερομέναις παρ' ὑμῶν ἐρωτήσεσι. ἀλλ' ἴσως ἄμεινον αὖ εἶπε τὰς πραγμάτας ἡμέρας, ἐν αἷς ὀφείλομεν συνέρχεσθαι, ποιεῖσθαι λόγον δεῖ τινὸς μείζονα ἀμφιβολίαν· μεταξὺ δὲ τῶν ἄλλων καὶ ἡμᾶς συνέρχεσθαι καὶ ἐξετάζειν δεῖ τούτου· ὅμως εἰ βέλεσθε καί τι ἐρωτῆσαι ἕτερον, ἐρωτήσατε νῦν σὺ αἰδησιμότης, καὶ ἐγὼ ἄσμενος ὑποκρινοῦμαι. ἐρῶ ὅτι λόγον ἵνα, ἐγὼ ἡδέως ὁμιλῶ μετ' σῆς αἰδησιμότητος ὡς μετὰ πατρός. πολλάκις εἶπες, ὅτι ἡ τοιαύτη κάλυσις οὐκ ἰσχύει προτέρως τὸ σύμβολον. ἐγὼ ὑπολαμβάνω ὅτι αὕτη ἡ κάλυσις προτέρως τῆς τρίτης συνόδου. ἐγὼ ὑπολαμβάνω ὅτι αὕτη ἡ κάλυσις προτέρως τῆς τρίτης συνόδου γέγονε· καὶ καλῶς ἔχει ἵνα ἀκούσωσιν οἱ πατέρες οὗτοι· εἰ γὰρ καὶ πολλὰ ἐξεδίμιλον ἐν τῷ συγγράμματί μου, μως δεῖ τούτου οὐκ εἶπον. ὁ δὲ ἰσχυρότερος λόγος, ἀφ' οὗ φαίνει) ἐν τῷ συμβόλῳ μὴ ἐξεῖναι προσθεῖναι μηδοποιῶ λαμβάνεται ὑπὸ τῆς ὑπεροχῆς τοῦ κυρίλλου. εἰ οὖν καλῶς ὑπεβάλλετε τὸν νῦν τῆς ῥήμασιν ἐκείνοις, ἀρίστης τὸν κύριλλον μὴ ποιοῦντα προσθήκην δεῖ ὀνόματος, ἀλλὰ μὴ φαίνεται κατ' οὐδένα τρόπον τῷ πίστει· ὅμως δοθέντος ὅτι καὶ ὁ κύριλλος εἶπε μὴ ἐξεῖναι προσθεῖναί τι ἐν τῷ συμβόλῳ. τοῦτο οὐ ποιεῖ καθ' ἡμῶν. ὁ κύριλλος καθίστησιν ἑαυτὸν ἐν τινι ῥητῷ τῆς γραφῆς, ἔνθα λέγει, ἐμνήσθημεν τοῦ λέγοντος, μη μεταιρε ὅρια αἰώνια ἃ ἔθεσαν οἱ πατέρες σου· οὐ γὰρ ἦσαν αὐτοὶ οἱ λαλοῦντες. ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ καὶ πατρός. ὥστε ὁ κύριλλος ἰσράζει) ἐν τούτῳ ῥητῷ, ὡς κεκαλυμμένον εἶπε τὸ μήτε προσθεῖναι, μήτ' ἀφελεῖν· καί φησιν ὅτι οἱ ἅγιοι πατέρες, μᾶλλον ἢ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τοῦτο γὰρ κεῖται ἐν τῇ σοφίᾳ τοῦ σολομῶντος, προτέρως τῆς τρίτης συνόδου ἦσαν, καὶ οὐ προτέρως τῆς τρίτης μόνον, ἀλλὰ καὶ προτέρως τῆς πρώτης, καὶ προτέρως τῆς πίστεως τοῦ χριστοῦ. ἵνα λέγῃ ὁ μακάριος κελεστῖνος, τίς ποτε ἂν εἰκείη ἄξιος τοῦ ἀναθεματισμοῦ, ὁ προτιθέμενος ἢ ἀφαιρεῖν ὑπὸ τῆς καθολικῆς πίστεως; ἢπερ ὑποσολικὴ

Ιυλ. Καρδ.

Ο' Εφέσου. Ποία ὑπεξολή;

Ιωλ. Καρδ. Η' πρὸς νεστόριον. Ἰωΐνα οὖν ὁ κύριλλος ἠρώτησε τὴν συνοδον, εἴπερ ἔδοξεν ἡ ὑπεξολὴ συμφωνοῦσα τῇ ἐν νικαίᾳ συνόδῳ, ἀπεκρίθη ἡ σύνοδος πᾶσα, λέγουσα, ὅτι σύμφωνός ὄζι, & ὅτι μᾶλλον διὰ τοῦτο τὴν ἀλήθειαν, καὶ ὅτι σαφέστερον καὶ καθαρώτερον, καὶ τὸ συνεπιτυγμβὸν ἐν νικαίᾳ σύμβολον ἐκεῖνος πλατύτερον καὶ σαφέστερον διέξαισεν. ὅθεν πᾶσα ἡ σύνοδος συνεπάρεσι, ὅτι καὶ ὁ κύριλλος τὰ αὐτὰ ἐφέρει τῇ ἐν νικαίᾳ συνόδῳ, καὶ διὰ τοῦτο ἐδημίαν εἰσῆγε καιρότητα. ὅθεν εἰ τὰ ῥήματα ἐκεῖνα ἰσημαντον ἑτέραν πίστιν, δηλονότι ἐναντίαν πίστεως ἔκθεσιν, ὁμολογουμένως ὁ κύριλλος ἀπεδείκνυσεν αὖ τῆς ὅρῳ. ἐπειδὴ δὲ ἐποιήσατο μετέωρα τὸν κυρίλλου, διὰ ἐποιήσατο ἐν τῷ συμβόλῳ, καὶ διὰ τούτων ὤφειλε, τίς ὁ τοῦ τὸ καλύσεως ἐκείνης, & τί ἠβουλήθη καλύσαι ἡ σύνοδος. Η' ὑπεξολὴ, Τὸ φιλομαθὲς καὶ φιλόπονον. Η' ἁγία σύνοδος ἡ ἐν ἐφέσῳ τῷ νέῳ σιωαθροισθεῖσα, ἐξηλώκειναι ἁγίαν ἀπόφασιν τῷ νεστορίου, καὶ τῇ ἄλλων τῇ καινοφώνων, οἵτινες μετ' ἐκεῖνον ἢ πρὸ ἐκείνου γεγονότες, καὶ τὰ αὐτὰ φρονοῦντες ὑπῆρχον ἐκείνῳ, καὶ τοὺς λόγους ἢ συγγράφειν ἐτόλμησαν ὁμοίως κατέκεινε, καὶ ἴσως ἐκείνοις ἐπέθηκε τὴν αἰτίαν. ὅθεν ἀπὸ τῆς ὑπεξολῆς ταύτης σαφῶς φαίνεται, ὅτι κατέδίκασεν ἡ σύνοδος τὸν νεστόριον καὶ τοὺς φρονοῦντας τὰ αὐτὰ ἐκείνῳ· καὶ ἀπὸ τούτου φαίνεται τὸ ῥῆμα τοῦτο τὸ, ἑτέραν πίστιν, ἐναντίαν πίστιν σημαίνειν τῷ τῆς ὀρθῆς, ἥτις ὄζι νεστοριανὴ πίστις, ἢ ἑτέρου τινός. ὅθεν φαίνεται ὅτι τὸ τῷ παραδοθὲν σύμβολον ὑπὸ νεστοριανῶν ἠθετήθη, ὅτι ἐφέρει ἐναντία δόγματα τῆς ὀρθῆς καὶ ἀληθοῦς πίστεως. ὅλιπον οὖν πῶς ὁ κύριλλος αὐτὸς ἐξηγούμενος τὸν ὅρον λέγει, ὅτι ἡ σύνοδος κατεδίκασε τὸν νεστόριον καὶ τοὺς φρονοῦντας τὰ ἐκείνου. ὅθεν φαίνεται ἐξ τούτου ἠκυρῶθη τὸ σύμβολον τῶν νεστοριανῶν, ὅτι ἐφέρει ἐναντία δόγματα ἴσα καὶ ὅμοια τοῖς δόγμασι τοῦ νεστορίου. καὶ τοῦτο ἐναντίον ὄζιν ᾧ εἶπεν ἡ αἱρεσιμάχης σου· ὡς σωστὸς & σοφὸς ἀνὴρ θελήσῃς ἰδεῖν τὰ γεγραμμένα. καὶ γὰρ ἀπὸ τούτων ἴσμεν, ὅτι ἡ κόλυσις οὐκ ἄλλο ἢ ἐναντίον καὶ ἀσύμφωνον τῇ πίστει κωλύει. διὰ τοῦτο ἐπαινῶ τὴν αἱρεσιμότητά σου, μὴ θέλε κατ' ἀγνοοῦντων ἀπεφατικὸν εἰς τὸ ἀκούειν λόγους οὕτω σαθροὺς, οἷς καὶ νῦν ἐπίστευσαν. ὅθεν εἰ δοκεῖ καὶ ὑμῖν καλῶς, ἐαθέντων τούτων πάντων, ἡδυσώμεθα πρὸς τὴν ἄλλην τὴν κυρίαν αὐτοῦ, ἐν ᾗ πάντες ἔχομεν ἀξιολόγους πρέσβεις λόγους· ὅμως ἐγὼ ἑτοιμότατός εἰμι, οὐ μόνον ἡμέραν, ἀλλὰ καὶ μῆνα διολογεῖσθαι πρὸς τὰς ἐρωτήσεις ἁπάσας· ἀλλὰ τοῦτο λυπεῖμαι, ὅτι καταλείπομεν τὸν καιρὸν ὅπου ματαίῳ.

Ο' Εφέσου. Η' μεῖς οὔτε μικροὶ, οὔτε ἐσμὲν μικροῖς τοῖς τοιούτοις λόγοις νομίζομεν, οὔτε δυναμένους & ὑπὸ ὑπτίων, ὡς ἡ σὴ αἱρεσιμότης εἶρηκε, λύεσθαι, ἀλλ' ἀναγκαίους πρὸς τὸ φρονεῖμενον, καὶ ἄλλως χρησίμους· ἐπειδὴ περὶ τῆς φωνῆς τῆς θείων πατέρων αὐτοὺς λέγομεν, ἢ τὸ πρέσβυ ὑποθέμενοι, κἂν ἀληθὴς τὸ δόγμα ᾖ τὸ παρ' ὑμῶν προτεθέμενον, μὴ δεῖν ἐν τῇ συμβόλῳ προσκεῖσθαι καὶ ἐκφωνεῖσθαι. βέλτιον ἦν περὶ τοῦτο τὸ μέρος ἀπασχολεῖσθαι, καὶ τὰ τῆς θεολογίας μέρη ἐᾶν ἀκίνητά τε καὶ ἀνέξεταστα· ἢ τὸ γὰρ & δυλαβείας ἔχεται μᾶλλον, καὶ τῇ φύσει ἢ περίεργος ἔπεται. γινώσκειν οὖν βουλόμεθα τὴν αἱρεσιμότητά σου, ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἀποστησόμεθα τῆς ἐξετάσεως ταύτης, μέχρις ἂν εἰς τέλος ἐξενεχθῇ, καὶ εἴς τι κοινὸν συμπέρασμα καταστήσωμεν. ἢ τὸ γὰρ ἡμεῖς καὶ λέγομεν, καὶ φρονοῦμεν, καὶ ἀποδεῖξαι ῥᾳδίως ἔχομεν, ὅτι κἂν ἀληθὲς δύρηθῇ τὸ δόγμα ἐξεταζόμενον ὕστερον, ἐν ἰδίῳ ὅρῳ ἐκτε-

τέρον, καθόλου τὸ μηδένα τολμᾶν ἑτέραν πίστεως ἔκθεσιν συντίθεσθαι. Τὸ μὲν ἐκ τῆς σῶν λόγων ὥσπερ τὸ πόρισμα συνελίξαμεν· εἰ δ' ἔχεις εἰπεῖν τι πρὸς τοῦτο, εἰπέ.

Τίνι μᾶλλον πιστεύει ἡ ἁγία σύνοδος σου δέλεγε, τῷ ὅρῳ τῷ ἐν ἐφέσῳ, ἢ σαυτῷ; Ιωλ. Καρδ.

Καὶ τῷ ὅρῳ τῷ τῇ συνόδῳ. εἰ δ' ἔχομεν ἀποδείξαι τινὰ, μᾶλλον τῷ ὅρῳ πιστεύσομεν τοῖς ἐξηγησαμένοις αὐτὸ, ἢ ἡμῖν αὐτοῖς. ἐξηγεῖται δὲ τὸ ὅρον ὁ μακάριος κύριλλος ἐν τῇ πρὸς ἰωάννην ἐπιστολῇ καὶ ἐν τῇ πρὸς ἀκάκιον τῆς μελιτηνῆς. θεωρήσωμεν τοίνυν τὰ ἐκείνου ἐξηγήματα, καὶ ἐκείνῳ συνεπώμεθα· οὐδεὶς γὰρ ἐκείνου κυριώτερος τοῦ τοιούτου ὅρου ἐξηγητής. νυνὶ δὲ ἔτι πλέον καλύεις εἰπεῖν, εἰπέ. Ο' Εφέσου.

Ἐγὼ δέ φημι τὸ μηδέποτε, τίνι δεῖ πιστεύειν, ἐπειδὴ ἡ συνοδος αὕτη ἡ ποιήσασα τὸν ὅρον, ἐπάγουσα τοῖν αἰτίαν ταύτην λέγει, διότι τὸ σύμβολον τῆς πίστεως πολλαχοῦ διεστραμμένα δόγματα. Ιωλ. Καρδ.

Οὐκ ἔχει οὕτως, ὅτι διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν ἐτέθη. Ο' Εφέσου.

Ο' ὅρος τῆς συνόδου λέγει οὕτως, ὅτι κατεδίκασεν ἡ ἁγία συνοδος τὴν ἔκθεσιν τῆς πίστεως, ἤγουν τὰ τῆς πίστεως μυσαρὰ δόγματα· φαίνεται δὲ τοῦτο καὶ ἀπὸ τῆς ἐφεξῆς αἰτίας ῥημάτων τοῦ χαρισίου. καὶ γὰρ ὁ χαρίσιος ἐγκαλῶν τοῖς πίστεως λέγει. ὅτι παρεφθάρης ἐν νικαίᾳ συμβόλου, ἐκεῖνοι ἐξέθεντο σύμβολον ἀπιστίας οὐ πίστεως. τρίτον ὅτι τὸ προσκείμενον ἐν τῷ συμβόλῳ ἀναγνώσῃ καὶ ἐν τῇ ἐκθέσει τῆς πίστεως· ὅτι δὲ ἀναγνώσῃ, ἠρώτησε τοῦ συνόδου ὁ κύριλλος, εἰ δοκοῦσιν ἀληθῆ τὰ ἐν τῇ ἐκθέσει. καὶ ἀπεκρίθη ἡ συνοδος, ὅτι οὐκ ἀληθῆ, καὶ διὰ τοῦτο κατεκρίθησαν παρὰ τῆς συνόδου. εἰς ὃ δὲ λέγεις, ὅτι μᾶλλον πιστεύεις τῷ κυρίλλῳ οἷα τῆς συνόδου ἐξαρχῶν, καὶ αὐτὸς ὁμολογῶ. ἀλλ' ἡ ἔκθεσις τοῦ κυρίλλου οὐ προσίσταταί μοι, μᾶλλον δὲ συνίσταται καὶ ἀποδείκνυσι τὸ παρ' ἐμοῦ λεγόμενον. καὶ ἐπὰν θέλῃς σκέψασθαι καλῶς τὸν νοῦν τῆς ἐκθέσεως, εὑρήσεις, ὅτι τὸν, ἑτέραν ἐξηγεῖται πίστιν, οὐδὲν ἄλλο ἢ ἐναντίαν. δῆλον δὲ ἐντεῦθεν, ὅτι ἐν τῇ ἐκθέσει τοῦ κυρίλλου τῇ πρὸς ἰωάννην ἀποχείας, ἐν ᾗ ἀπολογεῖται πρὸς τὴν ἔκθεσιν τοῦ κυρίλλου, λέγει πολλὰ. ἃ ἐν τῷ συμβόλῳ τῷ ἐν νικαίᾳ οὐ κεῖνται ῥητῶς· ὅμως ἐπεὶ δὴ τὰ τοιαῦτα οὐκ ἦσαν ἀλλότρια, διὰ τοῦτο λέγει ὁ κύριλλος. ὑδὲν προσθέμεν, οὐδὲν ἀφαιρεῖν· καί τοι γε πολλὰ καὶ διάφορα τίθησιν. ὅθεν τοὐλάχιστον σωφρονῆσαι ἀπὸ τῆς ἐκθέσεως ἐκείνης, ὅτι οὐ δεῖ λέγεσθαι προσθήκην. οὕτε ἀφαίρεσιν τῆς ἀληθοῦς καὶ ὀρθοῦ νοῦ. ἔτι ἡ πρὸς ἀκάκιον ἡμῖν οὐ προσίσταται, μᾶλλον δὲ ὄζει καὶ ὑπὲρ ἡμῶν. ἐπειδὴ ἐν αὐτῇ ὁ κύριλλος; πρὸς τὸ τέλος ἐξηγεῖται, πῶς ὀφείλει νοεῖσθαι τὸ μὴ δεῖν προσπίθεσθαι· ὥστε ὁ ἀναπύων καὶ διασαφῶν, καθαρώτερον καὶ δυκρινέστερον ποιεῖ.

Ἐγὼ τοῦ, τὸ ἀναπύξαι ἔξωθεν οὐ κωλύει; Ο' Εφέσου.

Ο' βουλόμενος τὸ τοιοῦτον ποιεῖν οὐδὲν καινὸν ποιεῖ, ἀλλ' ὑδὲ γινώσκεται τὴν ἔκθεσιν τῆς πίστεως καινοτομεῖσθαι. ἀλλὰ τὰ φανερὰ σωίζει μᾶλλον. τί ἄλλο σαφέστερον εὑρήσεται τούτου; ἵνα μὴ ὑπολάβῃ τις μου περὶ ψεύδους, ἐν τῇ παρούσῃ ὁμιλίᾳ, ἰδίκα ὁ νικαίας ἔγραψε, ἐγὼ ἐξήτασα τὸν πίνακα τῆς βιβλίου, καὶ οὐχ εὗρον, μὴ δὲ ταῦτα ἐξήτασα καὶ εὗρον τὸν κύριλλον ἐν μιᾷ ἔκθεσει πρὸς μαθητὴν τῆς πίστεως οὕτως ἐκτεθέμενον, καὶ ἀπὸ ταύτης ἔγνων, ὅτι ἡ τοιαύτη λύεται ἀμφισβήτησις. αὐτὸς γὰρ ὁ κύριλλος τὸ λέγει ἐν ἔκθεσει, ἧς ἡ ἀρχή. Χρῆμα μέν· ὅτι δὲ ἡ γραμμὴ αὐτὴ ἀνάπυξις οὐκ ἔστι προσθήκη. ἀλλ' ὑδὲ καινοτομία τις, φαίνεται, ὅτι μετὰ ἀναγνώσθη ἐν τῇ συνόδῳ ἡ ἔκθεσει, ἠρώτησε τὴν συνόδον ὁ κύριλλος.

Ποία

συνόδος δι' αὐτὸ λέγω, καὶ ὁ ὅρος ὑφ' ὅτου ἀθετεῖ καὶ δοκιμάζει τὸ τῆς νεστοριανῶν σύμβολον, διότι εἶχεν ἐν ἑαυτῷ πολλὰ καὶ διεστραμμένα δόγματα. ὥστε ἡ ἀθετήσασα αὐτὸν ἀναγκαίως ἔχει τὴν ἁγίαν σύνοδον. τὸ γὰρ σύμβολον παραδίδοσθαι τοῖς πιστοῖς ἐν τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ ἀπὸ μέρους προσώπου, ὥστε χρῆσθαι τῷ καθόλου ἐκκλησίας ἐκείνῳ, ὅτου κεκώλυται. ἀλλ' ἀπὸ τούτου κωλύεται, ἑτέραν πίστιν ἢ ὁμολογίαν, δηλονότι ἑναντίαν ἀναφέρειν ἢ συντιθέναι. πότερον δὲ ἱροὶ αἱ τῆς οἰκουμένης σύμβολον τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ, ὥστε πάντας ἐκείνῳ χρῆσθαι, ὅτου ἀπὸ τοῦ ὅρου κεκώλυται, ἀλλὰ κεκώλυται ἀφ' ἑτέρας κωλύσεως. κεκώλυται δὲ ὅτου ἀπὸ τινος ἄλλου λόγου, ἐπεὶ οὐκ ἐπέχεται ὅτου ποιεῖν, ἢ ὑπηρετῶν, ἢ ὑπακούειν ἐκείνοις, οἷς οὐ καὶ ταῦτα οὐκ ἔχουσιν ἄδειαν. εἰπὲ δῆτα καὶ ἕτερος λόγος, ἀφ' οὗ ἐν τῇ οἰκουμένῃ ἔδοξεν τὴν λόγων ἢ πίστιν τὴν ἄλλην τῆς ἐκκλησιαστικῶν ὁρισμῶν ὀφείλουσαν αἰκοτάδιστον ἐκκλησίαν ἀκολουθεῖν τῇ ἁγίᾳ καὶ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ.

Ο' Εφίσου. Πάλιν ἐπανῆλθες πρὸς τὰ αὐτὰ ἐν εἰρηνικῷ. ὅτι ἡ καθολικὴ ἐκκλησία ἔχει ἄδειαν μεταποιεῖν τὰ σύμβολα πρὸς τὰς ὑπ' αὐτὴν μερικὰς πρὸς ἐκεῖνα δὲ τὰ πρότερον εἰρηνικῶς οὕτω καθαιρόμενα ἀπεκρίθης· πότερον οἱ νεστοριανοὶ καὶ ἀρθόδοξοι ἦσαν, εἰ αὐθεντίαν εἶχον σύμβολον ἕτερον σύμβολον. δόκει νῦν καθαρῶς, ἵνα ἐξῆς χωρήσωμεν ἕτερα συμπεράσματα.

Ιωλ. Καρδ. Ἐμοὶ φαίνεται ὅτι ἀκολούθως ἀπολογήσασθαι πρὸς τὸ ἐρωτώμενον.

Ο' Εφίσου. Ἐρωτῶ, πότερον εἶχον ἄδειαν οἱ νεστοριανοὶ σύμβολον ἕτερον σύμβολον, ἢ καπίζωσιν· τὰ γὰρ ἄλλα οὐκ ἐσημάνθησαν, οὔτε ὡμολογήθησαν, οὔτε ἰσήρχθησαν ὥστε καπίζεσθαι δι' αὐτά.

Ιωλ. Καρδ. Ἀποκρίνομαι, τὸ ἴδιον καὶ τὸ μερικὸν σύμβολον οὐ κοινόν, ὅπερ οὐκ ἐδόθη ὀρθοῖς, καὶ νεστοριανοὶ ἠδυνήθησαν αὐτὸ ἐκθέσθαι σύμβολον, ὅπερ αὐτὸ ὠφείλετο ὀρθοῖς, καὶ ἠδυνήθησαν χρῆσθαι ἐκείνῳ καὶ προφέρειν, καὶ φρονεῖν· εἰ δὲ εἶπον ὅτι τὸ ὅσιον καὶ τὸ ἐνικαίᾳ καὶ τῇ διανοίᾳ καὶ τοῖς ῥήμασι, οὐκ εἶπον ἀληθές· ἀλλὰ προφέρειν καὶ ὅπου ἠδυνήθησαν αὐτό.

Ο' Εφίσου. Ἐκεῖνοι ὡς κοινὸν προφέρουσιν, ὅπου δι' αὐτὸ ἐδύναντο τοὺς ἐξ αἱρέσεων ἐπιστρέφοντας, σωπῶντες τὸ ἐνικαίᾳ, ἀφ' οὗ εἶχον ἄδειαν τοῦτο ποιεῖν, ὅπερ ὀρθόδοξον ἰδεῖν.

Ιωλ. Καρδ. Πολλὰ ἀπολογησάμενος καὶ σαφῶς ἤδη καὶ πάλιν λέγω, ἠδυνάμην μὲν προφέρειν ὅπερ ὀρθὸν ἰδεῖν, ἀναγκαίως δὲ τὸ μερικὸν καὶ ἴδιον ὡς κοινὸν, τοῦτο οὐκ ἐβουλόμην.

Ο' Εφίσου. Τοῦτο ἄρα ἦν ὃ ἔλεγον, ὅτι διὰ τὴν τοιαύτην αἰτίαν ἀναγκαίως οὐκ ἐβούλου, διότι τὸ ἀφέλιμον ἀναγκαίως ἔστι τὸ ὡς κοινὸν μάθημα αὐτὸ ἐν νικαίᾳ συμβόλου, εἰ δὲ καὶ ὅλως εἶχον ἄδειαν ἕτερον ποιεῖν, εἰρήκαμεν γὰρ, μήπω ἐξηριθμῆσθαι τοὺς ὅρους, εἰκότως ἐδιαταύτην τὴν αἰτίαν ἐβουλήθη ὁ ὅρος ἀναγκαίως ἵνα μὴ ἔχωσιν ἄδειαν οἱ νεστοριανοὶ καὶ οἱ ἕτεροι. ἐπειδὴ ἡ τοιαύτη ἄδεια ἐβούλετο αἵρεσις ἕτερα τὰ φθορὰ ἐδιεστραμμένα δόγματα· ἵνα διότι ἐναγκαίως ἐβουλήθη ὁ ὅρος, εἰ γὰρ μὴ εἶχον τὴν τοιαύτην ἄδειαν ἕτερα μεταποιῆν, οὐκ ἂν τὰ τοιαῦτα δόγματα ἐνεστάθησαν. διὰ ἕτερα πίστιν παρὰ τὴν ἐν νικαίᾳ διωρισμένην. ἕτερα γὰρ συνεδόθη αὖθις γενόμενα τὰ τε φθορὰ καὶ διεστραμμένα δόγματα ἐν τῷ συμβόλῳ πίστεως. ὥστε καὶ διὰ τὰς τοιαύτης οἰκουμένης ἐβούλου οἱ πατέρες ἐκεῖνοι, φαίνεται παρεῖναι τοῦτο φρονεῖν τὴν ἀγίαν τῆς πα-

τέρων

σαν οἱ λόγοι περὶ τοῦ συμβόλου τοῦ ἀναγνωσθέντος, καὶ ὅσοι τῷ λόγῳ τῷ ἐπεγχθησομένῳ διριθῶσι σύμφωνοι, διὰ χθὲς καὶ δοκιμασθέντωσαν, ὅσοι δὲ μὴ σύμφωνοι τῆς ἀληθείας ἀποδοκιμασθέντωσαν. ὅθεν ἡ αὐτὴ συνοδος πάντας ἐπάγει τὸν ὅρον τοῦτον· σύμφωνον τοῖς προειρημένοις, ὅσα μὲν εἰσι σύμφωνα διὰ χθὲς ἐστὶν, ὅσα δὲ ἑναντία ἀρθῶσιν. ὅθεν ἀπὸ τούτων φαίνεται, ἑτέραν πίστιν λέγειν, μὴ τὴν ἀληθῆ, ἀλλὰ τὴν ἐναντίαν ἐπιφάσκουσαν. δαιμόνιον αὖ καὶ ἄλλοις πολλοῖς ῥήμασι χρῆσθαι τοῦτο, ὅμως ἐπειδὴ γεγραμμένως ἐξέθηκα πρὸς ὑμᾶς ἐκ πλόνων λόγων, ἵνα μὴ αἰσχύνην τὴν πάξιν, ἐπὶ δὲ ἐξ ἀπὸ τῆς γραμμάτων αἰσχαίως, ὅτι τὸ, ἑτέραν, φησὶν ἐναντίαν, τούτων ἐκλειφθέντων, νῦν ἀποκεῖσθαι πρὸς τὰς δύο συνεχόσης. πρὸς δὲ ὃν ἔδει με εἰς τὴν ἀπολογίαν, δίον ὀξὺ ποήσασθαι μνείαν πρέποντος λόγου, δηλονότι, ὅτι ταῦτα πάντως ἔχοντα ἐπεράτωτο ἐν τῇ συνόδῳ, ὅπου τὰ θεῖα τῶν καλύσεως ὅρου. πρὸς δὲ τοῦτο οὐ λέγω, ὅτι ἴσως μέν εἰμι ἀποδεῖξαι καὶ ἐκ τῆς πρακτικῶν τῆς τρίτης συνόδου καὶ τῆς ἑβδόμης, ὅτι ἡ κάλυσις αὕτη ἐπὶ τῆς τρίτης λῶ· καὶ εἶπερ ἀρέσκει, ἐρῶ τὰ τοιαῦτα νῦν. ἵνα δὲ μὴ δόξω τὴν ἀπόκρισιν φεύγειν τῆς σῆς ἐρωτήσεως, ἀπολογήσομαι καὶ πρὸς αὐτά. ἐρώτησας πρῶτον ὅτι ὁ χαρίσιος ἐκ τούτου ἐκηλήθη, καὶ ἔγραφε ἄδειαν, ὅτι οὐκ εἶχε ἄδειαν ποιῆσαι ἕτερον σύμβολον. ἔδοξας γὰρ αἴρειν τὸν λόγον τῶν ἡμῶν, ὅτι οἱ νεστοριανοὶ ἐκ τούτου ἐκηλήθησαν, ὅτι ἐποίησαν ἕτερον σύμβολον, καὶ εἶπας καθαρῶς, ὅτι εἰ μὴ ὀρθὸν οὐκ ἂν ἐπεμήθησαν ἐκ τῆς συνόδου. τοῦτο αὐτὸ δὲ πάλιν ἀπολογοῦμαι, ὅτι εἶπερ τὸ ἐκπλαγὲν σύμβολον ὑπὸ τῶν νεστοριανῶν μὴ ὀρθὸν, ἔμεινεν ἂν καὶ ἕτως ὥσπερ ἡ χαρισίου, καὶ ἡ ἀγάθωνος, καὶ τὸ σωφρονίου. δὲ γὰρ ἀθετεῖται ἐκεῖνο, ἐπειδὴ ἐμείχθη ἑαυτῷ διεστραμμένα καὶ νόθα δόγματα. πρὸς τὸ δὲ ὕστερον, ὅτι εἴπερ διρίθη ἀληθὲς, οὐκ ἂν ἠθετήθη, λέγεις ὅτι οὐκ εἶχον ἄδειαν οἱ νεστοριανοί.

Ὁ Ἐφέσου. Ἐκεῖνο τὸ σύμβολον ἀνομοίως εἶχε τῆς ἡ χαρισίου, καὶ ἡ ἀγάθωνος, καὶ ἡ σωφρονίου. διότι ἐκεῖνο ὡς κοινὸν μάθημα ἐξεδίδοτο τοῖς ὀρθοφρονοῦσιν ἐξ αἱρέσεων αὐτὸ ἡ ἐν νικαίᾳ συμβόλου, ταῦτα δὲ οὐχ οὕτως· ἦν γὰρ ὡς κοινὰ σύμβολα οὔτε τῇ ἐκκλησίᾳ παρεδόθησαν, οὔτε δι' αὐτῆς βαπτιζόμενοί τινες ἐφέροντο· ὥστε οὐχ ὑπάγεται ταῦτα κἀκεῖνα τῷ αὐτῷ λόγῳ, εἴπερ τὸ αὐτὸ σύμβολον ὀρθόδοξον ἦν. ἀλλ' ἐκεῖνο εἰκότως ἂν ἀνέβαπτε καὶ ἐκωλύθη, εἰ καὶ ὀρθόδοξον ἦν, ταῦτα δὲ εἰκότως οὐκ ἐκωλύθησαν, ἐπειδὴ οὐχ ὡς κοινὰ παρεδόθησαν, ἀλλ' ὡς ἴδια καὶ μερικὴ ἐκθέσεις. ὥστε ἐξ ὧν λέγεις, δοκεῖς ἐκείνοις μόνοις δίδοναι τὴν ἄδειαν μεταποιεῖν τὸ σύμβολον, εἴπερ ὀρθόδοξοι ἦσαν· ὁ γὰρ χαρίσιος καὶ οἱ λοιποὶ τοῦ συμβόλου οὐχ ἥψαντο.

Ἰωλ. Καρο. Ἐκ τῆς ἐναντίου, ὁ χαρίσιος ἐν τῇ ἐκθέσει τῆς ἑαυτοῦ πίστεως ἥψατο καὶ τῆς ἐν νικαίᾳ καὶ τῆς ἐν κωνσταντινουπόλει συμβόλου. λέγε γὰρ, ἐκ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ παράκλητον, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, τὸ ὁμοούσιον πατρὶ καὶ υἱῷ, ἅπερ οὐ κεῖται οὔτε ἐν τῇ ἐν νικαίᾳ συμβόλῳ, οὔτε ἐν τῇ ἐν κωνσταντινουπόλει. ἐπειδὴ δὲ εἶπας ἐν τοῖς προειρημένοις, ὅτι ὅσα αἱ εἶπεν, καὶ παρ' ἡμῖν οὐδὲν ἀποκεῖσθαι, ἴσως ἡμῖν ὡς ὁμολογούμενα, διὰ τοῦτο μὴ λέγε πλῆθος ὀνομάτων, ἀλλ' ἓν ἕκαστον, καὶ πρὸς τοῦτο ἥξεις καὶ τὰς ἀποκρίσεις. λέγω δὲ ὅτι ἡ διαφορὰ ἀνομοιότης ἐστὶ μεταξὺ τῆς νεστοριανῶν συμβόλου καὶ τῆς χαρισίου, καὶ τῆς σωφρονίου, καὶ τῆς ταρασίου, εἴπερ ἐκεῖνο τὸ τῆς νεστοριανῶν ἐφείλκυεν ἐν ἑαυτῷ πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. ἡ δὲ ἀνομοιότης σου οὐκ ὀφείλει λαμβάνειν ἑτέραν διάνοιαν ἐκ νόμου ἀπὸ τῆς ἐν αὐτῷ κειμένου. ἀλλ' ἡ σωσο-

ἐρώτησιν ὑπολογοῦμαι, ὅτι ὁ χαρίσιος παρεδίδου τὴν ἔκθεσιν καὶ ὁμολογίαν τῆς ἰδίας πίστεως, ὡς ἀληθῆ καὶ συμφωνοῦσαν τῇ καθολικῇ πίστει, οὐ παρεδίδου μὴν ἐν τῇ ἐκθέσει τῆς πίστεως, οἱονεὶ νομοθετῶν ἐκείνοις τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ διδοὺς σύμβολον ὡς αὐ ἐκείνῳ πάντες χρῶνται. οὐ γὰρ ἐκείνου ἴδιον τὸ διδάσκειν τοὺς λαοὺς, καὶ παραδιδόναι τύπον τῆς κοινῆς πίστεως, ἀλλὰ μόνον τὸ ἐπιθέναι τῆς ἑαυτοῦ πίστεως γνώρισμα. ὅθεν ἀρκεῖ μοι, ὅτι οὐκ ὑπόπτων ἐκεῖνος καὶ τῆς καθόλου συνόδου. ἐντεῦθεν δὴ καὶ καθολικὴ ἐκκλησία, ἡ ὁ διδάσκων τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν, καὶ ἔχων ἄδειαν διδάσκειν τοὺς λαοὺς, καὶ παραδιδόναι τύπον τῆς κοινῆς πίστεως, ἀλλὰ μόνον τὸ ἐπιθέναι τῆς ἑαυτοῦ πίστεως γνώρισμα. ὅθεν ἀρκεῖ μοι, ὅτι οὐκ ὑπόπτων ἐκεῖνος καὶ τῆς καθόλου συνόδου. ἐντεῦθεν δὴ καὶ καθολικὴ ἐκκλησία, ἡ ὁ διδάσκων τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν, καὶ ἔχων ἄδειαν διδάσκειν τοὺς λαοὺς, ἔχει καὶ παντὶ τῷ ἐξουσίαν ἢ ἐφεῖται ἐν τῷ συμβόλῳ ἰδίᾳ δόγμα τυπῶσαι.

Ο' Εφίσου. Τοῦτο ἔχομεν ὑπὸ σοῦ, ὅτι ὁ χαρίσιος οὐκ ὑπεμίμνῃ μηδὲν ἔχων ὑπομένειν ἄξιον. οὐκ ἄρα φαίνεται ὑπὸ τῆς μὴ κωλυθῆναι ἐκεῖνον, ὅτι οἱ πατέρες οἱ ἐν ἐφέσῳ ἐδόκουν ἄδειαν δοῦναι τοῖς μεταποιεῖν βουλομένοις τὸ σύμβολον. καὶ ὅτως αἴρηται τὸ ἐρώτημα τῷ σὸν ὑπολήμματον. εἰ δὲ ἡ καθολικὴ ἐκκλησία ἔχει τοιαύτην ἄδειαν, τουτέστι μεταποιεῖν τὸ κοινὸν σύμβολον, ἐν ἑτέραις διαλέξεσι, θεοῦ διδόντος, καὶ τὸ καιρὸν συγχωροῦντος ἐξετάσομεν. ἐκεῖνο γε μὴν ἐρωτῶ; ἆρα ὁ μὴ χαρίσιος οὐκ εἶχεν ἄδειαν ποιεῖν, ἐκεῖνοι δὲ οἱ τὰ πεπρεσβύτου φρονοῦντες εἶχον ἄδειαν ποιεῖν ἢ τὸ, εἴπερ ὀρθῶς ἐφρόνουν; ἴφθασας γὰρ εἰπεῖν ἐκ τούτου πρότερον· σαφέστερον οὖν ὅπερ εἴρηκας. ἐξὸν τοῖς πεπρεσβυτικοῖς, εἴπερ ὀρθῶς ἐφρόνει, παραλιπεῖν μὴ τὸ ἐν ὑπαρχῇ σύμβολον, διδόναι δὲ τὸ ἑαυτοῦ ἐν τῷ βαπτίσματι ζητῶ γὰρ λέγειν ἢ καθολικὴν ἐκκλησίαν δύνασθαι τοῦτο ποιεῖν· ἆρα δὲ καὶ ἐκεῖνοι εἶχον τοιαύτην ἄδειαν ἢ οὔ;

Ικλ.Καρδ. Δύο τινὰς ἐρωτήσεις ὑποίσω, ἃ μὴ μόνον ἐρώτα ἃ δεῖ παραλειφθῆναι. ἐρωτῶν εἶπας, ἔστι ὁ ὅρος τῆς κωλύσεως ἐν βούλῃ ἔχειν τινὰ ἄδειαν μεταποιεῖν, ἢ μεταποιῆναι ἕτερον σύμβολον· ἐντεῦθεν δοκεῖ τοῦτο, ὡς καὶ ἡ σὴ αἰδεσιμότης ὡμολόγησεν, ὅτι ἡ συνοδος ἐκώλυεν ἐπιθῆναι ἑκάστῳ τὴν ἑαυτοῦ ὁμολογίαν ὡς βούλεται.

Ο' Εφίσου. Εἴ γ' αὖ μὴ ἐπίπλῃ ἡ ὀρθῆς ὁμολογίας, καὶ ἵνα αὖ μὴ ἐνοχλῇ τὸ κοινὸν σύμβολον.

Ικλ.Καρδ. Κατὰ τὸ παρὸν αἰτεῖται, ὅτι ἡ συνοδος ἡ ἐν ἐφέσῳ ἐκώλυεν ἕκαστον ἐπιθέναι τὴν τῆς ἑαυτοῦ πίστεως ἔκθεσιν ὡς βούλεται. καὶ ἵνα μὴ χωρὶς μέμψεως παραίτωμαι, βούλομαι αὐτοσχεδίαν ὑπολογίαν τινὰ, ἢ ἀπόφασιν τῶν αὐτοκεφάλων ἐν τῷ βιβλίῳ καὶ ἐν τῷ γράμματι. τὸ κεφάλαιόν φησιν ὅτι μηδενὶ ἐξεῖναι προφέρειν, καὶ τὰ λοιπά. σὺ δὲ τοῖς ἄλλοις ῥήμασι συμπλέκεις τὸν αὐτὸν μῦθον ὅπερ. τοῦτον διδάσκεις, σαφέστερόν σε αἰδεσιμότης ποιῆσαι. ἐν γὰρ ἐν αὐτῷ τῷ ὅρῳ κωλύοντας πάντας, ὁμοίως καὶ ἐν τῷ τέλει ἢ αὐτὸ ποιοῦντας μείζονα, μὴ ἐξεῖναι μήτε κληρικῷ, μήτε λαϊκῷ, καὶ τὰ ἑξῆς. ὥστε εἰ τὰ ῥήματα ταῦτα ἔχουσιν ἑτέραν πίστιν, ἵνα αὐτοῖς ἡ αἰδεσιμότης σου δίδωσιν, ἴσπουδαιότερον καὶ αὐτοφάσκων. δίδως γὰρ τοῦτο, ὅτι ἔξεστιν ἑκάστῳ ἐπιθέναι τῆς ἑαυτοῦ πίστεως ὁμολογίαν, ὁποίοις ῥήμασι βούλεται· εἶτα ἐπάγεις τὸν ὅρον λέγων ὥστε δῆλον πῶς καὶ κληρικὸν, ὅστις ὅρος ἐκτείνεται μέχρι καὶ λαϊκοῦ· καὶ ἀφ' ὧν λέγεις ὥστε ταῦτα ἐναντία ταῦτα ἀλλήλοις· ὅσον δὲ αἰτεῖ πρὸς τὸν ἀληθῆ νοῦν, ἐγὼ ἔδωκα ὑποχρώντως γεγραμμένα. καὶ γὰρ τὸ κείμενον τὸ ὅρου λέγει, μηδενὶ ἐξεῖναι ἑτέραν πίστιν, ὡσανεὶ πίστιν ἡ τινες ὀφείλουσι χρῆσθαι οἱ μὴ ταῦτα, τὸ δὲ, ἑτέραν πίστιν, νοεῖται τὸ, οἱονεὶ ἐναντίαν. αὐθις δὲ λέγεις τὸ κείμενον, μηδενὶ ἐξεῖναι προσθεῖναι ἢ προφέρειν, ἢ δημοσίᾳ, ἢ κοινῇ διηρημένους, ἀλλ' ἁπλῶς μηδενὶ ἐξεῖναι, καὶ τὰ λοιπά. ὅπου δὲ τὰ ῥήματα ταῦτα ἰσοσθένειαν οὕτως, εἰ μὴ ὡδὶ ἐναντίας, φαίνεται προφανῶς ἀφ' ὧν ἐποίησαν ἐν τῇ τῆς αὐτῆς συνόδου ἐκθέσει. καὶ γὰρ συμβάντων ἢ ὑπισχνοῦντο, ἐρρέθη, ἀναγνωσθήτω τὸ σύμβολον, καὶ ὑπεσχήτε-

σαν

τῶ ἰδίω φρονήματος· καὶ ὅλως ἐξ ἀρχῆς ὅτω δεῖ τοῦτο γίνεσθαι, καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἐπιμένον. ἀλλὰ τοῦτο καὶ δηλοῖ τῆς ἐκθέσεως ἐκείνης τὸ χαρίσασθαι μᾶλλον ἰδίᾳ, εἰ μὴ ἐπιπλήξαι τῆς συνόδου· οὐ γὰρ ὡς καθολικῶ πίστει αὐτῶ ἔδωκεν, οὐδ' ὡς ὀφείλουσαν πρεῖσθαι καὶ ἐπιτρέπεσθαι τῆ μὴ ταὐτὰ, ἀλλ' ὡς ὀλίγα ἐξεπ μόνον τῆ ἰδίᾳ φρονήματος καθάπερ εἴρηται. εἰ δὲ ὑμεῖς ἄλλο τι ἴσχετε λέγειν τῆς ἐκθέσεως ἐκείνης, ἀκουσόμεθα· τὸ μὲν θέμις ἐστὶ μόνον οἶδ', ὡς ἰδίαν ὁμολογίαν ἐποιήσατο ταύτῃ τῆ ἔκθεσιν, οὐ ὡς κοινὸν μάθημα, καὶ οὐδὲ τοῖς χειροτονοῦσιν ὀφείλον δικαιοῦσθαι ὡς σύμβολον· τὰ γὰρ ἴδια οὐδέποτε κεκώλυται ὡς ἔπομαι. ἔστι πρὸς ταῦτα ἔχεις εἰπεῖν, εἰπέ.

Πρῶτον τοίνυν τὰς ἀποδοκιμασθείσας αἰτίας, δι' ἃς αἰτίας λέγεις, ὅτι ἡ συνοδος ἐκείνη οὐκ ἠθέτησε τῆ ἔκθεσιν τῆς χαρισθείσης, ἀλλὰ τῆ τῶν νεοφωτιανῶν. ἡ μὲν οὖν, ὅτι οἱ νεοφωτιανοὶ παρεδίδοσαν τὸ σύμβολον ἐκεῖνο τὸ ὠδαπλασθὲν αὐτὴ τῶ συμβόλω τῶν ἁγίων. ἡ δὲ δευτέρα, ὅτι ἐν τῶ ὠδαπλασθέντι οὐδὲν χρὴ πολλὰ φοβεῖσθαι καὶ διεσταλμένα δόγματα. ἡ δὲ τρίτη, ὅτι πλεῖστον ἔδει χαρίσασθαι ὡς ἀλλόφυλα φρονοῦσι, καὶ μὴ τὰ ἐκείνων δόγματα. εἰς μὲν οὖν τὸ πρῶτον ἱκανὰ καὶ δοκεῖ μοι ἐν τῆ ἐμῆ βίβλῳ, ὅτι οἱ νεοφωτιανοὶ συνέθεντο σύμβολον, καὶ ἐδίδοσαν αὐτὸ τῶ ἐν νικαίᾳ συμβόλῳ· καὶ ὡς ἔλεγον ἐν τοῖς θεμιτοῖς, φαίνεται ὅτι καὶ προφέρουσι τῶ ἐν νικαίᾳ, καὶ ἀφ' οὗτο καθαφρονοῦντες παρεδίδοσαν ἕτερον σύμβολον. ὥστε κεῖται ῥητῶς, ὅτι ἡ θέσις ἐν τῆ φιλαδελφίᾳ πᾶσαι ἐπάτησαν, καὶ παρεφθάρη τοῖς τῶ ἐν νικαίᾳ, παρεδίδοσαν ἕτερον σύμβολον καὶ ὁδοξίας τοῖς ἁπλουστέροις. ὅθεν οὐκ ἔχει ἡ τοιαύτη αἰτία, ὅτις παρεκίνησε τὴν συνοδον ἀθετῆσαι τὸ σύμβολον τῆ νεοφωτιανῶν, ἀλλ' ἡ αἰτία αὐτῶ αὕτη, δι' ἣν ἠνέῳξε τὸ ὠδαπλασθὲν σύμβολον ἵνα ἔφεξῆς διεσταλμένα καὶ ἰσχυρὰ δόγματα ἔτι νεοφώτων. ὁ δὲ λόγος, ὅτι εἰ παρεῖχε ἐκεῖνο παλινθῆ δόγματα οὐκ ἂν ἠθετήθη ὑπὸ τῆ συνόδου, ἀλλὰ μᾶλλον ἐδέξατο ἂν ἡ σύνοδος ἐκεῖνο. πρὸς δὲ τὴν δευτέραν αἰτίαν, ὁμολογῶ σοι καγὼ, ὅτι ἡ αἰτία ἐκείνη ἦν, ἥτις παρεκίνησε τὴν συνοδον ἀθετῆσαι τὸ τοιοῦτον, ὅτι παρεῖχε τὰ φοβερὰ καὶ πάθα διάστασιν. πρὸς δὲ τὴν τρίτην αἰτίαν, ἣ φαίνεται ἀρκῆσαι, δι' ἣν τοιαύτη οὖσα ὠδαπλασθῆσαι τὴν συνοδον ποιῆσαι ὃ ἐποίησεν. ὁ δὲ λόγος, κἂν ἡ συνοδος οὐκ ἴσχει φορτίσαι, εἰ ὁ χαρίσιος ἠλαύνετο ὠδαπλασθῆ τῶν νεοφωτιανῶν, ἀλλὰ μᾶλλον ἐφόρτισεν, εἰ ἐν τῶ συμβόλῳ τῆς πίστεως ἐναντία ἔδει χθὲ δόγματα· ὅθεν ἐξαιρουμένης τῆς περὶ τῆς καὶ τῆς τρίτης αἰτίας, ἡ μέση δι' αἰτία ἡ παρακινήσασα τὴν συνοδον εἰς τὸ ἀθετῆσαι τὸ τῶν νεοφωτιανῶν σύμβολον. ἐντεῦθεν ἔσχεν ἡ ἀθεσιμότης καὶ ἀδικοπραγία κεκώλυκεν ἡ συνοδος ποιῆσαι ἰδίᾳ ἐκτιθέμενον τὴν ἑαυτῆ ἔκθεσιν, ἵνα μὴ ἐκπίπτῃ τῆς ὀρθῆς πίστεως καὶ ταῦτα φερομένης ὠδαδόγμα τῶν ἁγίων καὶ τῶν συφρονούντων, οἵτινες ἰδίως ἐκτιθέμενοι τὴν ἑαυτῶν πίστιν, ἐκ ἠλέγχθησαν ἢ ἠθετήθησαν ὠδαδ' ἡ συνόδου. ἀλλ' ἐνταῦθα ἠμυνόμην ἅπερ μοι ἐφάνησαν, εἰ δὴ ἐφάνησαν, πότερον ὁ ἁγάθων ἐκεῖνος εἰ ὁ σωφρόνιος οἱ ἐκτιθέμενοι τὴν ἑαυτῶν ὁμολογίαν ἰδίᾳ, παρέβησαν τὴν κώλυσιν τῆς πίστεως ἢ ὄ.

Οὐδαμῶς, κἂν γὰρ ἐφάνησαν ἐν τῶ κοινῶ συμβόλῳ, ἀλλ' ἔξω· καὶ ἰδίᾳ ἐκτιθέμενοι τὰς ἑαυτῶν ὁμολογίας ἴσχυπάρχοντα τῶ τῆς συνόδου ὅρῳ. εἴρηται γὰρ ὅτι τὸ ἰδίᾳ τὴν ἑαυτῶ πίστιν ἐκτίθεσθαι οὐ κεκώλυται, τὸ δὲ αὐτὴ τῶ συμβόλῳ ταύτην παραδίδοναι, ἢ ἐν τῶ συμβόλῳ τι παρεμβάλλειν, τοῦτο κεκώλυται.

Ἀρίστη μοι ὅτι ἡ ἀθεσιμότης σου λέγει, ὅτι οὔτε ὁ ἁγάθων, οὔτε ὁ σωφρόνιος, οὔτε ὁ χαρίσιος ἐπρίσησαν τὴν κώλυσιν ἐν τῆ ἐκθέσει τῆς ἑαυτῶν πίστεως, πρὸς δὲ τὴν

Ιωλ. Καρδ.

Ιωλ. Κ

Ο' Εφίσου.

Ιωλ. Καρδ.

ἐκείνῳ ἡ συνόδος· καὶ ὅτι ἡ ἔκθεσις καὶ ὁμολογία τῆς πίστεως τοῦ χαρισίου, χιλίοι καὶ πάντα ἐξομοιοῦται τῇ ἐν νικαίᾳ συμβόλῳ, πλὴν δύο ἢ ζιῶν λέξεων, αἳ εἰσι καὶ ἀληθεῖς καὶ καλαί· εἰ δὲ ἄλλως ἔχῃ, ἡ ἁγιότης σου εἰπάτω.

Ο' Εφίσου. Συνευφώνησάς μοι καὶ πάντα. τοιαύτην γὰρ εἶπον τὴν ἀγάπην καὶ ἐγὼ τῇ παρὰ σοῦ εἰρημένῃ, πλὴν ἑνὸς μόνου, τοῦ εἶναι τὴν χάριν τῇ πίστει καθολικήν. καθολικὴ γὰρ ἐστὶν ἡ ἔννοια μόνον, ἀλλ' οὐ ταῖς λέξεσι· παρηλλαγμένη γάρ ἐστι τῶν ἐν νικαίᾳ δοθεῖσαν καὶ οὐδὲ ὡς καθολικὴ παρ' ἐκείνων ἐδόθη, ἀλλ' ὡς συμβαίνουσα καὶ ἁρμόζουσα τῇ καθολικῇ πίστει, ἰδία δὲ ὅμως ἐκείνη. οὕτως ἔχῃ ἢ ἄλλως;

Ικλ. Καρδ. Ἀρέσκει μοι ὅπερ εἶπας, καὶ δίχομαι. δίχομαι δὲ τοῦτο ὅπερ ἐγὼ, ὅτι ἡ ἔκθεσις ἡ ὁμολογία τῆς πίστεως τοῦ χαρισίου, ἐγὼ ἁρμόζῃ τῇ καθολικῇ πίστει καὶ τὸν τύπον, ἐμοὶ καὶ τὰς λέξεις· ἢ τὰς συλλαβάς, ἐπειδὴ πολὺ παρήλλακται. καὶ ὅταν ἐγὼ λέγω τὴν καθολικὴν πίστιν, τὴν ἀληθῆ νοῶ. εἰ δὲ ὁμολογεῖς, ὅτι ἡ τοῦ χαρισίου ἔκθεσις ἡ ὁμολογία, συμβαίνει τῇ καθολικῇ πίστει καὶ ἁρμόζῃ ὅτι, τοῦτο ἀρέσκει μοι μάλιστα· δὶ ἐρωτῶ, πότερον ἡ ὁμολογία ἐκείνη ἐδόθη παρὰ τῆς συνόδου, ἢ οὔ.

Ο' Εφίσου. Ἐδόθη ὡς ἰδία, οὐχ ὡς κοινή.

Ικλ. Καρδ. Ἐδόθη ὡς ἀληθῆ ἡ συνόδος αὐτήν.

Ο' Εφίσου. Ἔχομεν ἱκανῶς τὰ ἐρωτηθέντα· πρὸς ὅλον τὸ ἐπιχείρημα τοῦτο καὶ φιλαλήθως καὶ ἁπλῶς ἀποκρινόμενοι λέγομεν, ὅτι ὁ χαρίσιος ἐκεῖνος οὐχ ἁπλῶς ἐνεκάλεσε τοῖς πεφρονηκόσι, ὡς ἑτέραν πίστιν ἐκδεδωκόσιν, ἀλλὰ δηλονότι ταῦτα. πρῶτον μὲν, ὅτι τὴν ὑπ' ἐκείνων διεγραμμένην πίστιν, ὡς κοινὸν μάθημα, παρεδίδουν τοῖς ἐξ αἱρέσεων προσερχομένοις τῇ πίστει, αἵτινες ἐν νικαίᾳ οὐδαμοῦ ἐτέθησαν. τοῦτο δὲ ἀναξίως καὶ προδήλως εἰς ἀπιμίαν τῆς ἁγίας συνόδου ἐκείνης καὶ τῆς ὑπ' αὐτῆς ἐκτεθείσης πίστεως. δεύτερον, ὅτι ψευδῆ καὶ διεγραμμένα δόγματα ἐν ταύτῃ παρέπεσεν καὶ ἀσεβείας πλήρη· δηλονότι καὶ πίστιν μᾶλλον ἢ πίστιν ἐκείνην καλεῖ ὁ χαρίσιος. τρίτον, ὅτι καὶ αὐτὸν τὸν χαρίσιον μὴ διχόμενον τοιαύτην ἔκθεσιν ὡς αἱρετικὸν ἤλαυνον. διὰ ταῦτα οἶνεν ὁ χαρίσιος ἰδὼν καταδήλην τὴν ἑαυτοῦ πίστιν ἐκθέσθαι, ὡς ἠβούλετο, καὶ οἷς ἠβούλετο ῥήμασιν, ἵνα διέξῃ ἑαυτὸν συμφωνοῦντα μὲν τοῖς ἐν νικαίᾳ πατράσι καὶ τὰ αὐτὰ φρονοῦντα, εἰκότως δὲ καὶ τῇ αἱρετικῶν ζιανὸν μόνον, ὡς ἀλλότρια τῆς ὀρθῆς πίστεως ἐκείνων φρονούντων. τὸ δὲ ἀδήποτε κεκώλυται, τὸ τὴν ἑαυτοῦ πίστιν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐκτίθεσθαι ὡς βούλεται ἕκαστος, εἰς δήλωσιν μόνον τῆς ἑαυτοῦ φρονήματος, ἀλλ' οὐχ ὡς καθολικὴν ὁμολογίαν καὶ πίστιν. καὶ πολλῷ μᾶλλον τότε ἐξῆν, ὅτε οὐδὲ ὅροις ἐφθάσαν ἐξετεχθῆναι. δῆλον γάρ ἐστι καὶ ἐν ταῖς μὴ ταῦτα συνόδοις, ἔνθα πολλοὶ τῶν ἡγουμένων τῆς ἐκκλησίας ἐξέθεντο τὴν ἑαυτῶν πίστιν καὶ καιρούς, ὡς ἠβούλοντο, καὶ οἷς ἠβούλοντο ῥήμασι. καὶ γὰρ ὁ μακάριος ἀγάθων, καθὼς ἡ ὑμετέρα ἁγιότης εἴρηκε, τὴν ἑαυτοῦ ὁμολογίαν ἐκθέμενος μετὰ τὴν ὑπ' αὐτὸν ὀλιγοπόνιαν, ἀπέστειλε πρὸς τὴν ἁγίαν σύνοδον τὴν οἰκουμενικήν. καὶ πρὸ αὐτοῦ ὁ μακάριος πατριάρχης ἱεροσολύμων σωφρόνιος, ἐν τῇ οἰκείᾳ καθαιρέσει, συνέστησεν, ἐν τῇ εἰς τὴν ὀλιγοπιστίαν αὐτοῦ δόγμα, γράψας τὴν ἔκθεσιν τῆς ἑαυτοῦ πίστεως, πρὸς τὴν παλαιὰν καὶ σεπτὴν κωνσταντινούπολιν ἀπέστειλεν, ἥτις ἔκθεσις αἰτιᾶται καὶ αὐτὴ ἐν τῇ οἰκουμενικῇ ἕκτῃ συνόδῳ. καὶ ὅλως ἕκαστος τῶν ἀρχιεπισκόπων καὶ πατριαρχῶν, πρὸς ἀλλήλους ἀπέστελλον τὰ συνοδικὰ λεγόμενα γράμματα, οὐδὲν ἄλλο ἀναμένοντα ἢ τὴν ὀρθὴν πίστιν καὶ τὴν ὁμολογίαν τῆς φρονήματος. καὶ μέχρι τῆς τοῦτο γίνεται ἐν ταῖς ἀνατολικαῖς ἐκκλησίαις. οἱ γὰρ μὴ τὸν κωνσταντινούπολιν πατριάρχαι ἔξεις ἔτεροι, γράφουσιν ἐν ταῖς οἰκείαις καθαιρέσεσι πρὸς αὐτὴν τὴν ὁμολογίαν

τοῦ

δπιχείρημα τ παρ' αὐτ εἰρημένων τοιοῦτον ἰῶ. δπὶ τ ξίτης οἰκουμενικῆς συνόδου χαρίσιός τις ἐν τοῖς λιβέλλοις ἃς κ τ τὰ τ νεστορίου φερομένων ἐπίστωκε, τ ἑαυτ πίστεως ἔκθεσιν ποιησάμενος, ἐπέρας ἔχουσαν φδὰ τλὼ ἐν νικαίᾳ φδαδοθεῖσαν, ὐδὲν ἐπεπμῆθη φδὰ τῆς συνόδου. φαίνεται τοίνυν ἐκ τούτου, μὴ τ ἑτέραν ἁπλῶς πίστιν, ἀλλὰ τλὼ ἑαυτίαν κωλύεσθαι. οὕτως ἔχ τὸ σὸν δπιχείρημα; δποκεῖται.

Ε'γὼ ἤκουσα ἄσεμνος ἅπερ ἡ αἰδεσιμότης σου εἴρηκε νῦν, κ ὅσα αἰνίκει φερὸς τὰ φερόιμα αὐτὸς ὐδὲν ἐρῶ, φερὸς δὲ τλὼ ἐρώτησιν, ἰῶ ἡ αἰδεσιμότης σου εἴρηκε νῦν, ἐπόμενος τῇ διδασκαλίᾳ τ μακαρίου πέτρου, ἕσομαι ἕτοιμος δποδοῦναι λόγον ἑκάστῳ, καθόσον ἐγχωρεῖ ἡ σμικρότης τῆς ἐμῆς διανοίας. ἀλλ' ἐλπίμλω αὖ μᾶλλον τλὼ αἰδεσιμότητί σου ποιήσασθαι τλὼ ἐρώτησιν φερός τινα τῶν παρόντων διδασκάλων, ἐπειδὴ αὐτοὶ καὶ καλλίους αὖ τας δποκείσφς ἐποιήσαντο. ἐπειδὴ δὲ ἐξελίξω ἐμὲ, καὶ φερὸς ἐμὲ πεποίησαι τλὼ ἐρώτησιν, δποκινῦμαι κ τὸ ἐγχειρεῖν. ἀλλ' ἐπεὶ ἐνταῦθα συνήλθομεν ἀφ' τλὼ τῆς ἀληθείας ὅρισιν, ἐγὼ οὐκ αἰσχυνθήσομαι, κἄντι ὑπὸ σοῦ, κἄντι ὑπ' ἄλλου διορθωθήσομαι ἐν τινι ἁμαρτήματι. μᾶλλον γὰρ ὀφείλομεν φερκείνειν τλὼ τῦ θεῦ τιμλὼ, ὅστις ὄντως αὐτὴ ἡ ἀλήθεια, ἢ τ ἰδίαν τιμλύ. δποκεῖσθαι δὲ μ τούτου τ φερσδιορισμοῦ, ὅτι ἐὰν μὴ ἱκανὴ ἡ δπόκεισις ἡ φερὸς διαφάνειαν ὧν παρ' ἐμοῦ ἐρωτᾶς μαθεῖν, ἔστω ἄδεια τοῖς παροῦσι παῤῥάσιν κ πᾶσιν δπολογήσασθαι. θέλω δὲ ἐάν τι ῥηθῇ παρ' ἐμοῦ οὐκ ὀρθῶς, ὅπως ἀναγραφῇ φερὸς ἐμὲ μόνον, κ ἡ φερὸς αὐτλὼ τλὼ ἀληθῆ, ἢ φερὸς τοὺς ἄλλους πατέρας. δέχομαι δὲ & τ φερφορὰ ἐκείνλω ἢ ὑπόχισιν τ σῆς αἰδεσιμότητος λέγοντος, ὅτι ὁσάκις αὖ ἐρωτηθήσῃ παρ' ἐμοῦ, ἀνέξῃ τ ἡμετέραν ἐρώτησιν, κ δποκεῖθήσῃ κ τ τὸ φερσῆκον. ἔρχομαι δὲ φερὸς αὐτ τ δπόκεισιν, κ λέγω, ὅτι ἐκλιῶ ἀναγκαῖον τ σλὼ αἰδεσιμότητα ἐρωτᾶν με νῦν, ἵναφδὴ ἐν τῇ φερλαβέσῃ ὁμιλίᾳ πάντα εἶπον ἀπαπεπλυγμένως κ σαφῶς, μᾶλλον δὲ & γεγραμμένα δέδωκα τὰ εἰρημένα. κ δποκρούοντος εἰσὶ πάντα ἐκεῖσε. ὅμως εἰ ἀρέσκῃ τῇ σῇ αἰδεσιμότητι, χαρίσομαί σοι κ τοῦτο, κ δποκεῖθήσομαι κ τ ἐρώτησίν σου. δποκεῖθήσομαι γῶν καὶ ἡ αἰδεσιμότης σου, εἰ ἀρκεῖ) τοῖς εἰρημένοις. εἰ δὲ δέλῃ κ πλείόν με τὶ εἰπεῖν, ἐρῶ. Ιωλ.Καρδ.

Η' μεῖς ὐ δύόμεθα ἑτέρας δποκείσεως, ἀλλὰ συγκαθέσεως μόνης, ἅπερ καὶ ἔχ οὕτως, ἐπειδὴ ἐξεῖαθήσονται ἐκεῖνα· δέχ τοῦτο σὺδὲ μακρῶν λόγων χρεία, ἡμεῖς γὰρ ὅσον δπὸ τῆ γεγραμμένων τοιαύτλω δέχόμεθα διάνοιαν ἐξηγούμεθα, καὶ ἐρωτῶμεν εἰ καλῶς ἐνοήσαμεν, ἢ οὔ. Ο' Εφέσου.

Οἱ πατέρες βαρύνουσι τὸν αἰδεσιμώτατον καρδιναλιον, ἀλλ' ἐὰν χρήζωσιν, οἱ ἄλλοι πατέρες δπολογησάσθωσαν, εἰ δὲ μὴ, πάλιν ὡς ἀρέσκει ἐκείνοις. Ο' Βασιλ.

Ζητῶμεν, ὥσπερ εἴπομεν ἐν ὀλίγοις ῥήμασιν, ὅτου δέχασθαι καὶ τας δποκείσφς. ἄλλως γὰρ ἐν ταῖς δέχαλέξεσιν οὐκ ἐγχωρεῖ γίνεσθαι, ἐὰν μὴ συντίμωνται δποκείσφς· καὶ οὕτω φερβαίνομεν. Ο' Εφέσου.

Ε'γὼ οὐδὲν ἐρωτῶ ἄλλό τι, εἰ μὴ μόνον ἐὰν θέλῃς ἵνα ἐπαναλάβῃς ἐκεῖνα τὰ εἰρημένα, ἐὰν φαίνηταί σοι μηδὲν ἐρωτᾶν, κ ποιῶ τοὺς λόγους & τας ἀναξοπὰς δλίπων μόνον φερὸς τὰ γεγραμμένα. εἰ δὲ θέλεις, πάλιν εἰπὲ ὃ χρήζεις, κ δποκεινοῦμαί σοι· ὅμως κεφαλαιωδῶς τὰ εἰρημένα παρ' ἐμοῦ εἰσὶ ταῦτα. ὁ χαρίσιος ἔδωκεν ἐν τῇ συνόδῳ τ ἑαυτ πίστιν, ἥτις λῶ κ καθολικὴ μ ταῦτα ἀνεγνώσθη τὸ φδαπλαθὲν σύμβολον ὑπὸ τ νεστοριανῶν· ἡ σύνοδος ἀπεδοκίμασε τὸ σύμβολον τὸ φδαπλαθὲν, ἀ μλὼ τ ἔκθεσιν τῆς πίστεως & ἑαυτῦ, λῶ πνα ὁ χαρίσιος ἐποιήσαφερὸς τ σύνοδον. δέχ τι εἴπερ ἐκ ἐξῶ τῷ χαρισίῳ ἐκπίπτειν, ἠκύρωσεν αὖ κ ἠθέτησεν Ιωλ.Καρδ.

ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ ΠΕΜΠΤΗ ΚΑΙ ΔΕΚΑΤΗ ΤΩ ΣΑΒΒΑΤΩ ΕΓΕΝΕΤΟ ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ ΙΒ΄.

Ο Ἐρίσυν.

Μεῖς ὦ φίλοι πατέρες, μὴ ἁπλῶς ἀλλήλοις ἁπλῶς, οὐδὲ τὰ παρ' ἀλλήλων λεγόμενα ἀναξίπτως συμφυλήθωμεν· ἔστω γὰρ φιλοτιμίας ἔχειν μᾶλλον, ἢ σπουδὴν πρὸς ἀλήθειαν φερούσης ὁδοῦ· ἀλλ' ἴσα ποιῶ συζητοῦντες, ἕκαστον τῆς ἀκριβείας εἰς μέσον, καὶ μὴ πάσης ἀκριβείας εἰρηνικῶς τε καὶ ἁπλῶς καὶ φιλικῶς αὐτὸ ἐξετάσοντες, ἕως τὰ ἐξῆς περαίνωμεν, ἄχρις οὗ δεῖ τὸ κοινῇ ζητούμενον ἀμφοτέροις τέλος καταστήσωμεν, ἅπερ ὄντως ἡ τῆς ἀληθείας ἔρις. ἐξὸν τοῦτο τὰ μὲν πρότερον εἰρηνικῶς τῷ αἰδεσιμωτάτῳ κυρίῳ τῷ καρδιναλίῳ καὶ τῷ μετ' αὐτὸν καθηγεμόνι αἰδεσίμῳ δεσπότῃ φορεντινῷ, θεῷ δοξάζοις καὶ τῷ καιρῷ συγχωροῦντος, ἐν τοῖς ἐξῆς ἐξετασθήσεται· πρὸς ἕκαστον τούτων ἀπαντῶν, μήτε ἐν μαχηταῖς τισι καὶ δι' λογοφαίσι καὶ κακοσμημένοις λόγοις, ἀλλὰ σκεπτικὰ λεγόντων, ἅπερ ἂν καὶ ἐξὸν τῆς ὑμετέρας συγκαταθέσεως ὁμολογούμενα φαίνοιτο. τοῦ δὲ εἰ δοκεῖ, πρὸς ἃ τηλαυγῶν ἔστιν ὁ αἰδεσιμώτατος κύριος ὁ καρδιναλιος χορήσωμεν πρότερον, καὶ ταῦτα μὲν κεφαλαιωδῶς ἕκαστα ὁποῖά ποτ' ὄντ' ἐξετάσωμεν. ταῦτα γὰρ καὶ πρὸς αὐτὸ τὸ προκείμενον εἴρηται, μηδὲν ἀλλότριον ἔχοντα, καὶ δι' τάκτως ὡς ἔνι μάλα καὶ διαρρήδην ἐξητῆσθαι. ὅθεν καὶ ταύτῃ αὐτῆς τῇ χάριτι ἡμῖν ἀποδώσομεν, τὸ μηδὲν αὐτῆς καταλιπεῖν αἰτιάσιον. λέγω δὲ τὰ πρότερον κεφαλαιωδῶς εἰρημένα, καὶ οὐχὶ τὰ ὕστερον καὶ μέρος ἐπιχειρήματος. ταῦτα γὰρ ἐναρμόττει τῷ ἐξέτασιν αὐτῆς εἰς μῆκος ἔπεσθαι δοκοῦντα· ὧν καλῶ δι' αὐτὸν ὁσάκις ἂν ἐρωτηθῆναι συμβαίη, ἢ συμφωνεῖν τοῖς παρ' ἐμοῦ εἰρημένοις, ἢ ἐνίστασθαι. μετ' αὐτὰ γὰρ τοῖς αὐτοῖς λόγοις, ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτὸν μέσον ἐξετάσαι προήρημαι· χαίροντα τῶν ἰδίων μᾶλλον τῇ τῆς ἀληθείας ἔριδι· ἢ τῶν οἰκείων λόγων συστάσει. ὅθεν κἂν ψεύδηναι συμβαίη τοῖς αὐτοῖς λόγοις, ἀγαπήσω μᾶλλον οἷα σοφός· ὁ γὰρ σοφὸς ψευγόμενος ἀγαπᾷ ἢ ψεύγοντα καὶ ἢ ἴδιον λόγον· ἐξέσω δὲ καὶ αὐτοῖς ἐπανερωτᾶν καὶ ὅπερ βούλοιο ἐν τοῖς προφήκουσι τόποις· αἰτήσομαι γὰρ ἐγὼ καὶ δεηκοΐσομαι καὶ ἐξεταζόμενος, καὶ λόγον ὑπέχων τῶν παρ' ἐμοῦ εἰρημένων, εἰ ὁ θεὸς χορηγῇ· ψεύγεσθαι δὲ καὶ ἐπὶ μηδενὶ αὐτοῖς δόξειεν ὑπ' ἐμοῦ λέγεσθαι. τοῦτο γινώσκων, ὡς ἅπερ ἂν αἰτήσεται καταλίπω κυρωθήσεται πάντως ὡς αὐτὰ ῥήθησαν, καὶ μηδεμιᾶς ἐπὶ συζητήσεως πρὸς διόρθωσιν. αὐτὰ δὲ πάντα πρηνθήσεται πάντως καὶ ἐν τοῖς μετ' ἐμὲ δεδιξομένοις τὸν λόγον. τὸ μὲν οὖν πρῶτον δεῖ-

τοὺς ἀλλοφύλους εἰς πάσης ἱεραπτικῆς ἀξίας ἴδειξαν ὁ φλαβιανὸς καὶ Δυσέβιος, οἵτινες ἐπιχείρησαν φερεπθήναι ἢ ἀφιλεῖν ἀπὸ τῆς ἁγίας πίστεως τῆς ἐκτεθειμένης παρὰ τῶν ἐν νικαίᾳ συνόδου, ἰῶ ἔστρεξε καὶ ἱκέρωσεν ἡ ἐν τῇ ἐφεσίων πόλει συγκροτηθεῖσα. διὰ τοῦτο δίκαιόν ἐστι τοὺς φερεπθέντας ἢ ἀφαιρεθέντας τὴ ἀλλοφύλους εἰ καὶ τοὺς ὑπεπόπτης τῆς ὑπεποπῆς, καὶ τοὺς κληρικοὺς ἢ κλήρου. ὅτι διὰ ταῦτα αἰσθανόμενος ἐν τῇ συνόδῳ τῇ ἐν χαλκηδόνι, εἶπον πάντες, ἀνάθεμα τῷ διοσκόρῳ, ὅτι κακῶς ἐκρινε· ταύτῃ τῇ ὥρᾳ κατακριθείη ὁ διόσκορος. καὶ οὕτως ἀπέτρεψεν ἡ συνοδος πάντα τὰ κῷ ἢ φλαβιανοῦ ἐπενεχθέντα, καὶ ἔκρινεν ὅτι οὐδὲν ἐποίησεν ὁ φλαβιανὸς κῷ τῆς ἐν νικαίᾳ συνόδου ἢ κῷ τῆς ἐν ἐφέσῳ, καὶ ὅτι εἰ καὶ τὰ ῥήματα ταῦτα τὰ λέγοντα, τὸν χριστὸν δύο φύσεις ἔχειν ἢ ἐκ δύο φύσεων εἰς οὐ κεῖνται ῥητῶς ἐν τῷ συμβόλῳ τῷ ἐν νικαίᾳ, ὅμως οὐκ εἰσὶ κῷ τῆς ἀληθείας, ἀλλὰ δυνάμει ἔκκοπτα ἀπὸ τὸ συμβόλου ἢ ἐν νικαίᾳ. ὅθεν οὐ δεῖ ἔξεστιν ἢ ὑπαπλήτειν τὸν φερεπθέντα ἢ σαφωίζοντα, μέχρις αὖ σύμφωνα λέγῃ τῇ ἀληθείᾳ καὶ τῇ καθολικῇ πίστει. καὶ φαίνεταί μοι, πατέρες ἁγιώτατοι, ὅτι ὑδὲν ὄζει ἐν τῷ κόσμῳ ἕτερον ὥδε δεγμα πρὸς τὸ ταύτῳ ὕλιον, ἢ τὸ γεγονὸς περὶ τὸν φλαβιανόν. συμπεραίνω δέ, ὅτι τὰ ῥήματα τῆς καλύσεως τῆς, μηδενὶ ἐξεῖναι προφέρειν ἢ φρονεῖν, καὶ τὰ λοιπὰ, ὀφείλει νοεῖσθαι περὶ τῶν φρονούντων ἰναντίαν πίστιν ἢ ἐτέραν τῆς ἀληθοῦς. ἢ ποιούντων ἰναλλαγὴν τῆς θείας γραφῆς, κῷ ἢ ἐν νικαίᾳ συμβόλου. ταῦτα δύνανται λύσιν πᾶσαν ἀπορίαν κῷ τοῦ ἰαλοῦ ἅμα θῆκεῖσιν· εἰ δὲ οὕτως οὐκ ἔστιν, ἐγὼ ὑπαποδῶ ἐναντιωθῆναι παρ' ὑμῶν. ὅθεν ἐπεὶ λέγῃ ἡ ἐκκλησία ἡ λατινικὴ μηδὲν προσθεῖναι κῷ τῆς ἀληθείας, ἢ τῆς ἱερᾶς γραφῆς, ἢ ἐν νικαίᾳ συμβόλου, ἢ τῷ ὅρου τῷ ἄλλων συνόδων, ἄξιον ὥδε λιπεῖν τὸ ζήτημα ἕτερον τοῦτο, εἰ ἔξεστιν, ἢ οὔ, ἐκ χωρίσαι πρὸς τὸ ἕτερον τὸ λέγον, τὸ πιστεύομεν εἷς ἅγιον ἐκ ἢ ἑνοῦ, εἰ ἀληθὲς ἢ οὔ. κῷ ἐὰν ὑμεῖς δυνηθῆτε δεῖξαι, ὅτι οὐκ ἐκ ἢ ἑνοῦ ἐκπορεύεται, τότε αὖ ἑτοιμοί ἐσμεν ἐγὼ φανερῶς προσθῆκης εἶναι, ἐκ ὅτι οὐκ ἐθέλω τῇ ἁγίᾳ ῥωμαϊκῇ ἐκκλησίᾳ προσθεῖναί τι ἀναγκαῖον τῆς ἀληθοῦς πίστεως· εἰ δὲ οὐ δυνηθῆτε δεῖξαι ψεῦδος, ἀλλὰ μᾶλλον ἀποδειχθῇ χρήσιμον καὶ ἀληθὲς, τότε προσήκει ἐνδοιᾶναι ὅτι ἐθέλω ἀναπαύεσθαι ἐν τῷ συμβόλῳ· καὶ ὅσα εἰρωνικὰ ἐν ἑκατέρῳ μέρει. ταῦτα ἠδυνήθην εἰπεῖν ὑπὸ διορθώσεως ἢ μακαριωτάτου πάπα ἐκ κυρίου ἡμῶν, κῷ ἢ γαλλικωτάτου βασιλέως, καὶ τῶν ἄλλων αἰδεσιμωτάτων πατέρων.

Αἰδεσιμώτατοι κύριοι μου, καὶ πάντες μου οἱ λόγοι οἱ ἀποκατέρου μέρους εἰρηνικοὶ ἦσαν ἄριστα καὶ κάλλιστα εἰρηνικοί, μάλιστα δὲ οἱ ἀπὸ τῆς σῆς αἰδεσιμότητος εἰρηνικοί, καὶ κάλλιστοι κῷ πρὸς τὸ προκείμενον μάλιστα. ἤλω γὰρ καὶ αὐτὸς ἢ προσγμάτος, καὶ χρέαν οὐδὲν καταλιπὼν τῷ αἰωνίων ῥηθῆναι· ὅμως μὴ ἀγάπης ἀποληφόμεθα πρὸς ταῦτα, καὶ ἴσως ἀκούσομεν ὁμοίως καὶ τὰ παρ' ὑμῶν· ἡμεῖς γὰρ νομίζομεν ὅτι καὶ τὰ πλείω τούτων εἰσὶν ὑπ' ἡμῶν· ὅμως κῷ τὸ παρὸν οὐκ εἰς νομίζω καιρὸν ἀποκείσθαι δεῖ δύο ταύτας αἰτίας· πρῶτον δέ ἐστιν ὥραν ὅτι καιρός ἐστιν ἀναγκαῖος δεύτερον ὅτι ὥσπερ ἦσαν καλὰ, οὐδὲν ἧττον ἦσαν καὶ πολλά. θέλομεν οὖν ἰδεῖν αὐτὰ καὶ γεγραμμένα καὶ οὕτω δυνηθῆναι τῷ ἀποκρίσεων· νῦν δὲ εἰ δοκεῖ, ἐν ὀνόματι ἢ κυρίου ἀναστῶμεν, μὴ δὲ ταῦτα λαβόντες τὰ γεγραμμένα καὶ συνελθόντες δώσομεν ἰκανὸν τῷ ἀποκρίσεων.

Ο Νικαίας

ἀλλ' ὅμως ἐκεῖνοι ἐποίησαν ἑτέρους ὅρους περὶ τῆς εἰκόνων. ἀφ' ὧν φάνεται, ὅτι ὁ σκοπὸς ὄζει τῆ νομοθέτου, ἵνα ἡ ἀληθεια κηρύττηται ἐν πᾶσι, καὶ διδάσκηται. καὶ λέγηται, & μὴ σιωπᾶται. Ἡγούμενον ἐταμιδσαμίλω τὶ ὅπερ φάίνεταί μοι εἶναι ἡ ὑπόθεσις ἡ ζητουσα τιμῶ, & περὶ ἐκείνου ἱερᾶ ἕτερον αἴτιον πρὸς σαφήνειαν. ἡ ἐν χαλκηδόνι συνοδος λέγει. ὅτι ἦσαν τινες οἱ καθαλέγοντες τὰ λίονλος πάπα, λέγοντες, ὅτι ἐποίησε ξένιλω ἐκθεσιν πίστεως, καὶ ἐξηγήσατο τιμῶ πίστιν ἄλλως ἡ ἐξελω κῆ τοις ἐν νικαίᾳ πατέρας· λέγει δὲ οὕτως, κῆ ἵνα μή τις ἐγκαλῆ τῷ λίονι ὡς ξένιλω τῆς πίστεως ἐξήγησιν ποιησαμένῳ, ἐπειδὴ οὐκ ἐξελω τινι περὶ τοις ἐν νικαίᾳ πατέρας ἐξηγεῖσθαι τιμῶ πίστιν, ἡ συνοδος λέγει κῆ τῷ ἐπαινεσαμένων τῆ ἀληθεία, ἡ σύνοδος ἐπαποδέχεται τὰ λίονλος καὶ φησιν, οὐκ ἐποίησε κῆ τῆς καινότομης ἢ νόμου ἐπιθέμενος τιμῶ πίστιν, & αἰτιᾶται ξένιλω· ἐπειδὴ ἰωάννα αἰτιᾶνται πλαίᾳ, διάφορα διεσπείαν ὀφείλουσι προσφέριδαν περὶ τῷ ἁγίων πατέρων. καὶ εἰ ἤρκεσε ἡ πίστις ἡ ἐκτεθεῖσα περὶ τῷ πατέρων, ὅμως ἐπειδὴ εἰσι πολλοὶ αἰαξίπτ βυλόμενοι τὸν ἀληθῆ νοῦν, προσήκει αἰαπύξαι κῆ ἐξηγήσασθαι κρεῖττον τιμῶ αὐτιμῶ πίστιν. κῆ γὰ εἰ πάντες ἔστεργον τιμῶ ὁρισθεῖσαν πίστιν, οὐκ αὖ ἰῶ χρεία περὶ ἄλλου μεμεμᾶν ωᾶδε τὸ ἐν νικαίᾳ. ἀλλ' ἐπειδὴ πολλοὶ ἀπὸ τῆς ὀρθῆς γραμμῆς φέρεται πρὸς διεξόδους σολιας, δηλονότι διὰ τῆς ὁδοῦ † ψεύδους καὶ τῆς ἀπάτης, ἀναγκη ὄζει ἡμῖν αἰαπύξαι & σαφηνίσαι τιμῶ ὁδὸν τῆς ἀληθείας, καὶ τὰ ἐξῆς. καὶ πολλὰ ἄλλα τίθησι, ἅπερ ἀποβλέπουσιν εἰς τοῦτο. νυῶ δὲ ἔρχομαι πρὸς ἐκεῖνο ὅπερ ἠβυλόμιλω εἰπεῖν τελευταῖον. οἴδατε ὅτι ὁ φλαβιανὸς κατεδίκασε τὸν δυτυχῆ ἐν τῆ ἐν κωνσταντινόπολει συνόδῳ· μῆ ταῦτα συνεκρότηθη ἡ ἐν ἐφέσῳ σύνοδος ὑπὸ & αἰτέραπ· καὶ ἐκεῖσε λιῶ ὁ διόσκορος ἔξαρχος καὶ ἡγούμενος ἐκείνης τυραννικῶς· λιῶ ἐκεῖσε καὶ ὁ δυτυχὴς, & ἤθελε ἐκδικῆσαι ἑαυτὸν, ὅτι οὐκ ἐπλαπήθη· & αἰτέγκω τιμῶ ἑαυτ πίστιν, ἤτοι τὸ σύμβολον τὸ ἐν νικαίᾳ ἀπὸ ῥήματος πρὸς ῥῆμα κῆ μῆ ταῦτα εἶπεν· αὕτη ἡ πίστις τῆ πατέρων, καὶ ἐν ταύτῃ θέλω ζῆν καὶ ἀποθανεῖν. ἀλλ' ὅτι ἡ πίστις ἡ ἐν νικαίᾳ ἐπεισέχθη διὰ τῆς συνόδου τῆς ἐν ἐφέσῳ, κῆ ὅτι ἡ ἐν ἐφέσῳ ἐκώλυσε φέρειν ἑτέραν πίστιν πρὸ τιμῶ προτέρου, & μηδὲν προσθέναι, μηδὲν ἀφαιρεῖν, διὸ φησιν, ἐγὼ κατέχω τιμῶ ὀρθῶ πίστιν, & ὁ φλαβιανὸς οὐ κατέχει τιμῶ ὀρθῶ πίστιν, ἐπειδὴ ὁ φλαβιανὸς λέγει τὸν χριστὸν ἀπὸ δύο φύσεων, καὶ ἐν δυσὶ φύσεσιν· ἐν δὲ τῷ συμβόλῳ τῷ ἐν νικαίᾳ οὐ λέγεται τὸν χριστὸν ἔχειν δύο φύσεις, ἢ ἐν δυσὶ φύσεσιν. ὁ δυτυχὴς ἐκώλυε τιμῶ τοιαύτῃ δυσέβειαν καὶ μάχεσθαι προθύμως ῥηματικῆς. ὁ δυσέβιος δέ τις δορυλαίου ἀκούων, δύο ἐξεβόησεν, ὑφ' ὧν ἦν, ἐκ ἔστι καινὸν ὁ τοῦτο διορίζων. ὁ διόσκορος λέγει, πῶς οὐκ ἔστι καινὸν τοιοῦτος; ἡμεῖς ἔχομεν ἐντεῦθα δύο κώδικας, κῆ ἐν πᾶσι λέγεται μὴ ἐξεῖναι προσθεῖναι τῷ συμβόλῳ τῷ ἐν νικαίᾳ. ταῦτα ἀνεγνώσθησαν ἐν τῆ ἐν χαλκηδόνι συνόδῳ. ἡ σύνοδος οὐκ εἶπε κῆ † δυσεβίᾳ † δορυλαίῳ, ἀλλ' ἐδοκίμασε & ἔστερξεν ἐκεῖνον. καὶ κατατρέχω ὁ διόσκορος ἐπαγε ἀποφασιν κῆ τῶ φλαβιανοῦ, καὶ ἐν τοῖς ῥήμασι τῆ ἀποφάσεως λέγει, ὅτι διὰ † τὸ ἀλλοζιοῖ ἐκεῖνον τῆς ὀθησκοπῆς, ἐπειδὴ προέβη † ὅρον τῆ ἐν ἐφέσῳ συνόδου. ἐπειδὴ διελαμβανίζαν ἐκεῖσε, ὅτις προσφέρει ἑτέραν πίστιν ἡ ὀθίσκοπος ἢ κληρικὸς, ἢ προσπθεὶς ἢ ἀφαιρῶν, στρέφω τῆς ἰδίας ὀθησκοπῆς ἐπειδὴ. καὶ τὰ λοιπά. καὶ διὰ † τὸ ἐστέρησε τὸν δυσέβιον καὶ τὸν φλαβιανὸν, ὡς ωᾶδε λέγετε † νόμου τοῦτο. πάντες οὖν οἱ ὀθίσκοποι ἐκεῖνοι, εἰ κῆ ἠκολούθησαν τῆ ἀποφάσει τῆ διοσκόρου, ἠκολούθησαν τῆ μῆ ταῦτα ἀκουσθείσῃ· & πάντες ἠρείδοντο ἐν τῆ κωλύσει τῆ γεγομένῃ ἐν τῆ συνόδῳ, ὅθεν φασιν ὑπὸ ἰωαν

τοῦ

λῶ ἐκθέσεις ἐνὸς σφοσώπου, ἀλλὰ πολλῶν· λῶ γὸ πάσης τῆς ἀυτικῆς ἐκκλησίας. ἐπειδὴ λέγ ὁ ἀγάθων μὴ πάντων τῶν ὑποτεταγμένων αὐτῷ ἐν τῇ ἀυτικῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἐκθέσει ὑπάρχειν ἐθίσκοποι πολλοὶ ὡσεὶ ἑκατὸν εἰκοσιπέντε. Ἔπ ὁ κύριος ὁ νικαίας ποιούμενος τὸν λόγον ἐν τῇ σφολαβούσῃ ὁμιλίᾳ σφὸς τὸ λόγου ἐν ᾧ εἶπεν ὁ κολοσσέυσις, ὅτι ἀνάγκης ἐπικειμένης καὶ κατισχυούσης ἡ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία ἀνέπυξε τὸ, ἐκ τ ἰῶ, ἐπήγαγεν, ὅτι τὸ, ἀνάγκης οὔσης, ἐ κεῖται ἐν τῷ ὅρῳ, οὐδὲ ἐξαιρεῖται. λέγω σωῦ ὅτι ἐν τῷ ὅρῳ ῥητῶς λέγεται, μηδενὶ ἐξεῖναι σφοφέρειν ἢ διδάσκειν, καὶ οὐδεμία γένεται μνεία σφὸς ἰδιάζοντος σφοσώπου ἢ καθόλου, καὶ διὰ ταῦτα ὀφείλομεν σφὸς πάντων ὁμοῦ τοῦτο νοεῖν. Ἔπ λέγω ὅτι ἐν τῇ συνόδῳ τῇ ἐν ἐφέσῳ οὐδέποτε ἐμνήσθη μνεία σφὸς τ ἐν κωνσταντινουπόλει συμβόλου. ἢ γὸ οἱ πατέρες ἐκεῖνοι ἐπελάθοντο τούτου, καὶ ἠθέλησαν ἵνα ψάλληται ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τὸ τοιοῦτον, καὶ πάντες οἱ μετ ἐκείνους γεγονότες ἐκ ἄλλο ἢ τὸ ἐν νικαίᾳ ὀφείλομεν ἄδειν, καὶ τότε κακῶς αὖ ἐποιοῦμεν ψάλλοντες τὸ ἐν κωνσταντινουπόλ. Ϲ ὡς ἐκ ὤφελε ψάλλεσθ· ἢ ἐμνήσθησαν, Ϲ ὡς ἐναντίον Ϲ μὴ ὀφεῖλον ψάλλεσθ εἶασαν, ἢ τὸ αὐτὸ ἐνόμισαν. καὶ χρὴ θεωρῆσαι, ὅτι ἐν πολλοῖς διαφέρει τὸ ἐν νικαίᾳ τὸ ἐν κωνσταντινουπόλει, κ διὸ σφοσέχ τῳ αὐτῷ ἔννοιαν καὶ πίστιν, νοεῖται ὡς ἐν Ϲ ἐκ ἐναντίον. κ ὑμεῖς εἴπατε, ὅτι δυνάμει σφοσέχεται τὸ ἐν κωνσταντινουπόλει σύμβολον τῷ ἐν νικαίᾳ καὶ ἀναγνωσθέντος τ ἑνὸς νοεῖται τὸ ἕτερον. λοιπὸν ἔνθα δῆτ σύμβολον σύμφωνον κ τ νοεῖ, ἐν ὀφείλει νομίζεσθ, καὶ ἐκ ἕτερον· ὅπου τ ὅρου τ τὸ καλύεται, ἀλλὰ μόνον ἑτέραν πίστιν καλύει· ὅθεν σφοσήκει νοεῖν σφὸς ἐναντίας πίστως καὶ ἀσεφωνούσης τῇ ἀληθείᾳ; Ἔπ ἕτερον βούλομαι εἰπεῖν σφὸς μείζονα σαφήνειαν τῆς ἀληθείας. τὰ ὁμοούσια ἐν ταῖς συνόδοις φαίνεται ἀσᾶ τ ἀγίου πνεύματος ὁμολογῆσαι, τὸ αὐτὸ πνεῦμα ἅγιον φαίνεται εἶ ἐν πάσαις· ἀλλ ἐν τῇ ἕκτῃ συνόδῳ ὅπου ἀναγνώσθη ὁ νόμος, εἶπον οἱ πατέρες ὅτι, μηδενὶ ἐξέσω, καὶ τὰ λοιπὰ, μήτε ἄλλο φρονεῖν ἐν καταστροφῇ ἐκείνων τῶν ὁμοούντων· ὅθεν ἡ ἕκτη συνόδος, ἢ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸ κρίνον διὰ ἐκείνης, ἐξηγοῦνται πάντῃ τρόπῳ μηδενὶ ἐξεῖναι σφοφέρειν πίστιν ἑτέραν, ἢ σφοκομίζειν ἐναντίαν οὖσαν εἰς ἀσφοπλῶ τ ἀληθοῦς πίστως, ἀλλ ἐ καλύουσι τὸ γινόμενον εἰς σαφήνειαν τ σφὸς μείζονα τ ἀληθείας ἀσάπυξιν. Ἔπ λοιπὸν ἀμφιβάλλεται σφὶ ῥημάτων τινῶν τ νόμου, ὀφείλομεν ἀσᾶξεσθ σφὸς τ σκοπὸν τ νομοθέτου. ὁ δὲ τοιοῦτος σκοπὸς τῦ νομοθέτου καταλαμβάνεται ἢ ἀπὸ τ σφοοιμίου, ἢ ἀπὸ τῶν ἐγκειμένων ἐν τῷ νόμῳ ῥημάτων, ἢ τῶν ὄντων μὴ ταῦτα. ἐν μὲν οὖν τοῖς σφοοιμίοις κεῖται ὅτι συνῄδεσθε οἱ πατέρες ἠθέλησαν ἀναγνῶναι τὸ σύμβολον τῶν ἐν νικαίᾳ πατέρων, καὶ ἵνα εἰσενεχθῶσι καὶ οἱ λόγοι οἱ ἀφορῶντες σφὸς τὸ σύμβολον, Ϲ ἵνα οἱ λόγοι οἱ σύμφωνοι βεβαιωθῶσιν, οἱ δὲ ἐναντίοι ἀποβληθῶσιν. ὅθεν ὁ σκοπὸς τ νομοθέτου, λοιπόν, τῆς ἐν ἐφέσῳ συνόδου, ἐκ ἦν ἄλλος, εἰ μὴ καλύσαι ἑτέραν πίστιν, ἢ ἑτέραν ἐκθεσιν ἀφορῶσαν σφὸς ἀσάξοπλιν τ ἀληθοῦς πίστως. ἀλλ ἐκ ἦν ὁ σκοπὸς ἐκείνων, ἵνα σφὸς τὰ ῥήματα ἀποβλέπωσιν, ἀλλὰ σφὸς τ νοῦν τῆς ἱερᾶς γραφῆς. τοῦτο φαίνεται ἀπὸ τῆς βλασφημίας τ ἁγίου κυρίλλου, ὃς ἀφ ἧς ἀναγνώσθη ἐν νικαίᾳ σύμβολον, φησὶν οὕτως. ἡμεῖς ἑπόμενοι τῇ ὁμολογίᾳ τῶν πατέρων ἀκολουθοῦμεν τῇ σκοπῷ τ νοός, καὶ ἐξηγούμεθα τοῖς ὀρθοῖς πίστιν. ἕτερον φαίνεται καὶ ἀπὸ τῆς ἑβδόμης συνόδου, ὅπου λέγ. μὴ πάσης αἱρεσείας ἐρυθριῶντες. κ ἑπόμενοι τῇ ἀληθείᾳ τῆς πίστως· Ϲ καθατέρω οἱ αὐτοὶ πατέρες λέγουσιν, ἀκολουθοῦντες τῇ ὀρθῇ κ ἀπλανεῖ πίστει, οὐδὲν ἀφαιροῦμεν, οὐδὲν σφοσθήκαμεν οὐδὲ τοῖς τῶν ἐν νικαίᾳ.

ἀλλ'

οἵτινες ἔπεμψαν καί τινα ἱάκωβον εἰς τὸ κηρύττειν τὴν αἵρεσιν τῶν νεστοριάνων· καὶ οὗτος ἐπλάνησε πολλούς, καὶ ἔδωκεν ἕτερον σύμβολον πίστεως, μᾶλλον δὲ ὡς λέγει χάρισιος, ἔδωκε σύμβολον ἀπιστίας οὐ πίστεως· καὶ μὴ τῷ ἄλλων φησὶν ὁ αὐτὸς, ὅτι ὁ ἱάκωβος καὶ οἱ ἄλλοι οἱ ἐκείνῳ ὁμόφρονες ἐν ἐκκλησίαις ἐκείνῳ, μὴ διχόμυοι τὴν παρ' ἐκείνου πίστιν. δῆλα τοῦτο αὐτὸς ὁ χάρισιος βουλόμενος δεῖξαι ἑαυτὸν ὀρθόδοξον, ἐπήγαγε τὴν ἔκθεσιν τῆς ἑαυτοῦ πίστεως ἀφ' ὧν, εἶτα εἶπεν, ὅτι ἐφ' ᾧ προσκομίσω καὶ τὸ σύμβολον τῶν νεστοριάνων καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἀκολουθούντων. ἀφ' ὧν μὲν οὖν αἰτίαν τὸ ἴδιον τὸ πιστὸν σύμβολον· ἀλλ' ὅμως τοῦτο οὐκ ἴσμεν ὅτε τὸ ἐν νικαίᾳ, ὅτε τὸ ἐν κωνσταντινουπόλει. λέγω ὅτι ἀφ' ὧν ὁ χάρισιος αἰτίαν τὴν ὁμολογίαν τῆς ἑαυτοῦ πίστεως, καὶ μὴ ταῦτα τὸ ὑπὸ τῶν νεστοριανῶν ἀδιαπλαθέν· εἶτά φησιν ὁ χάρισιος, ἵνα δὲ ἄτι αἱρετικὸν ἀπὸ τῆς κοινωνίας ἐξώρισαν, ἐγὼ δὲ πεφεύγω εἰς ἵνα ὦσιν, καὶ τὰ λοιπά. οὐκ ἔστιν οἶδεν ἐν τούτῳ τὸ, ὅτις δὲ λέγοντας, ἴσμεν ποτε ὅτε οὐκ ἴσμεν· τοῦτο αἴρει ἀπὸ τοῦ συμβόλου τὸ ἐν νικαίᾳ, καὶ πίθησι τὸ, τὸ πιστεύομεν τὸ ἅγιον ὁμοούσιον τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ, ὅπερ οὐ κεῖται ἐν τῷ συμβόλῳ τῷ ἐν νικαίᾳ, οὔτε τῷ ἐν κωνσταντινουπόλει. μὴ ταῦτα αἰτίαν ὁ αὐτὸς τὸ σύμβολον τῶν νεστοριανῶν, ὅπερ λέγει εἶ σύμβολον ἀπιστίας. δοῦτον αἰτίαν ὄντων, ἐπάγει ἡ ἁγία συνοδος μηδενὶ ἐξεῖναι προφέρειν ἑτέραν πίστιν ἢ διδάσκειν· μὴ ταῦτα καταλείπει ἡ συνοδος τοὺς κατέχοντας τὴν ἀδιάπλασιν τὸ συμβόλου τὴν ἐκτεθεῖσαν ὑπὸ τῶν νεστοριανῶν, καὶ οὐ ποιεῖται μείαν ἀθετοῦσαν τὴν ὁμολογίαν καὶ τὴν πίστιν τοῦ χαρισίου. ὅθεν εἰ μὴ ὁ σκοπὸς κωλύσαι τὴν ἐκείνου καὶ τὴν τυχοῦσαν ὁμολογίαν, καὶ εἴπερ ἠθέλησεν ἄλλο σύμβολον μὴ λέγεσθαι, εἰ μὴ κατὰ τὸν τύπον τῶν ἐν νικαίᾳ συμβόλου καὶ κατὰ ῥῆμα καὶ κατὰ λέξιν, ὁμολογουμένως ἠθέτησεν αὐτὴν τὴν ἔκθεσιν τοῦ χαρισίου. ἀλλ' ἐπειδὴ ὁμολογία ὁ χάρισιος ταληθῆ, δῆλα ὅτι οὐκ ἠθέτησεν ἡ συνοδος τὸ προσκομισθὲν παρ' αὐτοῦ σύμβολον, ἀλλ' ἐστήρισεν. καὶ κατὰ δίκασε τὴν πίστιν τῶν νεστοριανῶν. ὅθεν ἔστιν ὅτε τὰ ῥήματα ἐκεῖνα σημαίνουσιν ἐναντίαν πίστιν ἀφ' τὴν ἐν νικαίᾳ, καὶ ὅτε φαίνεταί μοι ἰσχυρὸν εἰς τὸ δοτὸν εἶναι τὴν σημασίαν τῆς τοιαύτης καλύσεως. διότι ἡ συνοδος αὖτη οὐ μόνον ἐκώλυσε μηδενὶ ἐξεῖναι προφέρειν, συγγράφειν, καὶ τἄλλα, ἀλλὰ μηδὲ φρονεῖν ἀφ' τὴν ἐν νικαίᾳ ἐξενεχθεῖσαν. ἵνα ἐρωτήσω ὑμᾶς, τί ἄρα φρονεῖτε ἐν ταῖς ὑμετέραις διανοίαις, ὅτι ὁ θεὸς αἰώνιος; φήσετε πάντες. ἀλλὰ καὶ ὅτε εἶπεν αὖτις ὑμᾶς ὑπὸ ἀνάθεμα εἶναι, ἐπειδὴ ἀφείλε ἐν τῷ συμβόλῳ, καὶ ὑμεῖς φρονεῖτε ἑτέρως ἀφ' τὸ ἀφειλόμενον ἐν τῷ συμβόλῳ, καὶ ὅτε δύνασθαι λέγεσθε ἀφὲ ἀπείρων ἀληθειῶν. πρὸς ἐκεῖνο δὲ ὁ λέγετε, ὅτι μερικοῖς προσώποις καὶ ἰδίαις ἐξουσίαις ἔξεστιν ἐκτιθέναι καὶ σαφηνίζειν καθὼς θέλουσι, τῇ δὲ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ ὅτε ποιεῖν οὐκ ἔξεστιν, ἐγὼ λέγω ὅτι ὅτε ἐναντίον δύσι τὸ ἐν τῷ ὄρῳ κειμένῳ. καὶ γὰρ ἐν τῷ ὄρῳ ἐν μὲν τῇ ἀρχῇ λέγει μηδενὶ ἐξεῖναι προφέρειν, καὶ τὰ λοιπά· ἐν δὲ τῷ τέλει, εἰ μὲν ἐπίσκοπος ἢ κληρικὸς εἴη, ὁ ἐπίσκοπος ἐκπίπτειν ἢ ἐπισκοπῆς, καὶ τὰ ἑξῆς. ἀπὸ τούτων φαίνεται, ὅτι καὶ πάντων καθολικῶν τε καὶ μερικῶν φέρεται ὁ ὅρος, κἂν τε ἐπίσκοποι, κἂν τε κληρικοὶ εἶεν. ἐπειδὴ δὲ ποιεῖται μείαν λαϊκῶν, δῆλον ὅτι περὶ πάντων λαϊκῶν λέγει· οἱ λαϊκοὶ οὐκ εἰώθασι φάλλειν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τὸ σύμβολον, ἀλλ' οἱ κληρικοί. ὅθεν ὁ νῦν λεγόμενος καλύσας παίζας καὶ λαϊκοὺς καὶ κληρικοὺς, καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ ἔξω ἀπὸ τούτων φαίνεται, ὅτι καὶ μερικὰ πρόσωπα καλύονται ἑτέραν πίστιν προφέρειν. καὶ εἰ βούλεσθε ἑτέραν πίστιν περὶ πάντων ποιεῖν, ἴσως πολλοὶ ὑπὸ ἀνάθεμα, καὶ χειρὸν πάντες. ἵνα ἵνα μᾶλλον δήλα σαφηνισθῇ τὸ ζήτημα, λέγομεν, ὅτι ἡ ἔκθεσις ἐὰν ὁ ἀγαθὸν ἔγραψε καὶ ἔστειλε πρὸς τὴν συνοδον, οὐκ

ἐὰν

θεία καθὼς ὁ νεοφύτος λέγει, ὅτι οὐκ ἔστιν ἡ παρθένος θεοτόκος. μὴ ταῦτα εἰσάγει ὁ καλιστῖνος ῥητὰ τῆς γραφῆς, ἵνα ἐντὸς δίκα ἡμερῶν ὁ νεοφύτος ἀνακαλίσηται καὶ διδάξῃ ὅπερ ἡ καθολικὴ ἐκκλησία κατέχει· ἄλλως δὲ γνώτω ἑαυτὸν, ὅτι ἔσται ἀπόβλητος τῆς ἐκκλησίας τῆς καθολικῆς. οὐδὲ μὴν ἄλλα εἰσαγαγεῖν, ἀλλ' ὅπερ δίδει ὁ ἡμέτερος λόγος περὶ ἐκείνα ἅπερ καταλείφθησαν ἐπανῆχθαι. ἐπανῆχθημεν δὲ ὅθεν ἐξήλθομεν. ὅσον πρὸς τὴν προχώρησιν τοῦ ἡμετέρου λόγου οὐκ ἂν ἐχωρήσαμεν ἄνευ τῆς προκειμένης ὑποθέσεως, καὶ λέγομεν, ἵνα θαρρήσῃ ὁ ὑμέτερος ἀπλογία, χολάσει κατά τι, καὶ ὀνήσεται οὕτως.

ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ ΜΗΝΟΣ ΕΝΔΕΚΑΤΗ ΗΜΕΡΑ ΤΡΙΤΗ ΕΓΕΝΕΤΟ

ΣΥΝΑΞΑΡΙΣ ΙΑ'.

Ικλ.Καρδ.

Ἐπειδὴ ἐξ ἑκατέρου μέρους πολλὰ ἐρρήθησαν λίαν ὀδύνης μόνως καὶ λύπης, ἅπερ ἴσως μᾶλλον ἁρμόζει τῇ θεολόγων καὶ τῇ πεπεισμένων τῆς ἱερᾶς γραφῆς, ἢ ἁρμόζει τῇ λαϊκῶν καὶ τῇ ἄλλων τῇ μὴ ὅτι πεπαιδευμένων· ἐγὼ ἔχω τὴν ἀμαθίαν εἰπεῖν ἐν ταύτῃ τῇ ὕλῃ, ὅπερ εἰ τοιοῦτον μόνον ἁρμόζει τῇ πεπεισμένων τὰ τοιαῦτα, ἀλλὰ καὶ ἁρμόζει τῇ λαϊκῶν, εἰ μὴ ἀπατῶμαι, ῥᾳδίως λύσει τὴν ἀπορίαν ταύτην εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο. πλὴν ἐπειδήπερ πεπείσμεθα εἰς τοῦτο, τὴν διάνοιαν τοῦ λόγου, ἵνα γνῶμεν εἰς τὰ κρίσιν καὶ ἀπόκρισιν. εἰ φαίνεται τοῦτο, ἵνα ἀκούσῃ καὶ ὁ λόγος ὁ ἡμέτερος, ἤδη καλόν· εἰ δὲ μή, ἔστω παρ' ὑμῖν.

Εἰπάτω δὴ ὁ καρδιναλιος. εἰπάτω.

Ο' Βασιλ. Ικλ.Καρδ.

Ἀφορμὴν δίνων τῆς ῥίζης τῆς ἀπορίας. τὸ ζήτημα ὅτι ἁρμόζει τῆς κωλύσεως ἢ ἐν ἐφέσῳ συνόδου, δηλονότι ὅτι τῇ ῥημάτων ἐκείνων· μηδενὶ ἐξέστω προφέρειν, ἢ συγγράφειν, ἢ συνθεῖναι, καὶ τὰ λοιπά. ἡμεῖς λέγομεν ὅτι ταῦτα τὰ ῥήματα ὅτε νοοῦνται, δηλαδὴ, μηδενὶ ἐξέστω λέγειν ἑναντία τῇ πίστει τῇ ἐν νικαίᾳ. ὑμεῖς λέγετε οὐ μόνον ἁρμόζει ἑτέρας καὶ ἑναντίας πίστεως, ἀλλὰ καὶ ἁρμόζει πάσης ἠσπασμένης σαφῶς εἰκότως, ἢ προσθήκης· καὶ ὅτι διὰ τῆς κωλύσεως ἐκείνης, κωλύεται μηδὲ τὸν τυχοῦσαν ἔκθεσιν ἢ ἀνάπτυξιν ἐν τῷ συμβόλῳ ποιεῖσθαι. οἱ οὖν ἔχοντες πεῖραν ἐν τοῖς νόμοις λέγουσιν· οὐκ ἔστι δυνατὸν τὸν νόμον νοῆσαι, ἂν μὴ πᾶς ὁ νόμος θεωρηθείη. ὅθεν πρὸς σωτηρίαν τῆς τοιαύτης πραγματείας, ἀναγκαῖον θεωρῆσαι ἡμᾶς τὰ προηγούμενα τούτου τοῦ νόμου. Κεῖται γοῦν ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῆς συνόδου, ὅτι πρὸ τοῦ ποιῆσαι τοὺς πατέρας τὸν κανόνα τοῦτον, χαρίσασθαι τῇ ἀνίγνω ἔκθεσιν πίστεως ἀναστασίου καὶ φωτίου μαθητῶν τοῦ νεοφύτου,

εἰλλυ Ϛ τ̃ ἐν νικαίᾳ πατέρων, καὶ ὑδὲ ἑαυτῇ συμβαίνουσα. ἵνα ὅπ ἔστιν ἑναντία τῇ πί-
στει τ̃ ἐν νικαίᾳ Ϛ ἀπάδουσα τῇ συνόδῳ, ἐπιβόησεν ἡ συνοδος· ἡ ὀρθὴ πίστις ἀνα-
θεματίζει τ̃ νεστόριον, ὃς δῆπου ἀσεβῆ δόγματα καὶ ἀσεβῆ κοινωνίαν. ἐπὶ τούτων
φάινε͂), πατέρις αἰδεσιμώτατοι, τίς ὄζιν ὁ σκοπὸς τ̃ συνόδου, Ϛ τῶν πατέρων τῶν
θέντων τ̃ κάλυσιν, ὥστε μηδενὶ ἐξεῖναι ἑτεροφέρειν ἑτέραν πίστιν παρὰ τὴν ἐν νικαίᾳ,
δηλονότι ἑναντίαν, ἢ μαχομένην, ἢ διαφέρουσαν, ἢ ἀλλοτρίαν, ἢ ξένην ὑπὸ τ̃ ἀληθοῦς
πίστεως. ὅθεν τὸ ῥῆμα σημαίνει διαφορὰν Ϛ ἑναντιότητα, καὶ ἑτέραν ἰχθύσιν σύμφω
νον τῇ ἀληθείᾳ ἐν τῇ πίστει. τ̃το μαρτυρεῖ Ϛ ὁ κύριλλος, ὃς ζαυάτιον καὶ σαφίστερον
αὐτὸ ἔθηκε καὶ ἐξέπλωσε τ̃ πίστιν τ̃ ἐν νικαίᾳ. τ̃το δηπέρε͂) ζαυάτιον ἐν τῇ πίστ, λῷ
ἢ ζίτι αὖτη συνοδος ἴσχυσε πρὸς τοὺς βασιλεῖς, ἀναφέρουσα τὰ προκείμενα ἐν τῇ
συνόδῳ. λέγ δὲ μὴ τῶν ἄλλων, τὰς δηπότας τ̃ κυρίλλου εὐσεβῶς συμφωνούσας
τοῖς δόγμασι καὶ νοήμασι τ̃ πατέρων, καὶ ὑδενὶ ζόπῳ ἀλλοτρίας τ̃ πίστεως τ̃ θεοδο
θείσης θεῷ τ̃ ἀποστόλων καὶ τοῖς πατέρων τ̃ ἐν νικαίᾳ· τὰ δὲ δόγματα τ̃ νεστορίου
εὐσεβῶς μαχόμενα τοῖς δόγμασι καὶ τῇ καθολικῇ πίστει. μὴ ταῦτα ἀνεγνώσθη ἡ δύ
στολή τ̃ κελεστίνου πρὸς νεστόριον, ἥτις ἄρχεται, Ἀπὸ πνων ἡμερῶν, καὶ μὴ τοῖς ἄλλοις
φησὶ τὰς ποτε ὑκ ἐκρίθη ἄξιος τῆ ἀναθέματος ἢ πρεσπεύμενος ἢ ἀφαιρεῖν; καὶ γὸ
ἡ πίστις ἡ θεοδοθεῖσα θεῷ τοῖς ἀποστόλων, ὅτι πρεσβύτερον, ὅτι μείωσιν ἀπαιτεῖ.
ἀνέγνωσθε ἐν ταῖς βίβλοις ταῖς ὑμετέραις, ὅτι μεγίστη πρεσβάλλει τιμωρία τὸν ἀ-
φαιρούμενον Ϛ τὸν πρεσπεύοντα. σημείωσαι καὶ τοῦτο, ὅτι Ϛ περὶ τῆς ἐν ἐφέσῳ συνό-
δου κακαλυπτόμενον λῶ Ϛ ὑπὸ ποιῶ τὸ πρεσπεύειν, ἢ ἀφαιρεῖν, ἵνα Ϛ ἐν τῷ συμβό-
λῳ τ̃ ἀποστόλων, καθ' ὃν ζόπον σαφίστερον κατατέθη ὁ κελεστῖνος ἐπέθησεν. ἀλλὰ
ταύτης τ̃ κωλύσεως μὴ πρεσπαμβήσης, τῷ συμβόλῳ πρεστέθησέ τινα καὶ ἀφη-
ρέθησαν, ὡς τὸ, κατῆλθόντα εἰς τ̃ ᾅδην· ἀλλ' ὅμως ὑκ ὀφείλεται) τ̃το ἡμῖν. ὁ κύρ-
ιλλος ὑπολαμβάνε͂) τ̃ νεστορίου, ὅτι ἀφαιρεῖται τ̃ συμβόλου, δηλονότι τὴν, θεοτόκος, φω
νῶ, ἢ ὑκ ἀνεπιλήμπτως ἀλλὰ συνεπιλημμένως πρεῖχε͂) ἐν τῷ ἀποστολικῷ συμ-
βόλῳ. τούτου δὲ λόγος, ὅτι ἡ ἐν νικαίᾳ Ϛ ἡ ἐν κωνσταντινουπόλ Ϛ αἱ ἄλλαι συνόδοι,
ὑδὲν πρεσέθηκαν ἐν τῇ πίστει ἢ ἀφεῖλον ἑναντίον τ̃ ὑμοῖς τὸ καὶ ἐν τ̃ ἀληθείας,
ἀλλ' ὁ νεστόριος ὕτως. ἐκ τούτων φάινε͂), ὅτι κωλύεταί τις, ὁπόταν ἐν τ̃ ἀληθεῖς τὸ ἢ
ἐν τ̃ ὀρθῆς πίστως πρεστίθησιν ἢ ἀφαιρεῖ Ϛ ἀπὸ τούτου λύε͂) πᾶσα δυσχέρεια, λῶ
ὑμεῖς ὦ πατέρις οἱ τ̃ καθολικῆς ἐκκλησίας ἐν τ̃ λατίνων εἰσφέρετε. καὶ γὸ ὁ πρε
σέθησαν τὸ, ἐκ τ̃ υἱοῦ, ἐν τ̃ συμβόλῳ τ̃ ἐν κωνσταντινουπόλει, ἢ ἐν τ̃ ἀληθείας, ἢ ἐν
τ̃ ὀρθῆς πίστως. ἰκανῶς δὴ εἴπαν οἱ πατέρις. τὸ σύμβολον τὸ ἐν νικαίᾳ Ϛ τὸ ἐν κωνσ
ταντινουπόλει ταυτόν ὄζι, Ϛ καταγινωσθέντος τ̃ νοεῖται τὸ ἕτερον, Ϛ εἰ τοῖς ῥήμασι δια
φέρωσιν, ἀλλὰ τῇ ἐννοίᾳ καὶ τῇ ἀληθείᾳ συμφωνοῦσι· τὸ αὐτὸ λέγομεν καὶ ἡμεῖς, ὅτι
καταγινωσθέντος ἐκείνου νοεῖται καὶ τοῦτο, καὶ ἔζισι πρεσθεῖναι τὸ ῥῆμα τοῦτο, ἐπει-
δὴ οὐ διαφωνεῖ ἀπὸ τ̃ ὀρθῆς Ϛ ἀληθοῦς πίστως. ὅτι δὲ λέγατε, κακώλυτον τὸ πρε
σθεῖναι. ἀπολογούμεθα, ὅτι ἐν καὶ ταυτόν ὄζιν ἐκείνοις, εἰ καὶ διαφέρει τοῖς ῥήμασιν.
ἔπε͂) ἆρα ὅτι ὑκ ἔστι κυρίως πρεσθήκη, ἀλλ' ἐν Ϛ τὸ αὐτό, ἢ τῆς ταυτότητος ἴχθυσις.
ὑπάγε͂) ἐν τῇ ὑποστολῇ τῶ κελεστίνου μὴ πολλῶν τῶν κηρύκων. ἡ καθολικὴ ἑναν-
τίωται ἐκκλησία. τὸ σύμβολον τὸ θεοδοθὲν θεῷ τῷ ἀποστόλων ἀφαιρεθῆναι τὰ
ῥήματα, ἅ τινα τ̃ σωτηρίαν ἡμῶν καταγγέλοντα, δηλονότι ἡ μακαρία μῆτηρ θεο
τόκος ὄζιν, ἥτις δυνάμ ὄζι ἐν τῷ συμβόλῳ τῶν ἀποστόλων. καὶ τ̃το φάινε͂), ὅτι τῶ
συμβόλου τ̃ ἀποστόλων ὑδὲν δεῖ ἀφαιρεῖν, ἀλλ' ὅμως ἀφηρέθη τὸ, κατῆλθόντα εἰς
τ̃ ᾅδην. ἀλλ' ἐκεῖνοι εἶπερ τ̃το ἀφείλοντο, ὑκ ἠρκοῦντο αὐτῷ, ὑδὲ ἠρκέσθη τῇ ἀλη-

θείᾳ

ἁπάντων ταῖς πλάναις καὶ ταῖς αἱρέσεσι, καὶ ἀπόπτυξιν ποιεῖσθαι μέρους τινὸς τῆ συμβόλου σύμφωνοι τῆ πίστει, καὶ ἐν τῷ συμβόλῳ τεθεῖσαι. τίς δ' αὖ δυνηθείη ἀμφισβητεῖν, ὅτι ἀνάγκης ὄντος πλείονος, ὅτι μέγιστον ἐλαθήσεσθαι τὸ χεῖρον τῶν αἱρέσεων πλῆθος τῆ αἱρέσει τῆδε τὸ μυστήριον τὸ θεῖον θυσιαστήριον, ὅτι καθὼς ἐπόθη ἀπὸ τοῦ συμβόλου τὸ, ὁμολογῶ ἓν βάπτισμα, ὥστε μὴ δύνασθαι τινὰ ἐκκλησίαν ἐκεῖνο τῆς σωτηρίας τῆς ψυχῆς, καὶ δύνασθαι τὸν θεοτόκον, φωνὴν ἐν τῷ συμβόλῳ, ὅπου αὖ ἐκείνη φανεῖσα σαρκωθῆναι ἐκ πνεύματος ἁγίου, καὶ μαρίας τῆς παρθένου· ἀλλὰ μόνον ὁμολογοῦμεν ἐκεῖνο, ὅτι ὑφ' ἑνὶ ἰδιάζοντι τεθεμένῳ ἢ ἰδιαζούσῃ ἐκκλησίᾳ τοῦτο ὕξεται, καὶ τὴν λέγομεν δεῖν ἀναγκαίως ἡ κάλυψιν τῆς ἰδιώτας ἀθεμίτους, καὶ τῆς ἐκείνους, οἵτινες σκολιᾷ διανοίᾳ τοῦτο διηχρήσουσιν. ὡς δὲ λέγει ὁ Βοναβεντούρας, ἐκ μὲν ὁ νοῦς τῶν πατέρων ἐκείνων οἵτινες τοιαύτην κάλυψιν ἐποίησαν, τῶν συγγράφων τὴν ὁδὸν τοῖς ἄλλοις παρέσται τῆς ἐκκλησίας, ὥστε μὴ δύνασθαι ταύτῃ τῇ ἀσφαλείᾳ χρήσασθαι ὁπόταν ὁ θεὸς ἐκείνους μᾶλλον φωτίσῃ. μᾶλλον δὲ λέγει καὶ πλέον ὁ αὐτὸς Βοναβεντούρας, ὅτι εἰ τῇ τοιαύτῃ ἐννοίᾳ εἰρήκεσαν, φαίνεται ὅτι οὐ καλῶς ἐκρίθησαν. καὶ ὄφελε τοῦτο ὑφ' ὕστερον λεγόντων καὶ φερουσῶν τὴν πατέρων ἐκείνων, εἰκότως φησὶν, ἦσαν ἐπιφυλακτέα. ἀλλ' ὅτι οἱ πατέρες ἐκεῖνοι ἔχον ἐν τῇ καλύψει τὴν ὑγιᾶ διάνοιαν ἐμφανῆ καμοὶ, ἵνα τοῦτο εἶναι δυνάμεθα ἐν τῇ ἀκριβείᾳ τῶν ἁγίων συνόδων, καὶ μάλιστα τῆς ἐν τῇ δευτεραίᾳ τῶν πατέρων τῶν κατ' ἐκείνους τοὺς καιροὺς γεγονότων συνελθόντων τῶν δεσποτῶν ἐν τῇ ἐφέσῳ, καὶ τῆς νεστορίου ἀκροκληθείσης καὶ μὴ ἀδιαγνωμονήσης, εἶπον ἐκεῖνοι καὶ τὴν καινοτικὴν συνήθειαν ἀναγινωσκόντων ἡ ἔκθεσιν τῶν ἐν νικαίᾳ πατέρων, ὡς αὖ τῇ τοιαύτῃ συμβαλόντες τοὺς ὧδε πίστεως λόγους καὶ οἱ μὲν συμφωνοῦντες ἐκείνοις λόγοι ταρχθεῖσιν, οἱ δὲ διαφωνοῦντες ἀποβληθεῖσιν. ὅθεν φαίνει) ὅτι ὁ νοῦς τῶν συνόδου ἔστιν, ὡς καὶ μὴ καλύπ) ἡ πίστις σύμφωνος τῶν πατέρων, ἀλλ' ἡ διαφωνοῦσα· καὶ διὰ τοῦτο φαίνει) τὸ σημαίνουσι ἐκεῖνα τὰ ῥήματα; μηδενὶ ἐξέστω προφέρειν πίστιν ἑτέραν ὧδε τῶν ἐν νικαίᾳ τεθεῖσαν, τουτέστι διαφωνοῦσαν, καὶ ἐναντίαν. μὴ ταῦτα ἀναγινώσθη τὸ σύμβολον τῶν ἐν νικαίᾳ, πεδίοιμι εἰς ἵνα θοὶ, καὶ τὰ ἐξῆς· εἶτα ἀναγινώσθη τῶν κυρίλλου ἡ ἔκθεσιν πρὸς νεστόριον, ἐν ᾗ διαλαμβάνει ῥήματα τῶν ἐν νικαίᾳ συμβόλου, καὶ ἐκτέθησι, καὶ διαταφεῖ, ὅτι δεικνύουσι τὸ χρεὼν θοὶ καὶ ἀθεμίτους ἐν μιᾷ ὑποστάσει γεγονέναι, καὶ ἐν δυσὶν, ἐν δὲ παρθένῳ μαρίᾳ· καὶ ὅτι δεῖκνυσιν ἐξ) θεοτόκον, προφέρων μαρτυρίας τῆς ἱερᾶς γραφῆς, καὶ διαμαρτύρεται τὸ νεστόριον, ἵνα τὰ ἐν τῇ ἔκθεσιν κυρὶ κατέχῃ καὶ φρονῇ. ἀναγνωσθείσης δὲ ἔκθεσιν τοῦ κυρίλλου, ἥτις ἀρχε), καὶ λέγουσι ὧδε· ἐμοὶ ὁ κύριλλος γράφων νεστορίῳ καὶ ἐπικαλικῶν τὴν ὀρθὴν πίστιν φησὶ. πεπληροφόρημαι ὅτι οὐδ' ὅλως διέσκομαι ὧδε βάτης τὸν λόγου τὴν ὀρθῆς πίστεως, ἢ τὸ συμβόλου τὸ ἐν νικαίᾳ, καὶ ζητῶ ἵνα εἴπῃς, ποτέρου ὀρθῶς καὶ ἀληθῶς καὶ συμφώνως τῷ συνόδῳ ἐκείνῃ τὰ τοιαῦτα ἔγραψας ἢ οὐ· ἀπεκρίναντο οἱ πατέρες ὅτι συμφώνως εἶπε, καὶ ἀδιαίρετον καὶ ἀνεπίδεκτον καὶ ἀμερίστως εἰσῆξε· καὶ ὅσα ἐρρήθησαν συντόμως ὑπὸ τῶν ἐν νικαίᾳ, ἡ ἔκθεσις λὴ τοῦ κυρίλλου ἐξέθετο εἰς πλάτος καὶ ἐσαφήνισε· καὶ ὅτι αὕτη ἡ ἔκθεσις πολὺ φῶς παρέχει εἰς κατάληψιν τῶν διαφόρων τῆς ἐν νικαίᾳ συνόδου· ὁμολογοῦσι τὰ τοιαῦτα φρονεῖν τῷ αὐτῷ ἔκθεσιλῷ μὴ τῶν ἐν νικαίᾳ συμβόλου· μὴ ταῦτα ἀναγινώσθη τοῦ νεστορίου ἡ ἔκθεσιν πρὸς κύριλλον, ἐν ᾗ ὁμολογεῖ τῷ αὐτῷ πίστιν μὴ ἐξ) θεοτόκον, καὶ εἰσάγει τὰ τῆς γραφῆς πρὸς τοῦτο· καὶ ὁ κύριλλος ἠρώτησε τὸν συνόδου, εἴπερ συμφωνεῖ τῇ πίστει τῇ ἐν νικαίᾳ πατέρων ἡ ἀναγνωσθεῖσα ἔκθεσιν. ἀπεκρίθησαν οἱ πατέρες· οὐκ ἔστι σύμφωνος, ἀλλ' ἀλλοτρία τῆς ὀρθῆς πίστεως, καὶ μαχομένη τῇ ἐκτεθείσῃ πίστει, καὶ διαφωνοῦσα τῆς πίστεως τοῦ κυ-

τοῖς ἀρχαίοις ἐκείνοις μόνοις παλαίοις ποιεῖν, καὶ χρῆσθαι ὡς ἐβούλοντο· καὶ κείνας τὰς ἀναπύξεις ἐξεῖναι ἐν τῷ συμβόλῳ ἁπανταχοῦ. πλὴν ἐν τῷ κειμένῳ τῆς ἱερᾶς γραφῆς· μὴ ταῦτα ὅτι μέρος ἐκωλύθη τῆς τοιαύτης ἀδείας, μέρος δὲ κατελείφθη, δηλονότι διασαφηνίζειν, ἐξαπλοῦν, ἐκπέφανται ἐκεῖνα τὰ συνηπτυγμένως ἐν τῇ ἱερᾷ γραφῇ κείμενα· τοῦτο γὰρ οὐδέποτε ἐκωλύθη, οὔτε εἰς τὸ ἐξῆς κωλυθήσεται. ἐκταῦθα δὲ δοκεῖ μοι τοῦτο ὡς εἰκὸς πιθανὸν εἶναι, δηλονότι ἐξεῖναι τοῖς παλαίοις ποιεῖσθαι τὰς ἀναπύξεις, καὶ πέφανται ὡς ἐβούλοντο ἐν τῷ κοινῷ συμβόλῳ τῆς πίστεως, εἰ μὴ συνέβαινε καὶ συνθορίζοντο ἐν οἰκουμενικαῖς συνόδοις. λέγει γὰρ ὁ ἅγιος Θωμᾶς, ὅτι οὐδέποτε γέγονεν ἀνάπτυξις ἐν τῷ συμβόλῳ, εἰ μὴ ἐν οἰκουμενικῇ συνόδῳ, καὶ λέγει ἐξ οὐτινοσοῦν συμβόλου, ὅπερ ἐστὶ κοινὸν τῆς ἐκκλησίας. Τούτου προτιθέντες, ἔφασαν τοῖς πάλαι ἐξεῖναι ἐκ τῆς θεμελίου τοῦ ὑμετέρου προβλήματος. ὧν τὸ προφανὲς ὅτι τοῦτο, ὅτι μέχρι τῆς δευτέρας οἰκουμενικῆς συνόδου ἐξεῖναι τοῖς παλαίοις χρῆσθαι τῇ τοιαύτῃ ἀδείᾳ· μετὰ δὲ τὴν δευτέραν ἐπειδή τινες ἐχρήσαντο τῇ ἀδείᾳ ταύτῃ ὅτι καιρὸς τῆς σφετέρας, πάντοτε ὠδραπλάσαντες τὰ σύμβολα καὶ ἀπείρονται ἑκάστοτε ἀσεβῆ δόγματα, ἐπειδὴ εἶδον οἱ πατέρες ἡμῶν τῆς συνόδου, ὅτι ἡ τοιαύτη ἄδεια βλάβην ἐργάζεται τοῖς πιστοῖς, καὶ οὐ κέρδος, ἔπεισι δὴ ἐξεῖναι ἑκάστῳ προσθεῖναι, ἀφαιρεῖσθαι τὴν ἄδειαν διὰ τὴν πίστιν ἀφεῖλον. πρὸς τοῦτο ἀπολογούμεθα ὅτι ὁμολογουμένως φαίνεται ἀληθὲς, ἐξεῖναι ἑκάστῳ προσθεῖναι ἐν τῷ κοινῷ συμβόλῳ τῆς πίστεως, εἰ μὴ νοῦμεν πρὸς τῆς ἀδείας ἡμῶν ἐνοσφίσαντάνυν καὶ μάλιστα τὴν αἱρετικῶν, πρὸς οὓς ἀρμόζοντος δυνατὸν τοιεῖσθαι τὸ παλαιὸν, ὅτι πάντες χείρονες τῇ ἀδείᾳ ἐχρώμεθα. ἔπειτα ἆρα ὅτι ἀφεῖλον οἱ πατέρες τὴν τοιαύτην ἄδειαν, καὶ ἐπισφάλισαν, καὶ ἐβεβαιώσαντο, μὴ ἐξεῖναί τινι προσθεῖναί τι ἐν τῷ συμβόλῳ. δ' ὅπερ ἔπειτα ἡ πρᾶξις, ὅτι εἴπερ οὐκ ἔξεστι προσθεῖναι, οὐδαμοῦ δυνατὸν προσεπιχθῆναι τοῖς πιστοῖς ζημίαν, ὁμολογοῦσι τὴν πίστιν τῶν πατέρων, καὶ ὡδεῖς ἐγκαλέσῃ ἀπώλειαν πίστεως, εἰ μή τις εἴη μαινόμενος· ἀλλὰ ληφθείσης αἰτίας ἑκάστῳ προσθεῖναι, δυνατὸν ἐντεῦθεν τοῖς πιστοῖς βλάβην γενέσθαι, καὶ διὰ τὴν ἐναλλαγὴν τῆς λέξεων δυνατὸν ὅτι τῇ ἐκκλησίᾳ πλείονα γενέσθαι μεῖζον δὲ λέγομεν, μετ' ἀποφάσεως, κωλύειν τὸν λόγον τοῦτον, ὅπερ ἀποδείξομεν κωλῦσαι ἐν ἰδίῳ τόπῳ, ἔπειται ζήτειν, τὸ ῥητὸν τῶν αἱρετικῶν κυρίλλου, καὶ τὸ πάταγον ἀπὸ τῶν εἰκότως. ἀλλ' ἐπειδὴ πάντα ἐν ἴσῳ λύονται κλωθόντος τῆς θεμελίου, ἐρχώμεθα πρὸς αὐτὸ τοῦτο. ὅθεν ῥητῶς λέγομεν, ὅτι ἐπειδὴ ἀφορᾶν δεῖ κάλλιον πρὸς τὸ μεῖζον ἢ τὸ φλοιόν, καὶ πρὸς τὸν ἀρχαῖον νοῦν ἢ τὸ μεθύστερον ἢ τὴν δεισιδαιμονίαν τῆς λέξεως ἢ γεώμετρος, καὶ ἡ κλῆσις ἆρα φαίνηται ὅτι πρὸς τῇ ἐκκλησίᾳ, ὀφείλει τοσεῖσθαι καὶ τὸν νοῦν ἐκείνων, οἵτινες τὸν τοιοῦτον νόμον ἐξέθεντο καὶ ἐβεβαιώσαντο, οὗτοι δὲ οἱ πατέρες κωλύσαν ὀνεῖνο κυρίως καὶ φεύγειν, τὴν ὁμολογίαν δηλονότι τῆς πίστεως τῆς ἐναντίας, καὶ τῆς ἀπαδούσης τῇ πίστει τῶν πατέρων. καὶ ἀφ' τοῦτο λέγει ὁ Βοναβεντούρας, ὅτι ἡ ἀπόφασις ἢ τέθεται ἐν τῇ φετίτῃ καλεῖσθαι τῶν πατέρων, οὐχ ἑαυτὴ ἐκτείνει εἰ μὴ πρὸς τοὺς ἀπλίτους καὶ πρὸς ἐκείνους τοὺς φθείροντας, οἵτινες τῇ διανοίᾳ φθείρει σαυδάζουσι, καὶ κακίζουσι, καὶ βλάπτουσι καὶ ῥιψοκινδυνοῦσι τὴν τῶν πατέρων, καὶ μεταποιεῖν, καὶ προστιθέναι λέξει, ἢ ῥητὸν, ἢ συλλαβῇ· ἀλλ' ἡ τοιαύτη προσθήκη κωλύει ἐν ὑδαμοῦ γενέσθαι μέχρι τέλους τῆς αἰῶνος, ὑδὲ κωλύσει δύναται, ὡς ἂν μὴ σαύτοτε ἐξῇ τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦτο ποιεῖν, αὐθεντικὰ τῇ προσηκούσῃ συναθροισθείσῃ, ἐπ' ἀρχῇ δὲ ἡ ἐκκλησίας ἔχουσι ἐν ἑαυτῇ πᾶσαν ἐξουσίαν καὶ αὐθεντίαν ἡ πᾶσις ἐκκλησίας, ἀφὰ νομίμους αἰτίας, εἰς τὸ

ἀπαν-

ἁγίοις καιρότητις τῇ θεοπιτείᾳ αἰαχράφονται· ἐκείνη δὲ ἡ θεοδήκη, ἐν ᾗ τὸ θεοπιτδὲν ἐκ ἔτι ἐναντίον, ἐκ ἔτερον, ἀλλὰ ἕτο σύμφωνον ᾧ θεοπιδεται, ὡς αὖ εἰ λίγοιμι ἐν τοῖς θείοις τὸν πατέρα παντοκράτορα αἰώνιον, τὸν υἱὸν ὁμούσιον συνάϊδιον, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορευόμενον πνεύμονον· αὕτη ἡ θεοδήκη ὀρθὴ τῇ δύσεβῶν, τῇ καθολικῶν, τῆς πιστῆς γαρ ὄτι διδαχῆς, ἐπεδὴ τὸ σωιπίυγμένως ὀν αἰαπύσει· ἑαύτην ᾗ αἱ θεοειταχθεῖσαι δύο θεοδῆκαι, δηλονότι ὅπου τὸ θεος τεθὲν ὄτιν ἐναντίον, ἢ ἕτερον, ἐκ φαυτὸς κωλύον) ὑπὸ βαρυτάτης ποινῆς ἀπέλλει. ὅθεν ἡ ἀποκάλυψις ἐν τῇ τελευταίᾳ· ἐαί τις ὀθταυθῇ θεος ταῦτα, ὀπιθήσει ὁ θεὸς " ἐπ' αὐτὸν ταὶς πληγαὶς ταὶς γεγεαμμένας ἐν βιβλίῳ τούτῳ. ἀλλ' ἡ θεοδήκη ἐκεί " κη ἐν ᾗ τὸ θεοπιτδὲν ὄτι σύμφωνον ᾧ ἁρμόζον, ἢ κωλύον ἐν ταῖς γεαφαῖς. μᾶλλον μὲν οὖν ἐπαρεῖται, καὶ ἐπήγγελται ταύτῃ χάριτας ὧδε ἕ σωτῆρος ἡμῶν. ὅθεν ὁ διδάσκαλος τῇ ἀποφάσεων ἐν θεοιμίοις φησί. καὶ ὅ, τι ἂν θεοσδαπατήσης, " ἐγὼ ἐν τῷ ἐκαυέρχεθαί με, ἀποδώσω σοι. πῶ θεὸς τὸ ἡμέτερον θεοκείμενον " λέγει, ὅτι ἐν ταύτῃ τῇ ῥηματικῇ θεοδήκῃ οὔτι ἐναντίον θεοστέθη, ὕτι ἕτερον, ᾧ ἀλλ' ἕτο ἐκ ἔτι κεκαλυμμένη, μᾶλλον μὲν οὖν τὸ, ἐκ ἑνὸῦ, σύμφωνον θροστέθη ᾧ ἁρμόζον. ὅθεν οἱ ἀπόστολοι λίγοντες, πιστεύω εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον εἰς τελὼ ἁγίαν καθολικὼ ἐκκλησίαν, φαίνεται ὅτι ἐκ ἐποίησαν αἱαπύγμένως μνείαν, ὕτι θεὶ τῆς ἐκ ἕ παῖος ἐκπορεύσεως, ὕτι τῆς ἐκ ἑνὸῦ, ἀλλὰ μὴ ταῦτα οἱ ἅγιοι πατέρες ἀναπτῦξαι τις ταῖς πλατείαις, καὶ τοῖς σκολιοῖς δόγμασι τῆς αἱρετικῶν, διὸ ἀνωσαν αὐτοῦ τελὼ ἐκπόρευσιν τελὼ ἐκ ἕ παῖος. ὡς σύμφωνον δὴθεν τῇ πίστει τῇ ἀποστόλων ᾧ τῇ ἑαυτῆ ὁμολογίᾳ, ἐν τῷ συμβόλῳ τούτῳ αὐτὸ προσθέντες. ὕτως ἐποιμένως κὴ οἱ ἄλλοι ὀρθοδόξοι πατέρες τελὼ ἐκπόρευσιν αὐτοῦ τελὼ ἐκ ἕ ἑνὸῦ, ἄτι δὴ σύμφωνον τῇ πίστει κὴ τῇ ὁμολογίᾳ τῆ πατέρων, ἐν τῷ συμβόλῳ καθολικῶς ᾧ ἀρίστα διεξάνουσι. ἐαὐτὸν ἐκ ἐκτείνει ἡμαυτὸν εἰς τὸ θεοσαφῆσαι ὡς αὖτη ἡ αἰαπύξις τὸ, ἐκ ἕ ἑνὸῦ, σύμφωνος ἔτι ᾧ ἁρμόζουσα τῇ πίστει, κὴ ὁμολογίᾳ, καὶ ἐν τῷ συμβόλῳ τῆ πατέρων, ἵνα μὴ λίγηταί μοι ἔξω τὰ θροκειμένα λίγειν· ἀλλ' ἵνται δὲ ἀληθέσηται, ἵνα μός εἰμι κὴ ἤδη κατατέρω ἐσημειωσάμην, ἐαί πεο θελήσηται, θεὸ ἕ αὐτὸν χωρῆσαι ἡμᾶς ἐνθένδε ἐξαπλώσω, ἢ λίαν καθέως ταύτῃ τῇ ὕλῃ εἰ σεοχόμενος. οὕτω δὴλον ἡγήσηται τοῦ τελὼ ἀληθειαν ὁρᾶν ἐκλομένῳ, ὅπ ἡ ἔκθεσις αὕτη εἴτουν αἰαπύξις τὸ, ἐκ τοῦ ἑνὸῦ, ἐκ ἔτι θροσθήκη ἀλλα αἰαπύξις, κὴ ἐδενὶ τρόπῳ κεκάλυπται· ᾧ ταῦτα κὴ τὸ σαρὸν αἰκείσθω θεὸς ὁπολογίαν τῆς δυτέρας ἐκείνης μερίδος ἕ ὑμετέρου θροβλήματος, ὅπου ὄζει ἡ ἀρχὴ τῆς ὑμετέρας ἀμφισβητήσεως. ἔπεται τὸ ζῆτον, ἡ ῥίζα ᾧ ὁ θεμέλιος ἕ ἀμφισβητήσεως ἐκείνης ἐν ᾗ λέγεται πεπαύσαι ἡμᾶς ἐνθένδε ὀξαπλώσαι, ἐ λίαν καθέως ταύτῃ τῇ ὕλῃ εἰ σεοχόμενος. ὀξεῖῶ θροθέσεαι μήτε φυλλαβὼν, μήτε λίξιν, μήτε ῥῆμα. ἀρξεται δὲ ἡ μελὶ αὕτη ὅπου ἡμεῖς ἀπαριθμεῖτε ἡμᾶς ἐρεχίων πόσαρα, ἵνα ἀπαρίθμησιν κὴ τὸ σαρὸν ὧδαλείφω· ἔρχομαι δὲ εἰς αὐτὸν τον θεμέλιον, ὡθὲ ὃν τίτλεσα ταῦτα πθίατι· θεῶτον τελὼ κίνησιν τῆ πατέρων δύτεραν ἵνα λόγον, ζῆτον ῥᾴδιον ἦν, δηλονότι ἕ μακαρίᾳ κυρίλλου· τὸ παρὸν ἐκ ἕ εἰκότος ἐπιχρεῖται. θεῶτον τελὼ κίνησιν τῆ πατέρων, ὡς αὖ ἡ ζιαύτη κοίλωσις δύο πμοι ἡμῶν, λίγεται γεγονέναι, ὡς αὖ ἀφίλωσιν ὑπὸ τῆ πίστεως τὴν ἄδειαν ἐκ ἀνθέλιμον ὖσαν, μᾶλλον μὲν οὖν ὑπολαβῶν. ἀλλὰ θεῶτον θεὶ τελὼ ζιαύτην ἄδειαν λίγεται τὸ ὅπερ μὲ δοκεῖ ἀληθες, σωζομένης τῆς μητέρας πμῆς. λίγεται γὰ ἐξεῖῶ ἀπαρχὴς τῆς θρησκείας ᾧ τῆς πίστεως αἰαπύσσειν μόνον, ἐκπτύειαι, ἐξηγεῖσθαι τα σωιπίυγμένως θεικόμενα τῇ ἱερᾷ γεαφῇ· ᾧ ἕτο μόνον ἐξεῖῶ

τοῖς

" ἐν τῷ ἀγγελίῳ, ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ, καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος· ἐγὼ δὲ λέγω
" ὑμῖν μὴ ἀντιστῆναι τῷ πονηρῷ, οὐδὲν ἄλλο ἀθέλησεν, ἢ ὅπερ ὁ νόμος ἔχει ἐν τῇ
ἐντολῇ. ἡ γὰρ τοῦ νόμου ἔννοια, φησὶν ὁ θεολόγος αὐθεφόπου συντείνει καὶ εἰς
ἀεί. ὁ δὲ ἐκκλησιαστὴς ὁ ζοφὸς ἐν τῷ ζοφῷ. ὁ χρησμὸς πρὸς τὸ γράμμα φησίν. ἡ παλαιὰ διαθήκη ἐν τῇ νίᾳ. ἵνα ὁ αὐτὸς χρησμὸς ἐν ἄλλῳ τόπῳ λέγῃ. ὅπερ ὁ νόμος
καλεῖ· ἐν οἱ προφῆται φυλάττουσι καὶ τὸ διαγράμμιον, τοῦτο καὶ οἱ δικαίως κηρύττου-
" σιν ἐν τῷ κόσμῳ. ὁμοίως ἡ ἐξήγησις τῶν ῥητῶν, οὐκ ἦλθον καταλῦσαι τὸν νόμον. δη-
λοῖ σαφῶς, ὅτι τὸ διαγράμμιόν ἐστιν ἀνακεφαλαίωσις τοῦ παλαιοῦ νόμου. φαίνεται
οὖν ὅτι ἡ ἀνακεφαλαίωσις οὐκ ἔστι προσθήκη ἁπλῶς καὶ κυρίως τοῦ νόμου· εἰ γὰρ
ἦν τοῦ νόμου συμπλήρωμα τοσαύτη μυσηρίων φορτὶς τῆς νέας διαθήκης, ἵνα προσεκλείσθη
συμπεπληγμένως ἐν τῇ παλαιᾷ, οὐ λέγεται προσθήκη καὶ τοῦ νόμου· οὐδὲν θαυμα-
στὸν, εἰ καὶ τοιοῦτον ἀνάπλεξις οὐ λέγεται ἁπλῶς καὶ κυρίως προσθήκη, δηλονότι
καὶ τοῦ νόμου, ἀλλὰ μᾶλλον τὸ συμπεπληγμένον ἐξαπλωσις. ἵνα φαίνεται τοῦτ' αὐτὸ
λοιπὸν τῆς συμφασμένης διαδοχῆς ἐν τῇ ἐκθέσει τῆς ἀρθρου τῆς πίστεως. καὶ γὰρ κα-
θώς φησιν ὁ αὐτὸς αὐγουστῖνος, οἱ χρόνοι μετεβλήθησαν, οὐχ ἡ πίστις. ἡ αὐτὴ γὰρ ἦν προπαιδεύοντων παιδίων, καὶ τῶν τελουμένων ἡ πίστις· καὶ γὰρ καὶ οἱ προπαιδεύο-
" μενοι καὶ οἱ τελούμενοι ἴσασιν· ὁ λογισμὸς ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου· ἀλλ' ὅμως
ἐν ταῖς ἀρθρώσεις γέγονέ τις διαδοχή. ἡ συμπεπληγμένου ἀνάπλεξις, καὶ τὸ ἀορίστου διορισμός. ὥστε προσθήκην τῷ πίστει τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας μᾶλλον ἢ ἐν τοῖς
λοιποῖς τοῖς περὶ τῆς γεφύρων γεγονόσι ἡ ἀδιακρίτως γέγονε ἡ συμπεπληγμένου ἀνάπλε-
ξις· ἐρρέθη γὰρ αὐτοῦ τοῦ ἀδιακρίτου ἐν τῇ ψήφῳ ἐν τοῦ εἰκοστοῦ δευτέρου κεφαλαίου,
ἐν τῷ ἀπόρρητά σου ἐνδυναστεύσαντα πάντα τὰ ἔθνη. ἵνα μείζων ὄντως ἀνάπλεξις,
" λοιπὸν ὁ ἡσαΐας ἐν τοῦ ἑβδόμου φησὶν· ἰδοὺ ἡ παρθένος ἔξει ἐν γαστρὶ καὶ τέξεται. καὶ
τὰ λοιπά. ἵνα μείζων διὰ τοῦ ἀγγέλου μετὰ ταῦτα τῇ παρθένῳ ζητοῦσῃ τὸν τρόπον
" ἀνάπλεξις γέγονε· πνεῦμα ἅγιον, φησὶν, ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ. οὕτω γέγονε καὶ ἀδὲ
ἡ ἀρθρου τοῦ ἀδὲ ἡ ἁγία πανδύμαλος, ὁ θεοτόκος μὲν ὁμολογῇ ἡ ἐκκλησία τοῦ καθ'
ἡμᾶς τὸν λόγον τοῦ θεοῦ λόγων· πῶς δίνει εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον; ὁ δὲ μετὰ ταῦτα ἡ ἐκκλησία ἐν
τῷ συμβόλῳ εἰρήκει, τὸ ἐκ τοῦ παρθένου ἐκπορευόμενον, οὐκ ἐν νέου ἄρθρου προσθήκη, ἀλλὰ τοῦ αὐτοῦ ἑρμηνεία καὶ ἀνάπλεξις. οὕτω δὴ πάντα μετὰ ταῦτα ἀνεπλέχθη, καὶ
ἐκ τοῦ υἱοῦ, οὐ γέγονε ἀδὲ τοῦ ἁγίου πνεύματος νέου ἄρθρου προσθήκη, ἀλλὰ τοῦ αὐτοῦ
ἄρθρου μᾶλλον ὡρισμένη ἀνάπλεξις. ἀρτούμεθα δὲ παντάπασι τοῦ τοιούτου
προσθήκου εἶδος κεκινυμμένου. καὶ γὰρ ὡς ἄρτι διείλεν ὁ κύριος Βαρθολομαῖος ὁ
ἄριστος θεολόγος ζητοῦσι ἐν ταῖς γεφύραις δύσκολή τις προσθήκη, μία ἐν ᾗ τὸ πρὸς
πνεῦμα ὄντως ἐναντίον, ἑτέρα ἐν ᾗ τὸ πρὸς πνεῦμα ὄντως ἕτερον, ἑτέρα ἐν ᾗ τὸ πρὸς πνεῦμα
ὄντως σύμφωνον. ἐκείνη ἐν ᾗ τὸ πρὸς πνεῦμα ὄντως ἐναντίον ἡ ἐν ᾧ πρὸς πνεῦμα ἔστι προ-
σθήκη πλατεῖα καὶ τῆς αἱρετικῶν, ὡς αὖ εἴ τις ζητοῖ ἐν τοῖς θείοις τὸν πατέρα γεννητὸν,
τὸν υἱὸν ἀγέννητον, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον παρὰ ἁγίοις ἐκπορευόμενον. ἔστι δὲ ἡ ἑτέρα
προσθήκη ἐν ᾗ τὸ πρὸς πνεῦμα εἰ καὶ οὐκ ἔστιν ἐναντίον ἐν ᾧ προσκεῖται, ἔστιν ὅμως
διάφορον. καὶ αὕτη ἡ προσθήκη ὄντως τῆς προπετοῦς· ὅτι προπετείας καὶ αὐθαδείας
ὄντως, ἐν ταῖς ἀληθείαις τῆς πίστεως καὶ τῆς ἱερᾶς γεφύρας διάφορόν τι λέγῃ, ὡς αὖ
εἴ τις λέγοι τὸν πατέρα γεωμέτρην, τὸν υἱὸν ἀστρονόμον, καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀριθ
μητικόν· εἰ γὰρ καὶ τὰ μάλιστα οὕτως λέγων τις οὐ πολλοῦ τῆς ἀληθείας ἀφίσταται,
ὅτις ἐκείνων ἱκάστου παντοδυνάμου καὶ πάντα εἰδότος, ὅμως ἐπειδὴ ὁ τρόπος οὐκ
τοῦ λέγῃ πολὺ ἀφίσταται τοῦ ἁγίου καὶ τῆς γεφύρας, διὰ τοῦτο αἱ τοιαῦται

διά-

παύτης, ἵνα μὴ ἀπαιτήσητε ἐξ ἐμοῦ δύο πνά, ἃ ἐναντία ἀλλήλοις εἰσὶν ἀδύνατα, ἵνα ὁ συντόμως ἀποκρινάμενος, καὶ εἰς πάντα τὰ εἰρημένα ἱκανὸν ἀποδοῦναι λόγον. ἀπολογήσομαι δὲ πρὸς τὰ κεφαλαιώτερα, καὶ ἥκιστα τῇ τάξει τῇ παρ' ἐμοῦ πρὸς τὸν ἐξ ἀρχῆς λόγου. Τὰ μὲν οὖν ἐξ ἀρχῆς πάντας τοὺς λόγους ὑμῖν καὶ ἐν τῇ πρώτῃ τῶν τομιδρίου, καὶ ἐν τῇ τετάρτῃ· ἐν ᾗ ἀπολογία δοκούσῃ δύ' λόγω διεχόμεθά τινα, τινὰ δὲ ἀρνούμεθα. δύ' λόγοις δὲ καὶ δικαίας τὰς αἰτίας τῆς ἀρνήσεως ἐν τῷ μέσῳ παρεθέντες, τινὰ διεσαφηνίσομεν, πρός τινα δὲ οὐκ ἀποδώσομεν πεπλατυσμένῳ ὁμιλίαν, ἀλλὰ κεφαλαιωδῶς ἔξεστιν τινα πρὸς πάντων ἐρεῖν. ἀλλ' ἐπὶ ἀμφοτέρα, ὅπ καὶ ὑμεῖς, ὦ πατέρες, τῶν δύ' λόγως καὶ δικαίας ὀφείλον κρινεῖτε γνῶσις· ἐπόμνυμι δὲ τὴν τάξιν τῶν ὑμετέρων λόγων, ἐν ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀποκρίνομαι πρὸς ἓξ τινα κεφάλαια καθολικά. τὸ μὲν οὖν πρόσφορον ἀφορᾷ πρὸς ὑμᾶς, ὅπ πάντων ἀκριβασάμενοι μὴ ἀμάρτητε, καὶ τὰ ἑξῆς· ὅσον πρὸς τὸ μέρος τοῦτο, οὐ δοκεῖ ἡμῖν πλάνοχρεῖσθαι δεῖν. καλῶς γὰρ ἔχει τηρήκατε τὴν τῶν προοιμίων τάξιν. ἔπειτα τὸ δ' ἑξῆς, δηλονότι ἡ ἀρχὴ τῆς ὑμετέρας ἀμφισβητήσεως, ταύτην τὴν μερίδα τε, ἐκ τοῦ ὑμῶν, εἶ) πρόσθηκεν ἐν τῷ ἔξωθεν, καὶ δι' λόγως καὶ ὑπομνήσεως κεκαλυμμένην. φατὲ γὰρ οὕτως καὶ τὸ γράμμα, ὅπ εἰ καὶ ἐν ἀληθὲς, οὐκ ἔξεστιν ὅμως πρὸς τοῦτο ἔπειτα· ἐπειδὴ πολλῶν ἀναπύξεων καὶ πάνυ καίων γενομένων, οὐκ ἐτέθησαν αὗται ἐν τῷ συμβόλῳ, ὡς μὴ ὄφελον τοῦτο ἡμῖν εἶναι. μὴ ταῦτα μὴ παρίνθεσιν πολλῶν λόγων, ἅπαντα κεφαλαιωδῶς εἶπατε συλλαμβάνω, ὅπ οὕτω συνετέχατο, ὥστε ἐπειδὴ ἡ πρόσθηκη κεκαλυμμένη τυγχάνει, καὶ τοῦτο ἀπὸ δείχθη πρόσθηκη, καὶ τοῦτο κακόλυτον, οἷς πᾶσιν οὐκ ἄπαντος βουλόμεθα ποιήσασθαι ἀπολογίαν, ἵνα μὴ φαίνωμεν τῷ ἡμετέρῳ μαλακίαν. λέγω ὅπ ἐν ταύτῃ τῇ παρεσθέσῃ τῷ λόγων, ὑμεῖς ἐμάθετε τῷ εἰρημένῳ πρόδρα τῇ ῥόδου, καὶ βιβλίων ἀπεριθήναι πρὸς τὰ ποιητὰ πρὸς τὸ πρόκειμενα, τὰ δ' ἄλλα ἐν ἄλλῳ καιρῷ τεμεῖσθαι. καὶ λέγετε ὅπ οὐκ ἐχρήσατο συλλογισμοῖ καθὼς ἔστιν ἀληθὲς, καὶ λέγετε ποιήσασθαι λόγον πρὸς τῆς ἑκάστου τῷ προτάσεων, καὶ πρὸς ἐκεῖνα ἀπολογήσασθαι οἷς πᾶσιν οὐκ ἐχρήσατο πρὸς κατασκεύην, καὶ τυποῦτε τὸν συλλογισμὸν οὕτως. πᾶσα πρόσθηκη ἔξωθεν, ἡ δ' ἀνάπυξις οὐκ ἐκ τῷ ἔξωθεν, ἄρα ἡ ἀνάπυξις οὐκ ἔστι πρόσθηκη. ἔτο τὸ μέρος ὅλον ὡμολογήμεθα, καὶ γὰρ οὐκ ἔστι ὁ ῥόδου ὀξυχώταλος διδάσκαλος καὶ βαθὺς θεολόγος ὄζι, καὶ ἀείτως ἐπιχείρησι πρὸς ταῦτα. καὶ πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς ὑμετέρας ἀμφισβητήσεως, ἥτις ἔστιν ἡ μερὶς ἐκείνη, ἐν τῷ ὑμῶ, ὡς ἐν πρόσθηκη καὶ κεκαλυμμένη, ἔτο φανερῶς ἀπλήγομεν, ἀρνούμενοι ταύτην εἶ) κυρίως καὶ ἀληθῶς πρόσθηκην· ἀρνούμενοι ἐπ ταύτην εἶ) κεκαλυμμένην, καὶ ταῦτα βουλόμεθα διεσαφῆσαι διὰ ῥητῆ τῷ ἀγίων καὶ δι' ὅλων διεσαφήσεων. ὅπ μὲν γὰρ οὐκ ἔστι κυρίως καὶ ἁπλῶς πρόσθηκη, φαίνεται καὶ ἀπὸ τῆς ἕξεως τῆς δυνάμει πρὸς ἕξιν τῆς νέας διαθήκης ἐν αὐτῇ τῇ παλαιᾷ διαθήκῃ, καὶ ἀπὸ τῆς σωτηρίας διαδοχῆς ἐν τῇ ἐκθέσει τῷ ἀρθρου τῆς πίστεως. πρὸς δὲ πρόσθου ὁ μακάριος αὐγουστῖνός φησι κατὰ φαύστου, ὁ χριστὸς οὐκ ἦλθε καταλῦσαι τὸν νόμον, ἀλλὰ πληρῶσαι, οὐχ ἵνα προστεθῇ ἐν τῷ νόμῳ τὰ λείποντα, ἀλλ' ἵνα ἐμφανισθῇ τὰ ἐγγεγραμμένα. ὅπερ τὰ ῥήματα αὐτοῦ μέρτυρούσιν. οὐδὲ γὰρ, αὐτὸς εἶπεν, ἰῶτα ἓν, ἢ μία κεραία οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου, ἕως ἂν προστεθῶσι τὰ λείποντα, ἀλλά φησιν ἕως ἂν πάντα γένηται. ἔτι ἐν τῇ πρὸ τῆ καταχουμένων βίβλῳ, ἐν τῇ παλαιᾷ διαθήκῃ, φησὶν ἔστιν ἀποκρυφὴ τῆς νέας, καὶ ἐν τῇ νέᾳ διαθήκῃ φανέρωσις ὑπάρχει τῆς παλαιᾶς· ἔτι ἐν τοῖς ζητήμασι τῆς παλαιᾶς καὶ νέας διαθήκης φησὶν, πίστις λέγει)

ἐν τῷ

ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ ΜΗΝΟΣ ΟΓΔΟΗ

ΤΩ ΣΑΒΒΑΤΩ ΕΓΕΝΕΤΟ

ΣΥΝΑΞΙΣ

Ιωάννης ἐπίσκοπος.

ΜΕΤΑ τῆς εὐλογίας τοῦ μακαριωτάτου πατρὸς, ἦλθομεν πρὸς ὑμᾶς ὁσιολογησόμενοι εἰς ἅπερ ὑμεῖς, αἰδεσιμώτατοι πατέρες, ἐξηθέσθε πρὸς ἡμᾶς. πρῶτον μὲν γὰρ πάντων, ἃ περὶ ὑμῶν ἐν οἷς ἐν προοιμίοις εἰρήκατε, ὑμᾶς ἐγκωμίων ποσάκις μᾶλλον ἢ καὶ σαμψὼν ἅψασθαι τῆς ἀρχῆς ὑμετέρας, λεγόντων, μὴ ὀφείλειν ἡμᾶς περὶ τούτου ἢ γυμνάζεσθαι ἢ φιλονεικεῖν πρὸς ἀλλήλους, ἵνα τὸ ἓν μέρος νικήσῃ τὸ ἕτερον, ἢ τὸ ἄλλο μέρος οἷς ἂν ἕξῃ τῶν νικᾶν, ἀλλὰ μόνοι συνδιασκοπῶμεν πρὸς τὸν τῆς ἀληθείας ἀκραιφνῆ σκοπὸν, καὶ ἵνα εἰς τὸ μέσον ἄξωμεν ταῦτα· ἃ δὴ καὶ ἐποιησάμεθα, καὶ πάσῃ σπουδῇ τῇ τοιούτῳ ἐπόμεθα. καὶ γὰρ καθώς φησιν ὁ μακάριος ἱερώνυμος ἐν μιᾷ τῶν ἐπιστολῶν αὐτοῦ, οὐδέποτε πλανᾶται ὁ ἀκολουθῶν τῇ ἀληθείᾳ· μᾶλλον μὲν οὖν τῇ ἀληθείᾳ ταύτῃ, καὶ τῆς ἡμετέρας πίστεως ἀληθείᾳ, ἣν τοὺς ἀνθρώπους πρὸς ἀλλήλους πολὺ διεστῶτας καὶ χάος καὶ σκάλικα, καὶ ἥνωσεν, ἐποιμότατα πρὸς τὸ συναγάγεσθαι ἁρμοσθῆναι διδάσκει· καθ' ὃν τρόπον καὶ ὁ μέγας διονύσιος ἐπέστειλεν λέγων ἐν τῇ πρὸς θείων ὀνομάτων βιβλῳ· ἡ ἐπιστήμη ἡ θεία πίστις, ἴσην ἐνικὸς τῇ πίστει δύο τὰ μέλη, τοὺς αὐτοὺς καθιδρύων ἐν ἀληθείᾳ καὶ συναγωγὴ ἡ αὐτὴ ἐπιστήμη συναγωγοὺς καὶ τοὺς γνωσκομένους. τοιγαροῦν ἔπερ ἐφιέμεθα τῆς ἁγίας τοῦ θεοῦ ἑνώσεως ταύτης ἐφικέσθαι, πρὸς τοῦτο συνδιασκοπῶμεν καὶ ἐπιμελησόμεθα. ὡς ἂν μέσῃ ἡμῶν πραγματικῶς καὶ συνδιαίρως πρὸς ἐκείνην φερησόμεθα. δεῖ οὖν πρῶτον ἵνα τῶν νοημάτων τὴν καρδίαν ἡμῶν πρὸς αὐτὸν τὸν ἀλήθειαν ὁμονοήσωμεν. δ' ἐστὶν ἐρρήθη παρ' ὑμῶν, ὅτι ὁ μέλλομεν μεταχειρίσασθαι, καὶ τῆς; προκειμένης ὕλης τὸν ἐπιεικείαν καὶ ἀοχλησίαν καὶ ταπεινοφροσύνην φυλαξωμεν, ἵνα διὰ ταύτων τηρῶμεν τὸν τῆς ψυχῆς ἐπιείκειαν. τοῦτο οὖν μεγίστην διφροσύνην ἐν τῇ ψυχῇ μου εἰσάγαγεν,

» ἐπειδὴ δυνάμαι μὴ τὸ προφήτου εἰπεῖν· ἔδωκας διφροσύνην εἰς τὴν καρδίαν μου.

» καὶ γὰρ ὡς ὁ μακάριος παῦλος ἐν τῇ δευτέρᾳ πρὸς τιμόθεον ἐπιστολῇ φησι, τὸν δοῦλον τοῦ κυρίου οὐ δεῖ μάχεσθαι, ἀλλ' ἤπιον εἶναι πρὸς πάντας, διδακτικὸν, καὶ τὰ λοιπά. ζητῶν εἰρήκατί τι, ὅπερ διφραίνει ἐμαυτὸν καὶ τηρῆσαι βούλομαι, δίκαιον γάρ ἐστι καὶ δοῦλον, ἵνα αἱ προτάσεις καὶ αἱ ἀποκρίσεις, καὶ οἱ λόγοι διὰ μεταχείρισιν λέγοντο· ἐπειδὴ καὶ ἡ συζήτησις τοῦ νοῦ καταλαμβάνεται, καὶ δρασικάτερον ἐν τῇ μνήμῃ ἐνδημεῖται· καὶ τοῦτο ἀρέσκει πᾶσιν. ἡμῖν δὲ ἀρέσκει τοὺς ῥηθησομένους λόγους ἢ ἀσαφεῖς εἶναι, ἢ μὴ παρεισδυασμένους πρὸς τὴν σύνεσιν τῆς ψυχῆς, ὡς ἂν μὴ τὸ ἄτοπον συμβῇ ἐκεῖνο, σώφρονος εἶναι κοπιῶν ἀσαφῆ; γίνομαι. ἐνδέχεται δὲ ὑμᾶς, ὦ

πα-

ὧδε τὰς ὑμῶν ἀβουλήτους εἰρήνας, καὶ εἴρηται λόγου χάριν· οὐ δὲ χθὲς ἐχρείζομεθα ἐν τούτῳ, οὐδὲ ἐντεῦθεν ὁπλισώμεθα· εἴπερ τι προκείμενον ἡμῖν φοβερὸν, εἰμὴ ὅσα τούτων πρὸς αὐτὸ συντελοῦντα, καὶ τὰδε ἦν προβλήματος συσταθέντα. εἰ δοκεῖ οὖν ὑμῖν, ἐγγύτερον ἴωμεν τοῦ προβλήματος, καὶ σκοπῶμεν, τί δοκεῖ τοῖς πάλαι σοφοῖς κοινῶς, ἵνα πότε διαπεράνωμεν καὶ εἰς τὸ συμπέρασμα κατανήσωμεν. ἡμεῖς γὰρ λέγομεν ὅτι οἱ ἄρεοι θεοὶ ἀγῶνα πρέπειν πρὸς πάσαν καὶ ὁποιανοῦν κάλυσιν φέρουσι, καὶ ὅτι ἐκεῖνοι λέγουσιν, ὅτι οὐ δεῖ προσπολεμεῖν, ὅτε ἀφαρεῖν, οὔτ' ἄλλό τι ποιεῖν· καὶ ὧδε συλλαβὴν τὸν λόγον ἐκεῖνοι ποιοῦνται ἐκ λέξεως· τούτου ποιούμεθα μέγα μαρτύριον τὰ ἔργα ἐκείνων. λοιπὸν ἐρωτῶμεν ὑμᾶς, οἱ δὲ εἰσμοὶ οὗτοι καὶ τὰ κωλύματα πρὸς τὴν ἀρετὴν σύμβολον φέρουσιν, ἢ πρὸς ἄλλό τι ἐξωτερικόν; καὶ ζητοῦμεν, ὁποτερόθεν πρὸς τοῦτο ἡμῖν. Τούτων οὕτω παρὰ τὴν νικαίας εἰρήνην, ἐκεῖνοι δὲ τὸν πάντα χρόνον οἱ ἐκλελεγμένοι ἅμα τοῖς καρδιακοῖς πᾶσι καὶ ἐτέροις ποτὲ, καὶ ἐφ' ἱκανὸν συνδιασπασθέντες ἐκάθησαν· καὶ δέον ὑπολογήσασθαι πρὸς ἕτερα εἰς τὰ ὧδε τὴν νικαίας εἰρήνην, ὅμως δεῖ τούτου μὲν οὐδέν. ἀπεκείνατο· μόλις δέ ποτε ὁ καλοφανίσας τὸν λόγον ἀνελαβὼν, τὰς μὲν κατὰ φύσιν προσφόρους ὑπολογίας οὐ διέδρασεν· οὐδὲ γὰρ ἠπόρει διὰ λόγων πρὸς ταῦτα, ὡς οἶμαι, ὑπολογιῶν καὶ προφάσεων· ἤρξατο δ' ὅμως, λέγων ἐν πρώτοις λογίοις ὅτι τοσοῦτον, ὡς καταναλωθῆναι τῷ προκοπτούσῃ καὶ τακτομένῳ ὥρᾳ. διολισθήσας γὰρ οἷον ὕπνῳ εἶπε; καὶ ἐπεὶ καθ' ἓν παρ' ἓν τὸ προκειμένου, ἐπέπεσεν εἰς ἕτερα, καὶ μάλιστα εἰς τὸ δεικνύειν δηθεν καὶ σωστέον, ὅτι ἡ δόξα αὕτη ἡ ἐν τῷ ἰοῦ λέγουσα τὸ ἀνθρώπινον τὸ ἄχθος ἐκπορεύεσθαι, ἔστιν ἀναγκαία καὶ ἀληθής· καὶ ὅτι τούτῳ παρήγαγε ῥήματα καὶ μαρτυρίας τινὰς ἐξηγούμενος ταύτας καθὼς ἤθελεν, εἰς οὐσίαν δηθεν ὧν ἔλεγεν· ἡμεῖς δὲ χρέαν ἀρξάμενοι, ἐπειδὴ σωστέον ἔχειν ταύτην τὸ προκειμένου τὰ φέρειν, παρήκαμεν· καὶ μάλιστα ὅτι οὐδὲ ὑπολογήσασθαι τοὺς ἡμετέρους ὅτι τούτοις φερεπὸς ἐστιν. διὸ οὐδὲ τὰ παρόντα ἐπιχειρήσαμεν ὑπομνήματι, ὥσπερ καὶ ἄλλα πολλὰ ἡμῖν ἀναγκαῖον. καὶ οὕτως ἔχει ἡ σωστέος. ἐν δὲ τῇ ἐξῆς σωκλεῖ-

σθ' ἰωάννης ὁ φερεκλιβιάνος ὅτι
σκοπὸς ἐγχειρήσας ἀλε-
γεῖν οὕτω ταῦ-
τα.

οὐ δοκεῖ ἓν τὸ ὅπερ ἡ αἰδησιμότης ὑμῶν εἴρηκε. περὶ τοῦ μὲν γὰρ αὐτὸς ἐκεῖνος λέγει, ὡς ὑδὶ συλλαβὼν ὑδὶ λίξιν ἀμείψας δίχεται. δ δὲ περὶ αὐτοῖς τοῖς ἔργοις μάρτυρεῖ καὶ ἐπιξηγεῖται τοὺς ἑαυτοῦ λόγους, οὐδαμίαν περιθήκην ἐν τῷ συμβόλῳ ποιήσας. περὶ δὲ τοῦ μὴ τοῖς ὅροις τὰς καλύσεις πθήναι, ὁ αὐτὸς κύριλλος λέγει οὕτως· ὅτι οὐδὲ τοῖς ὅροις ἔξεστι περιπθῆναι, εἴπερ εἰσὶν ἀπαράβατοι· ταῖς δ' ἀπαράβατοι οὐ δεῖ περιπθήναι οὐδέν, ἐπειτα λέγομεν ὅτι τοῦτο οὐδὲν ἡμῖν ἐμποδὼν· περιόντος γὰρ ῥητῶς δηλαμβάνουσι περὶ τοῦ συμβόλου, ὅπως ἐσταυρωμένος ἐν ἑκάστῳ περὶ αὐτοῦ λέγοντες. καὶ τοῦτο ἴσως πλατύτερον ἐξεταζήσεται περὶ αὐτοῦ. ὥσπερ καὶ ἄλλα πολλὰ τῶν συμβαλλομένων περὶ τὸ προκείμενον ἐν ἰδίῳ τόπῳ. τὸ δὲ ὧδε τῷ μακαριωτάτου ἀγάθωνος λεγόμενον, ὅτι ῥήμασι καὶ νοήμασι χρὴ φυλάττεσθαι τῆς πίστεως τὰ αὐτά, οὐχ οὕτω νοοῦμεν ὡς ἡ ὑμετέρα ἀγάπη, ἀλλὰ τοιοῦτον αὐτὸν πᾶσαν περιθήκην καλύειν· καὶ τοῦτο δῆλον ἀφ' ὧν προεξέθηντο λόγων. οὐ βούλεται γὰρ οὔτε μειωθῆναι, οὔτ' ἐναλλαγῆναι τὴν πίστιν· ταῦτα γὰρ εἰπὼν ἐπάγει, καὶ ῥήμασι καὶ νοήμασι φυλάττεσθαι δεῖ τὰ αὐτά. ἐπειδὴ οὖν τῇ περιθέσει καὶ ἐναλλαγῇ καὶ μειώσει τῶν ῥημάτων καὶ νοημάτων αὐτὴ ἔθηκε φυλακὴν, δοκεῖ μᾶλλον ἐκεῖνο λέγειν ὅπερ ἡμεῖς. εἰ γὰρ ὁ αὐτὸς θεῖος ἀνὴρ ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐκθέσει τῆς πίστεως περιέθηκέ τινα ἢ ἀφεῖλεν, οὐδὲν τοῦτο πρὸς τὸν ἡμέτερον λόγον· τῷ γὰρ ἰδίαν τινὸς ἔχθεσιν ἡ ἐκκλησία οὔτε κεκώλυκεν οὔτε κωλύσει, οὐδὲ περὶ τῆς ἑκάστου ἰδιωτείας καὶ φράσεως, ὅπως βούλοιτο καὶ δυνατὸς ἕκαστος, τὸν λόγον ποιεῖται· ἀλλὰ τὸ μὲν κοινὸν τοῦτο μάθημα καὶ μέχρι λίξεως ἀκριβοῦν ἐθέλει μόνον, ἔστι γὰρ ἐκείνου λίξις τὸ ἀκριβέστερον. ἰδίᾳ δὲ ἑκάστῳ φυλάττειν τὰ κοινὰ δόγματα, ἔξεστι φράζειν τὰ ἑαυτοῦ ὡς ἂν δυνατὸς καὶ βούλοιτο. τῷ δὲ, θεοτόκος, φωνῷ ἡμῶν λεγόντων μὴ περιτεθῆναι τῷ συμβόλῳ, καίτοι μεγάλης ἐμομένης ἀνάγκης, ἤγε τὸ μὴ θέσθαι, ἡ αἰδησιμότης ὑμῶν εἶπε, μὴ περιτεθῆναι ἀναγκαῖον οὐκ οἶδα οὐδ' ἔχει τί εἴπατε εἰ μὴ γὰρ ὠδαμῶς ἦν ἀναγκαῖον, οὐκ ἴδει οὐδαμοῦ τεθῆναι· εἰ δὲ μὴ θεῖτα ἐπέσπασαν ἐκεῖνοι θέσεις αὐτά που· εἰ δὲ ἦν ἀναγκαῖον ὥσπερ καὶ ἦν, ἡ περιθήσει δὲ μᾶλλον ἐστὶ τῷ λόγῳ ἡμῶν. πολυτάτου εἴπατε τῷ ῥωμαϊκῷ ἐκκλησίαν καὶ ἡμῶν ἐμφανὴς ἡ ἀξίωσις ἔπεισαν, πότερον μὲν δὴ ταῖς τῶν ἀξίων φωναῖς κεκίνηται ἡμῶν, ἔστι ἐν τοῖς ἐφεξῆς καλῶς θεωρηματεύσεται. θεῖτα τοίνυν ἓν ἴσως λόγος ἦν φιλονικίας· εἰ δ' αὖ ἀνάγκη τινὶ, ἡ ἐξουσίᾳ κεκίνηται, θεῖ μὲν τῆς ἀνάγκης καὶ ἐξουσίας φαμὲν, ὅτι ἐξ ἀνάγκης ὄντων οὐδ' οὕτως ἴδει ἓν τῷ ἐμπίπτειν· ἡ γὰρ ἀνάγκη οὐδὲν περὶ ὑμετέραν βούθειαν, ἕως ἂν μὴ προέκειται τοῖς ὅροις ῥητῶς, ὅτι ἀνάγκης ἄσης δεῖ ἓν τῷ μένειν. ἴσως δ' ἐν καιρῷ τῷ προσήκοντι μετ' ἀγάπης ἐροῦμεν περὶ τῆς ἀνάγκης, πῶς ἡ ποτε ἐμμένει. περὶ δὲ τῆς ἐξουσίας τῆς λυπικῆς ἐκκλησίας εἰρομένου πολλὰ λέγειν, εἰ μὴ μόνον ἄλλο ἡμῖν τὸ προκείμενον· εἰδότες μὲν καὶ τὰ τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας δίκαια καὶ πρεσβεῖα· οὐδὲν δὲ ἧττον εἰδότες ἐμέχρι πόσου αὐτὴ τὰ πρεσβεῖα, ὅμως δὲ εἰδέναι βουλόμεθα τῷ αἰδησιμότητα ὑμῶν, ὅτι ταύτῃ ἡμεῖς τῶν ἀδελφῶν ὑπὸ πάσης ἀφαιρεθῆμεν ἐκκλησίας τὸ καὶ συνόδου, καὶ αὐτῆς τῆς οἰκουμενικῆς, ἀλλ' οὐχ ὑπὸ μόνης τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας. ἐπειδὴ οὖν καὶ ὁπόσα ἰσχύει ἡ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία ἧττον ἴσως ἰσχύει οἰκουμενικῆς συνόδου καὶ τῆς καθόλου ἐκκλησίας· ἡμεῖς δὲ ὑπὸ πάσης ἐκκλησίας ἦμεν ἀφαιρεθῆμεν, πολλῷ γε μᾶλλον ὑπὸ τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας ζητοῦμεν ἀφαιρεθῆμεν· ἀφαιρεθῆμεν δὲ οὐκ ἀφ' ἑαυτῶν, ἀλλὰ νομίζομεν ζητοῦντες τοῖς ὅροις τῶν πατέρων κεκαλῖσθαι. ταῦτα μὲν εἰρῆσθαι περὶ τὰ

ὧδε δὲ

σαι βλάβην τοῖς πισοῖς. Ἔτι εἰρήκατε, τὸ τὲ ἁγίου κυρίλλου τὸ λέγον, μηδενὶ ζόπῳ αὐτὸν αἰτίασθαι σαλεύεσθαι τὴν πίσιν, ἄλλο εἶ τ λέξεις προσθεῖναι. πρὸς σὲ τοῦτο ὀλίγων δεόμεθον ὀλίγα ἐρωτῶμεν. εἰ δοκεῖ, τἄλλα καταλιπόντες δίκῃ τὸ τῆς ὥρας ζητῶν, μᾶλλον δὲ ἀφιτέον κ) τοῦτο παντελῶς. κ) γὰρ μὴν ὅπη τοῦτο, εἰ δοκεῖ, καταπαύσομεν τὸν λόγον, ἐν ἑτέρᾳ δὲ ὁμιλίᾳ Ϲ περὶ τούτου καὶ τῆ ἄλλων ἐρῶμεν. ἔστι γὰρ τὸ λειπόμενον τοσοῦτον, ὡς ἐν ἑτέρᾳ ὁμιλίᾳ ἐξεῖναι καὶ ταῦτα εἰπεῖν, κ) συζεύξαι ἀγωνίσασθαι, καὶ ἀπαστῆσαι ἀλλήλους πιωθαομένους τε καὶ ἀκούοντας. ἐγὼ δὲ ἔχω καὶ μετά πινος τῆ αἰδεσιμωτάτων πατέρων τῆ αὐτόθι καθημένων συμφωνίαν, ἵνα ἀλλήλοις ἀγωνισώμεθα, ὁ εἰδὼς ἔσεται. ἴσως γοῦν ἔτο ὑπὸ ἔτυ, καὶ ἑτοιμασθήτω ἐν τῇ μελλούσῃ σωζομένοις διδόσθαι θεοῦ. Τούτων οὕτω ῥηθέντων ὥδε ἔτ νικάσας, ἤρθη ἡ σύνοδος. τῇ ἑξῆς δὲ σωζομένοις ἀπεκρίθησαν ὁ νικάσας τὰ παρ' αὐτῆ εἰρημένα.

ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ ΜΗΝΟΣ ΤΕΤΑΡΤΗ ΗΜΕΡΑ ΤΡΙΤΗ ΕΓΕΝΕΤΟ

ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ Θ'.

ΠΡΟΣ τὰ πλείω τῆ ὥδε τῆς αἰδεσιμότητος ὑμῶν εἰρημένων, πατέρες ἄριστοι, ὑπολαμβάνομεν ὡς ἐνίοις, παρελίπομεν πως δίκῃ τὸ τῆς ὥρας ζητῶν, Ϲ ὀλίγων δεομένα λόγων, ἐπειδὴ ὡς καὶ τότε εἴπομεν ἐν τῇ παραβούσῃ, δυνάμει καὶ τούτων ἐφάπτεσθαι. εἰσὶ δὲ καὶ τὰ ὥδε παραλελειμμένα, ὡς ἡμεῖς ὑπολαμβάνομεν ὀλισημειώσασθαι, ταῦτα. ὅτι τὸ σαλεύειν τὴν πίσιν, ὅπερ φησὶν ὁ μακάριος κύριλλος, ἄλλο ὄζι ὥδε τὸ ἀναπίπτειν· ὅτι αἱ κωλύσεις μετὰ τροῦ ὅρους ἐτέθησαν· ὅτι ὁ μακάριος ἀγάθων τὰς λέξεις ἐκείνας κωλύει, τὰς μὴ πρὸς τὸν νοῦν φερούσας τὸν αὐτόν· ὅτι καὶ ὁ αὐτὸς θεὸς αὐτὴρ ἐν τῇ τῆς ἑαυτοῦ πίστεως ἐκθέσει, τὰ μὲν προσέθηκεν, τὰ δ' ἀφεῖλεν· ὅτι ἡ, θεοτόκος, φωνὴ, οὐκ ἦν ἀναγκαῖον προστεθῆναι τῷ συμβόλῳ· τελευτῶσι ὅτι ἡ ἁγία ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία τοῦτο προσέθηκε κινηθεῖσα τοῖς φωναῖς τῶν ἁγίων, καὶ ἀναγκης μεγάλης γενομένης, καὶ πρὸς τούτοις ἐξουσίᾳ καὶ αὐθεντίᾳ αὐτῆς. πρὸς ταῦτα ἐρῶμεν ὡς ἔνεστι δίκῃ βραχέων, ἵνα μὴ τὸ χθεσινὸν πάθωμεν ἀπολλυῶτες τὸν καιρὸν ἐν κενῷ· ἐπειδὴ τὸ μακρηγορεῖν ἀποτρέπειν λόγους οὔ μοι δοκεῖ ἀναγκαῖον εἶ) οὐδὲ σύμφωνον. οὕτω γὰρ εἰς οὐδὲν συμπέρασμα καταστήσομεν, ἀπιξιλέγκτους ἀλλήλοις διαλειπόμενοι. πρῶτον λέγομεν, πρὸ τῆς λέξεως, τοῦ σαλεύειν,

Ο Νικάας

καὶ ὀλιγωρημάτως ἔχει τῶ συμβόλω· ἀλλὰ συμβαίνει, ὅμως ἀρκούμεθα τοῖς ἔργοις αὐτῶ, ἃ κηρύττει τὸν αὐτῶ νοῦν λαμπρότερον ὧν εἶχον λέγοντες ταῦτα. καὶ γὰρ ἀναγκης οὔσης, ὡς πολλάκις εἴπαμεν, καὶ δι' ὅμοιας ὑδαμοῦ προσήκαν. Τρίτον πάλιν ὑπὸ τῶ ἀρχῶν ἐπιχρήσατο καὶ τῶ ἀξιώμασιν. πρὸς τοῦτο οὖν καὶ πρότερον ἀπελογησάμεθα, πάλιν ἐροῦμεν· ὅτι δικαίως οὐκ ἀναγκαίως συνάγεται ὅπερ ὑμεῖς εἴπατε. πρῶτον μὲν καθόλου ὑπὸ τῶ ἀρχῶν· ἀδημία γὰρ ἀρχὴ ἡ παντοσοῦν βλασήμης ἢ μαθήματος, δύναται δὲ συμπέρασμα εἶναι αὐτῆς ταύτης τῆς βλασήμης, ἧς ἐστιν ἀρχή. δεύτερον ἀπ' αὐτῶ τοῦτον τῶ προκειμένων ἡμῖν ἀρχῶν δηλονότι τῶ θεολογικῶν· ταύτας γὰρ ταῖς ἀρχαῖς φαίνεται οὐδὲν μετέωρα πρόσκεισθαι ὑπὸ τῶ διδασκάλων, καίτοι πάντες ἐπομφιάσαν τὰς ἀρχὰς αὐτὰς ὧν ἰσαρίθμησαν.

Ο' Ρ'όδου. Καλόν ἐστιν ἵνα ἔχητε τὰ γεγραμμένα καὶ εἰρημένα ὑφ' ἡμῶν, καὶ πρῶτε τὴν τάξιν ὡς ἐκεῖ ἔχεται.

Ο' Νικαίας Νομίζομεν ὅτι ἐφυλάξαμεν τὴν τάξιν ὡς ἔστιν, ὅμως ὡς καὶ ὑμῖν; ἔξεστι δὲ τοῖς δηλεγομένοις ἐναλλάττειν τὴν τάξιν τῶν κεφαλαίων καὶ τὸ αὐτοῖς συμφέρον καὶ τάττειν αὐτὰ ὡς βούλονται.

Ο' Ρ'όδου. Τοῦτο μὲν ἔξεστιν, ἀλλ' οὐχ ἵνα μέμπηται σεσημειωμένως ἐν τόπω τρίτω τις ὢν, ἢ τεταρτῳ, ὅπερ ἐν τοῖς ὑφ' ἡμῶν οὐ κεῖται ἐν τοιούτω τόπω.

Ο' Νικαίας Οὐκ εἶπον ἐν τοιούτω τόπω, ἔστω, ἢ τετάρτω, ἀλλ' ἁπλῶς λέγω ἔστιν ἢ τέταρτον.

Ο' Ρ'όδου. Ἔστω.

Ο' Νικαίαι Κατὰ συνήθειαν τῶ προτέρων εἰρημένων λέγομεν, ὅτι πολλὰ μὴ τοῖς ἀρχαῖς σαφηνισθέντα ὑπὸ τῶ θείων πατέρων, ἐπροστέθησαν ταῖς ἀρχαῖς, ὅπου τῇ θείᾳ γραφῇ. ὥστε φαίνεται οὐ μόνον τοῦτο περιόμενον ὅπου τῶ ἄλλων ἀρχῶν, ἀλλὰ καὶ ὅπου τῶ θεολογικῶν. αὐτίκα γὰρ καὶ τὸ, ὁμούσιον, μία λέξις ὄν, καὶ τὸ, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον κύριον καὶ ζωοποιὸν, καὶ τἄλλα τὰ ῥηθέντα, καίτοι λέξεις οὖσαι μικραὶ, καὶ ἀθεμελίωτα τῇ θείᾳ γραφῇ, ὅμως ἐπροστέθησαν ταῖς ἀρχαῖς, ἢ οὐδὲ ἐκ ταύτα προσθετέον τῇ θείᾳ γραφῇ, ἢ μηδὲ τῷ συμβόλω προσθετέον οὐδὲν τῶν αὐτῶν γὰρ καὶ τοῦτο ἐστιν ἐκείνοις τῇ θείᾳ γραφῇ, οὕτω τῶ πατέρων αὐτῶ ἀξιωσάντων αὐτό. Ἔτι λέγετε, προς τὰ τῆς ζέτης συνόδου δεῖν ἀναφέρεσθαι ταῦτα τὰ τῶ ἄλλων συνόδων, καὶ ἐπειδὴ ἐξηγεῖσθαι τὰ μὴ ταῦτα ὅτι μὲν οὖν ἐστι τὰ τῆς ζέτης συνόδου ἀναφέρεσθαι ταῦτα, καὶ ἐπειδὴ καινίζειν ἀναγκαῖον, καὶ ἡμεῖς οὕτω λέγομεν, οὐχ ὥστε μόνοι τὰ τῆς ζέτης συνόδου εἶναι ἐξηγήσης τῶν ἄλλων; πῶς γὰρ τὰ προτέρων τῶν ὕστερον καὶ μὴ ταῦτα εἶναι ἐξηγήσης; ἀλλὰ τὰ μὴ ταῦτα μάλιστα ἔδει δὲ αὐτῶν ἐξηγήσης. ἐπειδὴ δὲ οἱ μὴ ταῦτα καὶ μείζονα ὁ ἅγιος κύριλλος, ὃς ἦρξατο ἐν τῆς ζέτης συνόδου, καὶ ὁ ἅγιος ἀγάθων συμφέρον τι καὶ ὕστερον τὰ πρὸ τούτων ἐξηγορεύουσιν, οὗτοι ἂν εἶεν ἐξηγηταὶ τῶν τῆς ζέτης συνόδου. συμφέρον δὲ ἦν τὴν ἀπὸ τοῦ κυρίλλου βλασφημίαν, καὶ ἀγάθωνος. δεῖ μὲν τοι εἰδέναι καὶ τοῦτο, ὅτι οὐ τὰ ῥήματα μόνον προς τὰ τῆς ζέτης συνόδου ἀναφέρεσθαι δεῖ, ἀλλὰ καὶ τὴν διάνοιαν προς τὴν ἐκείνων διάνοιαν, καὶ ὃς ἐν σκοπὸς τοῖς καλύμασιν. τὸν αὐτὸν τίθεσθαι καὶ τοῖς ἄλλοις. καὶ ἐπειδὴ ἐκείνους ὁ σκοπὸς ἦν ἡ καλύμασις δῆλον τὴν λέξιν, ὡς δηλοῖ ὁ μακάριος κύριλλος ἐν τῇ βλασφημίᾳ, λέγων, ἀναγκαῖον πεποιηκέναι τὴν συνόδον ἕνα τὸ καλύμμα, δῆλον δὴ ὡς καὶ τοῖς ἄλλαις ἁγίαις συνόδοις αὐτὸ τοῦτο ἦν τὸ προκείμενον, ὡς καὶ τῶ ἔργα δηλῶσαι, δηλαδὴ μηδὲν προστιθέναι τῶ συμβόλω τὸ συνόλον. δῆλον τούτου γὰρ καὶ τοὺς ὠφελαπλάστους τὰ σύμβολα ἐμέλλον καλύψειν, ἢ τὴν ἐντεῦθεν ἀκολουθῆσαν

σαν

ἐξίαν τῆ θεοῦ ἐκκλησίαν μίαν οὖσαν ϛ τὴν αὐτὴν, μίαν ἔχειν ϛ τὴν αὐτὴν ἐξουσίαν τι καὶ ἀρχὴν δεῖ. Πρὸς τοῦτο οὖν λέγομεν, ὅτι τὴν μὲν αὐτὴν ἐξουσίαν ἀναγκαῖον ἔχειν αὐτὴν, δεῖ δὲ ἡμᾶς οὐχ ἥττον καὶ τὰ τῆ προ αὐτῆς πατέρων φυλάττειν, καὶ ὡς θείας ὑγεῖσθαι φωνὰς ἃ ἐκεῖνοι ὡρίσαντο. κῆ διαφόρους γὰρ χρόνους καὶ καιροὺς ἡμουμένων τῆ θείων συνόδων, ὅτι διαφόροις αἰτίαις τὸ καὶ ἀνάγκης, ἀφ' ἧ τὸ καιρῶ τι καὶ χρόνου φύει πρόοδος, καὶ κῆ τὰς προϊσαμένας ἀνάγκας, μετιχειρίζοντο τὰ πράγματα ἐξ ἀνάγκης, ἵνα μὴ καὶ τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἔχον τῶ καὶ πρὸς τὸ αὐτὸ ἀποβλέποντες τέλος, τὴν σωτηρίαν δηλαδὴ τῆ ἀνθρώπων, μεταχειριζόμενοι δὲ τὰ πράγματα ἴκαστα, ὡς ὁ καιρὸς ἰδίδου τότε· ὅθεν κῆ ἀνομοίως πρὸς τὴν ἀνομοίων ἀποφαίνονται πραγμάτων. δεῖ δὴ τοὺς ὀρθῶμοδοξοῦντας φυλάττειν τὰ ὑπὸ αὐτῆ, κῆ ἃ ἐκεῖνοι διὰ τὰς προκειμένας ἀνάγκας ϛ χρείας ὡρίσαντο, ταῦτα μὴ δοκεῖν τοὺς ὀρθῶμοδοξοῦντας. οὕτω γὰρ ἂν καὶ κάλλιον τὴν αὐτὴν καὶ μίαν ἐξουσίαν ἕξει ἡ ἐκκλησία ἀεὶ, καὶ οὕτως ἂν ἑαυτὴν σωτηρίη, ἄλλως δ' ἂν αὐτὴ ἑαυτὴν ἀναῤῥίψειε, καὶ αὐτὴ ὑφ' αὑτῆς ἀναῤῥαγείη. κεκώλυταί τι γοῦν τῆ προηγουμένων, τοῦτο φυλακτέον καὶ τοῖς μετέπειτα· οὐ κεκώλυταί τι πάλιν, οἷον ὑπὸ ἑνὸς μόνου γένεσθαι, τὸ ἀναπύεσθαι, ἕως μήτοι τῆ προτύπων, τούτῳ καὶ ἡμῖν χρηστέον τῆ τρόπῳ. τούτῳ τῆ τρόπῳ καὶ ἀγάθων καὶ σωφρόνως, καὶ κυρίλλος ἰσαφηνίζων, ἀναίπυστον, ἰδιάκοπον. ἐν οἷς γὰρ οὐκ ἦσαν κεκωλυμένοι, ἐξῆν καὶ αὐτοῖς καὶ ἄλλοις ἐν ἰδίοις συγγράμμασι σαφηνίζειν, καὶ διδάσκειν, καὶ ἀναπύεσθαι. τίς γὰρ ἂν ἡμῶν φρονῆς τῆς ἑκάστου ἑρμηνείας ἢ φράσεως, ἕως ἂν ὑγιαίνῃ αὐτῆ τὰ νοήματα; ἐξῆν γὰρ ἑκάστῳ πρεσβυτῆ τὰ κοινὰ δόγματα, τὴν ἰδίαν ἐκπόνησαι πίστιν ὡς ἂν δύναιτό τις καὶ βούλοιτο· ὅταν δηλαδὴ μὴ νομοθετῆ κοινὸν μάθημα, ἢ κοινὸν σύμβολον, ἀλλὰ τὴν αὐτῶ ἐκπόνησαι πίστιν· τούτῳ γὰρ τῆ τρόπῳ ἐξῆν κῆ ἐξεῖναι ἑκάστῳ ἐκπονῆσαι ἐξ ἑαυτῆ. τούτῳ τῆ τρόπῳ κῆ τῆ μακαρίᾳ ἀγάθωνι, καὶ ἄλλῳ τῆ ὁμοιοτρόπων καὶ τῆ ὑγιαίνοντι ὀρθοτομοῦντι ἀναγκαία ἐφαίνετο ἐκδιδάσκειν, ϛ νουθετεῖν τοὺς λαοὺς ϛ ἕτερα οὐδὲν ἐμποδὼν πρὸς τὸ προκείμενον ζήτημα. ἐν τούτοις, ἵνα μὴ πλείονα λέγω, ἡ προτέρα ὑμῶν ὁμιλία πλέονασεν, ἐν τῆ δευτέρᾳ πάλιν ἐπαναβάντα τὰ αὐτὰ, πλατύτερον μὲν εἰπόντες κῆ σαφίστερον, τὰ αὐτὰ δὲ ἡμεῖς ἄπερ καὶ πρότερον. διὸ καὶ ἡμεῖς ὠφείλομεν τὴν αὐτὴν εἰπόντες πλατύτερον, ὅμως κῆ τῶτο ἐρῶμεν συντόμως, δηλῶ τι τὸ δυνάμει ἐν ἐκείνοις ἐμφωλεύεσθαι ταῦτα, ϛ δηλῶ τῆς ὥρας σύντον. Ταῦτα μὲν οὖν μείζονα εἰς δύο κεφάλαια ἢ καὶ πλείω· ὀφείλομεν δὲ ἐρῶμεν ὡς οἷόν τε συντόμως· εἰ γάρ τι καὶ τῆ προκειμένων παρ' ὑμῶν ἔξω εἴρηται, ταῦτα καταλείψομεν κατάγνωτον. Πρῶτον μὲν οὖν ἔφη θαυμάζειν, τίνος ἕνεκα τὸ τῆς ἐν νικαίᾳ προτιθέμεθα σύμβολον. ἡμεῖς δὲ καὶ τότε ϛ νῦν ἐρῶμεν, ὡς δηλῶ τῶτο προτιθέμεθα ἐκεῖνο, ἵνα δείξωμεν ὡς ἡ τελεία συνόδου τῶτο ἀναγκοῦσα προτίθεται ὄνομα τῆς τε προτης κῆ δευτέρας συνόδου, καὶ ὡς ἐν ἄμφω λογισαμένη, ἐπίστευκε τὴν εἰρημένην σφραγίδα, μηδενὶ δηλαδὴ ἐξεῖναι μηδὲν τούτῳ προσθεῖναι.

Λέγεται ὅτι ἀνεγνώσθη ἐν τῆ ζήτη κῆ τὸ τῆς προτης κῆ τὸ τῆς δευτέρας; Ιωλ. Καρδ.

Λέγομεν ὅτι οὐκ ἀνεγνώσθη, ἀλλὰ δυνάμει ἐμφωλεύεται τῆ τῆς προτης, καθὼς δηλῶ πλειόνων ἐδείξαμεν προτέρων. Ο' Εφέσου.

Δευτέρων εἴπατε ὅτι τὰ κωλύματα ἀναφέρονται πρὸς τὴν τῆς πίστεως ἔννοιαν, οὐ μὴν πρὸς τὴν τῆς λέξεως ἢ συλλαβῆς. πρὸς οὖν τῶτο ἐνὸν δηλῶ πλειόνων εἰπεῖν, καὶ ἀπ' αὐτῆ τῆ ῥητῆ τῆ συνόδου δηλῶσαι, ϛ γὰρ ῥητῶς ἐν ἑκάστῳ ὅρῳ ϛ δηλ- Ο' Νικαίας

χόμενοι μὴ ποιεῖσθαι λόγον τῆς συλλαβῶν καὶ τῆς λέξεων, λέγομεν καὶ πρὸς τοῦτο, ὅτι οὐδὲν ἧττον πρὸς τὸν ἡμέτερον λόγον ποιεῖ. πρὸ λέξεων γὰρ ἐκείνος ποιεῖται τὸν λόγον, τῆς τὸ αὐτὸ πρᾶγμα σημαινουσῶν, καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ καὶ ἑνὸς ὑποκειμένου καταχρωμένων· πρὸ ὑποστάσεων γὰρ καὶ προσώπων καὶ ἰδιοτήτων ποιεῖται τὸν λόγον, ἃ καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα σημαινουσῶν, ὥσπερ αἱ εἴπεις εἶπον τὰ τέσσαρα εἶδη δύο, καὶ τὰ δὺ δύγραμμα ὀρθόγραμμα· ἐντεῦθεν δὲ οὐκ ἔστι ταυτὸ, πρὸς γὰρ ταῖς ἄλλαις λέξεσι καὶ ἄλλα πράγματα. ἄλλο γὰρ πρόσωπον ὁ πατὴρ, καὶ ἄλλο ὁ υἱός· ὥστε καὶ πρὸς ἄλλην ἔννοιαν φέρει, τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς λέγεσθαι, ἢ τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ υἱοῦ. πολλὰ ἔχοντες περὶ τούτου εἰπεῖν, φυλάξομεν ταῦτα ἐν τῇ κατὰ πόδοσιν καὶ ἀπόκρισιν δηλῶσαι. Μεταβησόμεθα δὲ ὅθεν τὸ δεύτερον ἐπιχείρημα, ἐν ᾧ ἐπιχειρεῖτε ἀπὸ τῆς καὶ διαφόρους φωνὰς ἀσυμφωνήσεως τοῦ συμβόλου. Φήσητε γὰρ ὡς ἐπεὶ καὶ διαφόρους φωνὰς οἱ χρεισταὶ τὸ σύμβολον ἀσυμφωνοῦντες, ὅμως ἡ διαφέρουσα διὰ τὸ τιμᾶν αὐτὸν ἔννοιαν σώζει, τῆς νοημάτων εἰ δεῖν μόνον πάντα τὰ λόγου, καὶ τοῦτον σωζομένων, τῆς λέξεων λόγος οὐδείς. Τούτου οὖν ἡμεῖς δυνάμεθα καὶ ἐν τῇ τέλει τὸ πρώτου λόγου τὸ καὶ κεφαλαίῳ ἐφάμιλλα, οὐδὲν δὲ ἧττον καὶ ἡμῖν ἐρεῖν ὅμως σαφέστερον. ἡμεῖς γὰρ λέγομεν, οὐ μόνον εἰ λέξεις διαφόρους λεγόμενοι παρ' ὑμῖν, ἀλλὰ καὶ πράγματα, ἐξ ἀνάγκης δὲ καὶ νοήματα. ἑκάστου γὰρ λόγου ὄντος τι νόημα πάντως. τὸ μὲν γὰρ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεσθαι, λόγος ὅτιν εἷς· τὸ δὲ ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ υἱοῦ, λόγος δεύτερος συνδέσμῳ εἷς· διὸ καὶ ἐκ δύο λόγους αἰτιολογούμενους ἀποφατικῶς, τὸν μὲν ἵνα φθορᾶς καὶ κατ' ἀμφοτέρους, θάτερον δὲ ἀληθῆ καθ' ἡμᾶς μόνους. οὐκ ἔστι οὖν ὅμοιον τὸ ταυτὸ πρᾶγμα διαφόρους φωνὰς ἐκφωνῆσαι, ὥσπερ καὶ τὸ τὰ ἕτερα. πῶς γὰρ ἂν εἴη τοῦτο ταυτὸ τῷ εἰπεῖν, ἡμέρα καλὴ, λατινικῶς καὶ ἑλληνικῶς; τούτῳ γὰρ τῷ ῥήτορι πρότερον συνεφωνοῦμεν τὰ αὐτὰ λέγοντες, ὑπὸ δὲ τοῦ νοῦ λεγομένου, λέγω δὲ τῆς προθυμίας καὶ πρὸς ὑμᾶς διαφωνοῦμεν, καὶ πρὸς ἴδιος διαφωνοῦμεν αὖ. εἰπὲ δὴ ποτ' οὖν τοῦτο ἐρήμῳ. εἰ δὲ ἕν τι καὶ τὸ αὐτὸ δοίημεν εἶναι, ἕτοιμοι ἐκ παραρρεῖ τὸ κώλυμα, ἕως ἂν ἡ πίστις ὑπὸ προθυμίας κωλύῃ). Τρίτον εἰπατε, τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ ἀξιώματα ἐκ ἧς ἡμεῖς δυνάμεθα πρὸς ἃ χρὴ τὰ μετ' αὐτὰ, ὅτι ἐκ τῆς ἀρχῶν καὶ τῆς ἀξιωμάτων ὁρμώμενοι, καὶ ὑμεῖς δείξετε ὑμῖν ἀληθὲς εἶναι τὸ δόγμα ἐκ τῆς ἀρχῶν τῆς πίστεως ἐπαγγειλάμενοι· οὕτω δὲ ἡμεῖς λέγομεν. ἕτοιμοι μὲν οὖν ὅταν ἡμῖν δείξητε, δὲ ἡμεῖς χάριν ὑμῖν εἰσόμεθα, οὐ μέντοιγε ὅσος καὶ προσθήσομεν τοῦτο ταῖς ἀρχαῖς· ἕτοιμοι γὰρ καὶ ὅτι τῆς πλείστων μὲν ἀρχῶν ὄντων ἀδυνάτων, καὶ μάλιστα ἰδικῶς ὅτι τούτου, δεῖ τὸ κεκωλύσθαι. ἡ γὰρ ἀρχὴ καὶ τὰ μετ' αὐτὰ ὅτι τῆς πλείστων διώκεται, τάχα δὲ καὶ ὅτι πάντων· ἡ μὲν γὰρ ὅτι καθόλου, τὰ δὲ μερικά· καὶ ἡ μὲν τὸ ἀποδεικτικόν, τὰ δὲ τὰ ἀποδεικτά· ἐκ ἡ μὲν πρότασις, τὰ δὲ συμπεράσματα. πῶς αὖ οὖν ῥᾳδίως ἠθροίσθη μερικὰ τὰ καθόλου, καὶ ἀποδεικτὰ τὰ ἀποδεικτικά; ὥστε ἐμπεριέχεσθαι μὲν ταῖς ἀρχαῖς τὰ μετ' αὐτὰς ἀναγκαῖον, οὐ μέντοι πρὸς τοῦτο ταυτὰ αὐταῖς ἀναγκαῖον. ἐὰν δέ τι κῶλυμα ἰδικὸν ᾖ, ὥσπερ ὅτι τοῦ προκειμένου, τοῦτο καὶ μάλιστα ἀδύνατον τοῦτο ἠθροῖσθαι· καὶ γὰρ καὶ ἄλλα τῆς ἀληθῶν οὐ προσιέσθησαν ταῖς ἀρχαῖς. πάντα γὰρ τὰ θεῖα δόγματα ἀπὸ πηγῶν τῆς θείων γραφῶν ἀρυόμεθα, αἳ πηγαὶ εἰσιν ἀρχαὶ καὶ θεμέλια τῆς ἡμῶν πίστεως, ἀλλ' ὅμως οὐδὲν αὐταῖς προστέθη οὐτ' αἱ προστεθεῖσαι, ὅτι παρ' ἡμῶν ἕως αὖ ὑμῶν ἡμῶν αὐτῶν, ὅτι παρ' ἑτέρων χρισταῶν. ὡς ἀναγκαίως συμβαίνειν, ὅτι ἐκ τὸ θεῖον σύμβολον λόγον ἀρχῆς ἴσχει ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, οὐδὲν αὐτῷ δεῖν προσθεῖναι. Ἐῤῥήθη παρ' ὑμῶν, ὡς τὴν

ἀγ-

ὁμως ὐ προσετίθη. ἐρεῖτε δέ τὸ πάνυ σαφῶς ἠμφεισχάζ τῷ συμβόλῳ. ἀλλ' ἦσαν κ) ἄλλα τινὰ ἠμφεισχόμενα μὴ τῷ συμβόλῳ, ὐ μὴν τοι σαφῶς, ἀλλ' ὅμως οὐ προστιθησαν ὐδ' ἐκεῖνα. αὐτίκα ἡ καθ' ὑπόστασιν ἕνωσις ϯ ἰῦ ϯ θεῦ προς τὴν προσληφθεῖσαν ἐξ ἡμῶν φύσιν, προς ἣς κ) αὐτοὶ ἐποιήσαντο τὸν λόγον οἱ ἐν τῇ τρίτῃ πατέρες· ἔτι δὲ ϵ τὸ δύο φύσεις ϯ κύριον ἡμῶν ἰησοῦ χριστὸν ἀσυγχύτως τετμῆσθαι μὴ ϯ ἕνωσιν, προς ἣ προσκειτο τῇ τετάρτῃ συνόδῳ· ἔτι γε μὴν κ) τὸ δύο θελήματα ϵ δύο ἐνεργείας σώζειν, προς ὧν οἱ ἐν τῇ ἕκτῃ πατέρες μακάριοι ἐποίησαντο πάντα τὸν λόγον· ταῦτα δὴ πάντα οὐχ οὕτω σαφῶς φαίνεται παντοθεν ἠμπεριεχόμενα τῷ συμβόλῳ, ἀλλ' ὅμως σαφηνείας μὲν κ) ἀναπτύξεως ἔτυχον, ὐ μὴν προσετίθησαν τῷ συνθήματι τούτῳ ϯ πίστεως. εἶτα γὰρ τὰ πάνυ συνειλιγμένως εἰδῆ προτεθεῖναι προεγράφοντο, οἱ πατέρες τὰ ἀσαφῆ ὐ προσέθεσαν· εἶτα τὰ μᾶλλον σαφέστερα, οἱ ἐν τῇ τρίτῃ τοῦτο οὐκ ἐποιήσαντο· κατ' ὀλίγα ἄρα τόπον προτεθεῖναι ὀφείλω, ὥστε φαίνεσθαι παντοθεν μὴ δεῖν προσπθέναι, ὅτι τὰ πάνυ σαφῶς ἠμφεισχόμενα, οὔτε τὰ ἧττον, ἀλλὰ μᾶλλον συνειλιγμένως. ϯτο πᾶσαι αἱ ὀπτηρὰ μέμναι ἅγιαι συνόδοι μὴ ϯ τρίτῃ ἐφύλαξαν, ἡ τετάρτη, ἡ πέμπτη, ἡ ἕκτη, κ) ἡ ἑβδόμη. εἰ δέ τις διαφορὰ παρ' ὑμῖν ἐν τοῖς βιβλίοις εὑρεθῇ ϯ ἑβδόμης, ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ πλατύτερον ἐροῦμεν, κ) δείξομεν καὶ ἐκείνῳ ἀκολουθήσασαν ταῖς προ αὐτ῅ς, μᾶλλον δὲ αὐτ῅ δείξομεν ἑκδικοῦσαν ἑαυτήν. πάντες γὰρ οὗτοι ἀπίνειμαν χώραν ταῖς ἀναπτύξεσι, ϯ ταῖς ἀναπτύξεσι φρίπουσαν αὖτη δὲ ὄξει τὸ ταύτας μὴ ἔξωθεν. που προσῳδηγράφηται, τὰ δὲ προτύπωμεν ἐᾶν ἄδικα. ἐξαιρουμένων ϯ λόγου, οἵτινές ποτε δ' ἀνάγκαν ϵ ἑτέρῳ τρόπῳ ἐχρήσαντο προσούσης αὐτοῖς κ) ὑγιοδιείας, λέγω δὲ τοῖς προ ϯ ζητῆς συνόδου. εἰ γὰρ ὁ μακάριος παῦλος λέγει, μὴ δεῖν « ἀλληλίζεσθαι παρ' ὃ ἐκεῖνος παρέδωκεν, εἰ δὲ μὴ ὑπὸ ἀναθέματι εἶη ϯ ϯτο ποιῆσαντα, τοῦτο οὐδὲν προκείμενα ποιεῖ, οὔτε τοῖς παροῦσιν, οὔτε ἡμῖν· ἐκεῖνος γὰρ προ πίστεως ἄλλης ποιεῖται ϯ λόγον ἑτέραν δὲ πίστιν οὐκ ἐξέθετο οἱ πατέρες. ϵ ἔστιν οὖν. ὁ λόγος κ) πάντων ἔχοντα ϵ ἕξιν τὸ κράτος· τὸ δὲ προκείμενόν ὄξιν μὴ τοιοῦτον, ἵνα δὲ κ) ἕτερον ὀφθῇ τοῦτο καλίσασαν ἀνάγκαν κ) χρείαν. εἰ δὲ ὁ μακάριος χρηγόριος λέγει, τῆς αὐτῆς πίστεως εἶ) τοῖς ἐν νικαίᾳ παροῦσι, κ) μηδὲν αὐτῆς προτιμῆσαι μηδέποτε, προσδιαρθρῶσαι δὲ μόνον κ) σαφηνίσαι τὸ ἀλλιπῶς εἰρημένον, ϯτο διηγόμεθα ϵ ἡμεῖς· ϵ λέγομεν μὲν ἑτέραν πίστιν αὐτ῅ ἐκτεθεῖναι, ἐξεῖναι δ' οὐ ὅμως ἐκείνῳ, λέγω δὲ ἐκείνῳ, ἤτοι πάσῃ τῇ συνόδῳ τῇ συν ἐκείνῳ· ἦσαν γὰρ δὴ προ ϯ καλύμματος, ὥστε τὰ παλαιότερα ὐδὲν ὑμῖν προς βοήθειαν. ἀλλ' εἰ μὴ ταῦτα γέγραπται, δείξατε· εἰ μὴ ϯ τρίτῃ συνόδου ἄλλως κτίσθω πού τινι τῷ ἁγίων συνόδων τὸ σύμβολον, εἴθ' ὅλως προστιθη λέξις, ἡ συλλαβὴ· ἢ τὸ τυχόν. κ) εἰ τοῦτο δείξετε, ἴξετε κ) ἡμᾶς ὑπομένους· ἀλλ' οὐκ αὖ ἴχρητε. βοᾷ γὰρ αὐτῷ τὰ ἔργα ἡλίου φανότερον, ϵ σύμφωνος τοῖς λόγοις εἰσὶ κ) αἱ πράξεις. πολλῶν γὰρ ἀναγκῶν ὑφισμένων. καὶ πολλῶν ἀναπτύξεων, οὐδεμία προστιθη τῷ θείῳ συμβόλῳ. δίκαιον γὰρ· ὁδὸν δι' ἧς τινι τι προκειμένῳ ἀναπληρώσουσι χρείαν, καὶ τοῖς παροῦσι τὸ σέβας φυλάξουσιν, ἐν ἰδίῳ μὲν ὅρῳ τὰ ἑαυτῷ ἐκδήμουσι, τόμῳ μὲν ἑτέρῳ σύμβολον ἀμεταποίητόν τε καὶ ἀμετακίνητον φυλάξαντες. ὅθεν οὐδέ τις ἀκολουθεῖ ἐλάβη τοῖς πιστοῖς ἐντεῦθεν, ὡς ἡ ἀμφισβήτησις ὑμῖν ὑγιαι. κ) γὰρ ἀνέπτυξαν ϵ τινι πίστιν, ϵ τινι ἐντεῦθεν ὠφέλειαν ἐποείσαντο τοῖς πιστοῖς, ϵ τὸ σύμβολον ἀωδαπείητον ἐφύλαξαν, ὡς κερδάναι ἡμᾶς κὰ τινι ἐκ τῆς διδασκαλίας ὠφέλειαν, καὶ μηδ' ἐκείνους ὑποπτεῦσαι τοῖς τῶν πατέρων ὅροις. εἰ δὲ πάλιν προάγοντι ϯ μίγαν ἐν θεολογίᾳ χρη-

οὐδὲ παλαιοῖς οὐκ ἀναπύεσθαι μόνον ἐξεῖν, ἀλλὰ καὶ χρῆσθαι ταῖς ἀναπύξεσιν ὡς ἐβούλοντο, εἴπερ τὰ τοιαῦτα αὐτοῖς ὅποι αὐτοῖς ἐδόκει, πλὴν εἰ μὴ ἐν τῇ θείᾳ γραφῇ, καὶ ἡ αὐτὴ τῷ ἀναπυομένῳ ἱερεὺς συμβόλῳ ταύτας φαινάπτῃ, ἢ ἄλλως οὗ ἔχοι δὲ ἐξεῖναι αὐτοῖς βουλομένοις. μὴ δὲ ταῦτα τὸ μὲν τι τούτου κεκώλυται, τὸ δ' οὔ. τὸ μὲν γὰρ ἀναπύεσθαι καὶ σαφηνίζειν ὁδήποτε κεκώλυται, οὔτ' αὖ κεκωλυθήσεται· τὸ δὲ τὰς ἀναπύξεις φέρεσθαι τῷ θείῳ συμβόλῳ κεκώλυται· καὶ τοῦτο γέγονεν ἀναγκαίως. μέχρι μὲν γὰρ τῆς δευτέρας οἰκουμενικῆς συνόδου, ἐν ἄδειαν ἔσται τοῖς πάσιν, ὡς ἔφαμεν, χρῆσθαι ταῖς ἀναπύξεσιν ὡς ἐβούλοντο. μὴ δὲ ταύτην, ἔπεισθήσονες ἐχρήσαντο τῇ ἐξουσίᾳ ταύτῃ ὅτι κακῷ τῷ σφετέρᾳ, καὶ τὰ σύμβολα φέροντες πλάστοντες ἑαυτοῖς ἐναντία τινὰ καὶ διεστραμμένα δόγματα, καὶ βλάβην εἰργάζοντο τοῖς ἀνθρώποις, συνιδόντες οἱ ἐν τῇ τρίτῃ συνελθόντες πατέρες, ὡς ἡ ἐξουσία αὕτη ὠφέλειαν οὐδεμίαν εἰργάζετο τοῖς πιστοῖς, βλάβαν δὲ μεγάλην, ἐκύρωσαν, ἐπισφράγισαν ὡς ἔπρεπεν, ἵνα μηδὲν τοιοῦτο γίνηται τὸ λοιπόν. δῆλον γὰρ ὡς ἐκ μὲν τοῦ μηδεμιᾶς ἐξεῖναι φέρεσθαι, βλάβη μὲν οὐδεμία ἀκολουθήσῃ τοῖς πιστοῖς. πῶς γὰρ τὰ αὐτὰ ὁμολογοῦσί τε καὶ πιστεύουσιν, ἃ καὶ οἱ θεῖοι πατέρες; ὧν τίς βλαπτόμενος πιστὸς κατηγορῆσαι ἀπίθανος, ἢ ὡς τῆς μανιώδους; ἐκ δὲ τοῦ ἐξεῖναι μετὰ ποιεῖν, ἀκολουθήσῃ καὶ βλάβη μεγάλη; τῆς τῶν λίξιων καὶ τῶν ὀνομάτων μεταποιήσεως χρόνῳ ποτὲ ἰσομοίρως ἀπάσης. ὅτι δὲ οὗτοι φέροντο κεκωλύκασι δῆλον μὲν καὶ ἐξ ἄλλων πολλῶν, μάλιστα δὲ ἐκ τῆς ὕβρεως τοῦ μακαρίου κυρίλλου, τῆς εἰς τὸν
„ μελετιανῆς ἀκάκιον. ἐκεῖ γάρ φησιν, Ἡ μὲν γὰρ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ σύνοδος ἡ
„ ἐν τῇ ἐφεσίων πόλει συναθροισθεῖσα, φέρεσθόντες ἀναγκαίως τὰ μὴ δεῖν ἑτέραν
„ πίστεως ἐκθεσιν ταῖς τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαις εἰσκεῖνεν ὥδε γὰρ τελοῦσαν, ἐν οἱ τειμακαρίοι πατέρες ἡμῶν ἐν ἁγίῳ πνεύματι λαλοῦντες ὥρισαντο. Ἐκ τούτου τοῦ ῥητοῦ καὶ ἄλλα μέν τινα δεῖ ἐπιστημειώσασθαι, μάλιστα δὲ τρία· φέρεσθαι ἔστι αὐτὴν φέρεσθαι ἴδιόν τοῦτο τὸ κώλυμα, ἔστι γὰρ δηλοῖ τὸ, φέρεσθόντες· δεύτερον ὅτι ἀναγκαίως· τρίτον ὅτι ἑτέραν ἔκθεσιν πίστεως κωλύει, καὶ ἑτέρας πίστεως ἔκθεσιν. ἔτι δὲ ἕτερον σημειώσασθαι ἀναγκαῖον, ὅτι ἔστι τὸ κωλύειν ἀπὸ τοῦ κοινοῦ τῆς ἐκκλησίας πληρώματος· ἔστι γὰρ λέγει, τὸ, μὴ εἰσκεῖσθαι ταῖς τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαις. συλλογισώμεθα δὲ τὰ εἰρημένα, καὶ μάλιστα τὸ ἀπὸ τοῦ φέρεσθαι συμβαῖνον. φαίνεται ὅτι αὕτη ἡ συνοδος φέρεσθαι τὸ κώλυμα τοῦτο πεποίηκε καὶ ὥρισατο, ἀλλὰ τὸ ἐναντία δόγματα ἐκτίθεσθαι ἄνωθεν ἐν κεκωλυμένον. ἄλλό τι ἄρα κωλύει φέρεσθαι τὸ φέρεσθαι κεκωλυμένον, δηλονότι, τὴν ἐναλλαγὴν τῶν λίξιων. ὁ μέχρι τούτου ἐξεῖν· καὶ τὸ ἀπὸ τοῦ κοινοῦ πληρώματος τῆς ἐκκλησίας, οὐ μὴν ἀπὸ τῶν ἰδίων ἐκάστου. οὐ γὰρ ὅτι φέρεται τις τῇ ἐκκλησίᾳ θεὶ ἔστι ἢ ἔστι ὅπως ἂν φρόνησεν, ἢ ἁρμόσῃ ἔστι ἰδίαν πίστιν· ἀλλὰ τὸ κοινῇ ἀναγνωσκόμενον ταῖς ἐκκλησίαις, ἐφ' ᾧ καπιζόμεθα, ἐκεῖνο ἐφέρετησαν ἀνάθεμα πάντων μύειν. ἔστι δὲ φέρεσθαι κεκωλυκότες αὐτοὶ, καὶ ἑαυτοὺς ἐκώλυσαν φέρεσθαι. τὴν γὰρ θεοτόκος, φωνὴν ὅπως ὅσαν ἀναγκαίαν τῷ τότε καιρῷ, καὶ σαφίσατα θεὶ χρόμενον τῷ θείῳ συμβόλῳ δόσαν φέρεσθαι ἢ φερσάθεσαν, ἑαυτοὺς παρίχοντα τύπον τοῖς ἐφεξῆς, καὶ ἔργῳ κυρωσάντες ὃν ἔθεντο νόμον, καίτοι ἀνάγκης οὔσης μεγάλης· πάντα γὰρ ἐκύκησε τότε τὰ ἔστι νεστόριου μυσαρὰ δόγματα· ἔτι δὲ καὶ σαφίσατα θεὶ χρόμενος τῆς φωνῆς ταύτης ἐν τῷ θείῳ συμβόλῳ. τὸ γὰρ, τὸν ὁμοούσιον ἡμῖν τῷ πατρὶ, ἔστον κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν, καὶ σαρκωθῆναι ἐκ πνεύματος ἁγίου καὶ μαρίας τῆς παρθένου λέγει, οὐδὲν ἄλλο δηλοῖ, ἢ θεὸν τὴν ἁγίαν παρθένον γενέσθαι. ἔστιν ἄρα ἀνάπυξις ἡ, θεοτόκος, φωνὴ, ἀλλ'

ὅμως

τέρᾳ μὴ ζητεῖται τὴ λειτούρη, τὴν ἀναπτύξιν ὐκ ἔξωθεν εἶ). Ταύτη ἀ συγχωρήσομεν τῇ ἐγκειμένων γὰρ εἶ) τὴν ἀναπτύξιν ὅσως φαίνεται αὐ κ̀ αὐτοὶ, ἀ μὴ ζητεῖται κ̀ ὲν τ̃ ἐγκειμένων. κ̀ πᾶσα μὴ γὰρ ἀναπτύξις, μάλιστα δὲ ἡ ἡμῖν προκειμένη, ὲν οἷς τὸν λόγον ποιούμεθα, ζητεῖται ἀ διαλογική, οὐδὲ πνα λόγον ἀναφαίρεσιν ἔξωθεν εἰλημμένον, οὐδὲ ὃν ὡς πρὸς μείζονα πρότασιν αὖτη λόγον ἥττονος προτάσεως ἔχῃ, ὲ πρείττων) μᾶλλον ἀ πρείττ. οἷον ὅτι πᾶσα δισύμβολος, λέγομεν κοινῶς ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἄγιον ἐκπορεύεται ὲκ τ̃ πατρὸς, ἰδοὺ τὸ ἐγκείμενον· ὑμεῖς θέλοντες δεῖξαι ὅτι ὲκ τ̃ ὑἱ. λαμβάνετε ἔξωθεν λόγον πνὰ καθόλου, ὅτι πάντα τὰ τ̃ πατρὸς ἐστι κ̀ τῦ ὑἱ, ἰδοὺ τ̀ ἔξωθεν εἰλημμένον· ὲ εἴπε συνάγετε ὅτι κ̀ ὲκ τῦ ὑἱοῦ ἐκπορεύεται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. αὕτη ἡ ἀνάπτυξις. τὴν δὲ αἰτίαν κ̀ τὸ κῦρος ἡ ῥάτζων ἀ δύναται ἔχειν, εἰ μὴ ἀπὸ τ̀ ἔξωθεν εἰλημμένης ἥτις ὲ μείζων ὀζίν. ἔστιν οὖν ὁ λόγος ὅδε ἔξωθεν εἰλημμένος. ὐκ ἄρα δοκεῖ ἱκανοποιῆσαι ἡμῖν ὁ λόγος, ὁ λέγων, ὅτι ἡ ἀνάπτυξις ὐκ ἔξωθεν, ἀλλ' ὲκ τ̃ ἐγκειμένων· φαίνε) γὰρ ὅτι πᾶν τὸ ἀ ἀναπτύξεως ἔξωθεν μάλιστα μὲν οὖν τὸ πλεῖστον αὐτῆς ἔξωθεν, ἔχῃ γὰρ ὲ τὸ μεῖζον ἀξίωμα ἔξωθεν, κ̀ ἴσως λέξεις ἔξωθεν τὸ ῥάττον, ὥστε τοὐναντίον συμβαίνειν, τὴν ἀνάπτυξιν ἔξωθεν εἶ). φαίνε) ἆρα ἀπὸ τούτου, ὡς τὸ ὲκ τ̃ ὑἱ λέγειν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, εἰ κ̀ ἀνάπτυξις λίαν καθ' ὑμᾶς, ὅμως ὐκ ἱκανοῖ τὸ εἶ) προσθῆκη. ὲ γὰρ δὴ κ̀ καθ' ἕτερον λόγον ἔχῃ πνὰ πρὸς τὰ προτιθέμενα ὁμοιότητα τὸ προκείμενον ζήτημα, ἔξωθέν τι ὂν κ̀ ὅμοιον καθ' ὑμᾶς ᾧ προστίθεται. ἡ προσθῆκη γὰρ γίνεται μὴ ἔξωθεν κ̀ τὸν ἀριστοτέλειον, ἀ μὴ ζητεῖται ἥττων ἐφείλει εἶ) κ̀ ὲκ τ̃ ὁμοίων· κ̀ ὐκ ἀ ἄλλως προστεθείη, εἰ μὴ ζήτηται ὁμοία. τοῦτο δὲ δῆλον κ̀ ἀφ' ἧς ὑμεῖς ἰσχύσαιτε κατασκευῆς. λέγω δὴ τῆς ξοφῆς. ἡ γὰρ ξοφὴ ἔξωθεν ὖσα, ἀδίν ὀζιν ἥττων κ̀ ὲκ τ̃ ὁμοίων· ζητουμένη γὰρ ὁμοία προστίθεται, κ̀ ὐκ ἀ ἄλλως προστεθείη, εἰ μὴ ζήτη) ὁμοία. ὥστε δύο ταῦτα ἰσχύσης ὲ προσθήκης, τό, τε ὲκ τ̃ ἔξωθεν ὲ ὲκ τ̃ ὁμοίων εἶ). φαίνεται κατ' ἀμφότερα κοινωνοῦσα τοῖς προστιθεμένοις τὸ ζήτημα τοῦτο, τὸ ὲ ὲκ τ̃ ὑἱ λέγειν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ἔχῃ γάρ τι κ̀ ὅμοιον καθ' ὑμᾶς κ̀ ἀνόμοιον· ὅμοιον μὲν καθ' ὑμᾶς, καθόσον εἰς τ̀ αὐτὴν ἔννοιαν φέρει· ἀνόμοιον δὲ καθόσον αἱ λέξεις τοὐλάχιστον φέρουσί τι ἔξωθεν, πρὸς ὃ καὶ τούτοις δὴ ὲ τὸ μεῖζον ἀξίωμα. ὥστε ἀδαμοὺς ἀσφαλίζει τὸ εἶ) προσθήκη, εἰ ὲ ἀνάπτυξις. εἰ δ' ἔστι μὲν προσθήκη, ἡ δὲ προσθήκη κεκώλυ), κ̀ τ̃ πο. ἆρα κεκώλυ). ταῦτα μὲν πρὸς τ̃ συλλογισμόν. εἴποιμι δ' ἂν κ̀ πρὸς τὰς ἄλλας συσάσης τ̃ μείζονος νεωτερισμοὺς τὰ εἰκότα, ἀλλ' ἐπεὶ τ̃ αὐτ̃ ταύταις ὲ ἐν τ̃ τ̃ δευτέρου κεφαλαίῳ καθαιρεῖν ἐχρήσαμεθα, ἐκεῖ ὲ ἡμῖν πρὸς τούτων ἠρεῦμεν. ἵνα ὖν μὴ αὖθις καζώμεθα πολυλογεῖν πολλάκις τὰ αὐτὰ λέγοντες, δεῖ τὸ προκείμενον μεταβαίνειν. ἔστω γὰρ τὸ δεύτερον κεφάλαιον, τὸ ἐξεῖναι δηλαδὴ τὰς ἀναπτύξεις προσθεῖναι, καὶ πασαμένοις τεράχως. κ̀ πρῶτον μὲν ἐπιχειρήσατε ἀπὸ τῆς ἐπαγωγῆς ὧν ἐποιήσαντο αἱ συνόδοι πᾶσαν ἐξηγησάμεναί τε κ̀ ἀναπτύξασαι τὴν πίστιν· δεύτερον ἀπὸ τῆς κατὰ τὰς διαφόρους φωνὰς ἀσφωνίσεως τῦ συμβόλου· τρίτον ἀπὸ τ̃ τὰς ἀρχὰς κ̀ τὰ ἀξιώματα ἐν ἑκάστῃ ἀποτιμᾶν δυνάμει προειλῆφθαι τὰ μετ' αὐτά· τέταρτον ἀπὸ τ̃ τὴν ἀκολουθίαν μίαν κ̀ τὴν αὐτὴν οὖσαν τῶν ἀξιωμάτων, μίαν κ̀ τὴν αὐτὴν ἐξουσίαν δεῖν ἔχειν. πρῶτον οὖν λέγομεν πρὸς τὸ πρῶτον, τὸ μὲν ἑτέρας τε κ̀ σαφεστέρας δόξαν ἀνθεῖναι τῇ ἐγκειμένων τὸ κ̀ ἀληθῶν. οὔτ' ἐξελῶ, οὔτ' ἐξέσαι ἀδίποτε· τὰ γὰρ ἀπ' ἀρχῆς κεκώλυται τῷ κηρύγματος· ἐξελῶ δὲ ἀναπύσεσιν κ̀ σαφηνίζειν τὰ πεπιπτωκότα ἐν ταῖς τ̃ πίστεως ἀρχαῖς προσχήματα, ὲ τοῦτο μόνον ἐξελῶ. τοῖς μὲν

νων, ἡμῖς ἀρξάμενοι ἀπὸ τ πολυταίμ κεφαλαίμ, φεῖ ὃ καὶ τοῖς δόξαντις αὐτὸ κα
ταλιπεῖν, ὑδὲν ἧττον ὅμως διηγήσετε, λέγομεν ὅτω. τὸ μὲν τ ἀληθειαν ἅπασι κοι
νὸν ἀγαθὸν ἐῆ), κ ἀκολούθως κ ἀσπαστὸν, ὡς μηδὲν δεῖν ἄλλο π ταύτης φεσπμᾶν
τοῖς ἐχφερσιας, ἀλλὰ παντὶ ζόφῳ αἰαζητῆντας διρεῖν, κ διώκοντας ἀσπάσαδς &
φεσθέᾳς, πᾶς αὖ ὀςπουοῦν εἰπoι τ νομῶ ἐχόντων φεὸς αὐτπείμβνον φιλόμβνος τ
ἀλήθειαν. ὥςτε ὐδ' ἡμᾶς δεῖ ποιεῖν, τὰ πᾶσι δῆλα σωιςάντας τι κ κατασκυά-
ζοντας. ἐπεὶ γοῦν ὐδὶ πολλοὶ ὅλιδί χιτων τ ἀληθῆς λόγους, ἁπλοῦς γὰρ ὁ μῦθος
τ ἀληθείας, αρκεῖ ταῦτα φεῖ τούτου. φεῖ δὲ τ τρίτω τι κ φεσθτου, ὧν ἐν μὲν τῷ
φεσθτῳ αἰάπτυξιν ἐῆ) τ τὸ δὲ τὸ φεκείμβνον, ἐπιφέρηται δεῖξαι, ἐν δὲ τῷ δευτέ
ρῳ ὃ & δόξαντις ὡφελπεῖν, ἐν τῇ ὑσαραίᾳ ὐδὶ ἧττον ἤφασι κ αὐτοί· ὑμῖν μὲν
ἔιρη) ὅσα & εἴρηται, ἡμῖν δὲ καιρὸν ἐχ ὁρῶ εἰπεῖν φεὸς ταῦτα ὐδὲν ἧττον δεῖ τῷ
παρόντι. τοῦτο γὰρ ἐν τοῖς ἐξῆς ζαμιδσόμεθα θεῦ διδόντος, ὅταν καθ' αὑτὸ τ δόξαν
αὐτοῖν ἐξετάσωμβν· ἔχοντες μὲν πολλὰ κ ἄλλα φεῖ τούτου εἰπεῖν, ἐν δὲ τῷ οἰ-
κείῳ καιρῷ ταῦτα ταμιδόμβνοι, νῦν δὲ τ λόγον φεῖ τ φεκειμβνου ποιησόμεθα
μόνον. ὁ δὲ λόγος, φεῖ παύτων μὲν ἅμα τῆν κεφαλαίων εἰπεῖν, κ ἐν πᾶσιν ἅμα ὁ-
μονοῆσαι ἀδύναδον· δεῖ δὲ ἀφ' ἑνὸς εἰς ἕτερον μεταβαίνοντας, ὅτω κ φεῖ τ ἄλλων
τὰ εἰκότα δῆλα ποιεῖν. ἀρξαδς δὲ καλῶς ἀπὸ τ τῆ φύσι φεότου· τοῦτον δ' ἔζι
δῆπου ὃ κ ἡμῖς πρόβαλόμεθα· εἰ γὰρ ὀξ ὑποδίσεως τοῦτο ἀληθὲς εἴη, ὥςτε μὴ
δύναδαι ὑμᾶς κατασκυάσαι ταὐτὰ, μηδὲ δεῖξαι τὸ ὀξεῖναι φεσθεῖναι, τί
πλέον ὑμῖν ἔσται διὰ χρόνου, ἐπὶ τ ὑῆ, ἐῆ) αἰάπτυξιν, ἢ ὑμῖς ἐῆ) & ἀληθὴς; πάντως
ὐδέν· & ὑμῖς ἐρεῖτε τὰ δίκαια λέγοντες. ἐρῶμβν γὰρ ἡμῖς, ὡς ἀληθὴς ὄν ὐδὲ δεῖ φεὸς
τιθῆναι· ἐπεὶ κ ἄλλα πολλὰ τ ἀληθῶν ὐ φεοστιθησιν, ὀχ' τὸ μὴ ὀξεῖναι. πε-
ρὶ τούτου κ δὴ τ πάντα ποιησόμεθα λόγον· κ φεῖτον μὲν ὅλιδραμέμεθα τὰ πα
ρὰ τ ὑμετέρας αἰδισιμότητος εἰρημβνα· εἶτα μὲν ὑφ' ἡμῶν φεὸς τὸ φεκείμβνον εἴ
ρηται, ταῦτα ὀξετάζοντες· εἶτα δὲ ἔξω τ φεκειμβνου, ἐν ἄλλῳ ταμιδόμβνοι χρό
νῳ. ποιησόμεθα δὲ τ φεὸς ταὐτὰ λόγον ὡς ἔνεσι συντομον. ἴσως γὰρ ὐδὲ δεῖ ὅλω
πλέον μηκύνειν τοὺς λόγους, & εἰς μαχεῖν αὐτοὺς ἀποτείνειν, εἰ μὴ νοῦ & ἐν τ ἀρχαῖς·
ἔπειτα φεϊόντας αἰάγκη κ πάσῃ & ὀτύχεισι ἀλλήλοις διαλιχθῆναι, ἵς' αὖ
ἔιςι συμπέρασμα καὶ ταυτὸν ἔσομβν. ἡμεῖς μὲν ἓν φεσπίσομβν τ συνθομίας ὡς ἔνεσιν·
εἰ δὲ αἰαγκάσθείημβν καὶ μαχεσπίσειν φεὸς μαχεσπίσεις διάφορα λόγων, ὐδὲν
θαυμασόν· ὀξ αἰάγκης γὰρ γίνη). ἡμῖν μὲν ἤρκει φεῖ τ δευτέρα κεφαλαίῳ μόνον
εἰπεῖν, ὃ κ μάλιστα φεόκει), ὅμως δὲ ἐν φειμοίας κ φεῖ τ φεότου φεόπειον
ὀλίγα τινὰ ἐρῶμβν, λέγω δὲ ὃ φεῖ παντὸς τ φεότου κεφαλαίῳ, ἀλλ' ὅσον δοκεῖ σὺν
τείνειν φεὸς τὸ φεκείμβνον ζήτημα. τὸ φεῶτον μὲν γὰρ ὑμῶν κεφάλαιον κατα-
σκυάζοντες, τὸ αἰάπτυξιν ἐῆ) τὸ φεκείμβνον δόγμα, ἐχρήσαδε συλλογισμῷ
οὗ τῆς μὲν ᾗ αὐτὸ ὄνος καὶ τῆν ἐκείνης καδασκυῶν, οὐκ ἐῆ) καιρὸν ἔτι τῷ παρόν
τι καὶ φεότερον ἔπομβν· φεῖ δὲ τῆν τῆς μείζονος κατασκυῶν, ὡς καὶ αὐτῆν συν-
αλοιῶντων φεὸς τὸ φεκείμβνον, ὀλίγα ἐρῶμβν. ταύτην γὰρ φεῶτον μὲν συλ
λογισμῷ πνι σωιςήσατε, ἔπειτα ἐπαγωγῇ τῇ ἀπὸ τῆς ἐξῆς σωόδου, & οὗ ἐκεῖ
νας ἔπαξαν πᾶσαν δηλαδὴ ὀξηγησάμβναί τι καὶ σαφωίσασαι, τρίτον ἀπὸ τ φω
νῆς τ αἰδισιμωτάτου ἰφίσου. φεὸς οὖν τ συλλογισμὸν ὃς φησι πᾶσαν φεσθήκην
ἔξωδεν ἐῆ). τ δ' αἰάπτυξιν οὐκ ἔξωδεν, ὡς σωάγοδς πως αἰάπτυξιν μὴ ἐῆ) φεσθή
κην. φεὸς οὖν τ τὸ λέγομβν, ὅτι τ συλλογισμοῦ τούτου τῇ μείζονι ἴσως συγχωρήσο
μβν, καίτοιγε φεὸς τ φεκειμβνῳ ὔλλω & ταὐτῷ ἔχομβν ἀπαρήσαδς, τῇ δὲ

τέρᾳ

ΜΗΝΙ ΝΟΕΜΒΡΙΩ ΠΡΩΤΗ ΤΩ ΣΑΒΒΑΤΩ ΕΓΕΝΕΤΟ ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ Η'.

Ο Νικαίας

ΑΓΩΝ ὑμετέρων λόγων ἀκροασάμενοι, πατέρες ἁγιώτατοι, μετὰ πάσης ἀγάπης καὶ πολλῆς ἀσχολίας, ὡς ἔπρεπεν ἀδελφοῖς, νεῦον ἤκομεν καὶ αὐτοὶ ὑποδώσοντες λόγον τὸ πρὸς ἐκείνους μετὰ τοῦ αὐτοῦ ἀγάπης πάντας τοὺς ἐν οὐσίας ἀκουσομένους ἡμῶν. Τοῦτο γὰρ ἀνάγκη παρ' ἀμφοτέροις φυλάττεσθαι ἀμφοτέροις, καὶ μετὰ ἀγάπης ἀλλήλων ἀκούειν, ἵνα μὴ δὲ ἀκούειν μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς παρ' ἑαυτῷ λόγους μετὰ τοῦ αὐτοῦ οὐσίας ἐνφέρειν. πρὸς ἓν ἄμφω τέλος ὁρῶντας τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ἁγίαν τοῦ ἐκκλησιῶν ἕνωσιν, καὶ πρὸς ἐκεῖνα πάντα καὶ ποιοῦντας καὶ λέγοντας ὅσα μὲν εἰς ἐκείνην ἀπάγοντα, ταῦτα καὶ αὐτοὶ ἀσπαζόμενοι, ὅσα δὲ ἐκείνης ἀπάγοντα, ταῦτα καὶ αὐτοὶ ἀποπεμπόμενοι· οὐ μᾶλλον ἑαυτοῖς χαριζόμενοι, ἢ τῷ κοινῷ καὶ τῇ προκειμένῃ τῶν χριστιανῶν ἁγίᾳ ἑνώσει. τοῦτο καὶ ἡμεῖς φυλάξομεν πρὸς τὴν ὑμετέραν αἰδησιμότητα καὶ λέγοντες καὶ ἀκούοντες, καὶ οὔποτε φορτικοὶ ἐσόμεθα φλαῦρον εἰπεῖν οὐδὲν, οὐδ' ὃ φέρει σπαίδαλον οὐκοτωνῦν ἐκόντες· τοῦτο καὶ παρ' ὑμῶν ὑπάρχειν ἔξειν. Τοὺς μὲν οὖν παρ' ἡμῶν εἰρημένους λόγους μερίσαντες εἰς κεφάλαια τέσσαρα, ἀπεστείλαμεν τούτων ἑκάστῳ αἰτίας τινάς, δι' ἃς ἡμᾶς ὠφέλητε ταῦτα εἰπεῖν. ὅθεν ἀκολούθως ἐπισάμενοι πρὸς ἐκεῖνα, ὧν τὸ ἕναρτον ἐπιχρήσατε δείξειν ἃ ὑμῖν ἐδόκει. ἐν μὲν τῇ πρώτῃ ὑμῶν ὁμιλίᾳ ἐπαγγειλάμενοι ταῦτα τὰ τέσσαρα, πρῶτον τὸ, ὧν τὸ ἡμῶν λέγεσθαι τὸ πάθημα τὸ ἄγιον, μὴ εἰς προφάσεις, ἀλλὰ ἀπάτης καὶ σαφήνειαν· δεύτερον ὅτι τὰς τοιαύτας ἀναπτύξεις ἔξεστι ποιεῖσθαι, καὶ παρὰ συμβόλῳ προφέρεσθαι· τρίτον ὅτι τὸ, ὧν τῷ ἡμῶν εἰς τὸ πάθημα τὸ ἄγιον, ὑμεῖς τὸ ὀρθὸν καὶ ἀληθὲς, καὶ δόξαν θεοῦ διδασκάλων τῆς ἐκκλησίας· τέταρτον ὅτι τῆς ἀληθείας ἀναφαίνεσθαι πάντα δεῖ χριστιανὸν ἕνεκεν καὶ μὴ ἄλλως ποιεῖν· ὧν δεικτῶν δύο ἤδη λελαβόντες ἐν τῇ πρώτῃ συνόδῳ, ἐν τῇ ὑστέρᾳ τὰ μὲν δύο λοιπὰ εὐδόκει καταλιπεῖν· αὖθις δὲ παραλαβόντες, ὡς τὰ δ' αὐτὰ πάντα λόγον ποιήσασθαι, λέγω δὴ, τὸ ἐξεῖναι τὰς ἀναπτύξεις τοῦ θείου συμβόλου προσπεθῆναι. Τοῦτο δὲ ἐνόν φιλικῶς τε δράσαι καὶ δικαίως, οὐδεὶς γὰρ ἂν ἐκώλυσεν ὑμᾶς εἰπεῖν ὃ ἐβούλεσθε, ὅπως ἠθελήσατε μετὰ τοῦ ὁμολογίας ὅτι τοῦ χωρῆσαι, δείξαντες μὲν ἀναγκαῖα ἓν καὶ τὰ λοιπὰ κεφάλαια, ὅπως δὲ χαριζόμενοι ὑμῖν καταλιπεῖν τὸν δεῖ ἐκείνων λόγον· ἡμεῖς ἦ γὰρ μὲν ὧν ἡμῖν χαρίζεσθαι χάριν ὑμῖν οἴδαμεν· οὐδὲν γὰρ ἧττον καὶ ὑμῖν αὐτοῖς ἐχαρίσασθε εἰπόντες πλατύτερον καὶ παθανώτερον ὡς ἐνῆν δεῖ τὸ προκείμενον ζητήσαντες· ἀλλ' ὅσας οὐ πάνυ ἦσαν αἰσχαῖα πρὸς τὸ προκείμενον, δείξομεν μὴ ἀγάπης ἐν ἀλήθειᾳ φήσαντες μὴ δεσμὸν ἧττον ἢ τὰς ὑφ' ὑμῶν εἰρημένων καὶ πεφασμένων,

μὴν κωλύεται. καὶ ὁ λόγος ὁ ἀναπτύξας ἐκείνης αἰτία ἐστίν, ἡ τῆς πίστεως ἀλήθεια· ἡ τοῦ σχήματος ἀνάγκη, ἡ αὐθεντία τῶν ῥωμαίων ἀρχιερέων. ἡ συνάθροισις τῶν τοσούτων πατέρων. εἰ γὰρ σχῆμα ἔτυ φανερὸν πάσιν, εἰ ἐ διωμόχθητε, μᾶλλον σιγῶντες ἐπικυρώσατε τοσούτων ἀναιρῆσαι τὸ σχῆμα τῶν ἐναντίων, ὅτε τινὲς ἀπολέγεται· εἰ ἕτερά εἰσι τὰ συγχέοντα ὑμᾶς, εἴπατε· ἐὰν δὲ ταῦτα καθυπάκουσιν ὑμῶν ὑμᾶς σωὶ ἡμῖν ἀναθλῶσαι. μᾶλλον μὴν σωῖ ἐστὶ τὸ λέγειν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεσθαι ἐκ μόνου τοῦ πατρὸς, φάναι) ἑνὸς τῆς ἀληθεῖ πίστεως, ἢ μιᾶς ὁμοουσίου τῆς ἁγίας τριάδος· μᾶλλον ἓν ἐκ τῆς δυοτριαγικῆς ἕνας· ἵνα γὰρ ἡ μὴ ἓν) τάξιν φυσικὴν ἐν τοῖς θείοις πρόσωποις, ἡ τὸν μὲν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπέμπειν τοῦ πατρὸς· καὶ ὅπως ὑμνοῦσιν τὴν πλάνην τοῦ ἀρείου, καὶ τὸν δυσχρῆ, καὶ τὸν μακεδονίου τοῖς ἀναθέμασιν. ὅπερ ὄφελον οἱ τῆς λατίνων πατρίδος, προσκαλεῖσθαι τὸ περὶ τοῦ ῥωμαϊκοῦ ἐκπλησίας ἀναπτυχθὲν μὴ πολλῆς δυλαβείας. ὅτι δὲ ἡ ῥωμαϊκὴ ἐκπλησία κέκτηται ὀρθοδοξίαν τὴν ὑπωσὶ ἀναπύστιν, προσοίσομεν μίαν μόνην χρῆσιν ἐλλιπεστάτην καὶ τὸ παρὸν, ἐν ᾗ κατοδυχθήσεται, τὸ θεῖον τοῦτον τοῦ Πέτρου μύνον εἶναι τοῦ ἔχοντα τοῦ ὀρθοδοξίαν ἀναπύσειν τὸ πίστιν, καὶ σωὶ τούτῳ ὑδαμῶς ποτὲ τὰς πύλας τοῦ ᾅδου κρατήσει, ἃς αἱρέσεις καταχύσαι κατ' αὐτοῦ, ἀλλ' ὑδὲ ἅψασθαι· ἴσε γὰρ ἡ ὀρθοδοξία ἐν τῷ λόγῳ τοῦ θεοῦ πίστεως. Ἐ χρῆμα, πατέρες ἅγιοι, καὶ πλείονα ἄλλα ῥητὰ θεοῦ τοιοῦτον τοῦ ὕλιον, μάλιστα ἂν πάντων τοῦ ἁγίου κυρίλλου· ἐν τοῖς θησαυροῖς λάμπει γὰρ τὰ μάλιστα ἡ αὐθεντία τῶν ῥωμαίων ἀρχιερέων· ἐν τοῖς τοῦ κυρίλλου συγγράμμασιν· ἀλλὰ καὶ τὸ παρὸν ἀρκέσουσι ταῦτα, τούτου μόνου ῥηθέντος, ὅτι αὐτὴ ἡ ἐκπλησία, ἧς ὄζει τὸ πάσας ἀναπύσειν τὰς τοῦ πίστεως ἀληθείας· τοῦ ἀληθείαν ταύτην ἀναγκαίαν ὑπάρχουσαν ὑπὸ τῆς τοῦ αὐθεντοῦ σωτηρίας ὑδὲ ἀδυνατοῦσαν ἡ δυνάμενος συνιστάναι· ἀλλὰ τοῦτο ἡ ῥωμαϊκὴ ἐκπλησία ἠδυνάτει καὶ ὤφειλε ποιῆσαι ὁ καὶ πεποίηκεν. εἰ μὴν σωῖ ὑμεῖς, ὦ πατέρες, βούλεσθε συνομολογῆσαι ὃ σήμερον ἡμεῖς ὁμολογοῦμεν, οὐκ ἀν ἔτι ἐπέρου χρεία θεσγμάτων, ἀλλὰ τοῦ βιβλίου κλειθέντος, ταύτην θεμιτὸν ἐκφωνῆσαι τὴν ἀλήθειαν, καὶ ὡς μὴν ἰωαννίσεσθαι τῆς τοῦ θεοῦ ἐκπλησίας.

Ιωλ. Καρδ. Ε ἐπειδὴ ὑμεῖς, ὦ κύριοι, κέκτησθε ἐν τῇ προσκυνήσει τοῦ ὀρθοδοξίου τοῦ ἁγίου πάπα, οὗτος δὲ ἐκείνου λέγει αὐθεντικοῦ, θέλω εἰπεῖν δύο ῥήματα πρὸς ὑμᾶς ὁ ἅγιος ὁ κύριος ὁ ῥόδου. προσέτυχεν, ὅτι ὁσάκις αἱρεσιάρχη πλάνη τις, τοῦ πάπα ὀφείλεται ἀνάγκη τοῦ διδάσκειν τοὺς λαοὺς τοῦ καθολικὴν ἀλήθειαν· μὴ ταῦτα λέγῃ, ὅτι ἵνα αὐθεντίαν τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκπλησίας, πᾶσα ἡ τοῦ χριστοῦ καθολικὴ ἐκπλησία, ἓ πάντες οἱ πατέρες ἐδίδαξαν, καὶ καὶ πάντα ἠκολούθησαν τῇ αὐτοῦ διδαχῇ· ἀναγνώσομαι τοῦν ὀρθοδοξίου. Ε ἐπιστολὴ ἀγάθωνος πάπα.

„ Ε ἐὰν σωπὴ συγκαλύψω τοῦ ἀλήθειαν, ἵνα ἐκφύγω ἐκδιδόμενος τοῖς ἐχθροῖς· ὀφείλω τοῦ ῥήματος ἐκείνου, ποίμαινε τὰ προβατά μου, καὶ οὐ ὀρθοτραφεῖς ποτὲ στρέψον τοὺς „ ἀδελφούς σου, ἐπεὶ ἡμῖν αἰτίαν ὀρθοδοξίας), τοὺς χριστιανοὺς διδάσκειν τὰ προσῆκοντα τοῦ ἀλη „ θῆ αὐθεντοῦ πίστιν ἓ μὴ ὀλίγον, πᾶσα ἀεὶ τοῦ χριστιανῶν καθολικὴ ἐκπλησία, ἓ πᾶ „ σαι αἱ οἰκουμενικαὶ συνόδοι πιστὸς προβεβλήμεναι τοῦ αὐτοῦ διδαχήν, ἓ πάντες οἱ „ ἅγιοι διδάσκαλοι ἓ φωστῆρες τοῦ ἐκπλησίας, ἐν πίστει τῇ αὐτοῦ διδαχῇ ἐπακολου „ θήσαντες, καὶ τὰ λοιπά. Α πὸ τούτου φαίνεται), ὅτι ὁσάκις αὐ αἱρεσιάρχη ἀμφιβολία τις πίστεως, ὁ ῥωμαίων ἀρχιερεὺς ὀφείλει καὶ ἐδύνατο) ἐκείνην διασαφῆσαι· κἀκείνη διδάσκοντος πᾶσαι αἱ συνόδοι ἓ πᾶσα ἡ ἐκπλησία ὀφείλει ταύτῃ τῇ ἀληθείᾳ ἐπακολουθεῖν· καὶ τὸ φησιν ἡ ὀρθοδοξία ἡ προσφωνηθεῖσα ἓ κυρωθεῖσα ἐν τῇ ἕκτῃ συνόδῳ· ἀλλὰ πάντων μὴν ἄλλος ἔτυχεν ἢ ὑμῖν ἀρέσῃ, ὦ πατέρες, αὖθις συνελθόντες.

κῆμα ὅπερ αἱ ἄλλαι οὐ ποιοῦνται. αἱ μὲν γὰρ ἄλλαι τὸ ἐν ταῖς σύμβολον αὐτῶν ποιοῦνται, καὶ τὸ ἐν κωνσταντινουπόλει. αὕτη δὲ ἀδιαφόρως φαίνεται τοῦτο τετηρηκυῖα, ἀφ' οὗ πεπαυμένων ἐκείνων τὰ σύμβολα ἐν ἴσῃ, καὶ φανερὰ, καὶ ἀφανὴς δίκτυά ἐστι τοῖς πᾶσι. τοῦτο δὲ καὶ ἑτέρῳ λόγῳ δοκεῖ δεικνύναι λόγῳ. καὶ γὰρ ὁ παράσιος ὁ κωνσταντινουπόλεως πατριάρχης, ἐν τῇ πρὸς τὴν σύνοδον ἔκθεσει, ἐν τῇ τρίτῃ προάξει λίγλῃ, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεσθαι ὁπὸ τοῦ πατρὸς διὰ τοῦ υἱοῦ, ὅπερ ὁμολογηθὲν ῥᾳδίως ἀποδείκνυσι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐκπορευόμενον. ὅτι ἐν ἰδίῳ δοκεῖ δείκνυσθαι τόπῳ, εἰ χωρὶς τοῦ παρασίου τοῦτον ποιήσαι ἔξεστι, διὰ τί τοῦ ῥωμαίων ἀρχιερέως μὴ τοσούτων πλήθους πατέρων τοῦτο αὐτὸ ποιῆσαι οὐκ ἐξεγένετο; Πρὸς τούτοις ἔχομεν βίβλον ἀρχαιοπάτου, ἐν ᾗ ἡ ἑβδόμη συνόδος ὁμολογεῖ καὶ λίγλῃ, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι, καὶ ὅτι δοκεῖ δείκνυσθαι καὶ ἐν ἄλλοις βιβλίοις τοῦ χρονογράφου, ἃ δυνησόμεθα πλείονας λόγους προσαποδοῦναι. Ἐπεὶδὴ ἐν τῇ θεολαβούσῃ μείζονι ὑποπίπτει τῆς ὀγδόης συνόδου, ἐροῦμέν τινα πρὸς ἃ ὑμῖν αἰτιατέον ἐστί. πρὸς μὲν οὖν τὸ πρῶτον λεγόμενον, ὅτι ἐκ φωτίου ἠρξάμεθα ἐχθροῦ τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, καὶ πολλὰ συγχεάμενοι καὶ ἐξεστραμμένος σφοδρῶς κατὰ τῆς ἐκκλησίας καὶ ἀδριανοῦ, ἃ μάρτυρα τούτοις ἐγκαλεῖ θεῖ τῆς ἐν τῇ συμβόλῳ προσθήκης, ὃ μάλιστα ἐκεῖνον ποιοῦσαι ἐχθρὸν· ἐκωλύομεν γὰρ κἀγὼ τὴν ἄπρεπον ἀρχιρίαν τῆς ῥώμης συμπλακῆναι, ὑδὲν μεῖζον ἔχει αἰ ἡδυνήθη ἐπιχείρημα, ἢ ἐξελεῖν ἐχθρὸν αὐτὸν τῆς ἀπρεποῦς ἀρχιρίας ὑποκείμενον ἐστὶ τῇ ἀναθέματι, καὶ ὡσαβάτῳ ἐστὶ τῇ νόμου ὅτι δὲ ἐκεῖνο πεποίηκε, δῆλον ὡς ἀδίκως ἐγκαλούμενόν ἐστιν ὡσὰ τῆς χρεικῆς ἡ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία. Ἐπὶ δὲ τῷ τίλει τῆς συνόδου ἐκείνης ἐπαγωγὴ τοῦ ῥωμαϊκοῦ ἐκκλησίας, καὶ τὸν ἄπρεπον ἀρχιρίαν, καὶ πάντα ὅσα κατέχει καὶ κηρύττει· ἐξελήλυκεν καὶ ἀναφωνεῖ ὑπὲρ τῆς ἁγιωτάτης καὶ τῆς φωτίου, καὶ ἐγκώμιον ὅτι ἐφάλλιδο ἐκεῖνος ἐν τῇ συμβόλῳ, ἀλλ' οὐκ ἠθέλησαν. Ἐπὶ ὁρμήσθας γέγονε πάσας πρὸ τῆς πέμπτης συνόδου, ἐν τοῖς χρόνοις ἰουστίνου τοῦ βασιλέως· ὅτε ἔγραφεν ὑπατολίου, οὗ προσέδέξατο ἰωάννης ὁ κωνσταντινουπόλεως, καὶ πάντες οἱ τὰ καλὰ ἐκείνου αἱρετικοὶ πατέρες· καὶ ἔστω ξαπὸς φερέτω ἐκείνῳ ἡ ὑπόληψις, ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεται καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ. διὰ τί οὖν ὑμεῖς, ὦ πατέρες, λέγετε ἔστω γεγονέναι αἰτίαν ὁ διαιρέσεως, καὶ μὴ θέλετε ἰσαμβῖνος ἐκείνος, οὗ ὑμεῖς προσθήκην καλεῖτε, μοδέστος ἡμῖν ἰνοσθένης; πρὸς ἐκεῖνο δὲ ὁ πελάσιος εἰρήκατε, ὅτι συναχθεῖσα ἡ πελαγία σύνοδος κατέδίκασε τὴν ὀγδόην σύνοδον, λέγω, ὅτι ἔστω πάντα φαίνεται οὐκ ὄλεθρον· ἀλλ' οὔτε συνίσταται λόγοις πιθανοῖς τοὐναντίον θεῖ τῆς συνόδου ἐκείνης ὡς κατέδικασε· οὐδὲ γὰρ ὀξῆρχε ῥωμαίος ἀρχιερεύς, ἢ ἄλλος τὸν ἐκείνου τόπον ἀναπληρῶν. εἰ δ' οὗ τοῦτο, ὁμολογουμένως αὖ οὗ καὶ ὡσὰ τοῖς λατίνοις μήπω τῆς θεῖ τῆς συνόδου ἐκείνης· θαυμαστὸν γὰρ αὖ οὗ, τὴν ῥωμαϊκὴν ἐκκλησίαν ἐν πολέμοις θεσπίσμασι διαπεπεδημένην οὖσαν, καὶ ὀπτιμιλεσάτου εἰς τὸ συνπάντα τὰ καὶ συγχέαι πάντα τὰ θεσπισθέντα, τὸ μέρος τοῦτο ὑπὸς ὑπάρχειν καλὸν καὶ οὕτω καλὸν καὶ ἀμελητέαν. πρὸς τούτοις ἔπερ ἐν τῇ συνόδῳ ἐκείνῃ αὐθεντία ἔστω πάντα ἰωάννου ἀφηρῆσθαι, ὡς λέγετε, καὶ τὸ μέρος ἐκεῖνο κεκώλυται φάλλιδος, διὰ τί ἐν αὐτῇ τῇ ῥωμαϊκῇ ἐκκλησίᾳ ὁ αὐτὸς ἀρχιερεὺς τότε ταῦτ' ἐκ ἀείσατο; διὰ τί ὑμεῖς τοῖς ὑπὸ κειμένοις τοῦ ἀναθέματι συνιζάνουσιν ὑπάρχετε; διὰ τί οὐκ αὐτίσατε τοσούτων θεσπισμάτων ἄπρεπον ἀρχιρίαν, καθ' ὃν τρόπον ἐν ἄλλοις ἐπεχρήσατε θεσπίσμασι; ἀφ' οὗ φαίνεται, ὅτι ἡ σύνοδος ἐκείνη, ὡς λέγετε, οὐ συνήθροισται, ἢ ἔπερ γέγονε καὶ συνήθροισθη, οὐδεμία θεῖ ἐκείνων μήπω ἐγένετο. ἀφ' οὗ, πατέρες ἄριστοι, ἔπεται, ὅτι ὁ λίγλη ἡ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία ἐν τῷ συμβόλῳ, οὗτε θεσπίσιόν ἐστιν, οὔτε

μὴν

μὴ πολλῆς δὲ λαβείας ἠφθησαν καὶ ἐδοκιμάσθησαν. ἐπειδὴ τοίνυν ἐν ἀριθμῷ τοσούτων δυτικῶν πατέρων, παρόντος τοῦ πάπα, οὕτως ἐξουσία τὸ συγκροτεῖν συνόδους, ὁ δὲ δι' ὑμετέρων μᾶρτύρων δείκνυται, ἐκείνη ἡ τοῦ συμβόλου ἀναπύξις ἐγράφετο, ἐν ταύτῃ τοῖς ἄλλοις ὠφελεῖσθαι οὐκ ἐφαίνετο ἀναγκαῖον. ἡ γὰρ ὁ διδάσκαλος ὑμῶν στέφανος, ὃν καὶ νίον καλεῖτε μᾶρτυρα, ἐπάπλῃξε τοῖς πατράρχαις τοῖς ἐν κωνσταντινουπόλει σωαθροισθεῖσιν, ἡ ὡς ἐβούλοντο οἱ αἱρετικοὶ συγκροτῆσαι σύνοδον, ἀπωλύτησεν ἐκεῖνος εἰς τὸ μέσον, λέγων, πῶς ὑμεῖς θελήσατε συγκαλέσασθαι σύνοδον, δι' τινὰ ὑμετέραν συσκῆνην ὠφελουμένην, μὴ παρόντος τοῦ τῆς ῥωμαίων ἄρχοντος ἀρχιερέως, ὑπ' ἄλλου τινὸς τὸν ἐκείνου τόπον ἐπέχοντος καὶ πληροῦντος; ὡς μὴ οὐκ ὀφείλουσι καὶ ἄλλοι παρεῖναι ἢ ἀπεῖναι ὑ φαίνεται ἀναγκαῖον. καὶ γὰρ ἐν αὐτῇ τῇ ἐν ἐφέσῳ συνόδῳ παρόντος τοῦ κυρίλλου εἰς τὴν σύνοδον ἐξουσία κελεύει τὰ πάπα, μὴ ταῦτα ὠφεληθέντος ἰωάννης αἰτιολογίας, ἤλεγξε τὸν κύριλλον, ὅτι μὴ παρόντος ἐκείνου καὶ τῆς ἄλλων οὐκ ἦρχε μόνου ἑαυτοῦ, συνόδου συνέστησε· καὶ ἤθελεν αἰτιάσασθαι τὰ γεγονότα. ἐν οἷς ἀπεκρίθησαν αὐτῷ, ἱκανὸν εἶναι ἐκείνῳ, εἰ ὅλως παρεσκέπτετο ἐκεῖνον ἡ σύνοδος, καὶ μὴ ἠθέλησεν αἰτιάσασθαι τὰ παρόντα γεγονότα κακοφρονοῦντα καὶ βίαια. ἔδει οὖν ὑμᾶς, ὦ πατέρες, ὀφείλετε τῇ ῥωμαϊκῇ ἐκκλησίᾳ ἐγκαλεῖν, εἰ μὴ ὠφεληθέντα ἐν ἐκείνῃ τῇ τοῦ συμβόλου ἀναπύξει. ὠφελοῦντα τοῦτα τίς ἰδὼν χρεία ὑμᾶς συγκαλέσαι, εἰδότας ἀκριβῶς τὸ ὠφελοῦν τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας ἀλλοιούμενόν τε καὶ κηρυττόμενον, μὴ ἀπλέγοντας ὑ ἡμᾶς, ἀλλ' ἐν τῷ τὸ αὐτὸ μετ' αὐτῆς συγχέοντας; ὅθεν οὐ δεῖ τινὰ ἀπάπυξιν ταύτην ἐσαλεύθητε, ὅτι ἀπ' αὐτῆς διεζεύχθητε. μᾶλλον μὲν οὖν ὁ ἅγιος μάξιμος ἐξαρπάτω τὴν ῥωμαϊκὴν ἐκκλησίαν, ὡς ἀδίκως ἐγκαλουμένην ὠφελεῖν τὴν ἀπόλικιν. ἀνάγνωθι τοίνυν τοῦτο ὅπου λαβὼν ὡς μαρῖνον. Ἧς ἀναγνωσθείσης ἐπέπεσεν ὁ ῥόδου λαπικὸς ὡς τὸ πᾶσαν ἐρμηνεύσειν. ἐφ' οἷς νικόλαος ὁ τῆς γραικῶν ἐρμηνεὺς αὐτὸν ἐβιάσατο τῇ μητροπόλει, ὡς ἔλεγε, δι' ἣν ὁ ῥόδου;

Νικόλαος Ἑρμηνεύς. Οὐ καλῶς ἡρμήνευσας, πάτερ, τὸ ῥητὸν, ἐν οἷς λέγει τὸν ἅγιον λέγοντα, μίαν εἰδέναι τοὺς ῥωμαίους ἀρχὴν τῶν πανδεκτῶν. οὐχ ὕστερα γάρ φησιν ὁ ἅγιος μάξιμος, ἀλλ' ὅτι τὸν υἱὸν ὑ ποιοῦσιν αἰτίαν τῆς ἁγίου πνεύματος· εἶτα ὑπάγει, μίαν γὰρ ἴσασιν υἱοῦ καὶ πνεύματος τὸν πατέρα αἰτίαν.

Ὁ Ῥόδου. Ἀρκεῖ τὰ ὧδε ζητούμενα, ἐν ἄλλοις σκεψόμεθα, καὶ ὅπου εἰξόμενοι τῇ αὐτῇ ἔννοιαν τὸν ἅγιον φιλοσοφοῦντα. ἀρκεῖ γὰρ ἡμῖν καὶ τὸ παρὸν, τὸν μακάριον μάξιμον λέγειν, ἀδίκως τοὺς δυτικοὺς ἐγκαλεῖσθαι. Μετὰ ταῦτα ἀναγνώσθη καὶ ἄλλό τι ῥητὸν, ὡς ὁ ῥόδου ἠθέλησε. πάλιν αἴτησι ὁ νικόλαος καί φησι.

Νικόλαος. Γινώσκετε, πατέρες αἰδεσιμώτατοι, ὅτι τὸ μὴ τῇ ὅπου λῇ ἐφεξῆς ἀναγνωσθέν, οὐκ ἔστι τοῦ μαξίμου, εἰ καὶ τοῦ πεποιηκότος τὸ ὄνομα σεσιώπηται, ἀλλ' ἔστιν ἑτέρου τινὸς μὴ τὸ χρῖσμα τοιαῦτα συγγράψαντος.

Ὁ Ῥόδου. Περὶ τῆς τοιούτων ζητήσεως ἐν ἄλλοις σκεψόμεθα· νυνὶ δὲ πρὸς τὸν ἄνδρα ἀρχιερέα τὸν λόγον ἰθύνω. εἰ τοίνυν ἐν τῇ καιρῷ τοῦ μακαρίου τοῦ τῇ ῥωμαϊκῇ ἐκκλησίᾳ τὸ τοιοῦτον ἐφάλλετο, ὃς γέγονεν ἐν τοῖς χρόνοις τῆς ἁγίας συνόδου, καὶ τοῦτο αὐτὸ ὁ μάξιμος ἀποδείκνυσι, ὃ ὑμεῖς λοιπὸν τοῦτο οὐκ ἀγνοεῖτε, ὑδὲ δύναθε λέγειν, ὡς τοῦτο γέγονεν ἀγνοούντων ὑμῶν. Ἔτ' ἔστιν ἕτερος λόγος πείθων πρὸς τοῦτο· ἔχομεν ἑβδόμην συνόδον, ὑπὲρ πλείστου λόγους ἡμῶν ἀποδείκνυσιν ὅπερ ἡ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία φάλλει. καὶ πρὸτερα αὕτη ἡ ἑβδόμη συνόδος φαίνεται πεποιηκὼς

κὼς

θεῖσα ὁ παῦλος ἐκεῖνος, καὶ ὁ ἀθανάσιος. ἓν δὲ ὡς οὐκ ἤρεσε τοῖς δυτικοῖς ἐκείνοις πατράσι, διὰ τοῦτο μὲν οἱ ἀνατολικοὶ, οἱ δὲ δυτικοὶ φερσόμενοι, καὶ φερομένως ἔχαιρον διαφωνοῦντες, ὅπερ ἐν τοῖς τοιούτοις ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ συμβῆναι δεῖν ὑπὸ τῆς χειρωνείας· ὅπερ ἡ δυτέρα συνόδος ἐπεκύρωσε δίχα πνὸς δυχερείας ἢ συζητήσεως. ἐπειδὴ γὰρ ὁ κωνσταντῖνος, ὁ τῆ κωνσταντίνε ἡ βασιλέως ἀδελφὸς, καὶ υἱὸς ἡ μεγάλου κωνσταντίνε, ἐφόνευε τὰ ἀρεῖα, καὶ ἤθελε ἀναβιβάσαι τὸν διδασκαλίαν τῆς ἁγίων πατέρων τῆς ἐν νικαίᾳ συναθροισθέντων, καὶ τοῦτο δίχα ἡ ἄκρου ἀρχιρέως κωνσταντίνε τῆ ἰδία ἀδελφῆ ἐμαρτύρησε, ὃς καὶ πόλεμον ἐποίησε τῆ ἡ ἀδελφοῦ αὐτῆ ἐπιφέρει, εἰ μὴ ἀρνηθείη τὸν κατέσχεν ὁμολογίαν, διὰ ταῦτα συνεκροτήθη ἡ συνόδος ἡ ἐν σαρδικῆ, ἥτις ἐν τῆ τρίτῳ καινῇ τῆς δυτέρας οἰκουμενικῆς ἐν κωνσταντινοπόλει συνόδου, δυτικὴ ὀνομάζεται, ἥτις καὶ ὑπερόρισε τὸν ἐναθεῖσαν πίστιν τῆ τεσσαρακοσίων ὀκτακαίδεκα θεοφόρων πατέρων τῆ ἐν νικαίᾳ, ὀρθὸν ἐν ὑγιᾶ καὶ ἁγίᾳ αὐτὸς χειρωνεῖ δεῖν φερσέχεσθαι. τοῦτο δηλαδὴ ἀπόφασιν μὴ ταύτας οἱ δυτέρας συνόδου πατέρες, χωρίς τινος ἀμφιβολίας φερσήκασθε, ἔδει βιβλίον ὑμέτερον ἐλλιπὲς ἢ ὑρμέως εἶναι σαπλησιαστικῆς ἰσοτιμίας.

Τίνος τῆ διδασκάλων ἔχει τὸ βιβλίον τοῦτο; Ο' Βασιλ.

Ἑρμείου· λέγε γὰρ ὁ αὐτὸς τούτοις πεποιηκέναι ἔοικε, ὅπερ χωρὶς δυχερείας οἱ ἐν τῇ δυτέρᾳ συνόδῳ πατέρες ἐδίξασθε. Ο' Ρ'όδου.

Καὶ φερσηκόντως, ἐν φερίσμασι συνοδικοῖς ἰσοτιμίας ἄνδρας ἀναγινώσκειν ἐξ Ο' Βασιλ.

Γαλιλαίας βασιλεῦ, διὰ τῆ ἰσοτιμίαν ὁδηγούμεθα φερὸς τὸν ἀλήθειαν τῆ, Ο' Ρ'όδου.
ἣν δὴ φερεχθέντων φερηγμάτων. τί γὰρ αὖ ἐγκείμεθα φέρε τι ἢ διαγγελίου ἐκ τῆς ἱερᾶς γραφῆς, εἰ μὴ τὰ πάντα ὡς εἰς τόπον ἰσοτιμίας κλήχθησαν; χωρὶς τούτου πάντως οὐκ ἂν ἤδειμεν τί πεποιήμεθα.

Ἐκείνας δεῖ φερσέχεσθαι τῆ ἰσοτιμίαν φέρε τὸν πίστιν, ὅσας οἱ πατέρες ἐδοκίμασαν, ἄλλας δ' οὐχί. Ο' Βασιλ.

Εἰ δὲ ἰσοτιμία αὕτη φέρε φερίγματος κοσμικοῦ, ἢ πολίμων ῥωμαϊκῶν τε καὶ ἑλληνικῶν, καίτοι οὐ ἔπεσε ἡ σὴ γαλιλαίτης, κύριε βασιλεῦ, ἀλλ' αὕτη οὐκ ἔστι διάκρισις κοσμικὴ, ἀλλ' ἐκκλησιαστικὴ, καὶ φέρει τὰ τῆ συνόδων ἁπασῶν, καὶ τῆ ἐξεταζόντων ἔοικε τὰ καινοῦν φέρε τῆ ἁγίων πατέρων, διατί τοίνυν ὁ ἀνὴρ οὐκ ἂν εἴη φερσέκτης; φερὸς τούτοις, τοῦτο μόνον ἐν τῇ ὑμετέρᾳ βίβλῳ διεξίτηται, ἀλλὰ καὶ ἐν ἡμετέροις βιβλίοις ἐμφέρεται. ἀλλ' ὡς καλύει ἡ σὴ γαλιλαίτης, ἐάσωμεν τοῦτο νικᾶν, καὶ μεταβῶμεν εἰς ἄλλα. εἰρήκαμεν τοιγαροῦν, ὦ πατέρες ἀδιαπαύστως, ὅτι διὰ τὴν τῆς σαφεστάτης πίστεως ἀλήθειαν, καὶ μεγίστης καταπτοούσης ἀνάγκης, ἡ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία τοῦτο πεποίηκεν. εἰ δὲ τις αὐτὴν ἐγκαλοίη μὴ φερσκαλεσαμένην καὶ ἄλλους, ἡμεῖς ἐγγυαίους ἀπολογησόμεθα φερόντων ἡμῶν ἐξαίτως ὡς οὐκ ἐκλήθησαν. δεύτερον οὐκ ἐμέλησε ἡ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία καλέσαι. ὁ μὲν γὰρ ἐν διαφόροις ἀρχαίας συνόδους, ὅτι κεῖται τὸν ἀριθμὸν διάφορον φερὸς ἀλλήλας αἱ συνόδοι. καὶ γὰρ ἐν τῇ φερότῃ τεσσαράκοσιοι ἦσαν καὶ δικαιότερον. ἐν τῇ δευτέρᾳ ἑκατὸν ἓξ πεντήκοντα, διακόσιοι ἐν τῇ τρίτῃ, ἑξακόσιοι καὶ τεσσάκοντα ἐν τῇ πετάρτῃ, ἀλλ' ὑδὲν ἧττον τὰ δίξαντα τοῖς διάτοσιν οἱ πλείους φερήκαντο τοῦτο καὶ ἐν τῇ ἑβδόμῃ συνόδῳ τῇ ἐν νικαίᾳ γνωρίμῃ τὸ δ' ὅτι φαίνεται. καὶ γὰρ κωνσταντῖνος ὁ αὔγουστος ἐξαπάτα ἑαυτὸν, ὅτι ὀλίγοι τῆ πατέρων συνῆλθον ἐν τῇ συνόδῳ ἐκείνῃ, ἔστι πολλὰ τὰ γεγονότα ἐμποδὼν, οὐχ οἷόν τε ὑγιέτα εἶναι τοῖς πᾶσιν ὡδαγμένοις, ὅμως ὅσα ἐν ἐκείνῃ τῇ συνόδῳ ἐγένοντο,

» ὁδηγία. Ἀπὸ τούτου πατέρες, ἵστημι ὅτι τὸ ἐκπορευόμενον αὐτῷ πνεῦμα ἅγιόν ἐστιν ὡσπερ ἡ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία φάλλει παρ' ἑλλήσι γὰρ τοῦτο αὐτοῦ δύναμιν ἔχει ἡ ῥωμαϊκὴ τὴν φράσιν λατίνοις ἀφαιρεματικῇ ἔτι ὁ ἀναστάσιος ἀγνοῶν ὅρους συνέταξεν τῇ
» λόγῳ ὃς ἐπιγραφὴν ἔχει, περὶ τῆς καθ' ἡμᾶς ὀρθῶν δογμάτων, φησί. Τὰ δὲ σύ-
» μβολος τὸ ἰδίωμα λαβόντα· ὡς γράφει δεύτερα, τοῦ ἀλληλουϊάριον τὸ θεῖον παράσημα
» μὲν διὰ τῆς τῆς μελῶν ἀναλογίας τὸ εἰκοσίας· ταύτῃ γὰρ καὶ πνεῦμα σύμβολος
» αὐτοῦ, δηλονότι τοῦ θεοῦ, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον λέγεται, σύμβολος ὄντος τοῦ μονογενοῦς·
» καὶ πάλιν, πνεῦμα ἐξ αὐτοῦ ἐκπορευόμενον καὶ ἀποστελλόμενον ὑπὸ μόνου τοῦ πατρὸς, ἀλλὰ καὶ τοῦ υἱοῦ. Παρήγαγε δὲ καὶ τὸ ῥητὸν ἀποδεικτικόν, καὶ τοῦτο ποιεῖ
αὐτὸ ἀπολογίαν κυρίλλου. Εἶπωμεν καὶ ἡμεῖς διδάσκαλον τὸν ἐπιφάνιον,
» ἀκούσατε ἄλλο τοῦ αὐτοῦ ἐπιφανίου εἰς τὸ, ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψε-
» ται, καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν· εἰ τοίνυν τοῦτο τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται, καὶ οὐκ ἐμοῦ λήψε-
» ται φησὶν ὁ κύριος, ὃν γὰρ ἔφην ὑπὸ εἰς ἐγὼ τὸν πατέρα εἰ μὴ ὁ υἱός, οὐδὲ τὸν υἱὸν εἰ
» μὴ ὁ πατήρ, οὕτω τολμῶ λέγειν, ὅτι οὐδὲ τὸ πνεῦμα εἰ μὴ ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱός, παρ'
» ἀμφοτέρων ἐκπορεύεται, ἐκ παρ' ἀμφοτέρων λαμβάνει. Αὗται μὲν οὖν αἱ φωναὶ τοῦ ἁγίου εἰσίν· εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλαι μάρτυρίαι, αἷς κεῖται τὸ παρὸν ὡραλειπόμενον. Τούτοις ἡ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία διδιδαγμένη, οὐκ ἐδίστασεν ἄλλο λέγειν, ἀλλ' ἃ ὅσα οἱ πατέρες ἐκεῖνοι ἐν ταῖς συνόδοις, καὶ ὅσα οἱ μετὰ τούτων ἐκείνων ἐδίδαξαν· ὧν οἱ πλείονες ἐν ἐκείναις παρεγένοντο ταῖς συνόδοις, καθὼς ὠφελεῖ ἀναστασίου καὶ μαξίμου ἐκ ἄλλων δέδεικται, ταύτης οὖν ἰσαμένης τῆς ἀληθείας, ἐκ ἀνάγκη φέρεσθαι, καθ' ὃν τρόπον οἱ πατέρες ἐν τῇ ἀναζολικῇ ἐκκλησίᾳ ὠθούμενοι ταῖς τῆς αἱρετικῶν ἐπιθέσεσιν, ὑπ' ἀνάγκης ἐν τῇ συμβόλῳ πολλὰ ἀνέπτυξαν, ὅτε τινας νεστοριανοὺς ἐν τῇ δυτικῇ ἐκκλησίᾳ ὑφορμοῦντας, ἐκ ὀλιγαρέροντας, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον μὴ εἶ) ἐκ αὐτοῦ τοῦ υἱοῦ, μηδὲ λαμβάνειν ἐκ ἐκείνου τὸ εἶ). ὅτι δὲ τοιαύτη ἦν ἡ δόξα τοῦ νεστορίου, καὶ θεοδωρήτου τὸ ὁμόφρονος ἐκείνῳ, φαίνεται ἐν τῷ συμβόλῳ αὐτοῦ, λέγει γὰρ ἐν αὐτοῦ τῷ συμβόλῳ αὐτοῦ, ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ υἱοῦ, οὐδὲ παρ' αὐτοῦ λαμβάνει τὸ εἶ). καὶ ὁ αὐτὸς θεοδώρητος λέγει, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον μὴ λαμβάνειν τὸ εἶ)
» ἐκ τοῦ υἱοῦ, ἐξηγούμενος ἐκεῖνο τοῦ παύλου, τὸ πνεῦμα τοῦ υἱοῦ, τοῦτέστιν ὁμοούσιον τῷ
υἱῷ. διὰ τοῦτο ὁ κύριλλός φησι, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον εἶ) διὰ τοῦ υἱοῦ, καὶ εἶ) τοῦ υἱοῦ. καὶ προχείσθω παρ' αὐτοῦ, ὃ δὴ οὐκ ἂν εἴποις, εἰ μὴ ταύτην τὴν δόξαν τοῦ νεστορίου καὶ θεοδωρήτου εἰναγκασθεὶς, φεῦ ἀσεβείας ἐκείνων. Τούτῳ τῷ λόγῳ ἡ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία ἠναγκάσθη, ὀλίγους ὄντας τοὺς ἐπιθέμενον μέγαν κίνδυνον ἐφάλλειν γὰρ ἤδη ἐν ταῖς γαλλίαις καὶ ἱσπανίαις· ὥστε ἤρεσεν ἐκείνῳ τῷ ἄκρῳ ἀρχιερεῖ μὴ συνεδρίᾳ πολλῶν πατέρων δυτικῶν τῆς γενομένης καὶ μεγάλης ἀξιώματος, ἢ ὀλίγου ἀριθμοῦ, ἀναπτύξαι ἐκείνο ὃ λέγομεν, καὶ ὡς ἐν τῷ συμβόλῳ φάλλομεν. οὐκ ἦν δὲ ἡ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία φρονηκότη τι μὴ ποιεῖν. καὶ γὰρ φεῦ τῆς φρενίτης συνόδου ἄλλαι πολλαὶ γεγόνασι συνόδοι, ἐν ἀπορρήτοις καὶ παύλου τοῦ σαμοσατέως, ἐν ἀγκύρᾳ καὶ τῆς μὴ φερεσθενομένων τοὺς φερομένους ἐν τῇ πίστει, καὶ φωτεινὸν ἀρνησίτας διὰ τὰς βασείους, καὶ ἰείτη ἐν τῇ νεοκαισαρείᾳ· αἷς δὴ πάσας συνόδους ἡ ἐν νικαίᾳ φερομένη συνόδος, εἰ καί τινα τῆς ἐν νεοκαισαρείᾳ ἢ φερομένη ἐδόξαν, τὰ φεῦ τῆς ἐπὶ διακόνων, ἵνα οἱ πατέρες οἱ ἐν τῇ δυτέρᾳ συνόδῳ, φερομένῃ τοῦ ὑπὸ κωνσταντίνου νομιζομένῃ συνόδου ἐν σαρδικῇ, τοῦ καὶ δυτικοῦ καλουμένου, εἰς ὃν παρεγένοντο τινὲς πατέρες ἀναζολικοὶ, τὸν ἀριθμὸν ἰβδομήκοντα. οὗτοι οὐκ ἤθελον εἰς τοῦ συνόδου εἰσελθεῖν, εἰ μὴ φέρεσθαι ἀναθε-

θεῖεν

Ο' Ρ'όδου

Λ'πὸ τ῎ν εἰρημένων, πατέρες ἄριστοι, ἡγούμεθα πεπληροφορῆ῀θ᾽ καὶ πάντας τὰς ὑμετέρας αἰτήσεις. καὶ γὰ῀ ἡ ἀδιάκριτος ὑμῖ῀ν τὰ σύμβολα τ῀ν πατέρων προήνεγκε, ἐν οἷς, τὰ διαστήματα, τὰς διπλασίας, ἃ δὴ πάντα συμφωνοῦσιν ἀλλήλοις, μηδενὶ ἐξεῖναι αἱθερόπλῳ χειρὶ ἑτέραν πίστιν προστιθέναι, συγγράφειν, ἢ ἀφαιρεῖν, ἢ μεταποιεῖν τὰ λοιπὰ, ἃ δὴ καὶ θεῖα ὀνόματα, καὶ θεῖα λέξεις φαίνεται. ἡμεῖς δὲ ἀποδείξαμεν τῇ ῥωμαϊκῇ ἐκκλησίᾳ ἑτέραν πίστιν μὴ γεγραφέναι, μήτε ἐν ὀνόμασι, μήτε ἐν ῥήμασιν, εἴτε ἐν λέξεσιν. ἔτι παρίσταται φανερῶς, μηδαμῶς ἂ῀ν κεκαλυμμένον, ὅπερ ἡ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία αὖτη φάλλει ἐν τῷ συμβόλῳ καὶ κηρύττει. Ε῎λεγομεν ὅτι τὸ τελευταῖον, ἐν ᾧ ἀποδείξομεν πολλοῖς λόγοις, τῇ ῥωμαϊκῇ ἐκκλησίᾳ ἐξὸν γεγονέναι ἀναπτύξαι καὶ ἀνακηρύξαι τὸ μέρος ἐκεῖνο. πρὸς μὲν οὖν τὸ πρῶτον, λέγομεν, ὅτι ἡ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία φωναῖς τ῀ν ἁγίων πατέρων ἐκινήθη· ὅτι μεγίστης συνωδούσης ἀνάγκης, ὅτι μείζου δ᾽ λόγου ἀξιώματος καὶ αὐθεντίας συμβαινόντων. τοῦτο καὶ οἱ πατέρες ἡμῖ῀ν προσήκαλῶ, ὅθεν ὅταν ἵνα ὑμεῖς ἄτε δὴ καὶ υἱοὶ ἀγαθοὶ ἀγαθῶν πατέρων, συνῇδητε μεθ᾽ ἡμῖ῀ν καὶ ὁμονοήσητε. πρὸς ἐκεῖνο δ᾽ ὡς ἔγκειται ταῖς φωναῖς τ῀ν ἁγίων ἀποδείξων ἔρχομαι. ὁ μακάριος αὐγουστῖνος ὁ θεμελιωτὴς διδάσκαλος τ῀ν λατίνων, ὧν ἡ ἁγία πέμπτη συνόδος προσεδέξατο, ὃς δὴ ἐξοχώτατος λέγεται, ἐν πολλοῖς ἐκείνου βιβλίοις ἀριδήλως φησὶ, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι· φαίνεται δ᾽ τοῦτο ἐν τῇ πεντεκαιδεκάτῃ αὐτοῦ βίβλῳ περὶ τῆς ἁγίας τριάδος, ἔνθα τῇ βίβλῳ ταύτῃ περὶ πίστεως πρὸς πάντας ἐξέθετο. ὁ λαμπρότατος διδάσκαλος δ᾽ τοῦτο λέγει ἀμβρόσιος, χρηγόριος ὁ θεολόγος σαφέστατα τοῦτό φησιν, ἱλάριος τὸ αὐτὸ ἐν τῷ περὶ τριάδος φησὶν, ὃν καὶ ὑμεῖς μέγαν καλεῖτε. οὓς εἰ βουλόμεθα ἐν τῷ μέσῳ προφέρειν, ὄψεσθε τὴν ῥωμαϊκὴν ἐκκλησίαν μηδὲν λέγειν ἐκείνοις ἀπάδον ὅτε ἀσύμφωνον, μηδὲ τοῖς δόγμασι τ῀ν πατέρων μαχομένην. ἀλλ᾽ ἵνα καθαρώτερον τὸ ἀληθὲς διηλάμῃ, ὑπάρχουσι πολλοὶ τ῀ν ὑμετέρων διδασκάλων. καὶ γὰ῀ βασίλειος ἐν ταῖς κατονικαῖς διπλασίαις, τίθησι τὴν φυσικὴν τάξιν ὄντα πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος. ὁμοίως χρηγόριος ὁ αὐτάδελφος τούτου, οὐχ ἧττον τ῀ν ἀξιωμάτων ἢ τῇ σοφίᾳ, λέγει τὸν υἱὸν ἀμέσως ἐκ τ῀ν πατρὸς, καὶ τοῦτ᾽ ἔ῀ι τοῦ υἱοῦ ἴδιον. Ε῎τι ἀθανασίου φησι, καθ᾽ ὃν τρόπον ἔχει ὁ υἱὸς πρὸς τὸν πατέρα τῇ φύσει καὶ τῇ τάξει, οὕτως ἔχει τὸ πνεῦμα πρὸς τὸν υἱόν. βασίλειος ὁ μέγιστος ὁ ὑμέτερος, ἐξηγούμενος τὴν λυχνίαν ἐκείνην τὴν κατὰ ζαχαρίαν, φησὶν, ὃν τρόπον ὁ πατὴρ φυσικῶς ἐστὶ σοφὸς ἔχει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὕτω καὶ ὁ υἱὸς ἔχει αὐτὸ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ὁ μακάριος ἰωάννης ὁ χρυσόστομος εἰς τὸ κατ᾽ ἰωάννην φησὶν, πάντα ἔ῀ι τ῀ν υἱὸν ὅσα καὶ ὁ πατὴρ, πλὴν τούτου, ὅτι ἐκεῖνος μὲν ὄζει γεννήτωρ, τοῦτο δὲ γεννητός. πολλοί εἰσιν αὐτόλεξοι πατέρες, οὓς προσομίζειν δυνάμενοι ἀναβαλλόμεθα ἐν ἰδίοις καιροῖς. ναὶ δὴ ἐπειδὴ πᾶσα ἡ ὑμετέρα δυσχέρεια ὄζειν εὑρεῖν ἔστο, τὸ ἐκπορεύεσθαι. φωνὴν ταύτ᾽ ἢ τὸ ῥῆμα, ἢ ὅπως εἴπω, προσνέσομέν τινας ὑμετέροις διδασκάλοις, καί τοι πολλοὺς εἰς τὸ μὴ ταῦτα ταμιεύσομεθα, ὅτι δὴ τεταγῶς φασὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι. πρῶτον αὐαγνωσθήτω ἐκεῖνος ἐν ὑμῖ῀ν ἐκάστοτε ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἀναγινώσκειν, ἢ συμεὼν λέγω ἢ μεταφραστὴς· ἔχετε ἢ βίον ἢ μακαρίου διονυσίου, ὅθεν αὐτὸς ἡ λέγει ἀκούσατε, καὶ μετὰ ταῦτα κρινεῖτε.

Πέρας τὰ δ᾽ σωματικῆς ἐνδημίας δέχεται, τὰ δ᾽ ἢ πνεύματος ἀρχέται, καὶ εἰς ὕψος “
γὰς ὁ ἐμὸς χριστὸς ἀναφέρεται. πρὸς ἢ παλαιὸν ἐπάει, εἰσι θρόνοι, καὶ τὸ ἐκπορεύ- “
μενον αὐτῆ πνεῦμα, ὅθεν τῇ ἅμα πίστων ἐνδιαιτᾶν καθαπέμπει τοῖς μαθηταῖς αὐτῆ “

Ιωλ. Καρδ. Ἐν τῷ συμβόλῳ τούτῳ ἔστι διαφορὰ μεταξὺ ὑμῶν καὶ ὑμῶν, ἐπειδὴ ἐν τῷ ἡμετέρῳ βιβλίῳ ἀρχαιοτάτῳ ἔχομεν, καὶ ἐν τῷ ἰδίῳ, ὑμεῖς δὲ οὐκ ἔχετε. ἀλλὰ περὶ τούτου ἐν ἄλλοις ἐροῦμεν.

Ο' Ρώδου. Ὅτι μὲν οὖν τὸ μόριον ἐκεῖνο κεῖται ἐν τῇ ἑβδόμῃ συνόδῳ ὑπὸ εἴκοσι ἀρχιερέων, ἢ ὕστερος ὠφελημένην ἡμῖν ἔδωκε τὴν περιουσίαν ἐκείνων, ἐπειδὴ περισσοτέρων δυνάμεων λέγουσι, ἢ ἀσεβεστάτη ἐν τῇ ὀγδόῃ συνόδῳ, ἀλλ' ἐν τῷ ἰδίῳ τούτῳ τόμῳ περισσεύσομεν. νυνὶ δὲ λείπεται ἡμῖν μόνον ἀναπύξαι ῥίζαν γὰρ ἀναιρεῖ ἡ ἀδιαφορότης ὑμῶν, ὥστε εἰ μὴ ἀδιάφορόν ἐστι τὸ σύμβολον ἢ ὁμοούσιον, ἢ ὥστε εἶναι, ὥστε μηδὲ νὰ τεθῆναι ἐξεῖναι περιττὸν εἶναι· ἢ ἀφιλεῖν· διδάσκετε γὰρ ὡς δεύτερον τὸ ἅγιον, θεοτόκος, φωτὶς. ἐπειδὴ γὰρ αἴτιον ἐζητήσαμεν τῆς παρ' ἡμῶν ἐπινοίας, ὅτι καὶ ἐγνώσθη μήτηρ θεοῦ, ἐγνώσθη διὰ τούτου ὑμῖν καὶ ὅτι ἐν τῇ ἱερᾷ συνόδῳ ὡρίσθη θεοτόκος, οὐ μόνον, ὡς εἴρηκατε, ἐπὶ τῷ συμβόλῳ, ἀλλὰ ἐν τοῖς ὅροις τῆς συνόδου. καὶ φαμὲν ὅτι οὐκ ἴσως ἀναγκαῖον τοῦτο τεθῆναι ἐν τῷ συμβόλῳ· καὶ γὰρ ἐν τῷ κανόνι κείμενον ἐν τῷ συμβόλῳ ἐπιβεβαίωσιν ἔχει θεοτόκου. λέγεται γὰρ ἐν τῷ συμβόλῳ περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐκ τῆς παρθένου, ὃ ὅπερ ἐστὶν ὁμοούσιος τῷ πατρὶ, καὶ ὁ υἱὸς ὅτι θεὸς ὡς ὁ πατήρ· καὶ αὖθις, σταυρωθέντα τε καὶ ἐνανθρωπήσαντα, καὶ ὅτι ἐνηνθρώπησε καὶ ἀνθρωπον. περὶ τούτων εἰ καὶ ἦν ποτε διαφορὰ λεχθὲν ὅρος καὶ συμβολὴ ἐν πολλοῖς μὲν ἔχει ταῦτα συμβαίνειν. ὁ δὲ λόγος ὅτι, ὅτι ἐν τοῖς ὅροις πολλὰ εἰσι καὶ περιέχονται, ἅπερ ἀφορῶσι περὶ πίστεως καὶ χρεία ἐστὶ τὰ τοιαῦτα ἀπαρεθμεῖν, ἀλλὰ τῆς ἐκλογῆς ἰδεῖν παρεισι πολλαὶ βίβλοι, ἐν αἷς πολλοὶ τῶν πατέρων ὅροι περιέχονται περὶ τῆς πίστεως ἀφορῶντες· ὥθεν ὅσοι ἐν τούτῳ οἱ ὅροι καὶ τὰ σύμβολα ἴσα δεικνύουσι. καὶ ἵνα φανερὸν φανερῶς ὑπὸ πείρας, ὅτι οἱ πατέρες πεποίηνται τοὺς ὅρους, ἔθετο καὶ ὅρους ὑπὸ τῆς συμβόλου, καὶ ὑπέβαλον κάλυμμα ἑκατέρου κοινὴ, ἵνα ὑπὸ φανῇ τῆς αὐτῆς ἐξ ἀνάμνησιν ἐν τε πολλοῖς τῆς ὅρου καὶ τῆς συμβόλου. ἔθεν ἐπεῖται ὅτι ἐν πολλοῖς συμβάσεσιν ὑπὸ τῆς αὐτῆς ἀναθέματα ὑπέβαλον καὶ ἐβεβαίουν ἐκείνους, καὶ ἥρκει ἔτι μὲν ὑπὸ τούτου ἐν τῇ πίστει ζητεῖν τὴν ἀναθεώρησιν ἐν τῇ χρεία τῶν. τὸ τοίνυν πεποιῆσθαι φωνὴν αὐτὴν τῆς, θεοτόκος, ἐν τοῖς ὅροις τῆς αὐτὴν ἴσχυν δυνάμεν τῆς συμβόλου· εἰ δὲ μὴ ἠθέλησαν πεποιῆσθαι ἐκείνην ἐν τῇ συμβόλῳ, ἀλλὰ διὰ τοὺς ἐκείνους κεκαλυμμένον ὑπὸ τὰς ἀφορμὰς αἰτίας. μάλιστα δὲ φαίνεται ὑπὸ αὐτοῦ ἐγνωσθέντος. αἱ γὰρ ὑπομνήσεις τῶν συνόδων πολλαὶ λέξεις ἐν τῇ συμβόλῳ προσέθεντο, αἳ οὐκ ἦσαν τυχὸν κατ' ἀκρίβειαν, ὅσον ὅτι ἦν. ἀλλ' ὅτι ἱκανὸν ἐξαρκεῖν ἐκεῖνο, ὅπερ ἐν τῇ συμβόλῳ τῇ ἐν ναικαίᾳ εἶχε τὸ σωτῆρος ἡμῶν.

Ιωλ. Καρδ. Οὔτε μὲν πως δύναμαι ὑμᾶς μὴ συμβαίνειν ἐν τούτῳ ἡμῖν· ὅτι οἱ πατέρες ἐκεῖνοι τὸ δευτέρας καὶ τρίτης συνόδου, τετάρτης, πέμπτης, ἕκτης καὶ ὀγδόης, εἴπερ ἠθέλησαν ἢ, θεοτόκος, φωνὴν ἐν τῇ συμβόλῳ προσθεῖναι, ἐκ αὐ ἠδυνήθησαν. εἰ δὲ ἡ σύνοδος ἡ ἐν χαλκηδόνι ἔθεσε τὴν, θεοτόκος, φωνὴν ἐν τῇ συμβόλῳ, ὑπέπεσεν αὖ καὶ ἐκείνη τῇ ἀναθέματι. εἰπάτω ὁ κύριος ὁ ἐφέσου, λεγέτω ἐν ῥήματι, ἢ ναὶ, ἢ οὔ.

Ο' Βασιλ. Οὐ φαίνεται ἀναγκαῖον ὑποκεῖσθαι ποιήσασθαι πρὸς τοῦτο παίτων γὰρ ἀκριβέστατον ὁμοῦ, ὁμοῦ καὶ τὰς ὑποθήκας ποιήσονται.

Ιωλ. Καρδ. Ὁμολογουμένως ἐν τῇ διανοίᾳ τούτων εἰμί· οἶδα γὰρ ὅτι πως δύνασθαι μὲν ὑποπεσεῖν τοὺς ἁγίους ἐκείνους τῷ ἀναθέματι, ἅπερ τὴν, θεοτόκος, φωνὴν ἐν τῷ συμβόλῳ ἐτέθησαν. ναὶ γὰρ ἀπιδοῦμεν πρὸς τὸ ἀξίωμα, τὸ αὐτὸ ἀξίωμά ἐστι ἁπασῶν τῶν συνόδων· εἰ δὲ πρὸς τὸν ἀριθμόν· ἐν μὲν τῇ ἐν ἐφέσῳ συνόδῳ ἑξακόσιοι ὑπῆρχον πατέρες, ἐν δὲ τῇ ἐν χαλκηδόνι ἑξακόσιοι τριάκοντα.

Ἀπὸ

πάθει δὲ ἡ τοιαύτη αἰτιφύη διαφορὰ οὐκ οἶδα μὴν. ἐν τούτοις μὴν τοῖς ξιφὶ συμφωνεῖ μὴν, δηλονότι, ἐν τοῖς ἡμετέροις βιβλίοις, καὶ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ψαλμῳδίᾳ, καὶ ἐν ᾧ ὑμεῖς φάλλετε. τὰ ξία πάντως ἰσχυρότερά εἰσι τῶν ἰνῶν. οὕτω κεῖται καὶ ἐν τοῖς ἀρχαίοις βιβλίοις, ἡμεῖς τούτων οὐκ ἔχομεν ἀποδοῦναι λόγον. Ιωλ. Καρδ.

Ἐγὼ γὰρ λόγον τοῦτο πρὸς ἐκεῖνο τὸ τέλος, ἐπειδὴ προσετέθη δίκαιον ὂν καὶ ἄλογον, καὶ μὴ τοῦ κώλυσον τῆς ἐν ἐφέσῳ συνόδου. ἆρα λοιπὸν οὐ κεκώλυται προσθεῖναι τὸ δίκαιον ἐκ καὶ ἄλογον.

Καὶ διὰ τοῦτο ἡ κωλύμασις, πατέρες αἰδεσιμώτατοι, οὐδὲν ἔχει ἡ ὑμετέρα αἰδεσιμότης ἡμῖν ἐγκαλεῖν. ἐγὼ γὰρ ἐν ἀρχῇ οἱ πατέρες ὅτε τῆς ἁγίας συνόδου, ποιούμεθα μείαν πρὸς ἑτέρας πίστεως καὶ ἑτέρα συμβόλου καὶ ὡς ἀνωτέρω πολλαχοῦ ἐδείξαμεν, ἡμεῖς ὅτε ἑτέραν πίστιν λέγομεν, ὅτε ἑτέραν συμπεθέμεθα σύμβολον. οὐκ ἔχει λοιπὸν, ὦ πατέρες, ἡμῖν ἐγκαλεῖν, αἰδέσιμοι τὸ δοκοῦν τῷ ἁγίῳ συνόδῳ. Ἀνεγνώσθη δὲ καὶ τὸ ἁγίου πάπα Δάμασου. Ἀπὸ ταύτης τῆς δοκούσης καὶ ἐπ ἔχομεν τοῦ βεβαίωσιν τῆς ὑμῶν μάχης τοῦδε ῥηθέντων. ἔδει γὰρ ὁ ἄκρος ἀρχιερεὺς φησιν, ὅπου ἂν τῆς ἀδιαθέτου πίστεως μικρὸν ὀξύτερον μέδιμνον, μὴ προσθήσαι, ἀλλὰ μόνον ἐν ἐκείνῃ τῇ πίστει τῷ πατέρων ὁ δὲ ἡμεῖς μεγαλοφρονέστατα ποιοῦμεν. ἐν ᾧ δὲ λέγει, μὴ δεῖν προσθεῖναι μήτε ἐν συλλαβῇς, μήτε ἐν λέξει, τοῦτο κρατοῦσι καθ' ἡμῶν. ἐγὼ δὲ λέξεις ἐκεῖναι ὀφείλουσι αἰνίττεσθαι πρὸς τὸν, ὅτι ταῦτα λέγει ὁ ἄκρος ὅτε ἀρχιερεύς, λέγων ὑμῖν, οὐ μόνον συλλαβῇς ἀλλὰ ἐννοήμασι. ἐγὼ δὲ καὶ τὸν παῦλον, τῇ καρδίᾳ πιστεύεται πρὸς δικαιοσύνην, ἡ γὰρ πίστις οὐ μόνον ἐν ἐννοήμασιν, ἀλλὰ καὶ ἐν ὁμολογίᾳ· αὕτη ἡ ὁμολογία οὐ δυνάτον γίνεσθαι εἰ μὴ ἔχει λέξεων. καὶ ἐπειδὴ αἱ φωναὶ εἴδωλά εἰσι χαρακτηρίζοντα τὰ ἐν τῇ ψυχῇ πάθη, διὰ τοῦτο δυνάτον ἐννοῆσαι, εἰ μὴ ἔχει λέξεων ἀναφερομένων πρὸς τὸν νοῦν. ἐγὼ καθ' ὁ τρόπον ἡ εἰκὼν πρὸς τὸ πρωτότυπον ἀναφέρεται, οὕτω ἐγὼ αἱ λέξεις πρὸς τὸν νοῦν ἀναγόμεναι ὀφείλουσι. ὅθεν λέγομεν, ὅτι οὐκ ἔχεσι τὴν θέσιν λέξεις ἐναντίας ἐννοίας, ἢ ἑτέραν πίστιν σημαντούσας· εἰπομεν γὰρ αἰνίττεσθαι, μὴ κωλύεσθαι διὰ ἀπλότητα τοῦ συμπεφωνῆσαι τὸ ἀκέραιον τῆς ἐννοίας. κωλύεσθαι οὖν ὁ ἀρχιερεὺς τὰς λέξεις τὰς ποιούσας ἐναντίαν πίστιν.

Τοῦτο δηλοῦται ξαικῶς ἐν τῷ συμβόλῳ τῶ ἁγίων, ὅπερ αὐτὸς ὑπέθηκε· καὶ γὰρ ὁ αὐτὸς προσέθηκε τῷ ἐν νικαίᾳ συμβόλῳ, καί τινα ἀφαιρεῖ. λέγει γὰρ ὡς τὸ ὁμοῦ, τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ· οὐ λέγει, καὶ εἰς ἕνα κύριον ἰησοῦν χριστὸν, τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ· εἶτα λέγει, τὸν παῦλον τῶν αἰώνων ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντα· εἶρηται τὸ, θεὸν ἀληθινὸν ἐκ θεοῦ ἀληθινοῦ. φῶς ἐκ φωτὸς, γεννηθέντα οὐ ποιηθέντα. μεταξὺ προσέθηκε. τά τε ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῇ. τοῦτο οὐκ ἔστιν οὔτε ἐν τῷ ἡμετέρῳ συμβόλῳ, οὔτε ἐν τῷ ὑμετέρῳ. αὕτη δὲ ἡ προσθήκη σὺν λαβοῦσα οὖσα ἀνάπτυξις, οὐκ ἔστι προσθήκη, οὐδὲ ταῖς κωλύσεσιν ἐναντία. ὥστε ἐπειδὴ ὁ ἁγίων οὐκ ἐγκαλεῖται ταῦτα τῷ χαλκῇ, τινα προστιθεὶς ἐν τῷ ἐν κωνσταντινουπόλει συμβόλῳ, καί τινα ἀφελών, διατί ἐγκαλούμεθα παρ' ὑμῶν περὶ τῆς προσθήκης ἐκείνης, καὶ ἐκ τὸ ἰοῦ, οὔσης τῆς ἀληθείας αὐτῆς, εἰ καὶ τὸ μὴ κεῖται τοῦτο προστίθεται;

Ἀπὸ τούτων ὡς φαίνεται, πατέρες αἰδεσιμώτατοι, καὶ ἀφ' ὧν προσέθηκεν ὁ αἰδεσιμώτατος μου κύριος ἐν πατρὶ νυὶ ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ, δεικνύομεν τοῦ ἡμετέραν ἀκακίαν καὶ ἀθῳότητα, καὶ οὐκ ἔχει ἡ αἰδεσιμότης ὑμῶν ἡμῖν ἐγκαλεῖν. ἔδοξεν δὲ τοῦ ἁγίῳ συνόδῳ. Ἀνεγνώσθη τὸ σύμβολον ἐν ὁ ὅρος δ' ἁγίας συνόδου.

Ιωλ. Καρδ.

Ο' Ρ'όδου.

Ιωλ. Καρδ.

Ιωλ. Κυρ.

Ο' Βικτ.

Ιωλ. Κυρ.

Ο' Ρ'όδου.

ρίκου μφικῆς πόλ[illegible]μωδου, ἰσαάκιου κωνσταντινουπόλεως σεργφώπιος.

Ο' Ρ'όδου. Κατὰ συμβεβη[illegible] τοῦτον τὸν ῥῆμα τῶν τὸ ἡμέτερον διβαιῶται δίκαιον καλεῖ τὰ δοκιμάζοντα τὰ ἡμῶν εἰρημένα. ἰδοὺ γὰρ οἱ πατέρες ἅπαντες ἐν τῇ πέμπτῃ συνόδῳ κωλύουσιν ἐν παντὶ μηδὲν καινοτομεῖν, μηδὲν λιτολογεῖν, ἢ ἅπερ εἶπον ἀλλὰ δέχεσθαι τὸν ἐν δικαίᾳ ἄριστον συμβολον, ἐν ᾧ ἐβαπτίσθημεν, ὅπερ ἐκύρωσεν ἡ ἐν κωνσταντινουπόλει, ὅπερ ἐστάθη ἡ ἐν ἐφέσῳ. ἀλλ[illegible] ἡμῶν ἐν ἐκείνῳ τῷ συμβόλῳ τῷ ἐν δικαίᾳ, ὅπου τὰς ἀναπύξεις καὶ συλλαβὰς μείζονα μόνον μετάθεσιν ἐν ταῖς ἑρμηνείαις συνόδους, ἀλλ' ὅμως ὑδέμιαν μόνον μετάθεσιν πίστεως, ἢ δι' ἧς τοῦ θεοῦ χάριτι ἡ ῥωμαίων ἐκκλησία ἡ πιστοῦσα, ἥτις ἐστὶ ποιοῦσα ἀναγνωθῆναι τὸν ὅλον λόγον βιβλίου τοῦ πάπα. Ἰδοὺ οὖν ὁ ἄνθρωπος ἀφ' ἑαυτοῦ ἀναπύσσων δέχεται, βεβαιοῖ τὸ ἡμέτερον δίκαιον καὶ τὸν πίστιν κωλύει· διὰ μηδεμίαν ἄλλην σκαλίαν, ἢ πίστιν, ἡ σύμβολον κατέχειν θέλομεν, ἐτέρωθι ὠδηγήσωμεν, ἀλλ' ἐκεῖνο μόνον ὅπερ οἱ ἅγιοι πατέρες οἱ ἐν δικαίᾳ ὡρίσθησαν, καὶ οἱ ἐν κωνσταντινουπόλει ἔπηξαν, καὶ οἱ ἐν ἐφέσῳ ἀνέπυξαν, ὃ δὴ καὶ ἡμεῖς κατέχομεν, καὶ τηροῦμεν, καὶ κυρεύομεν, ἰσχὺν ζώντων μὴ τούτου τοῦ παιδὸς βιβλίου, καὶ οὐχ ἅπαντων ἡμῶν, ὑδὲ λέγει τὸ τῆς ἀληθείας ἀπόφθεγμα, ἵνα ἡμεῖς ἐπακολουθοῦντες τοῖς ἁγίοις.

Ιωλ. Καρδ. Ἐν ταύτῃ τῇ ὑποθέσει ἐστὶν ἓν ῥῆμα, ὦ πατέρες, τὸ μάλιστα ποιοῦν πρὸς λύσιν τῶν δεδομένων καὶ ζητημάτων. λέγει γὰρ, διὸ μεθ' ὑμῶν τοῖς ἁγίοις πατράσι τοῖς ἐν ἐφέσῳ, οἵτινες τὸν νεστόριον κατεδίκασαν, καὶ ὁπουδήποτε καιρῷ τὰ τοιαῦτα φρονοῦντα δόγματα. ὅθεν ὁ ἐκείνων σκοπὸς ὅτι κεῖναι καὶ κατεδίκασαν τὸν νεστόριον, καὶ τοὺς ἐν οἱωδήποτε καιρῷ τὰ ἐκείνα φρονοῦντας. ὅθεν οἱ τοιοῦτοι ὅμοια τῷ συμβόλῳ οὐκ ἀνεθεματίσθησαν, οὐδὲ κατεψηφίσθησαν, ἀλλ' οἱ τὰ αὐτὰ ὅμοια· καλύει γὰρ μόνον τὸν τῆς δογμάτων ὁμοιότητα, ἀναγνωσθήτω ἡ ἁγία σύνοδος· ἐν ταύτῃ γὰρ τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ πρῶτον ἀναπαλαμβάνουσι τὸ ἐν δικαίᾳ σύμβολον, εἶτα τὸ ἐν ἐφέσῳ, εἶτα πάσας αἱρέσεις πολλοὶ, καὶ μετὰ τοὺς ὅρους κεῖται ἡ κώλυσις. ὅθεν ἅπασι, ὥστε μὴ μόνον τοῖς προσῳδίαις ἐν τῷ συμβόλῳ, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐν τοῖς ὅροις, ἀναθεματίζεσθαι.

Ο' Εφίσου. Ἡμεῖς οὐκ ἀναγνωμεν ἐκείνους τοὺς ὅρους ἀλλὰ τὸ σύντομον.

Ιωλ. Καρδ. Ἀλλὰ πολὺ ποιοῦσιν ὑμῶν ἡμεῖς· ὑδεὶς γὰρ αἱρέσεις ἀνεθεμάτισεν τοὺς ἐκείνους πιπτικότας τοὺς ὅρους, τοὺς προφερομένους ἐν ἔντασι ἐν τῷ συμβόλῳ. Ἀναγνώσθω μέρος τῆς ἁγίας συνόδου. Ἐν θέλω εἰπεῖν· ἡμεῖς ἔχομεν διαφοράν τινα μεταξὺ τῶν βιβλίων τῶν ἡμετέρων καὶ ὑμετέρων· ἔχομεν γὰρ ἐν τῷ ἐν κωνσταντινουπόλει συμβόλῳ, τὰ ἐπαναληφθέντα ἐν ἐφέσῳ καὶ ἐν χαλκηδόνι· ἐκεῖσε οὐ λέγει ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ· ἔπου λέγει θεὸν ἐκ θεοῦ· ἔτι εἰσί τινα ἐν τῷ ἐν κωνσταντινουπόλει, ἃ πάντα προστέθησαν ἐν τῷ συμβόλῳ ἐκείνῳ ὃ καὶ ὑμεῖς φάλλετε. ὅθεν δεῖ χρεία τοῦτο ἰδεῖν ἐν τοῖς ἀρχαίοτάτοις βιβλίοις. ἴσως ἀληθὲς τοῦτο ὅπερ λέγω ἐγώ; ἴσως τοῦ.

Ο' Εφίσου. Καθ' ὃν τρόπον φάλλομεν τὸ σύμβολον ἐν ταῖς ἡμετέραις ἐκκλησίαις, οὕτως ἔχομεν καὶ ἐν τοῖς ἡμετέροις βιβλίοις· εἰ δέ ἐστι καὶ τοιαύτη διαφορὰ παρ' ὑμῖν, τοῦτο οὐκ οἴδαμεν, ὑμεῖς οἴδατε πόθεν ἐστίν.

Ιωλ. Καρδ. Ἐν τούτῳ τῷ βιβλίῳ οὐ λέγει, ἐκ τῆς οὐρανοῦ, ἀλλὰ κειμένην ἐπάνω ἐξήγησις λέγει, ὅτι τοὺς γραικοὺς πῶς λέγουσιν, ἐκ τῆς οὐρανοῦ.

Ο' Ρωσίας Μὴ οὐ λέγετε καὶ ὑμεῖς, ἐκ τῆς οὐρανοῦ;

Ιωλ. Καρδ. Ναί.

Ο' Ρωσίας Λοιπὸν ἐν τούτῳ συμφωνοῦμεν, καὶ οὕτως ἔχομεν ἐν τοῖς ἡμετέροις βιβλίοις· πόθεν

ρομῶ ἀνακύψαι νέα αἵρεσις ἀνωφέλητος, ὑπὲρ ἣν οὐ κεῖται ἐν τῷ συμβόλῳ, ὡς εἶπ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ποιητὴς οὐρανοῦ καὶ γῆς. ἀρά γε οὐκ ἂν ἐδόκουν τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐκκλησίαν συναγαγεῖν τοὺς πατέρας, ἢ διδάξαι τοὺς χριστιανοὺς, καὶ κηρύξαι τὸ καὶ ἁγιάσαι φῆσαι ὡς εἶπ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ποιητὴς οὐρανοῦ καὶ γῆς, καθάπερ ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱός; ἀδιαιρέτως συναριθμοῦσι οὖν τὰ τῆς τρίτης, οὔτε τὰ τῆς τετάρτης συνόδου, οὔτε διὰ ἄλλης ἐπιμιξίας κεκάλυται, μὴ δύνασθαι ἀνακαινίσειν τοῦ ἐκκλησίαν ἀνάγκης καταπειχούσης. Ἔδοσαν ἵνα ἀναγνωσθῇ ὁ ὅρος τῆς τετάρτης συνόδου, καὶ ἀναγνώσθη. Ἡρκεῖ μὲν οὖν καὶ τὰ ἐξῆς. Ἀπὸ τούτων γὰρ εἰρηνικῶν, πατέρες ἀγαπητοί τοῦ, ἤδη φαίνεται, τί ἂν εἴη ῥητὸν ἐν τούτῳ τῷ μέρει. ἀριδήλοτατα γὰρ οἱ πατέρες οὗτοι λέγουσι, μηδενὶ ἐξεῖναι συγγράφειν, ἢ φρονεῖν ἑτέραν πίστιν, ἢ ἑτέραν σύμβολον· τοῦτο δὲ οὐδεὶς ἠμφισβήτησε χάριτι τοῦ θεοῦ. καὶ βλέπετε πατέρες, ὅτι λέγει, ἤρκει μὲν, ἢ λέγει ὅτι ἀρκεῖ· ὁ δὲ λόγος ὅτι εἰ οὐκ ἀνέκυπτον αἱρέσεις, ἤρκει ἂν ἀναμφιβόλως τὸ ἐν νικαίᾳ σύμβολον· ἐπεὶ δὲ ἀνεφύησαν αἱρέσεις διάφοροι, μολύσασι τῆς αὐτῆς πίστεως καὶ τοῦ αὐτοῦ συμβόλου, διὰ ἀναγκαῖον ἑτέρας καὶ ἑτέρας ἀναπύξεις γλυφίδας καὶ καιρούς. ὅθεν δὴ πρὸς ἐκεῖνο, ὅπερ ἔφησεν ὁ κύριος ὁ ἰφίσου, ὡς εἶπ τὸ σύμβολον τέλειον, καὶ τῷ τελείῳ οὐδὲν προσπίπτειν δύναται, λέγομεν ὅτι τὸ τέλειον διχῶς ἐκλαμβάνεται, ἢ ὡς πρὸς πίστιν, ἢ ὡς πρὸς διάσαφησιν. πρὸς μὲν οὖν τὴν πίστιν ἔστι τελειότατον, καὶ ἀδύνατος δέ ἐστι προσθήκης, πρὸς δὲ ἀνάπυξιν οὐκ ἦρκεν, διὰ τὰς ὀλιγψυχοτέρας αἱρέσεις. καὶ διὰ τοῦτο διάσασθαι τοῦ διὰ πρόσταγμάτων ἀνάγκην. ἐπειδὴ οἱ ἄνθρωποι οὐκ εἰσὶ θεοί, ὡς ἂν εἰδέναι τὰ μέλλοντα, ἀνάγκη τοῦ αὐτοῦ ἐκκλησίαν ἐν τῷ αὐτῷ ἀξιώματι μένειν, καὶ μέχρι τῆς συντελείας τ' αἰῶνος τῷ ἀπλουστέρων καταξαίσασθαι, καὶ αὐτοὺς τοὺς ἀπλουστέρας ὑπὸ θέλγεσθαι ὑ μόνον τοὺς ταχυτέρους, ἀλλ' ἤδη καὶ τοὺς ἰσοψύχους· ἐν τούτῳ φαίνεται ὅτι ὅπερ πρὸς ἀνάπυξιν, οὐδεὶς δίδοται ὅρος, ὥστε μὴ δύνασθαι τὰς ἀναπύξεις διὰ τῆς ἐκκλησίας γίνεσθαι· διὰ ταῦτα αἱ καλύψεις δίδονται μὴ τὸ σύμβολον, μὴ τοῦ πίστιν, μὴ τοῖς ὅροις, ὡς ἀδήλου ὄντος τοῦ ἰσοψύχου καὶ ἀνακύψαι δυνησομένου, τὸ τι ἀνήκοντος πρὸς τοῦ πίστιν καὶ πρὸς χρησιμὰ ἤδη· διὰ τοῦτο καθ' ἡμέραν προστίθενται ὑπέραι ἀναπύξεις καὶ ὅροι. οἱ ὅροι συναριθμοῦσι τῷ ἁγίων πατέρων καὶ οἱ κανόνες, τοῖς αὐτοῖς ὑπόκεινται κωλύμασι· καὶ καθὼς ἐκάστοτε προστίθεται ἕτερος καὶ ἕτερος ὅρος, οὕτω δύναται ἐκάστοτε ἑτέραν καὶ ἑτέραν ἀνάπυξιν ἐν τῷ συμβόλῳ γίνεσθαι· ὅπου δὲ εἴρηται, ἕτερον μὴ ἐξεῖναι προσθοῦναι σύμβολον, ἀποκεκινύμεθα ὡς αὐτάρκως διὰ αὐτῆς ὑμῖν τῆς ἀποδείξεως. ὁ γὰρ ἀφορισμὸς κύριος ὁ ἰφίσου ἔφη τῇ προλαβούσῃ, μὴ ἔξ) τὸ ἐν καισαρίᾳ πίστεως σύμβολον, ἕτερον τὸ ἐν νικαίᾳ, καίπερ ἔχον πολλὰς συλλαβὰς καὶ λέξεις, καὶ πολλῶν ἀφαιρεθέντων τε καὶ προστεθέντων, ἅπερ εἶχέ τι ἢ οὐκ εἶχε τὸ ἐν νικαίᾳ σύμβολον.

Ἰωλ. Καρδ.

Ἐγὼ θέλω εἰπεῖν· ἐν τῇ προλαβούσῃ, ὑμεῖς, ὦ πατέρες; τοῦτο οὐκ ἐξέθεθε ἀκριβῶς ὅπου ἤκουσθε, ἤρκει μὲν οὖν καὶ τὰ λοιπὰ, ἀλλὰ παρελίπετο ἴσ τι τοῦ ταύτῃ λύσει τοῦ ἀπορίας. λέγει γὰρ ἡ ἐν χαλκηδόνι σύνοδος· μηδὲν προστιθέντες ἢ ἀφαιροῦντες, ἀλλὰ διασαφοῦντες τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον εἶ) κύριον, καὶ τὰ λοιπά. ὅθεν ἀπὸ τούτου τ' ῥητοῦ ὁ παρελείφατι, φαίνεται ὅτι ἐν τῷ ἀναπύσσειν ἢ λέγεται προειδῶς προσθήκην, ὅπερ ἐν τῷ νόμῳ κεκάλυται. καὶ τοῦτο τὸ ῥῆμα ἤρεσεν αὐ προσφώνειαν τ' παρόντος ζητήσεως· ἵνα δὲ μὴ δόξῃ ὅτι ἐγὼ ἀπ' ἐμαυτοῦ τ' τοῦτο λέγω, ἔστω λύει τὸ παρὸν ζήτημα ὁ μακάριος θωμᾶς, ἐν ᾗ καὶ τῷ ἑλλάνων ἐξέθετο πραγματείᾳ. Ἀνεγνώσθη ἀπὸ τῷ πράξεων τῆς ἁγίας καὶ οἰκου-

σι καὶ πῶς λέξουσι, οὐ μόνον τῇ ἐντολῇ. ἰδοὺ δὴ ἀπολογίαν αὐτοῖς ἡμεῖς ὑπὲρ ἡμῶν ποιούμεθα, καὶ εἰς ἡμέτερον ξητοῦμεν δίκαιον, τὸ αὐτὸ καὶ ἡμεῖς φέρειν τῶν ἡμετέρων συμβόλων λέγοντες, ὅτι εἰ μὴ ἔχει ἑτέραν λέξιν τινὰ, ἡμῖν ἕτερον νοοῦν, ἢ ἑτέραν πίστιν, οὐχ ἑτέραν δέχεσθαι. καὶ ἀρα ἡμῖν ἅπασα ἡ κένωσις αὕτη. ἀναγνωσθήτω ἡ ἐν χαλκηδόνι συνόδου. Ἀναγνώσθω ὁ ὅρος τῆς συνόδου ἐκείνης.

Ικλ.Καρδ. Πατέρες ἀδιστιμώτατοι, ἐν τῇ ἐν χαλκηδόνι συνόδῳ προῆκται ἀναγνωσθῆναι τὸ ἐν νικαίᾳ, ἔπειτα τὸ ἐν κωνσταντινουπόλει σύμβολον· καὶ τοῦτο μὲν δεῖ ἀναγνῶναι. ἵνατι τοίνυν λέγῃ ὅτι τοῦτο ἀρκεῖ πρὸς τελείαν τῆς πίστεως ὁμολογίαν· εἶτα καλύει ἑτέραν πίστιν προφέρειν, καθὼς καὶ ἡ ἐν ἐφέσῳ συνόδος.

Ο Ῥόδου. Εἰ δὲ τὰ μάλιστα τὸ μέρος τοῦτο οὐ φαίνεταί τι καθ' ἡμῶν ὁμοφέρειν, ὅμως ἐρωτῶμέν τινα εἰς μείζονα διάσαφησιν. φασὶν οἱ πατέρες οὗτοι, ἀκολούθως τῷ ἐν κωνσταντινουπόλει συμβόλῳ πρὸς διάσαφησιν τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ. καὶ τοῦτο ποιεῖ καθ' ἡμῶν, ὅτι εἰ καὶ τὸ σύμβολον τοῦτο ἀρκεῖ ὅσον πρὸς πίστιν, οὐ μὴν ὅσον πρὸς διάσαφησιν. φαίνεται τοῦτο ζητῶν, ὅτι οἱ πατέρες οἱ ἐν χαλκηδόνι προσθέσταί τι δὲ ἀφεῖλον, ἢ μὴν διὰ ταῦτα παρήλλαξαν ἢ ὑποίησαν ἑτέραν πίστιν. ἀφ' ὧν ἔπεται, ὅτι ἡνίκα συμπεραθῇ τὸ σύμβολον, δὲ καλύει τὸ προσθεῖναι, νοεῖται ὅσον πρὸς τὸν νοῦν καὶ πρὸς ἑτέραν διάνοιαν, ὅσον δὲ πρὸς διάσαφησιν οὐδέποτε ἡ ἐκκλησία τοῦτο κεκώλυκε. δὲ βουλόμεθα ἂν παρ' ὑμῶν ἐν τούτῳ τῷ μέρει πληροφορηθῆναι, καὶ δὴ ἐρωτῶ. ἀρά γε πατέρες ἄριστοι θεολόγοι τελείαν διδασκαλίαν τῆς ἡμῶν πίστεως τὸ ἱερὸν εὐαγγέλιον; πάντες γὰρ τῆς ὑμετέρας εὐλαβείας οὐδὲν ἄλλο ἰρεῖτε, ἢ μὴ τοῦ τελείαν πίστιν ἐκεῖσε θεωρεῖσθαι. ἀλλὰ μὴν οἱ διδάσκαλοι τῆς τε χριστοῦ καὶ ἀποστόλων πολλὰ ἐξηγήσαντό τε δὲ ἐξιζήτησαν, πολλὰ εἶπον ἐν τῷ εὐαγγελίῳ, πολλὰ αἰνίξαντο· οὕτω καὶ θεοῦ τοῦ συμβόλου τῶν ἀποστόλων τὸ αὐτὸ λέγομεν. καὶ διὰ τοῦτο, πατέρες ἀδιστιμώτατοι, ἡνίκα ὁ κύριος ὁ ἐφέσου ἔγνω, ἢ ὅτι οἱ πατέρες συνέκλεισαν τὸ εὐαγγέλιον καὶ τοῦ θείου χαρτίου, ὥστε μηδὲν ἔτερον ἐξεῖναι προσθεῖναι, καὶ διὰ τοῦτο ὠφέλεν τὸ αὐτὸ καὶ ἐν τῷ συμβόλῳ γενέσθαι, ἡμεῖς. ἔστω καὶ ἀληθὲς ὃ ἔστιν ὅπερ αὐτὸς λέγῃ. ἴφις γὰρ ὅτι οἱ εὐαγγελισταὶ οὐ κεκωλύκασι θεοῦ τῷ ἑαυτῷ συγγράμματον, ἀλλὰ κατέλιπον ἄλλοις τοῦτο ποιῆσαι· διόπερ δὲ καὶ ἡμῖν δοκεῖ τὸ μὴ προσθεῖναι τῇ ἐν κωνσταντινουπόλει συνόδου. ἔστω, μὴ τιμῆς, καὶ φαίνεται ἐν τῇ ἱερᾷ γραφῇ χώραν ἔχον. καὶ γὰρ
» ὁ ἀπόστολος παῦλος κεκώλυκε θεοῦ γαλάτας γράφαν ἕτερον εὐαγγελίζεται
» παρ' ὃ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔστω. καὶ ὁ ἅγιος ἰωάννης ἐν τῇ ἀποκαλύψει ἐν τῷ
» τέλει φησίν· ἐάν τις ἐπιθῇ θεοῦ ταῦτα, ἐπιθήσῃ ὁ θεὸς ἐπ' αὐτὸν τὰς πληγὰς τὰς
» γεγραμμένας ἐν βιβλίῳ τούτῳ· καὶ ἐάν τις ἀφαιρῇ ἀπὸ τῶν λόγων βίβλου τῆς προ-
» φητείας ταύτης, ἀφαιρήσῃ ὁ θεὸς τὸ μέρος αὐτοῦ ἀπὸ βίβλου τῆς ζωῆς. ὥστε φαίνεται ὅτι ἐξιῶ τοῖς διδασκάλοις κεκώλυσαι καὶ συγκλεῖσαι, ἵνα μήτε προστεθῇ ἐν τοῖς ἐκείνων συγγράμμασιν· ὅμως ἀνάγκης οὔσης αἰνίχθη ἡ ἱερὰ γραφή. ἐπειδὴ γὰρ ὁ λόγος ἔγνω τὸν υἱὸν κτίσμα εἶ) καὶ ἑτέρας οὐσίας, λαμβάνων χρῆσιν τῆς ἱερᾶς
» γραφῆς ἀπὸ τῆς φωνῆς ἣ σοφίᾳ ἔκτισέν με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ, ὅπου λέγῃ ὁ αὐτὸς, ὅτι ὁ πατήρ μου μείζων μου ἐστίν. ὅθεν ἐκεῖ οἱ εἰσῆγε τὸν υἱὸν ἑτέρας ὑπαρχῆς οὐσίας· ἴδῃ δὲ καὶ τοῦτο ζητεῖ διδάσκαλος ἐξηγήσῃται τὸ μέρος ἐκεῖνο, καὶ κἀκεῖθεν εἴπῃ τίνι αὐτεξουσίῳ ὁ υἱὸς ἔφατο λέγοιτ' ἂν τοῦ πατρός· τοῦτο ἱκάστοτε δεῖ γίνεσθαι. καὶ γὰρ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον λέγεται μὲν θεὸς, καὶ κύριος, καὶ ζωοποιὸν, συνδοξαζόμενον καὶ συνεξουσιαζόμενον πατρὶ καὶ υἱῷ, καὶ λέγεται δὲ ἐκ πνοῆς οὐρανοῦ καὶ γῆς. δ ἐνθεὲν ἐξήγημα-

σεως

ταῖς θλιπτικαῖς ἐποιμθν, εἰ καὶ τὰ συμπεριλαμβάνοντα μεταβάλλοιτο, αἱ ἀρχαὶ οὐ μεταβάλλοιτο. ἀφ' οὗ ἔπεται ὅσον ἀπὸ τοῦ συμβόλου ἐκείνου, μηδὲν τῶν ὑμετέρων αἱρετικῶν ἔχειν κατὰ τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας ἐγκαλεῖν. ἀναγνωσθήτω δὲ τῆς ἐν νικαίᾳ συνόδου τὸ σύμβολον. Ἀνεγνώσθη τὸ σύμβολον τῆς ἐν νικαίᾳ, καὶ ὁ ὅρος τῆς τρίτης συνόδου. Ἵδοὺ πατέρες αἱρετικωτάτοι, ἀνεγνώσθη ἐν τῇ τρίτης συνόδου ἡ κάλυσις φωνῇ ὑμετέρᾳ, καὶ ἡμετέρᾳ· πάντες ὁμοῦ λατῖνοι καὶ χαλκοῦν συνῆκαν τοὺς πατέρας ἐκείνους, ἐν δυάσταις διλωτικῆς αἱρέσεως μάρτυρις καὶ κεφαλαί· ἐκεῖσε κεκάλυνται, ἑτέραν πίστιν μὴ συντιθέναι, ἢ συγγράφειν, ἢ φρονεῖν· μὴ ταῦτα δὲ διδάσκει, ὅστις δὲ ἑτέραν πίστιν διδάσκει καὶ τὰ λοιπά· τί τούτων ἡμῖν ἄπεστιν; οὐδὲν ἀδαμῶς. ἰδοὺ ἐξαιμθν φανερῶς, τῶν αὐτῶν ἐν πίστιν, πῆς δίεσι ἐκπορεύεσθαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ υἱοῦ, καθάπερ ἐν ἐκ τοῦ πατρός. ἐν γὰρ ἀληθείᾳ ἐν τῇ περιφερείᾳ ἡμῖν ἐκάθισε, ὅτι ἀναπτύξις, ἔκθεσις, σαφήνεια, φερωνυμίας πρὸς ἀλήθειαν, οὐδενὶ ξένῳ λέγεται φρονεῖν, ἀλλὰ μόνῃ ἑτέρᾳ πίστει. ἆρα τοίνυν ὀξ ἅπαντος φαίνεται, τὸν ὅρον τοῦτον ἢ τὸ διάστημα τῆς πατέρων, ἐν οὐδενὶ καθ' ἡμῶν στρατεύεσθαι. ἀναγνωσθήτω ἡ ἁγία κυρίλλου ἀλεξανδρείας ἐπιστολὴ φρὸς ἰωάννην ἐπίσκοπον αὐτοχείας.

Τοῦ ἁγίου κυρίλλου ἐκ τῆς ἐπιστολῆς φρὸς ἰωάννην αὐτοχείας.

ΚΑτ' οὐδένα τρόπον σαλεύεσθαι φρεπόντων αὐτοῖς ἀπειρόμεθα τῶν ὀρθοδόξων πίστιν, ἤτοι τὸ τῆς πίστεως σύμβολον, τὸ φρὸς τῆς ἁγίων ἡμῶν πατέρων τῆς ἐν νικαίᾳ συνελθόντων ἐν πνεύματι, ἅτε μὲν ἐπιστήμονι ἰκανοῖς, ἢ ἑρμηνείᾳ, ἢ λέξιν ἀμείψαι τῆς ἐγκειμένων ἐκείσε, ἢ μίαν γοῦν φρόθεσιν συλλαβὴν, μεμνημένοι τῶν λεγόντων· μὴ μετάρσι ὅρια αἰώνια, ἃ ἔθεντο οἱ πατέρες σου· ἐν γὰρ ἦσαν αὐτοὶ οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς, ὃ ἐκπορεύεται μὲν ἐξ αὐτοῦ, ὅτι δὲ οὐκ ἀλλότριον τοῦ ἡμῶν κατάγει τὸν τῆς ὑσίας λόγον. Περὶ τούτου τῆς τοιαύτης θλίψεως τὸ μέρος, συφίζεται καὶ φανερόταται ἀποκειμένου τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ; Περὶτου μὲν οὖν λέγομεν οὕτως, ὅτι οἱ πατέρες οὗτοι ἢ αὐτὸς ὁ μακάριος κύριλλος, ἀεὶ πρὸ ὀφθαλμῶν ἰσχύοντι ἰσχύοις φρὸς ἐκεῖνο τὸ ῥηθὲν ἐν τῇ τρίτῃ συνόδῳ, καίλεται δὲ ἐπίσης ὁ αὐτὸς ἐν ἐκείνοις παρὼν, καὶ αὕτη ἡ θλίψις ἐνεγνώσθη ἐκείνοις, καὶ ἡ ἁγία ἐκείνη σύνοδος ταύτην φρεπόντως. ἐπεὶ δὲ οἱ πατέρες ἐκεῖνοι λέγουσι, ἑτέραν πίστιν ὡς εἰρηται, πρὸ καὶ οὗτοι ἡ θλίψις ἀναφαίρετον ταύτῃ τῷ τρόπῳ φρὸς ἑτέραν πίστιν. τοῦτο δὲ καὶ πάλλα διωρεῖται καὶ φαίνονται ξαπῶς καὶ σαφῶς, ἡνίκα λέγει, ὡς οὗτοι μὲν ἡμῖν αὐτοῖς θλίψεσθαι τὴν ἐν νικαίᾳ σαλεύειν πίστιν, φρὸς ταύτην μηδὲ λέξιν μεταποιεῖν, μηδὲ συλλαβὴν φρόσθεναι· ἀλλὰ μένειν ἐν τῷ ἡμετέρῳ συμβόλῳ, τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ, οὗτό τι μέλλοντα, οὔτε μεταποιεῖται. ἀφ' οὗ δὴ ἔπεται, μηδὲν καθ' ἡμῶν τῶν θλιπτικῶν ἐκείνων στρατεύεσθαι. Ἔτι ἰσέον τοῦτο, ὅτι αἱ εἰρημέναι κωλύσεις καὶ πάντων μάλιστα αὗται, μὴ τοὺς ὅρους ἑτίθησαν· καὶ καθὼς ὀξηγήσω τῇ ἐκκλησίᾳ πόθεναι ὅρους πνας καὶ διατίθεμεθα ὑπ' ἀνάγκης ὀξεπαγῆς καὶ ὀξισαφήσεις; καὶ τοῦτο ἐκ ἔστι ἐναντίον τοῖς κωλύμασιν, ὅτε καὶ τῷ συμβόλῳ ἀπαπύξαι τὸ ἐκ ἔστι ἐναντίον τοῖς ὅροις, ὅτε μὲν τοῖς κωλύμασιν. ἐπειδὴ δὲ ὁ κύριος ὁ ἡμῶν εἶπεν ἀνθυποφορικῶς ἀποκειμένου; ὀξεπίτηδες τοῦτο γεγονέναι ὅτι τὸ αὐτὸ ἐν σύμβολον, εἰ καὶ ὀξαφίρει τοῖς ῥήμασι καί

ἡμεῖς δὲ χάριτι θεοῦ οὐδὲν ὑποπίπτομεν τούτων, πρὸς μὲν οὖν τὸ θεῖον, ὑμεῖς θεωρεῖτε, ὅπερ ἦν· ἔξεστιν οὖν καὶ ἡμῖν εἰπεῖν ὅσα καὶ βουληθῶμεν, ἐ ἀποκεκλῆσθαι γὰρ τῇ ἡμετέρᾳ δικαίᾳ, ὅτι πιστεύω ὡς τοῦτο τῷ λόγῳ ἀπάδον δόξει. πρὸς ὃ δὲ λέγετε ὅτι κατεσκεύασμεν τὰ εἰκότα, μὴ τιμῆς τοῦτο οὐ σωίζεται. ὁ δὲ λόγος, ἔξεστι τῷ τι ἐναντιοῦσθαι ἐν δικαστηρίῳ, καὶ τῷ ἀπολογουμένῳ ἐν τῇ τῶν φιλοσόφων παλαίστρᾳ, αὐαμιγνύειν ἐνίοτε τὰ καθήκοντα μεταξὺ τῶν συλλόγου· καὶ γὰρ ὁ ἀπολογούμενος αὐάγκαιον ἔχει ἀποδεῖξαί τι, καὶ πεπληθυσμένης τινὸς ἀληθείας, πρὸς τὰ λοιπὰ χωρῆσαι· οὐ μὴν διὰ τοῦτο τὸ τῶν πεπαιδευμένων τοσοῦτόν ἐστιν δίκαιον. πρὸς δὲ τὸ τρίτον, ὅτι οὐδὲν ὅλως πρὸς τὸ προκείμενον φαίνεται αὐτοκείμενον, ἐ διὰ τοῦτο μάλιστα ἐπειδὴ ἄπτεται μετρίως ἐσμὲν τοῦ τρίτου μέρους. ἐρωτάτωσαν γὰρ ὑμᾶς, πότερον ἐξὸν πρόδηλον ἦν ὑπάρχειν σαφῶς, οὕτως ἀπεκρινάμεθα. ἢ γὰρ ἂν δυνάμεθα ἀρνεῖσθαι μὴ ὂν τὸ πεποιημένος, οὔτε μὴν ὑποπτεύεται ἄγνοιά τινα ἢ πρόπτωσιν. αὐαγκαῖον ἄρα ὄντων ἤδη τῶν πρός τι μέρος, δεῖξαι ὡς ἔστι τὸ ἀληθὲς ἐ αὐαγκαῖον· ἄρισται ζητήσεως ἡμεῖς ἐσμέν. ἀλλὰ μὴν ὑποπτεύομεν ἡμεῖς, ὦ πατέρες αἰδεσιμώτατοι, βαρέως τοῦτο ὡς φαίνεται ἰδίᾳ κατ᾽, ἐπαγγελλόμενοι μὴ βούλεσθαι ὑπεκρεῖσθαι πρὸς τὰ τοιαῦτα, θέλοντες ἡμεῖς ὑμῖν καὶ τούτῳ τῷ μέρει χαρίσασθαι, ὥστε λείπομεν μὲν τὸ τρίτον μέρος ἐπεῖνο, αὐτ᾽ ἐκεῖνου δὲ ἐχόμεθά πως, δι᾽ ὧν δεδειγμένων ἔσονται τὰ προκείμενα ἡμέτερα δίκαια. ἢ ἅπαντα συμφέρουσι πρὸς τὸ μετὰ ταῦτα ῥηθησόμενα· ἅμα δὲ φανήσεται πᾶσι, ὡς ἡμεῖς πρὸς τὸ προκείμενον ὑπολογούμεθα. καὶ ἵνα ὁλικώτερον εἴπω φαίνῃ, αἰξιώμεθα ἀφεῖναι ὑμᾶς αὐτοὺς καὶ προλιπεῖν κατὰ καιρὸν ἐξ ὧν φανήσεται αὐτὰ ἡμεῖς· αἰτίαν ἔχομεν ἐν οἷς ἡμῶν ἐγκαλεῖτε, αὐτὸ καὶ μή. καὶ πρῶτον μὲν προλιπεῖν τὸ ἐναντίᾳ σύμβολον· οὐκ οἶδα μὲν δι᾽, τίνι τρόπῳ τοῦτο προλιπεῖν· κατ᾽ οὐδὲν γὰρ ἡμῖν ἐκεῖνο προσέσται, οὐδ᾽ ἐναντίον ὄζειν. ἡμεῖς διελέχθημεν ἀεὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματος, εἴπερ ἐκπορεύεται ἐκ ἐ ἰοῦ, καθάπερ ἐκ ἐ πατρός· καὶ εἰ ἐξεῖναι τῇ ἐκκλησίᾳ σαφῶς τοῦτο. ἀλλὰ μὴν ἐν τῷ εἰρημένῳ συμβόλῳ οὐδὲν ἐναντίον τούτων λέγεται, ὅτι μὴ τις ἀρνεῖται, ὥστε ἃ φαίνεται τοιοῦτόν τι πρὸς τὸ προκείμενον. λέγουσι γὰρ ἐν ἐκείνῳ τῷ συμβόλῳ οἱ πατέρες, ἃ ἐ ἡμεῖς πιστεύομεν. καὶ διελέχθημεν, καὶ ὁμολογοῦμεν· τοῦτο ἡμῖν καὶ ὑμῖν ἐξέστω καιρός. ἀλλ᾽ ἐπεὶ ὅπερ ὁ αἱρέσιμος πατὴρ ὁ ἐφέσου τὰ ἑαυτοῦ ἐκπεδίμενος ἐν τῇ προλαβούσῃ, παρεκάλεσεν λατρείας, ὅτι οἱ πατέρες οἱ γεγονότες ἐν τῇ δευτέρᾳ καὶ τρίτῃ συνόδῳ, ἠθέλησαν ἀσεβέστερον ἐ ἀμεταχείρισται μένειν ἐκεῖνο τὸ σύμβολον τῆς προτέρας συνόδου ἕνα ἀληθὲς ὄζειν ὅσον πρὸς τὸν τῆς πίστεως τῶν χειστιανῶν ἀλήθειαν, ὅσον δὲ πρὸς αὐάπτυξιν ἔχειν προθέσεως. καὶ καθ᾽ ὃν τρόπον ἐν ἑκάστῃ ἐκκλησίᾳ ἐν ταῖς ἀρχαῖς τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας πάντα προσείχετο δυνάμει ἃ τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας ὄζει καὶ τόχης, ὅπερ ἐ τὸ σύμβολον ἐκεῖνο συνεπτυγμένως προσείχε πᾶσα τοῦ διδασκαλίαν καὶ τὸν πίστιν τῶν χειστιανῶν, οὐκ αὐεπτυγμένως, ἀλλὰ συνεπτυγμένως. νῦνικα γὰρ λέγεται, ἐ εἰς τὸν ἰόν καὶ τὰ λοιπὰ, τὸν ἐκ ἐ παιδὸς ἡμνηδέτζα, ἔτο κῦ ἐ ἀρείου λέγεται· νῦνικα δὲ, εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὡς εἴπ θεος, καὶ μακεδονίου καὶ δύνομις· πάλιν νῦνικα λέγεται, τὸν ἰόν σαρκωθέντα καὶ ἡμνηθέντα, κῦ ἐ νεστορίου. ἐ εἶτα διελθὼν ζητεῖν, ἀδημίαν φέρῃσ ἄρισον ἡμεμφίλιν ἢ ἰσομένιον, ὅπως ἂν αὐτῷ ἀπὸ δυνάμει ἀλλ᾽ ἐ συμβόλου ἐκείνου, ἐπειδὴ τοῦτο ἢ σεσωσμένα ἁγία ἐ οἰκουμενικὴ συνόδος, τὸ θεῖον τοῦτο προσήνεγκε σύμβολον, αἰονεὶ δημόλιον τῆς πίστεως, ἓδ ει αὐαγκαίως ζητοῦσθαι μένειν ἀμεταπτώτως, καθ᾽ ὃ, τρόπον καὶ ἐν

ταῖς

ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ ΠΕΜΠΤΗ ΚΑΙ ΕΙΚΟΣΤΗ ΤΩ ΣΑΒΒΑΤΩ ΕΓΕΝΕΤΟ ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ Ζ΄.

Ο΄ Ρ΄όδου.

ΜΕτὰ τῆς χάριτος καὶ δυλογίας τῆς ἀγιωσύνης σου, πάτερ μακαριώτατε, καὶ μὴ ἀρίστειάς τ̃ γαλλιωτάτης κυρίας τ̃ ζωσιλίως, καὶ τ̃ ἁγιωτάτης παζῶς κυρίας τ̃ παζιάρχου, θεωρήσωμεν ὅτι τὴν ἡμετέραν ἀποδογίαν. Ἐν τῇ παλαιᾷ ἡμῶν ὁμιλίᾳ, ὡς οἶδατε πατέρες ἄριστοι, δύο πρὰ ζήτησαν παρ' ἡμῶν· πρῶτον ὅπερ τῆς δύσεως ἡ ἁγία τ̃ θεοῦ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία, οὐκ ἔζι πρωτόκλητος· δεύτερον ὅπ εὐ κεκάλυται ἡ πρωτόκλητος. λείπονται δύο τὰ ἐπακολουθοῦντα, ὅπ τι ὄζὶν ἀληθὲς καὶ ἀναγκαῖον, καὶ ὅπ ὄζὶ πρέπον δέχεσθαι καὶ δοκιμάζειν τ̃ τοῦ πάπα χειροτονίαν· ἀλλὰ πρὸ τ̃ ἔλθειν ἡμᾶς εἰς πλατὺ πραγματείαν τούτων τῶν δύο μερῶν, πρότερον ἱερόν τινα· πρῶτόν ὄζὶν ὅπ τὸ ζήτειν μέρος, ὅπ δηλαδὴ ἀληθὲς ὄζὶ καὶ ἀναγκαῖον ἐφάνη ἡμῖν, τῷ ἁγιωτάτῳ δηλονότι πατρὶ καὶ πᾶσι τοῖς ἄλλοις, εἴ μὴ ἀρμόδιόν τον. ἐν πάσῃ γὰρ δέλεγχούσῃ ἀναγκαῖόν ὄζὶ ζητεῖσθαι τὸ ἀληθές· τῷ γὰρ ἀληθοῦς ἀναφανέντος ῥᾳδίως πάντα δέλαυθήσονται τὰ δοκοῦντα ἐναντιοῦσθαι· μάρτυς ὄζὶ τούτου ὁ ἡμέτερος ἀριστοτέλης· φησὶ γὰρ τῇ ἀληθείᾳ πάντα συμφωνοῦσι, τῇ δὲ ψευδείᾳ τάχιστα δέλαφωνεῖ ἡ ἀλήθεια. ἡγησάμεθα τοίνυν χρεὼν ὅπ πρότερον δεικθέντος τοῦ ἀληθοῦς, ῥᾳδίως ἀποδείξομεν ὅπ ἄξιῶ τῇ ῥωμαϊκῇ ἐκκλησίᾳ ἐκεῖνο ποιῆσαι, ὅπερ ὑμεῖς καλεῖτε πρωτόκλιτον· σωκωδούμεθα δὲ μάλιστα τοῦτο ποιῆσαι, τοῖς ὑμετέροις λόγοις καὶ συγγραφαῖς ὠφελεῖσθαι. καὶ γὰρ καὶ ἐν ταῖς κοιναῖς καὶ ἰδίαις ὁμιλίαις, παρακαλεῖτε ἡμᾶς ἀεὶ πρὸς τὴν τῆς ἀληθείας ἀναζήτησιν· τοῦτο δὲ φαίνεται δι' ὧν ἡμῖν δεδώκατε γραφῶν, μάλιστα δὲ ὅτε δὴ ὁ ἀοίδιμος κύριος ὁ Ἰφίσου ἐν τῇ πρώτῃ αὐτοῦ πρεσβείᾳ ἐζήτησεν ἵνα ἀποδῶμεν λόγον, τίνι λόγῳ ἡ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία τὸν πρωτόκλητον ἐν τῷ συμβόλῳ πεποίηκεν. ἐδόκησεν οὖν ἡμᾶς χαρίσασθαι τοῖς πατράσι τούτοις, καὶ ζητῆσαι τὸν τοῦ πράγματος ἀλήθειαν. ὅπ μὲν οὖν ἡ σαφήνεια ἐκείνη τέθειται ἐν τῷ συμβόλῳ, πᾶσιν ὄζὶ δῆλον· ὅπ δὲ χρεία ἦν δέλα σαφηνισθῆναι τοιοῦτον, ἴσως ἂν ἀμφιδάλοι τις· ἀλλ' ὅπ ἀναγκαῖον ὄζὶ καὶ ἀληθὲς, καὶ ἀποδεικθὲν τ̃ ἀληθοῦς ὅπερ ἂν ἀναλαμβάνῃ τ̃ τοῦτο τεθῆναι, ἀνάγκης μάλιστα προϋποκειμένης καὶ συνωθούσης, ἀπὸ τούτου δεύξοντες ἀρχόμεθα. οὗτοι μὲν οἱ ἀντιθέσεις αἱ ὑμῖν ἐπιφερόμεναι χάραν ἔχουσι δοκεῖν. ἐρρήθη γὰρ, ὡς ἡμῖν ἀνῃρέθη, ὡς οὔτε τὰ δόντα ἐπρήσαμεν, καὶ ὅπ κατεφρονήσαμεν τινὰ εἰκότα, καὶ ἐπ ἃ ἀπελογούμεθα πρὸς τὰ προσκρούοντα

μὴ ὑμῖν πάσας τὰς ἡμέρας μέχρι τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος. Ἔτι δὲ καὶ δεῖ τοῦτο εἰδέναι ὡς τὸ ἁπλῶς ἡμῖν συνεῖναι καὶ κυβερνᾶν, ὅτι τῷ τρόπῳ τούτῳ συνεῖσι καὶ τοῖς λίθοις, καὶ τοῖς φυτοῖς, καὶ πᾶσι τοῖς ἐμψύχοις, ἀλλὰ τῷ ἑνοῦν πάντας ἡμᾶς χάριτι καὶ μιᾷ πίστει, ὅπερ οὐκ ἔστιν εὑρεῖν ἐν τοῖς ἑτέρᾳ πίστει διαφωνοῦσι μέλεσι, φαίνεται οὖν μὴ εἶναι κεκωλυμένον ὑφ' ἑτέρας λέξεις ἢ συλλαβὰς οὕσης ἀναγκαίας. ὃ δὲ καὶ τοῦτο ἐπεκολούθησεν ἂν μεγίστη ζημία τοῖς χριστιανοῖς. ἀναφυομένων ἐκάστοτε πολλῶν καὶ διαφόρων αἱρέσεων, ἀνάγκη ὀφεῖλον ἐπιπλησίαν ὑφίστασθαι τοῖς τοιούτοις διὰ διδαχῆς, διὰ ἐπιχειρημάτων. τοῦτο δοκιμάζουσι καὶ οἱ ἐν τῇ δυτέρᾳ συνόδῳ τῇ ἐν κωνσταντινουπόλει. ἐκεῖνοι γὰρ ὑφ' ὑτοῦ ὑφίσταντο ὑφ' ὑτου, καὶ παραιτοῦνται, λέγοντες, εἰ ἐν δυνατὸν, εἴη τινὶ ἐπιπλησίαν σαθηρὰν καὶ ἀζήμιον, ἐκ αὐθέντου ὑφ' ὑτοῦ· ἀλλ' ἐπειδὴ διαφωνοῦσι κίνδυνοι ἐν τῇ ἐπιπλησίᾳ, ἐγχύτο χρεία ὀχυρωθείσης ἐν τῷ συμβόλῳ ἐκείνῳ. ὀφὰ τοῦτο καὶ ἡ ἐπιπλησία τῆς ῥώμης ἐποίησε ἵνα ἐν καιρῷ ἀνάγκης, εἰ δὲ ἵνα κεκώλυται, δείξατι ἐν πίσει· ἐν τοῖς ὅροις γὰρ πατέρων ἐκωλύθαι, ἀλλὰ μόνον λέγθαι, ἑτέραν πίστιν μὴ ἐξεῖναι ὑφέρειν, ἢ συγγράφειν, ἢ συντιθέναι. ἰδοὺ ἠκούσατε τὸ ῥηθὲν ὑφ' ἡμῶν ἔτι πατέρων ἔν τῇ ἐφέσῳ, μὴ ἐξεῖναι ἑτέραν πίστιν συντιθέναι. ὅθεν ἴσθαι ὅτι καὶ ὅσαι ἄλλαι συνόδοι ἐκωλύθησαν ἐπέησαν κώλυμα, ἢ ἄχθος τις εἴπει ὑφὶ συλλαβῆς ἢ λέξεως, ἔτω ὀφείλει ἀναφέρεσθαι πρὸς τούτους τοὺς ἐν τῇ τρίτῃ συνόδῳ, ἔνθεν ὀξηγεῖσθαι καὶ τὰ ἔτ' ἄλλων. καθ' ὃν τρόπον καὶ οἱ μετ' αὐτὰ γενόμενοι, διεμαρτύραντο ἑαυτοῖς τρόπῳ ποιεῖν ἄλλως ἢ ὁ ὑφέστηκεν οἱ πατέρες. ἀλλ' οἱ ὑφ' ἑτέρων καλέοντες ποιοῦνται μείαν καλύμβην ὑφ' ἑτέρας πίστεως, ὥστε καὶ τὰ ἄλλα ἀνάγκη φέρεσθαι πρὸς τούτους· εἰ γὰρ καί τινες λέγουσι ὑφὶ λέξεων καὶ συλλαβῶν, ὀφείλει ἀναφέρεσθαι πρὸς τινὰ ὀχύρωμα τῶν ὑφ' ἑτέρων πατέρων, ὥσπερ εἴπομεν· ἐκείνας γὰρ τὰς λέξεις δεῖ παραιτεῖσθαι, αἵ τινες εἰς ἄλλην ἔννοιαν φέρουσιν. ὥσπερ γὰρ ἀποστομπίαν αἱ ἄλλαι ἔννοιαι, οὕτω καὶ αἱ ἄλλαι λέξεις ἄλλην ἔχουσαι ἔννοιαν ἀποστομπίαν εἰσίν. ὅθεν ἴστω, ὅτι ἐκεῖνα τὰ κωλύματα οὐχ ἁπλοῦν ἡμῖν, καὶ ὃ λέγετο ὑφεθήκην, λέγομεν ἀνάπτυξιν, καὶ τινὰ αὐτὴν ἔννοιαν ἔχουσι ἔστι ἑτέρα πίστις ἔστιν ἄρα ὅτι οὐχ ὑποκείμεθα τοῖς εἰρημένοις. ἔχομεν καὶ πλείονα ἄλλα εἰπεῖν ὑφὶ τούτου ἐν τῇ τετάρτῃ συνόδῳ, ἀλλὰ καιρός ἐστιν ἀνασῆναι. Τούτων ὕτως εἰρημένων ὀφὰ ἔρρεθη, ἤρθη ἡ σύνοδος. Τῇ ἑξῆς δὲ συνελθόντες ἡ σύνοδος ἔκρινε ὁ ῥέθεν τινὰ ἀπολογίαν ἴδιον ἐπὶ τῇ παρούσῃ τελεωθῆναι οὐκ ἠδυνήθη.

ΟΝ

ζω; ἢ λίξεως, οὗτι ἐν τῇ ἱερᾷ γραφῇ τῇ παλαιᾷ ἢ τῇ νέᾳ, ὅτι ἐν τοῖς ὅρεσι τῷ πα-
τέρων, ἢ τοῖς ῥητοῖς τῷ συνόδων, καθὼς ἀπὸ εἰρόμην ἵνα χάριτι τὸ θεοῦ, φάνηται
εἴ) κεκαλυμμένη, ἀρα οὐ κεκάλυται. εἰ δέ τις εἴποι, καὶ γράμμα καὶ λίξιν κεκά-
λυται πεφυτευμένα ἐν τῇ γραφῇ, πολλὰ ἄτοπα ἀκολουθεῖ. πρῶτον μὲν πάντας τοὺς
πατέρας, ὅσοι πεφυτεύθησαν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς πίστως, ὑπὸ ἀνάθεμα εἶ), πρόση-
κοντας τοῖς περὶ αὐτῷ, ἔπειτα δὲ καὶ ὁ ἅγιος παῦλος λίγει πρὸς γαλάτας, εἴπερ «
ἀναγκάζεται ὑμᾶς, παρ' ὃ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔστω. ἀλλὰ μὲν καὶ τῷ παῦ- «
λῳ, καὶ τοῖς αὐτὰ ῥήμασι, καὶ ἄλλῃ γραφῇ πολλὰ πεφυτεύθη. καὶ οἱ ἅγιοι πατέ-
ρες οἱ ἐν νικαίᾳ πολλὰ εἶπον, ἅπερ ἐκείνται ἐν τῷ συμβόλῳ τῷ ἁγίων ἀποστόλων,
ὥσπερ οἱ ἐν τῇ δευτέρᾳ τοῖς ἐν τῇ πρώτῃ, καὶ οἱ ἐν ἐφέσῳ τοῖς ἐν τῇ δευτέρᾳ· ὥστε
πεφυτεύκη κωλύεσθαι ἐν αὐτοῖς, ἡ δ' ἀνάπτυξις οὔ. εἰ γὰρ ὅλως ἀκολουθεῖ ἀνάγκη
τῷ γράμματι, ἵνα μᾶλλον μεῖζον ἀτόπημα παρακολούθησεν αὖ, ἡμᾶς δηλονότι
εἴ) ἐν ἀμφιβήμασι θεασόμῳ. λίγει γὰρ ὁ αὐτὸς παῦλος ἐν τῇ δευτέρᾳ πρὸς κο-
ρινθίους, ὅτι τὸ γράμμα ἀποκτείνει, τὸ δὲ πνεῦμα ζωοποιεῖ, οἵτινες οὖν ἐκ παῦ «
λου κῦ ἔτο ἤκουσαν, ὡς τῷ ἱεροσόλυμα ὄν· οὐ χρὴ λοιπὸν ἀποβλέπειν πρὸς ἀποκ-
τείνειν. ἔτι κὴ ἕτό ὄζιν ἐναντίον τῶν ὑμετέρων διδασκάλων· ὁ μακάριος γὰρ χρηγό
ριος ὁ θεολόγος λίγει· Περὶ τῷ ὀνομάτων ἡ ζυγομαχήσομῳ, ἕως αὖ αἱ συλλαβαὶ «
πρὸς ἕ αὐτὰ νομῶ φέρουσι. κὴ ὁ ὑμέτερος διδάσκαλος χρηγόριος ὁ παλαμαῖς, ἐν ὑ- «
μεῖς δεῖ πλείονος ποιεῖσθε, τὸ αὐτὸ λίγει. λίγων, λίξεων ἐμοὶ λόγος ὁ λίγος· οὐ γὰρ «
ἐν ῥήμασι μόνον, ἀλλ' ἐν πράγμασιν ἡ δύσίβεια κῦ τὸν θεολόγον χρηγόριον· ὧδε «
δογμά που δὲ καὶ πραγμάτων ποιοῦμαι λόγον, κἂν τις δὴ τῷ πραγμάτων συμ- «
φωνῇ, πρὸς τὰς λίξεις οὐ διαφέρομαι. Ἐπειδὴ πατέρες ἀδιαπαύσταοι, ὁ διδά- «
σκαλος ἐκεῖνος ὠ ποιεῖται φερωνύμως λίξεων, οὐδ' ὑμεῖς ὀφείλετε περὶ λίξεων
ποιεῖσθαι λόγον· εἰ δὲ λίγετε ὅτι οἱ πατέρες ἐποίησαν τῦτο, οἱ ἐν ταῖς συνόδοις τῦ-
το κωλύσαντες, ἐν ἰδίῳ καιρῷ ἀπολογήσομαι, ἀλλὰ κῦ τὸ παρὸν λίξομῳ τῦτον
τὸν τρόπον. ὡς οὐ χρὴ ἐγκαλεῖσθαι λίξεσι καὶ συλλαβαῖς, ὧδε δείγματι μικρῷ
χρήσομαι, οἷον, τὸ ὁμόλογον τῦτο ἡμεῖς μὲν ῥωμαῖοι λίγομῳ, ὑμεῖς δὲ ἑλλάνισται,
καὶ ἄλλοι ἄλλως, καὶ ἐν ταῖς λίξεσι πολὺ διαφέρομῳ, ἀλλ' ὅμως διότι τοῖς νοή-
μασι συμφερόμεθα, ἀδιαίρετος κάλυσίς ὄζιν. εἴπωμῳ δ' ἕτερον λόγον ἀπὸ τῦ μῦν δ'
φιλοσόφε λόγου. ὀφείλομῳ ἐν ἑκάστῃ ὁδηγήσει δ' τυχεῖν, ὅτι χρὴ διδόναι δ' ἀρχὰς καὶ
ἀξιώματα, ἅπερ συμφέρουσι δυνάμει τὰ πάντα, κὴ ὀφείλουσι δυνάμει πάντα
τὰ μετ' αὐτὰ δ' τὰ συμπεράσματα. καὶ οἱ διδάσκαλοι ὅμως οὐκ ἀρκούμενοι ἐξη
γοῦνται ἐξ συλλογισμῶν, δι' ὁλιγορημάτων, δι' ἐπαγωγῆς δ' ἐπέρων ὧδε δείγ-
μάτων. κὴ ὐδεὶς λίγει εἴ) ἑτέραν ὁδηγήσομαι δ' μῦθος ὁ ἀριστοτέλης ἐν δευτέρῳ τῦ
δευτέρου ἀναλυτικῶν, τὰ μὲν τὰς ἀρχάς, ἕως αὖ εἰς τὸν αὐτὸν ἀρχὸν φέρουσι,
δυνάμει ἐν αὐταῖς ὑποδεικνῦται. ἴσχομῳ οὖν κὴ ἡμεῖς κοινὰς ἀρχὰς κὴ ἀξιώμα
τα θεολογικά, ἅπερ εἰσὶν κοινὰ ἀμφοτέροις, κὴ παρ' ἀμφοτέρων πις δύσίβεια. ἐκ
τύτων οὖν ἴσαι δείξαι, κὴ ἐκ τῦ ἰοῦ ἐκπορεύεσθαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ὅθεν ἐκ
τύτων ἀναφαίνε) πάντων, μὴ εἴ) πεφυτεύκηκεν ἕτο ὁ λίγει ἡ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία.
ἔτι καὶ ἄλλως δείξομῳ ὅτι οὐδενὶ τρόπῳ κεκάλυται πεφυτεῦσαι λίξεις ἡ συλλα-
βας, οὕτις ἀνάγκης. κὴ γὰρ ὡς λίγει παῦλος· εἷς κύριος, μία πίστις, ἓν βάπτισμα, «
εἷς θεὸς κὴ πατὴρ πάντων, μία ἐκκλησία ἁρα καὶ τὸ αὐτὸ ἀξίωμα. εἰ γοῦν ταύ «
τῃ τῇ ἐκκλησίᾳ κατὰ καιρὸς διαφόρους, οὔσης κἀνάγκης, ἐξὸν πεφυτεῦσαι, αὕτη
ἡ ἐξουσία ἐκαλυθήσεται ὧδε τῷ μῦ ταῦτα. αὐτὸς γὰρ ὁ σωτὴρ λίγει, ἐγὼ εἰμαι «

» ὢν ἔπεται ἔχει τὸν υἱὸν πρὸς τὸ πνεῦμα. ὥσπερ καὶ τὸν πατέρα· καὶ ἵνα μάτην τὸ
» μέσον ὡς πνεῦμα κτιστὸν πρὸς χάρισμα λέγωσιν, ἀλλ' ἔχει ὡς αὐτὸ τὸ πνεῦμα τὸν λέ-
» γειν, τοῦτο ὁ σωτὴρ ἡμῶν σαφηνίζει ἐν ἐκείνοις τοῖς ῥητοῖς, τοῖς, λάβετε πνεῦμα ἅ-
» γιον· ἀλλ' ἐν τῇ τρίτῃ ὑποθέσει ὑπέκειτο, ὅτι τὸ πνεῦμα μὴ τῆς θεοδοτικῆς
τοῦ υἱοῦ θείων προσώπων δηλοῖ ἔπεται· ἅμα τὸν υἱὸν ἀπορρέον τὸ πνεῦμα τὸ
» ἅγιον, καθὼς ὁ πατήρ. καὶ ἵνα εἴπωμεν τὸν, ὅτι τὸ ἰδίωμα ὄντως ἀπολελυμένον καὶ
καθ' ἑαυτὸ, καὶ νοούμενα ἐκεῖνο ὡς τῆς τοῦ πνεύματος ὑποστάσεως· ἀλλ' ἡμεῖς ταύτης
τὸ δεῖξαι τὸ ἀναπόδεικτον τοῦτο, καὶ ὅτι ὡς τῆς τοῦ πνεύματος ὑποστάσεως ὄντος ὁ λό-
γος, προσαξόμεθα ἄλλον μάρτυρα τὸν μέγαν βασίλειον, ὃς τὴν διαδοχὴν ὑμῖν τῶν
πατέρων, καὶ τὸν υἱὸν, καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον αὐτοῦ ἔχειν, ὥστε μηδενὶ τρόπῳ τοὺς πα-
τέρα νοεῖσθαι μὴ συνούσιον τῷ υἱῷ καὶ τὸ πνεῦμα, μηδὲ τὸν υἱὸν μὴ συνούσιον
» τῷ πνεύματος. Ὁ τὸ πνεῦμα νοήσας, φησὶν, αὐτὸ τε ἐφ' ἑαυτῷ ἐπίνοσε, καὶ τὸν
» αὖ υἱὸν πνεῦμα, καὶ τὸν υἱὸν τῇ οὐσίᾳ συμπαρεδέξατο· ὁ δὲ τὸν λαβὼν, τὸν υἱὸν
» τὸ πνεῦμα οὐκ ἀπεμέρισεν· ἀλλ' ἀπολούθως μὲν τῇ τάξει, συνημμένως δὲ
» τῇ φύσει τῶν τριῶν τῇ ταυτὸ συγκεκραμένους, ἐν ἑαυτοῖς τὸν πίστιν ὑπεδέ-
» ξατο. καὶ τὸ πνεῦμα μόνον εἶπων, συμπεριέλαβε τῇ ὁμολογίᾳ καὶ τὸν υἱὸν τὸ πνεῦ-
» μα. καὶ ἐπειδὴ τοῦ χριστοῦ ὄντος τὸ πνεῦμα, ἐξ οὗ καὶ θεοῦ καθὼς φασιν ὁ λόγος,
» ὥσπερ ἐξ ἀλύσεως ὁ τοῦ υἱοῦ ἄκρου ἀψάμενος, καὶ τὸ ἕτερον ἄκρον συνεπισπα-
» σάμενος, οὕτως ὁ τὸ πνεῦμα ἔχων, δι' αὐτοῦ καὶ τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν συνεφελκύ-
σαται. Εἰ δὲ ὁ υἱὸν εἶπε λάβη, ἔχει αὐτὸ ἐκ τοῦ θεοῦ καὶ μὴ τὸν ἑαυτοῦ πατέρα; πῶς
» δὲ τὸ ἴδιον πνεῦμα συνεπαγόμενον· οὐ γὰρ ὄντων δύο πνευμάτων ἁγίων, ἢ
» υἱὸν χωρὶς πατρὸς νοηθῆναι, ἢ τὸ πνεῦμα ἐκ υἱοῦ δεχθῆναι. Λίδυμώτατοι
πατέρες, οὕτως ἔχουσι τὰ θεῖα προσώπα σχέσεις ἀλλήλων, οἵαις νοεῖσθαι καὶ τὰ
ἄλλα προσώπα νοουμένου τούτων ἑνός· ὅστις συμβαφεὶς τῇ τοῦ πατρὸς ὑπο-
στάσει τὸ πνεῦμα, αὐτάρκως εἶναι προβάλλει αὐτὸ καὶ τὸν υἱόν. καὶ ἵνα μὴ
δόξῃ δυσχερὴς καὶ ἄπιστος ὁ ἡμέτερος λόγος, δέλα προσαξάμενοι τὸν αὐτὸν βασίλειον
μάρτυρα, λέγοντα ἐν τῷ ὡς πίστευε λόγῳ, ὅτι ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ ἔχει καὶ τὸν υἱόν, συν-
ομολογοῦμεν ὅτι ὁ υἱὸς οὐκ ἔστι πατήρ· ταὐτὸν ὄντος τοῦ υἱοῦ ὅσα καὶ ὁ πατὴρ, ἀλλὰ τῇ μὴ
» εἶναι πατήρ. Πατέρα εἶπον ἐκ τοῦ φύλαττε μοι ταύτας τὰς ἰδιότητας· καθόσον δὲ
» ἀγέννητος ἐν τῷ εἶναι υἱὸς, ταυτὸν ὄντα ὅσα καὶ ὁ πατὴρ κατὰ τὸν αὐτὸν φασὶν ὁ κυριακὸς
» εἰπόντος· ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ ἐμά ἐστι. τοῦ ὄντα ἡδυπαθῆ εἰκότως ὄντα ταῦτα, ὅσα ἐμφέ-
» στιν τῷ προβεβλῆσθαι. Οἱ μὲν ἁγιώτατοι πατέρες συνῆμοι λέγουσιν ὅσα ἔχει
καὶ συμφωνοῦσιν ἡμῖν· φαίνεται γοῦν σαφῶς ὑπὸ τοῦ προβάλλειν ἔχειν τὸ πα-
τρὶ καὶ υἱῷ· ἡμεῖς πολλὰ καὶ σαφῆ ἐκ τῆς αὐτῆς ὕλης εἰρήμεθα καὶ ἄλλα
εἰπεῖν, καὶ δεῖξαι ὅτι ἐν τῷ λέγεσθαι, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀπορρέον ἐκ τοῦ πα-
» τρὸς, νοεῖται ἀπορρέον καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ, ἀλλ' οὐκεῖ ταῦτα· ἃ ὅσα ἔστιν ἐν τοῖς
» μιθυσόμενα ἐν ἑτέρᾳ συναδῇ σοι θελήσαι ὁ θεὸς ἀφελεῖν τὸν αἰτίαν, ἵνα καὶ
ἡμεῖς λέγωμεν ταῦτα τὰ ὡς νοεῖσθαι συζητεῖν. Ἀλλὰ ἐπάνειμι ὅθεν ἐξέβαλον
λόγου μικροῦ δεῖν, προσαξάμενος καὶ τὰ ἀπὸ τῆς αἱρέσεως ἃ σαφῶς ἐν ἔστι προβάλλειν
ἐν αὐτῇ τῇ ὑπάρξει ἡμεῖς διαδείξομεν, ἐν τῷ λέγειν τὸν πατέρα ἀπορρέειν τὸ
πνεῦμα, νοεῖσθαι τοῦτο ἀπορρέον ἐκ τοῦ υἱοῦ, ὅθεν ἔπεται, τὸ πνεῦμα ἐν τῷ σαφῶς
» λέγειν μὴ εἶναι προβεβλῆσθαι, ἀλλ' ἀπάρξει. Ἐπὶ τὸ δ' ὕστερον ἦλθομεν, ὅπερ δὲ
» λοιπὸν προβεβλῆσθαι, ἡμεῖς δὲ ἐκ ἀλλὰ σαφήνειαν, μὴ εἶναι καταλυθῆναι· εἰ γὰρ ἐν
προβεβλῆσθαι, ὅπερ ἐκ λέγομεν ἀπὸ ἐκ εἶναι μὴ ἐξαίρεσιν τοιαύτην δὲ προβεβλῆσθαι χρὴ μὴ

πρὸς κλυδώνιον οὕτως. Ἡμεῖς τῆς καθ' ἡμᾶς πίστεως τὴν ἀγίων πατέρων τὴν ὁμο-
λογοῦσαν τὴν ὀρθὴν καθαιρέσει τῆς αἱρετικῆς αἱρέσεως, οὐδὲν ὅτι προστεθήκαμεν
πώποτε, οὔτε προσθεῖναι δυνάμεθα· ἀλλ' ἐκείνης ἐσμὲν τῆς πίστεως καὶ ἐσόμεθα,
προσδιαρθροῦντες τὸ ἐλλιπῶς εἰρημένον περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἤγουν τὸ μὴ κτι-
στὸν εἶναι τοῦτο τὸ ζήτημα, ὅτι μιᾶς θεότητος εἰσίν αἱ τρεῖς τὸν πατέρα, καὶ
τὸν υἱόν, καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα, θεὸν καὶ τὸ πνεῦμα γινώσκοντες. Ἀπὸ τούτων ἡμεῖς
λέγομεν, ὅτι εἰ καὶ πολλὰ ἐζητήθησαν ἐν τῇ δευτέρᾳ συνόδῳ, ἀλλ' οὐκ ἦσαν
προφάσεις, ἀλλ' ἀπάτης καὶ σαφήνεια. καίτοιγε ἐν τῷ τῆς προτάσεως συμβόλῳ
οὐκ ἠγνοεῖτο, ὅτι τὸ αὐτὸν καὶ ἀόρατον· ἀλλ' οὐδὲ ἠγνοεῖτο, τὸν υἱὸν γεγεννῆσθαι
πρὸ πάντων τῶν αἰώνων· ἀλλ' οὐδὲ, θεὸν ἀληθινὸν ἐκ θεοῦ ἀληθινοῦ· ἀλλ' οὐδὲ,
τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, κύριον καὶ ζωοποιόν· ὅμως οἱ ἐν τῇ δευτέρᾳ σύνοδος τὰ τοιαῦ-
τα οὐκ ἠγόρασαν προσθεῖναι αὐτῇ· ὡς αὐδημιὰς ἡγεμονίης προφάσεις ὁ μακά-
ριος χρηγόριος λέγει, μηδὲν ἄλλο προσθεῖναι, ἢ ὅπερ εἶπον οἱ πατέρες οἱ κατὰ νίκαιαν.
μᾶλλον μὲν οὖν εἰ βούλοιτό τις ἀκριβῶς κατανοῆσαι, εὑρήσει ἐκεῖθεν ὁρμώμενον σύ-
νοδος, ἥτις οὔτε ἀφεῖλεν, οὔτε προσέθηκε. ἐν γὰρ μὲν τῇ δευτέρᾳ ἀφορίζει τὸν,
ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρός, ἀπὸ τῆς προτάσεως· καὶ αὖθις ἡ τετάρτη, αὐτὰ τοῦτο ἅπερ ἔλεγε
τὸ ἐν τῷ προτάσει συμβόλῳ, ἡνωμένος ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πα-
τρός, εἶπον ἐκείνοι, ὁμούσιον τῷ πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα, καὶ ὁμούσιον ἡμῖν κατὰ
τὴν ἀνθρωπότητα, ἐναπεμάξαντες τῇ δόξῃ τοῦ δεσπότου. φαίνεται ἄρα τὸ ποιοῦ-
μενος προφάσεως ἔχειν ἢ ἀσάφειαν, οὐκ ἦν προσθήκη, ἀλλὰ σαφήνεια· τοῦτο
βουλόμενοι δὲ εἶναι ἀπὸ μνησικακίας καὶ ῥᾳδιουργίας τῆς ὑμῶν ἀναισχυντίας· ὁ κύριος γὰρ ὁ
ἰησοῦς ὡς ἐξ ἀνθυποφορᾶς τὸν λόγον ποιούμενος, ἐζήτησεν ἕτερον ἐπισκοτούμενος
προσωπον, τίνες φάσει οἱ ἐν τῇ τρίτῃ οὐκ ἐποίησαν μνείαν τοῦ τῆς δευτέρας συμ-
βόλου, ἀλλὰ τὸ τῆς προτάσεως μόνον, καὶ λύσας ἄριστα καὶ σοφώτατα τὴν ἀπορίαν
εἶπε, διὰ τὸ εἷναι ἄμφω ταῦτα ὡς ἓν, καὶ μηδὲν διαφέρειν. καίτοιγε προεστήσαντο
πολλὰ ὡς φάσεις, καὶ ἐν συλλαβαῖς καὶ ἐν λέξεσιν, ἃ οὐκ ἦσαν ὡς ἔοικε προσθή-
κη, διὰ τὸ εἰς τὴν αὐτὴν νοεῖν φέρειν. Ἐκ τούτων οὖν ἁπάντων ἀναφαίνεται εἶναι
φανερὰ τὴν μείζονα, δηλαδὴ μὴ εἶναι μηδὲ λέγεσθαι προσθήκην μηδεμίαν σα-
φήνειαν ἢ ἀνάπτυξιν. λείπεται ἤδη δοῦναι εἶναι ἓν ἄτομα, ἐν ᾧ ὄντι καὶ πλείονα
κόπον, ἤτοι τὸ, ἐκ τοῦ, ἐξήνεγκε ὄντι καὶ σαφήνεια. ὥστε δηλονότι ἐν οἷς λέγε-
ται ἐκπορεύεσθαι ἐκ τοῦ πατρὸς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἅμα νοεῖσθαι καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ.
καὶ πρὸς τοῦτο ἡ προσίσα ἄλλας δοῦναι εἶπε, τὸν τῷ υἱῷ τιθέντων ἁγίων, καὶ δοῦναι εἶ-
πον ἐν τῇ μείζονι, ὅτι ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ υἱοῦ καθὼς καὶ ἐκ τοῦ πατρὸς, καὶ δεῖξαι ἐκ
τοῦ ὑμετέρου ἁγίου. ὁ γὰρ μακάριος κύριλλος ἐν τῇ κατὰ ἰωαννίνων ὁμιλίᾳ ὅπου
λέγεται, ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν πατέρα, καὶ ἄλλον παράκλητον πέμψει ὑμῖν, λέγει
Τῶν γὰρ ἓν καὶ ταυτὸν οὐσιωδῶν ἀγαθῶν ὑπάρχουσιν ἀϊδίως κοινωνοὶ, καὶ τὸ πνεῦ-
μα καὶ τὰ τέσσαρα τὸν τρόπον, καθ' ὅπερ αὐτὸ νοεῖται καὶ ὁ πατὴρ, ἐκ ἐπικτῶν, οὐδὲ ἔξω-
θεν, δῆλον γὰρ μᾶλλον δὲ μανικὸν τὸ ἔτι φρονεῖν, ἀλλ' ὥσπερ καὶ ἡμῖν ἕκαστος τὸ
ἴδιον ἐν ἑαυτῷ πνεῦμα συνέχει, καὶ ἐν τῷ ἐνδοτάτῳ ἀπλάγχνων εἰς τὰ ἔξω προ-
χεῖ· διὰ γὰρ τοῦτο καὶ σωματικῶς αὐτὸ ἐνεφύσησεν ὁ σωτὴρ, δεικνὺς, ὅτι καθὼς
πὴρ ἐν τῷ σώματι τῷ ἀνθρωπίνου φύσεως τὸ πνεῦμα πνευματικῶς, ὕπω καὶ ἐν τῆς
θείας ὑσίας διαφερόντως προχεῖται τὸ ἐξ αὐτῆς. Ἀπὸ τούτων συμπαραίνει, ὅτι
ἐπειδὴ ὁ υἱὸς ἔχει πάντα τὰ τοῦ πατρὸς ἀγαθὰ κατὰ φύσιν καὶ οὐσιώδη, ἔχει καὶ τὸ ἐκ-
πορεύεσθαι τὸ πνεῦμα καθὼς καὶ ὁ πατὴρ, μόνοντων τῶν προσωπικῶν ἰδιωμάτων. ἐξ

Ο' Εφίσου. Ε'πειδὴ εἶπατε ὅτι χρήζετε ἵνα ἴδητε τὴν ἔκτης καὶ ἑβδόμης συνόδου, δίδομεν τὸ βιβλίον· τὴν δὲ τῆς ὀγδόης οὐδὲν λέγομεν αὐτῶν, ἐπειδὴ καὶ ἡ αἰδεσιμότης ὑμῶν λέγει τοῦτο· καὶ ἄλλως ἡ δίκαιόν ἐστιν, ἵνα ἐάσωμεν τὰς οἰκουμενικὰς, καὶ ζητῶμεν τὴν μερικήν· ὅμως τὸ βιβλίον αὐτὸ οἴδατε ὅτι ἔδωκα ἐγὼ ἀπὸ τῆς καισαρευπολίτεως τῷ κυρῷ νικολάῳ, καὶ φαίνεταί μοι ὅτι μετεγράψατε αὐτό, καὶ ἐκεῖνος πολλὰ εἶδεν αὐτό, καὶ τομίζω ὅτι μετέγραψεν αὐτό.

Ο' Ρ'όδου. Α'πὸ τοῦ ῥήματος τούτου θέλω ἐπάνω τὸν λόγον μου πρὸς τοὺς ἀγιωτάτους πατέρας. ἀπὸ τῆς πολυτιμίας ὁμιλίας ὑμῶν ἐδέχθημεν, τίνα ἄρα κεφάλαια συνήξαμεν. πρῶτον ὑμεῖς ἀνέγνωτε τὰ σύμβολα, ἵνα ὀρθότερον εἴπω, τὸ σύμβολον· δεύτερον ἀνέγνωτε τοὺς ὅρους, τέλιτον πᾶσας ἐπιστολάς, ἤτοι ἐγκύλιον, ἀγαθωνος πάπα, καὶ κελεστίνου, καὶ κυρίλλου, ἀφ' ὧν συνήξατε καὶ ἐποιήσατε κεφάλαια τέσσαρα. τέταρτον εἰπόντες ὅτι δυλαβούμενοι τοσούτους πατέρας τῷ πλήθει καὶ τῷ ἀξιώματι, & τὰς ἀρὰς ἐκείνων ἀκούοντες πόσῳ μᾶλλον ἐνέβαλον, ἵνα μηδὲν προσθῇ τις ἐν οἷς ἐκεῖνοι ὡρίσθησαν, φοβεῖσθε ὑμεῖς προσθεῖναι ἢ ἀφελέσθαι τῷ προσθήκῃ, ὅπερ ὑμεῖς μὲν προσθήκην λέγετε, ἡμεῖς δὲ ἀνάπτυξιν, ὡς ἡ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία ἐν τῷ συμβόλῳ φάλλει. Πρῶτον μὲν οὖν ἐν τῷ προσώπῳ ἤτοι ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῆς συμβόλων, ὡς ἀγαπᾶτε δίκαιον τὸ λεγόμενον παρ' ἡμῖν τοῖς λατίνοις ὅτι ὅσι προσθήκη, ἀπὸ δὲ τοῦ δευτέρου ἐν οἷς ἀνέγνωτε τοὺς ὅρους, ἐδείξατε ὅτι οὐ δεῖ προσθεῖναι, ἀπὸ δὲ τοῦ τρίτου ἐπαυσάσατε ἵνα ἀποδείξητε, ὅτι οὔτε ὀρθόν ἐστιν, οὔτε ἀναγκαῖον, ἀπὸ δὲ τούτων τῶν τριῶν συνάξαντες ἐποιήσατε τὸ τέταρτον, ὅτι δηλαδὴ τὰς ἀρὰς φοβούμενοι οἱ προσθήσετε. λείπεται τοιγαροῦν ἵνα ἀρξώμεθα ἀπὸ τοῦ πρώτου, ὅτι ὁ λεγόμενος οὐκ ἔστι προσθήκη, ἀλλ' ἔστιν ἀνάπτυξις καὶ σαφήνεια. δεύτερον ὅτι οἱ κωλύοντες ἡ ἀνάπτυξις. πρὸς ἓν τὸ τρίτον πειρασόμεθα ἀποδεῖξαι τῇ τοῦ θεοῦ χάριτι, ὅτι ὅσι χρήσιμον, καὶ ἀναγκαῖον, καὶ ἀληθές· τέταρτον ἀποδείξομεν ἐκ πολλῶν καὶ ἀναγκαίων λόγων, ὅτι δεῖ ταῦτα χειρίσασθαι πείθεσθαι τῇ ἀληθείᾳ ἐξ ἅπασης τρόπου. & εἰς μὲν τὸ πρῶτον, ἐπειδὴ ἐζητήθη παρὰ τῆς αἰδεσιμότητος ὑμῶν, ἵνα λέγηται ἱκανῶς κεφάλαιον δυσωπῶς καὶ καλῶς, λέγω ὅτι. Οὐδεμία ἔκθεσις, ἀνάπτυξις, ἡ σαφήνειά τινος ὑπερτίθεται, ἢ μαθήματος, ῥηθεῖσι αὖ προσθήκη· ἀλλὰ τὸ, ἐν τῷ ἰοῦ, λεγόμενον ἐν τῷ συμβόλῳ, ἐμφαίνεται τῇ, ἐκ τοῦ πατρὸς, φωνῇ, ἐξήγησις ὂν αὐτοῦ καὶ ἀνάπτυξις· οὐκ ἄρα ὅσι προσθήκη. ἡ τοιαύτη ἀκολουθία καὶ ὁ τοιοῦτος συλλογισμὸς, ἀρτιός ὅσι καὶ ὑγιὴς ἀρνηθῆναι· λείπεται δὲ εἶναι τὸν μείζονα τούτου τοῦ συλλογισμοῦ καὶ τὸν ἔλαττονα· ἡ μείζων ἀποδεικνύεται τοῦτον τὸν τρόπον. τὸ προσπεθέμενόν τινι προστιθέντας ἔξωθεν, τοῦτον τὸν τρόπον νοοῦσι & οἱ φιλόσοφοι, & μάλιστα ὁ ἀριστοτέλης ἐντῷ περὶ ψυχῆς καὶ φυσικῆς, ὅπου ἐκεῖνος λέγει περὶ θρέψεως· λέγει γὰρ, ἀναίτιον τὸ ξηρόμενον ξηρασίᾳ προσπεθέμενόν τινος ἔξωθεν. εἰ δὲ πᾶσα προσθήκη ἔξωθεν, ἡ δ' ἀνάπτυξις & σαφήνεια οὐκ ἔξωθεν, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς ὑγκειμένων, ἔσται ὁσάκις γίνεται ἔκθεσις ἡ ἀνάπτυξις ὀρθῆς μὲν ἐκθέσεως τῆς προὐπκειμένης, μὴ εἰς προσθήκην· ἐπεὶ καὶ ἄλλως ἀκολουθεῖ πολλὰ ἄτοπα. ἐκ δὲ τούτου, ὅτι πᾶσα ἀνάπτυξις ἡ σαφήνεια ὅσι προσθήκη, δώσομεν οὕτω τῷ ἱερᾷ γραφῇ δίκαιον προσθήκας πολλάς· τῇ γὰρ κτίσαντι συμβόντων πατέρων ἐκθέντων τὸ ἑαυτῆς σύμβολον ὡς ἐξέθεντο, οἱ πατέρες οἱ συμβόντες ἐν τῇ δευτέρᾳ οἰκουμενικῇ συνόδῳ, ἐποίησαν προσθήκην δοκοῦσαν· ὅμως εἶπον ὅτι ὅσιν αὐτὰ ἅπερ εἶπον οἱ πρόσθεν πατέρες· καὶ τούτων μάρτυς ὁ καὶ παρὼν ἐν ταύτῃ θεολόγος χρηγόριος χράφων

πρὸς

ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ ΜΗΝΟΣ ΕΙΚΟΣΤΗ
ΗΜΕΡΑ ΔΕΥΤΕΡΑ ΕΓΕΝΕΤΟ
ΣΥΝΑΞΑΡΙΣΙΣ ΕΚΤΗ.

Ιδισιμώταλοι πατέρες, προχθὲς ἐποιησάμεθα τοὺς τούτους λόγους, ὅτι συνήλθομεν ἐν τῷ ναῷ τῶ ἁγίου φραγκίσκου, ὅπ ἡμεῖς δὴ τοῦτο τῷ σκοπῷ συνήχθημεν ὅτι τῷ ἐξετάσαι καὶ διορθῶσαι τινὰ εἰρηνίκων μὴ τῆς εἰρήνης· καὶ διὰ τοῦτο χρεία ἵνα χαρίζηται τὸ ἓν μέρος τῷ ἑτέρῳ ἐν οἷς ὀφείλει εἶναι. καὶ ὑπεσχέθημεν, ἐαν ἡ χρεία βιβλίων, ὅσα εἰσὶν εἰς τὸ ὑποτεταγμὸν τὸ μακαριωτάτου πάπα ἵνα δώσωμεν μὴ χαρᾶς· ὡσαύτως ὑπεσχέθητε καὶ ὑμεῖς, ἐαν ἔχητε βιβλίον ἵνα δώσητε αὐτὸ, καὶ ἴδωμεν μίαν ὥραν· καὶ ἠξίωσα τὸν αἰδεσιμώταλον ἐφέσου καὶ τὸν νικαίας διὰ βιβλίου, ἵνα δανείσησιν ἡμῖν αὐτὸ, ὁποῖον ἔχει τὰ φραγκικὰ τῆς ὀρθόδης συνόδου, ἵνα ἔχωμεν αὐτὸ μίαν ὥραν, καὶ εὐθὺν ἔδωκαν αὐτό· καὶ εἰ μὴ ἐφέρετο τὸ βιβλίον, ἴδιὸν καλόν· εἰ δὲ μὴ, πέμψατε ἵνα φέρωσιν αὐτό. Ιυλ. Καρδ.

Ο' ἀπεκρινάμεν τότε τοῦτο ☩ νεῦ λέγω, ὅτι οὐ μέλλει ἐμποδιθεῖναι ἵνα δείξωμεν βιβλίον ὅταν ἡ χρεία, ☩ δὲ δοῦναι αὐτὸ ὅπως ὡς τε λείπῃ ἀφ' ἡμῶν, ἔτι δύ σκολον· φεὶ δὲ τῶ βιβλίου τούτου οὐκ ἔσιν δύκολον δοῦναι ἡμᾶς αὐτό. εἰ δὲ καὶ εἴχομεν αὐτὸ, οὐκ ἔχομεν αἰάγκλιν ἵνα σωαριθμήσωμεν ταῖς οἰκουμενικαῖς συνόδοις ἄλλην συνόδον, ἥτις οὐδὲ ἐσήρχθη ὅλως, ἀλλὰ μᾶλλον ἀνευρόθη. καὶ αὕτη ἡ συνόδος ἰδοὺ λέγει ἡ ἁγιωσύνη σου, ἔχει θρόξεις κατὰ τῆ φωτίη, ἐν τῷ καιρῷ τῶ πάπα ἰωαννου καὶ τῶ ἀδριανοῦ. μὴ ταῦτα ἐγκύκλιον ἄλλη συνόδος, καὶ αὐάρθωσε τὸν φώτιον, ☩ ἀνύρεσε τινὰ θρόνου συνόδου. αὕτη ἡ συνόδος, ἥτις ὀνομάζεται καὶ ὀγδόη συνόδος, ἐγκύκλιον ὅτι ☩ πάπα ἰωαννου, οὗ τινος πάπα ἰωαννου αἱ ἐπιστολαὶ διέσκονται ὑπὲρ ☩ φωτίη. ἐζήτησε δὲ ἡ συνόδος αὕτη καὶ φεὶ τῆς θρονικῆς ☩ συμβόλου, καὶ ἔκρινεν ἄξιον ἵνα ἐξαριθμῆ φαντελῶς· καὶ νομίζομεν ὅτι οὐδὲ ὑμεῖς ἀγνοεῖτε οὔτε ☩ συνόδον, οὔτε τὰς ἐπιστολὰς ☩ πάπα ἰωαννου. καὶ ἐπειδὴ ἀνευρόθησαν τὰ τῆς συνόδου ἐκείνης, οὐκ ἔσι δίκαιον ἵνα ζητῶμεν αὐτὸ, ἀλλὰ τὸ μετ' αὐτοῦ μάλιστα. ἀπὸ τότε χρονῶ μέχρι ☩ νεῦ, ἀναγινώσκεται ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ τῆς κωνσταντινοπόλεως ὅπως. ἅπαξα τὰ κατὰ τὴν ἁγίων πατριαρχῶν, φωτίη, ☩ ἰγνατίη χραφέντα ἢ λαληθέντα, ἀνάθεμα. διὰ τοῦτο ἅπερ ἀνέβαπησαν οὐδὲ φρίπει ἵνα ᾖθωσιν εἰς τὸ μέσον. Ο' Εφίσου.

Θέλω δὲ λῦσαι ὑμᾶς ἐκ ☩ φόβου τούτου, ἵνα μὴ ἔχῃ τι φόβον, ἵνα μηδὲν ἀναγνωσθῇ ἀπὸ τῆς ὀγδόης συνόδου· ἀξιοῦμεν δὲ ἵνα ᾖθῃ τὸ βιβλίον ἐκεῖνο ὁ ἐζητήσαμεν· θέλομεν γὸ ἵνα ἴδωμεν ἀπὸ τῆς ἴκτης καὶ ἑβδόμης συνόδου, καὶ φεὶ τῆς ὀγδόης οὐδὲν λέγομεν. Ιυλ. Καρδ.

Ἐπει-

ὑποπεσόμεθα, μὴ συγχωρουῦτος ἡμῖν τ καιροῦ, πλεῖω ὅσων αἰτησαμθόμεις αὐτοὺς
προσῤῥιψαμθμ ἀναγνῶναι τὴν τοιαύτην ἔκθεσιν μετὰ τῆς προσθήκης, ὡς ἐν τῷ
βιβλίῳ ἐφέρετο. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐπήγαγον ὁ ἐφέσου κατὰ τὴν ἀκολουθίαν τῆ
προτέρων εἰρημθμένων τι κ ἀναγνωσθέντων. Ἠκούσατε, πατέρες ἁγιώτατοι,
τὰς ἀποφάσεις ἃς οἱ θεῖοι πατέρες κ κοινῇ συνιρχόμθμοι, κ ἰδίᾳ καθ' ἑαυτοὺς οἱ
τῆ συνόδων ἔξαρχοι περὶ τῆς πίστεως ἰδίᾳ ἀπεφήναντο· κ ἃ δι' ἰδίων ἔγραψαν,
ἢ πρὸς ἀλλήλους ἐπιστέλλοντες, ἢ καθ' ἑαυτοὺς δογματίζοντες, κ ἐκεῖνα παρ' αὐ-
τοῖς ταῖς συνόδοις ἀναγνωσθέντα, ὡς κοινὰ δόξαν προσδέχθησαί τε κ ἐκυρώ-
θησαν. Ἡμεῖς μὲν οὖν ἀγαθύμθμοι τοὺς πατέρας ἡμῶν, κ τοὺς ὅρους αὐτῆ φυ-
λάττοντες, κ τὰς ἀρὰς δι' ἀναβέμθμοι, ἃ δυνάμεθα ὡραδίξαθαι τὴν ἐν τῷ
συμβόλῳ ὑμνμθμένην προσθήκην. καιρὸς δὲ λοιπὸν ἀκοῦσαι τῆ ὑμετέρων ἀπο-
λογιῶν, εἰ μή ὁ καιρὸς κωλύει, τῆς προσθήκης ταύτης ἕνεκα· πλεῖω ταῦτα εἴπομθμ
κατὰ τὸ παρὸν, ἀπὸ τῆ αὐτῆ ℭ ὁμοίων ἀφορμῆ ἐπιζητοῦντες τοὺς ὅρους τῆ οἰ-
κουμθμικῶν συνόδων, οἷς ℭ ἀναγκαῖον ἦν ἐφέξης κ ἀκολούθως ἀναγνωσθῆναι,
καθάπερ κ ἀνεγνώσθησαν. μετὰ δὲ τὰς ὑμετέρας ἀπολογίας, ὡραξόμθμ εἰς μάρ-
τυρείαν τῆ εἰρημθμένων, κ ἑτέρων ἁγίων πατέρων χρήσεις ἐκ τῶν συνόδων τούτων,
αἷς ἐξέθεντο γράφοντες πρὸς ἀλλήλους, ἢ δημοσίᾳ διδάσκοντες, ἢ καθ' ἑαυτοὺς δογ-
ματίζοντες. ὡραναλῶμθμ δὲ ὑμᾶς, κεφαλαιωδῶς κ αὐτὰ μέρος ποιεῖσθαι τὰς
ὑμετέρας ἀπολογίας κ αὐτοθέσεις, ὡς ἐν ὀλιγέλξεως εἴδει· ἵνα κ αἱ πρὸς αὐτὰς
ἡμέτεραι λύσεις, ὀλιγόστιχοι, κ σύντομοι, ℭ σαφεῖς γένωνται· γινώσκετε γὰρ ὅτι ἡμεῖς
οὔτε μυθολογικοί ἐσμθμ, ὅτε ἄλλως διαιρετικοὶ κ ἀριθμητικοὶ, οὔτε φιλοτιμούμε-
θα πρὸς παῖ τὸ αὐτιλεγόμθμον ἴσχὺν δοκεῖν ὅ, τι αὖ εἴπομθμ. ἀλλὰ τοῦτο ἁπλοῦν
κ ῥητὸν ἴσχομθμ, ὡς ἔφη τις ἤδη τῆ παλαιῶν, ὅτι ὃ αὖ μὴ τῆς ἀληθείας λέγη-
ται, δηλόμεθά τε ἀσθμῶς κ ἀποῤῥυτόμεθα, ὃ δ' αὖ μὴ οὕτως ἴσχον δοκῇ, κατὰ
πόδας κ προφανῶς ἐξελέγχομθμ. Τούτων οὕτω ῥηθέντων ὑπὸ τοῦ ἐφέσου,
ὁ καρθηνάλιος ἰουλιανὸς εἶπε πρὸς τοὺς βασιλέα.

Ιωλ.Καρδ. Γαλλικώτατα βασιλεῦ, τὸ προκομιζόμενον παρ' ἡμῖν σύμβολον ἐν τῇ ἑβδόμῃ συ-
νόδῳ, ἔστιν ἐν βιβλίῳ παλαιοτάτῳ, ℭ ἀδύνατον ὑπενοήσαμθμ γέ τινα ἐναλλα-
γὴν ἐν αὐτῷ. ἴσχομθμ δὲ κ ἱερέα παλαιὸν κ σοφὸν γεγραφότα περὶ
πολλῶν ἄλλων, κ δι' ℭ περὶ τούτου διειληφότα, ὅτι τὸ σύμβολον οὕτως ἐξετέθη ℭ
ἀναγνώσθη, ὡραῖα τῆς ἑβδόμης συνόδου· κ σωιζομθμ τοῦτο ℭ ἀπὸ τῆ ἐκείνη φω-
νῆς. ὑμεῖς δὲ πατέρες ἁγιώτατοι, ἐπειδὴ ἐζητήσατε τὴν ἀπολογίαν ἡμῶν γε
νέσθαι κεφαλαιώδη, ℭ σύντομον, κ κομψοτέραν, ἀποδεχόμεθα κ ἡμεῖς τοῦτο.
πλεῖω ἵνα κ ὑμεῖς καθαρῶς πρὸς ἕκαστα τῆ εἰρημθμένων ἀποκρίνησθε, ἀνάγ-
κη ὄντως ἀναγνωσθῆναι τὰ σύμμεικτα εἰρημθμένα τε κ γεγραμμθμένα
ὡραῖα τῆ ἐφεσίων ὑμῶν, κ ἀντιβληθῆναι τοῖς ὑμετέ-
ροις· εἶθ' οὕτω τῆς ἀναμνήσεως αὐτῆ γθομέ-
νης, κ τῆς συμφωνίας ἀναφανείσης,
ἐν τῇ ἑξῆς συνόδῳ περὶ
πάντων τῆ εἰρημέ-
νων ἀπολογη-
σόμεθα.

ρύμμοι, ἐξέπεσαν τ' ὀρθοῦ λόγου, καὶ τῆ διδαδόσῃ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας »
ἀπηξάμμοι, ἀρὸς τὸν σύνεσιν τῆς ἀληθείας διήμαρτον, καὶ ὥσφησιν ὁ παροιμια »
κὸς λόγος, τοὶς ἄξονας τ' ἰδίου γλωρίου πεπλαίωται, & σωπῆσαι χρὸν ἀκαρπίαν. »
ὅπ τῆ ἱερῶν ἀναθημάτων τὸν θεοφιπῆ δίκοσμίαν ἐξεβάλλειν τεθλμήκασιν, »
ἱερεὶς μὲν λειόμμοι, μὴ ὄντες δὲ, ἀρὲ ὧν ὁ θεὸς ἐξ τοῦ προφήτου βοᾷ· ποιμέ- »
νες πολλοὶ διέφθειραν τὸν ἀμπελῶνά μου, ἐμόλυναν τὸν μερίδα μου. ἀνίεσις »
γὸ ἐπακολουθήσαντες ἀνδράσι ταῖς ἰδίαις χροὶ πειθομμίοις, κατηγόρησαν τῆς »
ἁρμοδείσης χειρὸς τῆ θεᾷ ἡμῆ ἁγίας αὐτοῦ ἐκκλησίας, καὶ ἀνὰ μέσον ἁγίου »
καὶ βεβήλου οὐ διέκειλαν, τὸν εἰκόνα τοῦ κυρίου καὶ τῆ ἁγίων ἀυτοῦ, ὁμοίως »
τοῖς εἰδώλοις τῆ σατανικῶν ξοάνων ὀνομάσαντες. διὸ μὴ φέρον ὁρᾶν ἀπὸ τῆς »
τοιαύτης λύμης ἐξαφθειρόμμον τὸ ὑπήκοον ὁ διαπότης χειρὸς ὁ θεὸς ἡμῆ, τοὶς »
ἀπαρταχοῦ τῆς ἱερουσύνης ἀρχηγοὶς τῆ αὐτοῦ συνκλίσεσι δίδακία, θείῳ ζήλῳ »
καὶ δικαιοδόσῃ τῆ πιστοτάτων ἡμῆ βασιλίων, κανσταντίνου καὶ εἰρλίνης, ὅπως ἡ »
ἔνθεος διδάδοσις τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας κοινῆ ψήφῳ ἀπολάβῃ τὸ κῦρος. »
Μετὰ πάσης τοίνυν ἀκριβείας διερευνήσαντές τε καὶ διασκεψάμμοι, καὶ τῆ σκο- »
πῷ τῆς ἀληθείας ἀκολουθήσαντες, ἀδὲν ἀφαιρεῦμμεν, ἀδὲν προστιθέαμμεν, ἀλ- »
λὰ ταῦτα τὰ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἀμείωτα διαφυλάττομμεν, & ὑπόμμοι »
ταῖς ἁγίαις οἰκουμμενικαῖς ἓξ συνόδοις, προσθέτα μὲν τῆ ἐν νικαίῳ συναθροισθείσῃ »
λαμπρᾷ μητροπόλει, ὕπ γε μὴν καὶ τῆ μετ' αὐτὸν ἐν τῆ θεοφυλάκτῳ βασιλί- »
δι πόλει, πεδόμμεν εἰς ἕνα θεὸν πατέρα παντοκράτορα, & μετά πνα καὶ ἄλλα. »
κὴ μὴν τὰς ὑπογραφὰς ἡ ἁγία συνόδος ἐξεβόησε· ταύτης ὕπω πεδόμμεν· πάν- »
τες τὸ αὐτὸ φρονοῦμεν, πάντες συναινέσαντες ὑπεγράψαμεν· αὕτη ἡ πίστις τῆ ἀπο- »
στόλων, αὕτη ἡ πίστις τῆ πατέρων, αὕτη ἡ πίστις τῆ ὀρθοδόξων, αὕτη ἡ πίστις τὸν οἰ- »
κουμμένων ἐστήριξε. πεδόντες εἰς ἕνα θεὸν ἐν τριάδι ὑμνύμενον, τὰς τιμίας εἰ- »
κόνας ἀσπαζόμεθα· οἱ μὲν ὕπως ἔχοντες, ἀνάθεμα ἔστωσαν· οἱ μὴ ὕπω φρονοῦν- »
τες, πόῤῥω τῆς ἐκκλησίας ἐσ διωχθήτωσαν· ἡμεῖς τῆ ἀρχαίᾳ θεσμοθεσίᾳ τῆς »
καθολικῆς ἐκκλησίας ἐπακολουθοῦμεν· ἡμεῖς τοὶς θεσμοὶς τῆ πατέρων φυλάτ- »
τομεν· ἡμεῖς τοὶς προστιθέντας τι ἢ ἀφαιροῦντας ἐκ τῆς ἐκκλησίας ἀναθεματί »
ζομεν· ἡμεῖς τὰς σεπτὰς εἰκόνας ἀποδεχόμεθα· ἡμεῖς τοὶς μὴ ὕπως ἔχοντας τοῦ ἁγί- »
ου πνεύματος καθυποβάλλομεν. Καὶ ἐν τοῖς ἀναθεματισμοῖς. Εἴπις πᾶσαν »
διδάδοσιν ἐκκλησιαστικὴν ἔγγραφόν τι καὶ ἄγραφον ἀθετεῖ, ἀνάθεμα. »

Μετὰ δὲ ταῦτα ἀνεγνώσθη κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ὁ ὅρος τῆς ἁγίας καὶ οἰκου- μμενικῆς ἑβδόμης συνόδου, τῆς ἐν νικαίᾳ συναθροισθείσης τὸ δ' δίτερον, τοῦτέστιν, ἐξ ἀρχῆς μέχρι καὶ τῆς ἐπιθέσεως τῆ συμβόλου, καὶ ἕως τὸ τέλος. ὁ διορισμὸς με- τὰ τῆ αὐτῆ ἀρῶν καὶ ἐπιτιμίων, τὸ μηδενὶ ἐξεῖναι τροσθεῖναι, ἢ ἀφελεῖν, ἢ ὅ- λως μεταποιῆσαι. Τούτου τοῦ ὅρου τῆς ἑβδόμης συνόδου παρ' ἡμῆ αἰσχυνοσκο- μμίου, τροκομίσθη ἔξω τῆ λατίνων βιβλίον ἕτερον, παλαιὸν, γεγραμμμένον, τὸν αὐτὸν ὅρον τῆς συνόδου ταύτης ἔχον· ἐν ᾧ εὑρέθη τροσκείμμενον ἐν τῆ θεο- λογίᾳ τὸ ἁγίου πνεύματος, εἰς τὸ, ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμμενον, τὸ, καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ, ὡς αὐτοὶ λέγουσι· καὶ ἔξω τούτου πολλὰ ἐπαίσχυντα λόγον, ὅπιδεικνύοντες ἡμῖν τὸ βιβλίον ὡς παλαιὸν δῆθεν, καὶ ὅτι τοῦτο μεγαλαυχοῦντες, καὶ ἀπιβάλλον- τες αὐτὸ τροὸς τὸ παρ' ἡμῖν βιβλίον, καὶ δοκιμάζοντες τὸν συμφωνίαν ἐν τῆ ὑπογραφῶν καὶ τῆ ἄλλων, ὧν καὶ ἐν πᾶσιν ἐξεύρισκον τὸν τῆς τροθέσεως ταύτης, ἐδόκουν θαυμάζειν. ἡμεῖς μὲν οὖν τροὸς τοῦτο οὐδεμίαν ἀπολογίαν

τῇ ἐν ταὐτὰ σωαθροισθείσῃ, καὶ θεοδώρου τοῦ μοψουεστίας, ὡσαύτως, διδύμου τε καὶ ἀγρίου, καὶ τῆς συγγραμμάτων θεοδωρήτου, τῆς καὶ τῆς δώδεκα κεφαλαίων τοῦ ἁγίου κυρίλλου, καὶ τῆς λεγομένης ἴβα δηποτοῦ πρὸς μάριν γεγραμμένης τὸν πέρσιν· ἀποκηρύττομεν μὲν ἐν πᾶσι τὰ τῆς δυσεβείας ἀπάντα συγγράμματα, τὰ εἰρηκότα δὲ τῆς δυσεβείας ἐκθέσθαι ὁρίσματα, καὶ τὸ ὡσαύτως τῶν ἑξακοσίων ὀκτὼ καὶ δέκα θεοφόρων πατέρων ἐκτεθὲν, καὶ αὖθις ὡσαύτως τῶν ἑκατὸν πεντήκοντα ἁγίων πατέρων θεοφόρων δεδιαῤῥηθὲν, ὅπερ καὶ λοιπὰς ἅπαν συνόδους ὑπ' αὐτῆς σεπούσης ψυχοφθόρου αἱρέσεως ἀπασιάσας ἐδέξατο, καὶ ὑποκειμένην σύμβολον, καὶ ἡ καθ' ἡμᾶς ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ ὑποσφάλισιν συνόδος.

Ἐκ τῆς δηποτοῦς τοῦ ἁγιωτάτου ἀγάθωνος πάπα ῥώμης πρὸς τοὺς βασιλέας ῥωμαίων.

Κωνσταντῖνος διὰ τῆς ἁγίων τῆς ἑπτακαιδεκάτης, καὶ τῆς ἁγίων πέντε συνόδων, ἅπερ ὡρισμένα εἰσὶν ἐν ἁπλότητι παῤῥησίας, καὶ ἀναμφιβόλως διὰ τῆς τῶν δοθεισῶν ὡσαύτως τῆς πατέρων πίστεως, ἀναμφιβόλως φυλάττομεν, ἣν καὶ ἐξηριθμησάμεθα ἔχειν δόγματος ἴχνη, διχόμυσί τε καὶ ἀποδύοντες, ἵνα μηδὲν τῶν τὰ κανονικῶς ὡρισμένα μειωθῇ, μηδ' ἐναλλαγῇ, ἢ προστεθῇ, ἀλλὰ ταῦτα καὶ ῥήμασι καὶ νοήμασιν ἀπαράτρεπτα φυλαχθῇ.

Τοῦ αὐτοῦ ἁγιωτάτου ἀγάθωνος πάπα ῥώμης, ἐξ ἑτέρας συνοδικῆς δηποτοῦς πρὸς τοὺς αὐτοὺς βασιλέας.

Ἀπὸ τῆς ὀρθῆς ἡ τελεία ἡμῶν ἔδησις, ἵνα τοὺς ὅρους τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς πίστεως, οὓς μέχρι τούτου ὁ ἀποστολικὸς θεσμὸς ἅμα ἡμῖν καὶ ἱκέτησε καὶ ὡδαδίδωσι, ἕλκῃ τῇ τῆς δεήσεως ὡδαφυλακῇ φυλάξωμεν, ἐπισεύοντες εἰς ἕνα θεὸν πατέρα παντοκράτορα, ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων, καὶ εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ, τὸν πρὸ πάντων τῶν αἰώνων ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντα, ἀληθινὸν θεὸν ἐκ θεοῦ ἀληθινοῦ, φῶς ἐκ φωτὸς γεννηθέντα τὸν ποιηθέντα, ὁμούσιον τῷ πατρὶ, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο, τά τε ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ τὰ ἐν τῇ γῇ· καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ κύριον, τὸ ζωοποιὸν, τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν πατρὶ καὶ υἱῷ συναρχόμενον καὶ συνδοξαζόμενον.

Ὅρος τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς ἑβδόμης συνόδου, τῆς ἐν νικαίᾳ συγκροτήσης τὸ δεύτερον.

Ἡ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ καὶ μεγάλη σύνοδος, ἡ κατὰ θεοῦ χάριν καὶ διάταξιν εὐσεβεστάτων καὶ φιλοχρίστων ἡμῶν βασιλέων, κωνσταντίνου καὶ εἰρήνης τῆς αὐτοῦ μητρὸς συναχθεῖσα τὸ δεύτερον, ἐν τῇ νικαέων λαμπρᾷ μητροπόλει τῶν βιθυνῶν ἐπαρχίας, ἐν τῇ ἁγίᾳ τοῦ θεοῦ ἐκκλησίᾳ τῇ ἐπονομαζομένῃ Σοφίᾳ, ἀκολουθήσασα τῇ ὡδηγήσει τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, ὥρισε τὰ ὑποτεταγμένα. Ὁ τὸ φῶς καὶ αὐτὸ δωρησάμενος ἡμῖν χαρισάμενος, καὶ τοῦ πολεμίου καὶ τῆς μανίας ῥυσάμενος ἡμᾶς χείσας ὁ θεὸς ἡμῶν, νυμφιόσαμενος δὲ ἁγίαν αὐτῷ καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν ἐκκλησίαν, μὴ ἔχουσαν σπίλον ἢ ῥυτίδα, ταύτην ἐπηγγείλατο δεσφυλάττεσθαι, καὶ τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ μαθηταῖς δεδιδάσκειν λέγων· μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος. ταύτην δὲ ἐπαγγελίαν μόνον αὐτοῖς ἐχαρίσατο, ἀλλὰ καὶ ἡμῖν δι' αὐτῆς τῆς δόσεως εἰς τὸ ὅμοιον αὐτοῦ τῆς οὐρανίας δωρεᾶς ταύτης ἀλογήσαντές τινες, ὡς νοσοῦντες ἀπατεῶνος ἐχθροῦ ἀπάτῃ ρεύ-

καὶ φυλάξαμεν τὴν πίστιν, τὴν ἐξ ἀρχῆς παραδοθεῖσαν ἐκ τῆ μεγάλου θεῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ τοῖς ἁγίοις αὐτῆ ἀποστόλοις, καὶ παρ ἐκείνων ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ κηρυχθεῖσαν, καὶ ὑπὸ τῶν ἁγίων πατέρων φυλαχθεῖσαν, καὶ μάλιστα ἐν τῇ ἁγίᾳ καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ ἐκκλησίᾳ συνῳδίαν συνηγμένων. οἷς ἡμῖν καὶ ἐν ἅπασι ἀκολουθοῦμεν καὶ ὁμολογοῦμεν, τουτέστι, τοῖς τριακοσίοις ὀκτωκαίδεκα θεοφόροις πατράσι τοῖς ἐν νικαίᾳ συνηγθεῖσι, καὶ τὸ ἅγιον σύμβολον ὅπερ μαθήματος τῆς πίστεως ἐκδεξαμένους, καὶ τῶν αἱρέσεων ἀπαθεμιτίσαντας, καὶ τοῖς αὐτῶν φρονήσασι καὶ φρονοῦσιν ἀφορισαμένους· ὁμολογοῦμεν δὲ καὶ τοῖς ἐν κωνσταντινουπόλει ἑκατὸν πεντήκοντα ἁγίοις πατράσι τοῖς τὸ αὐτὸ ἅγιον μάθημα ἐκφωνήσασι, καὶ τὰ αὐτῆς θεότητος τῆ ἁγίᾳ πνεύματος ἐξάνωσαν, καὶ τὴν αἵρεσιν μακεδονίου τοῦ πνευματομάχου, καὶ τὸν αὐτοβάπτιστον κατηχείναν, μὴ γὰρ τὰ αὐτὰ ἐκείνοις φρονοῦντων ἢ φρονησάντων ποτέ. ὁμολογοῦμεν δὲ καὶ τοῖς ἑξακοσίοις ἁγίοις πατράσι τοῖς ἐν τῇ κατ' ἐφεσον οἰκουμενικῇ συνόδῳ ἀθροισθεῖσι, εἴπερ οἷς ἅπαντων ἀκολούθησαν τῇ αὐτοῦ αἱρέσει συμβάλλῳ ὅτοι νεστορίου τὴν ἀσεβῆ, καὶ τὰ μιαρὰ αὐτοῦ δόγματα καὶ τοῖς τὰ αὐτὰ ἀπὸ ἐπιδήποτε φρονοῦντας ἢ φρονήσαντας. ἕως ἡμῶν καὶ τοῖς ἑξακοσίοις τριάκοντα ἁγίοις πατράσι τοῖς ἐν χαλκηδόνι συνελθοῦσι καὶ αὐτοῖς οἷς πάντων ἀκολουθήσαντες τὴν αὐτοῦ αἵρεσιν ἐκύρωσαν· ἢ συμφρονήσαντες τοῖς ἁγίοις συνόδοις, καὶ ἀκολούθησαν τῷ ἁγιωτάτῳ συμβόλῳ ὅτοι μαθήματι, τῷ ἁγίᾳ τριακοσίων ὀκτωκαίδεκα θεοφόρων πατέρων ἐκτεθέντι, ἐν νικαίᾳ τῆς βιθυνίας, καὶ τὸ ἱκανὸν πεντήκοντα ἁγίων πατέρων σαφηνιθέντι, καὶ κατεθεμάτισαν τοῖς ἔτι φρονοῦσι τὸ εἰρημένον σύμβολον ταλμῶντας διδάσκειν, ἢ ἐπιθυμοῦντας διδόναι τοῖς ἁγίοις τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας.

Ὅρος τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς ἕκτης συνόδου.

Ἡ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ μεγάλη συνοδος, ἡ κατὰ θεὸν χάριν καὶ παυσουσβὶς θρόνου τοῦ ἀποστολικοῦ καὶ πατριαρχείου καὶ πόλεως τοῦ μεγάλου βασιλέως κωνσταντίνου συναθροισθεῖσα ἐν ταύτῃ τῇ θεοφυλάκτῳ καὶ βασιλίδι τῶν πόλεων, κωνσταντινουπόλει ἐν τῷ στεφανίτῃ τοῦ θείου παλατίου τῷ καλουμένῳ τρούλλῳ, ὥρισε τὰ ὑποτεταγμένα. Ὁ τῶν ὅλων καὶ παντὸς ὡς μόνος ἀγαθὸς καὶ λόγος, ὁ κατὰ πάντα ὅμοιος ἡμῖν χωρὶς ἁμαρτίας γεγονὼς ἄνθρωπος, χριστὸς ὁ ἀληθινὸς θεὸς ἡμῶν ἐν διαγγελίαις ἐβαπτισμέναις ἐκήρυξε φωνῇ· ἐγώ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου, ὁ ἀκολουθῶν ἐμοὶ οὐ μὴ περιπατήσῃ ἐν τῇ σκοτίᾳ, ἀλλ' ἕξει τὸ φῶς τῆς ζωῆς· καὶ πάλιν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν ἀφίημι ὑμῖν· ταύτῃ τῇ θεολέκτῳ εἰρήνῃ φωνῇ καὶ διδασκαλίᾳ θεοσόφῳ ὁ τραυστάλης βασιλεὺς ὁδηγήσας, ὁ τὴν μὲν ὀρθοδοξίαν καθ' ὅμοιος, τὴν δὲ ἀσέβειαν ἀπράκτους ἐποίησε καὶ ἡμᾶς ἁγίαν ταύτην οἰκουμενικὴν συναθροίσας συνοδον τῷ τῆς ἐκκλησίας ὠώσε σύγκλημα. ἔδει γὰρ ἡμᾶς ἁγίαν καὶ οἰκουμενικὴν ἀπολιορθῶσαι τὴν ὑπὸ πνεῦμα καὶ ὠδὶ χείρωνα τῆς θυατείρας φαλάγγα παρεισδυσαμένην ἀπλάστως, καὶ τὴν τῷ ἁγίων καὶ ἀποστολικῶν πατέρων ἀπλανῆ τροχιὰν παρεκβᾶσαν καταλοιδορήσασα, καὶ τὰς ἁγίας ἐκκλησίας οἰκουμενικῶς πάντα συνόδους ἐν ἄκραντι διαβολῇ ἀμφάκιτι, φαμὲν, τὴν τῷ τριακοσίων ὀκτωκαίδεκα θεοφόρων πατέρων, τὴν ἐν νικαίᾳ συνηγθέντων καὶ τὴν μακεδονίου ἀρείαν καὶ τὴν μετ' αὐτὴν ἐν κωνσταντινουπόλει τὴν κατὰ πνευματομάχων θεοφόρων ἀνδρῶν, καὶ μακεδονίου τὸ πνευματομάχου καὶ ὑποστηναρίου τὸ ὁμοίως καὶ τὴν ἐν ἐφέσῳ τὸ νεστορίου, καὶ νεστορίου τὸ παλαιφάτου σὺν αὐτοῖς θεανδρικῶν ἀνδρῶν θεανεσίων. καὶ τὴν ἐν χαλκηδόνι τὸ ἑξακοσίων τριάκοντα θεοπροβλήτων πατέρων, κατ' εὐτυχοῦς καὶ διοσκόρου τοῦ θεοσυλλήτου· ἅπερ τὴν αὐτὴν καὶ τὴν τελευταίαν ταύτην τὴν ἁγίαν καὶ μεγάλην πέμπτην συνόδῳ τὴν ἐν-

ξιν τῆ θείων κανόνων ἐνθέσμως πραζωῦτες. ὑ ἦ γὸ ἐγχωρεῖ τι ἀδυσαλλύσαι, καὶ ἀδὲ κενοφωνίας καὶ λιπολογίας ἀπαχολεῖδαι τοὺς πισοὺς, ἀλλὰ ἀρσόζην τῆ ἁγίῳ συμβόλῳ ἐν ᾧ πάντες ἐβαπτίδημεν, ὅπερ ἐξιφώνησεν ἡ ἐν νικαίᾳ συὼ ἁγίῳ πνεύματι συνόδος, καὶ ἐκύρωσεν ἡ ἐν κωνσαντινοπόλει τῆ ἁγίων πατέρων συνέλευσις, & ἐβεβαίωσεν ἡ ἐν ἐφέσῳ ὁσία συνόδος, & ἐπισφράγισεν ἡ ἐν χαλκηδόνι ἁγία συνόδος. ἰὼ πίσιν κατ' ἀδένα τρόπον ἡ λόγον συλλύσαί τις δ' ἰωήσεται, πᾶσιν ἀναρεῦσαν τοῖς κακοδόξοις φρονήμασιν. ταύτην τοίνυν τὴν πίσιν ἀσάλευτον κατοικοῦντες, ἀρὸς ἀλλήλους μὴ ἀμφιβάλητε, ἀλλὰ πᾶσαν καρποφορίαν, καὶ πᾶσαν λιπολογίαν ἀποδυόμενοι, ἐνὶ σόματι τὸν ἁγίαν καὶ ὁμόσιον ζιάδα δοξάσωμεν.

Ἐκθεσις πίσεως τῶν ἐν κωνσαντινοπόλει ἑκατὸν ἀρεσηκόντα ἁγίων πατέρων.

ΠΙς εἰόμεν εἰς ἕνα θεὸν πατέρα παντοκράτορα, ποιηλὴν ὐρανοῦ & γῆς ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων, & εἰς ἕνα κύριον ἰησοῦν χριςὸν τὸν ὑὸν τοῦ θεοῦ τὸν μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ πατρὸς γεννηθέντα ἀρὸ πάντων τῶν αἰώνων, φῶς ἐκ φωτὸς, θεὸν ἀληθινὸν ἐκ θεοῦ ἀληθινοῦ, γεννηθέντα οὐ ποιηθέντα, ὁμόσιον τῷ πατρὶ, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο· τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα ἐκ τῶν ὐρανῶν, καὶ σαρκωθέντα ἐκ πνεύματος ἁγίου & μαρίας τῆς παρθένου, & ἐνανθρωπήσαντα, ἀενσταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ ποντίου πιλάτου, καὶ παθόντα & ταφέντα, & ἀναστάντα τῆ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς γραφὰς, καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς ὐρανοὺς, & καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ πατρὸς, & πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης κρῖναι ζῶντας & νεκροὺς, οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος· καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ κύριον, τὸ ζωοποιὸν, τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν πατρὶ καὶ ὑῷ συνπροσκυνούμενον, καὶ συνδοξαζόμενον, τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν προφητῶν· εἰς μίαν, ἁγίαν, καθολικὴν, & ἀποσολικὴν ἐκκλησίαν· ὁμολογῶ ἓν βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν· ἀροσδοκῶ ἀνάσασιν νεκρῶν, & ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος ἀμήν.

Ἐκ τῆ ὅρου τῆς ἁγίας & οἰκουμενικῆς τετάρτης συνόδου.

ΗΡρεν μὲν οὖν εἰς ἐντελῆ τῆς δυσεβείας διάγνωσίν τε & βεβαίωσιν, τὸ σοφὸν & σωτήριον τῆς θείας χαρίτος σύμβολον· ὠδεί τε γὸ τὸ πατρὸς, καὶ τὸ ὑοῦ, & τὸ ἁγίου πνεύματος ἐκδιδάσκει τὸ τέλειον, & τὴν κυρίαν ἐνανθρώπησιν τοῖς πισῶς δεχομένοις παρίσησι. & τὰ ἑξῆς, ἄχρι τῆ πλατυτάτης διορισμοῦ, ὅσης καὶ ἴσμεν ὄντας. Τούτων τοίνυν μὴ πάσης ἀπ' ἀρχῆς ἀκριβείας καὶ ἐπιμελείας πανταχόθεν διατυπωθέντων, ὥρισεν ἡ ἁγία & οἰκουμενικὴ σύνοδος ἑτέραν πίσιν μηδενὶ ἐξεῖναι συγγράφειν, ἢ συντιθέναι, ἢ φρονεῖν ἑτέρως, ἢ διδάσκειν· τοὺς δὲ τολμῶντας ἢ συντιθέναι πίσιν ἑτέραν, ἤγουν προσφέρειν, ἢ διδάσκειν, ἢ παραδιδόναι ἑτέροις σύμβολον τοῖς ἐθέλουσιν ἐπιστρέφειν ἐξ ἑλληνισμοῦ, ἢ ἐξ ἰουδαϊσμοῦ, ἤγουν ἐξ αἱρέσεως οἱασδηποτοῦν, τούτους, εἰ μὲν εἶεν ἐπίσκοποι ἢ κληρικοί, ἀλλοτρίους εἶναι τῆς ἐπισκοπῆς, καὶ τοὺς κληρικοὺς τῆ κλήρου· εἰ δὲ μοναζοντες ἢ λαϊκοὶ εἶεν, ἀναθεματίζεσθαι.

Ἐκ τῆ ἐφεξῆς πρακτικῶν τῆς ἁγίας & οἰκουμενικῆς πέμπτης συνόδου.

Ἐκ τῆς ἐπιστολῆς τῆ ἁγιωτάτου Βιγιλίου πάπα ῥώμης πρὸς Εὐτύχιον τὸν ἁγιώτατον πατριάρχην κωνσαντινοπόλεως.

ΔΙὰ τοῦτο ἀνυδατίζοντες τὸν ἑαυτῶν φυλάξαι πρὸς τὸ ἀποσολικὸν καθέδραν τῆς ὑμετέρας μακαριότητος, φανερὸν ποιῶμεν ὅτι ἡμεῖς ἀεὶ ἐφυλάξαμεν καὶ

Τούτων ὕτω ῥηθέντων ἔδοξε τῇ ἁγίᾳ καὶ οἰκουμενικῇ τετάρτῃ συνόδῳ, ἐξ ἀρχῆς μέχρι τῆς ἐνθένδε τὴν συμβολὴν.

Ὅρος, τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς ἐν χαλκηδόνι τετάρτης συνόδου.

Ἡ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ μεγάλη σύνοδος, ἡ χάριτι θεοῦ καὶ διατάγματι τοῦ εὐσεβεστάτου καὶ φιλοχρίστου ἡμῶν βασιλέως, καλεσθεῖσα εἰς μητρόπολιν τὴν βιθυνῶν νικαίαν, ἐν τῷ μαρτυρίῳ τῆς ἁγίας καὶ καλλινίκου μάρτυρος εὐφημίας, ὥρισε τὰ ὑποτεταγμένα.

Ὁ κύριος καὶ θεὸς ἡμῶν ἰησοῦς χριστὸς, τῆς πίστεως τέλειον γνῶσιν τοῖς μαθηταῖς ἐβεβαιῶν, ἔφη· εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν ἀφίημι ὑμῖν, ὥστε μηδένα πρὸς τὸν πλησίον διαφωνεῖν ἐν τοῖς δόγμασι τῆς εὐσεβείας, ἀλλ' ὁμόνοιαν ἅπασι τὸ τῆς ἀληθείας ὁμοδ εἰκυθεν κήρυγμα. ἐπειδὴ δὲ ὑ πατέρες διὰ τὴν ἑαυτῶν ζῆλον τὸν περὶ τοῖς τῆς ἀληθείας ὁμοφυόμενος αὐτῶν, καὶ τὴν καινὴν καὶ τῆς ἀληθείας ἐφευρέσεων ἀεὶ, διὰ τοῦτο σωτῆρος ὁ διαστὸς χριστὸς παρεγενόμενος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, τὸν εὐσεβῆ τοῦτον καὶ πιστὸν λόγον πρὸς ζῆλον ἀνέτεινε βασιλέα, ὃς τοῖς ἀπαραλόγοις τῆς ἱερωσύνης ἀρχηγοῖς πρὸς ἑαυτὸν συνεκάλεσε, ὥστε τῆς ζάλης τὸν πάντων ἡμῶν διαστότου χειρὸς σωτηρούσης, πᾶσιν μὲν τὸν ψεύδους τὴν τε χριστοῦ πρεσβάτων διαστίσασθαι λύμην, τοῖς δὲ τῆς ἀληθείας αὐτὰ καταπαίνειν ὀλαστήματα. ὁ δὴ καὶ πεποίηκεν κοινῇ ψήφῳ τὰ τῆς πλάνης ἀπελάσαντες δόγματα, τὴν δὲ ἁπλανῆ τῆς πατέρων ἀναπωσάμενοι πίστιν, τὸ τῆς ἑξακοσίων ἑκατὸν καὶ δέκα συμβολον τοῖς πᾶσι κηρύξαντες, καὶ ὡς οἰκείους τοὺς τοῦτο τῆς εὐσεβείας τὸ σύνθημα δεξαμένους πατέρας ὀλίγα ἀφαμυθολόγηται εἰσὶν οἱ μετὰ ταῦτα ἐν τῇ κωνσταντινουπόλει συνελθόντες ἁγιωτάτοι πατέρες καὶ τὸν πεντήκοντα. καὶ αὐτοὶ τὴν αὐτὴν ὁμοφωνίαν σαφῶς πίστιν. ὀφείλομεν οὖν, τὴν τάξιν, καὶ τοὺς περὶ τῆς πίστεως τῆς καθόλου ἅπαντας τύπους φυλάττοντες καὶ ἡμεῖς τῆς κατὰ νίκαιαν ἁγίας συνόδου, ἧς ἡγεμόνες οἱ ἁγιώτατοι τὴν μνήμην κελεστῖνος ὁ τῆς ῥωμαίων, καὶ κύριλλος ὁ τῆς ἀλεξανδρέων, καὶ ἰουβένης ὁ τῆς ἱεροσολύμων ἐτύγχανον, περιλάμπειν μὲν τῆς ὀρθῆς, καὶ ἀμωμήτου πίστεως τὴν ἔνθεσιν τῆς ἑξακοσίων ὑκτὼ καὶ δέκα θεοφόρων, καὶ μακαρίων πατέρων, τῆς ἐν νικαίᾳ δὴ τῆς εὐσεβοῦς μνήμης κωνσταντίνου τοῦ γλυκυτάτου βασιλέως συναχθέντων, περιεῖναι τε καὶ τὰ ὑπὸ τῶν ἑκατὸν πεντήκοντα ἁγίων πατέρων ἐν κωνσταντινουπόλει συναθροισθέντων ὠφελίμως, πρὸς αἵρησιν μὲν τῆς τότε φυεισῶν αἱρέσεων, ἐκβαλάσεων δὲ τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἡμῶν πίστεως. Μετὰ τοῦτο προσέθηκεν ὁ ἐφέσου. Αὕτη ἡ συνόδος καὶ ἀμφοτέρας τὰς ἐνθέσεις τῆς πίστεως αἰτησαμένη, ὅμως ὡς ἂν τῆς πίστεως ἐξηκρίβαζε σύμβολον, καὶ μὴ τὴν ἀνάγνωσιν ἔπιπτε, Ἀρκεῖν εἰς ἀνάγνωσιν ἐστιλῆ τῆς ἀληθείας τὸ στηρίον τοῦτο καὶ σεβάσμιον σύμβολον. Ὁ ἐφεσῆς, ὅτι τὸ σύμβολον, τὸ θεὸν τὸ πατρὸς, καὶ τὸ υἱοῦ, καὶ τὸ ἁγίου πνεύματος ἐκθεάσει τὸ τέλειον· δῆλον δὲ ὅτι τῆς τελείου οὐδὲν ἐλλείπει. Μετὰ ταῦτα δὲ ἀνεγνώσθη καὶ κοπὴν συμφωνίαν τὸ τόμος τοῦ ὅρου, ἐν ᾧ διορίζον τὸ εἰρημένον ἄμωμον σύμβολον μένειν ἀμεταποίητον· ὁμοίως ἀνεγνώσθη καὶ περὶ τῆς προκοπῆς τῆς ἁγίας πέμπτης καὶ οἰκουμενικῆς συνόδου.

Προσφώνησις ἰωαννου πατριάρχου κωνσταντινουπόλεως.

Διὸ καὶ τὸν θεμέλιον τῆς πίστεως, καὶ τὰ τῶν ἁγίων πατέρων δόγματα, ἀρραγῆ ἐχέμυθεν τῇ χάριτι τοῦ διαστότου καὶ σωτῆρος ἰησοῦ χριστοῦ ἰατρευθέντες, καὶ τὰς διὰ αὐτῆς καὶ τὰς διὰ τῶν ἐκκλησίας ἐνώσας, παραλαχοῦ τὴν τά-

ξιν

καὶ ἁ σύμβολον, ταυτὸν δὲ εἰπεῖν τὸ ἐν κοπτ ασπουπόλει· δυνάμει γὰρ ἐν αὐτῷ πε
εἰχαται, καὶ ὡς ἐν ἄμφω λελόγισται, καθὼς ἐν τοῖς μὴ ταῦτα δεικθήσεται. ταύτην
δὲ τὴν ἄδειαν τοῦ μέχρι τότε ὑπερεπίσασιν, καὶ ἑαυτῷ ἀφαιρεῖται καὶ παν-
τὶ τῷ ἄλλων· ἃ δὴ καὶ τοῖς ἔργοις αὐτοῖς οἷς παρ ἕκαστον ὑπεμβρύτρησαν. τοῦ γὰρ τῆς
θεοτόκου, φανερὸν ἐν αὐξήσεσι τότε τοῖς τεσσεράκοντα ἐπιτάσις, ὑπεθάλπη-
σαν τῷ συμβόλῳ προσθεῖναι, καὶ ταῦθ' οὕτως ἀναγκαιοτάτην ὡσαν ἐν τοῖς τῆς οἰ-
κονομίας τῷ σωτῆρος δόγμασιν. Νεῦ ἤρξαμεν πρὸς τὸ δεύτερον ἁπλογισάμε-
νος, δῆλον τῆς δευτέρας συνόδου ὑπ ἐμπνεύσαντος οἱ θεῖοι πατέρες αὐτοι, ἀλλὰ
θεὸς μόνου τοῦ τῆς πρώτης συμβόλου τὸν διορισμὸν ὑποπιασάμε, ὅτι μὴ ἐνεῦ ὡς ἐν
ἀμφότερα ταῦτα ἰδίξασθε, δῆλον ὅτι καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ πρόγματος, καὶ ἐκ τῆς μὴ
ταῦτα ἠμαρτήσεν οἰκουμενικὴν σύνοδον. δῆλον γαρ ὅτι οὐτε ἠγνόησεν τὸ τῆς
δευτέρας, οὔτε εἰδότες αὐτὸ κατεφρόνησαν· πῶς γὰρ τὸ μὴ ταῦτα γενέσθαι οὕτω ἐ-
κυρεσθέν, καὶ κατὰ πᾶσαν τοῦ οἰκουμενικοῦ ὑπερεπῆσαν; ἀλλὰ δίχα τῆς μὴ ἄμε-
φω ταῦτα εἰς ἓν καθάπερ καὶ αἱ λοιπαὶ, μέμνηνται δὲ τοῦ τῆς πρώτης μόνου, δίκαι-
τὸ ἀξίωμα τῆς συνόδου ἐκείνης, ὅτι τε ἐκ πλείονων πατέρων, ἐ ὅτι πρώτη, καὶ
ὥσπερ θεμέλιος τῆ ἐξῆς ἁπασῶν. Καὶ δεύτερον, ὅτι τὸ ἐκείνης σύμβολον ἐπικρά-
τει πᾶσι τοῖς χειραπαῖς, ἔτι καὶ δι ἐκείνου οἱ πλείονες ἐβαπτίζοντο· μεμνημένοι δὲ
τοιοῦτοι ὡς ὑπερβεβλημένους ἐκείνης, ἐ ὡς δυνάμει τὸ δεύτερον πρεσβεύοντος τῆς συ-
κλήτου πάντα. Τρίτον, οἱ οἰκουμενικοὶ τοὺς λόγους ἐν κρίσει, καθάπερ ἐν τῇ
γραφῇ τὰς συμβαλλομένας χρείας πρὸς τὴν προκειμένην ὑπόθεσιν ἐκλέγον-
ται, ἔστι καὶ ταῦτα τοῦ μεταποιεῖν ἀρτι πρῶτον καλέσαντες, ἔ πρῶτον ἐκεῖνο ἐ
μεταποίησιν ὠφελαμβάνοντα, ἀ συμπεκόντας δηλαδὴ ἐ τὸ δεύτερον, ὡς αὐ-
πτυξις ὂν ἐκείνου μᾶλλον ἢ μεταποίησις. Ἐ τούτῳ τῷ βιβλίῳ τῆ πρώτης τῆς
τρίτης συνόδου, διαφορεῖ κεῖνο) ὅπου δὲ μακρὰν κυρίλλου, ἔ τότε ὄντος ἐξ ἀρ-
χῆς ἐν τοιαύτης συνόδου, καὶ τὸν τόπον καὶ ἐ γνώμην ἴσχοντος ἔ ἀνωτάτου πάπα Κελε-
στίνου· ἐξ ὧν ἀναγνωσθέντα) μέσῃ ὑπὸ τοῦ, ἐ ἀνατρέπῃς λεγομένης, πρὸς ἑκάστην
αὐτοχρεῖαν, τὰ αὐτὰ τῇ συνόδῳ πρὸ τοῦ συμβόλου διορίζομενον, μηδενὶ ἐξεῖ-
ναι, μηδὲ μόνῃ λέξεως, ἢ συλλαβῆς μεταποιεῖν ὅλως τὸ εἰρημένον ἅγιον σύμβο-
» λον· ἐφ' οἷς οὕτως. Κατ' ἀνάγκην ἔσται πᾶσιν ἡμῖν ὁμολογεῖν τὴν ἀε-
» θεῖσαν πίστιν, ὅτοι τὸ τῆς πίστεως σύμβολον, τὸ ὑπὸ τῆ ἁγίων ἡμῶν πατέρων τῶν
» ἐν γικαίᾳ συνηθόντων κατὰ καιρούς, οὔτε μὴν ὑπερβαίνειν ἑαυτοῖς, ἢ ἑτέροις, ἢ
» λέξιν ἀμείψαι τῶν ἐγκειμένων ἐκείνοις, ἢ μίαν γοῦν ὑφαιρεῖσθαι συλλαβὴν, με-
» μνημένοις ἔ λέγοντος· μὴ μέταιρε ὅρια αἰώνια, ἃ ἔθεντο οἱ πατέρες σου· οὐ γὰρ
» ἦσαν αὐτοὶ οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα ἔ θεοῦ καὶ παῖδος, ὁ ἐπαγγέλεται μὴν
» ἐξ αὐτοῦ, ἵνα δὲ οὐκ ἀλλότριον ἔ ἰδὼ κατάγνωσιν τῆς ἰδίας λόγου. Ταύτης τῆς
χρήσεως ἀναγνωσθείσης, ὁ ὑφίσου ὑπήγαγε ταῦτα. Ἡ κύσατε, πατέρες αἰδεσι-
μώτατοι, ὅτι νῦν συλλαβὴν, ἢ λέξιν ἀνήχθαι ὁ ἅγιος ὄφελ ἀμυφθῆναι, ἢ προσ-
» τεθῆναι, ἢ δι ἑαυτοῦ φησὶν, ἢ ἑτέρου τῶν τοιούτου ἄδειαν δεδόσθαι. αὐτη ἢ ὑπο-
τοδὴ ἀναγνωσθεῖσα μὴ τῇ ἁγίων ἐν τῇ τετάρτῃ συνόδῳ, καὶ ἱστόρηται, καὶ ἐκυρώθη,
ὥσπερ τὴς θεμέλιος ἔ πίστεως ἁπάντων δεύτερος ὢσα μὴ τὸ σύμβολον. Μετὰ ταῦτα μετα-
βησόμεθα πρὸς τὰ ἔ τετάρτης οἰκουμενικῆς συνόδου, καὶ ἀναγνωσθήσεται ἐ ὁ ταύ-
της ὅρος, ἐν ᾧ ἐκτίθεται) μὴν ἀμφότερα τὰ ἔ πίστεως σύμβολα, τέτρτον) δι ὡς ἂν
ἐ διορίζεται ἢ συνόδος, μηδενὶ μηδόλως ἐξεῖναι προσθεῖναι τῷ συμβόλῳ τούτου,
ἢ ἀφελεῖν ἀπ' αὐτοῦ μηδ' ἐναλλάξαι ὅλως, ἢ μεταποίησιν πρὸς ἕτερον σύμβολον.

Τού-

ἀσφαλίζεσθαι ἡ συνοδος αὐτη πᾶσι τὸ σύμβολον ὑφ᾽ ἓν τὸ ἐκείνων φρονεῖν, καὶ διορίζοντας κανόνι ἐξεῖναι μέλλοντι αὐτὸ, ὃ μηδαμοῦ ἐπεῖναι τὴ συλλεγούσῃ συνόδῳ πρὸς ἑαυτὴν διαιρεῖσθαι· διὰ γὸ διαίρεσιν ταύτην, οὔτε ἡ ἁγία τοῦ θεοῦ ταύτης συνόδου πρὸς τὸ ἑαυτῆς συμβόλου διαφωνήσῃ, οὔτε ἡ δευτέρα πρὸς τὸ τῆς πρώτης καὶ ἑαυτῆς. Δεύτερον ζητοῦσι, πῶς οἱ πατέρες οὗτοι τῆς τρίτης συνόδου, τοῦ τῆς πρώτης μόνον συμβόλου μνημονεύσαντες, καὶ πρὸς ἐκεῖνο τὸ ὄφος ἐλθόντες, τὸ τῆς δευτέρας παρέλιπον. Καὶ φησὶ μὴ τὸ πρῶτον λόγισμα δεῖν, καὶ πρώτιστον προσβαλεῖν ἐξ ὧν τῆς τῆς θεοφιλοῦς φύσεως, ὅτι αὐτοῖς ἠθέλησε ἁπαξ ἰδεῖν ἡμᾶς· τὸ μὲν γὸ αὐτῆς πρὸς συνόδους τὰς ἐκθεσίας τὸ σύμβολον, πρὸς ἑαυτὴν ἀποφαίνεται, ἡ οἰκείαν ἔκθεσιν ἀμετακίνητον μένειν, καὶ μηδ᾽ ἐπὶ ἐξεῖναι ταύτῃ προσθεῖναι ἢ ἀφελεῖν, ἔδοξε καὶ θεσπεσίοις λογίοις καὶ χορηγὸν τὸ θεῖον πνεῦμα τοὺς μὴ τῶν πατέρας ἐλάττονι μείζονι ἀποδίδοσθαι τὸ, τε πλῆθος καὶ τὴ ἀρετὴν, διαφράσαι τε καὶ ὑπιωπῆσαι τὴν ἐκείνων ἀκρίσιαν, καὶ διορίσασθαι μᾶλλον ἀμετατρόπως, ὅτι καὶ λόγοι λύει, καὶ πρᾶγμα, ἐξ ὧν ἀκούσαιεν ἂν διαφθείρεσθαι, ἐ αἰαγκαῖον ἄλλως πῶς καὶ διὰ τῆ ἁγίων διαγγελίαν ἐλθεῖν, καὶ τῆ ἀποστολικῆς ῥημάτων, ἐ πίστις τῆς ἁγίας ἐβδομάδος, ὅπ αὐτὰ μὲν πρὸς ἑαυτὴν ἡ λέγουσι, μηδενὶ ἐξεῖναι μέχρι λέξεως, ἢ συλλαβῆς, προσθεῖναι, ἢ ἀφελεῖν· οἱ δὲ τῆ ἀποστόλων ἀγέλης, ἐ οἱ μετὰ ταῦτα πατέρες ἔδοξαν αὐτοῖς τὰ ἐκείνων τιμᾶν· καὶ οὐδ᾽ εἰς ὀλιγωρίας προσθεῖναι, ἢ ἀφελεῖν κἂν τὸ τυχὸν, ἐ χρεισαμένοις λογισάμενοι τὰ αὐτὰ μᾶλλον ἔδοξαν οἱ πατέρες οὗτοι ὑφ᾽ ἓν τὸ εἰρημένων φανῶν, τῆ ἁπάντων συμβόλῳ ταῦτ᾽ ὑφ᾽ ἓν τῆς θεοῦ τὸ ἐ δ᾽ ὑπὲρ συνόδων τιμᾶσθαι· ἀλλὰ δὴ ἐ οἱ μὴ τῶν πατέρες, ἐν ταύτῃ λοιπῇ συνόδῳ ὑφ᾽ ἓν τὸ οἰκεῖον ἔσονται, ὡς ἐξῆς δειχθήσεται. Δεύτερον δὲ λέγουσιν ὅτι τὸ συμβιβάσαι τῶν πατέρων μᾶλλον, ἢ μὴ τὸν ἠμφισβητημένον πρὸς τῆς πέμπτης ἔκθεσιν τῆς θεοῦ συνόδου, ὀλίγοις χρόνοις ἐκ ὀλίγων ἄρξει καὶ τῆς δ᾽ ὑπὲρ ἠθέλησε μετὰξὺ καὶ ὀλιγοστὸς εἰς τόπους ἱκανὰ μεγάλων συνόδων πλείους ἐκθέσεις ἢ τεσσάρακοντα, αἵτινες ἐκθέσεις ἀφαιροῦσαι τὸν, τὸ ὁμοούσιον, λέξιν σκανδαλίζουσαι τοὺς πολλοὺς, ἐν τρισὶ λοιποῖς πολλοὶ εἶχον ἡ ὁμολογία πρὸς τὸν θεοῦ ἐκείνου ἔκθεσιν, ὅθεν καὶ ἡ δευτέρα συνόδος πολλῷ μᾶλλον ἐκείνων ἐξουσίαν ἔχουσα τοῦτο ποιεῖν, αἵτε καὶ οἰκουμενικὴ σύνοδος οὖσα ἀξίωμα κεκτημένη, πρὸ πάντων τὸ τῆς θεοῦ σύμβολον, ὑφ᾽ ἓν τὸ τῆ διαμαρτυρόμενον, ἐ θεοῦ τὸ ἁγίου πνεύματος θεολογίαν ἐκθεμένη πλατύτερον ὁμοίως αὐτὸ πᾶσι καὶ τὸ θεοῦ τῆς οἰκονομίας ἓν θεῖ λόγου λόγισμα, ὑφ᾽ ἓν τῶν ἁγίων ἀπολιπόντων, τεσσαράκοντα τῷ, σαρκωθέντα, τὸ, ἐκ παρθένου ἁγίας καὶ μαρίας τῆς παρθένου· ἅτε γὸ κεῖσθαι ἐν τῷ τῆς θεοῦ συμβόλῳ. ταῦτα μὲν ἡμῖν ἐκτέθειται αὐτὰ, καὶ κατὰ τὸν μέχρι τότε διατεθέντα ἄδειαν, οὔπω γὸ ἐκωλύετο, καὶ ὡς οἰκουμενικὴ σύνοδος ἡ πανσεβάστου τοῦ τοιούτου αἰῶνος, καὶ θεοῦ τοὺς λόγους ἐκκλαγεῖν, οὐ δ᾽ αὖτε τὸ μὲν ἐξεῖναι τεσσαράκοντα ἢ ἀφελεῖν διαλελύκασι, διὰ τὸ τοὺς εἰρημένους αἰτίας, καὶ ἵνα μὴ δόξῃ τοῖς ἄλλοις, ἐκκλησία ὧν ἐκκλησίαν αὐτὴ διορίζεσθαι· ἀλλ᾽ ἡ ἐξουσία τῆς μεγαπρεπεστάτης αὐτῆ, τεσσαρακοντὰς τῇ ἐκκλησίᾳ ἠθέλησε. καὶ γὸ λαβόμενοι τῆς φιλίας ταύτης οἱ τὰ τοιαῦτα φρονοῦντες, παρεπόησαν τὸ ἐν νικαίᾳ σύμβολον, ἐκθέντες ἑαυτῶν λόγισμα τῆς ἐκκλησίας ἀλλότρια, καὶ τοῖς ἐκπεζομένοις ἐδίδοσαν οἷς μάθημα πίστεως· τοῦτο τὸ ὠφελιμαῖον σύμβολον αἰαγκαῖον ἐν ταύτῃ τῇ τρίτῃ συνόδῳ, αὖθις ἠθέλησε, τέλος τὸ λοιπὸν καλυφθῆναι ταύτῃ τῆς μεγαπρεπείας ἄδειαν. διωρίσαντο γὸ οἱ πατέρες, μηκέτι λοιπὸν ἐξεῖναι μηδενὶ, μεγαπρεπῶν ἔλαττον τὸ ἐν νικαίᾳ

Ο Ἐφέσου

Ἀναγνωσθέντα δὲ οὐχ ὅλοι οἱ ὅροι ἐφάνη τὸ μῆκος, τοῦτ' ἔστιν, οὐχ ἁλόκληροι, ἀλλὰ μέρη τούτων, ὅσα αὐτοῖς πρὸς τὴν παροῦσαν ὑπόθεσιν. Ἐπειδὴ τῆς ἀνόμοιος καὶ τῆς δυτέρας οὐκ εἰσὶν ἴνες ὅροι περὶ τῆς θείων δογμάτων, εἰ μὴ αὐταὶ αἱ ἐν θέσει τῶν πίστεων, ἤτοι τὰ σύμβολα· μᾶλλον δὲ τὸ σύμβολον· εἷς γὰρ ἰσότιμος καὶ σύνεργος ὢν τῆς ἐφέξῆς συνόδου, ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς πρώτης τοῦ βιβλίου τῆς τρίτης συνόδου, ἐν ᾧ δὴ βιβλίῳ πρόκειται μὲν καὶ προτέτακται τὸ σύμβολον τῶν ἐν Νικαίᾳ πατέρων, διαρίρηται δὲ ὁ ὅρος αὐτῆς ἐν τῇ ἐν Ἐφέσῳ συνόδῳ τῶν πατέρων, διορίζομένων ἀσπίλλοτον μένειν καὶ ἀμετάπτωτον ἐπὶ τοῦ συμβόλου· τῷ δὲ καλοῦμεν δὲ πάλιν ὑμετέραν ἀγάπην, ἐν φόβῳ μακροθυμίας καὶ ὑπομονῆς ἀκούσαντας τὰς τῶν φώτων ἐπαγωνοθεσίας τῆς μεγαλοφώνου ἐκείνων τῶν πατέρων, τῆς τοσούτων ἐκείνων τὸ πλῆθος καὶ πηλικοῦτον τῷ ἀριθμῷ, κρίνατε ἡμῶν τὴν δικαιολογίαν αἷς ἐχρώμεθα, καὶ μᾶλλον τῆς ἀναγώσεως ἐν ᾗ τὸ τέλος αὐτῆς, ἐν ᾧ τὸ ἐφεστηκὸς ἡμῖν ἐξ ἀρχῆς, ὅπερ μάλιστα ἦν δὲ τοῖς χρῄζουσι τῶν καθολικῶν πίστιν, καὶ ἵνα αὐτὴ οὐκ ἴσχῃ παραδεῖγμα, καὶ ἀπ' αὐτῆς ἐκ ἴσχυσιν ἀφιλεῖν. Τούτων ῥηθέντων ἀναγνώσθη ὁ ὅρος.

Ἕκθεσις πίστεως τῶν ἐν Νικαίᾳ συνελθόντων ἑξακοσίων ὀκτὼ καὶ πεντήκοντα θεοφόρων πατέρων.

» Πιστεύομεν εἰς ἕνα θεὸν πατέρα παντοκράτορα, πάντων ὁρατῶν τε καὶ ἀοράτων ποιητήν, καὶ εἰς ἕνα κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, γεννηθέντα ἐκ τοῦ πατρὸς μονογενῆ, τουτέστιν, ἐκ τῆς οὐσίας τῆς τοῦ πατρός, θεὸν ἐκ θεοῦ, φῶς ἐκ φωτός, θεὸν ἀληθινὸν ἐκ θεοῦ ἀληθινοῦ, γεννηθέντα οὐ ποιηθέντα, ὁμούσιον τῷ πατρί, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο, τά τε ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ τὰ ἐν τῇ γῇ· τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα, καὶ σαρκωθέντα, καὶ ἐνανθρωπήσαντα, παθόντα καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανούς, καὶ ἐρχόμενον κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς· καὶ εἰς τὸ ἅγιον πνεῦμα, τοὺς δὲ λέγοντας, ἦν ποτε ὅτε οὐκ ἦν, καὶ πρὶν γεννηθῆναι οὐκ ἦν, καὶ ὅτι ἐξ οὐκ ὄντων ἐγένετο, ἢ ἐξ ἑτέρας ὑποστάσεως ἢ οὐσίας φάσκοντας εἶναι, ἢ κτιστὸν ἢ ἀλλοιωτὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, τούτους ἀναθεματίζει ἡ ἁγία τοῦ θεοῦ καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ ἐκκλησία. Καὶ μὴ τοῦτο φρονήσαντες ὁ ἐφέσου.

Τούτου δὲ ἀναγνωσθέντος ἐν τῇ οἰκουμενικῇ τετάρτῃ συνόδῳ, μὴ ἔστω ἀναγνωσθὲν τὸ ἐνταῦθα ἐν τούτοις τοῖς τετρασὶν φρονοῦντες, καὶ οἷς ἐπ' αὐτοῖς κατὰ θέσις, καὶ γνώμαις τῶν πατέρων ἐρρήθησαν· ἐπειπὼν κεῖται ὅρος κατὰ γνώμην πάντων, ἐν ᾧ διορίζονται μένειν ἀσάλευτον καὶ ἀμετακίνητον τὸ ἐν Νικαίᾳ σύμβολον, μηδενὶ ἐξεῖναι, μήτε προσθεῖναι, μήτε ἀφαιρεῖν, μήτε ὅλως ἑτεραλλοίωσιν προφέρειν, ἢ δὲ αὖπις. Τούτου οὕτω ἀναγνωσθέντος, ὥστε καὶ ἡ ἁγία σύνοδος ἑτέραν πίστιν μηδενὶ ἐξεῖναι προφέρειν ἤγουν συγγράφειν, ἢ συντιθέναι, ἐνταῦθα ἐν οἷς εἰδεῖεσαν ἐνταῦθα τῶν ἁγίων πατέρων τῇ ἐν Νικαίᾳ συναχθέντων ἐν ἁγίῳ πνεύματι· τοὺς δὲ τολμῶντας ἢ συντιθέναι πίστιν ἑτέραν, ἤγουν προκομίζειν, ἢ προφέρειν τοῖς ἐθέλουσιν ἐπιστρέφειν πρὸς ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας, ἢ ἐξ ἰουδαϊσμοῦ, ἢ ἐξ εἰδωλισμοῦ, ἢ ἐξ αἱρέσεως οἱασδηποτοῦν. Τούτους, εἰ μὲν εἶεν ἐπίσκοποι, ἢ κληρικοὶ ἀλλοτρίους τῆς ἐπισκοπῆς τῆς ἐπισκοπῆς, καὶ τοὺς κληρικοὺς τοῦ κλήρου· εἰ δὲ λαϊκοὶ εἶεν, ἀναθεματίζειν. Μετὰ δὲ τὸν τοῦτον ἀναγνῶναι ὅρον ἔφη αὖθις ὁ ἐφέσου. Εὖ γε αὖθις ἡμᾶς δύο ζητῆσαι ἄξιοι. Πρῶτον μὲν, πῶς χρὴ ἀσφα-

Λυθείσης οὖν τῆς συνόδου, τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἐχρίθη συνάθροισις ἐν τῷ οἰκήματι Ο' Εφέσου
τῷ πατριαρχικῷ, καθ' ἑσπέραν οὔσῃ ἐν αὐτῷ τῷ βασιλέως † ἁγίου, τῇ καρδ' ἰουλίου,
καὶ παύσεως τῆς ἀρχιερέως, καὶ τῆς ἔξω κοπιάσεως, καὶ ἑτέρων τινῶν ἐκπλησσομέ-
νων, ἐνισταμένων τῇ ἡμετέρᾳ σωτηρίᾳ καὶ ἡμῶν, ἃ προβέβουλεν ἡμῖν προνοεῖν,
εἰ μὴ εἰ ὄρος ἀναγινώσκοιτο· καὶ τὸ ἅγιον σύμβολον, καὶ καθὼς ἡμεῖς ἐλάχομεν ἀκο-
λούθησεν τῇ ἐφεξῆς συνελεύσει· ἔδοξε τὸ θεοφιλέστατον ῥηθὲν ἐπίσκοπον λαμπρᾷ
τῇ φωνῇ ἐκβοῆσαι τάδε, καὶ διορισθῆναι εἰς τὸ λεχθησόμενον ἔδοξε † ὑμετέρᾳ
ἱερωσύνῃ, κύριε Νεστόριε Σεκουνδινοῦ † Κρητός, αἱρεῖσθαι πάντα ἀεί, καὶ ἀξιολό-
γοτάτοις, ἐξ ἧς ἔχεις μέν ἐν τῇ τῆς λατίνων γλώσσης ἐξηκριβωμένος, καλῶς δὲ λέγε καὶ
γινώσκεις ἐκριβῶς· ἔδοξε δὲ τῇ χαρακτικῇ τῆς τοιᾶς ἐκκλησιαστι-
κῆς ταύτης ἐπιφωνήσει.

ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ ΕΚΤΗ ΚΑΙ ΔΕΚΑΤΗ

ΗΜΕΡΑ ΠΕΜΠΤΗ ΕΓΕΝΕΤΟ

ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ Ε'

ΠΕΙΔΗ ἐζητήθη μὲν παρ' ἡμῶν, ἐνεδόθη δὲ ἔδοξε τῆς Ο' Εφέσου
ὑμετέρας ἀγιότητος, μέλλον δὲ δι' ὑμῶν ἔδοξε † μετ
καριστάτου πάπα, αἰσχυνθῆναι τοὺς ὄρους τῆς ἁγίας &
οἰκουμενικῆς συνόδου, ὀφὲ τὸ ἐπάξιον αὐτῶν, καὶ τὸ ἴδιος
τὸ ἐν ταῖς αὐτ' συνόδοις ὑπερεπᾶσαι· ἀεὶ γὰρ ἐν ἑκάστῃ
ζητῶν αἰτιώσεως τὰ τῆς ἀφ' αὐτῆς, μάλιστα δὲ τὸ τῆς
ἀφέσεως καὶ δευτέρας σύμβολον, ὃ καὶ ὡς θεμέλιον ὑπεπί-
θετο τῆς καθολικῆς ἐκπλήξεως καὶ πίστεως· καὶ ὀφὲ τὸ φανε-
ρὸν ἡμῖν γενέσθαι τὸ ἐκείνων φρόνημα, καὶ τὴν συμφωνίαν, καὶ τὴν διάθεσιν, ἣν
εἶχον ἀφ' ἑαυτῶν κοινὴν ὁμολογίαν καὶ πίστιν· καὶ ὀφὲ τὸ συνάγεσθαι ἡμῖν τὰς ἐκεί-
νων δῆλας εἰς τὸ ἀφεκόμενον ἔργον. ἀφικομίσθησαν ἤδη παρ' ἡμῶν τὰ βιβλία,
καὶ εἰ πελάζοντι ἀναγινώσκονται.

Αἰδεσιμώτατοι πατέρες, ἐξ ὁρισμοῦ † μακαριωτάτου πάπα τῆς καὶ τῆς αἰδεσι- Ιωλ. Καρδ.
μωτάτων πατέρων τούτων, λέγω, ὅτι δίκαιόν ὄστιν ἵνα φυλάξωμεν ταῖς ἡμετέρας
συμφωνίας, αἷς συνεφωνήσαμεν κατὰ τὴν χθὲς ἡμέραν· ὅθεν εἰ καὶ ὁ καιρὸς ἐκέ-
λευσεν, τὸν τῆς ῥάδου ἀρχιεπίσκοπον ἀπολογήσασθαι φρὸς τὰ ἐξ ἀρχῆς εἰρημένα πα-
ρὰ τοῦ μητροπολίτου ἐφέσου, καθάπερ ἐν παρισκευασμένος, ἀλλ' οὐκ ἀφεχωρή-
σαμεν καθὼς βούλεσθε, καὶ εἰ θέλετε ταῖς ὄρους αἰσχυνθῆναι, αἰσχυνθήτωσαν ἐν
ταῖς ὑμετέραις συνόδοις ὡς ὑμέτερον δίκαιον, ἡμεῖς ὡς ἀπὸ κοινῆς ἡ ἡμετέρας
βελήσεως. Τούτων ὕπω ῥηθέντων ἔδοξε † καρδ' ἰουλίου ἰουλιανοῦ, ὁ ἐφέσου
κατὰ συνάφειαν τῆς στενότητος εἰρημένων ἐπήγαγεν.

τὰ δοκοῦντα συμφέρειν πρὸς τὸ προκείμενον. λέγομεν γὰρ ὅτι οὐ δεῖ προσθεῖναι, καὶ δηλοῖ τὸ ἁγίων δέξομαι τοῦτο, ὅτι οὐ μόνον τοιμάτων καλύουσι προθέσεις οἱ πατέρες, ἀλλὰ καὶ λέξεων καὶ ἄλλως οὐ δυνάμεθα δεῖξαι, εἰ μὴ δηλοῖ τῷ ὅρῳ τῶν ἁγίων πατέρων, οἷς καὶ ἀναγκαῖον ἀκολουθεῖν προτέρους χρεία, εἶτα ἀπολογήσασθαι καὶ ὑμᾶς.

Ο' Ρόδου. Ταῦτα εἶπατε καὶ τότε καὶ νῦν, καὶ πρὸς ταῦτα καὶ ἡμεῖς βουλόμεθα δοῦναι λόγον, καὶ δεῖξαι, ὅτι τὸ λέγατε οὐκ ἔστιν ἀναγκαῖον, ἐπεὶ ἐντεῦθεν ἀκολουθοῦσι ξία ἄτοπα. πάντα ἄθεσμα ὑπόθεσιν εἶ) καὶ εἰς ἀπώλειαν παντελῆ ἔσεσθε· ἔτι τοὺς ἁγίους πατέρας ὑπὸ ἀνάθεμα εἶ) καὶ ἔτι μεγάλως βλάβως ἀκολουθήσει τοῖς πιστοῖς ἐκ τοῦ μὴ αἰτῆσαι ἐξεῖναι.

Ο' μαΐστωρ Ιωάννης. Αἰδέσιμώτατοι πατέρες, ἡμεῖς συνήλθομεν ἐνταῦθα μετὰ ἀγάπης διὰ τὴν ἐκβολεῖν τὴν διαφορὰν τὴν ἡμετέραν, αὐ δὲ ὁ θεὸς· δεῖ οὖν μετ' εἰρήνης καὶ ἀγάπης χωρεῖν. Ταύτην γὰρ καὶ πάντες οἱ ἅγιοι θεὶ πολλὴν ἄγουσι, καὶ ἐν τοῖς ἀσώμασι τῷ ἀσωμάτων λέγεται θεὶ αὐτῆς, ὅτι ἡ ἀγάπη ὄντες νυμφίου χρηστοῦ, δεῖ οὖν μετὰ ταύτης διὰ τοὺς λόγους χωρεῖν, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὴν τάξιν τηρεῖν· ἔστι γὰρ ἡ τάξις ὁμοίων καὶ ἀνομοίων πραγμάτων διάθεσις, ἑκάστῳ ἴδιον τόπον παρίχουσα καὶ τὸν μέγαν διδάσκαλον αὐγουστῖνον. ἐπεὶ οὖν ὑμεῖς πρότερον εἴπατε, νῦν ἡμᾶς δεῖ εἰπεῖν. καὶ γὰρ ἀκριβῶς ἴσε, ὅτι διὰ παντὸς ζητήματος δύο τρόποι εἰσὶν προχωρήσεως κατ' αὐτὸν τὸν ἀριστοτέλη· ὁ μὲν ὅταν ὁ λόγος γίνεται διὰ ἁπλῆς συζητήσεως, ὁ δὲ ὅταν καὶ τὸ διαπορεῖσθαι καὶ ἡ αἰτία. ὅταν μὲν οὖν καὶ τὸν δεύτερον τρόπον ποιεῖταί τις τὰς ἐρωτήσεις, ἀνάγκη αὐτὸν προβάλλειν προτάσεις καὶ τὰς αἰτίας, εἶτα καὶ ἀπολογουμένου ἀκοῦσαι· ὅταν δὲ καὶ τὸν προτέρους τρόπον, δῆθεν ἀνάγκη καὶ τὰς ὑμᾶς καὶ προδιαλεγομένου δίκαιος ἀπολογίας, ὁποῖόν ὄζει καὶ τὸ νῦν προκείμενον· ἀφ' οὗ φαίνεται νῦν ἡμᾶς ἀναγκαῖον εἰπεῖν.

Ο' Νικαίας Ἄρτι δὲ ἀσφάλεια πάντα εἶπας· θεὶ μὲν οὖν τὴν ἀγάπην ὅτι χρὴ τηρεῖν αὐτὸν ἐν πάσαις ταῖς διαλέξεσι, τοῦτο καὶ ἡμεῖς πολλάκις εἰρήκαμεν, καὶ οὐδὲν δεῖ προσθήναι ὡς σαφέστατον ὄν· ἀνάγκη δὲ καὶ τὸν τάξιν τηρεῖν καθὼς ἔφης. θεὶ δὲ καὶ τελευταῖον, δηλαδὴ τῷ ἐφ' ἑκάστῳ ζητήματι δύο ὅρους τῆς προχωρήσεως, λέγω ταῦτα· ὅτι εἰ μὲν ἁπλῶς ἐξεπαιδεύμεθα τὸ ἡμέτερον φρόνημα, ζητοῦντες διαπεπραγματεύκαμεν τὸν ὅρον δηλαδὴ τῆς ζητήσεως, δῆθεν αὐ ὑμᾶς ἦδει δοῦναι τὸν λόγον· νῦν δὲ τῷ δευτέρῳ ὅρῳ χρησάμενοι ἐπεκαλέσαμεν ὑμᾶς, λέγοντες, διαπεπραγματεύκαμεν μὲν ἐξελεῖν· ὅτι δὲ οὐκ ἐξελεῖν οὔπω ἐδείξαμεν. δεῖ οὖν ἡμᾶς πρότερον ἀποδοῦναι τὰς αἰτίας τοῦ μὴ ἐξεῖναι, καὶ ὕστερον τῷ ὑμετέρων ἀπολογιῶν ἀκοῦσαι· τοῦτο γὰρ ἀναγκαῖον καὶ ἀκόλουθον τῇ τάξει τοῦ προκειμένου.

Ιωλ. Καρδ. Γαλλιώτατε βασιλεῦ, ἀρέσκει μὲν ὁ μακαριώτατος πατὴρ, ἵνα εἴπω λόγους πρὸς σὲ καὶ τοὺς ἄλλους· διὰ τὰ προχθὲς ἐνόμισεν ὁ πατὴρ καὶ οἱ ἄλλοι, ὅτι ὁ ῥόδου θέλει σήμερον ἀπολογήσασθαι· καὶ ἐὰν ἐλλίπῃ τοῦτο, θέλομεν ἀφῆσαι ὑμῖν εἰπεῖν πλατύτερον, διὰ τοῦτο ὁ ἀρχιεπίσκοπος ῥόδου ὅτιν ἕτοιμος εἰπεῖν, διὰ τί αἰτίαν ἐμίσει ἡ προθήκη· παρεκάλεσε δὲ πολλάκις καὶ ἐπειδὴ ἤδει ἀρέσει, καλόν ὄζει ἵνα μέσον ἡ εἰρήνη ἡμῶν, καὶ ὥσπερ μετὰ ἀγάπης εἰσήλθομεν, οὕτως ὀφείλομεν ἐξελθεῖν καὶ μετὰ ἀγάπης, διὰ τοῦτο φαίνεται τῷ ἄκρῳ ἀρχιερεῖ, σήμερον ἵνα μηδὲν ἐμπίπτῃ, ἀλλ' ἰδίως ἵνα διαλέξωνται οἱ ἐκλελεγμένοι.

Ο' Βασιλεύς. Ἀπολογούμεθα εἰς τοῦτο, καὶ τὸ παρὸν ἵνα αἰτησώμεθα εἰ καὶ ὑμῖν ἀρέσκει, θεὶ δὲ τὰ ἄλλα ἤδειν ἀπολογούμεθα, εἰ μὴ ἵνα σκεψώμεθα προτέρους ὅπως ἐμπίπτῃ καλὸν καὶ εἰρηνικὸν, καὶ ἵνα ἐξετάσωμεν αὐτὸ καθὼς δεῖ, καὶ πάντα ῥόδου λέγῃς ἵνα διαλέξωνται οἱ ἐκλελεγμένοι, ἰδίως καὶ οὐ κοινῶς.

ραίνειν τ' λόγον. ἔστιν οὖν ἀνάγκη ἡμῖν προβαλλομένων τὸ πρόβλημα, ἵνα ἀκούσωσιν καὶ τὰς τούτου συσάσεις, καὶ ὕστερος ἀπολογήσεσθε ἡμεῖς δὲ ἀπολογίαν οὐκ ἐζητήσαμεν ὡς ὑμεῖς λέγετε· πῶς δὲ ἐμέλλομεν τοῦτο ποιεῖν προ τ' τὰ ἴδια προκομίσαι;

Ε' μοὶ ἀρίσκει ὅπερ εἶπεν ὁ ἁγιώτατος τῶν γραμμάτων, ἵνα μὴ βραχέων γίνωνται αἱ ἀποδείξεις, καὶ τοῦτο ἵνα γένηται εἰς ἕκαστον προβλήματα συγχωρῶ, ἵνα ὅταν προβάλλητε ὁ λόγος, λέγῃ καὶ τὰς συσάσεις· ἀλλὰ δεῖ ἐν παντὶ ἵνα τηρῶνται αἱ συμφωνίαι, καὶ οὐδ' ἑνὸς ὧν δεῖ γίνεσθαι. εἶπε γὰρ ὁ ἁγιώτατος ἐφέσου, ὅτι ἡ ἐκκλησία τῆς ῥώμης ἠρώτα αὐτὰ τ' χρίσματος· καὶ ὅτι ἵνα τυγχάνῃ γνώσεμον τὸ πρόβλημα προεῖ ἃ μέλλομεν συμπυγχάνειν· μὴ ταῦτα εἶπεν, ὅτι ἐὰν φανῶμεν ἵνα ἀπολογήσωμεν τότε ὁ πολιτάρχης, ἂν ἦ καλόν· εἰ δὲ μήγε, εἰς τὸν ὕστερον συνέλευσιν ἀπολογήσωμεν ὁ πολιτάρχης· ἀλλὰ τοῦτο αἰτῶ, ἵνα συγχωρήσητε τὸν πολιτάρχην εἰπεῖν· καὶ μὴ ταῦτα ἵνα ἀπολογήσηται ἡ γυνή, ἢ ἐὰν θέλητε εἰς ἄλλον συνέλευσιν ὅσα ἔχετε εἰπεῖν. Ἰουλιανὸς Καρδηνάλις.

Ε'σὶ μὲν ἡ συμφωνία, δίξασθε ἀπολογίας ὑμετέρας, καὶ μὴ ζητεῖτε ἢ ὅτι φάσκετε, δεῖ οὖν ἡμᾶς εἰπεῖν προτέρους τὰ ἡμέτερα, εἶθ' ὕστερος ἀκούσωμεν τὴν ὑμετέρων ἀπολογιῶν· μὴ γὰρ προσδιορισμοῦ ἀπῃτήσαμεν ἀφ' ὑμῶν τὰς ἀπολογίας, δηλαδὴ μὴ τὸ ἡμᾶς τὰ ἡμέτερα προκομίσαι. δίκαιον γὰρ τὸ τότε συνὸν τῆς ὥρας, ἠρώτησεν ὁ ἁγιώτατος ἐφέσου· εἰ ἄρα τότε δυνατὸν εἰπεῖν ἃ βάλλομεν, καὶ οὕτως ἀκούσωμεν τὰ παρ' ὑμῶν· εἰ δὲ μὴ τότε οὐκ ἦν τότε ῥᾴδιον, ἵνα μὴ ταῦτα ἐν ἄλλῃ συνελεύσει ἔνεστι μὲν προτέρους ἐκείνους, δίκηται δὲ μετέπειτα παρ' ὑμῶν τὰς ἀπολογίας. Ο' Νικαίας

Ἀγιωτάτοι πατέρες, εἰς ἐκείνα ἃ προβάλλεσθε ἀπολογησάμενοι ἀκούσατε, καὶ οὕτως ὡδηγήσω ἵνα εἴπω ἃ ἀπολογήσομαι εἰς τὰ τεῖα. Ο' Ρ'όδου.

Ε'γὼ χρήσομαι ῥήμασιν ὀλίγοις, διότι οἱ ὀλίγοι λόγοι παρίστων τὴν ἀλήθειαν καθαρώτερον. ὑμεῖς ἐδώκατε τ' μὴ δύο τὸ ἕτερον, καὶ δίκαιον τ' θελήματος ὑμῶν ἡμᾶς ποιῆσαι. Ο' Ρωσίας Ισίδωρος.

ἐγὼ δὲ προτείνω. ἐπερωτῶμεν ὅτι ἡ δεῖ προσθῆναι· καὶ δίκαιον τοῦτο ἄφετε ἡμῖν ἵνα δίξωμεν τοῦτο, καὶ τότε ἀπολογήσεσθε· ἐπεὶ ὅσα ἐν προοιμίοις εἴχατε εἰπεῖν, εἴπατε· λοιπὸν ὄφειλον ἡμῖν εἰπεῖν πῶς ἡ δεῖ προσθῆναι.

Πρὸς τὰ τεῖα ἐγὼ ἀποκρινοῦμαι, εἰς μὲν τὸ πρῶτον, τ' δεῖπ ἔχομεν μάρτυρα τὸν ἀριστοτέλην, ὅτι δεῖ ἐξετάζειν καὶ τὴν αἰτίαν τ' διότι, ἐγὼ ἀποδίξω. εἴπατε ὅτι ἡ δεῖ προσθῆναι, μὴ ταῦτα εἴπατε ὅτι ἡ προσθήκη ἠρώτησε αἰτίαν τοῦ χρίσματος τὴν ἐκκλησιῶν, καὶ ὅτι εἴπατε εἰ καὶ ἡ ἐκκλησία τῆς ῥώμης ἐποίησε πολλὰς πρεσβείας, ἀλλ' ὅμως οὐκ ἔστι δυνατὸν μὴ ἐπιζητῆσαι τ' αἰτίας ἠρώτησεν. λέγω ὅτι συνζομένης τ' ὑμετέρας πίστεως, οὐκ ἔστι τοῦτο κεκαλυμμένον καὶ τοῦτο δίξομεν δίκαιόν τε τ' παλαιᾶς καὶ νέας γραφῆς. ἡμεῖς δὲ λέγομεν ὅτι οὐκ ἔστι προσθήκη, ἀλλ' ἀναπτύξις καὶ σαφήνεια· καὶ εἰ ἔχομεν πολλὰς ἀποδίξεις, ὅμως λέγω ὅτι δίξω καὶ δίκαιόν τ' ὅσον καὶ δ' ἄλλων, ὅτι ἀδεια ὅστι προσθῆναι καὶ ἀναπτύξαι. Ο' Ρ'όδου.

Ε'πὶ παντὶ προβλήματι ἔξεστιν εἰπεῖν καὶ τὰς συσάσεις, ἢ οὔ. Ο' Νικαίας

Ε'ξεστιν. Ο' Ρ'όδου.

Η' μεῖς ἀδήμιας ὅπου αἰτίας ἠφάμεθα. εἴπατε δὲ ἡμῖν, ἔχομεν ἄδειαν εἰπεῖν καὶ τὰς ἀποδίξεις ἡμῶν, καὶ συσῆσαι τὸ ἡμέτερον πρόβλημα, ἢ βούλεσθε ἵνα λύσωμεν τὸ πρῶγμα ἀναπολόγητον; καίτοι γε ἐνίδωκας ἵνα εἴπωμεν τὰς ἀποδίξεις ἡμῶν. Ο' Νικαίας

Λέγω ὅτι ὁ μακαριώτατος πατὴρ καὶ πάντες σπουδάσωσιν, ἵνα εἴπητε εἰ θέλετε, πάλιν ἵνα εἴπωμεν ἡμεῖς πρῶτον τὴν ἀπολογίαν ἡμῶν καθὼς ἐζητήσατε. Ο' Ρ'όδου.

Μὴ θέτε φησὶν ὁμολογουμένως, ὅτι ἡμεῖς ἐζητήσαμεν ὑμετέρας ἀπολογίας ἁπλῶς. ἐζητήσαμεν γὰρ τοῦτο μὴ προσδιορισμοῦ, δηλαδὴ μὴ τὸ ἡμᾶς προκομίσαι Ο' Νικαίας

ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ ΠΕΜΠΤΗ ΚΑΙ ΔΕΚΑΤΗ ΗΜΕΡΑ ΤΕΤΑΡΤΗ ΕΓΕΝΕΤΟ

ΣΥΝΕΔΡΙΣΙΣ Δ'.

Ο' Ρόδου. ΑΠΗΘΕΙΣΗΣ πρότερον τῆς χθὲς ὧδε ἓ μακαριωτάτου πατρὸς, καὶ δοθείσης ἀδείας ὧδε τοῦ γαλλιωτάτου βασιλέως καὶ τοῦ ἀγιωτάτου παπὶ ἀρχου, ἀναληφόμεθα τὰ εἰρημένα κεφάλαια.

Ο' Εφέσου. Ἡμεῖς ἐποιησάμεθα τὴν ἀρχὴν, καὶ θέλομεν εἰπεῖν ὅσα ἴσχομεν.

Ο' Ρόδου. Μετὰ ἀδείας τῆς αἰδεσιμωτάτων πατέρων ἀπολογήσομαι. θαυμάζω πῶς πρεσβεύσεις τοιούτους λόγους τῇ χθὲς προβάλλετε, ἢ πρόφασιν λέγουσι ἢ προφάσησαν, μὴ ταῦτα ἠρώτησας, ἵνα φάνητε ἵνα ἔτι πλείονα ὅσα συντείνουσιν εἰς τὴν ὑπόθεσιν, ὃ ἐδύκαμεν.

Ο' Εφέσου. Εἴπομεν ἵνα ἀναγνωσθῶσιν οἱ ὅροι πρῶτον τῆς συνόδου, ὃ ἐδὲν ἐμέλετο τὴν ἡμέραν ἐκείνην· λοιπὸν φάνητε ἵνα μάθητε ἡμῖν, καὶ ἔστιν ἀναγκαῖον, ἐπειδὴ τότε ἐδὲν ἀνεγνώσθησαν.

Ο' Ρόδου. Καλῶς ἔστι πατέρες, ὅτι ὑμεῖς προτείνατε ἐκεῖνα ὅπερ ἠθέλετε, ἐζητήσατε καὶ ἀπολογίας δι' αὐτούς· καὶ διότι ἡ ὥρα τότε οὐκ ἐδύκει, ἀναβαλόμεθα ἵνα ἡμῖν ἀπολογησώμεθα. θαυμάζομεν οὖν ἐστί ἡμῖν τοιαῦτα λέγετε· οὐ γὰρ φαίνεται ἡμῖν ἀπὸ τούτων ἄρξα ὧν λέγετε, καὶ ἀναγνῶναι τοὺς ὅρους.

Ο' Νικαίας. Τὸ φαίνου ἢ μὴ φαίνου, ὅσον ἴσκασι τὸ λέγειν, οὐκ ἀπὸ τῶν ἀκούοντος, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ λέγοντος κρίνεται. ἐξεῖναι γὰρ ἀνάγκη τῷ λέγοντι, λέγειν ἃ βούλεται, ὁ δὲ ἀκούων αὐτὰ μὴ ταῦτα, ἢ ἀποδέχεται ἀναγνῶναι, ἢ ὑπομένει καὶ ζητεῖ τοὺς λόγους ἐκ ὄντας ἀναγκαίους καὶ ἀληθεῖς. ἐμὲ δὲ ἐξεῖναι ἀνάγκην λέγειν τὰ δοκοῦντα συνοίσειν πρὸς τὸ προκείμενον, μετέπειτα δὲ ὑμεῖς ἀκούσαντες ἐρεῖτε τὰ δέοντα. οὐκ οἶδα οὐδὲ τίς ὄζις ἡ αἰτία, δι' ἣν οὐκ ἀνέχεσθε ἀκούειν ἡμῶν, ἀλλὰ τοσούτους καὶ οὕτω μακροὺς καταλείπετε λόγους, ἐ λέγετε θαυμάζειν ἐφ' οἷς ἡμεῖς λέγομεν· καίτοι ἡμεῖς δοκοῦμεν τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ, εὐδημίαν ὑμῖν αἰτίαν παρέχειν τοῦ θαυμάζειν τοιοῦτον θαῦμα ὁποῖον φατέ· ὅθεν ἐ δοκοῦμεν μὴ θαυμάζειν ὑμᾶς τῇ ψυχῇ, εἰ καὶ τῷ σώματι τοῦτο λέγετε. ὥσπερ οὖν ἡμεῖς θαυμάζοντες τῇ ψυχῇ, τῇ γλώττῃ τοῦτο ἐ λέγομεν, ὅτως ἐκ ἔστι τοῦ πλεονεκτεῖσθαι ὑμῶν, ὅτι καὶ τῇ γλώττῃ λέγετε τοῦτο, τῇ γε ψυχῇ οὐ θαυμάζετε· εὐδὲ γὰρ παρέχομεν ὑμῖν εὐδεμίαν αἰτίαν τῆς τοῦ θεοῦ χάριτος. ὧδε δὲ ἓ ῥόπου τῆς λόγων ὧν χρῆσθε, βούλομαι εἰπεῖν, ὅτι ὅμοιόν ἐστι χρῆναι τοιαύτας χρήσασθαι μαχεσολογίαις ὅτι τῆς ἀληθείας· οὕτω γὰρ οὐδέποτ' ἂν ἔλθοι συμπέρασμα καταστήσαιμεν, οὐδ' ἂν συμβαίημεν ποτέ. δεῖ δὲ ἀληθικῶς καὶ πρὸς ἀλλήλους ἀπαντᾶν, οὕτω συμπεραίνειν

καὶ ἡ εἰρήνη. Τέλος ἵνα ἀναγνωσθῶσιν οἱ ὅροι τῆ πατέρων, ὅπως ἀποφανῆτε ἀκολουθοῦντες ἐκείνοις. Καὶ πάρεστιν ὅτι οὐδὲν ἕλλιπὲς ἐκεῖνοι ἐποίησαν, οὐδὲ περιττόν.

Οὐκ εἶπον, ὅτι τὸ σαφηνισθῆναι τὸ δόγμα ἐνώσεται τὰς ἐκκλησίας, ἀλλὰ τὸ περιαιρεθῆναι τὴν περιττὴν, ἵνα δὴ μὴ δόξωμεν, εἰ καὶ ἀληθὲς ὄντι, ἡμεῖς δοκεῖν ἀδικεῖν, ὅπ ἐκ ἔχομεν ἄδειαν παρὰ τῆ πατέρων, ἢ περιθεῖναι τῷ συμβόλῳ τῆς πίστεως, ἢ ἀφαιρεῖν· καὶ περὶ τούτου τὸν ἅπαντα ποιησόμεθα λόγον. Ο' Εφέσου.

Ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις λέγω, ὅτι οἱ ἄνδρες ἀρχιερεῖς, οἵτινες ἔσπευδον ζηλωταὶ τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἑνώσεως, πάντως καὶ τὰς αἰτίας τῆς περιθήκης ἤκουσον, ἥτις αἰτία τὴν σχίσμασιν γέγονεν, ὡς ὑμεῖς λέγετε. εἰ γὰρ τὸ μέρος τῆς ἀναβολικῆς ἐκκλησίας, μᾶλλον δὲ τέσσαρες παροικίαι, οὐς λέγετε δυνάμενον ἴσως ἔχειν τοῖς ἄνδρες ἀρχιερεῦσιν, ἐπαύσασθαι ὅλως δεῖξαι, ἢ καὶ δεῖξαι, τῆ δυτικῆ ἐκκλησίαν πλανωμένην περὶ τὸ δόγμα· & τῆ περιθήκη ταύτην ἄδικον ποιήσασαν, οὐκ ἔμελλε πάντως ἡδέως καὶ ἢ διόρθωσις; ἀλλ' οὐδέποτε τοῦτο δεῖξαι ἠδυνήθησαν· ἐγὼ τοῖς ὑμετέροις χρήσομαι λόγοις περὶ ἀπολογίας. δυνατὸν ὄντι λαθεῖν τοσούτους βασιλεῖς, τοσούτους παροικίας & πατέρας, πᾶσαν σοφίαν κεκοσμημένους, ὅτι οὐ καλῶς ἡ περιθήκη γέγονεν; ἀλλ' οὐδέποτε τοῦτο δεῖξαι ἠδυνήθησαν, καὶ δικαίως· τοῦτο οὐδὲ ἀφαίρεσις γέγονε. & ὑμεῖς οὖν περιττῶς ἐγκαλεῖτε τῆ ῥωμαϊκῆ ἐκκλησίᾳ περὶ τούτου τοῦ μέρους. σὺ μὲν οὖν εἶπας, ὅτι ἀπὸ τῆς συνοδικῶν ὅρων καλύομεθα ποιῆσαι περιθήκην τινὰ, εἰ καὶ ἀληθὴς ὄντι, ἡμεῖς δὲ μέλλομεν ἀποδεῖξαι διὰ πολλῶν, ὅτι ἀεὶ ἡ ὑστέρα σύνοδος τῆ κύτῃ τῆς περιλαβούσης δύναμιν ἴσχει, πρὸς τὸ κανονίζειν ἅπαντα τὰ τῆς ἐκκλησίας. ὅμως ἐρωτῶ ὑμᾶς, εἰ καὶ ἀληθὴς ὄντι ἡ περιθήκη, διατί μὴ ταύτῃ περιθήκατε; τί κωλύει περιθεῖναι τὸ ἀληθές; Ο' Ρόδου.

Αὐτὸ τοῦτο, τὸ μὴ ὀφεῖναι· ἐπειδὴ καὶ ἄλλα πολλὰ καλὰ & ἀληθῆ ὄντα, περιθεῖναι τῷ συμβόλῳ τῆς πίστεως οὐκ ἔχομεν ἄδειαν. καὶ γὰρ οὐδ' οἱ πατέρες ἐκεῖνοι περιέθηκαν, οὐδὲ τῆ ἀναγκαίων ὑδέν· ἀλλὰ διὰ τὸ τὸ καιρῷ κατιπεῖσον, ἀρκεῖτο πρὸς τὸ παρὸν ὅσα εἴπομεν. Ο' Εφέσου.

Διὰ τοῦτο τῆ πολλῶν ἀκολουθήσομεν λόγοις ὀλίγοις· ἡμεῖς ἀποδείξομεν ἐν καιρῷ τρία περιττὰ· πρῶτον
ὅτι οὔτε περιθήκη ὄντι, οὔτε περιετέθη·
δεύτερον ὅτι εἰ καὶ περιετέθη, ὡς
ἀληθὴς καὶ ἀναγκαῖον
περιετέθη. Ο' Ρόδου.

τῶν ὑμεῖς τ' εἰρώνων; πότε τ' ἀγάπων, ὧν προβάλλεσθε ὅπ ἐλήφθη παρ' ἡμῶν; πότε ἰσείλατε τοῦτον ἀρίσβεις; Επειδὴ δὲ λέγατε κατὰ τὸ παρὸν, ὅτι ἡ ρωμαϊκὴ ἐκκλησία αἰτεκαλέσατο τὸν εἰρώνων, τοῦτο ἀληθές ὅτι καὶ ὁμολογούμενον· καὶ μάρτυς ὁ μακαριώτατος πάπας, πολλὰς ἐξόδους εἰς τοῦτο καταβαλόμενος, καὶ πολλάκις ἐξαπεμψάμενος. εἰ δὲ καὶ μετὰ τοῦτον ταύτων ὑμεῖς ἐζητεῖτε τῶν ἀγάπων, πάντως ἐμέλλετε ταύτην ἐρήσειν, ὥσπερ καὶ ἡμῶν. μάρτυς ὅτι μετὰ τὴν παρόντων ὁ πάπας Γρηγόριος, ὃς ἀπέστειλε πρὸς τὸν βασιλέα κἀκεῖνος, καὶ τὸν πατριάρχην, καὶ τοὺς ἀπὸ τοῦτου, καὶ συνεχώρησεν ἐν λογγοβάρδῳ συνόδου, καὶ τῶν τότε ἡμομένων ἐπραγματεύσατο ἕνωσιν. ὥστε οὐδὲν ἐγκαλεῖν ἔχετε τῇ ρωμαϊκῇ ἐκκλησίᾳ περὶ τῆς ἀγάπης, ἥτις καὶ μένει ἐν αὐτῇ, καὶ μενεῖ, σωζομένης τῆς ὑμετέρας πίστεως. Περὶ δὲ τῆς ὅρου λέγομεν, ὅτι ἀναγνωσθήσεται καὶ δεύτερον τοῦ μακαριωτάτου πάπα, καὶ ἑλληνικῶς, καὶ ρωμαϊκῶς. πάλιν θαυμάζω πῶς προσβάλλεσθε τοῖς ὅροις· πρὸς γὰρ τὸ πρόβλημα ὃ ἐκινήσατε, οὐ δοκοῦσιν ἀναγκαῖα τὰ ἐκεῖ γεγραμμένα. ἐπεὶ πρὸ αὐτῆς ὅτι τὸ ἱερὸν εὐαγγέλιον, ᾧ καὶ μᾶλλον πιστεύειν ὀφείλομεν. ἐπεὶ δὲ εἴπατε ἀναγνωσθέντων τῆς ὅρων, ἱερεῖν ἐφιξῆς ἃ εἰπεῖν ἔχετε, προθύμως καὶ ἡμεῖς ἀκουσόμεθα, ὑπίζοντες ὅτι καὶ ὑμεῖς μεθ' ὑπομονῆς ἀκούσετε τῆς ἡμετέρων λόγων, ὥσπερ καὶ ἡμεῖς ὑμῶν.

Ο' Εφέσου. Τὰ μὲν πρῶτα ἄπερ ἀπελογήσατο ἡ σὴ ἀγιοσυμβίτης, ὅτι πολλοὶ ἐπιδέξαντο πρότεραν ἡ ρωμαϊκὴ ἐκκλησία πρὸς τὸν ἀπόλυτον, ἐν τοῖς καιροῖς τῆς κινδύνων καὶ τῆς αἱρέσεων, ἀληθῆ τε εἰσὶν καὶ ὁμολογούμενα παρ' ἡμῖν, ἀλλ' οὐκ ἀναγκαῖα πρὸς τὸ λῦσαι τοὺς ἡμετέρους λόγους. δῆλον γὰρ ὅτι ἡ ἀπό τινος χρόνου ἐξηλυθεῖσα ἀγάπη, πρότερον οὐ καὶ ἐκμαζεν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις· ἀλλὰ καὶ ὅτι μετὰ τὸ χίσμα, πολλάκις ἡ τῆς ῥώμης ἐκκλησία διεπέμψατο πρὸς τὴν ἡμετέραν, καὶ πρώτως καλέσατο ταύτην πρὸς ὑπακοὴν ἑαυτῆς καὶ εἰρώνων, καὶ τοῦτο δὲ εἰκὸς οὐ γνώσθαι, καὶ οὐ θαυμαστόν· ἀλλὰ τῆς αἰτίας μνείαν τῶν χίσματος, ἥτις οὐ ἡ ἐν τῷ συμβόλῳ προσθήκη, ἡ καὶ τὸν ἀγάπων ἐξελύσασα, οὐδὲ τὸν εἰρώνων εἰκὸς οὐ ἐπακολουθῆσαι. καθάπερ δὲ τῆ νοσημάτων, ἐὰν μὴ τῆ νοσημάτων αἰτία ἐξαγωσθῇ καὶ ἐξαιρεθῇ, οὐ δύναται ἡ ὑγεία ἐπακολουθῆσαι. ὅτι οὖν τὸ προσῆκον τοῦ χίσματος ἀγάπων ὑμᾶς προβάλλεσθαι χρὴ, ὅτι τὸν μὴ τὸ χίσμα, μνείαν τῆς αἰτίας τῶν χίσματος, οὐ ὑμεῖς δῆλον ὅτι παρείχεσθε. ἡμεῖς δὲ ζητοῦμεν, ὃ καὶ πρότερον εἴπομεν, ἐπανελθεῖν εἰς τὸν καιρὸν τῆς εἰρώνης ἐκεῖνον, καθ' ὃν ἰώμενοι πάντες ὑπήρχομεν· τοῦτο δὲ οὐκ ἄλλως ἔσται, ἢ προαιρεθείσης τῆς αἰτίας τῶν χίσματος.

Περὶ δὲ τῆς ἀναγνώσεως τῆς ὅρων, λέγομεν, ἀναγκαιότατον αὐτὴ εἶναι, ἵνα φανῇ καὶ ἡ συνόδος αὕτη σύμφωνος ταῖς παλαιαῖς ἐκείναις καὶ ἀκόλουθος, οὐ κατὰ τὸν τάξιν μόνον, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ φρόνημα. νομίζομεν γὰρ ὅτι οὐδὲν παρελείφθη τοῖς παρούσιν ἐκείνοις ἐν τῷ συμβόλῳ τῆς πίστεως· οὐ δὲ ἐλλιπὲς οὐδὲν ἐτέθη, καὶ διόμεθα διορθώσεως ἡ προσθήκης ὅλως. καὶ τοῦτό ὅτι μάλιστα τὸ τῆ χίσματος αἴτιον, διχορονούντων ἐκείνων, μὴ δεῖν ἕτερόν ποτε ὧδε δέξασθαι σύμβολον, μηδὲ προσθήκην τινὰ ποιήσασθαι ἢ ἀφαίρεσιν, ὡς ἱκανῶς ἐκείνων πρὸ πάντων εἰπόντων.

Ο' Ρόδου. Εἰς τί ἄρα συγκεφαλαιοῦνται αἱ εἴπας. Τὸ μὲν πρῶτον, ὅτι εἰ καὶ ἀληθῆ ἦσαν τὰ παρ' ἐμοῦ εἰρημένα, ἀλλ' οὐκ ἀναγκαῖα, καὶ πρὸς τὴν λύσιν τῆς σῶν λόγων ἁρμόζοντα· εἴπας γὰρ ὅτι ἀληθῆ; μὴ ἐποιήσαντο συνόδῳ πρὸς τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ἀγάπην οἱ ἄνωθεν ἀρχιερεῖς; ἃ μὲν ἀφείλοντο τὸ τῆ χίσματος αἴτιον. Δεύτερον ὅτι ἐξιταθείσης ἡ ἀφαιρεθείσης τῆς αἰτίας τῆ χίσματος, ἐπακολουθήσῃ ταύτως

καὶ

τοὺς ἐν ταῖς οἰκουμενικαῖς συνόδοις ταῖς ἁπὰ διαλάμψαντας. καὶ πρῶτον μὲν αἱ γνωθήτωσαν οἱ ὅροι τῆς ἁγίων ἐκείνων πατέρων, εἰ μὴ νεῦσὸ καιρὸς καλύει, ἵνα δείξωμεν ἑαυτοὺς συμφωνοῦντας καὶ ὑπομφίους ἐκείνοις, οὐ τῇ τάξει μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς φρονήμασιν. οὕτω γὰρ ἴσαμεν ἡ συνόδος αὕτη ταῖς προκηρυσσομέναις ἐκείναις ἀκόλουθος, τῇ τε πρώτῃ, καὶ δευτέρᾳ, καὶ ταῖς ἑξῆς. τοῦτο δὲ ἀναγκαῖον εἶναι νομίζομεν, ἐὰ διὰ τὰ προειρημένα μόνον, ἵνα προεγνωσμένον ὑπάρχῃ τῆς πατέρων τὸ φρόνημα, ἀλλ' ἵνα καὶ διὰ τῆς διηγήσεως ἐκείνων εἰς τὸ προκείμενον ἔργον διοδωθῶμεν, καὶ ὥσπερ δὴ θεμελίῳ, τοῖς ἐκείνων λόγοις τοῖς ἡμετέροις ἐποικοδομήσωμεν.

Πατέρες ἀγιώτατοι, ἀκηκοότες ἐγνωμεν ὅσα ἐρρήθησαν ὑμῖν, πάντα δὲ πα- Ὁ Ρόδου.
τέρα εἶπατε πρὸς ἡμᾶς. καὶ πρῶτον μὲν σοφώτατα διηγήσω, πάτερ ἐφέσου, περὶ τοῦ λόγου τοῦ διανοήτου χριστοῦ, ὅτι ἀφῆκε τοῖς εἰρωνεύω τοῖς αὐτοῦ μαθηταῖς, καὶ ὅτι αὐτὸ ταύτης εἰσφέρεται παρ' ἡμῖν ἡ ἀγάπη, καὶ διὰ ταύτης ἡ εἰρήνη συνέχεται. Δεύτερον ὅτι ἐπειδὴ ἡ ρωμαϊκὴ ἐκκλησία παρέβλεψε τοῦ ἀγάπην, συνέβη τὸ πρόσωπον τοῦτο λυθῆναι τῆς εἰρήνης, ὅπερ βλάβομεν διὰ τοῦ χριστοῦ. Τρίτον ὅτι διὰ τοῦ αἰτίαν ταύτην, ἡ ρωμαϊκὴ ἐκκλησία ἀνακαλουμένη παρὰ τότε ἀβαλειφθεῖσαν ἀγάπην, ἐζήτησε μὴ ἀπεδῆς, ἵνα γένηται ἑνταῦθα, καὶ μὴ τῆς αὐτῆς ἀγάπης ἴδωμεν καὶ ἐξετάσωμεν τὰς μεταξὺ ἡμῶν τε καὶ ὑμῶν διαφοράς. Τέταρτον ὅτι ἀδικαίωτον ἐπανακαλίσασθαι τοῦ εἰρήνην, ἐὰν μὴ λυθῇ τὸ τοῦ χρίσματος ἄτοπον, ὥσπερ καὶ ὅτι τῆς νοσήματος, ἐδυνάτει ἡ ὑγεία ἀνακληθῆναι μὴ διαλυθείσης τῆς αἰτίας τῆς νοσήματος. Πέμπτον ὅτι ἐπειδὴ ὀφείλομεν τηρεῖν τὰ ἀξιώματα τῆς πατέρων, ἵνα ἡ συνόδος αὕτη ταῖς προκηρυσσομέναις ἐκείναις ἀκόλουθος φανῇ, δίον ὅτι πρὸ παντὸς ἄλλου τοῦ ὅρους τῆς οἰκουμενικῶν συνόδων ἀναγνωσθῆναι, καὶ τότε μέλλειν εἰπεῖν τὰς δικαιολογίας αἷς ἔχει πρὸς τοῦ παρῆσαν ὑπάθεσιν. Ἐπεὶ οὖν τὰ ζητήματα ταῦτα καὶ ἀναγκαῖα πρὸ τοῦ πίστιν εἰσι, καὶ πολλῶν διόμφυα λόγων, σκιαμόμφοι μὲν εἰς τὸ ποιῆσαν συνέλευσιν ὑποτιθέμεθα λιώτερον, καὶ νεῦ δὲ λέγομεν ὑπὸ μέρος ὅσα δίδωσιν ὁ καιρός. Πρῶτον μὲν πρὸς τὸ πρῶτον, ὅτι ἡ ἀγάπη παρ' ἡμῖν ὅτι πεπηγῶς καὶ ἀσάλευτος, ἐκ ἀγνοεῖτε καὶ ὑμεῖς ὡς νομίζομεν· αὕτη γὰρ ὑπὸ τοῦ χριστοῦ λαβοῦσα τὰς ἀφορμὰς, ἐπειδὴ αὐτὸς πρῶτος ἠγάπησεν ἡμᾶς, ὃ καὶ θαυμάζομεν πῶς ἐδημίαν ἐποιήσαντο πρὸ τούτου μηνύειν, ἄρχει τοῦ νεῦ τηρεῖται ἐν τῇ αὐτοῦ ἐκκλησίᾳ, πρός τε αὐτὸν ἐκεῖνον τὸν χορηγὸν τῆς ἀγάπης, ὅς ὅτι καὶ τὸ κυριώτατον αὐτῆς ἀπικείμενον, καὶ παρ' ἡμῖν πρὸς ἀλλήλους. Πρὸς δὲ τὸ δεύτερον, ὅτι ἐν ὅσῳ ἐτηρεῖτο ἡ ἀγάπη διὰ τῆς ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας, ἔμενε καὶ ἡ εἰρήνη καὶ ἡ ἕνωσις· θαυμάζω πῶς ἐπιλάθου, ὅτι ἡ ρωμαϊκὴ ἐκκλησία τοσαύτην ἀεὶ πρόνοιαν ἐποιήσατο καὶ ποιεῖται εἰς τοῦ ἀνατολικοῦ ἐκκλησίαν, ὅτι ἐδέποτε διαίσης κλύδων αἱρέσεως οἱασοῦν ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσιν, ἵνα μὴ ἐβοήθησεν ἅπασι ζόφος αὕτη ἡ ἐκκλησία, καὶ δι' ὀπτολῶν οἰκείων, καὶ διὰ τοποτηρητῆς, καὶ δι' ὅσων ἄλλων ἐγχωρεῖ οἶδ. μέμνηδι γὰρ ὅτι ἐν μὲν τῇ ἐν νικαίᾳ συνόδῳ παρῆν ὁ Σίλβεστρος, καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις συνόδοις παρῆσαν εἰ καὶ μὴ δι' ἑαυτῆς, ἀλλὰ διὰ τοποτηρητῆς. θαυμαστὸν δὲ ἐδὲν, εἰ συνέφερεν καὶ βασιλεῖς τοῖς κατ' καιρὸς προεστῶσι τῆς ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας. δῆλον δὲ καὶ τοῦτο ὅτι πᾶσιν, ὅτι ἀφ' ἧς διώθη ὁ τῆς ἀγάπης δεσμὸς, ἐδιώκησαν οἱ ἄκροι ἀρχιερεῖς, πέμποντες ἀεὶ πρὸς τοὺς βασιλεῖς καὶ πρὸς τοὺς ἀνατολικοὺς πάντας, ἵνα ὑπακούσαντες πρὸς εἰρήνευσιν ἔλθωσι. διὰ καλῶ οὖν ἵνα ἀταράχως ἀκούσητε τῆς λεγομένων, εἰ καὶ σκληρὰ δόξειεν. Εἰ δὲ ἐπρίθη παρ' ἡμῖν ἡ εἰρήνη, πότε ἐζητήσατε ταύτην

τὴν

Ο Ρόδου. Εγὼ εἶπον ὅτι ἅπερ ἀπολογήσομαι υἱῶ, μὴ δέξηδε ὡς τελείαν ἀπολογίαν· ἀλλ' ἐπειδὴ τὸν τε θεοφιλέστατον τῆ θεόνε τούτε μακαριώτατον πατέρα, καὶ τοὺς ἁγιωτάτους ἐνταῦθα, τόν τε γαληνότατον βασιλέα, καὶ τὴ ἀγιωτάτην πατριάρχην, καὶ τοὺς λοιποὺς τούτους πατέρας, οἷς ἔχομεν χρεὼν δέξιώσεως καὶ μὴ τῆς ἐς αὐτοὺς ἀπολύσεως, ὑμῖν ἐρῶμεν ὅσα δίδωσιν ὁ καιρὸς, μηδὲν ταῦτα σκιαμάχοντες πλατύτερον ἀπολογησόμεθα.

Ο Εφέσου. Ἐπειδὴ ἡμεῖς ἀπαντῶμεν τὸν τῆς θεοφιλίας λόγον, εἰ ὡς ἐν δικαστηρίῳ δικαζόμενοι πρὸς ἀλλήλους ἥκομεν, εἴχομεν ἂν ἕναν τῶν τόπον, ὅθεν τοῦτο ἐζητήσαμεν, ἐὰν ὁ καιρὸς συγχωρῇ, λαβεῖν ἄδειαν πρότερον εἰπεῖν τὰ ἐγκλήματα ἃ ἔχομεν, καὶ τότε τὰς ἀπολογίας δεξόμεθα.

Ο Ρόδου. Ἐπειδὴ ἱκανῶς ἀπελογησάμεθα πρὸς τοὺς προτέρους λόγους, εἰπὲ λοιπὸν ὅσα βούλει, καὶ ἡμεῖς ἐφ' ἑκάστοις ἀπολογησόμεθα. Ο ἐφέσου λαβὼν τὸ ἐνδόσιμον παρὰ τῆ βασιλέως καὶ τῆ πατριάρχου, ἤρξατο ὧδε.

Ο Εφέσου. Ο κύριος καὶ θεὸς ἡμῶν ἰησοῦς ὁ χριστὸς ἐρχόμενος ὅτι τὸ ἴδιον πάθος, ἐν τῆ τελευταίᾳ προσφωνήσει πρὸς τοὺς αὐτοῦ μαθητὰς, οὓς καὶ διαθήκην ὀνομάζομεν προσηκόντως, εἶρηκε πρὸς αὐτούς· εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν
» ἀφίημι ὑμῖν. Τοῦτο μὲν οὖν τὸ ἀγαθὸν τῆς εἰρήνης, ὥσπερ τι μέγιστον καὶ κληρονομίαν αὐτοῖς ἐγκατέλιπε, καὶ ἵνα τοῦτο δῶρον αὐτοῦ καὶ ἴδιον αὐτοῦ· οὕτω γάρ φησιν,
» εἰρήνην τὴν ἐμὴν· ἀπῄτησε δὲ αὖτ' αὐτοῦ παρ' αὐτῷ ἄλλό τι, ὅπερ ὄντι μᾶλλον καρπὸς τῆς αὐτῷ προαιρέσεως ἢ δῶρον αὐτοῦ, τὸ δὲ ὄντι ἡ ἀγάπη. εἰ γὰρ ἁπλῶς κατέλιπεν αὐτοῖς τὴν κληρονομίαν, ἀλλ' ὅτι αἱρετή. ἦσαν γὰρ διαθῆκαί τινες καὶ κληρονομίαι καὶ τοῖς παλαιοῖς νόμοις, ὅτι αἱρετὴ λεγόμεναι, τουτέστιν, ὅτι ἐάν ὁ κληρονομῶν ἔλπῃ τόνδε τὸν βίον ἢ πλούσιος πλοῦτε πρᾶξιν, ἵνα κληρονομῇ, εἰ δὲ μὴ, ἵνα ὑπάρχῃ ἀπόκληρος. Τοιαύτην κληρονομίαν καταλιπεῖν ὁ σωτὴρ ἐν τῇ αὐτοῦ διαθήκῃ, μονονεχὶ πρὸς αὐτοὺς λέγων· ἐὰν φυλάξητε τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀγάπην, ἕξετε τὴν ἐμὴν εἰρήνην, ἀμελοῦντες δὲ τῆς ἀγάπης, καὶ ταύτην ζημιωθήσεσθε. διὰ τὰ δύο ταῦτα καλὰ, τοὺς πολλοὺς ἐκείνους καὶ καλοὺς ὁ κύριος ποιούμενος τοὺς λόγους, ποτὲ μὲν λέγων, ταῦτα ἐντέλλομαι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους· ποτὲ δὲ, ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ἐν ἐμοὶ εἰρήνην ἔχητε. τούτων τοίνυν οὕτως ἔχοντος ὡς ἔοικε παρεισδύσα, καὶ ἐν δυτέρῳ θεμελίῳ ἡ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία, λέγω δὴ τὴν ἀγάπην, οὐκ ὤφειλεν ὅπερ εἰκὸς ἦν θεοῦ τε ἀδελφὴν αὐτῆς τῆς αὐτολῆς ἐκκλησίαν, ἐπιγνοῦσα καὶ προσήκουσαν δόγμα καθ' ἑαυτὴν, ὅτι ὧδε τῇ θείᾳ γραφῇ ῥητῶς κείμενον, ὅτι ταῖς οἰκουμενικαῖς ἐγνωσμένοι συνόδοις, ὅτι ὧδε τοῖς ἐκείνοις τῷ πατέρων ἡμῶν δεδοκιμασμένοι· ὃ καὶ γέγονεν αἴτιον τῆ τὴν εἰρήνην λυθῆναι, καὶ ὑθεῖν τὰ σκάνδαλα καὶ τὸν κυριακὸν λόγον. Ἐπειδὴ τοίνυν διὰ τῆς ἐκφωνήσεως ταύτης ἡ ἀγάπη λυθεῖσα συνδιέλυσε τὴν εἰρήνην, καὶ ἀπὸ τούτου τὸ χάσμα παρηκολούθησε, καὶ δὴ δυσχερὲς τῷ θεοῦ, ἐκληθεῖσα ἡ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία τὴν εἰρήνην ἀναπαλίσασθαι, διὰ τῆς ἀγάπης ἤρξατο τοῦτο ποιεῖν, καὶ αὖθις ἡ ἡμετέρα ἐκκλησία μετὰ τῆς αὐτῆς ἀγάπης προσέβαλεν, ἣτις ὄντι μέχρι τέλους, τῷ θεοῦ συνεργοῦντος, ἐπακολουθήσῃ καὶ τὴ εἰρήνην, καὶ τὰ σκάνδαλα ἐκ μέσου γένηται, καὶ καθάπερ ὄντι τῆ νοσημάτων, λυθέντων τῆ αἰτίων ἐπεισχεθήσεται ἡ διόρθωσις· εἰδὲ καὶ γὰρ κἀκεῖ τῆς ἰάσεως ζῆτος ἄρειτος. Ζητοῦμεν δὲ καὶ παρακαλοῦμεν εἰς ἐκεῖνον ἐπανελθεῖν τὸν καιρὸν, καθ' ὃν ἰώμενοί ὅντες τὸ αὐτὸ πάσχειν ἐνομίζομεν, καὶ οὐκ ἰῶ ἐν ἡμῖν χάσμα, καὶ ὥσπερ ἀνεκαλεσάμεθα τὴν τότε διαλειφθεῖσαν ἀγάπην, ἵνα καὶ τῇ φρονήματι πρός τε ἡμᾶς αὐτοὺς ἐνωθῆναι, καὶ πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν,

τοὺς

ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ ΤΕΤΑΡΤΗ ΚΑΙ ΔΕΚΑΤΗ, ΗΜΕΡΑ ΤΡΙΤΗ ΕΓΕΝΕΤΟ ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ Γ.

Η ΟΥΝ ἄνωθεν εἰρημένη ἡμέρα, συνήλθομεν ἅπαντες ἐν τῷ προρρηθέντι ναῷ καὶ εἰθισμένῳ. καθισάντων δὲ πάλιν πάντων κατὰ τὴν τάξιν, ὁ ἐφέσου μητροπολίτης, κύριος μάρκος, ἤρξατο τὸν διάλογον οὕτως.

Ο' Εφέσου Μάρκος.

Ἐπειδὴ συνήλθομεν τῇ χάριτι & δυνάμει τ παναγίου μου θεοῦ, τ αὐτῷ ἀνενδότως & προθυμίαν ἔχοντες εἰς τὸ θεῖον ἔργον τοῦτο τῆς εἰρήνης, καὶ ἑνώσεως τῆς ἐκκλησιῶν, ὀφείλει ἡ ἀγάπη αὕτη παρεῖναι καὶ ἐν ταῖς διαλέξεσιν ἐξ ἀρχῆς μέχρι τέλους, διὰ πασῶν τῆς ζητήσεων, γενικῶς, & καθαρῶς· καὶ ἐάν συμβῇ προφέρεσθαί ῥῆμα σκληρότερον δοκοῦν ἢ ζαχύτερον, τοῦτο μὴ λογιζόμενον τῇ διαφορᾷ τῆς λόγων καὶ τῆς δογμάτων, τηρητέον δὲ τῷ ἀγάπῃ ἐν τοῖς προσώποις ἀσάλευτον, ὥσπερ εἴρηται. γινωσκέτω οὖν τῇ ὑμετέρᾳ ἁγιωσύνῃ, ὅτι πεισόμεθα τοῖς λόγοις ἅπερ τῆς ἐν τῷ συμβόλῳ ἡνωμένης ἁγίας, ὅτι μὴ δέοντος ἐγκύπτω, μηδὲ ἐξῇ ὅλως γένεσθαι αὐτῇ ἐγκύπτω καταρχὰς αἰτία & σχίσματος. εἰ μὲν οὖν δίδωσιν ὁ καιρός, διαλεξόμεθα περὶ τούτης τῆς ὑποθέσεως, εἰ δὲ μή, πρὸς ἑτέραν συνέλευσιν τοῖς λόγοις ἀναβαλούμεθα. τοῦτο δὲ νομίζομεν καὶ ἐν πάσαις ὀφείλειν ταῖς συνελεύσεσι γίνεσθαι, ἵνα προγνωσθὲν ὑπάρχῃ, περὶ οὗ μέλλομεν ἐν τῇ ἑξῆς συνελεύσῃ διαλεχθήσεσθαι. Ο' δὲ προὲδρίας ῥόδου ἀρχιεπίσκοπος, ὑπαναλαβὼν τὰ εἰρημένα, καὶ κατὰμέρος ἐκθέμενος ἔφη.

Ο' Ρόδου Α'γαθίας.

Καὶ ἡμεῖς περὶ αὐτοῦ ἀγάπην ἔχομεν ὑμᾶς ἔχειν, καὶ παρεῖναι πρὸς ἡμᾶς ἐν τοῖς λόγοις αὐτοῖς, τὸν χριστὸν προβαλλόμενοι· καὶ ἐάν τι ῥῆμα σκληρότερον ῥηθῇ παρ' ἡμῶν, λογισθήτω τῇ ὕλῃ τῆς διαλέξεως, καὶ τοῖς διαλεγομένοις προσώποις. Ἐπαξιοῦμεν ὑμᾶς, ἐν ἑκάστῳ ζητήματι πρὸς τὰς ἡμετέρας ἐρωτήσεις, τὰς ἀποκρίσεις ποιεῖσθαι καθαρῶς, καὶ τελείως, καὶ μὴ ὁμωνύμοις λέξεσι χρῆσθαι ἢ ἀσαφέσι. πρὸς ὃ δὲ ἐρωτᾶτε, τίνος χάριν ἡ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία τοιαύτῃ προθέσει ἐποίησε, καὶ τὴν αἰτίαν & σχίσματος ἴδωκε, βούλομαι ὑμῖν ποιήσασθαι ἀπολογίαν παρ' ἐμαυτοῦ, καὶ μὴ νομίσητε ταύτην τελείαν· σκιαμόρφος γὰρ μέν τῆς ἀληθοῦς ταύτην πατέρων, ἀκριβεστέρων ἐν ἄλλοις ἀπολογήσομαι.

Ο' Εφέσου.

Ἡμεῖς οὖν ἀπολογίας ἐπὶ διόμεθα, οὐδὲ γὰρ εἴπομεν ἃ ἐβουλόμεθα πρὸς τὴν προκειμένην ὑπόθεσιν, οὔτε πολλῷ μᾶλλον τῆς σῆς, καὶ ἵνα οἴκοθεν αὐτὸς ποιήσῃ, ἀλλ' ἐν καιρῷ τῷ προσήκοντι, καὶ μετὰ τὴν λοιπῶν πατέρων σκιαμόρφος, συνοδικῶς ἀπολογήσῃ, καθάπερ εἶπες.

σμοῖς δ' ἔθεις ἀνάπαυσιν. τὰ βία ποι φερόμενα, καὶ ὅσα τὸ ἐνδόσιμον τῆς κινήσεως εἰλήχασιν ἔξωθεν, χολαμόν τι ἔσω φέρει· ὧδε καὶ τὸ τέλος ἡμύμενα, ὅσα δὲ φύσει καὶ οἰκοθεν, ταῦτά γε θᾶττον κινεῖται πλησιάζοντα πρὸς τὸ τέλος· ὁ σὺ δὲ ὧδε πάγαθε, ὧν κεφάλαιον ἡ παροῦσα ὑποθεσις, οἰκοθεν καὶ ὥσπερ φύσει κινηθεὶς μὴ τὸ σὸν τι ἔσω πάθῃς, ἀλλὰ θᾶττον τυχεῖν ἐφιέμενος τῶν οἰκείων σοι τέλους, οἰκεῖον γὰρ τἀγαθῷ τὸ χρηστὸν δηλοῖς ἀγαθοῖς τέλος, σαυτόν τε καὶ ἡμᾶς πάντας ποιῶν εὐθυμοτέρους, ὧδε καὶ ἐλαφρόμενός τι ὁλοκληρόμενος ἅπασι· ὁ τὸν μακαριώτατον δὲ πατέρα, εἶπε τῇ γήρᾳ κάμοι, ἐνδιδοὺς ὁ τῷ χρόνῳ ὁ τοῖς νοσήμασιν, ὑπομίμνησκε ὁ διαίτῃ, τὸ μὲν λόγοις πρέπον εἰπών, τὸ δ' ἔργοις αὐτοῖς σαυτὸν ἐνεργὸν παρεχόμενος. πάντως αἰδέσιος βασιλέα πρέπουσα, καὶ τῇ πρεσβυτάτῃ δικαιοσύνῃ ἔσῃ ἀνθαφάμενος, σοί τε τῇ θειοτάτῳ ἡμῶν καὶ ἱερᾷ παρ' ἀρχῇ, τοῖς τ' ἀγιωτάτοις τῆς ἁγίας ῥωμαίων ἐκκλησίας λογάσι, ὁ πᾶσι τοῖς ἄλλοις, καὶ τέλος ἀγαθὸν βλαστήσουσιν ὑφ' ἡγεμόνι θεῷ, ὃ ἡμῖν, πάντας ἰδόντας ἡμᾶς, ὁ τῆς τελειοτέρας ἀπολαύσαντας διφροσύνης, ὁ πνευματικῆς ἐμφορηθέντας χαρᾶς, καθαρόν τι ἔσῃ δή τι † † μακαριωτάτῳ πατρὸς αἴνῳ, καὶ τοῖς τῆς ἁγίας συνβασιλείας διφημίαν διανεῖναι, ἀγαμβούς τε καὶ κεκτήσαντας τὰ εἰκότα· καὶ τόν τε ἀγιώτατον πατριάρχην, ὁ τὸν ἱερὸν τοῦτον καὶ ἅγιον σύλλογον ἅπαντα, μεθ' † τῆς θεοῦ ὀφειλόμενον ὕμνον, κοινὸν ὁ ὑμῖν † ἀπὸ τῆς λόγων πλέξαντας στέφανον· δοίητε δή μοι τοῦτον τελεσθέντα ἀγῶνα, κοινωνὸν ὑμῖν διφημίαν κεκτῆσαι, τιμήσαντί με τούτῳ τῷ πόνῳ, κάμοιμι † τὸν πελεσταῖον τὸν ἄθλον, ὑφ' ἵνα καὶ τὸν αὐτὸν θεὸν λόγον ἐν πᾶσι τοῖς πολικότας διαιτῶμεν, ἵνα καὶ ταυτῷ λόγῳ ὑμᾶς κοσμῆσαι κοινῇ, τὰ δίκαια τῇ ὀφειλομένῳ ὑμῖν ἀποτείνοντα ἐν χειρὶ ὧ τῇ θεοῦ, ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Τούτων οὕτω ὧδε † νικαίας εἰρημένων, ἐδωδώκει ὁ καιρὸς καὶ ἡ ἡμέρα πρὸς ἑσπέραν ἔληξεν· ἑσπέρας δὲ γενομένης ἔδοξε ἡ σύνοδος, ταμιεύσασθαι τῇ σαββάτῳ πάλιν αὖθις.

ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ ΜΗΝΟΣ ΕΝΔΕΚΑΤΗ ΤΩ ΣΑΒΒΑΤΩ ΕΓΕΝΕΤΟ ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ Β'.

ΟΥ σαββάτου τοίνυν ἐνεστῶτος, ὁ τῆς τάξεως γενομένης, ὁ ὑπὸ τῆς ἐκλελεγμένων λατίνων ὁ ῥόδου αἱρέσεως, κατὰ πάντα μιμηθεὶς τὸν νικαίας, ἐγκωμίασε καὶ αὐτὸς τόν τε πάπαν ὁ τὸν βασιλέα, καὶ τὸν πατριάρχην, καὶ τὴν συνοδον ἐμακάρισεν ὡς εἰκός· καὶ φιλοτιμηθεὶς ἐδημηγόρησεν οὕτως, ἕως οὗ ἐπαύσατο ἐνθύμιος, καὶ ὕστερος ἔγνω ἡ συνοδος, τῇ ἐπαλλοσομένῃ τρίτῃ ὀγδόῃ ἀναλησαίτων πάλιν αὖθις. Μέσον δὲ τῆς ἡμερῶν τούτων ζήτησις γέγονε, τίς ἆρα ἀξιος τῆς ὀγδόης, καὶ τίς ὁ τρόπος τῆς προχωρήσεως, καὶ πόθεν ἀξιος ὁ ὀγδόης λόγος, καὶ ἐκ ποίων καὶ ὑποκειμένων ἔγνω, ἢ ἐπιτάδην ὁ ὁλοκλήρως † ἑκατέρων μερῶν. ὁ αὐφαίνει καλὸν, λόγω ὀγδόης ἐκκλησίας ἔγνω † λόγον ἀμφοῖν. καὶ δὴ ἡμῖν ἐδόθη πάλιν ἡ ἔναρξις τῆς ὀγδόης καὶ ὁ λόγος.

ΟΚ-

ὑσῆρεῖδε δὲ ξυφὴς καὶ ἀνίσεως, κατεφόρησε δὲ τοσούτου πελάγους τὸ ℭ κυμάτων ἴσα κορυφουμένων ℭ ὄρεσι, σεσηκὼς δίγε ζωλώτε καὶ δίον καὶ αὐτὸ τ πατρίδα, ὑσῆρ τ ἡμέρας σωειργὸς τῆ θεᾷ καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ σρυπαυτοῦσαν εἰρωίλιν, ἧς ἀ ζόφιμος μόνον, ἀλλὰ ℭ σεύβολος εἶ) καὶ ασυδάζει καὶ ἐπαγγείλαλο. Οὐκ ἀπολειφθήσεται δ' ἴσης σοι σεσθυμίας ἀ δ' ὁ ἱερὸς καὶ σεβάσμιος παξιαρχης, ὁ χῆρας μὲν ὑσοφαίνων ἔαδὺ ℭ κεκμηκὼς ἤδη τῆ σώμαη, ψυχὴν δὲ πλὴ νεάζουσαν τοῖς καλοῖς καὶ τῆ ανδίμαη ζώσαν, καὶ πολλὰ μὲν ἐφιεμένην, πολλὰ δ' ἀχομένην ἀξιωθῆναι ὑπουργῆσαι τῆ δι τῆ ἔργω. καὶ δίγε τ ἴσως χάιρουσαν τοῖς παρεῦσι καὶ ἐπασμένην ταῦ σώμαη, ἵνα τέλος ἐπανέγκοι τῆ θείᾳ τούτῳ ἔργῳ χρηςὸν, ὡς ἄδικόγε τούτου καὶ πάνυ ἂν ἀχθεσθησομένην τῆ σκήνει ὡς ἤδη καμόνη. Παῖτες σοι συλλήφονται σκοπεῖ καὶ τ παρόντες ἀγῶνος, ὑδεὶς ἄλλοτι μᾶλλον ὀφθυμεῖ τ ἐφετῆ τούτου τέλους, σρὸς τ τὸ βλέπομεν πάντες, ἐκείνης πάντων τὰς ψυχὰς ἔρως ἀναφλέγει σφοδρὸς, δίκα τοῦτο μαχρόθεν Παῖτες συνίλθομεν. δίκα τοῦτο ὑπ' ἀλλοδαπῆς δίκης ἐβλήμεθα, αὖθις ποι οἱ μὲν ἐν μέσης αὐτ τ ἑλλάδος, οἱ δ' ἐν ἑσπερικοτάτων τε ℭ καὶ ἀρκτικωτάτων τ οἰκουμένης πεπλανόκοτες εἰς ἰταλίαν αὐτήν. Μὴ δὴ τοσούτων ασυδῶν ὁ ἱερὸς σρόμολος, μὴ σὺ σύγε, μὴ μεταπώσῃ τ τοσαύτην ὑμῶν τοσούτων γε ὄντων, ὕτω μεμελεμηκόμενον, ὕτω πολυετῆ, ὕτω πολλοῖς πόνοις ℭ πολλῆ ασυδῆ κατορθωθεῖσαν συνίλθυσιν, ὑ σεὸς ἀνδρῶν τ τοσῶν τε ℭ θείων, ὑδὲ τοὺς λόγους διθύραν εἰσὸτων ἐν κείσῃ. ἄλλοις ὁ ἱερὸς ἐπεμβαίνετω, ἄλλοις ὕπαιθρίετω νικῶν, ἡμῶν δὲ μὴ σεσπάσαιτο. τοῖς πνεύματικοῖς ὅπλοις ἡμᾶς αὐτοὺς καθοπλίσομεν αὐτίσησόμενοι τῆ πολέμῳ, ἀναλαβόμενα θώρηκα δικαιοσύνης καὶ σερικεφαλαίαν τ πνεύματος, καὶ τὸ τ θεοῦ ῥήματος ἡμῖν ἡγουμένην, ὅπλομεν καὶ τ πολεμιώτατον, καταπαύσομεν δὲ οἷ ἂν ἡμῖν αὐτὸ ὑφηγῆται. καθεζομένους τε πᾶν ὕφωμα ἐπαιρόμενον καὶ τ τοῦ θεοῦ δόξης, παίτα λογισμὸν ὑαφήφαντες καὶ κενόδοξον, ταπεινώσῃ δὲ καὶ φόβῳ θεοῦ χεώμενοι συνεργῷ σεὸς τοὺς ἄθλους, καὶ κεῖνον σεὸ ὀφθαλμῶν θέμενοι, ℭ σεὸς ἐκεῖνον ἐπιζόμενοι φθάσαι· ἔσιν ὃ καὶ νικᾶσθαι καλῶς μᾶλλον ἢ θέλοντας, ἢ νικᾶν ἐν πᾶσι κακῶς, ἄτε δὴ μὴ τ σεσινέσθαι μόνον, ὅταν μεθ' ἑαυτ τ ἀληθὲς ἔχῃ, τ ἀγαθοῦ σύζοντος λόγον, ἀλλ' ὑδὲν ἧττον καὶ τ ἡττᾶσθαι καλῶς ταυτὸ τ καλοῦ σύζοντος μέρος ἐν, ℭ ἐν ἴσῳ τ κρατεῖν κεῖνομένου. καίτοι φαίη τὶς ἂν ἴσως, ℭ μεῖζον ἀγαθὸν εἶ) τ τὸ τ σεῦτερον, εἴπερ λυσιτελέσερον τῆ παθεῖν, αὐτὸν ἀγαθόν τι παθεῖν, ἢ ἄλλον ποιῆσαι· καὶ μᾶλλον ἀκοῦσαι, ἢ φάναι ἐτέρως· ℭ πλανᾶς ἀπαλλαγῆναι, ἢ ἀπαλλάξαι. Κεφίτε βασιλεῦ, ἐπ' αὐτ τ ἀκμῆς ἦκε τὰ σεάγματα, ℭ ὃν ἐν μακρῷ χρόνον ἐπόθεις, ἐπίση· λοιπὸν ὃς δόξαν τῆ θεῷ, αἶνον δὲ τόδε αὐτῷ, ἰκείνῳ τ ἔργον, ἐκεῖνος γὰρ σοὶ καὶ νῦν τ ἐνέδωκε τ τοσοῦτον ἐνεὶς ἔρωτα, ἐκείνου καὶ συλλαβομένου εἰς τόδε ἀφίκεσθε. εἰ δὴ τ μὲν ἀξίαν αὐτῷ χάριν σεῖ τ φθάσαντων εἰσόμεθα, σεῖ δ τ μελλόντων πάσῃ ψυχῇ δεησόμεθα, ἄξιά τι δράσομεν ℭ ἡμῶν αὐτ καὶ τ ἔργου τ σεκειμένου καὶ μᾶλλον ἱλεωσόμεθα ἀξίους ἡμᾶς αὐτοὺς τ ἡγεμόνων δεομένους, οἷς τε σεῖ τὰ φθάσαντα οὐκ ἀγνωμονήσομεν, οἷς τε ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ τ ἔργου τὸ πᾶν εἰς αὐτ ἀναθήσομεν, πάσας ἡμῶν ἐπ' αὐτ ὁλικρίνοντας τὰς ἐλπίδας τε καὶ μερίμνας, ὡς ἀυτὸ ὄντες τ ἡμᾶς δίκαιον ζοφὴν τ θείαν τε καὶ οὐράνιον, ἧς ἄτερ οὐ ζήσει) ἄνθρωπος. ὥσπερ δὲ δίκα τελείας σεάξεως τὸ μέχρι τ νεῦ, τὸ μὲν τῆ δίχα μόνον τῆ θεῷ καὶ τ ἀυτὸ συμμαχίας δεόμενος, τὸ δὲ σὺν σεάξεως καὶ αὐτὸς τὰ εἰκότα, οὕτω ℭ τὸ ἐκ τ δὲ πολλῷ μᾶλλον, ὅσῳ φθάνομεν σεὸς τὸ τέλος, σεσθυμότερός τε σωτ φαίνῃ, καὶ τὸ μὲν τῆ ὁλικαλοῦ τ θεὸν, τὸ δέ τι ℭ αὐτὸς σεάξε, μὴ νύκταρ μὴ μεθ' ἡμέραν σαυόμενος, ἕως ἂν εἰς ἀγαθὸν καταστήσας τέλος, καὶ τοῖς λογι-

καὶ σωτείροντα τῇ παρούσῃ ζωῇ φερνοῇ, ἀχ ἥττον δὲ καὶ ὅσα εἰς τελῶ ψυχῆς κατάσιν ἀφορᾷ καὶ βελτίωσιν· ἧς ἴδιον ἀγαθὸν ἡ ἀλήθεια & τὸ μὴ πλανᾶδθη περὶ τὰ καίρια, ὡς ἔτο ὄν, ὧν ἔχρηδν τι & ἵξομδν, τὸ ἄρισον καὶ θειότατον. τᾶτο δὴ & νεῦ ἡμῖν φρυτανδύσας χορηγήσας συνεῖναί τε αὐτᾷ, & ἀναφανεῖσαι ἀσπάσαδς· συγγενὲς μὲν εἶπ αὐτῆς ἀμῤῥπάνομδν ἀχ ἑκόντες, & μάλιστα ἐν τοῖς περὶ σωτῆ λόγοις, ὃς ἀκ αὐτὸς μόνον αἰτίξ ἰχίας ός τε καὶ αἰτίξ ἐρδύητος ὑπάρχῆς, ἀλλὰ καὶ τῇ σῶν δὴ μιμημάτων τᾶτον τὰ πλείστα, καί τοι ἀμυδρὰ ὄντα τῆς σῆς θείας εἰκόνος ἀπηχήματα, καὶ οἷον σκιά τι καὶ εἴδωλα· ὅλπν δύσας δὲ διομδνοις, καὶ τῆς εἰς σὲ φερούσης τὸν μόνον ἀληθινὸν θεὸν ἡγεμόνος ἱπομδνοις· καὶ ὥσπερ αὐτὸς τρία ταῖς ὑποστάσεσιν ὢν εἶτα προσώποις, μίαν καὶ τὴν αὐτὴν σώζεις ἀσίαν & φύσιν, οὐδὲν τῇ ταυτότητι ταύτῃ περισταμδνῦτῆ ἀριθμοῦ τῇ προσώπων, ὕπως ἡμᾶς, πολλοὺς μὲν ὄντας καὶ διαφόρων ἡθῶν, ἑνὰ δὲ τῷ ἐχθρῷ ὑπανταίραντας, οἶμοι, & δόξης & πίστεως, ταύτην μὲν ἀνίλοις τὴν διαφορὰν, ἓν δὲ καὶ ταυτὸ ἰσομδνους ἀποδείξαις τῇ πίστει καὶ τῇ δόξῃ τῇ περὶ σοῦ, ὑδενὸς πρὸς ἓν ἓν) καὶ ταῦτα φερτέον περὶ σοῦ περισταμδνου, ὑ τῆς τῆ ἡθῶν ἑτερότητος, οὐ τῷ τῆ σωμάτων ἀριθμοῦ τε καὶ πλήθους. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἡμῖν ἤυχθω. Τ μεῖς δὲ τί φατὲ, οἱ Πνι ἱεραὶ ταύτην σωόδον συγκροτοῦντες, οἱ τ φερόμενοι ἡγεμόνες, οἱ πολλὰ μὲν ἡγωνισμδνοι, πολλὰ δὲ καὶ πολλάκις δύξάμδνοι ταύτην ἰδεῖν τὴν ἡμέραν, ὡς ἤδη καὶ τῆ μελλόντων ἰσομδνην φερόντων ἄγαλον τινὰ αὐτὴν καὶ ἀρχὴν τῆ φερομάτων, καὶ τ τέλους κήρυκα δξαρύσιον; τίς ἀξίως ὑμᾶς μακαρίσῃ; τίς δ' ὑφημήσῃ διόντας, ἤδη τῆ πόνων ὑμῖν ὀρῶντας τοῖς καρποῖς ἀναθάλλοντας; Μακαριώτατε πάτερ, νεῦ ὄντως ὑπάρχῆς μακάριος, καὶ ἔτι μᾶλλον ἴσῃ, ἑπειδὰν θεοῦ ἡγουμδνου εἰς τέλος καταντήσωμδν, οἷ ἀ ἐκεῖνος ἡμῖν ἡγήσαῖο· πολλά σοι πρὸς θεοῦ κείσεται ἆθλα τ ἁγίας αὐτῆ ἐκκλησίας ἀνάσατε. μέγα ἴσῃ πεποικὼς ἔργον, εἰ δξηχμένον μέχρι τέλους ἐγκαρτερῶν, & παῦτα μὲν ἐξαίρων ἐκ μέσου τὰ σκάνδαλα, εἰρήνην δὲ καὶ ὁμόνοιαν ἀντεισάγων· πολλοῦ ἔδου ζῆλον, πολλοῦ μέριμναν, μεγάλου ἀχρυπνίαν τε καὶ φερπόδα, σωαγαγεῖν μὲν τὰ τῆ χειροῦ πάνθεν τέκνα, σωδξασμένους δ' ἀλλήλοις ἀδελφικῶς τε καὶ πνδματικῶς σωμδθεῖν εἰς ταυτὸ πνεμδνης τῆς ἀληθείας. οὐδεὶς ἄλλος ἐρεῖ, πάντες ἴσασιν, ἐγώ σοι καὶ πάντες μάρτυρες ζώμεν. ἀλλὰ δεῖ καὶ πρὸς τὸ τέλος ἀποσκοποῦντα, πάντα πρὸς ἐκεῖνο καὶ τάξαι & θέξαι φερομπθύμδνον· ὅπως αὖ λοῦ ἐν ἀρχαῖς δύφερομένου καρπούμεθα, καθ' ὁδὸν αὐξανομδνη τε καὶ φερβαίνουσα πολλαπλασιαδῇ που περὶ τὰ τέλη, καὶ εἰς τὸν ἔσχατον ἀφικοῖτο ὅρον. εἰ λαμπραὶ αἱ ἀρχαὶ, καὶ ζωαὶ τά γε τὰ φερσίμια, λόγισαι ποῖον ἔσαι τὸ τέλος συμβαῖνον τοιαύταις ἀρχαῖς· πόσου δὲ τδύξεται μακαρισμοῦ καὶ ἐπαίνου, ὅσης δύφημίας, ὅσων στεφάνων, ὃς καὶ τοσαύτας μὲν φερκατεβάλετο φθάσας ἀφορμὰς τῆ φερομάτων, τοσαῦτα δ' ἔτι καταβαλεῖται. ἔχῆς ἐνταῦθα συλλημφόμδνόν τε καὶ ἐφόμδνον ἐφ' οἷς ἅπασι δόον, τὸν ὑόν τε καὶ βασιλέα τὸν δύσεβέσαλον καὶ μαλιώδαλον καὶ φιλόχρισον, ὃς πολλῶν ὄντων οἷς κακόσμηκεν ἑαυτὸν ἀγαθοῖς, ἐξαίρεῖον ἔχῆ τὸν περὶ θεοῦ καὶ τῆ καλοῦ ζῆλον καὶ τὸν ὑπὲρ τῆς δύσεβείας ἀγῶνα, ὃς πλικιῶτην ἔχων τιμὴν ἱεραὶ ταύτην τῆς ἁγίας τῆ ἐκκλησιῶν ἑνώσεως ἔφσιν, οὐ διελίμπανε, ἀπουδῇ μὲν ἀνερδνῶν τοῖς καιροῖς οἷ περὶ τᾶτο σωοίσουσι, σοφίᾳ δὲ γνοὺς καὶ δύρην καὶ φανίζα ἁρπάσας, καὶ ἐς ζ δὲ δὴ τὸ ὀρθόμδνον περαγαγὼν τὰ τῆ φερόμματος· ὃς περὶ ἓν τᾶτο τὸ ἀγαθὸν ἀποβλίπων, καὶ ταύτης ὅλος γενόμενος τῆς ἐφίσεως, καταφέρησι μὲν κινδύνων,

ὑαῦρεὶ

των ἐκκλιθῆναι ψυχάς· τὸ δὲ ψεῦδος ἡ ἀθλιῶτάτη μακρὰ, τῷ μὴ τὴν τ' ψεύδους ἐκτόπων εἰληχὸς χώραν, κἀκείνων κρατῆσαι οὐ πολὺ πλείονος τὸν τὰ ψεύδους πατέρα ποιούμενα, ὑπ' ἐκείνῳ ἡγεμόνι τ' δίκα πάντα ποιοῦντες καὶ λέγοντες. τί τις ἂν εἴποι τοῦ παρόντος ἀνταξιον; τί τις ἂν ἕτερον τὴν φθασάντων εἰς ἴσον θεῖτο τοῖς ἐκείνων; πάντα τὰ μεγίστερον ἀποκρύπτεται τοῖς παροῦσι, λέληθεν πάντα κατόπιν, πάντα δ' ὕστερα τὴν γνῶσιν γίγνεται· πάντες κεκτήσομαι, πάντες ὀφραθῶμεν τῷ πνεύματι, πᾶσιν ὁ θεὸς σωτῆρας ὕμνος μελήτω, τὸ μὲν χείρεττας ὁμολογοῦσιν αὐτὴν τὴν εἰς δ' δεῦρο, τὸ δὲ καὶ τὸ τέλος δίχομένοις ἰδεῖν τοῖς μεγίστοις συμβαῖνον. οὐ μόνον ἀλλὰ καὶ συνεισφέρειν ἡμῖν ἅπασης πάντα τὰ κτήματα, καὶ ὅσα μεγὸς τὸ τέλος ἐποίσουσι, καὶ τῷ δικαίῳ καὶ σωφρονοῦντι ἱερὰν τὴν χειρίαν ἴωσιν. πάντων ἄπιον, πᾶσιν ἐγχειρίσιον μηδὲν ἐλλιλοιπότας, μὴ ἀνυδῆς, μὴ μεθυμίας, μὴ ἀγώνων, μὴ πόνων· μεμεμφόμεθα ὅτι οὐκ δίχεσθαι μόνον δίον, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς ὑπηρετεῖν τῷ θεῷ· δὲ καὶ τὰ ἡπιστέον ὧδε τὸ κρείττονος, μηδὲν αὐτοὺς πνεύματος. εἴη γὰρ ἂν τοῦτο ἀναπίονοῖς διόμεθα, εἰ συλλήπτορα μὲν αὐτὸν χρὴ δίχόμεθα, ἡμεῖς δὲ μηδὲν ἡμῖν αὐτῆς ἔργον ὧδε χρόμεθα ἄξιον λόγου, ᾧ καὶ συλλήψαιτο· οὕτω γὰρ ἂν αὐτὸν τι μᾶλλον ἕξομεν ἡμῖν συλλαμβανόμενον, ῥᾴδιόν τι μεγὸς τὸ τέλος καὶ διοδώτερον ἀφιξόμεθα. Ὁ καὶ γθιοῖς θεὸς σῶτερ, δὸς πάντας τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, κεκτῆσαί σοι τὸ βραβεῖον καὶ χαρμόσυνον, ὑφ' ἑνὶ μὲν ὑπηχουμένους καὶ τῷ αὐτῷ πνεύματι, ταυτὸ δὲ μέλος ἀποδιδόντας καὶ τῷ αὐτῷ ἡρμοσμένους ἁρμονίαν, ὑπὸ σοὶ μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ κεφαλῇ καὶ ζῆν, καὶ κινεῖσθαι, καὶ πνεῖν, ταυτὸ φρονοῦντας, ταυτὸ φθεγγομένους, ἀλλήλοις ὄντας ταυτό. Χριστὲ βασιλεῦ, ἵνα ἐφ' ἡμᾶς βασιλεία καὶ τ' αὐτὸ σὶ θέλομεν δίχόμεθα, ἓν τῷ τιμίῳ ἐξηνδρᾶσθαι μέν ἅμα, ὃς λύτρον ἀνθ' ἡμῶν προσαμένων ὑπὸ τῷ ἁμαρτίαν σαυτὸ ἔδωκας, ὃς ἡμᾶς κατοχυρίους ὑπὸ τ' τυράννου ἀφίρπασας. ἓν οὖν καὶ ἡμᾶς αὐτὸς ἄμφω σαυτῷ ποίμνιον ἔργασαι, μὴ ἀνέχου διῃρημένων τὴν σὸν, μηδὲ πρόβει πολεμοῦντας ἀλλήλοις, μᾶλλον δὲ μὴ ὅσατέροις μὲν πρόβει, αὐτοποιῆ δὲ ὅσατέροι, ἀλλ' ἑκατέρων προπάσας σαῦλον, τὸ τίμιον αἷμά σου τὸ χυθὲν ἀμφοῖν ἐναγόντων λυτήριον. κοινὸν οὖν ἡμῖν θεὸν τὸν ὧδε σαυτὸ ροπὸν ζανοῦ χάρισαι, κοινῶς ἀμφοτέροις προσάγμενος καὶ πρὸς αὐτὸ ἕλκυσας ἡμᾶς ἀμφοτέρους, πρὸς ἓν μὲν θεὸν τὸ αὐτὸ τέλος τάξας σαυτὸ, ἐν ἀναλογίᾳ δὲ ἀλλήλοις ἡμᾶς καὶ χέσθ' τὴν πρὸς ἀλλήλους, μὴ συγχωρήσας ἀπαρῖναι ἀλλήλων ἓν καὶ διεστῶτας, κἀντεῦθεν ἐξ ἀνάγκης καὶ τ' τέλους δεσποτυγχάνοντας πάντως γε τοὺς ἑτέρους. Τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἡ τῷ χαρισμάτων πηγὴ, πνεῦμα σοφίας, πνεῦμα συνέσεως, πνεῦμα φόβου θεοῦ, ὑφ' ἓν δὲ μεθ' ἓν ὁ προκείμενος τοῖς ἐκκλησίαις ἀγὼν, ἀπολάσαις μὲν ἀφ' ἡμῶν πάντα λογισμὸν ὑπερήφανον, φόβον δὲ θεοῦ τοῖς ἡμετέραις ἀκινήτων ἐν θείᾳ ψυχαῖς, συνέσιν τε καὶ σοφίαν ἡμῖν χαρισάμενον, καὶ μεθ' ἡμῶν ἅμα πάντων τ' ὑπὲρ σαυτοῦ δίκαιον ἀγῶνα, ἀναφλέξας τὴν ἀληθείαν ἅπασιν, ἅτε μὴ τῆς ἀληθείας ὂν μόνον καὶ καλούμενον πνεῦμα, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν ἡμῖν τὴν ἀλήθειαν ἀναγγέλλειν ἔργον πεποιημένον, κἀν τῇ τῆς ἀληθείας φωνῇ τὴν ἀληθῆ τε καὶ ἀνδράχαπον. Ὁ θεὸς ἡ τελειάς, ἡ πάντα μὲν ὧδε ἀγούσα λόγοις ἀῤῥήτοις, πάντα δὲ σώζουσα, καὶ προνοουμένη, κυβερνῶσα, σὸν αὖθεφπος ἔργον, μετὰ πάντα μὲν ἴσως τὰ ἄλλα, πρὸ πάντων δὲ ὅμως τῷ ὁρωμένων ὑπάρξας, ἐξαίρετον κἀ τοῦτο χὴν καὶ βασιλικὸν οἶμαι, ἐφ' ἑτοίμοις κἀ προκειμένοις τοῖς ἀγαθοῖς εἰσελθεῖν εἰς τὸν βίον, τούτου πολλάκις μὲν ἢ μᾶλλον ἀεὶ, τὰ σωματικὰ δὴ ταῦτα

καὶ

ἅγιον διαγγέλιον ἀνεπιλήμπτως; καὶ ἐξ ἑκατέρων τῆς μερῶν αὐτῆς, αἱ σπλαι τῆς ἁγίων ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου, μὴ λαμπάδων ἑκατέρωθεν ζωῆς. ὑπῆρχον δὲ οἱ ἐκλεγέντες παρ' ἡμῶν, ὁ μητροπολίτης ἐφέσου, κύριος μῆρκος· ὁ ῥωσίας, κύριος ἰσίδωρος· ὁ νικαίας, κύριος βησσαρίων· ὁ μέγας σκευοφύλαξ, ὁ ξανθόπουλος ὁ λειψὸ μήνος σιδηροφαής· ὁ μέγας χαρτοφύλαξ, κύριος μιχαὴλ ὁ βαλσαμὼν, καὶ ὁ κύριος γεώργιος ὁ γαμιστός. οἱ δὲ τῆς λατίνων ὑπῆρχον, καρδινάλιες δύο· ὁ τῆς ἁγίας ἀγγέλου, ἰωλιανὸς ὁ καισαρεῖνος, καὶ ὁ τῆς ἁγίας σαβίνης, νικόλαος ὁ ἀλβεργάτος, καρδινάλις φιρμαίος· ἀρχιεπίσκοποι δύο, ῥόδου, ἀνδρίας, καὶ ὁ φοερολιβιένσις ἐπίσκοπος, ἰωαννῆς, καὶ δύο διδάσκαλοι τῆς θεολογίας, ἱερομόναχοι, ἄνδρες σοφοί. Τούτων αὐτικρὺ καθισάντων, ἐφιλοτιμήθη ἡμῖν ἡ ἔναρξις τῆς συνόδου. προσδραμὼν οὖν ὁ νικαίας καὶ δημηγορήσας, ἐγκωμίοις ἐτίμησε τὴν σύνοδον, καὶ ἐμακάρισε τοὺς ἀξάρχους αὐτῆς ὅσον τὸ εἰκαιόν. τῆς γὰρ ἐγκωμίων ὁ ὄγκος, καὶ ἡ τοῦ λόγου φορὰ, καὶ ἡ δύπεια τοῦ ἐγκωμιαστοῦ ἐπλάτυνε τὸν λόγον ὅτι πολύ. λαβὼν οὖν ἐκεῖθεν τὸ ἐνδέσιμον ἀφ' ἑαυτοῦ καὶ τοῦ βασιλίως καὶ τοῦ πατριάρχου, ἀνάστας καὶ βαλὼν μετάνοιαν ἤρξατο λέγειν οὕτως.

Ὁ Νικαίας Βησσαρίων

Τῶν μεγάλων πραγμάτων καὶ τὰ τέλη μόγις χωρήσαντα κατ' ἐλπίδας, δίφραγγες εἰσὶν αὐτοῖς πονεμένοις πρὸς αὐτὰ, ἀλλ' ὅμως ἤτοι καὶ αἱ ἀρχαὶ δόκησαν. τῷ γὰρ τοι ἀρχῷ καὶ δοκεῖ πάντων μᾶλλον ἴσως τῆς ἄλλων, πολύ τι δεῖσθαι ἀναγκαίων, ἵνα περ ἥμισυ τοῦ παντὸς ὑπὸ πάντων κοινῇ τῆς σοφῶν ὠνομάσθη· καὶ ῥᾷον ἀξιαμένοις ἐφικέσθαι τοῦ τέλους, ἢ ταύτης τὸ σύνολον ἅψασθαι τῇ ῥαστώνῃ χαριζομένοις. μάλιστα δ' ὅτε τοῦ παρόντος ἡμῖν ἔργου τοῦ θείου, καὶ μέγα τι δεῖσθαι δόκησεν, ἐξ ἧκεν ὑποδείσασαν τέλος αὐτῷ νομιστέον· τὸ μὲν τῇ θείᾳ πίστει δόσιν ἐπαγγελίᾳ διδύσῃ θαρρεῖν, ἐν μέσῳ ἡμῖν χήσῃ ἰσόμοιρον τοῦ θεοῦ, οὗ παρόντος, ἀδεῖν ὅλως ἀνύποπτον, τὸ δὲ καὶ μέγα τιμήσειν τῆς ἰσομοίρων τὸ ἡδύμοιρον ποιμένιος. τὸ γὰρ ζωοῦν ἤδη χρέων, τὰ τῆς ἐκκλησίας μέλη ἀπ' ἀλλήλων διῤῥωγότα, μὴ δ' ἀνέχεσθαι συνιέναι, ἀλλὰ καὶ θεὸς μόνῳ ἴσως τῷ ἀκοίτῃ δυσχεραίνειν, καὶ μᾶλλον, τὸ οἰκεῖον ἀγαπῶντα κακόν· νῦν δὲ τοσαύτῃ ἀμφοῖν τοῖν μεροῖν προθυμίαν ἐγχρίεσθαι, ὥστε πολλῶν εἶναι τῆς κωλυμάτων, παίδ' ὅμως ἐν δυτέρῳ θεμένοις, μόνα χρίεσθαι τὰ συνιέναιζε ποιοῦντα, πῶς οὐκ ἂν τις ὑπερεύφοι τῇ θείᾳ δυνάμει; καὶ ἀκολούθως πάντος ἀγαθοῦ θεῖτο τιμητέον; ἡμέρα τοίνυν εὐφροσύνης ἡ σήμερον, καὶ πάσης σπιρτᾶν ἀγαλλομένους τῷ πνεύματι· λαμπρὰ λαμπρῶν τῆς τιλῶν τὰ προοίμια, μεγάλα μεγάλων καρπῶν ἀπαρχαί. τὰ μηχανήματα τοῦ ἐχθροῦ, καὶ ὃν καθ' ἡμῶν συνέῤῥαψε δόλον, ἐκπολεμῶ τὰ ἀλλήλοις τοῖς φίλοις καὶ ἀδελφοῖς, μᾶλλον δὲ τὰ τῆς αὐτῆς κεφαλῆς μέλη καὶ μέρη, καὶ τοῦ αὐτοῦ ποιμένος τὸ ποίμνιον, διαῤῥεῖν ἄρχεται, καὶ διαῤῥεῖν τε καὶ λύεσθαι. καὶ δὴ πρὸς μὲν ἕνωσιν ἀπόδειξι τὰ διεστῶτα, τὰ δὲ διῤῥωγότα πρὸς συνέδρομον, ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἀμφότεροι γωνίαν συνίχεσθαι, πάντος μᾶλλον καὶ δικαίωμοι καὶ δύχρωμοι. συνηλύθασι γὰρ ἄμφω μὴ τοῦ ἴσου σκοποῦ καὶ τῆς αὐτῆς προθυμίας, τοῦ μὲν νικᾶν ἢ νικᾶσθαι ζητεῖν, ἐκπάντος ἀδημίαν ὑπονοοῦντες χώραν· εἰπὲ γὰρ αὖ μαθητοῦ τοῦτο χειροῦ καὶ σοφρόνων ἀνδρῶν, ἀλλά πνα, ἰδιωτικῶν, καὶ πάντα σφίσιν αὐτοῖς χαριζομένων καὶ ταῖς ἰδίαις ὀρέξεσι· τοῦ δ' ἀληθείαν ἀνδρεῖν προθυμούμενοι μόνον, καὶ μὴ μὲν ταύτης ἀγαπῶντες καὶ τὸ νικᾶσθαι, ταύτης δὲ αὖ καὶ τὸ ἡττᾶσθαι ἀποθυμοῦντες. ὥστε τοῦ μὲν ἀληθείαν ἀναγκαῖον ἤδη παῤῥησιασθῆναι, καὶ πάντων κρατῆσαν, προσηχεῖσθαι μὲν τῆς ἄλλως ἐνοχλούντων αὐτῇ, ταῖς δ' ἁπάν-

των

ΤΩΝ ΕΝ ΤΗ ΦΕΡΡΑΡΙΑ
ΣΥΝΕΛΘΟΝΤΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ
ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ Α΄.

ΜΗΝΙ ὀκτωβρίῳ, ἐγδόῃ, ἰνδικτιῶνος δ' τύρας, ἤρξατο ἁλίζεσθαι ἡ οἰκουμενικὴ συνοδος, καὶ τετάρτῃ ἡμέρᾳ τῆς ἑβδομάδος ἐγένετο ἡ συνέλευσις, ἐκ ἐν τῇ ἁγιοσοφίᾳ ἵνα ἡ οἰκουμενικὴ συνοδος ἀνεκηρύχθη, ἀλλ' ἐν τῷ παλατίῳ τῷ πάπα, ἐν τῷ ναῷ τῷ παλατίῳ, διὰ τὸ εἶ) αὐτὸν ἀσθενεῖν· ποδαλγία γὰρ κατεῖχεν αὐτὸν, καὶ ἐκ ἠδύνατο ἀεὶ συνελεύσεις ποιεῖν ἐν τῇ ἁγιοσοφίᾳ, καίτοι γε τοῦ ναοῦ τῆς ἁγιοσοφίας ὀλίγῳ ἐγγὺς ὄντος, καὶ προκατασκευασμένου πρὸς τὸ γίνεσθαι ἀεὶ ἐκεῖ τὰς συνελεύσεις, ἀλλ' ἐκ ἠβούλετο ἐκεῖσε καθὼς ἔφημεν, ἀλλ' ἐν τῷ ναῷ τῷ παλατίῳ, τάξεως τῆς θρόνων τεθείσης, καὶ τῶν ἑρμέως μέσης τοῖς λατίνοις διαφόρως καθὼς προεστάχθη. Προκαθίσαντος τοίνυν τοῦ πάπα, τοῦ θρόνου τοῦ βασιλέως τῶν ἀλαμανῶν κενοῦ ὡς εἰρήκαμεν ὄντος, ὁ γὰρ βασιλεὺς ἦν παρὼν, ἐκάθισαν οἱ καρδηνάλεις κάτωθεν πρὸς δυσμὰς, εἶτα μετ' αὐτοὺς οἱ ἀρχιεπίσκοποι, εἶτα ἐπίσκοποι, εἶτα οἱ ἡγούμενοι, ἅπαντες κατὰ τάξιν αὐτῶν. ἄνωθεν δὲ τοῦ πάπα πρὸς τὸ θυσιαστήριον, ἐκαθίζοντο οὐ μόνον θρόνων καὶ σκαμνίων, ἀλλ' ἐν τῷ πατώματι τοπάρχαί τινες καὶ ἀριθμητοί, καὶ τῶν ἀξιωματικῶν τινες. ἔμπροσθεν δὲ τοῦ πάπα, εἶτα ἐν τοῖς ἐκκλησίαις αὐτοῦ, καὶ ἔμπροσθεν τοῦ βασιλικοῦ θρόνου, ἐκαθίζοντο καβαλλάριοί τινες καὶ μῶρκήσιοι, κόντοι καὶ δουκάδες, καὶ οἱ τοποτηρηταὶ τῶν κουμουνίων, τῆς ἀριστοκρατίας, καὶ τῆς δημοκρατίας· οἱ δὲ τοῦ ἡμιπέδου γλώσσοι οἱ γραικοὶ, τὸν τόπον μέσης καθὼς ἀνωτέρω ἔφημεν, παρέλαβον. προκαθίσαντος τοῦ βασιλέως, ἐκάθισε καὶ ὁ παῖς ἀρχὴς μετριώτερα τοῦ πάπα, ὅπου κατ' ἀντικρὺ αὐτοῦ ἐκαθίζετο ὁ βασιλεύς, καὶ ἴσως ἄρα κατ' ἀνάγκην καθίζετο ὁ παῖς ἀρχὴς ὡσεὶ ἀπὸ ἡμισείας πλατάρας κάτωθεν, ἀλλ' ὁ θρόνος αὐτοῦ, εἰ καὶ ἐκ ὑπῆρχεν ὑψηλὸς ὥσπερ ἐκείνου, ἀλλ' ἐν διπλώματος ἴσως καὶ αὐτὸς κοκκίνου, καὶ μὴ ὑποποδίου κοκκίνου, καὶ πάντα ὅμοιος τοῦ τοῦ πάπα· εἶτα ἐκάθισαν οἱ τοποτηρηταὶ τοῦ παῖς ἀρχῶν ὅπου τοὺς θρόνους αὐτῶν, καὶ μετ' αὐτοὺς οἱ μητροπολῖται κατὰ τὴν τάξιν αὐτῶν, εἶτα οἱ ἡγούμενοι. ἐν ἄλλῳ δὲ σκάμνῳ κατ' ἀντικρὺ τοῦ παῖς ἀρχοντος, ἐκάθισαν οἱ σαουέφοροι, καὶ μετ' αὐτῶν τῶν ἐκκλησίων τινές· ἄνωθεν δὲ τοῦ βασιλέως πρὸς τὸ σκαλοφυλάκιον, ἐκάθισεν ἐν σκαμνίῳ ὁ τοῦ βασιλέως ἀδελφὸς, κύριος δημήτριος, εἶτα οἱ ἄρχοντες, ἐκ ἐν σκαμνίοις, ἀλλ' ἐν τῷ πατώματι σὺν αὐτοῖς δὲ καὶ οἱ τοποτηρηταὶ τῶν αὐθεντῶν τῆς ἀνατολῆς. μέσον δὲ τοῦ ναοῦ πρὸς μὲν τὸ θυσιαστήριον, ἐκάθισαν οἱ ἁλιζόμενοι τῶν λατίνων, τὸν ἀριθμὸν ἐξ, ἐλλείποντες πρὸς δυσμὰς· ἀπὸ δὲ τοῦ δυτικοῦ μέρους, ἐκάθισαν οἱ ἕτεροι ἐξ τῶν γραικῶν, ἐλλείποντες κατ' ἀναπλὰς πρὸς τοὺς ἁλιζομένους· ὑπάτω δὲ τοῦ θυσιαστηρίου προκειτο τὸ

ἅγιον

αὐτῷ τελείως οἱ χαρακοὶ, ἀλλὰ μόνον ποιεῖσθαι τὰς ἐφοδοιπορείσεις ἐκπλαγίως, καὶ τὰ καθίσματα, εἰς τὸ βασάζεσθαι τὴν σωρὸν, ἕως ὅτου ἔλθωσιν οἱ ὁρίσθεις ἀπὸ τῶν ῥηγάδων . . . . Ἐν δὲ τῇ δικάτῃ ἐκκλησίᾳ τῶν ἁγίων μιλιῶν ἡμέρᾳ τετάρτῃ ὥρᾳ ἕκτῃ ὁ βασιλεὺς καὶ ἀπῆλθον ἅπαντες οἱ ἀρχιερεῖς εἰς τοὺς οἴκους τοῦ παρχιάρχου, καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς ἱππικὸς, ἕως ἐκαθίσαν οἱ ἀρχιερεῖς ὅτι πέδου, καὶ ὁ βασιλεὺς ὅτι θρόνου, καὶ ὁ παρχιάρχης κατὰ τὴν τάξιν αὐτοῦ, καὶ ὁμιλήσαντες συμβουλευτικῶς τὰς δόξας αὐτῷ, ἐκατάδασαν γνῶναι, εἰ πῶς οἱ ἅγιοι ἀπέλαβον τὰ ἀγαθὰ τελείως, ἢ οὐκ ἀπέλαβον· καὶ ἀνέγνωσαν πολλὰς γραφὰς τῷ ἁγίων περὶ τούτου. καὶ ἔφερεν ὁ βασιλεὺς, ἵνα γράψῃ ὁ καθεὶς τὴν δόξαν αὐτοῦ. καὶ οἱ μὲν ἔλεγον, ὅτι οὐκ ἀπέλαβον, ὡς ὁ ἐπίσκοπος λέγει. καὶ οὗτοι πάντες μάρτυρησάντες διὰ τῆς πίστεως, οὐκ ἐκομίσαντο τὴν ἐπαγγελίαν, τοῦ θεοῦ περὶ ἡμῶν κρεῖττόν τι προβλεψαμένου, ἵνα μὴ χωρὶς ἡμῶν τελειωθῶσιν· ἕτεροι δὲ ἔλεγον, ὅτι τελείως αἱ ψυχαὶ τῶν ἁγίων ἀπέλαβον τὰ ἀγαθὰ, καὶ πλέον ἀπέλαβον τὸν στέφανον ἐν οὐρανοῖς, καὶ ἀμέσως τῇ ζωῇ δι' παρίσαρτος· ἄλλοι πάλιν ἔλεγον, ἐν τόπῳ εἰσὶν ἀναπαύσεως, καὶ βλέπουσι μόνον καὶ διφραίνονται μικρόν. ἔλαβε δὲ ὁ βασιλεὺς ἐγγράφως ἑκάστου τὴν ὁμολογίαν καὶ τὴν δόξαν, καὶ πολλὰ ἐξετάσαντες ὡμίλουν τὰ αὐτὰ, ἀπὸ περὶ ὥρας ἕκτης ὥρας τῆς ἡμέρας, καὶ πολλὴ ἐγίνετο περὶ τούτου φιλονεικία. τέλος δὲ πάντων, ὤρεσεν ὁ βασιλεὺς γνῶναι τὴν ἀπαύριον, καὶ πάλιν περὶ τῆς αὐτῆς εἰπεῖν. καὶ διεσυνήχθησαν πάλιν ἐκλίνῃ δικάτῃ ἑβδόμῃ, καὶ περὶ τῆς αὐτῆς πολλὰ ὡμίλησαν. Ἔσπασαν οὖν τοῦτο, ὅτι ἀπέλαβον καὶ οὐκ ἀπέλαβον· ἀπέλαβον μὲν τελείως αἱ ψυχαὶ, καθὸ ψυχαὶ, μέλλουσι δὲ ἀπολαβεῖν καὶ τελειότερον ἐν τῇ ἀναστάσει μετὰ τῶν σωμάτων τῶν ἰδίων, καὶ τότε λάμψουσιν ὡς ὁ ἥλιος, ἢ καὶ ὡς τὸ φῶς, ὅπερ ἔλαμψε ὁ κύριος ἡμῶν ἐπὶ τοῦ ὄρους θαβωρίου. Τούτων οὖν ὕπο λεγομένων, ἡμεῖς ἐκελεύομεθα τὰ χῆφ τῶν λατίνων, καὶ τὴν ὑπὸ τὸ πάπα διηρημένην συνοδον ἐν τῇ βασιλείᾳ. τῆς διαιρέσεως δὲ παρερχομένης, ἐδεὶς τῶν παρ' ἐκείνοις ἐρχόμενος ἐπανεζήτει. Ἄλλη δὲ πληγὴ καὶ ἄλλο κακὸν ἡμῖν ἐπεπόδωσεν. τί τὸ καπάν; λοιμὸς θανάτου ἐπέπεσε τὴν φερράριαν, καὶ ἐνέβαινε καὶ ἄφεσι θάνατος ἔθλιβεν αὐτήν. ἡμεῖς δὲ τῷ φόβῳ τοῦ θανάτου καὶ τῇ δειλίᾳ συνεχόμενοι, φρυκτὰ χειδὸν χαλάναμεν, καὶ ἐγυμνώμεθα σφόδρα, διὰ τὴν ἀγίαν Ϝ καιροῦ, καὶ ἐκλυδωνιζόμεθα διὰ τὴν τοῦ θανάτου ἀπειλήν· καὶ τὸ δ ἐτόπεσεν, ὅτι νόσῳ ἐνεχωθεὶς, καὶ λαύρῳ πυρετῷ καταχθεὶς ὁ σερδῶν ἐκεῖνος κύριος διονύσιος, ὁποπρήτης ὢν τοῦ ἱεροσολύμων, ἀπέθανε, καὶ ἐτάφη παρ' ἡμῖν λαμπαδοῦς. Τοῦτο οὐ μικρὸν ἡμᾶς ἐφόβησεν, ἀλλ' ὅμως διὰ δικαίαν, μόνος ἐκεῖνος αὐτὸς πάντων ἡμῶν ἀπῆλθεν εἰς τὰς αἰωνίους μονάς· ἡμεῖς δὲ τῷ φόβῳ συναπαχθέντες ἐστενάζομεν. Τούτων ὕπο γινομένων, ἡ δικαία τῶν πατέρων μικρὸν παρῆλθε, καὶ ὅτε οἱ ἐν τῇ βασιλείᾳ ἦλθον, ὅτε ἄλλος τις τῶν ἰταλῶν. μὴ ἐχόντων δὲ πῶς ἄλλως ποιῆσαι, ἠνάγκαζεν ἡμᾶς αὐτὸ τὸ φεῦγμα ἐνεργεῖσθαι τὴν σύνοδον Ϝ διαλύεσθαι, καὶ χωρὶς τῆς παρουσίας τῶν συνοδικῶν. ἔλεγε γὰρ ὁ πάπας, ἵνα εἰμὶ ἐγὼ μετὰ τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ παρχιάρχου, ἐκεῖ ἐστιν ἡ σύνοδος ἅπασα τῶν χριστιανῶν· καὶ μάλιστα ὅτι πάρεισιν οἱ παρχιάρχαι πάντες, καὶ οἱ καρδινάλεις ἡμῶν. Ἡμεῖς δὲ τῶν πλειόνων τὴν ψῆφον καὶ γνώμην φυβούμενοι ἐδειλιῶμεν, μήπως αἱ πλείους ψῆφοι καταχύσωσι κατὰ τὸν νόμον τῶν ψήφων· ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἐζήτησαν παρ' αὐτῶν, καὶ ὅτι γνώμη κοινῇ ἀρξάμεθα διαλύεσθαι, καὶ ἐξιτάζει περὶ τῶν δύο ὑποθέσεων· Εἰ ἔξεστι φερθῆναι τὸ συμβόλῳ, καὶ, Εἰ τὸ φερτεθὲν δύσεβές ἐστι.

ΣΥΝΕ-

κολάσεως λέγουσι, πλὴν ὑ διὰ πυρός· οἱ δὲ ἰταλοὶ κόλασιν & καθαρισμὸν διὰ πυρός. καὶ οἱ μὲν ἑλληνικοὶ ἀτελείως λέγουσιν ἀπόλαυσιν τὰς κολάσεις, οἵτινες κολάζονται σήμερον, ἀλλ' ἀναμένουσι καὶ τὰ σώματα, ὥσπερ καὶ τὴν ἁγίων αἱ ψυχαὶ ἀπόλαυσιν μὲν τὰ ἀγαθὰ, ἀλλ' οὐ τελείως· τότε δὲ τελείως ἀπολαύσουσιν αὐτὴν, ἐν τῇ ἀναστάσει μετὰ τὴν σωμάτων, καὶ τὸν ἀπόστολον λέγοντα. & ὅτοι πάντες μαρτυρηθέντες διὰ τῆς πίστεως, οὐκ ἐκομίσαντο τὴν ἐπαγγελίαν, ἤτοιμον ὑκ ἐκομίσαντο διὰ τὴν σωμάτων, ὅταν δὲ ἑνωθῶσιν αἱ ψυχαὶ τοῖς σώμασιν ἐν τῇ ἀναστάσει, τότε τελείως ἀπολαύσουσιν. οἱ δ' ἰταλοὶ, ὅτι αἱ μὲν ψυχαὶ τῶν κολαζομένων ὑ τελείως κολάζονται λειπομένων τὰ σωμάτων, τότε γὰρ μετὰ τὰ σωμάτων κολασθήσονται αἰωνίως, αἱ δὲ τῶν ἁγίων ψυχαὶ τέλειον ἀπόλαυσιν τὸ στέφανον ἐν οὐρανοῖς, τὴν μὲν καθ' ψυχὰς, τότε δ' ἐνδυσάμεναι τὰ σώματα ἑαυτῶν αἰωνίως εὐφρανθήσονται. ὅτε φάλλει & ἡ ἐκκλησία τῶν ἁγίων, καὶ τὴν ἰταλῶν ὁμοίως τοῦτο δοξάζει καὶ ὁμολογεῖ μεγαλοφώνως. πῶς δὲ τὴν ἑλληνικῶν καὶ τοῦτο δοξάζουσιν, ὅτι οὐκ ἀπόλαυσιν αἱ ψυχαὶ τῶν ἁγίων τελείως, ἀλλ' ἐν ἰδίῳ τόπῳ εἰσὶ & εὐφραίνονται, ἐνθυμούμενοι ὅτι μέλλουσιν ἀπολαβεῖν τὸ τέλειον στέφανον, & τελείως ἀπολαύειν τῶν ἀγαθῶν, καὶ τὴν βασιλείας τοῦ θεοῦ. & ἀκούσαντες οἱ ἰταλοὶ ἐζήτησαν τὴν γραφὴν τῶν ἑλληνικῶν, τὴν ἀπολογηθῆναι αὐτοῖς ἐγγράφως, καὶ ἐδόθη αὐτοῖς. καὶ τῇ πέμπτῃ & εἰκοστῇ τοῦ αὐτοῦ μηνὸς, πάλιν ἐκάθισαν ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ, & πάλιν τὰ αὐτὰ εἶπον, καὶ ἔδωκαν μικρὰν διωρίαν, ἵνα ἐγγράφως δείξωσιν οἱ ἰταλοὶ, ὅτι κόλασις καὶ πῦρ καθαρτήριόν ἐστι, & διὰ τοῦ πυρὸς καθαρίζονται, συνιεμένους & τῆς ἐκκλησίας διὰ δώσεων καὶ λειτουργιῶν, καὶ ὅτι τὸ πῦρ & ἐν τῷ νῦν αἰῶνι μερικὸς ἐστι, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰωνίως. καὶ τῇ εἰκοστῇ ἑβδόμῃ τοῦ αὐτοῦ μηνὸς, πάλιν ἐκάθισαν & ἀνέγνωσαν οἱ ἰταλοὶ πολλὰς μαρτυρίας ἁγίων, καὶ ἀποδείγματα, & ἀποδείξεις, καὶ τοῦ ἀποστόλου τὸ ῥητὸν, δεῖ δὲ σωθῆσαι), ὡς διὰ πυρὸς, & ὅτι, τὸ, σωθήσεται ῥῆμα, σωτηρία, καὶ βοήθεια, καὶ λύτρωσις τῶν κακῶν, καὶ αἰωνίου, καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα, ὅτι καλοῦνται καὶ λαμβάνονται, οὐχὶ δὲ ὅτι κακοῦ, καὶ τοῦ προφήτου λέγοντα· σῶσόν με, κύριε, ὅτι ἐκλέλοιπεν ὅσιος· καὶ, σῶσον τὸν δοῦλόν σου ὁ θεός μου τὸν ἐλπίζοντα ἐπὶ σέ· καὶ, κύριε ὁ θεὸς τῶν δυνάμεων ἐπίστρεψον ἡμᾶς, καὶ ἐπίφανον τὸ πρόσωπόν σου καὶ σωθησόμεθα· καὶ ὁ πτωχὸς καθαπτιζόμενος ἐν τοῖς ὕδασι, πρὸς τὸν χειρὸν εἴρηκε κύριε, σῶσόν με. καὶ ἁπλώσας ὁ χειρὸς τὴν χεῖρα, ἐπελάβετο & ἔσωσεν αὐτόν· καὶ, σῶσον ἡμᾶς, ἀπολλύμεθα· &, σῶσον ὁ θεὸς τὸν λαόν σου. ἰδοὺ τὸ ῥῆμα τοῦτο, τὸ, σῶσον, ὅτι καλῶς λέγεται ἀλλ' οὐ ὅτι κακοῦ· καὶ ἕτερα πολλὰ πρὸς, τὸ, σῶσον, ἐγγράφως ἀπέδειξαν, & πρὸς τοὺς ἑλληνικοὺς εἶπον. ὑμεῖς δὲ οἱ ἑλληνικοὶ, τὸ, σῶσον, ὅτι κακοῦ λαμβάνετε, λέγοντες, δεῖ δὲ ὡς διὰ πυρὸς σωθήσεται. καὶ εἶπον οἱ ἑλληνικοί· τοῦτο ἐγγράφως ἀποδώσομεν, καὶ ἕτερα πολλὰ εἶπον· καὶ ὅτι ὁ διάβολος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἐκπεσόντες ἀπὸ τῆς δόξης τοῦ θεοῦ, πρὸ μικροῦ ἔλαβον σάρκα, καὶ οἱ ὄντες ἄυλοι, μερικῶς ὑλικώθησαν· διὰ τοῦτο γὰρ καὶ πρὸς τὰ ὑλικὰ σώματα ἔχουσι, & ἀναπαύονται ἐν τοῖς σώμασιν, ὡς τὸ λέγον, εἰ ἐκβάλλεις ἡμᾶς κύριε, ὅπου ἐπιτρέψον ἡμῖν ἀπελθεῖν εἰς τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων, καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς, καὶ ὥρμησεν ἡ ἀγέλη κατὰ τοῦ κρημνοῦ· διὰ τοῦτο καὶ ἐν σώμασιν ἀνθρωπίνοις ὁρίζονται κατοικεῖν, ἀναπαύονται γὰρ ἐν αὐτοῖς. ἰδοὺ ὡς ἐν μέρει σαρκικοί εἰσι, καὶ μέλλουσι κολάζεσθαι, καὶ τὴν ὕλην εἰς ἔλαβον μέλλουσι καταναίειν ἐν πυρὶ αἰωνίως, οἱ ἄγγελοι παντελῶς εἰσὶν ἄυλοι, ὡς ἅπαντες, καὶ ὐδεμία ὕλη ὅτιν ἐν αὐτοῖς. καὶ εἶπον οἱ ἑλληνικοὶ καὶ περὶ τούτου ἐγγράφως ἀπολογηθῆναι, καὶ οὐκ ἤθελον φανερῶσαι τὴν δόξαν

ραὶ, ἤγουν τῆ ἁγίων αἱ ψυχαὶ ἐν τῷ οὐρανῷ, τῆ δὲ ἀμέτρτων & ἀμεταν-
οήτων ἐν τῷ ἅδῃ, ὡς τ ἰώδα · ὁ μέσος δὲ τόπος, τῆ ἐχόντων συγγνωσὰ ἁμαρτήμα-
τα, τοῦτ ἐστιν οἱ ὁμολογησάμενοι τὰ ἁμαρτήματα αὐτῆ, καὶ κοινωνήσαντες τ τιμίω σώ-
ματος ἐν ὥρᾳ θανάτου, πλὴν χρεωστοῦσι κανόνα · & ταῦτα ἐξιζήτησαν ἐγγράφως
οἱ ἰταλοὶ, καὶ ὅτι ὁ ἀπόστολος λέγῃ, ἑνὸς ἑκάστου τὸ ἔργον ὁποῖόν ἐστι, τὸ πῦρ δοκιμάσῃ·
" & ἐκεῖ σωθήσεται, ὡς διὰ πυρός · καὶ πολλὰς μαρτυρίας ἁγίων ἀνέγνωσαν, καὶ ὅτι
" τοῦτο τὸ πῦρ τὸ καθαρτήριον, ἐν τῷ ἐνιαυτῷ λαμβάνουσι οἱ ἰταλοὶ, καὶ ὅτι καθαρί
ζεται ἡ ψυχὴ διὰ τ πυρός · καὶ ἀπολογηθέντων τῆ γραικῶν, ἔστιν ὁ ὑφίσου.

Ὅσα εἶπατε, & τὰς μαρτυρίας τῆ ἁγίων ἃς ἀνέγνωτε, στέργ αὐτὰς ἡ ἐκκλησία τ
γραικῶν, καὶ ἀναγνώσκει αὐτὰς, καὶ θεὶ τοῦτο ὀλίγη ὅση ἡ διαφορά · πλὴν ἐγγρά-
φως ἀπολογησόμεθα, καὶ δότε ἡμῖν τὸν γραφὲα ἵφη, ἵνα ἀπολογηθῶμεν ἐν ἑκάσῳ
κεφαλαίῳ, καὶ πῶς νοεῖται ἁπλῶ τῆ γραικῶν, & τίς ἐστιν ἡ διαφορά. Καὶ ἀκού-
σαντες οἱ ἰταλοὶ ἐχάρησαν καὶ ἐδόξασαν τ θεὸν, καὶ ἔλαβον τὸν γραφὲα καὶ ἀνεχώρη
σαν ἀπ' ἀλλήλων. Τῇ οὖν τεταρτῃ & δεκάτῃ τ αὐτ μηνὸς, συνήχθησαν πάλιν
ἐν τῷ εἰρηνεύῳ ναῷ, & κλείσαντες τὰς θύρας, ἵνα μὴ συγχέωνται ὑπὸ τ λαῶν, ἐκά
θισαν · & δὴ ἀπελογήθησαν ἐν ἐκείνοις τοῖς κεφαλαίοις οἱ γραικοὶ, & ἰδὼ ὁ λαλῶν
ἐπισκοπάριον ὁ μητροπολίτης νικαίας, ἐγγράφως λύων καὶ ἑρμηνεύων τὸ καθ' ἓν κε-
φάλαιον, ὡς οἱ ἡμέτεροι ἐξηγηταὶ & διδάσκαλοι τῆ γραικῶν ἐξηγοῦνται. ὅτι
" τὸ μὲν πῦρ ἐκεῖνο ὅπερ λέγῃ ὁ ἀπόστολος, ξύλα, χόρτον, καλάμην, ἑνὸς ἑκάστου τὸ
" ἔργον ὁποῖόν ἐστι, τὸ πῦρ δοκιμάσῃ, ταῖς θλίψεις λέγῃ, & τ εἶσιν ὃν ἐβίωσεν ἕκα στος
" ἐν τῷ κόσμῳ, εἴτε πονηρὰς, εἴτε ἀγαθάς. καὶ εἴπερ τὸ ἔργον μένει ὃ ἐποικοδόμη-
" σε, μισθὸν λήψεται. καὶ εἴπερ τὸ ἔργον καῇ καήσεται, ζημιωθήσεται · ἤγουν, τὰ
μὲν ἀγαθὰ ἔργα μένουσι, καὶ ἃ καῇ καήσεται εἴτε ἀφανίζονται, τὰ δὲ πονηρὰ ἔργα
" καῇ καήσονται, αὐτὶ τ ἀφανισθήσονται, αὐτὸς δὲ σωθήσεται, ὡς διὰ πυρός· σωθή-
σεται δὲ διὰ πυρὸς, ἤγουν, ἐκ ἀφανισθήσεται, ἀλλὰ μενεῖ ἐν τῷ πυρὶ βασανιζό-
μενος αἰωνίως · & ὅτι τὸ πῦρ ἐκεῖνο ὁ λέγῃ ὁ ἀπόστολος, διὰ τ μέλλοντα αἰῶνα λέ-
" γῃ, ἐκ δὲ διὰ τ ἐνιαυτὸν, καθὼς ὁ διαγλυπτὴς λέγῃ, & ἀπολύσονται ἔτοι εἰς κό
" λασιν αἰώνιον, οἱ δὲ δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον. καὶ τὸ, ὁ σκώληξ αὐτῶν ἐ τελευτᾷ, καὶ
" τὸ πῦρ ἐ σβεσθήσεται, διὰ τ μέλλοντα αἰῶνα μόνον νοοῦσιν οἱ γραικοί.

Οἱ δὲ ἰταλοὶ καὶ ἐν τῷ νεῷ αἰῶνι πῦρ ὁμολογοῦσι, & καθαρισμὸν διὰ πυρὸς, καὶ
ἐν τῷ μέλλοντι πῦρ ὁμολογοῦσι & ἐ καθαρτικὸν, ἀλλ' αἰώνιον· καὶ ἐν τῷ νεῷ κα θα
ερισμὸν λαμβάνουσιν αἱ ψυχαὶ διὰ τοῦ πυρὸς, καὶ ἀπολύονται κατὰ τὸ ἁμάρτημα
ἑκάστου· ὁ μὲν ἔχων πολλὰς ἁμαρτίας, πολὺν καιρὸν καθαρίζε ται & ἀπολύεται, ὁ δὲ
ὀλίγας, χορτάτερον καὶ ἀπολύεται, σωτηρίας & τ ἐκκλησίας ὡς ἀφείπομεν, καὶ
ὅτι πάντες διὰ πυρὸς καθαρίζον ται. λαμβάνουσιν οὖν οἱ ἰταλοὶ τοῦτο τὸ πῦρ, καὶ ἐν τῷ
νεῷ μερικῶς, & ἐν τῷ μέλλοντι αἰωνίως· καὶ τοῦτο τὸ νεῷ καθαρτήριον ὀνομάζουσιν.

Οἱ δὲ γραικοὶ ἐν τῷ μέλλοντι μόνον νοοῦσι τὸ πῦρ, καὶ κόλασιν μερικὴν τῆ
ψυχῶν, καὶ ὅτι αἱ ψυχαὶ τῆ ἁμαρτωλῶν πορεύονται εἰς τόπον σκοτεινὸν, εἰς τό-
πον λύπης, & λυποῦνται μερικῶς, & κολάζονται ὑστερούμενοι τοῦ θείου φωτὸς,
διὰ δὲ δεήσεων καὶ λειτουργιῶν ἁπλῶ τῆ ἱερέων, καὶ δι' ἐλεημοσυνῶν ἀποκαθαίρε-
ται, ἤγουν λυτροῦται τὸ τύπου ἐκείνου τ σκοτεινὸ, καὶ τῆς θλίψεως, καὶ ἀπολύον
ται· ἐ μὴν δὲ καθαίρεται διὰ πυρὸς, ἐ δὲ ἐνέργειαν πυρὸς ὁμολογοῦσιν οἱ γραι-
κοὶ κατ' ἰταλὸς, ἀλλ' ἐνεργεῖ μόνον ἡ θεοσαδυκὴ, ἡ δέησις, & ἡ ἐλεημοσύνη.

Ἐστι δὴ μεταξὺ τούτων ἡ διαφορὰ αὕτη. Οἱ μὲν γραικοὶ κόλασιν, καὶ λύπην, καὶ τόπον
κολά-

πρὸς ἃ ἡ συνοδος αὕτη συγκεκρότηται. Ἐδόθη ἐν τῇ φιρμαρίᾳ, ἀφριλλίου ἐνάτῃ, ἴτει κυριακῷ, χιλιοστῷ τριακοσιοστῷ ἑξηκοστῷ ὀγδόῳ. Ὅτι δὲ ἀνέγνωσαν ταῦτα καὶ ἐπίρας γραφας, ἔταξαν ψηφίσαι τῷ συνόδῳ ἐν φιρμαρίᾳ. εἶτα ἀνέστησαν ἐκ τῶ μέσου τῆ ἰταλῶν καὶ πρόεσησαν τοῖς αὐτῆ καρδιναλίοις, καὶ ἀρχιερεῖς, καὶ ἐπισκόπους, καὶ ἅπαντας τοῦ κλήρου, λέγων, στέργετε ταῦτα, ἅπερ ἐγράφησαν καὶ ἀνεγνώσθησαν σήμερον ἐμπροσθεν ὑμῶν; οἱ δὲ ἀποκριθέντες εἶπον, στέργομεν καὶ ὁμολογοῦμεν. τότε ἤρξαντο καὶ οἱ ἕλληνες τοῖς αὐτῆ ἀρχιερεῦσι, ὁμοίως καὶ πάντας τοὺς αὐτό· καὶ εἶπον αὐτοὶ, στέργομεν καὶ ὁμολογοῦμεν. καὶ ἔγραψαν τὴν ὁμολογίαν τῆ δύο μερῶν, καὶ ἐπυρώθη ἡ συνοδος καὶ τὸ κάθισμα, ἐν χώρᾳ τῆς φιρμαρίας, καθὼς ἄνωθεν εἴρηται. Τούτων οὖν εἰρημένων καὶ ψηφισθέντων, καὶ τῆ ἀρχιερίων μερῶν καθισάντων, ἀνασάντες ἤρξαντο πάντες δοξολογεῖν, καὶ ὕμνους ἀναφέρειν τῷ θεῷ. ψηφισθέντος οὖν τῆς δύσεως καὶ τοῦ ὕμνου παυσαμένου, λέγουσι τελεία ἀπόλυσις. Ἀλλὰ τίς διηγήσεται, ἢ τίς δυνάται ἐξηγεῖσθαι κατὰ μέρος τὰ τότε πραχθέντα λιπομερῶς, τὰς τάξεις τῆ πατριαρχῶν, τὰς ἰσοτιμίας τῆ βασιλέων, τοῦ βορείου μέρους τὸν καλλωπισμὸν, πῶς ἐκαθέζοντο οἱ ἱερεῖς καὶ ἀρχιερεῖς, φορέσαντες πᾶσαν ἀρχιερατικὴν στολὴν, τὸ νοτίου μέρους τὴν λαμπρότητα τῆ ἀνατολικῶν ἀρχιερέων, τὰς κατὰ τάξιν καθέδρας καὶ ἀναβάθρας καὶ ὑποπόδια, τὸ πλῆθος τῆ κληρικῶν, τὸν ἀριθμὸν τῆ νοταρίων, τῆ ἀρχόντων τὴν κατάστασιν, καὶ ἁπλῶς ὅλην τὸ συνέδριον τὸ πολυπληθές; ἀλλ' ὅμως ᾐνύθη ἡ συνοδος, καὶ ἀπῆλθεν ἕκαστος ὅπου ἐβούλετο. Παρελθόντων τοίνυν τῆ ἡμερῶν τῆ πάσχα, καὶ τοῦ καιροῦ πλημμελοῦντος, ἡ ἐκκλησία τῆ λατίνων ἐζήτει ἀεὶ, μὴ ἐν κενοῖς παρέρχεσθαι τὸν καιρὸν, ἀλλὰ συνέρχεσθαι συχνῶς τοῦ ἐξετάζειν τὰ δόγματα. ἡμεῖς δὲ ἐλέγομεν, ἄδικον εἶναι ἀθροίζεσθαι, μὴ παρόντων τῆ ἀρχιερίων τῆ ἐν τῇ βασιλείας συνόδῳ συνηθόντων. πολλῆς οὖν διαφορᾶς γενομένης, μόλις κατενεύσαμεν ἀπὸ διαπραξίαν τινὰ τῆ πραγμάτων, ἵνα ἐξετάζωνται ἑκατέροι αἱ δόξαι, περί τε τῆ καθαρτηρίου πυρὸς καὶ περὶ ἄλλων ζητημάτων ἐκκλησιαστικῶν. καὶ δὴ ἐποιήσαμεν ἀμφότεροι ἐκλογὴν, καὶ ἐξελέξαντο οἱ λατῖνοι ἐκ τῆ μέρους αὐτῆ καρδιναλεις δύο, μητροπολίτας δύο, ἐπισκόπους δύο, καὶ ἱερομονάχους δύο, ἀββάδας δύο, καὶ νοταρίους δύο, ὁμοῦ δώδεκα. ἐξελέξαμεν καὶ ἡμεῖς ἐκ τῆ πρώτων ἀρχιερίων δύο, καὶ ἀπὸ τῆ μέσων δύο, καὶ ἐκ τῆ τελευταίων δύο, καὶ ἀπὸ τῆ ἡγουμένων δύο, καὶ σακελλαρίους δύο, καὶ νοταρίους δύο, ὁμοῦ δώδεκα· καὶ ἀποκατεστήσαμεν τούτους ἐξελέγεσθαι. καὶ ἀπερχόμενοι καθ' ἑβδομάδα δύο ἡμέρας, ἐν τῷ ναῷ τῆ ἁγίᾳ σοφίας συνέρχοντο.

Ζήτημα περὶ τῆ καθαρτηρίου πυρός.

Τῇ οὖν τεταρτῃ τῆ ἰουλίου μηνὸς, ἐκάθισε μυστικῶς ἡ συνοδος, καὶ ἐζήτησαν οἱ λατῖνοι περὶ τοῦ καθαρτηρίου πυρὸς, λέγοντες, ὅτι ἔστι πῦρ καθαρτήριον, ἤγουν ἐν τῷ νεῷ αἰῶνι καθαρίζονται τῆ ἀμῴρτωλῶν αἱ ψυχαὶ διὰ τῆ πυρὸς, τῆ ἐχόντων ἁμαρτήματα συγγνωστὰ, σωτηρούσης καὶ τῆς ἐκκλησίας διὰ διήσεως τῆ ἱερέων· ἔτι δὲ καὶ διὰ τῆ λειτουργιῶν καὶ ἱλασμῶν λυτρῶνται τῆ κολάσεων· καὶ ὅτι αἱ ψυχαὶ τῆ ἁγίων καὶ δικαίων ἐν τῷ οὐρανῷ εἰσὶ, καὶ ἀμέσως τῇ ξιάδι παρίστανται, καὶ ὅτι ἀπολαύουσι τῆ ἀγαθῶν τῆ ἢ ἁμαρτωλῶν καὶ μεταμήτων αἱ ψυχαὶ, ἐν τῷ ᾅδῃ εἰσὶ καὶ κολάζονται, ὡς ἡ τῆ ἰούδα ψυχὴ· καὶ ὅτι ξεῖς εἰσὶν οἱ τόποι καὶ διαφο-

Τὸ διπρόσωπον τῶ Πάπα.

Ἐγὼ ὁ ἐπίσκοπος δοῦλος τῆς δούλων τοῦ θεοῦ, εἰς αἰῶνα τοῦ μεγάλου μήνα. Μεγάλα τῆ παναγία μου θεῆ δυχαριστῆσαι ἡμᾶς ὡς ἀληθῶς πρέπει, ὃς τὴν παλαιὸν αὐτοῦ οἰκτρμὸν ἐκ ἀμυημονεύων, τὸν αὐτὸ ἐκκλησίαν γοιμωτέραις ἀεὶ προκοπαῖς προβιβάζει. ταύτην γὸ εἰ καὶ χαμάζεσθαι τῆ τῆς πρεσβείας μὴ τι καὶ θλίψιων ζάλη, καὶ ζικυμία, ἴσως ὅτι ἀφίησιν, ἀλλ' οὔποτ' ἰᾶ καταδυΐζεσθαι· κορυφυμένων δὶ τ κυμάτων, ἀβλαβῆ αὐτὸν διατηρεῖ, ὥσπερ σάζει τὸ τῆ ἀφάτω αὐτ φιλανθρωπία, ἐκείνων ἐν ταῖς πολλαῖς καὶ ποικίλαις θλίψεσιν, ἀκμάζουσαν μᾶλλον διαπαντὸς καὶ ἰσχυροτέραν φανῆναι. ἰδοὺ γὸ οἱ ἀνατολικοὶ δῆμοι κ) δυτικοὶ διεχισμένοι ἐκ πάλαι ἀπ' ἀλλήλων, εἰς μίαν ἑνώσεως κ) εἰρήνης χάριν συνδραμεῖν ἀπόδουσιν. οἱ δὴ τῆ σφᾶς αὐτοὺς χρονία κεχωρίσθαι διχονοία, ἤχαλον ὡς εἰκὸς, μ) πολλοὺς δὶ αἰῶνας, αὐτὶ δήπου χορηγοῦντος ἐξ ἧ πᾶσα δόσις ἀγαθὴ, ἐφίσῃ τῆς ἁγίας ἑνώσεως εἰς τοῦτο συμῆλθον τὸν τόπον. τῆς ἡμετέρας τοίνυν ὑπηρισίας, ἀπάσης τὸ τῆς ἐκκλησίας ἔργον ὅσί τι κ) εἴ) νοεῖσθαι, τὸ πάσῃ δυνάμει πρεσβῦ, ὅπως τὰ ὕστερα δύτυχῆ προσίμια, ἀπόδῃ συνίχει καὶ ἀβλαβέστερα, τὸν τε τῆς χάριτος εἴ) τι ἔ λογίζεσθαι ἀξιωθεῖμεν. ὁ τοίνυν παθεινότατος ἡμῖν υἱὸς, Ἰωάννης ὁ παλαιολόγος ὁ ῥωμαίων βασιλεύς, ἅμα τῆ θεοσεβεστάτῳ ἀδελφῆ Ἰωσὴφ τῆ κατ' ἀντιόπολιν πατριάρχῃ, ἔ τοῖς τὴν λοιπὴν πατριαρχικὴν θρόνων τοποτηρητ, μεγάλη τε ἀρχιεπισκόποις, ὀπισκόποις, ἐκκλησιαστικοῖς ἀνδράσι, ἔ ἀρχόντων δυμοῦ συνόδια, τῆ ὀγδόῃ τὸ φιβρουαρίου μηνὸς τ ἀρτι παρεληλυθότος, εἰς τὰς βιετίας ἤρωα εἰς τ ἴχαλον λιμένα ἵφθασαν, ἐκεῖ δὶ ὡς πολλάκις κ) πρ τ ἐτύγχανε πεποιηκὼς, ὑπὸ δύλόγων αἰτῶν, εἰς τὸν βασίλειαν, διὰ τὸν τῆς αἰκουμενικῆς συνόδου συγκρότησιν, μὴ δύνασθαι ἀπάγαν ἀναφανδὸν ἐδήλωσεν· κ) τοῦτο τοῖς ἐν τῆ βασιλείᾳ διὰ γραμμάτων ἐπέφερεν, ὡς δακελδύμενος καὶ ἐκζητῆ ἅπαντας, ὅπως εἰς τὸν φερραείαν τὸν πρὸς τὸν τοιάσδε συνόδου συγκρότησιν ἐκλιχθεῖσαν, διὰ τὸν τελείωσιν τ τοιούτου ἔργου οὕτως δυσεβῆς, μεταναστῶσιν. Ἡμεῖς οὖν οἱ τὸν ἱερωτάτων ταύτην ἕνωσιν ἐν μέσῃ καρδίᾳ ἀεὶ φέροντες, ταύτην πλείστ ἢ ὅτι ἀσφ τῆ σωτηρίᾳ ἐφιέμενοι, τὸ διπρόσωπον τῆς ἐν βασιλείᾳ συνόδου μετ' αὐτῆ τῆ γραικῶν συμφωνηθὲν, καὶ τὸν ἀπλογισμὸν τοῦ τόπου ὑπὲρ τῆς αἱθρίσεως τῆς οἰκουμενικῆς συνόδου, ἐν τῆ αὐτῆ θεᾷ τῆ ἐν τῆ βασιλείᾳ συνόδῳ γνωμένῳ, καὶ δι' ἡμῶν ὕστερον ἐν τῆ βοιωτίᾳ, ἐγκειμένων καὶ αὐτῆ, τ τε βασιλέως ἔ τ πατριάρχου ὁρίσθεισαν, βεβαιωθεῖσαν, τάπι ἄλλα ὅσα πρὸς τ τὸ τῆς ἁγίας ἑνώσεως ἔργον συμβέβηκεν, ὡς ἐκ τῆς ἡμετέρας ὑπηρισίας ἐφειλόμεθα, προβιβάζειν καὶ εἰς πέρας ἀγαγεῖν προθυμούμεθα. παντὶ γοῦν τρόπῳ κ) τύπῳ ὡς ἔνι μάλισα, ὅπερ φαίνομαι καὶ δηλοποιεῖμεν, πρὸς τιθείσης τῆς συναυξήσεως τῆ εἰρημένων, βασιλέως τε κ) πατριάρχου τῆ ὧδε παρόντων, κ) πάντων τῆ ἐν τῆ παρούσῃ συνιλημμένων συνόδῳ, τὸν ἱερὰν οἰκουμενικὸν συνόδων εἴ) ἐν ταύτῃ τῇ πόλει τῆς φερραρίας, τῆ πᾶσιν ἐλευθέρα κ) ἀσφαλεῖ, τὸν τε εἰρημένων συνόδων ὕστερον ὑπὸ πάντων χρεῶν νομίζεσθαί τε κ) ὀνομάζεσθαι· ἵνα δίχα πινὸς ἐριστικῆς φιλονεικίας, ἔ θορυβώδους φιλαυτίας, ἡ ἰσχυρογνωμοσύνης, μᾶλλον μὲν οὖν μ) πάσης ἀγάπης, τὸν ἱερὰν ταύτην τῆς ἑνώσεως θεαματείαν μεταχειρίζεσθαι, ἵν' θεὸς ὁ δημιουργὸς κ) τέλειος ἡμῶν, δύτυχῶς τελεῖσθαι ἐλπίζομεν, μ) τῆ λοιπῶν ἁγίων ἔργων,

πρὸς

φωζαγωγοῦσα τοὺς πιστοὺς, ἐν ᾗ ἑστῶτες κραυγάζομεν, τοῦτον τὸν οἶκον στέρωσον κύριε. Τούτων δὲ γενομένων, καὶ πάντων ἐνδιδυμάων τὰς ἱερατικὰς στολὰς, οἵτε τῆς ἀνατολῆς καὶ τῆς δύσεως ἀρχιερεῖς ἅπαντες ἐκάθισαν. σιωπῆς δὲ γενομένης, ἐξεφώνησεν ὁ μακαριώτατος πάπας, Εὐλογητὸς κύριος ὁ θεὸς τῶ ἰσραήλ. καὶ ἤρξατο πάντες δοξολογίας, καὶ ὕμνου, καὶ ἱκετηρίων ᾠδῶν. εἶτα ἐκάθισαν, καὶ ὥρισαν ἐπ' ἄμβωνος ἀναγνωσθῆναι τὴν τῆς συνόδου ἀνακήρυξιν· πρὸ ταύτης δὲ ὥρισεν ὁ βασιλεὺς μετὰ τοῦ πάπα, ἀναγνωσθῆναι ἐγγράφως τὴν προσφορὰν τοῦ παξιάρχου· καὶ ἔτως ἀνέστη ὁ ῥηφερενδάριος τοῦ παξιάρχου δικαιούσης, καὶ ἤρξατο λέγειν.

Ἡ προσφορὰ τοῦ παξιάρχου.

ΕΝ ὀνόματι τῆς ἁγίας καὶ ζωαρχικῆς τριάδος, τοῦ παξὸς, καὶ τοῦ ἰοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, τὰ δύο μέρη τῆς χερσιανῶν τῆς τε ἰταλῶν καὶ τῆς γραικῶν, σὺν μεγίστῃ συμφώνησαν ἀνακηρύξαι τὴν ἁγίαν καὶ ἱερὰν καὶ οἰκουμενικὴν συνόδον· οἵτινες ἅγιοι πατέρες τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας ἀφ' ἑνὸς μέρους, ὅ, τε γαλιλαίου τοῦ βασιλέως Ἰωάννης ὁ παλαιολόγος, ὅ, τε παξιάρχης κύριος ἰωσὴφ, καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, οἵτε συμφόρεοι καὶ ἄρχοντες τῆς ἐκκλησίας τῆς ἀνατολικῆς, ἱερεῖς, καὶ διάκονοι, καὶ πᾶς ὁ κλῆρος αὐτῆς· ὁμοίως ἀπ' ἄλλου μέρους τῆς ἰταλῶν, πᾶσα ἡ δυτικὴ ἁγία ἐκκλησία τῆς ῥώμης, ὅ, τε μακαριώτατος πάπας, καὶ πᾶσα ἱερωσύνη αὐτοῦ, ὁμολογοῦμεν καὶ στέργομεν, ταύτην τὴν ἁγίαν καὶ οἰκουμενικὴν σύνοδον, γενέσθαι ἐν τῇ πόλει ταύτῃ τῆς φερράριας, ἐν τῷ ναῷ τῆς ἁγίας μεγαλομάρτυρος γεωργίου, ἐν μέσῳ τοῦ αὐτῆς πόλεως· καὶ κηρύττομεν καὶ δίδομεν διωρίαν ἀπὸ τοῦ νῦν αὐλή, ἀφριλλίου ἐνάτῃ, ἰνδικτιῶνος τρεσκαιδεκάτης, καὶ ἔμπροσθεν, μίαν τίαγαρας, εἰς ὅλους τοὺς τόπους καὶ εἰς ὅλα τὰ ῥηγάτα τῆς χερσιανῶν, ὅπως ἔλθωσι πάντες, καὶ οἱ λοιποὶ τοῦ κονσιλίου τοῦ βασιλέως, καὶ οἱ τῆς ῥώμης, καὶ πᾶς χερσιανός. ὅστις βούλεται οὕτω φρονεῖν, φρονέτω ἕως τοῦ διωρισμένου καιροῦ· καὶ ὅστις καταφρονήσῃ, ἢ ἀθετήσῃ τὴν ἁγίαν ταύτην συνόδον, καὶ οὐδὲν φθῇ ἕως τοῦ διωρισμένου καιροῦ, ἵνα μὴν ὅτι κανόνα ἀφορισμοῦ, ἐὰν μὴ στέρξῃ ὅσα ποιήσῃ ἡ σύνοδος αὕτη ἡ νομοθετημένη. καὶ εἴ τις ἄνθρωπος ὑψηλὸς, ἢ σοφὸς, ἢ τοῦ ἐκκλησίας ὀφφικιάλιος, λέγομεν, ἵνα πέμψῃ τὴν ὁμολογίαν αὐτοῦ, ἢ δοκιμηρτὴν εἰ οὐ δυνάται φθῆναι, καὶ ἵνα στέρξῃ καὶ ὁμολογήσῃ ὅσα ποιήσῃ ἡ ἁγία σύνοδος· εἰ δ' ἀθετήσῃ ὡς εἴπομεν, ἵνα μὴν ὅτι κανόνα ἀφορισμοῦ. ὁμοίως λέγομεν, καὶ οἱ μεγάλοι αὐθέντες, καὶ ῥηγάδες, καὶ δουκάδες, καὶ ἕτεροι αὐθέντες, ἵνα φθάσωσι καὶ αὐτοὶ ὑπὸ ὁρισμοῦ τοῦ πάπα, καὶ τοῦ βασιλέως, καὶ τῆς συνόδου, ἢ ἵνα γράψωσι καὶ αὐτοὶ ὁμοίως τὰ αὐτά. εἰ δὲ πάλιν ἐκλεθῶσιν οἱ αὐτοὶ ῥηγάδες καὶ αὐθέντες, ἐν ἑτέρῳ τόπῳ γενέσθαι τὸ κάθισμα τῆς συνόδου, τότε ἵνα σπεύσωσι πάλιν τὸ προειρημένον, εἴτι φανῇ τῇ συνόδῳ, ἕως τοῦ διωρισμένου καιροῦ. Τούτου ἀναγνωσθέντος, ὥρισαν ἵνα καὶ τὸ δικρίτον τοῦ μακαριωτάτου πάπα ἀναγνωσθῇ ἐπ' ἄμβωνος. καὶ δὴ ἐξεδίξαντο οἱ λατῖνοι ἀπὸ τοῦ μέρους αὐτῶν, τὸν ἀρχιεπίσκοπον γραδένσιν· ἐξεδίξαντο δὲ καὶ οἱ μέτεροι ἀπὸ τοῦ μέρους αὐτῶν, τὸν μητυλλίνης, δωρόθεον· τούτους ἐπ' ἄμβωνα προσκαλεσάμενοι ἀνέβησαν, ἐκέλευσαν ἀναγνῶναι ἑλληνικῶς τε καὶ ῥωμαϊκῶς τὸ οἰκουμενικῆς συνόδου τὴν ἀνακήρυξιν. καὶ ἀνέγνω ταύτην ῥωμαϊκῶς πρῶτον, ὁ τοῦ μέρους τῆς ἰταλῶν ἀρχιεπίσκοπος, εἶτα ὁ τοῦ μέρους ἡμῶν μητροπολίτης ἔχουσαν οὕτως.

Τὸ δὲ

περιζωστάρειοι ἄμιζοι ἦσαν. ὁμοίως καὶ ἐν τῷ ἑπτάρῳ μέρει ἡτοίμασαν τὸ βασιλέως τὸν θρόνον, μὲ ἐρυθροῦ καὶ χρυσοϋφάντου χασδίου, καὶ καθέξῃς τὸ τε παξιάρχου, καὶ τῶν ζωστηρητῶν, καὶ πάσης τῆς ἀπὸ ζωλικῆς ἐκκλησίας κατὰ τάξιν. Τούτων οὕτω συμφωνηθέντων, καὶ ὁρκωμοτικοῦ ὄχλου πλείονα ἀσφάλειαν ὑμομβύου, τῇ μεγάλῃ τετάρτῃ καθὼς ἔφημεν, σωπήχθημεν ἐν τῷ ναῷ τῆς ὑπεροπτῆς, τῷ ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος γεωργίου. εἰσῆλθεν οὖν περῶτος ὁ πάπας, καὶ ἐκάθισεν ὑπὲρ τὸ θρόνου αὐτοῦ, ἐν τῷ βορείῳ μέρει, καθὼς ἀνωτέρω διδήλωται, κατὰ τὴν συμφωνίαν ἡμῶν. εἶτα ἐκάθισεν ὁ βασιλεὺς ἡμῶν ἐν τῷ νοτίῳ, ἐκάθισε δὲ ὁ διατότης, ὁ τοῦ βασιλέως ἀδελφὸς κύριος δημήτριος, ἐκαθέζιῶν μὴν τοῦ βασιλέως, κατάτερεν δὲ ὡσεὶ ἀπιθαμὰς τέσσαρας· ἐκάθισε καὶ ὁ παξιάρχης ὑπὲρ θρόνου τοῦ αὐτὸς ὑψηλοῦ, εἶτα οἱ ζωστηρηταὶ τῶν παξιαρχῶν. ὑπῆρχον γὰρ τοῦ ἀλεξανδρείας, ὁ ἡρακλείας κύριος ἀντώνιος, καὶ ὁ πημιάτζος πανδμαπικος κύριος χεηνόριος· τοῦ ἀντιοχείας, ὁ ἐφέσου κύριος μάρκος, καὶ ὁ ῥωσίας κύριος ἰσίδωρος· τοῦ ἱεροσολύμων, ὁ μοτεμβασίας κύριος δοσίθιος, καὶ ὁ σάρδιων ἐκεῖνος κύριος διονύσιος· εἶτα ἐκάθισεν ὁ χρεὸς τῶν μητροπολιτῶν κατὰ τὴν τάξιν αὐτῶν, οἵτινες ἦσαν οὗτοι. ὁ ξαπιζιοῦτος, κύριος δωρόθεος, τὸν τόπον ἐπέχων τοῦ καισαρείας· ὁ κυζίκου, τὸν τόπον ἐπέχων τοῦ ἀγκύρας, κύριος μητροφάνης· ὁ νικαίας, τὸν τόπον ἐπέχων τοῦ σάρδιων, κύριος ἐπαγαρίων· ὁ νικομηδείας, μακάριος· ὁ λακεδαιμονίας, καὶ τὸν τόπον ἐπέχων τοῦ νικομηδείας, κύριος μεθόδιος· ὁ μιτυλήνης, καὶ τὸν τόπον ἐπέχων τῆς σίδης, κύριος δωρόθεος· ὁ ἀμασίας, ἰωάσαφ· ὁ μυρληδοκλαχείας, καὶ τὸν τόπον ἐπέχων τοῦ σεβαστείας, δαμιανός· ὁ ταυρυπόλεως, ἡσαΐας· ὁ ῥόδου, ναθαναὴλ· ὁ δίτρας, κάλλιστος· ὁ γάνου, ἡμιάδιος· ὁ δεράμας, δοσίθιος· ὁ μελενίκου, δίτράπης· ὁ ἀγχιάλου, στεφανίτης. ὑπῆρχον καὶ ἀπὸ τῆς ἰβηρείας μητροπολίτης εἷς, καὶ ὑπέροπτος εἷς. εἶτα ἐκάθισαν οἱ ταυροφόροι ἀρχοντες κύκλῳ τοῦ παξιάρχου, κάτωθεν δὲ οἱ ἡγούμενοι μὲ τὴν ἀμερεστῶν, καὶ οἱ λοιποὶ κληρικοὶ, ἅπαντες κατὰ τὴν τάξιν αὐτῶν. Περικαθημένου δὲ τοῦ μακαριωτάτου πάπα ἐν τῷ βορείῳ μέρει, καθὼς εἰρήκαμεν· κάτωθεν τούτου, τοῦ βασιλέως τῶν ἀλαμανῶν θρόνος ὑπῆρχεν, ὡς εἴρηται. μὲ δίζυγον ἐκάθισαν οἱ καρδινάλεις· ὁ ἀνιψιὸς τοῦ πάπα ὁ καμερλέγος, κύριος φραγκίσκος, καρδινάλις τοῦ ἁγίου κλήμεντος· ὁ τοῦ ἁγίου μάρκου, κύριος ἀγγελῶτος· ὁ σαβινέντσις ὑπέροπτος, κύριος ἰορδάνις, καρδινάλις ὑρσῖνος· ὁ τοῦ ἁγίου ἀγγέλου, κύριος ἰουλιανός· ὁ τοῦ ἁγίου ταυροῦ, κύριος νικόλαος, καρδινάλις φιρμάνος· ὁ πορζυνέσις ὑπέροπτος, κύριος βερνάρδος, καρδινάλις πλακεντίας· ὁ τοῦ ἁγίου γεωργίου, κύριος φεστιερος, καρδινάλις κολούμνας· ὁ ὀστιένσις ὑπέροπτος, κύριος ἀντώνιος, καρδινάλις βοργωνίας. ὑπέροπτοι δὲ καὶ ἀρχιπίσκοποι ὡσεὶ ἑξακόσιοι, ἀλλὰ καὶ ἡγούμενοι, καὶ ἀρχιμανδρῖται καὶ ἕτεροι πολλοὶ πιμάνες ἐκκλησιαστικοί. ὁ δὲ ἡμέτερος πατριάρχης ἀθηνῶν λεῶ, καὶ οὐκ ἦλθεν, ὁμοίως καὶ ὁ σάρδιων. ἀλλ' ὁ παξιάρχης ἀπέστειλε περῶτον ἑαυτοῦ καὶ ἄλημα, καὶ ἀνέγνωσαν αὐτό. Μέσον δὲ τοῦ ναοῦ καὶ τῆς δύο μερῶν τῆς κλήσεως, ἐμπεριεῖχεν τῆς ἁγίας ξαπίζης, ἔστησαν θρόνον ὡραιότατον, πάνυ κεκοσμημένον, καὶ διπερεπισμένον μὲ χρυσοῦ ὑλατίου· ἐπάνω δὲ ἐκάθισεν ὁ μέγας βασιλεὺς κύριος κειτης, ὁ κύριος ἡμῶν ἰησοῦς χριστὸς, ἤγουν τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον. ὀξὺ ἑκατέρων δὲ τῆς μερῶν αὐτοῦ, ἔκειντο αἱ κάραι τῆς ἁγίων δεκαδύο πέτρου καὶ παύλου, καὶ λαμπάδες ἀνάπτουσαι ἐμπεριεῖχεν αὐτῆς. καὶ ἰδοὺ ἰδεῖν φρικτὸν καὶ ξένον θέαμα ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ. καὶ ἡ ἐκκλησία ὡς ὑρανὸς ἠγλύζε, ὥστε καὶ μηδεμίαν τοῦ λύχνους. ὑρανὸς πολύφωτος ἡ ἐκκλησία ἀνεδείχθη ἅπασα,

φωτα-

τῷ πλῆθος ἀρχόντων πολὺ, & ἵππου, καὶ ἡμίονοι· οἷς ἐποχηθέντες εἰσήλθομεν εἰς τὴν φερράειαν. ἐν δὲ ὁ παξιάρχης ἵφιππος, & ὠχεῖτο ἐν μέσῳ δύο καρδουαλίων μὲ τιμῆς μεγάλης, & ὡς τὸ παλάτιον τ̃ πάπα δύο εἰσήλθομεν· καὶ τὸν πάππαν ὁ παξιάρχης ἠσπάσατο ἰσάμενον ἐν τῇ παρειᾷ, ἡμεῖς δὲ καθημένην τὴν δεξιὰν αὐτ̃, καὶ τὴν παρειάν, σὺν τοῖς ἴξω καβαλλαρίοις, οἱ δ' ἄλλοι μόνον τὴν χεῖρα, ἢ καὶ μόνῳ τῷ σφυκιώματι. τὸ δὲ ἀσπασμοῦ ἕνεκα ἡνομένην, ἐκ τῶν παλατίων ἐξελθόντες καὶ τὸν ἵππον πάλιν δησάντες, τῷ παξιάρχῃ ἀπήλθομεν ὀψικόντες ἕως τῶν ἡτοιμασμένων αὐτῷ οἴκου, ὃν ἐκεῖσε καταλιπόντες ἀπήλθομεν ἕκαστος ὅπου αὐ ἡτοιμάσθη ἡμῖν. αὗται εἰσιν αἱ τῶν πάπα σφπομπαὶ, καὶ οὕτω τῷ ξόπῳ ἤλθομεν εἰς φερράειαν. τῇ δὲ κυριακῇ τῷ σφοὶ ὥρισεν ὁ παξιάρχης, καὶ ἐλειτούργησαν ὡσεὶ δικαπέντε ἱερεῖς ἐν τῷ παλατίῳ αὐτ̃· καὶ εἰσήκεισαν οἱ ἀρχιερεῖς κ̃ τάξιν. ὁμοίως καὶ οἱ σαυσφόροι, καὶ οἱ φάλται, & ὁ αὐθέντης τῆς χώρας ὁ μῆρκισπος, καὶ οἱ ἄρχοντες αὐτ̃, καὶ πάντες μετ' εὐλαβείας· ἐν δὲ τῷ τέλει ἔλαβον πάντες αὐτόθεν τὸν ἅγιον σταυρὸν ἐν τῇ χερσὶν τ̃ παξιάρχου. Διαγνομένων δύο ἡμερῶν τινων, ἐζήτει τὸν πάππαν ὁ βασιλεὺς, συνοδον οἰκουμενικὴν γενέσθαι, καὶ μόνον τ̃ βησκόπων, ἀλλὰ & τ̃ ῥηγάδων, καὶ τ̃ δουκῶν, καὶ ἁπλῶς πάσης ἰταλίας· ἢ δι' ἑαυτ̃, ἢ δι' ἐπιτροπ̃. ὁ δὲ ἀδυνάτως ἔχειν τοῦτο ἔλεγε, διὰ τὰς διχονοίας καὶ ἀλληλομαχίας· ὁ δὲ βασιλεὺς & ἔπ ὡς συμφωνημένον ἐζήτει ἀεί. οὐκ ἔχων δὲ ὁ πάπας τότε ἄλλως ποιῆσαι, ἐζήτησε διορίαν μηνῶν τριῶν, ἕως οὗ συνάξῃ τὰ γένη αὐτ̃, ὃ καὶ γέγονε. τῆς οὖν διορίας δοθείσης, καὶ παρὰ χρῆμα τὰ γράμματα καὶ ὁρισθεὶς ἄπρσειλάντος τ̃ πάπα, καὶ τ̃ καιρὸν τ̃ς διορίας ἐχόντος, καὶ ἐκείνων μὴ ἐρχομένων, ἐβουλεύσαμεθα μεθοδόν τινα εἰς τὸ εὐθύμους ποιῆσαι αὐτοὺς ἡθεῖν· & δὴ ἅπασιν ἀνέφανη καλὸν, αὐ ἀκηρυχθῶσι συνοδον οἰκουμενικὴν ἐν τῇ φερράειᾳ, καὶ οὐκ ἀλλαχοῦ· ὅπως γένοντος οἱ παπᾶχρυσοι, ὅτι κατὰ πᾶσαν ἀνάγκην ἐν τῇ φερράειᾳ γίνεται ἡ συνοδος. ἦθοσιν ἀπαραιτήτως χωρὶς σφφάσεως. ὑμογνωμονήσαντες οὖν ἀνεκηρύξαμεν τὴν συνοδον μηνὶ ἀπριλλίῳ ἐνάτῃ τῇ ἁγίᾳ καὶ μεγάλῃ τετάρτῃ τ̃ς πασχακοσ̃ς, μὴ συμφωνίας ζητούσ̃ς· ὅτι ἐὰν πλημμελῇ ὁ καιρὸς, καὶ ἡ συνοδος οὐ συνέρχεται, ἀλλὰ μᾶλλον μαίνεται καθ' ἡμῶν, καὶ μὴ ἐχόντων ἡμῶν ἄλλως πῶς ποιῆσαι, γνώμη κοινῇ ἵνα ἁλίσκωμεν τῷ δογμάτων· καὶ εἰ μὲν ἐνωθῶμεν, δόξα τ̃ θε̃· εἰ δ' οὔ, πάλιν δόξα τ̃ θε̃, ἵνα μετ' εἰρήνης ἀπ' ἀλλήλων ἀπέλθειν κατὰ δύναμιν τοῦ δικρέτου ἡμῶν. Μίσον δὲ τούτων τ̃ ἡμερῶν, ζήτησις καὶ φιλονεικία ἐγένετο σφὶ τ̃ θρόνων τ̃ς τε δυτικ̃ς ἐκκλησίας καὶ τ̃ς ἀνατολικ̃ς. ἐζήτει γὰρ ὁ πάππας, ἐν ἑνὶ μέρει τ̃ς ἐκκλησίας ἵνα καθίσσωσιν οἱ αὐτ̃ ἐκκλησιασικοὶ πάντες, καὶ ἐν τῷ ἄλλῳ μέρει ὁ βασιλεὺς, ὁ παξιάρχης, καὶ οἱ μετ' αὐτ̃ πάντες, ἐν τῷ μέσῳ δὲ καὶ ὑπὸ κεφαλ̃ς ὁ πάππας. ὁ δὲ βασιλεὺς ἔλεγε πάλιν, τοῦτο τ̃ βασιλέως ὅτι μᾶλλον ἢ τ̃ πάπα. καὶ πολὺς ἐγένετο σφὶ τούτου λόγος, ἕως οὗ ἀνέγνωσαν τὰ σφακτικὰ τ̃ συνόδων. τέλος συνεφώνησαν ἅπαντες, ὅπ τὸ ἓν μέρος τ̃ ναὸς εἰσιόντι ἀριστερὰ δοθῇ τῷ πάππα καὶ τοῖς μετ' αὐτ̃, τὸ δὲ ἄλλο μέρος, τὸ δεξιὸν δηλονότι, τῷ βασιλεῖ καὶ τοῖς μετ' αὐτ̃, καὶ ἔσησαν τοὺς θρόνους ἅπαν, τοῦ πάπα τὸν θρόνον ἐν τῷ δοθέντι μέρει αὐτ̃, ἐγγὺς τ̃ς ἁγίας βαπίζης ὡς ὀργυιὰς τέσσαρας, κατέναντι τοῦ θρόνου τοῦ πάπα ὡς ὀργυιὰν μίαν, τὸν θρόνον τ̃ βασιλέως τ̃ς ἀλαμανίας· εἰσήκει δὲ κρυπτὸς, μόνον εἰς τύπον. ἐγγὺς δὲ τούτου ἐκάθησαν οἱ καρδουαλέις, καὶ καθεξ̃ς μητροπολῖται & ἐπίσκοποι τὸν ἀριθμὸν ὡσεὶ ἑκατὸν πεντήκοντα. οἱ ἱερεῖς δὲ καὶ ἡγούμενοι καὶ ἕτεροι

προσ-

ειοι, πνὲς μὲν τῆ ἀρχόντων ἐπίζδσαν καὶ αὐτὸς ὁ διασότης. Ϲ εἰσῆλθον δὲ τῆς μεγάλης πύλης ἐντὸς τὲ παλατίου οὗ ἰῶ ὁ πάπας, τὸν δὲ βασιλέα εἰσήγαγον ἵ-ππον διὶ ἑτέρας πύλης. γνὺς δὲ ὁ πάπας ὅτι ἐγγύς ἐστι τῆς πύλης ὁ βασιλεύς. αὖέ-ση καὶ ϖρειπάτει· διὸ ἄρον αὐτὸν ὁ βασιλεὺς ὄρθιον· Ϲ θέλοντα γονατίσαι, οὐκ ἀφῆκεν αὐτὲ ὁ πάπας, ἀλλ' ἐδίξατο αὐτὸν εἰς τὲ κόλπον αὐτὲ· Ϲ δοὺς αὐτῆ τὲ χεῖρα, ἰῶ ἠασάσατο ὁ βασιλεύς, ἐκάθισεν αὐτὸν ἐξ ἀρίστερῶν αὐτοῦ. οἱ δὲ καρδιναλεις ϖδὲ τοὺς πόδας αὐτῆ ἐποίησαν τὸν ἐν χρισῷ ἀσπασμόν, ὡς εἶδον αὐτοὶ ὅ, τι πάπας καὶ ὁ βασιλεύς. Ϲ ὁμιλήσαντες λόγυς μυσικοὺς τὲ εἰρήνης, ἀνεχώρησαν ἀπ' ἀλλήλων. καὶ ὁ μὲν πάπας ἔμεινεν ἐν τῷ παλατίῳ αὐτοῦ, τὸν δὲ βασιλέα ἔφιππον ἔφιππον οἱ αὐτοὶ καβαλλάριοι μὲ σαλπίγγων, εἰς ἕτερον παλάτιον δίχα τὸ πισμένον πάνυ καλῶς· κἀκεῖ ἀνεπαύσατο μὲ τῆ ἀρχόντων αὐτοῦ, καὶ τῆ ὑπηρετῆ, κατὰ τάξιν βασιλικήν. μιᾷ μὲρτίῳ τετάρτῃ, ἡμέρᾳ τρίτῃ.

Περὶ τῆς εἰσελδύσεως τὲ ϖαῤῥιάρχου εἰς φερῤῥαρίαν.

ΠΛησιάσαντος δέ νιν τὲ ϖαῤῥιάρχου ἡμῶν εἰς τὸ καστέλλι φεραγκολί, ἔτι αὐτῆ μαχραὶ ἀπέχοντες, ἰδοὺ ϖρὸς ὑπαντὴν αὐτῆ ἦλθε μία ναῦς κατάχρυσος, συ-εσμένη ἐν πλάτᾳ ϖδὲ τῆς σάφης αὐτῆς, καὶ ἐζήτει τὸν ϖαῤῥιάρχην εἰσελ-θεῖν εἰς αὐτὲ· ἰῶ γὸ διόρροφος καὶ ζιόρροφος, ὡς ἡ παλαιὰ ἐκείνη τὲ ναῦς κιβωτός. ἀλλ' ἐκείνη ἀσφάλτῳ ἦν ϖδεισφαλισμένη τὰ ἔσω θεν Ϲ τὰ ἔξω θεν· αὕτη δὲ ὅσον μὲν ἦν ἐντὸς ὕδατος, πίσσῃ ὑπῆρχε κεχρισμένη, ὅσον δὲ τὸ φαινόμενον ἐν χρώμασι δίχα φό-ρεως ἰῶ κεκαλλωπισμένη· καὶ τὰ μὲν αὐτόθεν τῆ ποταμοῦ ζωγραφισμένα ὑπῆρ-χον, μικρὸν δὲ αὐτόθεν ϖδιαφθειρόμενα τέτρασι μέρεσι, ὡς αὖτις εἰκάσαι μὴ κιόνων λειπῶν εἶ) αὐτὰς, καὶ μὴ μύρμήκων κοκκίνων· καὶ ἄνωθεν τούτων ϖερίσκυψις ὡραιο-τάτη. ὑπερύω δὲ πάσης τῆς νηὸς κύκλωθεν πολεμικὰ, καὶ ἐν μέσῳ μαγδρεῖον δίχα τὸ ἄνωθεν τὲ καπτὸν εἶ)· καὶ σκάλα μία ἐν τῇ πρύμνῃ καὶ μία ἐν τῇ πρώρᾳ, τὲ ἀνέρ-χεσθαι καὶ κατέρχεσθαι τοὺς ὑπηρέτας αὐτῆς. ἔσωθεν δὲ παλάτιον ἄλλο, ὡς αὖτις εἴ ποι ναὸν ϖδεικαλλῆ, καὶ κοιτῶνες δίχα φορεῖ ϖδεικεκαλυμμένοι ὑάλοις χρυσοῖς· κύ-κλωθεν δὲ ἀναβάθραι, καὶ ϖερβαδρίδες, Ϲ καταπετάσματα, καὶ θρόνοι κατεσρω-μένοι τάπησι μακρεῖς· Ϲ κύκλωθεν θυρεία λαμπρότατα καὶ ἀξιέπαινος. κάπε-θεν δὲ τὲ παλατίου, ὡς κατώγειον αὐτό, ἐν ᾧ ἔκειτο θῆκαι ὑπῆρχον πολλαί, αἱ μὲν οἶνου, αἱ δὲ ἰχθύων, αἱ δὲ ξοφῶν ἄλλων. τί δὲ ἡ καλὴ θέσις τῆ ὀρόφου αὐτό, Ϲ ἡ θαυμα-σὴ ἀνάπαυσις τῆ οἰκουμένων ἐν αὐτό; ἐκαλεῖτο δὲ ὀρομπούρκιον. ἔτο ᾔθον καὶ τὸν ϖαῤῥιάρχην ἡμῶν δέχεσθαι, ϖδὲ κληθεὶς ἐκεῖνος εἰσῆλθεν εἰς αὐτὸ μὲ τῆ ἀρχιερέων, καὶ τὲ κλήρου παντός. καὶ ἰῶ ἰδεῖν πλέοντας ἡμᾶς τὸν ϖοταμόν, ὡς ἐν παλατίῳ ἄλλῳ Ϲ σεκρέτῳ, μὴ δ' ὅλως εἰκάζοντας εἶ) ἐν ὕδατι, ἀλλ' ἐν τῇ ξηρᾷ. πλεύσαντες οὖν δίχα τὲ ϖοταμοῦ, ἤλθομεν Ϲ ἡμεῖς εἰς φερῤῥαρίαν. ϖρεσβεύσαντες ὑπὸ βενετίας ϖρὸς τὸν ϖάπαν ϖρίσβεις, τὸν ἡγεμόνα εἰρήνης κύριν αὐτῶν, καὶ τὸν μη-νεμβασίας κύριν δοσίθεον, εἰς τὸν λιμένα οὖν τῆς φερῤῥαρίας κατασήσαντες ἐν ὥρᾳ τετάρτῃ τῆς ἡμέρας, τῇ ἑβδόμῃ τὲ μαρτίου μηνὸς, ἠμειψάμεθα τῷ μακαριω-τάτῳ ϖάπᾳ, ϖῶς ἄρα γένοιτο ἡ τὲ ϖαῤῥιάρχου σωέλδυσις, Ϲ ϖῶς δέξεται ὁ ϖά-πας αὐτόν. τούτων οὖν ὀξεταζομένων, ἐμείναμεν ἐν τῷ χρυσῷ πλοίῳ ἐκείνῳ τὴν νύκτα ἐκείνην τῷ ϖρωῒ δὲ ὥρᾳ ϖρώτῃ τῆς ἡμέρας, ἦλθον καρδιναλεις τέσσα-ρες, Ϲ ἐπίσκοποι ὡσεὶ εἰκοσιπέντε, Ϲ ὁ μαρκέσιος τῆς χώρας ὁ αὐθέντης, καὶ συν αὐ-

τῷ

βλεπόντων, & χαιρόντων ὁμοῦ καὶ διφραγισμένων ὅτι τῇ ἡλίσῃ τ βασιλίως. ἐξίεσι γὰρ ἡ ψυχὴ ἡμῶν βλεπόντων τὸν τοιαύτην παρρησίαν, ὥστε λιγὴν ἡμᾶς ἐν ἐκστάσῃ. οὐρανὸς σήμερον ἡ γῆ & ἡ θάλασσα γέγονεν. ὥσπερ γὰρ τὰ ἐν τῷ οὐρανῷ κτίσματα & ποιήματα τ θεοῦ, ἃ δύνασθαί τις καταλαβεῖν, ἀλλὰ μόνον ἐκπλήττεται, ὅτω καὶ τὰ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἐκπλήττόμενα θαύματα βλέποντες. ὅταν δὲ ἦλθομεν εἰς τὸν μεγάλον γέφυραν, ὃν καλοῦσι ῥιάλτον, ἐσίκωσαν αὐτὸν ἄνω, & ἐπέρασε κάτωθεν ἡ τειήρης. ὃν δὲ κἀκεῖσε πλῆθος λαῶν πολύ, καὶ σημαίας χρυσοειδεῖς, καὶ σάλπιγγες, καὶ κρότοι, & ἀλαλαγμοί. καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, ἀτενεῖ μου ὁ νοῦς γράφειν καὶ λέγειν τὰ τῆς ἡμέρας ἐκείνης θαύματα, & ζεῖς ἐπαίνους, & τὸν χέσιν, καὶ τὸν ἡμῶν, & ὑποδοχὴν, ὃν ἔδειξαν τότε τῷ βασιλεῖ. καὶ ἀπῆλθομεν ὡς πρόσθεν, εἰς ζεῖς οἴκους τ μονασίων τῆς φερράειας. ἐκεῖ σε χρόνῳ ἔσησαν τὸν ξενῆρη. ὃν δὲ ὥρα δύσεως ἡλίου, καὶ ὑποχαριτίσας ὁ δοὺξ καὶ οἱ ἄρχοντες αὐτῷ ἀπῆλθον οἴκαδε. ἡμέρᾳ κυριακῇ, φεβρουαρίου ἑπτάτῃ· ἐν ἔτει χιλιοστῷ τριακοσιοστῷ ἑβδόμῳ.

Περίοδος ἀπὸ βενετίας εἰς φερράειαν.

Τῇ δὲ εἰκοστῇ ὀγδόῃ τοῦ φεβρουαρίου μηνὸς, ἐξήλθομεν ἀπὸ βενετίας, ὅ, τε βασιλεὺς, ὁ διαπότης, καὶ πᾶς ὁ κλῆρος, καὶ ἡ σωσθεῖα αὐτῶν, καὶ ἐπλεύσαμεν τῷ εἰς φερράειαν ὁδόν. ὁ δὲ παζιάρχης ἀπέμεινεν ἐν βενετίᾳ διὰ ἐνδειαν τ πλοιαρίων· ἡμεῖς δὲ ἦλθομεν, ἵνα τὰ ἀχὰ μέσου ὡς μὴ πάντα ἀναγκαῖα ἐάσωμεν, εἰς τὸ κατέλλι φερραγκολί, ἵνα θεωρήσωμεν πάντα τὰ πλοῖα τὰ ἐκ τῆς βενετίας εἰς φερράειαν ἐρχόμενα. ἦλθον οὖν ἔφιπποι ἄρχοντες ὡσεὶ πεντήκοντα, καὶ θεωρεκωήσαν τὸν βασιλέα· καὶ ὁ λεγάτος ἦλθε μετ' αὐτοῦ, ὃς ἦλθε καὶ πρότερον μὲ τῆς ξιήριως τῷ πάπα, καὶ εἰς κρήτλι καὶ εἰς κανσταντινούπολιν· αὐτὸν γὰρ ἀπέστειλεν ὁ πάπας ἰδεῖν τὸν βαλλὸν τῷ βασιλέως. καὶ ὥρισεν ὁ βασιλεὺς ἵνα φέρωσι τοῦ θεοῦ ἵππους ἑκατὸν πεντήκοντα, ὅπως πορευθῇ ἀχὰ ξηρᾶς εἰς φερράειαν, ἵνα διὰ πάντας. ἐμείναμεν οὖν ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ· τοῦ θεοῦ δὲ ὥρισεν ὁ βασιλεὺς, ἵνα ἀπέλθωσι τὰ πλοῖα ἀχὰ τὸ ποταμοῦ εἰς φερράειαν, αὐτὸς δὲ πορευθῇ ἀχὰ ξηρᾶς ὡς εἴρηται. & ὕστως ἐπορεύθησαν τὰ πλοῖα ἀχὰ τὸ ποταμοῦ, ὁ δὲ βασιλεὺς ἦλθε ἀχὰ ξηρᾶς ὥρᾳ ἕκτῃ τῆς ἡμέρας, & εἰσῆλθεν ἔφιππος εἰς τὸν φερράειαν, μὲ τιμῆς καὶ παρρησίας μεγάλης. ἦσαν γὰρ μετ' αὐτοῦ ἄρχοντες πολλοὶ, καὶ μηξοπολῖται, & δεσπόσποι τ πάπα, καὶ ὁ αὐθέντης τῆς χώρας ὁ μαρκήσιος· ἦτι δὲ & ἱερεῖς τ βασιλέως, & ὁ πνευματικὸς αὐτοῦ, ὁ μέγας θεοσύγγελος κύριος χρηγόριος, καὶ ἕτεροι ὡσεὶ ἑξακόσιοι τοῦ ἀριθμοῦ. μὲ σαλπίγγων καὶ παντὸς ἤχους μουσικοῦ. ἡ δὲ πόλις πᾶσα τῆς φερράειας, σωήθραμεν ἰδεῖν τὴν εἴσοδον τῷ ἁγίῳ ἡμῶν βασιλέως, μὲ αἰδοῦς, καὶ τιμῆς, καὶ εὐλαβείας. καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς ἐκαθέζετο ἐφ' ἵππου ὠραιοτάτου μέλανος, & διξιπισμένου μὲ ἐρυθρὸν, & χρυσοϋφαίνου χασσίνου, ἄρχοντες δὲ καί τινες ἄλλοι συνεπήγοντο μετ' αὐτοῦ, μὲ οὐρανίας λευκοειδοῦς σκεπάζοντες αὐτὸν, καὶ αὖτη ὑπομελανίζουσα ὡς ἰδία οὐρανῦ. & ἕτερος ἵππος λευκὸς, ὡραιότατος, διξιπισμένος καὶ αὐτὸς ὁμοίως, καὶ χρυσοῖς αἰσίοις ἔχων δὲ τ χασσίνου, καὶ ἕτερα πλείσματα χρυσᾶ, ἐπορεύετο ἔμπροσθεν τοῦ βασιλέως, μὴ ἔχων αἰαβάτην. ὁ δὲ πάπας ἦν καθήμενος ἐν τῷ παλατίῳ αὐτοῦ μὲ παντὸς τ κλήρου, καρδηναλίων δηλαδὴ, μηξοπολιτῶν, δεσπόσπων, ἱερέων, καὶ ἄλλου ἱερατικοῦ καταλόγου, καὶ ἀρχόντων, καὶ αὐθεντῶν πολλῶν, ἐκδεχόμενος τὸν βασιλέα. καὶ ἐλθόντες οἱ ἔμπροσθεν καβαλά-

ποικίλον. κάτωθεν γὸ οἱ ναῦται ἐκάπιζον, θεικείμενοι σολὰς χρυσοπετάλους, καὶ ὅτι τὰς κεφαλὰς αὐτῷ ἔχοντες τὸ σημεῖον τῆ ἁγίᾳ μῦρκου, ℭ ὅπισθεν τοῦτο τὸ βασιλικὸν σημεῖον· εἶτα οἱ τζαγκάτορες ἐφόρεσαν ἄλλης θείας φορέματα καὶ σημαίας. καὶ γὺρωθεν ὅλον τὸ μεσοκάτηρχον ἐκεῖνο σημαίας βασιλικας εἶχε, καὶ ἐν τῆ πρύμνη χρυσᾶς σημαίας καὶ πλείσας, καὶ αὐθεντόπους τέσσαρας, ἐσολισμένους ἱμάτια χρυσοζωγράφιστα, ℭ ἔχοντας ξίφος λευκοχρύσους ὅτι τὰς κεφαλὰς αὐτῷ. μέσον δὲ τούτων τῶν τεσσάρων, κύρ τις ἁγιὸς ποτὲ μὲν ἐκαθέζετο, ποτὲ δὲ ἵστατο, φορῶν ἱμάτια χρυσόφαντα καὶ λαμπρά, κεφὴν ἐν τῆ χειρὶ σκῆπτρον ὡς ναύαρχος. καὶ ἕτεροι ἄρχοντες ὡς ἐξ ἀλλοδαπῆς χώρας ὑπάρχοντες ἐωρῶντο, φορεσῶντες ἄλλης ἰδίας φορέματα πάνυ ποικίλα, ὡς δῆθεν ὑπηρετοῦντες αὐτῷ μετ' εὐλαβείας. ὄπισθεν δὲ τῆς πρύμνης, ἵστατο ὄρθιός τις ὡς σύλος ὑψηλός· ἄνωθεν ἦ τ' σύλου ἐκείνου, ὡς ξάπιζα τεζύγωνος ὀργυᾶς μικροτέρα. ὑπάνω δὲ τῆς ξαπίζης ἐκείνης, ἀνήρ τις ἵστατο ὡπλισμένος ἀπὸ ποδῶν ἕως κεφαλῆς, ἀστράπτων ὡς ἥλιος, κεφὴν ἐν τῆ χειρὶ αὐτοῦ ὅπλον φοβερόν. ἐν δεξιᾷ δὲ καὶ ἀριστερᾷ αὐτῷ, ἐκάθηντο δύο παῖδες ἀγγελικὰ φορεσῶντες, καὶ πτερωτοὶ ἦσαν ὡς ἄγγελοι· καὶ ἴσως οὐκ ἐν φαντασίᾳ, ἀλλ' ἀληθείᾳ ἄνθρωποι ἦσαν κινούμενοι. καὶ ἐν τῆ πρύμνη εἶχεν ὡς δύο λέοντας χρυσοῦς, ℭ μέσον αὐτῶν χρυσοῦν ἀντ' δικέφαλον· καὶ ἄλλα πλεῖστα φαντάσματα εἶχεν, ἃ οὐ δυνάταί τις χαράξαι ὧδε δυνατόν. ἰδοὺ δὲ ἐγὼ ἐξηγήσομαι πάνυ, ℭ πῶς μὲν ἐμπορεῖ τῆς βασιλικῆς ξαίρεως, ποτὲ δὲ πλαγίως ℭ γύρωθεν ἐπορεύετο, μὴ ἀλαλαγμοῦ ℭ σαλπίγγων πολλῶν. ἕτερα δὲ πλοιάρια καὶ ὁλκάδες ἦλθον, ὧν οὐκ ἰδοὺ ἀριθμός. ὥσπερ γὸ οὐ δύνανταί τις ἀριθμῆσαι ἄστρα οὐρανοῦ, ἢ φύλλα δένδρων, ἢ ἄμμον θαλάσσης, ἢ ψυκάδας ὑγρᾶς, οὕτως οὐ δὲ τὰ πλοιάρια ἐκεῖνα τότε ἰδοὺ ἀριθμῆσαι. ἐλθὼν δὲ ὁ δούξ, ἵνα μὴ πολλὰ λέγω, ἐπλησίασε τῆ βασιλικῆ ξαίρει μὲ τοὺς ἀρχόντων τῆς βουλῆς αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς ℭ προσεκύνησε τὸν βασιλέα καθήμενον, ἔχοντα ἐκδίξιόν, ὡς προείρηται, τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ καθήμενον κατώτερον ἦ βασιλικοῦ θρόνου. ἐκάθησε δὲ ὁ βασιλεὺς τὸν δοῦκα ἐξ ἀριστερῶν αὐτοῦ, παρομοίως τοῦ σκάμνου ἦ διαστου, καὶ κεφ' αὐτὸ τῆς χειρὸς, ὡμίλουν ἀσπασίως. μὲ μικρὸν δὲ εἰσήρχετο μὲ παῤῥησίας μεγάλης, ℭ μὲ σαλπίγγων, καὶ παντὸς ἤχους μουσικοῦ, εἰς τὸν λαμπρὸν καὶ θαυμασὸν ἐκκλησίαν. καὶ ὄντως θαυμασὸν καὶ θαυμασιώτατον, πλησίον, ποικιλοειδὲς, καὶ χρυσοειδὲς, πεζογραμμένον, πεποικιλμένον, καὶ μυρίων ἐπαίνων ἄξια τυγχάνει· ἰδοὺ δὲ ὡσεὶ ὥρα πέμπτη τῆς ἡμέρας, ὅτε ἠρξάμεθα εἰσέρχεσθαι ἐντὸς ἐκκλησίας, καὶ ἐπλησποιοῦμεν ἕως δύσεως ἡλίου, καὶ κατωτήσαμεν εἰς τοὺς οἴκους ἦ μονῆς τοῦ τῆς φεβρωνείας. ἡ δὲ πόλις πᾶσα ἐσείσθη, καὶ ἐξῆλθεν εἰς ἀπάντησιν ἦ βασιλέως, καὶ κρότος καὶ ἀλαλαγμὸς μέγας ἐγένετο. καὶ ἰδοὺ ἰδεῖν ἔκστασιν φοβερὰν τῆ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, τὸν πολυθαύμαστον ναὸν ἦ ἁγίου μῦρκου, τὰ παλάτια ἦ δουκὸς τὰ ἐξαίσια, καὶ τοὺς ἄλλους τοῦ ἀρχόντων οἴκους παμμεγίθεις ὄντας, ἐρυθροὺς, καὶ χρυσῷ πολλῷ κεκοσμημένους, ὡραίους, καὶ ὡραίων ὡραιοτέρους· οἱ μὴ ἰδόντες ἴσως οὐ πιστεύσουσιν, ἡμεῖς δὲ οἱ ἰδόντες οὐ δυνάμεθα γραφῆ ὧδε δοῦναι τοὺ καλλονὴν αὐτῆς, τοὺ θέσιν, τοὺ τάξιν, τοὺ συμέτοιν τοῦ ἀνδρῶν ὁμοῦ τε ℭ γυναικῶν, τὸ παμπληθὲς ἦ λαοῦ, ἰσώτατον παντὸν καὶ

βλη-

ΤΑ ΠΡΟ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗΣ ΕΝ ΦΛΩ-ΡΕΝΤΙΑ ΓΕΝΟΜΕΝΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ.

Περὶ τῆς εἰσελάσεως τῦ Βασιλέως εἰς Βενετίαν.

ΤΗΝ μὲν ἀπὸ κωνσταντινουπόλεως εἰς Ἰταλίαν ὁδὸν, ὡς πεζεύσιμον οὖσαν, γραφῆ ὧδε δοῦναι ἀξιῶ τὸ μῆκος ταύτην ἐσομένην, ἡ δὲ εἰσέλασιν ἡμῶν εἰς Βενετίαν, ὡς ἐμοὶ φαίνεται καὶ αἰδέσιμον, ἅπερ γὰρ μέλλω καὶ ἀξίαν, ταύτην διηγήσομαι. Μέλλοντι φιβρουαρίῳ, ἑβδόμῃ, ἀπέρχομαι ἀπὸ τῆς παρίντζου πάσαις αἱ ζυγίαις ὁμοῦ, ἡ δὲ βασιλικὴ ζυγὸς ζαχυτέρα οὖσα, προέβη τῶν ἄλλων εἰς Βενετίαν, καὶ ἴσωσεν εἰς τὸν ἅγιον νικόλαον δι' λίδο, τῇ ἑβδόμῃ τῆς μηνὸς περὶ ὥραν δευτέραν τῆς ἡμέρας, αἱ δὲ λοιπαὶ περὶ τὴν τετάρτην ὥραν. ἐξῆλθεν οὖν ἀπὸ Βενετίας ἀκαπῶν πλῆθος εἰς ὑπαντὴν τῦ βασιλέως, καὶ τοσοῦτον ἦν, ὥστε χειδὸν μὴ φαίνεσθαι τὴν θάλασσαν ὑπὸ τῆς συμπήξεως αὐτῶν. ἦλθε δὲ μέγιστον ἀπὸ περιεργείας, μὴ ἐξέλθοι τὸν βασιλέα ἕως περὶ, ὅπως ἔλθῃ ὁ δοὺξ μὲ πάσης τῆς αὐθεντίας, καὶ ποιήσῃ τὴν προσκύνησιν τιμὴν τῷ βασιλεῖ· καὶ ἐγένετο ὕπνος. καὶ μετ' ὀλίγον ἦλθεν ὁ δοὺξ σὺν τοῖς ἄρχουσι, καὶ προσεκύνησε τὸν βασιλέα καθήμενον, ὁμοίως καὶ οἱ ἄρχοντες, & πάντες ἀσπασίως. ἐκάθητο δὲ συμβιβάζων αὐτῷ ὁ ἀδελφὸς αὐτῦ, ὁ διατόνης κύριος Δημήτριος, ὀλίγῳ κατώτερον τῦ βασιλικοῦ θρόνου. τότε ἐκάθισε & ὁ δοὺξ ἐξ ἀριστερῶν τῦ βασιλέως, καὶ ἐλάλησαν ἀσπασίως λόγους τῦ χαιρετισμοῦ, καὶ ἕτερά τινα μυστικῶς. εἶτα εἶπεν ὁ δοὺξ τῷ βασιλεῖ, ὅτι τῷ περὶ μέλλομεν ζῆθεῖν, τῦ ποιῆσαι τὴν προσκύνησιν καὶ ὀφείλομεν τιμὴν τῇ ἁγίᾳ σου βασιλείᾳ, καὶ ἀπαντῆσαί σοι μὲ παρρησίας, & ὥστε ζῆσαι ἐντὸς Βενετίας. & ἀπῆλθεν ὁ δοὺξ μὲ τῶν ἀρχόντων αὐτοῦ. Τῷ περὶ δὲ ἡμέρᾳ κυριακῇ φιβρουαρίῳ ἐνάτῃ, ὥρᾳ πέμπτῃ τῆς ἡμέρας, ἦλθεν ὁ δοὺξ μὲ τιμῆς μεγάλης, μὲ ἀρχόντων καὶ συμβούλων αὐτοῦ, καὶ ἑτέρων ἀρχόντων πλείστων, ἐντὸς τοῦ ζυγισμένου πυτζινόρου, ὁ ἦν ἐσκεπασμένον ἐρυθροῖς σκεπάσμασι, καὶ χρυσᾶ λεοντάρια ἐν τῇ πρύμνῃ εἶχε καὶ χρυσᾶ περιπλέγματα, καὶ ὅλον ζωγραφισμένον, ποικίλον, καὶ ὡραιότατον. ἦλθον δὲ μετ' αὐτῦ καὶ ἕτερα μεσοκάτεργα, ἃ ὀνομάζουσι γαλιόνια, ὡσεὶ δώδεκα, καὶ αὐτὰ ζυγισμένα, καὶ ζωγραφισμένα ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν, κατὰ πάντα ὅμοια τῷ τοῦ δυκὸς, ἐν οἷς ἦσαν ἄρχοντες πλεῖστοι· καὶ κύκλωθεν κύκλῳ σημαίας εἶχον χρυσᾶς, καὶ σάλπιγγας ἀμετρήτους, καὶ παῦ εἴδος ὀργάνων. εἶχον δὲ καὶ ἓν γαλιόνιον ἐξαίρετον, καὶ πάνυ θαυμαστὸν, εἰς ὄνομα τάχα τῆς βασιλικῆς τελείως· ἐποίησαν δὲ αὐτὸ ὡραιότατον καὶ

8. 8. E. 24

ΤΑΔΕΝΕΣΤΙ ΕΝ ΤΗΔΕ ΤΗ ΒΙΒΛΩ.

Πεπαπὰ τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς συνόδου, τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ γνωμούσης, ὅτι Εὐγενίου τοῦ πάπα ἄκουσον ἀρχιερέως.

Γεωργίου σχολαρίου, πρὸς τοὺς ἐν τῇ εἱρημένῃ συνόδῳ γραικοὺς, καὶ εἰρήνης καὶ τῆς πρὸς τοὺς λατίνους ὁμοιότητος, λόγοι ξεῖς.

Γεννα δίου τοῦ σχολαρίου πατριάρχου κωνσταντινουπόλεως σ ω τηγμεζ ντι, ὁ ο ς ἐν τῷ ὄρῳ τῆς αὐτῆς συνόδου πρ εἰρημένων κ αἱ πάντα, δι' εὐσεβῶς ἅμα καὶ σοφῶς υ ε ἀπολαγέσαι.

Λόγοι παράτα εἰς τὸν τῆς Σοφίας προκόπιον καὶ τῆς ἀληθείας ὁπόσον σωστὸν λοιπὸν, καὶ παμπληθῆς ὡς πλείστων τῆς τε καθολικῆς, ἔτ τῆς λατινικῆς ἐκκλησίας ἁγίων πατέρων καὶ διαφανεστάτων διδασκάλων ἐννοίας καὶ γνώμας φερόντα, κατανοήσας ὁ μακαριώτατος ἡμῶν δεσπότης πάπας Γρηγόριος τρισκαιδέκατος, ἅτε ἀκουδαίως ἀεὶ τὴν κοινὴν ὠφελείαν καὶ σωτηρίαν ὁπηνεγκόντων, τύπωθῆναι καὶ ἐκδοθῆναι προσέταξεν.

Collegij Romani Soc. Iesu Cabal. mss. Ex Bibl. Manuk: B. 5.
2

Η ΑΓΙΑ
ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ
ΕΝ ΦΛΩΡΕΝΤΙΑ
ΓΕΝΟΜΕΝΗ.
ΣΥΝΟΔΟΣ.

ROM. SOC. IESV. BIBL. SEC. COLL. ROM.
IHS

8
8 E
24

Ex Bibliotheca
maioi Coll. Rom.
Societ. Jesu